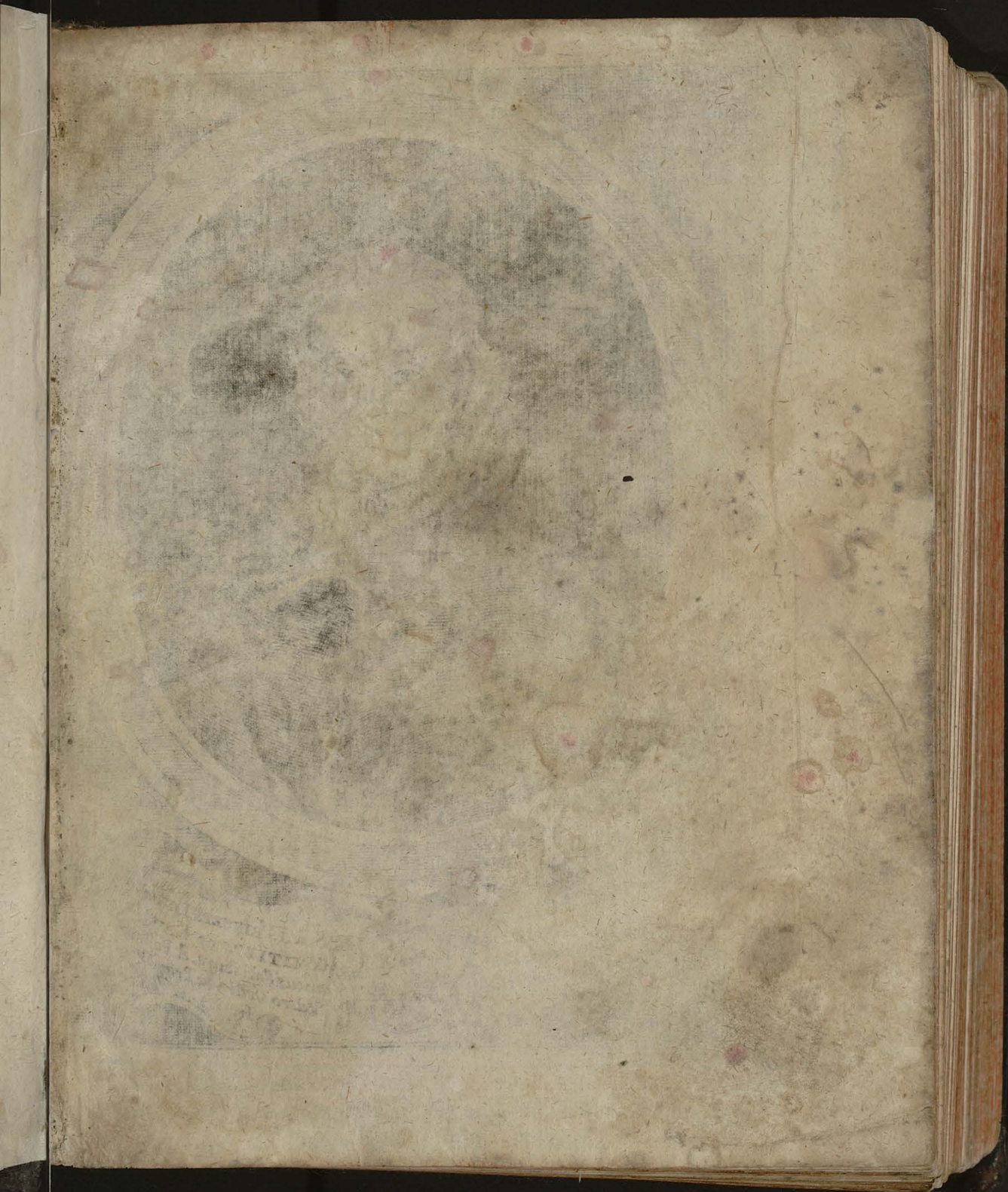

Jan. 4. I. 15

REVEREND. AC CELSIS
 FRANCISCUS CAROLUS
 Episcopus Emonensis Cano-
 nicus Collegiatae Ealia
 Dignus
 S. R. I. PRINCEPS DUCIS
 COMITIBUS DE KAUNIG
 nicus Salisburg. et Passau
 Vitero Oettinga Proprietarius
 Similis

A. Ehman del.

P R A X I S
CONFSSIONALIS
ET EXPLICATIO
PROPOSITIONUM DAMNATA-

RUM à SANCTITATE D. N. PAPÆ

ALEXANDRI VII. ET
INNOCENTII XI.

AUTHORE

P. F. IACOBO DE CORRELLA

Capucino SS. Theologiæ Lectore, ac

Missionario Apostolico Provinciæ Purissimæ

CONCEPTIONIS Regni Navarrensis

SUPREMÆ COELORUM IMPERATRICI

MARIÆ SANCTISSIMÆ

DOMINÆ NOSTRÆ

Ab Eodem Dicata,

Traducta ex Hispanico idiomate ad Italicum

A. P. F. PETRO FRANCISCO DE COMO

Capucino Provinciæ Genuensis,

Ac demum Latino idiomati tradita

A. P. F. FRANCISCO MARIA GRADISCANO

Capucino SS. Theologiæ Lectore, & Guardiano.

PARS PRIMA.

Cum Permissu Superiorum, & Privilegio Sacræ Casareæ Majestatis.

Augustæ Vindelicorum; Sumptibus Matthiæ Wolff, p. m. Viduæ, & Filii, Anno M DCCXLY.

*Pro Bibliotheca Vigeniensi Exempti PP. Cister. Carnalutensium Com-
paratus huius liber Av. 1756. Viennæ.*

Privilegium Sacrae Cæsareæ Majestatis.

CAROLUS SEXTUS Divina favente Clementiâ Electus Romanorum Imperator semper Augustus, ac Germaniæ, Hispaniarum, Hungariæ, Bohemiæ, Dalmatiæ, Croatiae, Sclavoniæ &c. Rex, Archi-Dux Austriae, Dux Burgundiæ, Styriæ, Carinthiæ, Carniolæ, & Wirtembergæ, Comes Tyrolis &c. Agnoscit dilectus *Matthias Wolff* Civis & Bibliopola Augustæ Vindelicorum humillimè exponi fecerit, se *Jacobi de Corella* Capucini SS. Theologiæ Lectoris ac Missionarii Apostolici Provinciæ Navarrensis Praxim Confessionabacensis Veronæ in latino idiomate editam, in publicam præsertim Confessionariorum utilitatem meliori & cetero editurum esse: verèri autem, ne alii eundem Librum in hac aut alia forma in magnum sui præjudicium ac damnum imitari conentur; Ac propterea Nobis supplicaverit, ut sibi contra ejusmodi circumventionem annuendum censuerimus, quemadmodum vigore præsentium annuimus; Ac proinde omnibus & singulis Typographis, Bibliopolis, Bibliopæis, & aliis quibuscunque Librarum negotium exercentibus inhibemus, vetamus & interdiciamus, ne quis prædictam Praxim Confessionalem &c. Per decem annorum decursum ab hodierna die computandum, in Sacro Romano Imperio, Regnisque, Dominiis, & Provinciis Nostreis hæreditarius in simili vel alio typo, modo, aut forma, atque idiomate, neque per extractum, neque per compendiarium, sive in toto, sive in parte, mutatisve titulis, recudere, vel alio recudendam dare, alibi impressam apportare, vendere, vel distrahere, clam vel palam, citra voluntatem & expressum à præfato *Matthia Wolff*, aut ejus hæredibus in scriptis obtentum consensum præsumat; Siquis verò interdictum hoc Nostrum Cæsaræa sepefator Impetrante, aut ejus hæredibus ubicunque Locorum, sive propria auctoritate, sive Magist. Loci auxilio vendicandis, de facto privandum, sed & multà insuper decem marcarum auri puri Filco seu Arario Nostrum Privilegium Nostri Cæsarei, itèque factæ Censuræ tenor pro publica notitia in fronte Librorum impressus exhibetur, & consueta quinque Exemplaria ad arcanam Nostram Cancellariam Imperialem Aulicam sumptibus Imperii, ac Regnorum, Dominiolorum, & Provinciarum Nostrarum hæreditariarum subditis, & fidelibus dilectis, Sæcularibus, præsertim verò in Magistratu constitutis, ac aliis Jus & justitiam suo aut superiorum suorum Nomine administrantibus, ne quemquam Privilegium hoc nostrum temerè & impunè violare, aut transgredi pantiuntur, quin potiùs transgressores præscripta pœna plecti aliisque modis idoneis coerceri currunt, quatenus & ipsi eandem multam evitare voluerint; Harum testimoniò literarum manu Nostra subscriptarum, & Sigilli Nostri Cæsarei appensione munitarum, quæ dabantur in Civitate Nostra Viennæ die septima Martii Anno millesimo septingentesimo trigésimo tercio, Regnorum Nostrorum Romani vigesimo secundo, Hispanicorum trigésimo, Hungarici & Bohemici verò pariter vigésimo secundo.

CAROLUS mppr.

ut J. A. Comes de Metesch. mppr.

Ad Mandatum Sac. Cæs.
Majestatis proprium.

J. Jos. à Schnappauff. mppr.

CELSISSIMO
ET
REVERENDISSIMO
SACRI ROMANI IMPERII
PRINCIPI
DOMINO, DOMINO
FRANCISCO
CAROLO

EX
COMITIBUS DE KAUNITZ,
EPISCOPO ÆMONENSI,
Metropolitanæ Ecclesiæ Salisburgensis, &
Passaviensis Canonico, necnon Collegiatae Ecclesiæ
Vetero-Oettingæ Præposito dignissimo.

*Principi, Mæcenati, ac Domino, Domino
Suo Gratosissimo.*

CELSISSIME
ET
REVERENDISSIME
S. R. I. PRINCEPS

Domine, Domine Gratosissime.

DRaxis hac Confessarium P. Jacobi de Corrella
Capucini Missionarii Apostolici, & Conciona-
toris Regii, quæ TUO CELSISSIME PRIN-
CEPS favore prælum meum ingressa est, eadem
ab eodem sub primo latæ versionis schemate tan-
dem egressa est Sacratissimis TUIS pedibus advolvitur patrocinium
TANTISSIMIS invocatura. Nec in dubium spes con-
septa revocanda, quin id ibidem sit repertura, quæ enim aliorum
Re-

Reverendissimorum Præsulum in exteris Regnis, & Provinciis
ad trigesies ferme iterato typo benignissimo sinu collecta est, à
TUO non abigent fata sinistra.

Inscribit igitur suo primo folio TUUM Nobilissimæ Prosapiæ
Nomen, ut hoc unico tanquam vivâ virtutis ideâ irradiata in
suis dogmatibus magis magisque inclarescat. Fronti Suae RO-
SAM gentilitiam TUAM inarat, ut tot clypeos nanciscatur,
quot in illa folia, quibus protegatur, & ne livore Momico venata
unguis quid inde in ludibria carpat spinas, quæ se se in vindictam
exerant, timeat, ut in scisso vulnere discat, quid laceffere sit in-
dentem flori MAJESTATEM. Ne novercantis fortunæ volu-
bili rotâ feratur in devia, sapientissimum AUDITOREM RO-
TÆ ROMANÆ, nunc verò GLORIOSISSIMUM ÆMO-
NENSIS PEDI GUBERNATOREM, & S. R. I. PRINCI-
PEM (quem Clementissimum Numen, ut meritorum ponderi sub-
limitas graduum copuletur, ad majora serâ, & incolumi ætate
conservet) sibi delegit in MÆCENATEM, ut hujus unicâ au-
thoritate censurarum teneat probatissimam. Vellem, & possem
multa plura hic in TUI commendationem copiosâ suada congloba-
re, sed qui omnium oculis, parvus verborum, factorum dives,
ut quondam Ennodius de suo Epiphanio agebat: Scripturientem
de te calamum præproperè detines, Abrumpo.

Pātere tantū CELSISSIME PRINCEPS, ut hic litterarius
de praxi Confessariorum labor TUÆ clementiæ ulnis excipiat,
& concede huic meæ observantiæ testimonio, ac demississimo obse-
quiū argumento ad TUI sacratissimi vestimenti fimbrias acces-
sum, nam quantum memor meæ angustiae, tantum non im-

me-

memor nobilissima, & antiquissima TUÆ familie adrepo, &
dedico innisus Ausonio dicenti: Illustris esse sanguinis etiam
minima gratitudinis obsequia non repellere. Aspice igitur se-
reno oculo CELSISSIME PRINCEPS opus hoc, & operis divul-
gatore, qui cum in hoc veluti debito tributo semetipsum TIBI
consecrat, utrique tuam propitiam dexteram protende.

Reverendissimæ Celsitudinis
Vestrae

Clientium infimus

Joannes Georgius Mayr.

Lib. Eremitarum Camaldulensium Vigrensis
Premi, emptus hic liber 1756.

PERORATIO DEPRECATORIA.

In qua Author humili affectu hortatur Venerabiles Patres Sacerdotes ad zelum Christianum salutis Animarum.

Et nunc Fratres , quoniam vos estis Presbyteri in Populo Dei , & ex vobis pendet anima illorum , ad eloquium vestrum corda illorum erigite. Judith. cap. 8. v. 21.

1. Summa qua vestram dignitatem prosequor reverentia (Ven. Ministri altissimi) humi ad terram prostratus, linguâ pulveribus asperâ alloquor vos officio Vices Dei gerentes super terram Progenies ad Cœlum electa, Augustum Sacerdotium, Gens Sancta, Populus acquisitionis omnipotens. *Vos genus electum, regale Sacerdotium, gens sancta, populus acquisitionis* : Fas sit meo obsequio vestrum excitare zelum, & meo zelo vestram implorare attentionem liceat.

2. Ascendamus cum Moyse : *ascende in montem istum* : non quidem in montem Nebo unde terræ promissionis amœnitas lactis candidioribus, ac mellis dulcedine redundantis detegebatur : *qua lacte & melle manabat* ; quandoquidem si ex altitudine Ecclesiæ spatiosam Christianitatis vallem prospicimus campos nec candidorum morum lacte

Deut.
32.

Exodi.

32.

lacte dealbato, nec dulci virtutis melle madefactos videbimus. Ascendamus inquam, sed in montem Sinai, & exinde populum Dei pravaricantem, inter mundanas voluptates perditum, veri Dei sui oblitum, & in profanis delitiis adulterantem cum Moyse intuebitur: *vidit virulum, & choros*; ad mundi anotomiam procedamus, si, quàm infecta sint ejus membra agnoscere peroptamus.

3. Vicos, & Plateas perlustremus, & hominem æternitatis immemorem, tempori verò totaliter addictum, in eo discordiam, æmulationem, adhæSIONem, tumultum, maledictionem, blasphemiam, juramentum contemplabimur. *Ædes & penetralia* ingrediamur, ubi conjuges ad invicem crudeles, Filios Parentibus rebelles, hos in Filiorum educatione desides; famulos heris infideles, hos cum famulis asperos cernemus. Ad Justitiæ Tribunalia transeamus, ibique dolum, affectionem, deceptionem, justitiam venundatam, emptam gratiam, delicta impunita, iniquitatem protectam, latrocinia dissimulata, vota subornata inveniemus. *Negotia & Mercaturas* examinemus, & mendacium, supplantationes, cupiditatem, avaritiam, fraudem in mercibus, fictionem, & malitiam conspiciemus. Aulam ingrediamur, à qua longè est sinceritas, cui familiaris est adulatio, inimica veritas, intolerabilis hujus revelatio; in ea præmiantur recommendationes, & merita non æstimantur, perversus triumphat, & justus derelictus ingemiscit: *Sacra templa* visitemus, & hoc, bone Deus! Cœli Sanctuarium profanatum, Sacrum in profanum conversum, oculos ibi incautos, ne dicam impudicos, verba obscœna, ceremonias mundanas, aliasque abominationes comperiemus, quas silentio, ne verecundia offendatur, præterire expedit. Sacerdotes, si hujus Sanctuarii examen licet, adeamus: & quid videbimus? Angelos puritate? in amore Seraphin? in scientia cœlesti Cherubin? in virtutum splendore soles? Elias in zelo? in spiritu Apostolico Paulos? in solitudine Anachoretas? Antonios & Hilariones in pœnitentia? ita esse deberet; & ita pietas præsumere debet; attamen Heu! Heu! lacrymatur D. Bernardus: *Domine Deus, quia ipsi sunt in percussione tua primi, qui videntur in Ecclesia tua primatum diligere, gerere principatum, arcem Sion occupaverunt; Non est jam dicere, ut populus, sic Sacerdos; quia nec sic populus, ut Sacerdos.* Oh! utinam non verificetur de aliquo

D. Bern.

asser-

assertum Helmeffii: "Et quid est Sacerdos sine scientia Divinae Legis? *Helm. in*
 "Sepulchrum patens, plenum immunditiis: puteus abyssi, laqueus *cap. 12.*
 "mortis, rete diaboli, janua inferni, speculator cæcus, eques sine *Lucæ.*
 "equo, miles sine gladio, negotiator sine pecunia, agricola sine se-
 "mine, avis sine alis, corpus sine anima, lucerna sine igne; munus
 "est, opprobrium hominum, & abjectio plebis.

4. Si de aliquo Sacerdote affirmari possit, quod sit ignorans
 Legis Divinae, ac obligationis sui statûs inscius, in Sacro munere &
 Divino ministerio adimplendo negligens, immorigeratam vitam
 ducens; hic verè erit sepulchrum patens, abominationis intrinse-
 cûs occlusæ foetorem exhalans, erit puteus abyssi profundus in sua-
 rum pravarum passionum voragine submersus: Erit laqueus mor-
 tis, & satanæ rete animam suam culpis, easque proximorum suo-
 rum malo exemplo illaqueans: erit porta inferni qui ad portas cæli
 animas conducere debuisset: erit sicut vigilia cæca, quæ hostiles ag-
 gressus noscere, aut campum sibi commissum defendere haud va-
 let: erit velut miles sine armis, qui facilè ab Adversario vincitur: vel
 mercator sine capitali pro nihilo reputatus; velut agricola sine gra-
 no seminando, & consequenter sine spe colligendi: erit volucris si-
 ne alis, quæ cælum versùs volare non poterit: erit corpus sine ani-
 ma, foetidum in vitiis, cadaver mortuum gratiæ, & virtuti: erit ve-
 lut candelabrum extinctum in domo Dei non illuminans, sed mo-
 lestans, erit demum ad suadendum bonum suo exemplo ineptus,
 & ad retrahendum à malo per doctrinam mutus, vilipendio populi
 ac gentium contemptui expositus: *Opprobrium hominum, & abjectio*
plebis.

5. Pro tantæ morum stragis remedio mundum relaxatum di-
 vexantis Deus ter optimus Maximus pretiosi sui sanguinis in Sancto-
 rum Sacramentorum fontibus depositi elixir vitæ dispensavit: hæc
 sunt refugium malefactorum, salus infirmorum, medicina dolen-
 tium, succursus indigentium, thesaurus pauperum, subsidium men-
 dicorum, in his denique Deus pro omnibus mundi malis medelam,
 vigilantia Sacerdotum demandatâ curâ sanandi collocavit. Proh
 dolor! quod hæc Divina Sanctuaria turpiter profanentur! quot
 sunt qui indignè ad sanctum Confessionis Tribunal accedunt: quia
 in permultis nulla aut modica dispositio, examen conscientia per-
 functorie instituitur, peccata sapissimè velo excusationis abscon-

duntur; necessariae circumstantiae non manifestantur, dolor de Dei offensa est valde exiguus: proposita nimium debilia. Haec veritas patet ex plurimis per integros annos in vitiis jacentibus. Res aliena, fama & honor non restituitur, odium non deponitur, illicitae & correspondentiae perseverant. Quot & quot altissime Deus! Sacro Altari corde immundo appropinquant! quot & quot oh Longanimitas Divina! sacrilegè velut Judas panem Angelorum sumunt! Ah ne hoc contingat ex Confessariorum culpa, qui aut nesciant, aut nolint, aut obligationi suae in Confessionalis Tribunali satisfacere non studeant, & utinam hic tam modicae dispositionis ad tremendum hoc Sacramentum reatus in ejus Ministros non redundet: *ex inordinata & indisciplinata multitidine Sacerdotum* (ajebat S. Ambrosius) *hodie datur contemptui Redemptoris nostri Venerabile Sacramentum, nam qui debuerant esse Vicarii Apostolorum, & filii Petri, facti sunt socii Judae.*

6. Nonne miseranda tragœdia hæc est, quod in populo Christiano, tanta malitia, tanta abominatio, tot vitia videantur? quod peccatum tot habeat sectatores, virtus verò sit deserta? viae inferni frequentatae, & Coeli semitæ adeò derelictæ ut ipsæmet con-
 Threnor. querantur? *Via Sion lugent, eò quod non sint, qui veniant ad solemnitatem: Angeli pacis afflicti lamentantur: Angeli pacis amare flebunt. Dis-*
 c. 1. v. 4. *spatiæ sunt viae, cessavit transiens per semitam: adeoque tartarei Mi-*
 Isai. 33. *nistri in solitudine semitarum cœlestium, & infernalium frequentia*
 v. 7. *exultant: Plausuerunt super te manibus omnes transeuntes per viam: Si-*
 Threnor. *bilaverunt, & moverunt caput suum super filiam Ierusalem: Hæc-*
 c. 2. v. *cine est urbs, dicentes, perfecti decoris, gaudium universæ terræ? Hic-*
 15. *cine ajunt inimici Crucifixi! hiccine est populus ille Christianus*
tanto decore à Christo erectus? Hæcine est illa Ecclesia, quam
Deus ita speciosam & immaculatam plantavit? quomodo nunc ejus
membra adeò à culpa foedata sunt? Hiccine est populus electus?
Urbs desiderabilis, à suo primordio cœlis jucunda, terræ admira-
bilis? Quonam pax à Filio Dei ante suum in Cœlum ascensum
mundo demandata perrexit? Ubinam paupertas spiritus, & humili-
tas, quas suo exemplo Christus Dominus suis fidelibus commenda-
vit, dum tanta cupido, & ambitio in Catholicis cernitur? Ubinam
puritas vitæ, Divinarum legum observantia, & obedientia præstita
à Redemptore, qui factus est obediens usque ad mortem Crucis?
 quid-

quidquid conspicitur, non nisi relaxationes, transgressiones, & inobedientias redolet? Ubinam est reverentia rebus sacris, honor Divinis?

7. Verè & cordicitus est nobis lugendum propter omnium viarum corruptionem. *Omnis quippe caro corruperat viam suam super terram;* *Gen. 6. v. 12.* Et quòd tanta & talis fuerit versutia, invidia, & ars inimici ut omnem statum etiam sacrum coinquinare, & foedare tentaverit: *Manum suam misit hostis ad omnia desiderabilia ejus.* Quare & unde adeò lacrymabilis strages? *quia vidit Gentes ingressas sanctuarium suum, de quibus praeceperas, ne intrarent in Ecclesiam tuam:* *quia ingressi sunt Ecclesiam illi, quia à foris stare debuissent, Sacerdotium suscepérunt qui in Laicorum statu magis quadrassent, super cathedram Confessionalis Confessarii absolventes indignos federunt:* animarum cura concredita est iis, quibus nec cura corporis demandari potuisset: Ecclesiae regimen commissum est illis, qui nec pro domus gubernio idonei erant: Bonâ Venerabilium Superiorum veniâ dicam; Si fortè permittunt ingredi gentes in Ecclesiam Dei, de quibus praeceperat, ne intrarent in eam. *Oh quam districtum iudicium minatur Episcopis, aliisque Prælatibus, si negligentius curam suam agant, & non opportunè provideant saluti animarum, probando accurate, an idonei sint, quibus Dominicum gregem pascendum tradunt.* Pensata trutina aestiment merita, aptitudinem, scientiam, pietatem Sacerdotum, an Confessoriorum partes adimplere valeant? An Sanguinis Christi participatio eorum manibus congruè dari possit.

8. Existimo multoties curam animarum demandari Ministerio tam sublimi ineptis, quia magis idonei ab hoc se onere subtrahunt, miror tamen quòd hi non expavecant, & contremiscant, siquidem eum plures fructus pro Cælo in confessionali aut pulpitu colligere possent, muneribus adeò excellentibus ex mera negligentia & incuria non vacant, frivolis prætextibus, & causis adductis pro tepiditate propria coloranda. Omnibus nota est parabola in qua Christus Dominus ficum infructuosam abscindi ac flammis tradi præcepit: *Succide ergo illam: ut quid etiam terram occupat?* Hæc arbor, ait *Luca c. 13. v. 7.* Glossa Moralis, personas Ecclesiasticas à Deo in sua Ecclesia ad fructificandum plantatas indicat: *Per arborum fici significatur quælibet Persona in Ecclesia Dei plantata ut fructificet ibi.* Si hæc plantæ post studiorum & gratiæ Dei culturam fructus suos in animarum lucro

non faciunt; sciant ipsis imminere prolatum Evangelicum: succide ergo illam: ut quid etiam terram occupat? ac peccatorum ex eorum omissione & negligentia commissorum rationem Domino Deo ab iis reddendam: Sacerdotes, ait Magnus Chrysostomus, pro populorum iniquitate damnantur se eos, aut ignorantes, non erudiunt, aut peccantes non arguunt.

9. Ad vigilantiam hanc, solum animarum curæ, ex officio vacantes obligari dicent, cæteri verò se ab hoc onere fuisse immunes ante Christi Tribunal respondebunt. At justus Iudex nunquid replicare non poterit. Dic o homo, pro salute animæ tuæ obligabarne de cælo ad terram descendere? inter angustias præsepî nasci, Mundum summo labore peragrarè, dolores, injurias, contumelias, supplicia, tormenta sufferre, ac demùm inter tot cruciatus affixus mori? Verè non: Igitur si ego infinitus Deus absque ulla obligatione tot, & tanta pro animæ tuæ cura perpeßus fui, tuæque saluti tam seriò applicui, quomodo de tua omissione exculationem asferre potes, quòd animarum saluti incumbere non obligabaris?

Matth. Sententia tamen Christi innotescit: in qua mensura mensi fueritis, c. 7. remittetur vobis: nec sapiens & prudens ignorat humanæ inconstantia fragilitatem eò usque devenisse, ut nemo à lapsu securus esse possit: teste S. Paulo: qui se existimat stare, videat ne cadat, si ergo cadet (quod absit) Sacerdos curam animarum negligens, 1. ad Corinth. quidni & alios animæ suæ curam neglecturos ipsi formidandum erit? & quòd Deus eadem mensura, qua in proximi sui salute quærenda mensus est, remittatur ei permittendo ob sua inscrutabilia judicia, ut in profunda peccati fovea pereat, qui peccatorem in eandem lapsum sublevare noluit? Quomodo habere poteris aliquos, qui te juvent, dicit S. Joannes Chrysostomus, & liberent à manibus Diaboli, si quando (quod absit) cecideris? Audi Paulum (considera te ipsum, ne & tu ceteris) quasi diceret, si absque compassione, & misericordia fratrem præteris, forte & te, si cecideris, alius similiter præteribit.

10. De propria fragilitate dubito, dicent alii: me ipsum pro salvando proximo perdam: sub culparum pondere, à quo alios liberare tentavero, ipsemet forte decidam? Modica est mea habilitas, spiritus meus tepitus, fortitudo mea debilis, magna mea fragilitas, summa mea imbecillitas: si vix meæ, quomodo aliorum saluti vacare

re potero? Consultius est pro me animam meam salvere, quam pro aliis, & fortè non salvandis, eandem perdere? His omnibus prae-
textibus coloratis daemones Sacerdotes, ne animarum saluti incum-
bant: decipere solet; vel proprius amor tepiditatem suam tegere
studet. Etenim licet tanta sit nostra fragilitas, & debilitas, valde
tamen potens est Dei gratia, qua omnes pro ejus amore in anima-
rum salute, ac peccatorum extirpatione intentos munit, & fulcit:
Magna est quidem insufficientia humana ad opera tam divina, major
tamen est Dei potentia pro inhabilitate, & defectibus nostris sup-
plendis: "Fiduciam talem habemus per Christum ad Deum: non
"quod sufficientes simus cogitare aliquid à nobis, quasi ex nobis: ^{2. ad Co.}
"sed sufficientia nostra ex Deo est: qui & idoneos nos fecit mini- ^{rinth.}
"stros &c. „ Præterea ipsamet sancta exercitia concionandi, in- ^{c. 3.}
struendi, & administrandi Sacramenta adeò efficacia sunt, ut non
tantum ea suscipientibus, verum etiam ea administrantibus profint;
uti benè ponderat S. Damascenus: "Quemadmodum qui ægrotan- ^{Damasc.}
"tem unguento; vel alio pretioso oleo vult inungere, & prior ipse
"ungendo particeps est unctionis, ita qui pro salute proximi adhibi-
"to studio aliquid facit, primum sibi, deinde proximo prodest: „
Qui balsamo ungit infirmum, fragrantiam patienti applicatam in se
recipit, qui manibus pannum abluit, eadem aqua manus suas lavat,
& qui igne comburit lignum, de calore ignis manui propinqui par-
ticipat; Igitur Sacerdos, qui confessionis balsamo poenitentes pec-
catores ungit, Sacramentorum aquis eorum maculas abluit, ac
verborum suorum igne sui proximi lignum incendit, absque dubio
ungenti hujus pretiosi fragrantiam in se recipiet, animam suam sa-
lubribus his aquis mundabit, ac animabus ignem sacrum applican-
do coelestem calorem in corde suo sentiet.

Non ergo de propria perditione est formidandum quando ex
charitate aliorum lucro opera datur, nec de damnis animæ suæ ob-
venturis cogitandum quando proximorum salus quaeritur; quando-
quidem hoc idem esset ac cogitare quod cum remedio perdi, cum
salute infirmari, cum aquis mundis maculari, cum igne frigefieri,
cum nive accendi, ac in planitie præcipitari possit. Qui in prælio
pro tuenda vita à facie inimici fugiunt, & propriam & commilito-
num vitam perdunt, sed si commilites reciprocè se adjuvant, quili-
bet

bet vitam suam per alienæ custodiam tuetur, ut S. Joannes Chryso-
Chrysost. stomus affatur: "in prælio, ac expedita acie, qui sibi soli consulit
rom. 6. in miles, nec aliud respicit, quam quando possit fugendo animam
Matth. suam servare, is ceteros quoque milites secum ad perniciem tra-
 hit: quemadmodum, è contra, generosus miles, cum alios tutari
 conatur, se ipsum defendit."

11. Inæstimabilem animarum thesaurum in cujus lineamentis
 supremus Artifex Imaginem suam Divinam impressit magni facia-
 mus; pulcherrimæ hujus figuræ à labe peccati denigratæ cõsideratio
 cor nostrum affligat. Margaritæ hujus ingens est pretium, cum
 pro ea redimenda sui pretiosi sanguinis coralla Mercator Divinus
 effuderit. Plurimi æstimanda est hæc vinea, quam cœlestis Agri-
 cola tanto labore plantavit, saluberrima suæ doctrinæ aqua eam irri-
 gando, ac sublimis sui exempli labore eam colendo, magni pen-
 denda est hæc atx spiritualis ad cujus custodiam Angelorum exerci-
 tus assignavit; cœlum ipsum æstimat ejus valoris conscium, infernus
 eam persequitur ejus pulchritudinis invidus, Deus maximo pretio
D. Chrys. eam redemit, quia ejus excellentiam nescit: "& si propter illum
 "Christus sanguinem fudit, quid magnum tu facis, si per exhorta-
 "tionem tuorum verborum jacentem erigas?", exclamat D. Chry-
 stostomus. Et nos Sacerdotes Confessionis Ministri pretiosam, &
 adeo admirabilem Margaritam nihil pendemus? Humiliter rogo,
 submississimè obsecro, genuflexus deprecor, & per viscera Misericor-
 diæ Dei nostri quantum mihi possibile est, hortor PP. Sacerdotes,
 ut huic glorioso muneri sollicitè incumbant, labori Confessionalis, in
 quo servitium tam gratum Deo, ac perutile peccatoribus præstare
 possunt, non se subtrahant: Ministerium hoc Christiano zelo non
 respectu humano aut terreno sine ducti exercent; in hoc sacro
 Tribunali non celeriter, & perfunctoriè, sed sensim, pedetentim,
 & quietè assideant, patienter peccata exaudiendo, propensè pau-
 perculos, rusticos, idiotas, ac ignorantes examinando, imperti-
 nentias aliquorum toleranter sufferendo, omnesque ad vitiorum
 emendationem hortando, ac iisdem deformitatem offensi summi
 boni, pulchritudinem gratiæ, quæ per peccatum amittitur, pre-
 tium animæ, gloriam ac pœnam æternam; & super omnia immen-
 sam Omnipotentis bonitatem, ac qua propter vilem miseram, ac
 contemptibilem culpæ voluptatem recedunt obijciendo. Pecca-
 torum

eorum statum tranquille perpendant, ejusdem infirmitatem considerent, propter proximi sui peccata non terrefiant, lapsis compatiuntur, benignè egenos excipiant, medicamina opportuna præscribant, remedia curativa, præservativa, ac satisfactoria imponant, non asperè ac vultu severo cum iisdem agant, sed peramanter pusillanimes animent, obstinatos arguant, vitium reprehendant, Divinam Justiciam repræsentent. Perpendant salutem, aut damnationem animæ à bona vel mala Confessione, & utramque ut plurimum à Confessario dependere, innumerabiles quoque sacrilegè factas Confessionalis Ministris esse imputandas. Quando unius Confessionem exaudiunt, pro tunc eidem soli vacent, nec cogitent plures alios esse exaudiendos, quia Dominus Deus ex eo, quod paucos in die exaudiverint, rationem non petet, benè verò strictissimam exquiret, si officio suo non benè functi fuerint.

12. Si hoc modo in Confessionali Sacerdos se geret, multa bona fratribus suis præstabit, & dum proximum suum à culpis liberare conabitur, proprias sibi à Deo remittendas jure meritò sperare poterit; juxta dictum S. Jacobi: *Quoniam qui converti fecerit peccatorem ab errore via sue, salvabit animam ejus à morte, & operiet multitudinem peccatorum: animarum salus Confessarii opera obtenta gaudiū ipsi in hac vita & præmiū in altera aquiret.* D. Paulo affirmante: *Fratres mei charissimi, & desideratissimi, gaudium meum, & corona mea.* Animæ indigentes exclamant, peccatorum sanguis suis clamoribus cælum penetrat, Fidelium miseria, ac mundi strages compassionem parit: morum corruptela est magna malorum libertas, & licentia excessiva. Modicus non sit fervor Sacerdotum, fortis sit occupatio Ministrorum Dei in quærenda tot malis medela; Hoc cælum sollicitat, desiderant Angeli, æstimant Sancti, & hoc denique Omnipotens præcepit, qui ex cathedra Crucis cœlestem hanc doctrinam docet, ac Sacerdotibus dicit: *Ministri mei dolorum, ac poenarum mearum miseremini, nam ex apprehensione, quod sanguis meus Divinus nihil multis peccatoribus profuturus esset, tantam sensi afflictionem, ut sanguineos in horto sudores effuderim; & de facto cor meum hoc clavo transfigatur.* Vestræ pietati ac zelo mearum angustiarum levamen remitto: si in animabus curandis solliciti eritis, has à multis peccatis & me à multis poenis liberabitis. Si me diligere profiteamini, vestrum erga me affectum operibus exhibe-

Epist.
Jacobi
c. 5. v.
20.

Ad Phil.
cap. 4.

te : En me pro animabus meis mortuum , quas tamen inimi-
cus rapere tentat , hujus tentamenti fortes in fide resistite ,
meos Catholicos ob ejus carceribus solvite , & ad me adduci-
te. Pro hoc tam mihi grato servitio praestito gratiam me-
am , ac praemium parata vobis esse scitote , supposita dis-
positione ex parte vestra obsequia in hac vita mor-
tali pro animarum salute exhibita ater-
nae gloriae coronam remunerabor.

INDEX

TRACTATUM; ET CAPITUM

Primæ Partis hujus Libri.

Numerus, qui citatur, denotat paginam.

Prologus ad Lectorem. pag. 19.
Lamentatio adversus omissionem & modicum zelum aliquorum Confessariorum. pag. 21.
Præambulum pro bono usu, & exercitio hujus Dialogi. pag. 45.
Exordium, vel principium Confessionis. pag. 1.

TRACTATUS I.

De Primo Præcepto.

Cap. 1. De Fide. pag. 17.
Cap. 2. De Spe. 21.
Cap. 3. De Charitate. 22.
Cap. 4. De virtute Religionis, & virtutibus ipsi oppositis. 24.

TRACTATUS II.

De Secundo Præcepto.

Cap. 1. De Juramento. pag. 32.
Cap. 2. De Blasphemia. 42.
Cap. 3. De Maledictione. 44.
Cap. 4. De Voto. 45.
Pars 1. De Substantia, & valore Voti. ibid.
Pars 2. De cessatione Voti. 49.
Pars 3. De irritatione Voti. 51.

Pars 4. De dispensatione Voti. 54.
Pars 5. De commutatione Voti. 56.
Cap. 5. Exhortatio faciendæ Poenitentienti habenti consuetudinem jurandi, aut maledicendi. 60.

TRACTATUS III.

De Tertio Præcepto.

Cap. 1. De Præcepto audiendi Missam. 62.
Cap. 2. De labore diebus Festivis. 66.
Cap. 3. De Jejunio. 67.
Cap. 4. Exhortatio faciendæ non observantibus Festa. 73.

TRACTATUS IV.

De Quarto Præcepto.

Cap. 1. De obligatione prolium erga Genitores. 74.
Cap. 2. De obligatione Genitorum erga proles. 78.
Cap. 3. De obligatione mariti erga uxorem, & hujus erga maritum. 82.
Cap. 4. Exhortatio faciendæ inhonrantibus Genitores. 84.

Cap. 5. Exhortatio facienda Genitoribus negligentibus in prolium educatione.

TRACTATUS V.

De Quinto Præcepto.

- Cap. 1. De odio proximi. 86.
 Cap. 2. De odio sui ipsius. 89.
 Cap. 3. De homicidio, mutilatione & restitutione damnorum exinde procedentium. 91.
 Cap. 4. De Duello. 92.
 Cap. 5. De Abortu. 98.
 Cap. 6. De excommunicatione Canonis, si quis suadente diabolo, & de aliquibus effectibus, & advertentiis hujus excommunicationis. 99.
 Cap. 7. De Scandalo. 108.
 Cap. 8. Exhortatio facienda viventibus in inimicitia. 111.

TRACTATUS VI.

De Sexto Præcepto.

- Cap. 1. De Pollutione. 115.
 Cap. 2. De Incestu. 117.
 Cap. 3. De Adulterio. 119.
 Cap. 4. De Raptu. 123.
 Cap. 5. De Stupro. 124.
 Cap. 6. De simplici Fornicatione. 127.

- Cap. 7. De Sacrilegio. 129.
 Cap. 8. De Sacramento Matrimonii. 131.

Pars 1. De Sponsalibus ex parte viri.

De Sponsalibus ex parte foeminae. 138.

Pars 2. De impedimentis impedi-
 tibus Matrimonium. 139.

Pars 3. De Proclamationibus, vel
 Denunciationibus. 143.

Pars 4. De Impedimentis dirimenti-
 tibus. 145.

Pars 5. De Impedimento criminis. 154.

Pars 6. De Impedimento violentiae,
 aut metus. 156.

Pars 7. De Impedimento publica
 honestatis. 158.

Pars 8. De Affinitate. 159.

Pars 9. De Impotentia dirimente Ma-
 trimonium. 163.

Pars 10. De dispensatione impedi-
 mentorum Matrimonii. 168.

Pars 11. De debito conjugali, & de
 ejus abusu. 173. Abusus ex parte
 foeminae cooperantis. 177.

Pars 12. De Divortio. 183.

Cap. 9. De cogitationibus, & verbis
 laceris. 187.

Cap. 10. De denuntiatione facienda
 Tribunali, quando Confessarius
 sollicitat ad turpia in Confessione. 189.

Cap. 11. Exhortatio facienda inho-
 nestè viventibus. 199.

TRACTATUS VII.

De Septimo Præcepto.

Cap. 1. De Furto, & quanam quan-
 titas constituat peccatum mortale. 209.

Cap. 2. De Furtis minutis. 205.

Cap. 3. De Rapina. 209.

Cap.

Cap. 4. De Restitutione.	210.	Pars 10. De Ludo.	270.
Pars 1. De eo, qui mandat, ut furetur.	212.	Cap. 6. De Bonis filiorumfamilias, & de eorum furtis.	275.
Pars 2. De eo, qui cooperatur, & qui consentit.	214.	Cap. 7. De Furtis mariti respectu uxoris.	280.
Pars 3. De eo, qui participat.	217.	Cap. 8. De Furtis uxoris respectu mariti.	281.
Pars 4. De eo, qui consulit.	220.	Cap. 9. De Furtis famulorum.	283.
Pars 5. De eo, qui non obstat, aut non impedit furtum, vel non manifestat.	223.	Cap. 10. De Furtis dominorum.	285.
Pars 6. De restitutione rei inventæ.	225.	Cap. 11. De decimis, primitiis, & oblationibus.	287.
Pars 7. De compensatione.	229.	Cap. 12. De Debitis.	291.
Pars 8. De restitutione ratione injustæ damnificationis.	233.	Cap. 13. Exhortatio facienda furto auferentibus, & non solventibus.	292.
Pars 9. De causis excusantibus à restitutione.	237.		
Cap. 5. De contractibus.	239.		
Pars 1. De conductione, aut locatione.	241.		
Pars 2. De mutuo, & usura.	242.		
Pars 3. De emptione, & venditione.	246.		
Pars 4. De commodato, & precario.	251.		
Pars 5. De contractibus depositi, pignoris, assecurationis, & hypothecæ.	253.		
Pars 6. De contractu census.	257.		
Pars 7. De contractibus cambi, & societatis.	260.		
Pars 8. De contractibus promissionis, donationis, emphyteusis, & feudi.	263.		
Pars 9. De custodibus portarum, seu portuum.	266.		

TRACTATUS VIII.

De Octavo Precepto.

Cap. 1. De Suspicionem, & Judicio temerario.	295.
Cap. 2. De Murmuratione.	297.
Cap. 3. De audiente murmuratorem.	302.
Cap. 4. De Restitutione famæ.	303.
Cap. 5. De variis modis restituendi famam.	307.
Cap. 6. De Contumelia.	309.
Cap. 7. De restitutione honoris.	310.
Cap. 8. Exhortatio facienda murmuratoribus.	312.
Cap. ult. De nono, & decimo Precepto.	313.

TRACTATUS IX.

De consequentibus Confessionem.

Cap. 1. De Exhortatione à Confessione facienda finita Confessione. 314.

Cap. 2. De modo, quo Confessarius se gerere debet cum Pœnitente, qui per longum tempus Confessionem differt, aut Doctrinam Christianam ignorat. 322.

Cap. 3. Medicinæ præservativæ pro habitu peccandi, & occasione proxima. 326.

Cap. 4. De Pœnitentia satisfactoria Pœnitenti imponenda. 329.

TRACTATUS X.

Explicatio 65. Propositionum ab Innocentio XI. damnatarum.

Advertentiæ generales circa Decretum Innocentii XI. 332.

Explicatio 65. Propositionum damnatarum. 334. & seq.

TRACTATUS XI.

Appendix de Casibus reservatis.

Advertentiæ generales spectantes ad casuum reservationem. 420.

Explicatio casuum, qui ab Episcopis reservari solent. 422. & seq.

TRA-

TRADUCTOR AD LECTOREM.

Inter ornamenta, quæ Legislator Supremus Sacris vestibus sui Sacerdotis Aaronis inserta voluit, non infimam meo iudicio Mysteriorum locum obtinet instita seu limbus ille panni pretiosi, qui auro & purpurâ intextus ad humeros alligatus super pectus ejusdem pendebat, dictusque fuit rationale Judicii: "Rationale quoque judicii facies opere polymito juxta texturam superhumeralis, ex auro, hyacintho, & purpurâ,, Quis autem non videt in hac aurea tela Sacerdotem sedentem in Tribunali Confessionarii delineari cum potestate judiciaria ligandi, & solvendi à duris culpæ vinculis peccatores? Purpura, & aurum hanc vestem Aaron componentia rubricantem sanguinem, & ardentem Christi charitatem denotant; tanquam hujus sublimis potestatis in terra fundamenta: super humeros Sacerdotis Aaronis eam collocari, non verò Moyſis, aut alterius sæcularis personæ, solis Sacerdotibus, non Laicis concedi, ac competere indicat: appellari rationale, & rationale Judicii: *Rationale judicii facies*, ex se ipso patet nihil aliud intelligi quàm prædictam potestatem maturitate, discretionem, & prudentiâ exerceri debere: ita ut verè rationalis potestas vocari queat. *Rationale judicii.*

*Exod.
c. 28.*

In hoc autem rationali Judicii præcepit Deus, ut inter gemmas, & carbunculos inibi in copia lucentes hæc duo verba insculperentur: Doctrina, & Veritas: "Pones autem in rationali judicii doctrinam & Veritatem, quæ erunt in pectore Aaron, quando ingredietur coram Domino,, Ubi ostenditur quemlibet Sacerdotem hoc sacrum rationale Judicii ferentem doctrinâ, & Christo, qui est summa, & suprema Veritas, imbutum esse debere sub comminatione æternæ damnationis, si secus acciderit. In doctrina verò, & veritate unde quaque gemmis, & pyropis circumdatis admoneatur, illibata vitæ exemplo omnibus, & in omnibus, prædicere teneri; Sacerdotes enim sunt luminaria in Summitate Sacerdotii posita,

*Exod.
c. 28.*

Matth.

5.

posita, ad hoc ut in hujus mundi ventoso pelago fluctuantes ad Cœlestis Patriæ portum salvos, & incolumnes perducant. "Vos estis lux mundi:,, ipsis ergo splendere, illuminare, omnēsque Sanctitatis fulgoribus replere incumbit. Ast quid quæso, significat illud tam absolutum Dei Præceptum, ut hæ doctrina, & veritas à foris ab Aarone portentur, nempe in parte exteriori pectoris correspondente; "quæ erunt in pectore Aaron,, fortè similes characteres in veste talari, quæ nostros cooperit Aarones, insculptos prætetendit: Fateor, quòd sine glossæ interlinealis directione non tam facile à Mysterio recondito me extricare valerem. Audiant ergo, & simultimeant omnes Sacri rationalis Portatores mysticum sensum; doctrina, & veritas jussu Dei à foris ab Aarone gesta est cœleste tremendum proclama, quo omnes rationalis Sacerdotes non tantum esse docti obligantur; sed Doctores, qui instruant, non tantum Sancti, sed Pauli, qui animas sanctificent: "Pones in rationali Judicii Doctrinam & Veritatem, quæ erunt in pectore Aaron,, id est, ait Glossa, "ut studeat Sacerdos doctrinam, & veritatem inquirere, & docere,, Non sat est Deo, quòd Confessarii scientia pleni inveniantur, sed insuper requirit, ut eam super alios affundant, & infundant, nec eorum doctrina satisfacit, si arida, sicca, otiosa, & infructuosa in ipsorum cordibus lateat, sed ad extra appareat: Divinæ Majestatis voluntas est, ut eam communicent, hortentur, admo-neant, ac indefessi super humana campestria spargant, usque dum ejus fecunditas velut roris cœlestis peccatorum animas irriget: "ut studeat Sacerdos doctrinam, & veritatem inquirere, & docere.,

Exod.

28.

Hinc Paulus igneo zelo iræ divinæ fulmina jaculatur contra eos, qui tanquam mutæ statuae in Confessionalibus sedent, & dum doctrinam, & veritatem, quâ pollent, ostendere operæ pretium est, sub Venerabilis Stolæ rationali prævaricatores Aarones utramque abscondunt, nec verbum quidem proferentes ad poenitentes, vel hortando ad virtutem ostensione ejus pulchritudinis, vel retrahendo à vitio ejus deformitate detectâ. Ex quo peccatorum non evulsorum rei constituuntur, ac in unica culpa eorum tepiditatis omnes culpas de die in diem semper magis propter eorum taciturnitatem per orbem grassantes incurrunt. Expectent, dicit Paulus, hi canes muri super se terribilissimum Dei Judicium, qui aliquando notum

faciet

faciet, quàm accensa sit ejus ira contra ipsos. "Revelatur enim," *Ad Rom.*
 dicit Doctor Gentium, "ira Dei de cœlo, super omnem impietatem & in-
 justitiam hominum eorum, qui veritatem Dei in injustitia
 detinent: „ & meritò, cùm ejus voluntati resistent, nihil curan-
 tes horrendam potestatem, quam per Hieremiam indicat præci-
 piendo ut loquantur: "Propheta, qui habet somnium, narret
 somnium: & qui habet sermonem meum, loquatur sermonem
 meum verè."

Quia verò aliqui excusationem adducunt, cum illo Jere-
 mia, "A, a, a, Domine nescio loqui, „ quasi ad extra doctrinam,
 & veritatem communicare nesciant; ut similis excusatio tollatur,
 utpote quemlibet Sacerdotem dedecet, & maximè Aarones, qui
 in cœlesti foro judicariam habent potestatem; ideò præsentis li-
 bri prælo subministrantur ipsis verba, modus, & tempus loquen-
 di, & hoc rationale Judicii doctrinâ, ac veritate eorum Ministerio
 necessaria porrigitur. Utinam eodem induantur, & eâ attentione
 legant, quam requirit summa necessitas mundi per tenebras igno-
 rantia ad perditionem labentis, sanguinisque vocibus exclaman-
 tis, *Adjutorium*, Proh dolor! non fert mundus hoc perpendere, adeò
 miserandus est ipsius status, quocumque nos vertamus, non nisi
 libertates, dissolutiones, profanationes videmus, non nisi vitio-
 rum, odiorum, rapinarum, simulationum fœtores sentimus, qui
 bonum odorem à virtutibus justorum manantem supprimendo,
 grave præbent fundamentum timendi, ne infectus, ac quasi tota-
 liter corruptus existat, & ut testatur D. Joannes. "Totus in ma-
 ligno positus, „ ex tanta igitur corruptela quid expectandum?"

Zelus ergo animarum benigne Lector, sicut primæ tradu-
 ctionis ex Hispanico Idiomate ad Italicum, præsentis praxis Con-
 fessionarii præcipuus fuit scopus, ita hujus secundæ ex Italico ad
 Latinum unicum est motivum ad imitationem Authoris ejusdem,
 qui Dei Gloriam, & animarum salutem in omnibus Hispaniarum
 Regnis suæ doctrinæ profunditate, & sæcunditate mirabiliter pro-
 movit, ampliavit, & evexit, ut videre est in reiteratâ collatio-
 num suarum moralium, quàm utriusque hujus Tomi impressioni-
 bus; ex quo apparet, quàm gratum, & æstimabile sit hoc opus;
 gratum quidem propter dulcem, & propriam methodum, quâ

Confessarii doctrinam, & pœnitentibus veritatem porrigit: Confessarios exaudiendo Confessiones exaudire docet, & pœnitentes deformitatem peccati apperiendo docet conteri: æstimabile verò; quia quod ab aliis speculative, & in abstracto traditur, ab hoc practice, & in concreto ostenditur, ita ut etiam rudiores non possint illud non percipere, ac ejusdem directione in egregios Confessarios peritos animarum Piscatores, & vineæ Domini optimos Cultores evadere; quapropter perpensâ magnâ utilitate eventurâ, quandocumque Latino Idiomate in lucem ederetur, intentum executioni mandare obedientiæ merito fretus operæ pretium duxi, ad hoc, ut, quod ante duodecim annos Hispania, & deinde Italia possidebat, nostræ etiam Germaniæ fieret commune.

*Vita S.
Hilarii.*

Accipe igitur benigne Lector librum ea inscriptione, quâ usus fuit D. Hieronymus, in elogium operum S. Hilarii dum scripsit Letæ, "Hilarii libros inoffenso decurras pede." Hoc idem tibi annuntio, tantum lege, & quemlibet ad eundem legendum invita, nihil enim reperies, à quo offendaris: "inoffenso decurras pede;," Stylus fortè nimis familiaris displicebit, sed memento, morales materias lepore discursus difficulter tractari, & explicari, quippe, qui ut plurimum obscurum reddit proprium subjectum, à quo moralis Theologus, utpote ex sua natura aliunde obstrusus abhorret; in omni simili eventu placeat reflectere ad dictum D. Augustini teste Senensis Bibliotheca 4. Malo, me reprehendant Grammatici, quàm non intelligant Populi. Vale.

PRO-

PROLOGUS

AD LECTOREM.

Valde diversa res est charissime Lector Speculativa à practica, non semper quod speculatur ingenium executione approbatur, de multis Idæas universales formando intellectus discurrit, quæ non semper ad actum secundum ipsis conformem reduci possunt. In principiis Speculativis medicinæ nulla datur incurabilis infirmitas, & tamen in praxi quàm plurimi inter manus Medicorum moriuntur; hujus origo est, non solum adagium illud irrefragabile "Contra vim mortis non est medicamen in hortis:", verum etiam summa difficultas, quæ reperitur in regulando cum Speculativa praxim: nec minus inter casus conscientia aliquis adeò arduus est, cujus resolutio à generalibus Theologiæ moralis principiis non habeatur, & hoc non obstante in exercitio Confessionarii insuperabiles quotidie difficultates occurrunt: nec non immodici errores committuntur, adeò difficile est, *ad hic & nunc* generales applicare. Hæc consideratione posita Theologiæ Moralis speculationes in hoc Dialogo ad praxim (Utinam feliciter) redigere conatus fui, præmissa non ordinaria diligentia in ponderando res, & casus, quos mihi proluxa experientia, & longa Confessionarii praxis subministrarunt; non tantum tempore Missionum à me in variis Regnis, Provinciis, & oppidis peractarum cujuscunque generis Statuum, & personarum conscientias tractando, & extricando, sed etiam extra hoc exercitium in aliis casibus, quos præ manibus habui. In hoc Dialogo non solum casus frequentiores, sed plures sat singulares Majorum Doctorum doctrinam resolutos invenies, quos ut fundamentaliter citarem, propriis locis vidi; resolutiones etiam, quæ à Sacris Canonibus pendent, ut sincere allegarem, in eorum fonte examinavi, novitatem devitavi, quæ est temeritatis Mater, & levitatis Filia, prout S. Bernardus ait: *novitas Mater temeritatis, Sorer superstitionis, Filia levitatis.* In viis familiaribus,

& semitis antiquis, dicit Jeremias, veritas, & rectitudo investiganda est. Jeremiae cap. 6. *Interrogate de semitis antiquis, qua sit via bona, & ambulate in ea.* In opinionum electione nec laxiores, nec strictiores sequor, sed inter utrasque medium teneo, quod secundum Philosophum certum est punctum: Opiniones aliquas favorabiles referre non prætermitto, ad hoc ut Confessarii discretio juxta casuum exigentiam, & urgentiam iis uti non recuset.

Difficillimum semper fuit, velle omnibus esse acceptum, ita ut ejus effectus totaliter apparuerit: genia enim hominum tam in sentiendo sunt diversa, quam in vultu differentia, nec omnes in uno dictamine conveniunt, nec idem velle habent, ex quo diversa etiam judicia, & rerum conceptus proveniunt.

Mille hominum species, & rerum discolor usus;
Velle suum cuique est; nec voto vivitur uno.

Dubia mente feror, hoc opus omnibus gratum fuisse, suadere tamen mihi potero, non omnibus displicuisse, quinimò pluribus placuisse affirmare licebit; siquidem de hoc me certum reddunt tot replicatae impressiones paucos inter annos in diversis Regnis habitæ, cum hæc, quæ in lucem prodit, decima nona sit. Bibliopolis, Impressoribus, aliisque pluribus divinctus maneo pro cura. & solitudine exiguos meos labores notificandi, & dilatandi, pensâ enim eorum intentione de communi Confessariorum, & Pœnitentium utilitate, tanquam cooperantes non nisi laude, & æstimatione digni sunt; hæc tamen cura gravior mihi fuisset, si de prædicta intentione certior factus, aliquos errores evitasset, quos præli festinatione, vel correctoris deficientiâ commissos in hac Decima nona impressione, licet non totaliter, emendavi. In Impressionibus Barcinonæ, & Valentia anno præterito 1689. factis ab initio Definitionum moralium series appositæ fuit, quas licet non reprobem, meas tamen esse non declaro, sed has ordine Alphabetico in fine hujus operis tractatu 18. pono. In relatis pariter impressionibus videtur Catalogus 68. Propositionum Michaëlis de Molinos à Sacra Romana Inquisitione, & à Sanctitate Innocentii Papæ XI. damnatarum, prodierunt etiam in lucem aliquarum præcedentium impressionum Indices Alphabetici non exactè citati, omnibus his mendis hæc decima nona impressio caret, in qua valdè copiosus pro commoditate Lectorum Index habetur.

Copia,

Copia, varietas, replicatio, & continuatio curarum adeò mihi tempus abripiunt, ut opera aliàs promissa prælo dare non queam, huic tamen jam data est prima, & secunda pars Collationum Moraliū, & quamprimū tertiam, in qua de Sacramentis in genere, & in specie agitur, typis mandare canabor.

Defectibilis conditionis humanæ proprium est aberrare: Negare non possum, nec debeo, aiebat Augustinus, sicut in ipsis Majoribus, ita multa esse in tam multis opusculis meis, quæ possint justo iudicio, & nulla temeritate reprehendi: Et si Augustini ingenium de se ita humiliter sentit, superbè sapiens, qui non est Augustinus, aliter de se sentire. Hac reflectione perfectus liber, haud dubiè defectus ex inadvertentia, vel imperitiâ commissi oblivioni tradentur, si aliquid laudabile in hoc opere reperietur, omnium bonorum Auctori aut tribuatur, qui pro communi animarum emolumento ex sua benignitate hanc miseram creaturam id edocere dignatus est. Vale.

LAMENTATIO

Adversus Omissionem, & modicum Zelum

ALIQUORUM CONFESSARIORUM.

Cui comparabo te? vel cui assimilabo te, filia Jerusalem? magna est enim velut mare contritio tua: quis medebitur tui? Ex Threnis Jerem. cap. 2. v. 13.

1. **C**alamitatum, & miseriarum diluviem fervidus, & ardens Jeremiæ zelus Jerusalem vaticinatus est, ita tristes ejus lacrymæ in threnis expressæ testantur. Horridam ejus solitudinem simul & semel flevit, ac miratus est: *Quomodo sedet sola civitas, Thren.* non habitatoribus materialibus destitutam, sed virtutibus viduatam c. 1. v. 1. perspexisse ingemuit, prout Hugo Cardinalis interpretatur: *Sola Hugo virtutibus, & operibus bonis, quinimò tam detestabili vitiorum inundatione affluentem, ut objectum adeò miserandum perpendere ibid.* non valens suspiria excitavit, & in lamentationes æquisimas prorupit:

Ex. Ant. rupit: Sed Hieremias Propheta flens, & planxit lamentatione hac in Je-
Thren. rusalem: O Jerusalem, Jerusalem! nonne tu populus ille electus
Hierem. eras, quem Divina Pietas intensè dilexit, nonne illa delitiosa Res-
Thren. publica, quæ habitatoribus abundare gloriabaris? plena populo:
 1. nonne in te quasi in amœno viridario virtutum jucundissimi flores
 exuberabant? quomodo jam in sylvam incultam conversâ non nisi
 spinas sylvestres producis? inter mille Divina Clementia te unicam

Oseas c. Sponsam elegit? Sponsabo te mihi in sempiternum. In viduitate con-
 2. v. 19. stituta Sacrum Sponsum amisisti. Eheu quàm funestum divor-
Thr. 1. tium! facta est quasi vidua domina Gentium: ad thronum Principatus
 super alias Provincias exaltata, Princeps Provinciarum, quomodo
 nunc alienis subjecta ad miseram captivitatem redacta es?

2. Jerusalem juxta communem litteralium Expositorum sensum
Vide Ly- nostræ sanctæ militantis Ecclesiæ figura est, de qua in mystico sen-
ran. hic. su timeo, ne Prophetæ luctûs præteriti super Jerusalem modernis
 lacrymabilibus temporibus verificentur: magna virtutum desolatio
 in animabus Christianis cernitur; ut jure merito Oseæ Prophetæ
Oseas c. verba nobis appropriari valeant: Non est veritas, & non est miseri-
 1. v. 4. cordia, & non est scientia Dei in terra. Non est imprimis veritas,
 sed deceptiones, simulationes, duplicitates, mendacia: exami-
 nentur Tribunalia, Ministri, negotia, conversationes, commercia,
 & virtutis exilium, mendaciî introductio, ignominiosè patebunt:
 observentur visitationes, congratulationes, commiserationes, ca-
 remoniæ, totum hoc meram fictionem redolet: perlustrentur Con-
 fessiones, & Confessionaria, nec hæc à tam pernicioso contagio li-
 bera erunt: Non est misericordia, pietas, compassio: & non est mi-
 sericordia; quæ pauperum miseria eleemosynis sublevatur, &
 quod sensibilius est, hæc Christiana Charitas in multis Dei Ministris
 decrescit, qui reprehensibiliter sacro pulpiti, aut Confessionarii ex-
 exercitio non vacant, vel si oppositum contingit, debitus zelus Evan-
 gelicus deest: Non est scientia Dei: Non est scientia Dei in terra;
 Scientia vana, & mundana intellectus Catholicos absorbet, qui in
 fabularum, novaliorum, comediarum, inutilium librorum curio-
 sis, & exitiosis lectionibus delectantur, à studio autem spiritualium
 voluminum abhorrent: Schola orationis non frequentatur, ac
 Christi Domini Crucifixi pretiosus vitæ liber non pervolvitur:
 scientia Dei est, & vocatur Sacra Theologia, divinam hanc facul-
 tatem

etatem plerique culpabiliter ignorant: ō utinam illi, ſaltem, quibus incumbit, eandem apprehenderent.

3. Cū igitur in hac myſterioſa Jeruſalem tanta virtutum inopia habeatur, pergrandis tamen regnat vitiorum exceſſus: *Maledictum*, ſequitur Oſeas (*ideſt*, addit Lyranus, *detraſſio proximi, & vituperium, & mendacium,*) *& homicidium, & furtum, & adulterium* inundaverunt, *& ſanguis ſanguinem tetigit*: Maledictiones, & execrationes, detractiones, contumeliæ, fraudes, odia, homicidia, furta, injuſtitiæ, impuritates, adulteria, aliæve peccata in hoc campo hæcenus ſelici adeò pedem fixerunt, ut adiſtar horribilis diluvii univerſam terram impietatis aquis inundantibus occupaverint: inundaverunt: taliter, ut ſanguis, qui bonos corroborabat mores, abundantes componat rivos reciproce ſe tangentes: „& ſanguis ſanguinem tetigit, cum peccatum peccato additur;“, explicat D. Cyprianus: adeò miſerandum eſt hoc infortunium, ut terra ipſa hujus ſanguinis rubedine tincta, ſi ad exigendam vindictam os non aperit, prout aliis temporibus accidit, aperiat tamen oculos præ extrema hac fatalitate deſcenda: *Propter hoc lugebit terra: terræ lugenti præ peccatorum pondere viæ Cœli planctum aſſociant, tanquam derelictæ, eò quòd recto virtutum inceſſu nemo eas perambulet*: „Viæ Sion lugent, eò quòd non ſint, qui veniant ad ſolemnitatem;“, (*interlin. ibi*) Patriæ cœleſtis. Quinimò turbæ ſub Luciferi vexillo annumeratæ viam perditionis ſequuntur: „Lata porta, & ſpatioſa via eſt, quæ ducit ad perditionem, & multi ſunt, qui intrant per eam,“, dulces interim ſemitæ gloriæ ad flebilem ſolitudinem redactæ ſunt propter paucitatem perſeverantium in eis: „Arcta via eſt, quæ ducit ad vitam: & pauci ſunt, qui inveniunt eam.“

4. Prædictum luctum comitatur ejuſdem Jeruſalem miſerabilis ſtatus. „Cui comparabo te? vel cui aſſimilabo te filia Jeruſalem? magna eſt enim velut mare contritio tua:“, anguſtias tuas ò Jeruſalem mens exprimere non valet, contritio tua ſumma eſt, ſicut ſumma eſt turbatio, alteratio, motus, & amaritudo maris: *Magna eſt velut mare contritio tua*: Aſt prohi dolor! non enim hæc tua major eſt ærumna: jucunditatem pareret tua afflictiō, ſi jacturæ tuæ medela foret: magis deplorabile eſt, quòd tua contritio ſic inſructuoſa, & tuus dolor inutilis, ita plaga tua ſit incurabilis: *Quis medebitur tui?* pauci aut nemo te curare poteſt, reſpondet Gloſſa in-

Oſeas ibid.
Lyran. ſu-
per eum lo-
cum.

D. Cyp.
apud Gloſſ.
ſam ibid.

Oſeas c. 4.
v. 3.

Thren. c. 4.
v. 4.
Matth. 7.
v. 13.

ibid. v. 14.

Thren. 3.
v. 13.

ibidem.

ter-

terlinealis: *aut nullus, aut rarus*: in nemine aut in paucis Hieremias opportunum remedium pro materiali Jerusalem aperit, & pro mystica Jerusalem, quæ est anima peccatrix, nec minus Hugo Cardinalis in Sacerdotibus remedium invenit: *nullus Sacerdotum medebitur tui, ô homo peccator*: Quomodo nec minus? Sacramenta esse pharmacum pro quolibet malo culpæ, & in Sacerdotibus potestatem vigere sanandi ab omni peccatorum infirmitate, veritas Catholica est: "Numquid resina non est in Galaad? aut Medicus non est ibi?", Glossa interlin. hic: "Nunquid resina Pœnitentiæ non est in Galaad? aut Medicus, id est Sacerdos, cujus medicamine curari debuit, non est ibi?", Ita profectò remedia dantur, & medicinæ, & Medici, & Sacramenta, & Sacerdotes: *Quare ergo non est obducta cicatrix filia populi mei?* quare ergo tot sunt infirmi sine cura? quæ tam periculosa contagionis origo? dantur medicamina ita efficacia, & tamen infirmi ad statum adeò fatalem pervenerunt, ut meritò de iis plangi possit: *Quis medebitur tui? Nullus, aut rarus.*

5. Causa, propter quas remedia potentissima SS. Sacramentorum suo carent effectu, plures sunt, & inter has aliqua summa sui cordis amaritudine ab Jeremia numerata, & aliæ summa eruditione Cardinalis à S. Charo signata: *Propheta tui*, inquit Hieremias, "viderunt tibi falsa, & stulta, nec aperiebant iniquitatem tuam, ut te ad pœnitentiam provocarent.", Sacerdotes, Confessarii, Concionatores, Doctores, & Prælati sua munia adimplentes, veros Prophetas à Deo antiquo Populo assignatos repræsentant, secus autem facientes sunt velut Prophetæ, de quibus Jeremias hic conqueritur: Ab his doloroso Jerusalem excidio non providebatur: quia ejus dementias, & illusiones non revelabant, nec ad pœnitentiam gentes invitabant: Confessarii pariter pœnitentium damna non restaurant; aut quia ex inadvertentia (ne dicam ex ignorantia) ea non penetrant, aut quia infideles non patefaciunt; prout dicit Venerabilis Rupertus Abbas: "Quia viderunt tibi falsa, & stulta, nec aperiebant iniquitatem tuam Medici tam imperiti, quàm infideles, ut te ad pœnitentiam provocarent."

Insaniæ, & illusiones dantur in peccatoribus, iidemque defectus, ait Hugo de S. Victore, in Ministris reperiuntur: videlicet,

Hugo Card.
in eum lo-
cum Thren.

Jerem. c.
8. v. 22.
Interlin. hic.

Thren. 2.
v. 13.

Jerem.
Thren. c. 2.
v. 14.

Rupert. su-
pra Jer.
l. 1. c. 19.

Hugo de S.
Victore,

tet, quòd juxta proprium genium, inclinationem (& fortè passio-
num) pœnitentibus prospera annuntient, horribilibus minis terro-
rem incutiant: "Quando, & quibus volebant, promittebant pro-
spera, quando, & quibus volebant minabantur adversa," favora-
biles sententias inquirunt, & sequuntur pro uno pœnitente, & ta-
men easdem in simili aliorum casu sequi recusant; mel & lac sub lin-
gua eorum, erga personas sibi geniales; fel autem contra dissimiles:
diviti licet perverso adulantur, pauperem quamvis iustum incre-
pant; sic protestatur D. Hieronymus: "& ut loquar, quod sentio,
"difficile hoc maledicto quis carere potest, cum & malis frequen-
ter adulemur propter potentiam, & bonos despiciamus propter
"inopiam."

com. c. An-
not. elucid.
in Thren.
fer. super
hunc ver-
sum.

D. Hieron.
com. s. l. r.
in lam. Jer.
rem. c. 20.
in hunc ver-
sum fine.

6. Peccatorum insanix, & deceptiones multæ sunt, quæ tamen
ipsis à Confessariis non revelantur: "viderunt tibi falsa, & stulta,
"nec aperiebant iniquitatem tuam;," & cum plaga non aperiatur,
& consequenter nulla est cura, & sine remedio jacet infirmus.
Pœnitens dicit se suam conscientiam examinasse, & Confessarius
advertet hoc multoties esse falsum: *viderunt tibi falsa*: quia nec de
numero seu quantitate, nec de qualitate seu specie peccatorum,
nec de necessariis circumstantiis se accusat; quod facile in plurimis
personis cernitur; & si Spiritualis Medicus hunc errorem non dete-
git; dum per interrogationes defectum necessarij examinis in pœ-
nitente supplere non valet, quomodo curabit eum? *quis medebitur
tui?* suorum reatum processum Confessario tanquam Judici pœ-
nitens referre desinit: dicendo, de aliis non esse sibi conscium; Si
autem aliqua adhibeatur diligentia in interrogando, & ipsum exa-
minando, multa peccata tacuisse deprehendit; imò plurimi de his
non se accusant, eò quòd Confessarius, ut ipsi dicunt, non interro-
gaverit: exquirat igitur, utrum in Confessionibus præteritis post
usum rationis cum remorsu conscientix aliquod occultaverit pec-
catum in tali, aut tali materia &c. Nisi enim cum zelo exerceatur
ministerium, sollicita applicatio deest; & hæc deficiente non aperi-
tur peccatum: *nec aperiebant iniquitatem tuam*; quare plagâ in corde
occultâ remanente ipsum sine remedio mori necesse est, infirmita-
te non detectâ infirmus perire debet: *quis medebitur tui?*

7. Culpa non est mea, respondebit Confessarius, si ex mali-

d

tia

tia aut verecundia pœnitens suum non referat peccatum; ego non dico ipsi, ut taceat; ipse reus est, & testis, ego Judex juxta allegata sententiam ferens: si ergo exactè non fuit confessus, ipsi, & non mihi imputandum est: Non nego Confessarium esse Judicem, qui juxta allegata à pœnitente debeat sententiam ferre, sed nec Confessarius negare poterit, quin sit Medicus animæ infirmæ ad suos pedes procumbentis: tanquam Judex sola pœnitentis informatione indiget, sed tanquam Medicus pulsus tangere debet, ac omni possibili modo ad eam curandam ejusdem infirmitatem penetrare. Verum quidem est, quòd subinde etiam zelantibus, & huic exercitio magis intentis soleant pœnitentes ex propria malitia, aut verecundia occultare peccatum; sed pariter verum est, hoc crebrò contingere, aut quia Confessarius, sicut tenetur, pœnitentem non interrogat, aut quia modica humanitate, & nimio rigore cum eodem agit. Cùm Dei mandatum Achan transgressus fuisset, accessit ad Josue

Josue c. 7. v. 19. Fili mi, da gloriam Domino Deo Israel, & confitere, atque indica mihi

quid feceris: Non severè, aut vultu exasperato excepit, nec duris sermonibus eum allocutus est, ut nos iste magnus Bellidux, ait Abulensis, instrueret, quòd suavitas valde potens sit remedium pro animando peccatore ad suum aperiendum peccatum: "Vocavit Josue "Achan filium suum, est enim modus dulcis ad suadendum conveniens; & hoc ut induceret eum ad confitendum, quid fecisset:,,

Abulen. in eum locum.

Q. 47.

Qui Confessionem accedit, ut plurimum reverentiâ & verecundiâ præoccupatur; reverentia hujus Venerabilis Tribunalis timorem incutit, & verecundia proprias misérias detegendi liberum linguæ usum impedit: Ideòque necesse est, ut Confessarius velut Pater ipsum incitet, & velut Pastor absolvat: quia si pœnitentis timori, & verecundiâ Confessarius verborum asperitatem, in modo duritiam, in agendo inhumanitatem superaddit, & contra Spiritus sancti dictamen pauperuli pœnitentis cor affligit, Cor inopis ne afflixeris, clarum est à sua culpa manifestanda retrahi: Non sic, non sic agendum est, S. P. Augustinus: "Sacerdos adsit benevolus, paratus erigere; & secum oves portare: Adjuvet confitentem --- juvet leniendo, consolando, spem promittendo, & cùm opus fuerit, etiam increpando: Sit, particeps laboris, qui particeps vult fieri "gaudii,, Benevolentiam, affabilitatem, ac promptitudinem in

Eccli. c. 4. v. 3. D. August. lib. de vera & falsa sapientia. 4. 2.

sub-

sublevando à miseria lapsum ostendat ; ad imitationem Pastoris Divini cum ovicula aberrante , proprios humeros animarum pondere *Luca c. 15. v. 5.* onerare sit paratus : Interrogationibus pœnitentem adjuvet , ut suos melius exprimat defectus ; benignæ exhortationis dulce lenimentum applicet ; animam ejus perhumaniter excipiendo consoletur : & quamvis enormium culparum multitudine , quasi innumerabili , gravatum cernat , nec terrefaciat , quinimò firma spe de infinita Dei misericordia suffulciat : & cum post totius veneni vomitum aliqua reprehensione opus fuerit , hæc cum summa discretione fiat : demùm si salutem ejus æternam quærat , hanc consequetur , si socius , & particeps ejus afflictionis erit.

8. Aliæ quoque fraudes , & falsitates inveniuntur in pœnitentibus : *viderunt tibi falsa* : qui de offensa Dei ore tenus dolere protestantur , cor autem eorum longè est à requisito dolore : Hi sunt velut Cygnus in veteri lege à Deo rejectus , quia externo ejus candori internus non correspondet , ait Cardinalis Cajetanus. "Prohibetur *Levit. c. 11. v. 18.* "Israeli Cygnus inter alia animalia , quia cum albus sit foris , intus "nigerrima carne cooperitur : , hujus avis cantus est valde sonorus , nix candorem præferat in plumis , at carnem excessivè nigram habet : Verba multorum pœnitentium sat candida apparent , internum tamen valde diversum est ab externo ; anima verè contrita plumis candidis ornatur ; ast intrinsecus non est semper anima verè pura , quæ extrinsecus pœnitens videtur ; quia non rarò inter os , & cor evidens datur oppositio , hæcque in constantia , quâ propria tuentur crimina , dignoscitur : hinc Confessarius hujus rei conscius eorum vulnera prodere debet , ne de illo verificetur , *nec aperiebant iniquitatem tuam* , repræsentet peccatori sordidam culpæ maculam , Dei offensæ abominationem detestabilem , damna , quæ exinde in animam resultant , ad verum cordis dolorem validis rationibus ipsum concitando : si hoc modo non procedit , quomodo infirmitas sanabitur ? lethalis pœnitentis morbus sæpè manifestari negligitur , ideo nec mirandum , si ejus status inde immedicabilis remaneat : *quis medebitur tui ?*

9. Non minoris ponderis est alia lacrymabilis deceptio multarum animarum : *viderunt tibi falsa* , quæ vitæ emendationem coram Confessario firmiter promittunt , & tamen verum emendationis propositum non habent , quod optimè Confessarius advertet ex modo ,

modo, quo pœnitens confitetur sine verecundia, sine pudore & rubore, aridus, frigidus, languidus, ac mille aliis defectibus non modicè vulgaribus, & communibus; inter quos principalis est, quod continuò cum eodem peccatorum fasciculo, & semper recidivus compareat, nulla ex plurimis præcedentibus Confessionibus emendatione deprehensâ: quare spiritualis Judex juxta verbalem pœnitentis relationem non se dirigat, nec sufficit, quòd ore proferat, se propositum habere non offendendi Deum; sed ad opera sua respiciat, quæ fideles sunt cordis testes: & quando opera contraria sunt verbis, his minimè est credendum. Horologia à foris lanceolam quamdam habent, quæ horam indicat, èstque velut lingua, eandem dicens, & ostendens, & fidem ipsi præstamus nobis suadendo illam esse horam, quam sphaera indicat; sed hoc credimus, quando horologium benè incedere solet; malè enim incedendo, quod index à foris monstrat, falsum esse putamus. Lingua est mysteriosum cordis ostensorium secundum Venerabile Christi Dei nostri dictum: *ex abundantia cordis os loquitur*: quod profert, tunc fide dignum censetur, quando morum horologium benè incedit; si verò hoc est inordinatum, linguæ voces fidem non merentur; quia turpem fraudulentæ notam à Michæa Propheta relatum incurrit: *Lingua eorum fraudulenta in ore eorum*. Verum est, quòd pœnitentis cor cernere non possumus; & ut discretè Spiritus sanctus asseruit, cordis intima penetrare difficile est: *Vestigium cordis homini difficile invenies, & cum labore*: non dicit esse impossibile, sed difficile, arduum, & cum labore: Laboret Confessarius interrogando pœnitentem, utrùm sit recidivus, in lapsu frequens, in occasione proxima constitutus, à quo tempore, & cor pœnitentis ei aperietur: sicque formare poterit judicium, ejusdem proposita non esse vera, cum unâ, binis, & repetitis vicibus post propositam emendationem, verbis suis non steterit.

10. Hujus veritatis, & pro Confessariis necessariae doctrinæ probatio in persona Regii Prophætæ David patèbit, qui postquam amicabile cum Saul habuisset colloquium, & ab eodem de non offendendo securitas oblata fuisset, in tutiorem tamen locum, ut Sacra testantur Paginæ, David cum sociis se recepit: *David, & viri ejus ascenderunt ad tutiora loca*. Nunquid David perspexit aliquid in Saul, à quo posset terrefieri, aut fortè Saul metuenda commina-

tus.

Simil.
Matth.

c. 12.

v. 34.

Mich. c.

6. v. 12

Eccli. c.

13. v.

32.

1. Reg.

24. v.

33.

tus est? non, & tamen timet, ac locum securiorem quærit, qua
de causa? quia ei, qui semel decepit eum, dicit eruditus Vega, non
amplius fidei. Experientia Magistra in David de inconstantia pro-
missorum Saul, verbis huius non fidei, quia operibus contraria ad-
invenit. Hoc idem in multis an mabus experitur Confessarius: 3. n.
dum emendationem promittunt, at promissa non servant, à vitio 240 o.
abstinere proponunt, & tamen non abstinunt, meliorem ducere
vitam pollicentur, verum in executione datam fidem violant, &
hoc non semel, bis, autter, sed frequenter contingit; hac ergo
posita experientia pœnitentis verbis non est fidendum. Fragilis
quidem est humana conscientia, hæc tamen fragilitas aliquo modo
curari debet: si suavitas non prodest, ad rigorem transeat: si ab-
solutio est frustranea, negatio absolutionis sit remedium: si suavi-
tas olei sanitati non conducit, acre vinum adhibeatur: medicina
amara vitiosos expellet humores, quos dulcis potus expellere ne-
quivit: si hoc modo non agitur, in cura aberratur, & infirmus
insanabilis remanebit. *Quis medebitur tui?*

11. Ex neglecta mendarum pœnitentium manifestatione plu-
rimi infirmi spirituales non curantur, ut ex Jeremia jam probavi-
mus: nunc alias causas ab Eminentissimo Hugone adductas exa-
minare superest: "Nullus Sacerdotum medebitur tui, o homo pec-
cator: quia vel idiotæ sunt, vel si sciunt, nolunt:," Aspera est pri-
ma vox, quam hic eximius Doctor profert: *Quia vel idiotæ sunt;*
mea reverentia affirmare non audet, verbum hoc in aliquibus Dei
vices gerentibus verificari, dum in Sacra Confessionarii Sede assi-
dent: possibile tamen est, nec repugnat, aliquem æquo minus
scire, ad cujus pedes si pœnitens aggravatus ac morbo periculoso
tactus procumbat, quomodo curabit eum? corporalis Medicus
noscere debet infirmitatem, quæ personam affligit, pharmaco-
rum virtutem, alavæ, quæ præsentī morbo noxia aut utilia esse pos-
sint: si horum unum ignoretur, occidet, non sanabit. Idem di-
cendum de Spirituali Medico; currit enim eadem paritas. Damna
evidentia, quæ ex imperitia Confessionarii sequuntur, commemorare
non est opus; quando æterna Veritas Christi Domini nostri Sal-
vatoris Sapiencia exclamat, quod si cæcus cæcum ducat, certum sit
amborum præcipitium: *Cæcus autem si cæco ducatur præter, ambo in*
foveam cadunt: Si cæcitas in pœnitente à peccatis causata defectum

Vega in
lib. Ju-
dic. tom.

3. n.

240 o.

Hugo
Card. in
Thren. c.
2. v. 23.

Marth.
c. 15.

visionis in Confessario indocto ipsum ducente comitem habeat, ambo in perditionis foveam profundam cadent. Si Nauta, cujus vigilantia navis gubernium committitur, in arte nautica imperitus est, ignorat vortices, lineas nescit, scopulos non advertit, procul dubio navim ad portum desideratum reducere non poterit; quin-
 imo ipse & eum sequentes inter feri elementi undas spumantes miserè peribunt. Ah Confessarii! Deus vos Nautas constituit, ut in Sacramentorum navi ad speciosissimam Gloriae Civitatem per turbidum huius sæculi mare animas deferatis; peccatorum procellæ sunt frequentes, culparum tempestates valde familiares; quia passionum effratarum turbines nimium sunt impetuosæ, ac appetituum indomitorum venti supra modum furibundi: si has regendi naves modus ignoratur, nec vestra spiritualis vita est secunda; quia in vestra imperitia & aliena, & propria periclitatur conscientia. Theologia Moralis vastissimus est campus, plurima sunt scienda; necessarium est studium continuum, ut apprehendatur, quod nescitur, & ne oblivioni tradatur, quod apprehensum est: si nullum, aut exiguum est studium; quomodo scientia necessaria comparabitur, aut acquisita custodietur? Ars artium, & difficillima est regimen animarum: ô quàm deplorabile est videre tot ex imperitia Medici jacere infirmas: *Quis medebitur tui? Nullus; quia vel idiota sunt.*

12. Alia ratio à Purpurato adducta, cur animæ non curentur, est; quia, quamvis Confessarii docti sint, eas curare nolunt: *Vel si sciunt, nolunt*; animas infirmas curare nolunt illi, qui, cum eorum curæ incumbere possint, propria quærentes comoda, & utilitates, odiositate, & pusillanimitate ducti fructuoso Confessionarii Ministerio non invigilant: inutiles erunt meæ rationes ad convincendos aliquos in hoc culpabiles, qui proprio amore capti ad honestandam suam excusationem mille motiva excogitant: at si coram hominibus, nescio an coram Deo similis excusatio sufficiens sit dijudicanda, Sapientissimi Magistri & Severi Iudicis Christi perpendant parabolam, in qua servus acceptum talentum post petitam rationem restituit, ideòque ad perpetuas tenebras condemnatus: *Inutilem servum ejecit in tenebras exteriores*: Dissipavit fortè talentum sibi traditum? Non: integrum restituit: *Ecce habes quod tuum est*; & tamen condemnatur? & quid de illis erit, qui accep-

Matth. c.

25. v. 30.

ibid. v. 25.

accepta talenta male infumunt, ac potentias, sensus, vires, substantiam pessimè, quia in Dei offensam, impendunt: hunc servum tanquam inutilem condemnat *inutilem servum*, quia unicum talentum otiosum tenuit, licet suæ amissionis excusationem oculis hominum non levem proposuerit, scilicet, quod cognito rigore, quo Supremus Iudex sui talenti rationem petiturus: *Scio quia homo durus* *Ibid. v.* es, ejusdem amissionem timuit, & ne dum alia superlucrari negotio prætenderet, etiam capitale cum prætenso lucro perderet; adeoque melius judicavit, accepti talenti rationem reddere, quam id impendendo se ejusdem jacturæ periculo exponere: *timens abii, & abscondi talentum*; Verè excusatio frivola non videtur, sed quod *Ibidem. v. 25.* inter homines excusabile apparet, ante Deum gravior fuit accusatio, quia realiter, quod pallio timoris operiebatur, simulata pigritia erat: *Serve male, & piger*; fuit piger declaratus, & tanquam inutilis *Ibidem v. 26.* condemnatus: *Vide*, inquit Magnus Chrysostomus, “quomodo non solum rapaces, & qui aliena invadunt, nec soli malefactores, verum etiam & qui bona facere negligit, extremo cruciatur supplicio.” Interim hic descendum animas infirmas non sanari, eo quod cum eis curæ periti Medici negentur, in manus minus peritorum cadant, adeoque sine remedio remaneant: *Quis medebitur tui? Nullus, quia si sciunt, nolunt.*

13. Alii infirmis conscientis sanitatem conferre nolunt, quamvis modum ipsas curandi calleant: *vel si sciunt, nolunt*: quia ad Confessionarium absque efficaci desiderio sanandi, sed sola intentione ipsas exaudiendi, ac breviter expediendi accedunt: necessarium est tempus, & tempus quietum pro examine poenitentis circa principalia Fidei Mysteria, pro ipsius conscientiae tortuosorum sinuum scrutinio, & pro formando judicio gravitatis, ponderis, speciei, numeri, ac circumstantiarum suorum peccatorum, nec non obligationis famæ, & rei restitutionis: mora aliqua opus est pro noticia, an peccatum sit reincidentiae, habitus, & occasionis proximæ, pro incutiendo horrore ad malitiam peccati, repræsentandâ gravitate, ac deformitate Dei offensæ, pro commovendo ad verum dolorem, & efficacem propositum, pro consiliis salutaribus dandis, pro instructione modi, quo vitam suam instituere debeat, & pro multis aliis,

aliis, quæ in illo venerabili loco occurrere solent; quod si Confessarius cum festinatione procedat, quomodo tot obligationibus satisfacere poterit? cum frequenter poenitentes tales sint, ut omnia ista, & multò majora requirantur. Christus dulcis noster Dominus, qui tanquam Divinus Magister ad nos erudiendum venit, optimam in hoc doctrinam impertietur. Attentè consideremus ipsum ad puteum Samariae miseram illius peccatricis animam curantem, & omisâ consideratione laborum, itinerum, famis, sitis, quæ perpeffus est, ad nostræ tepiditatis confusionem in animarum salute quærenda: ut meum intentum sequar, obijcio solum oculis PP. Confessariorum pacem, moram, & quietem, qua se cum anima illa detinuit eandem interrogando, audiendo, examinando, replicando, proponendo, cum cæteris, quæ patenter in illo devoto, pio, & prolixo colloquio peregit: Poterat quidem breviter curare, convertere, & expedire ipsam, sed ad nostram doctrinam patienter secum gerere se voluit: prætermisâ festinatione, qua mulier pro servitio domûs aquam attingere conatur, præcipuum negotium, quod est salus animæ, diligenter quærit, nec à fame, siti, aliisque ærumnis se restaurare Benignus Dominus cogitat sed solius alimenti pretiosi ipsius cordis esurientem se ostendit; discamus hinc vanos abjicere respectus, quibus ad poenitentem citò expediendum allicimur. Pro negotio enim tam arduo longi mora temporis opus est.

14. Interdum contingit, quod pro tunc poenitentis conscientia extricari non possit; quia vel ipsemet se detinere nequit, vel in ipsius cura moras trahere necesse est; quid in simili casu agendum sit, Cœlestis Magister in facto alterius peccatoris nempe Zachæi docuit: Ascendit hic arborem, ut videret Christum, qui pios oculos ad eundem convertens, licet immediatè potuisset, distulit tamen ejus animam sanare, dicens ei, ut descenderet, domum pergeret, ubi maturè suæ conscientiae negotium tractaret, Zachæe festinans descende: quia hodie in domo tua oportet me manere. Perpendamus omnia verba: jubet eum sollicitè descendere, festinans, quia æternæ salutis opera non pigrè, sed fervidè agitata sunt: ait hodie, hodie, non cras, ô mirum notandum! de die crastino ô Christiane non es securus, hodie animæ tuæ remedium sollicitare debes, si crastinum expectas, forte ad crastinum non pervenies, & in ater-

æternum te perdes, *hodie*, si, dum has lineas legis, culpa (quod Deus non permittat) gravaris mortali, te per Christi Crucifixi Sanguinem obsecro, ut de hoc abominabili statu egrediaris, *hodie*, considera, quòd, si hac nocte pravâ conscientia morieris, æternitatis nox horribilis perpetuis tenebris te cinget, ac formidanda abyssi vorago te obruet: addit Christus, se in domo Zachæi moraturum: *Oportet me manere*, hujus inestimabilis visitationis Zachæus ipse anxius esse debuisset, verum immensus Dulcissimi Jesu amor proprium quæstum reputat animarum suarum salutem: in illo *manere*: stat mea principalis reflexio: pro curando Zachæo necessarium erat manere, qui, cum fuisset vir in negotiis, & contractibus immerfus, onerata habuit conscientiam, multisque restitutionibus obnoxiam: quapropter non festinanter Christus Dominus eundem dimittit, nec coram illa hominum multitudine ipsius curæ incumbit, sed hoc ad tempus magis opportunum, & quietum differt: Suadeamus ergo nobis, quòd ad perniciofa conscientia vulnera sananda non sit properandum; singulariter illorum poenitentium, qui cum interno valde intricato accedunt.

15. Non inficior tamen, quin aliquando abbreviari possit confessio, quando nimirum persona est bene disposita, capax, & distinctè conscientiam suam explicans: prout Redemptor noster in lapsu Petri ostendit, solo aspectu, quasi cœlesti manu eum erigendo: *Conversus Dominus respexit Petrum*: At signentur circumstantia: Petrus sagax, discretus, & bene instructus Poenitens erat: peccata ipsius pauca, & opere completa: Si hujusmodi poenitens accedat, non est dubium, quin citò expediri possit: dentur mihi poenitentes similes Petro, illaqueatam, aut in culpis inveteratam non habentes conscientiam, tunc sine difficultate concedam, ut breviter expediantur; verum si dissimiles dentur conscientia, ac dispositiones diversæ, quomodo tam brevi tempore omnia requisita peragenda erunt? possibile non est, ut morbi interni hoc modo curentur: adeoque ex defectu curæ necessaria in statu perditionis animæ perseverabunt, sicque motivum erit audiendi, *Quis medebitur tui*: Nullus, quia seriò huic muneri nolunt incumbere, *nolunt*.

16. Hæ sunt universales, & ordinariæ causæ, propter quas plurimæ animæ infirmæ in sacra Confessionis Piscina salutem non consequuntur, unde jure merito illam derelicti Paralytici querelam in-

gem-

Joan. c. s. v. 7. geminare possunt: *Hominem non habeo*, hominem non habent, qui earum conscientiarum plagis Zelo Evangelico ipsis aperiat: hominem non habent, qui cum maturitate patrum criminum turpitudinem iisdem monstret: hominem non habent, qui discretè absolutionem suspendat, quando propter malam dispositionem eam demerentur: hominem non habent, qui sapienti prudentia, & prudenti sapientia earum curam vacet: hominem non habent, qui pacificè ipsos in Confessionali exaudiat, culpas examinando, gravitatem perpendendo, solidisque rationibus adscelerum detestationem hortado: Et o utinam non eveniat, quod nec cogitare, nec sine rubore exarare fas est! nempe, quod, qui pii Pastoris munus exercere tenetur, cruenti lupi officium gerat!

17. Lacrymabiles sunt calamitates, quas patiuntur animae dupliciter miserae sub incurabili statu gementes; innumerabiles sunt lacrymae, quas super tam infaustum casum Jeremias effundit, & plangentes suos oculos extendens, à malo incurabili ad deflendam mortem post hunc securam transit, suasque lacrymas exiguas censens, suspiria ignita ad Coelum transmittit ut ardentiora impetret: *Quis dabit capiti meo aquam, & oculis meis fontem lacrymarum? & plorabo die ac nocte interfectos filios populi mei:* Cor Prophetæ adeo perfringitur, ut, juxta Lyranum, totum se ipsum in lacrymas resolvere cupiat: *Vellem totus resolvere in lacrymis;* Cruciatur ipsius Zelus in figuris ænigmaticis contemplans populum à Deo electum, Sanctæ Ecclesiæ filios insanatos, extinctos ex carentia applicationis Medicorum Spiritualium: commoti sunt Coeli, terra tremuit, obscuratus est Sol, Luna conversa est in Sanguinem, Stellæ obnubilatae sunt & insensibiles creaturae in morte naturalis Filii Dei sensibilia signa dederunt: Gratiae divinae mortui cernuntur modò plures ejusdem Dei Filii adoptivi, ex quo nostri Prophetæ cruciatus justificantur, & tamen dura aliquorum Christianorum pectora insensibilia jacent, nec tot calamitatibus commoventur, nec damnis ita evidentibus remedia parant.

18. Reprehensibilis hæc inordinatio ex inæstimabilis pretii unius animæ inconsideratione provenit, quæ majoris est valoris, quam Coelum, & terra, nec totus Mundus, ut dixit Elias Cretensis, tantidem aestimari potest. *Universus Mundus unius animæ pretium non adequat, summa aviditate bonorum temporalium consecutio inquiritur, eorumque amissio timetur, & prohi dolor! quam modò*

Elias Creten. in or. 1. Nazian.

ca sollicitudo in pretiosissima unius animæ margarita lucrificiendâ
adhibetur. Hujus valorem noverat D. Bernardus, ut manifestant
ejus lacrymæ in perditione illius effusæ, pro ejus conversione,
quantum potuit, licet inutiliter, laboravit: "Manet utique mihi
ploratus, & ululatus multus," ait mellifluus Doctor, "quamvis
nihil mihi conscius sim, quo minùs annuntiaverim ei:," Adeò tur-
batus est devotus ejus spiritus; licet suâ culpâ anima illa deperdita
non fuerit; & quales fuissent ipsius gemitus, si suâ negligentia peri-
isset? quantus autem esse deberet Confessarii dolor, ejus culpâ
una, & plures animæ pereunt? justum quidem erit, exclamat Je-
remias, ut excessivi signa doloris ostendat: *Ululate Pastores, ululate,*
explicat Lyranius, *est vox confusa, & est signum magni doloris:* Si ani-
mæ pretium non nunquam penetrare cupimus, ad Sanctissimæ Cru-
cis arborem eleventur oculi, ubi pretiosissimos sui sanguinis Car-
bunculos mundi Redemptor in animæ pretium deposuit: inæsti-
mabilis thesaurus, & infiniti valoris est capitale, quo spiritus hic no-
bilis redemptus est: incomparabilis ergo erit ipsius valor: pro quo
proinde recuperando tot & tam ingentia tormenta, labores, dolo-
res, ac poenas amantissimus noster Dominus sustinuit: at illis non
tantum æstimatur; & hæc est ratio, cur tepidi ab ejus quærenda sa-
lute se retrahunt, aut pigri ejusdem perditionis participes se reddunt.

19. Nostri Prophetæ planctus Sancta Mater Ecclesia approbat,
& comitatur, iisdem verbis suum exprimendo dolorem: *Idcirco ego*
plorans, & oculus meus deducens aquas; Interlinealis: *Vox Ecclesiæ fa-*
cti sunt filii mei per diti, quoniam invaluit inimicus. Dolet, & lacry-
matur hæc pia Mater super filiorum suorum perditionem, *facti sunt*
filii mei per diti. Filii, quos salutaribus Baptismi aquis regeneravit:
doctrinæ Christianæ lacte abluit, & panis coelesti Evangelicorum
Præceptorum nutrit, misere per diti ab ipsa considerantur, quia
communis hostis vis, & fraus contra ejus arma ineptè à propriis Mi-
nistris gesta prævaluit. Deplorabile esset, si infideles nostræ San-
ctæ Religionis inimici arma Catholica vincerent, ac negligentia,
pigris, & occasione Capiti, Doctorumque exercitus Christia-
nas Civitates occuparent: Contra nostræ S. Ecclesiæ filios perpe-
tuum infernus sustinet prælium, ejusque furibunda prævalet super-
bia: *invaluit inimicus:* in multis animarum electarum conquestis
dominatur fortalitiis, plurimòsque Christianos milites in tyrannica

Thren.c.
1. v. 16.
Interlin.

captivitate detinet; & quæ tot infeliciam stragum origo? Eh ne sint hujus Sacra militiæ capita? lacrymabilis fatalitas esset, quæ d hoc summum infortunium ex difformi Ministrorum Ecclesiæ somnolentiam derivaret. Miserandus casus, si hostibus civitatem agredientibus vigilia dormitaret ejusque sopore Urbs per adverseriorum ingressum deperderetur: juxta Evangelici Prophetæ vaticinium Confessarii super muros Ecclesiæ sunt constituti Custodes: *Super muros tuos Jerusalem constitui custodes. Sacerdotes, addit Cornelius à Lapite, sunt custodes populi, hæ custodiæ à Jeremiæ calamo speculatores. dicuntur: Constitui super vos speculatores; ut significaret vigilantiam quâ mysticas Civitates tueri debent: Si hæ custodiæ dormitant, procul dubio inimicus animas arripit, ac Mater Ecclesia prospecta astuti inimici tyrannicâ victoriâ plorabit: invaluit inimicus, propter gravem Ministrorum negligentiam, quorum vigilantia filiorum suorum tutelam commisit; facti sunt filii mei perdiri.*

20. Non admirabor amplius propter tot Sanctorum lacrymas, & Ecclesiæ planctus, dum Dei & Domini nostri gemitus mihi obijciuntur; hunc plangentem cerno super illam Jerusalem, super quam transactis sæculis Jeremias flevit: *Videns civitatem flevit super illam: Ejusdem lacrymas in morte Lazari spiritualem animarum mortem representantis video: Lacrymatus est Jesus: flevit quoque vehementius, inquit D. Paulus: cum clamore valido, & lacrymis: Et hæc resonantia suspiria emisit, ait D. Thomas, & alii, dum oravit in horto, ubi non communes, sed sanguineas effudit lacrymas: quinimò quasi oculi ad suum manifestandum dolorem non sufficerent, voluit, refert S. Bernardus, ut omnes sui sanctissimi Corporis pori oculi essent pro fletu, & ora, pro summa sua protestanda amaritudine: Christus non contentus fuit lacrymis oculorum, sed totius corporis sanguinis lacrymis peccata nostra flere voluit. Plangit Christus ita excessivè considerando sanctissimam suam Passionem fore: plangit, quia tam immensi beneficii plures perversi Christiani se immemores, & ingratos ostendent: plangit, eò quòd Judas Sacerdotali caractere insignitus cum potestate animas curandi miserabiliter harum, & propria detrimentum faciat: plangit, quia Apostoli, quibus sui gregis custodiam, oviumque suarum vitam commiserat, somnolenti, & reprehensibiliter negli-*

gen-

Isaia c. 62.

v. 6.

Cornel. in

Num. c. 3.

v. 7.

Jerem. c.

6. v. 17.

Lucas c. 19.

v. 41.

Joan. c. 11.

v. 35.

Ad Hebræ

6. 5. v. 7.

Apud Cor-

nel. in ejus

locum.

S. Bernard.

ser. 3. in

Dom. Pal-

mar.

gentes sunt : invenit eos dormientes : plangit, quia inimicum in aggressu animarum sollicitum prævidet : *Ecce satanas experivit* Math. 6. 26. v. 40. Luca 6. 22. v. 31.
 vos : & vigiliæ si mino deditæ jacent : plangit denique, quia quod pro tunc contigerat, impofterum frequenter renovabitur, & modo in praxi videtur : custodes dormiunt : Sacerdotes non vigilant : negligentes sunt Confessarii, & doemon animas tam pretioso munere à Christo redemptas abripit. O meæ vitæ Jesu, quod ego non sentio, plangis, & quod ego non plango, sentis ! Sanguineas tuas amor effundit lacrymas de mea tepiditate afflictus ; quæ utinam ejus igne accenderetur : O dulcissime JESU, si quis amaras tuas lacrymas abstergere valeret ! magna ex parte tuæ allevarentur pœnæ, si mea suum attingerent finem vota, & ego in hujuslibi Lectoribus consequi potero intentum, propter quod scribo. Homo, qui has legis lineas, sive Confessarius sis, sive non, Ter Sanctum Deum tuum JESUM dulcissimum diligere ne gloriaris : non dubito : solatium aliquod amantibus ejus passionibus præbere ne cupis : affirmatam teneo : siquidem facilliter potes : Si Sacerdos es, animarum saluti ferio imcumbe, per quod ablato in Christo tui doloris objecto cordis ejus quoque pœnas temperabis : Si Sacerdos non es, Dei tui angustias etiam lenire vales ; non ignoras, propter tuas angi culpas, desine peccare, & ejusdem planctus cessabunt : non te latet, ipsius lacrymas exinde oriri : revertere ad Deum tuum, & tanti doloris motivum in eo cessabit : Clarum, & notum est, quod tua tepiditas, durities, ac modica contritio tantæ tui Domini amaritudinis sit origo : impietatem tuam detestare, ingratitude abominare, inconsideratæ tuæ vitæ fervidè te pœniteat, tuique Redemptoris animum gaudio replebis. Amantissime JESU ! persuasiva mea modica est, mea efficacia debilis, rationes meæ insufficientes, quia Spiritus mei tepidi sunt effectus ; divina tua gratia characteres hos bono animo formatos corroboret ; virtus tua mei fervoris debilitatem suppleat, ut hæ litteræ oculorum portam animatæ ingrediantur ; Sicque cordis intima adeo salutaris doctrina penetret ; indue Domine tui amoris igne hos characteres, ut ad oculos ardorem ferant, quo cor transfixum tuo amore ardeat, tuæque infinitæ bonitatis dulcedine animam capiendò ad vivum desiderium piissimas tuas lacrymas abstergerendi deferat.

21. Hæc omnia motiva relata nostram tepiditatem convincere deberent eandem obligando ad diligens studium salutis animarum, quæ tam dolorosis eventibus subjectæ sine opportunis remediis cernuntur; & si supradictæ rationes desidiâ nostram non excitant, stimuletur hæc à timore gravi, cui est obnoxius, quicumque perditionis animarum est causa: *Duplici contritione conterere eos*, ait noster Propheta; & Glossa interlinealis addit: *Duplici contritione, id est, gladio, & fame, animæ, & corporis.* Et quis hic erit, ad quem hæc duplex pœna dirigitur? Confessarius dicit S. Laurentius Justinianus, cujus culpâ animæ naufragantur: *“Duplici contritione atteritur Pastor, duplicisque judicii efficitur reus: sui videlicet, & ovium perditione, præsertim earum, quæ ex ipsius cōvincuntur perisse incuriâ: „ geminatum erit ejus supplicium, quia duarum causarum reatus ipsi imputabitur, nempe perditionis animæ ex ipsius incuriâ perditæ, & peccati reprehensibilis suæ omissionis, eodem enim tempore reum, & complicem utriusque se constituit, uti ponderat eruditus Cornelius illa verba Apostoli: Neque communicaveris peccatis alienis; quæ vir doctissimus sic exponit: Confessarii enim, qui peccatoribus, v. g. concubinariis, usurariis, simoniacis, confidentibus non satis contritis, aut non habentibus propositum efficax emendandi se, aut nolentibus restituere per simoniam, usuram, & alia injustè acquisita, eos absolvunt; omnibus eorum peccatis communicant, eaque in se transcribunt, omniumque rei sunt, ac pro eis pœnas dabunt. Eadem pœna, quam poenitens promeretur, refunditur in Confessarium, qui opportuno remedio eum non adjuvat solvendo à peccatis; ac horum peccatorum non reparatorum, necnon omissionis, & commissionis tanquam causarum, quod non fuerint reparata, strissimam rationem reddere tenebitur. Confessarius, qui pœnâ quoque condigna mulcabitur. In hoc casu ponderanda est pariter sententia, à Rege David fulminata in illius raptæ oviculæ parabola, à Nathan Propheta ipsi proposita: vivit Deus, dixit David, dignus est morte, quicumque hoc fecit: jubeo, & decerno, ut quadrupliciter solvat: *Vivit Dominus, quoniam filius mortis est vir qui fecit hoc. Ovem reddet in quadruplum*: Ovis hæc est anima, qui unam perdit, in quadruplumolvere tenetur; & qui plures perdit, ait Elias Cretensis, quam pœnam promeretur? Cui tandem supplicio obnoxius est, qui*

Jerem. c.
17. v. 18.

D. Laurent.
Just. lib. de
Inst. &
reg. Præl.
c. 5.

2. ad Th. c.
5. v. 22.
Corn. ibid.

2. Reg. c.
22. v. 5. & 6.
Elias Cret.
orab. 1.

qui multis foreasse animabus ob culpam suam, & segnitiam exitii causam
 præbuit: adæquatum supplicium videtur non inveniri pro impio de-
 licto, quale est, esse causam perditionis unius aut plurium animarum,
 pro quibus redemptor noster tanta perpeffus est. Certissimum est,
 quòd Deus strictissimam petet rationem, non tantum peccatorum
 commissionis, sed etiam omissionis, & quòd in hoc genere culpæ
 ante divinos ejus oculos magni ponderis erunt negligentia in cura
 spiritualis animarum salutis; prout sententiosè docuit Magnus Ec-
 clesiæ Pater Hieronymus. Neque (inquit eximius Doctor) *D. Hier.*
 "Solum pro nostris delictis reddemus rationem, sed pro omnium, *ad c. 44.*
 "quorum abutimur donis, & nequaquam sumus de eorum salute *Ezech.*
 "soliciti:,, notanda, & digna reflexione sunt postrema hæc verba: *v. 10.*
 nequaquam sumus de eorum salute solliciti: perpendantur seriò dum
 transeo ad confirmandam doctrinam sequenti casu à Cæsareo, & *Cæsa-*
 Patre Alphonso de Herera relato. *reus.*
Herera

22. Fuit, inquiunt, vir usurarius, qui avaritiâ fervens, non in
 Coelestibus & Spiritualibus, sed in terrenis, & mundanis congre-
 gandis thesauris omnem suam curam & sollicitudinem posuit, haud
 cogitans, & hujus mundi bona transitoria esse, & sola coelestia
 permanentia: multò minùs, an licita essent media ad suorum the-
 saurorum augmentum adhibita; cum enim cupiditas sit radix pro-
 ductiva ramorum omnium malorum juxta sacram Apostoli pharim: *1. Tim.*
Radix omnium malorū est cupiditas; necessariò sequitur, quòd hac pef- *v. 10.*
 sima arbore in terra cordis plantata plurimi exinde oriantur rami, qui
 animæ facultatibus dominantur: Viri hujus contractus iniqui erant,
 hominem se esse non meminerat; pro ipso excitando ab hac sui ipsius
 oblivione gravis percussit infirmitas, annuntians mortem adesse, suo-
 rum corruptibilium thesaurorum eum exspoliare paratam. Verissimū
 est illud experientia comprobatum adagium: *Qualis vita finis ita:*
 atque hæc antiqua sententia novum pro sua authenticæ testimonium
 habuit perversi hujus Christiani infaustâ sorte. Ingravescēte infirmita-
 te cum mortalibus accidentibus appropinquavit tempus ultimam suam
 declarandi voluntatem; & vocato Notario ipsemet ægrotus eandem
 hoc terribili, & formidabili stylo ennutiavit. Inprimis animam
 meam dæmonibus commendo, quatenus eam ad infernales car-
 ceres

ceres deferant, ubi æternis tormentis patrata delicta luat; Scandalizatus, ac perteritus Notarius replicavit: quidnam dicis? esne stultus? forsitan te Deus à sua misericordia rejecit? anima commendari debet Domino, qui eam creavit, subjunxit infirmus, nec verbum proferas, sed quod de ore meo prodibit *ad litteram* scribe, cum hæc sint iusta judicia severitatis, & æquitatis Supremi Judicis. Item præcipio, ut mea uxor mecum ad infernum portetur, siquidem me de meis pessimis contractibus nec admonuit, nec reprehendit, quin imò gaudebat de conquestis lucris, quia suis vanitatibus ac profanis ornatibus commodè inserviebant. Item præcipio, ut filii mei mecum veniant, cum iniquis mercaturis, mihi socii fuerint, ad hoc ut capitale augeretur, ac pinguiori fruerentur hæreditate. Item præcipio, ut meus Confessarius (audiant, & perpendant negligentes) sepultus sit in inferno & iisdem, ac ego, puniatur poenis, cum me non debite dispositum à peccatis absolverit, ne à mea amicitia excideret, & munera à me oblata amitteret: hæc ipsamet forma inscriptum, & conclusum est testamentum, quo facto iusto Dei iudicio comparuerunt damones, qui rapientes usurarium, uxorem, filios, & Confessarium omnes simul colligatos ad infernum duxerunt. O utinam iste confessarius unicus esset, qui propter incuriam in suo Ministerio damneretur! Tu, qui hunc funestum casum legisti, expavesce, ne quid simile tibi contingat.

23. Hæc supplicia, quæ debent culpabiles terrefacere, eodem pariter tempore spem diligentium animare valent. Clementissimus noster Deus magis ad præmiandum, quàm puniendum pronus est; si ejus severitas contra tepidos minas jactat, ejus bonitas sedulos confortat, & invitat. Maximum ejus amor reservavit præmium pro illis Sacerdotibus, qui bonum proximorum zelantes eorundem animarum saluti strenuò invigilant. Fulgebunt, inquit Daniel Propheta, tanquam lucidissimæ stellæ in Empyreo per totam æternitatem, omnes qui viam justitiæ, & virtutis docent. "Qui autem docti fuerint, fulgebunt quasi splendor firmamenti; & qui ad justitiam erudiunt multos, quasi stellæ in perpetuas æternitates: „Floridam, & pretiosam coronam nec tempori, nec gelu subjectam Remunerator supremus præparavit ad cingenda illorum tem-

Daniel
cap. 12.
v. 3.

tempora, qui fervidi pascunt ovile Christi Summi Pastoris : Id affirmat Caput Collegii Apostolici Petrus : "Pascite qui in vobis est gregem Dei --- Et cum apparuerit princeps pastorum, percipietis immarcescibilem gloriæ coronam.,, Ingens est Dei amor erga animas suas, ut has erudiret, de Cœlis in terram descendit, rugido naturæ nostræ sacco se induens ; ne perderentur, laboravit, sustinuit, sudavit, mortuus est. Ex quo arguitur valde sibi complacere in iis, qui suis votis cooperantur, in animas perditas, vel perdendas lucrificando. Quàm magna esset obligatio unius Parentis summopere proprio filio affecti erga eum, qui inter Barbaros captivum eundem redimeret, & insuper suâ operâ, & applicatione Regnum, aut Principatum ipsi obtineret. Pater cœlestis intensè diligit animas, quarum plurimæ captivæ inveniuntur inter tyrannicas peccati catenas, si Confessarius à iugo tam miserando eas liberat, ac in statum gloriæ coronam, & Regnum consequendi constituit, adeò utile exercitium, ac pia occupatio non nisi accepta ipsi esse potest.

1. Petri c.
5. v. 2. & 4.

24. Valde notandum est, quòd in die Iudicii à Christo Domino nostro in suo Evangelio proposita aliorum bonorum operum pro justis præmiandis non fiat mentio, quàm operum pietatis :

Esurivi enim, & dedistis mihi manducare : sitivi, & dedistis mihi bibere &c. Et ratio est ; quia cùm noster Clementissimus Deus principi-

Matth. c.
25. v. 35.

paliter suam infinitam misericordiam exercere intendat, consequenter de similibus operibus tanquam suo fini conformibus præcipuè est sollicitus : eleemosyna, quæ ad subveniendum temporalibus necessitatibus proximi ordinatur, est Divinæ Majestati valde grata ; sed absque comparatione gravior est illa, quæ ad Spiritualium indigentiarum remedium tendit ; tantaque est unius ab altera distantia, quanta est demissio rerum temporalium ad altitudinem rerum Spiritualium, & quanta est differentia inter corruptibile corpus & animam rationalem, tantò æstimabilior est eleemosyna, quæ panis doctrinæ spiritui esurienti subministratur, quàm illa, quæ ad alendam carnem, quæ est cibus vermium, dirigitur. Sequens castus erit pro doctrina hac testis exceptione major.

25 Narrat P. Fr. Joannes de Saxonia, egregium fuisse Confessarium, qui licet aliquibus defectibus implicatus esset (noxa hu-

Saxon. in
Erem.
Relig.

manæ conditionis propria , quòd in hoc periculoso stadio nec strenuus quidem miles ab aliquo vulnere sit immunis) talis tamen erat ipsi zelus in animabus curandis , ut summa delectatione laboriosum , & fructuosum Confessionarii Ministerium perageret , in quo omni vigili attentione degeneres à tyrannica dæmonis captivitate fideles liberare conabatur ; & ut hoc suum exercitium ab humanis respectibus magis deputatum esset , nève bonus ejus zelus ad hærentiæ pulvere coinquinaretur , pauperum confessiones diligenter excipiebat , à quibus majus præmium in terra , quàm multiplicationem laboris sperare nequibat. E vita migravit hic pius Confessarius , & Deus ad nostram doctrinam saluum factum ostendit mediante promptitudine , & fervore in exaudiendis Confessionibus , alias damnandum , si pro tam sibi grato servitio misericordiæ motus non fuisset. Casus iste , aliique similes debent , o devote Confessarie , tua extendere desideria , ne te à succurrendis tuis proximis subtrahas ; quando enim ad lapsus sublevandos manum porrigis , ut tu stes , Deus ad te suam extendit : Fidelis est Dominus , inimicis suis gratias & favores largiatur ; quando magis benedictionibus replebit illum , qui sibi per peccatum inimicos , reddet amicos.

26. Alias excusationes non invenio se eximendi ab hoc Sancto exercitio , ad quod nos incitare debet tot animarum cura destitutarum commiseratio , Sanctæ Matris Ecclesiæ planctus propter tot filios perditos ; & potissimum lacrymæ , Sanguinisque rivi dulcissimi nostri Salvatoris. Per has ergo pretiosissimas , & per hunc inæstimabilem sui Sanguinis thesaurum demissimè rogo : genuflexus obsecro : quantum scio : quantum possum : hortor , & suadeo : ac omnibus possibilibus mediis consequi desidero , ut Venerabiles Patres Sacerdotes , Ministri altissimi , servi ejus domestici , ejusque militiæ Capitanei se excitent , consecrent , incumbant tot animarum remedio , tot infirmitatum curæ : necessitas animarum clamat : esurientes fideles panem petunt : siti exhausti Christiani aquam salutis efflagitant ; non negetur eis. In sancto Pœnitentiæ Sacramento pro tanta infirmitate Christus medicinam deposuit , pro tanto morbo salutem ,

tem , pro tanta fame alimentum , pro tanta siti aquam , zelus
 noster hanc distribuat , sollicitudo nostra hanc exponat , cha-
 ritas nostra hanc impertiat ; his indigentium clamores cessa-
 bunt : plurima damna evitabuntur , & eradicatis spinis militan-
 tem nostram Jerusalem occupantibus , hortulus iste virtu-
 tum floribus triumphantem Jerusalem ornantibus re-
 plebitur ; qui in terra multiplicati aeternae glo-
 riae fructus in Caelo promittunt ,

Amen,

PRÆAMBULUM

Pro intelligentia modi practicandi
HUNC DIALOGUM.

TRia principalia sunt Confessarii munera : Primum est Judicis ; Secundum Magistri ; Tertium Medici : quo ad primum Judicis, quod exercere tenetur circa quodcunque peccatum à Pœnitente depositum.

Primò ferre debet judicium, an peccatum sit mortale, vel veniale, & lepram à lepra distinguere : advertendo ad materiam, an sit levis, vel gravis, interrogando utrùm actio cum plena advertentia, ac deliberatione facta fuerit, quod necessariò requiritur, ad hoc ut culpa sit mortalis, juxta illud commune Theologorum prolatum : *Non est peccatum, nisi voluntarium*, & per extensum docet Thom. Sanchez in Sum. lib. 1. in documentis, & generalibus Principiis cap. 1. & 2. & seq.

Secundò debet à Pœnitente exquirere circumstantias speciem mutant : v. g. Si peccatum est furti : an fuerit factum in loco sacro, vel rei sacræ ; Si contra sextum præceptum : an peccaverit cum persona libera, conjugata &c. de quo DD. in materia de Pœnitentia tractant, & eruditissimè de Lugo de Pœnit. disp. 16. sect. 4. 5. & 6.

Tertiò in quacunque peccatorum specie interrogare debet Pœnitentem de eorum numero ; & quando is præcisè non recordatur, ut insinuet tempus continuationis in peccato, idémque committendi frequentiam ; juxta dicenda in tract. 2. cap. 1. n. 10.

Quartò interrogare debet Pœnitentem, utrùm actio, vel cogitatio, de qua se accusat, fuerit in sua opinione mortaliter peccaminosa, vel non ; quia, ut omnes Theologi docent, in materia conscientiae actiones humanae in tantum sunt peccaminosae, in quantum procedunt à conscientia tales judicante : hæc interrogatio tamen non est necessaria, quando materia per

se ipsam est nota : v. g. in fornicatione , furto , homicidio &c. bene verò , quando materia est obscura , & Confessarius sufficiens habet fundamentum dubitandi , quòd ignorantia , aut inadvertentia possit excusare , aut aggravare malitiam actionis : v. g. maledictionum materialium , juramentorum cum veritate , & justitia , murmurationum de rebus levibus , vel publicis , desiderii rei alienæ sine intentione damnificandi proximum , furto rerum minimarum , & similium materialium , quæ cum sint venialia peccata sæpius erroneo judicio solent judicari mortalia ; è contra alia , quæ ex sua natura sunt mortalia , aliqui erroneè existimant esse solum venialia : v. g. cogitationes inhonestæ voluntariè admixtæ , delectationes morosæ , amplexus , oscula , tactus impudici , & subinde ipsasmet mollities voluntarias plures ignorantes putant non esse peccata mortalia , adeoque pro his in similibus materiis hæc interrogatio quadrat : Verum tamen est , differentiam esse faciendam inter Pœnitentem , & Pœnitentem ; aliqui enim sunt bene instructi , & optimè noscunt , quodnam sit , vel non sit peccatum ; cum his superflua est similis interrogatio , nisi in aliqua materia obstrusa , & extraordinaria ; quando probabiliter de eorum incapacitate dubitari potest. Alii autem sunt rudes , stupidi , & tradi ingenii , hi in prædictis materiis sunt interrogandi , quo conscientia dictamine operati fuerint , & an se peccaturos putaverint , vel non.

Quintò , quando actiones aliquis motus irascibilis prævenit : v. g. maledictiones , contumelias , dissensiones , aversiones , rancores , interrogandum est , utrùm has elicerint cum plena advertentia malitiæ , quam secum ferunt ; quia deficientre hac advertentia nequit esse culpa mortalis , prout docent Theologi in Tractatu de actibus humanis , ubi de voluntario. Cum Tho. Sanchez , ubi supra ; & ad ferendum judicium , an in illis actionibus intervenerit gravis culpa , vel non , poterit Confessarius se dirigere juxta modum dicendum in Tract. 2. cap. 3. num. 32. & seq. Nec debet angi Confessarius ex eo , quòd circa aliquod peccatum non possit determinatum formare judicium , an sit mortale , vel veniale ; in hoc casu , si post factas debitas , ac necessarias interrogationes nequeat se ad alterutrum resolvere , tantum de peccato dubio ferat judicium. Hæc eadem difficultas occurret , quando aliquis se accusabit de cogitationibus , cum dubio , an confesserit , vel non , in hoc teneat modum adductum in Tract. 6. cap. 9. num. 153. & seq. Genericè loquendo , ad pœnitentem lethalis culpæ condemnandum in materia gravi sufficit illa deformitas , & turpitudine , quæ ipsi objecta fuit in actu peccandi , quamvis expressè non sciret , an esset peccatum mortale , ita

docet Vasquez 1. 2. Q. 19. art. 6. disp. 56. cap. 3. num. 10. Sanchez l. 1. in Decalog. cap. 11. num. 7. Idem dicendum de circumstantiis speciem mutantibus; v. g. in adulterio, ut Pœnitens pro adultero condemnatur, sufficit, quod hic gravius quid putaverit esse, peccare cum conjugata, quam cum libera: quamvis expresse nesciret illud peccatum nomen adulterii præferre, & sic de aliis circumstantiis speciem mutantibus discurrendum.

Sextò ad munus pariter Confessarii tanquam Judicis pertinet, obligare pœnitentem ad restitutionem famæ, honoris, & rei alienæ, quotiescunque in hoc genere damnum proximo intulit, & quidem immediatè audito furto, ad finem confessionis non differendo, facillimum est enim oblivisci, & propter hoc periculum oblivionis, si necessaria est alicujus voti dispensatio, vel commutatio, aut opportuna aliqua admonitio, quamprimum res audita hoc requirit, debet exequi.

7. Velut Magister tenetur Confessarius Pœnitentem ignorantem edocere, quodnam sit peccatum mortale, vel veniale, quomodo debeat conscientiam suam examinare, aliæque omnia ad bonam Confessionem requisita: ad Magistri pariter officium spectat interrogare Pœnitentem, ac interrogationibus eidem peccata, in quæ potuit labi, suggerere, quod multum juvat Pœnitentem ad sua aperienda peccata. Christus Dominus noster quando in templo Doctorem, seu Magistrum egit, Sanctus Lucas 2. testatur fuisse audientem, & interrogantem, audientem illos, & interrogantem eos, ita pariter se gerat Confessarius, audiat, & interroget, nec observet Socraticum silentium, quo ut plurimum timidi Pœnitentes terrefiunt.

8. Velut Medicus debet Confessarius medicinas salutare, ac morbo Pœnitentis proportionatas applicare; & hæc assignantur in Tract. 9. cap. 3. num. 26. & seq. Debet pariter eidem dulciter, suaviter, non asperè suorum peccatorum turpitudinem repræsentare, solidisque rationibus ad eorum detestationem commovere, quæ pro majori commoditate in fine Præceptorum patebunt cap. 1. tract. 9. num. 2. & seq. Sic etiam in fine cujuslibet Præcepti brevis aliqua exhortatio fieri poterit cum narratione alicujus casus, ut melius cujuscunque culpæ turpitudinem noscere queat.

9. Cautè tamen in hoc procedere debet Confessarius, nec ad has se extendere, antequam Pœnitens suam persolverit confessionem, etenim, si post quamlibet accusationem multiplicet reprehensiones, contingere potest, quod Pœnitens obliviscatur, vel terreatur, vel ipsius libertas omnia enarandi minuatur. Deus nomine canum suos Ministros appellavit: Ps. 67.

lingua canum tuorum; ubi advertit S. Augustinus, non dentes, sed linguam laudasse: nec eorum dentes, sed lingua laudata est: lingua canis suavis, & efficax est pro sanandis plagis; lingua Confessarii consimilis esse debet: Non dentes immediate ostendat Pœnitenti, sed patienter integram ejus confessionem prius exaudiat, & postmodum auditâ seriè hortetur, & quasi manuducat ad suarum culparum contritionem, quæ si sunt juramenta, imprecationes, cum dicendis in fine secundi Præcepti: Si odia, ut in fine quinti, & sic respectivè de omnibus aliis; universaliter loquendo ad cujuscunque speciei peccati gravis abominationem excitandam utatur doctrinâ posita in fine omnium Præceptorum. *Tract. 9. cap. 1. num. 1.* Velut Medicus debet quoque interrogare, an peccatum sit reincidentiæ, & habitûs, quando materia fundamentum præbebit; & *cap. 3. tract. 9.* erit sermo de materiis, in quibus hæ species peccatorum occurrere solent: debet etiam in sexto Præcepto interrogare Pœnitentem, utrùm fortè in occasione proxima sit constitutus, & pro tunc differre, aut negare absolutionem in casibus assignandis in Explicatione Propositionum. 60. 61. & 63.

10. Quando Confessarius Pœnitentem absolutionis esse incapacem judicat, nec posse eum absolvere, quamprimum advertit, debet ipsum de hoc admonere, nec confessionem prosequi permittat; cum ad cætera ejus peccata audienda jus non habeat: frequenter tamen accidit, quod Confessarius admonere teneatur Pœnitentem de perverso habitu, & quod deinceps sine emendatione deneganda ipsi erit, tanquam incapaci, absolutio: In hoc casu, si probabiliter opinatur, quod possit absolvi, tantum permittat, ut prosequatur suam confessionem, & in fine de pessimo suo statu certiore reddat, juxta modum in *Tract. 9. cap. 1.* in decursu autem confessionis absolute non proferat aliquid, per quod significetur, esse incapacem absolutionis; alias eveniet, quod timens ejusdem negationem subiceat aliquod peccatum: finita ergo confessione prædictam solum exhortationem adjiciat, admonendo ipsum, quod absolutio non propter commissa peccata differatur, aut negetur, sed tantum propter habitum contractum, quia evidenter indicat defectum doloris, aut propter occasionem proximam, quæ nisi deferatur, absolutionis incapacem reddit Pœnitentem.

11. Modus autem, quo Confessarius debet à Pœnitente exquirere suorum peccatorum numerum, patebit in *tract. 6. cap. 1. num. 3. & seq.* ubi per extensum poterit videri praxis examinandi peccatorum pessimæ vitæ diu addictum; & licet hic modus in uno tantum genere peccati practicetur, sufficienter tamen, dummodò benè percipiatur, pro omni vitiorum genere

infervit, cum sit idem modus interrogandi, & solum materiae, de quibus sit interrogatio, differant.

12. Quo ad peccata consuetudinis, seu habitus necesse est summam signare ignorantiam (ne dicere velimus potius errorem, aut inadvertentiam) & haec est, quod in attentis circumstantiis, propter quas solum absolvi posset consuetudinarius, aut male habitus, non obstante Decreto Innocentii XI. posito in tractatu 10. ubi, explicatur Propositio 60. damnata, aliqui plures ex similibus absolvent, dicendo, quod prima vice ad eorum pedes compareant, & consequenter nesciant, an peccata confessa procedant ex habitu, vel non: his dico, quod, hoc concessio, & posito aliunde probabili dubio, debeat interrogare Poenitentem, an nonnunquam antecedenter se accusaverit de hac specie peccatorum; & sic se gerat in omnibus materiis, in quibus ordinarie intercedit habitus, ut videre est in tract. 9. cap. 3. num. 27. postmodum habitus vera notitia peccatorum ex habitu, seu consuetudine negare ipsi absolutionem, illico enim cum nosco Poenitentem esse habitum, nequeo ipsum absolvere, quamvis prima vice ad me accedat, cum per hanc circumstantiam non desinat esse, qui est; alias sequeretur, quod hic malitiose mutando Confessarium posset a quolibet absolvi, qui prima vice exauditur, quod est falsum, unde, si non absolventur consuetudinarii, ratio est, quia modica eorum emendatio veri doloris, ac propositi carentiam arguit: atqui hoc idem verificatur in nostro casu; ergo non ex hoc, quod prima vice confiteatur, potest habitus absolvi; nisi aliqua ex illis circumstantiis loco citato positis concurrat.

13. Confessarius pariter advertere debet, quod ex triplici capite res excusari possit a peccato mortali: primo ex parte intellectus, quando non committitur cum plena advertentia: secundo ex parte voluntatis, quando non habetur perfectus consensus: tertio ex parte materiae, quando haec est levis; ita ut ad peccatum mortale necessarium sit omnia haec tria concurrere, plenam advertentiam, plenum consensum, & gravem materiam ut ex professio habetur in prima parte mearum Conferentiarum moralium tract. 2. sect. 4. Conf. 1. §. 2. num. 9. & seq. Subinde etiam peccatum ex sua natura veniale potest fieri mortale ex quinque capitibus: primo ratione ultimi finis: secundo ratione finis adjuncti: tertio ratione scandali: quarto ratione contemptus: quinto ratione periculi: quod etiam explicatur loco citato Conf. 2. §. 1. num. 4. & seq. Mortale quoque potest fieri veniale, & est contra ex conscientia erronea, qua operans putat mortale, veniale, & est contra: ut fuisse declaratur in Confessariis tract. 1. Conf. 1. n. 9. & seq.

14. Sollicitus sit Confessarius in examinando, ut jam dixi, Pœnitentem de aliquibus speciebus peccatorum, & an hæc sint reincidentiæ, vel habitus, ad formandum deinde judicium, utrùm sit incapax absolutionis, juxta Proposit. 60. damnatam ab Innocentio XI, cujus explicatio habetur in prima hac parte *tr. 10. num. 230. & seq.* & advertendum est in quodam vitium soleat frequenter labi: hæc inquisitio poterit fieri circa recitationem Divini Officii, de quo agitur in hoc libro *tract. 12. cap. 3.* Et *tract. 13. cap. 2.* circa omissionem prædicationis Evangelicæ, & doctrinæ Christianæ, ad quod tenentur Parochi. *Tract. 14. cap. 4. 5. 6.* circa transgressionem Religiosorum quo ad eorum vota. *Tract. 15.* circa omissionem Judicum, & circa peccata, quæ alii Officiales committunt in suo ministerio *tract. 16.* pariter si peccata dependeant ab aliqua proxima occasione, interrogandum est modo assignato *tract. 12.* hujus libri *cap. 1. num. 11. & seq.* Pro notitia an debeat negari absolutio, & regula in prima parte *tract. 10. num. 231. & seqq. & in 2. part. tract. 17. num. 273.*

15. In secunda parte hujus libri tracto de obligationibus, tam generalibus, quàm particularibus, quas habent respectu suorum Officiorum, Sacerdos, Parochus, Religiosus, Monialis, Judex, Advocatus, Secretarius, Testis, omnesque alii Ministri; ut Confessarius his imbutus prædictorum defectus, & omissiones noscere valeat. Dantur aliqui Pœnitentes, qui confitentur tantùm peccata patrata contra Dei, & Ecclesiæ Præcepta, nullam facientes mentionem de omissionibus, & commissionibus habitis in propriis ministeriis, vel ad summum genericè se accusant dicendo, me accuso de defectibus commissis in meo statu, officio, absque specificatione alicujus rei in particulari; cùm tamen certissimum sit, eos aliquando gravissimis omissionibus, & turpissimis commissionibus in ipsorum ministerio gravari; Et hoc fuit motivum editionis secundæ partis hujus praxis, in qua subijcio oculis PP. Confessariorum obligationes personarum publicarum, quæ ad particularem earum statum ad hoc ut his benè instructi de specialibus earum culpis interrogare eas possint. In eadem secunda parte omitto obligationes Mariti erga uxorem, sic etiam Filiorum, & Parentum, Tutorum, Dominorum, & Servorum, cùm de his omnibus in prima parte agendo de 10. Præceptis disseruerim.

16. In fine cujuslibet tractatus, tam in prima, quàm in secunda parte, apponetur exhortatio congrua pro suadendo Pœnitenti adimpletionem obligationum sui statûs, ac vitæ emendationem; & quamvis pluribus non desint verba, & rationes pro dictis exhortationibus, pro aliis tamen, qui hac

facilitate non pollent , superflua non erunt : videbitur fortè aliquibus personas Ecclesiasticas , & Religiosas non indigere similibus exhortationibus , cum propriae obligationis conscientia supponantur ; nihilominus prudens Confessarius cum omnibus , & quolibet in particulari ita se gerat , licet enim eandem sciant , si non adimplent , corrigi debent , & quia tanquam rei ad Tribunal accedunt , velut rei corripiendi sunt ; insuper cum Confessarius gerat vices , & tanquam Christi substitutus loquatur , hocque Pœnitenti doctiori sit notum , libentiùs audiet verbum Domini , quàm ignorantes , & indocti , qui eminentiam personæ à Confessario repræsentatæ non concipiunt : Lector etiam per dictas exhortationes , velut per digressiones , & novas doctrinas à tadio alleviabitur.

17. Ne Pœnitens obliviscatur culparum contra particularis sui status obligationes , vel Confessarius de eisdem interrogare , adverto , quòd Sacerdotes in tertio præcepto possint se accusare , de defectibus commissis in recitando Divino Officio , & Missa celebranda ; Parochi in quarto , de omissionibus in eorum Ministerio , in administrando Sacramenta , concionando &c. Ministri Tribunalium in quarto , & octavo ; Testes agentes in secundo ; & alii Ministri in quarto ; sicque decem Præcepta percurrendo confessionis processus concludetur absque periculo , quòd obligationes propriæ generales , aut particulares sine examine transmittantur.

18. Modum , quo Confessarius debet se gerere in confessionali , per extensum Theologi Morales tradunt ; breviter dicam omnium primò , peti debere à Deo per intercessionem suæ purissimæ Matris MARIE Dominæ nostræ sanctissimæ lumen pro sua obligatione adimplenda , & animabus ad veram viam salutis dirigendis. Angulos , & loca remota , quæ suspecta habentur , fugiat , sed in loco decenti , & aperto confessiones excipiat , nunquam verò in domibus , aut cubiculis privatis absque urgenti necessitate : oculis ad terram fixis , à vultis Pœnitentis prospiciendo , ejusque qualitate , patria , nomine indagando caveat ; imò positâ ejusdem notitiâ gerat se , ac si non nosceret : non sine causa unum præ alio exaudiat : pro suo posse nimium circumstantium ad confessionale accessum impediatur propter periculum revelationis , & ne Pœnitens de hoc dubius aliquod peccatum occultet : non ducatur passione exaudiendi potiùs divites personas , quàm pauperes , foeminas , quàm viros , neque festinè procedendo suggerendo Pœnitenti , ut se expediat ; quia hic nec sua confessione contentus , nec Confessarius cum hac festinatione solidum iudicium status , & peccatorum ejusdem formare poterit : sollicitus sit in inquirendo circumstantias necessarias , numerum , & species peccatorum :

rum: caveat tamen à quibusdam interrogationibus nimium curiosis, & impertinentibus, præcipue in materia obscœna: torvum aspectum nunquam ostendat Pœnitenti, nec asperè cum eo agat, reprehendendo ipsum ante persolutam confessionem, qua tamen completâ suaviter, & affectuosè ad emendationem hortetur, validisque rationibus corrigat; nec audiendo, quod Pœnitens per integrum annum confessus non fuerit, ad reprehensionem immediatè procedat, aut aliquid proferat, sed peracta confessione eidem obijciat, quàm difforme sit in uno Christiano, integrum sine confessione transigere annum; verum est quidem, ut dixi, dulciter, & suaviter debere se gerere cum pauperculis Pœnitentibus; cum mulieribus tamen, sicut à nimia severitate, & asperitate, ita ab excessiva benignitate, ac quasi blanditie, in verbis Confessario cavendum est; hoc enim, & ipsas, & Confessarium in aliquo metuendo periculo constituere posset: cum his denique gravitas, sed suavis: suavitas, sed modesta practicanda est, ita ut gravitas sit accepta, & suavitas cauta: in pœnitentia imponenda non sit personarum acceptator: sit Judex justus, ejusque justitia fundetur in processu delictorum, non in qualitate personæ, divitis, aut pauperis, nobilis, aut ignobilis. Cætera cujuscunque prudentiæ, ac experientiæ meliori Doctori quolibet Magistræ remitto.

19. Unum ex præcipuis à PP. Confessariis observandis est vivere vitam illibatâ in Sanctis moribus, & conversatione ædificativa; quandoquidem contrarium agentes, nec Deum lumine singulari veritatis ipsis assistentem experientur, nec penes proximum efficaciam aliquam eorum exhortationes obtinebunt, vitam relaxatam ducendo. Confessarius, qui bonam vitam non gerit, Dei inimicus erit, & Deum, qui fons est veritatis, inimicum habendo, eandem tanquam potentia indignus non promerebitur. Lumen culparum qualitates penetrandi, prudentia conscientias dirigendi, discretio Pœnitentibus salutaria consilia applicandi, & aliæ prærogativæ pro sublimi, ac laborioso Patris Spiritualis ministerio subeundo, donæ sunt, quæ aliquo modo promereri debemus, & quia plurimi demerentur, ideò timendum, ne Deus ea deneget, vel suspendat. Proximus etiam, qui Confessarii actiones incorrectas cernit, quomodo ipsius documenta, doctrinam, consilia magni pendet? quo animo, ac genio ad ejus pedes procumbet? Si Ministro gratia deest, consequenter etiam charitas deerit, quæ ab eadem gratia aut non distinguitur, ut docet subtilis Doctor, aut sit juxta D. Thomam distinguitur, indivisibilis tamen ejus socia est; deficiente autem charitate in Confessario certum est, quod zelo opportuno confessionali non incumbet, ipsius consilia parum proderunt, inefficacia erunt ejus verba, modicum

fructum ex animabus colliget, quinimò suo malo exemplo causam habebit ruinarum.

20. Multum quoque interest, quòd Confessarius vitam ducat solitariam à mundo semotam, quia cum sæcularibus, præsertim Pœnitentibus, conversatio domestica, & frequens venerationem, æstimationemque minuit, & hac diminutâ facillè est deinde ipsius consilia parvi pendere; experientiâ enim mihi Magistra, propter Confessarii familiaritatem Pœnitentes integrè non confitentur, detenti pudore referendi suos defectus coram temper exposito propriis oculis; & hac de causa plurimæ confessiones Sacrilegæ fiunt. Multò minùs Confessarius à Pœnitentibus munera recipere debet; tum quia per hoc vilescit ejus conceptus, tum quia non ita liberè operari poterit, quasi muneribus alligatus: non rarò asperè cum Pœnitente absolutionis indigno agendum est, arduus est hic saltus, & cum Pœnitente etiam ignoto difficulter exhibitus, quomodo ergo cum offerente munera exhibebitur, tum denique, quia si Confessarius à Pœnitente pro suis laboribus mercedem accepit, dicet illi Deus: *Recepisti mercedem tuam.*

21. Postremò PP. Confessariis materiarum moralium, & casuum conscientie studium injungo, adeò ut (si possibile est) nulla dies transeat, in qua his aliquàlter non vacent: Theologiæ moralis cursus valdè prolixus est, & pro totaliter transmeando temporis jactura vitanda est, quin potius ejus momenta sollicitè luerificiendâ: in prima parte mearum Conferentiarum moralium, & in Antiloquio partis secundæ §. 1. fusè probavi, quàm necessaria sit scientia, & studium in Confessario; ubi etiam expono damna ignorantie, & modum legendi, ac pervolvendi libros; ibique patebit, quantum intersit, PP. Confessarios, in oratione, & lectione librorum spiritualium esse exercitos: cum enim plurimæ personæ virtuti, ac perfectioni addictæ ad eorum pedes compareant, pro secura earum directione rerum spiritualium notitiam, & peritiam Confessarius necessariò habere debet.

DIALOGUS INTER CONFESSA- RIUM, ET POENITENTEM.

Qui per decursum Confessionis comprehendit praxim selectiorem Theologiae moralis, in qua Confessarius secundum Officium Iudicis iudicium fert de gravitate, specie; & numero peccatorum; Poenitentique poenitentiam satisfactoriam imponit; velut magister poenitentem instruit, ac ignorantiae ejus tenebras tergit; & velut Medicus medicinas, & remedia opportuna juxta qualitates infirmitatis applicat; divisus per Praecepta Decalogi eadem formâ, & methodo, quae in Confessionali praedicatur.

PARS PRIMA.

Nec scribam vanum, duc Pia Virgo manum.

Littera C. denotat Confessarium, Littera P. Poenitentem.

EXORDIUM, SEU PRINCIPIMUM CONFSSIONIS.

Quamvis ordinariè, & absolute non requiratur, quod Poenitens suae ultimae confessionis tempus Confessario aperiat (excepto, si confessionem obligatoriam de praecipto intermisisset) nec Confessarius teneatur eum de hoc interrogare; nihilominus, cum Poenitens sapè determinatum numerum peccatorum ignoret, & solum se accuset de vitio, & frequentia in labendo, idcirco pro tunc ad ferendum iudicium saltem generale necessarium est scire tempus, & distantiam unius

confessionis ab altera; quare consultum est, ut Confessarius in principio imminentis exquirat tempus ultimae confessionis modo, & forma sequenti.

I. C. Quantum temporis est, à quo V. D. ad confessionem non accessit?
P. P. R. sunt duo anni elapsi.

C. Dicat Fili, potuitne intra hoc tempus confiteri?

P. P. R. primo anno ante quadragessimam ob certum negotium iter aggredi per mare debui, & postmodum nunquam opportunam confitendi occasionem habui.

A

C. Po-

C. Poterátne ante aggressum iter confiteri?

P. Ita P. R.

C. Licet Joannes à Cruce, quem citat & sequitur Diana part. 3. tract. 4. resol. 69. doceat, quòd occurrente ante tempus obligationis præcepti impedimento impediende executionem illius suo tempore, non teneatur quis antecederet eidem satisfacere; sententia tamen contraria vera est, eamque confirmant Sylvester, Hurtadus, Sotus, & alii citati à Facundez super Præcepta Ecclesiæ lib. 1. cap. 4. n. 16. & sic vi opinionis horum Doctorum debuisset V. D. ante aggressum iter confiteri, si præviderat hoc non posse peragere tempore debito, & annuæ confessioni satisfacere. Alia de causa etiam peccavit V. D. in hac omissione, nempe, quia quilibet tenetur sub præcepto confiteri in periculo mortis: sed iter facere per mare reputatur pro periculo mortis: ergo debuisset vi hujus præcepti confiteri.

C. Finita quadragesima, & tempore præfinito pro confessione habuitne V. D. opportunum confitendi tempus?

P. Ita P. R.

2. C. Ergo secundum communem Doctorum opinionem tenebatur V. D. statim habita opportunitate confiteri. Ratio est; quia præceptum confessionis non terminatur in Paschate, ita nec communio, sed obligat semel in anno; & licet Filiucius contrarium sentiat, dicendo, quòd, qui non potuit in qua-

dragesima, sive in Paschate confiteri, postmodum non obligetur, quantumvis habeat copiam Confessarii; hujus opinionis pariter sunt S. Antoninus part. 2. tit. 9. §. 3. Sylvester verb. Eucharistia 3. q. 15. Tabiena, Megala, Valentia & alii, quos aliis omiſſis citat Diana p. 3. tract. 4. resol. 130. Atamen sententia contraria est vera.

3. P. P. R. anno elapso commisi incestum cum unica, quam habui, consanguinea, & hæc in eodem loco mei domicilii habitabat; ut autem Confessarius in hujus cognitionem non veniret omisi confessionem.

C. Poterátne V. D. adire alium locum, ibique confiteri, ubi complex non cognoscebatur?

P. Ita P. R.

C. Est opinio probabilis, & communis contra communem, quòd quando aliquis confiteri nequit peccatum, vel circumstantias necessarias absque manifestatione complicitis, licitum sit reticere peccatum, vel circumstantias ejus. Ita docet Cajetanus in Sum. verb. confessio. Can tus Navarrus, & alii, quos citat Caspensis tract. 24. disp. 4. sect. 17. num. 153. verum tamen est, quòd, quando confessarius incius complicitis inveniri potest, confiteri teneatur, ut præceptum confessionis adimpleatur; ita Caspensis loco cit. n. 156. Choninch disp. 7. dub. 9. n. 88. Lugo de pœnit. disp. 16. sect. 7. n. 392. Et licet V. D. copiam Confessarii non potuerit habere, alia tamen peccata

more

mortalia eidem confiteri tenebatur, circumstantiam incestus omittendo. Ita Caspensis ibid. Quapropter V. D. non satisfecit his duobus annis præcepto annuæ confessionis; adeoque per hoc graviter peccavit; malitia vero horum duorum peccatorum, licet sit contra virtutem Religionis, non est tamen sacrilegium; quia non fuit violatio rei sacræ. Accusatne pariter se non satisfecisse præcepto his duobus annis annuæ communionis, cum sit distinctum peccatum etiam virtuti Religionis oppositum?

4. P. P. R. de omnibus me accuso, & non solum de his, sed etiam, quod in ultima confessione duorum peccatorum oblitus fuerim.

C. Venitne in cognitionem horum peccatorum ante vel post communionem?

P. P. R. unius fui recordatus ante, alterius post communionem.

C. Habuitne V. D. tempus confitendi ante communionem hoc peccatum?

P. P. R. audiendo Sacrum fui recordatus, & licet tempus confitendi habuerim, ob multitudinem tamen populi in templo existentis non tentavi regredi ad confessionem.

C. Si V. D. recordata fuisset huius peccati, quando jam in gradibus communionis flexit ad sumendam Eucharistiam, potuisset eam sumere ad evitandam notam, & postmodum illud confiteri; cum autem tempus haberet, peccavit mortaliter non confitendo, & hoc modo communicare sine

pravâ confessione est sacrilegium. Videatur Leander à SS. Sacramento part. 2. tract. 7. disp. 7. q. 18. & 21.

Aliud peccatum, cujus V. D. post communionem recordabatur, in sequenti confessione confiteri tenebatur, secundum communem Theologorum docentium: quod peccata indirectè remissa oblivionis causâ, in proxima confessione confiteri teneamur; & colligitur ex Trident. sess. 14. cap. 5. & can. 8. Verum tamen est, quod peccatum ex oblivione omissum confiteri illico non tenebatur, imò poterat usque ad tempus obligationis præcepti confessionis differre. Ita affirmant Villalobos, Laymâ, Filiucius, & alii citati à Diana, quosque ipsemet sequitur part. 3. tract. 4. resol. 124. videatur 2. pars huius praxis tract. 17. n. 70. & seq.

5. P. P. R. me accuso, quod in die Portiunculæ Confessarius me absolvere non potuerit, & ego absque ulteriori confessione Eucharistiam sumpserim.

C. Judicavitne V. D. hoc sibi licere?

P. P. R. scivi, quod non sit licitum, imò vero cognovi me per hoc graviter peccare.

C. Cogitavitne committere unum tantum peccatum communicando in peccato mortali, an verò duo, ex eo, quod sine confessione & absolutione Eucharistiam sumpserit?

P. P. R. non multum cogitavi me peccaturum communicando in tali statu.

C. Non sunt duo peccata, sed tantum unum sacrilegium communicando

do sine prævia confessione. Diana part. 3. tract. 4. resol. 35. Idem sentiendum est de communicante non absoluto à peccatis. Ratio est; quia quando aliquod præceptum imponitur ratione alterius, violatio amborum præceptorum est tantum unum peccatum: sed sic est, quod confessio propter communionem imponatur: ergo communio sine confessione, vel absolutione unicum tantum est peccatum. Oppositum contingit in eo, qui male confitetur, & communicat, hic enim committit duo peccata violando duo præcepta, quorum unum ad alterum non ordinatur; unum enim præceptum est, ut confessio benè peragatur, & alterum est, ut sine peccato Panis Eucharisticus sumatur, & hæc duo præcepta sunt de Jure Divino, & sic duo peccata sacrilega committit.

6. C. Dicat mihi V. D. satisfecitne Pœnitentiæ in ultima confessione ei imposita?

P. P. R. Confessarius mihi imposuit quatuor jejunia, quæ nec dum perfeci.

C. Potuitne ea perficere?

P. Ita P. R.

C. Fuit ne ipsi à Confessario determinatum tempus, intra quod hæc jejunia perficere debuisset?

P. P. R. Confessarius ad nihil aliud me obligavit, nisi ad quatuor jejunia sine determinatione temporis.

C. Quando Confessarius tempus pro pœnitentia persolvenda assignat, tenetur intra illud tempus eâ adimple-

re, si potest; si autem tale tempus non assignat, tenetur satisfacere quamprimum potest cum sua commoditate, & si per aliquod tempus illam adimplere differat, non peccat mortaliter, dummodo non sit per longum tempus. Ita docet Caspensis tract. 24. disp. 8. sect. 5. n. 24. & sic V. D. mortaliter peccavit, tanto tempore jejuniâ à Confessario imposita differendo; & hoc peccatum est contra virtutem Religionis; cum satisfactio sit pars integralis Sacramenti Pœnitentiæ.

7. C. Fecitne V. D. examen suæ conscientia?

P. Ita P. R.

C. Quantum temporis in hoc examine consumpsit?

P. P. R. sunt jam duo, vel tres dies, quibus semper per aliquod tempus me ad hoc examen applicui.

C. Communiter loquendo necessarium est longius temporis spatium pro examinanda conscientia, quando confessio fit à longo tempore, & in hoc tenenda est regula secundum capacitatem Pœnitentis, negotia, officia, ministeria, quibus est intricatus, & secundum distantiam temporis elapsi ab una confessione ad alteram: Pro personis omni Mense bis confessionem frequentantibus ad examinandam conscientiam duæ horæ sufficiunt; confessiones ab uno anno ad alterum indigent octo diebus, & plus secundum personam magis, vel minus vitiosam. Modus autem examinandi conscientiam

tiam est, se reflectere supra 10. Præcepta Decalogi, & Ecclesiæ, & quoties in hoc, vel alio Præcepto deliquit.

8. P. Ulterius P. R. me accuso, quòd in iuventute mea sine examine conscientia confiteri solebam.

C. Opinabatur ne V. D. eam tunc temporis benè confessam fuisse non obstante examinis omissione?

P. Ita P. R.

C. Ergo non obligatur V. D. ad reiterandas illas confessiones; colligitur hoc ex doctrina Navarri, Sylvestri, Vasquez & aliorum apud Dianam part. 3. tract. 4. resol. 107. docentium, quòd, quando Pœnitens cum errore vincibili, vel culpabili iudicat aliquid non esse peccatum mortale, quod reverà est, & cum hoc errore illud confiteri prætermitit, non obligetur ad reiterandam confessionem; sed sufficiat, quòd se accuset de peccato, & culpa suæ ignorantia: ergo neque necessarium erit reiterare confessiones sine debito examine factas, quando putabat confessionem per hoc non invalidam, licet talis omisso sit venialiter culpabilis: solum necessarium erit, ut V. D. se accuset de omissione in examinanda sua conscientia: videatur 1. pars hujus praxis tract. 10. de sent. damnat. Propos. 1. n. 14. ubi de hoc fusiùs tractatur.

P. P. R. me accuso igitur de hac omissione.

C. In quot confessionibus hanc negligentiam habuit, omisitque examen?

P. P. R. in viginti, parum plus, vel minus.

9. C. Reticuitne aliquando ob verecundiam aliquod peccatum in confessione?

P. P. R. quando perveniam ad sextum Præceptum dicam de hoc in particulari.

C. Non V. D. nunc est necessarium, ut dicat; quia, si aliquod peccatum malitiosè reticuit, fecit confessiones sacrilegas, adeoque tenetur nunc facere confessionem generalem ab illo tempore, quo tale peccatum omisit confiteri; & consequenter requiritur, ut nunc dicat, an aliquod peccatum ex malitia in confessione reticuerit; nec contristetur, aut timeat, recordetur, me esse hominem, sicut V. D. & quidquid mihi dixerit, non admirationem, sed miserationem pariet, imò ter capax ero de omnibus; sciat mi Fili, quòd, licet peccata ipsius gravissima forent, ab iis omnibus absolvendi auctoritatem habeam, (supposito, quòd Confessarius defacto ordinariam, vel delegatam potestatem habeat) absque obligatione petendi Romam, aut denuntiatione ad Sacram Inquisitionem: de omnibus mihi revelandis nullus mortalium quidquam sciet, quia confessorio nihil prorsus ex auditis in confessione revelare licet, etiam cum vitæ periculo: animæ quior sit, & dicat hilariter sine timore, quidquid ipsi occurrat; cum nemo audiat, & simus soli: ex suorum peccatorum confessione eorundem etiam remissionem à Deo impetrabit; secus verò, condemn-

demnabitur ad infernum, quò Diabolus animam ipsius deferet, prout detulit plurimas alias peccata sua ex verecundia in confessione omittentes.

His, & similibus exhortationibus opus est, ut Confessarius in similibus casibus animet Pœnitentem ad sua peccata sincerè manifestanda.

10. P. P. R. me accuso, quòd in juventute mea cum puellis conversari solebam exercendo aliquas actiones indecentes.

C. Cujus ætatis erat V. D. illo tempore?

P. P. R. pro certo dicere non possum.

C. Fortassis 7. vel 8. annorum parum plus, vel minus?

P. Ita probabiliter erit.

C. Quoties V. D. hoc patravit?

P. P. R. quatuor, vel quinque vicibus parum plus vel minus.

C. Videbanturne ipsi pro tunc ea actiones malæ, & deformes?

P. P. A. cum essem teneræ ætatis, non multum cogitavi de malitia harum rerum, aliquam tamen turpitudinem in iisdem deprehendi.

C. Quandocumque pervenitur ad usum rationis, rarò contingit non adesse malitiam; quia etiam parvuli, dum similes actiones exercent, loca occulta quærunt, ne videantur, ex quo colligitur, quòd hæ actiones illis videntur rationi contrariæ, & hoc ad peccatum sufficit.

C. Recordabaturne aliquando confiteri ista peccata?

P. P. R. nunquam mihi in mentem venit, nisi modò.

C. Cum ergo V. D. nunquam horum peccatorum recordata fuerit, neque eorum omissio confessiones invalidas reddidit; adeoque sufficit, quòd nunc accuset se quatuor, vel quinque vicibus parum plus, vel minus actiones indecentes exercuisse.

11. C. Habétne V. D. adhuc alia peccata, quæ nunquam confitebatur?

P. Ita P. R. cum essem 13. annorum circiter ætatis meæ, dormivi cum meæ sorore ejusdem quasi ætatis, & semel habui cum ea tactus inhonestos.

C. Hujus tactus recordabaturne, dum ad confessionem accessit?

P. Ita P. R.

C. Et quare illud in confessione omisit? forsitan ob verecundiam, vel quia putabat, non esse peccatum.

P. P. R. illa ætate, qua hoc commisi, dixi intra me, forsitan non erit peccatum.

C. Nónne remansit in corde aliquis remorsus, & continuus conscientie stimulus se confessionem non bene peregrisse?

P. Ita P. R. quia postmodum nunquam tranquillam habui conscientiam.

C. Si sic est, hoc sufficit, ut confessiones factæ pro sacrilegis condemnentur; quia V. D. operabatur cum conscientia dubia, & quando Pœnitens scit, se comisisse peccatum, reticuit verò illud, & dubitat, an ob verecundiam, vel ob justam causam reticuerit,

euerit, tenetur confessiones repetere; ut affirmat Moga in select. 71. tract. 3. disp. 1. q. 8. §. 3. n. 17. & Diana p. 10. tract. 14. resol. 17. Et Ratio est; quia, qui certus est de præcepto, dubitat verò, an satisfecerit, tenetur satisfacere. In hoc casu V. D. certò scit adesse præceptum confitendi peccatum commissum, dubitat verò, an satisfecerit: Ergo tenetur satisfacere.

12. C. Dicat mihi, remorsus hic remanens in corde ob omisum hoc peccatum, vel fuit ex eo, quia putabat se malè agere reticendo illud, vel ex eo, quòd malitia peccati minor eidem videretur quàm in se fuerit, vel quia dubitavit, quòd per hoc peccatum confessio facta mala fuerit?

P. P. R. meus remorsus ex dubio malæ confessionis proveniebat; & licèt intra me dicerem, quòd cum commiserim hoc peccatum in pueritia, fortè non obliget ad ejusdem confessionem; nihilominus maximas sensi angustias.

C. Quando Pœnitens scit, quòd reticendo peccatum in confessione malè operetur, & peccet, sed non putat esse mortale, nec confessionem esse invalidam, non tenetur confessionem repetere. Ita affirmat Possevinus citatus à Moga loco paulo ante citato §. 1. n. 1.

Pater Ludovicus à S. Joan. addit in Sum. ubi de pœnit. n. 32. quòd is, qui peccatū in confessione reticuit sciens per hoc se mortaliter peccare, non au-

tem scit ex hinc confessionem fore invalidam, non obligetur ad reiterandam confessionem.

Neutra ex his opinionibus communiter probabilis est in praxi, & maxime secunda; quia etiam inter ignorantes magis idiotæ sciunt, in confessione omnia peccata esse manifestanda, & si hoc non adimplent, inquietam conscientiam reportant; ex quo arguitur, quòd practice credant, non solum se malè agere reticendo peccata, verum & confessionem per hoc esse malam.

Nihilominus hæ duæ sententiæ pro scrupulosis sunt bonæ, in quibus ex auditu alicujus severæ concionis excitantur scrupuli, an hoc, vel illud peccatum fuerint confessi, nec ne; tales, licèt in aliquibus confessionibus omiserint id cum aliquo remorsu, non debent obligari ad repetendas confessiones.

13. C. Dicat mihi V. D. in quot confessionibus inter tot factas post hoc commissum peccatum fuit oblita, & confessa sine remorsu?

P. P. R. in octo confessionibus circiter non fui recordatus, easque absque ullo remorsu peregi.

C. Sicut hæ octo confessiones fuerunt bonæ, ita non est necessarium eas reiterare, neque peccata in iis revelata, cum confessiones semel validæ semper sint validæ, sed tantum remanet obligatio V. D. ut cæteras confessiones repetat, & nunc confiteatur

earum peccata, quasi nunquam confessa fuissent, cum nullum eorum sit remissum.

14. P. P. R. haud potero distinguere, vel discernere, quamnam peccata sim confessus in bonis confessionibus, & quæ in malis, ob longum tempus, quo hoc modo confiteri soleo.

C. Nihil refert, cum sit opinio Bonacinae apud Dianam part. 3. tract. 4. resol. 62. Busenb. Long. Pasqual & aliorum, quos citat, & sequitur ipse Diana part. 11. tract. 6. Miscell. resol. 22. de Lugo disp. 16. sect. 2. n. 47. Leander à SS. tract. 5. de poenit. disp. 5. q. 23. Tamburin Dicast. & alii quos citat, sed non sequitur Moga in select. tom. 1. tract. 3. disp. 1. q. 3. §. 1. n. 2. qui docent, Poenitentem non obligari ad confitendum peccatum taliter, ut Confessarius cognoscat, & judicet patratum esse post ultimam confessionem, imò posse confiteri intali forma, ut Confessarius censeat esse peccatum vitæ præteritæ: v. g. is qui generaliter confiteri intendit, & post ultimam confessionem nova peccata commisit, potest hæc cum aliis indistinctè confiteri non specificando, qualia jam fuerit confessus, & qualia non.

Et licet hæc opinio non videatur mihi nimis secuta, cum per hanc aperiretur via relinquendi peccata impunita, & sine debita satisfactione, nec non decipiendi Confessarium; nihilominus in præsentī casu potest practi-
cari, & sic licet V. D. habeat aliqua

peccata remissa ex confessionibus intermediis benè factis, & alia ex male factis, potest omnia peccata, quorum recordatur, indistinctè confiteri, cum moraliter loquendo sit difficillimum, majori claritate, & distinctione procedere in simili casu.

15. C. Modò mihi V. D. dicat quantum temporis est, à quo cum sorore tactus inhonestos habuit?

P. P. R. quomodo possum scire tempus determinatum?

C. Non turbetur V. D. facile res accommodabitur: cujus ætatis est modò?

P. P. R. 42. annorum circiter.

C. Benè, cum ergo V. D. 12. annos habuerit, quando in hoc peccatum cecidit, & nunc habeat 42. sunt 30. anni, à quo commisit hoc peccatum.

C. Quoties in anno solet V. D. confiteri?

P. In principio bis vel ter in anno confiteri solebam, postmodum quater & aliquando quinquies.

C. Recordaturne V. D. temporis, quo binis, vel ternis vicibus confitebatur, & quo quater vel quinquies?

P. P. R. mihi videtur, me primis viginti annis bis vel ter fuisse confes-
sum, ultimis verò annis quater, vel quinquies.

C. Recordaturne V. D. an in primis viginti annis sit major numerus confessionū, quando bis, quàm quando ter confiteri solebat; & an in ultimis annis sit major numerus confessionū, quan-

quando quater, quàm quando quinquies confitebatur?

P. P. R. difficile est scitu.

C. Nihil refert; quia factâ aliquâ prudenti computatione, positis 50. confessionibus in primis viginti annis, & in ultimis decem annis etiam 50. parùm plus, vel minus, quæ omnes simul sumptæ faciunt 100. confessiones circiter, sublati nunc illis octo, quæ bonæ fuerunt; quia ex mera oblivione hoc peccatum omisit, confessiones malæ & sacrilegæ sunt 92. Accusâtne se de 92. sacrilegiis commissis in istis confessionibus, & 92. aliis sacrilegiis factis in communionibus, sumendo indignè Corpus Domini ob confessiones non ritè factas?

P. P. R. de omnibus his me accuso.

C. Illæ octo confessiones bonæ fueruntne factæ tempore Paschali.

P. P. R. intra duorum annorum spatium omnes 8. confessiones bonas peregi, nec fui recordatus illius peccati tempore Paschali.

C. Ergo cæteris annis non satisfecit V. D. mandato Ecclesiæ præcipientis confessionem, & communionem annuam, & consequenter quolibet ex his anno tempore Paschali commisit quatuor peccata mortalia, duo Sacrilegia ob confessionem, & communionem illicitam, duo alia peccata contra virtutem Religionis non adimplendo præceptum confessionis, & communionis; & sic se accusat, quod per 28. annos non adimpleverit præcep-

tum confessionis & communionis?

P. R. P. de omnibus his me accuso.

17. C. Fuitne V. D. aliquando hoc tempore infirma graviter, ita, ut ipsi imposita fuerit susceptio SS. Sacramentorum, vel fortè incidit in simile periculum mortis? quia in his eventibus est etiam præceptum confitendi, & communicandi, quod si non adimpleatur, duo peccata mortalia comitantur contra hoc præceptum; quamvis mihi suadeam, quod gens vulgaris excusetur ab his peccatis, cum cogitet, & credat se satisfacere confitendo, & comunicando, licèt malè, & indebitè.

P. P. R. per totum tempus, quo SS. Sacramenta suscepi, nunquam fui aggravatus infirmitate, aut in periculo aliquo mortis constitutus.

C. Percepitne hoc tempore aliquod Sacramentum vivorum, ut Confirmationem, Ordinem, Matrimonium, &c. cum hac in peccato mortali recipere sit sacrilegium?

P. P. R. nullum horum percepi.

C. Si V. D. non habuisset occasionem mihi confitendi, nec ego eam interrogassem, fuissetne confessio, vel occultasset hoc peccatum?

P. Valde de hoc dubito; quia licèt habuerim semper animum adeundi aliquod Monasterium ad liberandam conscientiam meam ab hoc peccato, credo tamen, quod etiam in aliis confessionibus idem reticuissem.

C. Accusat se etiam de hac prava

B

vo-

voluntate ulteriùs malè confitendi, & indignè communicandi?

P. Ita P. R. de omnibus me accuso.

18. C. Hic modus tenendus est à confessariis in examinando pœnitentes qui ob verecundiam reticuerunt aliqua peccata; hocque examen extendant per Præcepta Decalogi, & Ecclesiæ, interrogando de iis, in quæ frequenter incidere solent ejusmodi qualitatis, & conditionis personæ; nec debent turbari, quando aliquis ad eorum pedes procumbit, qui per multum tempus sacrilegè confessus fuit, multò minus eundem dimittere ad examinandam melius suam conscientiam, ut solent aliqui parum phlegmatici; primò, quia pauci sunt, qui semel dimissi de novo redeant; secundò, quia reticentes peccata, ut plurimum, sunt personæ hebetis ingenii; adeoque non sunt dimittendi, quamvis compareant absque prævio sufficienti examine. Ita sentiunt P. Vasquez, & P. Granata citati à Diana p. 10. tract. resol. 31. Hurtadus disp. 10. de pœnit. cap. 6. fol. 362. Imò debet Confessarius explere defectum examinis, interrogando eos de singulis, in quibus putat eos deliquisse, ante absolutionem autem imponat eis, ut noviter omni cum diligentia suam conscientiam examinent, & si quid repererint, cujus non recordabantur, redeant alia die ad confessionem. Idem dicit citando Rodriquez, Remigium, & alios noster R. P. Torrecilla in 2. impressione de

conf. tract. p. 2. consult. 111. obneup

Id ipsum expertus sum in Missionibus, in quibus, postquam per interrogationes similes personas ad notitiam suorum peccatorum manu duxi, imponendo, ut, si postea alicujus peccati recordati fuerint, redire ad confessionem teneantur; licet diligenter se examinaverint, nihil habuerint ad manifestandum, nec quod mediantibus meis interrogationibus manifestarunt, unquàm ex se etiam omni possibili adhibita diligentia manifestassent; cum lues magis contagiosa innumerabiles animas inficiens, & condemnans sit verecundia in confitendo peccata; prout Apostolicus Spiritus S. Vincentii Ferrerii deflet. O quàm multi propter verecundiam in confessione ficta damnantur! multum importat, quòd Confessarii cum sagacitate, dexteritate, amore, & dulcedine ab initio confessionis semper interrogent, utrùm fortè reticuerint aliquod peccatum ob verecundiam, & si persona sit talis, de qua possit haberi suspicio, quòd illaqueata maneat hoc diabolico ligamine, poterit ei fieri narratio sequentis casus, ut ad bonam confessionem faciendam moveatur; & licet sit valde tritus, vulgaris, & sæpius repetitus; nihilominus cum infinitas causaverit conversiones, justum est, ut frequenter repetatur.

In antiquis Cronicis meæ Seraphicæ Religionis refertur, quòd itinerantibus duobus Religiosis mei Seraphici P. S. Francisci, & intrantibus ad orandum

quan-

quandam Ecclesiam, obviaverit quædam devota, ut eis videbatur, & Principalis Matrona, quæ unum eorū simplex deprecata est, quatenus suam confessionem excipere non dedignaretur: cuius votis Religiosus annuens, se libentissimè id præstaturum respondit, quod dum exequitur, socius ad quamdam capellam, ut orationi incumbere posset, se contulit, unde vidit ex ore Matronæ confitentis multos horridissimosque bufones egredi, ultimus eorum incredibilis horroris erat, qui ad labia Matronæ veniens, multoties exire tentavit, sed vix ad limen oris perveniens, illico caput retrahebat; finita confessione, & vix percepta absolutione omnes illi bufones, qui exierant de novo per os ad cor Matronæ regressi sunt.

Discesserunt Religiosi ab Ecclesia ad prosequendum iter, in quo Socius visionem habitam de bufonibus Confessario distinctè recensuit, qui suspicione sumpta de eventu retrogreditur ad Matronam invisendam; sed vix ad locum advenerunt, de ejus subitanea mortè certiores facti sunt.

Hac audita instarunt orationi commendantes animam ejus Deo, & dum fervidas preces effunderent; viderunt intrantem per portam Ecclesiæ super Draconem infernalem insidentem infelicem Matronam, quæ undequaque scintillas ignitas evomebat; pro cinctorio horribilem viperam inhonestatem ejus castigantem habebat; duos feroces scorpiones auribus affixos por-

tabat in poenam cantillenarum obscenarum auditarum; mamillæ in duo ostia ardentis fornacis flammæ foetentes eructantia conversæ erant in poenâ flammarum impudicarum, quas adhuc vivens in sinu nutrieat; in capillis ejus horridæ flammæ ignis erant in poenam vani ornamenti ex serico & auro ad alliciendas incautas animas ad illicitum amorem: appropinquavit hæc infelix duobus Religiosis, dixitque eis: sciatis, me esse illam Matronam, quæ paulò ante uni vestrum confessæ est, quamque Justitia divina ad poenarum infernalium æternitatem condemnavit ob magnam inhonestatis delicta; unica autem causa meæ condemnationis fuit occultatio ex verecundia patrarum turpitudinum, quas heri data tam bona occasione vestri adventus confiteri decrevi; incepti meam confessionem, in qua ad revelationem cujuslibet peccati unus bufo ex corde meo exibat, inter cætera revelanda fuit unum multò gravius aliis, quod binis, aut ternis vicibus tentaveram confiteri, & tunc bufo major, & horribilior aliis super ostium oris mei comparebat; demum victa à verecundia illud subticui, & sic ut unum peccatum non dimittitur sine altero, occultato hoc peccato, omnes bufones, qui jam exierant, regressi sunt in corpus meum; atque adeo justissimus Deus, cum noluerim uti bona occasione ab eodem mihi exhibitâ, repentinâ morte me vitâ privavit, & ad inferni tormenta, prout videtis, me cõ-

demnavit. Maledicta sit hora, in qua natus sum, maledicta vestimenta, maledicta amicitia, maledicta sim ego; his horrendis vocibus prolatis infelix evanuit edocendo omnes peccata in confessione occultantes, & quæ sint tormenta iisdem præparata.

19. Ut omnes cum peccatis retentis & confessionibus sacrilegis venientes super decem Præcepta examinari possint, & ad confessionem generalem faciendam adjuvari queant; extendendo sequens interrogatorium, in quo magis necessariae interrogationes habentur, quæ, vel omnes, vel aliquæ juxta dictamen prudentiæ Confessarii, & qualitatē Pœnitentis adhiberi possunt.

Præceptum I.

1. An Præcepto confessionis, & communionis annuæ, vel in periculo mortis constitutus, satisfacere intermiserit?

2. An sine sufficienti examine dolore, & vero proposito confessionem aliquam indignè peregerit? vel ex verecundia, aut malitia aliquod peccatum verum, vel dubium reticuerit?

3. An Pœnitentiæ, & aliis obligationibus à Confessario impositis, in restituendis rebus furto ablatiis, redintegranda fama dum commoditatem habuit, satisfecerit?

4. An sciat scitu necessaria, ut sunt principalis Fidei Mysteria, an symbolum Apostolorum, Præcepta Decalogi, & Ecclesiæ, septem Sacramenta, Orationem Dominicam, & actum contritionis elicere, sciat?

5. An aliquid contra Fidem crediderit, vel de aliquo ejusdem mysterio dubitaverit?

6. An de Misericordia Divina desperaverit, vel de ea nimium confidens peccaverit?

7. An deliquerit quoad præceptum amoris Dei, vel proximi, non succurrendo ei in suis necessitatibus, dum potuit?

8. An somniis, divinationibus, vel aliis superstitionibus fidem præstiterit. An psalmis, & orationibus suspectis ad morbos curandos tum hominum, tum animalium, vel aliqua oratione, qua promittitur mors bona, vel sine confessione non subeunda, vel apparitio Virginis Sanctissimæ in illa hora, vel alterius Sancti, usus fuerit?

Præceptum II.

1. An Sanctissimum Dei Nomen, vel suorum Sanctorum blasphemaverit?

2. An perjuraverit, vel juraverit quidem in veritate, sed absque necessitate?

3. An ipsius juramentum tertiæ personæ damnum causaverit?

4. An animo vindicativo, vel minando juraverit?

5. An juramenta promissoria, ut sunt vota, vel promissiones Deo factæ, adimpleverit? Advertendum tamen est, quod, si juramentum sit de re mala, nulla obligatio illud adimplendi urgeat; imò multiplicaretur peccatum illud adimplendo.

6. An sine rationabili causa vota, vel promissiones adimplere distulerit?

7. An contra Filios, vel Parentes, & si contra hos, an in eorum praesentia, vel solum in occulto maledictiones, imprecationes ex corde, vel ore tantum protulerit?

Præceptum III.

1. An audire Sacrum in die Festi omiserit, vel periculo non audiendi se exposuerit?

2. An per notabilem partem Missæ garriverit, dormiverit, vel intrantes, aut exeuntes aspexerit, vel an fuerit causa, quod alii Sacrum non audiverint?

3. An in audienda Missa per signa externa alicui personæ fuerit addictus, vel nimia curiositate, & curâ eam aspexerit, vel in rebus aut cogitationibus loco sacro alienis se detinuerit?

4. An in die Festi ultra duas horas, vel minori tempore cum scrupulo peccati mortalis laboraverit?

5. An, dum licentiam metendi habuit, alia opera non contenta in licentia exercuerit?

6. An Præceptum jejunii absque legitima dispensatione, vel gravi labore, aut infirmitate fregerit?

7. An dubitando se non posse jejunare, inconsulto Medico vel corporali, vel spirituali, non jejunaverit?

8. An diebus prohibitis carnes comederit absque sufficiente causa, vel de hac dubitaverit, & quoties in die co-

mederit; siquidem toties mortaliter peccavit?

9. An ova, lactinia in quadragesima (ubi prohibita sunt) absque obtenta licentia, & quoties per singulos dies comederit?

10. An in collatione vespertina vel in quantitate, vel in qualitate excessum fecerit?

11. An decimas Ecclesiæ, & primitias solverit, vel de deteriori dederit?

Præceptum IV.

1. An suis Genitoribus aliquod audax responsum dederit, vel fuerit causa, quod juraverint, maledixerint, vel quod contristati fuerint?

2. An illis fuerit inobediens, aut mandatis eorum non se subjecerit, vel non libenter, vel tardè, vel de nocte contra eorum voluntatem de domo exiverit?

3. An eorum necessitatibus succurrere intermiserit, vel contra eos malam voluntatem habuerit?

4. An negligens fuerit in educandis prolibus, eas non instruendo in bonis moribus, & doctrinâ Christianâ, vel jurando, maledicendo, aut alia noxia exercendo in earum praesentia malum exemplum eis præbuerit?

5. An punire, & corrigere filios intermiserit, quando erat necessarium?

6. An tempore opportuno in statu eorum vocationis constituerit, vel eorum voluntati contradixerit; ne vocationem Divinam sequerentur?

7. An facultates (quibus eos accom-

modare poterat) in voluptatibus, lusu-
sibus profanis, vel superfluis dissipave-
rit?

8. An fuerit causa contentionum, &
discordiarum cum uxore, eamque
verbis injuriolis affecerit, vel in eam
manus injecerit?

9. An sine rationabili causa ei debi-
tum matrimoniale negaverit, vel hoc
usus fuerit tempore, vel loco, ubi Fi-
lii, aut famuli videre, vel audire pote-
rant?

10. An ut Officialis Justitiæ hanc
non administraverit, vel propter inter-
esse gratiam, & æquitatem vendiderit?

11. An eandem tam pauperi quam
diviti, tam consanguineo, quam alie-
nigenæ in delictis æqualibus æqualiter
administraverit?

12. An in solutione suorum Jurium
ultra justum, & taxatum pretium ac-
ceperit?

13. An non procuraverit impedire
scandala, concubinitus, furta, fudos,
ebrietates, &c.

14. An, ut Parochus, Populum
Christianam doctrinam edocere, ac
Evangelium juxta Præceptum Concil.
Trident. Sess. 22. cap. 8. explicare
neglexerit?

15. An fuerit sollicitus in admini-
strandis SS. Sacramentis, quando ne-
cessitas exigebat?

16. An ex sua negligentia aliquis
Parochianus sine Sacramentis obierit?

17. An scientiam suo statui necessa-
riam comparare studuerit, quomodo

sua obligationi possit satisfacere?

18. An sit causa scandali, & absque
Zelo, ut animæ ipsi recommendatæ
in sancto DEI timore vivant?

19. An obligationibus Missarum per
longum tempus satisfacere distulerit?

Procuret Confessarius ita propor-
tionaliter examinare singulos de neg-
ligentiis, quas committere potuerunt
in proprio officio, vel statu individua-
liter,

Præceptum V.

1. An odio habuerit proximum, vel
ei mortem desideraverit, vel aliud
grave damnum; vel an aliquando ei
loqui recusaverit, & hoc cum nota, &
scandalo, vel desideraverit vindictam?

2. An vulneraverit, interfecerit, vel
interficere, aut vulnerare aliquem op-
taverit, & an usus fuerit, vel uti stu-
duerit aliis ad faciendum malum?

3. An violentas manus in Ecclesia-
stica dignitate fungentem injecerit?

4. An procuraverit; vel Consilium
dederit; vel media subministraverit
ad foeminae abortum?

5. An fuerit causa alicujus duelli,
vel in id consenserit, & acceptaverit;
vel induxerit alios quærendo Patrinos
ad duello assistendum?

6. An fuerit causa contentionum,
rixarum, vel discordiarum narrando,
quæ cogitavit, aut ea, quæ audivit?

7. An excesserit in comestione tali-
ter, quod ipsi nocuerit, vel ita biberit,
quod sui ipsius compos non fuerit;
vel an comederit sal, terram, calcem,

cine-

cineres, carbones, & similia?

8. An sibi met ipsi mortem desideraverit, vel in gravem impatientiam lapsus fuerit?

Præceptum VI.

1. An cogitationibus indecentibus consenserit, & in iis se detinuerit; an solum habuerit complacentiam, vel etiam executioni mandare desideraverit, explicando statum personæ, cum nupta, aut soluta, vel voto castitatis ligata, quod idem de se explicare debet?

2. An faminam nuptam, nubilem, aut consanguineam ad turpia sollicitaverit; vel de iis colloquia habuerit?

3. An de aliquo patrato peccato gloriatus fuerit, & cuius statûs, & conditionis personæ audientes fuerint?

4. An in pueritia turpe aliquid patraverit cum puella, vel sorore, vel consanguinea &c.

5. An denudatam foeminam videre concupierit, vel audire, vel videre aliquid obscœnum?

6. An peccatum cum persona sui sexûs, vel aliud peccatum nefandum sodomiticum, commiserit?

7. An in propria persona tactus illicitos habuerit, an ex hoc fuerit secuta aliqua fragilitas, vel an huic causam dederit mente revolvendo aliquod objectum, & quale illud fuerit, vel persona soluta, vel ligata, vel consanguinea; & an insuper in illo actu cum eadem peccare desideraverit?

8. An desideraverit, vel peccaverit coeundo cum aliqua bestia?

9. An rem cum persona diversi sexûs habuerit, & cuius statûs; & an per vim eam cognoverit?

10. An fuerit causa, ne talis persona conciperet, aut si concepit, an refecerit damna per hoc marito, & filiis legitimis illata?

11. An habuerit oscula, tactus, & amplexus cum aliqua foemina, & cuius statûs, & an illam sollicitando aliqua fragilitas successerit?

12. An aliquam domum suspectam cum scandalo adstantium frequentaverit, vel cum periculo offendendi Deum, vel an quæsierit aliquem ad turpia cooperantem, ferentem litteras amatorias, cibos, & alia munera, vel an ipsemet in aliorum ruinam hoc functus fuerit?

13. An Matrimonio absque observatione ordinis naturæ usus fuerit; vel generationem impediverit seminando extra vas naturale?

14. An alios ad peccandum actionibus adultatoriis, affectibus singularibus provocaverit; vel cantando res profanas, aut verba æquivoca malum indicantia proferendo, aut instituendo saltus indecentes, & ipsemet in iisdem saltaverit?

15. An alios ad peccandum induxerit; vel ægrè tulerit data occasione ad peccandum id in opus redigere non potuisse?

16. An somnia inhonesta habuerit, & an evigilando habuerit in iis complacentiam; vel antecederet eorum causa culpabilis fuerit?

17. An sit voluntariè in aliqua occasione proxima peccandi constitutus per detentionem periculi in sua propria domo; vel etiam extra cum libertate adeundi locum illum secundum suum placitum?

Præceptum VII.

1. An quantitatem gravem furto abstulerit, vel aliis idem suaserit?

2. An Filiorum, famulorum furta non impediverit, eadem dissimulando?

3. An de re furto ablata participavit, vel eam occultaverit?

4. An distulerit restitutionem, dum poterat, vel in toto, vel in parte adimplere; & an solvere debita neglexerit, consumendo, dissipando in res superfluas bona, quibus poterat creditoribus satisfacere?

5. An legata, pià opera, funeralia, Sacra, ad quæ fortè obligatur ut hæres, vel testamenti executor, adimpleverit?

6. An in emptionibus, venditionibus, contractibus, ponderibus, mensuris, vel monetis fraudulenter egerit?

7. An ex sua negligentia, vel propter patrata furta persona aliqua damnum aliquod perpeffa fuerit?

8. An in ludis substantiam uxoris, filiorum, vel propriam excessivè consumpserit, vel dolo usus fue-

rit, vel eos ad lufum coëgerit?

9. An salarium servis, & stipendium laborantibus solverit; an eos sine causa sufficienti ante tempus completum contractûs domo extruserit?

10. An fideliter Domino suo servaverit, vel ejus bona furatus fuerit, vel in aliorum furta consenserit, discesserit ab eo ante præfinitum tempus sine causa cum illius damno?

11. An litem aliquam injustam excitaverit, vel foverit?

12. An fructus, volatilia, vinum &c. furatus, vel exhortatus fuerit alios ad id faciendum?

13. An fuerit furatus, vel desideraverit furari quidquam de Ecclesia.

Præceptum VIII.

1. An aliquam suspicionem, vel iudicium temerarium habuerit?

2. An contra honorem, vel famam murmuraverit, & an de rebus notis, vel non, aut manifestaverit personis priùs id nescientibus?

3. An aliorum defectus libenter audiverit, & dum potuisset, non discesserit ab illa conversatione; vel auditis nimia facilitate fidem præstiterit; vel dubia pro certis aliis narraverit, vel plura addendo?

4. An id, ad quod sub sigillo naturali, & in re gravi tenebatur, revelaverit?

5. An famam ablatam proximo retractando se coram personis audientibus restituerit?

6. An proximum suum aliqua contumelia, vel verbo injurioso affecerit,

an

an veniā, ad quā obligabatur petierit?

7. An aliquod mendacium in grave proximi damnum dixerit?

8. An veritatem occultaverit, dum necessarium erat, ut manifestetur?

Nonum Præceptum reducitur ad sextum, & Decimum ad Septimum.

Nam hæc duo Præcepta ponuntur, ut exemplaria aliorum, & per ea prohibentur desideria mala vel uxoris, vel rei alienæ; ut intelligatur, quod non solum operibus, & verbis peccari possit, verum & desideriis; non solum in sexto, & septimo Præcepto, sed & in omnibus aliis; licet de his duobus hic expresse fiat mentio, cum eorum materia, seu objectum sit id, in quod homines frequentius tendere, & incidere solent.

Ad hoc examen reducitur totum id, quod regulariter necessarium est cuiusvis personæ ad instituendam bonam confessionem generalem, vel particularem absque ulteriori discursu super peccata capitalia, opera misericordiæ, Præcepta Ecclesiæ, vel sensus corporis, ut multi audaces ad hæc nimis se extendentes cum molestia confessarii faciunt.

Si Pœnitens inveniatur se deliquisse in aliqua, vel pluribus interrogationibus supra positis, debet se reflectere, an peccatum sit certum, vel dubium, & confiteri certum pro certo, dubium pro dubio.

Insuper si Pœnitens in aliqua ex supradictis speciebus peccatorum deli-

querit, interrogandus erit de eorum numero; & si certum numerum scire, & manifestare nequeat, nec se explicare, dicendo plus, vel minus; sufficiet, si se accusaverit de habitu illius peccati, ut fusiùs dicetur in Præcepto secundo tract. 2. c. 1. num. 10.

TRACTATUS I. DE I. PRÆCEPTO.

Amare Deum super omnia.

CAPUT I.

De Fide.

1. **P**rimum, quod occurrit circa Fidem, est Doctrinæ Christianæ notitia, de qua Confessarius interrogare tenetur illas personas, de quibus prudenter iudicat, hanc ignorare; ut sunt rustici, & milites; sed illi, qui scholas frequentant, & Filii Parentum nobilium, piorumque, qui eorum bonæ educationi invigilant, his interrogationibus non indigent.

Mysteria, & alia, quæ ordinariè omnes scire tenentur, sunt Articuli fidei in Symbolo Apostolorum contenti, Præcepta Legis Divinæ, & Ecclesiæ, Sacramenta, & Oratio Dominica: sed rudibus, & idiotis, qui vix apprehendere possunt ipsis proposita, sufficit, ut sciant Mysterium SS. Trinitatis Incarnationis, & Sanctissimi Eucharistiæ

Sacramenti, quòd Deus sit bonorum Remunerator, malorum autem vindex, & cætera, quæ Ecclesia implicitè credenda docet, & hoc probabile esse putat P. Leander à Murcia tom. 2. disq. moral. lib. 4. disp. 1. & 25. n. 3. citatque pro hac sententia Vasquez, Sanchez, Gabrielem & alios.

Si Confessarius suum Pœnitentem Doctrinam Christianam ignorare inveniret, eundem instruere debet Mysterium SS. Trinitatis, & Incarnationis, aliàs est incapax absolutionis, ut constat ex Decreto Innocentii XI. in Propositione 64.

Imponat quoque ei, ut se accuset de omissione in addiscendo Doctrinam Christianam, & ut in futurum eam addiscere studeat; quòd si deprehenderit alios Confessarios ipsi hoc idem imposuisse, & neglexerit, debet differre absolutionem, donec hujus fiat capax. Videatur super hoc punctum fusiùs Marcant. tom. 1. resol. 3. num. 9.

2. Suppono, quòd Fides sit substantia sperandarum rerum, argumentum non apparentium; vel ut alii definiunt: est virtus supernaturalis, qua credimus veritates à Deo revelatas. Fides est (ut communiter dicitur) credere id, quod non videmus; & credere id, quod nostra Mater Ecclesia docet; quia Deus revelavit: Fidei opponitur Hæresis & Apostasia. Hæresis est error pertinax hominis baptizati ex parte contrarius. Dicitur error pertinax; quia debet esse cognitus, & deliberatus error, ad

hoc, ut sit hæresis formalis. Dicitur hominis baptizati; quia errores, in quibus sunt Gentiles & Judæi, non dicuntur propriè hæresis, sed Paganismus, & Judaismus; dicitur tandem ex parte contrarius; ad differentiam Apostasie, quæ est error ex toto contrarius Fidei.

Hæresis una est interna, altera externa; una occulta, altera publica; occulta potest esse occulta per se, vel per accidens, ut in 2. part. hujus praxis tract. 17. n. 25. & seq. explicabo; ubi fusiùs demonstro, quisnam absolvere possit ab una, & quis ab altera; alia verò ad hoc punctum spectantia in sequentibus resolutionibus patebunt.

3. P. P. R. me accuso, quòd frequenter aliquæ cogitationes contra Fidem me molestant.

C. Sensit ne V. D. aliquam displicentiam propter similes cogitationes?

P. Ita P. R. imò maximam.

C. Plures personæ timentes Deum solent molestari à similibus cogitationibus, & tam vehementer, ut interdum iis videatur, se dubitare, & consentire, & tamen non ita se res habet, cum ipsa displicentia, & afflictio, quam sentiunt, sit indicium, eos non consentire; obscuritas autem, qua proponuntur res Fidei, apparet, quasi dubitarent, in re autem non est sic; quare melius remedium ad superandas tales suggestiones diabolicas est, eas contemnere, & nihil curare.

4. P. P. R. accuso me semel hospitio recepisse unum hæreticum, cum quo

quo discurrendo de variis rebus nostræ Fidei & Religionis, credidi unam propositionem hæreticam mihi propositā.

C. Duo sunt hic notanda, primum est, quod hospitio hæreticum receperit; secundum, quod propositionem hæreticam crediderit. Quo ad primū scire debet, quod in primo Canone Bullæ in Cœna Domini omnes fautores, & receptores hæreticorum excommunicentur; est igitur necessario sciendum, an V. D. hunc hæreticum, receperit ut hæreticum, vel solum titulo affinitatis, & amicitiae.

P. P. R. recepi ipsum ut amicum.

C. Opinio est probabilis, quam docet P. Leander à SS. & P. Bassæus cum aliis citatis Authoribus verb. Hæresis num. 8. non incurrit excommunicationem, dum recipitur, aut fovetur hæreticus ut amicus, aut titulo affinitatis, & non ut hæreticus est; & sic vi hujus opinionis V. D. non incurrit excommunicationem.

Quo ad secundum, quod hæreticam propositionem crediderit, ad ferendū judicium, utrum V. D. inciderit in excommunicationem ibidem contra hæreticos promulgatam, nec ne, necessario sciendum est, an hunc assensum hæreticum doctrinæ ejus præstitum V. D. manifestaverit externè verbis vel operibus?

5. P. P. R. ego dixi, quod credam mihi proposita.

C. Si V. D. non manifestasset externè, licet internè tenuisset hunc er-

rorem, non incidisset in excommunicationem juxta communem Theologorum sententiam; quia esset hæresis tantum interna: & Ecclesia in nulla materia sibi reservat, aut promulgat excommunicationem contra actus merè internos; cum autem V. D. externè, nempe iis verbis manifestaverit se fidem præstare propositioni hæreticæ, incurrit excommunicationem.

6. Estne factum notorium, quod V. D. hoc errore interno infecta fuerit?

P. P. R. præter me, & hæreticum nullus scivit.

C. Absolutio ab hæresi, & aliis casibus Bullæ Cœnæ Domini est reservata Papæ.

Est quidem verum, quod, quando sunt occulti, sint reservati Episcopo juxta opinionem Henrici Navar. Banez, Ledesmae, Facundez, & aliorum plurimorum, quos citat P. Murcia tom. 2. disp. moral. lib. 4. disp. 1. resol. 5. n. 6. & 10. Hancque probabilem censet Suarez de Censuris disp. 21. sect. 4. n. 5. Leander à SS. tom. 4. de Censuris tract. 2. de Excommunic. disp. 17. q. 45. & 49. & in favorem hujus opinionis citat plures docentes, non revocari per promulgationem Bullæ in Cœna Domini facultatem, quam Conc. Trid. sess. 24. cap. 6. concedit Episcopis absolvendi ab hæresi externa, & aliis casibus Bullæ Cœnæ, quando sunt occulti.

7. Nec obstat huic doctrinæ Decretum Alexandri 7. in Proposit. 3. in qua

videtur damnasse hanc opinionem ; quia sua Sanctitas solum damnavit ; quod dicta opinio fuerit visa , & tolerata in Consistorio Sacrae Congregationis. sed non reprobatur doctrinam docentem ; Episcopos posse absolvere à prædictis casibus , quando sunt occulti. Hoc idem tuetur , & docet R. P. Fr. Martinus de Torrecilla in suo exam. Episcop. tract. 1. q. 1. sect. 2. disp. 2. n. 21. huiusque opinionis ait , esse P. Mogam in select. tom. 1. tract. 3. disp. 8. q. 5. §. 2. n. 5. Idem sentiunt alii viri docti , quos innominatos citat R. P. M. Lumbier in Appendice Summæ Aranæ pag. 479. num. 547.

8. Casus autem supradicti dicuntur occulti ; quando non sunt deducti ad forum contentiosum , vel major pars vicinitatis , vel populi eos ignorat ; ita affirmant Sanchez , Nayar. Lessi. Suar. & alii , quos citat & sequitur Diana part. 7. tract. 2. resol. 15.

Non obstante hac opinione dicendum est Episcopos non posse absolvere ab hæresi , quamvis occulta singulariter in Hispania , ubi hæc facultas est reservata S. Tribunali Inquisitionis. Ita Sanchez in Sum. tom. 1. lib. 2. cap. 11. n. 17. Molina tom. 4. de Just. disp. 64. n. 8. & alii multi citati à Diana part. 1. tract. 5. resol. 2. Qua propter occurrente aliquo casu hæresis externæ occultæ recurrendum est pro facultate ab ea absolvendi ad supradictum Tribunal , à quo tanquam piissimo facile impetrari potest.

9. P. P. R. me accuso , quod navigando per mare suo Sanctitatis multas latrocinia patrauerim , & aliquas naves Christianorum fuerim aggressus , quas & expoliaverim ; insuper , dum quædam Christianorum navis passa est naufragium , multas merces furripuerim.

C. Tam in uno , quam in altero casu V. D. incidit in excommunicationem Bullæ Ccenæ Domini , à quibus excommunicationibus absolvi potest semel in vita , & altera vice in articulo mortis vi Bullæ Cruciatae.

Dicat mihi , futine jam semel absoluta V. D. hoc anno vi huius Bullæ ab excommunicatione aliqua reservatae

P. Ita P. R. semel fui absolutus.

C. A quali censura fuit absoluta ?

P. P. R. à censura , quam incurrebam velut pirata.

10. C. Non obstante hac absolute probabile censet Quintana. Duena tom. 2. sing. tract. 4. de casib. reservat. singul. 2. n. 2. Leander à SS. tom. 4. de censuris tract. 2. disp. 17. §. 3. q. 8. & alii. quos citat Crux in Bulla Cruciatae disp. 1. cap. 3. dub. 13. qui docent , quod in distinctis confessionibus possit absolvi à diversis casibus Bullæ Ccenæ sæpius in auro , non tamen bis ab uno peccato reservato ejusdē speciei : v. g. Si aliquis semel fuit pirata in mari suæ Sanctitatis , altera vice bona navium naufragantium expoliavit , & tertia vice fuit fautor , & protector hæreticorum ; ab omnibus his peccatis potest

potest absolvi in diversis confessionibus intra annum; sed si binis vicibus fuisset pirata, binis vicibus naves naufragantes Christianorum expoliasset, non potest absolvi intra annum ab istis peccatis etiam in diversis confessionibus. Ratio prioris est; quia, si poenitens omnes hos casus una vice fuisset confessus, vi Bullæ absolvi potuisset ab omnibus: ergo etiam poterit absolvi in distinctis confessionibus. Probat consequentia; quia poenitens ob frequentationem Sacramenti poenitentiae non debet demereri id, quod non demeretur, qui non frequentat.

Nihilominus magis probabilis, secunda, & communis est opinio contraria dicens, quod una sola vice in anno, & in unica confessione possit poenitens absolvi ab his casibus, siue sint diversae, siue ejusdem speciei. Ita Villalobos, Ledesma, Rodriquez, Trullench, & alii apud Murciam tom. 2. disp. 1. lib. 4. resol. 10. num. 6.

11. Ut in hoc casu securius procedamus, mihi dicat V. D. fuitne notum, quod fuerit pirata, & usurpaverit bona naufragantium Christianorum?

P. P. R. Deo soli, & mihi notum est.

C. Ergo fuerunt merè occulta hæc peccata, ut, si V. D. non fuisset confessus, non potuissent in foro externo probari.

Ergo fatalis est ipsius casus, & sua peccata ita occulta, ut sibi soli sint nota, nec, præscindendo à sua confes-

sione externa, possint probari in foro externo; docent multi Theologi, per hunc non incurri excommunicationem; vel si incurritur, posse ab eodem absolvi Episcopos (non obstante Decreto Alexandri VII. suprà relato) ita Henriquez, Angelus, & alii apud Leandrum à Murcia loco cit. resol. 32. n. 5. & seq.

12. Ex quo infero, quod vi Bullæ possim absolvi ab omnibus istis excommunicationibus, in quas incidit tanquam Pirata, & usurpator bonorum Christianorum; quia Bulla Episcopis facultatem concedit absolvendi ab omnibus casibus reservatis, toties, quoties: atqui casus occulti Bullæ Cœna Domini sunt reservati Episcopis: ergo omnis Confessarius approbatus absolvi potest toties, quoties. Est doctrina P. Leandri à SS. tom. 4. de Censuris tract. 2. disp. 17. §. 3. q. 84. Thomæ Sanchez in sum. lib. 4. cap. 54. n. 27. Dianæ part. 1. tract. 11. resol. 28. Mendi apud Dianam part. 11. tract. 2. resol. 45. & in additionibus part. 3. resol. 17. Ipsemet Diana dicit, hanc opinionem esse probabilissimam; quam sequuntur plures alii apud Murciam loco cit. resol. 12. n. 6. & novissimè hoc tradit ut probabile P. Emanuel de Conceptione in suo tract. de poenit. disp. 6. q. 7. n. 819. & 820.

CAPUT II.

De Spe.

13. **S**pes est virtus, qua spiritualia, & æterna bona sperantur; Alii

sic definiunt: est virtus Theologica, & supernaturalis, qua speramus Beatitudinem Divino auxilio obtinendam: Dicitur virtus Theologica (prout est Fides, & Charitas) quia hæ tres virtutes habent immediate Deum pro suo objecto; Dicitur supernaturalis; quia est supra vires naturales naturæ humanæ: Dicitur tandem qua speramus Beatitudinem Divino auxilio obtinendam, ad significandum, quod sperare bona transitoria huius mundi non pertineat ad virtutem spei Theologicæ. Præceptum Spei unum est negativum, alterum affirmativum: Negativum prohibet desperare, & nimium præsumere, obligatque semper, & pro semper. Affirmativum obligat determinatis temporibus per se, & per accidens, prout capite sequenti, & fusiùs in 2. part. huius praxis tract. 17. n. 6. & seq.

14. P. P. R. me accuso, quòd semel reflectendo ad pergrandem numerum meorum peccatorum impossibile mihi visum fuerit, me posse Beatitudinem æternam consequi.

C. Crediditne V. D. Gratiā Dei non sufficere ad salvandum?

P. Credidi, Deum posse me salvum facere, si vellet; sed cum peccata mea tot, & tanta fuerint, credidi, Deum non fore mecum Misericordem.

C. Sciat, hoc fuisse peccatum desperationis oppositum virtuti Spei: Si autem V. D. credidisset, Deum non posse eum per suam gratiam salvare, iste actus habuisset distinctam mali-

tiam hæresis, ita communiter DD. cum S. Thoma 2. 2. art. 1. & 2.

15. P. P. R. me accuso, quòd alia vice de misericordia Divina ita confiderim, ut putarem, me etiam absque Pœnitentia peccatorum meorum non fore condemnandum.

C. Hoc pariter est peccatum oppositum virtuti Spei, quod à Theologis vocatur præsumptio; & credidisse se posse salvari absque pœnitentia tam gravium peccatorum, fuit actus hæresis formalis.

C A P U T III. De Charitate.

16. **C**haritas est virtus Supernaturalis, & Theologica, qua Deus diligitur propter se, & proximus propter Deum. Amor, quo Deus super omnia diligi debet, duplex est, unus intensivus, alter appretiativus; intensivus est, quando Deus amatur majori vehementia, fervore, & ardore, quàm omnia alia: appretiativus est, quando plus æstimatur Deus, quàm omnia alia, ita, ut homo sit dispositus, & promptus ad perdendum omnia, ne Deum perdat. Amare Deum super omnia tenemur, licet non amore intensivo, sed appretiativo. Præceptum negativum prohibens odisse Deum, obligat semper, & pro semper: affirmativum ad eum amandum obligat determinato tempore per se, & per accidens, ut mox dicam, & in tr. 10. n. 23. & part. 2. huius praxis tr. 17. n. 6. & seq.

Circa amorem proximi duæ propositiones-

sitiones ab Innocentio XI. condemnatae fuerunt, quae videri possunt cum sua explicatione in tract. 10. n. 31. praeceptum charitatis proximi obligat ad eum adjuvandum eleemosyna & fraterna correctione; de eleemosyna tracto in tract. 10 n. 26. & de fraterna correctione in tr. 8. cap. 3. in fine, & part. 2. hujus praxis tract. 5. cap. 5. num. 5. Amori proximi opponitur odiū, duelum, scandalum, de quo ex professo loquar in tract. 5. super quintum Praeceptum, & modò demonstrabo, quando Praeceptum charitatis obliget, & omissis variis DD. opinionibus

17. Id, quod circa hoc punctum mihi probabilius videtur, est, quòd ad minimum semel in anno Christianus obligetur ad eliciendum aliquem actum amoris erga Deum; sic affirmant multi DD. cum Leandro à SS. Tapia tom. 2. lib. 3. q. 2. art. 2. n. 3. Hoc idem dico de actibus Fidei, & Spei.

18. C. Dicat mihi V. D. elicitne aliquando hos actus Fidei, Spei, & Charitatis?

P. P. R. nec percipio, quidnam sint hi actus.

C. Actus Fidei est credere in unum Deum Remuneratorem, mysterium SS. Trinitatis, Incarnationis, & totum, quod in Symbolo Apostolorum continetur, & implicite id, quod docet Ecclesia: Actus Spei est confidere in Misericordia Dei, per quam, si poenitentiam de nostris peccatis egerimus, salutem aeternam consequemur. Actus

charitatis est amare Deum super omnia; hoc autem nihil aliud est, quàm plurius aestimare Deum, quàm cetera omnia, cum animo perdendi omnia, ne Deus perdat.

19. His tribus actibus virtutū Theologicarum ordinariè satisfit per confessionem; quia in hac praecise requiritur actus attritionis, vel contritionis, haec respicit Deum ut Summum Bonum, & ut Remuneratorem bonorū: illa ut Judicem punientem mala: ergo includit cognitionem, & assensum Dei Remuneratoris.

Attritio etiam detestatur culpam; quia est contraria Beatitudini, quam speramus; ergo includit actum Spei; est doctrina P. Lumbier in explicat. Proposit. 64. & 65. ab Innocentio XI. damnatarum in observ. 15. §. 1. n. 653. & 655.

Satisfit etiam Praecepto charitatis; quia si consistit in aestimatione, & appretiatione Dei super omnia, eò ipsò, quòd poenitens habeat dolorem de suis peccatis, appretiat Deum magis, quàm cetera omnia; etenim haec aestimatio, & appretiatio, quam homo tenetur habere de Deo, in qua consistit ejusdem amor super omnia, nihil est aliud, quàm, velle potius omnia perdere, quàm perdere Deum; nec dolor est quid aliud, quàm displicentia, quòd per peccatum Dei amicitiam amicitiae creaturae postposuerimus cum proposito deinceps non amplius id agendi, sed oppositum: ergo iste dolor includit

dit appretiationem, & aestimationem Dei super cætera omnia.

20. Ad impediendos omnes scrupulos optimè cenſeo, quòd Confessarius à principio confessionis hos actus Fidei, Spei, & Charitatis eliciendos à Pœnitente postulet, singulariter ab illis, qui rarò confitentur; & pro majori facilitate eorum hic pono formam.

C. Creditne V. D. in Deum, & Myſterium SS. Trinitatis Patrem, Filium, & Spiritum sanctum, tres personas distinctas, & unum solum, verum Deum? creditne, quòd Deus præmiat bonos, & malos puniat, & quòd Filius Dei pro nobis sit factus Homo in ventre purissimo Beatissimæ semper Virginis Mariæ Dominae nostræ per virtutem Spiritûs Sancti, & totum id, quod nostra Sancta Mater Ecclesia ad credendum proposuit?

P. Ita P. R. credo.

C. V. D. sperat etiam in infinita Misericordia Dei, qui dolendo de suis peccatis ea ipsi remittet; & perseverando in emendatione suarum culparum ipsi vitam æternam retribuet?

P. Ita P. R. spero.

C. Pariter amat Deum super omnia, ut suum Deum, & Creatorem, ita dignum amore propter suam immensam Bonitatem; dolétque ex toto corde, quòd eum offenderit cum proposito non ampliùs offendendi?

P. Ita P. R.

CAPUT IV.

De virtute Religionis, & vitiis huic oppositis.

21. **V**irtus Religionis inter omnes virtutes morales principem locum obtinet, & definitur, quòd sit virtus debitum cultum Deo exhibens. Ad hanc virtutem pertinent actiones sacræ celebrandi, vel audiendi Missam, orandi, SS. Sacramenta suscipiendi, & aliæ actiones similes, quibus Deus honoratur. Duo vitia opponuntur virtuti Religionis, unum per excessum, alterum per defectum; per excessum opponitur superstitio cum suis speciebus, quales sunt divinatio, idololatria, vana observantia, & maleficiû: per defectum opponitur irregularitas cum suis speciebus, quales sunt, tentare Deû, perjurium, sacrilegium, & Simonia.

22. Superstitio est vana, seu falsa Religio indebitum cultum exhibens. Ita D. Thomas 2. 2. q. 90. art. 1. Cultus indebitus, vel superstitiosus potest esse vel falsus, vel superfluus: cultus falsus potest esse, vel ex parte operantis, seu subjecti, vel ex parte objecti; ex parte operantis seu subjecti esset, si ille, qui non est Sacerdos, vel si est, fuit autem degradatus, celebraret, vel administraret Sacramenta; ex parte objecti esset, si nunc Deo offerrentur arietes, vel aliud sacrificium legis antiquæ; vel si in Sacramentis forma, vel materia mutaretur, vel etiam falsis miraculis veritas nostræ S. Fidei comprobaretur; Omnia hæc sunt peccata gravissima

suma superstitionis opposita virtuti Religionis. Cultus superfluus dicitur, quando in Missa, oratione, Divino officio adduntur caeremoniae, preces, verba: v. g. si loco unius antiphonae dicerentur aliqua verba turpia, & obscœna, quod foret peccatum grave superstitionis, & cultus superfluus: si verò addantur aliqua, ut Alleluja, & similia, non ex contemptu, esset veniale peccatum, sic Castropalaus part. 1. tract. 17. disp. 1. punct. 1. n. 3. & 4.

23. Divinatio est enuntiatio eorum quæ per naturam cognosci non possunt: vel ut dicunt alii: est prædictio ope dæmonis facta circa res humano modo non cognoscibiles. Divinatio potest esse cum pacto expresso, vel tacito cum dæmone; tunc est pactum expressum, quando expressè invocatur ad rem occultam cognoscendam: v. g. occultum thesaurum, vel quando supposita notitia, quod dæmon assistat alicui signo ad detegendum id, quod est occultum, utimur illo signo; hæc Divinatio est peccatum gravissimum. Pactum tacitum, seu implicitum dicitur, quando utimur mediis frivolis, & inutilibus ad occultam, v. g. si ad inveniendam rem, cognoscendam rem perditam, & habendam loci notitiam traherentur aliqua linea, aut formarentur certæ litteræ &c. Sic Bonacina tom. 2. disp. 3. de superst. q. 4. punct. 5. n. 4. & 9. Divinatio cum pacto implicito dæmonis est peccatum

mortale ex natura sua: si autem ex ignorantia fiat, quæ non sit crassa, & affectata non est peccatum mortale. In ordine ad confessionem divinationes cum pacto expresso factæ specie distinguuntur ab iis, quæ cum pacto implicito fiunt; non autem distinguuntur specie illæ, quæ fiunt mediantibus stellis, ab illis quæ fiunt per aquam, aërem, verba, gressus &c. ita Sanchez lib. 2. Sum. cap. 38. num. 14. 18. & 19.

Idololatria est, quando cultus soli Deo debitus exhibetur creaturæ: una est Idololatria formalis; altera materialis, ut dicam in hoc capite n. 39.

24. Vana observantia est, in qua tacite Dæmon invocatur, assumendo media aliqua improporcionata ad talem effectum: v. g. ad divitias, scientiam acquirendam; & potest fieri cum pacto expresso, vel tacito cum dæmone; si fiat cum pacto expresso est peccatum mortale, si cum tacito potest à mortali excusari ex ignorantia, ut dixi de Divinatione, à qua vana observantia per hoc differt, quod Divinatio fiat ad cognoscendas res occultas, vana observantia verò ad habendos illos effectus, ut scientiam, sanitatem, divitias: distinguitur etiam à maleficio, quia maleficium est vis nocendi aliis ope dæmonis; & unum vocatur veneficium, aliud amatorium; hoc est, quando adhibetur assistentia expressa, vel implicita dæmonis ad excitandum in aliis amorem carnalem, vel odium.

D

con-

contra aliquem Veneficium est, quando talia pacta ordinantur ad damnificandum proximum. Nomen Magiæ vel maleficii accipi solet pro omni genere fascinationum, de quibus fufius in hoc capite.

25. Irreligiositas est vitium, quod tendit circa irreverentiam Dei. Prima ejus species est tentatio Dei, & definitur sic. Tentatio Dei est dictum, vel factum, quo quis explorare cupit, num Deus sit potens, sapiens &c. Ita D. Thomas 2. 2. q. 94. art. 1. tentatio Dei dicit S. Thom. duobus modis fieri potest, vel expresse, vel interpretative; tunc dicimur expresse tentare Deum, quando ex dubio alicujus perfectionis Dei aliquid facimus ad eam experiendam, & si dubiū talis perfectionis est positivum, in hoc casu tentatio Dei esset hæresis formalis. Duobus modis tentatur Deus interpretative; primò, quando media naturalia ad finem aliquem conducentia prætermittimus eā intentione, ut independenter ab iis consecutionem talis finis nobis conferat Deus; si infirmus independenter à medicinis prætenderet à Deo sanitatem. Secundò, quando aliquis se exponit periculo, à quo solus Deus eū liberare potest: v. g. si quis ex alta turri se præcipitem daret. Ita Sanchez in Decal. lib. 2. cap. 34. n. 1. & 2. Tentare Deum expresse est peccatum adeò grave, ut non possit esse veniale ob parvitatem materiæ. Tentare Deum interpretative est etiam peccatū mor-

tale ex natura sua; quamvis possit non esse mortale ex triplici causa; primò, ex ignorantia, quæ non sit crassa: secundò, si quis se exponeret alicui periculo ex speciali Dei impulsu, ut legitur de S. Apollonia projiciente se in ignem: Tertiò, ex parvitate materiæ: v. g. Si quis in levi infirmitate nollet uti medicinis ex vana spe recuperandi miraculosè sanitatem absque ejusdem petitione. Sic Lessius de justit. lib. 2. c. 45. dub. 1. n. 4. in fine. Sanchez super n. 5. in fine.

26. Sacrilegium, quod est altera species Irreligiositatis est alicujus Sacri violatio; & potest fieri tribus modis; primò, contra locum sacrum; secundò, contra personam sacram; tertiò, contra rem sacram. Primo modo fit per vulnerationem, vel homicidium in Ecclesia; secundo modo, quando manus violentæ injiciuntur in personam sacram, id est Sacerdotem, vel committitur peccatum cum persona votum castitatis habente: tertio modo tandem, quando Sacramenta indignè recipiuntur, vel furto accipiuntur calices, vel aliæ res sacræ.

De perjurio, quod est etiam species Irreligiositatis, agam in secundo Precepto cap. 1. Et de Simonia tract. 10. num. 133. & seq. in explicat. Proposit. 45. & 46. ab Innocentio XI. damnatarum, & in part. 2. hujus praxis tract. 10. n. 141.

27. P. P. R. me accuso, quod procurando vulnere usus fuserim quodam viro

viro habente in opinione hominū virtutem curandi similia vulnera, & prolata desuper aliqua oratione me curavit.

C. Applicuitne ille vir vulnere aliquam herbam, vel aliud remedium naturale, quod potuerit habere virtutem curandi?

P. Non P. R. sed per simplicem verborum prolationem me curavit.

C. Sciat V. D. se graviter peccasse & hoc peccatum est species superstitionis, quæ vocatur vana observantia. S. Thomas 2. 2. q. 96. art. 1. quia licet in Ecclesia sit gratia curationum, 1. ad Corinth 12. hæc tamen gratia est annexa personis, & non verbis: & licet videamus curationes fieri per verba cuiusdam psalmi à quacumque persona licet indigna prolata, ex hoc tamen non potest inferri, illa verba habere virtutem curandi, sed potius includere pactum virtuale, & implicitum cum dæmone. Suarez de Relig. lib. 2. de Superstit. c. 15. n. 25.

Aliud esset, si applicuisset aliquam herbam, vel aliud remedium pollens virtute naturali sanandi; tunc licet interposuisset aliquam devotam orationem absque quibusdam vanis, & præcis circumstantiis, non fuisset tamen opus illicitum. Suarez ibi n. 24. Sanchez in Decalog. tom. 1. lib. 2. c. 40. n. 39. Navarrus in Summa latina cap. 11. n. 36. & alii multi.

28. P. P. R. me accuso, quod in alia occasione propter morsum à rabi-

do cane receptum quemdam à similibus morsibus curantem vocaverim, qui per signum S. Crucis desuper formatum me curavit.

C. Hæc persona fuitne pia, virtutibus, & bonis moribus ornata?

P. Ita P. R. erat persona talis, & pro tali ab omnibus habebatur.

C. Certum est, quod licet vulgus dicat, quosdam habere virtutem sanandi; hac in re tamen materia est multum suspecta, quia Deus absque necessitate non facit miracula: nec Sancti ad libitum ea patrabant; & tamen similes personæ in quacunque data occasione ajunt, se quemlibet curaturas; cum tamen aliis non sint sanctiores.

Opinio DD. super hoc punctum est, quod, si persona, quæ curat, sit pia, & morigerata, nec in curando aliqua vana circumstantia uti deprehendatur, permitti possit. Suarez ibid. n. 25. Sanchez tom. 2. in Decalog. lib. 2. cap. 40. n. 19. Certius tamen, & securius est, cum aliunde Ecclesia instituerit orationes, & exorcismos pro similibus casibus, ad eam, & suos Ministros recurrendum esse; & si fuerit necessitas, Deus conferet salutem, secus, si quaeritur salus, per alia media ad eam obtinendam; singulariter, quando media non sunt secuta, & licita.

29. P. P. R. me accuso, quod alia vice, cum multo tempore essem infirmus, nec innumerarum medicinarum ope salutem consequi possem, judicavi, me esse fascinatam, adeoque vocavi

personam, quæ habebatur pro faga, seu venefica, & hæc me curavit.

C. Scivitne V. D. quòd illa faga, aut incantatrix habuerit modos licitos ad ipsum curandum?

P. P. R. non scivi.

C. Si illa habet modos licitos, & illicitos ad curandum; licet V. D. supposuisset pro certò, quòd modo illicito eam curatura esset, potuisset tamen liberè in genere ab ea ejus operam exposcere pro sanitate recuperanda; quia actionem indifferentem, & modo licito faciendam postulasset, licet aliunde ex sua malitia mediis illicitis uteretur. Suarez loco cit. n. 9. Sanchez lib. 7. de Matrim. disp. 95. n. 11. Lessius de Justit. lib. 2. cap. 44. dub. num. 35. concl. 1. & alii.

Verùm, quando dubitatur, an habeat modos licitos ad curandum, vel non, nequit talis petitio fieri, & V. D. in hoc male egit, cum nesciverit, an modo licito, vel illicito eam curare posset; Suarez ubi suprà cap. 8. n. 9. §. Atque hinc Delrio lib. 6. disq. Mag. cap. 2. sect. 1. q. 2. part. penult.

30. Interrogavitne V. D. de modo, quo eam curare intenderit?

P. Ita P. R. sed noluit quidquam dicere.

C. Quando adest dubium, an faga, seu incantatrix modo licito curare possit, tunc interroganda est de modo, isque examinandus, & si nollet dicere, habeatur pro suspecto. Delrio loco citato.

C. Dicta faga curabátne taliter, ut semper fuerit disposita ad curandum suis maleficiis quemlibet ejus operam postulantem?

P. Ita P. R.

C. Sciendum est, aliquos docere, non esse peccatum inducere personam semper dispositam ad curandum universaliter omnes per maleficia. Ita Angelus in Sum. verb. superstit. num. 13. ubi citat hujus opinionis esse Aureolum in 4. dist. 34. q. 2. Sicut multi dicunt, licitum esse petere mutuum ab usurario, quem, constat, non aliter mutare, nisi exercendo usuram, quando cum omnibus ab eo mutuum petentibus ita se gerere est paratus; communiter tamen reprobant DD. hanc opinionem, adeoque opposita tenenda est.

31. C. Quando illa curabat, concurrítne V. D. ad aliquam actionem, vel se habuit merè passivè?

P. P. R. permissi eam omnia facere absque ullo meo concursu.

C. Benè fecit; quia, quando cura est malefica, licet aliàs justificari possit petitio curæ aliquo ex supradictis titulis, non potest tamen quis positivè cooperari curæ maleficæ; quia nunquam est licitum cooperari actioni intrinsecè malæ, curare autem per actionem maleficam est intrinsecè malum; ergo nunquam est licitum cooperari.

32. P. P. R. me accuso, quòd semel desideraverim peccare carnaliter cum aliqua persona, & cum non possem intentum assequi, hac incantatrice

usus

usus fui, quæ me docuit incantationem aliquam ad trahendam illam personam ad mea desideria.

C. De peccato inhonesto dicam in sexto Præcepto, hic solum de maleficio agendum est, & licet vel raro, vel nunquam contingat, ut maleficus Confessarium confitendi causa accedat, nihilominus, cum possit contingere, consultum est scire modum, quo Confessarius cum his se gerere debet, & est sequens.

C. Dicat mihi V. D. confitebaturne antecederet hoc peccatum?

P. Nunquam P. R.

C. Hæc est consuetudo similium personarum; quia primum pactum initum cum diabolo est nunquam confitendi hoc peccatum, ea fraude ducti, quod si confiterentur hoc peccatum, Confessarius eos denuntiaret S. Tribunali Inquisitionis, ut postea igni traderentur. Quapropter Confessarius explicet iis distinctè, quid sit sigillum confessionis, ratione cujus strictissimam habent Confessarii obligationem nunquam loquendi de auditis in confessione, multò minùs eos denuntiandi S. Tribunali. Et quando habent conciones (maximè tempore missionum) repræsentanda, & discutienda est prædicta obligatio pro remedio similium personarum, pluriumque aliarum, quæ ex dubio revelationis suorum peccatorum ea confiteri pertimescunt.

C. Habuitne V. D. alium finem in suo maleficio, quàm ad habendam cum illa persona copulam?

P. Non P. R.

C. Huiusmodi peccatum ordinariè fit cum millenis pessimis finibus, & intentionibus sinistris; & aliquando fit renuntiando fidem catholicam cum pacto dæmonis; quapropter necessariò interrogandi sunt, qua intentione maleficio patratum fuerit, & quo tempore, quibusque circumstantiis se permiserint decipi; quia similes personæ (præsertim foeminae) inconstantes sunt in fatenda veritate; idcirco ad has convincendas multum interest, sequentes interrogationes adhibere; ut notat Layman tom. 1. sect. 5. tract. 6. cap. 5. §. unico. num. 28.

C. Tradiditne V. D. aliquam scripturam diabolo, in qua ei animam suam dono dederit?

P. Ita P. R. & hæc est maxima mea angustia & afflictio.

C. Malitia huius peccati solet secum ferre quamdam speciem desperationis; quia, quando tradunt diabolo similes scripturas, sibi imaginantur non esse amplius remedium pro salute animarum suarum; sed per hoc V. D. non contristetur, quia de fide certum est, quod bonæ, perfectæque confessioni totus infernus resistere nequaquam valeat, nec datur peccatum, seu circumstantia ita deformis, quæ per confessionem non aboleatur absque necessitate (ut vulgus ignorans putat) repetendi scripturam de manibus diaboli; quia remisso peccato non est timendum de omnibus scripturis inferni.

Verum tamen est, quòd diabolus soleat insistere multis pugnis, & suggestionibus internis, & aliquando visibiliter apparendo, tentando persuadere similibus animabus, quòd pro illis remedium non sit amplius, cum voluntariè se in suas manus tradiderint. Hos diabolicos aggressus retundere debet Confessarius, proponendo illis infinitam Dei Misericordiam, ac promissionem, quòd in quacunque hora ingemuerit peccator, ac peccatorum suorum veniam petierit, hanc obtinebit, & eorundè Deus obliviscetur; Admoneat pariter Confessarius tales personas, ut aliquam devotam Imaginem, Reliquias Sanctorum secum ferant, ut frequenter se signent Signo S. Crucis cum aqua benedicta; & in auxiliatricem invocent Beatissimam semper Virginem Mariam Dominam nostram ad fugandum dæmonem; ut notavit Layman loco cit. num. 18. §. sed quia.

34. C. Credititne V. D. quidquam contra fidem: v. g. quòd Deus non sit omnipotens, quòd diabolus plus possit quam Deus; vel quòd diabolus non sit ad infernum condemnatus, cum habeat potestatem faciendi talia maleficia?

P. P. R. totum hoc credidi.

C. Hic est actus formalis Hæresis. Manifestavitne hoc operibus, aut verbis?

P. Non P. R.

C. Ergo iste casus solum includit

hæresim internam, quæ, ut suprà dixi, non est reservata, nec per ipsam in ullam censuram, aut excommunicationem incidit; abnegavitne V. D. Christum, & Beatissimam Virginem Mariam Matrem ejus & Dominam nostram, aliòsque Sanctos?

P. P. R. abnegavi Christum, & Sanctos suos, sed abnegandi B. V. M. nunquam animum habui.

C. Hoc est peccatum blasphemiae. Desideratne V. D. uniri iterum S. Romanæ Ecclesiæ ut suum membrum; abjuratne pariter omne id, quod contra nostram S. Fidem credidit?

P. Ita P. R. ex toto corde.

C. Peccavitne V. D. inhonesto peccato cum diabolo in forma mulieris apparente?

P. Ita P. R. semel.

C. Hoc est peccatum contra naturam, & contra Religionem.

35. C. exhibuitne aliquando V. D. diabolo cultum seu adorationem?

P. Ita P. R. Semper quando convenimus in nostris conciliabulis.

C. Credititne V. D. quòd diabolus sit verus Deus, vel quòd sit adoratione dignus?

P. Non P. R.

C. Si V. D. credidisset diabolum esse verum Deum, eique, ut tali cultum exhibuisset, commisisset Idololatriam formalem; cum autem adoraverit eum absque hoc errore, est Idololatria materialis, & utraque opponitur virtuti Religionis.

36. C. Docuitne V. D. quemquam alium hanc maleficii artem?

P. Ita P. R. duas personas.

C. Per hoc peccatum scandalum eas ad peccatum inducendo hanc ruinam spiritualem illarum animabus intulit; quam pro certo teneat; quod diabolus suis suggestionibus eas sit deceptorus, ut non confiteantur: Quapropter cum V. D. huius magnæ spiritualis ruinæ causa fuerit, iustum est, ut sit illis etiã causa adificationis, & salutis procurando persuadere eis, ut renuntient omnibus diabolicis pactis, ut confessionem Sacramentalem instituunt, indicando eis, quod ob confessionem nullum malum incurrere possint, vel aliquod damnum temporale sufferre cogantur; prout nec V. D. similia sustinere debuit.

37. C. Habetne V. D. aliquod vasculum unguenti magici, libros incantationum, aut chartas diabolicas?

P. Ita P. R. habeo apud me unum vasculum.

C. Frangat illud in frusta, comburat libros, & scripturas, & deinceps absolute non communicet cum similibus personis; & si propinquum his haberet domicilium, procul hinc abeat, si commodè fieri possit.

Noscitne V. D. alias personas huius artis, & iniquitatis, complices suorum malefactorum?

P. Ita P. R.

C. Sciat, quod non obligetur eas denuntiare juxta opinionem Suarez, tract. de Fide disp. 10. sect. 4. num. 18.

qui citat Pegnam, Simancam. Hoc idem docent Megala, Portel. apud Dianam part. 1. tract. 4. resol. 9. qui dicunt, neminem unquam obligari denuntiare complicem sui delicti; quia nemo unquam obligatur denuntiare se ipsum: sed denuntiando complicem denuntiat se ipsum virtualiter: ergo nemo obligatur denuntiare complicem. Minor probatur; quia si Petrus obligaretur denuntiare complicem suum, complex pariter obligaretur denuntiare Petrum, ut complicem suum: ergo denuntiando complicem denuntiaret se ipsum. Hæc tamèn doctrina est limitata; quia in Hæresi formali externa, & in sollicitatione adest obligatio denuntiandi complicem &c.

Hoc modo examinandi, & interrogandi sunt incantatores, & malefici: & qui hanc materiam fusiùs habere desiderat, videat Martinum del Rio in disp. Magic. lib. 6. cap. 1. lect. 3.

38. Circa modum, quo Confessarius cum similibus personis se gerere debet, quando mittuntur ad deponendam confessionem coram S. Officio ad hoc ut eas puniat, videatur Layman tom. 1. sect. 5. tract. 6. cap. 5. n. 15. & seq.

Placeat Divinæ Majestati per suam misericordiam eos illuminare, & auferre ab eorum cordibus velum tenebrarum errorum, quibus diabolus eos obcecatos tenet, ne veritatis lumen videre queant.

39. Ad hoc ut Confessarii tam hos, quam

quàm omnes alios peccatores ad confitendum de infinita Dei misericordia animare possint, poterunt eis sequentem casum breviter suggerere.

Refert S. Hieronymus, quòd quidam juvenis in vitiis enutritus, & immerfus, deperdito timore Divino proprium Parentem, & Fratrem interfecerit, ac ablata paterna hæreditate, ablatisque omnibus sibi in paterna domo obvenientibus vagabundus sper mundum, ut alter Filius prodigus totam substantiam suam consumpserit vivendo luxuriosè. Tot igitur flagitiis, & sceleribus obrutus audivit quemdam sermonem de prægrandi Misericordia Dei, à quo tactus intrinsecus confessionem multis lacrymis deposuit, & percepta salutari Pœnitentia egressus fuit Ecclesia; in via Crucifixi Imagine prospecta ad ejus pedes genibus prostratus lacrymabundus, & dolens indulgentiam, & remissionem suorum peccatorum precatus est tam vehementi cordis dolore, & amaritudine, ut ante Crucifixum è vita decesserit ob doloris magnitudinem. Quare populus illicò accurrit, voxque hujus prodigii ad Confessarii aures pervenit, qui unacum populo genibus provolutus divinam clementiam pro defuncti anima postulavit; orantibus autem illis columba de cælo descendit in rostro habens chartam candidissimam, quam ad pedes defuncti emisit, quàmque Confessarius hæc verba scripta in se

continentem publicè legit: Ob vehementem dolorem, quem habuit hic juvenis peccator, suorum peccatorum, Deus fecit cum ipso tantam misericordiam, ut in momento, quo expiravit, anima ejus fuerit ab Angelis ad cælum portata absque ulla purgatorii pœna.

Ex hoc sumant sibi animum peccatores quomodocumque dissoluti ad confitendum, quòd si ex corde eos pœnituerit, extensis brachiis Ter Optimus Deus patrata crimina dimittet.

TRACTATUS II.

DE II. PRÆCEPTO.

Non assumes Nomen Domini Dei tui in vanum.

CAPUT I.

De Juramento.

I. **S**uppono, quòd Juramentum sic invocatio Divini testimonii in confirmationem alicujus rei. Dicitur invocatio testimonii, vel Nominis Dei; quia ad juramentum requiritur, ut invocetur Autoritas Divina, vel in se immediate, v. g. dicendo: Juro Deo juro per Deum, Deus est testis, per Nomen Dei, &c. Vel ut invocetur creatura aliqua, in qua specialiter resplendet Deus, ut sunt, Beatissima Virgo Maria, Sancti, & anima rationalis, &c. Dicitur etiam in confirmatio-

mationem alicujus rei; Quia in juramento requiritur, vel ut negetur, vel ut affirmetur res aliqua: v. g. per Deum, quod talis fuerit in Ecclesia; per animam meam, quod non viderim talem hominem, &c. Et quando non affirmatur, vel negatur aliqua res, & solum dicitur, Juro Deo, per S. Petrum, &c. non est juramentum, sed vana invocatio.

2. Dividitur juramentum in assertorium, promissorium, comminatorium, & execratorium. Assertorium est invocatio Divini testimonii in confirmationem rei præteritæ, vel præsentis v. g. Juro Deo, quod Joannem viderim: per cælum Dei, quod non habeam pecunias. Promissorium est invocatio Divini testimonii in confirmationem rei futuræ: v. g. per Deum, quod sim iturus ad Ecclesiam. Comminatorium est invocatio Divini testimonii, qua promittitur aliquod malum pœnæ: v. g. Juro Deo, quod occidam Petrum. Execratorium est, quando Deus invocatur ut Judex in confirmationem alicujus rei; Et hoc multis modis fieri potest: primò in confirmationem alicujus rei præsentis, vel præteritæ: v. g. Diabolus me rapiat, si heri non fui in tali loco; ne possim abhinc discedere, si habeo pecunias, in hoc casu juramentum execratorium est etiam assertorium: secundò, juramentum execratorium potest fieri in confirmationem alicujus rei futuræ: v. g. ne possim unquam intra-

re Paradisum, si non dederò tali eleemosynam: hoc juramentum execratorium est etiam promissorium. Tertiò, juramentum execratorium potest fieri minaciter: v. g. possim mori, si non concutiam Antonium; hoc juramentum execratorium est etiam comminatorium: & si fieret hac intentione, & animo, ut si illud non adimpleat, morte moriatur, haberet tres malitias graves specie distinctas; unam contra quintum Præceptum propter odium, & malum desiderium contra proximum conceptum: aliam contra secundum Præceptum propter invocationem Authoritatis Divinæ in confirmationem rei malæ; & tertiam contra propriam charitatem desiderando sibi ipsi mortem.

3. In Juramento promissorio, & comminatorio interveniunt duæ veritates, una de præsentis, alia de futuro; illa de præsentis (quæ veritas principalis vocari solet) est intentio exequendi id quod promittitur, aut minatur: illa de futuro (quæ veritas minùs principalis vocari solet) est physica executio rei promissæ, vel minatæ: v. g. Juro Deo, quod eleemosynam dare velim, vel per Deum, quod occidere velim Petrum, intentio, quæ habetur tempore juramenti, sive dandi eleemosynam, sive occidendi Petrum, est veritas principalis, & de præsentis; dare autem eleemosynam, aut occidere est veritas de futuro, & minùs principalis. Quamdocunque in juramento deest veritas

de presenti, est peccatum mortale : cum in hoc non detur parvitas materiæ ; quia non habere veritatem de presenti, nihil est aliud, quam jurare falsum : jurare autem falsum semper est peccatum mortale, absque eo, quod parvitas materiæ inesse possit : ergo semper deficiente veritate de presenti in juramento est peccatum mortale, absque eo, quod in hoc sit parvitas materiæ. Quando est veritas de presenti, non autem illa de futuro, est peccatum mortale, si est materia gravis, si verò est levis, solum veniale erit. Ita opinantur multi, & graves Authores, quos citat, & sequitur Leander à S. Sacram. part. 7. tract. 1. disp. 7. q. 33. Si verò juramentum est comminatorium, non est obligatio illud adimplendi, nec inferendi malum, quod proximo minamur.

4. Solent aliqui dividere juramentum in reale, verbale, & mixtum. Reale est, quando fit juramentum tangendo Crucem, vel Evangelium : Verbale est, quando simplicibus verbis proferitur : v. g. Juro Deo, quod hoc verum sit : mixtum est, quando fit verbis, & tactu sacrarum rerum : v. g. Juro Deo, & per S. Evangelium, quod tango, quod hoc sit verum : Hæc tamen divisio juramentorum non est diversa moraliter, nec est necessarium explicare in confessione, an juramentum sit reale, verbale, vel mixtum, ut videri potest in Sanchez tom. 1. in Decalog. lib. 3. cap. 1. n. 9.

5. Suppono secundo, quod juramentum factum cum debitis circumstantiis sit actus virtutis Religionis, quod colligitur ex illo Deuter. cap. 6. ubi dicitur : Dominum Deum timebis, & illi soli servies, & per Nomen illius jurabis. Tres conditiones requiruntur, & sufficiunt, ut juramentum sit justum, scilicet, Veritas, Justitia, & Necessitas, ut habetur ex Proph. Jerem. cap. 4. ubi dicitur : jurabis, vivit Dominus, in veritate, & judicio, & justitia. Veritas consistit in hoc, ut verba dicentis cor respondeant intentioni ; secus, est peccatum mortale, sit sive materia gravis, sive levis ; Necessitas, vel judicium consistit in hoc, ut non fiat juramentum sine causa, & si hæc desit, adsit verò veritas, & justitia est peccatum veniale. Justitia in hoc sita est, ut res sit licita, & id, de quo fit juramentum, sit bonum ; quia jurare ad faciendam rem malam est peccatum mortale, si est res gravis, si levis, leve. Ita Bonacina tom. 2. disp. 4. in Decalog. q. 1. punct. 3. num. 7.

6. P. P. R. dico meam culpam, quod habeam malum habitum, & pessimam consuetudinem jurandi quasi semper.

C. Quibus verbis V. D. solet jurare ? P. P. R. aliquando juro per Christum, aliquando per animam meam, per vitam meam, & per Crucem.

C. Ut cum distinctione procedamus, supponendum est, quod juramentum consistat in invocando Deum in testem illius rei, de qua fit juramentum : Et ut verbum sit juramentum, requiritur

tur intentio formalis, vel virtualis jurandi: quandoque talia verba proferuntur; quæ in communi acceptione sunt recepta, & habita pro juramento, est intentio virtualis juramenti.

7. Dicere, juro Deo, Sanctis, vivit Deus, per Crucem, per vitam animæ meæ, per habitum S. Petri, S. Francisci, sic Deus me salvet, per Cælum Dei, per fidem Christi; hæc omnia & similia sunt juramenta.

Dicere autem, juro, absque alia additione; Deus hoc scit, non est juramentum; ut nec dicere in fidem meam, in bonam fidem, fide jurata; quia per hæc verba non intelligitur aliud, quam fides humana, nec dicere, in conscientia mea, vel per vitam meam, est juramentum; quia nihil aliud intelligitur, quam usus rationis exclusa anima neque dicere; ita Deus me adjuvet, aut, velut faciunt Matres filiis, per hoc mihi solves, ponendo digitum ad frontem; quia in nullo horum verborum intervenit Authoritas Dei. Hæc omnia videri possunt in Thom. Sanchez tom. 2. Decalog. lib. 3. cap. 2. per tot. in Fagundez supra Decalog. 1. 2. cap. 2.

8. Dicat mihi V. D. hæc consuetudo jurandi estne cum veritate vel mendacio?

P. P. R. prout offertur occasio, aliquando cum veritate, aliquando cum mendacio.

C. Consuetudo jurandi, quando ejus actus semper est in veritate, pecca-

tum veniale non excedit; quia consuetudo est habitus genitus ex frequentatis actibus, & est ejusdem speciei, & naturæ cum illis: sed jurare in veritate est solum peccatum veniale: ergo & consuetudo jurandi est malitia tantum venialis.

Sed quando talis consuetudo est causa, & occasio jurandi cum mendacio, tunc est peccatum mortale; quia exponere se periculo peccandi mortaliter, est peccatum mortale: sed consuetudo, quando est occasio, & radix, à qua emanant falsa juramenta, exponit periculo mortaliter peccandi: ergo hæc consuetudo per se erit peccatum mortale.

9. C. Mihi dicat V. D. quando juravit cum mendacio, juravitne cum advertentia, vel solum ex habitu contracto sine reflexione, aut consideratione?

P. P. R. non adverti, nisi post juramentum.

C. Advertentia, quæ est posterior actu, non facit illum peccaminosum; quia si in illius productione non habuit advertentiam, non fuit voluntarius; & actus præteritus non est subjectum capax malitiæ, quam nec in principio habuit, secundum communem regulam, quæ dicit, *quod ab initio non subsistit, tractu temporis non coalescit.*

Cum ergo in suis falsis juramentis defuerit advertentia, non sunt peccata mortalia. Idem dicendum de consuetudine jurandi, si sit revocata

per actum veri doloris, & propositum emendationis. E ratio est; quia consuetudo, ut dixi, est habitus malitiam contrahens ab actibus: sed actus juramenti falsi deficiente advertentia non est peccatum mortale: ergo nec erit consuetudo inducens aliquando ad falsè jurandum sine advertentia; ita docet Suarez, & Reginaldus, Thomas Sanchez, & alii, quos citat, & sequitur Diana part. 3. tract. 5. resol. 62. Quare sufficit se accusare de omissione in eradicando hanc malam consuetudinem jurandi sine advertentia, Diana ibidem. Idem dic ob eandem rationem de consuetudine maledicendi & blasphemandi.

10. C. Potestne V. D. recordari de numero juramentorum cum veritate, & eorundem cum mendacio?

P. P. R. mea juramenta numerum non habent; vix verbum protuli; quod non fuerit juramentum.

C. saltem recordabitur quoties in septimana, aut in die accipiendo unam diem, post aliam?

P. Non est possibile; quia aliquando vigesies in die juravi, aliquando plus, aliquando minus.

C. Ergo sufficit, quod se accuset de habitu jurandi aliquando cum veritate, aliquando cum mendacio per integrum cursum horum triginta annorum; est enim principium generale, quod, quando poenitens in quacunque materia non possit scire numerum suorum peccatorum, accuset se de ha-

bitu, & consuetudine; ita Navarrus, Henriquez, Toletus, quos citat, & sequitur Fagundez super Præcepta Ecclesiae lib. 2. cap. 4. num. 11. & alii.

11. C. Solebatne V. D. jurare cum mendacio taliter, ut per suum juramentum proximus fuisset damnum passus, vel in bonis, vel in honore?

P. P. R. de hoc non recordor.

C. Habuitne V. D. consuetudinem jurandi dicendo, juro Christo?

P. Ita P. R. multoties.

C. Solebatne V. D. jurare hoc modo: dominanter: v. g. juro Christo, quod ipsum occidere velim?

P. Ita P. R. quando quis injuriam aliquam mihi intulit, juravi hoc modo.

C. Dicere, juro Christo sine alia additione, non est juramentum; quia ad juramentum requiritur affirmatio, vel negatio, at hic neutra ex his invenitur: ergo non est juramentum, sed est solum invocatio quædam Divini Nominis sine necessitate, & est peccatum veniale.

Sed quando fit juramentum minaciter in re gravi, est peccatum mortale, & vocatur juramentum comminatorium; quia, vel fit juramentum animo adimplendi comminationem, vel non; si est absque animo adimplendi, deest veritas de presenti, & est juramentum falsum, sed juramentum falsum semper est mortale: ergo juramentum comminatorium, si desit intentio id adimplendi, semper est mortale. Si fit juramentum animo adimplendi

plen-

plendi comminationem, sunt duæ malitiæ specie distinctæ; una contra justitiam, cum desideret proximo malum facere, altera contra Religionem; quia utitur autoritate Dei ad confirmandam rem adeò malam, ut est desiderium vindictæ; ita communiter DD. Sotus lib. 8. q. 1. art. 3. Cajetanus art. 7. quos citat, & sequitur Lessius lib. 2. de Just. cap. 42. dub. 4. num. 18.

12. Si tamen comminatio, quæ fit cum juramento, sit levis non est mortale juramentum animo adimplendi factum, sed erit solum veniale; ita DD. suprâ cit. & alii, quos citat, & sequitur Murcia tom. 2. disq. lib. 4. disp. 4. resol. 1. n. 18. in fine.

Et licet juramentum comminatorium fiat de minima re, si deest intentio eam adimplendi, semper est peccatum mortale; quia deest veritas de præsentis, juramentum autem carens veritate de præsentis semper est peccatum mortale, nec in hoc casu excusat parvitas materiæ.

Idcirco admoneant Confessarii illos, qui similia juramenta comminatoria eliciunt, non teneri ea adimplere; imò magis peccare ea exequendo; quia juramentum non est vinculum iniquitatis. Hoc idem dicitur, quando juramentum fit de re indifferente, quam exequi nullus obligatur.

13. Juravitne aliquando dicendo, diabolus me rapiat potius, quam hoc facere?

P. Ita. P. R. multoties.

C. Hoc est juramentum execratorium (licet ab ignorante vulgo confundatur cum maledictione) In his juramentis execratoriis sunt duæ malitiæ, una gravis, altera levis. Levis, est imprecatio, per quam dæmon invocatur; & est levis; quia nunquam ordinariè desideratur, ut diabolus nos rapiat. Gravem illo dilemmate declaro, quo declaravi juramentum comminatorium: vel desideratur exequi id, quod affirmatur cum hac execratione v. g. ut fiat hæc, vel alia res, vel non desideratur: Si non desideratur, nec habetur intentio exequendi, deest veritas de præsentis, & est juramentum falsum, consequenter peccatum mortale, si verò desideratur; cum hoc desiderium tendat ad malum proximi, deest justitia, consequenter erit injustitia gravis, vel levis secundum gravitatem mali desiderati, ut de juramento comminatorio dictum est.

14. Iddem proportionaliter dicendum est de juramento Promissorio quo ad veritatem de Præsentis: quia quo ad veritatem de futuro idem respectivè dicendum est, ac de voto, de quo inferius agetur. Advertendum præterea est, quod omnia juramenta assertoria, promissoria, comminatoria, & execratoria non distinguantur specie in ratione juramenti ex eo, quod modò fiant per Deum modò per Sanctos, modò per aliam creaturam, vel quocunque alio modo; ita

Cajetanus, Sotus, Lessius, Azorius, & alii, quos citat, & sequitur P. Murcia tom. 2. disq. lib. 4. disp. 4. resol. 1. n. 6. Et ratio est; quia ratio formalis juramenti consistit in invocatione Dei in testem rei juratae: sed in hac ratione conveniunt specificè omnia juramenta: ergo in ratione juramenti sunt omnia ejusdem speciei.

Dico, in ratione juramenti; quia per alias circumstantias distinguuntur specie: v. g. si juramentum fiat cum blasphemia; vel si in comminatorio desideretur vindicta; vel si assertorium fiat in manu Judicis; tunc enim habet annexam injustitiam, si sit falsum; cum sit juramentum juridicum: ita Fagundez super Decalog. lib. 2. cap. 4. num. 6.

15. P. P. R. me accuso, quod, multoties videndo filios meos non exequi id quod illis imposui, juraverim dicendo, juro Christo, quod hoc mihi solvetis, & postmodum sæpissimè nihil fui executus.

C. Cum moderata filiorum castigatio, ut in timore Dei educantur, sit res bona & laudabilis, sequitur, quod hujusmodi juramentum obliget ad executionem, multæ tamen causæ sunt, quæ ab hac obligatione excusant: v. g. quando aliquis amicus, vel vicinus se interponit, ut castigatio suspendatur: quando ob castigationem timentur rixæ, & discordiæ in domo; quando filius in se reversus respiscit, & veniam petit; & universaliter loquendo, quando præ-

videtur major fructus secuturus ex condonatione, quàm ex castigatione; ita Cajetanus, Toletus, Lessius, Sanchez, Navarrus cum aliis, quos citat, & sequitur Fagundez lib. 2. Decalog. cap. 4. num. 14. & 15.

16. P. P. R. me accuso, quod quadam vice, dum meus proximus pecunias à me mutuo peteret, & ad id non inclinarem, licet eas habuerim, ipsi negaverim dicendo, pecuniæ, quas habeo, sint maledictæ.

C. Hoc non est juramentum, nec execratio; quia maledictio non cadit supra personam, sed supra pecunias; sicut nec ex hac ratione est juramentum, quando dicitur, sit maledictus bolus, quem comedi; ita Sanchez super Decalog. tom. 2. lib. 3. cap. 2. num. 42.

17. P. P. R. me accuso, quod Petrum debitorem, & id negantem ad juramentum coram Judice præstandum obligaverim; cum hoc fuerit falsum, me accuso, quod fuerim causa hujus falsi juramenti.

C. Scivitne V. D. pro certo, quod sit falsè juraturus?

P. P. R. pro certo non scivi, licet dubitaverim ipsum eodem modo se gesturum coram Judice, sicut mecum se gessit.

C. Si V. D. pro certo scivisset illum falsè juraturum, graviter peccasset eum obligando ad juramentum; quia obligasset ad actionem intrinsecè malam, cum verò solum dubitaverit, non pec-

pec-

peccavit cogendo eum ad juramentum; quia in dubio nemo presumitur malus, nisi probetur, ita Suarez, Sanchez, & alii apud Fagundez super Decalog. lib. 2. cap. 7. n. 4.

18. P. P. R. me accuso, quod pro informatione faciendâ de quodam idem domicilium habente cum Hebræo, duas personas examinandas vocaverim, quas, verè scivi, ignorare defectum, de quo erant examinandæ, ac proinde cum virum illum justum reputarent, de ejusdem innocentia juramentum emiserunt.

C. V. D. in hoc non peccavit juxta Hurtadi opinionem, quam citat, & sequitur pro probabili Diana part. 5. tract. 7. resol. 15. Quintana Duena apud P. Murciam tom. 1. disp. lib. 2. disp. 5. resol. 2. num. 8. ejusque opinionem approbat ipsemet Murcia num. 20. qui docet, licitum esse inducere alium ad jurandam rem, quæ realiter falsa est; sed ille, qui jurat, putat esse veram; quia licitum est inducere alium ad faciendam rem, quæ mala non est: sed jurare falsum materialiter (quod fit, quando deponitur juramentum, quod res sit, uti creditur esse) non est peccatum: Ergo talem inducere ad juramentum non erit peccatum. Sententia tamen contraria videtur mihi verior, & probabilior; quia stolidus, & mente corruptus non peccat actionem inhonestam patrando, & tamen hoc non obstante non est licitum, eum inducere ad inhonestatem;

ergo licet ille, qui jurat falsum materialiter, excusetur à peccato ob ignorantiam, tamen non erit licitum inducere talem ad juramentum. Hanc Sententiam tuetur Azorius tom. 1. lib. 10. cap. 11. q. 2. §. Quæres. Suarez tom. 3. lib. 3. de Justit. cap. 14. num. Et licet sententia prima Hurtadi sit probabilis, debet tamen limitari in hoc, ut juramentum non cedat in damnum tertiæ personæ; ita limitat Lugo tom. 2. de Justit. disp. 39. sect. 3. Joannes Martinez à Prato Præcept. qq. tom. 2. cap. 24. q. 6. §. 5.

19. P. P. R. me accuso, quod, cum in eadem informatione hi duo testes existimaverint illam personam esse illegitimam, cum tamen aliàs legitima fuerit, ego de veritate certiores reddiderim, & ex hoc emiserunt juramentum, quod sit legitima.

C. Proposuitne V. D. illis rationes tales, & testes fide dignos, ac sufficientes ad auferendum ab illis errorem?

P. Ita P. R. vocavi duas personas bonæ conscientiae, & omni fide dignas, quæ attestatae sunt legitimam esse.

C. Hi duo testes præstiteruntne fidem absque ullo dubio, aut difficultate his duabus personis, quod talis persona fuerit legitima?

P. Ita P. R.

C. Licet ergo, & prudenter egit V. D. ut ait Hurtadus cum Diana loco cit. resol. 10. licitum est enim inducere alium ad jurandam veritatem, quam ignorat, erudiendo eum prius vel per se immediate, vel per personas fide dignas.

dignas. Et ratio est; quia si illi testes veritatem scivissent, potuissent induci ad jurandum: atqui sciverunt eam ex testimonio illarum duarum personarum: ergo ad juramentū obligari poterant.

20. P. P. R. dico meam culpam, quòd, postquam vidi Joannem occidentem Petrum, fuerim ad examen vocatus, & occultaverim veritatem amphibologicè respondendo.

C. De modo, quo uti possumus amphibologiā, agam postea in tract. 10. super Propositiones 28. & 27. ubi explicatur, in quo sensu sint damnata amphibologiæ, nunc solum discutiam, quando in hoc casu adsit titulus, aut causa occultandi veritatem.

C. Dicat mihi V. D. habuítne Judex semiplenam scientiam, vel probationem?

P. P. R. jam scivi, quòd Joannes fuerit legitimè accusatus, & denuntiatus.

C. Quando non habetur semiplena probatio delicti, potest veritas occultari, licet reus sit legitimè denuntiatus, & jam probata sit infamia sine tamen semiplena probatione, hoc est teste, qui deposuerit, aut contra reum talia indicia adduxerit, quæ semiplenæ probationi æquivalent; ita communiter DD. apud Murciam tom. 2. disq. lib. 4. disp. 4. resol. 4. num. 12. in fine. Layman tom. 1. lib. 3. sect. 5. tract. 6. cap. 4. num. 3. & 9.

21. P. P. R. non scivi, an Judex habuerit semiplenam probationem, nec ne.

C. Cum V. D. in dubio fuerit, non tenebatur fateri veritatem. Et pro hujus intelligentia supponendum est, Judicem duas actiones, seu Jura habere; unum, procedendi ad examen, & interrogationes testium, alterum, quòd testis juxta mentem Judicis sine veritatis occultatione respondeat. Ut Judex procedere possit ad inquisitionem, & examen, sufficit, quòd reus sit legitimè accusatus, & ejus infamia sit probata; sed ad hoc, ut Judex habeat Jus exigendi, ut testis, vel reus juxta suam mentem sine veritatis occultatione respondeat, necessarium est, ut Judex semiplenam probationem habeat; quia licet tunc Judex legitimè interroget, non habet tamen legitimum Jus obligandi ad non occultam veritatem. Ex quo colligitur quòd, quando reus, vel testis dubitat, an Judex semiplenam probationem habeat, possit veritatem occultare. Et ratio est; quia in dubio melior est conditio possidentis: sed reus est in possessione suæ indemnitate, dum ipsi non constat, quòd Judex habeat contra se semiplenam probationem: ergo in dubio favendum est reo, quòd veritas occultari possit. Videatur P. Leander à Murcia tom. 2. disq. lib. 4. disp. 4. resol. 4. n. 12. & 13. & pariter id, quod circa hoc fusiùs dicam in 2. part. hujus praxis tract. 15. cap. 1. num. 2. & cap. 16. num. 69. & cap. 7. num. 77. & seq.

22. P. P. R. dico meam culpam, quòd in quadam occasione, postquam per-

didi

dididi multum de pecunia per lufum, juraverim, me non amplius lufurum, post hoc tamen lusi vigesies.

C. His vicibus lusi ne V. D. distractionis, & recreationis gratiâ, vel pecuniis expositis?

P. P. R. quatuor vicibus lusi distractionis gratiâ; cæteris verò exponendo pecunias.

C. Hoc fuit juramentum promissorium, quod obligat adimplere id, quod promissum est, cum sit de meliori bono. Attamen cum tota vis promissionis consistat in intentione promittentis, & motivum V. D. in emittendo hoc juramentum fuerit perditio pecuniarum, finis verò imposterum non amplius perdendi, ideo quotiescunque lusi sit exponendo pecunias post factum juramentum, violavit illud peccando mortaliter, sed illis quatuor vicibus, quibus distractionis gratiâ lusi, non peccavit; quia distractio cum duobus amicis prædicto fini non opponitur.

23. P. P. R. dico meam culpam, quòd alia vice, cum lusssem cum Petro, & perdidissem aliquos regales, hic discessit renuendo prosequi lufum, & ego iratus, juraverim, me non amplius cum eodem lufurum.

C. Hic lusus cum Petro fuit ne V. D. occasio inquietudinis, rixarum, quia fortè vir litigiosus est?

P. Non P. R. sed solum juravi ex indignatione, quòd noluerit continuare lufum.

C. Quando similia juramenta fiunt

in finem non ludendi cum personis, quæ occasionem dant ad rixas, juramentum est validum, & obligat. Hoc idem dicendum est, quando fit juramentum non ludendi in tali domo, vel tali lusu, quæ sunt occasio alicujus damni. Ratio est; quia juramentum promissorium de meliori bono obligat; sed melius bonum est non ludere cum similibus personis, in tali domo, tali lusu, ubi est occasio mali, quam ludere: ergo juramentum obligat. Sanchez tom. 1. Decalog. lib. 3. cap. 18. n. 9. Quando verò ludere cum tali persona, in tali domo, tali lusu non est occasio mali, sed solum fit juramentum ob aliquam indignationem, tale juramentum non obligat. Sanchez ibid. num. 10. Et ratio est; quia juramentum promissorium, ad hoc ut obliget, debet esse de meliori bono: sed non est melius bonum non ludere cum tali persona, in tali domo, tali lusu, quando motivum est tale, quale superius: ergo non obligat. Verum tamen est, quòd facere similia juramenta sit peccatum grave, vel leve juxta gravius, vel levius motivum, ob quod fit juramentum.

24. P. P. R. dico meam culpam, quòd, quotiescunque ludo, prorumpam in juramenta, & maledictiones; quia sum ita infortunatus, ut rarò ex lusu lucrum aliquod percipiam.

C. Hoc contingit ordinariè in lusu, & licet V. D. non jurasset se non amplius lufuram, peccat tamen, quando cumque ludit pro re alicujus momen-

ti ob causam horum juramentorum ; quia non solum est peccatum male facere, sed etiam exponere se periculo male faciendi : sed V. D. lusus est periculum male faciendi per juramenta, & maledictiones : ergo quodcumque ludet, peccabit ; & cum in V. D. hoc peccatum sit consuetudinis, & occasionis proximæ ad tot juramenta, blasphemias V. D. est incapax absolutionis, nisi emendationem procuret.

Quomodo, & quando negari debeat absolutio propter consuetudinem, aut occasionem, dicetur postea in tract. 10. Propositione 60.

P. Poteritne P. R. me liberare ab obligatione juramenti emissi non amplius ludendi ?

C. Ita Fili, multa dantur media, scilicet per dispensationem, commutationem, relaxationem, de quibus agam in materia de voto.

25. P. P. R. dico meam culpam, quod Joanni centum regales obtulerim, ut Petrum baculizet, sed secuto effectu promissis meis stare noluerim.

C. Primò V. D. commisit duo peccata mortalia ; unum injustitiæ, cum fuerit causa damni à Joanne Petro illati, alterum scandali, cum Joanni occasionem peccandi dederit.

Quo ad solutionem centum regaliū V. D. non obligatur in opinione probabili ; quia promissio facta ob rem peccaminosam, & prohibitam non obligat etiam secuto effectu : v. g. Petrus promittit Bertæ, si permittat habere

copulam cum ea se daturum tantum : ille non obligatur servare promissum, licet Berta consenserit ei que complauerit ; ita Lessius tom. 1. lib. 2. de Justit. cap. 18. dub. 3. num. 2. Navarrus & alii, quos citat, sed non sequitur Fagundez super Decalog. lib. 2. cap. 28. n. 26. Et ratio est ; quia sicut dicit Jus de regul. Jur. in 6. non est obligatorium juramentum contra bonos mores, sed hæc promissiones sunt contra bonos mores : ergo non obligant.

Hoc non obstante probabilius est, quod obligent secuto opere promisso ; quia promissio non fuit gratuita, sed onerosa, in contractibus autem onerosis ambo contrahentes tenentur stare pacto inito : ergo impleto opere juramenta promissoria obligant, S. Thomas 2. 2. q. 62. art. 5. ad 2. Cajetanus, Covarruvias, & alii, quos citat, & sequitur Fagundez loco citato num. 45.

Dixi, quod promissa obligent secuto effectu ; quia ante executionem v. g. ante verberationem Petri nulla fuit obligatio ; cum nemo possit obligari ad executionem rei malæ.

C A P U T II.

De Blasphemia.

26. **P.** P. R. confiteor, quod in quadam occasione ex impetu iræ dixerim, denego Deum, & Confirmationem, quam habeo ; per caput S. Pauli &c.

C. Hæc omnia fuerunt verba blasphemiarum, cujus malitia consistit in convitio,

vitio, siue contumelia contra Deum, vel Sanctos, quod fieri potest tum verbis, tum opere.

Per hoc, quod verba sint contra Deum, vel Sanctos, blasphemia non distinguuntur specie. Azorius, Valentia, & alii, quos citat, & sequitur Diana part. 1. tract. 7. resol. 50. & part. 5. tract. 13. resol. 21. Hoc idem dicunt meo iudicio illi, qui tenent, quod contumelia inter se non distinguuntur specie. Lugo de pœnit. disp. 16. sect. 5. §. 3. n. 26. & citat pro hac opinione Cajetanum, Sa, Azorium, & alios.

27. Eò minùs distinguuntur numero, quando multæ blasphemiæ dicuntur ex unico impetu continuato iræ; quia interruptio physica non multiplicat numerum peccatorum, sed solum interruptio moralis; quando ex unico impetu continuato multæ blasphemiæ dicuntur, non est interruptio moralis, sed tantum physica: ergo non multiplicantur numero; ita Navarrus apud Caspensem tom. 1. tract. de peccatis disp. 2. sect. 8. n. 70. & colligitur ex Lugo loc. cit. sect. 14. §. 2. n. 59. ubi docet, quod is, qui ex unico impetu continuato dicit multas detractioes, unum numero peccatum committat.

28. P. P. R. confiteor, me aliis vicibus dixisse, per vitam Dei.

C. Quamvis multi teneant prædicta verba continere blasphemiam; Caspensis tamen est opinionis contrariæ, tom. 2. tract. 15. de Fide. disp. 6. sect. 3. n. 15,

29. P. P. R. pariter confiteor, me semel dixisse, laudetur diabolus.

C. Dixitne hoc credendo, quod diabolus sit laude dignus?

P. Non P. R. sed solum ex ira hoc protuli.

C. Si hæc prolatio fuisset cū errore, & credidisset, diabolus esse laude dignum, talis consensus fuisset hæresis; cum autem fuerit absque hoc errore, hoc verbum reducitur ad Idololatriam materiale; cum Idololatria consistat in exhibitione cultûs Deo debiti diabolo: sed V. D. per illa verba exhibuit diabolo cultû Deo debitum; ergo fuit peccatum Idololatriæ; non quidem formalis, quia error non concurrat intrinsecus, sed materialis: per hæc verba commisit etiam blasphemiam; quia laudare diabolus, est inhonorare, & rejicere Deum.

30. Advertendum est hic, quod dicere abnego Deum, sit blasphemia hæreticalis, & potest esse tantum materialiter hæreticalis, vel formaliter: materialiter erit, quando hæc verba dicuntur absque interno errore contra fidem: formaliter verò hæreticalis erit, quando est cum hoc errore: absolutio blasphemiæ formaliter hæreticalis spectat ad Tribunal S. officii.

Quando vero est materialiter hæreticalis, & publica vel consuetudinaria, licet sit S. Officio reservata; vi Bullæ Cruciatæ potest absolvi toties, quoties; Hoc idem dicendum est de aliis casibus huic Tribunali reservatis: v. g.

Sortilegia, maleficia &c. Omnia hæc absolvi possunt vi privilegii Bullæ toties quoties, excepta Hæresi externa; ita docet Suarez, Filiucius, Alcherius apud Dianam part. 1. tract. 5. resol. 7. & Murcia tom. 2. disq. lib. 14. disp. 1. resol. 14. n. 12. Quando dicatur publica blasphemia, vel ex consuetudine, & quando per hoc sit S. Officio reservata, videri potest in Diana part. 10. tract. 14. resol. 68. & 69.

31. P.P.R. me accuso, quòd subinde dixerim, per Passionem Christi, quòd hoc ita se habeat, vel quòd habeam ad faciendum hoc, vel illud.

C. Hoc verbum rigorosè sumptum est blasphemia; quia in toto rigore est exponere Passionem Christi contemptui, si id, quod affirmatur, non est verum.

In communi verò sensu hoc verbū non accipitur in tali rigore, in quo, si non accipitur, non est blasphemia; prout nec dicere, hoc tam verum est, quàm verum est, Christum pro nobis fuisse passum. Hoc idem, ait Caspensis, dicendum est, quando dicitur per Caput, per vultum Christi tom. 2. tr. de Fide disp. 6. sect. 3. num. 15.

C A P U T I I I.

De Maledictione.

32. P.P.R. confiteor, me habere diabolicum habitum maledicendi frequentissimè, dicendo, diabolus te rapiat.

C. Solétne V.D. proferre hanc maledictionem seriò, & ex animo, ut dia-

bolus illas personas rapiat, contra quas eandem profert? quia datur maledictio materialis, & formalis: materialis est, quando non seriò, & ex animo perverso malum illud proximo exoptamus: Formalis verò, quando seriò ex tali animo malum intendimus; maledictio formalis est peccatum mortale; materialis verò veniale.

P.P.R. in iracundia maledicere solebam.

33. C. Solebátne proferre has maledictiones contra Filios, vel domesticos, vel inimicos?

P.P.R. contra quemlibet, causam inquietudinis mihi præbentem.

Non est facilè Confessariis discernere, quando Pœnitentes maledicant ex mala intentione, & quando non; cum aliud respondere nesciant, nisi, quòd maledicant, quando irascuntur; & ad formandum iudicium in hac materia opus erit illos interrogare contra quā Personam jecerint has maledictiones; si contra Filios, uxorem, amicos, ordinariè sunt maledictiones materiales; cum parentes nunquam soleant desiderare propriis prolibus similia mala.

Si verò maledictiones proferantur contra extraneos, respicienda est occasio maledicendi, & natura maledicentis; si occasio fuit gravis, quæ potuerit esse motivum alicujus odii formalis, maledictio tenenda est pro formali; pariter quando persona est valde iracunda: licet occasio non fuerit adeò gravis.

34. Non est tamen necessarium explicare qualitatem maledictionum, an fuerint prolatae contra personas, vel honorem, vel vitam, vel bona; quia hæc differentia est physica, & non moralis, ut ait Fagundez super Decal. lib. 8. cap. 12. n. 27. Licet Bassæus contrarium teneat verb. Maledict, num. 5.

35. C. Solebatne V. D. proferre has maledictiones cum advertentia? licet enim ex pravo fine prolatae fuerint, si defuit advertentia, non fuerunt peccata gravia; quia non adfuit libertas.

P. R. R. ego eas protuli in illa iracundia, quæ tamen non fuit permanens, sed immediate transiens.

C. Cessatio repentina iræ non est argumentum inadvertentiæ, ut optime notat P. Bassæus loco supra cit. in supplemento n. 3. quia, quando passio iræ statim transit, signum est, quod non fuerit adeo vehemens, ut potuerit obcæcare usque ad privationem advertentiæ, imò oppositum infertur ex repentino transitu iræ, nempe, quod non fuerit talis turbatio animi, ut advertentiam tollere potuisset.

36. Ad dignoscendum, quando nam sit motus primò primus, signum est, quando persona taliter obcæcatur passione, ut non advertat id, quod profert, & quando in se revertitur, vix recordatur, quidnam dixerit, dolétque summopere de præterito dicto. Pariter advertendum est, an persona sit valde iracunda, & an occasio

fuerit vehemens; signum certum est, quod maledictiones sint cum advertentia, quando pluries repetuntur per spatium temporis continuatum; & si postea in corde aliquod odium, vel rancor remaneat, signum est, quod sine dubio fuerint maledictiones formales, & cum mala intentione prolatae.

CAPUT IV.

De Voto.

Cum hæc materia voti multa puncta contineat, ad procedendum cum distinctione in partes eam dividam.

Pars Prima.

De Substantia & valore Voti.

37. **V**otum est promissio, deliberata Deo facta de meliori bono, & possibili. Dicitur promissio ad differentiam propositi, quod non inducit obligationem, sicut promissio. Dicitur deliberata; quia, ut votum obliget, debet deliberatè fieri, id est cum cognitione, & advertentia rei, ad quam agens se obligat, & cum intentione, & voluntate se obligandi. Dicitur Deo facta; quia quamvis fieri possint vota in honorem Sanctorum, nihilominus dicitur, quod Deo fiant; quia obligatio implendi vota facta Sanctis contrahitur cum sua divina Majestate. Dicitur etiam de meliori bono: quia ad hoc, ut votum sit validum, non sufficit, ut res, quæ votetur, sit bona, sed ultra requiritur, ut sit

melior alterâ: v. g. status Matrimonialis est bonus, tamen melius est observare castitatem; ideò universaliter loquendo, non est validum votum ducendi uxorem, quamvis in aliquo casu particulari validum esse possit. Additur in definitione, & possibili; quia non est validum votum de rebus impossibilibus v. g. si quis faceret votum nunquam comedendi, nunquam dormiendi, hoc votum nullum esset; quia esset de re impossibili.

38. Votum potest esse reale, personale, & mixtum. Reale est, cum pecunia vel alia res externa pretio æstimabilis promittitur, ut calix, elemosyna. Personale, cum aliqua hominis actio, vel cessatio ab actione vovetur, ut votum jejunii, peregrinationis, abstinentiæ à lusu. Mixtum est, ut si voveatur peregrinatio cum oblatione alicujus rei, ut votum visitandi quamdam Ecclesiam, & simul offerendi aliquod ornamentum in ejus servitium. Dividitur ulteriùs in votum solemne, & simplex: solemne est illud, quod fit coram aliquo Dei Ministro, qui nomine Ecclesiæ votum recipit, ut sunt vota, quæ fiunt in Professione Religiosa. Votum simplex est illud, quod fit privatè absque ullo, qui illud nomine Ecclesiæ solemniter recipiat. Ulteriùs dividitur votum in totale, & parziale: totale est illud, quod integram aliquam materiam comprehendit: v. g. si quis facit votum recitandi totum Officiû Divi-

num, vel perfectè, & in toto observandi castitatem. Parziale est, quod comprehendit tantum partem alicujus materiæ: v. g. si quis vovit recitare unam, duas, aut tres horas Officii Divini, vel non ducere uxorem, aut non cognoscere faminam. Dividitur etiam in absolutum, & conditionatum: absolutum est, quod fit independentè ab aliqua actione: v. g. voveo dare elemosynam, vel voveo jejuna-re. Conditionatum est, quod fit mediante aliqua conditione: v. g. voveo peregrinationem Lauretanam, si à meo Parente licentiam habuero. Conditionatum subdividitur in pœnale, & non pœnale: pœnale est, quando fit cum conditione subjiciendi se alicui pœnæ, si votum non adimpleatur: v. g. voveo, si non recitavero meas devotiones, jejuna-re in pœnam una die: non pœnale est, quando fit independentè ab aliqua pœna.

Tandem votum potest esse perpetuum, vel temporale. Perpetuum est illud, quod fit pro semper, id est pro toto tempore vitæ: v. g. facio votum quotidie recitandi Rosarium toto tempore vitæ meæ. Temporale est, quod fit pro aliquo tempore determinato: v. g. voveo jejuna-re diebus Veneris per unum annum.

39. P. P. R. dico meam culpâ, quod desideraverim ducere in uxorem quandam puellam, cum autem intentum obtinere nequiverim, emisi votum castitatis; & postmodum ingra-

vescen-

vescente displicentia, & amaritudine
voverim insuper Religionem ingredi.

C. Fecitne hæc vota cum plena de-
liberatione?

P. Ita P. R.

C. Si hæc vota fuissent facta cum
sempierna deliberatione, non obligas-
sent etiam sub peccato veniali; ut do-
cent communiter DD. Sotus lib. 7. de
Justit. q. 1. art. 2. col. 4. Toletus lib. 4.
Sum. cap. 17. num. 4. Manuel Rodri-
quez tom. 2. cap. 92. n. 2. & alii multi,
quos citat, & sequitur P. Leander à
Murcia disq. tom. 2. lib. 4. disp. 7. re-
sol. 1. n. 4.

40. Et licet fuerint facta cum plena
deliberatione, defendi tamen potest,
quod non obligent; ex sententia Glof-
sæ in caput dudum verb. calore, &
Hostien. super eodem verb. Panormi-
tani, Tiraquelli; Richardi apud Mur-
ciam loc. cit. resol. 2. num. 2. qui af-
firmant, quod, ut votum sit validum,
præter plenam advertentiam, & deli-
berationem requiratur, ut talis delibe-
ratio sit natura, hoc est, ut votum non
fiat ex motivo, vel causa alicujus ve-
hementis passionis: vota, quæ V. D.
fecit, prodierunt ex vehemēti passio-
ne, quatenus puellam in matrimonium
sibi copulare non poterat: ergo juxta
opinionem horum DD. hæc vota non
obligant; nihilominus, licet P. Lean-
der à Murcia hanc opinionem proba-
bilem censeat, & dicat, quod saltem
faveri possit; ut votum, quod aliàs suæ
Sanctitati reservatum est, cesset esse

reservatum, & possit ab Episcopis di-
spensari; contraria tamen sententia est
communis, & vera.

41. P. P. R. dico meam culpam,
quod, dum infans eram, fecerim vo-
tum servandi virginitatem.

C. Putabátne votum virginitatis ef-
se distinctum à voto castitatis, vel
utrumque esse?

P. P. R. non recordor intentionis
habitæ.

C. Absolutè loquendo votum casti-
tatis est diversum à voto virginitatis;
quia votum castitatis naturâ suâ est
perpetuum, & prohibet omnem co-
pulam veneream, & actum inhone-
stum: tam licitum, prout est actus
Matrimonii: quàm illicitum, nempe
omnem actum extra matrimonium:
votum virginitatis solum prohibet
actiones impuras, quibus flos virgini-
tatis violatur, & violata semel virgi-
nitate cessat obligatio voti; & cum
obligatio voti fundetur in intentione
agentis: Si V. D. putavit virginitatem,
& castitatem esse unam eandemque
rem, votum factum esset absolutæ, &
perfectæ castitatis Papæ reservatum.
Si verò virginitatem à castitate abso-
luta, & perpetua distinxisset cum in-
tentione se obligandi ad servandam so-
lam virginitatem, non esset reserva-
tum, & semel virginitate violata ces-
sasset obligatio voti.

Atamen in casu dubio, an habue-
rit intentum se se obligandi ad servan-
dam castitatem perfectam, vel solam

vir-

virginitatem ; iudicium ferendum est in favorem V. D. & concludendum , quod non se obligaverit ad servandam perfectam castitatem. Et ratio est ; quia in dubiis melior est conditio possidentis : in hoc casu stat possessio ex parte liberæ voluntatis : ergo iudicium ferendum est in favorem libertatis. Integra hæc doctrina est P. Moyæ in select. tom. 1. tract. disp. q. 2. §. 2. n. 7.

42. P. P. R. me accuso, quod emissem votum ingrediendi Religionem S. Francisci credendo, quod huiusmodi Religiosi possint equitare, & indusia portare, & postquam rescivi, quod non possint, pœnituit me de voto emisso.

C. Si pro priori has circumstantias scivisset, emisitne hoc votum ?

P. Non P. R.

C. Hoc votum non obligat in sententia Soti lib. 7. de Justit. q. 88. art. 1. Lopez 1. part. cap. 50. & aliorum quos citat, & sequitur P. Murcia in disq. tom. 2. lib. 4. disp. 7. resol. 5. n. 10. qui dicunt, quod, si vovens aliquam circumstantiam notabiliter aggravantem ignoravit, licet alias esset bene informatus de substantia, non obligetur ad votum, quod nunquam emisisset, si eandem scivisset, sed equitare, & indusium portare sunt circumstantiæ notabiles : ergo hoc votum non obligat.

43. P. P. R. teneor ne ingredi aliam Religionem, in qua equitatus, & indusia licent ?

C. Respondeo probabiliter quod non, & hoc infero ex doctrina Villalo-

bos tom. 2. tract. 34. diffic. 8. n. 2. ubi dicit, quod is, qui emittit votum ingrediendi Religionem determinatam, à qua tamen non suscipitur, non teneatur ingredi aliam ; & rationem dat ; quia talis se non obligavit ingredi aliam Religionem : sed nec V. D. se obligavit ingredi aliam, quam S. Francisci : ergo cessante obligatione hanc ingrediendi, aliam ingredi non tenetur.

44. P. P. R. me accuso, quod voverim peregrinationem ad Ecclesiam quandam B. V. MARIE.

C. Quando emisit hoc votum, habuitne intentionem se obligandi sub peccato mortali ?

P. P. R. non recordor intentionis tunc habitæ.

C. Putabatne se peccaturum mortaliter, si voto non satisfaceret ?

P. Ita P. R. dubitabam me peccare non satisfaciendo.

C. In casu dubio, an habuerit, vel non, intentionem se obligandi per votum ad culpam gravem, obligat votum ; sed quando dubium cadit super votum, hoc est, si dubitat, an emisit votum, vel non, tunc non obligat. Et ratio utriusque est, quia in dubiis melior est conditio possidentis ; quando constat, quod votum sit emissum, dubitatur verò de intentione, possessio stat pro voto, de quo constat fuisse emissum ; quando verò dubitatur, an votum sit emissum, vel non, possessio stat pro libertate : ergo quando constat, quod votum sit emissum, & de intentione du-

dubitat, votum obligat: quando autem dubitatur, an votum sit emissum, vel non, votum non obligat. Est communis DD. vide Dianam p. 4. tract. 3. resol. 10. quamvis Alphonsus à Leone citatus hic à Diana dicat, in nullo horum duorum casuum votum obligare.

45. Advertendum tamen est, quod promissiones, quæ communiter fiunt visitandi Ecclesias, & similia, sub peccato mortali obligent, licet dicant, se nescire, an habuerint intentionem se obligandi, vel non; quia in personis indoctis non facile invenitur hæc capacitas distinguendi intentiones: & à posteriori clarè cognoscitur, quod earum intentio fuerit se obligandi; quia si votum non exequuntur, se peccare existimant: ergo videtur, quod animus habuerint se obligandi per similes promissiones.

Advertendum est pariter, plures dari personas ad multos annos executionem votorum procrastinantes: quare necesse est, ut Confessarii in hoc Præcepto eas interrogent, an teneantur alicui voto satisfacere, iisque ostendant magnam adimplendi obligationem; & quod absque necessitate differre sit peccatum mortale per regulam, & principium illud irrefragabile, quod in contractibus, & promissionibus, in quibus tempus particulare non determinatur, vigeat obligatio eas adimplendi, quamprimum opportunè fieri potest.

Pars Secunda.

De Cessatione Voti.

46. **S**Ex modis obligatio voti cessare potest, scilicet, irritatione, dispensatione, commutatione, mutatione materiæ, cessatione materiæ, & impossibilitate. Ex irritatione cessat votum, quando superior habens dominium supra inferiorem illud relaxat: & hæc irritatio definitur, quod sit voti annullatio, seu relaxatio facta à Superiore super subditum. Una est irritatio directa, altera indirecta; directa est illa, quam facit Superior ex dominio, quod habet supra voluntatē inferioris, ut habet Pater ad Filium: indirecta est illa, quam facit superior ob præjudiciū quod ei votum affert, ut Dominus irritat votum peregrinandi factum à famulo ob damnum ex hac peregrinatione Domino resultans.

47. Dispensatio est absoluta voti condonatio, seu absolutio nomine Dei facta à legitimo Superiore. Superiores, qui possunt in votis dispensare, non intelliguntur Superiores seculares, sed Ecclesiastici: v. g. Papa, Archiepiscopus &c. Pontifex potest absolute dispensare in omnibus votis simplicibus; Episcopus verò in illis, quæ Papæ non sunt reservata; qui facultatem à Papa, vel Episc. obtinuerunt dispensandi in votis, possunt dispensare in illis votis; super quæ facultatem obtinuerunt. Commutatio est, materiam voti in aliam mutare: v. g. qui emisit votum pere-

peregrinandi, hæc peregrinatio in jejunium commutari potest. Qui habet potestatem ordinariam dispensandi in votis, ea etiam commutare potest; quia cui licet, quod plus est, licet utique, quod est minus, ex capite Cui licet de Reg. Jur. in 6. Regul. 53. sed dispensare in voto est plus, quam commutare illud: ergo qui habet potestatem ordinariam dispensandi in votis, habet etiam potestatem illa commutandi. Id de quo dubitant DD. est, an is, qui habet potestatem delegatam dispensandi, possit etiam commutare; & licet plerique negent, affirmativa tamen est probabilis; ut videri potest apud Thomam Sanchez de Matrimonio lib. 8. disp. 2. num. 14. & num. 15. verum tamen est, quod, qui habet potestatem delegatam solum commutandi, non possit dispensare; quia commutare minus est, quam dispensare, & cui conceditur minus, majus concedi negatur.

48. Per mutationem materiae cessat votum, quando materia illius in malam mutatur, vel in indifferentem, aut minus bonam: ut v. g. si quis vovit jejunare die veneris in pane, & aqua, & tale jejunium sit notabiliter ejus salutis nocivum, cessat obligatio voti; quia ipsius materia mutatur de bona in malam: in indifferentem vero mutatur tunc, quando quis emittit votum non comedendi de aliquo cibo ob qualitatem ejus damnicam; cessante hac qualitate, & cibo illo nullum damnum ei amplius afferente, cessat voti obli-

gatio; quia materia ejus mutata est de bona in indifferentem: tandem mutari potest in minus bonam, ut v. g. si quis in periculo incontinentiae non constitutus voveat non ducere uxorem superveniente vero postmodum periculo incontinentiae voti obligatio cessat; quia materia est mutata de meliori in minus bonam.

C. si vera est opinio Cajetani 2. 2. q. 88. art. 2. Sanchez lib. 1. de Matrim. disp. 3. Melius est enim nubere, quam uri: dicit S. Paulus 1. Corinth. 7.

49. Cessante materia voti cessat quoque ejus obligatio, quod duobus modis contingere potest; primo, quando est aliqua conditio, à qua votum dependet: v. g. si quis fecisset votum dandi eleemosynam usque ad durationem alicujus proventus: durante hoc proventu votum semper durat, & cessante conditione proventus cessat & obligatio voti. Secundò, quando cessat tempus, vel ipsa substantia voti: v. g. si quis emisit votum recitandi Rosarium per integrum annum, elapso anno votum cessat; qui cessat tempus, ad quod se obligavit: & si quis emisit votum dandi quotidie eleemosynam de pecunia, quam in arcula habet, finita illa pecunia cessat votum; quia cessat materia.

50. Cessat tandem obligatio voti; quando ejus materia fit impossibilis: ut v. g. si quis emittit votum eundi Romam, superveniente infirmitate, per quam reddatur ei impossibilis itinera-

tio cessat obligatio voti, quia ejus materia impossibilis facta est.

Advertendum tamen est, quòd, si nequeat satisfieri toti materiae voti, sed tantum parti, satisfaciendum sit parti illi; cum materia voti sit divisibilis: v. g. aliquis emisit votum jejunandi quatuor diebus, non potest autem jejunare, nisi duobus, tenetur jejunare illis duobus diebus; sed si materia est indivisibilis, & impossibilis facta est, cessat obligatio voti: v. g. ille, qui vovet jejunium unius diei, nequit autem per integram hanc diem abstinentiam ad jejunium requisitam observare, non obligatur ad jejunium partis diei; quia jejunium unius diei est materia indivisibilis, & individua.

Pars tertia.

De Irritatione Voti.

51. **P.** P. R. confiteor, quòd in mea juventute emisim votum peregrinandi ad S. Jacobum in Galitiam.

C. Recordaturne, cujus ætatis fuerit, quando hoc votum emisit?

P. P. R. sum in dubio an ætatis 14. vel 15. annorum fuerim.

C. Omnia vota, tam realia, quam personalia, & mixta, quæ filius ante pubertatem emittit (nempe ante decimum quartum annum completum) potest Parens irritare; & hæc irritatio voti facti ante pubertatem potest etiã fieri post pubertatem; dummodo filius non pervenerit ad vigesimum quin-

tum ætatis suæ annum. Ita communiter DD.

Hoc idem dico de Tutore respectu pupilli, qui pariter potest post pubertatem irritare vota ante pubertatem facta. Ita docent Sa verb. votum. Trülench super Decalog. tom. 1. lib. 2. cap. 1. dub. 3 §. n. 2. Lessius lib. 2. de Justit. cap. 40. dub. 14. n. 82. & 83.

Hoc idem dicendum est in dubio, an votum fuerit emissum ante, vel post pubertatem nempe, quòd Parens possit illud irritare post pubertatem, sicut docet P. Thomas Sanchez apud Joannem Sanchez in select. disp. 43. n. 9. In hoc casu tamen contrarium verius mihi videtur juxta principium superius allatum, quòd melior sit conditio possidentis: sed in hoc casu votum possidet; cum constet, fuisse emissum: ergo non erit irritabile.

52. Unica difficultas potest esse in hoc casu, qui est sequens à me propositus.

C. Transactis quatuordecim annis ætatis suæ ratumne habuit hoc votum?

P. Ita P. R. multoties.

C. Promisitne V. D. unà cum voto dare etiam aliquam eleemosynam Ecclesiæ S. Jacobi?

P. Ita P. R.

C. Confirmavitne hanc promissionem eleemosynæ post completos 25. annos ætatis suæ?

P. Non P. R.

G 2

C. Hoc

C. Hoc votum à V. D. emissum est mixtum partim personale ex promissione peregrinationis; partim reale, ex promissione eleemosynæ. Ut est reale, nempe, quo ad promissionem eleemosynæ potest Parens id irritare, licet eandem ratam habuerit elapsis viginti quinque annis: docent enim Villalobos part. 2. tract. 34. disp. 19. num. 5. Sanchez, & alii apud Remigium in Sum. tract. 2. cap. 2. §. 15. n. 5. quod vota à Filio emissæ ante 25. annum possit Parens irritare: ergo idem dicendum est de votis; quæ filius confirmat in hac ætate: & ulterius addunt Tabiena, & Vibaldus apud Villalobos ibid. num. 6. quod etiam elapsis 25. annis possit Parens irritare vota realia suorum filiorum, quod tanquam probabile approbat Villalobos; quia filius ratione ætatis præcisè non eximitur à paterna potestate, licet sit senex; ut dicunt Antonius Gomez, Natieng, & alii, quos ibi citat Villalobos. Hæ tamen opiniones limitantur; quando filius habet bona castrensia, vel quasi castrensia; tunc enim obligatur vota realia exequi, quæ emisit, vel rata habuit post pubertatem.

53. Hoc votum verò ut est personale, & post pubertatem confirmatum nequit Parens irritare; quia ex communi Theologorum sententia Filius, cum ad pubertatem pervenerit, plenum sui dominium, & dispositionem habet; ita Sotus lib. 7. de iust. q. 1. art. 2. Azorius tom. 1. Instit. moral. lib.

11. cap. 17. q. 7. Sylvester verb. Votum 4. §. 2. & alii: quamvis ex doctrina Azorii loco citato inferri possit, quod hoc votum peregrinationis etiã sub respectu personalis à Parente irritari possit; quia secundum Azorium Parens irritare potest votum abstinentiæ, & jejunii emissum à Filio, licet sit personale, quando ob jejunium filius ad labores inhabiles redditur; & rationem dat; quia illa vota, quæ filium ad laborandum inhabilem reddunt, præjudicant paternæ potestati: sed magis præjudicat paternæ potestati absentia Filii peregrinantis, & toto hoc tempore non laborantis: ergo parens hoc votum irritare potest.

Post finitam primam impressionem vidi in D. Navarro lib. 3. suorum consil. cons. 4. de convers. infidel. fol. mihi 322. n. 30. (in impressione Coloniensi) qui dicit, quod in Regno Navarensi non admittatur potestas paternæ; & si hoc est, non poterit Parens in hoc Regno irritare vota filiorum elapsa pubertate vi paternæ potestatis.

54. Ut cum omni securitate procedamus, dico, quod uxor possit irritare hoc V. D. votum vi opinionis Suarez tom. 2. de Relig. tract. de Voto lib. 6. cap. 4. n. 8. Sanchez lib. 1. de matr. disp. 42. n. 2. & lib. 4. Decalog. cap. 39. n. 20. plurimque aliorum; quos citat, & sequitur Fagundez in Decal. lib. 2. cap. 38. n. 20. docentium, quod omnia vota mariti mutua cohabitationi præjudicialia etiam ante Matrimonium

monium emissa possit uxor indirectè irritare: sed hæc longa peregrinatio præjudicat mutux cohabitationi, ut dicunt DD. suprà cit. qui videri possunt in Fagundez n. 23. in eod. cap. ergo uxor potest indirectè irritare votum peregrinationis V. D. licet emissum ante contractum Matrimonium.

Dico indirectè; quia quamvis possit uxor directè irritare vota à Marito durante Matrimonio emissa, & mutux cohabitationi, usuique Matrimonii præjudicialia; non tamen potest directè irritare emissa ante contractum Matrimonium, sed solum indirectè, vide infra part. 5. n. 66.

55. Differentia inter irritationem directam, & indirectam est hæc, quòd directa totaliter obligationem voti annihilat, ita ut nunquam amplius reviviscat, indirecta verò solum suspendit durante Matrimonio, quapropter mortua uxore obligatio voti reviviscit, videantur DD. suprà citati.

56. P. P. R. mea uxor dicit se emisisse votum induendi figuram aliquam, seu Imaginem B. V. M. possumne hoc votum irritare?

C. Ita Fili, hoc & omnia alia vota tam realia, quam personalia, quæ uxor durante Matrimonio emisit, potest V. D. directè irritare, licet V. D. ex his nullum præjudicium sentiat; & hæc est differentia inter uxorem, & Maritum; quòd Maritus tanquam Superior uxoris non sit subjectus ejus voluntati; adeoque uxor solum potest irritare

vota mutux cohabitationi præjudicialia; Maritus verò ut Superior uxoris habet dominium in ejus voluntatem; quare omnia ejus vota irritare potest, licet ex iis nullum præjudicium sentiat.

Dixi durante Matrimonio; quia vota ab uxore emissa ante contractum Matrimonium potest Maritus solum indirectè irritare, & non omnia, sed solum ea, quæ mutux cohabitationi præjudicant, aut rectam familiæ administrationem impediunt. Sanchez lib. 4. Decalog. cap. 31. n. 9. Navarrus in sum. lat. c. 12. num. 65. Rodriguez tom. 2. Sum. cap. 9. num. 10.

57. P. P. R. etiam hoc habeo ad proponendum, quòd mea uxor emisit votum non nubendi post mortem meam, possumne hoc votum irritare?

C. Emisitne illa hoc votum cum consensu, & licentia V. D.

P. Ita P. R.

C. Si hoc fecisset absque licentia V. D. posset irritare, ut dictum est de aliis votis; quia maritus ea irritare potest, licet sint vota Castitatis, & Religionis complenda post suam mortem: v. g. si uxor emittit votum tempore matrimonii ingrediendi Religionem, vel non nubendi post mortem Mariti; ita Sanchez in Sum. tom. 1. lib. 4. cap. 34. n. 2. Villalobos, Sotus, Sanchez, & alii, quos citat, & sequitur Diana p. 3. tract. resol. 220. & p. 4. tract. 4. resol. 100.

58. Difficultas consistit in hoc, quòd

emiserit votum cum licentia V. D. nunc mihi dicat habetne aliquam causam, ob quam hoc votum irritare possit?

P. P. R. quando illi licentiam dedi-
emittendi votum, benè substitimus;
nunc verò ad miserum statum redacti
sumus, & vitam in laboribus ducimus,
& si moreretur, & illa non nuberet, mi-
serè subsisteret.

C. Licet uxor cum consensu Mari-
ti emiserit votum, nec adsit causa illud
irritandi, potest tamen Maritus validè
illud irritare; peccabit tamen, si abs-
que causa hoc fecerit, vel mortaliter,
ut dicit Fagundez lib. 2. in Decalog.
cap. 37. n. 12. cum aliis; vel veniali-
ter, ut tenet Diana supr. cit. part. 4. §.
Nota etiam.

Quando verò adest iusta causa, pro-
ut est ea, quam habet ipsius uxor, V. D.
validè, & licet irritare potest, & exi-
mere eam ab obligatione voti, in quo
omnes DD. citati conveniunt.

Hic modus annihilandi votum est
facilior, securior, & minus scrupulis
expositus: Quapropter quando Con-
fessarius aliquem voti alicujus vinculo
adstrictum adinveniet, cujus relaxatio,
seu irritatio ipsi expediens videatur,
interroget eum, an habeat Patrem, vel
Maritum &c. & si secundum principia
superius relata locum habuerit irrita-
tio, mittendus erit ad eos pro irrita-
tione.

Pars Quarta.

De Dispensatione Voti.

59. **V**ota suæ Sanctitati reservata
sunt quinque: votum perfe-
ctæ castitatis; votum Religionis: vo-
tum Hierosolymitanum, quod appel-
latur ultramarinum ad visitandū Chri-
sti Domini Sepulchrum in Hierusalem:
votum eundi Romam ad Limina A-
postolorum Petri, & Pauli visitanda in
Vaticano: & votum Compostellanum
ad visitandum corpus D. Jacobi Apo-
stoli in Galitia.

60. Circa votum castitatis notan-
dum est, quod emissio voti non du-
cendi uxorem; vel assumendi Statum
Sacerdotalem, vel observandi castita-
tem per aliquod tempus: v. g. per men-
sem, vel aliquos annos, vel non comit-
tendi fornicationem, aut pollutionem,
vel non petendi debitum, nulla horum
votorum emissio sit suæ Sanctitati re-
servata; quia non sunt perpetuæ tota-
lis, & absolutæ castitatis. Est commu-
nis DD. Idem dicendum est de votis
Religionis, peregrinationis Hierosoly-
mam, Romam, & ad S. Jacobum;
quæ vota ut sint reservata, debent esse
absoluta, si enim sunt conditionata, non
sunt Summo Pontifici reservata: neque
in dubio, an sint emissæ, nec ne, vel an
cum plena deliberatione, & intentione
se obligandi sint facta; ita Diana part.
4. tract. 3. resol. 11. quia reservatio est
odiosa, & stricti Juris, adeoque restrin-
genda est.

61. Neque reservatum est, juxta opinionem aliquorum, suæ Sanctitati juramentum Castitatis, Religionis, vel peregrinationis ad dicta loca; quia votum tantum, non juramenta sunt reservata; ut tenent Machadus, Trullench, Quintana, Leander à SS. tom. 1. tract. 5. disp. 14. q. 106. Diana part. 4. tract. 4. resol. 10. & part. 10. tract. resol. 17. & alii. Ego verò teneo contrariam pro vera cum P. Maya in suis select. tom. 1. tract. 2. disp. 2. q. 2. §. 1. Quia hæc juramenta sunt promissoria: ergo includunt rationem formalem voti. Consequentia probatur: quia votum est promissio Deo facta: sed hæc juramenta sunt promissiones Deo factæ: ergo includunt rationem formalem voti: consequenter, si reservatum est votum, etiam reservatum erit juramentum.

62. P. P. R. confiteor, quòd ante contractum Matrimonium emissem votum perpetuæ, & perfectæ castitatis, elapso tamen aliquo tempore gravibus stimulis carnis agitat, hoc cuidam Religioso manifestavi, qui mecum in hoc voto dispensavit.

C. Fueruntne hi stimuli venerei ita vehementes, ut V. D. incidere potuisset in periculum incontinentiæ tempore recursus ad suam Sanctitatem pro dispensatione?

P. P. R. infallibiliter multoties offendissem Deum, si hic Religiosus mecum non dispensasset, nec itatim uxorem duxissem.

63. Dico, quòd secundum aliquos hic Religiosus operatus fuerit cum aliqua probabilitate, ut colligitur ex hoc argumento; quia in hoc casu docent Thomas Sanchez lib. 8. de Matrim. disp. 10. n. 22. Lessius lib. 2. de justit. cap. 40. dub. 18. n. 125. & alii, apud P. Moyam loco paulò ante cit. q. 2. §. 3. n. 9. quòd tale votum in his circumstantiis sit reservatum jure Ordinario Episcopis, & desinat esse reservatum Papæ: atqui Regulares vi suorum privilegiorum possunt dispensare in omnibus votis per Jus commune Episcopis reservatis, ut docent Sorbus, Henriquez, Miranda, & alii, quos citat, & sequitur R. & Doctissimus P. Leander à Murcia in explicat. Regulæ S. P. N. Francisci super cap. 3. q. 8. §. 2. num. 40. Rodriquez tom. 1. q. 63. art. 3. Sanchez lib. 4. Decalog. cap. 43. n. 4. Ergo hic Religiosus, & alii probabiliter virtute suorum privilegiorum possunt in hoc casu dispensare. Ego verò censeo hanc probabilitatem modicum habere fundamentum, contrariumque amplector, ac dico, quòd ille Religiosus non dispensare, sed pro dispensatione Romam recurrere debuisset.

64. Ex opinione supradictorum Authorum inferitur, quòd etiam vi Bullæ Cruciatae quivis Confessarius ab Ordinario approbatus possit hoc votum in dicto casu commutare; quia dicta Bulla concedit facultatem commutandi vota Episcopis reservata: sed hoc votum

tum in hoc casu est Episcopis reservatum: ergo &c.

65. P. P. R. confiteor, quod emis-
rim votum dandi duos lectos pauperi,
& indigenti Hospitali.

C. Gubernator hujus Hospitalis sci-
vitne, & accepit nomine illius bo-
num ex voto eidem promissum?

P. Ita P. R.

C. Ergo hoc votum non est amplius
dispensabile, aut commutabile; quia
vota in favorem tertiæ personæ facta
post acceptionem ejus nequeunt am-
plius dispensari, aut commutari. San-
chez in Sum. tom. 2. lib. 4. cap. 41.
num. 13. Suarez tom. 2. de Relig. lib.
6. cap. 15. n. 11. Sanchez ibid. num. 9.
Filiucius, Joannes à Cruce cum Diana
part. 1. tract. 11. resol. 47. Et ratio est;
quia postquam promissio fuit accepta-
ta, persona, in cujus favorem facta est,
acquirat actionem, nec absq; injustitia
Jure acquisito privari potest. Verum
tamen est, quod, si tale Hospital, vel
persona, in cujus favorem factum est
votum, rem promissam remittat, ces-
set quoque obligatio. Sanchez in De-
calog lib. 3. cap. 20. n. 4. Azorius,
Lessius, quos citat, & sequitur ipse
Diana lib. 1. de Matrim. disp. 53. n. 6.

Pars quinta.

De Commutatione Voti.

66. **P** P. R. dico meam culpam,
quod votum emissem visitan-
di aliquam Ecclesiam.

C. Distatne procul hæc Ecclesia?

P. P. R. ejus distantia abhinc erit 8.
vel novem milliaria.

C. Quamvis superius dictum est,
quod vota peregrinationis à Marito
facta uxor irritare possit, hoc tamen
intelligendum est, quando peregrina-
tio est longa; v. g. viginti dierum pa-
rum plus, vel minus, quia tunc mutuae
cohabitationi, & usui Matrimonii
præjudicat, non verò quando pere-
grinatio est brevis: ut dicit Fagundez
in Præcept. Decal. lib. 2. c. 38. num.
23. cum autem hæc peregrinatio sit
brevis, uxor V. D. nullatenus hoc vo-
tum irritare potest.

67. Habetne causam legitimam ob
quam in hoc voto dispensari possit?

P. Non habeo P. R.

C. Si haberet causam legitimam,
posset aliquis Religiosus ab Ordinario
approbatus ad exaudiendas confes-
siones virtute suorum privilegiorum
dispensare secundum relata n. 63.
quod possint Regulares vi suorum pri-
vilegiorum dispensare in votis, exceptis
illis quinque Papæ reservatis. Cum
autem causam non habeat, dispensare
non possunt; quia principium est ad-
missum, & receptum, ut inferiori si-
ne causa non possit dispensare in lege
Superioris.

Quapropter solum per commuta-
tionem potest V. D. liberari ab obli-
gatione hujus voti, cum commutatio
absque ulla causa fieri possit per privi-
legium Bullæ in omnibus votis, præter
illa castitatis, Religionis, & Hieroso-
lymi-

lymitanæ peregrinationis (quia peregrinatio Romana, & Compostellana sunt etiam commutabiles virtute Bullæ, in opinione Rodriquez, & Villalobos tom. 1. tract. 25. claus. 9. num. 43. Licet in rem aliquantum inferiorem) modo sequenti.

68. Octo milliaria possent V. D. perficere intra duos dies?

P. Ita P. R.

C. Fecitne votum eundi pedester, vel equester?

P. P. R. pedester.

C. Pro quovis die peregrinationis jejunabit per unum diem, ut dicit Azorius tom. 1. lib. 11. cap. 18. q. 13. si autem iter equester; quatuor dies itineris commutantur in unum diem jejunii, ut dicit Sairus in Clavi Regia lib. 6. cap. 2.

69. Quantum deberet expendere eundo ad hanc Ecclesiam?

P. P. R. expenderem sex regales.

C. Istos sex regales V. D. dare debet in eleemosynam. Cum autem nulla commutatio votorum fieri possit virtute Cruciatæ absque aliquo subsidio ejusdæ Cruciatæ, necesse est, ut V. D. aliquid ad capsulam ponat, ubi recolliguntur eleemosynæ in subsidium Cruciatæ: & sufficiet, si ponat duos regales; cum hæc quantitas sufficiens videatur remigio, etiam respectu locupletis personæ tract. 2. cap. 2. q. 20. n. 8.

Istos duos regales, quos in subsidium Cruciatæ dare debet, potest ex se dandis in eleemosynam excipere, ut di-

citur in additione Medullæ Busenbaum in explicat. Bullæ vivorum dub. 16. art. 1. num. 6.

70. Non absque mysterio interrogavi quantum expendisset eundo ad hanc Ecclesiam, absque eo, quod interrogaverim, quantum redeundo expendisset; cum juxta aliquos DD. apud Villalobos part. 2. tract. 34. disp. 33. n. 10. solum expensæ in eundo, & non in redeundo commutari debent, quia non fit votum redeundi, cum ibi mora fieri possit.

Hæc tamen sententia non videtur mihi vera; quia quamvis non fiat votum redeundi, regressus tamen ordinariè est necessarius; cum nunquam ibi fiat mora, ubi votum completur: & qui se ad rem aliquam obligat, obligat se pariter ad totum id, quod est annexum illi rei. Sic teneo cum Sanchez in Sum. lib. 4. cap. 56. num. 14. Sairo in clavi Regia lib. 6. cap. 12. n. 20. & cum Villalobos loc. cit.

Concludo igitur; pro commutatione hujus voti V. D. jejunabit duobus diebus, pro illis, quos pedester perficere debuisset, dabitque in eleemosynam 12. regales; duos ex istis dabit in subsidium Cruciatæ, cum duodecim regales in eundo, & redeundo expendisset: pro merito autem, quod lucrata fuisset visitando illam Ecclesiam, visitabit V. D. Ecclesiam sui domicilii; & si ibi preces sudisset, & fuisset confessa, & communicasset, id ipsum faciat in hac Ecclesia.

H

Hoc

Hoc modo Confessarius procedere potest in commutatione votorum absque excessivo scrupulo super materiam an sit æqualis, vel non; cum materia non sit hic mensuranda methaphysicè, sed moraliter, & juxta regulam prudentiæ.

71. Si Confessarius est Regularis, potest virtute suorum privilegiorum commutare hoc, & omnia alia vota (præter illa quinque Papæ reservata) Rodriquez tom. 1. qq. reg. q. 63. art. 4. Sanchez lib. 4. Decal. cap. 54. n. 3. Sairus, Miranda, & alii, quos citat, & sequitur R. P. Leander à Murcia in explicat. cap. 7. Regulæ P. N. S. Francisci q. 8. select. §. 2. n. 44. & tunc non est opus applicare ullam eleemosynam in subsidium Bullæ Cruciatæ; quia tunc solum hæc requiritur, quando virtute ejusdem Bullæ sit commutatio, non autem virtute aliorum privilegiorum. Et si adesset aliqua causa, tunc partim dispensare, partim commutare potest ad magis vitandos scrupulos.

72. P. P. R. confiteor, quod propria autoritate votum à me emissum minus rei in aliam commutaverim.

C. Commutavitne V. D. hoc votum in melius? quia quivis propria autoritate suum votum commutare potest in rem evidenter meliorem.

P. P. R. non fuit melior.

C. Fuitne æqualis; quia quamvis multi Authores negent, quod aliquis propria autoritate possit votum in rem æqualem commutare; Medina

tamen, Henriquez, Tamburinus, & alii apud Leandrum à SS. part. 7. super Decal. l. 2. tract. 1. disq. 18. §. 1. q. 9. affirmant fieri posse propria autoritate.

P. P. R. Ignoro, an res, in quam commutavi, sit melior, nec ne.

C. Quæ fuit materia hujus voti?

P. P. R. Jejunium dierum veneris.

C. In quam rem commutavit hoc votum?

P. In elargiendam aliquam eleemosynam his diebus.

C. Quo motivo emisit hoc votum jejunandi diebus veneris?

P. P. R. ut liberari possem à stimulis concupiscentiæ, quibus laborabam.

C. Nulli voventi licitum est, nec permissum, commutare vota propria autoritate in aliam rem minus bonam, quamvis possit commutare in rem meliorem, vel æqualiter bonam; & ad cognoscendum, quænam res melior sit, non solum natura & bonitas intrinseca rei spectanda est, sed major bonitas, quam habet respectu voventis: v. g. Oratio in se ipsa præstantior est jejunio, respectu voventis tamen potest jejunium esse melius oratione; & dato, quod eleemosyna sit virtus nobilior, & excellentior jejunio, pro V. D. tamen stimulis concupiscentiæ laborante minus bonum fuit eleemosyna, quam jejunium; cum ergo sit minus bonum, V. D. non potuit propria autoritate votum jejunii in eleemosynam commutare. Ita Villalob, in Sum. tom. 2. tract.

tract. 34. dif. 31. num. 4. & 6.
73. P. Nunc incidenter occurrit mihi aliquis scrupulus; quia, cum emiserim votum portandi cilicium ob hoc motivum omnibus diebus sabbatinis, Confessarius commutavit in Rosarium iisdem diebus recitandum flexis ad terram genibus.

C. Sensitne V.D. majus sublevamen in suis tentationibus portando ciliciū, vel recitando flexis genibus Rosarium?

P. P. R. ex utroque medio expertus sum aliquod sublevamen in meis tentationibus; parū tamen plus ex cilicio.

C. Commutavitne hoc votum Confessarius virtute privilegii Bullæ, vel Jubilæi?

P. P. R. virtute Bullæ.

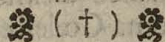
C. Habuitne causam hoc votum commutandi?

P. P. R. magnam difficultatem sensi in portando cilicio, & multoties transgrediebar votum, solāque hanc rationem allegavi Confessario pro commutatione obtinenda.

C. Ex sententia Aragonii, Toleti, Sanchez, & aliorum, quam citat, & sequitur ut probabilem Leander à Sacram. part. 2. tract. 5. disp. 14. q. 156. & part. 7. tract. 1. disp. 18. §. 1. q. 12. potest authoritate Confessarii virtute Bullæ, & Jubilæi commutari votum in aliam rem quamvis minù bonam. Hoc quidem verum est, sed, cum illa minor bonitas, quam habet res, in quam commutatur votum, habeatur

per modum dispensationis, hæc verò requirat causam, ut fieri possit; ideo ad commutandum votum in rem minù bonam causa justa requiritur, ut dicit Villalobos supra cit. num. 8. ex quo patet, Confessarium optimè commutare potuisse votum cilicii in recitationem Rosarii flexis genibus; quia quamvis sit aliquantum minù bonum pro V. D. hoc tamen fecit cum privilegio Bullæ, & pro illo modico excessu bonitatis, qui respectu V. D. reperiatur in portando cilicio, fuit causa sufficiens notabilis difficultas, quam experiebatur in hujusmodi opere; & quòd hæc difficultas fuerit causa sæpiùs transgrediendi votum.

Plures regulas adstruunt Authores servandas in commutatione vototum; sed, cum hæc materia regulariter requirat tempus, nec Confessarius possit diu, & sufficienter se detinere, sic non est laudabile, hujusmodi materias citò expedire in confessionalis, sed sumendum est tempus, quo benè perpendat, ponderetque casum legendo libros de his tractantes, & videri potest Villalobos loc. cit. Leander à Sacram. part. 7. tract. 1. disp. 18. §. 2. q. 32. & seq. §. 3. q. 52. Thomas Sanchez in Sum. tom. 1. lib. 4. cap. 36. per totum. Et qui hujusmodi libros non habet, aliquem virum doctum consulere poterit.

CAPUT V.

Exhortationes faciendæ Pœnienti consuetudinemjurandi, vel blasphemandi habenti.

74. **C**. Advertat V. D. quòd hoc vitium jurandi, & blasphemandi sit vitium diabolicum, quod multum displicet Deo; est enim vilipendere, & spernere Sanctissimum Nomen suum, proferre ad omne verbum sine reverentia tantum, & tale Nomen, quo prolato tremunt columnæ Cœlorum, & contremiscit infernus. Nihil plus laboris affert V. D. dum dicit, sit benedictus, quàm si dicat, sit maledictus: vel dicere, Deus adjuvet te, ac dicere diabolus adjuvet te; cum alterutrum sit æquè facile, bona, ac Christiana verba proferre assuescat, abstineatque ab iis, quæ verum Catholicum dedecent.

Quænam erit distinctio inter nos Fideles, & Gentiles, si nostris linguis spernimus Venerabile Nomen Amantissimi nostri Dei? quomodo Catholici appellari poterimus, si verba nostra non correspondent Professioni tam Divinæ? an non considerat V. D. quòd sit signum filii perditionis jurare sine respectu erga Deum nostrum? nos discernimus homines ex idiomate, quo quisque loquitur, loquentem Græcè, dicimus, esse Græcum: loquentem Gallicè, Gallum: Hispanicè, Hispanum: Germanicè dicimus, esse Germanum: Idioma Cœleste est verbum bonum, quo laudatur Nomen Dei;

verbum malum, ut blasphemia, & maledictio, idioma inferni est: ergo proferentem verba mala quibus spernit Nomen Dei, dicemusne esse filium Cœli? nequaquam; quia idiomate cœlesti non loquitur; benè verò filium inferni, cum idiomate damnatorum loquatur.

Quomodo V. D. subsistet ante tremendum Tribunal Christi, quando morietur? quid respondebit DEO, quando tremenda ejus Majestas hujus abominabilis peccati rationem exquiret, & ipsi dicet: accede Christiane pessime, quodnam malum ego tibi feci? quas injurias tibi intulit meum Sanctissimum Nomen, quale sprevisti, & injuriis affecisti habendo semper super linguam sine timore, respectu, aut reverentiâ aliquâ? quomodo ausus fuisti spernere tuâ dissoluta lingua Nomen, quod debuisses ex toto corde venerari? quid dicet tunc V. D. quomodo optaret tunc, ut dentibus linguam abscidisset potius, quàm talia dissoluta verba unquam protulisset? emendet ergo se, ut tantam confusionem, & dolorem effugere valeat.

Ad superandam hanc malam consuetudinem, dum manè surgit, formet firmum propositum, tota die non jurandi, nec blasphemandi; dicat in honorem B. V. Mariæ unum Salve Regina, ut à suo dilectissimo Filio ei gratiam impetret exequendi id, quod proponit, & si aliquando ex impetu iræ incideret in aliquod juramentum, vel

male-

maledictionem, illicò recitet devotè unum Ave Maria, vel osculetur terram, vel signet se Signo S. Crucis, ut his pœnitentiis recordetur se malè fecisse, & sic sensim hunc malum habitum jurandi, & maledicendi deponet, & ut videre possit, quomodo Deus talia ægrè ferat, & quomodo severè illos puniat, qui jurant, & maledicunt, notet hunc sequentem casum.

Refert Alexander Faya part. 2. verb. juramentum. de quodam Religioso Societatis Jesu itinerante per Hispaniam, qui nocte superveniente hospitii ingressus, ibidem mulionem quemdam magnum blasphemum invenit, qui ad omne verbum juramenta proferre solebat: Hunc Religiosus rogavit, quatenus à tot juramentis abstinere vellet; At ille admonitionem adeò Religiosam flocci faciens, tota nocte in hac pessima consuetudine perseveravit; eadem nocte dormientibus omnibus rugitus tam horrendi intra, & extra hospitium auditi fuerunt, ut omnes in eo existentes pertimescerent, ac lecto surgentes accensa candela, unde nam rumor ille horrendus proveniat, inquisierunt, & mulionem perjurum in stabulo ad pedes mulorum exanimem deprehenderunt. Justum igitur fuit, ut ille, qui animal in loquela erat, moreretur ut animal in stercore inter bestias: cujus corpus super sede positorium fuit, ut sequenti die sepulturæ traderetur: venerunt summo manè ad locum, ubi positum erat corpus, nec

illud ampliùs invenerunt. Mirum igitur non est, quòd diabolus rapuerit animam, & corpus hujus viri perditum, & Deum adeò contemnens, ac si de eo nunquam aliquid audivisset.

Exhortationes pro maledicentibus.

Non perpendit V. D. quàm abominabilis res sit maledictio: sciat, quòd hæc sit verbum indicativum cordis damnati, animi relaxati, Spiritus immoderati, & incompoti; & quòd maledicere absque metu pœnæ sit evidens argumentum, quòd animam ejus possideat sathan infernalis.

Lingua, inquit Christus, loquitur id, quòd in corde gerit; ex corde bono procedunt verba bona, & ex corde malo, verba mala, & verba maledictionis à corde maledicto. Quando fumus per caminum ascendit, infertur, in culina esse ignem; quia fumus est signum naturale ignis: Caminus cordis est lingua, quando ergo per hanc verba maledictionis ascendunt, signum est, quòd in corde ardeat ignis infernalis, inflammata à Gehenna Jacob. 3.

Non considerat V. D. quòd verbis suis pessimis integræ familiæ, tam prolibus, quàm famulis malum exemplum tribuat: quid, quæso, filii, & servi talia sine timore Dei proferre audientes addiscant, nisi & similia proferre? & si quis eos interrogaret, à quo similia addidicerint, quid poterunt respondere, nisi à meo Patre pessimo, à mea Matre iniqua, qui maledicunt velut furia infernales. Nec hujus tantum damni,

& pessimæ doctrinæ causa moralis est V. D. verum timendum est ipsi, ne Dominus Deus puniat tam V. D. quam illos in poenam malorum verborum; de quo plurimi casus adferri possint, inter quos

Exemplum contra maledicentes.

Refert P. Andrade in suo itinero grad. 12. §. 12. se novisse in quadam Civitate juvenem, in quem Mater de nocturno ejus è domo egressu invita maledictionem hanc jecit: rogo Deū, cum meis monitis parere renuas, ut pugionibus interemaris, cujus maledictio mox suum effectum habuit, nam quadam nocte gladio transfossus fuit, ac exanguis Matri allatus, de maledictionis suæ exitu ingemuit.

In Missione pariter mihi contigit, quod dum obviarem viro contra uxorem maledictionem hanc emittenti, morte occumbas ex malo costæ, paulo post illa prædictâ infirmitate laborans supremum vitæ diem egerit.

Alia femina notificavit mihi, quod ob merum fletum unius filioli lactentis impatiens facta in hæc verba proruperit: utinam semel mortem obires; his dictis puerulum nulla infirmitate laborantem sequenti die è vita migrasse conspexit, nullumque signum mortis præter maledictionem extitisse, obstupuit.

TRACTATUS III. DE III. PRÆCEPTO.

CAPUT I.

Memento, ut diem Sabbati sanctifices.

IN hoc Præcepto unum præcipitur, & alterum prohibetur. Præcipitur auditio Missæ omnibus diebus Dominicis, & Festivis; & circa hoc sunt duæ Propositiones damnatæ ab Innocentio II. quas tract. 10. num. 183. & seq. explicabo. In hoc Præcepto omnis labor servilis prohibetur, de quo multa dicam part. 2. hujus praxis tract. 16. c. 8. & 9. Prohibentur etiam actus judiciales, de quo tradam part. 2. tract. 15. cap. 3. num. 38. Et licet materia jejunii ad tertium Ecclesiæ Præceptum pertineat; ut tamen inter Præcepta Decalogi ponatur; loquar de hac in hoc Præcepto, remittendo cætera hujus assumpti ad part. 2. hujus praxis. ubi tract. 17. num. 14. & seq. & num. 181. & seq. in explicatione Propositionum 23. 29. 30. 31. & 32. quas super hanc materiam damnavit Papa Alexander 7. multas ad hoc pertinentes doctrinas dilucidabo.

1. P. P. R. me accuso, quod duobus Festivis diebus non audiverim Sacrum.

C. Omisitne Sacrum ex sua culpa?
P. Ita P. R.

C. Dicat mihi, qua de causa?

P. P. R. semel ante aggressum iter;
licet

licet potuisssem, non audiui Sacrum opinando me id auditurum in loco, quod proficiscebam, sed quando illuc perveni, nullum amplius Sacrum inveni. Secunda vice autem manere ludere incepi, & postquam, quando obligationis Missæ audiendæ recordatus fui, audiui Ecclesiam, nullum amplius Sacrum inveni.

2. C. In his occasionibus dubitavitne V. D. quod non poterit amplius Missam audire, vel putavit, se tempore opportuno ad eam audiendam perventuram?

P. P. R. semper putavi opportuno tempore me perventurum.

C. Cum ergo V. D. semper putaverit opportuno tempore pro Missa audienda se perventuram, nec unquam de contrario dubitaverit, non peccavit in his duabus occasionibus omittendo Missam; cum malitia omissionis non consistat in ipsa omissione, ut cum Vasquez, & communi dicit Caspensis tom. 1. tract. 11. de peccat. disp. 1. sect. 8. n. 8. Sed in positione causæ, suppositâ notitiâ, quod à tali causa omisio sit futura: V. D. autem non cogitavit, quod ex suo itinere, vel ex suo lusu posset sequi omisio Missæ, nec de hoc ullum dubium habuit: ergo omisio non fuit peccaminosa.

3. Dicat mihi V. D. ex opinione, vel dubio, quod tempore opportuno non esset deventura ad aliquem locum, omisitne auditionem Missæ in loco, à quo discessit?

P. Ita P. R. sed gratias ago Deo, quod tempore opportuno pervenerim, & Missam audiverim.

C. Hic benè V. D. mortaliter peccavit, quia, ut dixi, malitia omissionis consistit in dando causam, & exponendo se periculo ejusdem: sed licet V. D. audiverit Missam, exposuit se tamen periculo hujus omissionis: ergo peccavit mortaliter: & hoc peccatum omissionis Missæ die Festivo est contra virtutem Religionis, sacrilegium tamen non est.

Notet hic Confessarius, non statim condemnandum esse peccati mortalis Poenitentem se accusantem de omissione Missæ die Festivo ex sua culpa, sed inquirere debet, quomodo, & quare de causa eam omiserit, modo supra dicto.

4. P. P. R. me accuso, quod alia die Festi, dum uxor mea esset graviter infirma, ac solam domi relinquere non possem, nec ullus pro custodia infirmæ daretur, omiserim audire Missam.

C. Existimavitne, se committere peccatum mortale non audiendo Missam?

C. Existimavitne pariter, se graviter peccaturum uxorem solam relinquendo?

P. Ita P. R.

C. Ad quem ex his duobus casibus se magis obligari existimavit?

P. P. R. Nullam inter unum, & alterum distinctionem feci.

C. Quamvis elicere actionem aliquam

quam ex conscientia erronea dictante per eandem peccari, sit peccatum: In casu tamē V. D. non fuit peccatum omisso Missæ; licet contrarium conscientia erronea dictasset; ita Joannes Sanchez in Sum. part. 2. cap. 51. n. 6. Caspensis tract. de Conscient. disp. 2. sect. 2. num. 11. quia peccatum debet esse voluntarium, & ut sit voluntarium, debet esse liberum; sed quando voluntas auctus haret inter duo, quæ simul exercere nequit, & in ambobus putat adesse peccatum, non est libera; quia utrumque adimplere non potest: ergo nec ejus actio est voluntaria, & consequenter nec peccamina. v. g. pastor existens in montibus cum armentis putat se æquē peccatum ea deferendo, ac Sacrum omitendo, si alterutrum sequatur, non peccat; quia ei non est liberum utrumque adimplere, quod tamen ad vitandum peccatum supposita conscientia erronea requireretur: ergo idem dicendum in casu V. D.

5. Aliud esset, si conscientia erronea V. D. dictasset, peccatum fore non audire Sacrum, non verò infirmam relinquere: In hoc casu ex conscientia erronea peccasset per omissionem Sacri; quia pro tunc non proponit conscientia duo Præcepta singillatim, sed unum tantum, & sic libera manet ad id exequendum.

Et si existimasset, quod unum ex his præ alio eum obligaret, teneretur ad id, quod videbatur ipsi magis obliga-

torium: v. g. si putasset tam relinquendo infirmam, quam non audiendo Sacrum se peccaturum, putasset tamen se magis peccaturum omitendo Missam, & ad hoc strictius obligari, tenebatur hoc dictamen sequi, & audire Missam.

6. P. P. R. me accuso, quod per aliquod tempus in uno loco fuerim, à quo Ecclesia procul distabat, & ob hanc distantiam multoties omisi audire Missam.

C. Quanta fuit distantia ab Ecclesia?

P. P. R. distantia fuit trium milliarum italicorum.

C. Poteratne V. D. equitare?

P. Ita P. R.

C. Tempus forsan fuit infestum?

P. P. R. via erat valde ardua.

C. Quando Ecclesia distat uno milliari germanico, quod pedester quis perficere debet, non est obligatio ita incedendi ad audiendam Missam; sic Villalobos in Sum. part. 1. tract. 8. disp. 36. num. 5. & addit, quod, licet minus distet, si tempus arduum, & via nivibus plena sit, neque adsit talis obligatio: Si autem equester perficere possit, non excusat distantia unius milliariis germanici, ita Diana part. 10. tract. 15. resol. 35. nisi forsan esset valde lutuosa via, vel si plueret, ut ningeret; in similibus enim circumstantiis non obligatur quis adire Ecclesiam distantem milliari germanico ad audiendam Missam, quantumvis equester per-

perficere possit; ita Leander à Sacram.
tom. 3. tract. 2. disp. 2. q. 24.

7. P. P. R. me accuso, quòd aliquando permiserim famulum domi aliis pergentibus ad audiendam Missam.

C. Quo motivo permisit ipsum domi?

P. P. R. ne mihi quidquam furto è domo surriperetur.

C. In illo loco, vel vicinitate fueruntne plures Missæ celebrandæ, quia si fuissent tantum duæ, potuisset famulus audire hanc secundam, & hoc tempore alii de familia custodire domum.

P. P. R. unica tantum Missa fuit.

C. Habuitne V. D. aliquod fundamentum credendi, quòd nullo ad custodiam domus remanente fuisset aliquid furto sublatum?

P. P. R. vivimus in mundo tam perverso, quòd parum fidendum sit.

C. Si fuisset auditum, dari latrones domos exspoliantes, potuisset rationabiliter timere; ita Leander ibid. q. 35. & in hoc casu non esset peccatum relinquere aliquem domi tempore Missæ ad eam custodiendam; cum autem non habuerit fundamentum timendi, nisi illud generale, quòd mundus sit perversus, non potuit, nec potest licetè, & sine peccato privare famulum Missa.

8. P. P. R. me accuso pariter de modica attentione, quam ordinariè in Missa habeo.

C. Defectus attentionis provenit forsitan ex garritione.

P. Ita P. R. aliquando.

C. Solétne protrahere discursum per notabilem Missæ partem?

P. Non P. R.

C. Quando defectus attentionis est solum ad divertendas cogitationes, satisfit Præcepto in opinione probabili (quamvis communis & certa sit, quòd attentio requiratur) quia Ecclesia non imperat actus internos, licet, si hæc distractio mentis esset voluntaria, peccatum veniale esset. Quando autem distractio proveniret ab extrinseco, ut ex garritione, somno, aspectu hinc inde per tertiam partem Missæ, non satisfit Præcepto, est communis DD. apud Remigium tract. 2. cap. 3. num. 1. quamvis aliqui DD. cum Layman. tom. 1. tract. 7. cap. 3. excusent à mortali, quando consecrationi, & partibus principalioribus Missæ attenditur.

9. P. P. R. etiam meæ uxori dixi, ne ad Ecclesiam pro audienda Missa pergat, cum filium lactet, quem solum relinquere non potest; & si eum secum ferret ad Ecclesiam, perturbaret per planctum Sacerdotem, & alios adstantes.

C. In hoc casu V. D. benè fecit ex Bonacina de Præcept. disp. 5. q. unica. part. 3. num. 8. & aliis; quia minor inconvenientia est, uxorem die Festi non audire Missam, quam perturbare illos, qui Missæ interfunt. Vide Diam supra resol. 36.

CAPUT II.

De labore die Festi.

10. P. P. R. confiteor, quod per integrum annum serviverim Domino, qui communiter diebus Festivis me ad labores impellebat, & multoties nec commoditatem audiendi Missam mihi dedit.

C. Quando petistis pro commoditate, egitne vobiscum asperè?

P. P. R. adeò asperè mecum egit, ut, si tantum verbum protulissem, statim me verberasset.

C. Ergo non peccastis obediendo ei, ut dicit Sylvester verb. Missa. Azorius, & alii, quos citat, & sequitur Remigiustract. 2. cap. 3. §. 5. n. 2. qui docent servos posse laborare, & omittere Sacrum die Festivo ex mandato Dominorum, si non laborando eorum asperitatem timeant.

11. P. P. R. confiteor, quod præterita die Dominica iter fecerim sex milliarium cum bestia onerata.

C. Fungimini fortè opere mulionis?

P. Non P. R.

C. Iter prosequi die Festivo ante Festum inchoatum, licitum esse dicunt Sylvester, Navarrus, Rodriquez, & alii, quos citat, & sequitur Pasqualiga in decisionibus moral. decis. 262. num.

1. Iter aggredi verò die festivo non esse licitum mulionibus sentit Sanchez in opuscul. moral. lib. 5. cap. 2. dub. 7. n. 9. Pasqualiga tamen loco citato num. 5. & 10. non ponit distinctionem inter fungentem munere mulio-

nis, & alium hoc non fungentem, omnibusque indifferenter concedit libertatem inchoandi iter die Festivo, Diana etiam part. 1. tract. 15. resol. 36. absque ulla personarum distinctione dicit, licitum esse inchoare iter die Festivo, quamvis ego non approbarem absque urgenti necessitate; sicut nec id, quod admittit, & concedit Murcia tom. 2. disq. lib. 5. resol. 4. n. 7. in fine, quod licitum sit preparare currus, & onerare die festivo pro itinere die sequenti aggrediendo.

12. P. P. R. confiteor, quod subinde die Festivo mittam famulos meos ad aquatum equos, & mense Augusti demessum frumentum extendendum, quod sequenti die trituri debet.

C. Utrumque licere concedit Sanchez lib. 5. consil. Moral. dub. 18. n. 11. cum quibusdam modernis apud Pasqualigam loco supra cit. decis. 29. n. 2. quia consuetudo à Superioribus tolerata, & legitimè introducta prævalet Legi Ecclesiasticæ: sed tolerata, & permixta est consuetudo adaquandi, & extendendi granum die Festivo: ergo non erit contra Præceptum Ecclesiæ utrumque peragere.

Sic pariter piscari funiculo, & venari die Festivo permissum est ex opinione P. Murcia loco supra cit. n. 3. non tamen piscari retibus, nisi cum debita licentia fiat.

Excusantur pariter à peccato Tonfores, qui die Festivo suam artem exercent, ut dicit Sotus, Fernandez,

&

& alii apud Dianam p. 2. tract. 15. re-
sol. 24. na p. 2. tract. 11. Miscel. resol. 36. §.

Notandum tamen est, quòd, ubi
non viget consuetudo legitimè intro-
ducta, & à superioribus tolerata, lici-
tum non sit prædicta opera mercena-
ria, seu mechanica exercere.

13. P. P. R. confiteor, quòd tempo-
re messis, quo labores die Festivo
dispensari solent, laboraverim, & ac-
ceperim salarium diurnum.

C. Hoc illicitum non est; quia, quan-
do per licentiam licitum est laborare,
stipendium quoque recipere licitum
erit, ut docent Cajetanus, Sotus, Me-
dina, Navarrus, & alii apud Murciam
ubi suprà resol. 6. n. 5. Et ratio est;
quia finis Legis non cadit sub Lege:
ergo quòd agens operetur ob finem
stipendii, non erit contra Præceptum,
quando talis labor permittitur ex
dispensatione; ex quo principio infer-
tur; cum licitum sit scribere die Festi-
vo, etiam stipendium recipere pro ta-
li exercitio licitum erit.

14. Hic necesse est, ut Confessarius
admoneat de parvitate materiæ in hoc
præcepto contenta plurimas mulier-
culas opinantes, quòd consuere modi-
co tempore die Festivo sit peccatum
mortale, iisque explanet, quòd labora-
re una hora non sit peccatum mortale;
ita Azorius part. 3. lib. 1. cap. 27. q. 5.
& Busemb. tract. 3. cap. 1. dub. 2. n. 1.
duabus horis laborare materiam le-
vem esse dicit; ejusdem opinionis est
Filiucius, quem citat, & sequitur Dia-

Quænam verò, id tamen, si sine ne-
cessitate fiat, veniale erit; cum neces-
sitate verò tanto tempore laborare
nullum est peccatum.

CAPUT III.

De Jejunio.

15. P. P. R. me accuso, quòd ali-
quot diebus non jejunaverim.

C. Ob quam causam?

P. P. R. aliquando sine ulla causa,
aliquando verò ob labores, in quibus
fui occupatus.

C. Completo 21. anno omnes Chri-
stiani (excipiuntur tamen infirmi, &
graviter laborantes) obligantur ad je-
junium Quadragesimæ, quatuor tem-
porum, & vigiliarum cum jejunio; &
qui his temporibus non jejunat, pec-
cat mortaliter. Sed dies veneris, &
Sabbati quamvis obligent ad abstinē-
tiam carniū, non tamen ad jejunium.

16. In quo labore fuit occupatus,
quando non jejunavit?

P. P. R. aliquando vites putavi, ali-
quando verò fui profectus ad prædio-
rum meorum laboratores invisendos.

C. Putare vites, est labor sufficiens,
ut quis à jejunio eximatur; quia prin-
cipium commune Theologorum est,
quòd quivis labor cum jejunio incom-
possibilis ab eodem excuset; talis au-
tem est, putare, fodere, metere, & si-
milis: ergo ea die, qua putavit vites
non tenebatur ad jejunium. Quando
verò ad laboratores suos invisendos
fuit profectus, erantne procul prædia,

ita ut in hoc itinere non modicum se defatigaverit?

P. P. R. erant aliquantum distantia.

C. Solebátne ire pedester, velequester?

P. P. R. equester.

C. Papa Alexander VII. in Decreto edito Anno 1606. in Propositione 31. damnavit ut improbabilem opinionem, juxta quam omnes, qui equestres proficiscuntur, quamvis sine necessitate, & iter sit unius diei, non obligantur ad jejunium.

Ex quo inferitur, quòd non fuerit excusatus à jejunio eundo equester ad laboratores, ibique morando sine ullo labore campestri; quia quamvis ipsius occupatio fuerit necessaria, defatigatio tamen non fuit magna; etenim equitando non potuit tantum temporis spatium consumere ad prædia ad-eundum, licet aliquantum distantia, ut per hoc à jejunio exemptus esse debuisset.

17. Si pedester ire deberet, & ab uno prædio ad aliud haberet ad itinerandum per majorem partem diei, esset excusatus à jejunio ex sententia Sanchez in Consil. tom. 2. lib. 5. cap. 1. dub. 10. Sylvestri, Gabrielis, Paludani, & aliorum, quos citat, & sequitur R. P. Leander à Murcia Capucinus in explicat. Regulæ P. N. S. Francisci cap. 2. super 3. Regulæ §. 2. n. 22. qui docent, quòd is, qui pedester per majorem partem diei iter peragit, hocque necessarium, & utile est, regula-

riter ad jejunium non teneatur: sed proficisci ad laboratores est exercitium utile: ergo, si per majorem partem diei pedester incedat in hoc exercitio, regulariter ad jejunium non obligabitur.

18. P. P. R. me accuso, quòd quadam die ad venationem iverim, ex qua fui ita defatigatus sequenti die jejunii, ut jejunare non potuerim.

C. Præviditne taliter defatigationem, ita ut sequenti die jejunare nequiret?

P. P. R. de hoc non cogitavi.

C. Ex Decreto Alexandri 7. antè cit. inferitur, quòd venari, ludere pila, seu exercere aliam occupationem voluntariam, quæ vitari potest, non sufficiat, ut quis à jejunio eximatur contra Medinam, Ledesnam, Filiucium, Villalobos, quos citat Diana part. 1. tract. 9. resol. 40. docentes, eum, qui voluntariè obicem ponit jejunio v. g. defatigationem per lusum pilarum non peccare omittendo jejunium, quæ opinio est contraria Decreto Alexandri VII. cum autem V. D. non præviderit ex hoc exercitio voluntario futuram tantam defatigationem, ut impotens redderetur ad jejunium, non peccavit omittendo jejunium, nec eundo ad venationem; quia deficiente hac prævisione omisso voluntaria non fuit; ita Rodriguez in Sum. tom. 1. cap. 23. n. 6. & alii.

19. P. P. R. me accuso, quòd in Qua-

Quadragesima in Festo S. Josephi non jejunaverim,

C. Laboravitne illâ tota septimanâ, in qua fuit Festum S. Josephi?

P. Ita P. R.

C. Quo labore?

P. putando, & fodiendo terram.

C. Non tenebatur jejunare illa die ita docet cum aliis Thomas Sanchez ubi suprâ n. 10. cum Medina, Angelo, Victoria, & P. Murcia ubi suprâ n. 21. qui docent, eos, qui tota septimana laborant labore molesto, quamvis una, vel altera die laborare desinant ob pluviam, vel aliam causam, non obligari illa die ad jejunium; quia ex labore antecedente & subsequente vires debilitatæ remanent, & egent restauratione in die, qua laborare desinunt.

20. P. P. R. me accuso, quod in domum receperim sartores die jejunii ad laborandum, quibus collationem, & cœnam dedi.

C. Intendebantne sartores jejunare, vel se determinabant ad non jejunandum?

P. P. R. soli petierunt cœnam, dicendo se non jejunare.

C. Si probabilis esset sententia Fagundez Præcep. 4. lib. 1. cap. 8. n. 15. & 16. in fine, & Ledesma, qui sartores excusant à jejunio: V. D. non haberet scrupulum ob datam illis cœnam; hæc verò sententia est damnata ab Alexandro VII. in Proposit. 30. ubi reprobat opinionem, quod omnes Officiales Reipublicæ excusentur à jeju-

nio; nec certificari opus sit, an illorum labor composibilis sit cum jejunio, vel non, adeoque opinio contraria vera, & communis est, quæ docet sartores obligari ad jejunium, Layman. lib. 4. tract. 8. cap. 3. n. 3. Azorius part. 2. lib. 4. tract. 8. cap. 3. n. 3. Azorius part. 2. lib. 8. cap. 17. q. 8.

21. Quamvis improbabilis sit sententia, quæ sartores à jejunio excusat, V. D. tamen non peccavit dando illis cœnam; cum ipsimet petierint, & ad non jejunandum se determinaverint; tum quia, ut cum Fagundez docet Diana part. 1. tract. 9. resol. 13. ille, qui conducit artifices ad laborandum die jejunii, non obligatur conducere tales, qui non obstante labore possint jejunare, tum quia absolute determinatum ad cœnandum licitum est invitare ad cœnam urbanitatis gratiâ, ut docet Filiucius tom. 2. tract. 27. part. 2. cap. 5. num. 64. & Villalobos in Sum. p. 1. tract. 23. dif. 3. n. 2. ergo si sartores erant determinati ad non jejunandum, licite potuit eis cœnam administrare.

22. illi qui, non obligantur ad jejunium, sunt agriculatores, fabri, & omnes illi, qui opera laboriosa magnam defagationem causantia exercent.

Concionatores, & Confessarii, qui multum laborant in suo ministerio, etiam excusantur, ita Thomas Sanchez in opuscul. tom. 2. lib. 50. cap. 1. dub. 13. & alii.

Sutores excusat à jejunio Lessius lib.

lib. 4. cap. 2. dub. 6. n. 43. Bonacina de Leg. disp. ult. q. 1. part. ult. num. 10. Layman. ubi supra. Ego verò censeo cum Toletto lib. 6. cap. 4. num. 5. tales ordinariè obligari ad jejunium; quia labor eorum tam gravis non est, ut eos à jejunio eximat.

23. Barbitonfores non excusantur à jejunio, ut DD. communiter docent, Layman, Lessius, Azorius, ubi supra, & alii multi; ex quo infertur, quòd etiam Medici, & Chirurghi ad jejunium teneantur.

Mulieres gravidæ, & quæ lactant, non obligantur ad jejunium; ita Lessius ubi supra n. 39. Valentia tom. 3. disp. 9. q. 2. punct. 2. Vega in Sum. tom. 1. cap. 14. casu. 22. & alii.

Excusantur senes 60. annorum, quamvis robusti, & vegetes sint. Sanchez in Sum. tom. 1. lib. 4. cap. 11. n. 54. & l. 7. de Matrim. disp. 32. num. 17. Portel. & alii, apud P. Leandrum à Murcia in explicat. Regulæ Præcept. 3. cap. 2. §. 2. num. 18.; senectus ipsa est morbus.

24. P. P. R. me accuso, quòd, dum una die Quadragesimæ me aliquantum malè senserim, comederim carnes.

C. Consultuine Medicum de malo suo?

P. Non P. R.

C. Fortè suum patrem spiritualement?

P. P. R. nec istum.

C. Quando infirmitas est gravis, v. g. febris tertiana, & quartana non est

necessarium consultare Medicum vel alios ad vescendum carnibus; sed quando infirmitas est valde levis, & dubitatur, an sit sufficiens, vel non, ad manducandas carnes, consultari debet Medicus & Confessarius, & cum consensu amborum potest ex privilegio Bullæ carnibus vesci, etiam in casu dubio.

Non est tamen licitum alicui in simili dubio arbitrum, seu judicem agere in propria causa, & sumere sibi licentiam comedendi carnes, & frangendi jejunium, graviterque delinquit, qui propria autoritate id facit.

25. Quoties comedit carnes illa die? P. P. R. duabus vicibus.

C. Qui frangit jejunium sæpius in die edendo cibos quadragesimales, unum tantum numero, & specie peccatum committit; quia jejunium est res indivisibilis, quod semel fractum non obligat amplius illa die; sed qui frangit jejunium edendo carnes, duo peccata mortalia committit; quia, sicut dicit Choninch. de Sacramentis disp. 7. dub. 5. num. 42. jejunare, & non comedere carnes sunt duo præcepta distincta habentia insuper distinctam materiam: sed peccata multiplicantur numero, quando Præcepta sunt distincta, & habent diversam materiam: ergo frangere jejunium comedendo carnes est duplex numero peccatum.

Et insuper, quotiescunque quis carnibus vescitur die jejunii, tot peccata com-

committit; ut docet cum Layman, Villalobos, Suarez, & aliis Diana part. 1. tract. 9. resol. 45. quia præceptum non comedendi carnes est negativū, quod obligat semper, & pro semper.

26. P.P.R. me accuso, quòd emiserim votum jejunandi una die Mercurii, in qua postmodum pluries sine necessitate carnes comedi.

C.V.D. peccavit sacrilegè frangendo votum jejunii sine necessitate, plura tamen numero peccata non commisit sapius illa die carnes comedendo; ut docet Sanchez in Sum. tom. 1. lib. 4. cap. 11. num. 41. ubi dicit, quòd is, qui fecit votum jejunandi aliqua die, non peccet toties, quoties carnes comedit.

Quia hic sibi non imposuit præceptum non comedendi carnes per se, nisi in quantū erat medium ad servandum jejunium: ergo fracto semel jejunio cessavit jam præceptum non comedendi carnes. Contrarium tamen evenit in jejniis Ecclesiæ, quæ in his per se prohibet esum carniū tanquā præceptum distinctum à præcepto jejunii, ut clarè videtur in laborantibus, quos Ecclesia à jejunio eximit, non tamen ab abstinentia carniū.

27. P.P.R. me accuso, quòd in quatuor temporibus lacticinia, & ova sine Bulla comederim.

C. In Quadragesima tantum sunt prohibita lacticinia, in aliis verò jejniis extra quadragesimam licita sunt sine Bulla, Sanchez ubi suprà num. 25.

28. P.P.R. me accuso, quòd etiam in Quadragesima fregerim jejunium unius diei comedendo tribus vicibus lacticinia.

C. Id quod dictum est de fractione jejunii Ecclesiæ comedendo carnes, etiam dico de fractione jejunii comedendo lacticinia in Quadragesima, nempe, quòd duo peccata mortalia committat, unum contra jejunium, aliud contra præceptum non comedendi lacticinia tempore Quadragesimæ; & quoties esum lacticiniorum repetit, tot numero peccata committit; ita docet cum Coninch loco suprà cit. Diana part. 3. tr. 4. resol. 157. Ratio eadem hic militat, quæ superius de esu carniū.

Notet tamen Confessarius; plures dari pauperulas personas destitutas mediis ad emendos pisces, non autem ad vescendum ovibus; hæc proinde, cum non habeant duos regales pro acquirenda Bulla, scrupulis anguntur in comestione ovorum; quare illis dicat liberè, quòd sine scrupulo ea comedere possint, cum Ecclesia sit Mater pia non obligans suos filios cum tanto rigore.

29. P.P.R. me accuso, quòd in jejunio circa collationem vespertinam habeam aliquem scrupulum.

C. Quantitas, quæ in collatione sumi potest, consistit in sex uncis; Ita Villalobos in Sum. part. 1. tr. 23. dis. 7. num. 4. plerique alii, Fagundez verò in præcept. Ecclesiæ super 4. præcept. lib.

lib. I. cap. I. n. 13. concedit octo circiter uncias; iste tamen nimis relaxat; quia collatio introducta est, ut potus non noceat, adeoque ad hunc effectum quatuor, vel sex unciae sufficiunt. Et advertendum est, quod in sex, vel octo uncias comprehendatur totum id, quod in collatione comeditur; quia Gens vulgaris putat solum panem comprehendere in hac quantitate determinata, non verò fructus, & alia.

Qualitas cibi, quem collatio admittit, sunt panis, fructus sicci, vel recentes, lactuca cruda, vel cocta, & alia dulcia ex saccharo.

30. Ciocolata dubitatur, an frangat jejunium, vel non: ego teneo pro certo, quod frangat: quamvis dicant, esse aliquem potum: libenter ab ea utentibus scirem, an illam sumant per modum potus, vel per modum cibi: potus est ad extinguendam sitim, cibis verò pro alimento; sed ciocolata accipitur, & servit pro alimento, & non ad extinguendam sitim: ergo quomodo potest esse potus? potus erit pro multis, quod non negatur (ut dicit Job) bibunt quasi aquam iniquitatem. Non negatur, quod per modum medicinae in una, vel altera necessitate licitum sit eam sumere, sed hoc, quod reprehenditur, est usus toties, quoties. O quam parum Deus horum opiniones approbabit in suo Tribunali, ubi patebit, se non admittere omne id, quod hic probabile appellatur; etenim plura, quae hic licita esse

autumant, & dicunt, verè nihil aliud sunt, quam purae relaxationes corruptae naturae humanae.

CAPUT IV.

Exhortationes pro transgressoribus Fæstorum.

31. Enitatur omni possibili devotione Sacrificio Missæ diebus Fæstivis interesse, cum sit Mysterium adeo supremum, cui Angeli Cœlorum cum summa reverentia, & tremore assistunt, ut adstantes præsentiae Dei Sacramentati. Attentè considerer, quod Missa sit repræsentatio illius incomparabilis beneficii, quod Deus nobis præstitit nos redimendo suo pretiosissimo Sanguine super Crucis Altari pretio infinitorum tormentorum: perpendat, quod is, quem in manibus Sacerdotis adorat, sit ipsemet, qui pro amore nostri indicibiles poenas sustulit: contempletur eum tanquam mare poenarum, imaginem dolorosam tormentorum, colaphis affectum, sputis illusum, flagellis caesum, spinis coronatum, ac tandem in Cruce manibus, & pedibus acclavatum, innumeris opprobriis, ut malefactorem mortuum, quæ omnia summa cordis dulcedine, & amore ad nos miseros salvandos pertulit.

32. Abstineat se à laboribus diebus Fæstivis, impendat in nomine Domini integram hebdomadam in laboribus pro tempore, sed diem Fæstivum in labore pro anima. Si his diebus Fæstivis non studerit audire omnia Sacra, quæ

quæ potest, neque se Deo recom-
mendare orationibus, & operibus
Sanctis, certè in puncto mortis se exo-
neratum inveniet operibus bonis.
Ille, qui non seminat, nihil
metet, & qui parçè seminat, par-
cè & metet. Si V. D. non seminave-
rit in terra animæ suæ granum virtu-
tis, & opera sancta, verè non colliget
fructus Gloriæ cœlestis. Deus non
ordinavit dies Festivos ad labores, lu-
sus, saltus, & similes occupationes,
sed ut laudemus eum, ac debitum cul-
tum Sux Divinæ Majestati, & Sanctis
suis exhibeamus; & sic procuret hoc
brevis vitæ tempore, quod ei remanet,
se abstinere ab omnibus occupationi-
bus minùs licitis, reflectat se habere
animam egentem alimento spirituali,
ut corpus materiali, si deest corpori
refectio, moritur, anima, quæ sua re-
fectione spirituali caret, quomodo vi-
vet? ex sequenti casu clarè patebit,
quantum Deus per Festorum trans-
gressionem offendatur.

*Exemplum contra eos, qui Missam die-
bus Festivis negligunt.*

33. Refert P. Andreas in suo itine-
rario grad. 11. §. 8. de quodam milite
valde negligente in observatione Fe-
storum. Hic in solemniori quadam
festivitate populo ad Ecclesiæ fores
confluente invitatus & ipse ad eosdem
gressus à campanarum resonante pul-
su, ascendit equum, ad campos sola-
tia capeffendi gratia dilabitur, eme-
tienti beneficio equi camporum pla-

nitium diabolicum obviat spectrum;
eumque hunc in modum alloquitur:
cùm tu nolis adire Ecclesiam ad au-
diendum Sacrum cum musica, & ser-
mone, lares inferni adibis ad audien-
dos cruciatus, & gemitus à damnatis
ibi in æternum emittendos: His dictis
horrendo ictu percussit militem, qui
concidens in terram proprio sanguine
involutus miserè expiravit, ejusque
animam diabolus abripiens corpus fœ-
dissimum ad instar damnati, prout
erat, reliquit, ut negligentes in au-
dienda Missa, & concione resipiscere
studeant.

*Exemplum contra eos, qui non sancti-
ficant Festa.*

34. Refert idem P. Andreas loco
cit. §. 7. de uno Curato, vel Parocho,
qui ante Sacrum una cum suis amicis
ad venationem recreationis gratia se
contulit: in qua canes persecuti sunt
cuniculum, hic fugiens in cavernam
se abscondit; Parochus extendens ma-
num ad extrahendum cuniculum ex
caverna, eandem intus detineri sen-
sit, ac à potentia invisibili se ad caver-
nam trahi. Interim evanuit Parochus;
focii existimantes eum ab inferno ad-
sorptum, cavernam accedere ausi
non fuerunt: effluxerat aliquod die-
rum spatium, & comparuit Parochus;
qui omnium primò se contulit ad Bea-
tissimam Virginem in Guadalupe in-
visendam, cui se cordicitus commen-
davit, quando deorsum per illam ob-
scuram cavernam deferebatur: inter-

rogatus postmodum ab aliis, ubi nam fuerit, & ad quem locum per illam cavernam devenit, maximis cum lachrymis respondit: non habeo verba ad explicanda acerba tormenta, quæ his diebus sufferre debui absque notitia, ubinam fuerim; quid autem dixero, nihil erit respectu eorum, quæ fui passus, nec meis verbis fides ulla præberetur: ô mea stultitia! ô recreatio infausta! amici mei discite à me, & serîo Festa sanctificate, Angelorum Reginam, qua mediante ab inferno sum libertatus, summa devotione recolite. Mutavit vitam taliter ob hoc accidens, quod optimum testimonium dedit, quantum ibi pati debuerit.

Ex quo Sacerdotes addiscere possunt, quomodo tempus ante Sacrificium Missæ celebrandum impendere debeant in præparanda anima ad tam Divinum Sacrificium, quod in Altari perficiunt, neve ante hoc inutili temporis dispendio distrahantur. Hi pariter admoniti reddantur, quòd, si Deus tanto cum rigore punit eos, qui diebus Festivis labori licito incumbunt, ut est venatio, quid faciet cum illis, qui Festa rebus profanis, saltibus, lusibus, & laboribus servilibus incumbendo transgrediuntur.

TRACTATUS IV.

DE IV. PRÆCEPTO.

Honora Patrem & Matrem.

CAPUT I.

De Obligatione Filiorum erga Parentes.

IN hoc quarto Præcepto, in quo Deus præcepit honorare Patrem & Matrem, diversæ obligationes comprehenduntur; scilicet, obligatio Filiorum erga Parentes, & istorum in educando, nutriendo, corrigendo, & instruendo filios: obligatio uxoris erga Maritum, & Mariti erga uxorem; Superiorum erga subditos, & subditorum erga Superiores: discipulorum, & pupillorum erga Magistros & Tutores: famulorum erga Dominos, & Dominorum erga famulos, & præterea obligatio, quam quivis in suo statu, & officio habet.

Tradam hoc loco res magis practicas, & necessarias, ex quibus plures aliæ deduci poterunt. In secunda verò parte hujus praxis loquar de speciali uniuscujusque obligatione ad suum statum, & officium requisitâ.

I. P. P. R. in hoc præcepto me accuso, quòd multoties respectum erga Parentes perdiderim.

C. Triâ à Filiis exhibenda esse Genitoribus docent Theologi, & sunt, amor, reverentia, & obedientia: contra amorem Parentibus debitum peccant Filii, qui Parentes suos odio habent, abhorrent, torvo oculo intuentur, & corde perverso eis loqui, ac in eorum miseriis, & necessitatibus succurrere renuunt, cum id facere possint. Contra reverentiam peccant Filii, qui Genitores verbis arrogantibus

bus, & injuriis afficiunt, manusque in eos injiciunt. Contra obedientiam peccant Filii, quando mandata Genitorum non exequuntur: quod totum clarè patebit ex resolutionibus interrogationum sequentium, & incipiendo ab obedientia.

Dicat mihi, fuitne executus id, quod à suis Parentibus fuit ipsi impositum?

P. P. R. ordinariè non libenter feci id, quod præceperunt, & aliquando etiam omisi.

C. Id, quod ipsi præceptum fuit, eratne res notabilis, & alicujus momenti?

P. P. R. imperârunt mihi, ne noctu domo exirem, ita ut serò redirem, ne chartifoliis luderem lusu periculoso, in quo multum perdere possem, ut vitam malos socios.

C. Hoc totum est materia alicujus momenti, ideòque inobedientia in quolibet ex his est peccatum mortale; ita Villalobos part. 2. tract. 4. dif. 6. n. 3. estque communis. In rebus tamen levibus domesticis, & parvi momenti Parentibus non obedire est communiter peccatum veniale.

2. P. P. R. me accuso, quòd contra voluntatem Patris mei duxerim uxorem.

C. Persona, quam duxit, eratne inæqualis qualitatis, & conditionis?

P. P. R. In omnibus quidem fuit æqualis, Parentes tamen proponebant mihi aliam æqualem.

C. Si duxisset aliquam notabiliter inæqualis conditionis contra volunta-

tem suorum Parentum mortaliter peccasset, ut dicit communis Theologorum cum Toletis, & Navarro apud Fagundez in Decalog. lib. 4. num. 4. quia Filius tenetur obedire Genitoribus in rebus rationabilibus: sed rationabile est non ducere uxorem inæqualem: ergo &c.

3. Ducere tamen uxorem sibi æqualem contra voluntatem parentum non est peccatum, ut docent Toletus, Molina, Corduba, & alii apud Fagundez ubi suprâ n. 4. Et ratio est; quia filius est liber in electione sui status, ergo, quando hæc est rationi conformis, Pater nequit eum impedire. Ad quod multum parentes attendere deberent, qui filiorum suorum, & filiarum voluntati contradicunt obligando eos ad ineundum Matrimonium cum personis, ad quas nullum genium, & propensionem habet. Unde provenit, quòd totam vitam miserè, & desolatè, sine pace, & quiete protrahant.

Solum in hoc casu obligatur Filius ducere personam æqualem à Parente propositam relicta alia æquali, ad quam inclinatur; nempe, quando ducendo illam personam à parente propositam sedantur rixæ, lites, & familia à gravi miseria liberatur; ita Remigius tract. 2. cap. 4. §. 1. n. 10.

4. P. P. R. me accuso, quòd multoties arroganter responderim dictis Parentis, & cum semel me verberasset, aggressus sum ipsum, & in defensionem meam eum ad terram projecit.

C. Quando Filius manus in parentem injicit, imò, quando ei verberationem minatur, peccat mortaliter, ut cum Reginaldo docet Busembaum in Medulla lib. 3. tract. 3. cap. 2. dub. 1. num. 2. actus tamen defensionis non est condemnandus culpæ mortalis; quia defensio est licita, & concessa: & quod V. D. patravit, fuit solum ob sui defensionem, & per accidens secutus est prolapsus Patris.

5. Dicat mihi nunc: solebátne parens ipsius maledicere, & jurare, quando V. D. ejus dictis respondebat?

P. Ita P. R. magnoperè, & vehementer.

C. Protulitne contra V. D. verba mordacia, & injuriosa?

P. P. R. illè est naturæ tam iracundæ, ut ad quodlibet meum responsum ita fuerit exagitatus, ut in mille maledictiones, & juramenta proruperit.

C. Ad formandum judicium de qualitate hujus peccati attendi non debet inquietudo, & molestia Patris, sed occasio data; si occasio est levis, quamvis pater multum excandescat, & se exasperet, veniale erit; quia hæc inquietudo provenit à mala natura patris, & non à Filio, ut ait Marcantius resol. moral. circa quart. Decalog. §. Quarto 3. Remigius tract. 2. cap. 4. §. 1. n. 4. in fine.

6. P. P. R. me accuso, quòd semel exortà aliquà discordià inter me, & Parentem meum diu postmodum eundem odio habuerim.

C. Quanto tempore duravit hoc odium?

P. P. R. per tres Menses.

C. Toto hoc tempore V. D. fuit in statu peccati mortalis, & taliter, ut odium illud ob circumstantiam talis objecti duas malitias specie distinctas habuerit; unam contra charitatem propter generalitatem proximi: aliam contra pietatem propter circumstantiam patris; quia ad pietatem requiritur, ut patri amor specialis deferatur; ergo, si odium cujuscunque ex nostris proximis habet malitiam contra charitatem, odio habere patrem duplicem malitiam continebit, scilicet contra charitatem, & pietatem.

7. P. P. R. me accuso pariter, quòd subinde parentem meum torvo oculo, & aspero supercilio aspexerim.

C. Hoc forsan erit aliqua vindicta ob aliquam levem inquietudinem?

P. Ita P. R. solemus in rebus minimis, & domesticis habere aliquam diffensionem cum aliqua exacerbatione.

C. Intueri parentem torvo, & aspero oculo absolute loquendo est peccatum mortale; sed quando ob aliquam diffensionem domesticam habetur aliqua modica indignatio; solum erit veniale: Ita Toletus, Sylvester, Tabiena apud Fagundez tom. 1. super Decalog. lib. 4. cap. 2. n. 1. & 2.

8. P. P. R. me accuso, quòd Fratri meo natu major, dum adhuc parvulus eram, dixerim verba mala, & aliquando ipsum percusserim.

C. Rixæ,

C. Rixæ, quæ fieri solent inter infantes, quamvis sint Fratres, venialia peccata essent censentur.

9. P. P. R. me accuso, quod meam sororem odio habuerim, & ipsi malum exoptaverim.

C. Illud malum, quod desideravit, fuitne mors, infamia gravis, aut aliud malum notabile?

P. P. R. desideravi quidem grave malum, non tamen adeo notabile.

C. Desiderare grave malum forori, est peccatum mortale, sicut desiderare cuicumque nostro proximo, ob circumstantiam tamen sororis non habet malitiam specialem contra pietatem, nisi forte desideraverit malum notabile, ut morrem, gravem infamiam; sicut sentit Lugo de poenit. disp. 16. sect. 16. n. 307. quia fratres non tenentur tantum se invicem amare; nec est tanta obligatio inter illos, quanta est erga parentes: ergo quamvis sit peccatum speciale contra pietatem, desiderare qualecunque grave malum parentibus, non tamen erit respectu fratrum, nisi esset malum notabile. Ex quo infertur, quod damnum notabile, etiam ipsam mortem aliis consanguineis, præter Genitores, Avos, & fratres desiderare, quamvis mortale erit contra charitatem, tamen non habebit specialem malitiam contra pietatem; ut cum Bonacina docet Lugo loc. cit. num. 398. quia aliis consanguineis non debetur ille amor specialis, sicut parentibus, Avibus, & fratribus; ergo non erit

contra virtutem pietatis desiderare illis damnum notabile.

10. P. P. R. me accuso, quod interdum etiam contra meam Matrem dixerim aliquam maledictionem dicendo, diabolus vos rapiat.

C. Hanc maledictionem dixitne ex corde?

P. Non P. R. sed solum ab impatientia motus.

C. Dixitne in præsentia Matris?

P. Ita P. R.

C. Maledictione afficere Genitores cum animo, & intentione, ut eveniat id, quod eis imprecamur, sive sit in præsentia illorum, sive in absentia, semper est peccatum mortale cum duplici malitia specie distincta, nempe contra charitatem, & pietatem. Si maledicuntur parentes in absentia eorum sine animo, ut maledictio suum sortiatur effectum, veniale tantum erit; si verò fiat in præsentia, licet sine hoc animo, erit peccatum mortale, nisi inadvertentia excuset; ut ait Remigius in Sum. tract. 2. cap. 4. §. 1. num. 3.

11. P. P. R. me accuso, quod ante aliquot dies cum Iudice, vel Gubernatore contenderim, eumque fui intentionatus occidere; interim obviaverunt mihi aliqui amici, quibus de eo multa mala fui locutus.

C. Id, quod dixit amicis, fuitne res gravis contra bonum nomen Gubernatoris?

P. Ita P. R.

K 3

C.

C. Fuitne res publica?

P. Non P. R.

C. Duæ actiones sunt hic distinguendæ: prima, in qua contendit cum Gubernatore, fuit contumelia; secunda fuit detractio; in prima actione sunt duæ malitiæ specie distinctæ, una contra iustitiam, altera contra virtutem observantiæ, vel obsequii, quæ virtus requirit specialem respectum erga Iudicem, & Superiorem: in secunda fuit tantum una malitia, scilicet iniustitiæ; quia virtus observantiæ præcipit, ut Superioribus specialis reverentia deferatur; huic reverentiæ opponitur oblocutio, vel actio contumeliosa contra Superiorem, non autem murmuratio in absentia: ergo in prima sunt duæ malitiæ, in secunda verò tantum una. Est doctrina S. Thomæ, & ipsius scholæ, quæ videri potest in disquisit. moral. P. Murciæ tom. 2. lib. 4. disp. 8. resol. 3. n. 6. & 7.

Circa modum, quo satisfieri debet iniustitiæ propter contumeliam, & damnum, ac propter detractationem, in octavo præcepto patebit.

12. P. P. R. me accuso, quod debitum respectum erga personas me natu majores non habeam.

C. hæc circumstantia majoris ætatis in personis offensis nō mutat speciem, quamvis aggravet malitiam offensæ, ut colligitur ex doctrina de Lugo supra cit. & specialiter n. 309. & perdere respectum erga illas erit peccatum veniale, vel mortale secundum

ea, quæ contra ipsas dicuntur, vel fiunt.

C A P U T II.

De Obligatione Parentum erga Proles.

13. P. P. R. dico meam culpam, quod fuerim negligens in educandis meis prolibus.

C. Procuravitne, ut instruantur in doctrina Christiana, aut misit eas ad scholam, vel ad Parochum, ut eas instruat?

P. P. R. magnam negligentiam in hoc habui.

C. Graviter peccant parentes, si negligunt instruere proles in doctrina Christiana, & rudimentis Fidei, non solum in tenera ætate, verum etiam in ætate jam provecta; siquidem satis in confessionali experimur cum maximo nostri cordis dolore magnam ignorantiam, quæ inter Fideles de sacris Fidei Mysteriis reperitur, & hic defectus non solum in parvulis, sed etiam in adultis videtur esse, qui, cum facile possint memoriæ mandare cantilenas lascivas, & res mundanas, solum pro addiscendis necessariis ad salutem consequendam se ineptos esse censent, & volunt: Hoc enim provenit à parentibus, qui in eorundem pueritia non procurant eos alere hac doctrina Cælesti; nec juvat excusatio, quod Parochus, & Magister eos sint erudituri, sæpius enim contingit, quod uterque negligat, parens hoc negligit; quia credit, quod Parochus suo officio sit functurus; Parochus similiter idem

cre-

credit, quòd Magister scholæ suæ faciat, & ita evenit, quòd pauperculæ proles in fine vitæ suæ toties inveniantur absque notitia necessariorum ad salutem; de quo parentes, & Parochi strictissimam Domino Deo rationem reddent. Hoc idem dico de Dominis respectu famulorum suorum, quorum non solum corpus, sed & singulariter anima est ipsis commendata; & si graviter peccarent parentes, & Domini, qui filiis, aut famulis congruum, & necessarium alimentum corporale non tribuerent, quantò major culpa erit non subministrare animæ alimenta spiritualia?

14. Dicat mihi, procuravitne, ut proles ipsius bonis moribus instruantur, corrigendo earum vitia, & abstrahendo eas à mala societate?

P. P. R. in hoc valde negligens fui.

C. Negligentia, & omissio in hac materia est peccatum mortale; Videatur Azorius part. 1. lib. 2. cap. 4. q. 17. & est communis. Parentibus verò in hoc negligentibus timendum est de Domini Dei vindicta, ut factum est Heli; quia non correxit errores, & defectus filiorum suorum. 1. Reg. 3. eò quòd noverit filios suos indignè agere, & non corripuerit.

15. Deditne filiis aliquod malum exemplum?

P. Ita P. R. habui per aliquod tempus unam malam, & perversam amicitiam. de qua tota familia conscia erat.

C. Ob hanc circumstantiam mali

exempli commisit novum specie peccatum, scilicet injustitiæ; quia quivis Superior ratione sui officii obligatur ex justitia præesse bono exemplo suis subditis: Sed Pater est verus Superior suæ familiæ: ergo ex justitia obligatur familiæ bono exemplo præesse; & per consequens si dat malum exemplum, peccat contra justitiam.

16. Permisitne V. D. aliquem ex suis filiis, postquam ad usum rationis pervenit, dormire in cubiculo suo, quando utebatur uxore sua: aut filios cum filiabus, famulum cum famula simul dormire indulxit?

P. P. R. famulum cum famula non, sed benè filios cum filiabus, & hos nobiscum.

In hoc pessimè egit, & agit; quia malitia moderno tempore eò devenit, ut vix appareat viriditas rationis, jam videtur germen malitiæ: & certum est, quòd expertus dicere possim, multa mala me invenisse in mundo, maximè inter fratres & sorores parvulas; quando simul, vel etiam cum parentibus dormire permittuntur, postquam ad usum rationis pervenerunt.

17. P. P. R. dico meam culpam, quòd filius meus, quem Sacerdotem futurum determinavi, velit ducere uxorem, dicendo, se non habere vocationem ad statum Ecclesiasticum, ego autem molo, ut uxorem ducat. sed ad susceptionem Ordinum eum obligare tento.

C. V. D.

C. V. D. pessimè agit, & peccat mortaliter; quia filius est liber in electione sui status; ita Sotus, Corduba, Lopez, quos citat & sequitur Thomas Sanchez lib. 4. de Matrim. disp. 22. num. 6. & hoc peccatum reducitur ad speciem injustitiæ; cùm V. D. usurpet jus, quod habet filius ad electionem status secundum vocationem suam.

In hac materia parentes magnum scrupulum habere debent, pariter & Confessarii; quia hoc tempore Ecclesia Dei habet innumeros perversos Ministros ex culpa eorum parentum, qui, ut ad aliquam capellaniam, vel beneficium promoveant filios, ad susceptionem Sacrorum Ordinum licet invitos compellunt, nec advertunt hi, quod continentia sit singulare Dei donum, & maxima sit temeritas eligere statum continentia absque vocatione Divina. Nec minus improprium est illis parentibus, qui filias, licet reluctantes, monasteria ingredi, & statum Religiosum eligere cogunt, quem proinde invitæ amplectentes vitam postmodum desolatam, & interdum maximis Dei offensis obnoxiam ducunt. His enim expedientius fuisset parentes pauperculos, & mercenarios habuisse; quia saltem statum sibi consentaneum eligere potuissent, quàm Filias esse nobilium, & equitum, qui usum eas ad Monasteria cogendi habent, absque eo, quod perpendant, Deum nullo præcepto obligasse

ad servandam castitatem tanquam summè arduam, sed liberè à quocunque eligendam voluisse. Qui potest capere, capiat. Matth. 19. Hoc ipsum ait Apostolus: De Virginibus præceptum Domini non habeo, ad Corinth. 7. de eo autem, quod Deus in libertate reliquit, quomodo parentes præceptum facere prætendunt? tales sunt in malo statu, nec absolvi possunt, donec voluntates filiorum suorum cogere desistant.

18. P. P. R. dico meam culpam, quòd Filia mea contra meam voluntatem personæ inferioris conditionis nupserit, quod multum ægrè fero, quapropter non volo conversari cum ea, totique familiæ meæ imposui, ut similiter faciat.

C. Habétne illam odio, vel desiderat ipsi malum?

P. Non P. R. sed solum ægrè fero modicum respectum, quem erga me habuit.

C. Estne multum temporis, quòd hoc acciderit?

P. P. R. erunt sex anni.

C. Quando proles similes errores committunt ineundo Matrimonium cum persona inferioris conditionis contra rationabilem suorum parentum voluntatem, licitum est his indignationem suam ostendere per aliquod tempus in poenam parvi respectus, cum hac tamen conditione, ut in eas mala voluntate non ferantur, sed, si hoc per longum temporis spatium sit, est peccatum.

catum mortale, ut etiam mortale erit, cum iisdem communicare nolle, licet male egerint. Est doctrina Layman. lib. 2. tract. 3. cap. 4. num. 3. Et ratio est; quia errantem punire licitum est potestatem habenti, excedere autem in poena illicitum est: sed parens habet potestatem castigandi suas proles errantes: ergo in poenam earum hoc facere potest non tamen per longum tempus. Existimo, quod per quatuor, vel sex menses possit parens Filio indignationem suam ostendere, qui sine causa ita cum parente se gerit; elapso autem hoc tempore poena erit excessiva.

Quapropter V. D. peccat mortaliter monstrando se ita rigidum, & indignatum erga Filiam tanto tempore, & malitia huius peccati est contra virtutem pietatis & charitatis; adeoque nisi mihi emendationem promiserit, non possum V. D. absolvere.

P. P. R. me exhibeo facturum omnia mihi imponenda.

19. Per hoc forsan negavit Filiae dotem aut privavit eam hereditate?

P. Ita P. R.

C. Quamvis Barbosa, Vega, & alii apud Fagundez in præcept. Decal. lib. 4. cap. 3. n. 4. concedant, parentem posse hereditatem negare Filiae, quæ personæ inferioris conditionis indignè, & contra parentis voluntatem nupsit. Et licet Thomas Sanchez dicat, esse probabilem hanc opinionem, idemmet tamen cum pluribus aliis contra-

rium sentit lib. 4. de Matrim. disp. 65. num. 2. quia quamvis Lex civilis impertiatur facultatem privandi hereditate filios ducentes, & filias nubentes contra voluntatem parentum. Attamen Jus Canonicum in favorem libertatis Matrimonii videtur huic derogare; ut constat ex Conc. Trident. Sess. 24. cap. 9. ubi anathematizat impediētes libertatem Matrimonii: sed poena, qua Filia privatur hereditate, eique dos negatur, impedit libertatem Matrimonii: ergo &c.

20. P. P. R. habeo aliam Filiam illegitimam, quæ dotem pro Matrimonio postulat, at animum non habeo ipsi dandi.

C. Navarrus in Manuali cap. 14. n. 17. ver. 3. Sylvester verb. alimentum, Barbosa tom. 1. p. 4. legis primæ ff. soluto Matrim. num. 131. plerique alii docent: parentem obligari ad dotandam filiam spuriam secundum suam possibilitatem. Et ratio est; quia Jure naturali parens obligatur alere suas Filias. Sed dos datur titulo alimenti ex sententia cōmuni DD. vide Sanchez ubi suprà disp. 26. num. 1. Azorium tom. 1. lib. 2. cap. 5. q. 6. ergo parens Filias spurias dotare tenetur.

Quamvis Molina tom. 1. de just. disp. 124. n. 22. & alii distinguant dotem ab alimentis, & dicant, quod, licet parens teneatur filias spurias alere, non tamen dotare.

21. P. P. R. dico meam culpam, quod alium Filium spurium expos-

suerim, ut ad Hospitale deferretur.

C. Procuravitne, ut baptizetur?

P. Ita P. R.

C. Duo in hoc casu notanda sunt, unum est; utrum sit peccatum exponere Filios illegitimos; alterum, an obligetur restituere Hospitali: Ad primum respondet cum Azorio, & aliis Leander à Sacram. tom. 8. tract. 1. disp. 8. §. 2. q. 21. dicendo, certum esse, quod non sit peccatum exponere tales Filios, quando infamia timetur, in quam multoties incidere possunt parentes, nisi occultent, & exponant dictos Filios; quia ignominia magna est, foeminam concipere à viro alieno, & hunc, habere Filium ex muliere aliena.

Quo ad secundum; si parentes sint pauperes, non tenentur ad restitutionem ullius rei Hospitali; si verò sint divites, tenentur restituere alimenta, quæ Filius in Hospitali consumpsit, estc ommunis opinio DD. licet Henriquez cum aliis apud Leandrum ubi suprà q. 13. dicat nec parentes divites obligari ad hanc restitutionem; quia Hospitale habet suos proventus, & eleemosynas pro nutriendis his Filiis: sed si Filios exponentes tenerentur ad restitutionem consumptorum, superflui essent hi proventus: ergo &c.

Hæc ratio valde tenuis est; quia Hospitale habet alias expensas faciendas; & plures Filios expositos à pauperculis parentibus, qui eis alimenta contribuere nequeunt, pro quibus proin-

de multum expendit: quare prima opinio verior est, maxime si Hospitali divitiis non afflueret. Vide Leandrum ibidem.

C A P U T III.

De Obligatione Mariti erga Uxorem, & è contra.

22. P. P. R. me accuso, quod subinde uxorem meam injuriosis verbis afficiam, multoties etiam verberibus.

C. Habuitne causam rationabilem ita se gerendi cum uxore, nempe, ut se emendet?

P. P. R. aliquando quàm plurimas habeo causas eam castigandi, quia alias non possum eandem ad curas domesticas perficiendas inducere, aliquando verò sine causa.

C. Hæc castigatio fuitne moderata, vel excessiva?

P. P. R. non fuit excessiva.

C. Si adsit causa legitima, licitum est Marito castigare uxorem, sed moderatè, ad ejusdem emendationem; ut cum Barbosa, Cajetano, Sylvestro docet Valerus in dif. utriusque fori verb. uxor dif. 4. contra Tiraquellum dicentem, non esse licitum Marito verberare uxorem.

23. Omnes tamen conveniunt, sine rationabili causa non esse licitum Marito castigare uxorem, & si castigatio esset gravis, graviter peccare; Et ratio est; quia Superior non potest absque legitima causa subditum castigare, sine qua si castiget, peccat; mulier est subdita Marito, eoque inferior:

ergo

ergo cum causa legitima potest eam castigare, sed sine hac peccabit eam castigando, & hoc peccatum habebit duas malitias specie distinctas, unam contra justitiam, aliam contra pietatem propter circumstantiam uxoris. ita Lugo de pœnit. disp. 16. num. 306. quia sicut ex virtute pietatis est vinculum speciale inter parentem, & filios, ita quoque inter Maritum, & uxorem; & si uxor odio habeat Maritum, eumque inhonoret, vel è contra, peccant contra pietatem.

Advertendum tamen est hic Confessario, quòd domesticæ differentiæ, quæ communiter inter Maritum, & uxorem accidere solent, ordinariè sint tantum peccata venialia, licet inter eos aliqua oblocutio contingat.

24. Advertendum est secundo, quòd uxores mortaliter peccent non obediendo Maritis in rebus alicujus momenti, & ad bonum regimen domus pertinentibus, & hoc peccatum opponitur virtuti obedientiæ, & justitiæ: Obedientiæ quidem, quia suo legitimo Superiori non obtemperat. Mulier sub viri potestate erit. Justitiæ verò, quia vi Matrimonii inter Maritum, & uxorem est virtualis contractus, quo Maritus se obligat sustentare uxorem, & uxor ei obedire in rebus justis, & rationabilibus; sed Maritus peccaret non sustentando uxorem contra justitiam: ergo etiam uxor peccabit eidem non obediendo, ita Fagundez in Decalog. lib. 4. cap. 12. num. 1. & 2.

25. Si quis interrogaret, an uxor duo peccata specie distincta committat non obediendo Marito in rebus gravis momenti. Respondeo negativè, ut patet ex doctrina Dianæ part. 1. tract. 7. resol. 16. Cajetani, Ledesma, & Soti, qui docent, Religiosos non obediens in rebus gravibus per sanctam obedientiam impositis à suis Superioribus non committere duo peccata specie distincta, unum contra obedientiam, & aliud contra Religionem propter votum obedientiæ, sed solum unum specie, nempe contra virtutem Religionis; atqui Prælatus est Superior subditi, sicut Maritus uxoris; ergo uxor non obediens Marito solum committet unum specie peccatum, scilicet contra justitiam.

26. P. P. R. me accuso, quòd fuerim Zelotypus seu amulator meæ uxoris.

C. Hæc Zelotypia consistit ne in sola suspicione, vel transit in iudicium determinatum, quòd uxor non sit ipsi fidelis?

P. P. R. asseveranter non affirmo, sed mea Zelotypia solum reducitur ad malè fundatam suspensionem.

C. Suspicio non est peccatum mortale, nisi transeat in iudicium firmum, & assensum determinatum, ut in octavo præcepto patebit. cap. 1.

Dicat mihi, manifestavitne uxori se habere hanc Zelotypiam, seu emulationem?

P. P. R. binis vicibus hoc ipsi objeci.

C. Hoc est peccatum mortale duplicem malitiam contra charitatem, & pietatem continens: contra charitatem; quia præbuit ipsi motivum gravis contristationis, & afflictionis: cum mulier honorata multum turbetur, quod Maritus quid simile de ea suspicetur, & sine ratione similia ei objiciat; contra pietatem verò, quia est ipsius uxor, ut superius dixi. Vide Remigium in Sum. tract. 2. cap. 4. §. 8. n. 4.

27. Quando Confessarius adinventerit Poenitentem his Zelotypiis, & æmulationibus deditum, procuret omni possibili modo ei suadere, ut tales chimeras deponat, cum sint evidentes suggestiones diaboli his phantasticis illusionibus eum divexantis in animæ suæ perditionem, perturbationemque pacis familiæ, & ad inducendum ipsum ad peccatum, de quo suspicatur. Quod ipsius uxor sit honesta, & proba, & cum in ipsa motivum fundamentale suspicionis non reperiatur, stultè agere hominem rationis compotem suadendo sibi rem aliquam sine fundamento.

28. Huc etiam spectat obligatio pupillorum erga Tutores, famulorum erga Dominos; de his autem discurrendum est cum proportionem id ipsum, quod dictum est de Filiis erga parentes. Advertendum tamen est, famulum inhonorantem suum Dominum, vel pupillum Tutorem in omni individua actione duo peccata specie distincta committere, scilicet contra justitiam, & observantiam juxta superius dicta

de Judice, & aliis Superioribus cap. 1. num. 11.

CAPUT IV.

Exhortationes ad inhonorantes suos Genitores.

29. Procuret Filius omni studio debitum honorem præstare suis Genitoribus perpendendo, quod vices gerant Domini Dei, & quod is, qui Patrem, & Matrem spernit, spernat Deum. Qui vos spernit, me spernit. Sed præscindendo etiam ab hoc respectu Divino, solus humanus debet eum obligare ad magnum studium venerandi suos Genitores: Si ab his habet suum esse post Deum, nonne ingratitude maxima erit tanta obligationi serio non correspondere? Et si amicus ei aliquod donum offert, se gratum ei exhibere molitur, quantò majorem gratitudinem Genitoribus ostendere debet.

Quamplurimas Deus infligit pœnas in hoc mundo Filiis inobedientibus suis Genitoribus. Super Cham cecidit maledictio perpetua propter modicum respectum erga Patrem suum Noë. In Chronicis S. P. N. Francisci legitur in vita S. Antonii de Padua de quodam juvene, qui in confessione ex eo, quod pede percussisset Matrem, graviter reprehensus à Sancto, ac ab eodem pedem calcitrantem abscissioni subjiendum intelligens, licet per modum exaggerationis delicti domum rediens pedem audacem, & injurium Matri sibi abscidit, quo audito sanctus Antonius domum adolescentis

tis profectus amputatum pedem miraculose conjunxit, ac sanavit. Linguas sibi abscindere deberent plures Filii, qui sine timore, & pudore parentes, à quibus suum esse habent, verbis injuriolis afficiunt.

CAPUT V.

Exhortatio ad Parentes negligentes in educatione Prolium.

30. **C**onstituti sunt à Deo parentes in familiis, non solum, ut alimentum corporale, verum etiam spirituale verbis, & exemplo Filiis subministrant. Ad quod exequendum ad instar Tobiae bonis moribus eos instruere, timorem Dei super omnia inculcare, ad frequentationem Sacramentorum, visitationem Ecclesiarum, alienationem à pravis societatibus, & occasionibus eosdem incitare omni cura, & studio tenentur.

Et si Parens in domo omuium primus juret, maledicat, & Præcepta Legis Divinae spernat, quid facient Filii, nisi quod viderint Patrem facientem? Omnibus notum est horrendum exemplum illius Patris inter brachia tenentis Filium, qui ad sui imitationem, & eruditionem horribilia juramenta proferebat: quod exinde Deus iratus ob malam consuetudinem Filii apprehensam, vel perceptam à Patre, improvise Patrem, & Filium condemnaverit ad infernum.

Hoc idem V. D. formidandum est, nisi in educatione prolium se emendaverit: de Heli refert Sacra Scriptura,

quod Deus severe eum puniverit, eò quod Filios suos dissolutos non corripuerit 1. Reg. 3. eò quod noverit Filios suos indigne agere & non corripuerit.

31. Refert S. Augustinus lib. 2. de Civitate Dei cap. 8. de quodam Filio suæ obligationis immemore, quod Matrem suam verbo injurioso affecerit, & præterea manus violentas in eam injecerit, ex octo ipsius Fratribus nemo de tali temeritate eum redarguit; idcirco indignata Mater instigante Diabolo in omnes Filios maledictionem hanc jecit: Faxit Deus, ut omnes à terra vestra depulsi terras alienas circumceatis, toti mundo terrorem incutientes. Pessimis ejus votis annuit Deus, ac omnibus Filiis talem membrorum tremorem incussit, ut circumceuntes omnes eos videntes terrefacerent, de quo spectaculo erubescens Mater, & maledictionem suam completam cernens, se suspendit, remorsum conscientiae, & ignominiam Filiorum sufferre haud valens; qui postmodum dolorosam, & miserabilem vitam duxerunt.

Ex quo Proles addiscere deberent, quam gravis sit culpa, Genitoribus occasionem maledicendi præbere: & Genitores perpendere, quomodo Deus linguas eorum maledicas plectat.

Narratur etiam de quodam Patre, & Filio damnatis, quod innumerabiles maledictiones unus in alterum mu-

tuò jaceret; Filius maledicebat Patri, eò quòd suæ damnationis causa fuerit. Dubium non est, plurimos damnari Parentes ob malam Prolium educationem: Et si V.D. à potestate Diaboli liberari peroptat, sollicitè Proles suas bonæ doctrinæ, & meliori exempli pabulo alere studeat: quod si fecerit, bonam senectutem ab iisdem recipiet, ac Deus maximum præmium in gloria sua retribuet.

TRACTATUS V. DE V. PRÆCEPTO.

Non occides.

CAPUT I.

De Odio Proximi.

1. **P** P.R. confiteor, quòd aliquis melatronem nominaverit; quæ de causa eum apud Judicem accusavi.

C. Habétne contra eum malam voluntatem?

P. Ita P.R.

C. Duo in hoc casu concurrunt; unum, quòd V.D. illatæ injuriæ satisfactionem petat; & alterum, quòd erga ipsum animum adversum habeat. Primum licitum est, ut constat ex Jure Leg. 1. & Leg. 6. Cornelius §. de Injuriis cap. Parochianus. Secundum semper est prohibitum; quia Deus proximum nostrum amare præcipit: licèt autem sit inimicus, per hoc tamen non desinit noster Proximus esse: ergo &c.

2. Desideravitne V.D., ut illi ali- quod malum notabile adveniat?

P. Ita P.R.

C. Malum, quod desideravit, fuit ne mors, infamia, aut damnum in bonis?

P.P.R. mortem desideravi, & ne ipsi quoddam negotium prosperè succedat.

C. Suarez, & Sylvius, quos citat, & sequitur Bassæus verb. Odium, num. 4. docent, odia distingui specie morali, quando mala, quæ desiderantur, etiam specie distinguuntur: v.g. infamia, vel mors &c.

3. Bonacina tamen, Valentia, & alii cum Diana part. 1. tract. 7. resol. 3. Leander à Sacram. tom. 1. tract. 5. de pœnit. disp. 18. q. 19. Contrarium sentiunt, & approbat pro probabili Bassæus. Et ratio est; quia differentia specifica actus non desumitur ab objecto physice considerato, sed secundum rationem formalem, quam idem actus respicit: & licèt mors, infamia, & alia mala specie distinguantur physice, odium tamen omnia illa respicit sub una ratione formali, id est, in quantum sunt damnum proximi: ergo in genere moris odia non distinguuntur specie ob diversitatem malorum; quapropter Pœnitens satisfacit accusando se desiderasse Proximo grave, vel leve malum absque specificatione desiderii mortis, vel infamiae &c.

4. Desideravitne V.D. per se immed-

diatè inferre hoc malum illi personæ , minus tempus malæ voluntatis. Vide Palaum tom. 1. tract. 4. disp. 3. part. 2.

P. P. R. ego ipsemet inferre optavi.

C. Quamvis paulò antè dixerimus, quòd desiderare hoc, vel illud malum proximo non sit circumstantia mutans speciem; nihilominus, quando quis cupit per se immediate illud eidem inferre, certum est, specie distingui desiderium homicidii à desiderio infamiae, vel ablationis bonorum &c. quare necessarium est, ut species mali proximi desiderati in confessione explicetur; ita docet communis cum Lugo, & Leandro à Sacram. tom. 1. tract. 5. disp. 8. q. 8.

5. Quantum temporis est, à quo hanc malam voluntatem contra illam personam habet?

P. P. R. erit integer annus.

C. Per totum hunc anni decursum fuit semper hujus malæ voluntatis?

P. P. R. tunc solum deposui, quando fui confessus, & postea illico renovavi odium antiquum.

C. Quoties V. D. fuit confessus hoc tempore odii?

P. P. R. tribus vicibus.

C. His tribus vicibus, quibus malam voluntatem interruptit, ac denuo in eandem reincidit, tria numero peccata commisit: pro residuo autem tempore, quo non interruptit per actum contrarium, sufficit se accusare de unius peccati commissione minus, vel magis gravis secundum majus, vel

6. Infero ex doctrina Patris Navarri, Aragonii, & aliorum, quam ut probabilem defendit Diana part. 1. tract. 7. resol. 58. qui docent, cum, qui longo tempore sine causa distulit restitutionem rerum alienarum, committere solum unum numero peccatum, & sufficere, se accusare in confessione de tempore, quo culpabiliter restitutionem distulit absque distinctione numerica habitæ commoditatis sæpius restituendi, nisi fortè primam voluntatem per aliam contrariam retractasset: v. g. proponendo restitutionem, & statim renovando voluntatem contrariam; ergo hoc idem dici debet de odio, quòd sufficiat se accusare de tempore habitæ malæ voluntatis absque specificatione numerica mali desiderati, nisi forsan odium retractasset, & in illud relapsus fuisset; quia toties, quoties renovatur mala voluntas, semper est interruptio moralis, constituens diversum numero peccatum.

7. P. P. R. confiteor, quòd ante aliquos dies habuerim aliquam indignationem contra unam personam, & ab illo tempore usque huc ambo sumus divisi.

C. Habétne contra illam personam aliquam malam voluntatem?

P. Non P. R.

C. Quando ei obviavit, salutavitne illam?

P. Non

P. Non P. R. quinimò licet illa me salutasset, ego eamdem non resalutavi.

C. Absolutè loquendo nullus obligatur suum inimicum salutare, nisi forte per hanc omissionem daretur scandalum; quia tam illi, qui advertunt, quam ipse inimicus sibi persuadent, hanc omissionem salutationis à corde infecto, & amaro provenire. Est communis DD. cum S. Thoma 2. 2. q. 25. art. 6.

Qua de causa inimicum primò salutantem non resalutare regulariter est peccatum mortale. S. Thomas ibid. Cajétanus & alii apud Castrum Palatium tom. tract. 6. disp. 1. punct. 5. num. 6. Murcia in disq. tom. 2. lib. 4. disp. 3. resol. 11. n. 2. Et ratio est; quia licet salutare, & resalutare sit actus urbanitatis, & politicæ; nihilominus ob circumstantiam inimicitiae non resalutare est signum evidens alicujus odii: atqui homo non tantum tenetur non odio habere, sed etiam non ostendere ejusmodi signum: ergo inimicum primò salutantem resalutare tenemur.

8. P. P. R. confiteor, quòd ante hujusmodi casum, vel eventum magnam amicitiam cum illa persona habuerim, & sapiùs domum ejus frequentaverim, ab illo autem tempore usque modo nec pedem in illam posui.

C. Illa persona estne ipsi consanguinea?

P. Non P. R.

C. Si esset consanguinea, peccaret interrompendo communicationem

debitam inter consanguineos, sed cum non sit consanguinea, nec est talis obligatio. Villalobos part. 2. tract. 3. disp. 6. n. 6. Et ratio est; quia illa communicatio cum proximo requiritur, quæ sufficit quòd non possit suspicari adesse aliquod odium in corde: atqui non communicando cum illis, qui sunt proprio sanguine conjuncti, post aliquam dissensionem præsumitur, quòd odium in corde foveatur, quòd non præsumitur non communicando cum extraneis: ergo cum istis non est tanta obligatio communicationis, quantum cum consanguineis: probo minorem; quia inter personas sanguine conjunctas solet, & debet esse major familiaritas, quam inter extraneos: ergo &c.

Quando in publicis, & communibus functionibus habetur conversatio cum extraneis, sufficit ad suadendum, & indicandum, quòd non adsit aliquis internus rancor erga illos, licet non fiat cum aliqua intrinseca correspondentia, quòd tamen non sufficit cum consanguineis.

9. P. P. R. confiteor etiam, quòd habeam modicam aversionem erga unam personam, de cujus malo non habeo tantam displicentiam, quantum habeo de malo aliorum.

C. Habétne aliquam complacentiam positivam de suo malo?

P. Non P. R.

C. Habétne displicentiam positivam de suo bono?

P. Ne-

P. Neque hoc P. R.

C. Aliud est habere positivè complacentiam de malo proximi, vel habere positivè displicentiam de suo bono, & aliud non habere displicentiam de suo malo, vel complacentiam de suo bono. Primum semper est peccatum, Secundum verò nunquam, nisi quando instet præceptum amandi proximum; tunc enim est obligatio habendi complacentiam positivam de suo bono, & displicentiam de suo malo.

Quomodo, & quando obliget præceptum amandi proximum, tradam infra in explicatione propositionum damnatarum ab Innocentio XI. tract. 10. prop. 10. & 11. num. 32. & seq.

10. P. P. R. mihi videtur, quòd habuisssem positivam complacentiam de aliquo malo illius personæ, si id ipsi contigisset.

C. Hoc malum desideravitne positivè, vel habuit actualem complacentiam de tali malo?

P. Non P. R.

C. Aliud est voluntatem ferri in futurum conditionatum, & aliud in præsens: habere actualem complacentiam, vel desiderium de malo proximi, est peccatum grave, vel leve secundum qualitatem mali desiderati; si verò voluntas feratur conditionatè, id est, si tale malum succederet, mihi videtur, quòd haberem complacentiam, non est peccatum, ut dicit Alcocer cap. 19. fol. 16. Remigius tract. 2. cap. 5. part. 7. num. 1. quia non datur persona

quantumcumque composita, quæ non timeat se peccaturam, si in tali occasione esset constituta, & tamen hoc non obstante, hæc prævisio conditionata non est culpabilis: ergo quamvis ipsi conditionatè videatur, quòd, si illi personæ tale malum accideret, sibi complaceret, quando tamen non adest complacentia actualis, vel desiderium positivum non est peccatum.

11. P. P. R. confiteor pariter, quòd cum aliquibus personis soleam verba contentiosa habere, & subinde verbis pungentibus nos invicem excipimus.

C. Solentne esse verba injuriosa?

P. P. R. de honore, & fama nihil.

C. Hæ contentiones non sunt peccata mortalia, licet deinde in corde aliqua indignatiuncula remaneat; quia hi sūt leves, & subitanei motus irascibiles, ex quibus odiū in corde non sequitur.

Quædam verò dissensiones, quas solent habere mulierculæ ad invicem; aut propter verbum aliquod reprensionis ad filios, sunt dissensiones leves; & quia ex his odium in corde non relinquitur, sunt solùm peccata venialia, maximè cum sint verba parvi momenti.

C A P U T II.

De Odio sui ipsius.

12. P. P. R. dico meam culpam; quòd superveniente aliqua afflictione multoties mihi mortè desideraverim.

C. Desideravitne hoc cum confor-
mitate ad Divinā voluntatem, dicendo,
si Deo placeret, si esset ejus voluntas?

M

P. P.

P. P. R. aliquando desideravi hoc modo, aliquando ex impatientia.

C. Desideravitne ex corde, vel tantum ex aliquo repentino animi motu?

P. Aliquando desideravi ex toto corde.

C. Si quis sibi ipsi desiderat mortem ex impatientia, tanquam proprium damnum, est peccatum mortale, sed quando quis Divinæ voluntati conformis desiderat, ut liberetur ab aliqua tribulatione, non est peccatum. Marcantius in resol. circa 5. præcept. §. Quæro 9. Remigius in Sum. tract. 2. cap. 5. §. 7. n. 5. Sed si mors desideratur non ex corde, nec voluntate totaliter deliberata, sed ex aliquo levi impatientiæ motu, solum est peccatum veniale: Et hoc ordinariè contingit in personis, quæ confitentur, se habuisse desiderium propriæ mortis: quia pauci sunt, qui vitam tam parum æstiment, ut deliberatè sibi mortem exoptent, siquidem eam etiam ex Dei voluntate advenientem lubenti animo non suscipiunt.

13. P. P. R. dico etiam meam culpam, quod multoties in cibo, & potu excessum fecerim.

C. Iste excessus causavitne ipsi aliquod damnum notabile sanitatis?

P. Semel mihi causavit notabile damnum, cum ex illo excessu fuero infirmatus.

C. Cogitavitne tunc, quod ille excessus hoc damnum sit ipsi allaturus?

P. Non P. R.

C. Habuitne experientiam, quod aliis vicibus similis excessus ipsi causaverit damnum notabile?

P. P. R. nunquam fui expertus notabile damnum.

C. Ergo quamvis peccaverit venialiter excedendo regulam temperantiæ, cum tamen non præviderit damnum exinde secuturum, non est peccatum mortale: Et ratio est; quia omne peccatum debet esse voluntarium; ad hoc autem, ut sit voluntarium, debet esse prævisum, seu præcognitum: sed V. D. non prævidit hoc damnum, nec habuit experientiam, quæ potuisset fuisse fundamentum ad cognoscendum hoc damnum: ergo hic excessus non fuit mortaliter culpabilis.

14. P. P. R. semel evomui cibum, cum stomachus nimis aggravatus non potuerit eum sufferre, & digerere.

C. Per istum vomitum sensitne notabile damnum in sanitate?

P. Non P. R.

C. Aliquantum plus stomachum onerare, ita, ut vomitus tam de cibo, quam de potu sequatur, nisi adveniat aliud damnum notabile in sanitate, non est peccatum mortale, sed veniale; constat ex Decreto Innocentii XI. in Proposit. 8. videatur ejus explicatio tract. 10. n. 34. & 35.

15. P. P. R. dico pariter meam culpam, quod bis vino me inebriaverim.

C. Fuitne causa ebrietatis nimia quantitas vini sumpta, aut quod se pos-

sue-

fuerit ad ignem post moderatum potum, vel debilitas stomachi?

P. P. R. semel fuit causa quantitas vini, & semel debilitas stomachi, & capitis.

C. Voluntariè se inebriare est materia peccati mortalis, non solum ex eo, quod quis agat contra virtutem temperantiae, sed etiam, quod se voluntariè privet usu rationis, & per hoc ad statum bestiae se reducat; quando autem ebrietas oritur ex debilitate stomachi sine excessu in potu, non est culpa gravis. Toletus, Lessius, Navarrus, & alii, quos citat, & sequitur Basilius verb. Gula n. 5. & 6.

16. In hac occasione, qua se inebriavit per nimium potum, cognovitne, & praevidit, quod per potum sit usum rationis perditurus?

P. Cognovi, quod ex nimio potu facile mihi nocumentum sit secuturum.

C. Si ipsi in mentem non venisset aliquod damnum exinde secuturum, non commisisset peccatum mortale; quia non fuisset voluntarium, ut dixi: quapropter ad formandum iudicium, quod V. D. mortaliter peccaverit, sufficit, quod praecognoverit, quia per hoc se exposuit periculo se inebriandi: sed exponere se periculo est peccatum mortale, & culpa gravis: ergo V. D. in hoc graviter peccavit.

17. Habetne consuetudinem se inebriandi?

P. Raro mihi contingit.

C. Si haberet hanc consuetudinem,

esset incapax absolutionis, ut constat ex Decreto Innocentii XI. in Propositione 60.

Hic multum interest, quod Confessarius cum non paucis personis huic vitio ebrietatis obstrictis utatur Zelo, negando nimirum illis absolutionem; quia ordinariè veniunt sine proposito emendationis, & per hoc sunt absolutionis incapaces, etenim cum hæc passio & habitus sit difficilè mobilis à subiecto, nisi Confessarius hoc medium adhibeat, & imponat eis usum moderatum vini, & ut vinum adaquent, aliàs erit quasi impossibile, ut hoc vitium eradicari possit. Alia vitia, si non vincit ratio, saltem tollit ætas, vel minuens, vel auferens vires ad prosequendum, sed hoc vitium ebrietatis, quantum plus ætas decrescit, tanto magis consolidatur, & augetur.

Non minus est reprehensibilis illa complacentia nimis inordinata aliquorum, qui cooperantur, & positivè concurrunt ad aliorum ebrietatem gloriantes, ac si fortalitem hostis expugnassent sine reflexione gravis offensæ Dei, in quam incidunt ex data Proximo occasione peccandi.

CAPUT III.

De homicidio, mutilatione, & restitutione damnorum exinde provenientium.

18. P. P. R. me accuso, quod una nocte, dum fur ad spoliandam meam domum venerat, contra ipsum rectè de domo egredientem exploserim, & interfecerim eum,

M 2

C.

C. fuitne magna quantitas rei ablata?

P. Abstulerat mihi crumenam cum viginti Imperialibus.

C. Propter quantitatem unius Imperialis non est licitum occidere furem, ut constat ex Decreto Innocentii XI. in Proposit. 31. sed propter quantitatem, quam ipsi abstulerat, potuit eum occidere cum moderamine inculpatæ tutelæ; ut modò resolvam.

19. Potuitne V. D. suam pecuniam absque homicidio recuperare?

P. Ita P. R. paucis verberibus potuissem eum obligare ad deponendam rem ablatam.

C. Furem intrantem domum nocturno tempore occidere licitum est, & permissum in Jure tam Civili, quàm Canonico, quando bona ablata essent alicujus momenti, & ipsa aliter recuperari non possint; quia vim vi repellere licet, non solum ad tuendam propriam vitam, sed etiam bona temporalia à se licitè possessa: Insuper tales personæ aggrediuntur domus cum intentione interficiendi illarum Dominos; & si faciendo rumorem non fugiunt, signum est, quòd ad hoc absolute se determinaverint. Est quidem verum, quòd tam in ingressu, quàm in egressu, si possit impediri damnum, & furtum absque occisione, debeat fieri; quia alias deesset moderamen inculpatæ tutelæ. Et ob hanc rationem V. D. peccavit mortaliter contra justitiam occidendo illam personam, cum po-

tuerit paucis verberibus suam pecuniam, ut ipsamet fatetur recuperare.

20. Non tenetur tamen ad restitutionem omnium damnorum ex patratò homicidio secutorum propter excessum moderaminis inculpatæ tutelæ, sed solum pro rata ad proportionem excessus dicti moderaminis, juxta illud, quod cum aliis docet Diana part. 5. tract. 4. resol. 44.

Quamvis mihi verius videatur oppositum, quod docet Thomas Sanchez in suis consiliis tom. 1. lib. 1. cap. 4. dub. 9. n. 3. Vasquez, Navarrus, & alii, quos citat R. P. Fr. Leander de Murcia tom. 2. disq. 9. l. disp. resol. 19. n. 2. asserentes, quòd ille, qui occidit alium excedendo moderamen inculpatæ tutelæ, teneatur omnia damna ex tali homicidio secuta restituere; quia talis homicida est causa moralis, culpabilis, & efficax omnium illorum damnorum: sed ille, qui est causa efficax, & totalis damni secuti, tenetur ad restitutionem in integrum: ergo V. D. tenetur omnia damna ex homicidio secuta restituere; quia non servavit moderamen inculpatæ tutelæ, quod si servasset, ad nihil teneretur.

21. Ad hoc, ut videatur, quid restituere debeat juxta hanc secundam opinionem, quæ est securior: Mihi dicat; illa persona fuitne statim mortua?

P. Ita P. R.

C. Si vixisset aliquo tempore, V. D. teneretur ad restitutionem omnium expensarum in illius cura consumptarum.

Mihi

Mihi dicat, cujus conditionis erat defunctus?

P. P. R. erat Rusticus, & Fossor terræ.

C. Si non fuisset persona mercenaria, & in sudore vultus sui pecuniam sibi comparans: v. g. Eques, ad nullam restitutionem teneretur; quia exinde nullum damnum fuisset secutum; cum autem fuerit Rusticus, qui suam industriam, & labore domum suam sustentavit, ad restitutionem tenetur, ita Navarrus in Sum. lat. cap. 25. n. 22. vers. 15. Lessius lib. 2. de Just. cap. 9. dub. 23. num. 145.

22. Quot annorum fuit illa persona, quando eamdem interfecit?

P. P. R. fuit triginta annorum.

C. Fuitne persona robusta?

P. Fuit sat bonæ valetudinis.

C. Ad formandum iudicium de numero annorum, quibus naturaliter loquendo persona occisa potuisset vixisse, spectanda est ejus virium fortitudo, valetudo, & an labor illius ordinarius fuerit onerosus, defatigans, ac vires valde debilitans: sed ad stabilendum id, quod in his casibus justum est, mihi placet regula generalis, quam adstruunt Panormitanus, & Angelus verb. Restit. 1. §. Homicida, & alii, quod communiter censendum sit, defunctum 60. circiter annis potuisse vivere secundum dispositionem Legum de computatione; & Legem hereditatem ff. ad legem falcidiam. Et hoc mihi videtur magis rationabile: pri-

mò; quia modò natura est ita debilitata, ut vix inveniatur sexagenarius, in quo vires non decrecant, quique possit diutiùs laboribus incumbere: Secundò; quia licet aliquis ob firmam valetudinem possit attingere sexaginta annos, vel ultrà, viribus retentis, & ad laborandum aptis, attamen plures alii vix quinquagenarii vel moriuntur, vel non possunt amplius laborare: & sic in casu dubio, an attigisset sexaginta annos cum hac bona dispositione, vel an anno quinquagesimo suæ ætatis eam amisisset, rationabiliter videtur medium tenere, & adjudicare, quod vixisset viribus retentis, & ad laborandum aptis circiter sexaginta annis, prout communiter contingere solet: Et aliquando judicamus futura contingentia secundum communem contingentiam ut dicit Surd. de aliment. tit. 8. q. 1. n. 8. & conf. 454. num. 14. Tertiò; quia, cum sit casus dubius, videtur ad praxim reducendum illud adagium: media via est eligenda: ut habetur §. loenit. de instit. Quartò tandem; quia hoc videtur verisimilius, verisimilitudo dicitur cognata naturæ. Bald. conf. 180. lib. 3. Et sic de hac persona, quam V. D. interfecit, cum habuerit triginta annos, adjudicandum est, quod adhuc aliis triginta vixisset; & de hoc tempore debet restituere id, quod modò resolvam.

23. Hæc persona defuncta quantum in die lucrari potuisset?

M 3

P. Or-

P. Ordinariè duos regales quotidie lucrabatur.

C. Ex his duobus regalibus necessarium est demere id, quod quotidie pro victu, & vestitu per totum annum expendisset, ut advertit Lessius ubi supra, dub. 1. n. 124. Et sic, si quotidie lucratus fuisset duos regales, dematur unus pro victu suo, & vestitu insumendus.

Est etiam doctrina communis DD. cum S. Thoma 2. 2. q. 62. art. 2. n. 1. quod bona in spe minus æstimentur, quàm bona in possessione. Juxta quam doctrinam, cum lucrum, quod defuncto cessavit, fuerit solum bonum in spe, debet etiam demi id, in quo ob hanc rationem fit deterius; & quamvis DD. non doceant, quantum sit id, in quo bonum in spe fiat deterius, mihi tamen videtur, quod sit quarta pars: v. g. si res possessa valet octo, res in spe æstimanda est sex. Demptis duobus quartam partem constituentibus.

24. Sic etiam in lucro spectari debet labor, cui subjectus fuisset hic mercenarius, & detrahi pro rata secundum qualitatem laborum; ita Diana cum aliis 5. part. tract. 4. resol. 53. quia si aliquis operarius in fine anni potuisset suo labore sexcentum lucrari, 500. darentur, lubenti animo susciperet.

Præterea debent etiam eximi Festa, quæ sunt in Anno: v. g. 52. dies Dominicæ, & cætera Festa, similiter illi dies, quibus ob pluviam, vel alia impedi-

menta operari non potuisset, sic ergo pro quolibet año circiter centum dies eximi debent: demptis his portionibus cæterum hæredibus defuncti restituendum est. Modus autem melior, practicabilior, & securior erit, ut homicida conveniat cum dictis hæredibus, & procuret, ut aliqua tertia persona sincera, & non præoccupata componat cum prudentia, & modo magis proprio.

25. Dicat mihi, defunctus habuitne Filios, Parentes, vel uxorem?

P. P. R. non habuit, nisi unum Fratrem.

C. V. D. non obligatur ad ullius rei restitutionem ob hoc homicidium in sententia Lessii, Soti, & aliorum apud Fagundez in Decalog. lib. 5. cap. 19. num. 1. qui docent, quod, si defunctus non relinquat Filios, Patrem, vel uxorem (qui sunt hæredes necessarii) non sit obligatio restituendi damna secuta ex tali homicidio, quod censset esse probabile ipsemet Fagundez loco cit. num. 6.

P. P. R. mihi notum est, quod defunctus habuerit aliqua debita, quæ si esset in vivis, solvisset, teneor ne satis facere?

C. V. D. non tenetur, ita Lessius, & alii apud Fagundez ubi supr. num. 9. Diana 5. part. tract. 4. resol. 29.

26. P. P. R. hæreditavi bona mei Patru, quem scio pro certo unum occidisse, nec propter hoc homicidium ulli rei satisfecisse.

C. Habuitne illa persona à suo Patruo occisa hæredes necessarios?

P. Ita **P. R.** habuit unum Filium.

C. V. D. tenetur de illis bonis, quæ hæreditavit, refarcire damna, quæ Filio ob occisionem sui patris supervenerunt; quia sicut docet Sanchez in Sum. tom. 1. lib. 2. cap. 22. n. 74. usque ad 84. Murcia disq. tom. 2. lib. 4. disp. 9. resol. 25. n. 6. & Diana part. 5. tract. 4. resol. 53. obligatio restitutionis damnorum secutorum ex homicidio non est solum personalis, sed etiam realis transiens ad hæredes: sed **V. D.** est hæres sui Patruus: ergo tenetur ad restitutionem damnorum, quæ ex homicidio provenerunt.

P. Bona à me hæreditata sunt nimis aggravata aliis debitis.

C. Ista debita suntne affeclurata in his bonis per modum hypothecæ?

P. Ita **P. R.**

C. Solutis his debitis remanebitne capitale ad satisfaciendum damnis homicidii?

P. P. R. nec omnia bona sufficient ad solvenda debita.

C. Hoc supposito **V. D.** non obligatur tanquam hæres damna per mortem secuta compensare; quia hæres non obligatur debita defuncti solvere, si hæc excedant bona relicta; ut cum Sanchez & aliis dicit Bonacina de contract. tom. 2. disp. 3. q. 17. punct. 7. n. 3. bona relicta à suo patruo non sufficiunt pro satisfactioe hujus damni: ergo **V. D.** non obligatur, sed alia debita sol-

vere tenetur; quia ratione hypothecæ habent præcedentiam.

27. **P. P. R.** me accuso, quòd in alia occasione vulneraverim unum, sed non est mortuus.

C. Habuitne animum ipsum occidendi?

P. P. R. non, sed tantum ut signatus maneat.

C. Peccavit graviter contra justitiam inferendo hoc damnum proximo, satisfecitne expensis factis ob vulneris curam?

P. Ita **P. R.**

C. Et ob lucrum cessans ex tam diutina detentione in lecto?

P. Etiam **P. R.**

C. Liquidò constat, quòd **V. D.** obligabatur ad utriusque restitutionem, nisi fortè vulneratus fuisset nobilis, vel Eques, cum in similibus personis vendere sanguinem habeatur pro ignominia; & ex hac ratione ille, qui occidit, vel vulnerat hujusmodi personam, non tenetur ad restitutionem, ut dicit cum Sanchez, & aliis Diana part. 5. tract. 6. resol. 51.

C. Vulneratus remansitne eum aliqua cicatrice ob illatum ictum?

P. In facie remansit una cicatrix.

C. Propter hanc deformitatem **V. D.** non tenetur quidquam restituere; ita Thomas Sanchez in opusculo tom. 1. lib. 1. cap. 4. dub. 1. n. 7. & alii; quia mutilatio, cicatrix, etiam vita non sunt pretio æstimabilia, & pro re pretio non æstimabili nulla facienda est resti-

restitutio: ergo pro illa cicatrice V.D. non obligatur ad ullam restitutionem.

Limitatur hæc doctrina in casu, quo cicatrix, vel deformitas inferretur alicui. feminæ destinatae ad Matrimonium, ad quod ineundum ratione illius deformitatis majori dote indigeret; tunc enim esset obligatio refarciendi excessum dotis necessarium propter cicatricem ad honestè nubendum; ita Gomez alii citati à Fagundez ubi supra cap. 20. num. 7.

C A P U T IV.

De Duello.

28. P. P. R. confiteor, quòd in una provocatione aliquem occiderim.

C. Fuitne V. D. causa, & motivum provocationis, vel fuit ab altero induc- ta?

P. Alter me provocavit evaginando gladium, jurando, quòd, nisi certamen, & pugnam subirem, me occidere vellet.

C. Fuitne hæc persona talis, de qua V. D. prudenter dubitare potuisset, quòd, si non acceptasset provocationem, ipsam occidisset?

P. P. R. fuit homo ita crudelis, ut nihil plus æstimaverit occidere hominem, quàm muscam.

C. Non habuit V. D. aliud medium se extricandi?

P. Non P. R.

C. Ergo V. D. non peccavit in hoc homicidio, ita Azorius part. 3. lib. 2. cap. 5. q. 3. Navarrus cap. 15. num. 9. Toletus lib. 5. cap. 9. & alii, qui do-

cent, quando provocans sit talis, de quo prudenter judicari possit, quòd, nisi provocatus provocationem acceptet, sit eum occisurus, nec aliud medium se extricandi adsit, possit provocatus provocationem acceptare; & si alio modo vitam suam defendere nequeat, licitum sit ipsum occidere; quia hoc homicidium committitur in defensionem propriæ vitæ, & ad se redimendum à vexatione: Ipsumque Jus naturale concedit, ut quisvis suam vitam defendat, & se à vexatione redimat eo modo, quo potest: ergo &c.

29. P. P. R. confiteor, quòd alium virum continuo me molestantem, ac ignavum, formidolosum, & sordidum, me appellan- tem provocaverim ad duellum ad evitandam hanc molesti- am.

C. Contigitne aliquod infortunium?

P. Non P. R.

C. Habuitne V. D. moralem certitudinem, quòd ex neutra parte damnum notabile esset secuturum;

P. Ita P. R. quia hic casus contigit in præsentia amicorum, quos pro indubitato statim nos reconciliaturos tenui, uti factum est.

C. V. D. in hoc casu peccavit mortaliter; quia, licet ipsius finis fuerit ad se liberandum ab illa molestia, medium tamen fuit illicitum, & prohibitum, non sunt facienda mala, ut eveniant bona. Verum quidem est, quòd in hoc casu excommunicationem Clementis VII. non incurrerit. Sic cum Trulench, & aliis docet Diana part. 2. tract.

tract. 16. resol. 53. & part. 3. tract. 6. resol. 1. qui dicunt, quod ille, qui provocationem admittit ad suum honorem tuendum, & se à vexatione liberandum cum morali certitudine de nullo damno, vel infortunio secuturo, excommunicationem non incurrat: sed hoc accidit V. D. in sua provocatione: ergo excommunicationem non incurrit.

Notetur hæc doctrina pro militibus, qui propter quamcumque controversiam frequenter ad duellum se provocant, cum morali tamen certitudine, quod illorum Signifer, aut alii illic ipsos sint reconciliaturi, negatis interim mediis jaculandi, & se vulnerandi: hi inquam, licet peccent graviter se provocando ad similia duella, excommunicationem tamen non incurrunt.

30. P. P. R. alia vice occidi virum in una provocatione, quam facile evitare potuissem.

C. Provocavitne V. D.?

P. Non P. R. sed alter me provocavit; potuissem tamen facile me extricare.

C. In provocatione sunt duo peccata mortalia: unum contra charitatem propriam; alterum contra justitiam; quia se exponere periculo vitæ est peccatum mortale contra charitatem propriam: & contra justitiam est se exponere periculo occidendi proximum: In provocatione est manifestum periculum perdendi propriam vitam,

& occidendi proximum: ergo sunt duo peccata mortalia.

Præter hæc duo peccata, ille, qui provocat, peccat etiam peccato scandalis; quia dat occasionem, & inducit proximum ad peccatum: sed inducere proximum ad peccatum, est peccatum scandalis: ergo &c.

Si provocans occidit provocatum tenetur refarcire omnia damna per mortem secuta; quia fuit causa totalis, & efficax, sed si provocatus occidit provocantem, ad nullam restitutionem tenetur; est communis. Layman, lib. 3. tract. 3. cap. 6. num. 5. Villalobos in Sum. p. 2. tract. 11. diffic. 25. n. 1. Diana part. 5. tract. 4. resol. 5. plerique alii. Et ratio est; quia scienti & volenti nulla fit injuria: ille, qui provocat ad duellum, scit, quod se exponat periculo perdendi vitam, & hoc non obstante se exponit, quærit, & sollicitat: ergo, quando provocat, si occiditur, non fit ipsi injuria.

31. Tam provocans, quam provocatus excommunicationem reservatam Sedi Apostolicæ à Clemente VIII. incurrunt, quam etiam incurrunt Dominilocum, vel situm pro complemento provocationis concedentes, vel non impediens, cum possint in suo dominio; sic pariter incurrunt provocationi cooperantes, imperando, consilium; vel auxilium præbendo, intimando; vel publicando duellum.

Etiam incurrunt assistentes, & aspi-

cientes duellum tanquam testes; non autem ille, qui casu, & fortuito illuc transit, vel ex loco occulto conflictum prospicit. Bassæus verb. Duellum 8. usque ad 9. inclusivè.

Ab hac autem excommunicatione possunt absolvi toties, quoties per Bullam Cruciata, & per privilegia Regularium; ita Rodriquez tom. 1. q. 61. art. 5. 6. & 7. & alii, de duello accuratius loquar part. 2. hujus praxis tract. 17. n. 12. & seq. ubi videri possunt notata ad hanc materiam spectantia.

Pro nunc sufficit scire, quòd per Decretum Clementis VIII. An. 1592. editum vetitum sit Regularibus absolvere ab hac excommunicatione. Vide Bullat. Rom.

CAPUT V.

De Abortu.

32. **P.** P. R. dico meam culpam, quòd cuidam puellæ foetum in utero habenti, & per hoc multum afflictæ ob timorem infamiæ exinde secuturæ dederim consilium, ut sumat unam potionem pro faciendo abortu.

C. In Decreto Innocentii XI. proposit. 34. & 35. damnatur opinio, quòd ante animatum foetum licitum sit procurare abortum ad fugiendam infamiam, vel mortem, quæ foeminæ secutura timetur: hoc jam est improbabile. Mihi dicat V. D. fuitne jam foetus animatus, quando ad abortum consilium dedit?

P. Nescio P. R.

C. Quantum temporis erat, à quo puella conceperat?

P. P. R. Secundum dicta puellæ erat foetus trium mensium.

C. Ergo non est difficultas, quòd jam fuerit foetus animatus; etiam secundum opinionem nimis latam Aristotelis lib. 7. de Anima cap. 3. & Plinii lib. 7. cap. 6. qui dicunt, quòd masculi sint animati intra 40. dies, foeminæ verò intra 80.

33. Hæc puella fuitne determinata ad se interficiendum, si per aliud medium non potuisset liberari ab infamia?

P. P. R. illa fuit desperationi, & suffocationi sui ipsius proxima.

34. C. Dicat mihi, fuitne effectus abortus in puella secutus?

P. Non P. R.

C. Sumpsitne illa potionem aliquam ex consilio V. D. in hunc finem?

P. Ita P. R.

C. Præter peccatum homicidii attemptati procurando abortum hujus creaturæ jam animatæ, incurrit etiam excommunicationem Xysti V. quam deinde Gregorius XIV. moderabatur, & modò comprehendit omnes procurantes abortum, consulentes, auxiliantes, ordinantes medicinas, vel alia remedia post animationem foetus. Non incurritur tamen dicta censura, quando foetus non est animatus, nec quando remedia, vel consilia solum eo sine dantur, ut foemina deveniat sterilis, vel non concipiat. Si effectus fuisset secutus, incidisset etiam in irregularitatem.

35. Et quamvis ad censuras incur-

ren-

rendas communiter requiratur, ut sequatur effectus, & opus consumetur, at tamen, quando quidem hæc excommunicatio fulminatur contra auxiliantes, consulentes, vel procurantes abortum, dicitur effectus secutus, & dum foemina sumit medicinam, vel utitur remediis, licet non sequatur abortus. Ita Grafs, & Bortel. apud Bassæum verb. Abortus num. 5. §. 6. Et siquidem hæc puella sumpserit potionem ex consilio V. D. quamvis non fuerit secutus abortus, V. D. tamen incurrit dictam excommunicationem, quæ modo est reservata Episcopis, & potest absolvi per privilegium Bullæ, à Regularibus habentibus facultatem à suis Superioribus. Vide Bassæum loc. cit. & Villalobos part. 2. tract. 12. diff. 14. num. 2.

Probabile est, quod pœnæ privationis officiorum, & beneficiorum Ecclesiasticorum contra procurantes, consentientes, vel dantes auxilium ad abortum non incurrantur ante declarationem Judicis sententiam, sic docet Marchinus, & alii, quos citat Barbosa de potest. Episcop. part. 2. alleg. 44. n. 29. videatur id, quod de abortu dicam tract. 10. super Proposit. 34. & 35. damnatas, & part. 2. hujus praxis tract. 14. cap. 3. n. 28. & tract. 16. cap. 4. n. 25.

CAPUT VI.

De Excommunicatione Canonis: Si quis suadente diabolo, & de aliquibus effectibus, & notatis hujus excommunicationis.

36. Excommunicatio una est major, altera minor: Excommunicatio major est censura Ecclesiastica, qua homo baptizatus separatur à communione Fidelium: Dicitur censura, per quod convenit cum suspensione, interdicto, & irregularitate ex delicto, juxta sententiam, quæ dicit eam esse censuram: Dicitur Ecclesiastica, ut intelligatur, quod soli Judices Ecclesiastici, & non sæculares habeant potestatem ferendi censuras: Dicitur qua homo baptizatus; quia Gentiles, Pagani, & Hebræi, qui non sunt baptizati, sunt incapaces excommunicationis incurrendæ, aut alterius censuræ; quia hæ sunt pœnæ, quibus Ecclesia suos subditos punit; sed illi, qui non sunt baptizati, non sunt Ecclesiæ subditi: ergo non sunt capaces incurrendi censuras: Dicitur tandem separatur à communione Fidelium; quia per excommunicationem majorem fit homo inhabilis, ad communicandum cum Fidelibus tam in rebus Divinis, quam politicis ut infra dicam n. 45.

37. Aliquæ excommunicationes sunt à Jure, aliæ ab homine: à Jure sunt illæ, quæ feruntur à Lege, & hæ durant, licet moriatur ille, qui eas tulit: Ab homine sunt illæ, quas Judex fert per modum præcepti, vel particularis sententiæ; & istæ cessant per mortem easdem ferentis. Ex hoc sequitur, quod licet ille, contra quem fuit lata excommunicatio, ab hac debeat absolvi; si tamen eandem non incurrit

vivente illo, qui eam tulit, neque post ejus mortem incurret; ut in simili casu dicam, quando tradam de casibus reservatis tract. 11. in Appendice n. 3. advert. 3. Excommunicatio potest esse latae sententiae, vel ferendae, & qualisnam differentia sit inter has duas, explicabo, ubi loquar de censuris in communi, 2. part. hujus praxis tract. 17. n. 289. & seq. in explicatione Proposit. 44. ab Alexandro VII. damnatae.

38. Excommunicatio minor est censura privans Sacramentorum participatione, & electione passiva. Dicitur censura, in quo convenit cum excommunicatione majori, & aliis censuris: Dicitur privans participatione Sacramentorum, in quo distinguitur ab excommunicatione majori, tanquam inclusum ab includente, vel secundum magis, vel minus: quia excommunicatio major non solum privat participatione, aut receptione Sacramentorum, sed etiam administratione: minor verò non privat administratione, sed solum receptione, licet venialiter peccet, qui cum excommunicatione minori Sacramenta administrat. Vide Sancium in select. disp. 32. num. 11. §. Nec. Additur & electione passiva ad distinctionem excommunicationis majoris, quae privat electione passiva, & activa, id est, posse eligere, & eligi, sed minor tantum privat electione passiva. Advertendum tamen est, quòd, si unus fuerit electus, valida sit electio,

quamvis non licita, sed peccato mortali obnoxia; ut constat ex cap. si celebrat. de Cler. excomm. Excommunicationem minorem potest quis incurrere per peccatum veniale; & solum incurritur per excommunicationem cum excommunicato excommunicatione majori: ab hac excommunicatione minori, cum non sit reservata, potest absolvere quivis Confessarius. Qui totalem intelligentiam censurarum habere desiderat, potest videre aliam partem conferentiarum moralium; modò in sequentibus interrogationibus solum resolvam id, quod est magis practicum.

39. P. P. R. me accuso, quòd in Clericum manus injecerim.

C. Vulneravitne, vel graviter eum percussit?

P. P. R. unum Colaphum ipsi dedi.

C. Tres dantur species percussio- num; una est levis, altera mediocris, & tertia gravis. Percussio levis dicitur illa, quae nullam maculam, vel signum offenso relinquit: v. g. dare pugnum, vel trudere aliquem pede, vel leviter baculo percutere, & vocatur levis, non ex eo, quòd non sit peccatum mortale, sed ideò, quia non habet in se illam malitiam requisitam à Lege. Percussio gravis est, quando sequitur alicujus membri mutilatio, magna effusio sanguinis (non autem è naribus) ex aliquo vulnere, vel quando ictus est gravis, licet parum de sanguine exeat, vel quando percussio est igno-

ignominiosa, ut est percutere cannâ, dare colaphum, vel quando persona est graduata: v. g. Episcopus, vel alius Prælati.

Percussio mediocris est illa, quæ mediat inter levem, & gravem: v. g. dentem pugno extrudere, & multitudinem crinium evellere.

Percussio mediocris, & gravis sunt reservatæ summo Pontifici, levis verò Episcopo, & omnes per Bullam absolvi possunt. Bassæus verb. Excom. 7. n. 7. possunt etiam ab his absolvere Regulares vi privilegiorum, nisi sint reservatæ Sux Sanctitati, ut sunt gravis, & mediocris, levis etiam quando est publica. Ita Sanchez tom. 2. in Sum. 6. cap. 17. n. 47. & cum aliis P. Leander à Murcia in explicat. Regulæ N. P. S. Francisci cap. 7. q. 8. select. §. 1. n. 34.

40. Scivintne V. D. quod sit excommunicationis, manus in Clericum injicere?

P. Ita P. R.

C. Si ignorasset, percussorem Clerici esse excommunicatum, quamvis ignorantia fuisset vincibilis, non autem crassa, aut supina, non incurrisset dictam excommunicationem. Sylvester, Tabiena, & alii, quos citat, & sequitur Sanchez lib. 9. de Matrim. disp. 32. n. 31. Diana part. 5. tract. 9. resol. 17. qui universaliter docent, nullam poenam Ecclesiasticam incurrere eam ignorantem, quamvis ignorantia sit culpabilis, vel vincibilis, non autem

crassa, & supina: sed excommunicationis est poena Ecclesiastica: ergo eam ignorans dictâ ignorantia excommunicationem non incurrit.

41. Dicat mihi percussio fuitne cum advertentia, vel tantum ex motu iræ primo?

P. P. R. quamvis fuerim ira incensus, nihilominus scivi hanc percussio- nem esse grave malum.

C. Requiritur etiam ad incurrendam hanc excommunicationem, ut percussio fiat cum advertentia, & deliberatione, qua deficiente non incurrit. Layman tract. 5. part. 2. cap. 5. n. 5. Cajetanus, verb. Excommunicat. cap. 10. Notando 6. dicto 4. & alii. Et ratio est; quia nulla excommunicatio major incurritur nisi per actionem, quæ sit peccatum mortale: atqui, quando percussio fit sine advertentia, vel deliberatione, non est peccatum mortale: ergo per percussio- nem sine advertentia factam non incurritur excommunicationis Canonis, quæ est excommunicationis major.

Cum verò V. D. fuerit operata cum advertentia, & sciverit percussio- nem Clerici habere annexam excommunicationem, hanc incurrit.

42. Nunc mihi dicat, fuitne percussio facta in loco publico, & coram multis hominibus?

P. P. R. in medio fori, quo magnus populus convenerat.

C. Si clàm hoc accidisset, & percussio fuisset occulta, licet esset ex-

communicatus, non tamen vitandus.

Dicat mihi, credideruntne circumstantes, quod ex motu iræ hoc egerit abque advertentia mali?

P.P.R. omnes viderunt, quod fuerim multum exacerbarus, & quod Clericus magnam mihi dederit ansam, caterum nescio, qualenam iudicium formarint.

C. Hoc est sufficiens fundamentum quo actio V. D. excusari potest, & quod circumstantes crediderint, hanc fuisse factam absque totali deliberatione, & sic V. D. usque modo non est excommunicata, tanquam excommunicatus vitandus, sed tanquam toleratus; quia Conc. Constantiense Anno 1414. celebratum declaravit, quod ad hoc, ut notorius percussor Clerici sit vitandus, requiratur, ut ejus actio nullo modo excusari possit: cujus factum non potest tergiversatione celari, aut aliquo Juris remedio excusari. Et quando percussor se excusare potest, dicendo, se id fecisse in sui defensionem, vel ex motu primo primo, non est vitandus; quia verò difficulter contingit, quod quilibet non habeat aliquem titulum probabilem pro excusatione, & tergiversatione percussoris, propterea ordinariè requiritur sententia Judicis, ut excommunicatus sit vitandus. Fagundez in Præcepta Ecclesiæ lib. 2. cap. 5. n. 12. Suarez tom. 5. de Censur. disp. 11. sect. 2. n. 13. Avila part. 2. cap. 6. disp. 2. dub. 4. §. Tertio sequitur Caspenlis tom. 2. tract.

25. sectio. 2. num. 15.

43. In aliis excommunicationibus (excepta hac Canonis) nullus habetur ut vitandus, usque dum non sit nominatim denunciatus post Judicis sententiam.

Excommunicatus vitandus est ille, cum quo alii Fideles nec in humanis, nec in Divinis communicare possunt, & illi, qui cum tali communicant, incurrunt excommunicationem minorem. Toleratus est ille, cum quo licite Fideles communicare possunt tam in Divinis, quam in humanis absque eo, quod incurrant excommunicationem minorem, quamvis ipsemet hanc communicationem inchoare licite non possit.

44. P. P. R. post hoc factum non abstinui ab auditione Sacri, nec à mutua communicatione indifferenter.

C. Illi, cum quibus communicavit, induxeruntne V. D. ad hanc mutuam communicationem?

P. Aliquando isti, aliquando ipsemet me introduxi.

C. Quamvis Concil Constantiense Anno 1414. celebratum ad evitanda pericula animarum, concesserit, quod cum excommunicato tollerato communicari possit, attamen hoc fuit concessum non in favorem excommunicati, sed aliorum Fidelium, ut constat ex ipsis Concilii verbis: per hæc autem non intendimus ipsos excommunicatos in aliquo sublevare, aut quomodolibet eis suffragari. Ex quo habetur,

betur, quòd excommunicato tolerato non sit licitum se intrudere in communicationem aliorum Fidelium. sed si fuerit inductus, & initiatus ab aliis, potest licitè facere; & sic quotiescumque V. D. se intrusit in communicationem aliorum Fidelium, peccavit graviter, vel leviter secundum maiorem, vel minorem communicationem; & malitia huius peccati opponitur virtuti Religionis.

45. P. Dicat mihi R. P. in qua re deberem abstinere à communicatione Fidelium?

C. In omnibus, quæ in hoc versu continentur.

Os, Orare, Vale, Communio, Mensa negatur.

Pro os prohibetur omne colloquium, etiam privatum, cuius qualibet dictio suam explicat prohibitionem. Item per nutus, litteras, internumcium, & quævis signa amicitiae, & societatis, ut sunt oscula, amplexus, acceptatio munerum tam activè, quàm passivè.

Per orare prohibetur audire Missam, Divino officio, & Processionibus publicis interesse, offerre Sacrificium Missæ pro excommunicato, administrare ipsi Sacramenta, vel ab eo recipere, non prohibetur tamen orare Deum pro ipso etiam in Memento Missæ, cum in hac Sacerdos, non ut Minister publicus, sed ut persona privata oret.

Per vale intelligitur prohibita omnis honorifica salutatio, & honor, sive

verbis, quæ afferunt honorem, & communicationem ipsi excommunicato; quando verò ille primus est in exercenda aliqua urbanitate, vel scribendis litteris, non est peccatum, eadem humanitate correspondere; quia iste est actus politicus nullatenus virtuti oppositus.

Per verbum communio intelligitur illicita omnis, & quæcumque Societas cum excommunicato, in habitatione, in exercitio, in contractu, & similibus, licet, si aliquis contractus celebretur cum excommunicato, erit illicitus sed non invalidus.

Per alteram tandem particulam Mensa prohibetur participatio, & communicatio cibi, & potus, & quæ dicitur communicatio in eadem mensa formaliter per aliquam societatem, & amicitiam, non verò, quando quis reperiatur in aliquo hospitio, ad quod etiam casu devenerit excommunicatus, tunc enim non est prohibitum in eodem loco, sive etiam in eadem mensa comedere, dummodò unusquisque suum habeat cibum, nec comedat cum excommunicato ratione societatis, sed unusquisque attendat refectio, ut advertit Suarez de Conf. disp. 5. sect. 2. n. 6.

Quando excommunicatus est vitandus in nullo supradictis casibus licitum est communicare cum illo, nec illi cum aliis Fidelibus; sed quando est toleratus, licitum est Fidelibus communicare cum illo, ac si non esset excom-

communicatus; excommunicato vero non est licitum inchoare communicationem cum Fidelibus, aut se spontè ingerere; nisi sit inductus, vel ab illis invitatus.

46. R.P.R. quomodo ergò me debeo gerere cum hominibus meæ familiæ propter usum vitæ necessarium, & sustentationem?

C. Excommunicatio est præceptum humanum, quale dictam communicationem prohibet, non potest autem aliquid præcipere, quod sit contra præceptum naturale, & sic in multis casibus excommunicato, etiam vitando licet communicare cum Fidelibus, qui casus comprehenduntur in hoc versu.

Utile, Lex, Humile, Res ignorata, Neceffe.

47. Per has particulas Utile, & Neceffe intelligitur quæcumque utilitas, & necessitas moraliter, tam ex parte excommunicati vitandi, quàm ex parte aliorum participantium cum eo, v.g. licitum est petere eleemosynam, & eam dare excommunicato, & si sit Medicus vel Chirurgus ab illo curari, ejusque persona in infirmitate uti.

Per secundam particulam Lex intelligitur jus, & lex Matrimonii; ideòque quando maritus esset excommunicatus, potest communicare uxor cum ipso non solum quo ad thorum, sed etiam in omnibus rebus ad bonam familiæ gubernationem spectantibus. Idem dicendum de marito non ex-

communicato, quando luxor esset excommunicata.

Per tertiam particulam Humile intelligitur officium, obsequium, vel subiectio servorum, subditorum, filiorum; adeòque poterunt filii cum parentibus, servi cum Dominis, subditi cum Prælati excommunicatis communicare; & universaliter, quando in una familia est aliquis excommunicatus, omnes, qui sunt de familia, possunt cum ipso communicare. Ita Bonacina de Gen. disp. 2. q. 2. p. 3. §. 2. n. 27.

Per quartam particulam Res ignorata intelligitur quæcumque ignorantia sive Juris, sive facti, sive inadvertentia inculpabilis, quæ excusat, ne incurratur in minorem excommunicationem ratione communicationis cum excommunicato vitando: Ignorantia facti est, quando non scio, quòd Petrus sit excommunicatus, vel vitandus; Ignorantia Juris verò est, quando licet sciam, quòd Petrus sit excommunicatus vitandus, non scio tamen, quòd Lex prohibeat communicationem cum excommunicatis; utraque hæc ignorantia, vel inadvertentia licitam reddit communicationem cum excommunicato, excusatque à peccato, & à censuris incurrendis juxta communem DD. sententiam.

48. Ad hoc ut v. d. sit à scrupulis libera, si habet Bullam Cruciatæ, ab hac excommunicatione absolvam?

P. Ita P. R. habeo Bullam.

C.

C. Libenter absolvam; necessarium tamen est, ut prius satisfaciatur Clerico ob injuriam illatam.

P. Quomodo debeo satisfacere?

C. Petendo veniam; & si eum vulneravit, omnes expensas factas in cura vulneris debet solvere.

P. P. R. faciam libenter, sed praesenti non possum; quia Clericus est absens, nec possum à Sacra Synaxi abstinere ad evitandam infamiam.

C. Quando non potest parti satisfieri, communiter docent Theologi, ut offensor det arrham, quæ debet esse pignoratitia, hoc est ut det aliquod pignus in signum, quod sit satisfactorius; & si hoc fieri non possit, sit arrha, vel cautio fidejussoria, id est, ut assignet aliquem fidejussorem; & si etiam hoc fieri nequit, tunc sufficit, ut sit juratoria. Hoc est, ut juret, quod velit parti læsæ satisfacere.

Ego verò sum paucioribus contentus; & solum mihi sufficit, ut V. D. ferio emendationem promittat, & habeat efficax propositum satisfaciendi Clerico, hoc supposito eam ab excommunicatione absolvam sequendo doctrinam Laymanni lib. 1. tract. 5. p. 2. cap. 6. n. 8. §. Dico quartò in fine, & cum Valerio, Henriquez, & Dianap. 2. tract. 16. resol. 44. ubi docent, quod ad absolvendum ab excommunicatione in foro conscientiae sufficiat simplex promissio satisfaciendi parti læsæ, si Pœnitens est persona fidelis, de quo sperari possit, quod sit

promissa adimpletur.

49. P. P. R. in verbo viri promissis stabo. Attamen modò mihi incidit alius scrupulus; nempe, quod alia vice excommunicationem incurrerim ob vulnus, quod alteri personæ inflixit, Confessarius autem, qui me ab hac absolvit, ad nullam satisfactionem me obligavit, nec ego eandem spontè implevi, ideòque timeo, ne illa absolutio fuerit invalida.

C. Talis Confessarius (nisi excuset inadvertentia) peccavit mortaliter eam absolvendo, antequam parti læsæ satisfaceret, vel cautionem adhiberet pro futura satisfactione, si ad praesentem se obligare nequeat; per hoc tamen non fuit invalida absolutio ab excommunicatione, & aliis peccatis. Sanchez lib. 3. de Matrim. disp. 33. num. 3. & alii, quos citat Avila de Cens. p. 2. cap. 7. disp. 3. dub. 9. concl. 2. plerique alii.

Sed advertat, quod, quamvis Confessarius ex inadvertentia non imposuerit hanc obligationem, teneatur V. D. satisfacere personæ offensæ, secus verò noviter eandem excommunicationem incurreret; ita dicit Villalobos in Sum. p. 1. tract. 16. diffic. 20. num. 10. & constat ex cap. Eos de sent. excommunic. in 6.

50. Hæc excommunicatio, à qua Confessarius eam absolvit, fuitne Superiori reservata?

P. Ita P. R. Summo Pontifici.

C. Deposuitne juramentum ex mandato

dato Confessarii quòd, quando poterit, velit suæ Sanctitati se præsentare ?

P. Non P. R.

C. Absolvit fortè virtute Bullæ, Jubilai, vel alterius privilegii, vel eò, quòd pro tunc non potuerit ad suam Sanctitatem recurrere ?

P. Me absolvit virtute Bullæ.

C. Qui ab aliqua excommunicatione Papæ reservata absolvitur, eò, quòd ad suam Sanctitatem ob aliquod impedimentum recurrere nequeat, dicit cum Navarro, Corduba, Rodriquez, & Sanehez, Leander à Sacram. part. 4. tract. 2. disp. 17. q. 64. quòd sub juramento ad onus præsentationis cessante impedimento obligari debeat, exceptis impuberibus, & etiam sceminis secundum Avilam, & Sylvestrum, quos citat Leander ibid. q. 65. Avila tamen apud eundem Leandrum cit. q. 65, dicit, hoc juramentum se præsentandi in nulla excommunicatione imponi debere, nisi in illa, quæ incurritur ob percussione Clerici. Hoc idem tenet cum Avila N. R. P. Torrecilla in suo Exam. Epif. tract. 1. q. 1. sect. 4. diffi. 35. n. 130. pag. 49.

51. Ego verò opinor, quòd in foro conscientiae non sit necessarium sub juramento imponere onus præsentationis in ulla censura reservata, à qua absolvitur ille, qui habet impedimentum pro tunc recurrendi ad Superiorem, sed sufficiat simplex promissio, & firmum propositum Pœnitentis se præsentandi ablato impedimento, maxi-

mè, si sit persona fidelis in promissis servandis: Quod probo; quia in censura, in qua requiritur satisfactio partis offensæ, non est necessarium, ut ille, qui pro tunc nequit satisfacere, emitat juramentum satisfaciendi ablato impedimento, sed sufficit, ut firmiter proponat, se id adimpleturum, prout dixi num. 48. cum Laymanno, Valerio, Henriquez, & Diana: ergo nec erit necessarium, ut sub juramento onus præsentationis imponatur illi, qui absolvitur à censura reservata præsentando impedimento recurrendi ad Superiorem, sed sufficit, ut simpliciter absque juramento promittat. Consequentiam probo: ideò, qui absolvitur à censura, in qua satisfactio partis laesæ requiritur, non est necessarium, ut deponat juramentum, vel det aliam cautionem, sed sufficit in foro conscientiae promissio simplex; quia in foro pœnitentia, dicit Diana resol. 44. cit. deficiente possibilitate Pœnitentis propositum ejus firmum tantum valet, quantum datio pignorum vel fidejussorum in foro judiciali; ergo, si in foro conscientiae tantum valet propositum firmum, quantum externa causa pignoratitia, vel fidejussoria, & consequenter juratoria, sequitur, quòd quamvis pro absolutione à censura reservata in foro externo, & judiciali sit necessaria cautio juratoria de futura præsentatione ablato impedimento, pro absolutione tamen in foro conscientiae simplex promissio, & firmum pro-

propositum se præsentandi sufficiant. Hujus opinionis est N. R. P. Fr. Martinus de Torrecilla, cui oretenus hunc casum communicavi.

§ 2. Notandum tamen est primò, quòd, si impedimentum sit perpetuum, onus præsentationis imponi non debeat; ut dicit Bassæus verb. Excom. 7. sub num. 8. §. circa hos, sed solum in impedimento temporaneo dicta obligatio imponi debet; quia ad impossibile nemo obligatur leg. impossibile ff. de reg. jur. sed habenti impedimentum perpetuum est impossibile similis recursus: ergo nec ipsi imponendus.

§ 3. Notandum est secundo, quòd, quando Confessarius Pœnitentem absolvit à censura reservata absque impositione oneris se præsentandi Superiori ablato impedimento, per hoc non invalidetur absolutio à censura, ut videri potest apud Dianam part. 5. tract. 9. de Excom. resol. 68. §. Ad secundum, quamvis Confessarius peccet, si culpabiliter dictæ obligationis impositionem omittat; nec Pœnitens ab hoc onere liberatur ex culpabili omissione Confessarii, & si ablato impedimento non se præsentet, in eandem excommunicationem relabitur. Ex dict. cap. eos, qui de sent. Excom. in 6. Verum tamen est, quòd non requiratur personalis præsentatio Pœnitentis, sed sufficiat per Procuratorem; sic cum Navarro, & aliis Leander à

Sacram. part. 4. tract. 7. disp. 9. q. 21.

§ 4. Notandum est tertio, Pœnitentem absolutum à censura reservata non præcisè propter impedimentum recurrendi ad Superiorem, cui est reservata censura, sed virtute Bullæ, Jubilæi, vel alterius privilegii concedentis facultatem absolvendi à tali censura reservata non debere obligari ad se præsentandum postea Superiori, cui est reservata; ut cum Cornelio, & aliis docet R. Leander à Sacram. dict. part. 4. tract. 2. disp. 17. q. 69. Ratio est primò; quia Canones præcipiunt præsentationem Pœnitentis, quando hic absolvitur ab inferiori propter legitimum impedimentum se præsentandi Superiori; non autem, quando absolvitur virtute Bullæ, vel Jubilæi, aut alterius privilegii, per quæ Superior tribuit potestatem absolvendi absolute à censuris reservatis. Secundo; quia, quando vitalium privilegiorum datur absolutio à censura reservata, absolutio est directa, & non indirecta: sed sic est, quòd cum absolute directe non cohæreat onus præsentationis: ergo nec hoc imponi debet Pœnitenti absoluto vi Bullæ, Jubilæi, aut alterius privilegii tribuentis facultatem absolvendi à censura reservata.

✠ (+) ✠

CAPUT VII.

Cum in hoc Precepto prohibeatur homicidium, opera pretium duxi hic etiam agere de Scandalo, quod est mors spiritualis animæ Proximi.

55. **S** Scandalum, ut dicit S. Thomas 2. 2. q. 43. art. 1. & cum ipso communis Theologorum, est dictum, vel factum minus rectum præbens occasionem ruinæ: dicitur dictum, vel factum; quia scandalum dari potest operibus, & verbis: operibus datur scandalum peccando, vel in præsentia aliorum aliquid faciendo, quod sit causa eorum ruinæ; verbis datur scandalum, sollicitando, vel dando consilium ad malum, & coram aliis aliqua proferendo, quæ pariter eorum ruinam causent: Dicitur minus rectum, ad significandum, quod non solum verbis, vel operibus malis scandalum detur, sed etiam speciem mali habentibus: v. g. si quis verba jocosa, & æquivoca, in præsentia aliorum proferat, ex quibus eorundem secuturam ruinam prævideat: Dicitur tandem præbens occasionem ruinæ: quia, si verba, vel opera non sint causa lapsus, aut ruinæ, vel quia personæ jam prius sunt determinatæ ad malum, vel quia propter illa non moventur ad malum, non erunt peccatum scandali, ut infra dicam n. 58.

56. Scandalum unum est activum, aliud est passivum: Passivum est ipsa ruina, sive peccatum, in quod Proximus labitur: Activum verò sunt opera,

vel verba, quæ causant ruinam: Dividitur ulterius scandalum in datum, & acceptum: scandalum datum, quod alii vocant scandalum debiliū, & pusillorum, est, quando actio vel verbum Proximo fragili, & debili est occasio ad peccatum: scandalum acceptum, quod alii vocant pharisaicum, est quando Proximus ex sua malitia scandalizatur de operibus, & verbis, quæ in se non sunt mala, nec habent speciem mali. Scandalum potest esse particulare, & generale: scandalum particulare est, quando quis inducit alium ad peccatum, intendendo directè ipsius ruinam spiritualement: & hoc solet vocari peccatum demoniorum, & opponitur directè virtuti charitatis: scandalum generale est, quando quis est causa ruinæ Proximi, quam tamen directè non intendit; & hoc potest duobus modis contingere; primò, quando quis alium sollicitat ad peccatum propter utilitatem, vel voluptatem sibi exinde eventuram: v. g. quando quis inducit alium ad jurandum falsum ex intentione lucrandi aliquam litteram; vel ipsum inducit ad furandum, ut rem furto acceptam acquirat; vel sollicitat foeminam ad fruendum turpi voluptate: Secundò, quando quis sine intentione ruinæ Proximi, aut propriæ utilitatis est occasio ruinæ; v. g. quando quis jurat, blasphematur, aut aliud peccatum committit coram Proximo, cujus ruinam spiritualement exinde prævideat, licet illam directè non

non intendat. Scandalum generale re-
ducitur ad illam peccati speciem, ad
quam Proximum inducit. Est opinio
communis, ut infra dicam num. 59.

57. P. P. R. dico meam culpam,
quod jactanter dixerim coram aliqui-
bus meis amicis, me habuisse copulam
cum muliere aliena.

C. Habuitne V. D. tunc temporis
complacentiam de præterito peccato?

P. Ita P. R.

C. Nominavitne personam, cum
qua peccavit?

P. Ita P. R.

C. Fuitne persona boni nominis, &
æstimata pro honesta?

P. Ita P. R. saltem ego nunquam
aliquid in contrarium audiui.

C. Personæ, coram quibus se jacta-
vit, fueruntne tales, quod potuerit du-
bitare de earum lapsu ex auditu copu-
læ habitæ?

P. Non fuerunt totaliter sanctæ,
nescio tamen, quidnam in corde la-
tuerit.

C. In hac jactantia V. D. commisit
quatuor malitias specie distinctas: pri-
ma est peccatum jactantiæ, cujus ma-
litia generaliter opponitur virtuti Pœ-
nitentiæ, quia hæc virtus inclinatur ad
detestationem peccati; sed jactantia
opponitur detestationi; ergo genera-
liter opponitur virtuti Pœnitentiæ,
quamvis formaliter tantum opponatur
virtuti humilitatis, tanquam species su-
perbiæ; quia superbia ad æstimatio-
nem, & gloriam propriam anhelat:

ad hoc idem tendit jactantia: ergo est
species superbiæ.

Secunda malitia est complacentia,
quam V. D. habuit de peccato præte-
rito, cujus malitia est species luxuriæ
opposita virtuti castitatis.

Tertia malitia est detractio; quia
nominavit, & infamavit personam,
cum qua peccavit, hæc opponitur vir-
tuti Justitiæ.

Quarta malitia est scandali, & occa-
sionis peccandi, quam V. D. præbuit
audientibus suum lapsum.

58. Sed si audientes fuerunt ita pro-
bi, ut ex tali auditu non se determina-
verint ad peccandum; aut ita impro-
bi, ut jam fuerint parati ad peccandum
independenter ab hac narratione, ip-
sius jactantia non haberet malitiam scā-
dali; quia non esset occasio peccandi,
sic Palaeus part. 1. tract. 6. disp. 6. punct.
1. n. 4. Sed cum non fuerint ita probi,
nec adeo improbi, ut dixit, commi-
sit peccatum scandali jactando se de
peccato in illorum præsentia.

59. Dicat mihi, cujus status erant
personæ audientes?

P. P. R. unus est Sacerdos, alter u-
xoratus, reliqui sunt liberi.

C. In opinione communi, quod
scandalum reducatur ad peccati spe-
ciem, ad quam inducitur Proximus,
necesse est scire statum illorum, qui-
bus fuit datum scandalum. Attamen
secundum id; quod infero ex opinio-
ne Suarez disp. 10. de charit. sect. 2.
n. 4. Coninch disp. 32. de charit. num.

46. & disp. 28. num. 12. quam probabilem iudicat Lugo de Pœnit. disp. 16. sect. 14. n. 157. qui docent, quod, quamvis ille, qui consulit ejusdem transgressionem habenti votum castitatis, peccet contra votum, & hoc scandalum reducatur ad speciem sacrilegii, ille tamen, qui solum suo malo exemplo dat occasionem transgrediendi votum castitatis, non peccat contra votum alterius: atqui V.D. audientibus consilium ad peccandum non præbuit, sed solum ob suam jactantiam illis malum exemplum dedit: ergo secundum hanc doctrinam non est necessarium, ut illorum status explicetur; quamvis communem tanquam veram sequar, videatur pars 2. hujus praxis, tract. 14. cap. 6. n. 52.

60. Neque erit necessarium explicare numerum personarum, quibus fuit datum scandalum juxta doctrinam traditam à multis Theologis, quod unus numero actus non possit continere duplicem numero malitiam: atqui jactantia V.D. fuit unus numero actus: ergo non possunt in eo contineri duo peccata numero distincta: & sic sufficiet se accusare dicendo; P. R. me accuso, quod multis malum exemplum dederim in hac, vel alia specie peccati, absque explicatione personarum; ut dicit in propriis terminis de hoc casu Leander à Sacram. part. 1. tract. 5. disp. 8. §. 5. q. 8. quamvis sit securius sequi contrarium, & se accusare de numero personarum audientium, ita

Sanchez & alii, quos ibi citat Leander.

61. P. P. R. dico meam culpam, quod post emissum votum castitatis dederim consilium cuidam personæ ad patrandum peccatum inhonestum.

C. Hæc persona fuitne voto castitatis obstricta?

P. Non P. R.

C. Deditne consilium ad peccandum secum, vel cum aliis?

P. Ad peccandum cum aliis.

C. Cujus status erat persona, cui ad peccandum consilium dedit; & illa, cum qua peccare suasit?

P. Vir est uxoratus, foemina verò est soluta.

C. Quamvis hoc scandalum reducatur ad speciem adulterii dando viro uxorato consilium ad peccatum; ut superius dixi, ratione verò voti emissi V.D. non commisit sacrilegium; ita Sanchez lib. 5. Sum. cap. 6. num. 11. quia vi hujus voti V.D. non obligatur ad custodiam alienæ, sed propriæ castitatis: ergo contra votum castitatis non deliquit. Hoc idem docetur part. 2. hujus praxis tract. 14. cap. 6. num. 50.

62. In hoc tractatu multum interest, ut Confessarius graviter, & strenuè redarguat luxū, & excessum in ornatu, & vestibus pretiosis, quibus foeminae vanæ, & insipientes utuntur, iisdem obijciendo scandalum activum, & passivum ut in laqueos diaboli, & tertia lasciviae turpiter se convertant; vitium nō sufficienter deplorabile, quandoquidem

dem modestiâ fœmineo sexui adeo connaturali se expoliantes vanis suis ornamentis totum mundum ad sordes inhonestatis inverecundè invitant; & quod pejus est, de hoc nullum scrupulum sibi faciunt, cum tamen sit materia periculosissima, summæ consequentiæ. Admoneat eas Confessarius, hoc esse objectum reprehensionis, abominationis, ac detestationis sanctorum Patrum, & Doctorum uno ore prædicantium, huiusmodi excessum maxima poena dignum esse: "Innumeri Sancti, & Doctores & antiqui Patres huiusmodi abusum taxant, & igne æterno dignum existimant," dicit P. Laynez de ornam. & suc. mulier. q. 15. casu 12. Nec valet excusatio, quod sancti Patres reprehenderint, quia iudicarunt, melius esse abstinere ab his ornamentis, quam iisdem uti; non verò quod existimaverint, esse malum ita grave, & graviter per hoc delinqui: Ad hoc enim respondetur, quod sancti Patres, & Doctores non fuissent tali verborum pondere locuti, nisi etiam rem magni ponderis esse iudicassent; ut sufficienter exprimit Dionysius Carthusianus in Dec. vitæ Nobil. art. 14. his formalissimis verbis: "Sancti Patres, & Gloriosi, Illustrissimique Doctores contra ornatum superfluum, & exquisitum, curiosum, superfluumque vestitum tam rigore non scriberent, si in eis mortalem culpam existere non iudicarent, venialia quippe pec-

cata talem condemnationem non promerentur."

Nec subsistit excusatio, quod in hoc malam intentionem non habeant: quia, si percipiunt, vel percipere debent (cum toties id audiant à zelantibus Dei Ministris) se per huiusmodi luxus plurimis occasionem ruinæ præbere, quomodo hæc excusatio iis suffragari poterit? "Cavendum enim est, quod occasionem mali præstat, licet non intentione mali fiat," dicit eruditè Abulensis ad cap. 11. Matth. q. 24. lit. c. Et in historiis legimus, Deum propter huiusmodi excessum pluribus poenam irrogasse, hac vel alia excusatione nullatenus eis suffragante.

63. Mulieres tamen se se modestè ornantes, licet ex fine exhibendi pulchritudinem præcisâ aliâ pravâ intentione excitandi aliquem ad malum, non peccant mortaliter; nec si desiderent conspici ab hominibus, dummodo determinatè non sciant, quod illorum aliquis amore obliquo eas prosequatur; si enim hoc esset, mortaliter peccarent, quandocumque id absque necessitate facerent. Vide Bassæum verb. Scandalum §. 3. ad alios.

CAPUT VIII.

Exhortationes pro perseverantibus in odio.

64. Inter Præcepta à Christo Domino specialiter commendata præcipuum est illud Charitatis erga inimicos exhibendæ, non solum verbis, sed magis

gis præstantissimis exemplis; licet enim fuerit summè Sanctus, & innocens, imò ipsa Sanctitas, & Innocentia, fuit tamen ut latro, blasphemus, & dæmoniacus habitus, & tandem ut reus cruci affixus, hâsque injurias & contumelias summa longanimitate, & æquanimirate condonavit, ac pro crucifixoribus oravit. Nunquid maxima esset superbia, si homo majorem Deo se esse præsumeret: Immensa ergo Dei Majestas tot injuriis affecta sufferre, tolerare, & condonare voluit, & homo creatura vilis, & miserabilis imitari Deum renuet?

Dicam cum S. Paulo Hæbr. 12. Aspiciat V. D. in Authorem Fidei, & consummatorem Jesum, qui proposito sibi gaudio sustinuit Crucem confusione contempta. Contempletur eum vinculis alligatum: flagellis, & colaphis cæsum: spinis coronatum: Cruci clavis affixum: tot injuriis, calumniis, vexationibus expositum: Forſan injuriæ ab inimicis ipsi illatæ sunt æquales? procul dubio non. Si ergo Deus tot, & tanta sustinuit, ac summa constantia tot offensas condonavit, ut V. D. daret exemplum, cur ad hoc imitandum inimicis suis parcere recusabit?

Et si ulterius per discursum progredi velimus, quoties V. D. in Deum suum peccavit? quot injurias ipsi intulit? quoties eum contempsit? & hoc non obstante tot iniquitates sibi à Deo condonari exoptat? Ast caveat sibi, quia, si inimicis suis non parcat, nec Deus

ipsi parcat; & si eo præcipiente inimicos non diliget, nec ab eo diligi promerebitur juxta ejusdem Domini dictum: eadem mensura, qua mensi fueritis, remetietur vobis. Luc. cap. 6. Recogitet, quòd si in Oratione Dominica petit sibi dimitti debita, sicut ipse debitoribus suis dimittit, non dimittendo nec ipsi dimitti petat; & eo modo, quo V. D. cum Proximis suis egerit, sic Divina Majestas cum ea aget. Pro hujus veritatis probatione idem Christus in suo Evangelio dicit, quòd, cum homo quidam propter debitum ad carceres trudendus obtenta à Creditore remissione debiti noluerit alteri sibi debitori supplicanti debitum dimittere, in pœnam unius crudelitatis ad infernales carceres fuerit à Deo condemnatus. Hoc idem continget V. D. nisi proximi sui misereri decernat, ut videri potest in casu sequenti, relato in speculo exemplorum verb. Dimit. n. 4.

65. Fuit homo adeò vindictæ additus, ut injuriam quandam sibi illatam nullatenus condonare voluerit; decessit hic è vita, & cum in cantando Officio Defunctorum in Ecclesia præsentem corpore Sacerdos protulisset illa verba, parce mihi Domine (casus horribilis, & tremendus) Crucifixus Altaris Majoris manus è Cruce dissolvit, & iisque aures occludens, alta voce pronuntiavit: non pepercit, neque parcam.

Exemplum de Dei pietate erga parentes inimicos.

66. Narrat Surius in Festo translationis S. Donatiani, quòd, dum quidam Eques ad Templum huius Sancti Reliquias veneraturus venisset, inimicus ejus ad Equitis pedes procumbens de offensis ipsi illatis veniam petierit : indignatus Nobilis dixit : abi hinc, alias coram his Reliquiis de medio te tollam, & interficiam ; in qua obstinatione persistens, nec ad Sacerdotum preces parcere voluit.

Astira Dei, & Sancti non longè fuit ; quia de repente intenso oculorum dolore agitatus, visu corporali privatum se vidit, quo tamen amisso oculos animæ aperuit, ac de peccato veniam à Domino Deo petens inimico ex corde pepercit. Vix secuta fuit conciliatio cum inimico, per Sancti merita evanuit dolor, ac visum amissum recuperavit. Casus hic considerare nos admonet, quàm severè Deus puniat non remittentes injurias, & quàm grata è contra sit ipsi conciliatio cum inimicis.

TRACTATUS VI. DE VI. PRÆCEPTO.

Non Mœchaberis.

§. I.

Non dubito, quin quivis innocens affectibus, & mundo corde huius Præcepti lectioni, & stu-

dio incumbet eâ repugnantia, qua ego ad agendum de eodem me determinavi ; nihilominus, si Angelus ille, licet puritate excellentiori nostra præditus non fuit dedignatus Hierosolymam venire ad revolvendas aquas Piscinæ mendicis putridis plagis infectis circumdata pro solius infirmi salute : & sanabatur unus. Joan. 5. multò minus dedignari debet homo, licet in sui æstimatione candidus, & castus, perustrare huius Piscinæ aquas pro impertienda salute tot animabus contagio sensualitatis infectis. Faxit Deus, ut, quæ scribuntur, & præscribuntur remedia, & medicinæ, animabus infirmis proficiant : sed cum pestis huius vitii sit summè contagiosa, consultum est, ut, sicut Medicus corporalis de aliquo parvulo vasculo pleno odoribus, & aromatibus sibi providet ad se defendendum à qualitatibus, & impressionibus nocivis sibi obventuris ex communicatione cum infirmis : & sicut cubicula, ubi febricitantes febri maligna jacent, asperguntur aceto, ne intrantes, & visitantes inficiantur, ita pariter ut Confessarius ab infectione maligna sensualitatis immunis evadat, consulendum est inquam, ut sibi de suavissimo orationis odore, & mortificationis, circumspeditionisque aceto provideat.

§. II.

Antequam de particularibus speciebus huius Tractatus tradere incipiam. Suppono primò, per hoc Præ-

p

cep-

ceptum prohiberi omnia genera peccati luxuriæ, quæ cogitationibus, verbis & operibus committuntur: cogitationibus, consentiendo per modum delectationis, vel desiderii in turpia: verbis, loquendo de rebus obscænis: & operibus, inhonesta patrando. Suppono secundo, quod luxuria sit inordinatus appetitus venereorum, & unum ex septem peccatis capitalibus communius, & periculosius aliis; adeo commune, ut incipiendo ab ætate magis tenera regnet usque ad decrepitam, & senilem nulli, vel sexui, vel statui parcendo; & ita periculosum, ut, si semel introducatur in animam, dissimulatis blandimentis voluntati adhæreat, maxima cum difficultate eradicari possit propter multas, & valde profundas radices, quas in humanorum cordium terra germinare solet; idcirco magno studio, & vigilantia opus est, ne cordis dominium sibi arrogare præsumat.

Septem species luxuriæ numerantur, nempe, simplex fornicatio, stuprum, raptus, adulterium, incestus, sacrilegium, & peccatum contra naturam. Simplex fornicatio est accessus soluti cum soluta. Stuprum est accessus cum virgine, vel renuente, vel liberè consentiente juxta varias opiniones. Raptus est accessus cum foemina per vim adducta de uno loco in alium. Adulterium est alieni thori violatio, vel accessus viri soluti ad mulierem nuptam aut è contra. Incestus

est accessus cum consanguinea, vel affine intra quartum gradum. Sacrilegium est accessus cum persona votum castitatis habente. Peccatum contra naturam est effusio seminis extra vas debitum. Et hoc peccatum contra naturam habet tres species distinctas, quæ sunt pollutio, seu mollities, Sodomia nefandum crimen, & bestialitas. Pollutio, seu mollities est effusio humani seminis extra vas. Sodomia est accubitus, seu congressus inter personas ejusdem speciei, sive ejusdem, sive diversi sexus, sed in vase indebito. Bestialitas est accubitus, seu accessus ad suppositum alterius speciei.

In singulis sequentibus capitibus tradam id, quod magis practicatur, & succedit; & initium sumam à peccato contra naturam, quod nimis frequenter committitur, quamvis enim in hoc tractatu deberet etiam tradi de Sodomia, & bestialitate, quia autem de his in explicatione Propositionis 24. ab Alexandro VII. damnata agere debeo; idcirco ea ad part. 2. hujus praxis tr. 17. n. 150. & seq. remitto.

Non possum præterire, quin P. P. Confessarios admoneam, quod hoc Præceptum sit scopulus ordinarius obvians in confessionibus; hic occasiones proximæ, hic habitus mali inveniuntur; hic peccata, & circumstantiæ necessariæ ex timore, & verecundia occultantur.

Minister Dei zelo, & zeli discretione se vestiat, ut cum constantia christiana,

CAPUT I.

De peccato contra naturam.

stiana, & forti animo sciat loqui illis, qui in profunda occasionum fovea sunt immergi, & in retibus pravorum habituum illaqueati, utatur hic exemplis, & exhortationibus ad eos educendos ex tam misero, & caeco statu: & si hoc non sufficiat, negetur ipsis absolutio. Discretionem pariter opus est, ut modò suaviter, modò acriter, & præcipuè toleranter à lepra mundare valeat cor miseri Pœnitentis, qui ex ignorantia sui mali propriam infirmitatem curare negligit. Quia verò plures idiotæ coinquinati peccato contra naturam putant non posse ab eodem absolvi absque recursum ad Sacram vel Pœnitentiarum, vel Inquisitionem; idè Confessarius de rei veritate eos certiores reddat. Alii pariter dantur, maximè rustici existimantes, quòd Confessarius audito hoc peccato ad clamores, & injurias contra ipsos procedet (quod fortè aliquis insipienter, & iniquè practicavit) quare ita se gerat, ut experientia hoc falsum esse comperiant, & hoc eis erit motivum cor aperiendi, ac peccati venenum evomendi.

De cogitationibus, & verbis obscenis loquar in hoc Tractatu cap. 9. & 10. de osculis verò, & tactibus inhonestis part. 2. hujus praxistract. 17. num. 256. & seq. in explicatione Propositionis 40. ab Alexandro VII. damnata.

2. P. P. R. supplico, placeat habere modicam patientiam, & audire iniquitates meas; quia sum peccator magis sceleratus inter omnes, qui ex mulieribus nati sunt.

C. Mi Fili sit bono animo, non se affligat; quia exaudiam ipsius confessionem libenter, & permanenter absque admiratione alicujus rei mihi revelanda; etenim homo sum, sicut ipse, & summam hujus terreni vasis fragilitatem cognosco, nec unquam de peccatis auditis admirationem concepi, summat sibi animum, & dicat, quidquid vult, & habet, nec minimam rem ex timore, vel verecundia omittat; quia si infirmus infirmitatem suam medico non manifestat, eum curare nequit; & si V. D. omnes suæ conscientiae plagas mihi non manifestaverit, nec ego ipsam curare potero; quia unum peccatum ex malitia omissum causat mortem.

3. P. P. R. me accuso, quòd in mea pueritia me associaverim cuidam adolescenti, à quo edoctus pessimum crimen me polluendi, crimen hoc ego inde sapius patravi.

C. In illa ætate scivistine V. D. hunc actum esse peccaminosum, vel sibi imaginabatur, esse malum?

Hæc interrogatio adhibenda est cum juvenibus teneræ ætatis, & rusticis; quia multi horum censent, se in

hac materia non peccare, nisi peccatum cum persona diversis sexus consumment: ego enim plures adinveni ignorantes pollutionem esse peccatū.

P. P. R. non scivi.

C. Fuitne V. D. aliquando hoc confessa?

Ex hac interrogatione potest inferri à posteriori, utrum in talibus personis fuerit aliqua malitia; quia si confitentur absque eo, quod audiverint hoc esse peccatum, signum est, quod formaverint conceptum de turpitudine, & deformitate rei.

P. Nunquam cogitavi hoc confiteri, nisi, postquam audiui esse peccatum.

4. C. Quanto tempore fuit in hac ignorantia?

P. P. R. quatuor circiter annis.

C. Toto hoc tempore quoties in hoc peccatum cecidit?

P. P. R. quasi omni hebdomada bis.

C. Hoc peccatum est contra naturam: verum quidem est, quod in V. D. non fuerit peccatum propter ignorantiam, quamvis hoc peccatum Lege naturali prohibitum sit juxta communem Recentiorum sententiam, quæ admittit, posse dari ignorantiam invincibilem in rebus Lege naturali prohibitis: vide Caspensem tom. 1. tract. de peccatis disp. 5. sect. 2. num. 19.

5. Postquam in cognitionem venit, ceciditne aliis vicibus?

P. Sæpius.

C. Quoties commisit?

P. P. R. hoc crimen in me numerum non habet.

C. Quanto tempore in hoc vitio perseveravit?

P. P. R. usque dum uxorem duxi.

C. Cujus ætatis erat, dum uxorem duxit?

P. Viginti quatuor annorum.

C. In qua ætate venit in cognitionem hujus peccati?

P. De hoc non recordor.

C. Quando se associavit illi adolescenti, qui V. D. hoc peccatum edocuit, quot annos putat se habuisse plus, vel minus?

P. Mihi videtur, quod habuerim duodecim circiter annos.

C. Ergo si in hoc vitio perseveravit quatuor annis absque notitia ejus malitiæ, & vigesimo quarto suæ ætatis anno duxit uxorem: ab illo tempore, quo novit esse peccatum, usque ad matrimonium elapsi sunt octo anni; siquidem anno duodecimo apprehendit hoc vitium, & quatuor annis vixit in ignorantia, duodecim, & quatuor faciunt sexdecim annos; à decimo sexto usque ad vigesimum quartum debent esse octo anni.

P. Ita P. R. sic est.

6. C. Ab illo tempore, quo novit esse peccatum, quoties id commisit? & quoties in hebdomada, vel die numerando adinvicem dies?

P. P. R. non possum scire, quia aliquando per integram hebdomadam

non

non deliqui, aliquando verò sæpius in hebdomada.

C. Ergo sufficit, quòd accuset se habuisse hoc vitium per spatium octo annorum; sic docent communiter DD. cum Navarro, Victore, Cajetano apud Villalobos in Sum. tom. 1. tract. 9. diffic. 33. n. 5. Cano, Soto, quos citat Diana part. 3. tract. 4. resol. 89. Hoc enim est generale, & commune principium, quòd in quacumque materia, in qua poenitens individuum numerum suorum peccatorum explicare non potest, sufficiat, se accusare, quanto tempore in illo vitio perseveraverit.

7. Nunc mihi dicat, quando in has fragilitates cecidit, ferebaturne cogitationibus in mulieres?

P. Ita P. R.

C. Desiderabátne eas? quia si habuisset hoc desiderium præter malitiam peccati contra naturam, quam pollutio includit, commisisset aliam specie distinctam propter desiderium secundum circumstantiam objecti desiderati, & si desiderium fuisset in uxoratam, fuisset adulterium, si in consanguineam, vel affinem fuisset incestus; quia doctrina certa, & communis est, quòd desiderium efficax habeat eandem malitiam, quam habet objectum, ad quod fertur, & dirigitur.

P. P. R. mihi videtur, quòd, si pro tunc præsentem habuisssem mulierem, peccassem cum ea.

C. Desiderabátne actu pro tunc cum ea peccare? Quia peccatum non consistit in contingenti conditione, id est, si essem in hac, vel illa occasione, peccarem; quandoquidem etiam magis timorati de propria fragilitate dubitant, & timent, quòd, si essent in occasione, peccarent, per hoc tamen non peccant.

P. P. R. non habui hoc desiderium.

8. C. Solùm ejus cogitatio ferebatur in mulieres ad capiendam majorem delectationem in pollutione?

P. Ita P. R.

C. Ergo illæ fragilitates non distinguuntur specie ratione cogitationum, quibus delectabatur in variis objectis alterius sexus, sed omnes sunt ejusdem speciei; Ita Bassæus verb. Luxuria n. 18. Diana part. 7. tract. 12. resol. 15. Cajetanus, Bonacina, Azorius, & alii, quos citat, & sequitur Murcia tom. 1. disq. lib. 2. disp. 3. resol. 4. num. 3. Et ratio est; quia reminiscencia horum objectorum, quando non adest efficax desiderium, solùm est ad capiendam delectationem; atqui media, per quæ solùm intenditur delectatio, non causant distinctionem specificam, sed solùm aggravant intra eandem speciem: ergo pollutiones illæ non distinguuntur specie ratione objectorum.

C A P U T II.

De Incestu.

9. P. P. R. confiteor, quòd cum mea consanguinea indecens tripudium habuerim.

P 3

C. Hoc

C. Hoc tripudium fuitne ad obtinendam copulam?

P. Non P. R.

C. Habuitne internè desiderium? quia sicut efficax desiderium habet eamdem malitiam, quam habet actus, seu objectum desideratum, sic sine dubio hoc desiderium haberet malitiam incestus.

P. P. R. non habui similem intentionem, nec tale desiderium.

C. Estne passus illis in tripudiis effusionem seminis, vel se exposuit periculo effundendi?

P. Ita P. R. lapsus fui actualiter in hanc miseriam.

C. Clarum est, quòd copula, seu accessus ad consanguineam, seu affinem intra quartum gradum sit incestus, incestus quoque sit illius desiderium; aliquis tamen dubitavit, an similes actus, vel tripudia habita cum tali consanguinea, vel affine induant malitiam incestus: & ratio dubitandi est; quia copula sodomitica inter consanguineos, etiam in primo consanguinitatis gradu non habet malitiam incestus; ita Belocus, Homobonus, & alii, quos citat, & sequitur Murcia tom. 1. disp. lib. 2. disp. 2. resol. 19. n. 5. & tom. 2. lib. 4. disp. 40. resol. 6. n. 2. & 4. Diana part. 3. tract. 4. resol. 101. Quia juxta opinionem horum DD. solum contrahitur malitia incestus, quando intervenit copula apta ad causandam affinitatem: ergo in nullo horum actuum contrahitur malitia in-

cestus: consequenter ex hac doctrina videtur inferri, quòd nec tactus, nec tripudia cum consanguineis habeant malitiam incestus.

Attamen si in hac opinione veritas locum habeat, debet solum intelligi de tactibus sodomiticis, non verò de aliis, qui tales non sunt. Et ratio est: quia tactus ex fine operis ordinatur ad copulam: atqui copula cum consanguinea est incestus: ergo etiam tactus.

10. P. P. R. confiteor, quòd cognoverim consanguineam meam in secundo consanguinitatis gradu, & affinem in tertio affinitatis gradu.

C. Tam in uno, quàm in altero accessu V. D. commisit incestum; necessarium tamen non est secundum opinionem aliquorum, explicare gradum cognationis inter V. D. & illas personas, sed sufficit dicere, quòd cum sibi cognatione conjunctis intra quartum gradum peccaverit absque explicatione cognationis sive affinitatis, sive consanguinitatis. Cajetanus, Bonacina, Ledesma, quos citat Diana part. 1. tract. 7. resol. 31. & part. 4. tract. 4. resol. 234. Murcia tom. 2. lib. 4. disp. 10. resol. 6. n. 7. Et ratio est: quia differentia specifica desumitur ex oppositione cum diversis virtutibus: sed omnes gradus consanguinitatis, & affinitatis soli opponuntur virtuti pietatis, & eam diverso modo non respiciunt: ergo non distinguuntur specie.

Attamen contraria vera est, & communis,

munis, & saltem quo ad primum gradum debet specificè explicari. Videatur Bassæus verb. Incestus n. 3.

CAPUT III.

De Adulterio.

11. P. P. R. dico meam culpam, quòd tribus annis continuis pessimam familiaritatem, & amicitiam habuerim.

C. Cum quali persona?

P. Cum maritata.

C. Et V. D. in quo statu tunc fuit?

P. P. R. pariter & ego uxoratus eram.

C. Mulier hæc consanguinea sui erat, vel uxoris suæ?

P. Non P. R.

C. Ergo peccata commissæ fuerunt adulteria, & juxta sententiam communem quotiescumque habuit rem cum illa, commisit duo adulteria numero distincta; quia per duplex adulterium, ut in nostro casu contingit, duorum Matrimoniorum jura violantur, & duobus conjugibus injuria irrogatur; ita Moya in select. tom. 3. tract. 3. disp. 3. q. 4. art. 4. num. 11. Contrarium necessariò debent dicere illi, qui asserunt, quòd in uno numero actu non possint esse duæ malitiæ numero distinctæ. Cajetanus, Layman. Serra. Filiucius, & alii, quos citat Diana part. 3. tract. 4. resol. 164. Leander à Sacram. tom. 1. tract. 5. de Pœnit. disp. 8. §. 3. q. 20. 21. & 22. & tom. 4. de Censur. tract. 1. disp. 3. q. 42. plerique alii. Et ratio est; quia concreta

accidentalìa multiplicantur secundum multiplicationem subjectorum, & non formarum, ut docent Philosophi: peccatum est concretum accidentale, cujus subjectum est actus, & forma est malitia: ergo in uno numero actu non possunt esse duo peccata numero distincta.

12. Nunc mihi dicat, hæc persona ex suo concubitu concepitne aliquando?

P. Non P. R.

C. Adhibuitne aliquod medium, ne hoc sequeretur?

P. Ita P. R. effundebam extra vas.

C. Hæc circumstantia videbaturne ipsi esse peccatum distinctum?

P. Ita P. R.

C. Clarum est, quòd sit peccatum distinctum contra naturam. Non obliviscatur Confessarius interrogare, num conceperit: tum propter restitutionem damnorum, de quibus mox tradam; quia plurimi ex illo timore extra vas semen emittunt, maxime quando rem habent cum mulieribus non maritatis, per hanc interrogationem habetur perfecta notitia hujus novæ circumstantiæ peccata contra naturam.

13. Mihi dicat, præter actus consummatos habuitne cum hac persona oscula, aut tactus impudicos?

P. Ita P. R. quotiescumque eam accessi.

C. Non interrogo de hoc; quia tactus, & oscula habita ante, & post copulam

pulam sunt ipsi concomitantia, & consequenter non constituunt distinctum peccatum, ut docet Azorius part. 1. lib. 4. cap. 4. in fine. Henriquez in Sum. lib. 6. cap. 5. n. 5. Navarrus cap. 6. num. 7. & alii. Solum interrogo, an in distinctis ab actibus consummatis habuerit hæc oscula, sive tactus?

P. Ita P. R.

C. Tunc desideravitne accubitus?

P. Ita P. R. & si non fuit secutus, ex eo fuit, quia deerat opportunitas.

C. Ergo suo desiderio commisit adulterium.

14. In his tactibus estne passa V. D. pollutionem?

P. Ita P. R. Sæpius.

C. Quoties habuit tactus cum pollutione, & quoties sine?

P. P. R. his tribus annis sæpissimè fui passus, ita quòd numerum scire nequeam.

C. poteritne recordari, quoties habuerit tactus cum hac persona?

P. Certè hoc est mihi impossibile.

C. Ergo sufficit, quòd se accuset in hoc pessimo statu tribus annis fuisse, & omnes hos tactus, & pollutiones habuisse, juxta id, quòd superius dixi cap. 1. num. 6.

15. Mihi dicat, quando V. D. fuit sola, recordabaturne obscenorum, & turpium cum hac persona patratorum?

P. Ita P. multoties.

C. Eratne se polluendo?

P. Aliquando P. R.

C. Habebatne tunc temporis desi-

derium verè peccandi cum illa?

P. Non P. R.

C. Ergo hæc delectationes non contrahunt malitiam adulterii in sententia Vasquez part. 2. tom. 2. disp. 112. cap. 2. Sairi in Clavi Regia lib. 9. cap. 7. n. 10. Bonacinæ de matrim. q. 4. punct. 8. n. 19. Lessii lib. 4. de Justit. cap. 2. dub. 15. & aliorum multorum, qui distinguunt desiderium à delectatione, & dicunt, quòd desiderium, cum ordinetur ad opus, contrahat integram malitiam objecti, & circumstantiarum: sed delectatio, cum solum in speculatione consistat, & executionem non respiciat, non contrahit malitiam objecti, & simul circumstantiarum, sed solius objecti: adeoque ille, qui delectatur de maritata, consanguinea, vel virgine juxta sententiam horum Authorum non obligatur circumstantias harum personarum explicare, sed solum sufficiat dicere, me accuso, quòd habuerim tot delectationes morosas cogitando de mulieribus sine explanatione statum. Contrarium tamen communiter practicatur à timoratis, & bene faciunt.

16. Cum autem V. D. sit uxorata, hæc delectationes habent malitiam adulterii, licet dicamus, quòd delectatio non contrahat malitiam objecti, contrahit tamen malitiam subjecti, quia persona suâ circumstantiâ se spoliare non potest; quamvis videam, quòd aliqui DD. quos omisso nomine citat, sed non sequitur Bassæus verb.

Dilect.

Dilect. num. 5. §. An autem, dicent, quod uxoratus habens delectationes de muliere aliena non committat adulterium, nec injuriam suæ uxori inferat, quia ajunt, quod per Matrimonium solum obligetur ad non dandam carnem propriam alienæ mulieri, sed non ad se abstinendum à delectationibus: quam sententiam, quamvis Diana part. 3. tract. 6. Miscel. resol. 3. reprobet, postea tamen part. 9. tract. 6. resol. 4. admittit pro probabili. Hoc idem sentit Casparus Hurtadus, quem citat, & non reprobat Murcia tom. 1. disq. lib. 2. disp. 3. resol. 3. n. 6. Ego tamen nunquam huic doctrinæ assentirem; cum circumstantia personæ sit inseparabilis.

17. Mihi dicat V. D. quando cognoscebat suam uxorem, recordabaturne uxoris alienæ?

P. Ita P. R. multoties.

C. Pro tunc habebatne desiderium decumbendi cum illa, aut tantummodo de illa cogitabat ad majorem capiendam delectationem?

P. Cogitabam solum ob delectationem.

C. Si tunc habuisset desiderium peccandi, illa reminiscencia fuisset peccatum adulterii, sed cum tantum meram complacentiam habuerit; quamvis graviter peccaverit, adulterium tamen ratione hujus objecti non commisit, secundum opinionem, quam enarrare desino.

Hoc modo, & cum his interroga-

tionibus examinandi sunt Pœnitentes; qui multo tempore in malo statu vixerunt; & quodcumque non possunt numerum suorum peccatorum distinctè explicare, sufficit, quod se accusent de vitio, seu consuetudine peccandi; & qui cum variis personis peccarunt, se accusent saltem in genere, si determinatum numerum circumstantiarum mutantium speciem scire nequeant: v.g. an cum consanguineis, maritatis, Virginibus &c.

18. Mihi dicat ulterius, vivendo in hac amicitia solebatne noctu manere extra suam domum, vel dormire in cubiculo separato à sua uxore?

P. Sæpius solebam noctu foris dormire.

C. Hæc circumstantia habuit aliud peccatum in se, nempe injustitiæ; cum non duxerit vitam conjugalem cum sua uxore, & posuerit obicem ad non solvendum debitum.

19. P. P. R. dico meam culpam, quod ad aliam mulierem conjugatam viginti ferè vicibus accesserim.

C. Supponitne V. D. quod ex aliquo suo accessu aliquando conceperit?

P. P. R. bis; prima vice post novem menses, ex quo habui rem cum ea, peperit.

C. Hæc persona cohabitabatne tunc cum suo Marito?

P. Ita P. R.

C. Habuitne proles prius à suo proprio Marito?

Q

P. Ita

P. Ita P. R.

C. Ergo in dubio est, num filius sit ipsius, vel conjugis illius mulieris. Habétne aliquod fundamentum conjiciendi esse suum ex eo, quod post novem Menses sui accubitus sit natus?

P. Ita P. R. sed habeo etiam fundamentum conjiciendi, eum esse sui conjugis; quia cum eo dormiebat, & cohabitabat.

C. In casu dubio judicari debet, filiū esse legitimum; ita Lessius, Navarrus, & Sotus, quos citat, & sequitur Laymanus lib. 3. sect. 5. tract. 3. part. 3. cap. 14. num. 13. §. Sed quid. Villalobos in Sum. part. 2. tract. 11. diffic. 34. num. 5. & alii.

20. P. P. R. altera vice, in qua habui copulam cum hac persona, certus sum, quod ex me conceperit, & pepererit; conjux enim illius erat absens, certoque scio, eam cum nullo alio rem habuisse.

C. Ad procedendum in resolutione hujus casus cum certitudine debet supponi tanquam res stabilis, & firma, quod parentes teneantur filiis alimenta tribuere; Mater tenetur filium usque ad tertium annum nutrire; & Pater post hos tres annos, donec filius suā industriā, & labore se alere possit; sic definit Textus Civilis lib. 3. tit. 19. part. 4.

Debet etiam supponi tanquam res certa, quod Mater non teneatur cum periculo suæ vitæ, aut famæ manifestare filio, eum esse illegitimum.

Nec filius tenetur fidem præstare

Matri affirmanti, ipsum esse spurium; etiam si juramento hoc affirmet, vel constituta in articulo mortis: nisi rationibus ineluctabilibus Filius convincatur, & certior fiat de rei veritate. Azorius tom. 2. part. 3. lib. cap. 7. q. 5. Suarez tom. 5. de Cens. dist. 50. sect. 4. Videatur Diana part. 11. tract. 2. resol. 33. & tract. 6. resol. 55. Murcia tom. 2. disp. lib. 4. disp. 10. resol. 5. num. 6.

Notandum etiam est, hos filios illegitimos non solum præjudicare Marito Adulteræ, sed etiam aliis hæredibus; siquidem Maritus credendo suum esse Filium, relinquit ipsi partem hæreditatis absque ulla obligatione.

21. Mihi dicat, intulitne vim huic mulieri?

P. Blandimentis, & precibus tantummodo sollicitavi, vim verò non intuli.

C. Si vim intulisset, non solum obligaretur alere Filium, sed etiam solve-re expensas factas à Matre in partu, & alia damna compensare; ita Villalobos part. 2. tract. 11. diffic. 33. num. 1. Sed cum ambo consenserint, ambo ad supradicta damna tenentur.

22. Deditne huic mulieri consiliū, ut Filium spurium inter Filios legitimos induceret decipiendo conjugem, cæterosque Filios legitimos?

P. Hac de re nihil ipsi dixi.

C. Lessius lib. 2. de Justit. cap. 10. dub. 6. num. 46. Azorius part. 3. lib. 5. cap. 6. & 7. plerique alii sunt hujus

opi-

opinionis, quòd, siue Adulter confu-
lat Adultera, ut inter legitimos spu-
rium introducat, siue ex se sine Adul-
teri consilio Adultera hoc faciat, am-
bo obligentur non solum ad alimenta
præstanba, sed etiam ad damna hære-
ditatis, vel dotis, quam conjux Adulte-
ræ dedit Filio, & Filia spuria, resarciē-
da; quia semper verificatur, quòd am-
bo sint causa efficax horum damnorū:
sed qui est causa efficax alicujus dam-
ni, obligatur illud resarcire: ergo quo-
cumque modo Adultera Filium spu-
rium tanquam legitimum intrudat, si-
ve consilio Adulteri, siue non, ambo
obligabuntur ad resarcienda damna.

Quamvis Villalobos part. 2. tract.
11. diffc. 30. n. 5. Sotus lib. Justit. q. 7.
art. 2. Henriquez, quos probabiliter
sequitur Bartholomæus à S. Fausto in
speculo confessionis disp. 23. n. 7. do-
ceant, quòd, quando Adulter non con-
sulit Adultera, ut spurium inter legi-
timos introducat, sed illa propria spon-
te hoc facit, quamvis teneatur com-
pensare alimenta, quæ Maritus Filio
spurio dedit, non tamen alia damna ex
divisione hæreditatis, vel dotis prove-
nientia. Hoc idem ut probabile sequi-
tur Diana part. 2. tract. 17. qui est ter-
tius Miscel. resol. 55. Et ratio est;
quia si Adultera intentaret abortum
hujus foetus spurii, Adulter non dice-
retur causa hujus abortus, nisi aut con-
suleret, aut cooperatione sua adjuva-
ret: ergo hoc idem dici debet de in-
troductione Filii spurii inter legiti-

mos; licet verum sit id, quod dicunt
Lessius, & Azorius.

Modus, quo Adultera hæc damna
resarcire debet, est, conferendo Filiis
legitimis, vel veris hæredibus sua bona
paraphernalia, & dotalia, si habet,
vel alia acquisita ex propria industria,
vel si neutrum possit, parcat aliis ex-
pensis aliunde juxta suum statum sibi
debitis, extraordinariis laboribus in-
cumbat, ut sic damna Marito, & Filiis
legitimis illata resarcire queat.

Tandem quantum potest absque
sua infamia, tenetur consulere spurio
ingressum Religionis, quæ non
fit capax hæreditatis dummodò Filius
adeam aptus sit, vel ut Sacris initietur,
& accipiat Beneficium aliquod Eccle-
siasticum, quo contentus hæredita-
tem aliis renuntiet, ut dicunt Navar-
rus in Man. cap. 16. n. 44. & seq. So-
tus, Corduba, & Aragonius, quos ci-
tat, & sequitur Villalobos ubi supra
num. 8.

CAPUT IV.

De Raptu.

23. P. P. R. me accuso, quòd Vir-
ginem de domo Patris sui noctu surri-
puerim, eamque in domum meam ad-
ductam vioiaverim.

C. Consensitne Virgo in hunc actum
spontè, & liberè?

P. Ita P. R.

C. Si V. D. eam de domo vi surri-
puisset, ipsius peccatum haberet duas
malitias specie distinctas; unam con-
tra virtutem castitatis, & alteram con-

tra iustitiam : Est communis. Ita Lessius de iustit. cap. 3. dub. 9. num. 7.

Cum autem illa voluntariè domo discesserit , non fuit malitia raptus. Sanchez de Matrim. disp. 14. n. 15. & alii quos citat Bassæus verb. Raptus n. 7.

Hoc idem dico, si eam violasset, ac per vim cognovisset nempe, quod hic actus haberet duas malitias, & vocaretur stuprum, sed cum illa voluntariè consenserit, non fuit stuprum, sed simplex fornicatio; est sententia Petri Navarii, Lessii, Vasquez, & aliorum apud Murciam tom. 2. lib. 4. disp. 10. resol. 3. num. 3. Diana part. 1. tract. 7. resol. 11. Et ratio est; quia scienti, & volenti nulla fit injuria: ergo, cum Virgo liberè consenserit, non fuit malitia raptus, nec stuprum.

Quamvis Suarez, Azorius, Bonacina, & alii apud Murciam ibid. n. 2. dicant, esse malitiam stupri, quamvis Virgo liberè, & spontè consentiat vide Bassæum verb. stuprum num. 1.

24. Dicat mihi, parentes, vel Tutores, sub quorum custodia erat illa Virgo, videruntne, quod V. D. eam domo abduxerit?

P. Ita P. R.

C. Isti resistenteruntne V. D. cum eam abduceret?

P. Ita P. R. sed ego tanquam majori fortitudine præditus eam abstuli.

C. Ergo propter hanc circumstantiam, quod eam cum resistantia parentum furripuerit, hic raptus habet

malitiam iniustitiæ, ut DD. citati dicunt.

25. P. P. R. me accuso, quod viduam vi cognoverim.

C. Transtulitne vi de uno loco in alium eam cognoscendi causa? quia in hoc casu commisisset peccatum raptus.

P. Ita P. R. vi eam abduxi.

C. Sicut malitia raptus verificatur, quando fœmina de uno loco in alium vi abducitur eâ abutendi gratiâ, sive sit Virgo, sive Maritata, sive Vidua: Ita cujuscumque statûs sit fœmina, si eam vi quis accedat, talis accessus habet malitiam iniustitiæ; quia virtus iustitiæ præcipit, ne ullus in bonis, vel persona aggravetur: sed in hoc casu aggravatur persona talis fœminæ: ergo est peccatum iniustitiæ. Insuper est contra charitatem, ut patet: & cum hæc fœmina non fuerit Virgo, non habet malitiam stupri.

C A P U T V.

De Stupro.

26. P. P. R. me accuso, quod vi aliam Virginem cognoverim.

C. Fuitne cum promissione ducendi eam in uxorem, vel eam dotandi?

P. P. R. nihil ipsi obtuli.

C. Si illa consensisset in sui deflorationem, V. D. non teneretur ad restitutionem illius rei; quia nihil promissit, licet aliâs Parentes, vel Tutores fuissent contrarii. Sanchez lib. 7. de Matrim. disp. 14. num. 11. Lessius, Navarrus, & alii, quos citat, & sequitur

Fa-

Fagundez in 6. præcept. lib. 6. cap. 5. Villalobos part. 2. tract. 11. diffic. 3. n. 5. quia illa, & non Pater ejus habet plenum sui corporis dominium.

Cum autem V. D. eam vi cognoverit cum detrimento sui honoris, licet alias nihil ipsi promiserit, tenetur subministrare non integram dotem, sed illam majorem partem, quæ tunc est necessaria ad debitè nubendum: v. g. si cum integritate signaculi, & claustrii virginalis nupsisset personæ sibi æquali cum 300. Ducatis, & post deflorationem Sponsus prætendat habere 500. V. D. obligatur ad largitionem ducentorum; quia hoc damnum ex culpa V. D. ipsi advenit, Villalobos loco cit. n. 13. Navarrus in Sum. lat. cap. 16. num. 17. & alii.

P. P. R. at deflorata non indiguit majori dote ad nubendum, quam si nupsisset ut Virgo, parèmq; aliis fororibus dotem habuit.

C. Ergo in hoc casu V. D. ad nihil obligatur, cum per stuprum nullum damnum perpeffa sit. Lessius lib. 2. de justit. cap. 10. dub. 2. n. 15. & alii.

27. P. P. R. me accuso, quòd aliam cognoverim ipsa consentiente, quam Virginem credebam, re autem ipsa non erat talis.

C. Solicitavítne illam importunis precibus, frequentibus muneribus vel magnis promissionibus?

P. Ita P. R. fortiter solicitavi, & variis modis.

C. Estne persona inferior v. g. ancilla &c.

P. Non P. R.

C. Importunæ preces personæ aliqujus authoritatis, ut preces Domini cum sua ancilla, æquivalent violentiæ, ut dicunt communiter DD. etiam quando preces non sunt personæ aliqujus authoritatis, sentiunt Medina, Corduba, Cajetanus, & alii, quos citat Diana part. 2. tract. 16. resol. 48. quòd æquipolleant, & reputentur pro violentia, quamvis Lessius, Petrus Navarrus, & Ledesma apud Fagundez in 6. præcept. lib. 6. c. n. 11. §. Alii. Contrarium sentiant, sed sententia Medinæ mihi verior videtur; quia scemina labiles sunt, & quando preces invalescunt, eis resistere non valent.

28. Dicat mihi, per hunc accessum advenitne ipsi aliqua infamia, vel diminutio honoris?

P. Ita P. R. in tota terra illa hoc notum factum fuit.

C. Hujus facti publicatio fortè secuta fuit: quia V. D. se jactavit, aut alicui personæ dixit.

P. P. R. non fuit ex mea culpa, sed quia illa alicui personæ in secreto confidit, & quia postmodum fuit divulgatum.

C. Si V. D. fuisset causa infamiæ, teneretur resarcire damna exinde secuta, supplendo per dotem competentem ad nubendum. Major, Navarrus, Petrus à Navarra, quos citat, &

sequitur Bassæus verb. Stuprum num. 15. in supplemento & alii, quos citat, & sequitur Bonacina tom. 1. de Matrim. q. 4. punct. 17. n. 7. & 9.

Attamen, si V.D. non fuit causa huius publicationis, vimque non intulit, ad nihil obligatur. Bassæus loco cit. Villalobos tom. 2. tract. 11. diffic. 30. n. 16. Fagundez in 6. præcept. Decalog. lib. 6. cap. 5. n. 10. §. Dicendum tamen est; quia hæc obligatio restitutionis vel debet fundari in violatione huius fœminæ, vel in infamia secuta: non in primo; quia illa voluntariè (ut supponitur) consensit, & scienti, & volenti non fit injuria: Neque in secundo: quia ipsamet fuit causa suæ infamiæ: ergo V.D. ad nullam compensationem obligatur.

29. P. P. R. me accuso, quòd diu cuiusdam puellæ domum frequentaverim, & sæpius eam sollicitaverim, illa tamen nunquam consensit.

C. Desideravitne eam vi cognoscere?

P. P. R. non habui intentionem vim inferendi.

C. Secundum doctrinam superius allatam, quòd, quando Virgo voluntariè consentit, non sit stuprum: desiderium V.D. non habet malitiam stupri; quia desiderium habet eandem, quam habet objectum; sed cognoscere virginem sine violentia non est stuprum: ergo nec desiderium hoc modo eam cognoscendi. Quare advertant huc Confessarii, quòd in hac opi-

nione, quando aliquis accusat se habuisse desiderium cognoscendi Virginem, non debeant ipsum condemnare peccati stupri, sed solum quando desideravit vi eam cognoscere.

30. Mihi dicat, per frequentationem domus huius puellæ perdiditne illa suum bonum nomen?

P. Ita P. R. populus credidit, me suum deturpasse honorem.

C. Scivitne illa, quòd hæc sit populi opinio de sua persona propter huiusmodi frequentationem.

P. Ita P. R.

C. Intravitne V.D. domum contra ejus voluntatem, vel cum consensu?

P. P. R. illa permisit, liberè intrare, & spontaneè mihi ingressum dedit.

C. Si V.D. intrasset domum suam contra ejus voluntatem, obligaretur damna huius infamiæ resarcire supplendo per dotem competentem ad proportionem deperditi honoris; sed cum illa in ingressum liberè consenserit ignorando proprium ex hinc dehonestamentum in populo, non obligatur ad restitutionem ullius rei. Ita Molina tract. 3. disp. 106. concl. 10. & alii, citat. & sequitur P. Bassæus verb. Stuprum in Supplem. num. 6. Constat etiam ex supra dictis.

31. P. P. R. me accuso, quòd in mea pueritia frequenter Juvenculas tetigerim, easque deosulatus fuerim.

C. Ex osculis illis, ac tripudiis sentiebantne oriri pollutionem, sive commotionem partium verendarum?

P. ali-

P. aliquando P. R. & aliquando feci ex puro joco.

C. Tactus in partibus venereis semper sunt peccata mortalia, quod etiam dicendum est de osculis, & amplexibus, sive tactibus manuum sine rationali causa habitis, quando inde oritur commotio in eisdem partibus.

Sed quando tactus sunt leves: v. g. manuum, vultus, aut aliquod osculum sine dicta commotione solum ex aliqua levitate, vel urbanitate sunt tantum peccata venialia: ita Cajetan. in Sum. verb. Impudicitia. Navarrus in Sum. hispanica cap. 16. n. 21. Grasis, quem citat, & sequitur Murcia tom. 1. disq. lib. 2. disp. 3. resol. 13. num. 6. & alii. Attamen hæc opinio praticari non potest post Decretum Alexandri VII. qui in Proposit. 40. damnat ut seandalosam assertionem, quod osculum habitum solius delectationis sensibilis causâ absque alio turpi fine non sit peccatum mortale, & meritò; quia hæc sunt materiæ nimis periculosa, raro enim, vel nunquam contingit, quin puritas in similibus tactibus maculetur, videatur explicatio dictæ Proposition. 40. part. 2. hujus praxis tract. 17. n. 258. ubi de osculis, tactibus, aliisque levitatibus fit quæstio.

C A P U T VI.

De simplici Fornicatione, Habitu peccandi, & Occasione proxima.

32. P. P. R. confiteor, quod post ultimam confessionem tribus vicibus cum muliere exposita peccaverim.

C. putavitne V. D. quod accedere ad mulierem expositam sit peccatum mortale? Hoc interrogo; quia quamplures ex plebe rem permissam, & licitam pro eodem, & indistinctè sumunt, nam ex eo, quod multis in locis ad evitanda majora mala permittantur domus publicæ (O Deus! quò devenit malitia, & licentia humana) existimant licitum esse adire, & frequentare ejusmodi domus. Quare necessarium est, ut Confessarius similes admoneat, quod hæc coacta permissio nulli licentiâ peccandi tribuat.

P. P. R. scivi optimè, hoc esse peccatum mortale.

C. Certum est, quod fuerit peccatum mortale scivitrne V. D. cujus conditionis fuerit illa fornicatio?

P. Dicebant aliqui, quod fuerit maritata, ego tamen pro certo non scivi.

C. Si fuisset libera, & pariter V. D. libera, fuisset peccatum simplicis fornicationis; cum autem V. D. illam notitiam habuerit, & dubitaverit, an fuerit maritata, vel non, nec ab illo dubio se liberare studuerit, commisit peccatum adulterii; quia operari cum dubio in quacumque materia est peccatum mortale ejusdem speciei, ac peccatum commissum cum perfecta cognitione, quemadmodum, qui jurat cum dubio, an res sit vera, vel non, committit perjurium; quia se exponit periculo falsè jurandi: ergo hoc idem est in nostro casu.

33. Dixitne V. D. alicui, hanc foeminam esse expositam?

P. Ita P. R. duobus meis amicis, qui mecum venerunt, idémque peccatum commiserunt.

C. Hi amici fuerúntne liberi?

P. Ita. P. R.

C. Súnntne invicem consanguinei, vel sunt consobrini V. D.

P. Sibi invicem sunt consobrini primi.

C. Ergo secundus horum, qui accessit ad hanc mulierem, comisit peccatum incestus; quia ex copula habita cum primo contraxit mulier affinitatem cum secundo; cum illi duo consobrini sint in secundo gradu consanguinitatis, & usque ad secundum gradum contrahitur affinitas per copulam illicitam, quorum peccatorum fuit V. D. causa notificando ipsis hanc mulierem esse peccato expositam; ruina autem, quam V. D. in illis causavit, est scandalum generale, quod respectu unius subjecti reducitur ad speciem simplicis fornicationis, & respectu alterius ad speciem incestus juxta dicta tract. 5. cap. 7.

34. Nunc mihi dicat, hoc peccatum quod modò confessá est V. D. éstne peccatum relapsus?

P. Ita P. R. jam fui confessus in aliis confessionibus, quòd fuerim in hoc relapsu.

C. Quantum temporis est, quòd V. D. in hoc peccatum ceciderit?

P. P. R. alia peccata jam fui confessus.

C. Hoc nihil refert; quia ad ferendum judicium de animæ suæ statu necessario scire debeo qualitatem suarum cicatricum, an sint inhabituatae, vel non, ad applicandam medicinam convenientem.

Quando poenitens accusat se deliquisse contra hoc præceptum, Confessarius eum interrogare debet, an peccatum sit relapsus, vel habitus ad formandum verum judiciũ, utrũ sit absolutionis capax secundũ Decretũ Innocentii XI. Proposit. 60. de quo loquar tract. super hanc Propositionem n. 204. & seq.

35. P. P. R. confiteor etiam, quòd habuerim quosdam accessus ad mulierem solutam.

C. Commorantúrne ambo simul in eadem domo?

Hac quoque interrogatio est necessaria faciendá, quandocumque poenitens accusat se deliquisse in hoc præcepto ad formandum judicium, an sit in occasione proxima constitutus, & an ipsi deneganda sit absolutio secundũ idem Decretum Innocentii XI. Proposit. 61. & 63. de quo etiam tractabo tract. 10. n. 225. ubi explicabo has, & alias Propositiones ab eodem Sancto Pontifice damnatas.

P. Ita P. R. ambo in eadem domo commoramur.

C. Quantum temporis est, à quo cum hac persona hujusmodi amicitiam iniit?

P. P. R. præterita jam fui confessus, modò

modò tantum ab ultima confessione commissâ confiteor.

C. Nihil refert, necessarium enim est, ut sciam, an V.D. sit in occasione proxima constituta, ut remedia opportuna applicare valeam; adeoque temporis in hac mutua Conversatione consumpti conscuis esse debeo.

P. Erunt duo anni circiter, quod hanc familiaritatem habeam.

C. Quoties cecidit in hoc peccatum cum illa persona?

P. Post ultimam confessionem cecidi quater, vel quinquies in hebdomada.

C. Et in antè actis confessionibus quoties?

P. Jam fui omnia confessus.

C. Jam dixi, hoc nihil referre; quia ad ferendum iudicium, an occasio sit proxima, necessarium est, ut sciam frequentiam relapsuum præteritorum, & præsentium, ut videam; an sit emendatio aliqua, vel spes emendationis.

P. Ante præteritas confessiones peccavi ita frequenter parum plus, vel minus.

C. V.D. habuit semper voluntatem dispositam, & determinatam ad peccandum adveniente occasione?

P. P. R. aliquando, & maximè, quando confiteri intendebam, firmiter proposui, me non velle amplius peccare, attamen talis, & tanta est mea fragilitas, ut cum eam viderem, continere non potuerim.

C. Nonne Confessarii ipsi imposuerunt, ut eam dimittat?

P. Ita P. R.

C. Quoties fuit ipsi impositum?

P. Tribus, vel quatuor vicibus.

C. Et quare illam non dimisit?

P. P. R. illa est mea ancilla, si eam ejicerem de domo, magnum subiret detrimentum quia similem invenire non posset pro bono meæ domus servitio.

C. Hæc est occasio proxima, & voluntaria: siquidem illi prætextus, quos V. D. allegat, non sunt sufficientes, ut in tanto periculo animæ suæ permanere possit, ut dicam part. 2. hujus praxis tract. 12. cap. 1. n. 11. & n. 14. & seq. & tract. 17. n. 270. & seq. in explicatione Propositionis 41. ab Alexandro VII. damnatæ, ubi ex professio hunc casum tango; ubi videri possunt forma, modus, & tempus denegandi absolutionem ob hujusmodi proximam occasionem.

CAPUT VII.

De Sacrilegio.

36. P. P. R. dico meam culpam, quod semel Virginem in Religione Deo dicatam desideraverim.

C. In quo statu fuit V. D. tunc temporis?

P. Fui uxoratus.

C. Virgo concupita fuitne Deo dicata per vota solemnita facta in professione?

P. Ita P. R.

C. Hoc desiderium habet tres malitias specie distinctas: unam contra vir-

R

tu-

tutem castitatis: alteram contra iustitiam; & tertia est species sacrilegii contra votum Virginis Deo sacratae: non fuit tamen necessarium dicere, quod sit Deo dicata in Religione, satis erat dicere, se desiderasse peccare cum persona votum castitatis habente; ut cum Soto, & aliis docet Thomas Sanchez lib. 7. de Matrim. disp. 25. n. 2. & plures alii, qui dicunt, quod votum simplex, & solemne castitatis non distinguantur specie, sed solum aggravent intra eandem speciem; estque opinio probabilissima, non esse necessario explicandas in confessione circumstantias aggravantes, ut docent S. Thomas in 4. dist. 9. q. 3. art. 2. S. Bonaventura, Scotus & alii plurimi, quos citat, & sequitur Diana part. 1. tract. 5. resol. 1. ergo non est necessarium in confessione explicare, quod sit Religiosa, sed sufficit dicere, quod votum castitatis habeat.

Hoc non obstante securior est opinio illorum, qui dicunt, debere explicari, an votum sit simplex, vel solemne; ita Layman, & alii apud Dianam ibid. resol. 4. vide partem secundam hujus praxis tract. 14. cap. 6. num. 47. Sed si talis Religiosa esset Novitia, necdum voto castitatis obstricta, in hoc casu non esset sacrilegium: & si V. D. habuisset desiderium ingrediendi clausuram, aut extrahendi talem Virginem professam, ipsius peccatum haberet adhuc aliam malitiam.

37. P. P. R. dico meam culpam,

quod bis habuerim tactus illicitos cum virgine in Ecclesia.

C. Habuistine penes pollutionem?

P. Ita P. R. semel tantum.

C. Tactus per se, nisi sequatur pollutio, non habent malitiam sacrilegii ob Sacri loci circumstantiam, ut docent Sanchez de Matrim. lib. 9. disp. 15. n. 21. Coninch. de Sacram. disp. 7. dub. 4. n. 22. & alii. Ratio est; quia malitia sacrilegii respectu loci sacri non fundatur in Lege naturali, sed in positiva, quæ assignat actiones, per quas Ecclesia violatur: atqui ex Lege positiva solum violatur per effusionem sanguinis, aut seminis, & non per solos tactus impudicos: ergo hi tactus, quos V. D. in Ecclesia habuit, non habent malitiam sacrilegii.

38. Ex hac ratione videtur inferri, quod pollutio, aut copula habita in Ecclesia, si est occulta, non habeat malitiam sacrilegii, quod cum Vasquez affirmat, & docet Basilius de Ponte lib. 10. de Matrim. cap. 10. n. 15. quia quando copula, aut pollutio est occulta, non violatur Ecclesia, nec per illam indiget reconciliatione.

Contrarium tamen mihi videtur verius, quod, quamvis copula, vel pollutio sit occulta, habeat malitiam sacrilegii, idque defendunt Suarez de Relig. tom. 1. lib. 3. cap. 7. num. 4. Sanchez lib. 9. de Matrim. disp. 15. num. 11. Bonacina de Matrim. q. 4. punct. ult. num. 7. & alii. Ratio est; quia malitia actionum humanarum habetur

tur in ipso fieri actionis, & non in facto esse, in quo statu considerata non est capax contrahendi malitiam, quam non habuit in fieri; quia, quod à principio non subsistit, tractu temporis non coalescit: ergo ex eo, quod actio in facto esse fiat nota, & publica, non sequitur, quod fiat peior, quam fuerit in fieri, seu in actuali sui productione: ergo si in fieri, seu in actuali sui productione ex eo, quod fuerit occulta, non fuit sacrilegium, neque erit, licet postmodum in facto esse publicetur, & fiat notoria.

39. Idcirco illi, qui dicunt, quod, quando pollutio, vel copula est occulta, non habeat malitiam sacrilegii, sed quando est publica, meo iudicio necessarium sic discurre debent: quando fuit elicit actio, vel fuit periculum morale notoreitatis, & publicationis, vel non? Si non fuit, quamvis fuerit postmodum publicata, jam illa actio præterita non poterit amplius esse sacrilegium; quia hæc publicatio est tantum accidens superveniens actui jam in suo esse completo: si verò fuit periculum morale publicationis, quamvis aliàs occulta remanserit per accidens, jam habuit malitiam sacrilegii; quia, qui se periculo peccandi exponit, peccat, & committit eandem malitiam peccati, cujus periculo se exposuit: atqui pollutio publica est sacrilegium: ergo etiam erit se exponere periculo hujus publicationis.

40. P. P. R. dico meam culpam,

quod semel habuerim opportunam occasionem peccandi cum persona votum castitatis habente; & pro tunc nec peccavi, neque peccare desideravi, sed postmodum me poenituit tam opportunam peccandi occasionem neglexisse.

C. Per hanc displicentiam peccavit peccato sacrilegii, ita, ut in displicentia peccati non commissi contineatur eadem specie malitia, quæ continetur in ipsomet peccato, ut commissio; quia hæc displicentia est virtuale desiderium peccandi: sed desiderium peccandi habet eandem specie malitiam, quam habet ipsum peccatum: ergo etiam displicentia de non commissio peccato.

CAPUT VIII.

De Sacramento Matrimonii.

Cum in hac materia comprehendantur multi tractatus adinvicem differentes, ad procedendum cum distinctione dividam hoc caput in partes: & quia pariter hic dantur plura propriè ad fœminas spectantia, subdividam aliquas partes, in quibus speciatim de illis agatur.

Pars prima.

De Sponsalibus ex parte Viri.

41. **S**uppono, quod Sponsalia sint mutua promissio de futuro Matrimonio contrahendo inter personas legitimas. Dicitur mutua promissio ad significandum, quod in spon-

salibus fiat contractus onerosus, vi cuius Sponsi obligantur sub peccato mortali contrahere Matrimonium suo tempore; quia omnis contractus onerosus in materia gravi obligat sub peccato mortali: ergo, cum Sponsalia sint contractus onerosus, & in materia gravi, obligant sub mortali, nisi forte postmodum dissolverentur ex aliqua causa noviter occurrente: Dicitur de futuro Matrimonio contrahendo ad differentiam sponsalium à Matrimonio rato, quod contrahitur de presenti coram facie Ecclesiae praesente Parocho, & testibus.

42. Additur inter personas legitimas; quia ad Sponsalia requiritur, ut personae contrahentes sint habiles, praecipue autem requiritur usus rationis: ideoque infantes carentes usu rationis contrahere non possunt usque ad septennium, ex cap. litteras, & cap. accessit de Sponsal. impuber. Nec possunt contrahere amentes, ebriosi, nec qui sunt in Ordine sacro, vel professi in aliqua Religione: requiritur etiam, ut promissio sponsalium sit mutua, & à Sponsis acceptata, celebreturque per aliquod signum sensibile; non est tamen necessarium, ut fiat coram testibus, nec ut fiat scripto, vel tactu manuum, vel dono aliquo, sed sufficit verbalis mutua promissio, quam inter se sponsi faciunt.

43. P. P. R. me accuso, quod contraxerim sponsalia cum una puella, quae tamen adimplere diu distuli.

C. Promisit forte fictè? quia si promissio fiat animo ficto, sponsalia non sunt valida in foro conscientiae, nec obligant ad sui adimplentionem per se, quamvis per accidens possint obligare propter damnum, quod puella pati posset, si hoc publicaretur cum aliqua sui infamia.

P. P. R. verè ex corde, & voluntariè hoc ipsi promisi.

C. Habuitne legitimam causam pro differenda executione datae promissionis? quia sicut interveniente iusta causa sponsalia dissolvuntur, sic eadem causa possunt etiam differri.

P. P. R. nulla causa dilationis mihi occurrit.

C. Determinaruntne diem certum pro adimplenda sponsalium fide? quia in hoc casu debet adimpleri tempore praefixo, nisi causa differendi occurrat, vel per mutuū consensum contrahentium differatur, & prolongetur tempus assignatum.

P. P. R. nullum diem certum determinavimus.

C. Puella instititne pro celebrando Matrimonio?

P. Non P. R.

C. Quando in sponsalibus non assignatur certum tempus pro contrahendo Matrimonio, potest differri, usque dum altera pars id petat, & requirat, tunc enim adimpleri debet; nisi occurrat iusta causa ulterius differendi, sic docent cum Sanchez Hurtadus, & alii, Diana part. 3. tract. 4.

resol. 245. quia sicut in aliis debitis, in quibus pro satisfactione non est tempus assignatum, non currit obligatio ad solvendi, usque dum altera pars præterdat, sic sponsalia non obligant ad sui adimplentionem, quando pro iis adimplendis præfixum tempus non assignatur, usque dum altera pars hoc exposcat & requirat.

44. P. P. R. non habeo animum illam puellam ducendi in uxorem.

C. Habétne V. D. iustum, & rationabile motivum non ducendi eam in uxorem?

P. Ita P. R.

C. Qualenam motivum est hoc? forsan, quia opinabatur esse Virginem, postmodum verò novit non ita esse in re, quia in hoc casu sponsalia non obligant.

P. P. R. non est ista causa.

C. Forsan V. D. existimavit illam esse divitem, pulchram, & postea fuit experta, non esse talem? etenim in hoc casu pariter dissolvi possunt sponsalia? quia sicut possunt dissolvi, quando supervenit notabilis deformitas, vel paupertas Sponsæ, quæ antea erat dives & pulchra, ita etiam possunt dissolvi, quando ex suppositione, quod huiusmodi qualitatibus fuerit prædita, postmodum tamen iisdem carereprehenditur. Sic Palaus tom. 5. disp. 2. de Sponsal. punct. 29. num.

P. Nec est ista causa.

C. Fortè: quia illa liberè cessit: & renuntiavit juri suo, & V. D. hoc ac-

ceptavit? ideòque ex mutuo consensu obligatio dissolvitur per illam regulam Juris cap. 1. in 6. Res, per quascumque causas nascitur, per easdem dissolvitur.

P. Neque ista est causa.

C. Forsitan; quia illa diu absuit à Patria, & in longinquam Regionem discessit? quia possunt etiam dissolvi sponsalia, quando una pars absque consensu alterius abiit in Regionem longinquam, seu diu abest à loco, ubi contraxit sponsalia, nec brevi tempore speretur ipsius reditus: ita cum aliis Leander à Sacram. part. 2. tract. 9. disp. 2. q. 30.

P. Nec hæc causa est.

C. Fortè: quia supervenit aliquod impedimentum dirimens cognationis legalis, vel affinitatis? ex hac enim causa possunt dissolvi sponsalia, nisi pars, quæ causa impedimenti fuit, se obliget ad petendam dispensationem. vide Leandrum ibid. q. 38. & q. 36.

P. P. R. nullum impedimentum supervenit.

C. Fortè: quia sponsa fuit ipsi infidelis habendo copulam cum alio? quia si hoc esset, V. D. non obligaretur illam ducere, sive jam liberè, sive per vim fuisset ab altero viro cognita, quocumque enim modo id contigerit, censetur facta esse mutatio valde notabilis in Sponsa, ideòque poterit licitè talis Sponsus à sponsalibus resili- re: & hoc verum est: quamvis Sponsus habuisset copulam cum alia mulie-

re, nam longè ignominiosius est, Sponsam ducere uxorem fornicariam, quàm Sponsam ducere virum fornicarium; & cum in tali casu delicta valde sint imparia, non possunt inter se compensari. Vide Bassæum verb. Sponsal. 3. num. 5.

P. Nec fuit ista causa.

C. Qualis ergo fuit?

P. Quia rescivi, permisisse post sponsalia se ab alio viro impudicè tangi per oscula, & amplexus.

C. Scitne V. D. pro certo?

P. Ita P. R.

C. Estne hoc jam notorium?

P. Ita P. R.

C. Fuitne notorium, quòd V. D. cum hac puella sponsalia contraxerit?

P. Non P. R. sed fuit occultum.

C. Est causa sufficiens ad dissolvenda sponsalia, quando sponsa permittit, ut alii cum ipsa habeant tactus impudicos: sic dicit cum communi Leander à Sacram. Supr. q. 35. quia cum his tripudiis Sponsa graviter frangit fidem suo Sponso debitam, & Sponsus cum fundamento dubitare potest, quòd illa, quæ in uno ipsi infidelis est, etiam in aliis infidelis sit extitura; quia malus semel, præsumitur semper malus in eodem genere mali cap. Semel. de reg. Jur. 6. Et cum sit certum, quòd hæc puella habuerit talia tripudia, quamvis sint occulta, non indiget V. D. auctoritate Judicis pro resiliendo à sponsalibus; etenim cum sint occulta, nullum exinde sequetur scandalum, vel dam-

num huic puellæ, licet V. D. propria auctoritate resiliat à sponsalibus contractis. Vide Palaum ubi supr. punct. 31. per totum.

45. P. P. R. pariter me accuso, quòd contraxerim sponsalia cum alia puella; posthac Religionem ingredi proposui, sicque à contractis sponsalibus resiliere.

C. Antequam contraheret sponsalia, emisitne votum Religionis? quia si hoc votum emisisset, deberet Religionem ingredi; nisi Summus Pontifex dispensaret; vel si post contracta sponsalia deflorasset virginem hujus voti infciam, tunc in utroque casu tam dispensationis, quàm deflorationis obligaretur illam ducere. Leander Supr. q. 5. Hoc idem dico, si V. D. esset voto castitatis obstricta: Attamen si puella alterutrius ex his votis conscia, nihilominus liberè suum ei tradidisset corpus cum mutuo consensu contrahendi Matrimonium, non obligaretur illam ducere; cum enim noverit adesse impedimentum, obligationemque voti præcedere, sibi imputare debet damnum ex copula, & sponsalibus secuturum; quamvis ad conservandum mulieris honorè consultum esset suadere illi, qui eam violavit, ut impetret dispensationem voti ad eam in uxorem ducendam.

P. P. R. nullum votum emisit antecedenter, nec castitatis, nec Religionis.

C. Fecitne V. D. postea votum castita-

statis, Religionis, vel Ordines sacros suscipiendi quia cum copula cum muliere non præcesserit, ex opinione probabili possent sponsalia dissolvi per votum castitatis, Religionis, vel Ordinis sacri post sponsalia emissum. Vide Bassæum verb. Sponsal. 3. num. 9.

P. Neq; aliquod horum votū emisi.

C. Habuitne copulam in his sponsalibus?

P. Non P. R.

46. C. Cum non habuerit copulam, tunc licet V. D. à sponsalibus resilire potest ad habitum Religionis assumendum: ita colligo ex Pontio, Soto, & Navarro, quos sequitur Diana part. 3. tract. 4. de Sacram. resol. 208. qui docent, nec peccare recipientem sacros Ordines illum, qui contraxit sponsalia; quia in suo contractu hæc tacita conditio semper includitur: Nisi meliorem statum elegero, te ducam in uxorem: Sed sic est, quod sit melior, & perfectior status Religiosi, quam uxorati: ergo &c. Secundò; quia longè major, & strictior est obligatio, quæ oritur ex Matrimonio rato, quam quæ oritur ex sponsalibus: sed qui contraxit Matrimonium ratum, potest Sponsam relinquere, & Religionem intrare: ergo hoc idem licitum erit illi, qui contraxit sponsalia.

Dices contra hoc. Perfectior est status cœlibatûs, vel continentiae, quam status Matrimonii, & hoc non obstante non est licitum illi, qui celebravit sponsalia, ab iis resilire ad eli-

gendum dictum statum cœlibatûs, vel continentiae in sæculo, ut docet cum Sanchez, & aliis Castropalaus tom. 5. disp. 1. de Sponsal. punct. 20. n. 6. ergo quamvis status Religionis, aut Sacerdotii sit perfectior statu Matrimonii, non erit licitum resilire à sponsalibus contractis ad recipiendos Ordines sacros, vel Religionem intrandam. Respondeo primò negando suppositum, quod cœlibatus, vel continentia in sæculo sit status; quia hoc nomen status derivatur à verbo sto, quod significat stare cum aliqua firmitate, & constantia: sed vita cœlebs in sæculo præsciendendo ab Ordine sacro, vel Religione non est stabilis, nec immobilis; ergo non est status: ergo quamvis in sponsalibus virtualiter includatur conditio: Nisi meliorem statum elegero, non poterunt dissolvi sponsalia ad eligendam vitam cœlibem in sæculo. Respondeo secundò quod, quamvis sit probabilius, non posse dissolvi sponsalia contracta per votum continentiae, vel cœlibatûs in sæculo emissum, attamen non caret probabilitate opinio, quod sponsalia per votum continentiae dissolvantur; ut videri potest in Palao ubi sup. num. 5. & num. 6.

47. Advertendum est, quod, quando dicimus, sponsalia dissolvi in aliquibus casibus, nempe superveniente paupertate, infirmitate, deformitate, vel longâ absentia alterius Sponsi, &c. intelligatur, liberum esse parti immu-

ni à sponsalibus resilire, non tamen parti obnoxia, & deficienti; adeoque si pars immunis nolit resilire, & ad alia vota se transferre, neque pars obnoxia id poterit: v. g. Petrus celebravit sponsalia cum Joana, Joanna habet tactusinhonestos cum aliis, per quod datur Petro potestas resiliendi à contractu; si Petrus cedendo suo Juri vellet illam ducere, Joanna non potest ipsi denegare. Joannes contrahit sponsalia cum Maria, ille abit in Regiones longinquas per multum tempus absque consensu Sponsæ, quamvis huic licitum sit nubere alteri, & à sponsalibus resilire, si tamen vellet nubere Joanni, hic aliam ducere, & à sponsalibus resilire nequit. Et hoc modo discurrendum est de aliis similibus casibus.

48. P. P. R. etiam me accuso, quòd, cum Religionem intrare non potuerim, ex consensu puellæ ab initis cum ea sponsalibus resiliverim, deinde aliam sub promissione eam ducendi in uxorem violavi.

C. Hæc promissio fuitne vera, & seria, vel tantum ficta?

P. Fuit ficta.

C. Hæc puella fuitne notabiliter inferioris conditionis?

P. Non P. R.

C. Et in qualitatibus?

P. Ita P. R. illa fuit valde pauper, & ego satis dives.

C. Si promissio fuisset seria, & ex corde facta, licet inter ipsos magna esset inæqualitas, tam in conditione,

quàm divitiis, V. D. teneretur illam ducere; quia si promissio est vera, sponsalia sunt vera, & verus contractus onerosus: sed contractus onerosus, & vera sponsalia obligant sub peccato mortali ad executionem: ergo &c.

Hoc idem dico, quamvis promissio esset ficta, si alias ambo essent æquales, & V. D. cognovisset illam puellam vi promissionis factæ; ut docet S. Thomas in 4. dist. 28, q. unica art. 2. ad 4. Lessius lib. 2. de justit. cap. 10. de Injuriis per Stuprum dub. 3. n. 2. Sanchez lib. 1. de Matrim. disp. 10. n. 3. & alii.

49. Cum autem sint notabiliter inæquales in conditione, non obligatur illam ducere, siquidem sub promissione ficta eamdem cognovit, in sententia Sánchez loco cit. n. 6. Navarrus in Man. cap. 16. n. 18. Rodriquez tom. 1. Sum. in 2. editione cap. 208. n. 8.

Neque supposita hac ficta promissione vir valde dives tenetur ducere mulierem valde pauperem à se cognitam, licet sint paræ conditionis, ita Sanchez, & Navarrus loc. cit. Sylvester verb. Matrim. 4. n. 8. & alii, quos citat, & sequitur Fagundez in 6. Præcept. lib. 6. cap. 5. n. 13. §. Nec item.

Ratio totius hujus doctrinæ est; quia, quando est notabilis inæqualitas in conditione, vel divitiis, habet fundamentum scemina sibi suadendi, & suspicandi de ficta Matrimonii promissione: ergo si posita hac notitia copiam sui corporis faciat, clarum est, quòd

quod se expōat prævīso periculo proprii damni sibi imputandi, cum voluntariē se decipi permiserit habendo sufficiens fundamentum fraudis.

Contrarium tamen, & benē, docet Castropalaus ubi suprà disp. 1. de Spons. punct. 2. n. 3. nempe, quod solus excessus in nobilitate aut divitiis non sit sufficiens fundamentum, ut foemina noscere possit, quod talia sponsalia sint ficta; quia satis frequenter contingit, quod viri nobiles, & divites ex nimio affectu ducant in uxores pauperes, & sibi longē inferiores mulieres: ergo solus excessus nobilitatis, vel divitiarum non est sufficiens fundamentum, ut foemina sibi suadeat sub falsa promissione sponsalia secum iniri; ideoque, cum non habuerit aliud fundamentum judicandi promissionem non esse seriō factam, in dicto casu maneat obligatio eam ducendi in uxorem; sed si habeat aliud sufficiens fundamentum, quo noscere possit promissionem esse fictam, in hoc casu vera erit opinio Sanchez & aliorum suprà relatorum, quia in hoc casu verificatur, quod voluntariē, & propria passione ducta in sui deceptionem consenserit. Videatur supra hoc punctum Leander à Sacram. p. 2. tract. 9. de Matrim. disp. 1. q. 16.

50. P. P. R. me iterum accuso, quod contraxerim sponsalia cum una puella & postmodum Matrimonium cum altera iniverim.

C. Habuistine V. D. aliquam causam

ineundi Matrimonium cum secunda?

P. Secunda à me fuit cognita sub promissione ducendi eam in uxorem.

C. Cognovistine etiam primam?

P. Non P. R.

C. Est opinio Basilii de Ponte lib. 12. de Matrim. cap. 14. n. 4. Coninch, & Rebelii cum Diana part. 3. tract. 4. resol. 210. quod prima sponsalia facta sine copula dissolvantur per secunda, in quibus copula intervenit: & ratio est; quia quando duo concurrunt, in quorum uno includitur, & intenditur tantum asscutio boni, in altero verò evitatio mali, prius debet attendi ad evitandum malum, quàm ad consequendum bonum; in contractu cum prima, cum qua non interfuit copula, solum intenditur consecutio boni, id est Matrimonii, & in contractu cum secunda, cum qua interfuit copula, intenditur evitatio damni, quod ortum fuit ex tali copula: ergo debet magis attendi ad contractum cum secunda, quàm cum prima.

Verum tamen est, quod V. D. præter peccatum commissum contra castitatem ex copula habita cum secunda, peccaverit etiam contra justitiam; quia per prima sponsalia prior acquisivit Jus ad Matrimonium: sed contrahendo sponsalia cum secunda cum copula reddidit impossibilem contractum Matrimonii cum prima: ergo peccavit contra justitiam.

De Sponsalibus ex parte Fæminæ.

§1. P. P. R. confiteor, quòd contraxerim sponsalia cum Adolescente, cum quo postea inivi Matrimonium; hic tamen, si scivisset me virginem non esse (prout defacto non eram) me non duxisset in uxorem.

C. Pro resolutione hujus, & aliorum casuum suppono, dari aliquos defectus perniciosos Matrimonio: alios verò non quidem perniciosos, reddunt tamen minùs appetibile: perniciosi sunt, infirmitas contagiosa, vel gravis infamia: non perniciosi sunt: v. g. si quis opinetur fœminam esse pulchrâ, divitem, aut virginem, quæ in re tamen non est talis: Sponsalia celebrata cum defectibus perniciosis invalida sunt, & licet hi defectus superveniant sponsalibus jam contractis, nihilominus ea dissolvunt: Sponsalia verò contracta cum defectibus non perniciosis non sunt invalida; licet dent Jus ad ea invalidanda; ut dictum est num. 44. Est doctrina Basilii de Ponte lib. 10. de Matrim. cap. 18. n. 5. & 6. Coninch de Sacram. disp. 23. dub. 12. num. 91. & seq.

Loquendo de defectibus non perniciosis, potest fœmina eos occultare, ne Sponsus in eorum cognitionem veniat, si sine mendacio fieri potest.

§2. P. P. R. etiam confiteor, quòd ille Adolescens noluerit ampliùs me ducere in uxorem, & ego obligaverim ipsum per Justitiam ad servandam promissionem.

C. Mihi dicat: fuitne Domina prima quæ ipsum induxit ad contrahenda secum sponsalia, vel fuit ille primus inducens Dominam?

P. P. R. ille me quæsvit, & sollicitavit ad ineunda secum sponsalia; adeoque ad ejus instantiam eadem contraxi.

C. Cùm ille fuerit primus, qui V. D. induxit ad celebranda secum sponsalia, & Domina acceptaverit sine dolo, & fallacia, potuit non obstante hoc defectu eum ad adimplendam promissionem factam obligare: sic sentiunt Coninch, & Basilii de Ponte locis cit. & pro probabili affirmat Diana p. 3. tract. 4. resol. 287. cum Sanchez lib. 1. de Matr. disp. 68. n. 4. qui docent, quòd, quando defectus non sunt perniciosi, possit pars defectuosa obligare Sponsum ad implendam sponsalium fidem, quando ille priùs induxit ad contractum: sed ille defectus integritatis est defectus non perniciosus; ergo &c.

Hoc non obstante, contrarium tamen mihi verius videtur; quia aliud est se habere passivè, vel permissivè; & aliud se habere activè dissimulando defectus perniciosos: quando Sponsus vult Matrimonium, Sponsa se habet permissivè, & tunc potest illos occultare ad conservandam indemnem suam famam; sed quando Sponsa ex justitia obligat Sponsum ad Matrimonium, illa se habet activè, & cùm possit resiliere, ad idem tamen adimplendum

dum compellit, quod facere non deberet decipiendo conjugem cum suis defectibus. Vide Castropalaum supra punct. 30. num. 7. & 8.

Pars secunda.

De Impedimentis impediens Matrimonium.

53. Hæc differentia est inter impedimenta dirimentia, & impediencia; quod Matrimonium contractum cum impedimento dirimente sit illicitum, & invalidum, contractum verò cum impedimento impediens; licet sit validum, est tamen illicitum.

Quatuor sunt impedimenta, quæ hodie sunt in usu, quæque Matrimonium impediunt: nempe, votum Castitatis, votum Religionis, si sunt vota simplicia: sponsalia contracta cum alia persona: & vetitum Ecclesiæ; id est, quando Ecclesia ex aliqua rationabili causa prohibet, ne contrahatur hoc, vel illud Matrimonium; dicta impedimenta in his versibus continentur.

votum simplex Castitatis

votum simplex Religionis,

Sponsalia, & vetitum Ecclesiæ.

54. Per nomen votum simplex castitatis, ad hoc, ut Matrimonium impediat, non solum intelligitur votum perfectum totalis castitatis, sed etiam votum non cognoscendi foeminam, votum recipiendi Ordines Sacros: sed votum non fornicandi, aut non peccandi contra castitatem, non est im-

pedimentum impediens Matrimonium. Et ratio est; quia copula Matrimonii non est fornicatio, nec peccatum contra castitatem; ergo emit- tens votum non fornicandi, aut non peccandi contra castitatem non habet impedimentum impediens Matrimonium.

55. Secundum impedimentum impediens est votum simplex Religionis, per quod non intelligitur votum emissum in Professione Religiosa, quia hoc non est simplex, sed solemne, & dirimens Matrimonium: Hoc idem dico de voto castitatis emissio à Religioso in Professione, quod pariter non est simplex, sed solemne, & dirimens Matrimonium. Qui emisit votum simplex castitatis, vel Religionis, non potest licite contrahere Matrimonium absque prævia dispensatione, irritatione, vel commutatione voti à facultatem habente obtentâ. Et solus Summus Pontifex dispensare potest in his votis, quando sunt perfecta, & absoluta, quando verò sunt conditionata, vel temporalia potest in iis dispensare Ordinarius, vel ea commutare Confessarius virtute Bullæ, secundum id, quod supra dictum est tract. 2. cap. 4. part. 3. & 4.

56. Tertium impedimentum sunt sponsalia; Qui enim hæc contraxit cum una persona, non potest Matrimonium contrahere cum altera, nisi prius prædicta sponsalia justè fuissent soluta ex consensu primæ sponsæ,

vel ex alia rationabili causa juxta dicta n. 43. 44. & 45. anteced.

Quantum impedimentum est vetitum Ecclesiæ, nempe, quando Superior ex justa causa prohibet Matrimonium, & hoc impedimentum non tollitur, donec cessante causa prohibitionis Superior concedat licentiam illud contrahendi: v. g. Petrus voluit cum Maria contrahere Matrimonium, ex quo secutura essent odia, inquietudines; quapropter Episcopo hunc contractum prohibente non possunt licite contrahere, donec Episcopus talem facultatem concedat.

57. Sunt & alia duo impedimenta impediencia; Primum est quodcumque peccatum mortale: & secundum, si non præcedant Proclamationes à Concilio statutz; de his loquar part. 3. sequenti. De peccato mortali dico, quod sit impediens: quia impedimentum impediens est illud, cum quo contrahendo Matrimonium committitur peccatum mortale: atqui, contrahere Matrimonium in peccato mortali, est peccatum mortale Sacrilégii; cum sit Sacramentum vivorum, quod recipi debet in gratia, ergo peccatum mortale est impedimentum impediens, quod per confessionem, vel per actum contritionis cessat.

Hic notandum, contrahentem Matrimonium in peccato mortali non committere duo sacrilegia, ex eo, quod sit Minister talis Sacramenti, & simul recipiens, sed unum solum; quia

indignè Sacramentum recipit; sic Leander à Sacram. part. 3. tract. 9. disp. 4. q. 11.

58. P. P. R. dico meam culpam, quod post emissum absolutum castitatis votum absque dispensatione Matrimonium contraxerim.

C. Imprimis V. D. peccavit mortaliter contrahendo Matrimonium cum hoc impedimento.

Mihi dicat, postquam contraxit Matrimonium, petitne debitum, vel solummodò reddidit?

P. Tunc, & postea multoties petii.

C. Non obstante hoc voto V. D. debitum reddere tenetur, quando uxor, vel tacite, vel expresse petit; quia, cum validum sit Matrimonium, uterque conjux tenetur ex justitia reddere debitum: sed non obstante hoc V. D. voto est Matrimonium validum: ergo ex justitia tenetur reddere.

Verum tamen est, quod, quoties V. D. petit, toties graviter peccaverit; quia contracto Matrimonio adhuc obligatur observare votum, in quantum potest absque injustitia conjugis: ergo obligabatur ad observandum: Probo minorem; quia nullus conjugum tenetur ex justitia debitum petere. Tam una, quam altera resolutio est certa, & communis, videatur P. Bassæus verb. Votum 3. n. 9. Layman, tract. 10. n. 4. cap. 3. n. 6.

59. Nec potuit licite reddere debitum primis duobus mensibus, in quibus

bus fuit contractum Matrimonium ratum, & non consummatum; quia hoc tempore in ambobus contrahentibus est libertas non consummandi, & intrandi Religionem: ergo hoc tempore potuit non reddere absque uxoris gravamine: ergo vi voti castitatis obligabatur non reddere, cum votum semper omni modo possibili debeat observari.

Hoc idem contingeret, si conjux adulterium committeret, vel divortium legitimum faceret, in eo enim casu neque debitum reddere posset, & ita votum adimplere. vide Layman. lib. 5. tract. 10. part. 13. cap. 1. num. 10.

60. P. P. R. quis potest mecum dispensare, ut debitum petere valeam?

C. In primis dico, quod possunt Episcopi; possunt etiam Religiosi mendicantes, qui facultatem, & commissionem à suis PP. Provincialibus habent Rodriguez tom. 1. q. 63. art. 1. Portelin dub. Regul. verb. Abbas num. 5. & verb. Confessor erga seculares n. 18. & 23. Sanchez in Sum. tom. 1. lib. 4. cap. 43. num. 10. Pariter possunt dicti Religiosi dispensare, ut possit petere debitum ille, qui propter incestum cum consanguinea suæ uxoris intra secundum gradum jus petendi amittit. Ex privilegio Martini 5. dummodò in hoc speciale etiam habeant facultatem à suis PP. Provincialibus; ut dicit Sairus in Clavi Regia l. 6. cap. 11. n. 98. Rodriguez q. 63. art. 1. Hen-

riquez l. 7. de Indulg. cap. 28. n. 6. R. P. Leander à Murcia super 7. cap. Regulæ N. P. S. Francisci q. 8. select. §. 2. n. 43. Leander à Sacram. tom. 2. tract. 9. disp. 24. q. 17. in fine, & Machadus tom. 1. lib. part. 5. tract. 3. doc. 1. n. 2. addunt, non esse necessarium, ad hoc, ut dicti Religiosi dispensare possint, quod habeant specialem licentiam à suis PP. Provincialibus; & hoc pro probabili tenet Diana part. 10. tract. 14. & 4. Miscel. resol. 20.

61. P. P. R. vi hujus dispensationis, quam mihi concedit vel Episcopus, vel Regularis, possemne mortuâ meâ uxore aliam ducere?

C. Non Fili; quia hæc dispensatio solum conceditur ad hoc, ut possit debitum petere ab uxore, quam nunc habet, sed mortuâ istâ reviviscit votum; adeoque ad licitum contrahendum aliud Matrimonium requiritur dispensatio summi Pontificis, Bassæus verb. Votum 3. num. 9.

62. P. P. R. dico pariter meam culpam, quod emissem votum Religionis, & hoc non obstante uxorem duxerim.

C. Scivítne V. D. quòd sit grave peccatum cum hoc voto ducere uxorem?

P. Ita P. R.

C. Consummavit jam Matrimonium?

P. Ita P. R.

C. Fuitne secum dispensatum in voto, antequam illud consummarit?

P. Non P. R.

C. Novit ne se graviter peccaturum consummando Matrimonium sine prævia dispensatione voti?

P. Ita P. R.

C. Certum est, quòd ille, qui post emissum votum Religionis contrahit, & consummat Matrimonium absque dispensatione voti, peccet mortaliter, & quòd primis duobus Mensibus, ex quo duxit uxorem, Matrimonium consummare nequeat. Ratio est; quia potest exequi votum, & non exequitur, & qui non exequitur, dum potest, peccat graviter: sed sic est, quòd primis duobus Mensibus post contractum Matrimonium possit observare suum votum intrando Religionem: ergo peccat graviter consummando hoc tempore, quomodocumque consummet sive reddendo, sive petendo. Et etiam elapsis his duobus mensibus, quos Lex Matrimonium contrahentibus ad liberè intrandam Religionem concèdit, peccant graviter, si consummant Matrimonium petendo, & reddendo debitum; quia quamvis prætereant dicti duo Menses, licitum est cuicumque contrahentiū intrare Religionem nondum consummato Matrimonio; imò licèt prætereant multi Menses & ann. ut dicit cum communi Leander à Sacram part. 2. tract. 9. disp. 5. q. 26. consummato autem Matrimonio sive sit ante, sive post hos duos menses non est licitum intrare Religionem: ergo consummando Matrimonium, quamvis præterie-

rint duo Menses, non potest votum adimplere: ergo peccat graviter consummando, sed consummato jam Matrimonio, licèt per hoc peccaverit, illicitum nō erit petere, & reddere debitum; sic Palaus part. 5. tract. de Sponsal. diffic. 3. punct. 4. §. 8. num. 3. quia votum intrandi Religionem non est votum formale castitatis: ergo quamvis ille, qui post emissum votum castitatis contraxit Matrimonium, non possit petere etiam consummato Matrimonio; poterit tamen petere, & reddere, qui uxorem duxit post emissum votum Religionis.

63. Dices contra hoc. Qui voto castitatis adstrictus contraxit Matrimonium, quamvis primis duobus mensibus non possit consummare Matrimonium petendo, vel reddendo debitum, elapsis autem his duobus Mensibus potest consummare Matrimonium reddendo, licèt non possit petendo; ut docent Sotus Corduba, & alii, quos refert, & citat Leander à Sacram. supr. disp. 25. q. 66. ergo hoc idem debet dici de eo, qui contraxit Matrimonium post emissum votum Religionis; nempe, quòd non poterit nec reddere, nec petere debitum primis duobus mensibus, elapsis autem his duobus mensibus poterit Matrimonium consummare reddendo, non autem petendo.

Respondeo primò, quamvis isti Auctores affirmant esse probabile, quòd dictum est de voto castitatis: contra-

ria

ria tamen opinio est pariter probabilis, quod etiam elapsis his duobus mensibus non possit reddere debitum in consummatione Matrimonii ille, qui post emissum votum castitatis idem contraxit, ita affirmant Alensis, Scotus, Richardus, Major, Navarrus, Azorius, Sanchez, & alii, quos citat Leander ibid. Respondeo secundò, dato, quod antecedens sit verum, nego tamen consequentiam: disparitas est; quia ille, qui emisit votum castitatis non tenetur intrare Religionem ad observandum votum; imò potest perseverare in Matrimonio contracto, in quo perseverans elapsis duobus primis mensibus conjux jam habet actionem, & jus petendi debitum, & qui emisit votum, non habet jus ipsi negandi: ergo debet reddere: sed qui contraxit Matrimonium post emissum votum Religionis tenetur intrare Religionem; & sicut consummando Matrimonium sive reddendo, sive petendo non potest ingredi Religionem, idè non potest illud consummare nec petendo, nec reddendo debitum.

Pars Tertia.

De Proclamationibus, vel Denuntiacionibus.

64. P. R. me accuso, quod Matrimonium iniverim sine solitis præviis proclamationibus.

C. Fuerunt omissæ omnes tres, vel unica tantum? quia juxta opinionem probabilem non est peccatum morta-

le omittere unam proclamationem, quando certum est moraliter nullum subesse impedimentum; ut cum Sanchez dicit Villalobos tom. 1. tract. 13. diffic. 24. num. 3.

P. P. R. omnes tres fuerunt omissæ.

C. Fueruntne omissæ cum dispensatione Ordinarii? quia ex justa causa potest Ordinarius in omnibus tribus, vel in aliqua earum dispensare; & hanc facultatem quivis Episcopus contrahentium habet, quando sunt ex diverso Episcopatu; ut dicit Villalobos ibid. num. 6. Justæ causæ ad dispensationem obtinendam sunt: v. g. timor, ne malitiosè impediatur Matrimonium, & pudor contrahentium, senium inconstantia: statûs disparitas, metus scandalii, infamiæ, incontinentiæ, vel aliæ causæ similes, quas Authores assignant.

P. P. R. Episcopus in his denuntiacionibus non dispensavit.

C. Quomodo ergo absque his Matrimonium contraxit?

P. P. R. Parochus fuit aliquantulum ignorans, adeoque ipsi proposui, adesse magnum periculum ob dilationem Matrimonii, & hac de causa eas omisit.

65. C. Quamvis juxta opinionem Machadi, & aliorum, quos citat Leander à Sacram. part. 2. tract. 9. disp. 7. q.

67. Parochus in aliquo casu valde urgenti possit dispensare in denuntiacionibus: contrarium tamen est tenendum, & sequendum; quia Sacrum Concilium Tridentinum solum Ordinarius,

nariis, & non Parochis tribuit facultatem dispensandi; quapropter V. D. peccavit graviter contrahendo Matrimonium sine præviis denuntiationibus; neque solum peccavit graviter contrahendo, verum etiam consummando, & toties peccavit, quoties suam uxorem cognovit: quia toties se exposuit periculo habendi copulam fornicariam haud præmissis dictis denuntiationibus, quandoquidem potuit adesse aliquod impedimentum occultum, quod mediantibus denuntiationibus publicatum fuisset: ergo per harum omissionem se exposuit periculo cognoscendi suam uxorem cum dicto impedimento, & consequenter se exposuit periculo patrando copulam fornicariam; quamvis aliqui defendant si certò constat nullum adesse impedimentum, licet sit grave peccatum contrahere absque denuntiationibus; copulas tamen postmodum cum uxore habendas non fore peccata, ut videri potest in Bassæo verb. Matrim. 4. n. 6.

66. P. P. R. me accuso, quòd aliud Matrimonium contraxerim, licet præcesserint tres denuntiationes, non tamen solitæ caremonia.

C. Quanam circumstantiæ defuerunt? forsan, quòd non fuerint factæ in Ecclesia; quia quamvis sit rationale, ut fiant in Ecclesia, est tamen opinio gravium Authorum dicentium, posse fieri in Oratorio, vel juxta Ecclesiam, aliòve loco confluyente magno populo.

P. P. R. hoc non defuit.

C. Fortè, quòd non fuerint factæ inter Missarum solemnias; quia securè fieri possunt alio tempore, quo populus convenit ad Ecclesiam, vel ad audiendam concionem, vel ad recitandum Rosarium.

P. Neque hoc defuit.

C. Forsitan, quòd non fuerint factæ die Festivo? docent enim aliqui, quòd etiam fieri possint die feriali, quia magnus populi concursus habetur in Ecclesia. Bassæus supr. num. 7.

P. Nec fuit ista causa.

C. Fortassis? quia non fuerunt factæ tribus Festis continuis? quia, quamvis sit tutius, & practicandum, ut fiant tribus diebus festivis non immediatis, ut sunt Festa Paschalia; continuis tamen, qui feriatis quidem diebus, nullo tamen festo interpolentur: dicunt tamen aliqui DD. quòd possint publicari tribus diebus continuis Paschæ: vel secundum alios diebus festivis etiam non continuis: v. g. si una denuntiatio fiat in Dominica, licet altera non fiat Dominica immediatè sequenti, sed Dominica subsequenti, adimpletur hæc Lex. Vide Leandrum ubi supr. q. 52. & q. 53.

P. Nec hoc defuit.

C. Qualis ergo circumstantia fuit omissa?

P. P. R. ego, & mea uxor habuimus domicilium in diversa Parochia, & denuntiationes fuerunt tantum factæ

ætæ in mea, non verò in altera uxoris Parochia.

C. Ipsius uxor habuitne diu domicilium in illo loco?

P. Non P. R. imò modico tempore.

C. Et ejus Genitores etiam habuerunt domicilium in eodem loco?

P. Genitores ejus fuerunt neutrales: quia habuerunt domicilium semper in mea Parochia, modico verò tempore morati sunt in altera, ubi mea uxor nata est, quæ adhuc parvula venit cum Genitoribus habitare in meo loco.

C. In hoc casu sufficit, quòd denuntiationes fuerint factæ in loco V. D. quia finis faciendi has denuntiationes in ambobus locis contrahentium est, ut habeatur certa notitia, an adsit aliquod impedimētū, de quo facilius habetur notitia, si fiant in ambabus Parochiis; sed iste finis cessat in nostro casu; quia licet ipsius uxor nascebatur in alio loco, vixit tamen cum Genitoribus in loco V. D. ergo &c. Videatur Leander loco cit. q. 48. & 49. Vilalobos supr. num. 5. Diana part. 3. tract. 4. de Sacram. resol. 235. Bafæus verb. Matrim. 4. num. 7.

Pars quarta.

De Impedimentis Dirimentibus.

67. In sequentibus versibus ponuntur impedimenta dirimentia, ut ordinariè Summistæ ponere solent.

Error, conditio, votum, cognatio, Crimen.

Cultus disparitas, vis, ordo, ligamen, honestas.

Sis Affinis, si fortè coire nequibis.

Si Parochi, & duplicis desit præsentia testis.

Raptæ sit mulier, nec parti redditæ.

Hæc faciendæ vetant connubia, facta retractant.

68. Error, qui dirimit Matrimonium, debet esse substantialis, id est Personæ, & non accidentalis, id est qualitatum: v. g. Petrus desponsavit sibi Mariam opinando Mariam esse Joannam, cum qua Matrimonium contrahere voluit: hic error dirimit Matrimonium, nisi cum expressa harum qualitatum conditione contraheretur.

69. Conditio: Qui contrahit Matrimonium cum Maria serva putans eam esse liberam, nullum est Matrimonium. Si autem Petrus scivisset Mariam esse servam, & hoc non obstante voluntariè contraxit cum ea Matrimonium, hoc Matrimonium est validum.

70. Votum. Votum solemne emissum in Religione approbata ab Ecclesia dirimit etiam Matrimonium; votum verò simplex non dirimit, sed solum impedit; ut dixi num. 55.

71. Cognatio. Tria sunt vincula cognationis, quæ dirimunt Matrimonium: primum est spirituale, & hoc contrahitur per Sacramentum Baptismi, vel Confirmationis, inter baptizatum,

T

tem, & baptizatum, & inter susceptorem sive Patrimos, & ipsum baptizatum, Patrem, & Matrem ipsius baptizati, sive confirmati & inter baptizantem, & patrimos: sed Patrini inter se nullam contrahunt cognationem.

72. Secundum vinculum est cognatio legalis, quæ procedit ab adoptione perfecta, quæ cognatio dirimit usque ad quartum gradum juxta sententiam aliquorum, & juxta alios usque ad secundum gradum; quamvis Castropalaus dicat, quod solum dirimat inter adoptantem, & proles adoptati, quæ erant sub sua potestate

tempore adoptionis: & inter ipsum adoptatum, & proles adoptantis, quæ tempore adoptionis erant sub patria potestate; & inter adoptantem, & uxorem adoptati; & inter adoptatum, & uxorem adoptantis.

73. Tertium vinculum est cognatio carnalis, hoc est, consanguinitatis, & affinitatis; utraque dirimit usque ad quartum gradum inclusive, tam in linea recta, quam in transversali æquali, vel inæquali: vide infra num. 77.

Porro ad dignoscendum gradus cognationis inter consanguineos, vel affines sequentes arbores viam aperiunt.

ARBOR CONSANGUINITATIS IN LINEA RECTA ET TRANSVERSALI.

Propatruus. Frater Proavi gr. 1. cum. 4.	Iste est Fi- lius hujus.	Abav. gr. 4.	Hac est Fi- lia hujus.	Proamita Soror Proavi gr. 1. cum. 4.
Patruus Magnus Frater Avi gr. 1. cum. 3.	Iste est Fi- lius hujus.	Proav. gr. 3.	Hac est Fi- lia hujus.	Amita magna Soror Avi gr. 1. cum. 3.
Patruus. Frater Patris. gr. 1. cum. 2.	Iste est Fi- lius hujus.	Avus. gr. 2.	Hac est Fi- lia hujus.	Amita Soror Pa- tris. gr. 1. cum. 2.
Frater Filii. gradus 1.	Iste est Fi- lius hujus.	Pater. gr. 1.	Hac est Fi- lia hujus.	Soror Filii gradus 1.
Ascendentes à TITIO in linea recta.				
Ascendentes à TITIO in linea recta.				

*TITIVS, & ille, quorum Cognatio
& Gradus queritur.*

Proles Fratri Titii. gr. 1. cum. 2.	Confang. Titii in lin. transv. inæquali.	Filius gradus 1.	Descendentes à TITIO in linea recta.	Proles Sororis Titii. gr. 1. cum. 2.	Confang. Titii in lin. transv. inæquali.
Nepotes Fratri Titii. gr. 1. cum. 3.		Nepos gradus 2.		Nepotes Sororis Titii. gr. 1. cum. 3.	
Pronepotes Fratri Titii. gr. 1. cum. 4.		Pronepos gradus 3.		Pronepotes Sororis Titii. gr. 1. cum. 4.	
		Abnepos. gradus 4.			
Descendentes à TITIO in linea recta.					
Descendentes à TITIO in linea recta.					

§. I.

Explicatur Arbor Consanguinitatis in linea recta.

74. In hac Arbore tres sunt lineæ, una est recta, & duæ transversales, in linea recta ponuntur ascendentes à Petro (vel ab alia quacumque persona, cujus gradus cognationis quæritur.) In una linea collateralis, vel transversali ponuntur Patruus Petri, Fratres ipsius ascendentium, & consobrini ipsius Petri, proles fratris ipsius. In alia linea ponuntur Amitæ Petri, sorores ipsius ascendentium, consobrini Petri, & proles ipsius Sororis. Infra ostendam regulas, quomodo cognosci possit gradus consanguinitatis in linea transversali: hic verò explico regulas lineæ rectæ.

Prima regula cognoscendi gradum consanguinitatis in linea recta est: quot generationes sunt, tot sunt gradus: Pater & filius sunt in primo gradu, quia inter istos est tantum una generatio; Nepos & Avus sunt in secun-

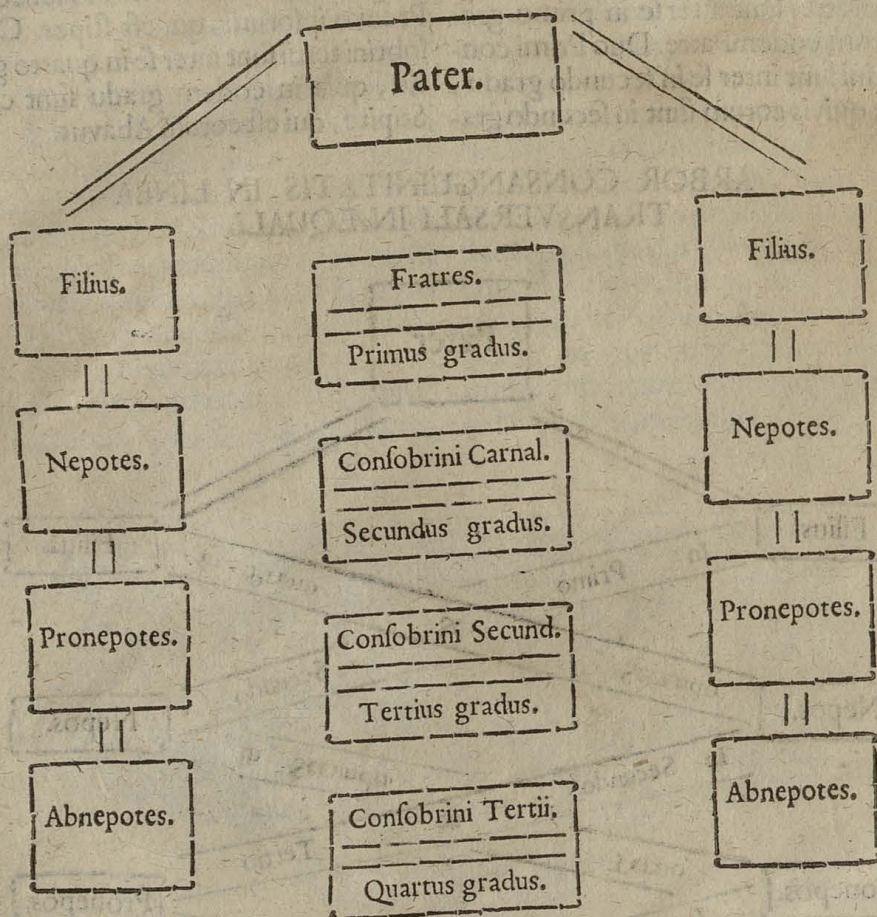
do, quia inter istos sunt duæ generationes; una Patris, qui est filius Avi; altera Filii, qui est Nepos Avi. Proavus est in tertio gradu cum Pronepote, quia inter istos sunt tres generationes, una, quâ Proavus generavit Avum; altera, quâ Avus generavit Patrem, tertia, quâ generavit Pater filium, qui est pronepos Proavi.

Secunda regula est, si inter personas descendentes non sit alia persona intermedia, sunt in primo gradu: v.g. Pater & Filius, quia inter istos non est alia persona intermedia, Nepos & Avus sunt in secundo, quia inter istos mediat Pater; Abnepos & Abavus sunt in quarto gradu, quia inter istos mediat Proavus, Avus, & Pater.

Tertia regula est: Quot sunt personæ, demptâ unâ, quæ est Stipes, à quo aliæ procedunt, tot erunt gradus: v.g. Proavus & Pronepos sunt in tertio gradu; quia demptâ personâ Proavi, qui est Stipes, manent tres, Avus, Pater, & Filius.

ARBOR CONSANGUINITATIS IN LINEA
TRANSVERSALI ÆQUALI

§. II.

Explicatio lineæ transversalis
æqualis.

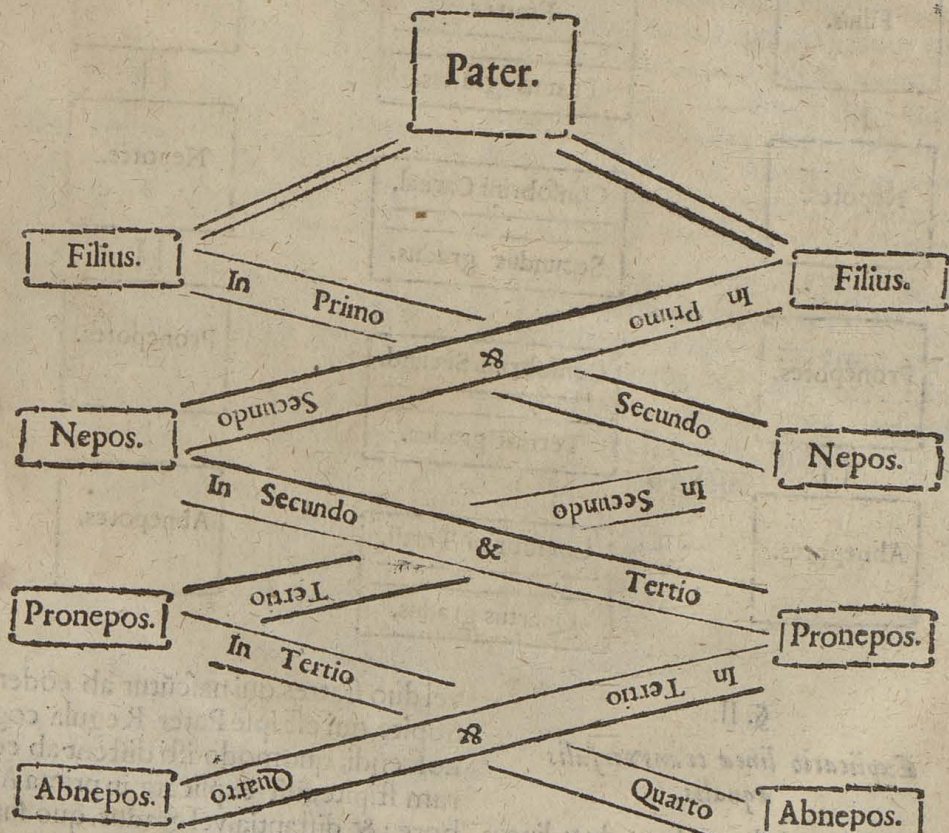
75. IN hac Arbore sunt duæ lineæ
collaterales, quæ sunt duo rami,

vel duo fratres, qui nascuntur ab eodem
Stipite, qui est ipse Pater. Regula cog-
noscendi, quomodo isti distent ab eo-
rum stipite, fuit explicata in prima Ar-
bore; & distantia, vel gradus, quo sunt
inter se duæ lineæ transversales, cogno-
scitur

scitur ex hac regula, ita quòd in linea transversali æquali tantum distent inter se, quantum distant à Stipite: v. g. duo fratres sunt inter se in primo gradu, cum eodem Patre. Duo Primi consobrini sunt inter se in secundo gradu, quia quivis eorum sunt in secundo gra-

du cum Stipite, qui est amborum Avus. Consobrini secundi inter se sunt in tertio gradu, quia eodem modo sunt cum Proavo ipsorum, qui est stipes. Consobrini tertii sunt inter se in quarto gradu, quia in eodem gradu sunt cum Stipite, qui est eorum Abavus.

ARBOR CONSANGUINITATIS IN LINEA
TRANSVERSALI INÆQUALI.

§. III.

nus sit in primo gradu cum eodem Avo.

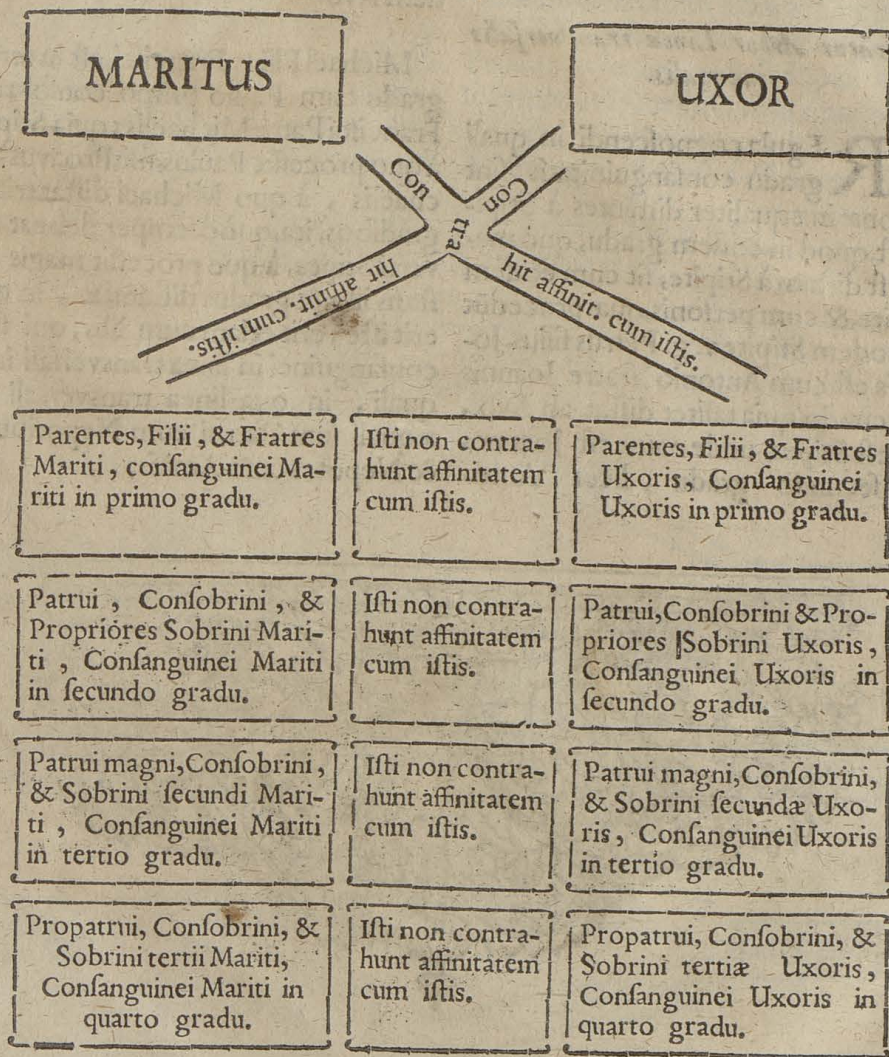
Explicatur Arbor Lineæ transversalis inæqualis.

76. **R**egula cognoscendi in quali gradu consanguinitatis sint personæ inæqualiter distantes à Stipite, est, quod in eodem gradu, quo magis est distans à Stipite, sit cum eodem Stipite, & cum personis, quæ procedunt ab eodem Stipite v. g. Petrus filius Joannis est cum Antonio fratre Joannis in secundo, quia taliter distat ab Avo, qui est Stipes, unde natus est Joannes in secundo gradu, licet Anto-

Michaël Filius Francisci, est in tertio gradu cum Paulo primo consobrino Francisci Patre Michaëlis; quia Stipes, à quo processit Paulus, fuit Proavus Michaëlis, à quo Michaël distat tribus gradibus, ita, quod semper debeat adverti Stipes, à quo processit magis distans illo, & gradus distantiae, in quo erit iste, erit etiam cum illis, qui sunt consanguinei in linea transversali inæquali, in qua linea transversali inæquali sunt Patruus cum Nepotibus, & Nepotes cum Amitis,

ARBOR QUÆ EST AFFINITATIS.

§. IV.

Explicatur Arbor Affinitatis.

77. **A**ffinitas provenit ex copula apta generationi, sive sit copula licita, ut est ea, quæ habetur inter conjugatos; sive illicita, ut ea, quæ habetur inter solutos. Inter has duas copulas hæc est distinctio, quod in copula licita extendatur affinitas usque ad quartum gradum inclusive; in illicita verò solum usque ad secundum inclusive: ita, ut Maritus contrahat affinitatem cum omnibus consanguineis eorum in eodem gradu, in quo est ejus uxor; nam cum consanguineis in primo gradu consanguinitatis uxoris contrahit affinitatem in primo gradu, & cum consanguineis in secundo gradu contrahit affinitatem in secundo gradu, & sic de tertio, & quarto discurrendum est. Eandem cognationem affinitatis contrahit uxor cum consanguineis Mariti; sed consanguinei uxoris nullam affinitatem contrahunt cum consanguineis Mariti, nec hi cum uxoris consanguineis; quia una affinitas non causat aliam affinitatem.

Hoc idem dicendum de affinitate procedente ex copula illicita, sed tantum usque ad secundum gradum inclusive; quia ulterius non se extendit; ceterum contrahitur eodem modo, quo affinitas proveniens ex copula licita.

§. V.

Explicantur alia impedimenta dirimentia.

78. Crimen, hoc impedimentum

contrahitur per adulterium, & homicidium conjugis commissum ab alterutro ex adulteris cum promissione in eundi Matrimonium cum illo, cum quo commisit adulterium.

Cultus disparitas: indicat, quod Catholici non possint validè contrahere Matrimonium cum Gentilibus, vel Judæis; si verò contrahant cum Hæreticis, validum erit.

79. Vis. Vis injusta, & metus gravis, seu injustè cadens in constantem virum ab extrinseco dirimit Matrimonium, non autem, quando est levis, non cadens in constantem virum, & ab intrinseco: v. g. Petrus, postquam defloravit Mariam, ex metu Dei offensæ, vel gehennæ, ducit eam in uxorem; hic metus est ab intrinseco, & non dirimit Matrimonium cum Maria contractum, nec, quando est vis justa, licet sit ab extrinseco: v. g. Petrus Mariæ deflorator à Judice hanc ducere obligatur; non obstante hac vi extrinseca Justitiæ Matrimonium est validum; quia justè eum obligat.

80. Ordo. Ordo Sacer dirimit Matrimonium: Ordines vero Minores nec impediunt, nec dirimunt.

Ligamen significat, quod uxortus non possit vivente uxore ducere aliam; quia talis esset Polygamus.

81. Honestas, hoc est justitia publicæ honestatis, ob quam nemo potest contrahere cum consanguineis illius, cum qua contraxit sponsalia, vel Matrimonium ratum: Impedimentum

publicæ honestatis proveniens ex sponsalibus validis solum dirimit Matrimonium in primo gradu lineæ rectæ, vel transversalis: v. g. Petrus celebravit sponsalia valida cum Joannâ, non potest postea eadem celebrare cum Matre, vel sorore Joannæ, bene verò cum consobrina, vel alia consanguinea extra primum gradum. Impedimentum publicæ honestatis ex Matrimonio rato proveniens se extendit usque ad quartum gradum inclusivè: v. g. Petrus contraxit Matrimonium cum Mariâ, post hunc contractum non potest cum alia consanguinea Mariæ intra quartum gradum contrahere.

82. Si sis Affinis. Nec affines possunt simul Matrimonium contrahere, absq; dispensatione: Copula licita causat affinitatem usq; ad quartum gradum inclusivè, illicita verò solum usque ad secundum inclusivè: v. g. Petrus contraxit Matrimonium cum Mariâ, vi consummationis Matrimonii cum dicta Mariâ, quæ est copula licita, contrahit affinitatem cum omnibus consanguineis Mariæ intra quartum gradum. Joannes cognovit Antoniam per copulam illicitam, non potest hic contrahere Matrimonium cum aliqua consanguinea Antoniæ intra secundum gradum propter affinitatem contractam, bene verò cum aliis consanguineis in tertio, & quarto gradu.

83. Si fortè coire nequibis. Impotentia tam ex parte fœminæ, quàm ex

parte viri; tam ex magia, quàm ex causa naturali, si est perpetua, dirimit Matrimonium. Impotentia dicitur, quando vir vas muliebri penetrare, ibique seminare nequit.

84. Si Parochi, & duplicis desit præsentia testis: significat, quòd Matrimonium clandestinum, nempe absque Parochi, & duorum testium assistentia celebratum sit nullum, & invalidum.

85. Rapta denotat violentam abstractionem fœminæ de uno domicilio, vel loco ad alium Matrimonii cum ea contrahendi causâ.

Hanc generalem, & compendiosam explicationem horum impedimentorum tradere volui, ad hoc, ut ea ignorantes succinctam eorum notitiam habeant, mox verò fusiùs impedimenta, quæ frequentius accidere solent explicabo.

Pars Quinta.

De impedimento Criminis.

86. P. P. R. confiteor, quòd fœminæ prædictæ, cum qua illam pessimam amicitiam habui, promiserim, quòd mortua mea uxore velim eam in uxorem ducere.

C. Præter peccata Luxuriæ, quæ V. D. cum eadem patravit, commisit etiam unum aliud ob hanc circumstantiam, quòd eam ducere promiserit, ut dicit Bassæus verb. Matrim. 7. §. 6. n. 26. Abbas, Nevus, & alii quos omisso nomine citat, & sequitur Vil-

lalobos part. 1. tract. 14. diffic. 11. n. 11. quia per hanc promissionem dedit ei motivum exoptandi mortem suo Marito.

C. Acceperatne illa hanc promissionem?

P. Ita P. R.

C. Illa pariter commisit novum peccatum acceptando promissionem ex eadem causa; ut dicunt DD. citati.

87. Repromisitne illa, quod mortuo suo Marito velit V. D. nubere?

P. Ita P. R. ambo dedimus mutuam promissionem contrahendi Matrimonium secuta morte alterius consortis.

C. Ergo V. D. contraxit cum ea impedimentum criminis, quod consistit in adulterio cum promissione futuri Matrimonii acceptata ab altero adultero; ita docent Layman, tract. 10. part. 4. cap. 10. n. 4. §. Quinta conditio. Sanchez lib. 7. de Matrim. disp. 7. num. 21. & alii. Sed ad contrahendum hoc impedimentum requiritur mutua promissio utriusque adulteri de contrahendo Matrimonio; ita sentit Henriquez, & Bellarmin, quos citat pro probabili Layman, loco cit. quapropter V. D. scire debet, quod intereunte sua uxore non possit cum ista persona contrahere Matrimonium; quia obstat impedimentum criminis.

88. P. P. R. pariter confiteor, quod cum altera conspiraverim interficere uxorem meam veneno.

C. Consensitne illa persona?

P. Ita P. R.

C. Fuitne hoc factum cum promissione ducendi eam postmodum in uxorem?

P. Ita P. R.

C. Et ambo dederunt suum mutuum consensum?

P. Ita P. R.

C. Secutane fuit ex hoc mors uxoris?

P. P. R. omnem diligentiam impendimus, sed effectus mortis non fuit secutus.

C. Supposito peccato uxoricidii intentionaliter commissio impedimentum criminis V. D. non contraxit, quia effectus mortis non fuit secutus, ut dicunt DD. communiter, videatur Vilalobos loco cit. num. 2.

Unde ad hoc impedimentum criminis contrahendum requiruntur duo delicta nempe adulterium cum mutua promissione contrahendi Matrimonium, & uxoricidium, vel viricidium cum eadem mutua promissione effectus mortis secuto. Si vero solum ex odio, rancore, vel causa licentius vivendi Maritus occidat uxorem, vel hac Maritum absque promissione, & animo contrahendi postmodum Matrimonium, non contrahitur dictum impedimentum Criminis, neque quando ignoratur, quod his delictis sit annexum dictum impedimentum secundum opinionem aliquorum, quam pro nunc non decido, an vera sit, vel falsa.

Pars sexta.

De impedimento Coactionis, vel violentiæ.

89. P. P. R. dico meam culpam, quod nullo præcedente affectu erga uxorem, quam habeo, Matrimonium metu Parentis cum ea iniverim.

C. Fuitne ipsius Parens adeò terribilis, & asperæ conditionis, ut V. D. prudenter timere potuerit, quod, nisi Matrimonium secundum suum geniũ iniisset, indignationem ejus, asperitates, & rigores experta fuisset?

P. P. R. aliquod convitium, & asperitatem timui, non tamen tantum, quantum sibi R. P. imaginatur.

C. Huic indignationi, quam V. D. in ipsius Parente timuit, fueruntne adjunctæ preces importunæ, & frequentes suasiones, quibus parens institit, ut juxta suum geniũ uxorem duceret?

P. Ita P. R. preces fuerunt vehementer importunæ, ac sæpius repetitæ à parente ad extorquendum hunc consensum.

C. Est cõmunis doctrina Theologorum, & Canonistarum, quod violentia injusta, & gravis metus incussus ad extorquendum Matrimonium in utroque foro illud irritet, ut suprà dixi explicando hanc particulam vis in impedimentis dirimentibus num. 76.

Sed metus reverentialis Filii erga parentem non irritat Matrimonium, nisi sit conjunctus cum minis, vel cum timore malæ tractationis, vel cum alio

gravi incommodo ex indignatione parentis secuturo; hujusmodi enim metus est cadens in constantem virum injustè incussus à causa libera ad extorquendum consensum, adeoque dirimit Matrimonium; ut dicit Thomas Sanchez lib. 4. de Matrim. disp. 6. n. 14. Lessius, & Coninch, quos citat, & sequitur Layman. Tract. 10. part. 2. cap. 5. num. 3. quod non contingit, quando metui reverentiali solum leves minæ, vel modicæ indignationes sunt annexæ. Et ratio hujus assertionis est, quia ideò metus, & violentia irritant Matrimonium, quia privant summam libertate requisita ad consensum, & contractum Matrimonii: atqui timor reverentialis præcisè, quamvis aliquæ leves minæ adjungantur, non privat libertate; benè verò quando minæ sunt asperæ, & preces Parentis importunæ: ergo in hoc secundo casu dirimetur Matrimonium, non verò in primo.

Advertendum tamen est cum Layman loco cit. quod quando Matrimonium jam est contractum, & dubitatur, an timor fuerit gravis, vel levis, debeat ferri judicium in favorem Matrimonii, & credi, quod metus fuerit levis, sed antequam contrahatur Matrimonium, & solummodò sponsalia sint contracta, ferendum est judicium, quod metus irritet, quamvis aliàs sit levis.

90. Nunc est necessarium, ut V. D. suum Matrimonium revalidet; etiam,

nim, cum fuerit contractum ex metu, & importunis precibus Parentis jure naturæ fuit nullum, & invalidum.

P. P. R. quomodo debeo facere, ut Matrimonium revalidem?

C. Mihi dicat V. D. fruitur ne pace, & concordia cum sua uxore? & illa estne sua sorte contenta?

P. Non P. R. quinimo illa est adeo desolata, ut ipsam poeniteat, mecum Matrimonium iniisse ex eo, quod usque modò incuriosus, & amicitias parum bonis deditus fuerim.

C. Estne diu V. D. Matrimonio juncta cum hac uxore?

P. Sunt sex Menses.

C. Postquam V. D. duxit uxorem, renovavitne expressè consensum in Matrimonium ex sua liberavoluntate; quia, quando Matrimonium fuit nullum ob defectum liberi consensus in aliquo contrahentium, ut est in casu præsentis, si pars, quæ in hoc defecit, renovet liberum consensum, vel ut melius dicatur, noviter consentiat, revalidatur Matrimonium, dummodò hunc novum consensum conjugum manifestet eà cautela mox dicenda: videatur etiam Castropalaus tom. 5. disp. 3. punct. 7. §. 1. num. 6. & 7.

P. P. R. nunquam renovavi consensum in Matrimonium contractum.

C. Desideratne modò ducere cum ea vitam conjugalem, & perseverare in statu maritali?

P. Ita P. R.

C. Uxor ejus estne in bona fide, cre-

dendo, Matrimonium esse validum?

P. Ita P. R. quia illa ignorat, me cum hoc metu contraxisse.

C. Sequerentur ne inconvenientia, & scandala, si dissolveretur Matrimonium?

P. Ita P. R. maxima orirentur scandala.

91. C. Ergo est necessarium, ut nunc Matrimonium antecederet invalidū per novum in illud consensum, & hujus conjugum revelationem revalidetur. Utrum verò sit necessarium notificare parti ignoranti nullitatem Matrimonii, quando tale nullum fuit ob aliquod impedimentum occultum; dubium est inter DD. affirmant plures, ut sunt Sanchez lib. 2. de Matrim. disp. 36. num. 4. Scotus, Covarruvias, Henriquez, & alii; quamvis Cajetanus, Veracrux, & alii apud Villalobos part. 1. tract. 14. diff. 32. num. 8. doceant, quòd non sit necessarium parti nullitatem Matrimonii notificare; sed sufficiat, ut ille, ob cujus defectum fuit nullum Matrimonium, revalidet consensum, & quòd ex copula habita cum affectu maritali reddatur validus contractus Matrimonialis; ego tamen hoc consulerem solum tunc, quando ex manifestatione nullitatis Matrimonii timerentur inconvenientiæ, & scandala ex eo, quòd conjugati vitam in contracto Matrimonio ducant inquietam cum displicentia talis contractus, vel ob alias causas, quæ dictum timorem causare possent: pro tunc enim

enim non esset necessarium manifestare parti nullitatem Matrimonii, sed solum supplere consensum modo supradicto, sicque cum copula habita affectu maritali revalidabitur Matrimonium: ut docet Thomas Sanchez loco cit. num. 8. Henriquez, & Petrus Ledesma cum Villalobos ubi supra §. Sed valdè notandum est.

Ex dictis inferitur, quòd si Matrimonium sit nullum ex eo, quia præcessit copula cum aliqua sorore, vel consanguinea in primo, vel secundo gradu conjugis, ex qua copula resultavit impedimentum affinitatis, & hoc sit occultum, non sit necessarium conjugii id ignoranti manifestare, sed sufficiat, ut generaliter ipsi declaret, Matrimonium antè contractum fuisse nullum, ad hoc, ut revalidetur per novum amborum consensum impetratà tamen priùs dispensatione impedimenti.

Si verò manifestando conjugii ignorantibus impedimentum occultum, vel dicendo Matrimonium fuisse nullum, posset sequi grave inconveniens, tunc sufficiet, quòd oblatà bonà occasione, & dispositione conjugis ipsi dicat: Amasne me taliter, ut, si Matrimonium nostrum esset nullum, noviter mecum illud inires, si conjux affirmet, revalidatur Matrimonium, quamvis impedimentum ignoret.

Et si pariter ex hoc modo agendi grave inconveniens oriretur, & facile venire posset in cognitionem nulli-

tatis Matrimonii cum periculo scandalii (maximè si tale impedimentum esset ex parte uxoris) tunc potest praticari id, quod dicunt Cajetanus, Veracrux, & alii, quòd copula cum affectu maritali habita revalidet Matrimonium. In hoc casu etiam hanc admittit sententiam Sanchez ubi supra num. 8.

Advertendum tamen est semper, quòd ante revalidationem Matrimonii invalidi ob impedimentum affinitatis, vel ob aliud impedimentum occultum sit necessarium, ut dispensatio impedimenti impetretur: & nisi sint noviter desponsati, non possunt petere, nec reddere debitum.

92. P. P. R. eritne necessarium, ut consensus revalidetur coram Parocho, & testibus?

C. Hoc non; ita Sanchez lib. 2. de Matrim. disp. 37. num. 3. Navarrus, Ledesma, Henriquez, & alii, quos citat idem Sanchez; quia finis Concilii Tridentini fuit, dum Matrimonia clandestina prohibuit, ut evitentur fraudes, deceptiones, & alia inconvenientia in celebratione contractus matrimonialis, sed quando V. D. contraxit Matrimonium, adfuerunt Parochus, & testes: ergo modò pro revalidatione non erit necessaria eorundem præsentia.

Pars Septima.

De Impedimento publicæ honestatis.

93. P. P. R. dico meam culpam, quòd

quod post contracta sponsalia cum sorore meæ uxoris cum hac postmodum Matrimonium iniverim.

C. Hæc sponsalia contracta cum sorore suæ uxoris fuerintne dissoluta per mutuum consensum?

P. Non P. R. sed tantum fuit, quod mortua hac sorore meæ uxoris duxerim aliam.

C. Si sponsalia fuissent dissoluta per mutuum consensum, tunc secundum opinionem Hurtadi disp. 21. num. 4. & aliorum, non adfuisset impedimentum publicæ honestatis, quamvis Sanchez contrarium teneat non obstante dissolutione sponsalium per mutuum consensum lib. 7. de Matrim. disp. 78. num. 21. Et rationabiliter; quia alias hoc impedimentum non esset perpetuum, uti est; adeoque cum sit ablatum tantum per mortem mulieris, per hoc non manet liber ab impedimento publicæ honestatis; quia est sententia communis Theologorum, quod si semel sint valida sponsalia, quamvis dissolvantur quocumque tandem modo (nisi forte fiat ex mutuo consensu contrahentium, juxta opinionem supra allatam) semper verificetur impedimentum publicæ honestatis. Et si soror suæ uxoris nunc viveret, cum neutra posset matrimonium inire: non cum uxore, quam nunc habet, ob impedimentum publicæ honestatis, nec cum sorore suæ uxoris; quia per copulam habitam cum ista contraxit cum alia cognationem affinitatis.

Quapropter est necessarium, ut in hoc impedimento publicæ honestatis secum dispensetur; quia Matrimonium contractum cum sua sibi apparente uxore est nullum; cum verè, & realiter non fuerit contractum.

94. P. P. R. & quis in hoc impedimento mecum dispensabit?

C. Episcopus potest dispensare, cum impedimentum sit occultum, & matrimonium fuerit contractum in facie Ecclesiæ, & pro vero habeatur. Vide Dianam part. 8. resol. 3.

Vel scribam Episcopo pro facultate obtinenda de qua non dubito; siquidem potestas, quam in hoc casu dispensandi habet, est ordinaria, & consequenter eam delegare potest. Sanchez lib. 2. de Matrim. disp. 40. Villalobos part. 1. tract. 14. diff. 25. num. 7. Ad hoc autem, ut in hoc, & aliis similibus impedimentis Episcopus dispensare possit, requiritur, ut Matrimonium sit bona fide contractum, saltem ex parte unius conjugis. Est communis contra Henriquez lib. 2. cap. 3. n. 2.

Circa modum revalidandi Matrimonium in hoc casu servetur id, quod dictum est part. 6. num. 90. & 91.

Pars Octava.

De Affinitate.

95. P. P. R. confiteor, quod post consummatum Matrimonium habuerim rem cum consobrina germana meæ uxoris,

C. Se-

C. Seminavitne intra vas illius?

P. Ita P. R.

C. Ut contrahatur affinitas ex accubitu cum consanguinea, necesse est, ut fiat seminatio viri intra vas mulieris, & etiam probabiliter, ut & ipsa foemina seminet: quia requiritur copula apta generationi: sed, nisi detur commixtio seminis utriusque, non est talis probabiliter: ergo &c. Unde, si vir seminat extra vas, nulla contrahitur affinitas.

96. Dicat mihi V. D. scivitne, quod ex copula cum hac consanguinea suæ uxoris contraheret cognationem cum propria uxore?

P. Ita P. R.

C. Scivitne etiam, quod per hanc affinitatem amitteret jus petendi debitum ab uxore sua?

P. Non P. R.

C. Ergo, licet V. D. sciverit, quod per hanc copulam contraheret cognationem affinitatis, ob ignorantiam autem impedimenti non petendi debitum hanc inhabilitatem non incurrit juxta opinionem multorum DD. apud Thomam Sanchez lib. 9. de Matrim. disp. 32. n. 27. ita Basilius, Portel, & alii, quos citat Diana part. 3. tract. 5. resol. 12. Et ratio est; quia poena Ecclesiastica propter aliquod delictum imposita non incurritur à delinquente cum ignorantia ejusdem poenæ: atqui prohibitio petendi debitum imposita cognoscenti consanguineam suæ uxoris intra secundum gradum est

poena Ecclesiastica ob delictum incestus: ergo qui hanc poenam ignorat, eam non incurrit.

97. Consequenter nec incurret dictum impedimentum, qui ignorat, per copulam cum consanguinea uxoris in secundo gradu contrahi affinitatem, nec ille, qui eamdem cognosceret inscius hujusmodi consanguinitatis, vel tantum conscius consanguinitatis in tertio, vel quarto gradu. Videatur Murcia tom. 1. disq. lib. 2. disp. 3. resol. 23. num. 2. & 3. Paulò post explicabo, quænam ignorantia ab incurrendo hoc impedimento excuset.

Ex hac ratione infertur opinio citata num. 88. quam, ut dixi, nec approbo, nec reprobo, quod adulter, qui contraxit cum adultera, sponsalia de futuro, nempe post mortem suæ uxoris, vel cum intentione contrahendi patravit uxoricidium, si ignoret, quod huic delicto sit annexa poena impedimenti Criminis, non incurrat dictum impedimentum; ut affirmant Paludanus, & alii, quos citat, & sequitur Murcia in disq. tom. 1. lib. 2. disp. 4. resol. 22. num. 2.

98. Et si quæritur, quænam ignorantia excuset tam ab incurrendo hoc impedimento, quàm à non petendo debito. Respondeo, quod non solum ignorantia invincibilis, sed etiam vincibilis dummodò non sit crassa, vel supina. Et hoc infero ex doctrina Navarri, Sylvestri, & aliorum, quos citat, & sequitur Sanchez de Matrim. lib.

lib. 9. disp. 32. num. 31. & 32. qui docent, quod pœnas Ecclesiasticas non incurrat, quamvis ignorantia sit vincibilis, dummodò non sit crassa, vel supina: atqui privatio juris petendi debitum in uxorato habente copulam cum consanguinea suæ uxoris in secundo gradu, & impedimentum Criminis, sunt pœnæ Ecclesiasticæ: ergo, qui has ignorat, quamvis ignorantia sit vincibilis, dummodò non sit crassa, vel supina, in eas non incidet. Vide Murciam ubi suprâ resol. 22. & 23. per totum.

99. P. P. R. confiteor etiam, quod cum altera cognatione juncta meæ uxori rem habuerim ante contractum Matrimonium.

C. Fuitne copula consummata intra vas?

P. Ita P. R.

C. Hæc fœmina fuitne juncta suæ uxori cognatione affinitatis, vel consanguinitatis? quia si solum cognitione affinitatis esset juncta, V. D. non contraxisset impedimentum, nec ullam cognationem cum propria uxore: v. g. si V. D. cum aliqua Fratria suæ uxoris copulam habuisset, nullam exinde cum uxore cognationem, vel impedimentum contraxisset; quia una affinitas non causat aliam affinitatem.

P. P. R. Fuit in cognatione consanguinitatis.

C. Fuitne consanguinea intra secundum gradum, vel extra? quia ex cognatione consanguinitatis in tertio, &

quarto gradu nullum impedimentum ob habitam copulam resuleret, siquidem per copulam illicitam solum resultat impedimentum in primo, & secundo gradu, non verò in tertio, & quarto: sed supradicta copula fuit illicita: ergo si consanguinea suæ uxoris esset extra secundum gradum, nullum exinde impedimentum oriretur.

P. P. R. fuit consobrina carnalis meæ uxoris.

C. Novitne V. D. quod illa, cum qua copulam habuit, sit consobrina carnalis suæ uxoris, cum qua postea Matrimonium contraxit, & quod ex copula impedimentum affinitatis resuleret; quia si vel unum, vel aliud ignorasset, non incurrisset dictum impedimentum, ut dictum est num. 96. & num. 97. & videri potest in Leandro à Sacram. part. 2. tract. 9. disp. 25. q. 61. & q. 62.

P. Bene novi, eam esse consobrinam carnalem meæ uxoris, ac hujusmodi copulam impedimentum affinitatis parere.

C. Impetravitne dispensationem ad licitè contrahendum Matrimonium?

P. Non P. R. quia Confessarius mihi dixit, ad hoc requiri dispensationem Pontificis, quod cum mihi nimis arduum, & diuturnum negotium videretur, id intermisi, sicque cum hac mala fide contraxi.

C. Absque dubio novit, se peccatū grave sacrilegii committere recipiendo invalidè Sacramentum Matrimonii?

X

P. Ita

P. Ita P. R. & me de culpa adeò gravi accuso.

C. Consummavit jam Matrimonium?

P. Ita P. R.

C. In hoc graviter peccavit, & quoties accessit uxorem suam sive petendo, sive reddendo debitum, toties graviter deliquit; idem dicendum de tactibus, osculis, amplexibus cum eadem habitis: quandoquidem, cum nullum sit matrimonium, hæc mulier non est ipsius vera sponsa, nec propria uxor, sed est mulier aliena: atqui reddere, sive petere debitum, habere tactus, oscula, sive petere debitum, habere tactus, oscula, sive amplexus cum muliere aliena, est peccatum mortale: ergo idem est iudicium de actionibus similibus habitis cum hac muliere, cum qua matrimonium consummavit.

P. P. R. hoc jam scio, ideò de omnibus me accuso, doleo, ac animam meam curare peropto.

C. Copula, quam habuit cum hac muliere, estne occulta?

P. Ita P. R.

C. Fuitne unquam conscia sua uxor de nullitate, & invaliditate matrimonii?

P. Non P. R.

C. Ergo illa erit in bona fide, quòd matrimonium sit validum?

P. Ita P. R.

100. C. Hoc Matrimonium, ut dixi, fuit nullum, & invalidum, & quamvis ex parte mulieris in bona fide exi-

stentis nulla fuerit culpa in reddendo, vel petendo debitum, fuit tamen ex parte V. D. scientis impedimentum. Dispensatio verò huius impedimenti, si esset ante contractum Matrimonium, pertineret ad Summum Pontificem; & cum casus sit occultus, deberet impetrari à Sacra Romana Pœnitentiaria modo, & forma assignata part. 10. in fine num. 121. ubi de his dispensationibus est sermo, sed cum jam sit contractum Matrimonium bona fide unus conjugis, & cum difficilis sit separatio, nec non recursus Romam, potest Episcopus dispensare, cui proinde scribendum, ac obtenta facultate Confessarius dispensabit in impedimento, quo ablato revalidandum est Matrimonium modo supra dicto in hoc capite par. 6. n. 90. Sed advertat V. D. quòd non possit petere, nec reddere debitum, donec dispensatio veniat, & Matrimonium revalidetur: hæc est enim differentia inter affinitatem contractam per copulam illicitam cum consanguinea conjugis in secundo gradu ante initum Matrimonium, & eam, quæ contrahitur post initum Matrimonium, quòd hæc, licet impediat, quòd pars culpabilis nō possit petere debitum, non tamen impedit, quin possit reddere debitum; etenim cum Matrimonium fuerit validum; quia pro tunc nullum interfuit impedimentum, habet conjux innocens jus petendi, & exigendi debitum, & pars culpabilis in pœnam sui delicti privatur

tur jure petendi: sed quando affinitas præcessit Matrimonium, sicuti hoc fuit nullum, & invalidum, ita nec petere, nec reddere potest, & pars innocens non habet jus exigendi solutionem debiti propter eandem invaliditatem.

Pars Nona.

De Impotentia dirimente Matrimonium.

101. **S**uppono, quòd impotentia, de qua in præsentì agimus, sit impedimentum ad vas femineum penetrandum, & semen aptum ad generationem intra illud effundendum. Dicitur impedimentum ad vas femineum penetrandum; quia, licet sit potentia seminandi extra vas, vel in ore vasis, si tamen non possit intra illud, adest impotentia vera dirimens Matrimonium. Dicitur: Et semen aptum ad generationem, &c. Quia, licet Eunuchi, qui utroque testiculo carent, possint vas penetrare, & illud semen aliquantulum emittere; quia verò tale semen est inutile ad generationem; idè hujusmodi Eunuchi sunt verè impotentes ad contrahendum Matrimonium: non tamen illi, qui uno solùm carent testiculo, nec illi, quibus uno testiculo avulso alter intra corpus fuit reconditus, ne facilis via intestinorum descensui pateret; quia isti reverà semen aptum generationi emittunt, experientiâ ipsâ Magistrâ.

102. Impotentia una est naturalis, & ab intrinseco, altera præternaturalis ab extrinseco, seu per maleficium: naturalis est illa, quæ procedit ex debilitate, vel frigidityte subjecti; illa per maleficium est, quæ arte Dæmonis, vel veneficii supervenit: utraque vel est perpetua, vel temporalis: perpetua est illa, quæ viribus naturæ sine miraculo, vel sine offensa Dei tolli nequit, & etiam secundum aliquos, sine notabili vitæ periculo: temporalis est illa, quæ sine peccato, & sine notabili periculo vitæ, vel salutis per media naturalia, & humana removeri potest. Porrò impotentia alia est respectiva, alia absoluta: respectiva est, quando subjectum est inhabile ad cognoscendam certam mulierem, non verò alias; absoluta est, quando subjectum respectu omnium est inhabile. Alia antecedens, alia subsequens Matrimonium: impotentia perpetua, & antecedens est illud dirimens: temporalis verò, & subsequens Matrimonium contractum non dirimit: Impotentia respectiva perpetua, & antecedens Matrimonium solùm dirimit respectu illius personæ, ad quam se extendit illa impotentia, non verò respectu aliarum, ad quas non se extendit: v. g. Titius non potest cognoscere Bertham: quia vel Virgo, vel nimis arcta est, potest tamen cognoscere alias, quæ non adeò strictæ sunt: solùm quo ad Bertham habebit impedimentum, non verò quo ad alias.

Impotentia absoluta, cum sit perpetua, & antecedens Matrimonium, dirimit cum omnibus, siue sit impedimentum naturale, siue proveniens ex maleficio. Hoc totum clariùs patebit ex sequentibus resolutionibus.

103. P. P. R. me accuso, quòd post infirmitatem habitam anno præterito nunquam potuerim habere copulam cum mea uxore.

C. Duplex est impotentia; una antecedens, altera subsequens Matrimonium, impotentia antecedens dirimit Matrimonium, non autem subsequens; quia jam supponit Matrimonium perfectum, & validum.

Mihi dicat V.D. quando intentabat copulam, cum sua uxore, sequebaturne effusio seminis extra vas?

P. Ita P. R.

C. Quando impotentia subsequitur Matrimonium, tactus inter conjugatos sunt liciti, secluso tamen periculo effusionis seminis extra vas. Layman. tract. 10. p. 4. cap. 11. n. 4. Villalobos p. 1. tract. 14. diff. 18. n. 17. Et ratio est; quia verum Sacramentum coonestat hos tactus: atqui quando impotentia subsequitur Matrimonium, est verum Sacramentum, & talis impotentia non dirimit: ergo tactus, & oscula licita erunt secluso periculo, ut dixi, pollutionis; quia hæc nunquam est licita.

Circa negationem absolutionis, quando conjugati superveniente impotentia non se abstinere à tactibus

cum seminis effusione, Confessarius se gerere debet eo modo, quo cum constitutis in occasione proxima involuntaria agendum est, de qua occasione loquar tract. 10. supra Proposit. 62. &c. damnatas.

104. P. P. R. mortua mea uxore duxi aliam, cum qua nunquam potui habere copulam perfectam.

C. Quanto tempore habet istam secundam uxorem?

P. Sunt jam tres anni.

C. Et toto hoc tempore tentavit habere copulam?

P. P. R. exceptis sex mensibus, quibus fui absens, non tentavi: ceterum semper.

C. Habuistine spem deveniendi cum tempore ad habendam dictam copulam?

P. Ita P. R.

C. Quando clarè constat, quòd impotentia sit perpetua, nec sit spes deveniendi ad copulam, Matrimonium cum hac impotentia contractum est nullum, & conjugati illicò separari debent.

Quando dubitatur, an impotentia sit perpetua, vel temporalis, & sit probabilis spes cum tempore habendi copulam conjugalem, concedit Lex Canonica in cap. laudabilem, de frigidis, & maleficiatis, tres annos, ad hoc, ut hoc tempore intendendo copulam videatur, an impotentia sit perpetua, vel temporalis.

Hi tres anni debent esse completi, ut

ut dicit Bassæus verb. Matrim. 7. n. 18. & cum Hurtado, Coninch, & aliis Diana p. 11. tract. 5. resol. 8. ideòque in supplementum sex mensium, quibus V. D. fuit absens, potest per alios sex menses experiri, utrum impotentia cessaverit, & licet hoc tempore effusio seminis extra vas sequatur, hoc est tantum per accidens, & nihil obest.

105. P. P. R. Et si præteritis his sex mensibus non potuero habere copulam cum mea uxore; quid nobis faciendum?

C. Tunc recurrendum est ad Judicem, cujus arbitrio relinquitur prolongatio temporis pro majori experientia habenda; ut cum Basilio, & decisione Rotæ dicit Leander à Sacram. disp. 21. q. 47. in fine, Ludovicus etiam à S. Joanne in Sum. de Matrim. q. 6. art. 15. diffic. 1. dub. 1. Citando pro sua sententia aliam decisionem Rotæ dicit, quod possit Ordinarius concedere plus temporis pro experientia, licet primo triennio copula intentata non potuerit haberi.

106. Dicat mihi V. D. mulier, quam modò duxit, estne vidua, vel virgo?

P. Est Virgo.

C. Ideò hoc interrogo; quia aliquando impotentia se tenet ex parte viri, & aliquando ex parte fœminæ; quia videlicet est nimis arcta, ita ut præ arctitudine penetrari non possit.

In hoc casu est aliquod fundamentum credendi, quod impotentia se te-

neat ex parte fœminæ; ut ex V. D. confessione constat, hoc tempore habuisse copulam cum aliis, cum propria verò non potuisse habere, erit sine dubio ex eo, quod sit nimis arcta.

Si impotentia sit ex parte fœminæ, Matrimonium est validum; quia illa potest aliquo medio scissionem pati, & os vasis dilatare, ita ut fiat ad copulam apta, & ad id tenetur, si sine gravi incommodo vitæ, aut salutis fieri possit; ita tradit Sanchez lib. 7. de Matrim. disp. 93. num. 23. Villalobos part. 1. tract. 4. diffic. 18. num. 16. cum communi. Et ratio est, quia impotentia dirimens Matrimonium est sola impotentia perpetua, illa videlicet quæ medio naturali auferri non potest: sed quando fœmina, quæ aliàs præ arctitudine ad copulam est inepta, scissione vasis ad illam aptari potest, non est talis impotentia, cui naturali modo occurrere non possit: ergo non est impotentia perpetua, consequenter nec dirimit Matrimonium.

Hoc non obstante Basilius de Ponte lib. 7. de Matrim. cap. 7. n. 2. Durandus, Paludanus, & Gabriel, quos citat, & sequitur Diana part. 3. tract. 4. resol. 201. docent, quod quæcumque impotentia, siue proveniat ex parte viri, siue ex parte fœminæ, si est perpetua, nec tempore triennalis experientiae cessavit, irritet Matrimonium, & fœmina non teneatur scissionem pati; durissimum enim est, modestiam fœminæ exponere, ut manus Me-

Medici, aut Chirurgi subire cogatur, cum id natura in omnibus, præcipuè in sexu muliebri, præ morte abhorreat.

Proinde in praxi est difficillimum dignoscere ex quonam impotentia se teneat; quomodo enim dignoscere poterit hæc foemina, se esse præ cæteris arctiorem, & ejus arctitudinem esse causam, quò minùs à viro penetrari valeat? Idcirco judico, & exilimo veram opinionem Basilii, & magis conformem praxi: quare secundum hanc dici debet, quòd, si post experientiam à Lege concessam permaneant impotentes, tale Matrimonium sit nullum, & separari debeant.

107. Multoties accidit, quòd impotentia proveniat ex maleficio, tunc enim adhiberi debent Exorcismi, aliæque piæ remedia, devotæ Confessiones, & Communiones, ad hoc ut Deus per talia media destruat omnem diabolicam facturam, quæ fini Sacramenti Matrimonii obstet.

Qui cupit videre signa, ex quibus colligitur, & dignosci potest, an impotentia sit naturalis, vel non, videat Thomam Sanchez lib. 7. de Matrim. disp. 95. num. 5. & 6.

108. Advertendum est casum sequentem deservire, quando uxor priùs confitetur.

P. P. R. me accuso, quòd valdè desolata cum meo Marito vixerim, & multoties cum eo accumbere noluerim.

C. Ob quam causam?

P. Quia habui copulam illicitam cum alio viro.

C. Cujus status fuit iste vir?

P. Fuit liber.

C. Fuitne ipsi consanguineus, vel sui Mariti?

P. Non P. R.

C. Concepitne aliquando ex illo viro?

P. Ita P. R.

C. Scitne pro certo?

P. Ita P. R.

C. Quomodo scit pro certo? forsan, quia ipsius Maritus longo tempore fuit absens, vel quia aliquo tempore cum eodem non cohabitavit?

P. P. R. non propterea; sed quia meus Maritus est impotens.

C. Quanto tempore sunt simul in Matrimonio?

P. Per sex annos.

C. Non potuit eam cognoscere, nec cum virgo esset, nec postquam concepit, & peperit ex illo alio viro?

P. Ille nunquam potuit, nec potest, nec ante meum partum, nec post.

C. Estne aliquis filius in vivis?

P. Ita P. R.

C. Arbitraturne maritus, quòd sint ejus Filii?

P. Ita P. R. & ut tales nutrit, & multum amat; quia est inexpertus in hac materia, & tanquam homo sincerus, & simplex, nullam habet suspicionem de hoc successu.

C.

C. Et ob quam causam noluit accumbere viro suo?

P. Quia abhorreo ipsum ob amorem captum erga alterum.

C. Accusavit se aliquando in confessione, quod suo viro accumbere noluerit?

P. Ita P. R.

C. Confitebatur hoc peccatum, scilicet, quod ei debitum solvere noluerit?

P. Ita P. R.

C. Duo in resolutione huius notanda occurrunt: scilicet restitutio damnorum, & expensarum, quas in educatione filiorum suppositorum maritus patitur, de quo jam supra dixi in hoc Tractatu cap. 3. & impotentia subiecti, quæ est perpetua, dirimitque Matrimonium, siquidem sex annis uxorem cognoscere non potuit, nec virginem, nec corruptam, adeoque Matrimonium fuit nullum; & si uxor esset in mala fide, deberet se à cohabitatione cum Marito abstinere, etiam cum periculo suæ famæ, vel vitæ; & quamvis esset in bona fide, deberet ipsi talis cohabitatio interdici supposita spe, quod ex remotione bonæ fidei, & manifestatione nullitatis Matrimonii secuturus esset fructus, & effectus absentationis.

109. Cum verò sit in bona fide, ut supponitur in nostro casu, sicut constat ex responsionibus datis à muliere dicente, quod putaverit, se delinquere non dormiendo cum viro suo, ac ne-

gando ei debitum, & quod eum pro vero suo Marito tenuerit, & cum prudenter formidari possit, quod per ablationem bonæ fidei nullus sit fructus sperandus, benè verò, quod sit in statu conjugali perseveratura, & operatura mala fide, quod antecederet bona fide, & sine peccato operabatur; insuper cum separatio summè difficilis foret ex interventu suæ infamiae, ex periculo vitæ filiorum præsentium manifestatione impotentiae conjugis, idcirco in hoc casu relinquipotest in sua bona fide, & generatim ei proponi, quod mulier teneatur suo viro reddere debitum, ut dicam cum Villalobos, & aliis num. 134.

110. Si contingeret, quod mulier esset in mala fide, tunc est necessaria, ut dixi, separatio à Marito; & si possent convivere tanquam frater, & soror in castitate, & pace, in hoc casu pro tempore relinquendi sunt: si verò hoc fieri nequit, & ambo Religionem intrare possent, hoc eis suadendum est: si nec hoc medium prodesset, potest adhiberi aliud; scilicet, ut semel cum suo marito clamore adeò vehementi contendere incipiat, ut omnes vicini audire valeant, & hac occasione ad iudicem se conferat, ab eoque divortium petat; cui mulier, vel alius cum ejus consensu secretò veritatem casus, & impedimenti communicare potest, ad hoc, ut ex hac causâ ei allegatâ, licet aliàs non esset sufficiens pro divortio, Iudex in casu præ-

præsenti cum notitia circumstantiæ concurrentis in id consentiat ; & si antecederet uxor , & maritus vitam inquietam , & turbatam duxerunt , facilius , & consultius erit allegare has inquietudines pro faciendo divortio.

III. Concludo hanc materiam admonendo Confessarios , ne post notitiam habitam in confessione de aliquo impedimento dirimente immediatè illud notificent Pœnitenti aliàs in bona fide existenti ; quia multi sunt conjugati , quibus in bona fide existentibus , si manifestetur nullitas , & invaliditas contracti Matrimonii , non invenietur modus eos obligandi ad continentiam ; unde sequitur , præcedentem usum Matrimonii ex bona fide à peccato immunem , postmodum eidem fieri obnoxium , adeoque ante revelationem invaliditatis Matrimonii inquirat , & examinet Confessarius , utrùm ipsius admonitio sit profutura , si secus , D. Augustini dictum sequatur. Si scirem non tibi prodesse , non te admonerem. cap. si quis de Pœnit. dist. 7. & audiant responsum Innocentii III. ad interrogationem ipsi factam super dispensationem subreptitiè obtentam in Matrimonio invalidè contracto : Dissimulare poteris , ut remaneant in copula sit contracta , cum ex separatione videas grave scandalum imminere. cap. quia de consang. Hoc idem docet etiam Suarez cum pluribus aliis , quos citat , & sequitur Villalobos part. 1. tract. 9. diff. 70. n. 3. §. Sed ad-

vertendum est. Certum enim est , quàm plures personas ex imprudentia Confessarii bona fide privatas multa patrare peccata , de quibus omnibus strictissimam Domino Deo reddet rationem Confessarius , cujus imprudentia non ad curam , sed ad destructionem animarum tendit.

Pars Decima.

De Dispensatione impedimentorum Matrimonii.

112. Duo sunt genera impedimentorum dirimentium ; aliqua dirimunt Jure divino naturali , ut sunt Error substantialis , Impotentia , Ligamen ; votum solemne juxta opinionem probabiliorum ; Consanguinitas in primo gradu juxta sententiam communem ; Metus , vel vis , ut opinio verior docet : cultus disparitas pariter est impedimentum Jure divino naturali dirimens , nempe si vir baptizatus duceret mulierem infidelem. Alia impedimenta solum dirimunt Jure Ecclesiastico : ut sunt Crimen , Adulterium cum promissione ineundi Matrimonium , Ordo , publica honestas &c. In impedimentis Jure Divino naturali dirimentibus Matrimonium nullus , neque Pontifex dispensare potest. Ratio est ; quia non constat hujusmodi facultatem Summo Pontifici fuisse concessam ; sed in dirimentibus Jure tantum Ecclesiastico potest Papa dispensare.

113. In his impedimentis Jure Eccle-

clesiastico dirimentibus Episcopus non potest dispensare ante contractum Matrimonium; an verò post contractum possit, diximus in hoc capite part. 8. Et utrùm in aliquo casu nimis urgenti, & repentino, in quo Summus Pontifex non facile adiri potest, possit dispensare Episcopus ante contractum Matrimonium affirmant Sanchez lib. 2. de Matrim. disp. 40. n. 7. & cum Vasquez, Salos, Ponte, & Hurtado, Castropalaus tom. 5. disp. 4. de sponsal. punct. ult. §. 1. n. 9. & cum Bonacina, & aliis pro probabili tenet Leander à Sacram. tom. 2. tract. 9. disp. 24. q. 8.

Commisarius Cruciatæ, quamvis de Lege ordinaria non possit dispensare in impedimentis jure Ecclesiastico dirimentibus, per delegationem tamen habet potestatem dispensandi in impedimento affinitatis procedente ex copula illicita cum illis, qui Matrimonium coram facie Ecclesiæ contraxerunt, dummodò Matrimonium bona fide fuerit contractum saltem ex parte unius contrahentis, cum hac tamen conditione, ut parti existenti in bona fide reveletur invaliditas Matrimonii, saltem in genere, ut dicit Sanchez lib. 8. de Matrim. disp. 6. n. 23. Addit Castropalaus ubi supra n. 6. quòd Nuntii in Hispania habeant specialem facultatem dispensandi in impedimento publicæ honestatis, non solum post, sed etiam ante contractum Matrimonium.

114. Plura ad materiam de dispensationibus spectantia trado ex professo 1. part. meatum conferent. moral. tract. 3. de Legibus confer. 7. dispens. Legum §. 4. num. 22. & seq. & §. 7. num. 44. Ubi videri possunt, hìc verò tantum tangam, quæ sunt magis ad praxim, & specialia præsentis assumpti.

115. P. P. R. confiteor, quòd ad contrahendum Matrimonium fuerit mihi necessaria dispensatio; quia mulier est mihi in gradu prohibito conjuncta, & relatio Papæ facta non fuerit in integrum vera.

C. Fuitne explicatio speciei, vel qualitatis impedimenti: v. g. gradus cognationis, qui adfuit? quia nisi manifestetur qualitas impedimenti nulla est dispensatio; ita passim DD.

P. Non fuit iste defectus.

C. Fuitne error Nominis personæ, vel Episcopatus? v. g. si dicatur, quòd contrahens vocetur Joannes, qui vocatur Petrus; vel si dicatur, quòd sit in Episcopatu Salisburgenfi, & est in alio, dispensatio obtenta, quamvis contineat hos errores, non est invalida, ut dicit Diana part. 1. tract. 10. resol. 36. & part. 8. tract. 3. resol. 63. & in Coordinat tom. 3. tract. 1. resol. 108. & resol. 109.

P. Non fuit iste error.

C. Fuitne error in explicatione gradus? v. g. si dicatur, quòd sint consanguinei in quarto gradu, & sunt in tertio; quia in hoc casu nulla dispensatio esset, non tamen è contra: v. g. si di-

catur tertius gradus, & esset quartus, si secundus, & esset tertius; quia in dispensatione gradus proximioris includitur dispensatio remotioris, non autem è contra; sic Sanchez supr. n. 17. & 18.

P. Neque in hoc fuit factus error.

C. Fuitne error in specie gradus cognationis? v. g. si essent consanguinei, diceretur, quod sint affines? quia etiam iste error irritam reddit dispensationem Sanchez ibid. n. 16.

P. Neque in hoc fuit secutus error.

C. Fuitne omissum aliquid, quod secundum stylum Curiae Romanae explicari debuisset? licet enim aliqui DD. dicant, nullam fore dispensationem, si omittatur aliquid, quod secundum stylum Curiae Romanae explicari solet; contrarium tamen est probabile, ut videri potest in Leandro à Sacram. part. 2. tract. 9. disp. 24. q. 48.

P. Nihil fuit omissum quoad Curiae Romanae stylum.

C. Ergo qualis defectus fuit secutus in revelatione?

P. Adduxi pro causa ad obtinendam dispensationem, quod foemina nubere nequivisset ob defectum dotis, licet alias pro Matrimonio contrahendo sufficientem habuerit dotem.

C. Fuit aliqua alia causa, ob quam foemina nubere non potuisset?

P. Ita P. R. licet bonam dotem habuerit, fuit tamen jam in ætate provecta, & certum est, quod aliam conditionem non habuisset.

116. C. Pro resolutione hujus casus supponendum est, quod ad dispensationem in impedimentis Matrimonii requiratur justa causa; scilicet, ut scandala evitentur, ut per hoc medium lites, & discordiæ sedentur: si alia sponsa æqualis inveniri non possit, quàm consanguinea: si foemina dotem non habeat, vel non possit contrahere Matrimonium ob deformitatem, provectam ætatem, vel ob aliud motivum, & alias causas, quas refert Villalobos part. 1. tract. 13. diffic. 26. & alii Authores.

Supponendum est secundò, quod causæ pro dispensatione aliquæ sint finales, aliquæ impulsivæ: Causa finalis est illa, per quam Superior absolute ad dispensandum movetur, ita, ut si hæc causa non esset, non dispensaret: causa impulsiva est illa, quæ facile inducit Superiorem ad dispensandum; ita, ut si hæc causa non esset, cum difficultate dispensaret. Si causa finalis adducta est falsa, nulla est dispensatio: si autem vera est, licet non sit impulsiva, valet dispensatio.

117. Ex hoc colligitur, quod dispensatio à V. D. impetrata fuerit valida, licet causa adducta in hoc consisteret, quod foemina ob defectum dotis nunquam nupsisset; quia fuit verum, quod non nupsisset ob provectam ætatem, vel aliam rationem; causa enim finalis in hoc casu fuit difficultas, vel impossibilitas nubendi, quæ fuit vera; quod autem hæc impossibilitas nubendi

bendi fuerit ob defectum dotis, vel ob deformitatem, vel ætatem proventam, vel ob alium titulum, non est causa finalis, sed probatio causæ, ut dicit Fr. Aloysius à Concept. quem refert, & sequitur. A. R. P. Torrecilla in suis consult. tract. 1. consul. 9. num. 29. & 30. cum Sanchez, & aliis Leander à Sacram. supr. q. 52.

118. P. P. R. confiteor etiam, quod mea uxor sit filia meæ primæ consobrinæ, & quando fuit petita dispensatio, tertius tantum gradus consanguinitatis fuit explicatus, in quo etiam sua Sanctitas nobis dispensavit.

C. V. D. erat cum sua uxore in secundo, & tertio gradu; & quamvis Molinadicat, esse explicandos ambos gradus; alii tamen, quos citat, & sequitur Leander à Sacram. tom. 2. tract. 9. disp. 24. q. 38. & 48. dicunt, quod sufficiat explicare remotiorem. Et ratio est; quia explicatio gradus proximioris solum fundatur in Curie stylo; sed ille stylus non obligat in foro conscientie, ut dicit Leander ibi q. 48. ergo non est necessarium explicare gradum proximorem. Et confirmatur, quia, sicut probabiliter dicunt aliqui DD. apud Leandrum ubi supr. q. 36. in fine. Si Petrus est consanguineus Mariæ in quarto, & quinto gradu, ad contrahendum cum ea Matrimonium non est necessaria dispensatio: ergo sequitur non esse necessario explicandum in dispensatione gradum proximorem.

119. Secundò, quia, ut cum Ledesma, Rodriquez, & aliis dicit Diana p. 8. tract. 5. resol. 60. quando illi, qui petunt dispensationem, habent duplicem cognationem in eodem gradu, v. g. Si Petrus, & Maria essent consanguinei ex parte Patris, & Matris in eodem gradu, non requiritur, ut in dispensatione procuranda amborum vinculorum cognationis fiat mentio: ergo nec erit necessarium, quando gradus sunt inæquales, ut fiat mentio gradus proximoris.

120. Erit tamen necessarium, ut litteræ declaratorie super gradum proximorem obtineantur Romæ, ut declaravit Pius V. in uno Motu proprio, qui incipit: Sanctissimus, datum 26. Augusti Anno 1566. Hæ litteræ solum requiruntur pro foro externo ad evitandum scandalum; & consequenter, si non timeatur scandalum, cum impedimentum sit occultum, non erunt necessariae hæ litteræ declaratorie; ut cum Sanchez, & Basilio dicit Leander ubi supr. q. 40. & A. R. P. Torrecilla in suis consult. 10. tract. 1. fol. mihi 71.

Limitatur relata doctrina, quando gradus proximior est primus; quia in hoc casu, nisi exprimatur, nulla est dispensatio, ut expresse dicit Pius V. in dicto Motu proprio: Dum quoque modo gradum primum non attingant. In quo convenit communis Doctorum.

121. P. P. R. in dicta dispensatione sua Sanctitas expressit: dummodò copula non intervenerit; Et dictam copulam

pulam habuimus, antequam dispensatio peteretur, & de hac nullam fecimus mentionem.

C. Quamvis non fiat mentio copulæ, quando dispensatio petitur, dicit Leander, quod sit absolute valida, ubi supra q. 31.

Difficultas sita erat in illa clausula in dispensatione expressa: dummodò copula non intervenerit, pro cuius resolutione mihi dicat, fuitne facultas dispensandi commissa Ordinario, ut communiter fieri solet pro foro externo?

P. Ita P. R.

C. Fuitne copula ita occulta, ut non potuisset probari in foro externo?

P. Ita P. R. fuit occultissima.

C. Ergo est probabile, quod fuerit valida dispensatio non obstante illa clausula, ita Sanchez, & alii quos citat, & sequitur Leander à Sacram. tom. 2. tract. 9. disp. 24. q. 33. & 34. Diana part. 11. tract. 7. resol. 36. qui docent, quod, quando dispensatio committitur Ordinario pro foro externo, si copula tanquam occulta non potest probari, sit valida dispensatio non obstante hac clausula. Dummodò copula non intervenerit. Sed quando dispensatio committitur alicui viro discreto pro foro conscientia; tunc quamvis copula sit occulta, si veniat cum dicta clausula, est invalida dispensatio; ita præter citatos DD. docet Villalobos part. 1. tract. 14. diffic. 27. num. 7. Ratio disparitatis est; quia valor dispensatio-

nis fundatur in mente Summi Pontificis illam concedentis: sed quando dispensatio committitur pro foro externo cum hac clausula, dummodò copula non intervenerit, mens suæ Sanctitatis est, quod dicta copula taliter se habeat, ut in eodem foro sit publica; quando verò venit pro foro interno mens ipsius est, quod sufficiat occulta: ergo quando venit dispensatio pro foro externo, erit valida non obstante hac clausula, secus verò pro foro interno. Opinionem verò Leandri num. 117. 120. & 121. citati non existimarem in praxi tutam propter primam Propositionem ab Innocent. XI. damnatum.

Modus impetrandi dispensationem à Sacra Pœnitentiaria pro foro Conscientia.

Congruum mihi visum fuit adjungere modum obtinendi dispensationes, quando Confessario harum necessitas occurrerit; cum, plurimos dari, expertus fuerim, qui ex hujusmodi ignorantia multo tempore in suis impedimentis obstrictos reliquerunt miseros Pœnitentes, qui proinde nec ausi sunt adire aliquem, per quem modus recurrendi ad Sacram Pœnitentiariam ipsis pateret, & ad hoc, ut sciatur, tam modus impetrandi, quam exequendi obtentas dispensationes, ponam hic clausulas, cum quibus dictæ dispensationes mitti solent,

Clau-

Clausula Prima.

Dilecto Confessori ex approbatis ab Ordinario. Unde constat, quod, qui commissionem habebit expediendi litteras dispensationis, debeat necessariò esse Confessarius ab Ordinario ad audiendas confessiones approbatus; & licet Sanchez de Matrim. lib. 8. disp. 34. num. 16. existimet, sufficere, quod sit approbatus pro viris tantum, vel pro uno Populo; Contrarium tamen est verius, & tenet Basilius lib. 8. de Matrim. cap. 1. §. 1. n. 13.

Clausula Secunda.

Ut qui dispensationem expediturus est, Doctoratùs laurea in Theologia, vel Jure Canonico sit insignitus: Quapropter, qui habent gradum Licentiatùs, vel Baccalaureatùs, aut Cathedralici, nisi simul habeant gradum Doctoratùs Theologiæ, vel Canonis, non possunt rescriptum dispensationis expedire: licet Sanchez ubi suprà num. 11. Rodriq. tom. 1. qq. Regul. q. 63. art. 8. dicant; quod Societatis Jesu, quamvis hoc gradu non insigniti habeant hoc privilegium, dummodò habeant specialem commissionem ab eorum Generali, vel aliis Superioribus. Hoc privilegium etiam se extendit ad omnes Regulares, qui commissionem à suis Superioribus habent; ita Diana part. 4. tract. 4. resol. 71. Sed si casus contingeret in loco, ubi difficile inveniri potest persona gra-

du ad dispensatiõem requisito insignita, poterit Confessarius dispensationem petēs id exprimere in litteris postulatoriis, & nominare personam magis qualificatam illius vicinietatis, ad hoc. ut Sacra Pœnitentiaria rescriptum eo modo dirigat, quo melius expedire videbitur.

Clausula Tertia.

Si ita esse per diligentem latoris examinationem, ac post monita & consilia illi præstita inveneris. Causæ dispensationis in impedimentis Matrimonii, vel voto castitatis, sunt, si persona sit in gravi periculo incontinentiæ, si fœmina non habeat dotem ad ineundum Matrimonium cum alio: si non inveniatur Sponsus sibi æqualem; si censurâ ligatus absque magna difficultate Romam adire nequeat. Quod si Confessarius causam à Pœnitente adductam falsam esse deprehenderit, non potest cum ipso dispensare, quando verò Confessario constat, causam esse veram, non est necesse, ut inquiret; sed quando ei non constat, debet inquirere, & interrogare; & quamvis non esset reprehensibile juramentum de veritate causæ à Pœnitente exigere, ut dicit Basilius lib. 8. de Matrim. cap. 2. n. 14. hoc tamen non requiritur, ut dicit Sanchez ubi suprà num. 21. neque examen testium, sed verbis latoris, vel Pœnitentis fides præstari poterit, nec est necessariū exhortari Pœnitentem ad faciendam veritatem, ut dicit Palaeus tom.

1. tract. 3. disp. 6. punct. 15. §. 1. num. 4. in fine. quamvis hoc sit consulendum, & admonendus Pœnitens de gravi peccato incurrendo, nisi veritatem fateatur.

Clausula Quarta.

Modò impedimentum inde proveniens occultum sit. Occultum dicitur non ideò, quia non potest probari, sed quia illud major pars vicinitatis ignorat; ita Sanchez lib. 2. de Matrim. disp. 47. num. 11. ideòque quamvis illud sciant duæ, vel tres personæ, dummodò non sit majori vicinitatis parti notum, dicitur adhuc occultum.

Clausula Quinta.

Audita Confessione &c. Supra hoc punctum existimat Castropalaus ubi supra num. 6. cum Sanchez, Gallego, & Salas, non esse necessariam confessionem Sacramentalem pro dispensatione. Quamvis Diana loco paulò antè citato resol. 71. censeat hoc non esse probabile propter rationes adductas à Filiucio, & Fernandez cum citatis, puto tamen, sententiam Sanchez probabilitate non carere; siquidem hæc conditio solet etiam poni in aliis dispensationibus, & commutationibus votorum. Non est tamen semper conditio essentialiter requisita, sed directio, vel consilium. Verum tamen est, quòd in praxi semper debeat confessio suaderi, ut dicit Bonacina tom. 2. dis. 1. q. 2. punct. 2. n. 8. cum

hoc videatur colligi ex Concilio Tridentino sess. 23. cap. 15. attamen, si in aliquo casu in rescripto expressè imponeretur confessio Sacramentalis, tunc erit necessaria, & in hoc sensu potest habere locum opinio Dianæ loco cit. & etiam id, quod repetit part. 8. tract. 3. resol. 103. in fine.

Clausula Sexta.

Et alia pia opera per te injungenda. Confessarius non potest omittere impositionem operum in rescripto præceptorum; licet in aliquo moderare possit: v. g. si in dispensatione fiat mentio confessionis menstruæ imponendæ, potest Confessarius quoties ita expedire judicaverit salutem Pœnitentis imponere bimestrem, aut etiam trimestrem confessionem: ita cum Sanchez, Basilio, & Salas dicit Castropalaus ubi supra n. 7. & Bonacina loco supra cit. sub num. 9. Attamen opera imponenda debent esse libera, & supererogatoria, non verò, quæ aliàs sunt de præcepto.

Clausula Septima.

Ut hæ litteræ dilacerentur, ex omissione tamen hujus dictionis non irritatur dispensatio; quia mens Suæ Sanctitatis solum in hoc sita est, ne tales litteræ in foro externo parti suffragentur, ita dicit Diana part. 4. tract. 4. resol. 71. §. Sed quia prope finem. Attamen Confessarius litteras aperire poterit, licet laureâ Doctoratûs insignitus non sit; cum hæc conditio solum

requiratur in eo, per quem expediri debent litteræ; ut dicit Bonacina ubi suprà sub num. 3. §. Si quæras.

Clausula Octava.

Gratis ubique, qua de causa Summus Pontifex non potest pro expeditione quidquam recipere, licet ei gratis offeratur, ut dicit Navarrus lib. 4. cons. de Spons. 50. n. 3. Hoc idem dicitur de Doctore, qui dispensat, & de Confessore, qui dispensationem impetrat; solum Tabellarium litteras ferentem debet Pœnitens solvere.

Clausula Nona.

Quando dispensatio postulatur pro impedimento Matrimonii jam contracti cum impedimento ponitur hæc clausula: ut Conjux ignara certior fiat de nullitate prioris Matrimonii, circa hoc punctum magna inconuenientia oriri solent, maxime si sit impedimentum propter copulam uxoris; circa revalidationem Matrimonii in hoc casu potest videri hæc praxis tract. 6. cap. 8. part. 6. per totum.

In dispensationibus impedimentorum dirimentium in Matrimoniis jam contractis solet imponi separatio conjugum, antequam revalidetur Matrimonium. Ex hoc tamen semper, vel quasi semper magna inconuenientia

exsurgunt, ad quæ vitanda debet hoc omitti; ideò enim in rescripto dici solet: Si fieri valeat, & visum fuerit Confessario.

Clausula Decima.

Servatâ in dispensando consueta Ecclesiæ formâ. Circa quod notandum est, quod non sint necessaria verba determinata formæ pro dispensatione, sed alia verba adhiberi possunt, quæ dispensationem indicent; & hæc solet esse forma ab Ecclesia usitata; ita Sanchez verb. Dispensatio num. 12.

Solet etiam addi hæc clausula: ut proles suscepta legitimetur, & hoc inservit, quando dispensatur in impedimentis Matrimonii, ad hoc, ut Filius natus ex tali Matrimonio malè contracto non remaneat irregularis, tanquam illegitimus, sed reddatur habilis ad recipiendos Ordines, & beneficia.

Tandem quoad modum mittendi litteras, vel supplicationem ad Sacram Pœnitentiariam advertendum est, quod litteræ per postam, vel per Tabellarium mittendæ sunt, notificando in iis modum, & viam, per quam responsum haberi poterit omisso Nomine, vel cognomine Pœnitentis, proponendo casum cum terminis imperfonalibus in forma sequenti.

SUPERSCRIPTIO LITTERARUM.

Eminentissimo , Reverendissimo Domino
Domino Cardinali Majori Pœnitentiario.

Romam.

In Litteris explicetur casus modo sequenti.

Eminentissime, & Reverendissime Domine.

N. Sacerdos contraxit irregularitatem ex homicidio occulto, ab eo tali modo, vel ob talem causam (hic modus, vel causa explicari debet) patrato, vel procurato in persona Laici, vel Sacerdotis, ab eo tempore abstinuit (vel non abstinuit) ab exercitio Ordinum ob tale motivum : sed quia sine scandalo abstinere non possit, humillimè supplicat pro remedio. Dignetur Eminentia vestra rescribere N. vel N. Doctori in Theologia, vel Jure Canonico, in Civitate, vel Oppido N.

Quando petenda est dispensatio pro impedimentis Matrimonium dirimentibus, fiat hoc modo.

N. Contraxit, vel contrahere intendit Matrimonium cum muliere (vel N. cum viro) cujus Matrem, vel sororem, vel consanguineam in secundo gradu antea carnaliter cognovit, conscius impedimenti, quod occultum est : quare cum absque scandalo separari non possit (vel alter, cui opportunè nubat, non faciliè inveniatur) humillimè supplicat pro remedio. Dignetur Eminentia vestra rescribere N. &c.

Quando petenda est pro voto Castitatis, fiat
modo sequenti.

N. Mulier emisit votum Castitatis perpetuæ, sed cum adsit periculum incontinentiæ : humillimè supplicat pro remedio ad effectum nubendi. Dignetur Eminentia vestra rescribere N. &c.

Hoc

Hoc modo possunt formari littera secundum casum currentem, & si non possit fieri latine, fiat eo modo, quo fieri potest; si diu responsum tardaret, denuò scribatur, & quando non habetur notitia characteris Gotici, quo dispensationes exaratae mitti solent, potest rogari, ut scribantur characterem ordinario, his, vel similibus verbis; Dignetur Eminentia vestra mittere responsum vulgari characterem exaratum, & non Gotico.

Pars Undecima.

De Debito conjugali, & ejus abusu.

122. **P.** P. R. me accuso, quod sa-
pius accesserim uxorem me-
am non servato modo communi co-
pulae.

C. Fuitne per vas naturale, vel per
vas praeposterum?

P. Per vas naturale.

C. Non est peccatum mortale ac-
cedere uxorem non servato ordine
communi copulae; dummodò talis
mutatio non fiat cum periculo pollu-
tionis extra vas naturale, nec copula
habeatur sodomiticè in vase praepo-
stero; unde resolves sequentes casus
cum Sanchez lib. 9. de Matrim. disp.
71. & 22. & c.

123. Accessus viro succubo, & uxo-
re accubante, etiam sine causa, non
est nisi peccatum veniale; dummodò
non sit periculum effusionis feminis
extra vas debitum. Neque est mor-
tale accedere uxorem tempore Men-
strui; neque quando est gravida, se-
cluso periculo abortus.

Refricare membrum in superficie
vasis praeposteri uxorini, animo con-
summandi copulam in vase naturali,
licet Navarrus apud Sanchez ubi supra

disp. 17. n. 4. excuset à mortali, mihi
tamen ejus sententia non arridet; quia
tale vas non ordinatur à natura ad co-
pulam debitam, sed ad sodomiticam:
ergo cum hæc sit culpa mortalis, etiam
erit ejus inchoatio in vase sodomitico.

124. Tactus, & oscula, etiam im-
pudica licent conjugibus ad excitandam
naturam ad copulam, dummodò
periculum pollutionis caveant. Li-
cent præterea (si tale desit periculum)
etiam sine intentione copulae delecta-
tionis causam tantum. Sylvester, Fi-
liucius apud Dianam part. 3. tract. 4.
resol. 125. Sanchez lib. 9. de Matrim.
disp. 46. num. 43. quia, cui licet, quod
est majus, licet utique, quod est mi-
nus: sed copula licet conjugibus: er-
go & tactus, qui sunt quid minus illa.
Periculum verò pollutionis nullo mo-
do illis cohonestari potest.

125. Non est peccatum mortale,
quando conjuges de utriusque con-
sensu coeptam copulam abruptunt,
ne proles multiplicentur Parentibus
egenis, dummodò periculum effusio-
nis extra non adsit. D. Antoninus, &
alii apud Dianam ubi supra resol. 227.
Imò & Layman excusat à veniali in
hoc casu in Theologia Morali lib. 3.
sect.

sect. 4. n. 19. & Sanchez lib. 9. disp. 19. n. 3. quia tunc nulla fit injuria Sacramento, cum hoc cedat Juri suo, ne multiplicatio prolium obstet ejus bonæ educationi, quæ pro inopia Parentum fieri nequit, neque fit injuria conjugii: qui suppono id ex utriusque consensu fieri.

126. Quamvis absolutè nullus conjugum teneatur petere debitum, aliquando tamen potest ex accidenti ad id esse obligatus, cum nimirum in altero conjugue probabiliter prævideat periculum incontinentiæ, quæ quidem petitio commodius dicetur redditio, seu solutio necessitati clamanti, & implicite petenti. Minimè peccat vir, qui, dum uxorem accedere conatur ex festinatione, vel potentiori natura semen extra vas præter intentionem effundit; neque etiam peccat senex, qui, cum habeat probabilem spem seminandi intra vas, debitum ab uxore exigit, etiam si fortè contingat semen propter lassitudinem virium quandoque, aut sæpè extra vas effundi, ut docet Diana part. 11. tract. 8. resol. 36. & in tom. Cordinat. tom. 2. tract. 6. resol. 186.

Postquam vir seminavit intra vas, non tenetur uxoris seminationem expectare, juxta sententiam asserentium, semen foemineum ad generationem non esse necessarium: at si uxor prius faminavit, tenetur vir seminare, nec potest tunc à consummatione copulæ abstinere, nisi fortè datâ operâ ad se-

minandum non posset feminare; nam aliàs ageret contra finem generationis, sicut videri potest in Leandro à Sacram. part. 2. tract. 9. disp. 25. q. 40. & q. 42.

127. Actus conjugalis, qui debite exercetur, bonus, & meritorius est, pluribus modis vitari potest. Primò, ex fine operantis, si solum delectationis causa exerceatur, sicut constat ex Proposit. 9. damnata à SS. Papa Innocentio XI. qua asserebatur omni peccato (etiam veniali) carere copulam habitam ob solam delectationem. Finis, quo haberi debet, ut ab omni culpa sit immunis, est ob bonum prolis, vel ad sedandam concupiscentiam, sive in se, sive in altero conjugue, ne periculum incontinentiæ subeant; vel ad tuendam sanitatem, si aliud medium non suppetat. Vide Sancium lib. 9. de Matrim. disp. 9. & 10. Vitatur etiam conjugalis actus propter circumstantiam loci, in quo exercetur, ut si habeatur coram aliis, vel in Ecclesia absque necessitate, in quibus casibus est culpa lethalis. Sanchez ibid. disp. 15. n. 1. & 8. additque num. 3. & merito, tactus aliàs conjugibus permixtos, culpam esse mortalem, si coram aliis exerceantur: moneoque Confessarios, ut maxima ponderatione conjugatis suadeant, ut caveant ab hujusmodi impudicitis coram prolibus, domesticis, & aliis, tum propter Scandalum: tum etiam propter Christianam modestiam, ne cadant in de-

detestabilem Hæreticorum Zurreligionorum errorem, qui perversè quidem tradebant non erubescendum esse uti rebus, quæ naturæ insunt. Certè primi humani generis Parentes confuerunt folia ficûs, & fecerunt sibi perizomata, Gen. 3. quia de turpi sua nuditate verecundabantur.

128. Ex circumstantia temporis potest etiam reprehensibilis esse copula conjugalis: ut si fiat tempore prægnantis uxoris cum periculo abortûs, sive ante, sive post animatum fœtum. Non est verò illicita diebus jejunii, nec Rogationum, nec Festis; licet convenientius, & valdè decens sit iis temporibus abstinere. Palaeus part. 5. disp. 3. de Sponsal. punct. 4. §. 3. num. 5. Diebus namque ad orationem, & mortificationem ordinatis, quis non credat, decentius esse ab oblectamentis, & deliciis, quamvis licitis, abhorrere? Et si culpa mortalis non sit copulam conjugalem habere, sive ante, sive post susceptam Sacram Eucharistiam; ut tradit Sanchez suprà disp. 13. num. 3. Est omninò conjugatis suadendum, ut eo die se contineant, ut ille Panis Angelicus & adeò Venerabile Sacramentum, quod Angeli videntes horrescunt, mente pura, animo casto, & corpore niveo sumatur, & recondatur; ne fortè sacratus Sponsus, qui pascitur inter lilia candoris, horreat animam minùs puram, & sanctam. Potest etiam culpa

bilis reddi actus conjugalis ob damnum saluti inde imminens, quod quidem si fuerit grave, erit mortalis venialis verò, si leve. Lege Leandrum à Sacram. ubi suprà q. 49. & seq.

Abusus ex parte uxoris Cooperantis.

129. **P** P. R. me accuso, quòd meus maritus aliquando indebito modo utatur Matrimonio.

C. Servato tamen vase naturali?

P. Ita P. R.

C. Labiturne semen extra vas illud?

P. Non P. R.

C. Quando vir petit debitum cum peccato veniali propter inordinatum usum Matrimonii in casibus supradictis, uxor potest, imò & tenetur reddere debitum, ut tradit Pontius lib. 10. de Matrim. cap. 112. num. 4. & Sancius lib. 9. disp. 16. n. 8. At ego putarem cum Bonacina de Matrim. q. 4. p. 3. n. 9. & 10. quòd, licet uxor tunc possit sine peccato veniali reddere debitum, sed non teneri; quia solum fecit copiam sui corporis in contractu ad modum humanum, non ad bestialem, quali utuntur illi, qui sunt sicut equus, & mulus, quibus non est intellectus.

130. P. P. R. me accuso, quòd meus maritus copulam habuerit cum consobrina mea in secundo gradu, deinde debitum petiit, & ego reddidi.

C. Potuit hoc facere juxta opinionem Sanchez ubi suprà disp. 6. n. 12. quia duobus modis potest accidere,

quod maritus indebitè petat debitum: primo, quando petit indebitè, absolute tamen potest benè petere: v. g. Si petat non servato ordine communi, ut in superioribus traditum est; vel quia propter aliquod impedimentum, ut propter incestum, est illi vetitum petere; tunc enim absolute potest benè petere, siquidem potest impetrare dispensationem, & in hoc casu potest uxor reddere debitum: vel quia Maritus contraxit Matrimonium cum simplici voto castitatis, & absque petita dispensatione petit debitum à sua uxore illicitè, potest etiam, imò debet juxta sententiam Dianæ part. 3. tract. 4. resol. 296. reddere debitum. Sed ego in hoc casu, ut dixi superius, licet assentiar, quod uxor possit reddere, non tamen tenetur, nisi forte conjugii immineat periculum incontinentiæ; quia tunc ex charitate obligaretur tam reddere, quàm petere. Sanchez ubi suprà num. 14.

131. Secundò, potest indebitè petere debitum, nempe, quando concurrat aliqua circumstantia, in qua absolute licitus esse non potest usus Matrimonii: v. g. si petat in loco sacro absque causa legitima tunc honestante talem actum; si petat cum periculo effundendi semen extra vas, vel si sodomiticè petat. Et ratio est; quia nunquam licet cooperari ad actionem secundùm se malam: ergo non licebit tunc cooperari. Sanchez lib. 9. de Matrim. disp. 16. num. 8. & alii.

132. P. P. R. me accuso, quod aliquando absente meo Marito habuerim in me ipsa quosdam tactus inhonestos.

C. Sentiebátne humectari eo modo, quo humectabatur, dum coibat cum conjugis suo?

P. P. R. hoc affirmare non possum.

C. Difficillimum est dignoscere in mulieribus pollutionem; quia cum natura in illis non effundat exterius, sicut in viris, non potest ita facile dignosci. Sed in his interrogationibus caveant Confessarii à prolixitate, & superflua curiositate, quandoquidem est minùs inconveniens non ferre judicium de aliqua circumstantia, quàm introducere interrogationes minùs decentes: singulariter cum scæminis debet Confessarius cum majori circumspeditione, & cautela agere, non se extendendo nimium in interrogationibus super materias lubricas, ut docet Coninch. disp. 8. dub. 17. n. 131. Angelus verb. Interrog. num. 1. ejusdem opinionis est Fagundez in Præcept. lib. 4. cap. 2. num. 8.

133. Quoad tactus habitos in se ipsa dico, quod peccaverit mortaliter, quidquid aliter sentiant aliqui apud Dianam part. 3. tract. 4. resol. 215. & part. 4. resol. 137. & in coordinatis tom. 2. tract. 6. resol. 129. & 190. Conjugibus enim non licet absente complice se ipsos tangere, etiam citra periculum pollutionis; quia Conjuges non habent facultatem ad explendam

secum

secum libidinem : delectari tamen de copula habita, vel habenda illis licet ; quia non est peccatum delectari de opere licito : sed copula est conjugibus licita : ergo & delectatio de illa.

134. P. P. R. me accuso , quòd multoties marito meo debitum negaverim.

C. Negavitne ex justa causa ?

P. Aliquando ita , aliquando non.

C. Debitum non solvere ex justa causa : v. g. ob infirmitatem , vel tempore menstrui , non est peccatum , sine causa verò est peccatum.

Mihi dicat , exigebatne Maritus ut sibi debitum ex justitia ?

P. P. R. Nescio.

C. Maritus fuitne per hoc inquietus ?

P. Non P. R.

C. Quando debitum petitur solum ex amicitia , & benevolentia , licet negetur sine causa , non est peccatum ; tunc autem colligitur conjugem petere ex amicitia , & benevolentia , quando ex negatione debiti non fit inquietus , vel quando rogatus , ut pro tunc se abstineat , facile nutui conjugis acquiescit.

Neque peccatum est debitum negare quando nimia , & irrationabili frequentia petitur : neque quando petitur in ebrietate : nec grave peccatum est , solutionem debiti per breve tempus differre . Et si ordinariè solvatur , & tantum semel negatur , erit tantum peccatum veniale ob parvitatem ma-

teria : nisi fortè in petente sit periculum incontinentiæ , tunc enim esset culpa gravis tam negare , quàm differre debitum : nec est obligatio solvendi debitum , quando petens est leprosus , vel alia infirmitate vitante infectus : Vide Villakobostom. 2. tract. 13. diffic. 45. num. 4. & 5. diffic. 48. num. 1. & 2. Ex quo inferitur , quòd non teneatur quis solvere debitum post coemptionem ; quia est valde nocivum saluti , nec quando unus conjugum est febricitans : Vide Sanchez lib. 9. de Matrim. disp. 24. num. 3. & 4.

135. Mihi dicat , ex eo , quòd non solverit debitum , præviditne inesse periculum incontinentiæ Marito : v. g. quòd semen effunderet ?

P. Ita P. R. aliquando.

C. Ergo tunc peccavit mortaliter non reddendo propter periculum incontinentiæ , licet non petierit tanquam ex justitia , sed solum benevolentiae gratiâ.

136. P. P. R. aliquando non reddidi debitum : quia tempore consumationis extrahebat , & semen extra vas disfluebat.

C. Consensitne in hoc ?

P. Non P. R. imò propterea reddere nolebam.

C. Prudenter fecit in hoc casu juxta opinionem multorum DD. quos omisso nomine citat Bassæus verb. Debitum num. 9. licet Basilius lib. 10. de Matrim. cap. 11. n. 8. doceat , quòd in hoc casu , quando Maritus tempore

fluxûs seminis extrahit, & exterius seminat, non peccet uxor solvendo, dummodò illa non consentiat seminis dispersioni: imò dicit, quòd licitè debitum petere possit; quia, ut suprà dixi, illa concurrit ad actionem licitè faciendam, & tantum ex culpa Mariti illicitam.

137. P. P. R. accuso me quoque interdum consensisse, quòd meus Maritus tempore fluxûs seminis extraheret, & extra vas semen efflueret, & non unquam ego ipsamet corpus eo tempore subtraxi, ne conciperem.

C. Hic peccavit graviter, & præter malitiam, quæ est in effusione seminis contra finem naturæ, incurrit etiam malitiam adulterii. Est doctrina Dicastillo, quem citat, & sequitur Diana part. II. tract. 8. resol. 36. quòd uxorus effundens semen extra vas foemineum præter peccatum pollutionis peccet etiam peccato adulterii, & quòd idem peccatum committat uxor consentiens; neque sufficiat explicare in confessione, quòd habuerit mollietatem cum muliere aliena, sed explicandum esse, quòd habuerit cum conjugē propria. Et si Maritus contradicente, & renitente uxore hoc facit, adesse aliam malitiam quasi raptus in confessione pariter explicandam. Hæc omnia Diana ubi suprà. Etratio est; quia si Maritus patiendò pollutionem ex aliena muliere injuriam uxori suæ infert, quia privat eam semine, ad quod jus habet: eodem modo

eam privat, si habendo cum ea copulam semen disperdat: ergo &c.

138. P. P. R. etiam me accuso, quòd aliquando noluerim solvere debitum, cum me indispositam, & debilem senserim.

C. Hæc indispositio fortè processit ex sua culpa; quilibet enim ex conjugibus peccat graviter, qui mediis illicitis, ut pollutionibus, aut accessu ad alias, se reddit impotentem ad reddendum conjugale debitum. Hoc idem dici debet, si ob alia exercitia, quamvis meritoria: v. g. ob frequentia jejunia, vigiliæ, aliisque poenitentias ita vires extenuat, ut ad satisfaciendum propriæ uxori exinde impotens evadat, sicut etiam uxor non debet se ita vigiliis tradere, ut deformis & exosa Marito efficiatur, ne det occasionem Marito querendi sibi alias foeminas; ut videri potest in Castropalao tom. 5. disp. 3. de sponsal. punct. 4. §. 1. n. 7. Quamvis idem Author advertat, & congruenter, quòd rarò dicti effectus ex observatione jejunii Ecclesiastici proveniant.

P. P. R. non processit ex hac causa.

C. Processit fortè; quia lactavit aliquam prolem? licet enim tunc possit uti Matrimonio: Licitum tamen est non reddere debitum, si exinde timeretur corruptio, vel defectus lactis, nec adesset aliud medium, quo proles lactari possit. Sanchez ubi suprà disp. 22. n. 13. & n. 14. & 15.

P. Nec fuit ista causa.

C. Quæ-

C. Quænam ergo fuit ?

P. Quia paulò antè perpereram.

C. Accessum conjugalem post partum tempore purgationis, dicit cum aliis Leander suprâ disp. 25. q. 25. esse peccatum veniale, non mortale; & addit Sanchez ead. disp. 22. n. 21. uxorem hoc tempore non excusari à solvendo debito; quapropter secundum hanc doctrinam non benè fecit, quòd debitum negaverit; nisi fortè prævidisset ex solutione debiti damnum notabile sanitatis secuturum; in hoc enim casu non teneretur; si verò damnum esset leve, deberet reddere. Sanchez ibid. disp. 24. num. 2. nisi fortè aliquæ ex supradictis causis eam excusarent.

139. Advertendum est, quòd uxor licitè possit reddere debitum, quamvis ex accidenti non possit receptum semen intra vas retinere; quia id præter intentionem fit, & quia semper aliqua pars seminis intra vas remanebit.

Tenetur verò uxor sub mortali semen receptum, quantum potest conservare; nec ipsi licitum ex aliquo prætextu illud foras emittere, vel mingendo, vel surgendo, vel quovis alio conatu. Vide Leandrum suprâ q. 45. 46. & 47.

Advertendum est secundò, quod juxta opinionem Leandri ibid. q. 48. uxor suæ obligationi satisfaciatur, si à marito petita, copiam sui corporis ipsi faciat, animum tamen ad alia (non mala) divertat, sic frigida ipsa reman-

nente; hoc tamen solum habet locum in opinione dicente, quòd semen foemineum non sit generationi necessarium. Videatur supra hunc casum Diana part. 5. tract. 14. qui est 2. Miscel. resol. 37. & in tom. Coordinat. tom. 2. tract. 6. resol. 216.

140. P. P. R. me accuso, quòd postquam Maritus intra vas seminavit, interdum maneat mea natura irritata, quia nondum proprium effudi semen, quapropter tactibus meis ad seminationem me provoco.

C. Id licere affirmat Sancius, sed mihi non placet; quia foemineum semen non est ad generationem necessarium: ergo non licet uxori se tactibus ad seminationem propriam irritare; ita Palaus tom. 5. disp. 3. punct. 4. §. 3. num. 6. & alii.

Pars Duodecima.

De Divortio.

141. Divortium est legitima viri ab uxore, vel è contra separatio, & tribus modis potest fieri divortium: primò quoad vinculum Matrimonii: secundò quoad solum thorum, & tertio quoad thorum, & habitationem. Matrimonium Catholicorum, postquam est consummatum, non potest dissolvi quoad vinculum, nisi superveniente morte alicujus ex contrahentibus; constat ex S. Matth. cap. 5. & 19. & ex cap. ex part. sponsal. & aliis testi. Matrimonium ratum non consummatum dissolvitur quoad vinculum per
Pro-

Professionem in Religione approbata auctoritate
ab Ecclesia ; ita ut coniugi in sæculo
remanenti sit licitum contrahere
cum alia persona ; ut determinatur in
cap. desponsatam. 27. q. 2. & in Con-
cil. Trident. Sess. 24. Can. 6.

142. Matrimonium consummatum
potest dissolvi quoad thorum tantum
ex mutuo conjugum consensu, vel ex
superveniente alicui ipsorum infirmi-
tate contagiosa, ut est lepra &c. & hæc
dissolutio potest fieri perpetuò, vel tan-
tum ad tempus juxta partium conven-
tionem, vel infirmitatis durationem.
Potest etiam dissolvi Matrimonium
consummatum quoad thorum & habi-
tationem, vel quia contrahentes ex
mutuo consensu Religionem intrant ;
vel quia inter eos fit divortium aucto-
ritate Judicis legitimi adveniente iustâ
causâ, ut infra dicam.

143. P. P. R. confiteor, quod me à
mea uxore absentaverim, eò, quod
me veneno interficere voluerit.

C. Propter duas causas principales
potest Maritus cum uxore divortium
facere ; prima est Adulterium, quod
constat ex Evangelio Matth. cap. 19.
secunda est sævitia, seu immanitas,
nempe quando aliquis ex conjugibus
timet ab altero damnum notabile sibi
inferendum : v. g. continuam dissen-
sionem, ebrietatem, privationem u-
sus rationis, per quæ vita innocentis
periclitatur.

144. Modò mihi dicat ; separavitne
se à sua uxore propria vel Judicis au-

thoritate ?

P. Mea auctoritate hoc feci.

C. Quando est periculum in mora,
quia faciliè recursus ad Superiorem ha-
beri non potest, licitum est, propriâ
auctoritate ex causâ legitima facere
divortium, si sine scandalo fieri possit.
Sanchez lib. 10. de Matrim. disp. 18.
num. 3. & alii, quos citat, & sequitur
Bassæus verb. Divortium num. 8. &
Diana part. 3. tract. 4. resol. 257.

145. Destititne ipsius uxor ab ulte-
riori mortis machinatione ?

P. Ita P. R.

C. Ergo V. D. tenetur ad eam red-
dire ; etenim licet pars innocens à no-
cente in perpetuum se absentare possit
ob adulterium ; ob immanitatem ve-
rò, & alias causas solum est licita se-
paratio, dum causæ subsunt, cessan-
tibus verò causis debent reconciliari.

146. P. P. R. mihi constat, quod
mea uxor adulterium commiserit.

C. Ipsi constat, quod adulterium
commisissum fuerit adulterium con-
summatum, vel tantum ejus intentio,
& desiderium tantummodò per tactus,
oscula sive amplexus cum alia persona
ostensum ? quia neque desiderium a-
dulterandi, neque tactus, oscula, am-
plexus cum tali desiderio sunt iusta
causa pro divortio ; ita cum multis AA.
dicit Castropalaus tom. 5. disp. 3. de
sponsal. punct. 6. §. 1. num. 2. in fine.

P. P. R. non fuerunt soli tactus, vel
desiderium.

C. Fuit fortassè peccatum pollutio-
nis ?

nis: quia neque pollutio est causa sufficiens ad divortium, quamvis copula sodomitica sive cum alio viro, sive cum alia muliere patrata sufficiat; ut dicit cum S. Thoma, & S. Bonaventura, & cum communi Villalobos in Sum. tom. 1. tract. 15. diff. 1. num. 4. Hoc idem dico de bestialitate. Et ratio est; quia ad divortium fornicationis causa requiritur commixtio adulterantis cum carne aliena. Sed sic est, quod hoc non contingat in pollutione, bene verò in sodomia, & bestialitate: ergo pollutio non sufficit ad divortium, quamvis sodomia, & bestialitas sufficiat. Hinc est, quod nec copula naturalis incepta sit causa sufficiens ad divortium, bene verò erit, si effusione feminis intra vas consummetur, ut dicit Sanchez de Matrim. lib. 10. disp. 4. num. 13.

P. Ipsius peccatum non fuit peccatum contra naturam, sed fuit copula naturalis consummata cum alio viro.

147. C. Hanc copulam passa estne uxor per vim ipsi illatam? quia si ipsi vis illata fuisset, non esset causa sufficiens ad divortium, constat ex cap. Ita, & cap. Proposit. 32. q. 5.

P. Nulla vis ipsi illata fuit.

C. Fortè fuit decepta? v. g. si quis fingendo se esse suum Maritum, taliter, ut ab ea dignosci non potuisset, & postmodum copulam cum ea habuisset; quia copula sic habita non esset causa sufficiens ad divortium. ex cap. In lectum 33. q. 2.

P. Non fuit decepta hoc modo.

C. Fortè; quia probabiliter opinando V. D. è vita decessisse alium duxit, vel fornicata est? quia nec in his casibus potest fieri divortium: eodem cap. in lectum: & Sanchez supr. disp. 5. n. 11. & 12.

P. Hæ causæ non fuerunt.

C. Fortè V. D. fuit causa per commoditatem, & consensum præstitum in adulterium? quia neque in hoc casu potest fieri divortium ex cap. Discretionem de eo, qui cognov. Consanguini. Sanchez ibid. num. 3. & 4. Et ratio est; quia adulter est causa divortii propter injuriam, quam conjugi infert: atqui, consentiendo ipse in adulterium, nulla ei infertur injuria: quia scienti, & volenti nulla fit injuria cap. Scienti de reg. Jur. in 6. Ergo Maritus consentiendo in adulterium uxoris non potest divortium prætere.

P. Non consensi in illud.

C. Condonavitne expressè injuriam per hoc crimen ipsi illatam; quia si jam condonasset, non posset ob hanc culpam facere divortium.

P. Expressè ipsi non condonavi.

C. Condonavit ergo implicite? quod accidit, quando non ignarus adulterii habuit copulam cum ipsa, vel tactus, & oscula, aut amplexus, vel cum eadem liberè, & familiariter conversatur ridendo, ludendo, vel simul comedendo, quibus in casibus censetur implicita condonatio injuriæ, adeoque cessat causa divortii. Sanchez

A a

sup.

sup. disp. 14. num. 6. & num. 18. & 19. Si verò haberentur hi tactus, copula, &c. ab incio adulterii, non censetur condonata, nec cessat causa divortii, si iterum in adulterium labatur.

P. Non habui post commissum peccatum similem familiaritatem cum ea.

148. C. Fortè etiam V. D. simile peccatum commisit accedendo ad mulierem alienam?

P. Ita P. R.

C. Et hoc patravit post uxoris lapsum?

P. Ita P. R.

C. Ejus uxor condonavit ipsi expressè, implicite hanc injuriam ipsi illatam ob adulterinum accessum ad alienam?

P. Non P. R.

C. Peccatum patratum cum tali muliere fuitne copula sodomitica, vel naturalis? quia docet Leander à Sacram. part. 2. tract. 9. disp. 26. q. 15. quòd non sit compensatio in delictis, nec ea in ordine ad divortium æquivalent, quando unus ex conjugibus adulterat, per copulam naturalem, & alter per sodomiticam, & quòd Sodomitica possit facere divortium à consorte habente copulam naturalem. Sed hanc opinionem non arbitror veram; quare contrarium sequor cum Sanchez lib. 10. de Matrim. disp. 6. n. 5. Et ratio est; quia sicut adulterium per copulam naturalem est causa sufficiens ad divortium, ita est & per copulam sodomiticam: ergo tam una, quàm al-

tera copula æquivalet in ordine ad divortium, ergo in ambobus delictis est compensatio, consequenter Sodomitica non poterit facere divortium ab adulterante copulâ naturali.

P. Copula à me habita fuit adulterium per copulam naturalem consummatum.

149. C. Ergo jam est compensatio in delictis, & V. D. in conscientia ad suam uxorem redire tenetur. Ita D. Bonaventura, Navarrus, & alii plurimi, quos citat Sanchez lib. 10. de Matrim. disp. 9. num. 27. Villalobos ubi supr. diffic. 5. num. 3. licet ipse Sanchez, & alii, quos citat, & sequitur Bassæus ubi supr. num. 12. teneant contrarium, sed tantum loquuntur de divortio publica authoritate Judicis secuto: divortium autem V. D. propria authoritate factum est: ergo in omnium sententia V. D. ad suam uxorem redire tenetur. Et nullatenus morem sequatur aliquorum, qui uxore prævaricante ab eadem recedunt ac per hoc ei opportunitatem præbent vitam postmodum iniquissimam, & concubinariam ducendi. Quare Confessarius similes Poenitentes ad suas reverti uxores absolute obliget.

150. Advertendum est pro coroinde hujus capituli, quòd, qui sua authoritate fecit divortium à conjuge adulterii causa, non possit Religionem ingredi, nec Sacros Ordines suscipere, si pariter ille adulterium patravit. Hoc idem dico, quamvis divortium fuerit factum per sententiam Judicis. Pars verò in

nocens poterit Religionem ingredi, & Ordines Sacros suscipere, sive sit per sententiam Judicis divortium factum, sive non, dummodo peccatum conjugis sit notorium, & etiam si sit occultum, quando nullum exinde sequeretur scandalum. Attamen, quia difficulter posset scandalum evitari ex repentina statûs mutatione propriâ autoritate factâ absque noticia causæ, ideo cenfeo, in hoc casu Religionem ingredi non posse, nec Sacros Ordines suscipere. Coniuge verò adultero nec post divortium autoritate Judicis factum Religionem ingredi, aut Ordines Sacros suscipere licet absque conjugis innocentis consensu, nisi hic Professionem Religiosam emiseric, aut Sacros Ordines suscepierit, in hoc enim casu potest etiam adulter suum statum mutare. Videatur Sanchez lib. 10. de Matrim. disp. 10. & 11. Villalobos tom. 1. tract. 15. diffic. 6. & 7. Castropalaus tom. 5. disp. 3. de sponsal. pun. 6. §. 6. Leander à Sacr. part. 2. tract. 9. disp. 26. q. 22. & seq. Diana Coordinat. tom. 2. tract. 6. resol. 224. Et alii Authores, qui in tractatu de Matrimonio hoc punctum tangunt; ut sunt Basilius, Bonacina, & alii.

CAPUT IX.

De cogitationibus, & verbis Lascivis.

151. P. P. R. dico meam culpam, me habuisse aliquas impuras cogitationes.

C. Consensitne V. D. in similes co-

gitationes?

P. Non P. R.

C. Desideravitne opere exequi id, quod cogitatio suggerebat? Major pars Populi vulgaris, quando interrogatur, an desideraverit opus executioni mandare, respondet, quod non, si solum desiderio consensit in illud, quod ipsi cogitatio proposuit.

P. P. R. tale desiderium non habui.

C. Detinuit se in illis aliquo tractu temporis?

P. Aliquantulum.

C. Fuitne cum advertentia?

P. P. R. Semiplenam advertentiam habui.

C. Ad hoc, ut cogitatio sit peccatum mortale, requiritur plenus consensus, plena advertentia, & materia gravis, unâ ex his deficiente est tantum peccatum veniale. Plena advertentia est, quando advertimus malitiam eo modo, quo communiter plene à somno excitati attendunt ad aliud negotium: tunc verò est tantum semiplena, quando advertimus malitiam eo modo, quo attendunt homines semisopiti.

152. Ad dignoscendum in casu dubio, an fuerit semiplena advertentia, & deliberatio, atque consensus, perpendenda est constitutio, & qualitas ipsius personæ; si enim hæc, licet sit in occasione peccandi constituta, eam tamen non amplectatur, signum est, quod cogitationi non plene consenserit; vel etiam si sit timorata, & laudabilis

bilis vitæ à vitio sensûs alienæ : è contra verò , si persona cogitationibus agitata sit peccato dedita , & tantum ex defectu occasionis in peccatum non fuit lapsa , tunc de pleno consensu ferendum est iudicium.

Alia multa signa circa hanc , & alias materias videri possunt in P. Thoma Sanchez, qui in primo Tomo Summæ super Decalogum ponit Tractatum de principiis generalibus , & transcendentibus Theologiæ Moralis. Opus magno studio , summâ eruditione elaboratum , ex quo Lectores multum addiscere poterunt , ut etiam ex omnibus aliis suis operibus.

153. P. P. R. pariter dico meam culpam , quòd aliquibus cogitationibus inhonestis cum plena advertentia consenserim.

C. Quoties habuit tales cogitationes ?

P. Toties habui , ut difficulter exprimere possim , quoties consenserim.

C. Quot cogitationes singulis diebus habuit , parum plus , vel parum minus ?

P. P. R. omni hora habui ter , vel quater parum plus , vel minus.

C. Et ex his tribus , vel quatuor quot erunt , quibus cum plena advertentia consensum præbuit ?

P. Qualibet hora puto semel me consensum præbuisse.

C. Et hi consensus fueruntne per modum desiderii , vel delectationis ?

P. Aliqui fuerunt per modum desi-

derii , aliqui per modum delectationis.

C. Quot fuerunt per modum desiderii , & quot per modum delectationis ?

P. P. R. medietas de uno , & medietas de altero parum plus , vel minus.

C. In quo statu est V. D. ?

P. Sum uxoratus.

C. In qualia objecta hi consensus ferbantur ?

P. Major pars in mulierem solutam , & aliqui in personam votum castitatis habentem.

C. Suppono , quòd tam desideria , quàm delectationes fuerint peccata mortalia ; & quòd desideria non solum habuerint malitiam adulterii ex circumstantia personæ uxoratæ , sed etiam malitiam sacrilegii , illa scilicet , quæ ad personam votum castitatis habentem tendebant. Delectationes , licet habuerint malitiam adulterii ex eadem ratione : attamen , si ad personam voto castitatis adstrictam seu sacram reduplicativè non tendebant , sed tantum specificativè , & in quantum pulchra fuit , non habent malitiam sacrilegii ; quod videri potest in meis conferentiis moralibus tract. 2. sect. 5. conf. 1. §. 1. num. 16. & seq. ubi ex professo de iis tracto.

P. P. R. etiam dico meam culpam , me habuisse aliqua desideria conditionata : v. g. si hoc non esset peccatum , illud facerem.

C. Hæc desideria conditionata aliquando sunt peccata mortalia , aliquando

quando non pro ratione materiæ, quam respiciunt, & ad quam terminantur, sed de his plura in meis conferentiis moralibus loco cit. §. 1. num. 10. & seq.

154. P. P. R. dico meam culpam; quod pessimam verba inhonesta, & turpia proferendi consuetudinem habuerim.

C. Protulitne talia vexationis causâ, vel cum prava intentione?

P. Ad excitandum risum, & consumendum tempus.

C. Verba significantia pudenda virilia, vel foeminea prolata à juvenibus tenera ætatis non damnantur peccati mortalis: Neque verba minùs decentia puerorum recreationis gratiâ coram puellis honestis prolata, dummodò utrobique adsit periculum consensus veneri.

Valdè reprehensibilis est conversatio plurium personarum, in qua verba æquivoca, & apparenter nugatoria proferuntur, sed realiter sunt vera turpiloquia; & si in multiloquio nunquam peccatum desit, testante Spiritu Sancto. Prov. cap. 10. In multiloquio non deerit peccatum. Certum est, in his conversationibus plurima committi peccata mortalia; cum hæc verba æquivoca sint vivæ scintillæ in domo lasciviæ sensuales flammæ in corda immittentes, his proinde quadrat, quod Christus Dominus dixit dæmonio immundo, obmutescere. Marc. cap. 1.

155. Suppono tanquam certum

verba indecentia, æquivoca, vel male sonantia animo provocandi ad malum prolata peccata esse mortalia, & idem dicendum: licet expressè hac intentione non proferantur, exinde tamen ruina spiritualis adstantiù prævideatur, in utroque enim casu malitiam scandali includunt, quod est dictum, vel factum minùs rectum præbens occasionem ruinæ: sed sic est, quòd in utroque casu hæc verba sint dicta minùs recta præbentia occasionem ruinæ: ergo in utroque casu hæc verba malitiam scandali includunt.

CAPUT X.

De Denuntiatione faciendâ Tribunali Sacra Inquisitionis, quando Confessarius ad turpia in Confessione sollicitat.

Impono finem huic sexto Præcepto adjungendo materiam adeò horrendam, ut ploratu dignum sit, audire eam ex ore Catholico. Eò devenit libertas humanæ lasciviæ, ut nec sint segura ab hac effrenata passione Ecclesiæ Sacramenta. O vitium turpissimum, & abominabile! Quis per te non coinquinabitur, si nec est immune Sanctuarium tam divinum, ut est Sacramentum, in quo Deus pretium sui sanguinis deposuit: Non miror dictum S. Remigii, quòd infernum impleas: Demptis parvulis propter hoc vitium pauci salvantur.

Ad hoc ut Confessarius aliquod lumen in tam ardua, & difficili materia habeat, & ne perplexus, & anceps,

sicut mihi contigit, in confessionali hæreat, ponam hic brevem, & practicum Tractatum in hac materia. Ad procedendum autem majori cum cautela, & securitate adducam sequentem Gregorii Papæ decimi quinti constitutionem, quæ in hac materia est magis coarctans.

Constitutio Gregorii XV.

156. *Qui Personas, quæcumque illæ sint, ad inhonestam, sive inter se, sive cum aliis quomodolibet perpetranda in actu confessionis Sacramentalis, sive post immediatè, seu occasione, vel prætextu confessionis hujusmodi, etiam ipsa confessionis in confessionario, aut in loco quocumque, ubi confessiones Sacramentales audiuntur: seu Confessionem audiendam electo, simulantes ibidem confessiones audire, sollicitare, aut provocare tentaverint, aut cum eis illicitos, & inhonestos sermones, sive tractatus habuerint, in officio S. Inquisitionis severissimè, ut infra, puniantur &c.*

Pro intelligentia hujus Tractatus notanda sunt sequentia.

157. **P**rimò ex virtute hujus, & aliarum Constitutionū Sancto Tribunali concessarum quivis Pœnitens sollicitatus ad turpia à confessario in actu confessionis sive post immediatè tenetur sub pœna excommunicationis majoris ipso facto incurrendæ intra sex dierum intervallum denunciare sollicitantem Sacro Tribu-

nalī Inquisitionis. Eandem excommunicationem incurrit Confessarius absolvens sollicitatum absque impositione hujus obligationis, & hæ constitutiones publicari solent à suis Ministris in Parochiis, & communitatibus Religiosorum Feria 6. post octavam Assumptionis Beatissimæ Virginis MARIE.

138. Secundò, si ipse Confessarius sollicitans confiteatur alteri Confessario, ille non debet, nec potest eum denunciare, ut multi parum experti existimant; siquidem hoc esset frangere sigillum confessionis: Et quivis Confessarius approbatus potest Confessarium sollicitantem à peccato sollicitationis absolvere; quia hoc nulli est reservatum: ita Decius, & Peirinus, quos citat, & sequitur Escobar de Corto tract. de Confessariis sollicitantibus tom. 1. punct. 2. q. 5. num. 37. & q. 3. num. 33. in fine; Et etiam dato casu, quòd hoc delictum esset reservatum Tribunali, posset tamen absolvi per privilegium Bullæ Cruciatæ, ut dixi supra de blasphemis hæreticilibus tract. 3. cap. 2.

159. Tertiò, non solum Confessarius sollicitans mulieres, sed etiam mares debet denunciari, constat expressè ex Constitutione Gregorii 15. Qui personas, quæcumque illæ sint &c.

160. Quartò. Sive Confessarius tentaverit provocare, seu allicere Pœnitentem ad peccandum secum, sive cum tertia persona debet denunciari,

con-

constat etiam ex Bulla Greg. XV. Sive inter se, sive cum aliis quomodolibet perpetranda &c.

161. Quintò, tam peccatum Confessarii sollicitantis ad turpia est sacrilegium, quam Pœnitentis non denuntiantis reductivè; ita Bonacina tom. 2. in Præcept. 8. q. 3. punct. 1. num. 14. Escobar ubi supr. q. 1. n. 11. in fine cum aliis.

162. P. P. R. me accuso, quòd semel tactus impudicos in Ecclesia habuerim.

C. Cum quali persona?

P. Cum persona votum castitatis habente.

C. Habuitne hos tactus tempore confessionis?

P. Non P. R.

C. Habuitne eos in confessionali?

P. P. R. in loco segregato, ubi ille sedens, & ego genuflexa hoc patravimus.

C. Ergo hoc sufficit ad denuntiationem, constat clarè ex constitutione Greg. 15. aut in loco ad confessiones audiendas electo simulantes ibidem confessiones audire: Sed illum sedere, & V. D. ante eum genuflectere est simulare confessionem; ergo obligatur eum denuntiare.

P. P. R. jam fui confessa aliis vicibus hoc peccatum, & nunquam fuit mihi hæc obligatio imposita.

C. Fuitne confessa, quòd fuerit factum hoc modo, id est, Confessario sedente, & V. D. genuflectente per

modum confessionis?

P. Non P. R.

C. Confessarius interrogavitne de hoc?

P. Non P. R.

C. Ergo si V. D. solum fuit confessa, quòd habuerit hos tactus absque explicatione circumstantiæ simulatæ confessionis, nec Confessarius hujusmodi interrogationi operam dedit: quomodo potuit ad denuntiationem eam obligare?

163. P. P. R. ille me non sollicitavit ad postea peccandum.

C. Nihil refert; quia non solum ille, qui sollicitat ad peccandum post confessionem, debet denuntiari, sed etiam qui in confessionali, aut simulando confessionem habet inhonestos sermones, aut tactus impudicos; ut constat ex constit. dicti Greg. XV. vel cum eis inhonestos sermones, sive tractatus habuerint.

164. Fuitne confessa huic Confessario ante, vel post hos tactus?

P. Ita P. R.

C. Fuitne confessio immediatè ante vel post hos tactus; vel fuit aliquod intermedium?

P. P. R. immediatè post fui confessa, quia ipsemet mihi dixit, sic à Deo mihi peccata remittenda fore.

C. Ergo licèt aliunde propter hos tactus eum denuntiare non teneretur, tenetur tamen propter hanc circumstantiam immediatæ confessionis: constat etiam expressè ex supradicta

con-

constitutione : In actu Sacramentali confessionis sive ante, sive post immediatè, ita, quòd, si aliquis Sacerdos copulam, aut tactus, aut sermones inhonestos habeat cum aliqua persona, quæ ipsi immediatè confiteatur, sit denuntiandus.

Non autem quando confessio non est immediatè, mediante nimirum alia re, & tempore notabili: v. g. persona confitetur, recedit à confessionalis, vadit domum, & Confessarius eam sequitur sollicitandi gratia in domo sua, talis non incurrit delictum denuntiationis; ita Scorecia in Bullis Pontific. Epist. 77. Theor. 197. apud Dianam part. 1. tract. 4. resol. 24. quia constitutio dicit, quòd immediatè esse debeat: ergo quando non est immediatè, non est obligatio denuntiandi.

165. Scitne V. D. an ille Confessarius jam sit diffamatus ob similia sollicitationis delicta, vel aliquid de eo audivit?

P. P. R. non audivi quidquam.

C. Casu, quo delinquens non sit diffamatus ob simile delictum, sed ita occultum maneat, ut soli personæ innotescat, sentiunt Reginaldus, & alii, quos citat Leander à Sacram. tom. 1. tract. 5. disp. 13. q. 6. nullam adesse obligationem eum denuntiandi: Sed quidquid sit de probabilitate hujus opinionis, impossibile est moraliter in praxi eam sequi; quia cum sollicitatio fuit secretò in confessionalis, quomodo poterit innotescere aliis, taliter, ut so-

licitans maneat diffamatus? secundo, quia hæc opinio vergit in totale præjudicium, & frustrationem Decreti Inquisitionis; etenim, si ille Pœnitens ob casum occultum ad denuntiationem non esset obligatus, nec erit secundus, nec tertius, & sic de aliis, qui privatim fuerunt sollicitati, cum quilibet sollicitationem passivam alterius ignoret.

166. Supponitne V. D. quòd ille Confessarius sit verus Catholicus, vel quòd possit suspicari, eum de Fide non benè sentire?

P. Pro tali habetur, nec ego audivi, quòd de fide malè sentiat.

C. Hæ constitutiones imponentes has pœnas sollicitantibus fundantur in præsumptione, quòd tales non sint veri Catholici, ut constat ex constitutione Pii IV. dicentis: Nos in animum inducere nequeunt, quòd, qui de Fide rectè sentiant, Sacramentis in Ecclesia Dei institutis abutantur, vel eis injuriam faciant. Tenor hujus Bullæ videri potest in Escobar de Corro tom. 1. de Sacerd. sollicit. in principio, & Fagundez tom. 2. in præcept. lib. 6. cap. 12. num. 2.

167. Præterea est opinio Sylvestri, Soti, Richardi, Castri, Navarri, & aliorum multorum, quos citat Suarez de leg. lib. 3. cap. 23. num. 1. quòd leges fundatæ in præsumptione non obligent in conscientia, quando præsumptio in aliquo casu particulari cessat: atqui Bullæ Pontificiæ contra sollicitantes fundantur in præsumptione Hære-

sis :

sis: ergo si talis præsumptio desit, & constet, sollicitantem esse verum Catholicum, cessabit obligatio eum denunciandi, sic sentiunt Navarrus, Sotus, Hostiensis, & alii, quos citat P. Leander à Murcia in disq. moral. tom. 1. lib. 2. disp. 5. resol. 1. n. 2.

Fateor, quòd hæc ratio magnam vim videatur habere, ego tamen hoc non obstante sum opinionis contrariæ cum Freita, & Diana part. 1. tract. 4. resol. 10. quia delicta, quæ sapiunt Hæresim, ex se reddunt suspectum ea committentem, licet aliàs sit verus Catholicus: sed delictum sollicitationis sapit Hæresim: ergo idem delictum est fundamentum suspicionis Hæresis, licet delinquens sit verus Catholicus.

Secundò, quia Inquisitores tales sollicitantes cogere debent ad abjurandum, licet aliàs sint Catholici, nec probetur de ipsis aliquid contra Fidem; ut cum aliis DD. dicit Bonacina tom. 1. in variis tractatibus tract. seu disp. 6. punct. 3. num. 28. Ergo delictum sollicitationis reddit delinquentem de Hæresi suspectum.

168. Mihi dicat, consensitne in sollicitationem, id est tactibus impudicis cum illo Confessario?

P. Ita. P. R.

C. Sanchez, & alii, quos citat Leander à Sacram tom. 1. tract. 5. disp.

13. q. 43. opinantur, quòd pœnitens consentiens in Confessarii sollicitationem non teneatur eum denunciare: v.g. Confessarius sollicitat pœnitentem

ad habendam secum copulam, aut tactus inhonestos, & pœnitens consentit. dicunt hi DD. quòd non teneatur eum denunciare; quia socius delicti non tenetur denunciare suum complicem, ut dixi suprà tract. 2. cap. 4. cum Suarez, Diana, & aliis: Sed pœnitens consentiens Confessario fit complex ejus delicti: ergo non tenetur eum denunciare.

Hanc opinionem aliqui tuentur esse probabilem, nihilominus contraria est vera, quia fundamentum, propter quod dicunt, neminem obligari ad denunciandum suum complicem, est; quia ex hoc infamia denuncianti sequeretur; siquidem haberetur notitia sui consensus, & cooperationis ad delictum; atqui in hoc casu sollicitationis nulla infamia Pœnitenti denuntianti sequitur, licet consenserit: ergo eum denunciare obligatur. Probo minorem; quia talis pœnitens non tenetur explicare suum consensum, & Tribunal nec pœnitentem, nec Confessarium sollicitantem de hoc interrogat, neque in processu hujus fit mentio: ergo nulla infamia pœnitenti consentienti in facienda denuntiatione sequitur.

169. Scitne V. D. utrùm talis Confessarius se emendaverit quo ad peccatum sollicitationis in confessione?

C. Si se emendasset, cessaret obligatio eum denunciandi secundum opinionem Soti, Molfesii, Portel. & aliorum, quos citat Diana part. 1. tract. 4.

B b

re-

resol. 3. quia finis pœnæ est emendatio delinquentis: ergo si jam est emendatus, non erit necessaria pœna; & per consequens cessabit obligatio eum denuntiandi; quia cessante fine superfluum est medium ad pœnam: ergo, quando hæc non est necessaria, cum delinquens jam sit emendatus, erit superflua denuntiatio.

Nihilominus hæc opinio censenda est improbabilis, ideoque asserendū, quod licet delinquens sit emendatus, debeat denuntiari; ita Suarez de Fide disp. 40. sect. 4. n. 13. Joan. Sanchez in select. disp. 11. num. 52. Azorius p. 1. lib. 8. cap. 19. q. 9. Et alii. Ratio est: quia finis Tribunalis non est tantum castigatio delinquentis, verum etiam terror cæterorum: ergo, licet reus sit emendatus, manet tamen obligatio eum denuntiandi; probo consequentiam; quia, ut cesset obligatio Legis, necessarium est, ut cesset finis totalis, & adequatus, & non tantum partialis finis ejusdem Legis; ut dico in meis Conferentiis tract. 3. cons. 7. §. 1. num. 1. & seq. at emendatio rei est tantum finis partialis Legis præcipientis denuntiationem, ergo licet cesset iste finis posita emendatione delinquentis, obligatio tamen eum denuntiandi non cessabit.

170. Sed quia in aliquo casu fortè erit conveniens sequi opinionem contrariam, pro majori securitate emendationis delinquentis mihi dicat V.D. an viderit, quod fuerit confessus, vel

aliquod Jubileum fuerit lucratus.

P. Ita P. R. vidi ipsum semel confitentem, & celebrantem SS. Missæ Sacrificium.

C. Felinus citatus à Diana ubi supra resol. 3. §. Sed in hoc. dicit, quod confessio Sacramentalis sit signum emendationis: sine dubio ex hoc motivo; quod de nullo Christiano ita temerè sit judicandum, ut credatur, eum accedere ad confessionem animo committendi sacrilegium: atqui, si non committit sacrilegium, sequitur, quod propositum emendationis elicerit: ergo videndo eum confitentem supponere debemus, quod hoc faciat cum proposito emendationis; & si postmodum ejus relapsus non constet, supponendum est, eum esse emendatum.

Hoc fundamentum est nimis debile, & licet aliàs probabile esset, hodiè tamen pro tali haberi non potest post damnationem Propositionis 2. ab Innocentio XI. factam: & debilitas hujus fundamenti patenter cognoscitur; quia videmus (faxit Deus, ut non sit verum) quamplures quotidie confiteri, & celebrare, & tamen in malo statu vivere non uno, sed multis annis absque emendatione: ergo sola notitia, & evidentia de sollicitantis confessione non est fundamentum sufficiens ad credendum, quod sit emendatus. Secundò; quia, qui tam grave committit sacrilegium temerè profanando, & abutendo SS. Pœnitentiæ Sacramen-

mento ad satiandum suum turpem appetitum; quid mirum, quod multa alia committat sacrilegia confitendo absque vero proposito? nam qui semel est malus, semper praesumitur malus in eodem genere mali.

171. Genuensis citatus à Diana eodem loco, dicit, recipientem Jubileum praesumendum esse emendatum. Hæc opinio est magis verisimilis; quia tempore Jubilei Christiani se disponere solent majori cordis compunctione ad faciendam bonam confessionem, maxime si hoc Jubileum sit tempore aliqujus Missionis, quo per Evangelicam tubam excitantur peccatores in profundo vitiorum lethargo magis sopiti, & à morte peccati ad vitam gratiæ multi resuscitantur Lazari.

Hujus pariter opinionis fundamentum est infirmum, & ruinosum; quia hoc tempore valde frequentia habentur Jubilæa in multis Anni Festis: prætereà pro personis sollicitantibus raro est dies Jubilæi, siquidem, ut dicit Chrysostomus: quis unquam vidit clericum citò poenitentiam agentem?

172. Homobonus, Freita, & alii, quos omisso nomine citat Diana ubi supra sentiunt, quod quando sollicitans per tres annos bene vixit, de ejus emendatione præsumi possit: hoc quidem est verisimilius; attamen est nimis difficile dignoscere, utrum Confessarius tamdiu bene vivat, quia, cum ipsius delictum sit occultum, ac idolum pelliculâ confessionis obtegatur,

hujusmodi notitia non tam facile acquiritur.

173. Leander à Sacram. tom. 1. tr. 5. disp. 13. q. 8. dicit, quod, si persona sollicitata posthac tribus, vel quatuor vicibus sollicitanti confiteatur, & cum affectu libidinoso vexatum non comperiat, præsumatur emendatus. Etiam hoc patitur exceptionem, & sua habet inconvenientia; quia Confessarius metuens denuntiationem potest cum Poenitente antea sollicitato fraudulentè dissimulare: & hoc esset magis suam iniquitatem abscondere, quam se emendatum demonstrare.

174. Mihi dicat V. D. suasitne Confessario, ne quid simile deinceps faciat, & ne eam amplius ad peccandum in occasione tam sacra provocet?

P. P. R. nihil ipsi dixi.

C. Ab illo tempore usque modò dixitne hoc ipsi, vel fecit ipsi aliquam correctionem.

P. Non P. R.

C. Est opinio Ledesmae, Cani, Lopez, & communiter Thomistarum, aliorumque apud Murciam in disq. 10. lib. 2. disp. 5. resol. 1. n. 7. quod ante denuntiationem fieri debeat correctio delinquenti. Hæc opinio tenet cum altera dicente, quod, si delinquens sit emendatus, cesset obligatio denuntiandi: quia finis correctionis est emendatio: ergo, qui dicit, adesse obligationem faciendi correctionem ante denuntiationem, consequenter dicere debet, quod, si ex correctione se-

quatur emendatio, cesset obligatio denunciandi. Fundamentum huius opinionis sectatorum sine dubio erit; quia correctio est de Jure Divino, denuntiatio verò de Jure positivo humano: atqui Lex Divina præponderat positivæ humanæ: ergo denuntiatio fieri non debet absque prævia correctione.

175. Hoc non obstante, verior mihi videtur sententia contraria Joannis Sanchez in select. disp. 11. num. 56. Villalob. tom. 2. tract. 4. diff. 11. num. 3. & aliorum docentium, quòd in delictis in Inquisitionis edicto contentis non debeat fieri correctio, sed quòd sit obligatio statim denunciandi delinquentem.

Ratio autem, cur in denuntiatione Evangelica à Christo præcepta. Dic Ecclesiæ: debeat fieri correctio ante denuntiationem, & secuta emendatione cesset obligatio denuntiationis. Matth. cap. 18. Si te audierit, lucratus eris fratrem tuum. est; quia hæc Evangelica denuntiatio respicit emendationem delinquentis; atqui denuntiatio Judicialis, qualis est ista S. Tribunalis, non respicit solum emendationem delinquentis, sed etiam terrorem aliorum: ergo licet in denuntiatione Evangelica debeat præcedere correctio, non tamen in Judiciali.

Sed notandum est, quòd, si mediante correctione non speretur emendatio, in neutra harum opinionum satisfacienda sit correctio.

176. P.P.R. spero per correctionem Confessarium emendandum, sed placeat mihi suggerere, quomodo ad hanc procedere debeam.

C. Casu quo facienda esset correctio melior modus est, ut V. D. ipsi confiteatur, & in secreto confessionis ei dicat: recordabitur V. D. quòd in tali occasione me ad turpia sollicitaverit, abutendo S. Pœnitentiæ Sacramento; erit sine dubio V. D. notum, quòd similibus delictis sit imposita poena denuntiationis ad S. Officium; antequam hoc faciam, charitate mota ad faciendam ipsi correctionem veni, ut emendationi studeat; secus autem, sciat, quòd meæ obligationi satisfactura, & absque alio respectu denuntiatura.

177. Terminatâ impressione vidi Bullam Alexandri VII. 8. Julii Anno 1660. editam, cujus tenorem habet D. Franciscus Viridis tom. 1. tit. 9. denuntiat fol. 38. & 39. in qua Bulla Sua Sanctitas declarat improbabilis, & parum tutas opiniones excusantes ab obligatione denuntiationis titulo faciendi correctionem, vel alio simili prætextu in materiis ad Sanctum Inquisitionis Tribunal pertinentibus: propterea (dicit hæc Bulla) idem Sanctissimus declaravit, etiam si nulla fraterna correctio vel alia monitio præmissa fuerit, omnino teneri, & obligatos accedere ad denunciandum &c. Et magis infra addit: Nec posse illos à denunciando sub dicta fraternæ correctionis vel alio

quovis pretextu retrahere, aut retardare &c. Quæ Bulla ad portam S. Petri Romæ affixa fuit.

Unde virtute hujus Decreti debet fieri denuntiatio in casibus ad S. Inquisitionis Tribunal pertinentibus absque prævia correctione, licet delinquens sit emendatus.

178. Quapropter V. D. non potest omittere denuntiationem hujus Confessarii ad hos tactus sollicitantis.

P. P. R. Promitto me hoc adimpleretur.

C. Sciat, quod teneatur quamprimum satisfacere suæ obligationi; quia non possum ipsam absolvere, nisi prius satisfecerit.

P. P. R. meum verbum in pignus do, quod illico sim satisfactura; placeat me pronunc absolvere; quia magnus populus hic adest, & nisi ad sacram synaxim accedam, quid mali de me cogitabunt.

C. Ergo ad evitandam hanc notam, & cum V. D. mihi firmissimè promittat, se suæ obligationi satisfacturam, ipsam absolvam, dirigendo me secundum opinionem Navarri, Rodriquez, & aliorum citatorum à Diana part. 1. tract. 4. resol. 22. qui docent, quod, si Pœnitens sit persona fidelis, & timorata, de qua credi potest eam suæ obligationi satisfacturam, & adsit aliquod inconueniens in neganda absolutione, possit prævia promissione, & firmo proposito illico denuntiandi, absolvi.

179. P. P. R. cui est facienda denuntiatio?

C. Commissario S. Tribunalis.

P. P. R. quomodo debeo denuntiare?

C. Debet adire Commissarium, eique dicere, quod D. vel Fr. N. Sacerdos curatus, vel Beneficiatus talis loci, & parochiæ, vel Religiosus talis conventus sollicitaverit ad turpia in S. Confessionis Sacramento.

P. P. R. erit impossibile me illum adire absque nota, & scandalo.

C. Ergo det mihi V. D. licentiam, & ego faciam denuntiationem dicto commissario.

P. P. R. libenter.

C. Confessarius data opportunitate debet adire commissarium, & denuntiare sollicitantem, si autem non possit oretenus denuntiare, poterit facere per Epistolam tenoris sequentis.

180. Ad servandum mandatum hujus Sacri Tribunalis, cui Sedes Apostolica facultatem concessit procedendi contra Sacerdotes sollicitantes ad turpia in confessione, notifico V. D. quod D. vel Fr. N. Curatus, Beneficiatus, vel Assistens in tali loco, vel Regularis talis Ordinis, filius talis Conventus sollicitaverit N. ad turpia in confessione Sacramentali; & hoc V. D. notifico cum licentia personæ sollicitatæ, cui impossibile est, per se ipsam exequi, ut V. D. tanquam Commissario Sacri Tribunalis, hanc noti-

tiam deferat, ad hoc ut prævideatur, prout melius expedire videbitur. Datum in tali loco, tali die, Mense & Anno &c.

181. Admoneo PP. Confessarios, quod nunquam ipsis sit licitum interrogare poenitentem de nomine sollicitantis: nisi quando poenitens per se ipsum denuntiare non valens substituat confessarium, tunc enim requiritur notitia nominis sollicitantis ad faciendam debita forma denuntiationem.

Admoneo pariter, ne facile suscipiant onus denuntiationis; quia per hoc multa inconvenientia oriuntur; sed ut poenitens per se ipsum faciat, nisi quando immediata denuntiatio poenitenti impossibilis foret, quod raro contingit.

Nec sibi facile fidant hanc facere per litteras; quia litteræ facile perduntur, & ex similium litterarum perditione magna jactura, & detrimentum imminet.

Commissarii haud difficulter inveniuntur, quapropter raro, vel nunquam litteræ erunt necessariae. Et si aliquando non subsit medium aliud, quam per litteras, ea præcisè cautela, & securitate transmittendæ sunt, ut de earum perditione nullum extet dubium.

182. Concludo hanc materiam admonendo omnes, ut hanc benè ponderent, & cum omni maturitate procedant: ad hoc autem, ut Confessarius in aliquo casu arduo, & urgenti

aliquod refugium habere, & delinquentem discretè, & prudenter data occasione sublevare queat: aliquas opiniones laxas in hoc Tractatu collegi, quas absque conscientia scrupulo sequi poterit, ut multa absurda, quæ ex oppositis possent sequi, evitentur.

Attamen semper conetur tutiori parti inhaerere propter bonum commune totius Ecclesiæ. Proh dolor! Sacramentum ex Dei institutione medicina animarum ab aliquibus in lethale venenum convertitur: unde jure optimo effatum Dei per Hieremiam replicare possumus: Numquid resina non est in Galaad? aut Medicus non est ibi? quare igitur non est obdita cicatrix filia? populi mei? Jerem. cap. 8.

Nec alia est causa, quam supradicta, nempe; quia medicina conversa est in venenum; & plurimæ animæ propriam non audent manifestare fragilitatem Confessariis, ac si ex ejusdem revelatione bellum perpetuum ipsis superesset: ô miseria sanguineis lachrymis digna! quapropter multum interest, ut iniquitas adeò horrenda, & dilatata supplicio vindicetur, & exemplum ad aliorum terrorem statuatur.

Plura alia ad hanc materiam pertinentia tradam in 2. part. hujus praxis tract. 17. in explicat. proposit. 7. & 8. quas Alexander VII. damnavit, ibique videri poterunt.

CAPUT XI.

Exhortatio inhonestè viventibus facienda.

183. C. Summam luxuriæ turpitudinem, deformitatem, ejusque in conspectu Dei abominationem lingua humana explicare non valet: & si V. D. eam, prout in se est, perenderet, non dubito, quin Basiliscum solo intuitu homicidam agnosceret, prout contigit cuidam fœminæ, de qua narrat S. Vincentius Ferrerius, quod audito sermone de inhonesti flagitii, cui obnoxia erat, fœditate adeò perterrita fuerit, ut de repente è vita decesserit. Nec mirum, cum hoc abominabile vitium animam Deo, & Angelis in operando similem brutis animalibus similari faciat: sicut equus, & mulus, quibus non est intellectus. Divinam Majestatem ad ulciscenda libidinis crimina cogat, ut ex Sacra Scriptura liquidò constat, in qua, postquam omnis caro corruperat viam suam, universalis diluvii aquis universum mundum diruit, & evertit, ac civitates nefandas igne ejus vindice funt litus delevit.

In nostris quoque Annalibus part. 1. lib. 12. cap. 9. & 97. refertur, quòd, dum Pater Bernardinus Astensis Generalis Capucinorum cum Socio Fre: Raphaële pariter Astensi per desertum quoddam progredieretur, ab iis mœsta quædam dolentis vox eminus auditur: subsistit Bernardinus, & dum, unde nam ea vox erumpat, undique circum-

spicit: En fœmina inter geminos Aprors, à quibus misera dilacerabatur, se illi spectandam offert. Horrescit primo aspectu Generalis; verum cum hoc nò humani, sed Divini alicujus judicii simulacrum esse intelligeret, à muliere conditionem, & doloris causam exquirat: cum illa: Heu me, inquit, nobilissimi cujusdam Hispani olim filia fui, quæ, ut turpibus carnis voluptatibus cum Amasio operam darem, sub falso perpetuæ castitatis servandæ studio honesta conjugia respui, neque hujus me unquam sceleris pœnituit, donec morte abreptam Dei judicium ad hæc me intolerabilia duorum Dæmonum, qui Aprorum instar dilaniant, supplicia adegit. Heu miseram heu infelicem! in æternum perimendam. Inter hæc verba ab Apris illis tartareis abrepta, ac per medium discerpta se ex illius oculis eripit. Alias quoque hominum inhonestorum turmas eo in itinere igneis catenis vinctas à Dæmonibus ad Tartarum duci conspicit. Et indubim est innumerabiles libidinis vitio coinquinatas damnari animas, idcirco eam Cassiodorus Depopulatricem humani generis appellat. Hæc infernalis passio, & flamma in stagno illo sulphureo perpetuo ardens vox est Luciferi ad tartareos suos lares homines attrahentis, & congregantis; quare, nisi V. D. respiscat, in coetu hoc terribili æternis cruciatibus succumbet. Qualem nam hucusque ex fœdidissimis his voluptatibus quæstum per-

percepit: verè non nisi angustias, & afflictionem Spiritûs, Dei Gratiæ amissionem & infaustum Dæmonis famulatum. Perpendat, quæso, omnia transacta ad nihilum redacta, & velut umbram præteruisse, nec pro tam vilibus, ac momentaneis rebus Dei summi Boni, Creatoris sui jacturam faciat.

Pro hujus pretiosi castitatis thesauri in luteo humanitatis vase depositi custodia summopere necessarium est, ut à lubricis occasionibus caveat, foeminarum contubernium, aspectum, familiaritatemque devitet; quandoquidem si David vir Sanctus ex Bersabææ aspectu in adulterium lapsus fuit, quomodo peccator inter foeminarum illecebras continens esse poterit? Impossibile est teste D. Hieronymo exclamante: *Homo & mulier, ignis & palea, & Diabolus nunquam insuflare cessat, ut accendantur, & hujus prælii nullus sit victor, nisi fugiens.*

Eja ergo Fili consilio meo acquiescat, fugam capiat, ac sic Dei opitulante Gratiâ venereum incendium extinguetur. Matrem purissimam, Angelorum, & Virginum Reginam toto cordis affectu prosequatur, Marianum Rosarium quotidie recitet, sabbatinis jejuniis subinde vacet, ejusque mediante patrocinio de profundis voluptuosarum aquarum liberabitur; post hac vitam tranquillam, ac pacificam ducturus, ac æterna gloria fruiturus. Amen.

TRACTATUS VII. DE VII. PRÆCEPTO.

Non furtum facies.

CAPUT I.

De Furto, & quantitate ad peccatum mortale requisita.

1. **S**uppono, Furtum definiri, quòd sit occulta rei aliæ ablatio invito Domino rationabiliter. Dicitur occulta rei alienæ ablatio ad differentiam rapinæ, quæ fit præsentis rei Domino, ut patebit in cap. 3. sed furtum fit occulte absente rei Domino. Dicitur rei alienæ; quia, quod suum est, accipere, non est furtum: Ille enim, qui recuperat sibi ablatum, aut sibi debitum appropriat, non committit furtum; quia non rem alienam, sed suam accipit. Dicitur ablatio, non damnificatio: licet enim furtum damnificet, attamen non omnis damnificatio est furtum: v. g. ille, qui incendit, vel abscindit alienam vineam, dicitur damnificare, non furari. Dicitur invito Domino; quia cum consensu Domini rem accipere, non est furtum, ad quod necessariò requiritur ejusdem dissensus, qui duobus modis contingere potest, nempe, quoad substantiam, vel quoad modum. Quoad substantiam erit invitus Dominus, quando absolutè nollet rem suam accipi: quoad modum verò, quando licet consentiret in ablationem, non tamen

tamen sine sua licentia : v. g. Paterfamilias, si Filius ab ipso unum, vel alterum florenum peteret, libenter ipsi daret, non vult tamen, ut Filius præsumat se inscio, & non consentiente accipere. Quando Dominus est invitatus quoad substantiam, est furtum, & peccatum mortale, (si materia est gravis) cum obligatione restitutionis. Quando est invitatus non quoad substantiam, sed tantum quoad modum, non est peccatum mortale, sed veniale absque obligatione restitutionis. Dicitur denique invito rationabiliter ad significandum, quod, quamvis Dominus rei non consentiat in ejusdem ablationem, si tamen ipsius resistentia sit irrationabilis, non erit furtum eam auferre : v. g. ille, qui est in extrema necessitate constitutus, rem aliquam aufert, licet Dominus non consentiat, non erit furtum; quia in hoc casu non est invitatus rationabiliter. Uxor invito marito accipiendo necessaria pro expensis familiaris, non facit furtum; quia, licet sit invitatus, tamen irrationabiliter.

2. Suppono secundò, in furto duplicem inveniri injuriam; nempe Dei, cujus sancta Lex violatur prohibens furtum, & proximi, cujus Substantia aufertur: prima per confessionem, & Poenitentiam resarcienda est; secunda per restitutionem; nec sufficit confessio culpæ sine restitutione, si hæc est possibilis, nec sola restitutio

sine confessione: quod dico propter aliquos ignorantes, qui putant, se satisfacere per solam confessionem sine restitutione. Alios etiam adinveni existimantes, non obligari ad confessionem peccati furti, quando non possunt restituere: ignorantia verè nimis culpabiles, & reprehensibiles.

3. Furtum ex sua natura est peccatum mortale, & virtuti Justitiæ oppositum; attamen inter peccata contra Proximum minus grave; siquidem per hoc minus damnum inferitur, quàm per detractionem, contumeliam, mutilationem, percussione, aut homicidium, his enim offenditur fama, honor, sanitas, aut vita Proximi: furto verò solum bona temporalia, quæ minoris æstimantur, quàm fama, honor, salus; & vita.

Quamvis furtum ex sua natura sit peccatum mortale, potest tamen esse veniale ex parvitate materiæ; & quod esset tantum veniale ex eadem parvitate materiæ, potest fieri mortale propter grave damnum exinde resultans: v. g. si pauperculo opifici abripiatur instrumentum suæ artis, ut acus sartori, & hac de causa non possit laborare, sed dies lucraticios perdat, licet furtum esset veniale propter parvitatē materiæ, erit mortale propter grave damnum allatum.

Quomodo, & quibus de causis veniale ex genere suo fiat mortale ex accidenti, fusè explicui in meis confessionibus moralibus tract. 2. sess. 4. confer.

fer. 2. num. 1. Et quomodo mortale ex genere suo possit fieri veniale ex accidenti, habetur in eodem tract. 2. conf. 1. num. 1.

4. Variæ sunt opiniones Authorum in determinando quantitatem in materia furti requisitam, & sufficientem ad peccatum mortale; quos refert noster P. Leander à Murcia in suis disquisitionibus moralibus tom. 2. tract. 4. de Legib. disp. 11. resol. 1. num. 5. Inter has est opinio Navarri statuentis, quantitatem sufficientem esse medium regalem: Cordubæ unū regalem: Bartholomæi Medinæ duos regales: Emmanuelis Rodriguez, & Aragonii dicentium, requiri quantitatem excedentem duas monetas aureas æquivalentes duobus coronatis aureis; Valentia, & alii putant secluso alio damno extrinseco tres regales, aut Julios etiam diviti sublatos esse materiam gravem. Verior opinio est, quòd, licet regulariter loquendo quantitas quatuor regalium sit materia gravis, universaliter tamen hæc regula certa, & infallibilis non est; quia non est dubium, quin etiam minor quantitas sufficiat, quando res aufertur pauperi, quàm dum aufertur diviti, & quòd hoc non sit intelligendum absolute, sed respectivè juxta quantitatem, conditionem, paupertatem, aut divitias Domini, cui res aufertur. Hæc est sententia rationabilior, quam num. 6. sequar, vide ibi.

5. P. P. R. me accuso, quòd in uno

prædio, in quo erant aliqui sacculi frumenti, sex abstulerim.

C. Quæ quantitas frumenti potuit contineri in his sacculis?

P. P. R. una mensura.

C. Quantum pro tunc fuit pretium unius mensuræ frumenti?

P. Octo regales.

C. Conservassetne Dominus frumentum usque ad tempus majoris pretii?

P. Non P. R. sed quamprimum vendidisset pro solvendis debitis.

C. Dominus hujus frumenti eratne persona pauper, vel dives?

P. P. R. erat mercenarius mediocriter dives.

6. C. Quamvis in determinanda materia certa, & firma constituyente in furto peccatum mortale variæ sint opiniones DD. ut dixi num. 4. regula tamen tutior in praxi est Bonacinæ de Restit. tom. 2. q. 8. punct. 1. n. 7. & aliorum docentium, hoc non esse metiendum mathematicè, & absolute, sed moraliter, & respectivè, & quòd materia peccati mortalis sit quantitas, quæ sufficeret pro diurna, & ordinaria sustentatione familiæ illius personæ, cui aufertur: v. g. respectu Magnatis, aut personæ in magna dignitate constitutæ unus Aureus duplus est materia sufficiens pro rationabili sustentatione diurna suæ familiæ; respectu unius Equitis ordinarii octo regales; respectu personarum mediocriter divitum quatuor regales; respectu paupe-

ris mercenarii, qui in sudore vultus sui quotidie duos regales lucratur, quibus suam familiam sustentat, hi duo regales, inquam, gravem materiam constituunt; respectu denique unius pauperuli mendici unus regalis. Et cum persona, cui v.g. hoc frumentum æquivalens octo regalibus abstulit, fuerit unus mercenarius mediocriter subsistens, peccavit mortaliter, & tenetur ad restitutionem.

7. C. Estne diu, quòd hoc furtum commiserit?

P. P. R. sunt tres anni elapsi.

C. Potuitne intra hoc tempus aliquando hanc quantitatem restituere?

P. Ita P. R.

C. Est opinio communis Theologorum, quòd protrahens aliquo tempore restitutionem, toties peccet, quoties, dum potuit, non restituit. Prolevamine tamē Confessariorum ponam hic opinionem Petri Navarri de restit. tom. 2. lib. 4. cap. 4. num. 9. qui citat, & cum aliis sequitur Dianam part. 1. tract. 7. resol. 58. hi omnes docent, illum, qui sæpius potuit alienū restituere, & sine causa negligit, unum tantum numero peccatum committere, dummodò per actum contrarium non interrumpat voluntatem: v.g. si, postquam decrevit non restituere, ipsum pœnituit, & iterum retractavit voluntatem restituendi, in hoc casu multiplicatur numero peccatum juxta hos DD. Lugo tamen de Pœnit. disp. 16. sess. 14. §. 1. num.

551. etiam in hoc casu revocationis primi actus censet unum numero peccatum constitui cum prima voluntate, quando inter utramque modicum tempus decurrit; sicut ille, qui surgit à mensa cum proposito non amplius comedendi, postea retractat voluntatem, & illicò redit ad comestionem, hæc licet interrupta, reputatur una moralis comestio: ergo etiam in hoc casu idem erit

8. C. Mihi dicat V. D. Confessarii imposueruntne ipsi in aliis Confessionibus restitutionem horum octo regalium?

P. Ita P. R.

C. Cur ergo illos non restituit?

P. Ex oblivione, & negligentia.

C. Fuitne admonita V. D. à Confessariis, quòd, nisi restituat, denegabitur ipsi absolutio?

P. Ita P. R.

C. Quoties ipsam admonuerunt?

P. P. R. Sæpius.

C. Fortè jam quater?

P. Ita P. R.

C. Non considerat ergo V. D. quòd hac suâ negligentia absolutionis incapax se reddat? & quomodo suadere mihi possum ipsam nunc suæ obligationi satisfacturam, si toties ordinationem Confessarii non adimplevit?

In hoc casu debet se gerere Confessarius cum Pœnitente in ordine ad deferendam absolutionem eodem modo, quo se gereret cum habituato in

peccato, de quo loquar in tract. 10. proposit. 60. damnata.

Et ad formandum iudicium, an sit negligentia culpabilis restituendi, vel non, debet Confessarius, quodcumque in Pœnitente invenerit materiam furti, interrogare de tempore omissionis in satisfaciendo suæ obligationi, & an suâ culpâ, vel impotentia hoc acciderit.

9. P. P. R. me accuso pariter de furto rei spectantis ad Ecclesiam.

C. Quantum potuit constare?

P. P. R. uno aureo.

C. Erantne res sacra? sicut sunt ornamenta, calices &c.

P. Non fuit res sacra, sed profana.

C. Erantne res consignata Ecclesiæ; nimirum aliqua suppellex, aut sedes quæ portantur pro ornanda Ecclesia in quibusdam solemnitatibus, vel aliæ res, quæ ibi deponuntur, vel ut conserventur in templo, vel in pignus aliqujus obligationis debitæ Ecclesiæ?

P. Nihil simile P. R. sed fuit una margarita gestata à quadam persona, & à me ablata, dum morabatur in Ecclesia.

C. Suppositâ culpâ gravis furti cum obligatione restitutionis, dubium est, an hoc furtum fuerit Sacrilegium. Certum est, quod furari aliquid Sacri, ut Calices, corporalia, & alia divini cultûs ornamenta, sit Sacrilegium: ac etiam furari aliquam rem consignatam Ecclesiæ in custodiam, aut per modum depositi, aut securitatis. Præter hoc

est opinio communis, quod furari in Ecclesia rem non sacram, nec custodiâ, aut tutelâ Ecclesiæ consignatam sit Sacrilegium propter injuriam, seu irreverentiam, quæ fit loco sacro. Hoc non obstante Sorus, Joannes à Cruce, Henriquez, & alii, quorum opinionem tanquam probabilem citat, & tenet Diana part. 1. tract. 7. resol. 27. & in Tomis coordinatis tom. 1. tract. 7. resol. 154. Sentiant, non esse peccatum Sacrilegii furari in Ecclesia rem non sacram, nec sub tutelâ, custodiâ, aut curâ ejusdem Ecclesiæ, sed quæ tantum spectat ad particularem personam; quia in hoc casu res ablata est in Ecclesia quasi per accidens; ergo &c. Deinde, quia licet per hoc fiat irreverentia loco sacro, etiam murmurando, garriendo, aut ridento committitur, & tamen non est Sacrilegium murmurare, garrere, aut ridere in Ecclesia: ergo nequit erit furtum rei non sacrae, quæ non est sub tutela, vel custodia Ecclesiæ. Ex quo constat furtum V. D. juxta communem opinionem fuisse Sacrilegium, non verò juxta citatos Authores.

10. Restituítne V. D. illam margaritam furto surreptam?

P. P. R. usque modò eam non restitui; quia ante paucos dies commisi hoc furtum, sed conabor pretium Domino reddere.

C. Estne adhuc in sua potestate hæc margarita?

P. Ita P. R.

C. Suppono hanc margaritam esse vis necessitas illa, quam V. D. patie-
gemmam aliquam pulchram valde batur?

P. Ita P. R. est ipsi apprimè chara.

C. Est dubium inter Authores, an ille, qui furatur rem aliquam, teneatur eandem specificam restituere, vel an sufficiat restituere rem æquivalentem in valore, perfectione & qualitate. Petrus Navarrus tom. 2. de restit. lib. 4. cap. 1. n. 5. & Valerius de utroque foro verb. debit. differen. 8. sub num. 1. putant, in foro conscientie satisfieri iustitie, si alia res æqualis valoris, perfectionis, & qualitatis restituatur; sed esse defectum contra charitatem, eandem rem ablatam in individuo non restituendò, quando Dominus affectum posuit ad talem rem: ergo in omnium sententia V. D. tenetur restituere eandem gemmam; siquidem est adhuc in sua potestate, & Dominus illam affectum habuit.

11. P. P. R. me accuso pariter, quòd data occasione in necessitate constitutus aliquid abstulerim ad reparandam meam indigentiam.

C. Abstulitne V. D. aliquid ultra id, quod præcisè erat ipsi necessarium, licèt enim in necessitate extrema, prout inferius dicam, possit alienum accipere; hoc tamen debet fieri ad mensuram, & proportionem necessitatis, & non ultra.

P. Nihil ultra mihi necessarium accepi.

C. Fuitne extrema, vel tantum gra-

Extrema necessitas est illa, cui nisi provideatur, vita periclitatur; gravis est illa, quæ causat magnam molestiam naturæ, aut statui, ut dicit Murcia supra cap. 2. Reg. S. P. N. Francisci q. 14. n. 1. & ego dicam in explicat. Prop. 36. damnata ab Innocentio XI. P. P. R. non fui in periculo vitæ, aliquam tamen molestiam fuisset passus, nisi illo furto mihi subvenissem.

C. Si V. D. hanc quantitatem in extrema necessitate accepisset, non peccasset, ne restitutioni obstricta fuisset; quamvis postea habuisset commoditatem restituendi juxta opinionem multorum Authorum. Licèt alii contrarium sentiant: dicentes, restitutionem esse necessariam, si ad meliorem fortunam pervenitur, ut videri potest in Lessio lib. 2. de Justit. cap. 16. dub. 1. n. 2. præcipue num. 6. Ast cum abstulerit solum in gravi necessitate, non est dubium, quòd peccaverit, & asserere contrarium est casus damnatus ab Innocentio XI. in Proposit. 36. citata; & consequenter tenetur (si possibilitas adsit) ad restitutionem rei ablatae.

CAPUT II.

De parvis Furtis.

12. P. P. R. me accuso, quòd fuerim furatus alteri personæ quantitatem viginti Regalium.

C. Hoc furtum fuitne factum simul, & semel, vel successive?

P. P. R. Successivè.

C. Quot vicibus?

P. Duodecies.

C. Inter has abstulit unquam integram quantitatem quatuor Regalium?

P. Ita P. R. ultima vice.

C. persona fuitne pauper?

P. P. R. fuit mediocris sphaeræ.

C. In hac occasione furtum quatuor Regalium fuit peccatum mortale.

13. Dicat sincerè, prima vice, quando modicam quantitatem abstulit, habuitne animum perseverandi in his parvis furtis?

P. Non P. R. sed solum quando opportuna erat occasio, in hoc delinquebam.

C. Ille, qui minima furatur, si habet intentionem eadem continuandi usque ad materiam gravem, in quolibet parvo furto peccatum mortale committit ratione voluntatis damnificandi graviter proximum.

14. Inter unum & aliud ex his parvis furtis quanta fuit temporis distantia?

P. Ordinariè ab uno furto ad aliud duo menses effluerunt, & interdum tres.

C. Quamvis pro priori fuerit opinio, quòd parva furta non sint constitutiva materiæ peccati gravis, nec inductiva gravis obligationis ad restitutionem, hæc opinio tamen modò est improbabilis tanquam damnata ab Innocentio XI. Proposit. 38. Nihilominus censéo in hac non includi opinionem Navarri, & aliorum, quos citat & sequi-

tur Thom. Sanchez in Sum. tom. 2. lib. 7. cap. 1. n. 10. quòd, quando à parvo furto ad aliud transit Annus, non constituat materiam gravem, ad id enim requiritur continuatio moralis, sed quando ab uno parvo furto ad aliud transit Annus, non est continuatio moralis: ergo tunc parva furta non constituunt materiam gravem: nisi quando voluntas unico actu omnia complectitur.

15. Et siquidem inter parva furta V. D. non fuit tanta distantia moraliter, etiam inter ipsa fuit continuatio, & ultimum parvum furtum constitutivum octo Regalium fuit peccatum mortale ex retentione præcedentium. Et ratio est; quia ad hoc ut ex parvis furtis confurgat materia gravis, sufficit quantitas duplò major illà, quæ singulatim sumpta eandem constitueret: at qui furari quatuor Regales personæ mediocriter diviti est peccatum mortale: ergo furari octo Regales tot parvis furtis erit sufficiens pro constituenda materia peccati mortalis.

16. Alia parva furta, quæ V. D. continuavit, postquam pervenit ad octo Regales, fuerunt tantum peccata venialia per se juxta Lessium lib. 2. de iustit. cap. 12. dub. 8. n. 44. Et alios: usque dum hæc parva furta subsequencia pervenerunt ad constitutionem novæ materiæ gravis, & pro tunc novum etiam peccatum mortale confurgeret. Si verò habuit intentionem detinendi quantitatem antecederet ab-

latam, quodvis parvum furtum subse-
quens est materia peccati mortalis ;
ratio enim, propter quam ultimum
parvum furtum constituit materiam
gravem & peccatum mortale, est de-
tentio præcedentium: ergo si in parvis
furtis subsequētibus perseverat volun-
tas detinendi materiam præcedentem
ablatam, quodvis parvum furtum erit
peccatum mortale. Lessius loco cit.
videatur, quod de parvis furtis dicam
in tract. 10. in explicatione Proposit.
38. damnata ab Innocentio XI.

17. P. P. R. me accuso, quod do-
lium vini successivè vendiderim men-
suris æquo & justo minoribus.

C. Quæ quantitas potuit hoc modo
retineri & auferri?

P. P. R. erit quantitas centum Re-
galium.

C. Licet superius dixerim, quod, ut
parva furtiva constituent peccatū mor-
tale, necessaria sit quantitas duplo ma-
ior illâ, quæ sufficeret, si tota simul au-
ferretur; & etiam juxta Lessium lib. 2.
de justit. cap. 11. dub. 8. num. 46.
requiratur major quantitas, quan-
do furtum fit pluribus, quàm uni
soli. Hoc tamen intelligunt de simpli-
ci fure; nempe de illo, qui in quali-
bet occasione furatur; non verò de
illo, qui furatur ex industria, ut Lanio,
Ganeo, Tabernarius, Caupo, qui in
ponderibus & mensuris defraudant
Rempublicam. In his pro constituen-
da materia peccati mortalis sufficit ea-
dem quantitas, quæ sufficeret, si tota

simul auferretur. Ita Fagundez in 7.
præc. lib. 7. cap. 23. num. 2.

18. Nova tamen difficultas insurgit
in assignanda materia sufficienti in his,
qui furantur ex industria, ad mortale
constituendum. Cum enim similes
pauperibus, & divitibus eorum offici-
nas frequentantibus præjudicent, bo-
num erit scire, quodnam in hoc casu
ferendum sit judicium de damno. Exi-
stimo hoc decernendum juxta mayo-
rem, aut minorem populum Reipu-
blicæ; ita ut in una Republica, vel ci-
vitate ampla, sicut est Madritum, aut
Hispalis necessariò requiratur quanti-
tas aurei dupli: Pampelonæ, aut in alio
loco minùs populo octo Regales:
in alia Civitate adhuc minùs populata
quatuor, & in parvis oppidis duo. Et
ratio est; quia hic non est damnum
contra justitiam commutativam ali-
cujus particularis, sed solum contra
Rempublicam: Ergo ad proportio-
nem majoris, vel minoris amplitudi-
nis Reipublicæ, erit etiam majus, vel
minus damnum.

19. Si verò constaret aliquam perso-
nam particularem sæpius officinam
frequentantem grave damnum rece-
pisse, attentâ ejus spherâ, & facultate
hoc damnum respectu illius esset pec-
catum grave: v. g. notum est, homi-
nem mediocriter divitem in eadem
officina decies, aut duodecies aliquid
emisse, & in his repetitis vicibus octo
Regalium damnum fuisse passum: non
est dubium, quin fuerit materia gravis.

Si

Si constaret aliquem pauperculum à tempore, quo frequentavit officinam, gravatum fuisse quatuor Regalibus, etià hoc est materia gravis. Idem dico de omnibus aliis, quos graviter damnificatos esse patebit; & quando pro certo constat damnum alicui particulari allatum; tunc necessariò debet ipsi restitui determinatè id, in quo passus est damnum; quando verò hoc sciri nequiret propter multitudinè ementium, restitutio fiet modo posito in seq. num. 20. In parvis locis facile est formare iudicium certum de damno, quod cuilibet affertur fraudulentis ponderibus, aut mensuris: quia dignosci potest frequentia cujuscumque in emendo.

Hoc Supposito certum est teneri venditorem ad restitutionem; quia quantitas fuit notabilis, & à primo parvo furto usque peccatum mortale; quia habuit determinatam voluntatem continuandi has perniciosas fraudes. Lessius ubi suprà dub. 7. n. 1. & seq. & est communis.

20. P. P. R. & cui debeo restituere hanc quantitatem?

C. Molina, & alii citati à Diana part. 4. tract. 4. resol. 46. docent, modum hujus restitutionis consistere in augmento mensurarum, usque dum restauretur quantitas ablata. Sed hic modus non caret sua difficultate, cum non sit notum, eosdem priores ementes postea venturos, sicque non satis-

fiet personis, quæ damnificata fuerunt. Melior mihi videtur modus traditus à Vasquez, & Escobar, citatis à Busenbaum lib. 3. tract. 5. dub. 5. n. 2. nempe in hoc casu posse fieri restitutionem pauperibus, & consequenter poterit componi cum Bulla compositionis. Diana ubi suprà resol. 113. Regula enim generalis est, quòd, quodcumque propter incertitudinem Domini debet fieri restitutio pauperibus, possit fieri compositio cum Bulla. Rodriquez Bulla compositionis n. 12. circa finem. Trullench. supra Bullam lib. 2. dub. 4. n. 4.

Errorem valde notabilem in aliquibus Confessariis inveni, qui sine ulteriori advertentia pœnitentibus restitutioni obnoxiiis suadent, vel imponunt celebrationem Missarum, aut eleemosynas, aut compositionem cum Bulla absque informatione, an detur in rerum natura certus Dominus, cui possint restituere. Advertant hi, quòd nec Sacra, nec pauperes, nec Bulla compositionis habeant locum, quando potest satisfieri damnificato, aut suis hæredibus: sed tunc solum, quando ignoratur Dominus, aut si est notus, ita tamen distat, ut non possit ei satisfieri; tunc dico, per Sacra, eleemosynas, aut per Bullam compositionis posse suppleri.

21. P. P. R. quot Bullæ erunt necessariae pro compositione hujus debiti?

C. Illud, quod defraudavit, extendi-

ditur ad centum Regales, pro unaquaque Bulla componuntur quinquaginta Regales, & viginti octo maravidis, obtentis ergo duabus Bullis extinguet debitum. Et transeunter admoneo, quòd quolibet anno quinquaginta Bullæ possint accipi, quibus satisfiat quantitati duorum millium, novem centum Regalium, sex maravidis: si erit opus majori compositione præter illam, ad quam pertingunt quinquaginta Bullæ, debet compositio fieri cum Commissario Cruciatæ.

22. P. P. R. Debeone immediate Bullas assumere, aut expectare usque ad diem, in qua fiet publicatio?

C. Immediate debet suscipere. Hic in Navarra per totum annum dispensantur, Pampelonæ in domo Administratoris Cruciatæ (& in aliis Regnis pariter invenientur, ubi loca sunt grandia) & sic prima occasione sibi procuraret.

23. Nunc dicat mihi, scivintne esse Privilegium Bullæ pro componenda restitutione horum bonorum?

P. Ita P. R.

C. Bulla compositionis non suffragatur his, qui operantur in confidentia ejusdem Bullæ; sed bene illis, qui operantur cum confidentia illius. Hæc est differentia operandi in aut cum confidentia Bullæ: operari in confidentia est, quando persona furatur confisa in hoc, quòd cum Bulla componetur; ita ut si non haberet hanc confidentiam, non furaretur;

unde his, qui ita operantur, non prodest Bulla, sed totum id, quod abstulerunt debent restituere pauperibus, aut recurrendum est ad Commissarium Generalem Cruciatæ, ad hoc ut specialem facultatem committat componendi hæc bona: operari cum confidentia Bullæ est, quando persona avaritiâ, cupiditate, aut alio motivo ducta furatur; ita ut licet non esset Bulla, eodem modo furaretur, remanet tamen ipsi hoc refugium, quòd, siquidem malè operatur, possit componi cum Bullis: & pro his prodest Bulla Compositionis.

C A P U T III.

De Rapina.

24. **S**uppono Rapinam definiri, quòd sit injusta rei alienæ ablatio vidente, & renitente Domino: Dicitur injusta rei alienæ ablatio; quia auferre rem non alienam, quamvis sit cum resistantia pro tunc possessoris, non est Rapina: v. g. Si Petrus vellet è manibus Joannis auferre, quod suum est, non committeret Joannes rapinam in illud defendendo, quamvis esset cum resistantia Petri; si verò hic jam re ablata discessisset, & remanendo in possessione illius, non erit licitum Joanni illum sequi, & vi auferre, cum possit per justitiam recuperare; sicut dicit Sayrus in Clavi Regia part. 2. cap. 14. Q. 3. pag. mihi 59. Dicitur etiam in definitione, injusta; quia si justè auferret rem ex manibus possidentis, licet esset cum resistantia, non esset rapina,

na, sicut si Justitia mandaret suis Ministris, ut è manibus alicujus auferent id, quod furatus est, aut aliis debet; in hoc casu illa ablatio, licet fiet cum violentia, non est rapina; quia justè fit, nec est injusta ablatio. Dicitur vidente Domino ad differentiam furti, in quo alienum auferitur occultè, & inscio Domino; in rapina autem auferitur alienum conscio Domino. Additur & renitente, quia si Dominus videt sua bona auferri, nec resistit, sed liberè consentit in ejus ablationem, non erit furtum, nec rapina; erit tamen rapina, si permittit, ut auferantur ex impotentia contradicendi (ut quando præ timore mortis permittit latrones rapere, vel pecuniam) ad rapinam enim requiritur, & sufficit, ut in conspectu Domini fiat rei suæ ablatio, & ei resistat.

25. P. P. R. me accuso, quòd uni personæ fuerim furatus marsupium continens duas monetas.

C. Fuitne hoc vidente Domino?

P. Ita P. R.

C. Abstulitne renitente, & contradicente ipso?

P. Ita P. R.

C. Hoc ergo peccatum fuit rapinæ, & specie distinguitur à furto, & consistit in ablatione rei alienæ vidente, & renitente Domino, habetq; duas malitias specie distinctas, & oppositas virtuti Justitiæ: quarum una habetur per usurpationem rei alienæ; & alia per violentiam Domino illatam: adeoque

non tantum tenetur ad rei raptæ restitutionem, sed etiam ad satisfactionem pro injuria facta personæ cum petitione veniæ. Ita communiter DD.

CAPUT IV.

De Restitutione.

Materia Restitutionis plura includit, & continet; & ut eà claritate in hoc opere prævensâ procedam, hoc Caput in plures partes dividam, prout in aliis materiis practicaui.

26. Restitutio est actus justitiæ, quo damnum proximo datum reficitur, vel ut alii eam definiunt: Est actus justitiæ, quo unicuique redditur, quod ab eo ablatum, vel acceptum est. Dicitur actus justitiæ, sicut enim peccare contra charitatem, aut alias virtutes extra justitiam, non inducit obligationem restitutionis, ita actus restitutionis pertinet ad justitiam, quæ damnum proximo restaurat. Dicitur etiam, quo damnum Proximo datum reficitur, vel quo redditur, quod ablatum, vel acceptum est, ad significandum, restitutionem debere refarcire damnum Proximo allatum, aut rem ablatam in individuo reddendo, aut alia æquivalenti satisfaciendo, ut superius dixi cap. 1. num. 10. satisfactio autem debet esse ad æqualitatem; id est, restituendo tantum in quantitate, & qualitate, quantum fuit damnum injustè Proximo factum.

27. Dicitur etiam quo redditur, quod ablatum est, ad differentiam solu-

lutionis, aut satisfactionis; quia quando adimpletur aliquod votum, promissio, vel debitum charitatis, aut alterius virtutis non connexæ cum iustitia, vocatur solutio, & non restitutio, & differt à satisfactione tanquam inferius à superiori, aut velut species à genere; quia satisfactio latius patet, omnis enim restitutio est satisfactio, quia per ipsam satisfit damno Proximo causato; at non omnis satisfactio est restitutio: Nam Pœnitentia est satisfactio pro peccatis, & tamen non est restitutio: satisfactio respicit personam, restitutio rem vel eandem vel æquivalentem restituendo. Sic Lessius lib. 2. de Iustit. cap. 7. dub. 4. num. 17. & 18.

28. Restitutionis obligatio est de Lege divina, & naturali: primum patet ex verbis Christi Domini nostri apud S. Lucam cap. 20. Reddite, quæ sunt Cæsaris, Cæsari &c. & D. Pauli ad Rom. c. 13. Reddite omnibus debita. Secundum constat ex illo generali axioma: Quod tibi nos vis fieri, alteri ne feceris. Dubium est inter Authores, an hoc præceptum restitutionis sit formaliter, aut tantum virtualiter negativum; quod ad nostrum intentum parum refert discutere: certum est, quod obliget semper, & pro semper, sicut alia præcepta negativa, non verò sicut præcepta affirmativa audiendi Missam, orandi, & similia, quæ obligant solum temporibus determinatis, quibus transactis

cessat eorum obligatio; debitum autem restitutionis non cessat, nec decursu temporis, nec alio respectu ex illis, qui extinguunt obligationem per leges alicui diei determinatæ fixas.

29. Quamvis obligatio restitutionis sit de Lege divina, & naturali, ut vidimus; non est tamen necessitate medii ad consequendam salutem, illud enim est necessarium necessitate medii ad salutem, sine quo salus obtineri non potest, quamvis inculpabiliter omittatur: sed sic est; quod, quando omittitur restitutio inculpabiliter, possit obtineri salus: ergo restitutio non est necessaria necessitate medii ad consequendam salutem; ad hanc tamen est necessaria necessitate Præcepti; cum illud dicatur hoc modo necessarium, quod si culpabiliter omittatur, salus obtineri non possit: sed sic est, quod, si culpabiliter omittatur restitutio (intellige in materia gravi) non possit salus obtineri: ergo restitutio est necessaria ad salutem necessitate præcepti. Ita Sayrus in Clavi Regia part. 2. cap. 4.

30. Tres sunt radices, ex quibus oritur obligatio restitutionis: prima est ex re accepta, secunda, ex injusta acceptione, vel damnificatione; Et tertia, ex contractu. Etiam ad damnum physicè, vel moraliter cooperantes tenentur ad restitutionem, & hi comprehenduntur sequentibus versibus.

Iussio, consilium, consensus, palpo
D d 2 re-

recurfus. Participans, mutus, non obftans, non manifftans.

31. Juffio; ille, qui imperat: v. g. Dominus fervo, Pater filio, Superior fubdito.

Confilium, ille, qui fuadet fuo confilio.

Confenfus, ille, qui confentit in furtum, & ex officio obligatur ad illud impediendum: v. g. Gubernator, qui permittit, & confentit in furta fubditorum, Parens filii, & Dominus fervi.

32. Palpo, qui adulatur, & approbat, v. g. fi perfona aliqua dicat Petro: quam magnanimus effes, fi à Joanne talem rem auferres! aut, abhinc difcede vir nullius generofi Spiritûs, cum non habeas animum eam auferendi: fi Petrus hoc improprio motus furatur, adulator tenetur ad reftitutionem.

Recurfus, ille qui custodit, & abscondit rem ablatam.

Participans, ille, qui comitem fe addit furi, aut licet non fit ipfi comes, de re ablata poft eam participat.

33. Mutus, non obftans, non manifftans, illi, qui ex officio tenentur ad impediendum furtum, & non impediunt, peccant contra juftitiam, & funt reftitutioni obnoxii: ille verò, qui non tenetur ex officio ad impediendum damnum, fi non impediat, peccat contra charitatem, fed non contra juftitiam, nec tenetur ad reftitutionem.

Pars I.

De Mandante Furtum.

34. P. P. R. me accufò, quòd, data occasione in neceffitate pecuniæ conftitutus, præceperim meo fervo, ut aliquam quantitatem furaretur Mercatori diviti.

C. V. D. tria peccata specie diftincta patravit in hac occasione; unum ratione officii, nempe Domini; à quo obligabatur ad vitandum malum exemplum; alterum ratione injuftitiæ contra Mercatorem; & tertium ratione fcandali famulo dati virtuti charitatis oppofiti.

35. Nunc mihi dicat, fuitne jam determinatus famulus ad faciendum hoc furtum?

P. Non. P. R. nifi ego præcepiffem, non fuiffet furatus.

C. Si famulus fe determinaffet ad furtum, & absque ordinatione V. D. illud feciffet, duo tantum peccata V. D. imputarentur; unum propter malum exemplum, quod famulo dediffet; & alterum propter defiderium nocendi Mercatori; peccatum verò fcandali non commiffet; quia V. D. non effet occasio peccandi famulo, nec teneretur ad reftitutionem: quod univerfaliter intelligitur de omnibus illis, qui cooperantur ad furtum confilio, juffione, recurfu, confenfu &c. Nempe quòd non teneantur ad reftitutionem fuppofta determinatione furis

furis ad furandum, nisi quando participant de re ablata, in quo casu ex re accepta restitutioni sunt subjecti.

Si autem famulus juxta dictum V. D. non se determinaverat ad furtum; nec hoc fecisset absque ordinatione V. D. causa efficax furti fuit V. D. & consequenter tenetur ad restitutionem.

36. Dicat mihi; habuitne V. D. vel famulus usum pecuniæ ablatae?

P. P. R. ego totam pecuniam consumpsi.

C. Si famulus pecuniam consumpsisset, idem principaliter teneretur ad restitutionem, & eo deficiente V. D. tanquam mandans; est enim communis doctrina, & trita regula, quod causæ concurrentes ad damnum, teneantur ad restitutionem hoc ordine: primario tenentur ad restitutionem illi, qui habent in sua potestate rem ablatam, aut eandem consumpserunt; si hi non restituunt, mandans & præcipiens furtum debet restituere; & si hic deest, tenetur ipsemet fur; licet alias ex furto nullum lucrum habuerit; loco hujus ille, qui dat consilium; deinde qui abscondit; & tandem, qui non impedivit furtum, cum tamen debuisset. Bassæus verb. restit. 4. n. 27. & alii.

37. P. P. R. meus famulus hanc quantitatem restituit ex ordinatione Confessarii, cum ego hoc executioni non mandaverim.

C. In hac materia Regula trita est,

quod, quando causa secundaria restituit, quia primaria hoc non facit, tunc causa primaria debeat satisfacere secundariæ pro quantitate loco ipsius restituta. Et hoc posito, cum V. D. tanquam causa primaria, & principalis teneretur ad restitutionem, debet satisfacere suo famulo, qui fuit causa secundaria, in eo, quod restituit Mercatori. Et è contra, si causa principalis restituit, omnes alii ab hac obligatione sunt immunes. Est communis, Layman. lib. 3. tract. 6. cap. 6. n. 3.

Ex quo principio inferitur, quod, si damnificatus remittat debitum causæ principali, omnes alii liberentur ab obligatione restitutionis. Si verò remittit causæ secundariæ, non per hoc primaria eximitur à restitutione.

38. In prima impressione, cum non potuerim ejusdem correctioni assistere, doctrina sequentis numeri confusè fuit posita.

Inferitur etiam, quod, si causa primaria reddatur impotens ad restitutionem, ad hanc non teneantur causæ secundariæ, quamvis possint, quia causæ secundariæ dicuntur substitutæ obligationis primariæ: atqui hæc, quando est impotens, non obligatur ad restitutionem: ergo hæc obligatio non poterit transire ad substitutas; quod enim non subsistit, nequit alteri delegari; obligatio causæ primariæ non subsistit, quando est impotens: ergo hæc obligatio nequit subdelegari,

ri, aut transire ad causas secundarias.

39. Pro hujus intelligentia notandum est, causas secundarias esse duplicis generis; aliquæ sunt, quæ fuerunt causæ furti consilio, mandato, participatione, aut quia non obstarunt furto, cum tamen debuissent ex officio; & aliæ, quæ sine ullo concursu, vel influxu in furtum locum causæ primariæ occuparunt, sicut hæres, qui innocens à damnis allatis à vivente Testatore sit possessor ejus bonorum cum onere solvendi debita, & restituendi, quidquid defunctus tenebatur restituere.

Causæ secundæ primi generis obligantur ad restitutionem supposita possibilitate, licet primariæ non possint; quia de hoc genere causarum non verificatur, quod sint substitutæ, nec delegatæ obligationis primariæ; sed quod ex se & absolute teneantur ad restitutionem, prout decernit Papa Innocentius XI. in Propositione 39. damnata. Et sic respectu harum non habet locum doctrina posita in dicto numero primæ impressionis.

40. In causis secundariis secundi generis; id est, in hæredibus habet locum dicta doctrina, quod non teneantur ad restitutionem, quando causa primaria redditur impotens, scilicet quando debita, & obligationes excedunt valorem hæreditatis; ut videri potest in Bonacina de contract. disp. 3. q. 17. pun. 7. prope finem. Quia de istis verificatur, quod sint substitutæ, &

delegatæ obligationis primariæ, quæ est Testator: cum ergo hic sit impotens ad restitutionem ex insufficientia bonorum relictorum, nec hæres tanquam causa secundaria erit obligatus (qui non concurrat, nec fuit causa furtorum, & damnorum ipsius) ad restitutionem, vel solutionem horum omnium debitorum: In hoc sensu fui locutus in dicto numero, in quo solum, & nullo alio modo potest practi-
cari doctrina ibi adducta.

Pars II.

De Cooperante, & Consensiente.

41. P. P. R. dico meam culpam, quod in mea domo receperim latro-
nem & sarcinam frumenti furto ablatam pro eodem custodiverim.

C. Antequam hoc furtum faceret, dixitne ipsi V. D. quod velit in sua domo illud frumentum custodire?

P. Non. P. R.

C. Et si V. D. hoc frumentum non recepisset, aut conservasset, fecissetne Domino ejusdem restitutionem?

P. Non. P. R. sed immediate illud consumpsisset.

C. Propter verbum Recursus tene-
tur restituere id, quod ante, vel post furtum latro permisit in sua domo, aut si custodivit arma, vel instrumenta fur-
tiva, vel rem ablatam; sed quando ex charitate occultavit, ne incidat in manus justitiæ (si hæc occultatio non sit effi-
caciter impeditiva restitutionis, aut causa impulsiva continuationis furto-
rum)

rum) non est obligatio restituendi. Villalobos part. 2. tract. 11. diffic. 7. n. 10. Et ratio est, quia cooperans non tenetur ad restitutionem, nisi in quantum est causa efficax furti, aut impeditiva restitutionis: quando accidentaliter suscipit furem, ne fiat captivus Iustitiæ, & quando absque hac susceptione non restitueret Domino rem ablatam, non est causa efficax furti, nec retentionis: ergo in hoc casu non est obligatio restitutionis.

Illi, qui obligantur ad restitutionem, & graviter peccant, sunt plures Personæ, quæ occultant modò furtum frumenti, modò alterius rei, & alia, quæ Filiis familias furantur eorum Parentibus, servi Dominis, Nepotes Patruis, si enim hi tale refugium non haberent, à suis furtis abstinerent.

42. P. P. R. dico etiam meam culpam, quòd contenserim in aliquod damnum, quod factum est.

C. Tenebaturne ex officio V. D. impedire hoc damnum? quia si ex officio non tenebatur, non peccavit contra iustitiam non impediendo damnum, sed contra charitatem, ex quo non resultat obligatio restituendi.

P. P. R. ex officio tenebar non dare assensum huic damno.

C. Per hunc assensum fortè intelligit se habuisse complacentiam, quòd successerit? quia si ille, qui ex officio obligatur de iustitia ad evitandū aliquod damnum, si hoc contingit absque sua culpa, sed per accidens aliquod, vel

culpa aliorum, licet de facto damno habeat complacentiam, non tenebitur ad restitutionem, sed solum peccabit contra charitatem in habendo complacentiam.

P. P. R. antequam succederet consensu.

C. Quo modo hic casus contigit?

P. P. R. contigit in una electione, in qua ex officio debui cum aliis dare suffragium, & cum iisdem consensu in malam & injustam electionem.

C. Ex hac mala electione sequebaturne aliquod damnum tertio?

P. Ita. P. R.

C. Et alii electores fueruntne dispositi ad hanc perniciosam electionem independentem à voto, & consensu V. D.

P. Ita. P. R.

C. Et si V. D. cum illis non consensisset, potuissetne evitari hoc damnum?

P. P. R. quia unicum erat meum votum, nec sufficiens ad retrahendos ipsos à malo intento.

C. V. D. manifestavitne, vel dedit suum consensum, seu votum, antequam data fuerint sufficientia vota ad hoc malum causandum?

P. Non. P. R. quia meum votum fuit omnium ultimum, & pro tunc jam alii suffragium dederant.

43. C. Suppono V. D. graviter peccasse contra suum officium per injustam & iniquam electionem; & si potuisset impedire hoc damnum, & secus

cūs fecisset, teneretur ad restitutionem; sic pariter, si nondum positus votis sufficientibus expressisset suum consensum, & dedisset suum votum. Ratio est, quia in his casibus V. D. esset causa efficax secuti damni: sed causa efficax damni tenetur ad restitutionem, ergo in his casibus V. D. haberet hanc obligationem. Si autem non potuit evitare hoc damnum cum suo suffragio, nec hoc dedit, antequam esset numerus votorum sufficiens ad causandum malum, licet graviter peccaverit, non tenetur tamen ad restitutionem; quia in hoc casu non fuit causa secuti damni. Vide Lessium lib. 2. de Justit. cap. 13. dub. 3. n. 22.

44. Gravissima sunt peccata, quæ in hoc genere solent patrare plurimæ personæ Consilarii Regii, qui ex adulatione iniquas opiniones, & consilia præbent, & ex pusillanimitate veritatem ingenuè, & sincerè non aperiunt, perniciosissima mala causant. Ministri Justitiæ, qui in litium decisionibus non operantur cum æquitate, mancipati ab avaritia, dependentia, favore, & vincti à propriis prætensionibus, plurimarum injustitiarum sunt causa. Alii Ministri publici, qui non rationem, sed quæ sua sunt, querunt, tanquam propriæ obligationis obliti, gravamina, iniquitates, & scelera ingentia committunt. In Beneficiis quoque Ecclesiasticis non juxta merita subjectorum distributis, sed secundum passionem, affectum, aut inclinationem electorum plurimæ, & irrationabiles injustitiæ fiunt, dum eliguntur ad Parochias, curas animarum, Capellanas, & alia sacra exercitia non personæ idoneæ, quæ majori Zelo his officiis fungi possent, sed quæ plura media habuerunt, vel pinguiori Mammona concedentis animum ad sua vota inclinare conati sunt. Et si (quod absit) hæc contagio locum inveniret in electionibus Prælaturarum, quàm lacrymabilis esset miseria? Si Personæ, quæ cognita vanitate mundi, & spiritibus apparentibus bonis in sæculo, faciliè obtinendis, humilem, & sanctum Religionis statum amplexatæ sunt, turpiter deinde à laqueis periculosis destabilis ambitionis captæ, subornationibus indignis, mediis irreligiosis, & animo præsumptuoso electiones parum justas sollicitarent, nonne casus summè fatalis esset? His, qui hac via pervenirent ad Prælaturam, loquitur Deus per suum Prophetam Oseam cap. 8. Ipsi regnaverunt, & non ex me, principes extiterunt, & non cognovi. Regnant, triumphant, imperant, velut Superiores, ast eorum imperium, & gubernium mihi non arridet, quia ad thronum dignitatis non ascendunt per januam planam veritatis, ingenuitatis, & libertatis animi, sed per tortuosos calles prætensionum, & instigationum, nec ego eorum electionem approbo, aut regimen accepto. Principes extiterunt, & non cognovi.

Pars III.

De Participante.

45. **P**. P. R. dico meam culpam, quod quadam nocte me associaverim aliquibus amicis, & furati fuerimus duodecim gallinas.

C. V. D. fortè induxit socios ad faciendum hoc furtum?

P. Non P. R. sed omnes simul in hoc convenimus.

C. Si V. D. induxisset, aut fuisset causa concursus aliorum ad hoc furtum, præter peccatum injustitiæ commissum in furando, aliam malitiam specie distinctam commisisset, nempe scandalum, & teneretur ad restitutionem totius furti, tanquam causa efficax, & principalis. Dicat mihi, si V. D. cum his non concurrisset, fecissentne hoc furtum?

P. Sine dubio illud fecissent.

C. Si furtum non fuisset factum absque suo concursu, & propter suum concursum, V. D. pariter fuisset obligata ad restitutionem in integrum, tanquam causa principalis. Pro huius intelligentia notandum est, materiam ablatam posse esse indivisibilem, vel divisibilem. Indivisibilis est v. g. armarium, aut cista magna, quæ à duobus, vel tribus non potest elevari sine auxilio quarti; in hoc casu quilibet ex quatuor fuit causa efficax furti: quia si quartus non concurrisset, non poterat auferri. Materia divisibilis est, quando unus sine cooperatioe Socii

potest eam auferre: v. g. illi, qui furantur fructus, vel gallinas, aut alias res, quarum unusquisque suam portionem accipit, & aufert, & eodem modo posset ferre, si solus esset. Murcia tom. 1. disp. Moral. lib. 2. resol. 4. num. 12. & alii.

46. Mihi dicat, quantum abstulit in hac occasione?

P. P. R. ego tantum unam gallinam valoris duorum regalium.

C. Persona damnificata fuitne valde pauper?

P. Non P. R.

C. In communi sententia, quamvis furtum, ad quod V. D. concurrat, fuerit divisibile, nec fuerit divisibile, nec fuerit causa efficax illius inducendo alios, peccavit tamen mortaliter per concursum cum sociis, & quilibet tenetur in solidum ad integram restitutionem. Vasquez, & alii, quos citat Diana part. 2. tract. 17. resol. 42. Concursum enim ad grave damnum Proximi est peccatum mortale: V. D. & quilibet ex aliis concurrerunt ad grave damnum proximi: ergo omnes peccarunt mortaliter, & tenentur ad restitutionem. Est communis DD. est tamen etiam probabile, quod V. D. tantum venialiter peccaverit ex suppositione, quod non fuerit causa efficax furti, & quantitas ablata fuerit levis. Lessius lib. 2. de Justit. cap. 12. dub. 9. num. 52. Sanchez in Sum. tom. 2. lib. 7. cap. 21. num. 22. & plures alii. Ratio est; quia non intulit

grave damnum, nec fuit causa efficax illius: qui non infert grave damnum proximi, nec est causa efficax illius, non peccat mortaliter: ergo V. D. non peccavit mortaliter. Ex quo infertur, eandem non teneri ad restitutionem integræ quantitatis ablata, sed tantum partis propter dictam rationem, id in terminis affirmant Richardus, Sylvester, & alii, quos citat, & sequitur Navarrus in Sum. Latina cap. 17. num. 20. & ut probabile tenet Lessius ubi supra cap. 13. dub. 2. num. 8. cum aliis.

47. P. Si alii non velint restituere ablatum, manebone ego obligatus ad restitutionem in integrum?

C. Ita Fili secundum communem sententiam; quia sicut superius dixi, recusante causâ principali restitutionem debet hanc supplere minus principalis, quamvis hæc sit inferioris gradus altera: ergo multò magis, quando plures æqualiter concurrunt, & in æquali gradu, unus vel alter in defectu aliorum tenebitur ad restitutionem, alii tamen postea erunt obstricti satisfacere V. D. in eo quod pro ipsis solvit; & si hoc recusarent, posset occultè se recompensare. Juxta sententiam verò Lessii, & eorum, qui dicunt, quòd tantum venialiter peccaverit, licet alii non restituant, tenebitur tantum suam partem restituere. In hoc particulari Confessarius non rarò exaudiet aliquos auferentes fructus, & alias reclusas, à quibus exquirat, an

hoc contigerit frequenter, & si gravis sit quantitas, sub peccato mortali tenentur ad restitutionem; si materia sit levis, tenentur etiam restituere: sed tantum sub veniali; restitutio autem facienda est Dominis in individuo notis, nec eximendi sunt Pœnitentes à restitutione, per impositionem Sacrorum, & eleemosynarum, sicut multi putant, nisi quando Domini non essent noti, aut iis restitutio fieri non posset. Hæc doctrina limitatur, quando præsumitur Dominos fructuum non agrè ferre eorum ablationem, vel huic indulgere, tunc enim cessat obligatio restitutionis.

48. P. P. R. Dominus harum gallinarum obtinuit excommunicationem contra earum fures; aliquòne hac Censura?

C. Juxta communem sententiam Theologorum, V. D. comprehenditur in hac excommunicatione; sed si sequi velimus opinionem Navarri, Sanchez, & Navarræ, quos citat Fagundez in Decal. lib. 7. cap. 14. num. 10. qui docent, quòd, quando tantum veniale committitur in furto, & solum sub veniali obligat restitutio, quamvis alii multi concurrerint ad furtum, non incurratur in excommunicationem; cum ergo V. D. tantum venialiter peccaverit, & sub veniali tantum teneatur ad restitutionem juxta secundam sententiam supra allatam, excommunicationem non incurrit. Et ratio est; quia Excommunicatio est poena

poena gravissima, quæ non incurritur, nisi pro culpa gravi, prout asserit communis Theologia : ergo cum ipsius culpa fuerit levis, in dicta sententia, Excommunicationem non incurrit.

49. Fateor, hanc rationem multum roboris habere, est tamen valde laxa, nec hæc doctrina mihi tuta videtur; quia hoc esset frustrare finem Excommunicationis, posset enim quilibet dicere: ego modicam quantitatem abstuli, quapropter Excommunicatio me non comprehendit, ex quo sequeretur, quod Dominus rei esset graviter damnificatus, absque eo, quod ullus sub culpa mortali teneretur ad restitutionem: quod est absurdum. Et sequenti casu moderno tempore in Episcopatu Pampelonensi practicato me explicabo. Ad instantiam Administratoris Hospitalis Pampelonæ à Reverendissimo Nuntio obtenta fuit Excommunicatio ut nullus ludat, vel emat tentoria, præter illa, quæ vendit dictum Hospitale: Hæc Excommunicatio alligat ementes tentoria ab aliis privatis; quia licet verum sit, quod hæc transgressio, nempe empio tentorii sit absolutè culpa levis, respectivè tamen ad damnum inde proveniens Hospitali est materia considerabilis, adeoque omnes incurrunt supradictam Excommunicationem.

50. P. P. R. dico pariter meam culpam, quod nupernà die invitatus à quibusdam amicis manducantibus Agniculum, ipsemet in tali Societate co-

mederim; & postea rescivi, quod fuerit furtivus.

C. Quando V. D. comedit de hoc Agniculo, scivitne, quod fuerit furtivus?

P. Non P. R.

C. Si de hoc conscius, fuisset teneretur ad restitutionem portionis à se consumptæ, sed cum non fuerit conscius furti, secundum communem opinionem tenetur tantum restituere id, quod in sua domo remansit omittendo prandium, aut Cœnam, eò quod comederit cum suis amicis. Videatur Sanchez in Sum. tom. 1. lib. 2. cap. 24. num. 34. est enim commune principium, quod de re aliena bona fide consumpta teneatur quis restituere id, in quo factus est ditior: v. g. V. D. equum (in scia, quod fuerit furtivus) quadraginta ducatis emit, & quinquaginta vendidit, deinde habuit notitiam, quod fuerit furtivus; decem tantum ducatos, in quo factus est ditior, tenetur vero Domino restituere.

Quamvis probabiliter doceat Diana part. 3. tract. 5. resol. 43. cum aliis DD. de re aliena bona fide consumpta non dari obligationem ullius restitutionis; in hac opinione meo iudicio non totaliter improbabili V. D. liberatur ab obligatione restituendi etiam id, quod in sua domo omittendo Cœnam remansit.

Pars IV.

De Consilio dante.

51. **P.** P. R. Confiteor, quod aliquibus latronibus jam determinatis ad furtum agniculi unius pauperuli ex parvulo ipsius grege suaserim, ut non huic pauperi, sed potius alteri viro diviti in vicinis pascuis gregem copiosum habenti agniculum auferrent.

C. Fuitne furtum contra divitem executioni mandatum?

P. Ita P. R.

C. Quamvis sit generale principium, quod personae determinatae ad patrandum grave peccatum liceat suadere minus grave; hoc tamen intelligitur, quando non cedit in damnum tertiae personae: v. g. statuit Petrus furari in communi centum regales, possum ego in communi suadere, ut minus furetur. Si vero statuit furari Joanni quinquaginta, mihi non licet ipsi dicere, ut furetur viginti Francisco, quia hoc vergit in damnum tertiae, & determinatae personae; & ille, qui simile dat consilium peccat, & tenetur ad restitutionem. Lessius lib. 2. de Justit. cap. 13. dub. 3. num. 21.

52. Hanc Lessii doctrinam limitat Villalobos part. 2. tract. 11. diffic. 7. num. 6. §. Et magis in fine; quando Petro determinato ad furandum Joanni pauperi 50. datur consilium, ut Francisco diviti minus furetur, in hoc casu ait, non esse peccatum, si rationabilis sit praesumptio, quod Francis-

cus tanquam dives libentius habeat, ut aliquid sibi auferatur, ne pauper damnificetur.

Ego vero limitationem hanc Villalobos tutam non censeo, sequeretur enim, eundem furem determinatum ad furandum pauperi, si mutata deinde opinione furaretur diviti minorem quantitatem, non peccaturum, nec fore obligatum ad restitutionem; quod est magnum absurdum. Sequelam probo; quia non potest esse furtum, quando Dominus non est rationabiliter invitatus: atqui in sententia Villalobos hoc consilium furandi minus viro diviti, quando latro est determinatus ad furandum pauperi, fundatur in praesumptione, quod Dominus dives non sit rationabiliter invitatus: ergo non erit furtum hanc minorem quantitatem auferre eidem diviti, quod, ut dixi, est absurdum, ac proinde non admittendum.

53. P. P. R. confiteor etiam, quod aliquod malum consilium uni praebuerim.

C. Hoc consilium fuitne in materia contra justitiam, vel contra alias virtutes? Licet enim peccatum grave scandalum sit suadere alicui, ut fornicetur, blasphemet, aut agat contra alias virtutes extra justitiam, non est tamen obligatio restitutionis.

P. P. R. meum consilium fuit in materia contra justitiam.

C. Materia fuitne cum latione tertiae personae? quia potest contingere, quod

quod offendatur virtus iustitiæ sine obligatione restitutionis : v. g. qui committit peccatum adulterii , agit contra iustitiam ; & si hoc sit occultum , nec sequatur infamia , non obligatur ad restitutionem : Uxor injustè negans debitum marito , peccat contra iustitiam sine obligatione restitutionis.

P. Materia mei consilii fuit , cum damno tertiæ personæ.

C. Ille , cui hoc malum consilium præbuit , fuitne jam determinatus ad illud furtum faciendum ? si enim jam fuisset determinatus , & ipsius consilium non fuisset causa motiva , quamvis peccasset graviter , non tamen teneretur ad restitutionem ; quia non fuit causa moralis , & efficax dicti furti.

P. Non fuit determinatus ad patrandum hoc malum.

C. Ex hoc malo sequebaturne effectus , si enim nullus effectus fuisset secutus , peccasset quidem , sed sine onere restitutionis ; quia nullum damnum ex suo malo consilio provenisset.

P. P. R. ille exequabatur meum malum consilium.

C. Et post malum consilium datum procuravitne hoc ipsi dissuadere ?

P. Ita P. R. poenituit me de malo consilio dato , & deinde illud dissuasi.

C. Dissuasitne antequam patravit malum , & eo tempore , quo potuisset ab illo divertere ?

P. Tempore opportuno , & ante-

quam peccavit , ab executione eum diverti.

C. Proposuitne aliquam solidam rationem , & sufficientem ad vincendum influxum , quem in illo causavit suum primum pravum consilium ?

P. P. R. feci , quantum potui , ac sufficientissima motiva , & rationes ipsi proposui , ut à malo desisteret.

54. C. Certum est , quod movens suo consilio , aut inducens aliquam personam ad faciendum aliquod damnum , non solum peccet , sed etiam teneatur ad restitutionem ; & contraria assertio damnatur tanquam scandalosa ab Innocentio Papa XI. in Propositione 39. quam explicabo in tract. hujus operis. Dubitari tamen potest , an sit liber ab onere restitutionis ille , qui postea retractat suum malum consilium , ejusque executionem personæ dissuadet. Non est dubium , quod teneatur ad restitutionem , licet intrinsicè malum consilium retractet , nisi conetur personæ dissuadere : & quod tam parum maneat liber ab obligatione , quamvis conetur dissuadere , quando non amplius remederi potest ; quia aut malum est in facto esse , aut taliter in fieri , ut non possit diverti : & quando etiam omne medium adhibeatur pro distrahenda persona ab executione mali antea ipsi propositi , sentiunt communiter DD. per hoc non eximi ab onere restitutionis ; licet enim mandans furtum liberetur ab onere restitutionis , si tempore opportuno , re-

tractet mandatum, & prohibeat ejusdem executionem, quamvis mandatarius hanc novam retractationem observare recuset; non ita tamen accidit in dante consilium, posita etiam ejusdem consilii retractatione. Ratio differentiae est, quia mandans habens dominium supra personam ex suppositione sibi subjectum omnem influxum priori mandato habitum ad malum, posteriori mandato retractat, & annihilat: in consilio autem, sicut non habet dominium supra voluntatem, & intellectus adhuc convictus, & imbutus remanet dictamine, & rationibus mali consilii; quæ non disperguntur ejusdem retractatione; ideo consiliarius non est liber ab onere restitutionis, licet conetur sua retractatione primum malum consilium destruere.

55. Hoc non obstante valde probabile censet cum aliis Villalobos in Sum. part. 2. tract. 11. diffic. 7. sub n. 6. §. & magis. quod, si inquit consiliarius, quantum potuit, conatus fuerit dissuadere, ac novis validisque rationibus à malo divertere, licet non obtinuerit, quod persona distitisset à causando damno, maneat liber ab onere restitutionis; quia quamvis verum sit, quod consilium non habeat imperium supra voluntatem, sed solum rationibus eam moveat, hæ tamen primæ rationes vincuntur, & disperguntur subsequentibus; & licet realiter secundæ rationes non ita sua-

deant bonum, sicut primæ malum; hoc non est imputandum illi, qui efficaciter retraxit à malo consilio, sed illi, qui faciliter adhæsit malo consilio, & difficulter bono, ex hoc patet responsio ad rationem sententiæ contrariæ, & differentia inter mandantem malum & consiliarium.

56. P.P.R. pariter confiteor, quod volenti in Testamento legatum instituere in favorem cujusdam personæ suaferim, ut institueret in favorem alterius.

C. Habuitne hic Testator aliquam obligationem ex justitia, ita ut mediante dicto legato intenderet satisfacere huic personæ? si enim hoc esset, graviter peccasset eum divertendo suo consilio.

P. P. R. nullam habuit obligationem.

C. Præbuitne hoc consilium ex odio, aut mala voluntate contra Personam à Testatore hoc legato præmiandam? quia in hoc casu ad minimum contra charitatem peccasset.

P. Eam odio non habui, nec mala voluntate ductus hoc feci, sed quia persona à me Testatori proposita erat magis egena.

C. Divertitne ipsum dolo, aut fraude ab intento prius legato in favorem alterius personæ?

P. Non P. R. sed solum precibus & rationibus meum intentum, & desiderium ipsi suasi.

C. Ille, qui solum precibus (dummodò non sint ita importunæ, ut repu-

putentur violentæ) suadet Testatori, ut liberaliter velit potius uni, quam alteri personæ legatum, aut hæreditatem relinquere, non verò odio, aut alio malo fine, non peccat, nec tenetur ad restitutionem; quia persona, cui Testator liberè vult legatum, aut hæreditatem relinquere, non habet pro tunc actionem, aut jus ad ipsum; si tamē hoc fieret fraude, vi, violentia, aut precibus importunis, quæ saperent violentiam, in hoc casu graviter peccaret contra iustitiam cum onere restituendi legatum, aut hæreditatem personæ pro priori à Testatore ad eandem electæ; licet enim talis persona nullū jus, aut actionem habuisset ad hæreditatem, aut legatum, habuit tamen jus, ne aliquis dolo, fraude, aut violentia hoc impediret: ergo &c. Ita Villalobos in Sum. tom. 2. tract. 30. diff. 9. n. 3. & 4.

Pars V.

De non obstante, aut non Manifestante furtum.

57. **P** P. R. me accuso, quod in aliqua occasione viderim latrones pergentes ad unam domum furandi causa, & eos non impeditur propter aliquot regales mihi dono datos, ut tacerem.

C. Hi regales dono accepti, à latronibus fueruntne furtivi, aut proprii? Si enim fuissent furtivi, non potuis-

set bona conscientia illos retinere.

P. P. R. non fuerunt furtivi.

C. Fungiturne V. D. officio publici Ministri, ratione cuius teneretur impedire hoc furtum? quia non posito tali munere, licet sit peccatum contra charitatem furto non ob stare, cum possit, non est tamen peccatum contra iustitiam, nec obligaretur ad restitutionem præcisè ex eo, quod non impediverit furtum: an autem hæc obligatio vigeat ex eo, quod illud non impediverit propter pecuniam dono acceptam dubium est inter Authores. Lessius de Justit. & Jur. lib. 2. cap. 11. dub. 10. n. 68. tenet cum Petro de Navarra, & Salonio, quod non impediens furtum propter pecuniam à latronibus hoc fine oblatam, & acceptam teneatur ad restitutionem damni ab iisdem inflictæ, quamvis ex officio non teneretur illud impedire; quia in hoc casu, ait, non se habet solum negativè non impediendo; sed positivè concurrat, cum det causam latroni ex perceptione pecuniæ pro silentio oblata. Contrarium docet cum Soto Villalobos tom. 2. tract. 11. diff. 7. num. 12. cum enim ex officio non teneatur impedire furtum, quamvis à latronibus pecuniam hoc fine percipiat, solum peccat contra charitatem non contra iustitiam, non impediendo: nec verum est, quod hoc sit positivè concurrere ad furtum, sed tantum negativè; supponitur enim, quod percipiens pecuniam pro

pro non impediendo furto non se detineat tanquam custos latronum, & nuntius de aliquo attentatu Justitiæ; in hoc enim casu esset verissima, & certa sententia Lessii, quod positivè concurreret ad furtum, & teneretur ad restitutionem; sed hoc non verificaretur propter non impeditum damnum, sed propter positivum concursum.

P.P.R. ego officio publico fungor, ratione cujus de Justitia debuissim hoc furtum impedire.

§8. C. Fortè non impedivit ex justo timore mortis, aut alterius gravis detrimenti in propria persona? cum damno enim tam considerabili non tenebatur impedire hoc furtum, quamvis ut Minister de Justitia debuisset hoc facere.

P.P.R. nullum habui timorem de aliquo damno à latronibus mihi inferendo.

C. Et potuisset impedire furtum? si enim non potuisset, nulla fuit obligatio, nec habet onus restitutionis.

P. Solo clamore potuissim illud impedire.

C. Et in effectu feceruntne latrones furtum in illa domo?

P. Non. P.R. quia dum tentarunt portam aperire ex aliquo audito rumore immediatè se fugæ dederunt absque aliquo illato damno.

C. S. nullum effectivè fuit secutum damnum, quamvis jam quoad affectum peccaverit contra justitiam ex

resolutione non impediendi furtum, non habet tamen onus restitutionis; quia nullum fuit secutum damnum: quod si hoc contigisset, teneretur ad restitutionem, casu quo latrones damnum illatum non restaurassent; si autem hi pro consumptione rei ablata satisfecerunt, V.D. liberatur ab onere restitutionis; cum in hoc casu ipsi fuerunt causa primaria, & V.D. secundaria: quando autem causa primariò obligata ad restitutionem satisfacit, libera manet causa secundaria, ut dictum est superius in hoc cap. 4. part. 1. n. 37.

§9. Quoad verbum non manifestans comprehendens omnes ex officio obligatos denunciare, aut manifestare furtum, & furem, dum tamen hoc non adimplent, dico breviter idem sentiendum, ac de non impediendo, aut divertendo furtum, ideoque Advocatus, aut Procurator non manifestantes litigantibus justitiam, aut injustitiam litium inchoandarum, peccant contra justitiam cum onere restitutionis, ut fusè dicam in 2. part. hujus praxis tract. 15. cap. 3. & seq. Et in eodem loco differam de obligatione Testium, perjur. & Accus. non denun. culpabiles. Hoc verbum non manifestans comprehendit etiam Custodes Portuum, Sylvarum, Montium, Agrorum, Fluminum, Lacunarum, aut Vectigalium, qui non manifestant ducentes mercaturas vetitas, aut transeuntes abs-

absque solutione præscripti tributij; de hoc tamen loquar in cap. 5. part. 4. hujus tractatus.

60. Dubium incidet alicui, an Confessarius non revelans Pœnitenti obligationem, quam habet restituendi, ipsemet teneatur satisfacere pro pœnitente? ad quod respondeo, quod, si Confessarius ex malitia, aut gravi ignorantia dixerit positivè Pœnitenti, ut non restituat, cum tamen tali onere premeretur, vel injunxerit positivè restitutionem, quamvis ad hanc non teneretur, tunc debeat quærere occasionem admonendi Pœnitentem de hoc errore; si secus, Confessarius gravatur onere restituendi Creditori, quidquid imposuit Pœnitenti, ut non restituat, aut ut restituat, quod non erat debitum. Ita Suarez & alii penes Leandrum à Sacram. part. 1. tract. 5. disp. 11. Q. 137.

Si verò positivè non injunxerit, ut restituat, aut ut non restituat, sed solum ex culpabili omissione, aut ignorantia non manifestavit ei obligationem, quam habuit restituendi; quamvis ex charitate teneretur illum admonere (data opportunitate) de obligatione, quando Pœnitens putabit se restitutionis onere non esse obstrictum ex eo, quod Confessarius de hoc nihil fuerit locutus; ut dicit cum aliis Leander ibi Q. 138. non habebit tamen hanc obligationem ex justitia, neque juxta opinionem probabilem oneri restitutionis succumbet, si

Confessarius sit Parochus, siue Episcopus, siue quicumque alius, ut tenet Lessius de Justit. & Jure lib. 2. cap. 13. dub. 1. num. 78. & cum Bonaventura, & aliis Diana part. 2. tract. 16. resol. 22. Quia, licet Parochus de Justitia suis Parochianis sit obligatus; attamen nec ipse, nec alii Confessarii habent obligationem de justitia attendendi ad debita temporalia, sed tantum ad bonum spirituale Pœnitentium: ergo, quamvis peccabit contra virtutem Religionis, si ex culpabili omissione, aut ignorantia non manifestat Pœnitenti onus restitutionis; non peccabit tamen contra justitiam cum onere restituendi.

Pars VI.

De Restitutione rerum repertarum.

61. P. P. R. me accuso, quod quadam die eundo per montem repererim agniculum à grege separatam, eumque domum portaverim, ubi fuit consumptus.

C. Adhibuistine aliquam diligentiam pro habenda notitia Domini?

P. Ita. P. R. interrogavi, an aliquis grex per illam viam iverit, nullus potuit de hoc me certiores reddere.

C. Postmodum cognovistine cujus erat ille agniculus?

P. Ita. P. R. novi.

C. Quando rescivit, fortè illum jam consumpsérat?

P. Ita. P. R.

F f

C. Si

C. Si non potuisset habuisse notitiam Domini positâ sufficienti diligentia non teneretur ad restitutionem ul-
lius rei, nec ad eleemosynam, nec sa-
era celebranda ratione hujus reperti
agniculi. Sotus lib. 5. de Justit. Q. 3.
art. 1. ad 3. Petrus de Navarra lib. 5.
cap. 2. num. 59. Qui docent, quod
inventor alicujus rei, si positâ debitâ
diligentiâ non possit certificari de Do-
mino, possit eandem retinere sine ul-
la obligatione, nec Missarum, nec
aliarum eleemosynarum. Post con-
sumptionem autem rei, si habeatur
notitia Domini, id solum, in quo fa-
ctus est ditior, tenetur restituere Do-
mino, id quod ex propriis in sua do-
mo reservavit.

Si autem non adhibeatur diligentia,
ut Dominus inveniatur, debet fieri
restitutio totius valoris rei inventæ, aut
Domino, si habeatur ejus notitia, aut
hac non habitâ pauperibus, aut Missis
celebrandis, quamvis aliâs jam con-
sumpserit rem inventam, Villalobos
part. 2. tract. 11. disp. 14. num. 2.

62. Dicat mihi, quantum temporis
elapsum fuit à die, qua invenit agnicu-
lum usque ad notitiam Domini acqui-
sitam?

P. P. R. tres anni & ultra elapsi
erant.

C. Dominus agniculi fuitne ex ea-
dem regione?

P. Ita. P. R.

C. Ergo juxta legem Præscriptionis
V. D. libera manet ab onere quid-

quam restituendi Domino hujus agni-
culi, licet eundem nondum con-
sumpsisset; ita ut, qui possidet bona fide
& aliquo titulo rem alienam, comple-
tis annis à Lege Præscriptionis assigna-
tis potest eandem retinere, licet po-
stea fiat conscius Domini, dummodo
concurrant omnes aliæ circumstantiæ
licitam facientes praxim hujus Legis.
Ad Præscriptionem, si bona sunt mo-
bilia, requiruntur tres anni inter præ-
sentes, & quatuor inter absentes; si
bona sunt immobilia, requiruntur de-
cem inter præsentes, & viginti inter
absentes. Et juxta Legum dispositio-
nem præsentes vocantur illi: qui vi-
vunt intra idem Regnum, aut Domi-
nium; absentes verò, qui vivunt in di-
versis dominiis: v. g. præsentes sunt
illi, qui vivunt in eodem Regno Na-
varræ, vel Aragoniæ, aut Castellæ;
& absentes, quando aliqui vivunt in
Regno Navarræ, alii in Regno Ca-
stellæ, aut Aragoniæ. Et notandum
est, quod bona Ecclesiastica requi-
rant viginti annos inter præsentes, &
quadraginta inter absentes.

63. P. P. R. me accuso, quod inve-
nerim aliam rem unius personæ defun-
ctæ.

C. Consumpsitne jam illam?

P. Ita. P. R. licet noverim, quisnam
fuerit Dominus.

C. Reliquitne hæredes hæc perso-
na defuncta? quia si hos reliquit, de-
bet iisdem fieri restitutio, ut docet
Angelicus Doctor S. Thomas 2. 2. Q.

62. art. 3. ad 3. his verbis: Si verò sit mortuus ille, cui est restitutio facienda, debet restitui hæredi ejus, qui computatur quasi una persona cum ipso.

P. P. R. scio, quod non reliquerit hæredes necessarios.

C. Reliquitne hæredes ab intestato?

P. P. R. de hoc non scio.

C. Defuncto rei Domino restitutio facienda est hæredibus necessariis, aut illis, qui succedunt ab intestato, aut Fisco, aut cuicumque alteri legitimo successor in jura Defuncti. Si autem nullo ex dictis modis dantur hæredes, restitutio debet fieri pauperibus, aut in piis operibus consumi. Sic Trullench in Decalog. tom. 2. lib. 7. cap. 14. dub. 3. num. 14. Quapropter inquirat, ad quam personam bona Defuncti fuerint translata, & habitâ notitiâ eidem id, quod Defuncto debuisset, restituat: Si verò positâ debitâ diligentia non possit esse certus de successore, vel hærede, distribuat pauperibus, aut Missas celebrari curet, & consequenter poterit fieri compositio cum Bullis, juxta dicta in hoc Tractatu cap. 2.

64. P. P. R. me accuso pariter, quod unum animal laqueo irretitum repererim, quale mecum duxi, & ad proprium usum redegi.

C. Fuitne hoc animal ex illis, quæ naturâ suâ sunt domestica: ut gallinæ, anseres &c. quia hujusmodi animalia, licet interdum domo aufugiant, vel in

laqueum, aut rete incidant non possunt capi, sed Domino reddenda sunt ex instit. de rerum divis. §. Gallinarum, & leg. Pompon. ff. de acquir. res Domin.

C. Fortè fuit ex illis, quæ, licet naturaliter non sint domestica, ars talia facere solet: ut sunt columbæ, cervi, accipitres &c. quia hujusmodi animalia, postquam facta sunt domestica, spectant ad Dominum, qui ea alit, & licet aufugiant, & incidant in laqueos, debent restitui; dummodò ad antiquum esse sylvestrium, & liberorum non redeant; quod accidit, quando taliter fugiunt, ut prudenti judicio non sit spes eorum reditus ad priorem Dominum, ut dicit Castropalaus tom. 7. tract. 31. de Justit. in gener. disp. 1. punct. 12. num. 2. aut quando ita fugiunt, ut non habeant amplius usum redeundi, ut dicit Instit. de Rer. divis. §. Pavonum, v. In iis. Et addit Palaus ibi in fine, posse judicari columbas jam deseruisse suum primum domicilium, si bis, vel ter non revertantur tempore determinato, & consueto. Advertit etiam Navarrus in Sum. cap. 17. num. 127. peccare cum obligatione restitutionis illum, qui studio, & arte ponit in columbario frumentum, aut semina ad inducendas columbas ex aliis similibus columbariis. Hoc tamen non intelligitur, quando finis principalis agentis est alere suas columbas, ne aufugiant.

P. Animal à me in laqueo repertum

F f 2

non

non fuit ex genere illorum, quæ ars mansuefacere solet.

C. Fuitne ex illis, quæ licet non fiant mansueta, solent tamen custodiri in aliqua clausura, ut cuniculi, qui solent occludi in aliquo solario, aut area, & pisces, qui in aliqua piscina reponuntur? auferre enim ita occlusa, quamvis egrediantur de solario, aut clausura, est furtum cum obligatione restitutionis, ut dicit Covarruvias, Villal. tom. 2. Sum. tract. 10. diff. 15. n. 9.

P. Neque fuit ex hoc genere animalium.

C. Quomodo ergo res se habuit?

P. P. R. fuit una fera indomita, quæ incidit in laqueum pro venatione præparatum, & exinde eam accepi.

C. Laqueus, in quem incidit, fuitne proprius, vel alienus? si enim in laqueum à se positum fera indomita incidisset, clarum est, potuisse eam accipere, & illâ uti: Quia quæ nullius sunt in bonis, primo occupanti cedantur.

P. P. R. non incidit in meum laqueum, sed alterius personæ, quæ pro venatione eundem præparaverit.

C. Fuitne fera ita secuta in laqueo, ut non potuerit aufugere?

P. Ita. P. R. fuit enim valde obstricta, ita ut non potuisset se extricare.

65. C. Si fera in laqueum incidens non est secuta, sed facilliter potest aufugere, & defacto aufugisset, nisi aliquis comparuisset, tunc non pertinet

ad illum, qui laqueum posuit, sed ad reptatorem feræ; si tamen adeo bene esset secuta, ut non posset se liberare; tunc pertinet ad Dominum, qui posuit laqueum, & eidem debet restitui. Ita Castropalaus ubi suprâ num. 6. quia per lapsum adeo securum in laqueum jam ille, qui eundem posuit, acquisivit dominium feræ, aut ad minimum jus, ne aliquis impediret eam accipere: ergo &c.

66. Hinc deciditur, & resolvitur aliud dubium, nempe qui vulneravit feram, quæ deinde ab alio rapta est, erit illius, qui eam vulneravit, dummodo vulnus, seu ictus talis fuerit, ut moraliter loquendo à feriente capi potuisset; si verò propter inflictum vulnus ferientis eam non cepisset, sed aufugisset, tunc ad accipientem, & non ad ferientem spectat, quamvis hic ex eo, quod fuerit causa ob inflictum vulnus, quod alter eam capere potuerit, debeat in aliquo recompensari; in dubio autem, an fera fuerit secuta, vel non, pro feriente, si alter eam accepit, in hujus favorem ferendum est iudicium, quia in dubio melior est conditio possidentis. Ita Castropalaus supr. num. 5. videatur etiam Lessius ubi supr. cap. 5. dub. 10. Villalobos loco cit. num. 5. & Navarrus eodem cap. 17. num. 126. & seq.

Quod dictum est de feriente & capiente feram, idem dicendum de capiente, & insequente feram canibus, aut alio modo. Addit Castropalaus ibid.

ibid. num. 9. in fin. cum Molina, Lef-
sio, & Rebello, quòd, si unus exten-
dat alienum rete, aut præparet laque-
um non suum, & in eodem reti vel
laqueo feram aliquam, aut aviculam
capiat, utriusque tam Domini retis,
sive laquei, quam ea præparantis sit
captura: Domini quidem, quia me-
diante suo instrumento, & præparan-
tis, quia suo labore, & industria ad
eamdem concurrat.

Pars VII.

De Compensatione.

Quo ad hanc materiam de com-
pensatione supponendum est
tanquam certum, famulis, & famula-
bus, qui putant sibi deberi majus sti-
pendium ultra id, quod pacto initum
est, non esse licitam compensationem
de ulteriori mercede, quam putant
promereri; hoc evidenter constat ex
Decreto Innocentii XI. in Proposit.
37. in qua damnatur tanquam scanda-
losa, & improbabilis opinio contra-
rium asserens.

67. P. P. R. Petrus mihi debebat
centum regales, & quia intendebat
me non solvere, propria autoritate
æquivalens accepi de ipsius vino in
mea domo deposito.

C. Debitum fuitne certum?

P. Ita P. R.

C. Fuitne elapsum tempus, quo Pe-
trus debuisset hos centum regales sol-
vere?

P. Ita P. R. imò plus temporis fuit

elapsum.

C. Et V. D. accepitne ultra sibi de-
bitum?

P. Non P. R.

C. Concurrentibus ergo his circum-
stantiis licita fuit compensatio. Ita
communiter DD. qui docent, quòd,
quando debitum est certum, & tem-
pus solutionis jam advenit, licita sit
compensatio accipiendi sibi debito,
& non ultra.

68. Aliqui Doctores limitant hanc
doctrinam dicentes, necessarium esse
ad licitam compensationem, ut vi ju-
stitiæ non possit suum haberi. Ego
tamen probabile existimo, hoc non
requiri, sed quòd concurrentibus cir-
cumstantiis de certitudine debiti, de
consensu termini, in quo debitor te-
nebatur solvere, possit creditor pro-
pria autoritate se compensare. Idem
sentiant Malderus & Valerus, quos
citatur, & sequitur Diana part. 2. tract.
16. resol. 46. Remigius in Sum. ad-
junct. tract. 6. cap. 7. §. 1. num. 2. Et
ratio est, quia hic non gravatur pro-
ximus, illud enim solum accipitur,
quod ipse debuit: nec alicui scanda-
lum datur, cum occultè fiat com-
pensatio: nec fit injuria justitiæ, siqui-
dem hic non agitur de re nova acqui-
renda, sed de retinendo omne id, quod
suum est: ergo non est ratio, propter
quam illicita sit compensatio propria
autoritate facta.

69. Limitant quoque hanc doctri-
nam, Sylvius, Medina, & alii citati à

Diana dicentes, quòd rerum depositarum non possit depositarius facere compensationem: V. D. fuit depositarius hujus vini: ergo non potuit cum eodè se compensare. Hoc non obstante Lessius lib. 2. cap. 12. dub. 16. n. 60. cum Sa putat, hanc limitationem habere locum tantum in foro externo; sed in foro conscientia: posse fieri compensationem, licet sit de deposito: idem affirmat Villalobos loco cit. n. 3. in fine.

70. Verum, ut benè advertit Diana ubi suprà, & Trullench in Decalog. tom. 2. lib. 7. cap. 5. dub. 5. num. 7. necesse est, ut V. D. admoneat debitorem de sibi facta compensatione, & solutione debiti: tum quia potest contingere, quòd nulla visa petitione putet, V. D. rem oblivioni mandasse, & simul omittat solutionem mala fide, & noxa suæ conscientia: tum quia, si V. D. è vita decederet, debitor infcius hujus compensationis, & satisfactionis probabiliter ad solutionem se disponderet; ex quo duplex in idipsum solutio refutaret. Una tantum difficultas in hac materia compensationis adducta occurrit, quæ ad plura resolvenda inserviet, & persequentis interrogationes eandem dilucidabo.

71. Dicat mihi V. D. quale fuit pretium vini tempore suæ compensationis?

P. P. R. trium Regalium.

C. Et quo pretio V. D. pro sua re-

compensatione illud sumpsit?

P. Pretio currenti trium regalium.

C. Supposuitne, quòd crevisset pretium vini?

P. Ita P. R. & de facto illicò ascendit ad quatuor regales.

C. (*Attende ad hanc interrogationem, in qua punctum difficultatis consistit*) Dicat mihi servassetne Dominus hoc vinum usque ad augmentum pretii, vel mox vendidisset?

Quandoquidem si Petro duas medidas frumenti, aut viginti pondera vini furto subduco, quæ ipsemet usque ad tempus augmenti pretii servasset, non tantum teneor restituere valorem frumenti, aut vini pro tunc currentem, sed etiam illud incrementum, ad quod pervenisset vinum aut frumentum tempore, quo Petrus illud vendidisset. Econtra, si hoc vinum, aut frumentum à me ablatum Petrus vendidisset currenti pretio, ego verò illud servem usque ad augmentum pretii, possum retinere illud augmentum ex vino habitum, & satisfacio restituendo Petro suam rem juxta pretium statutum pro tempore, quo Petrus vendidisset. Bonacina de restit. disp. 1. Q. 3. punct. 11. num. 9. quia lucrum illud fuit fructus meæ industriæ absque ullo damno Petri: ergo non teneor illud restituere Petro, sed possum idem mihi appropriare, reddendo pretium correspondens temporis venditionis.

72. P. P. R. verè nescio, utrum Domi-

mi-

minus vendidisset vinum, vel diutius illud servasset.

C. In dubio, an Dominus servasset vinum usque ad tempus augmenti pretii, est communis opinio DD. totum lucrum, quale Dominus posset habere, restituendum esse. Ita Lessius lib. 2. cap. 12. dub. 16. num. 109. Et ratio est; quia melior est conditio possidentis; Dominus est in possessione suæ libertatis vendendi vinum tempore carioris pretii: ergo in ipsius favorem debet ferri iudicium. Nihilominus valde mihi placet medium à Diana relatum ubi supra resol. 52. ubi ait, in hoc casu dubii nec esse æstimandam rem currenti, nec summo pretio, ad quod postea ascendit, sed horum medietatem esse tenendam: v. g. vinum pro tunc constabat tribus regalibus, deinde quatuor, in facienda restitutione tribus, & medio æstimandum est supposito dubio, an Dominus intendat, vel non intendat illud servare.

Sed ad formandum iudicium, an Dominus servasset vinum usque ad augmentum pretii, dicat mihi residuum sui vini vendiditne statim?

P. P. R. Servavit illud usque ad augmentum pretii.

C. Est igitur sufficiens fundamentum judicandi, quod, sicut servavit residuum, ita quoque id, quo V. D. fecit compensationem, servasset.

73. Suppositis his principiis propono sequenti argumento difficultatem.

Fur tenetur restituere non tantum rem ablatam, sed etiam illud lucrum, quale Dominus ex rei venditione altiori pretio percepisset: ergo etiam ille, qui se recompensat, debet restituere suo Domino idem lucrum cessans. Consequentiam probo; ideo fur tenetur restituere lucrum, quia fuit causa efficax cessationis lucri suo Domino: atqui, etiam ille, qui se recompensat in dicto casu, est causa efficax hujusmodi cessationis: ergo sicut fur, ita ille, qui se recompensat, tenebitur ad restitutionem lucri.

74. Non invenio in terminis casum apud AA. opinior tamen, quod ille, qui se recompensat (concurrentibus circumstantiis supra relatis num. 67. quæ faciunt licitam compensationem) non teneatur restituere Domino lucrum, quamvis pro certo sciat, hunc servaturum vinum usque ad augmentum pretii.

Et hoc probo doctrinà à Diana, & aliis DD. allatà part. 8. tract. 7. resol. 17. qui docent, debitorem posse anticipare solutionem debitam determinato tempore, licet hæc anticipatio sit contra voluntatem, & in damnum creditoris: v. g. Petrus debet Joanni centum regales solvendo die S. Michaelis, Petrus scit monetam esse minuendam, potest Petrus ante hujus diminutionem, licet completus non sit terminus, solvere Joanni hos centum regales: & quamvis totaliter non approbem hanc opinionem Dianæ, indu-

dubium tamen est, quòd in die S. Michaelis (qui est assignatus terminus) possit Petrus solvere Joanni centum regales, licèt sciat sequenti die monetam esse minuendam: Nunc sit pono argumentum: ideo Petrus potest solvere Joanni die determinata centum regales, licèt hac solutio vergat in detrimentum Joannis, quia in termino præsentis Petrus habet obligationem solvendi, & Joannes jus, ut Petrus eum solvat: atqui in casu compensationis debitor habet obligationem solvendi & se recompensans actionem, ut solvatur: ergo, si vi hujus actionis, aut juris non teneatur Petrus debitor satisfacere Joanni pro detrimento monetæ derivato ex solutione pro tali die, in qua moneta est summo pretio, neque ille, qui se recompensat, tenetur refarcire Domino lucrum vini, quo se recompensavit.

Ad argumentum in contrarium suprà propositum respondeo, magnam esse differentiam inter furem, & se recompensantem; quia fur injustè aufert Domino lucrum futurum; at ille qui se recompensat, utitur suo jure, nullamque injustitiam, aut gravamen infert Domino vini: nullo enim gravamine, aut injustitiâ illatâ, nullum est onus restitutionis: ergo &c.

75. Contra hanc doctrinam potest argui cum opinione communi Lessii, Navarri, & aliorum apud Bassæum verb. Restit. 5. §. 1. num. 3. docentum, licere debitori differre solutio-

nem, quando ex illius executione ali- quod damnum ipsi advenit. In hoc casu advenit damnum debitori vendendo suum vinum minori pretio: ergo potest licitè differre solutionem: ergo creditor non habet actionem ad compensationem pro tunc cum damno debitoris. Probo consequentiam; est impossibile, quòd duo eodem tempore habeant actionem ad eandem rem, unus ad solutionem passivè, alter ad negationem solutionis activè, seu unus ad sibi solvendum, alter ad non solvendum; aliàs posset verificari justa pugna respectu duorum contrariorum eodem tempore: ergo &c.

76. Huic objectioni facilis est responsio cum communi doctrina adducta à Navarro, Petro de Navarra, & Majore citatis, & secutis à Layman lib. 3. less. 5. tract. 2. cap. 12. num. 2. qui docent, quòd, quando ex dilatione solutionis advenit idem damnum creditori, quod debitori, debeat præponi damnum creditoris, & debitor teneatur succumbere cum suo damno: atqui in præsentis casu idem damnum adveniret creditori, quod debitori: ergo hic immediate tenetur ad solutionem. Probo minorem; damnum adveniens debitori est privatio lucri futuri ex venditione vini majori pretio; hoc idem damnum pateretur creditor: ergo &c. Major est certa, Minor probatur, si creditori solveretur suum debitum, tunc posset hac

pecunia uæ familiæ providere de vino infimo pretio, quale deinde empturus esset altiori secundo, posset hac pecunia emere quid modici valoris, & deinde altiori pretio vendere, dato ejusdem augmento: ergo idem damnū adveniens debitori ex solutione advenit creditori ex negatione solutionis.

77. Nec etiam obstat doctrina Sylvii, & aliorum apud Dianam part. 2. tract. 16. resol. 46. qui dicunt, non licere compensationem in re diversæ speciei ab illa sibi debita: v. g. Petrus debet frumentum, non potest fieri compensatio in vino: atqui debitor debebat creditori tantum pecuniam: ergo non potuit se compensare in vino, tanquam re alterius speciei: Servata æquitate inter pretium, & solutionem. Ita docet cum Petro de Navarra, Vallerus in different. utriusque fori verb. compensat. diff. 3. num. 1.

Advertentia.

In hac materia compensationum occultarum Confessarius in multis inveniet aliquem excessum: aliqui enim absque certa scientia debiti, sed solum ex suspitione, quod aliquod damnum, vel gravamen fuerint passi, occultè sibi aliquid appropriant: alii, qui stante certo debito in compensationem æquo plus accipiunt, non comparantes debitum cum satisfactione; & alii sunt, qui datâ amissione, vel furto alicujus rei ipsis facto, licet pro certo non sciant, quisnam fuerit damnificans, ab hoc tamen

tanquam suspecto aliquid accipiunt. In his, & similibus casibus non est licita compensatio; siquidem non concurrunt conditiones, quas suprà diximus num. 67. esse necessarias ad licitam compensationem: Admoneo igitur PP. Confessarios, replicatâ experientiâ mihi Magistra, ut auditâ in confessione aliquâ compensatione advertant ad fraudes, & deceptiones, quæ in hac materia committi solent.

Pars VIII.

De Restitutione ex injusta Damnificatione.

78. **P.** P. R. dico meam culpam, quod in quadam occasione duxerim meos greges in pascua posita in alieno monte, ubi post dispersionem seminatum comederunt.

C. Duo notanda sunt in hoc casu: primum, an liceat greges pascere in monte, vel prato alieno; secundum damnum causatum ab armentis in seminato.

Quo ad primum dico, non esse culpabile pascere greges in pratis, aut montibus alienis, quando hi montes, aut prata non sunt clausa; & consequenter non datur onus restitutionis. Ita Banes, & Ledesma, quos citat, & sequitur Villalobos part. 2. tract. 10. diffic. 19. num. 7. Idem dicendum de illo, qui scindit ligna in alienis montibus apertis, quod non peccet, nec teneatur ad restitutionem: v. g. quando duo loca habent suum mon-

tem separatim, & habitatores unius loci scindunt ligna in monte alterius, & è contra, non peccant, nec tenentur ad restitutionem. Lessius lib. 8. de Justit. cap. 5. dub. 4. num. 55. At si mons spectaret ad aliquam privatam personam, esset peccatum cum onere restitutionis, leve, aut grave juxta damnum illatum.

79. Idem dicendum de eo, qui piscatur, aut venatur in monte, aut communi fluvio, quòd nec peccet, nec teneatur ad restitutionem. Villalobos ubi suprà diff. 18. num. 1. & 2. Ratio omnium harum resolutionum est, quòd leges prohibentes pascua in pratis, abscissionem lignorum in montibus, piscationem in fluviiis, & venationem in sylvis, quando hæc spectant ad aliquam communitatem, sint leges pœnales, quæ post sententiam Judicis obligant ad solutionem: atqui probabile est, leges pœnales non obligare in foro conscientiae, unde de Legibus merè pœnalibus dicit Navarrus in Manual. cap. 33. n. 55. Azor. part. 1. lib. 5. cap. 6. Q. 4. Et alii. Et etiam de mixtis, id est præceptivis, & pœnalibus id affirmat cum Villalobos, Diana part. 1. tract. 10. resol. 20. quod totum videri potest in meis Collationibus Morali tract. 3. Collat. 6. per totum, ubi ex professo de hac materia tracto: ergo Leges prohibentes piscationem, venationem, pascua &c. in montibus aut fluviiis communibus,

& alienis in modo dicto non obligant in conscientia.

80. Ad resolvendam secundam difficultatem casus propositi suppono, Theologos duo genera culparum distinguere, unum Theologicum, aliud Juridicum; culpa Theologica est actio, aut ommissio, in qua intervenit peccatum, seu offensæ Dei: culpa juridica est ommissio aliqua, in qua absque peccato prævenire aliquam diligentiam negligitur, ex qua omissione deinde aliquod damnum sequitur. Ad hoc ut injusta damnificatio inducat obligationem restitutionis, non sufficit sola culpa juridica, sed requiritur, ut concurrat etiam culpa Theologica.

81. Hoc supposito interrogo: ligastisne, & innodastis greges, ne inferrent aliquod damnum?

P. Non P. R. sed permisi eos liberos.

C. Prævidistisne, quòd, si liberi permitterentur, possent inferre damnum in feminatis?

P. P. R. nihil simile cogitavi.

C. Contigitne anteceder, vestros greges aliquando similia damna intulisse?

P. Non P. R.

C. Vestra ommissio alligationis gregum non fuit culpa Theologica, ad hanc enim requiritur peccatum: hoc non potest committi sine advertentia damni: ergo &c. fuit tamen culpa juridica vestra ommissio ob prædictam negli-

negligentiam : cum enim non præcesserit culpa Theologica , ad hæc damna refarcienda non tenemini , ut antè dixi num. 80. hoc docent etiam Sanchez in Sum. part. 1. lib. 3. cap. 23. n. 160. Molina & alii. Idem tenet Azor. 3. part. lib. 4. cap. 8. §. At primæ. Lessius lib. cap. 7. num. 24. & 25. Et licet hoc damnum processisset ex culpa veniali Theologica , si peccatum mortale non attigisset , non habetis obligationem restituendi etiam sub veniali. Caspensis tract. 18. disp. 1. sect. 6. n. 61. Sanchez loco cit. & alii. Inter obligationem enim , & ejus fundamentum debet esse proportio : atqui obligatio refarciendi grave damnum ex injusta damnificatione causatum , est res gravis : ergo quando culpa est tantum levis , nulla erit similis obligatio.

82. Molina tom. 3. disp. 713. in propriis terminis tangens casum nostrum docet , damnum causatum ab armentis absque culpa Domini , aut à filio , vel famulo absque culpa Parentis , & Heri , nec Herum , nec Parentem , nec Dominum obligari ad restitutionem ; cum hæc obligatio oriatur aut ex re accepta : v. g. ex lucro obtento ex re aliena : aut ex injusta acceptione , ad quam requiritur causa culpabilis Theologica damni : neutrum verificatur , quando animalia absque culpa Domini aliquod damnum inferunt : ergo non est obligatio restitutionis.

83. Contra prædictam doctrinam

unica difficultas adferri potest , quæ fundatur in opinione asserente , leges pœnales obligare in Conscientia : ut sentiunt Suarez , Azor & alii citati à Diana part. 1. tract. 10. resol. 17. juxta quam opinionem vos deliquistis ducendo greges ad pascua alieni montis : ergo contraxistis obligationem refarciendi damnum factum à gregibus in feminatis. Probo consequentiam , quia dans operam rei illicitæ est causa alicujus damni , consequenter tenetur ad restitutionem : in illa opinione , quæ vos condemnat peccati , pascua præbendo gregibus in monte alieno dedistis operam rei illicitæ : ergo tenemini restituere damnum causatum in feminatis.

84. Respondeo (quamvis majorem hujus syllogismi aliqui probabiliter defendant) cum distinctione ejusdem : ille , qui dat operam rei illicitæ tenetur ad restitutionem damni exinde secuti , si hoc damnum per se proveniat ex eadem operâ illicitâ : v. g. damnum causatum à gregibus in monte , concedo : si damnum per accidens exinde resultet : v. g. quod greges conculcarent , vel de feminatis manducarent , nego majorem. Minor est vera , supposita opinione Suarez , licet superius contrarium secutus fuerim. consequentiâ nego cum Molina , Navarro , & aliis , quos citat , & sequitur Bassæus verb. Restit. 1. num. 8. Layman. lib. 3. sect. 5. tract. 6. cap. 5. §. supra dictis. Et hoc exemplo me explicabo : In do-

num aliquam nocturno tempore fur intrat, fert lumen, pro perlustrandis angulis, & accidentaliter non advertens ignis accenditur, per lignum, aut stramen, & tota domus comburitur: hic, licet daret operam rei illicitæ, tenetur tantum restituere, quod furatus est, non verò damna combustionis, quia hæc acciderunt præter intentionem.

85. Et dato etiam casu, quod haberetis obligationem restituendi damna seminati, hæc tamen obligatio non se extenderet ad totum id, quod Dominus collegisset tempore messis, sed solum ad id, quod pro tunc aestimabatur, vel spes collecturæ potuit promittere. Lessius lib. 2. de Justit. cap. 11. dub. 19. quia bona sperata minus aestimantur, quam possessa: sed sic est, quod hoc seminatum fuerit bonum in spe; ergo & minus aestimandum, quam si esset in possessione.

86. P. P. R. dico meam culpam, quod uni Mercenario fuerim furatus manubrium securis cum intentione restituendi ipsa die sequenti, & in loco mei domicilii fuit Excommunicatio lata contra fures.

C. Ex ablatione illius manubrii debuitne operarius abstinere per totam diem à labore?

P. Ita P. R.

C. Dicite mihi, pauperculus hic operarius forte diurno labore aluit suam familiam?

P. Ita P. R.

C. Omnium primò accipere rem alienam cum intentione eam immediate restituendi suo Domino, non est furtum; nisi ejusdem privatio hoc brevi tempore Dominum dampnificet. Ita docet Granadus apud Dianam part. 3. tract. 6. resol. 25. cum ergo ex ablatione illius manubrii securis proveniret amissio mercedis diurni laboris, & alimenti suæ familiæ (quod respectivè ad personam adeò pauperem fuit grave damnum) hac de causa mortaliter peccastis hoc securis manubrium accipiendo.

87. Excommunicationem tamen jam in loco promulgatam contra fures non incurristis, quia in vestro furto duo sunt consideranda: primum ratio furti, secundum ratio damni ex furto orti: actio in ratione furti fuit peccatum veniale, in ratione damni fuit mortale; cum enim Excommunicatio fuerit promulgata contra fures, & non contra dampnificantes, commissumque furtum in ratione furti fuerit leve, non potestis incurrere poenam Excommunicationis, quæ est gravis, & cum sit gravis, requirit peccatum mortale.

Aliud esset, si Excommunicatio fuisset lata contra dampnificantes Proximum, in hac enim suppositione Excommunicationem incurrissetis propter furtum instrumenti ad lucrandum mercedem diurni laboris huic pauperi necessarij, quod gravis damni causa fuit. Et ratio est; quia in hoc casu, quam-

quamvis materia furti fuerit in se levis, damnum tamen fuit grave: ergo si Excommunicatio lata fuisset contra damnificantes, sine dubio incurrisset eandem; cum enim fuerit grave damnum, & culpa in ratione damni gravis, fuit materia & peccatum sufficiens pro incurrenda poena gravi, qualis est Excommunicatio major.

Pars IX.

De Causis excusantibus à Restitutione.

88. P. P. R. me accuso, quod adhuc non restituerim aliquid à me furto acceptum.

C. Dominus rei remisitne ipsi liberè debitum? Dixi liberè, quia si violenter hoc fecisset, remissio nulla esset: Dixi etiam Dominus, quia si ille, qui remittit, non est Dominus rei, sed tantum particeps, non est valida remissio, nec condonatio.

P. P. R. Dominus nullo modo remisit mihi debitum.

C. Ablatum fuitne aliquid, quod absque amissione boni nominis, sanitatis, aut vitæ non potuit restituere? Non enim est obligatio restituendi bona fortunæ cum amissione; seu detrimento notabili famæ, sanitatis, aut vitæ, quæ sunt bona ordinis superioris, & majoris æstimationis, quam bona fortunæ.

P. P. R. absque præjudicio bonorum potuissim restituere?

C. Fortè ex certa scientia, quod Dominus rei in altera re æquivalenti

fuerit ipsi debitor, omisit restitutionem? quia per modum recompensationis posset omitti restitutio, ut dictum est suprà part. 7. num. 67.

P. P. R. nec Dominus rei à me ablata fuit aliquo modo mihi debitor.

C. Neglexitne restitutionem, quia hac posita novit præjudicium aliquod creditori eventurum? Etenim si ex rei restitutione posset sequi aliquod damnum creditori: v. g. quod ea uteretur pro emendo vino ad se inebriandum, aut pro aliis similibus malis, tunc possum, & interdum teneor differre restitutionem, usque dum cessat hoc inconveniens.

P. P. R. ex restitutione non timui secuturum hoc inconveniens.

C. Solvitne æquivalens alicui creditori hujus personæ, cui furto accepit? quia si Petrus debeat Joanni centum, & ego Petro centum, solvens Joanni centum, quæ debuit ipsi Petrus, in foro conscientiae sum liber à solvendo Petro illa centum, quæ pro ipso solvi Joanni ejus creditori, ut cum Sylvestro dicit Lessius lib. 2. de justit. cap. 16. dub. 5. num. 60.

P. P. R. nulli æquivalens rei furtivæ solvi.

89. C. Omissio restitutionis fortè provenit, quia ex ignorantia Domini rei ablata fecit compositionem cum Bullis, aut cum aliquo superiore? Etenim si, dum bona sunt incerta, fiat cum Bullis, aut alio modo legitimo compositio, licet postea habeatur no-

titia Domini rei, non est obligatio restitutionis, ut videri potest apud P. Henriquez lib. 7. cap. 34. num. 6. Qui quamvis loquatur ibi de bonis possessis bona fide, eadem tamen paritas currit in nostro casu. Et ratio est, quia si Dominus ignoretur, aut bona sint incerta, tota quantitas debita Domino dispensatur pauperibus; durum esset postmodum obligari ad ejusdem restitutionem comparente Domino; esset enim unius rei bina restitutio: Sed sic est, quod compositio facta cum Bulla æquivalet in foro conscientiae restitutioni faciendæ pauperibus: ergo facta compositio cum Bulla ex ignorantia Domini, aut incertitudine bonorum, quamvis idem postea compareat, nulla erit obligatio restitutionis in foro conscientiae. Insuper Pontifex in casu incertitudinis bonorum habet dominium excellentiæ super hujusmodi bona, & potestatem transferendi eorum dominium, quæ potestas conceditur in Bulla compositionis: ergo &c.

P.P.R. nullam feci compositionem cum Bulla, nec alio modo, quia semper novi verum Dominum rei à me ablata.

90. C. Forte fuit in necessitate extrema constitutus, quia hac durante certum est, non dari obligationem restitutionis, quinimò multi Authores sentiunt, necessitatem quoque gravem tempore suæ durationis excusare ab obligatione restitutionis: quod

non reprobatur in Propositione 36. damnata ab Innocentio XI. admittente furtum in gravi necessitate; quia hæc propositio non loquitur de casu non restituendi, bene verò non furandi, qui sunt casus diversi; ut habet R. P. Torrecilla super hanc propositionem tract. 5. consil. 10. num. 78.

P.P.R. nec in extrema, nec gravi necessitate fui constitutus, quarum alterutra me cogeret ad differendam restitutionem.

C. Quo motivo ergo eamdem distulit, vel neglexit?

P.P.R. quia non potui restituere, nisi vendidissem aliqua grana pro tunc pretio infimo vendibilia, quorum alius pretium adhuc spero.

C. Illius rei Dominus patiturne aliquod damnum, vel necessitatem ex hujus restitutionis dilatione?

P. Non P. R.

C.V.D. justam habet causam differendi restitutionem; quæ quando sine notabili damno non potest fieri, semper potest protrahi usque dum cesser tale damnum: In nostro casu V. D. non poterat restituere absque notabili damno secuturo ex venditione grani minori pretio: ergo potuit justè differre restitutionem usque ad incrementum pretii: hoc limitatur, quando creditor ex dilatione restitutionis passurus esset æquale damnum, in hoc enim casu deberet fieri restitutio, etiam cum damno debitoris. Ita Villa-

l'alob. in Sum. tom. 2. tract. 11. diffi-
20. n. 7. & 8.

Idem dicendum in casu gravis ne-
cessitatis, nempe, quod, si creditor
ex dilatione restitutionis gravi prema-
tur necessitate, sit facienda restitutio,
licet eandem debitor subeat: alia
dantur causae excusantes à Restitutio-
ne, quas vide apud Lessium, & Villal.
locis citatis, & apud alios Authores
easque omitto, quia relatae sunt ma-
gis ad praxim.

C A P U T V.

De Contractibus.

Altera radix, ex qua oritur etiam
onus, & obligatio restitutionis,
est Contractus, cujus materia, cum
sit tam diffusa & extensa, graves &
plurimas difficultates patitur. Quare
ut procedam cum distinctione in hoc
opere intenta, illud tantum, quod est
magis practicum, & necessarium, tan-
gam pro majori claritate hoc caput in
partes dividendo.

91. Et in primis suppono, Contra-
ctum definiri, quod sit pactum, ex quo
utro citroque oritur obligatio, id est:
contractus est pactum, vel conventio
duorum vel plurium inter se, ex quo
utrinque oritur obligatio; vel ut ipsum
definit Aragonius 2. 2. Q. 77. art. 1.
*contractus est actus Justitiæ commutati-
væ utramque partem colligantis.* Di-
citur actus Justitiæ commutativæ, non
distributivæ, nec legalis: quia Justitia
distributiva est totius ad partes: nem-
pe Superioris nomine Reipublicæ res

cum æquitate juxta merita partientis:
legalis autem est partium ad totum:
nempe quando subditi subministrant
Reipublicæ aliquod tributum: Justi-
tia verò commutativa est partis ad
partem, & hæc exercetur in Contra-
ctibus, in quibus una pars alteri obli-
gatur.

92. Aliqui contractus sunt onerosi,
alii gratuiti, vel lucrativi: onerosi illi
dicuntur, quibus ex utraque parte in-
ducitur obligatio, ita ut obligationi
unius correfpondeat obligatio alterius
patris: ut in emptione, & venditione,
in qua emptor se obligat ad largitio-
nem pretii, & venditor ad dandam
mercem, contractus quoque mutui,
census, & alii, in quibus ambæ par-
tes gravantur, sunt onerosi: Contra-
ctus gratuiti lucrativi dicuntur illi, qui
in utilitatem, & profectum unius par-
tis redundant altera obligationi subje-
cta, ut in promissione, & donatione,
in qua unus recipit rem, quam liberè
promittit, aut donat alter.

Aliqui Contractus dicuntur nomi-
nati, alii innominati: Innominati di-
cuntur, qui proprio, & specifico no-
mine carent, & sistant in vocabulo ge-
nerali Contractus, pacti vel commu-
tationis, hujus quatuor sunt modi, &
velut species: Primus est, do, ut des,
do vinum, ut des frumentum, do pe-
cuniam, ut des utensilia: Secundus,
do, ut facias, v. g. do frumentum, ut co-
las mihi vineam &c. Tertius, facio,
ut des: colam tibi vineam, ut des mi-

hi frumentum &c. Quartus, facio, ut facias: colam tibi vineam, ut pascas mihi oves, reficias mihi domum, ubi nomine facere etiam non facere comprehendere debet: v. g. do tibi frumentum, ut desistas à lite, & ne accuses me &c.

Contractus nominati illi dicuntur, qui non sistunt in nomine generali contractus, vel passionis, sed transeunt in proprium, & specificum nomen, ut emptio, venditio, locatio, societas, Commodatum, depositum, Sponsalia, Matrimonium &c. discriminem autem est inter utrosque contractus, quod in nominatis immediate post eorum celebrationem oriatur obligatio illos adimplendi: sed in innominatis hæc obligatio non habetur in foro externo, usque dum una ex partibus adimpleat obligationem. Alii Contractus dicuntur bonæ fidei; alii stricti Juris; quorum differentia notitia, licet interdum possit esse necessaria pro foro interno, præcipue tamen inservit pro foro externo, ideoque hos prætereo remittens lectorem ad Instituta de Act. §. Actionum autem. Et in Glossa ibi verb. bonæ fidei.

93. In aliquibus Contractibus transfertur dominium plenum, in aliis solum dominium utile, seu usus rei; aliqui sunt utiles pro ambobus contractentibus, alii uni soli; in aliquibus est obligatio recompensandi damna ex lata culpa, in aliis ex levi, & in aliis ex

levissima; de quibus omnibus mox disseram numero 95. 96. 97. ubi ab initio cujuscunque contractus assignabitur ordinatim ejus definitio, & explicatio. Et ut incipiam à locatione, dico, locatio est contractus onerosus, quo res, vel persona conceditur ad usum, vel fructum pro pretio. Dicitur Contractus onerosus, quia ambo contractantes gravantur: ille, qui dat rem, seu locator privatione ejusdem gravatur, & ille, qui recipit, seu conductor onere solvendi pretium locationis. Dicitur, quo res, vel persona, quia possunt locari res: v. g. agri, domus, & etiam personæ, ut servi, mercenarii, qui conducuntur pro certo stipendio. Dicitur conceditur ad usum, quia in contractu locationis & conductionis non transfertur dominium plenum, sed tantum dominium utile, seu usus rei. Additur, vel fructum, quia si res est fructifera, in conductione datur potestas fruendi fructu; ut quando conducitur aliquis ager, vel hortus ad habendum fructum pro aliquo pretio. Conductio vicissim est contractus onerosus, quo res, vel persona utenda, vel fruenda certo pretio constituto ab altero suscipitur. Cætera pertinentia ad hunc contractum conductionis, & locationis sequens pars declarabit.

Pars I.

De Conductione, & Locatione.

94. **P**.P. R. me accuso, quòd quadam die ad conficiendum iter conduxerim unum equum, qui aufugit, nec potuerim ipsum invenire.

C. V. D. adhibuitne debitam diligentiam in custodiendo ipsum, ne aufugeret?

P. P. R. permisi ipsum ad portam diverforii, quod fui ingressus.

C. Hic contractus conducendi equum dicitur Contractus locationis, & conductionis, qui obligat ad restitutionem, quando res conducta perditur ex culpa levi, aut lata conductoris.

95. Pro cuius intelligentia suppono primò, culpam juridicam dividi in latam, levem, & levissimam. Culpa lata est omissio diligentiae, quam quilibet etiam modicum circumspexit adhibet in conservandis rebus: v. g. permittere equum solutum ad portas Hospitii, est culpa lata; cum quilibet etiam insipiens alliget ipsum ad lignum, ne aufugiat.

Culpa levis est omissio diligentiae, quam homines prudentissimi & cautissimi habent in custodiendis rebus: v. g. vir valde cautus non tantum ad stabulum equum reponit, ibique ligat, verum etiam conatur claudere portam tentans, an possit aperiri, ut sit securius de ejus clausura. Omis-

sio verò hujus diligentiae in claudendo portam, & probando an sit clausa, vocatur culpa levissima.

96. Suppono secundò, dari aliquos Contractus favorabiles tantum recipienti rem: v. g. Contractus commodati, in quo res gratuito conceditur commodatario ad usum temporalem, qui cedit tantum in utilitatem ejusdem commodatarii.

Alii contractus dantur, qui cedunt in utilitatem tantum tradentis rem: v. g. depositum, in quo res gratuito custodienda depositario traditur; & hoc cedit in utilitatem tantum deponentis rem.

Alii dantur, in quibus ambo contrahentes proficiunt: v. g. in locatione, in qua conducitur vinea, domus, aut equus cum utilitate locatoris, & conductoris; hic enim habet usum & fructus conductionis, seu rei conductae, & locator habet pretium locationis, seu rei locatae.

97. In Contractibus, qui tantum cedunt in utilitatem tradentis rem, ut in deposito, habetur onus restituendi rem, si ex culpa lata perditur, non verò, si ex culpa levi, vel levissima: In illis, qui tendunt tantum ad beneficium recipientis, ut in Commodato, datur obligatio restituendi rem, sive perdat ex culpa lata, sive levi, aut levissima: In illis denique, qui in utilitatem amborum contrahentium cedunt, est obligatio restitutionis, quando

do res perit ex culpa lata, aut levi, non verò levissima.

Ex quo aperte inferitur, quòd, cùm V. D. conduxerit equum, & hic sit contractus locationis, & conductionis, qui in utilitatem suam, & locantis cedit, & perditio equi ex culpa lata provenierit (siquidem non adhibuit diligentiam ab omnibus practicantem) inferitur, inquam, quòd teneatur integrum valoris equi pretium Domino restituere.

98. Ast advertendum, quòd, licet secundum communem opinionem, si res perit ex culpa levi, detur obligatio restitutionis in aliquibus contractibus, prout dixi num. 97. Sotus tamen sentit de Justit. & Jure lib. 4. Q. 7. art. 2. §. Dubium autem est pag. mihi 352. non lib. 5. art. 3. ut videbis eum citatum in Navarro cap. 17. num. 185. & in Ludovico Lopez tom. 1. cap. 197. §. Insuper. quòd in contractu commodati, aut precarii (in quo res cedit in utilitatem tantum recipientis) quamvis pereat ex culpa levi, non sit obligatio restitutionis in foro conscientiae, dummodò non interveniat culpa mortalis in ejus perditione. *Crediderim namque in foro conscientiae levem culpam commodatarii non obligare eum ad restitutionem, nisi sit mortalis apud Deum: nam à venialibus vix homo liberari potest: quare propter illas non est homo tantà poena plectendus, aut multandus.* Hæc sunt verba Soti. Ludovicus Lopez ubi suprà citat Victoriam ejus-

dem esse opinionis: Sic pariter Ledema ait, hoc idem sentire Henriquez, Sa, Castropalaus tom. 7. tract. 32. de Justit. commutat. disp. 3. punct. 6. num. 1. & Lessius de Justit. lib. 2. cap. 7. dub. 8. num. 43. hanc opinionem ut probabilem tenet, saltem ante sententiam Judicis non esse obligationem restitutionis, quando res perit ex culpa levi, aut levissima, non solum in contractu commodati, aut precarii, sed etiam in contractu conductionis, & pignoris, quia leges facientes, & obligantes ad restitutionem, quando res perit ex culpa levi, aut levissima, sunt positivæ, quæ pro interno conscientiae foro non videntur acceptari. Verum est, quòd opinio contraria sit communis, & usu recepta, opinio tamen Soti videtur mihi non improbabilis.

Pars II.

De Mutuo, & Usura.

99. **M**utuum communiter dicitur, quod ex meo fit tuum, quia in eo transfertur dominium à mutuatore ad mutuatarium, clariùs sic definitur: *Mutuum est contractus onerosus, quo traditur res cum translatione dominii, & cum onere solvendi ad tempus in æquivalenti.* Dicitur *Contractus onerosus*, quia ex utraque parte inducitur obligatio, mutuatoris quidem per privationem rei, quam tradit, & mutuatarii per obligationem eam restituendi suo tempore: Dicitur quo

quo traditur res cum translatione domini, per quod mutuum differt à contractu commodati, precarii, & aliis, in quibus solum transfertur usus rei, & non dominium, ut in mutuo. Dicitur cum onere solvendi ad tempus; quia de ratione intrinseca mutui est, ut mutuator aliquo tempore careat re mutuata. Additur in æquivalenti, ex duplici causa: primò, quia mutuarius tenetur solvere ad æqualitatem arithmeticam, ac valorem rei sibi mutuata; secundò, quia mutuator vi mutui non potest aliquid ultra sortem exigere, seu aliquid excedens valorem rei mutuata; alias esset usura. Utrum aliis de causis possit aliquid ultra sortem accipi, ex sequentibus resolutionibus patet, & in tract. 10. in explicatione Propositionum 41. & 42. ab Innocentio XI. damnatarum, nec non in 2. part. hujus praxis tract. 17. in explicatione Proposit. 42. ab Alexandro VII. damnata.

100. P. P. R. Confiteor, quòd Mense Augusti mutuaverim Petro decem mensuras frumenti cum hac conditione, ut Mense Maji easdem mihi restituat.

C. Hic contractus est Mutui, in quo à mutuatore transfertur dominium rei mutuata in mutuarium, juxta definitionem suprà positam, quod ex meo fituum.

Et dicat mihi, fuitne probabile, quòd frumenti pretium deberet in Mense Maji augeri, aut potius

dubium, quòd illo tempore deberet minui? quia quando utrinque par est dubium, an sit augendum, vel minuendum tale pretium, non est usura mutuari cum hac conditione: æquali enim periculo se exponunt mutuator, & mutuarius.

P. P. R. fuit opinio, quòd pretium frumenti esset augendum in Mense Maji, & in re sic contigit.

C. V. D. habuitne intentionem servandi frumentum usque ad Mensem Maji, quo tempore altiori pretio posset illud vendere?

P. Ita P. R.

C. V. D. mutuavitne hoc frumentum Petro sponte, vel ad preces ejusdem Petri?

P. Ipsemet Petrus rogavit pro hoc mutuo obtinendo.

101. C. Absolutè loquendo est usura mutuari in Mense Augusti frumentum, ut restituatur in Majo, quando præsumitur augendum ipsius pretium; ratione tamen lucri cessantis potest mutuo dari cum hac conditione: quia si V. D. servatura erat frumentum usque ad Majum, realiter hoc lucrum reciperet vendendo tale tunc altiori pretio: ergo non est ratio, cur ad præstandum beneficium Petro suo lucro frustretur. Et quamvis aliqui Canonistæ hoc limitent, dicendo, quòd lucrum cessans possit accipi, quando mutuator rogatus à mutuario mutuo dat, non verò, quando sponte, & ex propria voluntate hoc agit; commu-

nis tamen Theologorum contrarium sentit, nempe quod alterutro ex his modis possit mutuator ratione lucri cessantis pretium alterius temporis pacisci, & ejusdem interesse accipere. Molina de Justit. tom. 2. disp. 315. Lessius lib. 2. de Justit. cap. 20. dub. 11 num. 30. Villalobos part. 2. tract. 22. diffic. 8. num. 4.

102. Dicat mihi, pro custodia, & conservatione hujus frumenti debuissetne V.D. aliquas expensas facere? v.g. conducendo aliquod horreum, aut solvendo personam aliquam, ut illud custodiat?

P. Non P. R. quia in meo horreo posita tantum aliquam diligentiam potuissim illud custodire.

C. Servassetne pro certo hoc frumentum usque ad Majum?

P. Ita P. R. quia magna quantitas mihi supererat, quam absque dubio non consumpsissem.

C. De lucro cessante mutuatori ex mutuo debent detrahi expensæ faciendæ in conservatione rei mutuatae; ab his enim eximitur per ejus translationem in mutuatarium: debet etiam minui aliquid juxta majorem certitudinem lucrisperati, ut dicit commune axioma Theologorum: Id quod est in spe, non æquipollet ei, quod est in Jure. Siquidem ergo V.D. nulli expensæ succumbere debuisset in custodiendo frumento usque ad Majum, poruit hoc pacto mutuo dare ratione lucri cessantis.

103. P. P. R. etiam me accuso, quod postquam Petrum mihi debitorem centum regalium ad judicium citavi, ab eodem rogatus pro aliqua dilatione temporis, consenserim ea conditione, ut, quandocumque occasionem haberet emendi merces, in mea officina emeret.

C. Quamvis aliqui Doctores citati à Ximeno tract. de Usuris num. 6. fenserint, pro dilatione solutionis posse à Mutuatario exigere aliquid ultra sortem: hoc tamen de presenti est improbabile, & tanquam scandalosum ab Alexandro VII. in Proposit. 42. damnatum. Videatur ejus explicatio in 2. part. praxis tract. 17.

104. Pro hujus, & aliorum in hac materia casuum resolutione suppono, usuram esse lucrum ex mutuo: id est, lucrum, quod ex contractu, & vi contractus mutui exigitur, ita ut extra hunc in nullo alio contractu possit committi usura. Advertendum tamen est, quod hic Contractus mutui in aliis etiam Contractibus soleat palliari, ut in sequentibus casibus patebit. Petrus vendit Joanni creditò pannum, & quia creditò vendit, cariori pretio vendit: hic contractus quamvis videatur venditio, non est tamen venditio, sed bene palliatum mutuum; idem enim est, ac si Petrus daret Joanni pannum, & Joannes illico solveret justum pretium, quod deinde Petrus immediate mutuo daret Joanni usque ad tempus præfixum mercis creditò data:

data: quare hic contractus tanquam usurarius damnatur ab Innocentio XI. in Propositione 41.

105. Idem contingit in contractu Mohatra, in quo Petrus vendit Joanni summo pretio mercem aliquam cum pacto, ut Joannes deinde pretio infimo retrovendat Petro: hic quoque contractus est mutuum palliatum; idem enim est, ac si Petrus mutuaret Joanni valorem mercis pretio infimo & postea ab ipso pretium rigorosum exigeret. Talis contractus Mohatra damnatur ab Innocentio XI. in Propositione 40. Hoc est, quod accidit in casu V. D. quia peridem fuit, ac si V. D. suos centum regales à Petro exegisset, & secunda vice eosdem ipsi mutuo dedidisset ea conditione, ut deinceps quandocumque indigeret, in sua officina merces emeret.

106. Et ut clarè pateat, utrùm licitè hoc onus imponere potuerit, necesse est scire, an V. D. vendiderit merces Petro cariori pretio, quàm in aliis officinis?

P. P. R. Currenti pretio mercem ipsi vendidi.

C. Res vendita à V. D. fuitne valoris, & bonitatis æqualis merci ab aliis vendibili?

P. Ita P. R.

C. Officina V. D. fuitne valdè remota à domo Petri, ita ut incommodum pateretur ad ipsam accedendo?

P. Non P. R.

C. Concurrentibus circumstantiis

æqualitatis pretii, bonitatis mercis, æquè facilis accessus ad suam officinam ac ad alias, docent S. Antonius, alii citati à Diana part. 1. tract. 8. resol.

59. Licitum esse mutuare cum hac conditione, ut Petrus suam officinam frequentaret pro emendis mercibus necessariis; & consequenter in hac opinione V. D. licitè potuit consentire in dilationem solutionis sibi debita cum antè dicta conditione; siquidem hæc dilatio non fuit palliatum, & virtuale mutuum: Ratio autem hanc opinionem corroborans est, quia usura est lucrum ex mutuo: atqui V. D. vi mutui nullum percepit lucrum: ergo non fuit usura. Minorem probo, quia nullum percepit lucrum ex sibi debito, etenim si centum regalia fuit creditor, centum quoque solvendi erant; & si aliquod commodum habuit in vendendo suas merces Petro emptori ex vi pacti antecedentis, illud commodum ex contractu reali emptionis, & venditionis ortum habuit: ergo non ex mutuo, consequenter non fuit usurarius contractus.

Nihilominus contraria opinio est communis, quam tuetur cum D. Thoma Sylvester verb. usura 1. Q. 3. Medina in Sum. lib. 1. cap. 14. §. 25. Molina tom. 2. disp. 308. & 309. & plerique alii. Et ratio est, quia mutuum dare imponendo aliquod onus pretio æstimabile mutuatario usura est: atqui V. D. imposuit Petro onus pretio æstimabile in illo virtuali mutuo: ergo fuit

fuit usura. Minorem probo, libertas est pretio æstimabilis, & ita quod non bene pro toto libertas venditur auro: in hoc contractu libertatem ademit Petro emendi in aliis officinis: ergo imposuit ipsi onus pretio æstimabile; & sic licet mutuatario nullum aliud damnum adveniat, quàm privatio suæ libertatis, mutuare cum antè dicto onere & conditione usura est.

107. P. P. R. non imposui ipsi hoc onus tanquam debitum ex justitia, sed tantum velut debitum ex amicitia, & nova correspondentia.

C. Nihil refert, quia non solum quando exigitur aliquid ultra sortem (fors dicitur res, aut quantitas mutuata, & ultra sortem illud lucrum, quod ex eadem re mutuata percipitur) tanquam debitum ex justitia, est usura, sed etiam quando exigitur tanquam debitum ex lege bonæ amicitiae; & contrarium ut scandalosum damnatur ab Innocentio XI. in Propositione 42.

Pars III.

De Emptionibus, & Venditionibus.

108. Suppono, quod sit Venditio Contractus onerosus, quo traditur merces pro pretio, & emptio Contractus onerosus, quo traditur pretium pro merce. Dicitur contractus onerosus, in quo convenit cum conductione, mutuo, aliisque contractibus onerosis, & per quod differt à contractibus lucrativis, aut gratuitis. Emptio ergo, & venditio est contractus onerosus, quia

in his utraque pars se obligat; Emptor quidem ad pretium, & venditor ad mercem tribuendam. De hoc genere emptionis, & venditionis ex professo agendum est in 2. part. Praxis, tract. 16. cap. 7. n. 36. Dum de mercatorum officio erit sermo, ibique videri poterunt hic prætermissa.

109. P. P. R. me accuso, quod emerim equum, quem postea novi esse furtivum.

C. Quando V. D. eundem emit, judicavitne, eum esse furtivum?

P. Non P. R.

C. Habuitne de hoc aliquod dubium.

P. Nil minus.

C. Quanti valet equus?

P. Quinquaginta Ducatis.

C. Quo pretio V. D. eum emit?

P. P. R. Triginta Ducatis.

C. Emere rem aliquam, ut furtivam cognitam cum intentione eam retinendi est peccatum contra justitiam, & idem dico, si ematur cum dubio, an sit, vel non sit furtiva: ad dubitandum autem, quod res sit furtiva, sufficiens fundamentum est, videre, quod vendatur minori pretio: cum ergo V. D. nullum dubium inciderit, quod talis equus fuerit furtivus, non peccavit in ejus emptione.

110. In ordine ad restitutionem hic duo sunt notanda, primum est injustitia & damnum illatum Domino equi, emendo rem ipsi ablatam, secundum est, gravamen factum furi emendo ab

eo leviori pretio equum furtivum, & venditioni expositum.

Pro primæ partis resolutione dicat mihi V. D. quando novit equum esse furtivum, proposuitne eundem retinere, aut Domino restituere?

P. P. R. Siquidem de facto ipsum emeram, non mihi visum fuit rationale, pecuniam jam depositam perdere; & sic proposui eum retinere.

C. Sicuti peccatum est mortale contra justitiam emere rem furtivam positâ hujus scientiâ, aut dubio, sic etiam peccatum mortale est post emptionem eandem retinere, cum notitia aut dubio, quod sit furtiva.

111. Dicat mihi, potuitne rescindere contractum cum latrone restituendo ipsi equum, & suos triginta Ducatos recuperando?

P. Ita P. R.

C. Arbitrabaturne V. D. probabiliter, quod, si ad recuperandam suam pecuniam furi equum restituisset, talis fur quoque equum proprio Domino restituisset?

P. P. R. credo, quod hoc non fecisset; cum enim se determinaverit ad eum furandum, de restitutione facienda non cogitasset.

C. Si V. D. probabiliter judicasset, quod fur equum Domino esset restitutus, debuisse etiam rescindere contractum venditionis cum fure, restituendo equum, & pretium recuperando: In hoc Doctores conveniunt. Sed quando non est probabilis spes, quod

fur velit Domino equum restituere, in hoc stat difficultas. Mea opinio est, quod etiam in hoc casu posset ad manus furis equum remittere, & triginta Ducatos recuperare; sive emisset equum bona fide ignorans, esse furtivum; ut dicit Navarrus in Sum. Lat. part. 17. n. 9. in fine. Sylvester verb. Restitutio 3. q. 7. & cum aliis Fagundes in septimo præcepto lib. 7. cap. 2. n. 2. sive mala fide emisset sciens, quod sit furtivus. Ita Petrus de Navarra lib. 3. cap. 4. part. 3. dub. 4. Toletus lib. 5. cap. 17. n. 13. Et cum Ales, & Angelo Caspensis id judicat probabile tract. 18. disp. 1. Sect. 5. n. 36. & cum aliis Diana part. 2. tract. 17. resol. 4. Et ratio est; quia emptor (sive bonæ, sive malæ fidei) non tenetur reducere rem ad statum à se invento meliorem, & sat est, quod eam in deteriore statu non constituat: atqui status, in quo ipsam invenit, fuit in manibus furis, à quo eandem emit: ergo satisfacit suæ obligationi, si ad manus furis reponat.

112. Si verò non possit rescindere contractum cum fure ad recuperandum pretium pro re empta traditum, aut quia fur fugæ se dedit, aut quia non potest, vel non vult reddere pretium rei, tunc emptor (sive bonæ, sive malæ fidei) tenetur eam vero Domino restituere, quia res ubicumque est, pro suo Domino clamat.

113. Dicat mihi V. D. profuitne ipsi equus

equus tempore, quo eundem in sua potestate habuit?

P. Ita P. R. quia per aliquot dies ipsum locavi, & quinquaginta circiter regales acquisivi.

C. V. D. quoque aliquid expendit pro ejusdem sustentatione?

P. Ita P. R. viginti circiter regales expendi:

C. Ergo triginta, in quibus ditior factus, tenetur restituere vero Domino.

114. Pro resolutione secundæ partis casus præsentis: id est injustitiæ, quam potuit V. D. inferre venditori emendo pro 30. id, quod 50. constabat; dicat mihi, obtulitne ipse fur, vel rogavit, ut V. D. emeret equum?

P. Ita P. R.

C. Ergo, quamvis valor equi fuerit 50. & V. D. pro 30. emerit, cum à venditore fuerit rogatus, nullam fecit ipsi injuriam; est enim commune principium Theologorum; merces ultroneæ vilescunt, quod, quando venditor invitatur ad emptionem mercis, tunc ipsa merces vilescat. Et si quærat, quantum minoris æstimantur merces ultroneæ, Lessius de Just. lib. 2. cap. 21. dub. 4. n. 38. Sa verb. emptio num. 4. & alii docent, tertiam partem sui valoris perdere: v. g. si valet 60. potest emi 40. Et Palatius, Rebellus, & alii quos citat Diana part. 1. tract. 8. resol. 53. & 78. docent, merces ultroneas medietatem valoris amittere: v. g. si valebat 60. florenis, potest emi

30. cum ergo V. D. ad preces venditoris emerit 30. quod valebat 50. nullam injustitiam juxta hanc opinionem commisit.

115. Ex aliis etiam principiis potest hæc emptio facta à V. D. minori pretio ab injustitia excusari, sequendo opinionem multorum Doctorum, quos citat, & sequitur Escobar de Corro in tract. de utroque foro, art. 5. casu 2. num. 35. & seq. & aliorum, quos citat P. Leander de Murcia in disq. tom. 2. lib. 1. disp. 11. resol. 6. num. 9. & 13. docentium, quod in Contractibus emptionis, & venditionis, locationis, & conductionis, & similibus, qui infert damnum emendo viliori, aut vendendo cariori pretio, si excessus non se extendat ultra dimidium justipretii rei, nec interveniant fraudes, aut deceptiones, non peccet, nec teneatur ad restitutionem: v. g. res aliqua 60. valet, venditur pro 90. quod est dimidium excedens valorem, & justum pretium: vel emitur pro 30. quod est dimidium ejusdem pretii, licita est hæc venditio, & emptio non solum in foro externo, verum etiam in interno. Hanc opinionem ut probabilem refert Murcia num. 31. ejusdem resol. & n. 20. dicit, fuisse approbatam à pluribus DD. Salamancæ, & Alcalæ: Et ratio est, quia scienti, & consentienti nulla fit injuria: atqui tam venditor, quam emptor sciunt pretium rei esse superius, aut inferius, majus, aut minus (supponimus enim nullam

lam intervenire fraudem, aut deceptionem) & nihilominus venditor voluntariè vendit inferiori, & minori; emptor verò superiori, & majori pretio emit: ergo in similibus contractibus nulli fit injustitia in sensu horum Authorum, quorum doctrinam non sequor.

116. Cum hac multum coincidit opinio Molinae tom. 2. de just. tract. 2. disp. 351. num. 4. Reginaldi, & aliorum apud Dianam part. 5. tract. 14. resol. 36. qui dicunt, in emptionibus præsumi, quòd venditor dono det justum pretiū emptori, quando necessitate non urgente, sed ex libera sua voluntate vendit rem nimis vili pretio, nec aliqua fraus, aut deceptio intercedat. Idem potest dici de emptore nimis alto pretio, quòd accessum pretii donet venditori, quando spontaneè emit: sic V. D. spontaneè vendidit equum, nec ut suppono ulla fuit fraus: ergo præsumitur, quòd fur fecerit donationem excessus valoris equi.

117. P. P. R. præterea accuso me angī aliquo scrupulo, quòd unum vas vini vendiderim, & pro quolibet pondere vini sex regales exegerim, cum tamen in loco mei domicilii fuerit lege taxatum, pro pondere quatuor tantum regales accipi debere. Juxta hanc doctrinam subibone onus restituendi excessum taxæ?

C. Ita est; & pro relatæ doctrinæ intelligentia supponendum est, pretium rerum unum est intrinsecum, aliud

extrinsecum. Pretium intrinsecum seu naturale desumitur ex bonitate ejusdem rei, & hoc non consistit in indivisibili, sed habet latitudinem infimi, medii, & summi: v. g. si pretium medium sit 10. infimum erit 9. & summum 11. Pretium extrinsecum seu legale non desumitur ex bonitate rei, sed ex taxa, quam Lex, aut Judex ipse præscribit: sicut quando à Lege sancitur, ut vinum, frumentum &c. tanti vendantur: & hoc pretium non habet latitudinem infimi, medii, & summi, sed consistit in indivisibili, nempe in taxato à Lege.

Doctrina deinde relata, quando non infertur damnum in contractibus supra vel infra dimidium justī pretii, solum intelligitur de pretio intrinseco: quapropter vi hujus doctrinæ V. D. tenetur ad restitutionem. Ad videndum tamen, utrum ex aliis principiis possit V. D. excusari,

118. Dicat mihi, Vinum venditum fuitne potentius, ac melius altero, quod communiter vendebatur pretio à Lege taxato?

P. Ita P. R.

C. Fuitne notabilis excessus bonitatis ipsius super alia vina?

P. Ita P. R. fuit vinum pretiosissimum.

C. Hoc posito V. D. nullum intulit gravamen, aut injustitiam vendendo vinum altiori pretio; quia, ut docet Molina tom. 2. de Justit. disp. 364. n. 11. & alii Doctores; quando merces

aliqua multum excedit in bonitate alias ordinariè vendibiles pretio taxato, potest altiori pretio vendi ad proportionem sui excessus in bonitate. Et ratio est; quia res, quæ notabiliter sunt inferiores in bonitate aliis, quæ ordinariè venduntur, non licet vendere pretio à taxa assignato: ergo à contrario res, quæ sunt notabiliter superiores in bonitate, poterunt altiori pretio vendi. Si verò excessus esset modicus, non liceret excedere taxam; sicut quamvis aliquantum sit inferior non per hoc illicitum est taxato pretio vendere.

119. Ex hac Molinae opinione multum roboris acquirit illa Navarri, in Manuali cap. 23. num. 83. Et aliorum doctentium, quod valde sterilibus in annis possit vendi frumentum cariori pretio, quam assignatum à taxa communi fertilibus in annis: v. g. taxa est, ut frumentum semper vendatur quinque regalibus; venit annus valde sterilis, tunc potest vendi sex, aut plus ad proportionem augmenti sterilitatis. Et ratio est; quia ut pretium sit iustum, debet esse rationabile: non est autem rationabile: quod frumentum vendatur eodem pretio in anno sterili, ac in abundanti: atqui neque rationabile est, quod merces notabiliter melior communi vendatur sicut hæc eodem pretio: ergo cariori vendi potest.

120. Cum opinione Molinae coincidit etiam altera Lessii lib. 2. de Just.

cap. 21. dub. 11. n. 87. Bonacinae disp. 3. de contr. q. 2. punct. 6. n. 17. & aliorum, qui docent, quod venditor frumenti, vini, aut alterius mercis notabiliter excedentis in bonitate alias ordinariè vendibiles pretio Legis possit egregio vino miscere aliud mediocre, aut aquam, vel selectiori frumento aliud inferius; ita ut in bonitate æquale remaneat aliis, quæ ordinariè venduntur. Et ratio est, quia hic venditor nullum gravamen infert emptori, cum vendat ipsi rem tantæ bonitatis, quantæ alibi habetur; neque Legem offendit, cum vendat taxato pretio rem in bonitate huic æqualem: atqui venditor rei in bonitate superioris cariori pretio gravamen non infert emptori, quia merces est æqualis quo ad bonitatem pretio, nec Legi, siquidem hæc ut rationabilis taxavit tantum res communiter vendibiles, non verò alias in bonitat superiores: ergo mercem notabiliter meliorem altiori pretio vendere potest.

121. Demum meo iudicio tenenda est doctrina suprà dict. Lessii lib. 2. de Just. cap. 21. dub. 11. num. 90. Navarri, Azorii & aliorum, quos citat & sequitur Bassæus verb. venditio num. 19. qui docent, licitum esse vendere rem aliquam cum vitio occulto, quando vitium non infert damnum, nec inutilem reddit rem emptori, minuendo tamen ipsius pretium ad proportionem minoris æstimationis, quæ fit de eadem propter occultum vitium: &

casu,

casu, quo emptor ea intentione emeret, ut revenderet, tenetur primus venditor manifestare vitium, ne hic secundus committat fraudem vendendo ipsam altiori pretio ex ignorantia defectus. Ratio est, quia minuendo rei pretium juxta minorem æstimationem propter defectum, quem patitur, æqui paratur pretium bonitatis rei: atqui venditor rei bonitatis majoris communibus supra taxatum pretium, æquiparat valorem mercis pretio: ergo licet hoc facere potest.

Pars IV.

De Commodato, & Precario.

122. **C**ommodatum est contractus, quo res alicui gratis conceditur ad certum usum. Dicitur Contractus, in quo genericè convenit cum aliis contractibus. Dicitur, quo res alicui gratis conceditur, ad significandum quod commodatum sit contractus gratuitus, per quod distinguitur à Mutuo, locatione, venditione, & aliis contractibus onerosis: quia in commodato usus rei gratuito conceditur. Additur ad certum usum, quia in hoc contractu non transfertur dominium rei in commodatarium, sed tantum usus conceditur ad differentiam mutui, venditionis, & aliorum contractuum, in quibus dominium rei transfertur, ex quo constat in contractibus, in quibus transfertur dominium rei, non esse restituendam eandem rem in individuo, bene verò

in commodato.

123. Precarium secundum Jurisconsultos est, quod precibus petenti conceditur ad usum tamdiu, quamdiu is, qui concessit, paritur, vel non revocaverit, est contractus, in quo conceditur gratuito, & absque lucro usus alicujus rei, usquedum Dominus eandem repetat, sicque in hoc contractu non transfertur dominium, sed solum usus rei, & quidem gratis, sicut in commodato, à quo per hoc distinguitur, quod in commodato detur res ad certum usum & tempus; precario verò conceditur usus rei indeterminatè usque ad repetitionem, aut revocationem concessionis usus; & quamvis, ut dictum est supra in hoc cap. part. 1. num. 97. in contractibus, qui respiciunt tantum utilitatem recipientis rem, sit obligatio restitutionis, si ex culpa levi, vel levissima perdatur secundum communem opinionem; in precario tamen tunc solum est talis obligatio, quando ex dolo, vel culpa lata perditur, licet hic contractus solum respiciat utilitatem recipientis rem; quod est singulare quid in hoc contractu precarii, cum in eo concedatur res ad nutum Domini; ex L. contractus ff. de regul. Juris. & L. Quæsitum est §. Eum quoque ff. de precario.

124. P. P. R. me accuso, quod, cum perceperim rem aliquam mihi ad usum concessam, eandem deteriore factam restituerim.

C. Fuitne ipsi concessa ad usum, & tempus determinatum? si enim indeterminatè fuit concessa tamdiu, quamdiu eam Dominus reposceret, esset contractus precarii.

P. P. R. ad usum, & tempus determinatum fuit mihi concessa.

C. Quæ res fuit ipsi commodata?

P. P. R. fuit equus ad conficiendum iter trium dierum.

C. Habuitne equus defectum aliquem occultum, quem Dominus V. D. non manifestavit; Hoc enim dato, & quod V. D. tanquam inscia non potuerit impedire equi detrimentum, non fuit ipsius culpa, sed Domini, qui debuit V. D. admonere: ita pariter, si ex eo, quod equus sit effrænis præceps, & indomitus, V. D. aliquod damnum perpeffa fuisset, Dominus, qui de hoc defectu certiore non reddidit, teneretur ad resarciendum secutum damnum: Ex L. in rebus, §. Qui sciens.

P. Nullum habuit defectum occultum talis equus.

C. Fortè equus deterior fuit factus, quia V. D. aliis eum commodavit, cum tamen V. D. pactum inierit cum Domino de proprio, & personali tantum usu? licet enim, qui habet jus utendi re aliqua, possit huius usum alteri concedere, non tamen, quando expressè convenit cum Domino de opposito. Ita Molina & alii. Bonacina tom. 2. tract. 3. de contract. Q. 16. punct. unico. n. 2.

P. Aliis ad usum non concessi equum, nullumque pactum de hoc cum Domino inivi.

C. Fortè equus detrimentum hoc subiit, quia V. D. diutius pacto ad proprium detinuit usum? quia si hoc modo commodatarius utitur re sibi commodatâ, furtum facit, & tenetur ad restitutionem. Ita colligitur ex Textu Civili. L. Si ut certò §. Quintimo. Hoc limitatur, quando probabiliter censetur, quod rei Domino complaceret, seu consentiret in usum diuturniorum concessio, tunc enim nulla esset obligatio restitutionis: sic Bassæus verb. commodatum. n. 4.

P. P. R. non fui usus equo ultra tres dies prædefinitos.

125. C. V. D. fuitne usa equo ad peragendum aliud iter, vel exercitium distinctum ab illo, pro quo fuit concessus equus? v. g. si pro itinere triginta milliarium fuerit commodatus equus, & pro quadraginta conficiendis eo usa fuisset; aut si pro itinere plano, asperum, & montosum aggressa fuisset; quando enim commodatarius utitur re pro exercitio non intento à commodante, peccat cum onere restitutionis, prout habet Textus Civilis, L. si ut certò, jam citato. nisi fortè, ut supra dictum est, probabiliter opinaretur, Dominum in hoc non esse invitum; quia tunc nullum esset peccatum, aut onus restitutionis. Bassæus ibidem nec.

P. Nec hoc.

C. For-

C. Fortassis V. D. alimenta necessaria non subministravit equo ? etenim obligatio Commodatarii se extendere debet ad ordinarios sumptus, non vero ad extraordinarios, v. g. si absque sua culpa equus infirmaretur, tunc ad necessarias expensas pro cura equi teneretur ejus Dominus. Ita Machadus tom. 1. lib. 3. part. 5 tract. 9. docum. 1. n. 2.

P. Ad sustentationem equi necessaria non defuerunt.

C. Qua de causa ergo equus deterior factus fuit ?

P. P. R. causa fuit, quod impegerit, & ceciderit, ex quo detrimentum subiit.

C. Impegitne ex V. D. negligentia, quia nescivit eum dirigere, aut per semitas periculosas duxit ?

P. Non P. R. direxi enim eum per viam valde bonam, nec fuit mea negligentia, sed ob accidens aliquod perterritus impingendo cecidit.

C. Quando V. D. suscepit equum, obligavitne se ad ejus restitutionem, si periisset, aut ex fortuito deterior factus fuisset ?

P. Non P. R.

C. Quando Dominus commodavit V. D. equum, curavitne aestimari ipsius valorem ?

P. P. R. nulla equi aestimatio fuit facta.

126. C. Quando res commodata perit, aut deterior fit absque culpa levi, aut levissima commodatarii, nulla

est obligatio restaurandi damnum ex casu aliquo fortuito secutum, nisi perceptionem rei præcederet pactum eam restituendi, licet fortuito periret, aut in commodanda ipsa fieret processus ad aestimationem; in his enim casibus debet restitui, quamvis accidentaliter periret. Vide Bassæum ubi supra num. 9. & Machadum num. 5. eodem docum. 1. Ratio prioris est, quia casus nec providentiæ humanæ, nec obligationi subjacet: ergo perente re ex casu fortuito non est obligatio restitutionis. Ratio posterioris est, quia posita in contractu obligatione casus, siquidem legem contractus dat, obligat tunc ad refarcienda omnia damna ex tali casu evenientia; & quando res aestimata suscipitur, propter intentionem æquiparatur pacto restituendi ex casu fortuito.

Pars V.

De contractibus Depositi, Pignoris, Affecurationis, & Hypotheca.

127. **D**epositum est contractus, quo sola rei custodia alteri committitur, ut ipsa res integra redatur. Dicitur contractus: in quo depositum convenit cum aliis contractibus in ratione generica. Dicitur quo sola rei custodia, quia in deposito non conceditur potestas utendi re deposita; per quod hic contractus differt à commodato, & precario, in quibus usus rei conceditur. Additur,

ut ipsares integra reddatur. Quia in deposito non transfertur dominium rei in depositarium, sed solum ejus custodiæ committitur, per quod distinguitur à mutuo, venditione, aliisque contractibus, in quibus rei dominium transfertur.

128. Dividitur depositum in judiciale, & particulare: depositum judiciale est, quando jussu Justitiæ aliqua res deponitur, ut custodiatur usque ad novam ejusdem Justitiæ dispositionem de eadem re: & hoc genus depositi vocatur sequestrum, in Textu Civili L. Eum, apud quem ff. depositi. Depositum particulare est, quando persona aliqua rem suam alteri ad custodiam tradit, & hoc depositum particulare subdividitur in depositum necessarium, & voluntarium. Depositum necessarium est, quando necessitas constringit Dominum rei ad eam deponendam, ut in incendiis, periculis latronum; &c. Depositum voluntarium est, quando nulla simili urgente necessitate Dominus liberè rem suam alteri custodiendam tradit; sive hoc fiat absque lucro, vel Interesse, sive pro pretio: propriè tamen contractus depositi requirit, ut depositarius custodiat rem absque pretio aliquo, hoc enim posito non est in rigore merè depositum, sed potiùs aliquàlter videtur contractus locationis. Quando res datur ad custodiendum absque interesse aliquo, depositarius tenetur eam restituere, si ex cul-

pa lata perit, si verò cum interesse custodiatur, erit obligatio restitutionis, etiamsi ex culpa levi pereat, juxta suprà dicta in hoc cap. 5. part. 1. n. 97.

129. P. P. R. me accuso, quòd re aliqua meæ custodiæ commissa usus fuerim.

C. Habuitne V. D. licentiam à deponente eà utendi? hac enim supposita absque scrupulo potuit eà uti; quamvis hic contractus non esset propriè depositi, benè verò commodati, si res est ex illis, quæ non recipiunt functionem, nec sunt usu consumptibiles: v. g. vestis, equus &c. Si autem res deposita esset ex illis, quæ sunt usu consumptibiles, & recipiunt functionem, potèstque fieri commutatio unjus cum altera: v. g. Vinum, Oleum, Panis, &c. Tunc si dantur depositario cum libertate eis utendi, non erit contractus depositi, sed mutui.

P. P. R. expressam licentiam non habui à Domino re deposita utendi.

C. Fortè fuit licentia rationabiliter præsumpta: quæ est, quando probabiliter judicatur, Dominum consensurum in ejus usum; in hoc enim casu licetè potuit uti re deposita, ut dicit Bonacina tom. 2. disp. 3. de contract. Q. 14. punct. 1. n. 3.

P. P. R. nihil mihi constat de tali consensu.

C. Quæ res fuit ad suas manus deposita?

P. P. R. fuit magnus Aureus duplus.

C. Pro-

C. Prohibuitne Dominus V. D. hujus pecuniæ usum?

P. Non P. R. sed simpliciter meæ custodiæ illum commisit.

C. Fuitne certa V. D. quod post usum hujus pecuniæ potuisset faciliter restituere Domino, quandocumque eam repertiisset?

P. Ita P. R.

C. Acquisivitne V. D. aliquod lucrum per usum hujus pecuniæ?

P. Ita P. R.

130. C. Certum est, quod depositarius non possit uti re deposita invito Domino; & ea utens sine expressa, vel tacita, vel rationabiliter præsumpta Domini licentia, peccat peccato furti, atque obligatur ad restitutionem, non solum damni ex usu rei secuti, sed etiam lucri exinde acquisiti. Bonacina ibidem. Si autem res deposita sit pecunia, nec Dominus interdixerit usum depositario, poterit hic ea uti, dummodo certus sit, se tantundem ejusdem generis, qualitatis & bonitatis præstare habiturum, cum Dominus repetierit. Ita Villalobos in Sum. tom. 2. tract. 29. diff. 2. n. 2. Rodriguez in Sum. tom. 1. verb. Depositum num. 6. in fine. Et si depositarius ex usu pecuniæ depositæ aliquod lucrum perceperit, idem retinere potest; quia nimirum est fructus solius industriæ. Ita Sotus de Justit. & Jur. lib. 6. Q. 3. §. Aliud enim. Nullum enim gravamen ex hinc alteri infertur: non deponenti, quem suppo-

nimus non prohibuisse usum rei depositario, & hunc esse paratum ad restitutionem ad nutum deponentis, nec cuicumque alteri; cum depositarius ex sua industria, & licito usu lucrum illud acquisiverit: ergo &c. Advertit tamen Bonacina ubi supra §. addit. cum Sylvestro, & aliis, quod, quando pecunia non numerata, clausa, & obsignata depositarii custodiæ committitur, tunc non possit ea uti; censetur enim deponens per hunc modum interdicare ipsi usum.

131. P. P. R. me accuso pariter, quod pignore in securitatem debiti mihi tradito aliquoties usus fuerim.

C. Contractus Pignoris est, quando res mobilis Creditori pro debito obligatur, in quo distinguitur ab Hypotheca: quia in hac regulariter obligatur creditori res immobilis, ut vinea, domus, ager; in Pignore verò, quod traditur in securitatem debiti, est res mobilis, ut Gemmæ, vestes & aliæ similes suppellectiles. Dicat mihi V. D. utebaturne hoc pignore cum licentia Domini? quia hoc modo potuit securissimè uti.

P. P. R. nullam expressam licentiam dedit mihi Dominus eo utendi.

C. Fuitne pignus illud usu consumptibile? hoc enim supposito illius usus non est licitus absque licentia expressa Domini; cum rationabiliter non præsumatur de ejus consensu in usum, post quem est etiam obligatio restituendi Domino id, in quo res impignora-

norata deterior facta est per usum; si autem pignus non esset usu consumptibile: v. g. gemma, aurum, argentum, aut catinus ex simili materia, rationaliter præsumitur de voluntate Domini, ut eo uti possit, ita Villalobos ubi sup. diff. 4. n. 7.

P. P. R. res mihi in pignus data fuit equus, & hoc usus fui pro aliquot itineribus peragendis.

C. Si V. D. hunc equum in pignus non habuisset, conduxissetne alium ad peragenda hæc itinera?

P. Ita P. R.

C. Computavitne V. D. dies, quibus usum equi habuit, in rationem sortis debitæ?

P. Non P. R.

C. Quando res oppignorata est fructifera (ut in præsentī casu est equus) ille, qui accepit pignus, hujus fructus computare debet in rationem sortis debitæ, deductis expensis in custodiendo, alendo &c. equo. Creditor etiam pignus sibi datum alteri oppignorare, vel in hypothecam dare licite potest, quando ex hinc nullum damnum sequitur debitori: postquam verò creditor debitum principale extinxit per fructus ex pignore perceptos, tenetur hoc restituere Domino; ut videre est in Machado tom. 1. lib. 3. part. 5. tract. 11. doc. 2. num. 2. & 5. Qui addit, quòd, quando pro asscuratione dotis traditur Marito aliquod pignus fructiferum, non teneatur computare fructus in rationem sortis

debitæ. Ex cap. salubriter de Usuris notat Villalobos n. 8. ex Lege de las Partidas, non esse licitum alicui dare mutuum fundatum in pignore ea conditione, ut nisi pro tali die rede-merit, censeatur venditum; si tamen pactum fieret, ut si ad certum diem vel tempus solutio facta non fuerit, pignus creditori tunc vendendum sit tali pretio, quod justum aestimatur secundum plurium, vel alicujus tertii boni viri arbitrium, reddito excessu debitori; hoc modo justè & licite ageretur. Si quis sit L. Si fundus 16. §. 6. ff. de Pignor. Communis DD. cum Navar. c. 27. n. 203. Ratio est; quia ejusmodi obligatio debitori imponitur partim in pœnam justam differendæ solutionis, partim ob interesse creditoris, us is indemnus servetur.

132. Hypotheca, ut dixi, est, quando res immobilis obligatur creditori in securitatem debiti absque ejus traditione, ut sit in pignore, estque duplex, una expressa, altera tacita, expressa est, quando res expressè obligatur in securitatem debiti, seu solutionis; tacita est, quando non expressè res obligatur; ex Lege tamen in multis casibus obligatur ad debitum, ut bona Mariti ex dispositione Legis Civilis tacite hypothecata manent in securitatem dotis; & bona Tutoris, & curatoris in securitatem administrationis bonorum Pupilli, aut minoris, & in aliis casibus, quos refert Lessius lib. 2. de Just. cap. 28. dub. 6. n. 34.

& seq. Hypotheca expressa una est generalis, qua omnia bona tam præsentia, quam futura alteri obligantur: particularis est, qua aliqua tantum, & non omnia obligantur. Tacita etiam hypotheca potest esse vel generalis, quando ex dispositione Legis omnia bona obligantur in securitatem solutionis, seu debiti: vel particularis, quando ex ejusdem legis dispositione aliqua tantum obligantur in eandem securitatem.

133. Assuratio, quæ in lege dicitur *fidejussio*, sic definitur. *Est alienæ obligationis in se susceptio, qua quis se obligat ad eam implendam, si debitor principalis non solverit.* Dicitur *alienæ obligationis susceptio*, quia iste contractus est accessorius supponens obligationem principalis debitoris; & tanquam accessorius sequitur naturam principalis: Ita ut fidejussor per hunc contractum non se obliget ad plus, seu magis extensivè, tam quoad substantiam, quam quoad accidentia, quam obligabatur debitor principalis. v. g. ut solvat 100. si principalis debitor solum debeat 50. ut solvat hoc primo anno, si alter obligabatur solvere primum post duos annos &c. ratio patet, cum enim ex dictis fidejussoris obligatio sit accessoria obligationi principali, debent ambo tendere in idem obiectum: dicitur, qua quis se obligat ad eam implendam, quia fidejussor obligatur ad solutionem pro principali, & quidem in opinione probabiliori

ante sententiam Judicis, ut dicit Roderiquez in Sum. verb. *fidejussio* cap. 199. n. 2. quamvis probabile sit in foro conscientie non obligari ante sententiam Judicis, ut habet Machadus ubi sup. doc. 1. n. 6. in fine. additur, si debitor principalis non solverit, quia debitor principalis primò obligatur solvere, & hoc satisfaciente liberatur fidejussor, nec ullum potest haberi jus, aut actio contra ipsum, quousque principalis non fuerit ad iudicium citatus, & à tali fuerit prolata sententia, nisi quando fidejussor hoc privilegium renuntiaret, uti nunc ordinariè fieri solet; vel si clarè constet, quòd principalis solvere non possit; & in aliis casibus relatis ab Antonio Gomez citato à Villal. tom. 2. tr. 29. diffic. 3. n. 2. Si quando plures sunt fidejussores, singuli obligantur in solidum ad solutionem, aut pro rata parte tantum: videri potest in Machado ibidem n. 4. & 5. Quinam autem possint esse fidejussores, quinam non, cum sit quæstio potius ad forum externum, quam internum spectans, ideò eam omitto.

Pars VI.

De Contractu Censûs.

134. Censûs est jus percipiendi annuam pensionem ex re, vel personæ alterius, vel ut alii definiunt, est emptio ac venditio juris, quoad solos redditus singulis annis, certisve temporibus ex re aliquâ solvendos: emptor, qui emit censum ab altero, & cui pensio

sio solvenda est appellatur censuista, vel censualista: venditor autem, qui vendit alteri jus accipiendi pensionem ex re sua, quique pensionesolvere debet, vocatur Censuarius. Dicitur emptio, vel venditio, in quo differt census à pensionibus, quas Rex in Præmium obsequii præstiti confert. Dicitur emptio, vel venditio juris ad differentiam aliorum contractuum, in quibus res veneunt, quia in censu res non venduntur, sed actio, vel jus accipiendi ex re aliquam pensionem: additur ad solos redditus, quia censualista non emit fundum, aut personam, sed solum jus ad redditus ex re sibi solvendos: additur etiam singulis annis, quia singulis annis sed tantum semel in anno redditus solvendi sunt.

135. Census ex parte rei, in qua fundatur, dividitur in Realem, Personalem & Mixtum: realis est, qui constituitur super domum aut vineam, personalis, qui constituitur immediate super aliquam personam. Mixtus vero, qui super personam, & simul rem immediate constituitur, ita ut utraque obligetur ad solvendos fructus. Ex parte modi dividitur Census in consignativum, & resignativum: Census resignativus est, cum quis fundum pleno dominii jure in alterum transfert, donando; vel vili pretio vendendo reservata sibi annua pensione, sive in pecunia, sive in fructibus ex eodem fundo præstanda. De hoc l. ult. Cod. de rerum permut.

Hac ratione Joseph Gen. 47. prædia Ægyptiorum permutatione frumenti Regi Pharaoni acquisita, postea eisdem pleno Jure restituit, constituta in iis annua pensione quintæ partis fructuum exceptis prædiis Sacerdotum. Census consignativus (qui modò ordinariè est in usu) est, quando traditur alteri aliqua summa pecuniæ cum obligatione solvendi annuam pensionem, aut redditum, seu quando certo pretio emitur Jus ad percipiendam pensionem annuam ex re, quæ jam erat alterius, qui pensionemolvere debet, tunc enim emptori à venditore constituitur, & quasi consignatur illud Jus percipiendi annuam pensionem ex tali certa re sua. Ex parte durationis dividitur Census in temporalem, & perpetuum: temporalis est, quo pensio solvenda est ad tempus certum: v. g. ad 10. 20. 100. Annos, & dicitur census determinatus; aut incertum, utpote tempus vitæ, ementis Censualistæ, aut vendentis censuarii, aut alterius Personæ, Parentis, Filii &c. alterutrum concernentis, & hic dicitur census vitalitius. Census perpetuus dicitur, quo pensio stante contractu, cæterisque salvis semper solvenda est, ideoque etiam ad hæredes censuarii, & censualistæ transit: & hic census, si constituatur cum pacto, ut nunquam redimatur, seu ex neutra parte revocari possit, id est neque redimi à venditore, neque ab emptore eodem revendi, dicitur census irre-

dimibilis: si constituatur cum pacto, ut possit redimi, saltem ex parte venditoris, seu Censuarii, dicitur redimibilis.

136. P. P. R. me accuso, quod habeam aliquem scrupulum propter censum cum quadam persona contractum.

C. V. D. fortè angitur scrupulo, quia initum censum constituit super personam, non super bona, qui census dicitur personalis? quamvis enim aliqui admittant tanquam licitum censum personalem; vera tamen, & tuta sententia est, hunc censum esse illicitum, non tantum ex prohibitione Legis positivæ, sed etiam stando in terminis ex interdicto solius Legis naturalis, ut videri potest in Villalobos tom. 2. tract. 23. diff. 2. n. 2. & 3.

P. P. R. census, de quo loquor, fuit realis, & non personalis.

C. Motivum scrupuli fortè est, quia V. D. pensionem æquo majorem accepit? quia contractus censûs est injustus, quando aliquid ultra debitam pensionem accipitur; quantum verò possit annuatim accipi, an sex pro centum, aut plus vel minus, judicium ferendum est juxta leges particulares Regionum, aut consuetudines legitimè introductas, vel secundum viro- rum prudentum judicium, spectatâ naturâ, & qualitâtibus censûs.

P. Meus scrupulus non exinde: cum tantum id, quod regulariter practica- tur, acceperim.

C. Fortè ipsius scrupulus est ex eo, quod pensiones, aut redditus percep- ti excedant valorem capitalis, super quo constitutus est census? licet enim aliqui DD. asserant, injustum esse censum, quando pensiones percipien- dæ excedant valorem capitalis, super quo constitutus est census; licet enim aliqui DD. asserant, injustum esse cen- sum, quando pensiones percipiendæ excedunt summam capitalis; alii ta- men tenent esse licitum in hoc casu ut videre est apud Machadum, ubi suprà tract. 3. doc. 1. num. 5.

P. Neque ex hoc oritur meus scrupulus.

C. Fortassis, quia, cum perierit fun- dus hypothecatus in securitatem red- ditûs, V. D. non destitit ab hoc red- ditu accipiendo? In censu enim merè reali, casu quo pereat res, super quam constitutus est, ipsemet quoque cen- sus perit, ut cum Layman, & aliis dicit Bassæus verb. Censui tom. 1. num. 6.

P. Non periit res, super qua consti- tuebatur census.

C. In quo ergo consistit ipsius scrupulus?

P. P. R. consistit in hoc, quod pro fundando hoc censu nullam pecuniæ summam consignaverim, sed tantum ex quadam quantitate mihi debita ab una persona in solvendo valde morosa constituerim censum, quæ se obliga- vit ad solvendos annuatim proportio- natos fructus.

237. C. Juxta Bullam Papæ Pii V. non

non licet debita antecederet contra-
cta reducere ad censum, nec ex red-
ditibus elapsis eundem augere: utrum
hoc liceat spectato solo Jure naturali,
dubitant Doctores; & licet aliqui id
negent, probabiliter alii concedunt,
ut habet Bassæus verb. Census num.
12. tom. 2. ita tamen, ut fraudes evi-
tentur, & sit æqualitas inter capitale,
& fructus. Et quo patet, ubi Bulla Pii
V. non est acceptata, licitum esse se-
cundum hanc opinionem censum fun-
datum in debitis pro priori contractis,
& quod Bulla Pii V. in Hispania non
fuerit recepta, affirmat Machadus eod.
tract. 3. docum. 3. n. 2. & licet recep-
ta fuisset, ait Megala apud Dianam
part. 1. tract. 8. resol. 43. quod cum
dispositiones ejusdem Bullæ funden-
tur in præsumptione fraudis, hac ces-
sante validus erit in foro conscientiæ
talis census super præcedentibus de-
bitis constitutus, quamvis conditio-
nes à Bulla taxatæ non observentur.
Qui videre optat condiciones pro
censibus à Pio V. in sua Bulla præ-
scriptas, consulat Summam Rodriguez
verb. census cap. 87. Villalobos tom.
2. tract. 23. diffic. 9. & Bassæum verb.
census.

Pars VII.

De Contractibus Cambii, & Societatis.

138. **C**ambium rigorosè sump-
tum est permutatio pecuniæ
pro pecunia, per quod hic contractus
differt ab aliis, in quibus non traditur

pecunia pro pecunia, sed vel merces,
seu res vendibiles pro pecunia, ut in
venditionibus, aut alicujus rei usus,
ut in commodato, Precario, & sic de
reliquis. Dividitur Cambium in Ma-
nuale, vel minutum, & locale, vel
per litteras. Cambium manuale, vel
minutum dicitur, quo pecunia unius
speciei vel materiæ permutatur cum
pecunia alterius formæ, vel materiæ,
utpote major cum minori, vetus cum
nova, patria cum extera, aurea cum
argentea; & dicitur cambium manua-
le, quia de manu ad manum eodem
tempore perfici solet; minutum ve-
rò dicitur, quia plerumque pe-
cuniæ majores cum minutionibus
commutantur. Cambium locale, seu
per litteras dicitur, quo commutatur
pecunia præsens in uno loco cum pe-
cunia absente, & distante in alio loco;
& dicitur cambium per litteras, quia
plerumque litteræ dantur, quibus
mandatur correspondenti, ut in alio
loco pecuniam solvat, vel recipiat.
Dividitur etiam cambium in reale, &
siccum: Cambium reale dicitur, cum
re ipsa una pecunia cum alia quoad
rem, vel locum commutatur; ut au-
rea cum argentea, præsens cum ab-
sente, idque ita, ut subsit justus titu-
lus aliquid inde lucrandi, & hoc vel
est manuale, vel locale, de quibus pau-
lò antè diximus. Cambium siccum
dicitur, quo pecunia pro pecunia da-
tur absque ulla alteratione rei, loci,
vel circumstantiarum; adeò, ut absit
om-

omnis justus titulus lucri, vel auctarii inde capiendi: v. g. Si numeretur pecunia Græcii, ut restituatur Viennæ cambiali cum incremento consueto ad illum locum, sed tamen fictè, quia revera numeratur Græcii, & restituitur Græcii; inde autem dicitur sic cum, quòd careat vero titulo, & quasi humore fecundo pariendi justum lucrum; est enim non reipsa, sed apparenter tantum cambium, re ipsa autem est verum, & merum mutuum, indeque sumptum lucrum vera, & mera usura. Porro is, à quo petitur cambium, ut scilicet pecuniam permutet, dicitur campfor, seu cambista; is vero, qui cambium petit, & ad cujus petitionem alter pecuniam commutat, dicitur campfarius.

139. P. P. R. me accuso, quòd fungens interdum munere campforis, aliquam pecuniam mihi comparaverim.

C. Fuitne hoc lucrum ex cambiis siccis? hæc enim sunt illicita, & usuraria, tum ex declaratione Bullæ Papæ Pii V. in qua damnantur, tum ex eo, quòd cambium siccum sit verum mutuum palliatum, & ex mutuo nihil possit accipi ultra sortem.

P. P. R. mea cambia nec sicca, nec realia fuerunt.

C. Fungebaturne V. D. Telonarii, aut campforis officio à Rege, aut Republica ipsi collato? Quia in hoc casu, dato, quòd nullum habuerit stipendium à Republica, constat potuisse

se assequi justum aliquod lucrum correspondens suo labori, ac beneficio inde Reipublicæ evenienti. Ita Vilalobostom. 2. tract. 24. diffic. 2. n. 1.

P. P. R. nec hoc officium exercui.

C. Fortè ex cambiis aliquod lucrum V. D. cessavit, aut damnum aliquod emerfit? quia ratione lucri cessantis, aut damni emergentis potuisset exigere aliquam utilitatem tali damno, vel lucro proportionatam; quantum verò ex his titulis possit exigi, & accipi, & quo modo, videatur P. Torrecilla in suis consult. moral. tract. 5. Conf. 1. n. 26. & n. 38. & seq.

P. P. R. nullum lucrum cessans, aut damnum emergens fui expertus ex cambio.

C. Fortè V. D. lucrificet per traditionem alicujus monetæ falsæ? quia hoc non licet, quamvis V. D. fuisset cum simili moneta ab aliis personis decepta.

P. Moneta à me tradita fuit bona, & ordinaria.

C. Eratne multitudo accipientium, & paucitas tradentium ad cambium? quia sicut aliæ merces plures valent, & vendi possunt, quando est multitudo emptorum, & penuria mercium; ita moneta in ordine ad cambia plures valet, quando revera plures sunt accipientes ad cambium, & pauci tradentes, ut videri potest in Bonacina disp. 3. de Contract. Q. 5. punct. unc. num. 15.

K k 3

P. Nec

P. Nec ratione hujus tituli lucrum percepi.

C. Quo ergo titulo lucrum percepit?

P. P. R. Specialis titulus mei lucri fuit beneficium factum Campsario per traditionem litterarum, eundem liberando à periculo fortè incurrendo per translationem pecuniæ, & ratione industriæ, qua paratam pecuniam habui in loco, ubi alter eam recepturus erat.

140. C. Campsor licitè potest aliquod lucrum capere ex cambio per litteras, in quo præsentem pecuniam prius recipit hic: v. g. Græcii, ut postea in loco distante v. g. Viennæ, per se ipsum, vel correspondentem suum recipiat alter litteris cambii munitus, qui proinde liberatur ab onere transferendi, ex periculo latronum; hæc enim est industria Campsoris, estque pretio æstimabilis diligentia, & labor exhibendi pecuniam paratam in loco, ubi alter eam indiget: & in hoc casu tres contractus includuntur; primus est commutationis pecuniæ pro pecunia; secundus conductionis, industriæ Campsoris pro tali pretio; & tertius asssecurationis pecuniæ. Videatur R. P. Torrecilla ubi sup. n. 1. & seq. Hoc idem lucrum possunt exigere etiam alii, qui ex officio non sunt Campsores juxta Villalobos supra diff. 3. n. 8. dummodò lex aliqua particularis id non vetet.

141. Contractus Societatis est duo-

rum vel plurium conventio, honestè contracta ad uberiores quæstum, & lucrum commune. Dicitur duorum, vel plurium, quia duo, tres, quatuor aut plures possunt hunc contractum inire. Dicitur, Conventio, in quo Societas convenit cum aliis pactis, aut conventionibus. Dicitur honestè contracta, per quod indicatur, taliter contrahentes ab omni fraude, deceptione, aut lucro illicito debere esse immunes. Dicitur etiam ad uberiores quæstum, quia Contractus Societatis, de quo hic loquimur, non est Societas officiorum, ut illa, quæ vocatur inter fratres, sed quæstiosa, & lucratoria. Additur & lucrum commune, si enim ille tantum, qui confert sortem, sive capitale: v. g. pecuniam, seu mercem, lucrum acquireret, & alteri cui labor & industria negotiandi incumbit, congruum stipendium solveretur, non esset propriè contractus Societatis, sed locationis, & conductionis.

142. Contractus Societatis potest iniri duobus modis; primò, sic ut omnes socii conferant sortem, sive capitale æqualiter, vel inæqualiter, & singulis quoque labor & industria negotiandi incumbat L. Societates §. Societas ff. eodem pro socio. Secundò, sic ut unus vel plures conferant sortem, & alter, vel alii laborem & industriam negotiandi. Et sæpius fieri solet, quòd labor, vel industria socii plus Societati conferat, quàm pecunia, vel merces,

si solus ille naviget, solus peregrinetur, pericula subeat solus &c. Et tunc proportionaliter plus vel minus de lucro participare debet; quare singuli socii debent in societatem aliquid conferre, sive conferant pecuniam, seu mercem, sive industriam, qui majorem hujus contractus notitiam habere cupit, legat Bonacinam tom. 2. disp. 3. de contract. q. 6 per totum.

Pars VIII.

De Contractibus Promissionis, Donationis, Emphyteusis, & Feudi.

143. **P**romissio: est deliberata, & spontanea fidei obligatio facta alteri de re aliqua bona, & possibili. Dicitur deliberata, quia ratione carentes non possunt promittere. Dicitur spontanea, quia si non est libera, id est à deceptione, & coactione, invalida est. Dicitur, fidei obligatio, per quod differt promissio à proposito, quod non inducit obligationem, sicut promissio. Dicitur alteri facta de re bona, quia promissio de re mala non est licita, nec obligat; hoc autem est discrimen inter promissionem factam homini, & promissionem factam Deo: nam ad promissionem factam homini sufficit, ut res promissa sit licita, & sine peccato fieri possit, & si non sit bona moraliter, sed omnino indifferens, vel minus bona, aut majoris boni impeditiva, dummodo utilis sit; sic enim semper placet, & gra-

ta est homini: At verò ad votum, seu promissionem factam Deo requiritur, ut res promissa de se sit bona moraliter, & quidem melior modò oppositò, atque majoris boni non impeditiva: Deus enim non acceptat tanquam rem sibi gratam illud, quod non spectat ad bonum, seu cultum Dei, aut majus bonum impedit. Additur & possibili, nam impossibilium nulla est obligatio, nec quisquam impossibilia rationabiliter promittere potest. Ut promissio facta homini obliget, necessario debet esse externa, nimirum vero interno consensu per verba, vel signa externa sufficienter expresso, & insinuato alteri, cui sit promissio, requiritur etiam, ut sit acceptata, ad hoc ut obligationem pariat saltem ex justitia: ratio est, quia ad inducendam obligationem Justitiæ debet promittens transferre Jus in alterum, scilicet promissarium, per quod is habeat potestatem exigendi rem sibi promissam: at qui hoc Jus non potest transferri in alterum, nisi alter illud velit accipere, atque de facto acceptet: ergo &c. Post acceptationem verò, an obliget sub mortali, vel tantum sub veniali peccato; hoc secundum tenent aliqui Aucthores. Verior sententia est, quòd si promissio sit de re gravi, obliget sub mortali: id totum tamen pendet ex intentione promittentis. Vide Dianam part. 2. tract. 17. resol. 9. Sanchez lib. 1. de Matrim. disp. 5. n. 21. monet, plurimas promissiones excusari à mortali;

tali; quia non intendunt homines se obligare præcisè, & simpliciter, sed quadam benevola honestate, ut jam in proverbium abierit, verba honoris non sunt obligatoria.

144. Donatio breviter ab aliquibus definitur, quòd sit datio liberalis, ab aliis fusiùs, quòd sit liberalis, & irrevocabilis rei propriæ dominii translatio. Dicitur liberalis, quo convenit cum promissione, & differt à mutuo, venditione, & aliis contractibus onerosis. Dicitur & irrevocabilis, quia completa donatione per traditionem rei, sicut transfertur hujus dominium, ita non potest amplius revocari. Dicitur rei propriæ, quia nullus donare potest, quod suum non est. Donatio una est inter vivos; alia causa mortis: donatio inter vivos dicitur, quæ res donatur à vivente viventi transferendo rei dominium in donatarium adhuc in vita donantis, animo scilicet, & voluntate, ut res donata fiat statim donatarii acceptantis, nec unquam ad donatorem revertatur. Et talis donatio inter vivos censetur, quoties absolutè aliquid alteri donatur absque ulla conditione, mentione, vel suspitione mortis, aut sine omni simili addito: donatio mortis causa dicitur, quæ fit à vivente viventi sub conditione mortis secuturæ donantis, si nimirum donans mortuus fuerit, adeoque transfert dominium rei donatæ simpliciter primò post mortem suam, & nihil prorsus antea; sic ut ante mortem semper pro libitu revocari

possit, sicut omnis ultima voluntas; & talis donatio mortis causa censetur, si donans alteri quidpià expressè addat post mortem meam. Donatio inter vivos potest esse absoluta, vel conditionata; modalis, vel causalis, ut videre est in Bassæo tom. 2. verb. donatio num. 2. Potest etiam donatio esse simplex, reciproca, vel remuneratoria: simplex, seu liberalis & merè gratuita dicitur, quæ fit seclusa omni prorsus obligatione tam Justitiæ, quàm gratitudinis ex parte donantis, adeoque absque omni merito donatarii, sed tota quæta fundatur in liberalitate donantis: reciproca est, quando duæ, vel tres vel plures Personæ sibi invicem donant, & redonant: remuneratoria seu antidotalis est, quæ fit ex aliqua obligatione, non quidem Justitiæ, sed gratitudinis ex parte dantis ob merita donatarii, nimirum ad remunerandum beneficium à donatario acceptum. Plura potius ad Leges spectantia habet hæc materia donationis, quæ tanquam minùs necessaria pro Confessariis relinquo, & Lectorem remitto ad alios Authores. Bassæum verb. Donatio Villalobos tom. 2. tr. 20. & ad alios Summistas.

145. Emphyteusis est contractus, quo res immobilis conceditur quoad utile dominium alteri cum obligatione solvendi pensionem certis temporibus Domino proprietatis. Quamvis hic contractus videatur valde similis contractui locationis, & conductionis, in aliquibus tamen

tamen casibus differt ab ipso, ut constabit ex definitionis explicatione. Dicitur Contractus loco generis, per quod convenit cum aliis contractibus. Dicitur quo res immobilis, per quod differt à conductione, in qua res tam mobiles, quàm immobiles conducì possunt, in Emphitheusi verò tantum res immobiles. Dicitur conceditur quoad utile dominium, & per hoc differt à permutatione, emptione, venditione, mutuo nimis patenter, in his enim contractibus non tantum dominium utile, sed plenum transfertur in accipientem; in Emphitheusi autem solum transfertur dominium utile, dominio directo seu proprietate rei semper apud Dominum proprietarium remanente. Additur cum obligatione solvendi pensionem, per quod differt hic contractus à commodato, & precario, in quibus conceditur usus rei gratuito; & hæc pensio potest esse vel pecuniaria, vel fructuaria. Quod si Emphitheuta à tribus annis continuis in Emphitheusi laicà, & duobus in Emphitheusi Ecclesiastica integram pensionem non solvat, ipso Jure cadit in pœnam commissi, resque caduca fit, ut inde Dominus eum expellere possit, quamvis solutione interpellatus non fuerit, prout statuitur utroque Jure L. 2. Cod. de Jure Emphitheutico: ex c. potuit de locato. Excipe, si nulla culpa Emphitheutæ intercesserit; quia ubi culpa non est, neque pœna commissi locum habere

debet. Emphitheusis alia dicitur temporalis, quæ conceditur ad certum tempus, sed longum; scilicet decennium, vicennium: alia vitalitia, quæ conceditur ad dies vitæ: alia hæreditaria vel in perpetuum, vel ad certas tantum generationes, vel masculinas tantum, vel etiam foemininas.

146. Feudum est contractus, quo res immobilis conceditur alteri quoad dominium utile pro fidelitate, servitioque personali exhibendo Domino proprietatis. Per primas particulas numero præcedenti explicatas convenit cum Emphitheusi; per posteriores verò differt, quia in Emphitheusi debetur annua pensio realis pecuniaria, vel fructuaria, eamque Emphitheuta etiam non requisitus solvere tenetur, eaque statuto tempore non soluta cadit in commissum: in Feudo autem solum est obligatio obsequii personalis exhibendi à feudatario, seu vasallo suo Domino, idque modo licito, maxime in bello justo suscepto à Domino, atque ejusmodi obsequia eo ipso, quod personalia sint, positivè non tenetur præstare Vasallus, nisi à Domino requisitus. Vide lib. 2. Feud. tit. 6. & 7. neque ob quodvis negatum obsequium amittitur, seu caducum fit feudum, sed ob causam magnæ ingratitudinis, irreverentiæ, infidelitatis, hostilitatis, injuriæ, vel damni illati Domino in bonis vitæ, famæ, vel fortunæ.

Pars IX.

De Custodibus Portarum, aut Portuum.

147. P. P. R. me accuso, quòd in quadam occasione cum aliqua merce absque solutione vectigalium teloniũ pertransiverim.

C. V. D. obviavitne custodibus, aut officialibus vectigalium?

P. Ita P. R.

C. Convenitne cum ipsis, ad hoc, ut mercis transitum liberum permitterent?

P. Ita P. R. pro quatuor Imperialibus dono datis pacificum transitum obtinui.

C. Suaferuntne V. D. ipsimet custodes, ut aliquid eis largiretur pro ejusmodi transitus permissione, aut V. D. eosdem rogavit oblatione quatuor Imperialium?

P. Ego ipsemet rogavi, ut dissimularent, offerendo eis hanc pecuniam.

C. Pro resolutione hujus casus suppono primò inter custodes, & inter conducentes vectigalia Regia ordinariè iniri contractum conductionis & locationis, vi cuius prædicti custodes se obligant ad fidelem, & diligentem portuum custodiam; quod fuit motivum agendi de hac materia inter cæteros contractus. Suppono secundo, custodes juramentum deposuisse Principi, aut Reipublicæ de fidelitate præstanda in eorum officio, ut dicit Machadus tom. 2. lib. 2. part. 3. tract. 3.

docum. 3. num. 2. Suppono tertio, quòd inducere personam ad peccandum, sit peccatum scandalì, ut docet communis Doctorum.

Hoc supposito V. D. graviter peccavit inducendo custodes ad secum dissimulandum. Et ratio est; quia per hoc custodes peccarunt graviter contra juramentum de fidelitate in officio præstando exhibitum; ergo etiam V. D. eos inducendo graviter deliquit.

148. Aliud esset, si ipsimet custodes sponte se obtulissent ad id silentio prætereundem; in hoc enim casu culpa vacaret traditio illius pecuniæ, & ob eorum malitiam beneficium sibi præstitum. Hoc evidenter infero ex doctrina D. Thom. Valentia, Suarez, & quos citat, & sequitur R. P. Al. ysius de Saragoza in tract. 21. de Sacramentorum, quamvis indignè sit administraturus; juxta quam doctrinam pono syllogismum: In hoc casu notum est poenitenti Ministrum graviter peccaturum administrando Sacramentum cum conscientia peccati mortalis: & hoc non obstante potest licitè petere, ut administret, quia ad id est paratus: atqui quando custos convenit cum viatore de dissimulando, est dispositus, & paratus ad peccandum; ergo licitè poterit uti occasione oblata in propriam utilitatem.

149. Ratio ulterior est; quia non nostro casu patrandum esset scandali committit peccatum scandali ille, qui dicit, aut facit aliquid coram personis jam determinatis ad idem malum auditum, vel visum, ut dictum est supr. tract. 5. cap. 7. n. 58. & cum D. Th. Suarez & aliis sentit Joan. Sanchez in select. disp. 46. num. 11. Diana p. 5. tract. 7. resol. 3. & Bassæus verb. scandalum num. 7. Ergo cum custodes sint determinati ad silentium, & ipsi met ad hoc se se offerant, non erit peccatum eorum silentio uti.

150. Contra Ille, qui accedit ad mulierem jam dispositam ad peccandum, & ab eadem sollicitatus, non ideo non peccat cooperando ipsius peccato: ergo quamvis custos sit dispositus ad tacendum, & se se offerat, non propterea non erit peccatum cooperari transgressioni juramenti ab eodem præstiti. Respondeo, concedendo antecedens, & negando consequentiam; disparitas evidens est; quia accedere ad mulierem per se est peccatum; sed advehere, seu transferre occulte merces non est per se peccatum: & hac ratione peccat ille, qui accedit ad mulierem expositam, non verò ille, qui utitur silentio custodis invitantis, & offerentis liberum transitum suarum mercium. Deinde, ille, qui accedit ad mulierem expositam ab eadem sollicitatus non committit peccatum scandali; quia non inducit, sed inducitur: sed sic est, quod totum peccatum à viatore in

nostro casu patrandum esset scandali activi in custodem: ergo cum hic ipse met jam dispositus, & determinatus sollicitaverit viatorem (ut supponitur) nullum erit in nostro casu peccatum.

151. Si quis verò instaret, dicendo, disparitatem esse inter casum custodum, & alterum petendi administrationem Sacramentorum à Ministro exposito, quem scitur indignè administraturum; quia à Ministro exigitur res, quæ absolute benè, & licetè administrari potest, licet ex sua malitia contrarium contingat; Custos verò nullo modo potest licetè dissimulare cum viatore absque violatione juramenti præstiti. Respondeo, quod licet verum sit disparitatem esse inter prædictos casus, est tamen differentia etiam inter petere, ut fiat res mala, & uti malitiâ alterius in propriam utilitatem absque aliqua suasionem ad malum: Fateor illicitum esse petere aut inducere aliquem, licet perfectè dispositum, & determinatum ad rem intrinsecè malam, & quæ nullo modo licetè fieri potest: (quidquid aliqui opinentur, quibus non assentior) in nostro tamen casu nec petitur, nec inducitur custos ad violandum juramentum; quin potius ipse est, qui inducit, qui petit, & sollicitat.

152. Bassæus quoque verb. custos num. 2. excusat à peccato custodes sylvarum, fluminum, & montium (sic pariter rationari licet de aliis custodibus, qui dissimulant) tribus conditio-

nibus concurrentibus : prima est , quòd custos sciat defraudantem necessitate ductum id agere : secunda , quòd necessitas sit extrema , vel quasi extrema : & tertia , quòd ultra requisita ad arcendam hanc necessitatem non permittat accipere.

Hæc opinio , si necessitas sit extrema , est probabilis ; quia in necessitate extrema non est rationabiliter invitus Dominus vectigalium , aut sylvarum ; nec iuramentum requisitum à custode ad hoc rationabiliter se extendit ; si autem necessitas tantum esset gravis , hæc opinio non potest practicari , cum sit expresse contra declarationem Innocentii XI. in Propositione 36. damnata , ex quo inferitur in dicto casu custodem non peccare dissimulando , nec viatorem peccaturum ad id inducendo , quia ad rem peccaminosam eum non induceret.

153. Quoad in iustitiam , quam V. D. potuit inferre Telonio , pro nunc non loquor , quia in hac materia unusquisque in suo sensu abundat : det mihi campum examinandi maturius , & accuratius casum , & postea resolvam (sic debet se gerere Confessarius , quando proponitur ipsi aliquis casus arduus in materia Iustitiæ , ne se exponat periculo damnificandi unam , vel alterutram partem , nec procedere ad decisionem stante pede more aliquorum , qui tanquam Rotæ sententiam existimant , quidquid debile eorum iudicium ipsis suggerit.) In hac mate-

ria Teloniorum videatur Navarrus in Manuali cap. 17. n. 200. & Bassæus verb. Gabella , ubi plures alii citantur , qui tractant de hac materia.

154. Et ex opinione horum , aliorumque Authorum colligi poterit , an obligetur , vel non ad restitutionem , quicumque defraudat Telonium : pro nunc solum dico Bassæum affirmativam tenere , ac fateri hanc esse communioem opinionem.

155. An autem custos possit sibi retinere dono datum , vel id teneatur restituere viatori donanti ? quamvis Bassæus verb. custos num. 5. sentiat , quòd custos teneatur restituere quantitatem pecuniæ acceptam à viatore , cum quo dissimulavit , hoc fundamento , quòd donum oblatum à viatore non sit perfecte voluntarium , sed mixtum involuntarium , adeoque non possit acquirere dominium , quia metus , ex quo procedit donum , minuit perfectum voluntarium ; hoc tamen intelligit , quando custos extorsione , & violentiâ obtinet pecuniam , non quando præ metu accusationis ipsi datur.

156. Gesta autem per metum gravem communis opinio DD. est non irritari , quando contrahens ex metu est causa ejusdem metus , seu quando metus procedit ab intrinseco : atqui in præsentī casu viator fuit causa sui metus : ergo contractus donationis initus cum custode non obstante hoc metu erit validus. Minor est certa , quia si viator manifestasset suas merces , evitasset

periculum, & metum proprii damni: ergo si ex eo, quod non manifestaverit, hunc metum incurrit, sibi ipsi tanquam causæ imputet. Quare opinor, custodem posse retinere pecuniam à viatore ei traditam, eo fine ut sileat; quamvis peccet dissimulando, ac eundem non manifestando.

Et confirmatur: quia licet contractus ex injusto metu celebratus sit invalidus, non tamen qui ex justo metu: atqui metus, qui est causa hujus contractus donationis est justus, justè enim possunt, & etiam debent custodes accusare transeuntes sine manifestatione mercium: ergo hic contractus donationis est validus, & dominium ex dante transfertur in datarium.

157. Confirmatur secundo ex doctrina Bonacinae de Contract. disp. 3. Q. 1. punct. 2. n. 12. asserentis, quod promissio à Cajo facta Titio ex metu justo accusationis per hunc deferendæ sit valida: atqui custodes possunt justè accusare fraudantes vectigalia: ergo promissio, & donatio facta custodibus non obstante hoc metu erit valida.

158. Hoc idem demùm expressè sentit Villalobos in Sum. 2. part. tract. 11. diff. 9. num. 9. his verbis. Custos, aut publicus Minister, qui pecuniam percepit, ut in prædictis dissimularet, & defacto dissimulavit, licet peccaverit, non obligatur ad restitutionem &c. Machadus etiam ubi sup. num. 5. sic habet, probabilius tamen

est, quod in foro interno non obligentur custodes ad restitutionem lucri comparati in dissimulando, usquedum in foro externo per sententiam declaratoriam Judicis condemnentur; excepto, si custos violentà extorsione tale lucrum obtinuisset, tunc enim licitè id retinere non posset, ut dicit Bassæus suprà.

159. Certum in hac materia est, quod custodes teneantur restituere, aut Reipublicæ, aut solventibus sibi salarium, lucrum illius diei, in qua fidelitatem non observant. Murcia ubi sup. num. 4. quia servus, aut Mercenarius, sui laboris mercedem non potest accipere, si pro suo Domino non laborat: Custos est velut mercenarius, ergo illa die, qua non laborat in beneficio conductoris, non poterit mercedem talis diei recipere.

160. Aliqui parum versati in Theologia morali de doctrina relata dubium aliquod conceperunt, alii nimis latam, alii nimis arctam judicarunt, asserendo, nimium esse scrupulosam opinionem peccare mortaliter viatorem, qui retraheret custodem à sui accusatione. Certissimum tamen, & evidens est, hoc in dubium ferri non posse; quia nemo dubitat, quod custodes graviter peccent contra præstitum juramentum dissimulando cum viatore; prout ait R. P. Leander de Murcia tom. 1. disq. lib. 2. resol. 20. n. 4. his verbis: *Peccant mortaliter, quia violant juramentum præstitum de fideliter*

ter custodiendo. Idem dicit Villalobos part. 2. tract. 11. diffic. 9. num. 1. his verbis: *Custodes, & Ministri publici, qui non funguntur suo officio, prout debent, permissi vè se habendo ad damna, aut ad transitum mercium vitætarum, vel similitum, graviter peccant.* Idem affirmat A. R. P. Martinus de Torrecilla in suis consult. moral. tract. 5. consult. 3. n. 12. fol. 304. secundæ impress. Et in hoc conveniunt DD. Neque dubitandum est, mortale esse peccatum inducere proximum ad graviter peccandum, ut omnes Theologi in tractatu de scandalo docent; & loquendo in terminis de custodibus id affirmat Bonacina de restit. disp. 1. Q. 2. punct. 11. num. 12. ubi dicit; Inducens alium ad peccatum est reus peccati, ad quod inducit: ergo non est res dubia, peccare mortaliter eum, qui inducit custodes ad dissimulandum.

Pars X.

De Ludo.

161. Ludus est Contractus, quo ludentes inter se paciscuntur, ut victori cedat, quod uterque deposuit. Dicitur Contractus tanquam ratio generica, in qua ludus convenit cum aliis contractibus. Ludus per se, & ex natura sua actio mala non est, sed indifferens, si suscipiatur ob competentem, & honestam animi oblectationem, quamvis soleat tempus, quod pretio æstimari non possit, malè absumi, & fieri cum detrimento filiorum, conjugis,

familiæ, &c. Præter alias pessimas consequentias ipsi annexas, ut experientia quotidie docet. De aliquibus spectantibus ad hanc materiam Ludi dicam in 2. parte hujus Praxis tract. 12. c. 2. n. 43. & seqq. ubi discutiam, quænam bona ab Ecclesiasticis ludo exponi possint, & in tract. 14. cap. 2. num. 11. Ubi patebit, an liceat Religiosis pecuniam ludo exponere. Hic tangam id, quod magis practicè in hac materia solet contingere.

162. P. P. R. me accuso de vitio multum ludendi.

C. V. D. luditne ex habitu contracto, & velut consuetudinarie, vel verò semel, aut iterum recreationis gratiâ, vel ludo valde periculoso se exponit?

P. P. R. soleo ludere in ludo satis largo, & parum periculoso.

C. Quamvis ludus intrinsecè non sit malus, ordinariè tamen est peccatum ex accessoriis, & ipsi annexis, ut paulò antè dixi; & per sequentes interrogationes frequentiora resolvam.

163. Solebátne V. D. admiscere fraudes contra leges ludi?

P. P. R. Interdum solebam provocare audacter, & fidè collusorem, ad hoc, ut putaret, vel sibi suaderet meliorem lusum me habere.

C. Hoc licitum est, quia dantur aliquæ fraudes justæ, & licitæ, quæ scilicet secundum leges ludi illius communiter permittuntur: ut simulare metum, & provocare adversarium

ad

ad audacius spondendum, aut si detiores chartas habens de victoria desperans simulet audaciam, & spondionem augeat, ut alter deterritus lusum, & lucrum ipsi cedat, quæ, & similes deceptiones licitæ sunt, Lugo, & alii cum Diana part. 2. tract. 9. resol. 43. Aliæ verò sunt fraudes injustæ, & illicitæ, quæque in tali genere ludi à nullo honesto fiunt, & tolerantur: ut chartas notare, abscondere, permutare, plura puncta signare, decipere in numerandis calculis, aleas falsificare, ex industria alterius chartas inspicere, ludere tertio quodam admonente de sorte adversarii &c. Villalobos cum aliis part. 2. tract. 28. diffic. 4. n. 6. huiusmodi fraudibus contra leges ludi utens peccat, & lucrum restituere tenetur non solum illud, quod ipse mediante tali fraude de facto lucratus est, sed etiam illud, quod victus certò lucraturus fuisset, si fraus victoris non obstitisset. Lucrum verò, quod collusor victus casu, & fortuito præcisus his fraudibus acquisivisset, non tenetur victor restituere, cum hoc lucrum sit incertum, & dubium, & in dubiis melior est conditio possidentis. Cum ergo utens his fraudibus sit in possessione suæ pecuniæ non perditæ, non tenetur ad huius restitutionem.

164. Mihi dicat V. D. coëgitne aliquem ad secum ludendum?

P. Unicum tantum, qui ab initio sponte incepit mecum ludere, post-

modum verò obtento lucro aliquorū regaliū à ludo cessare intendebat, eumque ad continuandum lusum compuli.

C. V. D. peccavit contra iustitiam, quia compellere, & cogere aliquam personam ad agendum id, ad quod nō obligatur, est peccatum contra iustitiam: Collusor nec ad incipiendum, nec ad continuandum lusum obligabatur, licet fuerit lucratus: ergo V. D. peccavit contra iustitiam cogendo, & compellendo ipsum ad continuationem lusū.

165. Dicat mihi V. D. fuitne lucrata postmodum ab illa persona aliquam pecuniam?

P. Ita P. R. aliquot regales fui lucratus.

C. Secundum opinionem Soti lib. 4. de Iustit. Q. 5. art. 2. Caltri de leg. pœnal. cap. 2. concl. 3. Sanchez lib. 4. de Matrim. disp. 10. num. 4. Et aliorum, debet V. D. restituere hoc lucrum personæ violenter compulsæ ad ludendum; quia hæc violentia causat involuntarium mixtum, adeoque V. D. non potest acquirere dominium huius lucri.

166. Sequendo tamen id, quod supra dixi de Custodibus quo ad voluntarium mixtum, nunc pariter dico, quod in opinione probabili V. D. non obligetur ad restitutionem huius postremi lucri. Ita Molina de restit. tract. 2. disp. 516. num. 2. Et alii, quam opinionem ut probabilem tenet Lessign lib.

lib. 2. de Justit. cap. 26. dub. num. 9. Et ratio est; Quia (præscindendo modò à ratione voluntarii mixti) hic contractus ludi non obstante violentia fuit validus; ergo vi hujus contractus potuit acquirere dominium lucri. Consequentia est legitima: antecedens probo: quia si persona ad lufum compulsa lucrata fuisset, secundum omnes acquisivisset dominium ejusmodi lucri sine onere restitutionis: atqui si contractus ludi inceptus, aut per vim continuatus esset invalidus, non posset persona dominium lucri acquirere: ergo contractus non obstante violentia fuit validus.

167. P.P.R. sapè etiam lusi creditâ pecuniâ, nec semper solvi, quod in similibus ludis perdidit.

C. Lusitne V. D. creditò ludo prohibito: v. g. aleis &c.

P. Ita P.R. Quando perdidit ludendo creditò, ludo prohibito lusi.

C. Interfuitne juramentum ex utraque parte solvendi, quidquid alterutra perdidisset?

P. Ita P.R.

C. Primò probabile est, non esse grave peccatum per se loquendo ludere ludo legibus prohibito secluso scandalo, & contemptu, aliòve malo accidentali: Navarrus cap. 20. n. 11. quia est lex tantum pœnalis id prohibens, & leges pœnales probabiliter non obligant in foro conscientia.

Neque est obligatio solvendi id,

quod creditò amissum est ludo prohibito: Lessius lib. 2. de restit. cap. 26. dub. 4. num. 4. Sanchez in Sum. lib. 2. cap. 23. n. 144. Et alii; Cui enim datur actio ad repetendum solutum, datur etiam ad non solvendum: Quia qui ad agendum admittitur, est multò magis ad excipiendum admittendus, cap. qui ad agend. de regul. jur. in 6. Atqui in ludo prohibito datur actio ad repetendum solutum: ergo etiam dabitur ad non solvendum amissum.

168. Citati DD. limitant hanc opinionem, dicendo, quòd accedente juramento solvendi, quidquid perditur ludo prohibito, maneat naturaliter obligatio ad solvendum; quia juramentum de re non mala obligat ad ejus adimplentionem: juramentum solvendi, quod perditur ludo prohibito, est de re non mala: ergo obligat ad ejus adimplentionem. Sed sicut hoc juramentum non confirmat contractum ludi prohibiti, sic momentanea solutione adimpletur: post quam solutionem V. D. habet actionem ad repetendum in judicio solutum: id constat ex cap. quamvis, de pactis, idem tenet Bassæus. Verb. ludus, in supplem. n. 12. §. Sed quid, vel ut ait Diana part. 7. tract. 9. resol. 26. Salas, tract. de ludo dub. 26. n. 8. ante solutionem potest V. D. ab Episcopo petere dispensationem à juramento: quia posita cessat obligatio solvendi ludo prohibito creditò perditum.

169. C. Solebátne V.D. ordinariè perdere in lusu?

P. Ita P. R.

C. Hoc est valde commune ludentibus, & hac ratione illi, qui frequentant lufum exponendo magnam quantitatem pecuniæ, ut plurimū graviter peccant, suntque in malo statu, & absolutionis incapaces, nisi ab hoc vitio abstinere conentur. Villal. p. 2. tr. 28. diffic. 5. n. 18.

Quamvis autem idem Villal. loco citato diffic. 1. num. 6. Filliucius tom. 1. tract. 27. num. 6. Bonacina, & Hurtadus excusent à peccato gravi eos, qui in propriis laribus chartas, lumina &c. collusoribus subministrant, opinio tamen tuta, & communis similes condemnat peccati mortalis: ergo à fortiori debent condemnari, qui diu, & nimium temporis in lusu absumunt, ac notabilem quantitatem eidem exponunt. Consequentiam probō; quia exhibere, ac propriam domum concedere collusoribus, est rem ex sua natura indifferentem subministrare: illi verò, qui experientiā docti notabiliter perdunt in lusu, exercent rem malam, & peccaminosam: ergo si peccant concedentes domum, quantò magis collusores abutentes lusu.

170. P.P.R. me accuso, quòd frequenter luserim cum Filiis familias, & postmodum habui scrupulum, an pecunia ab ipsis ludo exposita fuerit furto ablata Parentibus.

C. Non est dubium, quòd scienter

ludere cum Filiis familias non potest alienare, & carentibus peculio proprio, animo retinendi lucrum, sit grave peccatum; quia, sicut Filius non potest transferre dominium pecuniæ furtivæ, sic neque potest aliquis id acquirere, & consequenter omne lucrum tenetur eorundem Parentibus restituere. Dantur tamen aliqua bona sub dominio Filiorum familias, quorum si jacturam faciant, nullum gravamen inferunt Parentibus, & à lucrantibus retineri possunt. In sequenti capite disseram de bonis, quæ validè à Filiis familias alienari possunt.

171. Pro Coronide hujus materiæ contractuum, ac hujus decimæ partis, in qua dictum est de ludo, qui est contractus à fortuna, & casu potius, quàm ab arte, & industria dependens, operæ pretium duxi de aliis etiam contractibus, qui fortunā reguntur, breviter agere, nempe de Asssecuratione, Sponsione, & Sortibus. Asssecuratio ergo est contractus, quo alienæ rei periculum suscipitur pro pretio aliquo: discrimen Asssecurationis è fidejussione est, quòd fidejussio solum in debitis ex contractu locum habeat, ut si non solvat debitor, solvat fidejussor, adeoque est obligatio accessoria, & non principalis; Asssecuratio verò est obligatio principalis, & respectu cujuscumque rei, etiam vitæ alienæ, & asssecurator non adhibetur accessoriè in subsidium contractus, sed ut principalis in absolutam securitatem. Ut

autem hic contractus affecurationis sit licitus, requiritur primò, ut qui affecurat, habeat bona, quibus totius rei affecuratæ compensationem facere possit, si ea tota pereat, vel partis, si pars pereat; unde qui nulla habet bona, nec habere sperat, affecurare non potest. Secundò, ut sit æqualitas inter pretium, & pericula rei affecurandæ, quod pretium justum certè vel Lex, vel usus communis, vel expertus vir determinabit. Tertio, ut affecuratio sit libera, & non coacta. Quarto, ut affecurator ignorans admoneatur de periculis rei, ut si hæc perpendat, an velit affecurare, & quantum possit petere pro gravamine, quod subit. Quintò, ut res affecuranda existat, & quidem cum periculo, alioquin quid affecurabitur? Unde si Titius petat à Cajo affecurationem certò sciens rem v. g. navim, vel merces jam periisse, invalida erit affecuratio Cajo de navi, vel mercibus, neque Titius à Cajo exigere, vel recipere poterit ejus rei compensationem; quia revera Cajo nihil affecuravit.

172. Sponsio est contractus, quo in re dubia unus pro una parte, alius pro alia spondent, ut is lucretur, qui eventum, vel rei veritatem attigerit. Ubi specialiter notanda est particula quo in re dubia, si quis enim esset certus de rei veritate, non posset spondere, nec pretium depositum lucrari, & retinere, nisi manifestata prius sua certitudine, alter tamen nihilominus con-

tendere, ac deponere velit, asserendo, æqualiter esse certum de ejusdem rei veritate; tunc enim licet spondere, & pretium depositum lucrari poterit; Et licet aliqui Authores reproben hunc Contractum, ab aliis tamen pluribus communiter approbatur, ut videre est in Machado tom. 1. lib. 3. part. 5. tr. 7. doc. 3. num. 2. & addit in num. 3. licitum esse excessum voluntarium in re sponsa, vel deposita, ut quando unus ex spondentibus plus in minus liberè spondet.

173. Contractus sortium est similis contractui Sponsionis, & ex sua natura licitus est, dummodò fervetur æqualitas, & nulla res superstitiosa, aut ars diabolica interveniat, in qua sit pactum explicitum, aut implicitum cum dæmone: de hoc sufficienter actum est in tract. 1. cap. 4. num. 26. & seq.

Cum in præsentis quinti capitis partibus materiam contractuum discussissem, pro complemento doctrinæ, ac notitiæ pertinentis ad septimum præceptum restat adhuc loqui de furtis, quæ particulares aliquæ personæ solent committere in sequentibus capitibus examinanda; injustitias verò, quas aliqui in suis Ministeriis committere solent, reservo mihi pro tractatu 15. & 16. 2. partis hujus praxis.

CAPUT VI.

De Bonis Filiorum Familias, & de eorum Furtis.

174. P. P. R. Confiteor, quòd adhuc sub potestate parentis mei constitutus solebam interdum aliquem regalem ipsi accipere.

C. Fortè quantitas ablata fuit notabilis?

P. P. R. Frequenter in hoc deliqui; quare puto quantitatem ascendere centum Ducatos.

C. Quod accepit, fuitne pro honesta, & juxta suum statum recreatione capienda?

P. P. R. Quidquid accepi, fuit sæpè in hunc finem, & postmodum in rebus illicitis, & profanis totum id consumpsi; fateor pariter, quòd excesserim in accipiendo plus, quàm decencia mei status requireret.

C. Non esset furtum, si filius accipiat ex bonis Patris id, quod ipsi est necessarium pro honesta recreatione juxta conditionem sui statûs, & juxta id, quod alii paris gradus, & dignitatis rationabiliter expendunt; quia ad furtum requiritur, ut Pater sit rationabiliter invitatus; quòd filius accipiat sibi necessaria pro honesta recreatione, Pater non est rationabiliter invitatus: ergo taliter accipere non est furtum. Lessius lib. 2. de Justit. cap. 12. dub. 14. n. 26. & alii.

175. Neque peccavit V. D. contra justitiam expendendo in profanos, & illicitos usus illam quantitatem à Patre

rationabiliter concessam pro honestis usibus. Fagundez in 7. Decalog. lib. 7. cap. 3. n. 4. quia non expendit hanc pecuniam contra voluntatem Patris quoad substantiam, sed tantum quoad modum: Quando Dominus non est rationabiliter invitatus quoad substantiam, licet sit quoad modum, non est peccatum contra justitiam: ergo V. D. non peccavit contra justitiam expendendo in illicitos usus hanc pecuniam. Peccavit tamen peccato prodigalitatis oppositæ virtuti moderationis, quæ virtus inclinatur ad expendendam cum moderamine pecuniam.

Quando autem V. D. accepit aliquid plus, quàm Pater rationabiliter concessisset, vel debuisset concedere pro honestis usibus, peccavit contra justitiam cum onere restitutionis.

176. Quare mihi dicat, quæ quantitas sit ablata excedens quantitatem requisitam ad suas honestas recreationes capiendas?

P. P. R. erit quantitas quinquaginta ducatorum.

C. Et hanc quantitatem furripuitne simul, vel successivè?

P. P. R. modò duos, modò quatuor, & hoc modo hanc summam furripui.

C. Communiter requiritur major quantitas ad peccatum mortale furti respectu Filiorum familias, quàm requiritur ad peccatum mortale respectu extraneorum. Ego judico duplo majorem requiri: v. g. si ab extraneo

valde divite auferre quatuor non sit materia gravis, nec erit talis auferre octo à Patre æqualiter divite: hoc infero ex doctrina Bassai verb. Furtum. 2. num. 1. & Caspensis tract. 18. disp. 5. sect. 1. n. 57. qui cum Lessio docet, quòd auferre octo à Patre mediocriter divite non sit peccatum grave: atqui conveniunt unanimiter DD. quòd auferre quatuor ab extraneo mediocriter divite sit materia gravis: ergo duplò major quantitas requiritur ad hoc, ut furtum filiorum factum parentibus sit grave peccatum.

177. Præterea quando quantitas auferitur non tota simul, sed per furta minuta, requiritur pariter duplò major quantitas, ut materia sit gravis, etiam respectu extraneorum, ita Diana prima part. tract. 6. resol. 347. Ex quo inferitur quadruplò majorem quantitatem requiri, ad hoc ut filius minutuatim auferens à Patre dicatur graviter peccare: v. g. si auferre ab extraneo simul, & semel quatuor regales sit peccatum mortale; ut hoc committat filius auferens à Patre æqualiter divite, requiruntur octo regales; si verò per furta minuta accipit, sexdecim requiruntur. Et quia V.D. excessit hanc quantitatem, ideò gravem materiam constituit.

178. Dicat mihi, hæc quantitas à V.D. in domo sui Patris ablata fuitne ex bonis suis castrensibus, vel quasi castrensibus?

P. P. R. nescio, quænam bona

sint hæc castrensia.

C. Bona castrensia dicuntur illa, quæ filius ratione militiæ acquirit, si ve mobilia sint, si ve immobilia, ut stipendia militiæ, prædæ ex hostibus, donationes Ducum, commilitonum, legata ratione militiæ data à Parentibus filio eunti ad bellum vel obsequium Principis, denique omnia lucra, quæ ex talibus bonis mediante fructu, vel contractu proveniunt. Bona quasi castrensia dicuntur, quæ, licet ratione militiæ acquisita non sint, gaudent tamen privilegio castrensi, eò quòd acquirantur medio etiam ordinato ad bonum commune, utpote illa, quæ filius acquirit ex quocunque officio publico, quod stipendium publicum habet L. 7. cum multo. c. de bonis, quæ liberis. utpote Advocati, Medici, Consilarii, Professores Theologiæ, Juris, Medicinæ, aut unius ex artibus liberalibus non mechanicis. Item quæ filius clericus acquirit ex beneficio, vel officio ecclesiastico, vel ex donatione Principis, & quidquid datur expressè filio, ut sint quasi castrensia, quæ non possunt legitimè fieri, nisi à Principe, vel Domino Superiore tam Patris, quàm filii.

Bonorum Castrensiū, vel quasi castrensiū filius familias plenum, & perfectum dominium habet, ita ut eorum dominium directum, seu proprietas, dominium utile, ac ipsa administratio ad ipsum filium pleno jure spectat independentè à Parente; adeo-

adeoque de ipsis (nisi ætate, vel lege impediatur) liberè possit disponere donando, ludendo, contrahendo &c. absque violatione iustitiæ.

179. P. P. R. ex hoc genere bonorum nihil possedi, solum vineam habui à fratre meæ Matris mihi relictam, & aliam partem, quam pariter frater mei Parentis mihi reliquit.

C. Pars relictæ à fratre Parentis fuitne intuitu Parentis ?

P. Ita P. R. ex singulari affectu, quem habuit erga Patrem, hoc beneficium percepit.

C. Et Vineæ relictæ à fratre matris fuitne quoque relictæ intuitu ipsius matris ?

P. Ita P. R. ipsamet enim rogavit fratrem, qui utpotè valde ei affectus consensit in hoc legatum.

C. Pars vineæ relictæ ipsi à fratre Parentis reputatur inter bona profectitia, ita ut, quæ à filio acquiruntur, sive ex testamento, donatione aut amicitia aliàs non danda nisi intuitu Patris, vocentur bona profectitia, quorum Pater habet dominium directum, & utile, ac ususfructum, & hæc bona profectitia filii, hoc constat ex textu Civili, & Petro de Navarra lib. 3. de rest. cap. 1. n. 34. Sylvester Verb. peculium Q. 3.

180. Vineæ à fratre Matris V. D. relictæ reputatur inter bona adventitia ita ut, quicquid filius acquirit intuitu Matris, dicatur bonum adventitium, cujus filius habet dominium proprie-

tatis, & Pater dominium utile; defuncto autem Patre dominium cedit filio. Ex quo inferitur, quod peccet filius cum onere restitutionis, si ex bonis profectitiis accipiat Patri; quia ejusmodi bonorum filius nullum dominium habet.

181. Inferitur etiam, quod si vivente Patre filius accipiat, aut expendat bona adventitia, peccet, & teneatur ad restitutionem non proprietatis, quia hæc sua est, sed ususfructus à Patre ex eisdem bonis capiendi: v. g. hæc vinea V. D. à fratre suæ Matris tradita, & quæ connumeratur inter bona adventitia, supposito, quod annuatim duodecim mensuras vini fructificaret, & quælibet mensura quadraginta regalibus venderetur, V. D. teneretur restituere Patri æquivalens duodecim mensuris vini (deductis expensis à patre in cultura vineæ faciendis) si verò V. D. venderet, aut vineam destrueret, non obligaretur ad restitutionem pretii proprietatis vineæ, quia hæc spectat ad filium.

Cum igitur V. D. non habeat bona castrensia, vel quasi castrensia, non potuit accipere Patri hos quinquaginta Ducatos, adeoque tenetur eos restituere, nisi ex principiis sequentibus patiat excusationem.

182. Dicat mihi, si V. D. rogasset Patrem pro condonatione, indulsetne ?

P. Ita P. R.; quia singulari affectu semper me profectus est.

M m 3

C. Quam-

C. Quamvis Lex Civilis communiter irritet donationem factam à Patre filio inter vivos; mortuo tamen Patre dicta donatio confirmatur, si ejus summa non excedat id, quod Leges municipales sanciunt. In Regno Navarræ minor est difficultas propter libertatem testandi, cum bonorum, quæ titulo majoratûs, & primogenituræ non sunt vinculata, possint hæredem instituere quemlibet extraneum, dummodò relinquant filiis congruum, & filiabus sufficientem dotem ad decenter Matrimonium contrahendum. Et cum V. D. ex affectu speciali Patris erga se de ejus condonatione præsumat, à restitutione 50. Ducatorum liberatur.

Hac doctrina notanda est Confessariis pro Nepotibus, qui eorum Patruis quædam minima furantur, & minores fratres majoribus, hos enim Patruos, & majores, prudenter præsumitur, habitâ, notitiâ fore, condonatos, nec fuisse quoad substantiam inuitos, sed tantum quoad modum; adeoque similia furta culpam venialem non excedere.

183. Unicam limitationem potest prædicta doctrina pati, quæ per sequentem interrogationem examinabitur. Dicat mihi: ob quinquaginta hos ducatos clam acceptos, quos V. D. præsumit Patrem ipsi condonatum, patienturne detrimentum fratres, aut sorores quoad honestum Matrimonium contrahendum? quia

cum detrimento victûs, aut dotis aliorum filiorum non potest pater taliter remittere, aut condonare.

P. P. R. præcisè his 50. Ducatis meis fratribus, & sororibus remansit sufficiens, & congrua dos: ast habeo scrupulum fundatum in hoc, quod meus Parens in testamento disposuerit, ut de sua substantia omnes filii æqualem partem haberent: debeone in partitione hæreditatis cum fratribus computare in meam partem quinquaginta Ducatos?

C. Hoc non obstat, quò minus V. D. possit æqualiter cum fratribus participare de hæreditate, quando probabiliter præsumit, quod Pater condonaturus esset quinquaginta Ducatos; suppositâ enim hac præsumptâ donatione voluntas Patris esset, ut residuum æqualiter inter suos filios divideretur.

184. Ut majori tamen cautelâ, & securitate procedamus, dicat mihi, scitne V. D. quòd fratres similiter fuerint furati?

P. P. R. pro certo teneo, quòd fratres tantum acceperint, si non plus, quàm ego, quilibet enim surripiebat, quidquid poterat.

C. Si ergo ipsi non computant id, quod abstulerunt, sed æqualiter participant de hæreditate, idem potest V. D. facere. Ita Fagundez in 7. Decalog. lib. 7. cap. 3. n. 6. Res practica frequenter à filiis familias, quòd alterutri soleant Parentibus eorum furari,

rari, modò frumentum, modò Oleum, modò Vinum, & similia; & quando dividenda est paterna substantia, omnes silent, & pro justa compensatione damni sibi invicem illati nullam mentionem faciunt de rebus promiscuè ablatis. Parentes autem, ut antecederet dixi, tantum quoad modum censentur inviti, quando id, quod aufertur, utiliter impendi intenditur.

185. Majori adhuc securitate potest hæc quantitas compensari, quare necessarium est scire, an V.D. inservierit, vel gesserit negotia Patris aliquo tempore.

P. Ita P. R. per quatuor integros annos gessi negotia ipsius, ita, ut meo labore, & industria eximerim Parentem ab onere alendi, & solvendi famulum.

C. pro hoc labore, & industria habuitne V.D. aliquam solutionem à Parente?

P. Non P. R. nihil aliud præter alimenta habui.

C. Ex hoc unico ergo titulo posset V.D. retinere hanc summam, quia opinio communis est, quòd filius familias possit exigere à Parente stipendium pro obsequio indebito, quantum daretur extraneo, detractis tamen expensis, quas Pater tunc in illo alendo faciebat; addunt aliqui, ad hoc requiri, ut filius protestetur se nolle in his operibus, & obsequiis extraordinariis gratis servire, seu ut ostendat

expressè, vel tacitè, se velle lucrari; si filius non audeat hoc manifestare Patri ob reverentiam, seu ob metum reverentialem, aut quia Pater repugnaret, poterit filius clàm sibi compensare. Layman lib. 3. tract. 4. cap. 8. num. 12. Et cum communi P. Moya in select. tract. 6. Miscellan. disp. 4. Q. 1. n. 2. & 5.

186. P.P.R. Confiteor, quòd alius meæ Matris consanguineus viginti Ducatos in parata pecunia mihi reliquerit, quos pariter sine consensu Patris consumpsi.

C. Hæc pecunia fuitne ipsi relicta intuitu Matris?

P. Ita P. R.

C. Pro resolutione hujus casus advertendum est primò, tria genera fructuum dari: aliqui sunt merè naturales, alii mixti, & alii industriales: naturales sunt illi, quos terra absque humana cultura reddit: v. g. herba in pratis, plantæ in montibus, & sylvis: mixti sunt illi, quos terra producit addita hominum cooperatione, ac industria: v. g. fructus in vineis, seminat, & conductio domuum, ac animalium: industriales dicuntur, qui solum procedunt ab humana industria, non ex rei fecunditate: v. g. pecunia, quæ ex sua natura sterilis est, & humana industria fecundam, & fructiferam reddit per negotiationem.

187. Advertendum secundò, hanc pecuniam à V.D. perceptam connu-

mera-

merari inter bona adventitia, cum intuitu Matris eandem acquisiverit. Ex quo inferitur, quod V.D. licet potuerit absque gravamine, & consensu Patris eam expendere: siquidem bonorum adventitiorum Pater solum dominium utile, seu usum fructum, & administrationem habet, filius vero dominium directum, seu rei proprietatem: atqui pecunia non potest habere usum fructum, cum ex natura sua sit infructifera: ergo nullum damnum intulit Patri absque ejus consensu eandem expendendo. Quamvis possit esse peccatum contra aliam virtutem, si immoderate consumpta fuit, & potuit etiam inferri damnum Patri, si fuit campfor, aut alios contractus inivit, in quibus sua industria poterat fructiferam reddere pecuniam.

CAPUT VII.

De Furtis Maritorum respectu Uxorum.

188. **P** P.R. dico meam culpam, quod in recreationes, & profanos usus aliqua bona domestica consumpserim.

C. Quod consumpsit, fuitne ex dote uxoris? quia licet Maritus habeat (dum vivit) administrationem dotis, dominium tamen spectat ad uxorem, & defuncto Marito, integra dos est restituenda.

P. P.R. non fuit ex bonis dotalibus.

C. Fortè ex bonis acquisitis?

P. Ita P.R.

C. Eratne notabilis summa res consumpta?

P. Ita P. R. fuit notabilis.

C. Bona acquisita à Marito, & uxore constante Matrimonio, ambobus communia sunt, & licet Maritus administrationem habeat, peccat contra justitiam, & temperantiam in ludos, & usus illicitos ea expendendo. Quamvis autem Navarrus in summa cap. 17. num. 155. doceat, Maritum non obligari restituere uxori benè, vel malè consumptam partem bonorum acquisitorum, quia pro bonis adventitiis habentur illa quæ tempore divortii, aut mortis inveniuntur; hæc opinio tamen Navarri est contra communem, quæ docet Maritum teneri ad restitutionem illius portionis illicitè consumptæ ex bonis, quæ supersunt, & sibi obtingunt. Petrus de Navarra lib. 3. cap. 1. n. 114. Covarruvias & alii, quos citat, & sequitur Vilalobos part. 2. tract. 13. diffic. 9. n. 3. Et ratio est; quia qui dissipat, & absumit rem alienam invito Domino, peccat contra justitiam cum onere restitutionis: dimidium bonorum acquisitorum spectat ad uxorem: ergo Maritus ea absumens invita rationabiliter uxore, peccat contra justitiam cum onere restitutionis.

Ceterum citra peccatum potest Maritus de bonis acquisitis facere aliquas expensas, præsertim ad donationes liberales, maxime remuneratorias, eleemosynas, recreationes, vel ludos

ludos honestos suo statui congruos, & secundum consuetudinem aliorum suæ conditionis virorum. Molina, & alii, quos citat, & sequitur Sanchez in consil. tom. 1. lib. 1. cap. 6. dub. 7. n. 8. quia in hoc non est rationabiliter invita uxor.

189. P. P. R. dico meam culpam, quod de his bonis acquisitis aliquam quantitatem Fratri meo valde egeno dederim.

C. Juxta opinionem Antonii Gomez leg. 5. Tauri n. 73. Casanei, & aliorum, quos citat Thomas Sanchez ubi supr. n. 6. universaliter docentium, quod Maritus possit de bonis acquisitis facere donationes, V. D. non peccavit donando hanc quantitatem suo Fratri. Opinio tamen contraria est communis, & vera, quam sequitur idemet Sanchez ibid. num. 3. quia simplex administrator nequit de bonis, quæ administrat, facere donationes: Maritus est merus administrator bonorum acquisitorum: ergo de his nequit facere donationes: Major est certa, quia in donationibus transfertur dominium ex dante in datarium: administrator non potest transferre dominium bonorum, quæ administrat: ergo nec ea donare. Minor probatur; quia qui non habet dominium rei, non potest illud in alium transferre: administrator non habet dominium bonorum, quæ administrat: ergo non potest transferre dominium.

Et ita V. D. de sua portione horum

bonorum acquisitorum potuit donationem facere suo fratri egeno; idem dico, si habet Parentes aut filios ex alio matrimonio in necessitate constitutos. Sanchez ubi supr. n. 12. cum Corduba, & aliis, Bartolus, & alii, quos citat, & sequitur Villalobos ubi supr. num. 6. quia hujus partis bonorum non tantum V. D. est administrator, verum etiam dominium habet.

C A P U T. VIII.

De Furtis Uxorum respectu Maritorum.

190. P. P. R. me accuso, quod aliquid dem filio ex alio Marito egenti alimentis.

C. Quod dat huic suo filio, estne ex bonis paraphernalibus?

P. Cujus generis sunt hæc bona?

C. Bona paraphernalia ea dicuntur, quæ habet uxor præter dotem undecumque, sive illa, quæ uxor in contractu Matrimonii sibi reservavit, sive illa, quæ contracto Matrimonio acquisivit donatione, legato, aut alia ratione, sive illa, quæ uxor suo labore, & industria acquisivit, præcisus tamen operis, & obsequiis debitis familiæ; & horum bonorum, sicut uxor habet dominium, & administrationem, ita quoque ad libitum ea impendere, & dispensare potest.

P. P. R. Hujus generis bona non habeo.

C. Quod dispensavit filio, fuitne ex donis dotalibus? licet enim horum bonorum dominium, & proprietas ad

uxorem spectet; quia tamen eorum administratio, usus, & fructus durante Matrimonio ad Maritum Jure pertinent, ideò si uxor auferat aliquid notabile ex his bonis Marito ferò, graviter, & quoad substantiam invito, peccat mortaliter cum obligatione restitutionis. D. Thomas 2.2. Q. 62. in Sum. cap. 17. n. 153. & est communis.

P.P.R. quod filio dedi, fuit ex bonis acquisitis.

191. C. Quamvis bonorum acquisitionum administratio spectet ad Maritum, opinio tamen probabilis est, quòd uxor habens ex alio Marito filios: aut parentes egenos, possit his ex iis succurrere, aut etiam ex bonis dotilibus, si Maritus hoc negligit. Petrus de Navarra, & Corduba apud Lessium lib. 2. de Justit. cap. 12. dub. 14. sub n. 88. Villalobos ubi suprà diff. 8. n. 6. Et ratio est; quia Maritus nequit esse rationabiliter invitatus, quòd uxor adimpleat, cum possit id, ad quod Lex naturalis ipsam obligat: atqui Lex naturæ obligat ad præbenda alimenta necessaria filiis, & parentibus egenis: ergo Maritus nequit esse rationabiliter invitatus, quòd uxor iisdem succurrat.

192. P.P.R. ex his bonis acquisitis aliquid etiam uni meæ sorori paupercula impertivi.

C. potuit hoc facere secundum opinionem probabilem Petri de Navarra lib. 3. cap. 1. n. 151. & aliorum: hoc

constat ex Lege Fori L. 1. tit. 8. lib. 3. For. Sed ut benè advertit Lessius ubi suprà, quando postmodum venit ad partitionem bonorum acquisitionum, uxor in suam partem debet conferre ea, quæ tradidit parentibus, filiis, aut Sororibus in egestate constitutis.

193. P.P.R. me accuso, quòd subinde meus maritus soleat domum ferre aliquem agniculum, aut modicum frumenti furtivi præcipiendo, ut pro familia alenda iis utar.

C. Consensitne in hoc voluntariè?

P. Non P.R. quinimò aliquoties positivè restiti, ex quo non nisi amaritudinem & tribulationem reportavi.

C. Cum ergo illibenter utatur rebus furtivis, sed tantum præ timore Mariti, non peccat, ut ait Remigius in sum. adjunct. tract. 2. cap. 7. §. 6. num. 6. Quamvis indubium existimem, quòd ratione rei acceptæ tam Maritus, quam ipsa obligentur ad restitutionem ex bonis communibus, aut acquisitis faciendam.

194. P.P.R. meus Maritus est adeò tenax, ut sicut ignorat, quantum requiratur pro sustentatione unius familiæ, ita quoque parcè se gerit in præbendo necessaria, quare pro his clam accipio, ut mihi, & familiæ consulam.

C. licitè hoc agit, quia in hoc Maritus est irrationabiliter invitatus. Petrus de Navarra ubi sup. n. 89. quod idem dico de iis, quæ pertinent ad honestas recreationes, decentes eleemosynas,

& largitiones juxta consuetudinem aliarum suæ conditionis faminarum: Lessius lib. 2. de Justit. cap. 12. dub. 14. n. 85. Molina dip. 274. quamvis expressè vetet Maritus, quia in his omnibus est irrationabiliter invitus.

C A P U T IX.

De Furtis Famulorum.

195. **P.** P. R. me accuso, quòd in domo mei Domini aliqua surripuerim.

C. Sùntne hæc comestibilia?

P. Ita P. R. sed etiam de non comestibilibus abstuli.

C. Hæc comestibilia pro se, vel pro aliis abstulit?

P. P. R. aliquando pro me, aliquando pro meis amicis.

C. Famuli auferendo à suis Domini in notabili quantitate tam esculentia, & poculenta, quàm alia mobilia, vel pecuniaria, ut dent aliis, vel ut de iis elemosynam faciant, peccant mortaliter peccato furti. Villalobos. p. 2. tract. 13. diffic. 10. num 1. & 2. nisi probabilis esset præsumptio de consensu Dominorum, in quo casu ex voluntate præsumpta ablatis similibus declinaret à furto: possunt tamen famuli excusari à mortali, quando minimam quantitatem victualium successivè furantur, quæ sit notabilis progressu temporis, modò illam convertant in proprium usum; in hoc enim casu Domini non censentur inviti quoad substantiam rei, sed potius quo-

ad modum accipiendi; modus autem accipiendi contra voluntatem Domini non sufficit per se ad peccatum mortale, ita Navarrus cap. 17. n. 138. & alii, quos citat clavis Regia lib. 9. cap. 26. num. 20. Dixi, modò convertant in proprium usum; nam si accipiant notabilem quantitatem victualium ad vendendum, vel ludendum, vel consumendum cum exteris, peccant mortaliter peccato furti: Domini enim censentur inviti etiam quoad substantiam. Ita P. Navarrus & Clavis Regia loco cit.

196. P. P. R. me accuso, quòd, videndo furto auferri mei Domini vestitum, cum potuissem impedire, id neglexi.

C. Fuitne ipsi commissæ cura rerum domesticarum sui Domini? quia hoc posito ex justitia tenebatur eas custodire; secus faciendo peccavit contra justitiam cum onere restitutionis. Layman lib. 3. sect. 5. tract. 2. cap. 5. n. 7. Navarrus cap. 14. num. 7. & alii docentes, quòd cui concredita est cura, & custodia alicujus rei, v. g. œconomo cura rerum familiarum: si sua culpa pereunt, aut auferuntur, obligetur ad restitutionem: ergo si Dominus commisit ei curam rei domesticæ, obligatur ad restitutionem vestitus, cujus furtum non impedivit.

P. P. R. non fuit mihi commissæ cura particularis rem custodiendi.

197. C. Illi, qui hanc rem abstulerunt, erantne confamuli in eadem domo?

domo : quia si ita esset, quamvis peccaverit contra charitatem non impediendo furtum, non peccavit tamen contra justitiam, nec obligatur ad restitutionem, supposito, quòd ex officio rem domesticam custodire ipsi non incuberit. Sotus, Lessius, & alii citati à Diana part. 4. tract. 5. resol. 54.

P. P. R. qui vestimentum furati sunt, erant fures extranei.

C. In hoc casu docet Sotus lib. 4. de just. Q. 7. art. 3. Navarrus lib. 3. cap. 1. n. 22. Plerique alii, quòd ipse peccaverit contra justitiam cum obligatione restitutionis; quia famulus, ut famulus tenetur ex justitia : qui non satisfacit obligationi ex justitia, tenetur ad restitutionem : ergo &c.

Quamvis Machadus tom. 6. lib. 6. part. 2. tract. 11. docum. 2. & cum Salonio, & aliis Trullench in Decalog. tom. 2. lib. 7. cap. 13. dub. 3. num. 5. asserant, quòd si famulo non sit recommendata custodia alicujus rei, licet peccet contra charitatem non impediendo damna, quæ per furtum Domino inferuntur, non tamen peccet contra justitiam; & consequenter nō obligatur ad restitutionem, sive fur sit domesticus, sive extraneus. Et ratio est; quia discrimen aliquod debet assignari inter illum, qui specialem curam habet alicujus rei in particulari, & alium, qui habet in comuni, prout est famulus ille, qui habet curam in particulari, obligatur ex officio

custodire rem sibi concreditam : ergo ille, qui habet solum in comuni, ut famulus, non obligatur ex officio ad ejusdem custodiam non impediendo ejus furtum : ergo &c.

198. P. P. R. me accuso, quòd è domo Domini mei decesserim nondum elapso anno.

C. Decessitne spontaneè, fortè ex spe majus stipendium alibi acquirendi? quia hæc non est causa sufficiens discedendi ante tempus præfixum in conductione. Petrus de Navarra ubi sup. num. 205. & est peccatum mortale contra justitiam cum onere resarciendi damnum inde secutum Domino. Omnis enim contractus onerosus validus obligat ex justitia ad sui adimplerionem : inter famulum, & Dominum est contractus onerosus validus : ex parte quidem famuli complendi tempus præscriptum ; ex parte verò Domini solvendi eidem mercedem : ergo ex justitia obligat ad sui adimplerionem.

P. P. R. Spontaneè discessi, quia tam asperam vitam ducere debui, ut amplius sufferre non potuissem.

C. Hæc igitur fuit causa sufficiens recedendi ante lapsum terminum, quia contractus non est validus, quando ignorantur in contrahendo circumstantiæ, quibus præcognitis vir prudens, & constans ad contrahendum non procederet : Condicio nimis aspera Domini, est circumstantia quæ virum quemcumque prudentem re-

traheret à contractu ei inserviendi : ergo hic contractus non est validus.

199. Hic notandum est ex doctrina Villalobos part. 2. tract. 13. diffic. 10. n. 4. Asserentis, ordinariè non peccare graviter famulos recedentes à Dominis antè elapsum annum, cum ex hinc leve damnum sequatur Dominis ob facilitatem inveniendi alios famulos defectum abeuntium supplentes.

C. Dicar mihi, percepitne stipendium ad ratam temporis, in quo suam præstitit operam pretio æstimabilem?

P. Ita P. R.

C. Inivitne pactum cum Domino, quòd si ante finitum tempus discederet, nulla solutio danda esset?

P. Non P. R.

C. Quamvis famulus discedat à domo sui Domini ante lapsum anni, secluso tamen alio pacto aut conventionne, non est deneganda merces ad ratam temporis in famulatu impensæ. Ita Bonacina tom. 2. disp. 3. de contract. Q. 7. punct. 4. n. 11.

CAPUT X.

De Furtis Dominorum.

200. **P.** P. R. me accuso, quòd propter discessum mei famuli nondum elapso anno constituto denegaverim illi stipendium ad ratam temporis, in quo perseveravit in famulatu.

C. Quamvis in foro externo posset V. D. ab hac solutione eximi, in foro tamen conscientie tenetur ex iustitia

ad solutionem mercedis ad ratam temporis, in quo inservivit, ut paulò antè dixi, quòd docet etiam Valderus in different. 4. Rebellus apud Dianam part. 3. tract. 6. resol. 15. Solùm poterit V. D. excusari ab hac solutione concurrentibus sequentibus circumstantiis.

201. Fuitne aliquo tempore hic famulus infirmus in domo V. D.

P. Ita P. R.

C. Expenditne pecuniam pro ipsius cura?

P. Ita P. R.

C. Quantum expendit?

P. P. R. Triginta regales.

C. Quantum de pecunia se datum promisit?

P. P. R. Viginti Ducatos.

C. Et quanto tempore ipsi inservivit, ut sanus?

P. P. R. Tribus mensibus.

C. Ergo pro his tribus mensibus V. D. tenebatur ei solvere quinque Ducatos; quia tres menses sunt quarta pars anni, & quarta pars ejus stipendii nempe viginti Ducatorum sunt quinque ducati: Ex his quinque Ducatis V. D. detrahat triginta regales consumptos in ipsius cura, & ceterum ipsi solvat.

202. Dicat mihi, propter discessum hujus famuli sustinuitne V. D. aliquod damnum?

P. Non P. R. Quia immediate alium famulum inveni.

C. Si casus hic contigisset tempore, quo

quo ob difficultatem inveniendi alium famulum V. D. alicui detrimento succubuisse: v. g. tempore seminandi, metendi, vindemiandi, tunc ex quinque ducatis posset V. D. detrahre tantundem ad ratam damni passi ex carentia famuli dicto tempore. Valderus ubi sup. Rebellus apud Dianam ibid.

Ex hinc infertur, quod famulus, qui in hoc casu nullam obtinuit mercedem à Domino, possit clam sibi compensare ad æqualitatem debitæ sibi mercedis.

203. P. P. R. me accuso, quod domo expulerim alium famulum, quia ægrè tuli ipsius famulatum.

C. V. D. præbuitne ipsi stipendium ad ratam temporis, in quo inservivit?

P. Ita P. R.

C. Dimissus famulus invenitne illicò alium Dominum, cui posset inservire?

P. P. R. elapsus est aliquis mensis, in quo non potuit præstare suum famulatum.

C. Antequam dimitteret famulum, admonuitne eum, ut alium sibi quæreretur Dominum?

P. Non P. R.

C. Dominus, qui dimittit famulum nondum elapso termino constituto, tenetur ad integram mercedis solutionem, nisi fortè ex gravissima causa ducatur ad eum dimittendum. Ita Bonacina supr. num. 11. Ratio est; quia conductor tenetur solvere pensionem, quando non est usus re conducta ob

culpam, & impedimentum ipsius conductoris. L. qui operas ff. Locat. si tamen ex justa causa eum dimittat, ad id non tenetur; Quia sicut famulus potest ex legitima causa deferere Dominum ante lapsum anni; sic pariter Dominus poterit ex rationabili causa eum dimittere, tempestivè tamen debet, si possibile est, hanc suam intentionem famulo manifestare, ad hoc, ut alium sibi quærat Dominum. Quapropter ut benè notat Villa obos ubi supr. graviter ut plurimum peccant Domini expellentes famulos benè se gerentes ante lapsum anni cum onere resarciendi damna, quæ patiuntur; cum enim famuli ordinariè sint de genere pauperum, & egenorum, si per mensem oblivioni tradantur, quidquid per integrum annum sunt lucrati, absumunt.

204. Hic advertat Confessarius, quàm plures dari Dominos fame destituentes famulos; alios, qui volunt, ut benè induti incedant, stipendium tamen ipsis debitum solvere recusant: & alios detinentes mercedem pauperculis mercenariis non reflectendo, quod huiusmodi personæ sint valde egentes, & quod iis majus damnum inferat detentio unius regalis, quàm octo Dominis: hos ergo Confessarius nervosè arguat, exponendo pariter famulis, quod, quantumvis in domo Dominorum sibi necessaria comestibilia accipiant, aut compensationem detentæ mercedis, (si hæc à Domino subtrahatur) sibi approprient, non

pec-

peccent; ad quem casum non extenditur Propositio 37. damnata ab Innocentio XI. ut patebit ex ejusdem explicatione.

Econtrà dantur alii famuli, qui recipientes à Dominiis congruum victum, & justum stipendium triumphant, ac ultra conditionem sui status lautè vivere contendunt; videmus enim quàm plures famulorum uxores, quæ licèt exiguo, ac tenui salario fruuntur, serica tamen aliave vestium pompâ statui suo penitus incongruâ ornari, quâ Spartâ verò triviales hæ Junones ista sibi adiscant? tu divina-veris.

CAPUT XI.

De Decimis, Primitiis, & Oblationibus.

205. Proprius locus tractandi de decimis, & primitiis est quintum præceptum Ecclesiæ eas præcipientis; sed ut etiam in Decalogo fiat earum mentio, visum est mihi non esse abs re de his in hoc septimo præcepto differere, in quo de furto, & restitutione agitur, nam ille, qui non solvit decimas, aut primitias, peccat peccato furti cum onere restitutionis. Suppono autem, quòd decimæ juxta definitionem communiter traditam à DD. sint, pars decima fructuum Ministris Ecclesiæ ob Spirituale ministerium ipsorum, debita ex omnibus bonis fructiferis. Et licèt secundum opinionem communiorum deci-

mæ sint subsidium Sacerdotibus debitum Jure naturali, & Divino propter Ministerium Spirituum: si tamen considerentur secundum suam quotam, ut sunt decima pars fructuum, est debitum Jure Ecclesiastico, ut videri potest apud Machadum tom. 1. lib. 2. part. 4. tract. 10. doc. 1. num. 1. Hanc autem quotam seu decimam partem Ecclesia justè taxavit: tum ad imitationem Dei, qui eam in veterilege taxaverat: etenim ex duodecim tribubus, quibus totus populus Judaicus constabat, unam elegit Dominus scilicet Leviticam, ex qua sibi Ministros faceret; & quia hi Divino Ministerio occupati agriculturæ vacare non poterant, aliis præcepit tribubus, ut ex terræ fructibus, quos colligebant, decimam partem singuli darent in sustentationem hujus tribus, quæ in Templo Divino Ministerio occupata erat, & hæc quota decima dicebatur: tum quia Ministri Ecclesiæ indigent decimis, non solum, ut ipsi alantur, verum etiam, ne contemptibiles aliis existant, si pauperes essent.

206. P. P. R. Me accuso, quòd hoc anno non solverim decimas.

C. Ex qua re V. D. omisit decimasolvere?

P. P. R. Ex frumento, & animalibus.

C. Tria genera fructuum distinguunt DD. aliqui enim fructus sunt prædiales, alii personales, alii mixti: sic pariter

riter decimæ sumpta distinctione ex his bonis, quibus debentur, & solvendæ sunt, vel sunt personales, quæ solvuntur ex fructibus, quos homo facit suâ industriâ, ut ex mercatura, venatione, piscatione, bello, ludo, & aliis actibus: vel prædiales, quæ ex terræ fructibus proveniunt, ut est Vinum, Oleum, frumentum, olera, rapæ, castaneæ, legumina, poma, pira, fœnum, palea, cauli, lupini, & alii fructus: vel mixtæ, quæ partim ex hominis industria, partim ex prædiis proveniunt, ut lana, lac, caseus &c. Consuetudo in toto ferè orbe Christiano legitime præscripta invaluit, ut decimæ personales non solvantur, sed solæ prædiales, & quædam mixtæ sunt in usu, reliquis consuetudine, & tacita condonatione Ecclesiæ abolitis. Secundi, & tertii generis decimæ sunt, quas V. D. non solvit, & per hanc omissionem graviter peccavit contra justitiam, & Religionem: contra justitiam quidem, quia inter Ministros Ecclesiæ, & Parochianos est quasi contractus, quo obligantur Ministri ad spiritualia suppeditanda, & parochiani ad subministranda temporalia pro congrua eorum sustentatione. Peccavit etiam contra virtutem Religionis; quia decimæ solvuntur in recognitionem dominii universalis Dei, tanquam Auctoris omnium bonorum temporalium; adeoque talis solutio pertinet ad virtutem Religionis, ejusque omissio est Sacrilegium. Lessius lib. 2. de Justit. cap.

29. dub. 1. num. 8. Castropalaus tom. 2. tract. 10. disp. unic. punct. 2. n. 10. quamvis Bonacinæ propriè, & strictè loquendo non videatur Sacrilegium; quia decimæ secundum se sunt res merè temporales, nec usui sacro, ut sic videtur, destinata. Sic ille tom. 2. de præceptis Ecclesiæ disp. ult. Q. 5. p. 3. Ejusdem opinionis est Layman. lib. 4. tract. 6. cap. 2. num. 3. ubi ait: Quodammodo Sacrilegus est erga Deum, qui decimas fraudat, non dicit, absolute, & in rigore sacrilegium, sed quodam modo.

207. P. P. R. mea culpa non accidit, quod non solverim decimam grani, sed quia in agro furto sublatum est.

C. Distulitne V. D. diu decimam hujus grani solvere?

P. Non P. R. facta enim separatione grani, eadem nocte furto ablatum est.

C. Si V. D. culpabiliter protraxisset solutionem decimæ, quod à Theologis vocatur esse in mera culpa solvendi, tenetur satisfacere Ecclesiæ, si ex eo, quod suo tempore non solverit, furto sublatum fuisset. Sic aliis citatis Leander à Sacram. part. 3. tract. 6. disp. 2. Q. 17. Quia sua omissio fuisset causa efficax damni Ecclesiæ illati, ille autem, qui est causa efficax damni, obligatur ad restitutionem: ergo &c.

108. V. D. adhibuitne diligentiam in custodiendo hoc granum?

P. Ad ejus custodiam remanserunt famuli, quibus absque dubio somno occupatis furto sublatum est.

C. Omilla.

C. Omiffa opinione difcuffa à Theologis, id eft, an Ecclefia habeat dominium decimarum, antequam feparentur à communi maſſa ut videri poteſt in Caſtopalao punct. 2. per totum, ubi ſuprà. Certum eſt, quòd Ecclefia habeat jus in re ad quantitatem ſibi ex maſſa debitam. Leſſius ubi ſupr. dub. 5. num. 15. Et conſequenter, ſi ex omiſſione culpabili in cuſtodiendis fructibus, hi pereunt, Dominus negligens obligatur ad reſarciendam quotam Eccleſiæ debitam.

Certum eſt pariter, furem teneri ad reſtitutionem portionis Eccleſiæ debitæ, principaliter tamen tenetur eam reſtituere Domino, ſi hic jam ſatiſfecit Eccleſiæ; ſi verò Dominus hoc adhuc non adimplevit, nec fur ſperat ab eo adimplendum, poteſt idem fur decimam ſolvere Eccleſiæ, & reſiduum Domino.

209. P. P. R. me accuſo, quòd ex alio ſeminato, ex quo centum menſuras grani collegi, ſolùm de ſeptuaginta menſuris decimam ſolverim, nec mihi viſum fuit plus ſolvendum.

C. Quo fundamento V. D. hoc egit?

P. Quia ex decem menſuris ſeminatis jam aſſo elapſo ſolveram decimam, ſicque mihi videbatur, quòd hoc anno de nonaginta tantùm ſolvenda eſſet decima; de aliis verò viginti menſuris duas non ſolvi propter expenſas in ſeminando, & colligendo granum.

C. utrumque fundamentum eſt improbabile, & falſum; primum quidem,

quia à die, quò ſeminatur granum, Divinæ providentiæ committitur, & V. D. non colligit eaſdem formaliter decem menſuras grani, quas ſeminavit, cùm illud granum mortuum, & corruptum fuerit, ſed benè alias totaliter diſtinctas, ac proinde licet antecedenti anno ſolverit decimam de illis decem menſuris, denuò hoc anno decimam de iisdem ſolvere debet. Suarez cap. 35. num. 7. & eſt communis, alterum quoque fundamentum eſt falſum; quia Eccleſiæ ſolvenda eſt decima, priuſquam ex illa deducantur expenſæ in colendo agro, ſeminando, metendo &c. Leſſius ubi ſupr. dub. 3. n. 16.

210. Idem eſto iudicium de penſionibus debitis, tributis, vel cenſibus, quòd nondum his detractis ſolvendæ ſint decimæ ex integris fructibus. Bonacina ubi ſupr. num. 19. Leſſius ibid. quamvis, ut advertit Villalobos part. 2. tract. 36. diffic. 3. n. 7. ubi eſt conſuetudo, quòd Religioſi mendicantes per rura, & campos quærant eleemoſynam, poſſit iſſis tribui de communi maſſa, antequam decima extrahatur, cùm rationabiliter præſumatur de pietate Miniſtrorum Eccleſiæ, quòd non ſint in hoc inviti.

211. P. P. R. me etiam accuſo, illas menſuras, pro decima datas, fuiſſe de deteriori grano à me collecto.

C. Graviter in hoc peccavit, quia, licet decima non debeat ſolvi de meliori,
O o ri,

ri, nec tamen de deteriori, sed tam de bonis, quam de mediocribus fructibus decima illis correspondens tribuenda est. Lessius ubi supr. Et qui se veros esse catholicos gloriantur, semper de meliori solvere conantur, contrariumque agere est execrabilis ingratitude erga Deum, dum fructus ab ipso met nobis datos avara manu eidem offerimus.

112. P. P. R. me accuso, quod unius personæ agrum mox metendum destruxerim.

C. Fortè per ignem destruxit hoc seminatum; quia incendiarii incurrunt Excommunicationem Bullæ cœnæ, ut dicam in tract. 12. §. 2. n. 29.

P. P. R. damnum hoc non intuli per ignem.

C. Fortè absque sua culpa, & tantum ex inexpectato aliquo accidenti hoc contigit?

P. Summa malitia ductus hoc patravi ex odio habito contra Dominum.

C. V. D. graviter peccavit contra charitatem, & contra justitiam cum onere restituendi Domino fructus, quos ager probabiliter allaturus erat: non est tamen restituenda decima fraudata Ecclesiæ: nec Dominus ad eam obligatur, quamvis V. D. damnum ei illatum resarciret: quia decima debetur de fructibus jam collectis non verò de colligendis. Molina supr. n. 15. §. verum; Fructus agri, quem V. D. destruxit, necdum collectus fuerat: ergo de ipso decima non debetur.

Oppositum tenent Covarruvias, Azorius, Suarez, Fagundez, & alii, quos citat, & sectatur Leander de Sacram. part. 3. tract. 6. disp. 2. Q. 14. dicens, injustum destructorem vinearum, seminatum &c. obligari ad restituendas decimas Ecclesiæ respectivè debitas: sententiam tamen Castro-palai, & Lessii ut probabilem tenet, & solum ait, suam esse probabiliorē, juxta quam doctrinam V. D. non obligaretur ad restitutionem decimæ Ecclesiæ de agro destructo obtingentis, neque Dñs illata ei damna resarciret; tum quia, ut dictum est, decimæ debentur ex fructibus collectis, non colligendis; tum etiam, quia, si Dominus venderet, aut consumeret seminatum ante fructuum maturitatem, nullam obligationem haberet de iis decimam Ecclesiæ solvendi, cum consuetudo legitima in contrarium adduci nequeat: etenim si hæc consuetudo legitima solvendi decimas de rebus præmaturè consumptis probari posset, tunc ipsemet etiam Dominus teneretur ad solutionem decimæ de quantitate restituta ob damnum sibi illatum; supposita enim hac consuetudine decima deberetur de fructibus nondum collectis.

Quoniam autem tempore, loco &c. & ex quibus fructibus solvenda sint decimæ, standum est consuetudini locorum legitimè introductæ, ut docent communiter Doctores.

213. Quod de decimis dictum est, idem

idem proportionaliter dicendum de primitiis. Quoad oblationes solitas fieri à fidelibus in Sacrificio Missæ, nulum extat particulare præceptum Ecclesiæ ad easdem obligans, ut cum D. Thoma ait Laym. ubi supr. cap. 7. n. 5. nisi esset consuetudo legitime introducta cum intentione se obligandi sub peccato mortali, in quo casu consuetudo vim Legis haberet. Sylvester verb. decima Q. 2. & alii.

Certum est, ex jure naturali, & Divino obligari fideles ad alendos Ministros Ecclesiæ, & si alias sufficientia media pro congrua sustentatione non haberent, fideles oblationibus ipsis subvenire deberent. Quia qui Altari servit, de Altari vivere debet.

CAPUT XII.

De Debitis.

214. P. P. R. dico meam culpam, quod gravatus aliquibus debitis nunquam me expediam ab eorum solutione.

C. Habétne modum satisfaciendi his obligationibus?

P. P. R. pro omnibus solvendis non habeo modum, sed adhibito aliquo conatu possem aliqua saltem solvere.

C. Emergitne aliquod damnum, vel cessat aliquod lucrum creditori ex dilatione solutionis. Hæc interrogatio debet fieri, quotiescunque poenitens se accusat de aliqua commissa injustitia, aut de debitis, aliisque obligationibus satisfaciendis, eundem obligando ad restitutionem, non so-

lùm totius debiti, verum etiam damnorum, quæ ex omissione solutionis secuta sunt creditori. Si autem debitor non est in mora culpabili ex impotentia solvendi, non obligatur ad restitutionem damnorum.

P. P. R. modicum, aut nullum damnum sequitur creditori ex dilatione meæ solutionis.

215. C. Fagundez super 7. præcept. lib. 7. cap. 24. n. 16. Sotus lib. 4. de justit. q. 7. art. 4. & alii sustinent, quod, licet creditori non sequatur aliud damnum, quam præcisè privatio suæ pecuniæ, debitor tamen graviter peccet differendo sine causa solutionem; quilibet enim quærit, quod suum est. Et addit, quod talis poenitens non sit absolvendus, si una, aut altera vice à confessario admonitus non conatur solvere, si non in integrum, saltem quantum potest: multo minus debet absolvi poenitens, qui potens solvere in vivis, differt ad diem mortis, obligando hæredes ad solutionem debitorum D. Tho. 2. 2. Q. 62. art. ult. Toletus in Summa. lib. 5. cap. 24. & plures alii.

216. Pro majori tamen sublevamine PP. Confessariorum adducam hæc doctrinam Sylvestri verb. restit. 5. Q. 5. Petri Navarra lib. 4. cap. 3. dub. 11. n. 55. & seq. & aliorum doctentium, quod, quando creditori vel nullum, vel valde leve sequitur damnum ex dilatione solutionis, debitori verò eadem dilatio est valde utilis.

possit absolvi : Idem agendum concludunt hi AA., quando Confessarius dubitat, pœnitentem non simul, sed successive integrum debitum soluturum. Et consequenter secundum hos Authores non peccat graviter pœnitens in hoc casu differendo solutionem ; si enim graviter peccaret, esset incapax absolutionis, siquidem non haberet propositum adimplendi suam obligationem.

Ego cum hac limitatione doctrinam hanc approbarem, nempe, si creditor esset consanguineus, amicus, vel persona taliter constituta, ut à debitore posset prudenter præsumi, eandem non fore invitam in dilatione solutionis ; tunc non esset peccatum eam differre ; quia furtum, aut detentio alienæ substantiæ in tantum est culpabilis, in quantum est contra rationabilem Domini voluntatem.

Indubitatum est, multum referre, quod Confessarius severe agat cum pluribus personis, quæ per integros annos debita solvere non curant, vel Testamenta sacra, aliasque obligationes negligunt ; & cum aliunde abundant pecuniâ ad fovendam propriam superbiam in conviviiis, ludis, aliisque rebus superfluis ; solum pro solvendis debitis modum non invenient : abstineant hi à tot inutilibus sumptibus, moderamine utantur in vivendo, alias sine absolutione dimittantur.

CAPUT XIII.

Exhortatio ad Fures, & Prædones non satisfaciētes.

217. C. Quamvis apud omnes in confesso sit, nullum peccatum prodesse, sed nocere peccatori ; peccatum tamen furti specialiter hoc sibi vendicat, quia obligationem restitutionis inseparabiliter secum affert : & cum restitutio sit necessaria necessitate præcepti, nonne stultitia, & infamia erit furari ? Præterea hoc vitium est vile, sordidum, personam honoratam dedecens, ac solis sceleratis proprium. Præcipue tamen consideranda est offensâ Dei, per quam anima privatur ejus amicitia, & Jure, quod habet tanquam Dei filia ad gloriam : quàm deplorabilis ergo error propter modicum temporale lucrum æternam perdere gloriam, & æternæ Beatitudini bona caduca antepone !

Quid, quæso, sunt terrena omnia, nisi lutum, stercus, pulvis, & nihil ? Aurum, Argentum, Margaritæ, prædia, & aliæ hujusmodi Mundi substantiæ, quibus cor humanum afficitur, sunt vincula, & catenæ illaqueantes animam : sunt carceres vincientes animam : sunt carceres vincientes spiritum : pondera sunt gravissima, quæ prosternunt hominem, inquietum reddunt præ anxietate ea acquirendi, timore amittendi, ac cupidine multiplicandi. Si de libertate corporis vulgò dicitur, non bene pro toto libertas

venditur auro, quāto magis hoc ad-
agium verificatur de libertate animi;
& tamen hæc ab homine avaro vincu-
lis traditur, qui nimium sibi addictus,
non vivit, sed moritur; quia continu-
am mortem civilem sustinet in servitu-
te, qua ejus cor sordido auro velut
Idolo dicatum est. O quā crudeli-
ter cruciabitur in hora funestæ mortis,
videndo se expoliari omnibus tantā
curā, & solitudine in vita congrega-
tis! Dico mihi, ô homo, quid aliud
tecum ex hac vita, quā laceram ves-
tem portabis? sperasne, quod bona
tua temporalia à falce mortis te de-
fendere valeant? Fortè putas, quod,
quemadmodum in humanis Tribuna-
libus justitia pro pecunia venditur; ita
pariter tuum aurum in iustissimo Dei
Tribunali à condemnatoria sententia
te eximere queat?

Suspice Cælum, cogitationes tuas
ad altiora eleva, tua desideria, ô Chri-
stiane, nobiliora sint; Considera ve-
ras divitias in sempiterna gloria reperi-
ri: Gloria, & divitiæ in domo ejus.
Psal. 111. Ibi aurum magis defæca-
tum possidetur, ibi argenti lamina so-
lidiora, ibi pretiosiores margaritæ,
ibi denique ærarium, & fodina om-
nium desiderabiliū thesaurorum. Bo-
na, quibus in Cœlesti illa Patria felices
habitatores fruuntur, durabilia,
firma, permanentia, & æterna sunt:
non affligunt, non molestant, non ag-
gravant animam, sed consolationem,
gaudium, oblectamentum afferunt:

nec veluti bona terrena anxietates, ti-
mores, sed pacem dulcissimam secum
trahunt.

Magna dementia tanti pendere mo-
mentaneum hujus vitæ, & tam parvi
æternum Paradisi! Deplorabilis error
est, tot curis angi, tot labores subire,
ad res perituras in hac misera vita con-
gregandas, nil verò cogitare de meri-
to cumulando pro cœlesti Gloria; ast
deslendum est, quod forum justitiæ
per furta, rapinas, prædas, latrocinia
violetur, & de restitutione, seu con-
digna satisfactione nulla habeatur cu-
ra, amando potiùs cœlestes divitias
perdere, quā cuilibet suum reddere.

Nimium detrimentum velle perde-
re amicitiam Dei, (qui æterno igne
nos plectere, vel æterna coronâ præ-
miare potest) ne modicâ substantiâ
privemur. Ne, quæso, V. D. cæciti-
tem hanc incurrat, sed de remedio
animæ suæ sit sollicita, restituendo ab-
lata, & aliis debita solvendo; quod si
negliget, cum possit, crimina sibi à
Deo remitti non speret; nec differat
de die in diem, quia postmodum re-
stitutio ipsi nimis ardua, ne dicam
moraliter impossibilis erit, ut ex se-
quenti casu patebit.

218. Vir fuit in quodam loco ex
alienis dives effectus: extrema infirmi-
tas hunc invasit, & ne obligaretur ad
restitutionem, à Confessione abhor-
rebat. Medicus eum curans tanquam
vir valde Christianus, cum ad restitu-
tionem alieni hortaretur, respondebat

infirmus : Et mei Filii , & mea uxor omnibus bonis expoliabuntur. Instat Medicus : & si ibit ad infernum , nunquid filii , & uxor eum inde extrahent ? Respondit infirmus : hoc nihil refert. Medicus filios , & uxorem ad se vocavit , dixitque eis : Efficax remedium inveni pro sanando vestro infirmo , sed cum ad hoc executioni mandandum non modici sumptus necessarii sint , tale remedium applicare ex me non præsumo. Omnes unanimiter responderunt : V. D. de expensis non cogites , quia licet ad recuperandam Genitoris sanitatem proprii effusio sanguinis requireretur , libenter consentiemus : Ferant ergo (dicit Medicus) candelam accensam cum panno lineo lacero ; quibus allatis subjunxit. Modò unus ex ipsis debet digitum ad flammam hujus candelæ apponere , usquedum cute venæ digiti combusta sanguis erumpat , quo deinde cor infirmi perunctum infallibiliter sanabitur. Ad hæc verba se se invicem aspicientes Filii , & uxor , consilium Medici exequi renuerunt , ac nemo digitum super flammam pro salute infirmi apponere tentavit. Tunc Medicus conversus ad infirmum , dixit ei : Non videt V. D. pro cuius amore æternæ damnationis periculo se exponit ? Nec sua uxor , nec sui filii pro salute V. D. digitum sibi comburi permittunt , & V. D. pro iis locuplerandis & corpus , & animam æterno gehennæ igni tradere annuit ? Hac

experientia infirmus in se reversus abjectâ uxore , cum filiis animæ suæ salutis serîo providit.

Indubium est , plurimos damnari ex neglectione debitæ restitutionis , & inter hos dinumerari non modicos Parentes , qui , ut filios post se divites relinquant , proprias animas pro tenui substantia diabolo in infernum eas detrudenti dedicant. V. D. si salutem animæ quarit , ad restituendum , quod suum non est , quantocyus se determinet , sicque pacificus erit suæ vitæ cursus ; magis enim interest , brevem hanc vitam ducere cum buccella panis , quàm in inferno æternis tormentis cruciari.

TRACTATUS VIII. DE VIII. PRÆCEPTO.

Non falsum Testimonium dices.

HOC Præceptum imposuit Deus ; ut conservationi famæ , & honoris proximi consuleret. Et quia læsio famæ extra judiciales actus per suspicionem , & iudicium temerarium , detractionem , & contumeliam proximo irrogatur , idè in sequentibus capitulis de his omnibus agam ; nec non de obligatione , ac modo restitutionis faciendæ pro fama ablata : & licet aliqui DD. hic soleant agere de ordine iudiciali , ac obligatione Iudicis , Advocati aliorumque Justitiæ officialium ; hanc tamen materiam in Tractatum decem

decimum quintum secundæ partis praxis reservo, ut obligationes his Ministeriis annexas, cum cæteris ad alios status pertinentibus ibi discutiam, ac proponam.

CAPUT I.

De Suspicionibus, & Judiciis temerariis.

1. P. P. R. Confiteor: quod, dum mihi una supellex domus deesset, quamdam personam furto eandem sustulisse judicaverim.

C. Tenuitne V. D. pro certo, quod talis persona eam ipsi surripuerit?

P. P. R. Firmiter, & totaliter huic meæ cogitationi non adhæsi.

C. Erat ergo tantum suspicio, quæ per hoc distinguitur à judicio, quod judicium cum pleno assensu, & firmâ animi sententia feratur in objectum propositum; suspicio verò licet inclinet ad id credendum, semper tamen suspicans manet cum aliqua perplexitate, an ita se habeat, vel non, res proposita.

2. Habuitne V. D. aliquod indicium, vel fundamentum suspicandi, quod hæc persona dictam suppellectilem surripuerit? v. g. quia secundum communem hominum existimationem habetur pro fure, aut quia sola V. D. domum ingrediebatur.

P. P. R. aliquod fundamentum habui licet leve, nempe, quod huic personæ omnia latibula meæ domus fuerint nota, eamque frequenter ingrediebatur.

C. Ut suspicio, aut judicium sit temerarium, requiritur, quod non adsit motivum suspicandi, vel judicandi; ad judicium ferendum requiritur majus fundamentum, quàm ad suspicionem; & posito levi fundamento suspicio non erit temeraria, ac per consequens nec peccatum, Quamvis autem Bannez Q. 6. art. 3. & alii asserant, quod suspicio temeraria, id est, sine ullo fundamento habita sit peccatum mortale: Alii tamen sustinent, non excedere limites peccati venialis. Ita Petrus de Navarra lib. 2. cap. 4. num. 474. Navarrus, Cajetanus, & alii. Quia suspicio, cum non sit assensus firmus, seu judicium propriè determinatum, non infert injuriam gravem proximo: sed ubi non est injuria gravis, nec est culpa mortalis: ergo suspicio temeraria non erit peccatum mortale.

3. P. P. R. Confiteor, quod in quadam occasione determinatum formaverim judicium, personam aliquam malam ducere vitam.

C. Quo motivo V. D. ita judicavit?

P. P. R. quia adverti eam frequenter domum aliquam ingredientem.

C. In hac domo eratne aliqua foemina effrons, & inverecunda?

P. P. R. murmurabatur de ea ac pro levi, & vana foemina reputabatur.

C. Persona, quæ domum hanc frequentabat, eratne ipsi conjuncta sanguine, amicitia, aut honesto alio titulo?

P.

P. P. R. cum Domino domûs habuit aliquam amicitiam.

C. Certum est, iudicium temerarium in materia gravi peccatum esse mortale, quia per illud gravis injuria infertur proximo, sæpius tamen excusatur à peccato gravi: primò, quando materia est levis: Secundò, quando non adest plena advertentia, & deliberatio: tertio, quando est sufficiens fundamentum malè judicandi de proximo: quartò, quando fundamentum sufficit ad ferendum iudicium probabile, & intellectus progreditur ad ferendum quasi certum; quia à probabilitate ad iudicium quasi certum non est talis distantia, ut constituat peccatum mortale: quintò: si quantumvis intellectus advertat se perperam judicare de proximo non advertit tamen, quòd fundamentum sit insufficiens pro pravo iudicio ferendo, neque pro tunc erit peccatum grave taliter judicare; totum hoc colligitur ex doctrina Lessi lib. 2. de Justit. cap. 29. dub. 83. n. 28.

4. Pro directione Confessariorum ponam hanc doctrinam Dianæ, qui cum aliis DD. docet 3. part. tract. 5. ref. 31. rarò contingere, quòd iudicium sit temerarium, & peccatum grave; quia rarò contingit nullam adesse ex prædictis circumstantiis à culpa gravi excusantibus; & ut plurimum in similibus judiciis semper est aliquis timor, seu dubium, quòd res non ita se habeat, sicut putatur de proximo;

quare, ut docet S. Thomas, in nullo iudicio citra certitudinem culpa gravis intervenit.

Si quis frequenter aliquam domum, in qua mulier infamis habitat, absque vinculo consanguinitatis, vel alterius honesti tituli, est sufficiens motivum judicandi, quòd prava intentio ad id illum moveat. Ex quo infertur, V.D. iudicium non fuisse temerarium, nec peccatum mortale.

5. P. P. R. me accuso, quòd de quadam persona sinistrum formaverim iudicium, nec postmodum ab ea veniam petierim.

C. Eratne in materia gravi?

P. Ita P. R.

C. Et cum plena deliberatione?

P. Ita P. R.

C. Habuitne V.D. motivum, seu indicium aliquod taliter judicandi?

P. P. R. nullum habui motivum.

C. Præbuitne rei certum assensum?

P. Ita P. R.

C. Manifestavitne alicui hoc iudicium?

P. Non P. R.

C. V.D. graviter peccavit formando hoc iudicium, quod ex carentia sufficientis motivi fuit temerarium. Non tenetur tamen petere veniam ab illa persona, ut aliqui insipienter putant; quia tunc tantum est petenda venia, quando proximus læditur in honore: atqui per iudicium temerarium non læditur honor proximi, sed fama: ergo de iudicio temerario non est petenda

tenda venia; quando verò proximus læditur per contumeliam, tunc quem- admodum læditur in honore, ita ve- nia ab eo petenda est, ut mox dicam cap. 5. num. 34. & 35.

CAPUT II.

De Murmuratione.

6. Suppono, quòd Murmuratio, seu detractio sit injusta famæ denigratio. Dicitur injusta, quia, quando justè au- fertur fama alicui personæ, v.g. quan- do Justitia per publicam punitionem denigrat alicujus famam: vel quando quis ex motivo Justitiæ, aut charitatis crimen alterius ad Superiorem defert, ut ab eo delinquens corrigatur, cum ipsemet per suam correctionem nihil efficere possit, non erit detractio; quia hæc & similia ex justa causa fiunt, sci- licet pro salute spirituali, & emenda- tione delinquentis. Dicitur famæ, quia murmuratio non opponitur ho- nori, sed famæ, id est, bonæ opinioni, seu conceptui, qui habetur de proxi- mo, ut cap. 5. in fine dicam. Murmu- ratio ex sua natura est peccatum mortale, licet possit esse veniale ex parvitate materiæ, & aliis causis, ut in sequentibus interrogationibus resol- vam.

7. P. P. R. me accuso, quòd mur- muraverim de una puella, dicendo, eam esse prægnantem.

C. Loquebanturnè de hoc etiam a- lii habitatores loci illius?

P. P. R. ab aliis ego hoc audiui.

C. Audivitne hoc à pluribus?

P. A duobus, vel tribus.

C. Murmuratio de re, quæ jam est nota, & publica, non est peccatum mortale contra justitiam, licet possit esse contra charitatem, nempe, si dum murmuratur, habetur complacentia de malo proximi. Quia quando res est publica, proximus jam perdidit Jus ad conservationem suæ famæ: ergo murmuratio de re publica non est contra justitiam. Publicum autem dicitur, quod majori parti populi no- tum est.

8. P. P. R. verè nescio, an res fue- rit publica, vel non.

C. Erátne hoc jam notum personis, coram quibus V. D. murmuravit? hoc enim posito non erat peccatum grave coram ipsis murmurare. Navarrus cum communi.

P. P. R. non erat ipsis notum.

C. Erántne personæ taciturnæ, pru- dentes, quas factum nulli revelaturas præsumere poterat? quia manifestare gravem culpam proximi uni, aut alte- ri personæ taciturnæ, de cujus secreto non dubitatur, non est peccatum mor- tale. Ita docet Cajetanus 2. 2. Q. 73. art. 2. dub. 1. Reginaldus lib. 24 num. 75. Navarrus & alii; quia dicunt, non cedere in detrimentum notabile pro- ximi, quòd id sciant duæ, vel tres per- sonæ taciturnæ, ac pro certo aliis non revelaturæ. Nihilominus, contraria sententia est communior, & vera, ut cum Layman, Villalobos, & aliis dicit Diana part. 3. tract. 5. resol. 33. Et ra-
tio

tio est, quia proximus magis agrè ferret, quòd sua peccata nota fiant uni, aut alteri personæ seriæ, & prudenti, quàm uni, aut alteri inferioris sphæræ. Deinde, non est fidendum, quòd tales personæ sint servaturæ secretum, licet seriæ, & taciturnæ sint; Etenim si V. D. quæ talem se esse existimat, ad revelationem processit, probabiliter quoque dubitare potest de iis, quibus revelavit, aliis esse revelaturas hoc titulo, quòd sint taciturnæ, & hæc aliis; & sic ex uno ad alium infamia proximi divulgabitur.

P. P. R. parùm potui confidere de silentio illarum personarum, quibus factum revelavi.

9. C. Hæ personæ erántne ita constitutæ, ut dictum V. D. verum esse haud dubitarent? quia, quando præsumitur, quòd auditores non facillè fidem sint præstituri dictis, aut narratis, non sequitur gravis injuria proximo, & consequenter non est peccatum mortale. Scotus dist. 15. q. 4. Navarrus cap. 18. num. 50. & alii plures, quos citat Lessius lib. 2. cap. 39. dub. 15. num. 24.

P. P. R. imaginor, quòd fidem præstiterint.

C. Affirmavítne V. D. talem rem certam esse?

P. Non P. R. solum dixi, me ab aliis eam audivisse.

C. Dixítne V. D. se eandem audivisse à personis fide dignis, vel ab aliis modicæ æstimationis?

P. P. R. primum asserui.

C. Quando affirmatur, quòd infamia proximi audita, & promulgata fuerit per personas vilis conceptus, non est peccatum mortale, quantumvis audientes ex levitate, & facilitate ad credendum assensum præbeant rei auditæ. Sylvester verb. Detractio Q. 4. Cajetanus Q. 73. art. 3. Navarrus cap. 18. n. 48. verum quando affirmatur id auditum fuisse à personis fide dignis, graviter delinquitur contra justitiam cum obligatione restituendi famam. Sotus lib. 4. de Justit. Q. 6. art. 3. Bonacina tom. 2. de rest. disp. 2. Q. 4. part. 5. n. 5. & alii. Et ratio est; quia detractio, seu murmuratio in tantum est peccatum grave, in quantum per eam præbetur sufficiens fundamentum auscultantibus ferendi pravum judicium de proximo: atqui quando enarratur res tanquam audita à personis fide dignis, habetur sufficiens fundamentum malè judicandi de proximo, quod non habetur, quando refertur ut audita à persona vilis æstimationis: ergo enarrare rem tanquam auditam à personis fide dignis, erit peccatum grave, non verò, quando enarratur, ut audita à personis vilis æstimationis.

10. P. P. R. me pariter accuso, quòd in alio loco, ubi nota non erat infamia hujus personæ, id manifestaverim, pro tunc tamen in meo loco factum erat jam publicum.

C. Locus, in quo V. D. hoc manifestavit, eratne propinquus illi, in quo publi-

publicabatur hujus personæ infamia , ita ut , quàmprimum ad talem locum perventura fuisset rei notitia ?

P. P. R. erat procul ; & si ego factum non revelassem , nullo modo notum fuisset factum.

C. poteratne in illo loco haberi notitia personæ , de qua V. D. murmurabat ? quia , si hujus notitia acquiri non potuisset , nec per hanc murmuracionem injuria ipsi facta fuisset.

P. P. R. persona non erat nota , poterat tamen ejus notitia acquiri.

C. Duobus modis potest delictum esse notorium , nempe Juris & facti : notorium Juris , vel ut ajunt notoreitate Juris , dicitur id , de quo constat per ipsius rei confessionem in judicio , aut per testimonium depositionem , aut per Judicis sententiam : notorium facti , vel notoreitate facti dicitur id , quod plurium hominum conspectui expositum , vel notitia constat ita evidenti , ut nulla tergiversatione celari possit. Glossa in c. vestra de cohabit. clerico- rum & mulier. Idque notorium facti aliquando fit ab ipso criminoso , ut qui crimen admisit publicè coram multis in foro , aut in præsentiâ plurium. Aliquando fit à fama orta ex aliorum relatione , præsumptionibus , indiciis sufficientibus &c. Si alterutro ex his modis crimen sit notorium , non est peccatum mortale contra justitiam , nec onus restitutionis , quando manifestatur alibi , ubi nescitur , aut nunquam notum fuisset. Cajetanus & Na-

varrus apud Lessium ubi sup. cap. 11. dub. 13. n. 75. Etenim , cum delictum sit notorium , proximus perdit jus naturale ad suam famam : ergo talis murmuratio non est contra justitiam.

Est tamen peccatum mortale contra charitatem , factum publicum in uno loco manifestare in altero , ad quem prudenter supponi poterat nunquam perventuram notitiam. Est opinio communis DD. Sairus in clavi Regia lib. 11. c. 6. n. 25. & 26. Et ratio fundatur in illo principio generali charitatis , quod tibi non vis fieri , alteri ne feceris : quicumque enim non agere ferret suorum defectuum revelationem , ubi non sunt noti , nec facillè nosci possunt : ergo in hoc casu erit contra charitatem eosdem revelare.

11. Quamvis Diana part. 2. tract. 5. resol. 17. cum Azorio , & aliis dicat , non delinqui graviter contra justitiam , nec contra charitatem revelando in loco distante factum notorium in altero , sive sit notorium Juris , sive facti , sive brevi tempore ad notitiam deveniatur , sive non : pro hac sua sententia Diana citat Fagundez , quæ tamen citatio non solum accidentaliter , sine dubio ex errore typi , non est bona , verum etiam essentialiter ; quia Fagundez non docet hoc genericè , prout citatur à Diana , sed solum ait , quòd , quando delictum est notorium notoreitate Juris , aut quando delinquens publicè deliquit , exponendo se periculo publicitatis , non sit grave

peccatum contra charitatem, aut iustitiam murmurare in alio loco, quantumvis spatio, & notitia distant. Ita Fagundez in 8. Præcept. lib. 8. cap. 4. num. 11. Et expresse n. 10. ejusdem cap. reprobatur opinionem, quæ tenet, licere, & non esse contra charitatem, quando res in uno loco notoria notoritate facti revelatur in altero distante, ad quem non ita facile notitia pervenisset. Hæc opinio Fagundez est probabilis, non universaliter sumpta, ut eam refert Diana absque distinctione notorietatis facti, nempe quando est notorium, quia hominum conspectui expositum: aut quando est notorium, quia criminofus commisit delictum in loco publico; In hoc enim secundo casu cessit suæ famæ, cum se exposuerit evidenti periculo eam amittendi, quod non contingit, quando per famam ipsius crimen publicatum est.

12. P. P. R. me accuso, quod suspicatus fuerim mulierem conjugatam malam ducere vitam, & hanc suspicionem meis amicis patefecerim.

C. Affirmavitne V. D. rem tanquam certam, vel tantum tanquam rem suspectam?

P. P. dixi tantum, me habere de re suspicionem.

C. Suppositâ opinione suprâ relatâ quod suspicio temeraria non sit peccatum mortale, quod præter jam citatos tuetur Layman lib. 3. sect. 5. tract. 3. p. 2. cap. 1. num. 6. & alii, quos ci-

tat, & sequitur Diana part. 2. tract. 5. resol. 31. inferri potest, quod neque manifestare aliis suspicionem esset peccatum mortale. Quandoquidem ideò suspicio non est peccatum mortale, quia non determinatè, & firmiter malè judicat de proximo, sed tantum ad id inclinat: atqui manifestans suam suspicionem non determinatè, & assertivè refert malum de proximo, sed ejus verba ad hoc tantum inclinant: ergo si suspicio temeraria de proximo non sit peccatum grave, videtur, quod nec ejus manifestatio erit.

13. Ego verò prædictum discursum nec probabilem, nec ad praxim reducibilem puto, nisi cum hac distinctione: aut quod suspicio manifestetur personis sapientibus, qui sciunt inter suspicionem, & judicium esse differentiam; aut non: si primum, talis manifestatio non erit peccatum grave, quia vi verborum prolatorum poterunt tantum suspicari malum de proximo, non verò ferre judicium certum: atqui quod audientes malum suspiciuntur, non est culpa gravis: ergo nequit erit, dare causam id suspicandi per suspicionis manifestationem.

Si verò dicatur secundum, nempe quod audientes nesciant distinguere judicium à suspicionem, tunc opinor graviter delinqui suspicionem iis manifestando, attentâ enim modicâ eorum capacitate datur occasio, & fundamentum determinatum ferendi judicium de malo proximi: sed præbe-

re occasionem malè judicandi de proximo, est culpa gravis: ergo etiam manifestare suspensionem personis ineptis ad distinguendam suspensionem à iudicio. Et enim experientia docet, plures perdidisse famam ignoto Authore damni, cuius tamen principium fuit sola suspicio ab uno aliis referata, qui ignorantes discrimen inter suspensionem, & iudicium id, quod audierunt tanquam suspectum, postmodum affirmarunt velut certum.

14. Contra hanc doctrinam potest obijci id, quod suprà relatum est, nempe, quod referens aliis audita à personis vilis æstimationis, non peccet mortaliter, quamvis aliàs audientes non quidem ex vi narrationis, sed propria animi levitate sibi persuadèant, ac certum iudicium ferant, verum esse, quod ipsis narratur: & præter DD. ante dictos hoc quoque alii affirmant, quos citat, & approbat Diana part. 2. tract. 5. resol. 28. Ergo neque grave peccatum erit referre suspensionem personis insipientibus, quæ ut tales sibi persuadent certum esse id, quod audierunt tanquam dubium. Consequentiam probò; in primo casu non est peccatū grave, licet attentà levitate audientium fides ab ipsis præbeatur dictis, & narratis; quia motivum ex se non est sufficiens pro ferendo hoc iudicio: atqui suspicio ex se non est sufficiens ad hoc, ut audientes certum præbeant assensum rei auditæ: ergo licet hi ob modicam capacitatem fe-

rant iudicium determinatum, non erit peccatum grave manifestare suspensionem.

15. Respondeo primò, quòd licet non sit contra iustitiam manifestare audita, ut talia reduplicativè, personis levibus, quæ facile iis fidem præstabunt, est tamen peccatum contra charitatem, ita Lessius lib. 2. cap. 11. dub. 5. num. 25.

Respondeo secundò, dato, quòd etiam in hoc casu charitas non lædetur, benè verò in altero. Et ratio disparitatis est, quòd audiens relata ab altero tanquam audita à personis modici conceptus, jam percipit, motivum non esse sufficiens pro determinato iudicio ferendo de malo proximi, & si præbeat certum assensum, quando motivum nisi propositum non subsistit, suæ malitiæ imputandum est: at insipiens audiens suspensionem non percipit id, quòd audit tanquam suspectum (siquidem suppono eum ignorare discrimen inter suspensionem, & iudicium) sed solum percipit, & audit tanquam iudicium, estque minor distantia inter iudicium, & suspensionem, quàm inter iudicium & indicium, seu motivum conflurgens ex referente rem, ut auditam; adeoque licet hic non peccaret referendo audita à personis vilis æstimationis, peccabit tamen manifestans suam suspensionem personis non discernentibus iudicium à suspensionem, seu iudicium, & suspensionem pro eodem summentibus.

CAPUT III.

De Audiente Murmurationem.

16. P. P. R. Dico meam culpam , quòd aliquoties audiverim murmuraciones , & murmurantes non correxerim.

C. Murmurantes erántne famuli , filii aut subditi V. D. ? quia hoc posito eorum garrulitatem compescere tenebatur.

P. P. R. non erant sub mea potestate.

C. Fortè erant Superiores V. D. v. g. Parentes , Domini , Judices ? quia subditus regulariter loquendo non obligatur ad corrigendum Superiorem.

P. P. R. Murmurantes erant mihi æquales.

C. Materia murmurationis eratne aliquid pertinens ad honorem , & famam proximi ?

P. P. R. interdum erat sermo , utrùm N. esset sollicitus in suis negotiis. An alter esset hujus naturæ , & conditionis.

C. Manifestare defectus naturales proximi : v. g. quòd sit pauper , iracundus , ignorans , insipiens , audax , non est materia peccati mortalis , & Consequenter nec audire similes defectus , est materia gravis peccati. Idem esto iudicium , quando de altero dicitur , quòd sit Spurius , aut illegitimus. Clavis Regia lib. 11. cap. 6. n. 8. cum aliis. Nec est materia gravis manifestare , aut audire de aliqua persona , quòd sit iracunda , ambitiosa , avara , aut super-

ba , sic genericè referendo hos defectus. Petrus de Navarra , & cum aliis Bonacina tom. 2. de restit. disp. 2. Q. 4. part. 2. n. 7.

17. Neque est materia gravis referre , aut audire defectum , de quo gloriantur ipsimet delinquentes : v. g. quòd miles acceptaverit duellum , quòd vivat in concubinato , aut quòd juvenis laxam gerat vitam. Ita DD. citati. Dicere , quòd N. sit Hebræus , aut ex Hebræis trahat originem , si hoc non esset notorium , peccatum mortale esset. Ita Molina , Azorius , & alii , quos citat , & sequitur Bonacina loco paulò antè citato num. 11.

18. Dicat mihi , habuitne aliquam complacentiam audiendo has murmuraciones ? quia si hanc habuit , esset peccatum contra charitatem , grave , vel leve pro ratione materiæ , seu mali proximi , de quo erat murmuratio.

P. P. R. licèt ego habuerim complacentiam , non tamen hac ferebatur directè in malum mei proximi , sed in modum , & leporem , quo detractor idem malum narrabat.

C. Quando complacentia non est de malo proximi , sed solum de gratia , & modo proferendi , aut quando solum ex curiositate auditur murmuratio , non est peccatum grave. Lessius ubi supr. dub. 4. num. 24. §. Adverte. Rebellus , Navarrus , & alii , quos citat , & sequitur Bonacina ubi supr. part. 11. num. 5. quia complacentia sumit suam bonitatem , vel malitiam ab objecto ,

ad

ad quod terminatur : atqui malum proximi est objectum prohibitum , non verò gratia proferendi: ergo complacentia de malo proximi erit peccatum, non verò de gratia, & modo proferendi.

19. Dicat mihi, eratne V.D. conscientia de notoritate rei, ad quam murmuratio tendebat?

P. P. R. hoc prorsus ignoravi.

C. Ordinariè loquendo , quando detractor excusatur à peccato in detrahendo, etiam audiens ita excusabitur. Et pro solatio Confessariorum, & personarum timoratarum ponam hanc doctrinam Bonacinae, Rebelli, & Malderi, quam etiam approbat Diana part. 2. tract. 17. resol. 24. ubi docet, quòd audiens murmurationes etiam in materia gravi, non tamen sciens, an id de quo alter murmurat, sit notorium, vel non, aut justè, vel injustè relatum, non peccet audiendo ipsum, ac ejusdem conversationem non relinquendo.

Et addit Diana part. 2. tract. 5. resol. 35. illum, qui prae verecundia, pusillanimitate, aut negligentia detrahentem non corrigit, venialiter tantum peccare. Consultum tamen est, quòd Christianus audiens similes discursus, in quibus læditur fama proximi, conetur ex charitate, quantum comòdè facere potest, corrigere, & impedire, saltem indirectè, ostendendo suam aversionem, displicentiam, vel non consensum: v. g. discedendo à loco,

sermonem aliò divertendo, aut tacendo, vultum torvum vel tristem ostendendo; nam ut dicitur Proverb. cap. 25. Ventus Aquilo dissipat pluvias, & facies tristes linguas detrahentem.

Tota fermè doctrina hic adducta ad correctionem fraternam servata proportionè applicari potest.

C A P U T IV.

De Restitutione Famae.

20. **C** Id, quod V.D. confessum est paulò antè de illa puella, estne modò publicum, & notorium?

P. Ita P. R.

C. Quòd factum sit notorium provenitne per medium licitum: v. g. quia delatum est ad Justitiam?

P. P. R. publicitas ortum habuit ex sola fama, & quia murmuratio huc, & illuc devenit.

C. Quando crimen alicujus occultum ab altero injustè evulgatum, postea aliis mediis licitis independentè à prima detractioe factum est publicum, seu notorium notoritate Juris, vel facti, tunc omninò cessat obligatio restituendi famam primò læsam; ratio est, quia infamatus per illam publicationem sui occulti criminis amisit jus ad suam famam respectu illius criminis. Bonacina ubi supr. punct. 8. n. 8. ait quando publicatio procedit ex mediis illicitis, non excusat à restitutione famæ: v. g. quando per non interruptam murmurationem factum est notorium id, quod antecederet erat occultum, quilibet obligatur ad resti-

restituendam famam apud omnes immediatos audientes. Ita Turrianus disp. 53. dub. 4. n. 2. & alii. Et ratio est, quia quando plures cooperantur ad furtum unius vineæ, vel domus, quilibet obligatur ad restitutionem damni Domino illati; ergo pariter quando multi concurrunt ad damnificationem famæ proximi, quilibet tenebitur ad restitutionem damni ipsi illati.

21. Quamvis Sylvester verb. Detractio Q. 4. & alii eximant, à restitutione, quando delictum sive iuste, sive iniuste factum est notorium. Et hæc opinio potest sic probari; quia una ex causis excusantibus à restitutione est impotentia: atqui impossibile videtur, quod, quando delictum est jam notorium, fiat occultum, ac infamia de memoria hominum deleatur: ergo in hoc casu nulla erit obligatio restituendi famam. Hæc opinio Sylvestri mihi non videtur tuta, licet enim de facto non sequatur totalis effectus, nec infamia oblivioni tradatur, nihilominus pars aliqua obtinebitur: atqui ille, qui nequit totum resarcire damnum, si possit partem, ad hanc tenetur: ergo &c.

22. Dicat mihi, constâtne, personas, quibus V. D. aperuit hoc crimen, aliis quoque id aperuisse?

P. Ita P. R. scio enim, quod postmodum cum aliis de eodem murmuraverint.

C. Si personæ, quibus V. D. detexit

crimen, fuissent graves, & taciturnæ; ita ut prudenter judicare potuisset, rem ulterius non evulgaturas, licet postmodum contra omnem suam opinionem aliis manifestarent, non teneretur restituere famam coram aliis mediatis audientibus, sed sufficeret, apud ipsos tantum immediatos audientes retractare; quia tunc respectu V. D. esset per accidens ipsorum revelatio, & infamia ulterior infamati ipsorum malitiæ, vel imprudentiæ imputanda est. Villalobos part. 2. tract. 11. diff. 36. num. 11. in fine.

23. Cum verò immediati audientes fuerint leves, garruli aliis facile evulgaturi, omnino tenetur V. D. non solum coram immediatis, sed etiam coram illis aliis mediatis auditoribus famam resarcire in defectu immediatorum audientium, & ulterius evulgantium. Petrus de Navarra lib. 2. cap. 4. num. 433. Ratio urgentissima est: quia tunc V. D. damnum prævidit, vel prævidere prudenter omnino debuit, ideoque indirectè saltem voluit, atque adeo totum illud damnum, & infamia ulterior subsequens est ex formali injuria detractoris primi: ergo tenetur resarcire apud omnes totum damnum, quippe cujus totius injusta causa fuit. Secundò, manifestare crimen garrulis est exponere evidenti periculo ejusdem promulgationem, quod non contingit, quando manifestatur taciturnis, & prudentibus: sed sic est, quod exponens se periculo alijus

cujus damni sibi imputare debeat secutum damnum : ergo detrahens coram garrulis , & leviculis auditoribus tenetur restituere famam , non solum apud hos immediatos , verum etiam apud alios mediatos audientes , ad quod non obligatur detrahens coram taciturnis , & prudentibus audientibus.

24. Quamvis Philippus Faber cum Ales apud Dianam part. 3. tract. 5. ref. 34. sentiat , quod tantum apud immediatos , non vero mediatos audientes sit obligatio restituendi famam , nec ullam distinctionem ponit inter audientes taciturnos , & garrulos , hac ratione ductus , quia (inquit) quod audientes immediati postmodum aliis , & aliis crimen detexerint , fuit merè per accidens , & fortuitum : atqui non est obligatio resarciendi damna fortuita , & casualia : ergo &c. Hanc opinionem admittit Diana cum distinctione supradicta de audientibus probis , & gravibus , quod eadem limitatione , & ego sentio.

25. Dicat mihi , hoc crimen , quod V. D. propalavit , estne progressu temporis apud audientes oblivione deletum ?

P. P. R. hoc mihi non constat.

C. Audivitne V. D. aliquem de hoc loquentem ?

P. Jam diu de hoc nihil audi.

C. Si infamia illata oblivione omnino deleta sit , non est ejus renovanda memoria , nec est obligatio resarcien-

di famam , hoc enim esset renovare plagam jam curatam ; sufficiens vero fundamentum dijudicandi , infamiam esse oblivione deletam , est , quando per longum tempus nulla prorsus de ea fit mentio , ut cum aliis DD. sentit Bocina ubi supr. part. 13. num. 2. quo casu prudentia maxima desideratur in Confessariis ; quia aliquando , quod adhibetur tanquam medium restituendi famam , est causa excitandi rursus species consopitas , ita ut memoria simul cum infamia reviviscat : quapropter diligenter inquirent , singulariter , quando exaudiunt generales Confessiones , in quibus poenitentes se accusant de infamia illata alicui personae temporibus elapsis , de qua tamen nulla penitus viget memoria ; esset enim magna imprudentia in tali casu obligare ad restitutionem famae , utpote cum majori detrimento , quam emolumento infamati.

26. Dicat mihi , ex hac detractione estne damnum aliquod temporale illi puellae secutum : v.g. quod non potuerit honestè nubere , aut propter infamiam contractam opulentiori dote indiguerit ?

P. Ita P. R.

C. Crimen divulgatum eratne verum vel falsum ?

P. P. R. Erat verum.

C. Si crimen fuisset falsum , V. D. obligaretur ad resarcienda omnia damna temporalia , quae ex hac infamatione passa est puella infamata :

Qq

quia

quia omnium damnorum esset causa efficax, & injusta. Idem dicunt Navarrus cap. 4. num. 381. Lessius lib. 2. cap. 11. dub. 19. num. 104. plerique alii: & pariter, si crimen est verum, sed occultum; quia dum crimen est occultum, licet sit verum, persona est in possessione suæ famæ, adeoque qui injustè eam hoc bono sibi debito privat, est causa efficax damnorum, quæ exinde ipsi sequuntur: ergo ea refarcire tenetur.

27. Quamvis Sotus lib. 4. de Justit. Q. 7. art. 3. ad 4. docet, quod, quando delictum evulgatum est verum, non sit obligatio refarciendi omnia damna fortunæ, quæ ex evulgatione secuta fuere, sed tantum aliquam eorum partem arbitrio viri prudentis; quod sic probari potest; quia minus jus habet proximus ad suam famam, quando crimen est verum, quam haberet, quando est falsum: ergo si imponens alicui crimen falsum obligatur ad refarcienda omnia damna ex falsa imputatione secuta, non obligabitur ad tantum detegens crimen verum.

Nihilominus opinio contraria est communis, & vera. Et ratio est; quia infamans proximum per revelationem criminis occulti, licet veri, est causa principalis, & efficax damni exinde secuti: Ergo totum damnum secutum compensare debet. Confirmatur hac paritate; Ille, qui culpabiliter detegit ignem cineribus contactum, & est causa alicujus incendii, tenetur compensare

totum damnum reale inde secutum, eodem modo ille, qui culpabiliter quoque transferret ignem ad locum, ubi antècedenter non dabatur, & incendium causaret: ergo pariter obligabitur ad compensationem omnium damnorum secutorum ille, qui manifestavit crimen, vel defectum occultum verum, ac ille, qui crimen falsum detexit, ex quo patet responsio ad rationem in contrarium.

28. P. P. R. hæc eadem puella me infamavit, dicendo, me in concubinato vivere.

C. Quemadmodum in bonis fortunæ est licita compensatio concurrentibus circumstantiis suprà dictis, dum sermo fuit de hac materia in precepto 7. cap. 4. p. 7. ita pariter licita est infamia: ita ut, si duo vicissim se infament, possint in justam compensationem se continere à mutua famæ restitutione. Sotus, Adrianus, Toletus, & alii, quos citat, & sequitur Lessius ubi suprà dub. 25. per totum. Ad justam tamen compensationem requiritur, ut servetur æqualitas: si enim Titus graviter infamet Cajum, qui sive antea, sive postea eundem leviter, vel non ita graviter infamavit, non potest Titius simpliciter uti compensatione, sed tenetur restituere excessum, seu id, in quo Titius superavit Caji infamiam etiam sibi illatam, ut sic utraque infamatio æqualis reddatur; in nostro ergo casu non est æqualitas inter infamiam, quam V. D. intulit puellæ, & alteram,

reram, quam puella V. D. imposuit; quia maiorem famæ jacturam incurrit puella per lapsum carnis, quam vir.

29. Hic necessariò notandum est Confessariis, non licere ita compensare famam per se directè, & præcisè per modum compensationis; ita, ut prior infamatus vicissim infamet alterum, à quo infamatus fuit; quia hæc esset vindicta, & non compensatio: solum ergo hoc intelligitur, quòd, quando duo postquam se invicem infamarunt, possit quilibet omittere restitutionem famæ in compensationē, aut magis propriè loquendo tanquam in pignus, usque dum alter restituat famam sibi ablatam: v. g. Petrus dixit de Joanne, quòd sit fur, non licet Joanni dicere de Petro quid simile, sed casu quo hoc dixerit, potest Joannes deferre restitutionem famæ ablatæ Petro, usque dum Petrus eidem Joanni eam restituat.

30. Dixi id non licere per modum compensationis præcisè, nam per accidens indirectè, & per modum defensionis id licere, libenter concedo, nempe manifestando defectus infamantis, ex quorum propalatione infamatus potest famam amissam recuperare, quando aliud medium eam recuperandi non obviat: v. g. Petrus vocavit Joannem furem, nec Petrus cogitat de restitutione famæ: potest licitè de Petro dicere, quòd sit mendax, dummodò sit verum, quòd Petrus in hoc casu mentiatur, ad enervandum,

& extenuandum ejus fidem circa calumniam, qua ipsum infamavit, & propriam famam recuperandam.

Dixi, dummodò sit verum, quòd Petrus mentiatur, quia aliàs non licet Joanni hoc dicere pro sua fama recuperanda, & contrarium damnatur tanquam scandalosum ab Innocentio XI. in Propos. 44. in cujus explicatione tract. 10. ponam condiciones requisitas ad hoc licitè faciendum.

C A P U T V.

De variis modis assignatis à DD. restituendi famam.

31. Si crimen proximo impositum est falsum, modus restituendi famam est, apertè illud retractare apud audientes v. g. dicendo: in tali occasione dixi hoc, & illud de Paulo, sciant omnes hoc esse falsum, cum viri probi, sapientes nullo modo defectum à me propagatum in eo deprehendant, quòd si audientes nollent credere simpliciter retractanti suum dictum, tenebitur detracto etiam adhibere juramentum: Ita Clavis Regia lib. 11. cap. 3. num. 27. Molina, Filliucius, & est communis.

32. Si crimen est quidem verum, sed occultum, modus restituendi famam est, laudare infamatum, honorem ei deferre, de eo honorificè loqui, vel cum eo honorificè agere coram aliis, apud quos diffamatus fuerat. Hunc modum docent Sotus lib. 4. de restit. q. 9. num. 3. ad 4. N. varrus in Sum. cap. 28. & alii, quos

citatur, & approbat Villalobos part. 2. tract. 11. diffic. 37. n. 5. §. alter modus. Hoc idem cum Valentia, & aliis sentit Diana part. 3. tr. 5. Miscellan. resol. 30. & in part. 11. tract. 6. Miscellan. resol. 56. ac plurimum commendat Confessariis hunc modum reparandi famam, tanquam faciliorem, & suaviorem.

33. Alium modum assignat Magister Canus, Salon, & alii DD. citati à Villalobos ubi supr. nempe, si infamator dicat, se non rectè advertisse, errasse, deceptum esse &c. quamvis realiter vera esset res relata, nec erit mendacium hoc modo restituere famam. Duplex enim est veritas, una speculativa, altera practica: veritas speculativa consistit in conformitate verborum cum mente; veritas practica in conformitate operum cum dictamine rationis practico, & consequenter falsitas speculativa consistit in deformitate verborum cum mente; & falsitas practica in deformitate operum ad dictamen rationis practicum. Ex quo inferitur, illum, qui alium infamavit, verum illius occultum crimen evulgando, quando postmodum resarciendo famam dicit, se esse deceptum, non contradicere veritati practicae; cum ejus verba sint conformia dictamini rationis practico, & omnis peccans revera erret, vel decipiatur deceptione practica.

34. P. P. R. me accuso, quòd ex ordinatione Confessarii debuissim roga-

re veniam uni personæ, de qua murmuravi, nec unquam habuerim animum hoc adimplendi.

C. Putabátne V. D. se graviter peccare non rogando veniam illi personæ?

P. Et quomodò poteram non peccare non adimplendo id, quod Confessarius mihi imposuerat?

C. V. D. non obligabatur ad petendam veniam ab illa persona & Confessarius multum erravit hoc ei præcipiendo, licet V. D. ex conscientia erronea graviter peccaverit hoc omitendo. Obligatio V. D. solum extendebatur ad restituendam famam illi personæ coram immediatis, vel etiam mediatis audientibus juxta supradicta.

35. Magnam ignorantiam in hoc genere adverti in aliquibus imperitis, & inexpertis opinantibus poenitentem propter suspicionem aliquam, aut judicium temerarium, vel detractiorem proximi obligari ad petendam veniam. Error valde perniciosus: primò quia, si proximum latet, me hoc cogitasse, aut detraxisse de ipso, nonne insania est, quòd ego ipsemet id ei revelem rogando veniam, per per quod in eodem odium aliquod, aut malam voluntatem contra me excitem? secundò, quia poenitentes animum non habent hoc exequendi; adeoque ex conscientia erronea dictante se peccaturos, nisi id adimplerant, multa peccata committunt. Et ultimò, quia petitio veniæ solum requi-

quiritur in restitutione honoris, & non fama: atqui nec iudicium temerarium, nec detractio damificant honorem, sed bene famam: ergo nec propter iudicium temerarium, nec propter detractorem petenda est venia. Minor est certa; quia fama est bona opinio, quæ habetur de proximo, honor vero est externa veneratio, & reverentia, quæ exhibetur proximo: iudicium temerarium, & detractio opponuntur tantum bonæ opinionis, seu existimationi habendæ de proximo, non verò externæ reverentiæ eidem exhibendæ: ergo iudicium temerarium, & detractio solum opponuntur famæ, & non honori. Contumelia est, quæ opponitur honori, & de hac in sequenti capite agam.

C A P U T VI.

De Contumelia.

36. **P.** P. R. me accuso, quod repetitis vicibus dixerim de aliquo, eum esse furem, Judæum, & alia injuriosa verba.

C. Dixitne hoc in ejus præsentia?

P. Ita P. R.

C. Est igitur hoc peccatum contumeliæ, mortale ex genere suo, oppositum virtuti Justitiæ, inducitque obligationem restituendi honorem, & specie distinguitur à detractioe, & murmuratione, sicut rapina à furto; quia sicut furtum committitur clam, infcio Domino, sic detractio fit in absentia personæ diffamata; & sicut ra-

pina fit apertè, & in præsentia Domini rei, ita pariter contumelia.

37. Necesse non erat, quod V. D. explicaret verba cõtumeliosa, quibus proximo injuriam intulit, dicendo, quod ipsum appellaverit furem, Judæum &c. sed sat erat solum dicere, se protulisse verba injuriosa, & contumeliosa contra proximum; quia contumeliæ, licet in genere physico distinguantur, seu differant specie, non tamen in genere moris, ut affirmant Cajetanus, Sotus, Sanchez, Molina, & alii, quos citat, & sequitur Trullench. in Decalog. lib. 8. dub. 2. num. 2.

38. Idem dicendum de detractioibus, & judiciis temerariis, quod non distinguantur specie in genere moris. Et ratio est; quia omnia judicia temeraria, & detractioes conveniunt in una, eadẽque ratione formali infamandi proximum, sicut omnes contumeliæ conveniunt in una eadẽque ratione formali inhonorandi: atqui motivum formale est id, quod specificat actus in ordine ad mores: ergo detractioes, & judicia temeraria non distinguuntur inter se specie ex diversitate defectuum, qui censurantur; sicut nec contumeliæ distinguuntur inter se specie propter diversitatem injuriarum contra proximum prolatarum.

39. Dicat mihi V. D. protulitne sæpius has injurias contra proximum?

P. Ita P. R.

Q q 3

C. Con-

C. Contigitne hoc in unica tantum occasione, vel in pluribus ?

P. P. R. in unica.

C. Unum ergo numero peccatum commisit in hac occasione, quamvis plures protulerit contumelias, ut affirmant Castropalaus tom. 1. de peccatis tract. 2. disp. 3. punct. 3. num. 6. vers. Nihilominus, Trullench. ubi supra num. 3. & alii, quia interruptio moralis, & non physica multiplicat numerum peccatorum: atqui, quando ex unico impetu iræ proferuntur contra proximum plures contumeliæ, licet sit interruptio physica, non est tamen moralis: ergo etiam non, nisi unum numero peccatum.

40. Hic necessario notandum, quod vulgus soleat confundere verbum interdum, cum verbo occasio, ac si unum, & idem essent: quapropter necessarium est, quod Confessarius ad ferendum iudicium de numero peccatorum, quando poenitens confitetur se interdum detraxisse, aut contumelias protulisse contra proximum, eundem interroget, an hoc contigerit in unica, aut pluribus occasionibus; quia si fuit in unica, licet in hac sæpius verba injuriosa protulerit absque interruptione morali, unum erit numero peccatum. Idem advertendum, quando poenitens se accusat de repetitis osculis, amplexibus, aut verbis obscænis, nempe, quod debeat interrogari ad ferendum iudicium de numero peccatorum, an in unica, vel

pluribus occasionibus id acciderit. Excipe tamen, quando actus sunt perfecti in suo genere, ut copula, molli- ties &c. Pro tunc enim, licet in eadem occasione compleantur, quilibet actus est distinctum ab altero numero peccatum.

41. P. P. R. Verba contumeliosa contra hanc personam à me prolata omnibus nota erant.

C. Quamvis in detractioe publici- tas, seu notorietas rei excuset à pec- cato gravi, non tamen in contumelia; quia cum publicitate persona perdidit jus tantum ad famam, non verò ad honorem, ut ait Bonacina tom. 2. de restit. disp. 2. Q. 4. punct. 2. in fine: Atqui contumelia opponitur honori: ergo licet res sit publica, peccatum mortale erit per eandem afficere contumeliis proximum.

C A P U T VII.

De Restitutione honoris.

42. P. P. R. quomodo me gerere debeo in restituendo honorem huic personæ ?

C. Dicat mihi, hæc persona, quam V. D. contumeliis affecit, estne filius, famulus &c. V. D. ? quia si talis est, sufficit pro satisfactione injuriæ, quod V. D. familiariter eum alloquatur, ho- norificè salutet, ac extraordinariam ostendat benevolentiam. Hic mo- dus satisfaciendi pro Superiore affi- ciente injuriâ, aut contumeliâ subdi- tum videtur sufficiens Cajetano Q. 73.

num.

num. 3. & Lessio lib. 2. de justit. cap. 11. dub. 27. n. 114. & aliis.

Ægidius Trullench ubi supr. n. 7. Vallentia, Filiucius, & alii, quos citat, & sequitur Bonacina loco cit. Q. 5. punct. 1. num. 4. ajunt, non peccare graviter Parentes, Maritos, Dominos, dum de corrigendo, & reprehendendo filios, uxores, famulos ex impatientia contumeliis afficiunt.

43. P. P. R. non est filius, nec subditus meus, cui contumeliam irrogavi.

C. Estne fortè ejus Genitor, aut Superior? quia si esset Genitor, contumelia præter malitiam contra justitiam aliam specie distinctam contra pietatem includeret; ut in 4. præcept. tract. 4. cap. 1. dixi; & si esset Superior, duas pariter contineret malitias, nempe, contra justitiam, & contra virtutem observantiæ, seu obsequii, ut pariter loco cit. dixi. Modus autem, quo inferior satisfacere debet Superiori pro contumelia, debet esse petendo humiliter veniam. Ita Lessius ubi supr. §. 2.

44. P. P. R. hæc persona non est meus Superior, sed æqualis.

C. Inter æquales modus magis efficax, & tutus restituendi honorem est petitio veniæ. Villalobos p. 2. tract. 11. diffic. 42. n. 6. quia per hunc actum sufficienter ostendit læsor, sibi displicere injuriam factam læso, & quod, si antecederet eum per contumeliam inhonoravit, dein per petitio-

nem veniæ honoret, & revereatur.

Lessio tamen ubi supr. num. 144. §. 2. videtur inter æquales sufficere interdum pro restitutione honoris, ut offendens locum magis honorificum tribuat offenso, invitet ad convivium, aut ei propinet. Quia injuria illata per contumeliam consistit in omissione, vel potius negatione obsequii extrinseci, quo proximus honorandus est: atqui dando locum magis honorificum &c. exhibetur ipsi hoc obsequium extrinsecum, in quo antecederet damnificatus fuit: Ergo per similia obsequia contumeliæ damnum ad æqualitatem refarcitur.

Si autem contumelia fuisset gravis, nec læsus his exterioribus signis contentus esset, sed insuper petitionem veniæ prætenderet, ait Lessius ibi in hoc casu petendam esse veniam.

45. P. P. R. obligabórne ad restituendum honorem ablatum, non solum apud ipsum dehonorum, verum etiam apud alios, apud quos honor illius per meam contumeliam immixtus est?

C. Si læsus satisfactione privata contentus non est, V. D. obligabitur ad hanc præstandam, etiam coram illis, apud quos eundem dehonorum, alioquin non esset æqualitas inter offensam, & satisfactionem.

46. Notandum primò, contumeliam non solum committi verbis, sed etiam factis v. g. percutiendo aliquem baculo: & hæc contumelia est gravior.

vior, majorémque satisfactionem requirit.

Notandum secundò pro Confessorum solatio ex doctrina Ægidii Trullenchi super 8. præcept. Decal. lib. 8. cap. 8. dub. 2. n. 7. & Bonacinae de reſtit. diſp. 2. Q. 5. punct. 1. num. 4. §. 3. excuſari à mortali contumeliis, & convitiis, quibus mulierculæ, pueri, & homines infimæ ſortis ſe ſolent aſpergere ex animi irati promptitudine; niſi ex gravi odio procederent, quod eſſet mortale contra charitatem.

Et conſequenter non obligari ad mutuam veniæ petitionem, ſaltem ſub gravi culpa: primò, quia injuria non eſt gravis: ſecundò, quia ſe ſe invicem contumeliis afficiunt, adeoque injuſtam compensationem poſſunt reſtitionem omittere: & tertio, licet alii audiant, nihil de eorum fama perditur, quia noſcunt ex motibus primò primis iræ convitiis illa jacere.

47. In hoc præcepto diſſerui tantùm de detractiõne, & contumelia, quæ talibus, nempe, ut malitiam injuſtiæ præciſè continent, non verò de iis, ut malitiam odii frequenter eiſdem annexam includunt; quare Confessorii de hac pœnitentes interrogent, cum ſit malitia ſpecie diſtincta contra charitatem. Et quamvis ſubinde materia detractiõnis, aut contumeliæ ſit levis, poſſet tamen graviter delinqui, ſi nimirum ex odio, & intentione graviter lædendi proveniant, ut patet in

parvo furto, in quo licet materia ſit levis, ſi tamen adlit intentio notabilem quantitatem auferendi, peccatum mortale committitur.

CAPUT VIII.

Exhortatio ad Detractores.

48. C. Non adeò facile eſt explicare damna, & mala, quæ à lingua detractante derivantur. S. Jacobus Apoſtolus ait: linguam eſſe compendium univerſale omnium malorum, & quòd infernus eam inflammet ad comburendam alienam famam, ſuoque igne accendendam non refrenantis animam. Propheta David dicit, quòd vir detractor non proſperabitur ſuper terram: vir linguoſus non dirigetur in terra. Dominus DEUS noſter Iſraëlitas contra Moyſem murmurantes ſeverè punivit, Aaronis ſororem Mariam eadem de cauſa leprâ mulctavit, pleraſque alias pœnas vindex Juſtitia DEI hoc detractiõnis vitio laborantibus inſiſxit. De quadam fœmina refertur quòd morti proxima linguam ſpectantibus omnibus circumſtantibus extraxerit, ac magno dolore hæ effuderit voces: hæc lingua mea damnationis origo eſt.

Eadem animadverſione plecti formidandum eſt V. D. niſi ab hoc vitio abſtinere per veram emendationem conetur; adeoque ſi amat animam ſuam, ſeriò id faciat; ſiquidem ex detractiõne nullus percipitur quæſtus. Et quandocumque in colloquiis famam proximi denigrari adverterit, il-

linc

line abeat, similes conversationes fugiat, & si abire nequit, displicentiam suam, vel non consensum ostendat, sermonem aliò divertat, & hoc modo detrahentes corriget.

Non dubito, quin V. D. ægrè ferret aliorum detractiones de se, suisque actionibus: si ergo intendit Dei, & charitatis observare legem, coërceat linguam suam à detractionibus, quas nolle super se cadere. Advertat Filium, plures moderno tempore bonum nomen amisisse linguis nequam ad hoc cooperantibus, ac semper vigere onus restituendi famam proximo ablatam, quod valde difficile est, cum homines, ut plurimum, inclinent ad credendum potius malum, quam bonum; propterea detestabili hoc vitio abhorreat, & sic charitatis obligationem adimplebit, DEI legem observabit, pacem cum proximo habebit, ac à dæmonis unguibus se liberabit.

C A P U T Ultimum.

De nono, & decimo Præcepto.

49. Nonum, & decimum Præceptum, ad sextum, & septimum reducuntur, hæc duo ultima imposuit DEUS, ut indicaret non solum opere per contræctationem rei, aut uxoris alienæ delinqui, verum etiam per earum concupiscentiam: Et licet in omnibus quoque aliis præceptis rei ab ipsis vetitæ desiderium sit peccatum; hæc duo tamen prava desideria prohibentia expressè fuere posita, tum quia per hæc sufficienter instrui possumus

quoad alia præcepta, tum quia etiam in hæc objecta magis fertur appetitus hominis.

50. In hac materia notandum est, desideria bonorum fortunæ, si per media illicita, aut ex pravo fine, vel ex avaritia non procedant, non esse peccata saltem mortalia; & si hæc bona propter aliquem bonum finem intenduntur: v. g. pro solvendis debitis, faciendæ eleemosynæ cum animo ab omni avaritia alieno, nullum est peccatum; quamvis laudabilius sit, Christianum esse conformem voluntati divinæ, nec ultra ejus placitum quidquam desiderare: Etenim, si hæc bona temporalia nobis necessaria essent, indubium est, à Divina Majestate nobis fore tribuenda, & quando ea denegat, signum est, non nobis profutura; Idcirco nos, & omnia nostra Divinæ suæ Providentiæ dispositioni remittamus, quæ si ipsa met volatilia nutrit, terram incultam vestit, à fortiori creaturas suas rationabiles alere non desinet; utinam nos ita solliciti essemus in eo amando, & serviendo, quemadmodum ipsi de nobis continua est cura.

TRACTATUS IX.

De Consequentibus Confessionem.

1. **P**Ræcipua cura, & sollicitudo Confessarii debet esse in excitando penitentem ad dolorem, & detestationem peccatorum; siquidem integritas materialis Confessionis non

semper sit necessaria ad percipiendum Sacramenti fructum, qui absque supernaturali dolore obtineri non potest. Quare advertat Confessarius, quam plures accedere ad Confessionem sine dolore, & non paucos, qualisnam ad eandem dolor requiratur ignorare; adeoque explicandum est poenitenti, quid sit contritio, & attritio, & quod attritio cum confessione sufficiat, ad validitatem Sacramenti, ac peccatorum veniam impetrandam. Pro Confessariis autem, qui rationes ad detestationem peccatorum impulsivas in promptu non habent, hic motiva aliqua efficacia ponam, ad hoc, ut DEI Spiritu, & Zelo determinatâ Confessione Poenitenti ea suggerant, modo sequenti.

C A P U T I.
De Exhortatione à Confessario faciendam Poenitenti finita Confessione.

2. C. Non sufficit Filium pro impetranda venia suarum culparum contra Divinam Bonitatem patratarum, eadem ore tenus confessum fuisse, ulterius requiritur, quod ipsum verè poeniteat, & doleat Divinam Majestatem suam offendisse cum proposito eandem amplius non offendendi.

Non dubito, quin, si V. D. ad amabilem Bonitatem Dei à se offensam reflectet, magnam quoque sit habitura displicentiam, & tristitiam de peccatis, quibus non hominem, non Angelum, sed ipsum Deum, qui eam creavit, pretioso suo sanguine rede-

mit, ad fidem catholicam constituit, ac innumerabilia alia praestitit beneficia, contempsit, & offendit. Et si per leges positivas, & mundanas merito a deo practicatur, & commendatur lex gratitudinis, ac quilibet vir sapiens pro accepto beneficio, & muneribus Benefactori se gratum exhibere enititur, quæ ratione Deus demerebitur id, quod infimus homo meretur? aut beneficia collata V. D. ingratitude, & offensis persolvat?

3. Si V. D. in carceribus existens pro suis delictis extremum supplicium sustinere deberet, nec ullus daretur, qui eam ab hac sententia liberare posset, & ex Indiarum remotis confiniis Rex compareret, qui nullo præsupposito servitutis officio sibi præstito, V. D. redimeret, sese ad mortem super patibulum subeundam offerret, & de facto vitam cum sanguine funderet, quam mercedem pro tam eximio favore rependeret? quam magnum obligationem huic Regi profiteretur? Et si V. D. tam crudelis, & inhumana esset, quod post beneficium adeo singulare perceptum Regiam personam alapâ caderet, nonne execranda impietas, & delictum horrendum esset? Hoc idem, quod contra hominem peractum summam savitiam saperet, est rectè in terminis id, quod V. D. contra Deum suum patravit.

V. D. in antro carceris suorum scelerum condemnata erat, ad patibulum inferni, à quo nullus præter

Deum

Deum eam liberare poterat: infinita
ejus Bonitas, & immensa Pietas cum
detrimento (ut ita dicam) suæ Gloriæ
è regione cælesti venit in terram, hu-
manitatis carcerem intravit, mortem
ignominiosam Crucis subiit, ut libe-
raret eam à sententia, & supplicio suis
delictis debito. Beneficia hæc mul-
tiplicia Dei quibus gratiarum laudi-
bus, & operibus persolvat, & defacto
quomodo persolvit: ah horrendum
dictu! tot colaphis eum percussit,
quot crimina, & scelera patravit.

4. Hæc ingratitude eo abominabi-
lior, quò vilior est res, propter quam
irritavit, & offendit Deum suum,
nempe propter turpem voluptatem,
propter sordidum interesse &c. Ma-
gis æstimando contemptibilia hujus
mundi, quàm immensam magnitudi-
nem Creatoris, & potius obtempe-
rando demoni suggerenti peccatum,
quàm Deo ad virtutem excitanti. Su-
per cordis sui trutinam, seu bilancem
positus fuit ex una parte Deus gratiam,
filiationem, & gloriam suam offerens,
ex altera demon in peccato suam
amicitiam, captivitatem, ac æternum
infernum exhibens, & tamen V. D.
potius diaboli servitutem, quàm Dei
filiationem elegit, amicitiam damo-
nis gratiæ Creatoris præposuit.

5. Ad summam peccati turpitudi-
nem, & malitiam reflectat, quæ tanta
est, ut, si omnes homines & Angeli
aspera quæque, & ardua sufferrent
pro unico tantum peccato mortali,

satisfacere non valerent; adeoque pro
condigna satisfactione præstanda ne-
cessarium fuit Deum incarnari, pati,
& mori.

6. Tam ingens est malitia peccati,
ut, quandoque homo peccat, Fi-
lium Dei spernat, percutiat, colaphi-
zet, crucifigat dirius, & crudelius,
quàm ipsimet Judæi; hi enim, si cru-
cifixerunt eum, nescierunt esse Deum:
Lucæ c. 23. non enim sciunt quid fa-
ciunt; & semel tantum hoc fecerunt;
V. D. autem, licet noverit & Deum,
& suum esse crediderit, toties tamen
crucifixit, & occidit, quoties in eum
peccavit.

Dicat Fili mi, fortè Deus malum
aliquod, aut injuriam ipsi intulit: verè
non; quinimò mille beneficia contu-
lit, & majora conferre desiderat;
quare ergo Deum tam bonum perfe-
quitur? Nonne satis pro sua redemp-
tione afflictus, & vulneratus est Re-
demptor? cur ergo addit afflictionem
afflicto, & vulnera vulnerato?

7. Et si amor Dei omni amore di-
gni eam non movet ad sua scelera de-
flenda, ac vitam suam emendandam,
Justitiæ ejus timor mores suos corri-
gat, & coërceat.

Recogitet Fili, multas in inferno a-
nimas cruciari, propter minora, quàm
V. D. commiserit, peccata; & quòd abs-
que ulla injustitiæ nota, postquam pec-
cavit, imediatè ei Deus vitā auferre, &
in infernū eam detrudere poterat. Et
quid modò de V. D. esset, si misera

hæc fors ei obtigisset? si hic digitum super candelam accensam brevi temporis intervallo sufferre non potest, quomodo V.D. habitare poterit in caverna illa obscura, catenis alligata, flammis undequaque circumdata, fametabescens, siti exstians, doloribus intensissimis afflicta, super carbonibus ardentibus volutata, & quod plus est, visione Dei in æternum privata, absque spe per totam æternitatem eo fruendi? Omnes has poenas V.D. promeruit pro suis peccatis, & tamen Deus concessit ipsi tempus poenitentiae, quod tot aliis denegavit; quinimo eo magis hac gratia indignum se reddiderat, quò plura, & graviora erant ejus scelera, & flagitia.

8. Nónne summa erit dementia, se rursus damnationis periculo exponere, & gratiam acceptam contemnere? sciat Fili, statutum esse numerum determinatum peccatorum, & Deum signasse, ad quot peccata permissivè se habere velit, quo numero completo, sicut voluntas Dei est irrevocabilis, & decreta ejus immutabilia, ita infallibiliter sententiam damnationis exequitur. Ignotum est V.D. quot sua peccata Deus velit adhuc permittere, præfixum numerum ignorat, unicum potest deesse pro complemento sui numeri, & si hunc complet, ô infelix ipsius anima propter infallibilem æternam damnationem secuturam.

9. Dicat, quæso, quid prodest ipsi offendere Deum? Reflectat ad vitam

suam præteritam, ad voluptates, gaudia, delectationes habitas, & fateatur, qualem lucrum exinde perceperit? ubi nunc omnia sua oblectamenta? transierunt, avolarunt in momento, & vitam quoque, qua adhuc vivet, finiet, sicut vitam, qua vixit, finivit. Nónne magna cæcitas est propter momentanea, vilia, transitoria, & inconstantia hujus sæculi, bona animam in æternum perdere? Et pro brevi duratura voluptate flammis inextinguibilibus cruciari non per unum, decem, mille, vel millionem annorum, sed per integram æternitatem?

Comparet summam terrenarum voluptatum, ac temporalium deliciarum breviter cum infinita æternitatis duratione, & cogitet, an sit justum, & rationabile propter bona adeò frivola æternitatem omnium malorum incurrere.

Perpendat Fili mea dicta, consideret certam esse veritatem, & de fide, quòd vita hæc semel sit transitura, & tandem ventura dies, ac hora ultima suæ vitæ, in qua summè amara erit animæ culpa nunc à dæmone dulcedine operta.

Quando V.D. appropinquabit horæ mortis, ô quantum se non peccasse optabit? ecce nunc tempus se ad bonam mortem disponendi, quo neglecto potest contingere adeò acceptabile non amplius venturum, licet summopere id desiderabit.

10. Reflectat præsentem vitam instans

stabilem esse, & quòd, si modò est inter vivos, cras possit esse inter mortuos. Multos haud dubiè audivit morte improvisà absque confessione obiisse: idem accidere potest V. D. cum de opposito nullam à Domino Deo securitatem habeat; & licet de perceptione Sacramentorum esset certus, de multis tamen scimus, pravia etià confessione, & communione defunctos in æternum periisse; qui enim malè vivit, Deo fortè sic permittente nec benè confitebitur in morte in poenam suorum peccatorum.

Si hoc solum esset vitreum, & subtus fornax profunda ignea, auderètne V. D. deambulare super hoc vitrum? non profectò, quia prudenter argueret vitrum fore frangendum, & in flammam illas se præcipitem dandum.

Vitreum tam fragile non datur, sicut vita hominis, sub hac est ignea inferni profunditas: quomodo ergo V. D. audebit hoc fragile vitæ vitrum transmeare cum pondere culparum sine timore fractionis vitæ, & cadendi in profundum inferni? Fili mi, charta sit ipsi salus animæ, se emendare studeat, & sic vitam tranquillam ducet. Qui vivit Deo ejus mandata servando, nec timor mortis torquet eum, nec res aliqua hujus vitæ eum affligit; at qui in peccatis vivit, quomodo est possibile, quòd cordis lætitiā habeat, cum sit certus, inter se, & infernum nihil aliud quàm respiramen mediare: quomodo placitum somnum

capere potest, qui procumbit culpâ lethali gravatus, vi cuius forsitan non nisi in inferno se à somno excitabit?

12. P. P. R. cupio emendare, quod feci, hocque pro certo promittò, solum propter gravitatem mearum culparum timeo, ne Deus mihi parcat.

C. Et hoc Fili ex ore suo prodire sinit: licet plura haberet peccata, quàm mare habeat arenas, cœlum stellas, & aër atomos, veritas catholica est certior certitudine existentia hujus diei, quòd Deus omnium peccatorum indulgentiam tribuat animæ verâ cordis contritione eadem confitenti, cum Deus verbi sui pignora dederit, quòd, quotiescumque peccator contritus veniam petet, Divina sua Majestas annuet, quamvis enormia sint ejus crimina.

Respiciat V. D. in David, Manassè, in Petrum, & Paulum, Magdalenam, Matthæum, aliòsque quàm plures peccatores, quibus Deus adeò liberaliter pepercit perspectâ eorum cordis compunctione, ita ut postmodum ad excelsam sanctitatem, & Dei amicitiam pervenerint: Idemmet est Deus modò, qui antea erat, pro peccatore optante se alterum esse ab illo, qui antea fuit.

Sequatur V. D. hos sanctos Pœnitentes, qui post conversionem ad Deum ad priora scelera non sunt reversi; quinimò ea continuò ponderantes amaris lacrymis detestabantur. Non aliter V. D. se gerere debet nunquam

oblivioni tradendo sua crimina ad ea lugenda, & deslenda, ac pane quotidiano planctus, & compunctionis se reficiendo.

In immensam Dei Pietatem ac infinitam ejus misericordiam confidat, & speret, qui est Pater amabilis, ut peccatorem prodigum ad se conversum benignè recipiat, nec unquam cor contritum, & humiliatum despiciat; præterea tanquam bonus Pastor ovem, quæ perierat, quærît, & si tali anxietate amissam, & errantem oviculam ad ovile reducere nititur, quæ cordis sui exultatione sponte ad se venientem recipiet. Et immensus ejus amor non recusat itineris laborem pro impertienda gratia Samaritanæ in vitiorum cœno voluntatæ, quanto magis V. D. confidere debet, dum voluntariè ad Divinos ejus pedes procumbit pro obtinenda peccatorum venia.

13. P. P. R. Nunc me accuso de peccato omisso in confessione.

C. Quale est hoc peccatum?

P. P. R. est peccatum valde grave.

C. Tantum dicat Fili, non deterreatur, nec pudore tardetur; me enim nihil omnino terret, aut scandalum parit; non permittat se à dæmone decipi; si quod plus est, fecit, etiam minus adimpleat, de nulla re est ipsi formidandum, nec ego mirabor, quamvis V. D. ipsummet Crucifixum feriisset.

P. P. R. est peccatum Inquisitionis, & Hæresis.

C. Tantum dicat Fili, qualem peccatum est? est fortassis peccatum Bestialitatis?

P. Ita P. R.

C. Et hanc Bestialitatem confiteri erubescit? eja ergo, siquidem absque recursum ad inquisitionem ab hoc casu ipsum absolvam.

Dicat mihi, quoties peccatum hoc commisit, forsitan centies millies?

P. Non P. R.

C. Bis millies?

P. Non tot vicibus P. R.

C. Quot vicibus ergo, parum plus, vel minus.

P. P. R. ter, vel quater.

C. In decursu hujus Confessionis, vel ante Confessionem habuistne intentionem confitendi hoc peccatum?

P. P. R. ex mero pudore non fui ausus cogitando, quod ad manus Inquisitionis me tradere deberem.

14. C. Sciat se fefellisse, quia confessarius, licet hæreses à poenitente audiret, Inquisitioni eum tradere nequit, cum sigillum strictissime obliget ad nihil de auditis in Confessione revelandum: nec peccatum, quod modo V. D. confitetur, est hæresis, sed tantum solet reservari ab Ordinariis in aliquibus Dioecesibus, & quilibet Confessarius approbatus in virtute Bullæ potest ab eo absolvere: Accusatne se modo de voluntate, & intentione recitandi hoc peccatum, & percipiendi indigne hoc Sacramentum Poenitentiae in quo sacrilegium patrabat?

P. Ita

P. Ita P. R. de hoc pariter me accuso.

C. Et V. D. accessissetne ad sacram communionem retento hoc peccato?

P. Ita P. R.

C. Accusatne se quoq; de hac voluntate communicandi in malo statu, in quo novum sacrilegium committebat?

P. Ita P. R. de omnibus me accuso.

C. Noviter etiam se accusat de omnibus antecederet confessis?

P. Ita P. R.

C. Et de omnibus modò, & antea confessis iterum ex toto corde dolet, ac firmiter proponit emendationem?

P. Ita P. R.

C. Habetne aliquid aliud ad dicendum?

P. Non P. R. nihil aliud habeo.

C. Non erubescat, amore Dei dicat, si quid remanet, non sinat se à Diabolo vinci: novitenim, quod perhumaniter, & non asperè secum egerim.

P. Hoc me induxit ad aperiendum nefas adeò turpe, & credat V. P. quòd si aliquid aliud conscientia dictaret, simpliciter faterer.

15. Hoc peccatum paulò antè confessum in alia quoque occasione fui confessus, & quia Confessarius dixit, necessarium esse, Romam adire, non fui ausus id amplius confiteri.

C. Non Fili, non est opus pergere Romam, ego ab hoc peccato ipsum absolvere possum. Advertat, quæso Confessarius circa hoc punctum; cum

plures adinvenerim animas diù retinentes peccata in Confessione ex eo, quòd Confessarius dixerit, non posse eas absolvi à peccato Bestialitatis, aut Sodomiz, nisi Romam proficiscerentur; ignorantia nimium crassa, & culpabilis in uno Confessario; Etenim in Hispania quilibet Confessarius approbatus ab Ordinario potest virtute Bullæ absolvere ab omnibus censuris, & casibus reservatis, excepta Hæresi externa, à qua Tribunal Inquisitionis in Hispania absolvit, & cuicumque Confessario à S. Tribunali auctoritatem petenti concedetur facultas absolvendi ab Hæresi. Sed, sicut dixi Bestialitas non est reservata Papæ, nec inquisitioni.

Et quando Poenitens accedit cum similibus peccatis, necesse est eundem animare, interrogando, utrumnam multoties & excessivè: v. g. centies millies ea commiserit, ut sic poenitens sumat animum, & putet, Confessarium non terri, aut obstupefcere de suis culpis.

16. Quod enixò commendo PP. Confessariis, & ut benignè, & clementer agant cum pauperculis poenitentibus, non asperè eos arguant, aut severè excipiant, nec eorum culpas mirari ostendant, sed summam fragilitatem miseræ naturæ humanæ perpendant, & quòd, si Deus nos sua protectione non fulciret, Dæmonibus deteriores omnes evaderemus: Consideret Confessarius, quòd, si ipsemet

in

in statu pœnitentis constitutus esset, optaret à Confessario benignè excipi: ergo, si hoc secum practicari vellet, idem cum proximo suo practiceret, cum proximum tanquam se ipsum Deus amari præcipiat.

Consideret pariter Confessarius, quòd in sacro Confessionis Tribunali Dei Personam repræsentet; & si Divina Bonitas in suo Tribunali magis ad pietatem, quàm ad severitatem prona est, id pariter Confessarius imitari debet, alias non erit vices gerens, ac Dei substitutus.

Potest quidem, & debet Pœnitenti repræsentari turpitudine culpæ, proponi gravitas peccati, & horror Dei offensæ; sed in hoc verba dulcia, & penetrantia sunt adhibenda, suaviter admonendo; non cum clamore reprehendendo: ostendat Pœnitenti suam deceptionem, sed non verbis exasperantibus: hortetur rationibus validis, sed non deterreat nimio rigore: illuminet luce eum collustrante, non obumbrat tenebris, aut tonitruis perturbet: animam ejus sanæ, & Sanctæ doctrinæ rore uberet, & fecundet, non grandinem jaciatur eandem sterilem reddentem.

Demum fasciâ prudentiæ vulnera pœnitentis ligare studeat, miscendo vinum reprehensionis cum oleo amoris, & sic legem charitatis erga proximum adimplebit, Zelum Ministro Dei debitum exercebit, finem emendationis Pœnitentis obtinebit; & Deus sa-

piantiâ ad cognoscendum verum, prudentiâ ad dirigendos peccatores illum replebit.

17. Frequenter contingit, quòd pœnitens sit habituatus in peccato, & in occasione proxima voluntaria constitutus; in quibus casibus deneganda est absolutio juxta declarationem Innocentii XI. In Propositione 60. damnata. Nihilominus sapius potest absolvi concurrentibus circumstantiis in ejusdem Propositionis explicatione signatis. Sed pro tunc necessario admonendus est, quòd per relapsum incapax fiat absolutionis, & pro tunc Confessarius cum Pœnitente se gere re debet modo sequenti.

C. Consideret statum miserabilem, in quo jacet anima ejus propter hos relapsus, qui talis est, ut incapacem reddat recipiendi absolutionem; cum ex nulla emendatione à tanto tempore arguatur ipsum accedere ad Confessionem absque requisito dolore, & efficaci emendationis proposito, qua dispositione seclusa est incapax absolutionis juxta præscripta Confessariis à Sanctitate Innocentii XI. dicentis, à longo tempore recidivis in qualibet specie peccati non posse tribui absolutionem. Ratio fundamentalis hujus Decreti est; quia Confessario cor pœnitentis patere non potest. Nec ejus actus interni, nec utrùm verè proponat emendationem, & solum à posteriori ex effectibus inferitur causa la-

tens

tens in corde; effectus veræ pœnitentiæ sunt emendatio morum: pœnitens post tot confessiones nunquam mores suos emendavit: ergo ipsum non verè pœnituit, nec de facto pœnitere rationabiliter præsumitur, & consequenter est incapax recipiendi absolutionem, & huius Sancti Sacramenti fructum.

18. P. P. D. firmiter promitto me in posterum emendaturum.

C. Fili, modicam his verbis præsto fidem, quia quotiescunque fuit confessus, hoc idem promisit, nec unquam servavit; quo fundamento igitur debeo credere, quod deinceps sit adimplendus?

Volo, ut ipsemet sit iudex in sua causa. Dicat mihi, si rem aliquam faciendam mihi imponeret, & ego in verbo viri id promitterem, promissis autem meis non starem, repetitis postmodum vicibus me rogaret, & ego semper renovarem promissa, nunquam verò in iis manerem, nunquid præstaret fidem cæteris omnibus posterioribus meis promissis? non profecto, & rationabiliter. V. D. accedit ad confessionem semel, bis, & ultra decursu temporis, à quo laborat hoc vitio, semper promissa emendationis confessario dedit, nunquam verò ea executioni mandavit, quomodo autem nunc credam executuram?

19. P. P. R. quid dicam? fragiles, & miseri sumus lutea vasa portantes; licet in confitendo habuerim propositum non amplius Deum offendendi,

postmodum velut fragilis lapsus fui in eadem peccata.

C. Certus sum de inconstantia conditionis humanæ naturæ, quæ est ipsamet fragilitas, hæc verò fragilitas aliqualiter est reparanda, quod debet fieri per negationem absolutionis; cum enim plaga sit adeò inveterata, ut medicinæ suaves non sufficiant ad eam curandam, necesse est uti combustionem pro lethali hoc ulcere curando.

Non ignoro pariter, quod physicè loquendo sit compossibile verum propositum in confessione cum posteriori ejusdem replicata fractione, moraliter tamen sunt impossibiles tot relapsus cum efficaci, & vero proposito; nosque Confessarii regulari debemus non juxta id, quod physicè evenire potest, sed secundum id, quod moraliter contingit, & communiter contingere solet.

Physicè possibile est, in occasione proxima constitutum non cadere; & hoc non obstante absolutio ei imperianda non est; quia in judicio morali, seu moraliter impossibilis est emendatio constituto in proxima occasione, licet in hoc non adsit repugnantia physica; itaque eat in Nomine Domini; quia nequeo eum absolvere.

20. P. P. R. per amorem Dei obsecro me absolvat, protestor enim me emendaturum.

C. Forsitan putat, me differre absolutionem ex mera mea voluntate? sciat hoc mihi plus, quam ipsi displice-

re, sed cum sit incapax, quid prodest eam absolvere? nec V. D. percipiet fructum Sacramenti, nec ego meae obligationi satisfaciam, impertiendo ei absolutionem.

P. P. R. quid, quaeso, tota gens praefens dicet, videndo, quod me non absolvat?

C. Hoc impiedietur per ceremoniam, quae fit in absolvendo, & modò à me fiet impertiendo ei solùm benedictionem.

P. P. R. sincero corde protestor, & promitto emendationem.

C. Caveat; quia si putat me decipere, se ipsum decipit, si ex toto corde se non determinat ad emendationem, & depositionem veteris hominis cum omnibus actibus, & habitibus vitiosis.

P. P. R. sit certa, quod ex toto corde praedicta confirmem, & quod omnem possibilem conatum velim adhibere pro hac promissione adimplenda.

C. In verbo suo absolutionem ei impertiar, sciat tamen, hanc fore ultimam, nisi verè respiscat, & redeat ad cor; & quod, si relabetur in idem peccatum, nemo poterit eam absolvere. Et licet aliquis hoc faceret, V. D. non percipiet fructum absolutionis, cum ejus proposita sint merae velleitates, verbumque suum non mihi, sed Deo dat, meque tanquam hominem deludere quidem valet, non verò Deum, qui abscondita sui cordis noscit, & an verè proponat emendationem.

21. V. D. non aliter faciat, si amat animam suam; quia, si insulsum, & vile est, verbum homini datum non adimplere, quale dedecus erit, verbum Deo omnipotenti datum transgredi? Quia semel tantum Ananias, & Saphira ejus uxor mentiti sunt D. Petro Actorum c. 5. improvisa morte obierunt, dixitque ei D. Petrus: non es mentitus hominibus, sed Deo. non me Dei Ministrum, sed Deum ipsum decipere voluisti.

Hac eadem punitio est ipsi formidanda, si fraudulenter, & non cordicitus asserit, se emendationem proponere; Etenim non mihi, sed Deo, qui non poterit decipi, mentietur, si vitam, & mores verè corrigere non statuit. Fiat ergo, quod promittit, & Deuster optimus parcat peccatis suis, à quibus omnibus mox eam absolvam.

CAPUT II.

De modo, quo Confessarius se gerere debet cum Pœnitente, qui jam diu non est confessus, & cum illis, qui doctrinam Christianam ignorant.

22. **Q**uam plures Christiani, sine ullo amore Dei, ac propriae salutis obliti, SS. Sacramenta negliger frequentant per annos integros interdum ea non recipiendo; & aliqui (sine timore Dei) adhuc diutius; nec desunt pluribus ex his excusationes, & prætexus ad colorandam,

& obtegendam hanc adeò reprehensibilem negligentiam : hos Zelosus Confessarius efficacibus rationibus à tali sopore excitare, ac frivola eorum fundamenta convellere debet. Hoc tamen non est faciendum ab initio, sed in fine confessionis, quinimò, quando Pœnitens ab initio dicit, ab anno, & ultra non fui confessus, Confessarius prudenter, & patienter pro tunc dissimulet, nec reprehendat, aut scandalum propter hoc pati ostendat, sed silentio prætereat; ne peccator confundatur, & peccata confiteri vereatur: postquam verò totum è conscientia evomuerit venenum, objiciat ipsi, quàm periculosum, & perniciosum sit tam notabiliter differre, & procrastinare accessum ad Sacramenta, eumque ad eorundem frequentiam rationibus sequentibus ad hunc finem positus animet.

C. Fili mi, non negligat imposteorum frequentare Sacramenta, quæ sunt cibus animæ, antidotum suarum infirmitatum, remedium vulnerum, solatium poenarum, levamen tribulationum, medium vincendi tentationes, arma suam fragilitatem à dæmone defendentia, & spes æternæ Gloriæ. Modicum Deum suum amat Christianus, qui negligit eum in corde suo recipere, cum tamen summum illud bonum sub speciebus panis apud nos manere dignatum fuerit ex abundantia amoris, & desiderii inhabitandi in cordibus nostris; ô quàm magna in-

gratitudo animæ rationalis Deo suo nolle uniri, eique in corde suo hospitium parare.

Evidens quoque signum est modici amoris erga animam suam, dum ab hoc coelesti alimento eam jejunare sinit. Dicat Fili, si sex, vel octo mensium, aut unius anni intervallo à quolibet cibo abstineret, nonne fame periret? Modò, si tanto tempore relinquit animam suam absque hujus Divini panis refectione, debilitari, infirmari, extenuari necessarium erit. Si per sex, aut octo menses indusium non mutaret, nonne fuligine, & carbonibus obscurius, & deformius appareret? si per tantundem tempus non abluit indusium suæ conscientiæ in aqua confessionis, quomodo puritas animæ suæ se habebit? turpissima, sordidissima, & luridissima erit. Videtur ipsi rationabile tantà diligentiam uti pro nutriendo corpore, & tam modica in alenda anima? Justumne est, tanta solitudine mundare vestem tegentem hoc corruptibile corpus & tam modica applicatione sordibus abstergere vestimenta pretiosa Spiritûs? Tanta diligentia adhibetur pro conservatione, & decencia hujus corporis, futuri pabuli vermium, in cineres, & pulveres convertendi, & quasi nihilum pro conservatione animæ suæ, quæ est gemma pretiosissima fabricata à Supremo Artifice, facta ad suam imaginem, & similitudinem immortalis, incorruptibilis, capax visionis, frui-

fruitionis Dei & æternæ Gloriæ ?

23. Si Hospes aliquis in platea compareret auri maximam copiam habēs, nuntiaretque universaliter omnibus pecuniæ cupidis eandem ad libitum largiendam absque obligatione restitutionis: dareturne aliquis, qui renueret adesse ad percipiendum aurum gratis datum ? Dives in omnes DEUS in Sanctis Sacramentis deposuit thesauros inestimabiles sui amoris, suæ gratiæ, suæ misericordiæ, pretiosiores auro, argento, margaritis, ac divitiis huius mundi, eosque gratis omnibus indifferenter offert: quàm magna ergo dementia, & insania nec oblatas opes appetere, nec eas à summa liberalitate Domini acceptare ? Si quispiam Christianus mortifero morbo laboraret, ac Medicus peritus se sponte, & gratis ad eum curandum offerret, nunquid oblationem factam respueret, aut sanitatem ex boni Medici industriâ recuperare recusaret ? Anima ejusdem gravi culpæ infirmitate cruciatur, Divinus Medicus salutem per suavissima Sacramentorum pharmaca infallibiliter obtinendam exhibet, & ingratus Christianus potius in infirmitate jacere, quàm curari decernit ?

Reflectat pariter, memoriam hominis labilem esse, & oblivioni obnoxiam, & consequenter per longam Confessionis dilationem quomodo poterit recordari speciei, numeri, ac circumstantiarum suorum peccatorū ?

prætereà se exponit innumeris scrupulis, quòd confessiones debito examine, & integritate, vel materiali, vel formali careant. Perpendat præsentem vitam ad instar vitri fragilem, & instabilem esse, improvise infortunio finibilem: quòd, sicut pluribus accidit, ita V. D. accidere potest. Si mors adveniet, dum per confessionem erit benè disposita, felix ipsius fors erit; si autem ex dilatione confessionis absque hac Christiana præventionē obibit, vix ipsi ! propter hæc, & alia motiva rogo, hortor, admoneo, obsecro per Dei & sui ipsius amorem, ut deinceps magis sit sollicita in frequentando Sacramenta: salutem animæ suæ quæro, negotium suæ salutis ago, quòd magis sua, quàm mea interest; Eja Fili consilium meum ei placeat, & sic V. D. vitâ vivet pacificâ, corde tranquillo, & securo, eaque securitate, quam secum affert bona conscientia: è contra verò faciendo angustias, turbationes, ac animæ inquietudines experietur, præcipuè tempore mortis, in quo consilium meum neglexisse summè poenitebit.

24. Alios poenitentes comperiet Confessarius doctrinam Christianam, ac necessaria ad salutem ignorantes; hi & alii, in quibus prudenter supponitur adesse talis ignorantia, de summa credendorum interrogandi sunt, ut suprâ dixi tract. I. cap. I. n. I. nec est consultum, quòd Confessarius semper ab initio confessionis de prædictis

in-

interroget, quia dantur plures personæ, quæ per has immediatas interrogationes turbantur, ac non rectè respondendo erubescunt, cui verecundiæ addita altera de revelatione peccatorum facile ad aliquod reticendum inclinabunt: completa ergo confessione omnium peccatorum poterit Confessarius eos interrogare de Doctrina Christiana, compertoque peccatore ignorante ad absolutionem non procedat absque prævia notitia Mysteriorum SS. Trinitatis, & Incarnationis, cum eorum fides explicita sit necessaria necessitate mediæ ad justificationem & salutem, & consequenter ad recipiendam absolutionem, ut constat ex Propositione 64. damnata ab Innocentio XI. ut videri potest in ejus explicatione tract. 10. seq. Unde Confessarius supposita ignorantia pœnitentis ante absolutionem tenetur eum instruere quoad Mysteria SS. Trinitatis, Incarnationis, & Eucharistiæ mox sumendæ, imponendo, ut pariter addiscat alia, quæ sunt necessaria necessitate præcepti: quod si post trinam, aut quartam admonitionem ea non didicerit, differre debet absolutionem, usque dum ea calleat, ut dixi tract. 1. cit. & pariter dicam tract. 10. seq. in explicat. Proposit. 64. damnatæ.

Ut autem Pœnitens non turbetur ex interrogatione rerum fidei, quæ aliquibus videtur impropria, ac pueris, non adultis faciendæ: Confessa-

rius hos prudenter admoneat, non ex curiositate, aut verecundia causanda se hoc interrogare, sed quia talis notitia ad salutem Pœnitentis est necessaria, nec magis ad eam obligari pueros, quàm adultos, suæque conscientie teneri satisfacere, antequam ad absolutionem procedat, aliisque motivis suadeat Pœnitenti passivam, & voluntariam instructionem: & si Pœnitens erit Pater, aut Mater familiæ, interroget pariter, utrùm liberos, aut famulos erudierit ad Mysteria nostræ sanctæ Fidei, vel an eos erudiri in scholis, aliòve modo tentaverit.

25. Alios etiam adinveniet Confessarius pœnitentiam in prioribus Confessionibus impositam non adimplevisse, vel tantum ejusdem partem; tunc exactè interroget, quidnam desit ad eam complendam; & si fortè pœnitentia esset indiscretè imposita, alleviare, vel commutare in aliam magis congruam pulchrè studeat absque murmuratione aliqua Confessarii præcedentis, vel aspera reprehensione Pœnitentis negligentis; sed oro tunc dissimulet, in finem confessionis reservando admonitionem de hoc peccato omissionis, ut in decursu operis scriptis dixi.

Dantur alii Pœnitentes negligentes in exequendis votis, & promissionibus; quapropter super secundum Præceptum eos interroget; & comperto aliquo defectu, omissione, vel negligentia, discutiat, utrùm possit,

vel

vel expediat ab hoc onere Pœnitentem liberare per dispensationem voti, juxta principia tradita tract. 2. cap. 4. per totum.

CAPUT III.

Remedia præservativa pro habituais peccato, & occasionibus involuntariis.

26. Unum ex principalioribus muneribus Confessarii est officium Medici spiritualis, vi cuius diligenter debet perquirere infirmitatem Pœnitentium; pulsam animæ sensim tangere; passiones animi inordinatas investigare, ac cognita infirmitate remedia opportuna applicare.

Remedium valdè proficuum, & efficax ad emendationem peccatoris in aliquo vitio habituati est renitentia, & difficultas Confessarii in eo absolvendo, modo, & formâ in antecedenti capite præscriptâ: cum quilibet Christianus advertens propter sua peccata sibi claves cœli denegari posse, ita terrefiat, ut ad proposita valde efficacia exinde progrediatur.

Caveat tamen Confessarius, ne hanc difficultatem absolvendi ostendat cum clamoribus, verbis asperis, & acerbis, sed dulciter, & suaviter Pœnitenti repræsentet causam, propter quam renuit eum absolvere, nempe propter ejus inefficacia, & frivola proposita. Hoc remedio potest uti cum quolibet peccatore habituato; eadem enim ratio militat in omnibus

habitibus vitiosis, quos omnes committitur. Propositio 60. damnata à Sanctitate Innocentii XI. Frequentiores habitus peccandi sunt sequentes.

27. Primus, est vitium ebrietatis, quod difficile à subjecto corrigi potest, ut experientia patet.

Secundus, Juramentum falsum, maledictiones, & imprecationes voluntariæ.

Tertius, non solvendi debita, aut malè acquisita non restituendi.

Quartus, piis legatis non satisfaciendi.

Quintus, injurias non remittendi, & non amandi proximum amore præcepto.

Sextus, non adimplendi promissa, aut vota Deo, & Sanctis præstita.

Septimus, est vitium turpe lasciviam in propria, quàm in aliena persona, sive cogitationibus, sive verbis, sive operibus.

Octavus, non restituendi honorem, aut famam ablatam per detractiones coram personis audientibus easdem retractando, & in contumelia petendo veniam à persona inhonorata.

Nonus, est ignorantia culpabilis, & vincibilis doctrinæ, & Mysteriorum Fidei, de qua suprâ egi tract. 1. cap. 1. n. 1. & cap. præc. n. 24. & adhuc agam tract. 10. seq. in explicatione Propositionis 64. damnatæ ab Innocentio XI.

Decimus, Inobedientia, arrogantia, & contemptus Parentum.

Un-

Undecimus, omissiones particularium personarum in officiis, & ministeriis sibi commissis, de quo fuse, & expresso in secunda parte hujus operis ago.

Quotiescunque Pœnitens de his, & similibus consuetudinibus, seu habitibus vitiosis se accusabit, gerat se Confessarius modo supra dicto in præced. cap. interrogando pariter, utrum nam ab aliis Confessariis fuerit admonitus de incapacitate exinde absolutionis; & si bis, vel ter fuerit admonitus, nec se emendaverit, nullo modo eum absolvat, nisi concurrentibus circumstantiis in explicatione Propositionis, 60. positis.

28. Secundum remedium est objectio gravitatis peccati, juxta dicta cap. 1. hujus tr. 9. Certum est enim in multis Pœnitentibus, quibus turpitudinem peccati objeci, extraordinarios effectus, ac mirabiles conversiones me deprehendisse; qui postmodum solent ita fateri: P. R. si ceteri Confessarii ita illuminassent oculos mei intellectus, nunquam obdormivissem in morte, nec vitam præteritam duxissem. Quod absque dubio credo, cum voluntas hominis sit potentia cæca, & intellectus à bonis terrenis facile se falli permittat; quare nisi Confessarius solidis, & evidentibus rationibus proponat motiva apta ad convincendum intellectum Pœnitentis, ejusque voluntatem movendam ad vera bona amplectenda, & falsa detestanda dif-

ficulter relictâ lubricâ viâ vitii semitam virtutis ingreditur.

29. Tertium remedium est imponere Pœnitenti, ut singulis diebus per unum vel medium horæ quadrantem motiva, & rationes supra cap. 1. positas discutiat, singulariter verò æternitatem pœnarum inferni maturè, ac verâ fide ponderet. Et si Persona sit à curis, & negotiis immunis, maximè Ecclesiastica, injungat, ut bis in die manè, & vesperi orationi mentali incumbat, in qua fragilitatem, & brevitatem vitæ, mortis certitudinem, terribilitatem Divini Judicii, pœnas inferni horribiles sibi præparatas, nisi resipuerit, aliaque similia seriò perpendat.

Hæc tria remedia sunt utilissima, & efficacissima; teste enim Jeremia cap. 12. tot mala mundi ex defectu considerationis proveniunt: Quia nullus est qui recogitet corde, ipsemet quoque Spiritus S. ait, efficacissimū remedium peccati esse novissima meditari: Memorare novissima tua, & in æternum non peccabis. Eccl. 7. & Moyse summo perè optabat, ut homines in eorum contemplatione exercerentur: Utinam saperent, & intelligerent, ac novissima providerent. Deut. cap. 23. Hoc Confessariis debet esse in praxi familiare; quia intellectus pœnitentis objurgationibus, & increpationibus non captivatur in obsequium fidei, & Divinæ Legis; sed solidarum rationum pondere, & virtute.

30. Quartum remedium est frequentia SS. Sacramentorum plus, aut minus imponenda juxta majores, vel minores occupationes poenitentis, quem rationibus supradictis cap. 2. num. 22. ad eandem hortari poterit.

31. Si relapsus procedant ex occasione vitanda: v. g. ex frequentia aliqujus domus, vel ex transitu per talem viam, imponendum est, ut domum illam amplius non ingrediatur, vel fores ejus non circumbeat, per talem viam non transeat: & si occasio est proxima, nempe in eodem habitaculo, sed involuntaria: v. g. Filius familias habet illicitam correspondentiam cum aliqua persona domestica, quam expellere non potest, nec ipsemet de eadem egredi, & de similibus; præcipiat Confessarius, ut ad posse à conversatione cum tali persona absteineat, nunquam cum ea sollicitè agat, ab ejusdem aspectu caveat eam diligentiam, qua stramen, seu palea ab igne alienatur, cum facilius sensuales flammæ accendantur in corde lascivo, quam ignis in palea.

32. Si habitus non proveniat à causa extrinseca, sed intrinseca poenitentis: v. g. quod se polluat voluntariè, remedium est difficilius, cum nemo possit fugere inimicum intrinsecum, & sibi annexum, & magis tamen efficax antidotum est incensum aromaticum considerationis; & quando adversarius hac viâ eum aggreditur, muniat se miles Christianus clypeo meditationis, ponderando, quod voluptas à carne

oblata illicò sit transitura, & quòd in ipso actu commissiois possit à Deo puniri morte temporali & aternâ; comparet momentaneam delectationem cum infinita duratione aternitatis culpæ debitæ: & moraliter impossibile erit, quòd suppositâ horum attentâ consideratione ad peccandum se determinet.

33. Suadeat pariter, ut interdum solitarius in cubiculo mortui figuram repræsentet, reflectendo, quòd tandem semel realiter in sepulchro mortuus jacebit; ut subinde digitum ad ignem, vel ad candelam accensam apponat tamdiu, quamdiu sufferre potest, & mente revolvat, quòd si impossibile est sustinere digitum propinquum flammæ unius candelæ per unum, vel alterum momentum, quomodo dein corpore, & anima habitare poterit cum igne devorante, cum ardoribus sempiternis.

Si computationibus est deditus, præcipiat, ut vinum abundanter cum aqua mixtum bibat, aut totaliter absteineat si absque nota, vel detrimento salutis fieri possit: *Quia venter vino aestuans citò despumat in libidines:* & ait Apostolus ad Ephes. cap. 5. *Nolite inebriari vino, in quo est luxuria.*

Ut pravas conversationes evitet, & honestis, ac timoratis personis se associet, à foeminarum consortio pro posse declinet, ad choreas, ac vana mundi oblectamenta non tendat.

Ut nunquam otio indulgeat, quia
otium

otium est fons, & scaturigo vitiorum; cum verò intellectus, & aliæ potentia hominis non quiescant, sed quasi semper sint in actu secundo; nisi honestis vacent occupationibus, tentationibus diaboli subiiciuntur.

Singulari devotionis affectu B. Virginem Mariam Dominam nostram prosequatur, humiliter deprecando, ut tanquam Mater puritatis omnem impurum affectum e corde suo eradicet; ut Rosarium Marianum devotè recitare non desinat, & quando tentationes impetunt, sub tantæ Matris præsidio confugiat, recitando Salve Regina, vel salutationem Angelicam; Etenim si humili, & reverenti corde adeò amabilis, & potentis Reginae auxilium implorabit, securè confidere potest de secuturo suæ orationis effectu.

CAPUT IV.

De Pœnitentia satisfactoria Pœnitenti imponenda.

34. **A**D tria reducunt Theologi Pœnitentiam satisfactoriam Sacramentalem. Primum est jejunium, in quo comprehenduntur omnia opera poenalia. Secundum est elemosyna, ad quam reducuntur omnia opera Misericordiæ. Tertium est Oratio, ad quam revocatur totum id, quod fit ad Dei Domini nostri honorem, gloriam, & obsequium.

Certum est, quòd Confessarius regulariter loquendo teneatur imponere aliquam pœnitentiam satisfacto-

riam Pœnitenti, & quidem ejusdem peccatis moraliter proportionatam. Ita sancit Sacrum Concil. Trident. Sess. 14. cap. 8.

Dixi moraliter, quia impossibile est methaphysicè, seu arithmeticè ad æqualitatem mensurare satisfactionem cuicumque culpæ debitam: adeoque tantum requiritur prudens, & rationalis decisio absque nimia hæsitazione, vel scrupulo, an sit excessus, vel defectus in justa mensura.

35. Ut verò Confessarii absque scrupulis possint in hac materia procedere, adducam opinionem communem Theologorum apud de Lugo de Pœnit. disp. 27. sect. 3. num. 22. docentem, quòd, quando Pœnitens potest consequi aliquam indulgentiam plenariam, in hoc casu possit Confessarius dimittere pœnitentem absque pœnitentia precibus ipsis indulgentiæ pro pœnitentia inservientibus. Idem de Lugo disp. 8. sect. 4. num. 48. Caspensis tom. 2. tract. 24. disp. 8. sect. 4. n. 28. in fine.

Ex quo infertur primò, quòd tempore Missionis, in quo Missionarii solent publicare Jubilæum, possint Confessarii absolvere absque Pœnitentiæ impositione, vel aliquam levem tantum imponendo, præcipiendo nimirum pœnitenti, ut diligenter adimpleat requisita ad Jubilæum. Idem dicendum pro diebus primæ Dominicæ Mensis, in quibus multæ Ecclesiæ Jubilæo potiuntur, & universaliter pro

pro quolibet festo anni, in quo habentur similes Indulgentiæ plenariæ.

36. Infertur secundò, qualibet die, in qua est statio Romæ, posse Pœnitentem absolvi absque ulla pœnitentia, dummodò suppositâ Bulla visitet quinque Altaria; sic enim Indulgentiam plenariam consequetur. Diebus verò, in quibus non sunt stationes Romæ, poterit ei injungi jejunium unius diei, quod non sit de præcepto; & si non potest jejunare, ut aliud bonum opus perficiat ad arbitrium Confessarii, per quod stante Privilegio Bullæ quindecim annos, & 600. dies indulgentiæ lucrabitur, id est, remissionem pœnæ Purgatorii, quam consequeretur Pœnitens, si toto hoc tempore pœnitentias à sacris Canonibus assignatas persolveret. Et si pœnitens multis peccatis sit irretitus, nec detur tempore suæ Confessionis ulla Statio Romæ, aut aliud Jubilæum, potest Confessarius ei applicare Indulgentiam plenariam Bullæ, quæ annuatim semel in vita conceditur, sicque onus pœnitentiæ alleviare.

37. Si vera est opinio Remigii in Sum. tract. 7. cap. 1. §. 4. num. 2. dicentis, singulis anni diebus acquiri Indulgentiam plenariam per Privilegium Bullæ visitando quinque Altaria, quæ opinio fuit etiam alterius Doctores, quem omisso nomine citat, & refutat Trullench in Bullam lib. 1. §. 6. dub. 1. n. 7. Sequeretur enim, quòd in quacumque anni die, in qua pœnitens

confiteretur, dummodò orationes solitas ad quinque Altaria persolveret, pœnitentia ei debita posset imminui.

Censeo tamen, solum diebus, in quibus est statio Romæ, dictam Indulgentiam plenariam acquiri, ut constat ex verbis Bullæ, quæ dicit, in singulis diebus Stationum Almæ urbis. Hoc non obstante probabile mihi videtur, quòd singulis diebus in virtute Bullæ possit acquiri Indulgentia plenaria; quia arbitror, singulis quoque diebus dari stationes Romæ, ut infertur ex verbis additis in fine Bullæ Cruciatæ, quæ sic sonat, singulis aliis diebus anni acquiruntur Indulgentiæ Romæ, quia quotidie in ea datur Statio. Nec huic obstat Decretum reformationis Indulgentiarum à Sacra Congregatione Romæ emanatum 7. Martii Anno 1688. quod refert P. Magister Lumbier tom. 2. num. 976. pag. 741. ut patebit ex dicendis in 2. part. Praxis tract. 17. in explicatione Propositionis 37. damnatæ ab Alexandro VII.

38. Est pariter doctrina multorum Theologorum apud Dianam part. 3. tract. 4. resol. 96. & part. 6. tract. 7. resol. 5. Confessarium non peccare imponendo pro gravibus culpis leves pœnitentias additis in fine absolutionis illis verbis: Quidquid boni feceris, & mali patienter sustinueris, sit tibi in remissionem peccatorum. Dummodò admoneat Pœnitentem, quòd hac de causa modicam pœnitentiam ei

ei injungat ; cùm vi horum verborum bona opera facienda à Pœnitente induant rationem satisfactionis Sacramentalis , & partis integralis Sacramenti Pœnitentiæ.

39. Ex alio capite de Lugo excusat Confessarios imponentes leves Pœnitentias pro gravibus culpis , disp. 2. de Pœnit. sect. 4. num. 47. & num. 60. Nempe , ut fragilitati naturæ humanæ corruptæ fiat adaptatio : si enim gravis pœnitentia imponatur Pœnitenti , aut eam omittit , aut illibenter eam adimplendo modicum per ipsam satisfacit . Et ratio harum resolutionum est ; quia Pœnitentia Sacramentalis debet esset salutaris Pœnitenti : atqui attenta fragilitate humana non est salutiferum pœnitentiis gravibus eum gravare : ergo &c. Minor probatur ; quia pœnitentia salutaris non est , quæ laqueum parat Pœnitenti ad novas culpas incurrendas : sed homini fragili pœnitentiam gravem omittendi hæc eadem pœnitentia esset laqueus ad novum peccatum : ergo non erit salutaris.

Hæc doctrina est necessaria quàm pluribus Confessariis innumeris Rosariis , aliisque pœnitentiis sine discretionem gravantibus pœnitentes , qui postmodum aut tardè satisfaciunt , aut interdum eas omittunt , per quod ipsamet medicina in venenum transfertur.

40. Opera magis meritoria , & satisfactoria sunt eleemosyna , quæ communiter cuilibet debet imponi secun-

dum ejus possibilitatem , Auditio Sacri, Visitatio Sacrosanct. Sacramenti , jejunium personis robustis à negotiis liberis , non verò ordinariè laborantibus , ut imprudenter quidam Confessarius practicavit , qui pauperculo mercenario singulis diebus laboranti , & sub aratro agonizanti imposuit multa jejunia cum præcisa obligatione , aut abstinendi à labore , à quo suæ familiæ sustentatio dependebat ; aut à pœnitentia exequenda , utrumque inconveniens , magnæ consequentiæ.

In hoc capite solum egimus de pœnitentia satisfactoria , non de medicinali semper imponenda juxta exigentiam infirmitatis pœnitentis , à qua nec Jubilæum , nec Indulgentiæ eximunt. Videatur caput præcedens , ubi de his medicinis est sermo.

TRACTATUS X.

Compendiosa Notitia , & Explicatio 65. Propositionum ab Innocentio XI. damnatarum
Anno 1679. die 2. Martii.

Ne volumen nimium excrescat , & ut sit magis manuale , has Propositiones brevius explicatione perstringere conabor , procurando , omnia necessaria pro legentium intelligentia succinctè tangere ; & hac de causa omitto hic explicationem Propositionum ab Alexandro VII. damnatarum , quæ aliundè in secunda parte tractat. 17. ponentur.

Generalis advertentia circa præsens Decretum Innocentii XI.

1. **A**dvertendum est primò, quòd, quicumque docet, vel defendit aliquam ex his 65. Propositionibus damnatis in hoc Decreto, incurrat ipso facto Excommunicationem majorem latae sententiae reservatam summo Pontifici; hanc censuram incurrunt etiam illi, qui eas prædicant, imprimunt, vel disputant, nisi forsitan tales oppugnando.

2. Advertendum est secundò, quòd nullam ex prædictis Propositionibus in praxim deducere liceat; tum quia sunt damnatae tanquam scandalosae, & improbabiles, & practicè falsae; tum quia Summus Pontifex præcipit sub formali obedientiae præcepto, ut nullus tales in praxim deducere præsumat.

3. Advertendum est tertio, quòd, qui tali aliqua Propositione damnata usus fuerit, non committat duo peccata; nimirum unum contra obedientiam suae Sanctitatis violando hujus præceptum; alterum contra illam virtutem, cui opponitur opinionis materia, quæ practitatur: sed solum committit unum peccatum contra illam virtutem, cui opponitur opinio damnata: v. g. qui usus fuerit opinione docente, quòd non sit illicitum in Sacramentis conferendis sequi opinionem probabilem de valore Sacramenti relicta tutiori, solum committit peccatum sacrilegii. Et ratio est; quia

multiplicitas præceptorum præcisè non multiplicat peccata, prout docet communis sententia Doctorum in materia de peccatis, ubi de eorum distinctione feci mentionem in meis conferentiis moral. tract. 2. sect. 5. confer. 2. num. 2. & seq. Sed solum quando finis Legislatoris est diversus, vel materia distincta: atqui Summus Pontifex in tantum hanc opinionem practitari prohibet, in quantum materia opinionis non excusat eos a peccato, qui eam tuentur: ergo tam Pontificis in hoc præcepto, quam ipsius Propositionis damnatae est unus idemque finis, & materia: ergo transgressio hujus non erit duplex peccatum.

4. Advertendum est quarto, quòd, quicumque aliqua ex his 65. Propositionibus damnatis usus fuerit, debeat denunciari ad Tribunal S. Inquisitionis; pariter qui scit talem transgressorem, & non denuntiat, incurrit excommunicationem majorem latae sententiae fulminatam à Supremo Inquisitionis Tribunali in suo Decreto edito die 24. Julii Anno 1679.

5. Advertendum est quinto, quòd, quamvis hoc Decretum sit odiosum, debeat tamen strictè interpretari, ita ut in sua interpretatione non admittatur nimia relaxatio; quia hoc esset agere contra mentem suae Sanctitatis, quæ mediante hoc Decreto voluit re-formare nimiam in interpretando liber-

berratem, quam Propositiones damnata continebant.

6. Advertendum est sextò, quòd in aliquibus opinionibus, quas in explanatione Propositionum refero, dum dico, quòd non sint condemnatae; per hoc tamen non dico, quòd sint probabiles; siquidem possunt non esse condemnatae per hoc Decretum Innocentii XI. possunt tamen alias esse improbables ex alia ratione.

7. Advertendum est septimò, quòd in aliquibus Propositionibus damnatis soleant adhiberi hae sequentes voces, Non est illicitum, vel est permixtum: vel aliae his similes; & quamvis sit verum, quòd, quando sensus Propositionis in toto accipitur rigore, videatur solum esse peccatum veniale vi hujus Decreti Innocentii XI. sequi, aut praticari Propositionem damnatam; quandoquidem, qui ea utitur, cogitando esse peccatum veniale, iudicat eandem non esse licitam: Ego verò existimo, talem se debere regulare secundum materiam in Propositione damnata contentam; quare si materia sit gravis, dicendum est, quòd per illud, non est illicitum &c. damnatur tanquam res gravis; si verò sit levis materia, tanquam res levis; Et si sit capax levis, vel gravis culpa; declarandum est ex transgressione gravi, vel levi: v.g. in prima Propositione dicitur: Non est illicitum in conferendis Sacramentis &c. Cum haec materia sit gravis, de illo, qui utitur probabili

opinionem relicta tutiore, & probabiliore in materia Sacramentorum, dicendum est, quòd vi hujus Decreti peccet mortaliter. Id ipsum accidit in Propositione 30. dicente: fas est viro honorato occidere in vasorem &c. Hoc praecipitur sub peccato mortali, quia ejus materia est gravis. Idem dicitur in Propositione 34. de abortu, & in aliis.

Sunt etiam aliae Propositiones continentes materiam peccati venialis, ut est Propositio 8. quae loquitur de voluptate in comedendo, & bibendo, & 9. quae tractat de usu Matrimonii ob solam voluptatem exerciti; dicendo, opus conjugii ob solam voluptatem exercitum omni penitus caret culpa. Totum hoc salvatur affirmando fore peccatum veniale. Sunt etiam aliae Propositiones capaces materiae gravis, & levis, ut est Propositio 24. loquens de juramento facto sine animo jurandi: Propositio 36. tractans de furto in gravi necessitate; & Propositio 37. de compensatione servorum: has enim materias dico esse graves vel leves juxta partem, vel magnam rei ablatae quantitatem; & in his, si materia furto accepta sit gravis, furtum factum in gravi necessitate declaratur esse peccatum mortale; si verò materia sit levis, veniale.

Et ratio hujus est; quia, uti dicit Lex Civilis, Legi mens magis est attendenda, quam verba, L. Scire leges ff. de legibus, L. Non aliter ff. de legat.

quia lex, & ejus mens pro eodem sumuntur. Lex enim, & legis mens idem sunt. Surd. decis. 43. num. 90. Ergo, quando materia Propositionis damnata est gravis, tunc sua Sanctitas eam damnat ut gravem; siquidem Legislatores secundum materiam Legis obligationem aggravant, vel minuunt: ergo, cum mens Legislatoris, & Legis sit damnandi materiam gravem, ut talem; licet in rigore verborum alia possint accipi interpretationes, illis tamen attendendum non est. Deinde, quia Lex non dicitur disponere id, quod præsupponit. Leg. ex facto in 1. ff. de hæred. inst. Surd. decis. 195. num. 8. Ergo supponendo transgressionem unius materiæ gravis esse peccatum mortale, licet sua Sanctitas non exprimat pro tali, cum jam illud supponat, dicendum est, quod illam transgressionem sub peccato mortali damnet: Hæc ne similibus hujus decreti interpretationibus detur locus, ita ut successive iterum omnes res quasi ad terminum redeant priorem; hic notare volui.

PROPOSITIO I. Damnata.

Non est illicitum in Sacramentis conferendis sequi opinionem probabilem de valore Sacramenti, relicta tutiore, nisi vetet Lex, conventio, aut periculum gravis damni iucurrendi. Hinc sententia probabilis tantum utendum non est in collatione Baptismi, Ordinis Sacerdotalis, aut Episcopalis.

NOta, quod secundam partem hujus Propositionis, quæ dicit: Hinc sententia probabilis tantum utendum non est &c. R. P. Fr. Emanuelà Conceptione tract. de poenit. disp. 2. Q. 5. num. 101. nimiam scrutetur diligentia, cui magis placet, ut dicatur sic: Hinc solum eam uti omittendum est &c. Attamen nostrum modum loquendi approbant Licentius Prado, & doctus Filgueira, cum verò hæc res parvi momenti sit, illam hic omitto; non tamen deinde in suis propriis locis aliquibus objectionibus à prædicto P. Fr. Emanuele mihi factis satisfacere omittam; nescio autem, an omnes sint cum sufficienti justificatione in substantia, & modo: Sed tempus loquendi nondum venit.

8. Suppono, alia esse Sacramenta vivorum, & alia mortuorum: Sacramenta vivorum sunt hæc sequentia: Confirmatio, Eucharistia, Ordo, Extrema unctio, & Matrimonium: ideò vocantur vivorum, quia, qui ea recipit, debet esse vivus in gratia, ut eadem dignè recipiat. Sacramenta verò mortuorum sunt Baptismus, & Poenitentia: vocantur mortuorum ideò; quia ex sua natura sunt instituta ad conferendam vitam Spiritualem animæ per peccatum mortuæ. Quomodo Sacramenta mortuorum possint causare secundam gratiam per accidens & quomodo illa vivorum causent primam gratiam, explicabo in secunda parte conferentiarum tract. 4.
de

de Sacramentis in genere. Dantur etiam Sacramenta ad salutem necessaria necessitate medii, uti est Baptismus ad delendum peccatum originale, & Poenitentia ad auferendum peccatum mortale actuale. Alia verò sunt necessaria necessitate Præcepti, ut est Eucharistia, Extrema unctio in periculo mortis, & confirmatio secundum opinionem communem. Alia residua non sunt necessitate medii, nec præcepti, sed solum sunt per modum consilii, ut est Ordo, & Matrimonium.

Suppono secundò, hanc damnationem de omnibus loqui Sacramentis, tam vivorum, quam mortuorum; & tam de iis, quæ sunt necessitate medii, quam de cæteris, & id, quod circa prædicta Sacramenta hic damnatur, in sequentibus conclusionibus explicabo.

9. Dico primò, solum in materia, & forma Sacramentorum, & intentione Ministrum damnatur usus opinionis probabilis relicta tutiore; quia ab istis tribus valor Sacramentorum pendet, ita essentialiter, quod aliter suppleri non possit.

Hinc infertur, quamvis sit opinio probabilis, lixivium, & aquam rosaceam esse legitimam materiam Sacramenti Baptismatis, nihilominus hæc opinio non potest practicari, quia est materia, à qua essentialiter dependet valor Sacramenti: sed in casu necessitatis, quando aqua naturalis haberi non potest, & infans sine Baptismo

mori deberet, nisi baptizetur lixivio, vel aqua rosacea, potest hoc casu alterutro baptizari, prout advertit R. P. Fr. Martinus de Torrecilla in explicatione hujus Propositionis, tract. 1. concl. 2. num. 67. quia in casu necessitatis cedit Sacramentum reverentiam sibi debitam ob bonum proximi, ad quod fuit institutum, ita noster Caspensis tract. 11. de conscientia disp. 3. sect. 5. n. 42.

10. Dico secundò, sequi opinionem probabilem circa integritatem materiale confessionis, in præsentem non damnatur, prout R. P. Magister Lumbier dicit in sua editione latina, exponendo hanc Propositionem observ. 3. §. num. 26. Ratio est, quia integritas materialis non requiritur essentialiter pro valore Sacramenti.

Hinc infertur primò, posse uti opinione probabili docente, circumstantias aggravantes non necessariò esse in confessione explicandas. Secundò, opiniones probabiles circa dimidiationem confessionis, & circa peccata dubia non esse damnatas in hac Propositione.

11. Dico tertio Nec damnatur opinio Thomistica concedens Sacramentum validum, & informe, ita Lumbier in Sum. n. 1200. & in observationibus Theologicis. observ. 3. §. 3. n. 25. & observ. 25. §. 3. num. 524. Et ratio est, quia Sacramentum informe non tangit valorem Sacramenti, sed solum tructum ejusdem: atqui solum illud, quod

quod tangit valorem Sacramenti, hic damnatur: ergo non damnatur opinio de Sacramento valido, & informi.

12. Addo, in hoc decreto non damnatur sententia: quod Sacramenta cum opinione probabili relictâ tutiore facta sint valida, sed solum, quod hoc sit licitum; ut clarè exprimit hujus Propositionis textus: Non est illicitum, &c. Hinc est, quamvis damnetur, licitum fore cum sola intentione habituali confici Sacramenta, non tamen damnatur, Sacramenta cum intentione habituali facta fore valida, cujus opinionis erant Sotus, Navarrus, Henriquez, & alii, quos citat Macadus tom. 1. lib. 3. part. 1. tract. 1. docum. 5. n. 4.

13. Ex dictis inferitur, quod, qui multo tempore in aliquo habitu, vel occasione peccandi fuit, & semper in bona fide confitebatur, non sit obligatus confessiones illius præteriti temporis reiterare, quo confessiones fuerunt validæ, & informes. Secundò, qui ex ignorantia quamvis vincibili omisit in confessione aliquod peccatum, credendo erroneè, non esse peccatum, vel non esse mortale, non obligatur reiterare confessiones præteritas, in quibus illud omisit, sed sufficit, ut se accuset de illo omisso peccato, ita cum Navarro, Vasquez, & aliis Diana part. 3. tract. 4. resol. 108.

14. Doctrinam hujus secundæ illationis voluit reprobare R. P. Fr. Emanuel de conceptione in suo tract. de

Pœnit. disp. 2. Q. 22. num. 265. pag. 123. dicendo, me malè citasse supra dictos Authores in favorem doctrinæ in conclusione præcedenti relatæ; quod falsum esse demonstrabo referendo ipsa verba à Diana loco citato relatæ quæ sunt sequentia: Cum quis per ignorantiam aliquod peccatum mortale omisit in confessione, eò quod erroneè putaret ipsum non esse tale, etiamsi error vincibilis fuerit, nec à mortali perpetrante excusaret, excusaret tamen ab iteratione totius confessionis, ita ut sufficeret Pœnitentem ipsum in sequenti confessione peccatum omissum declarare. Hæc Diana Id ipsum tenet Navarrus in cap. Fratres de Pœnit. disp. 5. n. 82. his verbis Inferetur tertio, aliquando excusari aliquem à confitendo peccatum ob ignorantiam, quæ putat id non esse peccatum qui tamen ob eandem à peccato non fuit excusatus, ita Navar. quod etiam affirmat in Manuali cap. 9. num. 15. his verbis: Neque etiam tenebitur confessionem iterare, si omisit aliquod confiteri nesciens illud esse lethale. Nam quamvis ignorantia legis aliquando non excuset à peccato, excusat tamen, ne peccet, id non confitendo. Id ipsum replicat in manuali idiomate Castelliano impresso, cap. 9. n. 12. & quod Navarrus de vincibili loquatur ignorantia, clarum est, cum loquatur de illa, quæ à peccato non excusat, à peccato non fuit excusatus.

Hoc etiam docet Sylvester verb. Confessio 1. Q. 3. ubi dicit similiter qui ex ignorantia, puta, quia non credit

dit esse peccatum, excusatur (à reiteratione confessionis) quia licet aliquando non excuset hoc, quin talis peccet, dum talia agit contra Legem Dei, aut naturæ: excusat tamen, ne peccet non pœnitendo, vel non confitendo. Ponderet nunc P. Fr. Emanuel hæc verba ab Authoribus relatis originaliter accepta, utrùm hæc meis sint conformia, & videbit, an Authores in meæ doctrinæ favorem benè citem.

Addit R. P. Fr. Emanuel, prædictos Authores duas ponere ignorantias, unam circa peccatum, alteram circa obligationem illud confitendi; licet enim dicant, ignorantiam peccati esse vincibilem, attamen de ignorantia circa obligationem tale peccatum confitendi non dicunt, quamvis sit vincibilis, & me attribuere huic ignorantia id, quod ipsi de errore culpæ dicunt. Sed P. Fr. Emanuel mea verba non considerat, quibus dico hoc modo: credendo erroneè, non esse peccatum, aut non esse mortale. Estne hoc dicere de errore sive ignorantia super peccatum, vel super confessionem?

Deinde dicat P. Fr. Emanuel, an in verbis prædictorum Authorum fiat distinctio inter ignorantiam peccati, & ignorantiam obligationis illud confitendi? Navarrus hoc non dicit, benè verò aperte contrarium in illis verbis: ob eandem (ignorantiam) à peccato non fuit excusatus, ubi æqualiter de

utraque ignorantia loquitur. Diana, & Sylvester hoc non dicunt, nec exprimunt. Qui expressit, fuit Vasquez in 3. part. tom. 4. Q. 92. art. 3. dub. 1. ubi in num. 7. expressè asserit, quòd Navarrus excuset eum qui ob ignorantiam culpabilem peccatum confiteri omisit, ex ignorantia quoque culpabili commissum, explicat se postmodum in num. 8. & 9. dum loquitur de ignorantia culpabili in omissione peccati, & invincibili circa confessionis obligationem. Quicumque enim desiderat ferre iudicium de veritate, quam dilucidare exopto, quæso, videat Authores à me relatos, & cognoscet, qua fidelitate eos citem, & quàm malè P. Fr. Emanuel eos obliget.

Ulteriùs dicit P. Fr. Emanuel ibi, quòd eo ipso, quòd ignorantia sit vincibilis, non excuset à mortali omitterem confiteri peccatum. Hæc enim propositio sic in confuso est falsa; quia potest esse vincibilis venialiter, vel mortaliter, ut dicit Valentia in 2. 2. tom. 2. disp. 6. q. 6. p. 3. §. sequitur ex his, his verbis: *Ignorantiam vincibilem posse magis, vel minus minuire gravitatem peccati, quo circa, si ignorantia sit tantum venialiter, & imperfectè voluntaria, minuit etiam peccatum adeò, ut non sit mortale, id ipsum dicit Thomas Sanchez in sum. lib. 1. cap. 17. his verbis. Et quidem quando ignorantia, seu negligentia est tantum venialiter culpabilis, constat ita minuire, ut reddat opus*
venia-

veniale. Ergo falsum est dicere, quod eo ipso, quod sit culpabilis ignorantia, qua peccatum confiteri omittitur, sit etiam mortalis omissio, siquidem venialis esse potest; cum ignorantia non sit graviter culpabilis.

15. Dico quarto, in hac damnatione opiniones, quæ sunt in favorem pœnitentium non comprehenduntur expressè, licet virtualiter contineantur, nec fit mentio de ipsis, sed solum de Ministris. Hanc conclusionem etiam affert cum Magistro Hozes, R. P. Torrecilla in hac Proposit. fol. 12. n. 95. Id ipsum etiam tenet R. P. Fr. Emmanuel de Conceptione in suo tractatu de Pœnit. disp. 2. q. 6. num. 123, quia opinio damnata dicit: in confrendis Sacramentis: quod solum ad Ministrum, & non ad Pœnitentem spectat.

Unde infert Torrecilla, quod pœnitens, qui ad confessionem cum sola attritione venit existimata pro tali, vel ille, qui pro materia unum peccatum vitæ præteritæ sine speciei explicatione & individui in confessione voluntaria deponit, non peccet, nec contra damnatam operetur sententiam; Hanc verò opinionem improbabilem judico.

16. Ex quo & ego infero, quod expressè non damnetur licet sit improbabilis opinio Tamburini in Methodo expedit. confess. lib. 1. cap. 13. §. 1. Sylvestri verb. confessio q. 11. Suarez de Pœnit. disp. 12. n. 9. & aliorum,

quos citat P. Moya tract. 3. disp. 5. q. 5. §. 2. Qui dicunt, quando confessio solum est de peccatis venialibus, sufficere solum dolorem virtualem inclusum in voluntate recipiendi Sacramentum, tam pro valore, quam fructu Sacramenti sine alio expresso doloris actu. Et ratio est, quia se tenet ex parte pœnitentis, & non ex parte Ministri, quod pro valore sufficiat, est absque dubio secundum opinionem admittentem Sacramentum validum informe, quod autem pro fructu sufficiat, probatur; quia posito Sacramento valido, necessariò requiritur ejus effectus, quando in recipiente non est obex ad gratiam: sed peccatum veniale non est obex ad gratiam: ergo &c.

17. Infero secundò, neque damnari opinionem Joannis de Cruce, & Ledesmae citatorum à Diana part. 3. tr. 4. resol. 116. docentium, quod, si pœnitens alicujus peccati mortalis obliviscatur, & illicò secunda vice illud confessioni submittit, non sit necessarium novum doloris actum elicere; quia dolor confessionis præteritæ adhuc virtualiter perseverat. Nec damnantur aliæ doctrinæ, quas circa confessionem docebo in 2. part. hujus praxis tract. 17. in explicatione Propositionum 11. 38. & 39. damnatarum ab Alexandro VII.

18. Dico quintò, neque damnari usum opinionis probabilis circa jurisdictionem Confessarii relicta tutiori, ita

Lumbier ubi supr. §. 2. num. 30. Quia licet valor Sacramenti à jurisdictione Ministri dependeat, non tamen ita essentialiter, ut non sit supplebilis jurisdictionis in Sacerdote, & defacto eam Ecclesia supplet.

19. Ex quo inferitur, quod non damnetur opinio, quod Sacerdos approbatus in uno Episcopatu possit tempore Jubilæi, vel per Privilegium cruciatæ esse electus in Confessarium in quocumque alio Episcopatu absque nova approbatione, uti docent Henriquez, Valerus, & alii multi apud Dianam part. 1. tract. 11. resol. 7. Neque damnatur opinio aliorum Doctorum quos citat, & sequitur Diana ubi supr. num. 9. Dicentium, Confessarium cum limitatione approbatum solum excipiendi confessiones virorum, posse etiam vi Bullæ excipere confessiones foeminarum.

20. Ex dictis pariter inferitur, quod æquè non damnetur opinio Villalobos 1. p. tract. 9. diffic. 53. n. 2. & R. P. Leandri à Murcia in exp. Regulæ S. P. Francisci in 7. cap. q. 8. §. 1. num. 17. quæ dicit, Episcopos non posse Regularibus limitare approbationem non excipiendi confessiones foeminarum solummodo propter ætatem. Ratio hujus illationis est; quia omnes hæc opiniones loquuntur de jurisdictione, de qua supra dictum est, quod sit ab Ecclesia supplebilis. Et ob eandem rationem per hoc decretum non damnatur opinio in favorem Regularium

absolvendi à casibus reservatis, in virtute Cruciatæ, licet hæc opinio sufficienter sit damnata per Bullam Clementis 8. & Urbani 8. prout videri potest in meis conferen. Moral. part. 1. tract. 1. num. 5. & in 2. part. hujus praxis tract. 14. cap. 2. n. 14. ubi hanc opinionem ex Proposito tangam.

21. Dico tandem, quod non damnetur sequi, quod est certum, relicto securiori, & tutiori: v. g. securior est intentio actualis, quam virtualis pro Sacramento. Securius contritio, quam attritio pro confessione: sed sicut est certum, quod sufficiat intentio virtualis ad conficiendum Sacramentum, & attritio ad confessionem, poterit agens licite sequi doctrinam asserentem, intentionem virtuales, & attritionem esse sufficientem. Ratio est; quia opinio damnata dicit, esse licitum opinionem probabilem sequi, at verò nostra loquatur de doctrina certa.

PROPOSITIO II. Damnata.

Probabiliter existimo, Judicem posse judicare juxta opinionem etiam minus probabilem.

22. Dico primò, non est damnatum, quod Judex possit secundum unam opinionem probabilem relinquendo alteram æquè probabilem judicare, quæ opinio fuit Valentis 2. 2. disp. 5. q. 7. part. 4. dub. 3. Rodriguez tom. 1. Sum. cap. 6. num. 1. concl. 1. quia damnatio tantum loquitur, quando

do opinio est magis, vel minus probabilis, non autem, quando sunt opiniones æqualiter probabiles.

23. Dico secundò, hæc damnatio se extendit tam ad Judicem Superiorem, quàm inferiorem, & ad Judicem arbitrum, nec non ad omnem tam facti, quàm Juris probabilitatem; quia in omnibus Judicibus, & probabilitatibus eadem ratio pro fine damnationis verificatur.

24. Dico tertio, in causis criminalibus potest Judex sequi opinionem, quæ est reo favorabilis, licet sit minus probabilis, ita Lumbier, Filgueira, Torrecilla super hanc Propositionem.

25. Dico quartò, hæc damnatio non loquitur de Procuratoribus, & Advocatis, qui possunt patrocinari sequendo etiam opinionem minus probabilem, ita Lumbier observ. 4. n. 96. Torrecilla ubi supr. concl. 8. n. 161. fol. 21. Quia Advocati, & Procuratores non definiunt causas, nec sententiam ferunt: ergo non intelligitur de Procuratoribus & Advocatis: de reliquo, quod pertinet ad officium Judicium, Advocatorum, & aliorum Ministrorum Justitiæ faciam mentionem tangendo hanc materiam in 2. part. praxis tract. 15. cap. 1. 2. & seq.

PROPOSITIO III.

Damnata.

Generatim dum probabilitate, sive intrinseca, sive extrinseca, quantumvis tenuis, modo à probabilitatis finibus non exeat, consili aliquid agimus, semper prudenter agimus.

Suppono, quòd detur probabilitas intrinseca, & extrinseca. Intrinseca est fundamentum, vel ratio, in qua fundatur opinio: extrinseca verò est autoritas Doctoris, quæ patrocinatur opinioni, dum ambæ sunt tennes, damnantur.

26. Dico primò, illam opinionem fore tenuem, quæ solum est probabiliter probabilis, & hæc est damnata: illa verò solida probabilitatis est, quæ certò est probabilis, & talis non damnatur, ita Lumbier in hac Propositione observ. 5. num. 202. & seq. Filgueira hic. Et probatur; quia ut licet operemur, requiritur, ut habeamus certitudinem subjectivam moralem de operatione licita, id est, quòd hunc Syllogismum formare possimus: qui operatur probabiliter securè operatur: sed ego hic, & nunc operor probabiliter: ergo hic, & nunc securè operor. Est doctrina Armilli, Navarri, & aliorum, quos citat, & sequitur Murcia tom. 8. disq. Moral. lib. 1. disp. 1. resol. 5. num. 3. cap. 8. Sed sic est, quòd sequendo opinionem solum probabiliter probabilem non possimus operari cum certitudine morali subjectiva: ergo non erit licitum sequi opinionem solum probabiliter probabilem. Minor probatur; quia consequentia non potest esse magis certa, quàm præmissæ, & sequitur præmissæ debilioris naturam: ergo si una ex præmissis solum est probabiliter probabilis, consequentia non poterit esse dictamen

tamen securum, quod operatio sit licita.

27. Si autem queratur, quæ opinio erit solum probabiliter probabilis? Respondeo, eam esse, cujus fundamentum, & autoritas sunt ita levia, ut non reddant conscientiam operantis securam, & quietam. Ita Lumbier ubi supr. Pariter opinio solum probabiliter probabilis est illa, quam Doctores communiter censurant, & de ejus probabilitate dubitant: ita Filgueira in hac Proposit. fol. 36. licet unus, vel alter Author teneat ut probabilem: & hujusmodi probabilitas opinionis erit, si aliqua datur, quæ dicit, quod Bulla pro absolutione casuum reservatorum juret Regulares, cum tamen multi, & graves Doctores censeant improbabilem, damnatam, & falsam esse talem opinionem. Sed notandum est, quod Confessarii, qui ex professo materiis modo scholastico traditis non studuerunt, nec ponderare possunt, num fundamentum opinionis sit grave, vel tenue, nec cognoscere valent, an ejus Author sit Classicus, vel non, possint sequi opiniones, quæ in Summis casuum conscientiarum currunt ut probabiles, & quæ non sunt ab aliquo Decreto Pontificio damnatæ.

28. Dico secundò in casu alicujus urgentis necessitatis possumus uti opinione, licet ejus probabilitas sit tenuis. Ita ex Sanchez, Soto, & aliis tradit Torrecilla tract. 8. concl. 2. num. 7.

fol. 427. & sic potest moribundo absolutio dari, qui in Confessarii absentia signum doloris dedit; potest etiam dari absolutio moribundo sub Conditione, qui christianè vixit, licet non dederit aliquod doloris signum, ut docent Homobonus, & alii 16. Doctores citati à Diana part. 3. tract. 3. resol. 8. de quo fusiùs ex professo tradam in 2. part. Praxis tract. 13. cap. 5. n. 51. & seq.

PROPOSITIO IV. damnata.

Ab infidelitate excusabitur infidelis non credens, ductus opinione minus probabili.

29. **H**Æc Propositio loquitur de omnibus quibuscumque infidelibus tam Gentilibus, quam Hæreticis, & quod in præsentì damnatur, est, quod Gentilis, vel Hæreticus judicando magis probabilem esse veram catholicam Religionem, & minus probabilem esse veram suam sectam, possit permanere in sua secta, & non credere veritatem Catholicam, quam judicat esse magis probabiliter veram; quia, quamvis in aliis operationibus moralibus (exceptis Sacramentis) possimus sequi opinionem certò probabilem relicta probabiliori, non tamen in materia fidei; cum hæc sit nostræ justificationis principium, & porta cœli.

PROPOSITIO V.

damnata.

An peccet mortaliter, qui actum dilectionis Dei semel tantum in vita eliceret, condemnare non audemus.

PROPOSITIO VI.

damnata.

Probabile est, ne singulis quidem rigorose quinquenniis per se obligare præceptum charitatis erga Deum.

PROPOSITIO VII.

damnata.

Tunc solum obligat, quando tenemur justificari, & non habemus aliam viam, quâ justificari possumus.

30. **N**on possumus dubitare de existentia præcepti Divini per se obligantis ad faciendum actum amoris Dei; licet tempus hujus obligationis nec Deus, nec Ecclesia determinaverint. Hoc præceptum etiam obligat per accidens: v. g. quando est medium vincendi aliquam tentationem, odii Dei, blasphemiae &c. Vel quando Sacerdos culpa mortali aggravatus, & non habens copiam Confessarii celebrare necessitatur.

31. Dico primò, non satisfacit præcepto amoris Dei, qui una vice in vita sua tantum eliceret actum amoris Dei; quia hoc est expressè damnatū, sicut etiam tenere, ac dicere: quòd neque obliget omni quinquennio.

Hinc inferitur, quòd accipiendo in omni rigorosa proprietate damnationem hujus Propositionis, qui à quinquennio in quinquennium eliceret u-

num actum amoris Dei, non esset in hac damnatione comprehensus; quia opinio hic damnata dicit, neque à quinquennio in quinquennium obligare, extendendo ultra quinquennium hujus præcepti executionem: ergo non damnatur, quòd satisfaciat eliciendo omni quinquennio actum amoris Dei.

Hoc non obstante dicendum est, hoc præceptum singulis annis semel obligare, ita P. Hurtadus à Mendoza 2. 2. disp. 174. sect. 6. §. 26. Petrus à Ledesma in sum. tom. 2. tract. 3. cap. 5. Sicut præceptum Confessionis etiam semel in anno obligat, vide circa hoc secundam partem hujus praxis tract. 17. Proposit. 1. damnata.

32. Dico secundo, quamvis homo se non sentiat aggravatum in conscientia aliquâ culpa mortali, vel habitâ tali culpâ sit confessus, se justificando cum sola attritione, Pœnitentiæ Sacramento, per hoc tamen non adimplevit hoc præceptum amoris Dei, sed semper obligatur ad eliciendum actum amoris. Ratio est; quia in septima Propositione damnatur hæc sententia, quòd Præceptum amoris Dei solum obliget tunc, quando tenemur justificari, & non habemus aliam viam, quâ justificari possumus: quòd idem est, ac dicere, quòd solum per accidens obliget actus amoris Dei, & non per se: atqui, quando, dum nō adest aliqua culpa gravis, vel si est, deletur per attritionem cum confessione

fessione, non obligat hoc præceptum, obligatio esset solum per accidens: ergo &c.

33. Dico tertio, Præceptum amoris Dei sapius per accidens obligat, primo semper, quando aliquod Sacramentum est administrandum, & Minister est in peccato mortali; si non confiteatur, quia non potest, debet elicere actum amoris Dei, vel contritionem. Secundo, in articulo mortis obligat per accidens, quando infirmus non potest confiteri: sic Azorius, & Sanchez apud Palaum tom. 1. tract. 6. disp. 4. part. 4. §. 5. num. 9. & alii, quos omisso nomine citat Caspensis tom. 2. tract. 17. disp. 4. sect. 3. num. 34. in fine. Tertio, obligat per accidens, quando est aliquod Sacramentum vivorum recipiendum, & recipiens non confitetur, debet ad minimum elicere actum amoris Dei, vel contritionem, si est in peccato mortali, excepto Sacramento Eucharistiæ, ante quod debet præcedere confessio, si in recipiente sit peccatum mortale, & habeat copiam Confessarii.

PROPOSITIO VIII.

damnata.

Comedere, & bibere usque ad satietatem ob solam voluptatem non est peccatum, modo non obstat valetudini, quia licet potest appetitus naturalis suis actibus frui.

34. Dico primo, Si ex comestione, vel potu saluti notabile damnum resul-

tarer, esset peccatum mortale, si vero resultaret leve damnum, esset peccatum veniale; quia nemo est Dominus suæ salutis, nec suæ vitæ; propria charitas enim obligat ad sui conservationem: ergo, qui eam cum sua gula destruit, verè peccabit, vel leviter, vel graviter secundum gravitatem, vel levitatem damni, quod inde resultat.

Dico secundo, comedere, & bibere usque ad satietatem, si nullum causat damnum saluti, erit peccatum veniale; in præsentem enim Propositione damnatur, nec fore peccatum veniale comedere, & bibere usque ad satietatem, sic Torrecilla tract. 9. in hac Proposit. concl. 1. Non est tamen peccatum mortale; quia vitium gulæ ex genere suo non est grave: erit ergo veniale; cum talis actio magis bestię, quàm homini conveniat.

35. Obicies. Saltem modo se saturare, etiamsi non causet grave damnum, erit peccatum mortale; quia est transgressio Præcepti formalis Sanctę obedientię, quo sua Sanctitas præcipit, ut nulla damnatarum Propositio num practicetur; cum etiam hæc una sit ex illis damnatis. Respondeo, negando reassumptum: quia prout communis Theologorum sententia in materia de Legibus docet, Legislatorem in materia levi nunquam obligare sua lege ad culpam mortalem. Respondeo secundo, quod duobus modis hæc Propositio praticari possit: primo, cre-

credendo, quòd adhuc sit probabilis, & se saturare non sit peccatum veniale: & hoc esset peccatum mortale; & actus ad Hæresim proximus: esset enim credere, Pontificem non fuisse benè operatum in damnatione hujus Propositionis: secundo modo potest praticari, credendo, esse peccatum veniale saturare, & opinionem contrariam esse improbabilem, & hoc non obstante passione ductus faceret aliquem excessum; in hoc enim casu dico fore solum peccatum veniale. Ita ex Lumbier tradit Torrecilla in proëmio diffic. 5. n. 5. 6. & 8. id ipsum dicendum est in sequenti Propositione, & aliis, quæ de materia peccati venialis agunt.

PROPOSITIO IX.

Damnata.

Opus conjugii ob solam voluptatem exercitum omni penitus caret culpâ, ac defectu veniali.

36. **D**ico primò, hujus Propositionis damnatio non dicit, uti matrimonio ob solam voluptatem esse peccatum mortale; sed de veniali tantum loquitur, quod constat ex ipsa damnata Propositione.

37. Dico secundò, si cum fine voluptatis simul etiam alius finis honestus adsit: v. g. procreatio prolium, sedatio concupiscentiæ, salus, vel demonstratio affectûs erga consortem, vel mutua novi amoris, & unionis animorum reconciliatio, non est peccatum veniale. Sic Torrecilla hic; quia o-

pinio damnata dicit de solo matrimonio usu ob voluptatem: ergo, quando non utitur ob solam voluptatem, sed ob prædictos honestos fines, non erit peccatum veniale. Quando verò sit illicitus usus matrimonii; & quando quis teneatur reddere debitum, exposui jam superius in Decalogo tract. 6. cap. 8. part. 11. num. 127. pag. 178.

PROPOSITIO X.

Damnata.

Non tenemur proximum diligere actu interno, & formali.

PROPOSITIO XI.

Damnata.

Præcepto proximum diligendi satisfacere possumus per solos actus externos.

38. **S**uppono primò, quòd in amore proximi duo distincta includantur præcepta; unum positivum, nempe desiderare illi bonum, & eum amare; alterum negativum, scilicet, nō abhorre illi, nec illi desiderare malum, vel de suo bono non agrè ferre: hoc obligat semper, & pro semper, illud verò temporibus determinatis.

39. Suppono secundò, quòd præceptum positivum amandi proximum duo includat, unum est, actus interior amoris, quo ipsi desideratur bonum; alterum est, actus exterior, quo illi subvenitur in suis necessitatibus.

40. Dico primò, in his duabus Propositionibus damnatur, quòd solum per succursum exteriorem in proximi

ne-

necessitatibus, vel per solam cum eo conversationem, etiamsi nunquam aliquis actus internus ipsi desiderandi bonum fieret, præcepto amandi proximum satisfiat; hoc constat ex ipso textu Propositionum damnatarum.

41. Dico secundò, hic non determinari, quando talis amor erga proximum obliget; quare non damnatur hic, quòd solum semel in vita, vel semel omni quinquennio amor proximi obliget; quia hoc totum datur loquendo de amore Dei. Hoc non obstante dicendum est, quòd ad minimum omni biennio, vel ad plurimum omni triennio præceptum positivum amandi proximum obliget, ita Torrecilla hic concl. 3. num. 6.

42. Dico tertio, nos non obligari ad amandum positivè unumquemque proximum per se, sed sufficit ad satisfaciendum huic præcepto, amare omnes in genere, & desiderare illis omne bonum, ita ex Villalobos docet Torrecilla, ibid. num. 7.

43. Dico quartò, amor proximi obligat per accidens semper, quando aliqua occasio, vel tentatio exponit hominem periculo eum odio habendi, & nec habet aliud medium ad evitandum odium, nisi exercitium actus amoris erga proximum, quia actus omnium virtutum per accidens obligant semper, quando sunt necessarium remedium ad evitandum peccatum illis oppositum: ergo idem dicendum est de amore proximi. Sed notandum

est, quòd nomine proximi intelligatur omnis homo, tam infidelis, quam Catholicus, tam amicus, quam inimicus.

PROPOSITIO XII.

Damnata.

Vix in secularibus invenies, etiam in Regibus, superfluum statui: & ita vix aliquis tenetur ad eleemosynam, quando tenetur tantum ex superfluo statui.

44. Dico primò, in hac Propositione unum supponi, & alterum damnari. Damnatur, vix in sæcularibus inveniri aliquid eorum statui superfluum, hoc est falsissimum; quia plurimi multa habent suppellectilia, ornamenta superflua, & multum de pecunia, quam malè expendunt, nimirum in lusu, conviviis, vanis ostentationibus, superbiâ, & fastu, & hæc, ut superflua, pauperibus fuissent dispensanda: quare manet damnata opinio Dianæ part. 1. tract. 16. resol. 18. & part. 5. tract. 8. resol. 20. Cajetani, Navarri, & aliorum, quos citat, sed non sequitur Moya tom. 1. tract. 6. disp. 6. q. 4. §. 4. num. 7. Dicentium, illud non posse dici superfluum statui, quod est necessarium, & reservatur pro ulteriori augmentatione statûs, & familiæ, vel etiam ad pertingendam sphaeram, & statum superiorem sibi à Deo assignatum: ex qua opinione evidenter inferitur, quòd nullus habeat superfluum suo statui (hoc enim est damnatum) quia quilibet posset dicere: illud esse ei necessarium, quod possidet, ad ma-

gnificandum, ampliandum, & extol-
lendum suum statum.

45. In opinione damnata supponi-
tur, quòd de superfluo statui debeat
fieri eleemosyna, & indubium est,
quòd de superfluo statui debeat fieri
eleemosyna, nò solum in extrema pro-
ximi necessitate, sed etiam in neces-
sitate gravi, est communis: videatur
P. Moya ubi supr. §. 2. n. 5.

46. Dico secundo, hic non damnari
opinionem asserentem: nullam esse
obligationem dandi eleemosynam et-
iam in necessitate extrema ex neces-
sariis ad statum, quando talis status
ob dictam eleemosynam totaliter de-
strui deberet: v. g. si ad redimendum
captivum in extrema necessitate con-
stitutum esset necessarium dare mille
Imperiales, ex quarum largitione lar-
gitori totaliter destrueretur ejus status,
talis non tenetur dare has mille Impe-
riales. Ita plures, quos citat Lean-
der à S. S. tom. 6. tract. 5. disp. 1. q.
17. & alii, quos citat, & approbat
Moya ubi supr. §. 5. num. 24. & 25. &
cum aliis Caspensis tom. 2. tract. 17.
disp. 5. sect. 2. num. 14. Et ratio est;
quia sententia damnata dicit: vix in
secularibus aliquid statui superfluum
inveniri; hæc verò solum dicit, quòd
de necessario ad statum non sit obli-
gatio dandi eleemosynam etiam in ex-
trema necessitate, quando dictus sta-
tus destrueretur; quæ sunt valde di-
versa.

47. Dico tertio, neque damnari opi-

nionem Vasquez opusc. de Eleemos.
cap. 3. Ledesma, Navarri, & aliorum
apud Moyam ubi supr. §. 2. num. 5. &
6. Qui docent, quòd de necessario ad
suum statum non sit obligatio facien-
di eleemosynam in gravi necessitate;
benè verò censerem damnatam opi-
nionem S. Antonini 3. part. tit. 1. cap.
24. ubi docet, quòd in communibus
pauperum mendicorum necessitati-
bus non sit obligatio dandi eleemosy-
nam etiam de superfluo suo statui.
Nec damnatur opinio Caspensis ubi
supr. num. 17. quæ dicit, quòd nullus
(exceptis Prælatiis, & Magistratibus)
teneatur inquirere, & investigare, an
dentur pauperes, qui gravem, vel ex-
tremam patiuntur necessitatem, sed
quòd sufficiat, aliquem ita esse dispo-
situm, quòd, si sciret tales adesse, pa-
ratus sit eis succurrere. Minus damna-
tur opinio Lessii lib. 2. de just. cap. 19.
dub. 1. quæ asserit, quando quis ob-
ligatur ad eleemosynam faciendam,
eum satisfacere dando mutuum illi
pauperi indigenti, ut ei in sua neces-
sitate succurrat. Et ratio est; quia om-
nes istæ opiniones, ut patet, sunt val-
de diversæ à casu Propositionis dam-
natæ.

PROPOSITIO XIII.

Damnata.

*Si cum debita moderatione facias, po-
tes absque peccato mortali de vita alicu-
jus tristari, & de illius morte naturali
gaudere, illam inefficaci affectu petere, &
desiderare, non quidem ex displicentia
per-*

persona, sed ob aliquod temporale emolumentum.

PROPOSITIO XIV.

Damnata.

Licetum est absoluto desiderio cupere mortem Patris, non quidem ut malum Patris, sed ut bonum cupientis, quia nimium ei obventura est pinguis hereditas.

48. Suppono desiderium distingui à complacentia, vel gustu; quia hæc duo versantur circa objectum præsens, & jam possessum, desiderium verò circa objectum absens.

49. Suppono secundò, quòd desiderium mortis possit esse directum, vel indirectum; directum erit, quando primariò mors desideratur, & secundariò utile ex illa sequendum: indirectum verò erit, quando primariò desideratur utile proprium, & secundariò mors, quæ est medium ad proprium emolumentum consequendum. Tam unum, quàm aliud desiderium in his duabus Propositionibus damnatur.

50. Suppono tertiò, quòd detur desiderium efficax, & inefficax; desiderium efficax est, quando non tantum mors desideratur, verum & per aliquod medium procuratur: inefficax verò, licet habeat pro objecto mortem, illam tamen non procurat, nec utitur mediis, ut succedat. Desiderium efficax nunquam est licitum, nisi quando sit in sui defensionem cum moderamine inculpatæ tutelæ, vel quando mors per publicam imponitur auctoritatem,

51. Suppono quartò, quòd desiderare inefficaciter mortem cuicumque nostro proximo sit peccatum mortale; eam verò desiderare Parenti sit duplicatum peccatum; unum contra charitatem, cum sit proximus, & aliud contra pietatem, cum sit Parens. Sic Lumbier observ. 7. num. 194.

52. Dico primò, in his propositionibus damnatur desiderium inefficax, vel complacentia mortis proximi, vel Parentis ob aliquod emolumentum temporale, quale est inferioris æstimationis vita. Ita Torrecilla tract. 8. concl. 1. num. 2. fol. 439. constat ex ipso Propositionum textu.

53. Dico secundò, hic non damnari, esse licitum desiderare, vel complacere de morte propria, vel proximi ob motivum, quale est æqualis, vel majoris æstimationis vita: v. g. desideraret sibi, vel proximo mortem, ut liberetur ab una longa, & mortali infirmitate. Sic Lumbier ubi supr. num. 190. & cum aliis Torrecilla ubi supr. concl. 2. & 3. n. 8. 11. & seq. quia vita non est digna tanto dolore.

Ex quo infero cum Torrecilla ibi, quòd sit licitum desiderare, vel sibi complacere, ut Justitia ad patibulum condemnet, aut castiget malefactores, dummodò non fiat ex odio, vel vindicta. Licitum est etiam desiderare mortem scandalosorum, ad hoc, ut non sint causa ruinæ animarum. Licitum pariter est Parenti scienti, filium ejus debere à Justitia ignominiosè puniri,

niri, desiderare, & petere à Deo, ut eum in carcere vita privet. Demùm etiam licitum est desiderare mortem proximi, de cuius damnatione, si viveret, timetur: quapropter à Deo peti potest, ut rapiat eum, ne malitia mutet intellectum ejus. Hoc idem dicit Lumbier ubi suprà de Matre, quæ desiderare potest mortem filiae periclitantis in honore ex eo, quòd eam non possit ad statum aliquem reducere.

54. Dico tertio, etiam loquendo de emolumento temporali v. g. de hæreditate, licitum est hæreditatem desiderare, & hac consecuta sibi in ea complacere absque respectu ad mortem proximi, quando talis hæreditas vel emolumentum poterat sine morte obtineri: v. g. Pater in vivis facit filio illius rei donationem, quam hæreditate debet. Hanc conclusionem quantum ad complacentiam tenet cum Navarro & Trullench, Torrecilla loc. cit. concl. 4. num. 21. & Filgueira fol. 71. §. Quod perinde in fine. Ego quoque judico, etiam extendi posse ad desiderium inefficax; & probo; quia, quando est licitum sibi complacere de objecto, etiam est licitum illud inefficaciter desiderare: v. g. quia licitum est pro salute sibi complacere de pollutione naturaliter in somnis proveniente; etiam licitum est eam antea desiderio inefficaci desiderare; ut docet Layman, Filiucius, Villalobos, & alii, quos citat, & sequitur

Diana part. 3. tract. 5. resol. 87. & alii viginti duo Doctores, quos citat, & sequitur Thomas Sanchez in Sum. tom. 1. lib. 1. cap. 2. n. 18. sed sic est, quòd, quando utile temporale alio modo evenire potest, quam per mortem, sit licitum sibi complacere de tali effectu non habito respectu ad mortem: ergo in hoc casu erit etiam licitum talem effectum inefficaciter desiderare sine respectu ad mortem. Deinde, quia desiderium inefficax, & complacentia habent idem objectum, & solum distinguuntur respectu præsentis, vel absentis: atqui hæc differentia quoad mores nihil obest: ergo &c.

55. Ex quo infero, si effectus, vel utile temporale non possit obtineri per aliam viam, quam per mortem proximi: v. g. Coadjutor non potest consequi officium, nisi moriatur officialis; aut Clericus non potest obtinere beneficium, nisi moriatur aliquis beneficiatus, in hoc casu non est licitum, nec inefficaciter desiderare, nec sibi complacere de tali effectu, quia est necessarium, ut tale desiderium, vel complacentia saltem indirectè habeat pro objecto mortem proximi; siquidem finis desiderari non potest, nec haberi de eo complacentia absque mediis necessariis ad eum consequendum. Attamen adhuc in hoc casu, si mors intellectui non occurrat, sed solum utile temporale, non erit peccatum desiderare tale utile, vel in eo sibi

sibi complacere. Ratio est; quia omne peccatum debet esse voluntarium: & voluntarium est à principio intrinseco singula cognoscere, id est, debet esse cum cognitione Juris & facti: Juris cognoscendo illud esse malum, quod committitur: & facti cognoscendo malitiam, vel circumstantiam vitiantem objectum: atqui in casu, de quo loquor deest cognitio mortis, quæ est circumstantia, quæque vitare debebat hoc desiderium, vel complacentiam: ergo hoc desiderium non erit voluntarium: consequenter nec peccatum.

56. Dico quartò, neque damnatur opinio, quam cum Navarro tenet Sanchez in Sum. lib. 1. cap. 2. n. 30. quòd non sit peccatum desiderare mortem proximi, si erit voluntas Dei, ut moriatur, quando nostræ voluntati voluntas Dei antepositur, prout accidit, quando non desideratur, ut Deus mortem proximi velit, sed casu, quo Deus illam vellet, monstratur affectus conformis cum voluntate Divina. Et ratio, cur hæc opinio non sit damnata, est, quia casus damnatæ sententiæ non loquitur de desiderio conditionato, qualis est iste. Ita Torrecilla citando me in sua secunda impressione fol. 446. concl. 5.

Ex quo infero, nec damnari opinionem Vasquez, Sayri, Rodriquez, & aliorum apud Sanchez ubi supr. n. 22. qui dicunt, esse licitum desiderare obiectum malum sub conditione, si esset

licitum: v. g. ego desiderarem, ut Petrus moreretur, si hoc non esset malum. Ratio est eadem, quæ supra, verum quidem est, omnia hæc desideria esse valde periculosa; quia facile charitatem destruunt.

PROPOSITIO XV.

Damnata.

Licitum est Filio gaudere de patricidio Parentis à se in ebrietate perpetrato propter ingentes divitias inde ex hæreditate consecutas.

57. **D**ico primò, hæc damnatio non loquitur de prævisione patricidii ante ebrietatem tanquam in causa, nec de omissione reparationis mediorum, quæ in tale patricidium influere poterant, quia hoc erat intrinsece malum, ideòque non erat necessarium illud damnare. Solùm enim loquitur de patricidio casualiter, & inculpabiliter in ebrietate patrato; quare damnatur, quòd, postquam filius fuerit à vini lethargo liberatus, possit sibi complacere, & gaudere de patricidio ob emolumentum temporale hæreditatis per illud consecutæ.

Ex quo inferitur, quòd, si complacentia patricidii non esset ob hæreditatem, sed ob aliud motivum ira æstimabile, quantum vita Patris; uti in casibus relatis in Propositione antecedenti, conclusione secundâ dictum est; non esset peccatum: nec simile quid damnatur.

Inferitur secundò, quòd gaudere de morte in ebrietate, vel somno incul-

pabiliter causatâ, quando mortuus non est Pater, non damnatur in hac Propositione; licet sufficienter in Propositione 13. damnetur.

58. Dico secundò, non damnatur opinio, quam ut Paludano, & aliis tenet Sanchez in Sum. lib. 1. cap. 1. n.

16. Quòd sibi complacere de transgressione præcepti humani quæ est immunis à culpa ob inadvertentiam, vel ignorantiam, non sit peccatum: v. g. qui immemor diei Veneris comedit perdicem, non peccat, licet postea advertens, fuisse diem prohibitum, gaudeat de comestione perdicis, non in quantum ab Ecclesia est prohibita, sed in quantum est utile pro corpore; quia opinio damnata de hoc casu non loquitur, nec per identitatem rationis huc extendi potest.

PROPOSITIO XVI.

Damnata.

Fides non censetur cadere sub præceptum speciale, & secundum se.

PROPOSITIO XVII.

Damnata.

Satis est actum Fidei semel in vita elicere.

59. Dico primò, in his duabus opinionibus, licet damnetur, quòd præceptum Fidei non obliget per se, vel quòd solum obliget semel in vita, non tamen determinatur, quando obliget hoc præceptum: quapropter hæ opinionibus adhuc manent cum sua præcedenti probabilitate circa tempus obligationis hujus præcepti.

60. Dicendum igitur est, quòd obliget per se omni anno semel, ut dixi de actu amoris Dei in explicatione Propos. 5. supr. sic sentit M. Lumbier observ. 6. n. 132.

Actus Fidei obligat etiam per se, quando infideli sufficienter proponitur; pariter & Christianum, dum pervenit ad usum rationis, & ei Mysteria fidei explicantur. Sic Torrecilla tract. 8. sub. concl. 2. num. 9. & 10. fol. 441. Optimè etiam advertit dictus P. Torrecilla n. 17. quòd communiter, qui recipit Sacramenta, vel exercet aliquam virtutem supernaturalem, sufficienter huic præcepto satisfaciatur.

61. Dico secundò, licet hæc damnatio non loquatur, an sit necessarium elicere actum fidei, vel non, quando recipitur Sacramentum Pœnitentiæ; hoc non obstante est necessarium, ut actus fidei tunc temporis eliciatur; quia nullus potest accedere ad Sacramentum Pœnitentiæ absque dolore de peccatis, sed hic dolor non est possibilis, nisi præcedat actus fidei, ut dicit Torrecilla ubi supr. num. 4. ergo non potest dignè recipi Sacramentum Pœnitentiæ sine actu fidei, quo creditur Deum posse peccata condonare; verum enim est, quòd actus fidei includatur in attritione, vel contritione; uti dicetur in fine hujus tractatus n. 310.

PRO-

PROPOSITIO XVIII.

Damnata.

Si à potestate publica quis interrogetur, fidem ingenuè confiteri, ut Deo & Fidei gloriosum consulo, tacere, ut peccaminosum per se non damno.

62. Suppono, quòd præceptum Fidei affirmativum non solum obliget ad credenda sua Myſteria internè, sed etiam ad ea confitenda externè, quando esset necessarium; & quòd præceptum negativum non solum obliget ad non credendum aliquid contra fidem internè, sed etiam ad eam non negandam externè, hoc tanquam negativum obligat semper, & pro semper; aliud verò non.

Dico primò, in hac opinione damnatur, quòd, si Catholicus à Judice, Magistratu, vel alia persona publica interrogetur, an sit Catholicus, vel non, an nostra Religio sit vera, possit tacere; quia tunc tenetur confiteri, & externè profiteri fidem, licet sit cum periculo vitæ. Sed si interrogans est homo privatus, licet non possit negare fidem, potest tamen tacere, vel respondere dicendo, quis ipsi hanc auctoritatem tribuit? vel quid sua interest hoc scire? quia Propositio damnata, ut ex ea patet, non loquitur, quando interrogans est persona privata, sed publica.

63. Dico secundò, non damnatur opinio dicens: esse licitum Catholico se abscondere, & fugere, ne à Judice tyranno de fide interrogetur. Sic Tor-

recilla fol. 442. concl. 5. num. 9, quia Propositio damnata loquitur supposita jam interrogatione: & fugiens non supponitur interrogatus. Deinde, quia per suam fugam sufficienter confitetur se esse Christianum; siquidem non fugeret, nisi talis esset.

PROPOSITIO XIX.

Damnata.

Voluntas non potest efficere, ut assensus Fidei in seipso sit magis firmus, quam mereatur pondus rationum ad assensum impellentium.

PROPOSITIO XX.

Damnata.

Hinc potest quis prudenter repudiare assensum, quem habebat, supernaturalalem.

64. Suppono, quòd, ut homo actum supernaturalalem eliciat, requiratur gratia excitans, & cooperans Constat ex Concil. Trident. Sess. 6. Can. 3. & ex Conc. Arausicano 2. Can. 9. quale dicit: Quoties bona agimus, Deus in nobis, atque nobiscum, ut operemur, cooperatur: Et est communis Theologorum. Suppono secundò, quòd hæc gratia excitans, & adjuvans non solum reperiatur in intellectu mediante illustratione, lumine, vel inspiratione; sed etiam in voluntate mediante aliqua pia affectione, cum qua voluntas ad bonum moveatur supernaturaliter.

65. Ex hoc infertur falsitas harum duarum Propositionum; quia decima nona piam affectionem voluntati denegat, & omnem ejus motionem attribuit

tribuit rationibus intellectus: & vigesima supponit, quod motivum assensus supernaturalis sit fallibile. Hoc est falsissimum quia hoc motivum est revelatio Divina, quæ certissima, & infallibilis est.

PROPOSITIO XXI.

Damnata.

Assensus Fidei supernaturalis, & utilis ad salutem stat cum notitia solum probabili revelationis, imò cum formidine, qua quis formidat, ne non sit locutus Deus.

66. Hujus opinionis falsitas facile demonstratur; quia assensus supernaturalis, & utilis ad salutem debet esse certissimus: atqui non potest esse certissimus cum notitia solum probabili, vel formidine revelationis Divinæ: ergo requiritur certa notitia illius, quod Deus revelavit. Major est certa; quia assensus fidei supernaturalis fundatur in veracitate Divina, qua quid certius? Minor est etiam firmissima; quia certitudo assensus fundatur in certitudine objecti motivi: ergo si hoc est probabile, non poterit illud esse certum.

PROPOSITIO XXII.

Damnata.

Non nisi fides unius Dei necessaria videtur necessitate mediæ, non autem explicitæ Remuneratoris.

67. Hæc opinio expressè opponitur illi textui S. Pauli: Accedentem ad Deum oportet credere, quia est, & quia inquirentibus se Remunerator

sit: ad Hebræos cap. 11. per quod S. Paulus declarat, quod, qui in hac vita ad Deum per gratiam, & in futura per gloriam vult accedere, debeat credere, quod sit unus Deus, qui ipsi servientes remunerat.

68. Hic tamen non damnantur opiniones, quæ dicunt, fidem explicitam Mysterii SS. Trinitatis, & Incarnationis non esse necessariam necessitate mediæ: neque illæ, quæ loquuntur de fide implicita, nec de necessitate præcepti, videatur id, quod in Decalogo dixi tract. 1. cap. 1. num. 1.

PROPOSITIO XXIII.

Damnata.

Fides latè dicta ex testimonio creaturarum, similive motivo ad justificationem sufficit.

69. Hujus Propositionis falsitas facile demonstratur; quia fides necessaria ad justificationem debet esse supernaturalis: atqui illa, quæ in motivo creaturarum fundatur, non potest esse supernaturalis: ergo nec sufficiens ad justificationem. Major est certa: quia inter dispositionem ad gratiam & ipsam gratiam debet esse proportio: sed gratia est supernaturalis: ergo &c. Minor est clara; quia actus specificatur ab objecto formali: ergo si testimonium creaturæ erit motivum fidei: cum illud sit naturale, non potest hæc esse supernaturalis. Quapropter error Manicheorum manet damnatus, qui dicebant, sufficere ad justificationem fidem naturalem, ut testatur S. Augustinus

stinus lib. de utilitate credendi cap. 2. remanet etiam damnata, ut benè probat Filgneira fol. 108. §. Num verò, opinio Cipaldæ de Fide disp. 17. sect. 10. &c. Affirmantis, dari unam fidem latam, quæ non sit fides Theologica; licèt dixerit, quòd sit supernaturalis, sed quòd procedat ex motivo creaturarum. Videatur etiam R. P. Torrecilla supra hanc Propositionem num. 24. & seq.

PROPOSITIO XXIV.

Damnata.

Vocare Deum in testem mendacii levis non est tanta irreverentia, propter quam velit, aut possit damnare hominem.

70. Peccatum ex genere suo mortale potest fieri ex accidenti veniale tribus casibus, quos explico in conferentiis moralibus tract. 2. sect. 4. conf. 1. §. 2. num. 9. Inter quos unus casus, quo peccatum ex sua natura mortale ex accidenti fit veniale, est parvitas materiæ, quæ regulariter admittitur in præceptis naturalibus, Divinis & humanis; dantur tamen aliqua præcepta, quæ non habent parvitatem excusantem à culpa gravi ejus transgressionem; ut est præceptum sigilli confessionis, & alia, quæ refero in loco citato conferentiarum §. 4. num. 33. videatur ibi.

71. Unum non excusans ob parvitatem à culpa gravi est juramentum falsum; quia in illo non attenditur tantum ad materiam juratam, quantum ad reverentiam Veritati infallibili Dei

debitam: atqui est gravis irreverentia vocare in testem rei falsæ eum, qui est suprema veritas: ergo licèt materia sit levis, & juramentum sit per modum risûs, erit semper peccatum mortale; jurare falsè. Imò ut dicit S. Thomas 2. 2. q. 98. art. 3. ad 2. Major est irreverentia Nominis Divini, & consequenter majus peccatum falsum jurare in materia levi, quàm in materia gravi.

PROPOSITIO XXV.

Damnata.

Cum causa licitum est jurare sine animo jurandi, si res sit levis, si res gravis.

72. **S**uppono, quòd jurare sine animo jurandi sit dicere talia verba, quæ in communi acceptione sumuntur ut juratoria absque animo jurandi: v. g. per Crucem, per animam meam hæc res ita se habet. Ex quo infertur, quòd, si quis sine intentione jurandi dicat verba, quæ non sumuntur pro juratoriis, v. g. per fidem meam, per vitam meam, non peccet, si dicat verum etiam seclusa necessitate; si enim dicat mendacium leve, erit peccatum veniale, si verò mentiatur in re gravi, erit peccatum mortale, non contra juramentum, quia tale nec verbis, nec intentione fecit, sed quia materia est ex se graviter mala. Vide Sanchez ubi sup. n. 11.

73. Dico primò, si ille, qui jurat sine intentione jurandi, mentiatur, peccat mortaliter, Hæc assertio est certa, ut benè dicit Leander à S. S. part. 2.

tr. 18. disp. 45. ubi de juram. amphibologico, & contrarium damnatur in hac Propositione. Et ratio est; quia est gravis irreverentia invocare Nomen Domini, licet fiat solum verbaliter, ad confirmandum aliquod mendacium, licet etiam sit in materia levi.

74. Dico secundò, in hac Propositione non damnatur opinio Soti, Aragonii, Petri Ledesmae, & aliorum, quos citat Thomas Sanchez in Sum. lib. 3. cap. 6. num. 9. Qui dicunt, quod jurare absque animo jurandi solum sit peccatum veniale, non mortale, quando juramentum est cum veritate, & necessitate. Ratio est; quia opinio damnata dicebat, hoc esse licitum: atqui opinio horum Authorum non dicit, esse licitum, siquidem dicit, esse peccatum veniale: ergo hæc opinio non damnatur. Ratio, ob quam est peccatum veniale, est, quia jurare absque animo jurandi est mentiri, quia, qui talia verba profert, videtur jurare, ipsius intentio tamen non est jurandi: ergo mentitur: quia mentiri est contra mentem ire.

75. Dico tertio, nec damnatur opinio, quam cum Suarez, Lessio, & aliis tenet R. P. Leander à Murcia tom. 2. disp. Moral. lib. 4. disp. 4. resol. 2. num. 8. quæ dicit, quod, qui jurat absque intentione jurandi, si in veritate jurat, solum peccet venialiter, quamvis seclusa necessitate: & ratio est eadem, quæ supra. Confirmatur; quia ut docet communis Docto-

rum, quando juramento solummodo deest necessitas, est tantum peccatum veniale. Hæc, & antecedens conclusio limitantur, quando nimirum juramentum juridicè exigitur, vel sit ad formandum aliquem contractum, tunc enim, licet juretur verum, erit peccatum mortale jurare absque animo jurandi: non contra Religionem, sed contra justitiam ob injuriam Judici, vel comparti contractus illatam non jurando verè, dum ex justitia id debuisset. Est communis inter Doctores.

76. Dico quartò, remanet quoque damnata opinio Valentia, Sanchez, quos citat, & sequitur Murcia ubi supr. num. 7. asserens, quod, qui jurat sine animo jurandi, & sine animo verbis significandi id, quod jurat, sed solum indicandi aliam rem disparatam, non peccet venialiter. Quia Pontifex damnat, esse licitum, verba juramenti proferre absque animo jurandi: hoc idem dicit præsens opinio: ergo est damnata.

77. Dico quintò, non est damnata opinio Sanchez in Sum. lib. 3. cap. 10. num. 8. Fagundez in Decalog. tom. 1. præcept. 2. lib. 2. cap. 9. num. 9. Diana p. 9. tract. 8. resol. 17. Qui docent, quod, qui jurat cum animo jurandi absque intentione tamen se obligandi ad juramentum, ad illud non teneatur; quia opinio damnata loquitur de eo, qui jurat sine intentione jurandi, hæc verò solum de intentione obligationis.

tionis. Attamen, licet hoc juramentum non obliget, erit saltem peccatum veniale; & mortale, si est juridicum, ut supra dictum est.

78. Dico sextò, juramentum promissorium sine intentione jurandi factum, erit peccatum mortale, si desit veritas de præsenti; si verò hæc adsit, erit peccatum veniale (excepto semper juramento de Contractibus) tale juramentum tamen non obligat etiam post damnationem, sic sentit cum S. Thoma, Cajetano, & aliis R. P. Fr. Martinus à Torrecilla fol. 366. num. 261. Et ratio est; quia juramentum sine intentione jurandi non est juramentum: ergo non potest aliquam obligationem inducere; nihilominus, si ex hoc juramento sequi deberet aliquod scandalum vel damnum tertii; obligaret in conscientia, ac etiam in foro externo ad illius executionem, ut dicit Lumbier observ. 8. num. 209.

PROPOSITIO XXVI.

Damnata.

Si quis, vel solus, vel coram aliis, sive interrogatus, sive propria sponte, sive recreationis causa, sive quocumque alio fine juret, se non fecisse aliquid, quod revera fecit, intelligendo intra se aliquid aliud, quod non fecit, vel aliam viam ab ea, in qua fecit, vel quodvis aliud additum verum, revera non mentitur, nec est perjurus.

PROPOSITIO XXVII.

Damnata.

Causa justa utendi his amphibologiis est,

quoties id necessarium, aut utile est ad salutem corporis, honorem, res familiares tuendas, vel ad quemlibet alium virtutis actum, ita, ut veritatis occultatio conseatur tunc expediens, & studiosa.

79. Suppono primò pro meliori intelligentia harum Propositionum (quæ magnam in hominibus doctioribus explicandi difficultatem causerunt) quòd restrictiones mentales, seu amphibologiæ tanquam mendacia damnantur; & si addatur juramentum, pro perjuriis habeantur. Ita dicit Propositio 26. damnata: non mentitur, nec est perjurus; Et consequenter in nullo casu, nec pro vita, nec pro honore, nec pro bono temporali, aut alio quocumque fine licitum est dictis amphibologiis, aut restrictionibus uti: colligitur ex Propositione 27. damnata. Probat; quia mendacium in nullo casu est licitum; atqui amphibologiæ habentur pro mendaciis: ergo in nullo casu licitæ erunt.

80. Suppono secundò, quòd, si quis amphibologiam sine juramento utatur, solum committat peccatum veniale non interveniente proximi damno, sicut est mendacium. Si verò amphibologia fiat cum juramento, erit peccatum mortale: atqui amphibologia est mendacium: ergo si fiat cum juramento, semper erit peccatum mortale, sive materia sit levis, sive gravis. Tota difficultas, quod non sit peccatum, consistit in cognoscendo, & decidendo, qualesnam amphibologiæ

bologiæ habeantur pro mendaciis, & ut tales damnentur, & quales non, quod pro majori intelligentia in sequentibus conclusionibus resolvam.

Prima Conclusio.

81. Dico primò, in his Propositionibus solum damnantur restrictiones purè mentales: Ita tenet M. Lumbier, Filgueira, Hozes, & Torrecilla supra hanc Propositionem. Et probatur ex eodem textu Propositionis damnatæ, qui dicit: si quis intra: si quis intra se, vel internè restrictionibus uteretur: ergo sola restrictio interna, vel mentalis damnatur. Restrictio mentalis dicitur tunc, quando nec verbis æquivocis, nec aliis circumstantiis exterioribus significatur, sed solum restrictio mentis habetur: v. g. sum interrogatus, an hodie viderim Petrum, quem revera vidi; quia autem eum manifestare nolo. dico: non vidi eum hodie, intelligendo intra me, non vidi, ubi tibi eum manifestarem: hæc vocatur amphibologia, & restrictio purè mentalis, & interna; hæc enim est illa, quæ ut mendacium damnatur.

Secunda Conclusio.

82. Dico secundò, restrictiones, vel amphibologiæ sensibiles, & externæ non damnantur in hac Propositione, sic sentiunt DD. citati in conclusione præcedenti. Ratio est; quia multoties est licitum occultare veritatem, imò etiam ex obligatione: v. g. quando Confessarius interrogatur de aliquo peccato in Confessione audito;

atqui mendaciū numquam est licitū: ergo debet dari aliquis modus pro occultanda veritate in multis casibus. Subsumo: sed sic est, quod non possit fieri cum amphibologia mentali, cum sit mendacium: ergo debet fieri cum externa.

83. Et si à me quæramur, quænam dicatur amphibologia sensibilis, vel externa? Respondeo, quod sit illa, quæ in ipsis verbis, vel circumstantiis temporis, loci, aut personæ dicentis reperitur.

Pro clariori intelligentia harum restrictionum externarum advertendum est, dari verba ex se æquivoca, hoc est, diversas res significantia; v. g. hæc vox, Canis, est æquivoca, per quam intelligi potest canis terrestris, marinus, & cœlestis: hæc vox, Gallus, est æquivoca quæ significat unum in Gallia natum, & Gallum Gallinaceum: hæc vox Libra, est æquivoca, quæ significat libram, vel bilancem, qua res ponderantur, & signum cœleste: & hæc vox, proprium, significat id, quod est proprium unius personæ, & etiam ipsam personam: v. g. Religiosus interrogatur, an Breviarium, quod habet, si illud idem, quod ipsi fuit datum? Respondet, non est proprium; hæc responsio est æquivoca; quia potest significare, quod non sit idem, quod ipsi fuit antea datum, potestque significare, quod non habeat supra illud dominium vel proprietatem.

Aliæ voces sunt æquivocæ ex parte per-

personæ eas pronuntiantis : v. g. Confessarius ; qui interrogatur , an sciat , quòd Petrus fuerit furatus octo regales Joanni , & hoc scit ex confessione. Respondet nescio : Hæc responsio secundum se significat , quòd nullo modo sciat : sed circumstantia interrogationis eam facit æquivocam , & quòd significat , nescio eo modo , quo tibi dicere possem. Alia verba facit æquivoca Politica , Ironia , Eutropelia &c. Alia verò modus interrogandi , de quibus loquar in quinta , & sexta conclusione.

Tertia Conclusio.

84. Dico tertio , uti amphibologia : dum verba sunt æquivoca , & habent duplicem sensum , non est mendacium , nec pro tali damnatur , sic Hozes , & cum ipso Torrecilla hic , & alii , quos iste citat fol. 344. regul. 1. num. 116. Et probatur ; quia mentiri dicitur , quando verba menti non conformantur , atqui ille , qui utitur amphibologia æquivoca , conformat verba sua menti : ergo non mentitur. Minor probatur hoc exemplo : sum interrogatus , an Antonius sit in mea domo , ubi habeo unam picturam dicti Antonii , Respondeo affirmativè intendendo ejus picturam : hic non est mendacium ; quia mea mens intelligit Antonium depictum , & mea verba eam significant ; cum enim hæc vox , Antonius , sumatur pro Antonio vero , & depicto : ergo in amphibologia æquivoca conformantur verba menti :

consequenter non est mendacium.

85. Ex hoc inferitur , quòd tales amphibologia æquivocæ ex se , si confirmantur cum juramento , nullo modo habeantur pro peccato , dummodò concurrat necessitas , & justitia , quæ necessariò debent adesse , ad hoc , ut sit licitum ; Si verò proferantur sine necessitate , erit peccatum veniale : quia quando juramento non deest veritas , nec justitia , sed solum discretio , vel necessitas , solum est peccatum veniale , atqui in amphibologia æquivoca non deest veritas , ut dixi , nec justitia , ut suppono : ergo si sola desit necessitas , erit tantum peccatum veniale.

86. Inferitur secundo , quòd , si Petrus quærat in domo , uxor , vel filius , vel servus , si velint eum occultare , possint respondere sine mendacio , quòd Petrus domo exiverit , ac pro majori fide tribuenda , si est necessarium , possint jurare ; quia hæc verba , domo exivit , sunt æquivoca , & significant , quòd Petrus exiverit domo vel paulò antè , vel ante multum tempus : ergo , si per hæc verba velint dare ad significandum , quòd ante multum tempus domo exiverit , non erit mendacium , licet aliàs audiens decipiatur intelligendo per ea , Petrum actualiter non esse domi.

Quarta Conclusio.

87. Dico quarto , non est mendacium , nec pro tali damnatur uti verbis amphibologicis , quando vel status personæ , vel circumstantia temporis ,

vel loci, vel modus interrogandi ea faciunt ambigua: sic tenet Moya, Sanchez, & Hozes, Torrecilla ubi supr. regul. 2. num. 739. probatur eadem ratione, qua probatae sunt duae praecedentes conclusiones, & declarat exemplo.

Inquisitor interrogatur, an ceciderit in suum Tribunal Folanus: Medicus, aut Chirurgus, an famina quam curant sit infirma ex stupro ei illato: Custos camporum, an invigilet, & eos custodiat. Omnes possunt absolute respondere, se nescire; quia circumstantia personae reddit verba aequivoca, & hoc verbum, nescio, si pronuntietur ab alia communi persona, significat, quod nullo modo illud sciat; Si verò pronuntietur ab Inquisitore, Medico, Chirurgo &c. significat, quod non sciat eo modo, quo illud dicere possit.

Mercator interrogatur, quantum pro tali mercatura dederit; si dedit pro illa octo, respondet, quod dederit decem, intelligendo expensas factas in vestura, vel quatenus unita est cum aliis mercaturis: hic non mentitur; quia ob circumstantiam sui officii indiget responsione aequivoca, ut veritas in similibus casibus occultetur.

88. Judex interrogat testem, vel reum non observando ordinem judicalem, vel non habendo semiplenam probationem, vel in alio quocumque casu, quo testis, vel reus licite occultare potest veritatem; potest respon-

dere testis, quod nihil sciat de tali delicto; & reus, quod illud non commiserit: haec enim responsio sic absolute pronunciata ob circumstantiam illegitimationis, qua Judex interrogat, fit ambigua, & significat; non scio taliter, ut debeam illud manifestare.

89. Ob eandem rationem potest ille, qui scit rem quamdam sub sigillo, vel secreto naturali, respondere, se nescire; imò, licet sit interrogatus de ea in judicio, & Judex instaret interrogando num sciat illam rem in secreto, potest respondere, quod non sciat, ita expresse Aragonius 2. 2. q. 70. art. 1. fol. 373. §. Sed est dubium.

90. Confessarius interrogat poenitentem, an habeat aliquid, de quo se accusare posset circa sextum praeceptum; licet poenitens unum peccatum contra illud habeat; quia tamen ex ejus confessione posset Confessarius venire in cognitionem complicitis; potest poenitens respondere, quod non habeat, de quo se circa hoc praeceptum accusare posset.

91. Ex dictis infertur, quod ille, qui in omnibus dictis casibus, vel multis aliis similibus ita respondet, & jramento confirmat, peccet venialiter, si jurat absque necessitate, nempe, quando ipsi daretur fides absque additione jamenti; non erit tamen mortale, nisi deesset justitia; quia tunc non deerit veritas, sed solum discretio, quod est veniale.

Quinta Conclusio.

92. Dico quintò, non est mendacium, nec damnatur ut tale, uti amphibologia; quia attentis legibus politicæ hyperbolis, Eutropelia, Ironia, Parabola, & aliæ figuræ Rhetoricæ sunt veræ, licet secundum rigorem verborum tales non sint. Ita Lumbier observ. 8. num. 236. Torrecilla ubi supr. regul. 3. num. 182. quia hæc amphibologia non est interna, sed externa, ut insequentibus casibus videbitur.

93. Petrus dicit uni suo amico: V. D. habeat me pro suo servo, me subicio ad ipsius pedes, potest de mea persona, & bonis disponere, sicut de re sua propria &c. hæc verba in toto rigore accepta non sunt vera; quia nec Petrus est servus sui amici, nec subiacet suis pedibus; sed secundum politicam sunt vera, quia, qui hæc profert, solū per ea desiderat significare, quòd sit promptus ad inserviendū suo amico.

94. Joannes habet unum equum, vel aliam rem, quam multum æstimat; & dicit, pluris æstimo hunc equum, quam omnia alia, quæ habeo: hæc voces rigoroso modo sunt falsæ, quia Joannes pluris æstimat suam confortem, filios, Patrem, vel fratres, quam equum: sed in sensu hyperbolico sunt veræ; quia solū vult cum illis monstrare magnam æstimationem, quam habet de illo equo.

95. Franciscus dicit Antonio pauperi per ironiam, V. D. potest emere hunc pretiosum tapetem, siquidem

pecuniis abundat: hoc in rigore supposita paupertate Antonii est falsum: sed cum illud dicat solū per ironiam, non est mendacium.

96. Quatuor amici sunt in honesta recreatione, unus eorum est aliquantum tenax, alii dicunt; Dominus Folanus, qui est splendidus, & liberalis, nos invitabit ad prandium: ita loqui in rigore supposita conditione avaritiæ subjecti, est falsum: sed per ironiam, & eutropeliam, quæ permittit aliquod honestum sublevamen, est verus hic modus loquendi.

97. Quatuor personæ in invicem colloquentes murmurant, & enarrant modò hujus, modò alterius defectus; unus præsentium timoratus, licet sit notum, quòd ille, de quo est sermo, habeat tales defectus, nihilominus charitate motus eos cooperit, dicendo, ut ab hac enarratione abstineant; quia nullus præsumitur his defectibus implicatus: hoc modò in rigore, supposita notitiâ quam habet hic timoratus de defectibus sui proximi, est falsum; secundum christianitatem verò, & prudentiam, est verum. Hoc modo possunt alii multi similes casus exemplificari.

98. Ex dictis inferitur, quòd, si in suprâ dictis casibus adhiberetur juramentum absque necessitate, esset peccatum veniale, si verò esset necessitas, nullum esset peccatum; quia non sunt juramenta falsa: pariter suppono, quòd juramento non desit justitia.

Sexta Conclusio.

99. Dico sextò, uti metaphorà ad occultandam veritatem non est mendacium, nec pro tali damnatur, & sic probat S. Augustinus in libro contra mendacium cap. 10. Ubi affirmat, quòd Jacob dicens Patri suo Isaac, eum esse suum primogenitum Esau, non fuerit mentitus ob mysticam, & metaphoricam significationem, quam hæc verba habebant; *Quæ si mendacia dixerimus*, dicit Sanctus, *omnes etiam parabola, ac figuræ significandarum quarumcumque rerum, quæ non ad proprietatem accipiendæ sunt, sed in eis aliud ex alio est intelligendū, dicentur esse mendacia: quod absit omnino &c.* Cardenas in hac Proposit. cap. 4. num. 46.

100. Multi homines spirituales invitati ad comedendum cibos delicatos hac doctrina instructi respondent absque mendacio, tales cibos nocere eorum saluti, sumendo hanc vocem salus metaphoricè, & in quantum significat salutem spiritualem.

101. Quæritur, quomodo se debeat gerere mulier, quæ post commissum adulterium cogitur à Marito ad fatendum, utrùm commiserit adulterium; quia, si fatetur, se infamat, & se exponit periculo vitæ, ad cuius conservationem jus habet; si verò negat se commississe, mentitur.

102. Respondeo, quòd in aded urgenti vitæ periculo possit se eximere à manifestatione sui delicti cum metaphora, dicendo, quòd non adultera-

verit; quia hoc verbum adulterare metaphoricè significat committere idololatriam, ut constat ex Ezechiele cap. 23. vers. 37. ubi loquendo de idololatriis Populi Hebræi dicit: *Quia adulterata sunt, & sanguis in manibus earum, & cum idolis suis fornicatae sunt.*

103. Respondeo secundò, quòd, ut dixi in Conclusionem 3. possit se eximere à manifestatione, si respondeat verbis æquivocis: v. g. Maritus eam interrogat, an ipsi fregit fidem; potest illa respondere, non fregi habendo in mente fidem, quam ut Christiana profitetur; quia hoc verbum, fides, est commune tam fidei Christianæ, quàm fidei conjugali.

104. Respondeo tertio, quòd ad occultandam suam fragilitatem possit respondere: non commisi adulterium eo modo, quo sim obligata illud tibi manifestare, ut dixi num. 88. loquendo de teste, & reo. Quia sicut Judex non observando ordinem judiciale non habet jus interrogandi, nec reus, vel testis obligatur circa rem occultam respondere; Sic Maritus non habet jus interrogandi, nec uxor suum delictum manifestare tenetur.

105. Probatur ulterius nostra responsio, prudens interrogatio semper includit hanc conditionem, dicas mihi, utrùm hoc feceris casu, quo possis, & debeas mihi dicere; & sic quando Confessarius interrogatur, an sciat, quòd Petrus fuerit furatus, interrogatio

tio est, an illud sciat extra confessionem: ergo etiam prudens responsio habet inclusam eandem conditionem: non scio illud eo modo, quo possim, & debeam tibi dicere.

106. Confirmatur à paritate: Petrus in extrema necessitate constitutus accipit aliquam rem Joanni: hic prudenter, & rationabiliter non debet esse invitus, quòd Petrus suæ extremæ necessitati de suis bonis succurrat; & si esset invitus, per hoc tamen Petrus non peccaret accipièdo illam rem; quia licet sit contra voluntatem Joannis, non est tamen contra voluntatem rationabilem: ergo eodem modo discurrendum est in nostro casu.

107. Franciscus durus in solutione, petit ab Antonio mutuò centum Imperiales; & Antonius considerando difficulter posse sua recuperare, & necessarium fore cum eo litigare, respondet, non habeo tantum, quantum V.D. à me petit; in hoc casu non mentitur Antonius, ut cum Sanchez, Palao, & aliis dicit P. Torrecilla ubi supr. num. 18. quia Franciscus petendo prudenter, & rationabiliter ab Antonio hanc pecuniam, petit cum hac conditione; nisi exinde ipsi aliquod damnum evenerit: & consequenter responsio Antonii est, non habeo in modo, quo tibi dare possem sine meo incommodo.

108. Et si quis interrogat, an uxor coacta à Marito possit jurare, se non commississe adulterium: dico, quòd, si

illa respondeat modis supradictis, possit licetè jurare; quia juramentum est licitum, quando nec iustitia, nec veritas, nec iudicium deest; sed in hoc casu, & in modis supradictis non deest aliqua harum conditionum; ergo &c.

109. Ex dictis in his conclusionibus inferitur, quòd, qui amphibologicè loquitur, nisi simul concurrant circumstantiæ officii, personæ, eutropeliæ, ironiæ, metaphoræ &c. Vel nisi sint verba ex se æquivoca, mentiatur; & si juramento confirmet, erit perjurus, peccabitque mortaliter. Probaturs; quia quando verba non sunt ex se æquivoca, nec circumstantia personæ, vel officii, nec ironia, vel alia figura Rhetorica facit ea ambigua, sunt mendacia: sed sic est, quòd jurare supra mendacium sit perjurium, & peccatum mortale: ergo etiam erit loqui amphibologicè, quando verba non sunt ex se æquivoca, nec ob circumstantiam vel aliam figuram Rhetoricam ambigua.

Advertentia circa praxim, & usum Amphibologia.

110. Advertendum est primò, quòd, qui amphibologiis uti vult, debeat in mente habere conceptum sensui proportionatum, in quo verba profert; alias mentiretur, quia ejus verba essent contra mentem: v. g. sum interrogatus, an viderim Petrum, quem antecederet vidi, non autem modò, respondeo, me eum non vidisse intendendo,

quòd ipsum nunc non viderim : ad hoc, ut hæc responsio non sit mendacium, necessarium est, quòd, sicut mea verba solùm dant ad intelligendum, me eum modò non vidisse, habeam intentionem cum illis significandi, quòd modò eum non viderim; quia si dicere intenderem, quòd nunquam Petrum viderim, committerem mendacium. Est doctrina Thomæ Sanchez in Sum. lib. 3. cap. 5. n. 15. in fine.

111. Advertendum est secundo, quòd non sit opus, ut conceptus mentalis sit specificus, sed sufficit, ut sit genericus singulariter in rustico, qui cum præcisione non scit operari: sufficit enim, quòd proferat verba, retinendo in mente intentionem, ea pronuntiandi in sensu ipsi licito, vel juxta modum, quem DD. docent, esse licitum. Est etiam doctrina Sanchez, & Leandrià S. S. quos citat, sed non attentat sequi Lumbier ubi supr. n. 206. eam tamen sequitur cum eodem Sanchez, Suarez, & Palao, Torrecilla ubi supr. fol. 352. num. 175. quòd sequentibus exemplis declaratur.

112. Petit aliquis à fœmina mutuò quamdam suppellectilem, quam non potest mutuò dare, vel quia sola eà indiget, vel quia rationabiliter dubitat, eandem debere deteriorari, vel quia, si mutuò daret, Maritus eam increparet & rumoribus totam conturbaret domum, quapropter respondet, non habeo talem suppellectilem; ad hoc,

ut hæc responsio non sit mendacium, sufficit, quòd illa intentionem habeat pronunciandi hæc verba in sensu, vel modo quem DD. docent esse licitum.

Petrus, qui scit aliquam rem sub secreto naturali, de eadem interrogatur, respondet, nihil scio de tali re, ad hoc, ut hæc voces non sint mendacium, sufficit, quòd intendat eas proferre in illo sensu, in quo DD. docent quòd licitè dici possit.

113. Maritus interrogat uxorem utrum filius audiverit Sacrum, vel utrum domo exiverit, vel hoc, vel illud fecerit: & uxor ad evitandum disgustum, quem timet debere oriri, si secundum mentem Mariti responderet, quare ad impediendas dissensiones respondet, non exivit ex domo: ut hæc responsio excusetur à mendacio, solùm requiritur, ut uxor in mente intentionem concipiat loquendi in sensu à Confessario sibi proposito, vel in quo dicunt DD. esse licitum ita loqui.

Conclusio totius assertionis.

114. Compendium in hoc paragrafo integræ doctrinæ superius dictæ. Restrictiones mentales damnantur pro mendaciis, & si illis addatur juramentum, habentur pro perjurio, quapropter in nullo casu praticari possunt. Restrictiones externæ non sunt mendacia, nec pro talibus damnantur. Restrictiones externæ sunt, vel quando verba ex se sunt æquivoca habentia duplicem significationem; vel quando illa facit ambigua circumstantia

per-

personæ, officii, ironia, eutropelia, hyperboles, vel metaphora. Si amphibologiis, quæ sunt verbis ex se, vel ex circumstantia, vel figura rhetorica æquivocis, utamur sine aliqua necessitate, erunt peccata venialia, non quia sunt mendacium, sed quia sunt contra præceptum affirmativum manifestandi veritatem, quando non habetur iusta causa eam occultandi; licet modica causa sufficiat, ad hoc, ut non sint peccata venialia: v. g. diversio vel recreatio honesta &c. (Loquor secluso damno tertii) & si hæ amphibologiæ confirmantur juramento ex necessitate, & iustitia, nullum erit peccatum: Si verò absque necessitate, erunt duo peccata venialia, unum contra veritatem, quæ dicitur loqui ingenuè, & aliud contra virtutem Religionis, cum fiat juramentum absque iudicio: sed verba, quæ nec ex se, nec ex circumstantiis, nec ex figuris Rhetoricis sunt ambigua, sunt mendacia; si verò addatur juramentum, erit perjurium, & peccatum mortale.

PROPOSITIO XXVIII.

Damnata.

Qui mediante commendatione, vel munere ad Magistratum, vel Officium publicum promotus est, poterit cum restrictione mentali præstare juramentum, quod mandato Regis à similibus solet exigi, non habito respectu ad intentionem exigentis, quia non tenetur fateri crimen occultum.

115. Hæc Propositio, ut dicit Lum-

bier in explicat. latina, observ. 3. num. 247. solum est veluti exemplar duarum Propositionum antecedentium: tam in hac, quam in illis duabus prohibetur usus amphibologiæ purè mentalis, non verò externæ, sicut cum eodem Lumbier dicit P. Torrecilla hic fol. 363. n. 273. & seq.

116. Ex hac, & relatâ doctrina in Conclusionem sextam Propositionis antecedentis inferitur, quòd ad evitandam suam infamiam poterit ille, qui muneribus, & recommendationibus consecutus est aliquod officium, vel Magistratum, respondere vel jurare, cum metaphoris, vel æquivocationibus veritatem occultando; quia urgens necessitas facit licitam metaphoram vel æquivocationem: sed si per veritatis manifestationem non eveniret notabilis infamia, pro tunc non esset licitum illam occultare.

PROPOSITIO XXIX.

Damnata.

Urgens metus gravis est causa iusta Sacramentorum administrationem simulandi.

117. Dico primò, per hanc Propositionem indicari, quòd, si unus Hæreticus Sacerdoti Catholico minaretur, nisi totum panem in foro existentem consecraret, se velle eum occidere; in hoc casu posset Sacerdos proferre verba consecrationis absque intentione consecrandi; quod esset simulare Sacramentum, & hæc assertio est hic damnata; pariter damnatur, quòd,

si pœnitens malè dispositus minaretur mortem Confessario, nisi eum absolvat, possit Confessarius verba absolutionis proferre sine intentione absolvendi. Et generaliter omnes simulationes in Sacramentis, id est, applicare formam sine legitima intentione, est damnatum.

118. Ex hoc inferitur, quòd, si Pater minaretur suæ filiæ mortem, vel aliud grave damnum, nisi nuberet, non sit ipsi licitum contrahere externè Matrimonium coram Parocho, & testibus sine animo suum in illud præbendi consensum; quia hoc esset fingere administrationem Sacramenti Matrimonii: posset tamen hæc ex gravi metu contrahere cum vero consensu, quantum est ex parte sua, licet aliàs tale matrimonium esset nullum ob impedimentum dirimens metus, nec posset consummari: Sic cum Sanchez Torrecilla supra hanc Propositionem fol. 9. n. 75. & seq.

119. Dico secundò, non damnatur opinio S. Thomæ in 4. dist. 21. q. 3. art. 1. & 2. Suarez, & aliorum dicentium, quòd Confessarius, qui reperit pœnitentem indispositum pro absolutione, possit super eum facere signum Crucis, & dicere aliqua verba, quæ non sunt forma absolutionis, ne circumstantes nullitatem absolutionis advertant; Sic Filgueira supra hanc Propositionem fol. 146. §. neque, & cum M. Bernardo Hozes, Torrecilla fol. 171. sub num. 29. §. adverto, &

seq. tum quia hic non est fictio Sacramenti, liquidem verba formæ non proferuntur: tum quia sic Sigillum Confessionis, & conservatio famæ Pœnitentis requirit.

120. Ex hoc inferitur, non damnari opinionem, secundum quam licitum est administrare Eucharistiam peccatori occulto publicè eam petenti, quando Sacerdoti aliquod grave damnum minatur; Sic Torrecilla ibid. §. Adverte secundò, quia hic non fingitur Sacramenti administratio, sed administratur verum Sacramentum. Quando autem debeat negari communicatio peccatori publico, explicabo in 2. part. hujus praxis tract. 13. cap. 5. p. 2. n. 74.

PROPOSITIO XXX.

Damnata.

Fas est viro honorato occidere invasorem, qui nititur calumniam inferre, si aliter hac ignominia vitari nequit; idem quoque dicendum, si quis impingat alapam, vel fuste percuriat, & post impactam alapam, & ictum fustis fugiat.

121. Dico primò, duo sunt contenta, & damnata in hac Propositione. Unum est, quòd, si vir honoratus verbo injurioso afficeretur, possit apprehendere gladium, & occidere eum, qui ipsi contumeliam, & injuriam intulit, si aliter hæc ignominia vitari nequit. Quod falsissimum; quia infamia, quam causat contumelia, sufficienter verbis absque apprehensione gladii resarciri potest: ex

hoc

hoc colligitur, quòd maneat damnata opinio Soti, Covarruvix, & multorum aliorum, quos citat, & sequitur Leander à S. S. tom. 5. tr. 2. disp. 14. q. 1. dicentium, esse licitum cum moderamine inculpatæ tutelæ occidere illum, qui proprium honorem contumeliis offendit. Sunt etiam aliæ opiniones damnatæ, quos refert idem Leander ibid. q. 12. & q. 28. & q. 34. & seq. & in disp. 14. q. 27. 28. & seq. ut optimè. Filgueira dicit supra hanc Prop. fol. 148. & 149.

122. Secunda pars contenta in Propositione manet etiam damnata, asserens, quòd vir honoratus percussus alapâ, vel fuste, arundine &c. Percussore fugiente possit eum sequi, & occidere; quod etiam est falsissimum; tum quia rixæ actuales per fugam percussoris jam cessarunt: tum quia etiam secundum leges duelli per eandem offensoris fugam manet injuriatus satisfactus de injuria ipsi illata; verum quidem est, quòd, si aggressor se sisteret in eodem loco non capiendo fugam, imò gauderet de factò, & injuriam continuare intenderet, possit offensus eum occidere cum moderamine inculpatæ tutelæ; nempe, si non subit aliud medium ad se defendendum ab injusto aggressore. Ita Lumbier observ. 9. num. 208. & Torrecilla supra hanc Proposit. fol. 424. n. 27.

PROPOSITIO XXXI.

Damat a.

Regulariter occidere possum furem pro conservatione unius aures.

123. Dico primò, in hac Propositione damnata est opinio statuens, quòd, si fur mihi unum aureum furaretur, nec haberem aliud medium eundem recuperandi nisi occisione, possem illum occidere; quod à ratione valde alienum est; quia vita hominis tam parvi non aestimatur, quòd possit tolli propter unum aureum.

124. Dico secundo, si hic aureus esset ita necessarius suo Domino, quòd sine illo deberet in extremam, vel gravem necessitatem incidere, vel hunc aureum conservaret pro solvendo debito: propter quod deberet ad carcerem detrudi, ibique multis permanere diebus; in hoc casu non esset peccatum eum occidere cum moderamine inculpatæ tutelæ. Ita Torrecilla in Proposit. 31. fol. 425. num. 76. quia Propositio damnata dicit, regulariter esse licitum occidere furem pro conservatione unius aurei: atqui hic casus propositus non est regularis, sed irregularis: ergo hic casus non est in damnatione comprehensus.

125. Dico tertio, licet regulariter sit peccatum mortale occidere furem pro conservatione duorum, vel trium aureorum, hoc tamen non est damnatum; ut cum M. Hozes dicit P. Torrecilla ubi supr. n. 28. quia opinio damnata solum de uno aureo loquitur: nostra conclusio verò non de uno, bene verò de duobus, vel tribus.

126. Dico quarto, si fur esset nocturnus, vel licet de die veniret, veniret

ret tamen armatus, ejusque intentio non patet; imò ex modo, quo venit, præsumitur, eum venire cum determinatione occidendi, in hoc casu non erit peccatum prævenire, & eum occidere cum moderamine inculpatæ tutelæ, licet sit solum pro conservatiõe unius aurei. Ita cum Hozes, Torrecilla ubi supr. num. 80. & 81. quia opinio damnata solum loquitur pro conservatione unius aurei: hæc verò pro conservatione vitæ.

PROPOSITIO XXXII.

Damnata.

Non solum licitum est defendere defensione occisiva, quo actu possidemus, sed etiam ad quæ jus inchoatum habemus, & quæ nos possessuros speramus.

127. Hæc opinio dicebat, quòd non solum possim eum occidere, qui injustè bona mea usurpare vellet: v. g. domum, facultates, pecunias &c. sed etiam, si legatum, officium, vel beneficium ex munificentia alicujus amici me possessurum sperarem, possim occidere quemcumque, qui consecutioni boni sperati obstaret. Hæc secunda pars est damnata, & rationabiliter; quia nullus habet jus defendendi, quod suum non est, atqui id, quod sperat, non est suum, ergo non potest illud actualiter defendere, maximè occisione. Verùm pro notitia primæ partis, quam hæc opinio supponit: v. g. id, quod actualiter possidetur, potest defendi occidendo eum cum moderamine inculpatæ tutelæ, qui tentat

furari quantitatem excedentem unum aureum, videatur explicatio Propositionis antecedentis.

PROPOSITIO XXXIII.

Damnata.

Licitum est tam heredi, quam legatario contra injustè impediẽtem, ne vel hereditas adeatur, vel legata solvantur, se taliter defendere, sicut & jus habenti in Cathedram, vel Præbendam contra eorum possessionem injustè impediẽtem.

128. Hæc Propositio est illatio præcedentis; tam una, quam altera erant Patris Amici tom. 5. disp. 36. sect. 8. num. 131. & 132. dicentis, sperantem hæreditatem, legatum, Cathedram, vel Præbendam posse occidere dictorum bonorum consecutionem injustè impediẽtem. Hoc justissimè damnatur, cum multa homicidia causare possit, siquidem quivis sibi persuaderet, quòd ejus Patruus, vel consanguineus ipsi in testamento sit relicturus hanc, vel illam Summam; & quòd alius ex suspitione tentaret eum privare gratiâ, Cathedrâ, vel Præbendâ, posset omnes occidere, quos putat, debere consequi id, quod ipse sperabat.

PROPOSITIO XXXIV.

Damnata.

Licet procurare abortum ante animationem factus, ne puella deprehensa gravida occidatur, aut infametur.

129. Certum fuit inter DD. quòd nunquam sit licitum directè procurare abortum, quando foetus est anima-

tus:

tus: utrum autem licitum ante animatum foetum, fuit varietas opinionum, & de praesenti jam est improbabilis, & damnata opinio tanquam scandalosa statuens, esse licitum foeminae ob timorem infamiae, vel occisionis abortum foetus inanimati procurare.

130. Dico primò, hic non damnatur, quòd sit foeminae licitum indirectè procurare abortum foetus inanimati; id est, sumere medicinas, balneis, & aliis uti remediis, quarum necessitatem habet pro sua salute, licet alias praeter intentionem abortus sequatur. Ita cum Lumbier Torrecilla hic fol. 423. num. 57. quia propositio damnata loquebatur de timore infamiae, vel mortis proveniente ab extrinseco; hæc autem loquitur, quando foetus est aggressor, qui ab intrinseco intentat Matri mortem.

131. Dico secundò, neque damnatur, quòd licitum sit consulere foeminae gravidæ se se occidere paratæ, ut potius sibi procuret abortum. Sic tenet cum Hozes P. Torrecilla ubi supr. n. 51. & seq. Quia opinio damnata loquitur de procuratione abortus, hic verò de consilio: tum etiam quia licitum est dare consilium ad minus malum illi, qui est determinatus ad majus: majus malum est, quòd foemina se occidat, & cum ejus morte etiam pereat foetus, quàm foetus solus: ergo &c. Videatur pro hac materia c. 5. tract. 5. supra quintum præceptum.

PROPOSITIO XXXV.

Damnata.

Videtur probabile omnem foetum, quamdiu in utero est, carere animâ rationali, & tunc primum incipere eamdem habere, cum paritur, ac consequenter dicendum erit in nullo abortu homicidium committi.

132. Hæc Propositio est ampliatio, & extensio præcedentis; quia si juxta illam ob timorem mortis, vel infamiae licitum est procurare abortum ante animatum foetum; & si juxta hanc foetus non animatur in utero Matris, nisi in ipso ortu; sequitur, quòd omnis abortus ob timorem mortis, vel infamiae licitè procurari posset. Doctrina semper magis absurda, & contraria tam bonis moribus, quàm bonæ rationi, & integræ Philosophiæ.

PROPOSITIO XXXVI.

Damnata.

Permissum est furari, non solum in extrema necessitate, sed etiam in gravi.

133. Dico primò, in extrema necessitate licitum est accipere rem alienam; in hoc conveniunt omnes Doctores. In necessitate gravi existimant esse licitum, Sylvester, Navarrus, & alii, quos citat, & sequitur Diana part. 2. tract. 17. resol. 29. Sed hæc opinio est jam intolerabilis, & hic formaliter damnata.

134. Dico secundò, non est damnata opinio, quam cum Molina, & Bonacina refert Diana ubi supr. resol. 3. quòd Poenitens, qui per aliquod tempus differt solutionem debitorum

cum

cum intentione tamen solvendi, & absque detrimento, vel damno creditoris, non peccet mortaliter, nec neganda sit ei absolutio. Ratio est; quia opinio damnata loquebatur de furto rei alienæ solum titulo gravis necessitatis; hæc verò tantum dicit, quòd possit differri solutio, quando exinde nullum causatur creditori nocumentum.

135. Ex quo inferitur, quòd nec sit damnata opinio, quam ex Navarro, Angelo, Antonino, & Petro à Navarra refert Diana part. 3. tract. 6. resol. 5. quòd possit absolvi ille, qui potens statim solvere debita, vel restituere rem alienam, non tamen vult, nisi successivè ob aliquam utilitatem, quam exinde habet, si ex hoc nullum damnum creditori sequitur; & Confessarius credit probabiliter, negando ei absolutionem eum nunquam, vel non cum tanta utilitate restitutionem facturum. Notetur tam una, quàm altera opinio, quæ sunt magnæ utilitatis ope sublevandis Confessariis à scrupulis.

De furto ex professo tractavi supra in septimo Præcepto. tract. 7. cap. 1. Et de restitutione cap. 4. ejusdem tractatus; & de necessitate excusante à restitutione etiam tradidi in eodem loco part. 9. num. 90. videatur ibi.

PROPOSITIO XXXVII.

Damnata.

Famuli, & Famulæ domesticae possunt occultè heris suis surripere ad compensan-

dam operam suam, quam majorem judicant salario, quod recipiunt.

136. Pater Filgueira supra hanc Propositionem §. Sed licet, judicat, hic solum damnari, famulos, & famulas posse aliquid surripere ad compensandam operam suam, quando soli judicant, quòd salarium, quale promerentur, excedat salarium, quod recipiunt: adeoque non damnari, quòd possint sibi compensare, quando confessarius pius, doctus, & prudens judicat, salarium respectu servitutis esse modicum; quia, ut ille dicit, Propositio damnata dicebat, quòd possint sibi compensare, quando ipsi soli tanquam Judices in propria causa judicaverint, stipendium eorum esse modicum: ergo in hac damnatione non comprehendetur, quando Confessarius non interessatus de hoc fert judicium.

137. Ego tamen huic opinioni non præberem assensum, nisi cum limitatione, quando famuli essent ad serviendum violentati. Videtur, hanc limitationem sequi P. Torrecilla hic fol. 328. sub. conc. 1. num. 21. licet num. 17. in conclusione assertionem Filgueiræ absolute concedat. Ratio ad nostrum intentum est, quia scienti, & volenti nulla fit injuria: ergo si servus voluntariè, & absque ulla violentia se exhibeat ad serviendum suo Domino pro tanto stipendio, Dominus non facit ipsi injuriam negando ei majus stipendium. Deinde: vel famulus po-

test

test alium Dominum invenire, vel non: si potest, & Dominus, cui inser- vit, nullam ei, ut supponitur, infert violentiam ad sibi serviendum, sibi imputet, si alium non quærit Domi- num. Si verò non invenit occasio- nem ad serviendum aliis, signum est quòd sit multitudo famulorum & pau- citas Dominorum; adeoque ob ho- rum paucitatem, & illorum abundan- tiam minùs, quemadmodum aliæ mer- ces, æstimentur. Ita Villalobos tom. 2. Sum. 3. tract. 1. disp. 13. n. 6.

138. A. R. P. Martinus de Torrecilla in secunda impressione suarum con- sult. Moral. fol. 320. Postquam totum id, quod diximus, refert in num. 56. adjungit in num. 57. & 58. id, quod sequitur. Respondeo, quòd nec do- ctus Filgueira: nec ego dictam senten- tiam in dictis locis defendamus, (sed quòd solum ab illa abstrahamus, id est, an debeat in praxi teneri, vel non) sed solum dicimus, quòd dicta sententia non sit contra censuram Innocentii supra dictam Propositionem 37. con- tra quam nihil probant rationes à Co- rella allegatæ, ut ex se manifestum; nec illud, quod dico in dicto numero 21. opponitur generalitati numeri 18. sed solum pro probatione conclusio- nis assigno evidentem rationem, ex qua inferri possit, non esse verisimile, quòd velit sua Sanctitas Confessario prohibere dictarum compensationum examen, & judicium æqualitatis inter laborem, & pretium servorum, uti

prohibet istis, ne sint Judices in pro- pria causa.

Imò: illi, qui fundarunt dictam sen- tentiam, (quam Lumbier, & ego di- cimus comprehendere in dicta censura) respondebunt ad primam rationem Corellæ; nullum servum voluntariè consentire, ut detur minus salarium justo, & ordinario, saltem infimo: & ad secundam rationem dicent, quòd, licet opinio Soti, Navarri, Rebelli, Villalobos, & aliorum sit probabilis- sima, pariter & illa, quam ego sequor; hoc tamen non impedit, quin contra- rium sit probabile in foro conscientiæ respectu venditoris, & magis respectu servi in præsentī casu: usque modò di- xit Torrecilla, nunc verò ego.

139. Fateor, quòd nec doctus Fil- gueira, nec R. P. Torrecilla absolute asserant, quòd servi possint sibi com- pensare, quando Confessarius doctus, & pius judicat esse licitum; sed solum, quod dicant, hoc non esse contra damnationem Innocentii. Verum nec ego aliud illis imputo; siquidem illud, quod dico, est, quòd doctus Filgueira velit judicium ferre, solum damnari, famulos, & famulas posse sibi com- pensare, quando illi soli judicant suum laborem excedere salarium, quod re- ciipiunt, non verò damnari posse sibi compensare, quando Confessarius pius, doctus & prudens judicat sala- rium esse modicum respectu famula- tûs. Hæc sunt formalia verba, quæ Filgueiræ attribuo, ut videri potest in

numero 136. Sed sic est, quod hoc idem dicat Filgueira in loco, in quo eum cito, ut dicit; Sed licet hæc omnia vera sint, hodieque indubitata, forsitan alicui non improbabile videtur, & ego quoque Doctorum hominum iudicio submitto, non esse contra censuram Innocentianam, quod famuli, & famula domestica possint occultè heris suis surripere ad compensandam operam suam, quæ est maior salario, quod recipiunt, dummodo hanc majoritatem, & excessum (attendo) ipsi non iudicent, ipsi non æstiment, ipsi demum non librent &c. Idcirco attentis circumstantiis personarum, negotiorum, laboris, & salarii poterit aliquando Confessarius doctus, prudens, ac pius in foro anime aliquam compensationem Pœnitenti permittere, ut opera, & salarium in æquitate consistant. Quibus in verbis, ut clarum est, vult dicere, quod servi possint sibi compensare, quando doctus, & pius Confessarius sic iudicat: ergo nihil docto Filgueiræ attribuo, quod solus non dicat.

140. Et ex hoc evidenter cognosci poterit, quod nec R. P. Torrecilla attribuat quidquam, quod ipsemet non dicat; siquidem meum assertum est, quod Torrecilla in conclusione dictum Filgueiræ ponat, & quod dictum Filgueiræ inclinet ad opinionem, quod non damnetur, servos posse sibi compensare, quando Confessarius doctus, & pius iudicat esse licitum: ergo dico, Torrecillam pariter ad hoc inclinare, quod non damnetur, servos posse sibi

compensare, quando Confessarius doctus, & pius iudicat esse licitum; quod enim Torrecilla hoc dicat, solus in supra relatis, & in loco, ubi eum superius cito, fatetur, uti videre poterit ille, qui desiderat.

141. Dixi etiam, quod videatur Torrecillam sequi fol. 328. (in prima impressione) sub concl. 1. num. 21. limitationem, cum qua opinionem de compensatione servorum protego. Et quod hoc sit verum, constat ex verbis sequentibus, positis à dicto Torrecilla loc. citato: & deinde, quia, ut manet dictum in secundo supposito, & doctrina plana, quod Dominus damnum inferret servo dando ei minus salarium infimo: sed sic est, ex suppositione, quod Dominus servo manifestum gravamen inferret secundum iudicium non interessati docti, pii, & prudentis Confessarii; & quod servus defectu alterius famulatus, aut ob alios respectus eidem famulari deberet, interveniret timor, violentia, respectus, aut preces æquivalentes violentiæ, aut similia, non videtur verisimile, velle suam Sanctitatem damnare, quod huic Confessarius permittat in foro conscientie compensationem talis damni, & iniustitiæ &c. hucusque Torrecilla: Ecce nunc, an appareat, hæc verba sequi limitationem, eum qua opinionem de compensatione servorum refero. Et quod P. Torrecilla dicat hæc verba ad inferendam suam consequentiam, vel ob aliquid aliud, parum

refert, dummodò verificetur, quòd sint sua, & hoc solum est id, quod ipsi attribuo: ex quo evidenter cognoscitur, me nec docto Filgueiræ, nec R. P. Torrecillæ quidquam adscribere, quod ipsimet non dicant.

142. Pariter R. P. Torrecilla dicit in numero 57. relato, meas rationes nihil probare contra opinantem sententiam, quæ servis compensationem permittit, quando Confessarius doctus, & pius judicat, non esse contra censuram Innocentii; Hoc enim est verum; quia nunquam tentavi probare quidquam contra hunc: benè verò contra sententiam dicentem, esse licitum servis sibi compensare, quando Confessarius doctus, & pius sic judicat. Utrùm autem contra hoc aliquid, vel nihil probent meæ rationes, cognoscet, qui earum gravitatem considerabit.

143. P. Torrecilla in num. 58. solvit rationes, quibus num. 138. meum assertum probo. Ad meam primam rationem respondet, nullum servū consentire voluntariè, quòd ipsi detur minus salarium justo, & ordinario, saltem infimo. Ad hoc Respondeo, me non dixisse, si servi voluntariè in hoc consentiant, vel non: meum assumptum fuit, quòd casu, quo servis violentia inferretur, haberet locum compensatio; valdè enim diversum est absolute à conditionato: magna diversitas est dicere: nunc est dies, & affirmare, quando sol lucebit, erit dies:

ergo pariter valdè diversum est affirmare: servi non consentiunt in minus salarium, quod est dictum Torrecillæ: quàm affirmare: in casu, vel suppositione, quòd consentiant, & hoc est meum assertum.

Respondeo secundò, quòd stante eodem casu, quo servi ad serviendum non sint violentati cognoscendo illorum salarium esse modicum respectu laboris, voluntariè consentiant, ut illis minus salarium detur. Quia voluntarium est à principio intrinseco cognoscere singula. Ex quo sic arguo; Servus cognoscit tenuitatem sui salarii, & consentit sine violentia ad inserviendum: ergo consentit, ut ipsi detur minus salarium: vel saltem ita debet judicare doctus, & prudens Confessarius; & consequenter etiam juxta opinionem, quæ dicit, non esse damnatam servorum compensationem, quando Confessarii eam licere judicant, non poterunt sibi compensare, quādo sine violentia consentiunt in famulatū habitā notitiā tenuitatis salarii.

Ad meam secundam rationem respondet doctissimus Torrecilla, quamvis opinio à me relata, quæ etiam fuit Soti, Navarri, Villalobos sit probabilissima; contrarium tamen etiam est probabile in præsentī casu. Non impugno, an sit probabile, vel non, sed relinquo, ut id librent docti ad conspectum censuræ Papæ Innocentii XI.

144. Dico secundò, quando Domini famulo, vel famulæ non dant ne-

cessarium alimentum ad se congruè sustentandum, possunt occultè sibi compensare, & accipere necessarium pro congrua sustentatione: huic opinioni inclinatur P. M. Lumbier observ. 10. num. 323. quamvis ob condemnationis metum non audeat se resolvere in integrum: eodem cum metu loquitur eruditissimus P. Torrecilla supra hanc Propositionem sub num. 29. §. Et ego credo in fine, in prima impressione; licet postea cum Hozes, citando me, se conformet meæ assertioni secundo metu in sua impressione secunda fol. 312. sub num. 80. Ego verò nullum haberem scrupulum supra hunc casum supposito, quòd servus sufficiens alimentum non præberetur, quia Propositio damnata loquitur de salario: atqui sub nomine salarii non intelligitur alimentum, ergo &c. Minor constat ex modo communi, quo servi cum Dominis conveniunt ratione pecuniæ, vestium, & aliarum rerum; & alimentum supponitur, quasi res jam necessariò stabilita. Deinde; quia, quamvis fiat pactum de alimento, & hoc titulo salarii tribuatur, debet intelligi de alimento necessario: ergo, quando est necessarium, poterit servus sibi compensare. Et confirmatur: Si enim Dominus non solveret servo debitum salarii, absque omni dubio potest servus clam accipere illam portionem, quam Dominus aufert de solutione, absque transgressione Decreti Sux Sanctitatis, di-

cit R. P. Torrecilla ubi supr. num. 17. & est res certa: ergo etiam, quando servo alimentum necessarium non daretur, sit hoc deinde sub nomine stipendii, vel non. Cæterum, quòd scitu necessarium est circa materiam compensationis, dictum est in tract. 7. cap. 4. part. 7. num. 67. & seq. ubi videri potest.

PROPOSITIO XXXVIII.

Damnata.

Non tenetur quis sub pœna peccati mortalis restituere, quòd ablatum est per paucam furti, quantumcumque sit magna summa totalis.

145. Duo in materia de parvulis furtis considerari possunt: primum est, culpa furti, aut primæ usurpationis: secundum est peccatum retentionis, aut omisso restitutionis. Et quamvis retentio ut plurimum sit una continuata usurpatio; est tamen compatibile, quòd in acceptione rei alienæ non sit culpa, benè verò in ejusdem retentione; usurpatio enim est peccatum veniale, retentio verò mortale, ut patet in illo, qui rem aliquam invenit, in cujus acceptione non peccavit, si autem postea Dominum illius sciat, peccabit eam retinendo contra ejus voluntatem. Et in illo, qui hodie sartori furando unam aciem nullum damnum ipsi infert, crastina die autem perdendo alias acies, quas habuit, furtum hujus aciei ipsi causat notabile damnum; in hoc casu usurpatio fuit solum culpa levis, retentio verò

pec-

peccatum mortale. Confirmatur hæc doctrina cum eadem parvulorum furtorum materiâ ; in qua ultimum furtum , quod pervenit ad constituentiam materiam gravem, non est peccatum mortale , quando fur hoc ultimum parvulum furtum absque recordatione præcedentium committit. Ita communiter Theologi apud Moyam tract. 4. disp. 4. § 1. n. 1. Et hoc non obstante, qui commisit hæc parvula furta, & recordatur illorum, obligatur sub peccato mortali ad restitutionem : ergo est compatibile : quòd retentio sit peccatum mortale , non autem prima usurpatio.

146. Hoc supposito, dico primò , Propositio damnata non loquitur de peccato , quod committitur res parvas furando, quare relinquo cum sua probabilitate varias opiniones , quas DD. circa hoc tuentur , & alias à me relatas supra 7. Præceptum cap. 2. Videantur ibi. Hæc damnatio solum loquitur de culpa non restituendi id , quod per parvula furta ablatum est. Ita Torrecilla citando me in 2. impressione fol. 25. num. 18. Constat ex eodem textu Propositionis damnatæ , quæ dicebat non adesse obligationem gravem restituendi per parvula furta ablatum, quamvis quantitas sit notabilis , sine mentione aliqua de culpa primariæ usurpationis : ergo cum damnatio sit stricte interpretanda, non erit ratio eam extendendi ad id, quod expresse non dicit.

147. Dico secundò, casus condemnationis non solum intelligitur, quando illæ parvitates uni soli Domino, sed etiam quando multis auferuntur, ut dictum est in loco suprâ citato.

148. Dico tertio, in hac Propositione damnata non comprehenditur opinio Sanchez in Sum. lib. 7. cap. 21. Dianæ 1. part. tract. 6. resol. 24 §. Notandum, qui citat Aragonium, Navarrum, & alios, nec opinio Vasquez, Fagundez, & aliorum quos citat, & sequitur Moya ubi suprâ §. 3. num. 13. qui dicunt, quòd illi, qui per parvula furta usurparunt notabilem quantitatem, si restituant quantitatem constituentem materiam gravem, non remaneant cum obligatione cæterum restituendi sub peccato mortali, sed solum sub veniali : v. g. Petrus est furatus Joanni octo regales per parvula furta, quæ, ut suppono, constituunt materiam gravem : si deinde restituat duos regales, eximitur ab obligatione restituendi sub mortali, & solum sub veniali manet obligatus ad restitutionem aliorum sex. Ratio est ; quia sex regales per parvula furta ablati uni viro utcumque diviti non sunt materia gravis : ergo non erit obligatio gravis illos restituendi. Quòd verò hæc opinio non sit damnata, probatur ; quia Propositio damnata asserbat, non esse obligationem gravem restituendi summam considerabilem ; hæc verò tantum de levi, quæ remanet, loquitur : ergo &c.

149. Dico quartò, neque hic damnatur opinio Dianæ ubi suprà, quòd ad hoc, ut parvula furta constituat materiam gravem, requiratur duplò major quantitas illà, quæ sufficeret, si furriperetur tota simul; si furripiatur multis, etiam major requiritur quantitas, quàm, si furriperetur unì, nec opinio, quam ipse Diana refert ubi suprà, damnata est, quòd parvula furta non constituent materiam gravem, quando non continuantur moraliter. Ita Torrecilla citando me ubi supr. fol. 326. num. 25. & 26. nec opinio, quam cum Sanchez defendit Diana ubi supr. n. 14. & alii, quòd furta servorum, & filiorum familias de rebus comestibilibus non continuata non constituent materiam gravem, licèt haberent animum continuandi dicta parvula furta, quando hæ reculæ solùm pro comestione accipiuntur. Torrecilla citando me ubi suprà num. 30.

Aliud esset, si similes res ad vendendum, vel dandum aliis furarentur; quia tunc moraliter unitæ constituerent materiam gravem. Ratio horum omnium est; quia opinio damnata agebat, quòd etiam supposita materià gravinulla esset restitutionis obligatio absque decisione, quando, vel quomodo, verificaretur, hanc materiam esse gravem, vel non, de hoc solo, non verò de primo loquuntur opiniones relatæ.

Cætera ad parvula furta spectantia

explicui suprà tract. 7. cap. 2. n. 12. & seq. quare hic omitto.

PROPOSITIO XXXIX.

Damnata.

Qui aliam movet, aut inducit ad inferendum grave damnum tertio, non tenetur ad restitutionem illius damni illati.

150. Dico primò, in Propositione hac damnatur, eum non esse obligatum ad restitutionem, qui consilio, aut alio modo movet aliquem ad inferendum Proximo grave damnum. Quod est falsissimum; quia non solùm causa physicè damnificans, sed etiam moraliter concurrens ad furtum tanquam causa efficax obligatur ad restitutionem; quare pro explicatione causarum moralium Theologi hos versus posuerunt. Jussio, consilium, consensus &c. qui videri possunt suprà in Decalog. tract. 7. cap. 4.

151. Dico secundo, non solùm in materia bonorum fortunæ, sed etiam famæ, & honoris obligatur ad restitutionem, qui efficaciter induxit ad de tractionem, vel contumeliam; quia æqualiter tam offendendo famam, vel honorem, quàm auferendo rem alienam violavit justitiam.

152. Dico tertio, in hoc Decreto Sua Sanctitas non determinat, nec definit, quòd ille, qui præbet consilium, aut inducit ad furtum, sit obligatus, ut causa primaria, ad restitutionem: imò primò obligatur ille, qui rem ablatam possidet, & eà utitur: secundo ille qui imperavit, & demum qui præbuit con-

consilium, laudavit. & approbavit &c. quia Propositio damnata dicebat, quod inducens non teneatur ad ordi- nem restitutionis.

153. Dico quartò, ad hoc, ut indu- cens teneatur ad restitutionem, est ne- cessarium, ut damnum secutum sit contra justitiam. Ita Torrecilla supra hanc Proposit. fol. 315. num. 21. nec sufficit, quod damnum sit contra cha- ritatem, alias virtutes. Ratio est, quia etiam ipsemet damnificans non obli- gatur ad restitutionem, nisi gravamen contra justitiam inferat: ergo multò minus ille, qui inducit.

154. Ex hoc infertur, quod, qui alteri consilium præbet, ut fornicetur, aut non audiat Sacrum, non obligetur ad restitutionem. Secundò sequitur, quod, qui precibus, aut suasionibus induxit Petrum volentem legatum, hæreditatem, vel officium Joanni gra- tis relinquere, ut relinquat uni alteri, non teneatur Joanni restituere quid- quam; quia ad talia bona nullum ha- buit jus. Ita Torrecilla ibi num. 22. 23. & 24. Si verò fraude, dolo, aut violentia induxit Petrum, ne hæc do- na Joanni tribueret, obligaretur ad re- stitutionem, ut est communis inter DD. videatur Diana part. 3. tract. 6. resol. 33. v. 34. quia licet Joannes non habeat jus ad illa bona, habet tamen, ne ullus fraude, aut dolo impediatur largitionem doni sibi præparati: ergo, qui similibus mediis id impedit, pec- cat contra justitiam cum restitutionis

obligatione. Vide suprà dicta tract. 7. cap. 4. num. 56.

155. Dico quintò, ad hoc, ut indu- cens ad damnum obligetur ad restitu- tionem, requiritur, ut inductio sit cau- sa efficax dicti damni; id est, ut indu- ctus per inductionem alterius movea- tur. sic Torrecilla ubi suprà num. 46. si enim per ejus inductionem non mo- vetur, damnum ei imputari non de- bet.

Ex hoc infertur, quod, si inductus jam erat determinatus ad inferendum damnum, inductor non teneatur ad restitutionem; quia non fuit causa effi- cax. Ob eandem rationem, si ille, qui jubendo, aut consilium præben- do induxit ad damnum, postea retra- ctet jussionem vel consilium datum, & persuadeat efficaciter ad suum pos- se inducto contrarium, ut desistat ab inferendo damno; & tamen hoc non obstante illud patravit, non teneatur ad restitutionem, licet antecederet eum induxerit. Videatur hoc, & alia corollaria in R. P. F. Martino de Tor- recilla ubi supr. n. 43. & illud, quod dixi suprà tract. 7. cap. 4. n. 53. & 54.

PROPOSITIO XL.

Damnata.

Contractus Mohatra licitus est, etiam respectu ejusdem persone, & cum contra- ctu retrovenditionis præviè inito, cum intentione lucri.

156. Dico primò, Contractus Mo- hatra dicitur, quando Mercator ven- dit mercem emptori cum pacto, ut statim

statim eam ipsi retrovendat pretio infimo, licet eandem emerit à mercatore pretio medio, vel supremo: v. g. Mercator mercem vendit, quinque vel sex florenis, qui sunt pretium medium, & supremum, & eam emit ab eodem emptore quatuor florenis, quod est pretium infimum. Et hic contractus justissime in hac Propositione damnatur: tum quia est in se iniquus; tum quia multis fraudibus, & dolis portam aperit.

157. Dico secundò, si hic contractus non fiat cum pacto retrovenditionis, sed mercator liberè suam mercem consignat emptori; licet hic postea sponte Mercatori retrovendat mercem pretio infimo, quam hic antea vendidit pretio rigorofo, vel medio, non esset contractus iniquus, nec damnatus in hoc decreto: non enim esset iniquus, quia Mercator emit pretio infimo, quod est justum absque eo, quod emptori imposuerit onus de retrovendendo; nec esset damnatus; quia casus damnationis loquitur, quando pactum retrovenditionis præcedit, quod non est in nostro casu. Sic Lumbier, Torrecilla supra hanc Proposit. fol. 229. num. 5. & 6. Quomodo, aut quo pretio Mercatores merces suas vendere possint, & quæ Monopolia eis sint licita, dicam in 2. part. hujus praxis tract. 16. cap. 7.

PROPOSITIO XLI.

Damnata.

Cum numerata pecunia pretiosior sit nu-

meranda, & nullus sit, qui non majoris faciat pecuniam presentem, quam futuram, potest creditor aliquid ultra sortem à mutuario exigere, & eo titulo ab usura excusari.

158. Suppono tanquam certum, quòd in mutuo dominium à mutuantem in mutuatarium transferatur; constat ex mutui definitione recepta inter DD. quod ex meo fit tuum, ut dico supra tract. 7. cap. 5. num. 99.

Suppono secundò, quòd de intrinseca ratione mutui sit, quòd mutuans per aliquod tempus pecunià, vel materià mutuata maneat privatus.

Suppono tertio, quòd propter id, quòd est de intrinseca ratione mutui, non possit quidquam accipi supra sortem.

159. Ex his tribus suppositis certis infertur falsitas opinionis damnatae; quia cum sit de ratione mutui privatio pecuniæ, & ejus dominii, & non possit aliquod utile ex illo, quod est de intrinseca ratione mutui, percipi; sequitur, quòd creditor non possit quidquam à mutuario exigere ob solam privationem, vel carentiam pecuniæ mutuatae. Deinde; quia nullus potest aliquod utile ex eo, quod suum non est, accipere: atqui mutuum non est mutuantis, sed mutuarii ob dominii translationem: ergo &c.

160. Notandum est tamen, hic non dampnari opiniones probabiles, dicentes, quòd ob lucrum cessans, damnum emergens, recuperationis difficultatem,

&

& alios titulo possit mutuans à mutu-
tario aliquid ultra sortem exigere. Vi-
deatur id, quod dico suprà tract. 7.
cap. 5. part. 2. num. 100. & seq.

PROPOSITIO XLII.

Damnata.

*Usura non est, dum ultra sortem ali-
quid exigitur, tanquam ex benevolentia,
& gratitudine debitum, sed solum, si
exigitur tanquam ex iustitia debitum.*

161. Suppono, quòd usura sit lu-
crum ex mutuo; id est, est lucrum,
quod ex mutui contractu acquiritur.
Una usura est manifesta, altera pallia-
ta. Manifesta est illa, quæ expressè in
mutuo continetur: v. g. quando Pe-
trus Joanni mutuatur centum regales
cum obligatione, ut ipsi restituat cen-
tum, & decem. Palliata est illa, quæ
dolo in aliquibus aliis contractibus
palliat, ut dico suprà tract. 7. cap. 5.
p. 2. num. 104. Usura potest esse men-
talis, & realis. Mentalis est, quando ex-
ternè non manifestatur, nec verbis, nec
signis, sed in interno habetur animus
acquirendi ex aliquo contractu lu-
crum usuraticium. Realis est, quando
fit cum pacto expresso, vel implicito,
manifestato verbis, aut signis recipien-
di aliquod lucrum illicitum in mutui
contractu, vel in alio. Spectantia ad
hanc materiam videri possunt suprà
tract. 7. cap. 5. p. 2. per totum. Nunc
verò solum, quod pro intelligentia
huius Propositionis necessarium est,
tangam; & in 2. part. huius praxis
Prop. 42. damnata tangam necessa-

rium pro intelligentia alterius Propo-
sitionis, quam suprà hanc materiam
Papa Alexander VII. damnavit.

162. Dico primò, in hac Proposi-
tione damnatur, quòd mutuans possit
cum mutuuario pactum inire, ut ipsi
aliquid ultra sortem ex titulo gratitu-
dinis tribuat. Doctrina nimis præju-
dicialis & contra omnem iustitiam;
quia (etiam dato & non concessio)
quòd gratuidò sit aliquo modo de
ratione mutui attentata humana conve-
nientia, & bonâ correspondentiâ;
pactum verò inire est contra rationem
intrinsecam mutui: ergo usura: Præ-
terea, quia hoc pactum, vel onus,
licet non sit ex titulo iustitiæ, sed gra-
titudinis, tamen respectivè ad homi-
nes ingenuos est strictissimum vincu-
lum; & homo honoratus magis cavet,
ne incurrat aliquam ingratiitudinis no-
tam, quàm, ne solvat debitum ex ius-
titia; de quo sufficientem nobis dat
experientia probationem.

163. Dico secundò, secluso omni
pacto non erit usura, quòd mutuans à
mutuuario aliquid speret, vel inten-
tionem habeat eum incitandi ad ali-
quid ipsi dandum ultra sortem ex me-
ra gratia, & benevolentia, sic sentit
cum Lumbier Torrecilla suprà hanc
Prop. fol. 284. n. 2. & 4. quia hic so-
lùm damnatur exigere aliquid ultra
sortem tanquam debitum ex benevo-
lencia, quod multum differt à sola spe,
desiderio & intentione.

Ex hoc infertur, quòd, si mutuata-

B b b

rius

rius aliquid ultra sortem mutuanti daret, non tanquam debitum vi gratitudinis, sed merè gratis, non peccaret contra hanc damnationem nec mutuarius dando, nec mutuans recipiendo; id enim consideratur solum tanquam effectus liberalitatis mutuatarii.

164. Dico tertio, non damnatur opinio, quod sit licitum mutuare cum pacto reciproci mutui de presenti: v. g. Joannes dans mutuò Antonio 50. Coronatos, potest ab Antonio petere, ut ipsi de presenti 50. mensuras frumenti remutuet. Sic sentit. P. Torrecilla ubi supra fol. 285. num. 8. Et ratio est; quia quod est damnatum, est exigere ultra sortem aliquam rem pretio aestimabilem: ergo in hac Prop. hoc non comprehenditur, quando mutuum de presenti non est pretio aestimabile, sed non est pretio aestimabile: ergo &c. Subsumptum minoris probo; Quia propter mutuum nihil exigi potest ultra sortem; ergo mutuum non est pretio aestimabile: dare verò mutuò cum pacto; ut tempore futuro mutuarius remutuet, erit usura; quia ipsi imponitur onus pretio aestimabile: v. g. ut pro tali tempore sit promptus ad mutuò dandum. Videatur Diana part. 2. tract. 8. ref. 59. & 60.

PROPOSITIO XLIII.

Damnata.

Quidni non nisi veniale sit detrahentis auctoritatem magnam sibi noxiam falso crimine elidere?

PROPOSITIO XLIV.

Damnata.

Probabile est non peccare mortaliter, qui imponit falsum crimen alicui, ut suam justitiam, & honorem defendat. Et si hoc non sit probabile, vix ulla erit opinio probabilis in Theologia.

165. Dico primo id, quod dicebant Authores harum opinionum, quarum primam tenuit Banez, & secundam Joannes de Cruce, Ledesma, & alii apud Dianam part. 3. tract. 5. ref. 4. Et id, quod in his reprobat, est, quod, si Petrus vir alicuius auctoritatis murmuraret contra Joannem, aut ei aliquam inferret calumniam, posset Joannes Petro aliquod crimen falsum imponere, ut hoc modo suam famam aut honorem recuperaret, & hoc esset tantum peccatum veniale: quæ doctrina præterquam, quod sit periculossima, nullum habet fundamentum, facileque convincitur; quia mendacium in re gravi est intrinsecè malum, & peccatum mortale, in nullòque casu cohonestabile: atqui proximo falsum crimen imponere, quo ejus auctoritas prosteratur, est mendacium in re gravi: ergo erit peccatum mortale.

166. Dico secundo, non damnatur doctrinæ à me relatæ in Dialogo tract. 8. cap. 4. quod per modum compensationis possim de proximo, qui de me murmuravit, aliquod verum delictum dicere, ita tamen, ut hoc medium sit unicum ad recuperandum meum honorem: vide locum

cita-

citatum. Ratio est; quia Propositio damnata loquitur de impositione delicti falsi, nostra verò doctrina de manifestatione delicti veri.

167. Dico tertio, neque damnatur opinio Lessii, Valenzæ, & aliorum dicentium, esse licitum Advocato, aut reo invalidare testem, eumque infamare manifestando aliquod occultum ejus delictum verum. Ratio est; quia opiniones damnata loquuntur de delicto falso, hæc autem de vero.

168. Ad hoc autem, ut hoc sit licitum, debent concurrere quatuor conditiones. Prima, ut testis non sit violentatus, sed voluntarius: secunda, ut solum illi defectus, qui ad infamandam testificantis auctoritatem conducunt, aperiantur: v. g. quod sit mendax, aut quod aliis vicibus fuerit perjurus &c. Tertia, ut reus non habeat aliud medium ad se defendendum: quarta, ut damnum testi eventurum ob ejus defectus manifestationem sit proportionatum Rei damno; & ut uno dicam verbo, hæc defensio debet esse cum moderamine inculpatæ tutelæ. Ita Filgueira supra hanc Prop. fol. 192. §. Nihilominus, & §. Quare: & ex illo. Torrecilla hic fol. 449. Concl. 4. n. 13. & seq. Videatur id, quod supra hoc dico in 2. part. hujus praxis tract. 15. cap. 7. n. 85.

PROPOSITIO XLV.

Damnata.

Dare temporale pro spiritali non est simonia, quando temporale non datur tan-

quam pretium, sed duntaxat tanquam motivum conferendi, vel efficiendi spiritali, vel etiam quando temporale sit solum gratuita compensatio pro spiritali, aut è contra,

PROPOSITIO XLVI.

Damnata.

Et id quoque locum habet, etiamsi temporale sit principale motivum dandi spiritali, imò etiamsi sit finis ipsius rei spiritalis, sic ut illud pluris aestimetur, quam res spiritalis.

69. Explicationem harum Propositionum de materia simoniæ præcedat doctrina Caramuelis in Theologia morali lib. 2. n. 864. Si Scriptor scrupulosus sit (dicit ille) nulla erit circumstantia ab hoc contagio libera; Si autem audentior, ipsius simoniæ conceptus erit idea Platonica, ut dicitur, quæ non reperitur in rebus: si tractando de hac materia procedatur scrupulosè, non erit casus, qui non cum simonia pugnat; & si scriptor fuerit in suis opinionibus animosus, reducet simonias ad meras chimeras similes ideis Platoniciis, quæ in rerum natura non dantur; & ut breviter concludam, nullus in peccatum simoniæ impinget. Faxit Deus! ut in materia adeò metaphysica pro speculativa, & adeò periculosa pro praxi sciamus tenere medium, quod est unica bonitas operationum moralium.

170. Suppono pro intelligentia harum Propositionum, quod 45. duo in se contineat: primum est, non esse si-

moniam dare temporale pro spirituali, quando temporale datur tanquam motivum consequendi spirituale: alterum est, nec esse simoniam, quando temporale sit solum gratuita compensatio pro spirituali, aut è contra.

171. Propositio 46. etiam duo in se continet: unum est, non esse simoniam dare temporale pro spirituali, licet temporale sit principale motivum dandi spirituale: alterum est, nec esse simoniam, licet temporale esset motivum dandi spirituale, æstimando hoc minus, quam temporale. Hæc quatuor puncta sunt damnata tanquam scandalosa, & practicè improbabilia. Et earum falsitas probatur à priori. Simonia est studiosa voluntas emendi, & vendendi pretio temporali rem spirituales, vel spirituali annexam. Nimirum, ut explicat Palaus part. 3. disp. 3. part. 4. num. 5. Est voluntas deliberata, qua tanti æstimatur temporale, quanti spirituale: atqui dare spirituale ob motivum temporalis, vel in ejus compensationem, vel tanquam ob causam principalem, aut finalem, est æstimare tanti, & commensurare temporale cum spirituali: ergo erit simonia.

172. Suppono secundò, motivum unum esse intrinsecum, & aliud extrinsecum: intrinsecum est illud, quod est objectum formale specificans actum: extrinsecum verò est id, quod inducit, vel excitat ad eliciendum illum actum: v. g. in actu amoris Dei

motivum formale, & intrinsecum est bonitas Dei; motivum verò excitans est actus intellectus, qui proponit illam inæstimabilem bonitatem tanquam omni amore dignissimam. Idem patet in hoc, & aliis multis casibus: Christianus audiendo sermonem de turpitudine peccati mortalis (nunquam sufficienter ponderata) & abominabili culpæ horrore percepto ad ejusdem detestationem movetur: motivum intrinsecum, vel formale hujus detestationis est deformitas peccati: extrinsecum verò sunt verba concionatoris, quæ auditorem ad hunc actum detestationis peccati moverunt. Hoc supposito, claritatis gratiâ doctrinam hanc in conclusiones dividam.

Prima Conclusio.

173. Dico primò, in Propositione 45. damnatur dare spirituale pro motivo intrinseco. Ita Lumbier, & cum illa Torrecilla supra hanc Propositionem fol. 243. concl. 1. n. 26. & seq. Ratio est; quia hæc Propositio solum loquitur de motivo proprio & rigoroso: atqui motivum intrinsecum est rigorosè tale, non verò extrinsecum: ergo solum de illo, non autem de hoc loquitur propositio damnata.

174. Ex hoc inferitur, quòd Canonicus, vel Beneficiatus non frequentans chorum, cum distributiones non fiant, non sit simoniacus; quia distributiones sunt solum motivum extrinsecum, & impellens, motivum verò

spe-

specificativum est laudare Deum in Templo suo.

Infertur secundò, quòd nec Pater, qui filio suo dat pecuniam, aut aliam rem, ut eum ad frequentanda Sacramenta animet, committat simoniam; quia hæc dona sunt motiva extrinseca.

175. Infertur tertio, quòd, si Petrus Joanni Beneficium Ecclesiasticum conferat, cui alio modo non dedisset, nisi Antonius amicus ejus pro illo non intercessisset, non committat simoniam: quia illa intercessio est solum motivum extrinsecum, non verò intrinsecum. Infertur tandem quartò ex Lumbier, Torrecilla ubi supr. sub concl. 5. num. 40. quòd nec esset simonia, si Franciscus mutuo daret Domino beneficium cum intentione eum reddendi gratum, & propensum ad sibi, aut alicui suo filio conferendum beneficium.

Secunda Conclusio.

176. Dico secundò, dare spirituale in compensationem temporalis gratuitam, id est, in solutionem obsequiorum, aut servitorum, est damnatum pro simonia in Propositione 45. v. g. Si Episcopus Capellano, Secretario, vel Ephebo ei inservienti conferret beneficium, ut remaneret hoc modo liber ab obligatione solutionis ob sua obsequia promerita, esset simoniacus. Constat ex ipso Textu dictæ Propositionis. Verum si beneficium daretur ob merita, & servitia essent solum motivum impellens, & extrin-

secum, non esset simonia, ita etiam si motivum solum impellens esset affectus, vel consanguinitas, quam Dominus beneficium habet cum tali persona, cui de beneficio providet, dummodò merita subjecti sint causa intrinseca, vel motivum formale. Ita Torrecilla ubi supr. fol. 346. sub concl. 2. num. 49. & 50. Et probatur ex doctrina conclusionis præcedentis.

177. Ex hoc infertur, Capellanos, & Ephebos non committere simoniam, quando Episcopis inserviunt eam solum intentione, ut eorum voluntatem disponant, & inclinent ad sibi conferendam aliquam Præbendam. Ita Thomas Sanchez tom. 1. consil. lib. 2. cap. 3. dub. 28. n. 7.

Infertur secundò, quòd non sit simoniæ subjectus ille, qui dat aliquod donum temporale, vel offert aliquod munus Collatori beneficium solum ex gratitudine, si tale donum non sit magni valoris, ut dicit P. M. Lumbier observ. 12. §. 2. n. 510. quia dare spirituale in compensationem gratuitam temporalis vel è contra, damnatum est, non verò damnatur animus ob beneficium receptum gratus.

Tertia Conclusio.

178. Dico tertio, redimere injustam vexationem non est simonia, quando ille, qui eam redimit, habet jus in re. Ita Lumbier observ. 12. §. 2. n. 401. Torrecilla ubi supr. à concl. 8. num. 52. Ratio est; quia in hoc casu non datur temporale in pretium spiritualis, sed

solum ad auferendum de medio obicem, qui impedit spirituale: atqui tollere de medio obicem est quid temporale: ergo solvere pretium pro illo non erit simonia.

179. Unde infertur, quod Parocho, qui injuste negat Sacramenta supposita necessitate ea recipiendi, possit dari pecunia (non, ut desistat ab hac injustitia; quia hoc esset dare pretium pro Sacramento, saltem virtualiter, ut bene dicit Palaus part. 3. disp. 3. punct. 7. sub num. 3.) sed solum ad inclinandam voluntatem, captivandum animum, satiandam ejus avaritiam, & movendum eum ad administrandum Sacramentum.

180. Infertur secundo, eos non committere simoniam, qui in susceptione Ordinum aliquam pecuniam pro litteris dimissoriis tribuunt, aut in collatione beneficiorum pro Bullis; quia hoc modo redimunt vexationem, ut dicit Lessius lib. 2. cap. 35. dub. 10. num. 62. nec sunt simoniaci, qui recipiunt pecuniam; quia quamvis Tridentinum sess. 21. cap. 1. de reformat. decernat, ut Ordines omnino gratis conferantur; nunc vero consuetudo prevaluit in contrarium. Lessius ubi supra, Castropalaus loco supra cit. punct. 5. sub num. 5. §. Secundo adverto.

Quarta Conclusio.

181. Dico quarto, Propositiones 45. & 46. non loquuntur de commutatione temporalis pro temporali, uti

constat ex ipsismet Propositionibus; & per consequens non erit simonia, dare quamdam rem temporalem pro alia temporali.

Unde infertur primo, non esse simoniam redimere pensiones mere temporales: v. g. illa, quæ datur sæcularibus, & illa, quæ clerico pauperi, vel seniculo pro suo alimento, aut pro obsequiis præteritis data est. Non verò poterit redimi pensio, quæ in titulo spirituali fundatur: v. g. illa, quæ Coadjutori Episcopi, vel Parochi datur. Ita Sanchez tom. 2. opuscul. lib. 2. cap. 3. dub. 46. num. 19. Ratio constat ex dictis.

182. Infertur secundo, quod pensio, quæ reservatur in commutatione pinguioris beneficii, possit redimi absque simonia: nota: v. g. qui habet beneficium ferens fructus 200. Imperialium, idem commutat auctoritate Superioris in aliud, quod solum fructificat centum & quinquaginta reservata sibi pensione quinquaginta Imperialium: hæc inquam postea potest redimi absque eo, quod sit simonia. Sanchez uti supra. Diana part. 4. tract. 4. resol. 153. Imò, non damnatur opinio Valenzæ, Suárez, Lessii, Toleti, & Cajetani apud Dianam part. 11. tract. 5. resol. 5. qui dicunt, pensiones temporales posse redimi propria auctoritate. Hoc idem sentit Castropalaus ubi supra punct. 33. num. 10. Et probatur; quia redimere pensionem nihil est aliud, quam anticipa-

ta solutio fructuum singulis annis sol-
vendum: atqui fructus quolibet an-
no propria authoritate vendi possunt:
ergo etiam redimi. Videatur R.P. Fr.
Martinus de Torrecilla concl. 11. per
tot. fol. 248. & 249.

183. Infertur tertio, quod pariter
dari possit pecunia pro capellanis non
collativis, quæ scilicet fuerunt institu-
tæ sine authoritate Ordinarii, vel alte-
rius Superioris Ecclesiastici. Ratio
est; quia dictæ capellanæ non sunt
beneficia Ecclesiastica, nec habent
annexam obligationem recitationis
Divini Officii, ut dicit Palaus part. 2.
tract. 13. disp. 1. punct. 6. num. 5. &
seq. sed sunt quid merè temporale:
ergo &c.

184. Infertur quarto, quod pro la-
bore extrinsecè annexo rebus spiritua-
libus possit pretium temporale, per-
cipi: v. g. pro cantata Missa, vel pro
itinere mediæ, vel unius miliaris ad
eandem celebrandam, vel pro con-
cione &c. Ita Suarez, Valentia, &
alii, quos citatos sequitur Castropa-
laus part. 3. disp. 3. punct. 11. num. 3.
quia hic labor extrinsecus est pretio
æstimabilis, & quid temporale: er-
go &c.

185. Infertur quinto, quod nec sit
simonia recipere rem temporalem pro
defatigatione intrinsecè annexa rebus
spiritualibus, non ut pretium dictæ de-
fatigationis (quidquid in contrarium
sentiant Aragonius, Lessius, & alii)
sed solum, ut stipendium pro susten-

tatione. Palaus ut supra punct. 11.
num. 1. & 2. Suarez, Sotus, Sylve-
ster, & alii, quos citat, & sequitur
Diana part. 11. tract. 6. resol. 34. in fi-
ne §. Sed si quæras; & sic pro labore
celebrandi Sacrum, Concionandi,
Baptizandi, Ordinandi, aut admini-
strandi Sacramenta potest recipi ali-
quid temporale per modum stipendii.
Limitant dicti Doctores hanc senten-
tiam, quando actiones spirituales non
sunt aliunde debitæ ex iustitia; & ob
hanc rationem Parochus non potest
accipere stipendium pro administra-
tione Sacramentorum, vel instructio-
ne Doctrinæ Christianæ; quia ex ju-
stitia obligatur.

Quinta Conclusio.

186. Dico quinto, non damnatur
pro simonia permutatio rei spiritualis,
pro spirituali (exceptis beneficiis Ec-
clesiasticis, quæ, si permutentur abs-
que Ordinarii, vel illius Prælati, ad
quem talis beneficii collatio spectat,
authoritate, erit simonia de Lege Ec-
clesiastica) nostra assertio ex ipso
Textu opinionis damnatæ constat,
quæ loquitur de contractu inter tem-
poralem, & spiritualem: ergo non
damnatur permutatio rei spiritualis
pro spirituali; & ita tenet P. Torrecil-
la cum Lumbier ubi supra concl. 4.
n. 37.

187. Ex quo infertur esse licitam
permutationem Crucis, numisma-
tum, imaginum &c. ejusdem vel di-
versi generis pro aliis rebus spirituali-
bus.

bus. Sunt etiam liciti illi contractus amicales: v. g. legas pro me sex Sacra, & ego legam pro te alia sex: exaudias pro me quatuor personarum Confessiones, & ego pro te tot exaudiam &c.

188. Infertur secundò, quòd permutare beneficium cum pensione laicali, vel temporali, aut capellaniam collativam cum alia non collativa, aut beneficium cum commendis militaribus, sit simonia de Jure Divino; quia beneficium, & capellania collativa sunt res spirituales, pensio verò laicalis, Capellania non collativa, & Commendæ militares sunt res temporales: atqui permutatio rei spiritualis pro temporali est simonia de Lege Divina: ergo &c.

189. Concludo dicendo, non esse damnatam opinionem Lessii de Just. lib. 2. cap. 35. dub. 15. num. 91. Dianæ part. 10. tract. 16. resol. 17. & aliorum dicentium, esse licitum partibus de permutatione unius beneficii cum alio inter se modum permutationis tractare cum conditione dispensationis Superioris; quia hoc non est permutare, sed solum disponere modum ex hypothese, quòd Superior consentiat; Hoc, ut patet, est valde diversum à casu damnationis.

PROPOSITIO XLVII.

Damnata.

Cum dixit Concilium Tridentinum, eos alienis peccatis communicantes mortaliter peccare, qui, nisi quos digniores, &

Ecclesiæ magis utiles ipsi judicaverint, ad Ecclesias promonent, Concilium vel primò videtur per hoc digniores non aliud significare velle, nisi dignitatem eligendorum sumpto comparativo pro positivo: vel secundò, locutione minus propria ponit digniores, ut excludat indignos, non verò dignos; vel tandem loquitur tertio, quando fit concursus.

190. Dico primò, in hac Propositione rigorosè sumpta solum damnatur electio minus digni relicto digniori in electionibus Cardinalatum, Episcopatum, & Prælaturarum; quia solum de illis loquitur Tridentinum loco cit. in hac Propositione, cap. eos alieni peccati, & sess. 24. cap. 1. de reform. Præter hoc manet etiam damnata interpretatio supra particulam digniores, quam Tridentinum ibi ponit, dum dicitur, quòd per digniores Concilium solum intelligat dignos positive, aut solum indignos excludat, aut solum loquatur, quando fit concursus: quod totum est falsum: dicendū est ergo, quòd in electione Episcoporum, Cardinalium, & Prælatorum, licet non fiat concursus, sit obligatio eligendi digniorem.

191. Dico secundò, etiam Reges tenentur eligere digniores ad Episcopatus aut alias Prælaturas, & contrarium est damnatum, ut benè colligit P. M. Lumbier observ. 12. num. 425. Ratio est; quia concilium, ubi supra, loquitur de omnibus illis, qui à Sede Apostolica jus promovendi ad Episcopatus &c.

patius &c. habent nemine excluso: ergo loquitur etiam de Regibus, quidquid in contrarium dicat P. Torrecilla hic fol. 450. num. 2. Concl. 2. & in Examine Episcoporum tract. 5. sect. 5. diffic. 1. num. 13. & seq.

192. Dico tertio, in beneficiis curatis, quæ per concursum conferuntur, est obligatio eligendi digniorem; & contrarium, licet non sit formaliter, est tamen æquivalenter damnatum, ut dicit, & probat Lumbier ubi supra num. 458. vide illum; licet enim non esset damnatum, est saltem peccatum mortale eligere per concursum ad beneficium curatum minus dignum. P. Torrecilla hic num. 11. tenet, talem electionem nullam fore in foro externo.

PROPOSITIO XLVIII.

Damnata.

Tam clarum videtur, fornicationem secundum se nullam involvere malitiam, & solum esse malam, quia interdicta, ut contrarium omnino rationi dissonum videatur.

193. Ea, quæ Lex positiva prohibet, sunt mala, quia sunt prohibita: v. g. non jejunare, non audire Sacrum &c. solum est malum, quia est prohibitum. Sed id, quod Lex naturalis prohibet, est prohibitum, quia est malum: v. g. occidere, furari &c. est prohibitum, quia est malum: quare, cum fornicatio sit contra Legem naturalem (quia est bono prolis opposita) est necessarium, quod sit prohibita, quia est intrinsecè mala: & non mala:

quia prohibita, ut dicebat Propositio damnata, quæ explicatione non indiget.

PROPOSITIO XLIX.

Damnata.

Mollities jure naturæ prohibita non est, unde si Deus eam non interdixisset, sæpè esset bona, & aliquando obligatoria sub mortali.

194. Quamvis DD. variant in assignandis rationibus, ob quas semper illicitum manet procurare directè seminis effusionem, sicuti econtra licitum est abscindere brachium, aut aliud membrum ad conservandum individuum: omnes tamen unanimiter conveniunt, semper esse peccatum mortale, & intrinsecè malam, non solum Lege divina, non mœchaberis, sed etiam lege naturali; & contrarium tenere jam est damnatum. Non tamen damnatur eā desiderare ineffaciter, aut de ea sibi complacere, quando in somnis naturaliter evenit nulla posita ejus causa per se efficaci, & secluso periculo consentiendi in delectationem. Videatur Thomas Sanchez in Sum. lib. 1. cap. 2. num. 17. & seq. & id, quod fusè dico supra hanc materiam in meis conferentiis tract. 2. sect. 1. confer. 1. num. 21.

PROPOSITIO L.

Damnata.

Copula cum conjugata, consentiente Marito, non est adulterium: adeoque sufficit in Confessione dicere, se esse fornicatum.

C c c

195.

195. Quòd copula cum conjugata sit adulterium, licet Maritus consentiat, probatur primò; quia est injuriosum statui Matrimonii, & contra justitiam legalem, ut dicit P. Moya in selet. tr. 3. cap. 6. §. 2. num. 62. Secundò, quia Maritus non habet dominium supra uxorem ad usum, & placitum alterius, sed solum sui ipsius: ergo erit contra justitiam, licet Maritus consentiat. Probatur consequentia: quia, si commodatarius consentiret, ut alius rem commodatam acciperet, tam unus; quàm alter peccaret contra justitiam; quia commodatarius solum habet jus, & non dominium, nec facultatem alienandi rem commodatam: atqui Maritus non habet dominium, nec facultatem concedendi alteri usum propriæ uxoris: ergo &c.

196. Ex quo infertur, quòd ille, qui cognovit conjugatam consentiente Marito, non satisfaciat confessioni dicendo, se esse fornicatum; quia adulterium est specie distinctum à simplici fornicatione; & circumstantiæ mutantes speciem debent in confessione explicari; ut constat ex Tridentino.

PROPOSITIO LI.

Damnata.

Famulus, qui submissis humeris scienter adjuvat herum suum ascendere per fenestras ad stuprandam virginem, & multoties eidem subservit deferendo scalam, aperiendo januam, aut quid simile cooperando, non peccat mortaliter, si id

faciat metu notabilis detrimenti, puta ne à Domino malè tractetur, ne torvis oculis aspiciatur, ne domo expellatur.

197. Dico primò, non esse licitum famulo ob timorem, ne malè à Domino tractetur, ne torvis oculis aspiciatur, ne domo expellatur, cooperari ad peccatum deferendo scalam, aperiendo januam domus concubinæ, quæ venit ad patrandum peccatum cum Domino; & contrarium est damnatum in hac Propositione. Et ratio est, quia etiam si tales actiones ex se sint indifferentes; hic, & nunc tamen sunt determinatæ, & proximè ad peccatum cooperantur: ergo &c.

198. Dico secundò, neque licitum est servo ob supradictum timorem præparare cubiculum, servire mensæ, portare concubinæ munuscula, ducere eam ad domum heri sui, deferre ipsi litteras profanas, aut nuntia amatoria &c. Et contrarium etiam comprehenditur in hac damnatione; quia non solum deferre scalam, aut aperire concubinæ portam est damnatum, sed etiam his similes operationes: atqui servire mensæ, portare ipsi munuscula, aut litteras &c. est cooperatio similis peccato apertionis portæ domus: ergo tam unum, quàm aliud est expressè damnatum. Quidquid diversimodè de his operationibus sentiat Torrecilla hic fol. 88. n. 3 r.

199. A. R. P. Martinus de Torrecilla respondet ad hanc materiam in 2. impress. Consult. Moral. fol. 80. sub num.

num. 31. Concedendo verum esse ; quod non solum damnetur , licitum esse servo deferre scalam , aperire portam concubinæ , sed etiam his similia ; negat tamen , quod servire concubinæ in mensa , portare munera heri , novalia amatoria , & similia sint quid simile , ac portare scalam , adjuvare ejus ascensum per fenestras , aperire portam &c. Quia dicit , elevare , & dirigere scalam , aperire portam concubinæ , adjuvare ad ascensum Domini per fenestras sunt actiones , quæ hic , & nunc respiciunt executionem : quia sunt conditiones sine quibus Dominus non posset suum intentum consequi.

200. Sed contrà. Quamvis Dominus posset suum pravum consequi intentum intrando per portam domus amasiæ , vel alio modo , exinde tamen non sequeretur , nunc non esse damnatum , quod possit famulus humeros submittere , aut portare scalam , & adjuvare , ut Dominus intraret per fenestras ad patrandum suum perversum intentum ; & hoc non obstante , tunc hæ actiones famuli non essent conditiones , sine quibus Dominus non posset exequi suum intentum : ergo hæ actiones , nempe adjuvare submissis humeris , deferre scalam , & aperire januam non damnantur , nec sunt cooperationes morales ad peccatum tanquam conditiones , sine quibus Dominus non potest consequi suum intentum : Ergo adhuc datò , quod a-

masiæ munera , & dona portare , servire ipsi in mensa , præparare ipsi cubiculum non sint conditiones , sine quibus Dominus non posset consequi suum pravum desiderium , per hoc tamen non sequitur , quod hæ actiones similes prioribus non comprehendantur in casu damnationis.

201. Deinde , quia in Propositione damnatur cooperatio , quæ est similis apertioni portæ amasiæ aperiendo januam , aut quid simile operando : Sed sic est , quod aperire portam amasiæ damnetur , quamvis sit actio remota ad peccatum : ergo licet portare litteras amatorias , & munera , servire in mensa sint actiones remotæ ad peccatum , erunt similes apertioni portæ ; consequenter damnatæ manebunt.

202. Dices ad hoc cū Torrecilla , esse verum , quod aperire portam secundum se sit cooperatio remota ad peccatum , non verò , quando fit in subsidium , & scienter ad stuprandam Virginem : contrà : Etiam portare dona , litteras amatorias , servire in mensa , præparare cubiculum , dicam & dico , quod secundum se sit cooperatio remota ad peccatum ; & si aperire portam amasiæ sit cooperatio proxima , quando fit scienter ad stuprandam Virginem ; erunt etiam munera , litteræ &c. cooperatio proxima , quando fiunt scienter ad stuprandam Virginem. Et solum in hoc sensu reprobantur actiones indifferentes , quæ ad peccatum cooperantur ; quia nemo ait , quod se-

cundum se sint malæ; neque dicitur, quod famulus portando scalam, submittendo humeros peccaret, si pravam heri intentionem ignoraret: Hoc solum hic dicitur, quod, si aperire portam amasæ habitæ notitiâ conversationis turpis inter ipsam, & herum sit damnatum pro peccato; erit pariter pręparare cubiculum, servire ipsi in mensa, eam ornare, & portare munera, & litteras amatorias cognita mala conversatione, & illicitâ correspondentiâ inter ipsam, & herum.

203. Dico tertio, aliæ operationes magis remotæ ad peccatum non damnantur: v. g. quod Auriga concubinam de uno loco ad alium in suo eurrū ducat; vel quod Nauta navim suam conscendere permittat; vel quod Hospes diversorium, aut domum concedat meretrici, vel usurario; quia hæc, & similes operationes respiciunt peccatum tantum à longinquo, ideoque non dicuntur illius causæ morales.

PROPOSITIO LII.

Damnata.

Præceptum servandi Festa non obligat sub mortali, seposito scandalo, si absit contemptus.

204. Dico, Præceptum observandi Festa tam audiendo Missam, quam non laborando obligat sub mortali, licet nullum scandalum, vel contemptus Præcepti esset; & dicere contrarium est formalissimè damnatum. Probat; quia omne Præceptum Ec-

clesiasticum in materia gravi obligat sub peccato mortali: atqui audire Missam, & non laborare in die festo, est Præceptum Ecclesiasticum, & in materia gravi: ergo obligat sub peccato mortali.

Ex hinc manet damnata opinio Angeli verb. Fetiæ num. 42. Rosellæ verb. Missa num. 18. & aliorum dicentium, quod omittere Missam in die Festi sine causâ, dummodò non sit ex contemptu formali, aut tacito, non sit peccatum mortale: Probat; quia damnatum est dicere, quod Præceptum observandi festa non obliget sub mortali, nisi ad sit contemptus: ergo erit etiâ damnatum dicere, quod, si absit contemptus, non erit peccatum mortale non audire Missam in die Festi. Probo consequentiam; quia Præceptum observandi Festa obligat ad Missam audiendam: ergo si Præceptum obligat, obligabit etiâ auditio Missæ: ergo si damnatur, quod Præceptum non obliget, citra contemptum, hoc idem de audienda Missa dicitur.

PROPOSITIO LIII.

Damnata.

Satisfacit Præcepto Ecclesiæ de audiendo Sacro, qui duas ejus partes, imò quatuor simul à diversis celebrantibus audit.

205. Dico, in hac Propositione damnatur, quod satisfiat Præcepto audiendi Missam, audiendo medieta-

tem

tem ab uno Sacerdote, & aliam medietatem ab altero, v. g. si, quando unus Sacerdos est in elevatione Sanctissimi, alter incipit Missam, & quando hic pervenit ad elevationem Hostiæ consecratæ, alter jam finivit, non satisfiet huic Præcepto audiendo simul has duas partes; quia in re, qui taliter Missam audit, solum dimidio Missæ assistit; Si verò has duas medietates audiret successivè: v. g. si audit à primo ab elevatione usque ad finem, & finitâ hac Missâ alterius Sacerdotis incipientis Missam audiat usque ad elevationem, talis satisfaciet Præcepto: nec ad hoc se extendit damnatio, ut affirmant Lumbier, Hozes, & Torrecilla super hanc Propositionem. Et ratio est; quia in hoc casu physicè, & moraliter audivit Missam integram: ergo &c.

PROPOSITIO LIV.

Damnata.

Qui non potest recitare Matutinum, & Laudes, potest autem reliquas Horas, ad nihil tenetur; quia major pars trahit ad se minorem.

206. Suppono pro explicatione hujus Proposit. dari aliquas materias divisibiles, alias verò indivisibiles moraliter. Materia divisibilis est illa, in cujus unaquaque parte salvatur ratio formalis totius: v. g. Jejunium quadragesimale est materia divisibilis; quia in unaquaque suarum dierum salvatur ratio formalis jejunii, quod est abstinencia à carnibus, & unica co-

mestio. Materia indivisibilis est illa, in cujus partibus cessat ratio formalis jejunii, quod solum unicam concedit refectionem.

207. Suppono secundò, quòd, quando materia est divisibilis, ille, qui non potest totum, obligetur ad illam partem, quam potest v. g. qui non potest jejunare per integram quadragesimam, potest tamen per aliquot dies, tenetur jejunare illis diebus, quibus potest. Quando materia est indivisibilis, qui non potest totum, non obligatur ad partem: v. g. si loco collationis necessariò cœna facienda esset, non esset jejunii obligatio residuo diei tempore, quod cœnam præcedit. Videatur Sanchez in Sum. lib. 1. cap. 19. per totum.

208. Suppono tertio, quòd ille, qui sæpius transgreditur Præceptum, cujus materia est indivisibilis, non committat, nisi unum numero peccatum: v. g. qui sæpius in die jejunii pisces comedit: ille verò, qui transgreditur præceptum in materia divisibili, toties peccat, quoties illud transgreditur: v. g. qui sæpius die prohibito carnes comedit. His positis.

209. Dico primò. Qui non potest recitare matutinum, & laudes, potest tamen alias horas, ad has recitandas obligatur; & contrarium est casus damnationis: Imò, si unicam horam recitare potest, ad hanc tenetur. Probatur; quia horæ canonicæ sunt materia divisibilis: ergo qui non potest

totum, obligatur ad illam partem, quam poteſt. Probatuꝛ antecedeꝛs: in qualibet hora ſalvatur ratio formalis Officii Divini: ergo eſt materia diſiſibilis.

210. Dico ſecundò, infirmus, aut quivis alius, cui ob moralem neceſſitatem eſt impoſſibilis recitatio Matutini, & Laudium; & dubitat, an poſſit recitare reliquas horas, vel non, non tenetur eas recitare. Ita Lumbier, Filgueira, & Torrecilla ſupra hanc Propositionem. Quia caſus Propositionis damnata eſt de eo, qui cum non poſſit recitare Matutinum, & Laudes, eſt tamen certus, quòd poſſit reliquas horas, & excuſatio ab illis fundatur in hoc, quòd major pars trahat ad ſe minorem: atqui in noſtro caſu eſt dubium de cæteris horis: neque ideò ab illis excuſatur, quia major pars trahit ad ſe minorem; bene verò propter dubium, an poſſit, vel non eas recitare, in quo caſu decidendum eſt in favorem libertatis: ergo &c. Et confirmatur; quia quando Medicus dubitat, an infirmo ob recitationem Officii eventurum ſit aliquod damnum, vel non, eſt probabile, quòd non obligetur ad hujus recitationem. Ita Bonacina, & cum eo Diana part. 2. traſt. 12. reſol. 28. Ergo pariformiter in noſtro caſu.

211. Dico tertio. Non damnatur opinio Sanchez ubi ſupra num. 7. dicentis, quòd, qui non poteſt recitare lectiones, & reſponſoria Matutini,

eò quòd Breviarium non habeat, & officium ſit novem lectionum, non teneatur recitare Pſalmos Matutini, licet eos memoriter ſciat: Et probatur; quia quælibet hora eſt materia individua, nec ſalvatur ratio formalis Matutini ſolùm in Pſalmis: ergo &c. Addit tamen dictus Sanchez ibi, quòd, ſi officium eſſet de Feria, vel Sancto ſimplici, licet non poſſit recitare lectiones, & reſponſoria, poteſt tamen Pſalmos, ad hos obligetur: quia in dictis officiis per tres lectiones cum ſuis reſponſoriis habetur parvitas materiæ reſpectu totius Matutini. Attamen dicta prima opinio meo iudicio eſt falſa: quia, ſi reprobatuꝛ, quòd major pars trahat ad ſe minorem, reprobatuꝛ etiam, quòd una pars trahat ad ſe partem ſibi æqualem.

212. Ex quo inferitur, quòd, qui in horis minoribus non ſcit Antiphonas, Capitula, Orationem &c. teneatur recitare Pſalmos, ſi ſciat eos memoriter; quia Antiphonæ, Capitula, Oratione &c. ſunt parvitas materiæ reſpectu horæ: ita etiam, qui comedit quid parum cibi in die jejunii, obligatur ad jejunium, quamvis hoc ſit materia individua: ergo &c.

213. Dico quarto, non damnatur opinio Navarri, Rodriquez, Ledesma, Valenzæ, Suarez, & aliorum, quos citat, & ſequitur Diana part. 2. traſt. 12. reſol. 5. qui dicunt, præceptum recitandi ſeptem horas Canonicas

cas effe unicum, & per earum omiffionem unicum tantum peccatum mortale committi, non verò tot, quot funt horæ omiffæ; & huic opiniononi fe conformant Confeffarii, & Pœnitentes, & eft praxis communiter recepta in Ecclefia, ut dicit P. Filgueira fupra hanc Propofitionem fol. 229. §. videtur. Videatur etiam id, quod circa hoc dicam in 2. part. hujus praxis tract. 12. cap. 3.

214. Dices: Ergo qui omittit unam horam canonicam de minoribus, folùm peccat venialiter. Probatur confequentia; quia omnes feptem horæ funt materia unius folius Præcepti: atqui una hora minor eft materia levis refpectu feptem: ergo non erit peccatum mortale illam omittere: quod eft contra doctrinam in prima conclufione pofitam.

Refpondeo negando, quòd una hora canonica fit parvitas materiæ refpectu totius officii, fequendo etiam opinionem Caramuelis in Theologia fundamentali fundam. 53. §. 4. num. 190. dicentis, ad parvitatē materiæ non fufficere, quòd debeat effe pars octavæ partis: atqui una hora Canonica eft pars totius officii, & non pars octavæ partis: ergo una hora Canonica non eft parvitas materiæ, fed materia gravis.

215. Dico ultimò, non damnari opinionem Oliverii Bonacii apud Diamnam part. 4. tract. 4. refol. 219. dicentis (licet meo iudicio fit falſa)

quòd ille, qui fæpius in die proponit, & repetit voluntatem non recitandi officium, unum numero peccatum committat: quia omnes hæ volitiones in exteriori recitationis omiffione uniuntur: quòd hæ opinio non fit damnata, licet aliàs, ut dixi, aſtmem effe falſam, clarum eft, quia, ut patet, eft magna diverſitas inter hanc, & opinionem damnatam.

PROPOSITIO LV.

Damnata.

Præcepto Communionis annuæ ſatisfit per ſacrilegam Domini manducationem.

216. Dico primò, qui in peccato mortali communicat, non ſatisfacit præcepto communionis annuæ, & contrarium eft damnatum: idem dicendum de aliis temporibus, quibus eft cõmunionis obligatio: v.g. in periculo, vel articulo mortis: in his enim cafibus, qui ſacrilegè communicat, committit duo peccata mortalia unum contra Præceptum communionis, alterum contra reverentiam Sacramenti.

217. Dico ſecundò, qui in Paſchate ſacrilegè communicavit, tenetur deinde bene diſpoſitus communionem ſumere. Ratio eft; quia, qui obligatur ad ſatisfactionem alicujus rei, aut non ſatisfecit, tenetur ſatisfacere, quando poteſt: atqui Chriſtianus obligatur ad communionem ſemel in anno, cui non ſatisfecit per communionem ſacrilegam: ergo &c. Hoc non obſtante opi-

opinio contraria (licet non judicem esse veram) non est damnata, quam referrunt Granata. S. Antoninus, Valenza, & alii, quos citat, & sequitur Diana p. 3. tract. 4. ref. 61. ita sentit. P. Torrecilla supra hanc Propositionem fol. 198. Concl. 3. num. 29. Quia quamvis præceptum obliget tempore determinato, cessat tamen, si non sit satisfactum tali tempore: v. g. qui culpabiliter non audiuit Missam die Festi, aut in vigilia alicujus Sancti non jejunavit, non tenetur audire Missam, aut jejunare alia die quæ non est de præcepto, ad supplendum defectum antecedentem. Quando verò præceptum determinat tempus ad satisfaciendum, ut est præceptum communionis annuæ, non cessat elapso tali tempore: ergo qui tunc non satisfecit, manet obligatus de præcepto ad satisfaciendum postea; videatur id, quod dico in principio Dialogi num. 2.

PROPOSITIO LVI.

Damnata.

Frequens Confessio, & Communio, etiam in his, qui gentiliter vivunt, est nota prædestinationis.

218. Non solum improbabile, verum & temerarium est dicere, quod frequens confessionis, & communionis accessus sit signum prædestinationis in eo, qui vitam admodum relaxatam ducit, ut pro tali non sit alia Lex, quam ejus appetitus, nec alius Deus, quam vitium; quique non ut Catholicus, sed ut Paganus vivit. Certius signum præ-

destinationis est vita composita; hæc est via, quæ ducit ad Cælum; Qui bona egerunt, ibunt in vitam æternam: ergo, qui per viam latam perditionis currit, habet in se signum præsciti: Qui verò mala, in ignem æternum.

219. Obiter notare volo Decretum N.D. Papæ Innocentii XI. circa communionem quotidianam, quod tamen ad litteram brevitatis gratiâ non perpendam; sed solum quatuor puncta in eo contenta notabo.

Primum est, quod circa communionem quotidianam non determinet rem fixam, & stabilem, sed relinquat Parochorum, & Confessariorum discretioni, qui attenta solitudine, oratione, & virtute personæ, eam permittant communicare secundum proportionem dispositionis, quam in ea vident.

Secundum, quod communio quotidiana non sit de Jure Divino.

Tertium, ut non communicent die Veneris Sancto; nec sani communicentur in cubiculo, portando eis occultè ex capella domestica Sacramentum; nec minùs portetur in occulto ex Ecclesia; & nulli detur particula, aut in majori numero, aut majori magnitudine, quam communiter consuetum est.

Quartum, ut non confiteantur simplici Sacerdoti peccata venialia. Verum quidem est, quod dictas confessiones non invalidet, malè tamen agerent tam Sacerdos simplex hoc permittendo, quam Pœnitens id facien-

ciendo. Qui dictum Decretum videre desiderat, per extensum inveniet in tom. 2. P. M. Lumbier pag. 1081.

PROPOSITIO LVII.

Damnata.

Probabile est, sufficere attritionem naturalem modò honestam.

220. Dico primò, Attritio naturalis quantumvis honesta non sufficit ad percipiendum Sacramenti Pœnitentiæ fructum; multò minùs ad justificationem sine confessione; contrarium enim asserere est damnatum. Probat; quia inter dispositionem, & formam debet esse proportio: atqui gratia est forma supernaturalis: ergo attritio naturalis non potest esse dispositio ad gratiam. Utrum autem attritio naturalis sufficiat ad valorem Sacramenti, licet non sufficiat ad fructum, pro dubio tenent Filgueira, & Lumbier; Hozes negat, affirmat verò Torrecilla super hanc Propositionem fol. 455. concl. 2. num. 7. & seq. ubi defendit, quòd Propositio damnata loquatur de valore, & fructu simul: ergo non damnabitur assertum, quòd sufficiat solum ad valorem, non verò ad fructum. Ego verò teneo cum sententia Hozes; quia Sacramentum Pœnitentiæ est unum opus supernaturale: ergo ejus partes debent esse supernaturales: atqui dolor est pars materialis proxima Sacramenti Pœnitentiæ: ergo hic dolor debet esse supernaturalis, qui tanquam pars debet totum hoc opus validum constituere.

221. Dico secundò, per hoc non damnatur celebris opinio Thomistarum, qui admittunt Sacramentum validum, & informe, ex defectu extensionis doloris ad omnia peccata mortalia, vel ob dolorem inefficacem, vel ob carentiam integritatis materialis ex defectu examinis. Sic Lumbier, Hozes & Torrecilla; quamvis huic opinioni non consentiat, affirmat tamen, non esse damnatam concl. 4. num. 21. Videatur id, quòd dictum est in explicatione primæ Propositionis.

222. Doctissimus, & R. P. Fr. Martinus de Torrecilla meæ Sacræ Religionis, Author magnæ eruditionis, & ingenio clarus in secunda impressione suarum consult. Moral. & explic. Proposit. damnatarum fol. 461. sub. num. 81. dicit, me eum citare pro opinione, quòd attritio naturalis ad valorem Sacramenti sufficiat, licet non ad fructum, quam tamen non defendit, sed contrariam; & quòd in loco, ubi eum cito, in mea prima impressione num. 221. solum dicat, hanc opinionem de Sacramento valido, & informi cum attritione naturali non esse damnatam, magnam quoque esse diversitatem inter affirmare, quòd sufficiat attritio naturalis ad valorem Sacramenti, & inter affirmare, quòd non damnetur sententia, quòd attritio naturalis ad valorem Sacramenti sufficiat.

223. Sed noster R. P. Torrecilla sensum meorum verborum facile intelligere poterat solum attente refle-

D d d

aten.

stendo ad id, quod dico n. 220. & 221. siquidem utrobique loquor de sensu, in quo damnata est Propositio 57. & ex utroque textu colligitur, quod ei attribuo, esse solum id, quod dictus P. Torrecilla asserit, nempe, non damnari assertum, quod attritio naturalis ad Sacramenti valorem sufficiat.

224. Quia num. 220. dico Torrecillam defendere, quod Propositio damnata loquatur de valore, & fructu simul, & inferendo statim consequentiam, quam ei attribuo, dico: ergo non damnabitur, quod solum sufficiat ad valorem, non verò ad fructum. Notentur verba antecedentis, propositio damnata, & alia consequentis, non damnabitur, & videatur, an hoc sit id, quod attribuo P. Torrecillæ; nihil enim ipsi adscribo, quam, quod idemmet affirmaverit: non damnari, quod attritio naturalis sufficiat ad valorem, licet non sufficiat ad fructum.

225. In num. 221. dico, quod Torrecilla, quamvis opinioni de Sacramento valido, & informi non assentiat, affirmet tamen non esse damnatam: ergo sufficienter exprimo distinctionem inter adducere simpliciter opinionem, & affirmare, quod non sit damnata: cum enim ita evidenter num. 221. dixerim, quod P. Torrecilla opinionem de Sacramento informi, & valido non referat; debuisse me num. 220. antecedenti asserere contrarium?

226. Non nego R. P. Torrecillam habuisse aliquod fundamentum ob id, quod dixi illis in verbis num. 220. positum (utrùm autem attritio naturalis ad valorem Sacramenti sufficiat, licet non sufficiat ad fructum, dubitant Filgueiræ & Lumbier; Hozes negat, affirmat verò Torrecilla) majori enim claritate mea intentio explicata fuisset, si dixissem: utrùm damnetur, quod sufficiat attritio naturalis ad valorem Sacramenti, licet non sufficiat ad fructum &c. Attamen, sicut in textu antecedenti, & consequenti de damnatione loquor, & explicando sensum non dubitavi, quod aliquis crederet, me fuisse locutum in sensu differenti à damnatione; si enim aliquis hoc dubitasset, inculpet me, quod potuerim ei præbere fundamentum dubitandi omittendo hoc verbum, utrùm damnetur, & non damnet adeò gravem Authorem, ut est noster R. P. Torrecilla.

PROPOSITIO LVIII.

Damnata.

Non tenemur Confessario interroganti fateri peccati alicujus consuetudinem.

227. Dico Pœnitens non tenetur confiteri consuetudinem peccandi, quando Confessarius de hoc non interrogat; quia nemo obligatur ad id peccatum bis confitendum, sed si pœnitens à Confessario interrogatur, an peccatum sit reincidentia, vel habitus, pœnitens tenetur fateri veritatem, & dicere contrarium à sua Sanctitate dam-

damnatur. Probat; quia dolor confessionis debet esse sensibilis, & Confessario notus: atqui, quando peccatum est consuetudinis, multum de dolore dubitari potest: ergo pro huius certitudine Confessarius habet jus interrogandi, an sit consuetudinis peccatum; & consequenter poenitens verum respondere tenetur.

PROPOSITIO LIX.

Damnata.

Licet sacramentaliter absolvere dimidiare tantum confessos ratione magni concursus Poenitentium, qualis v. g. potest contingere in die magna alicujus Festivitatis, aut Indulgentia.

228. Dico, solus magnus concursus non est sufficiens causa pro dimidianda confessione, & contrarium est improbable, & damnatum tanquam scandalosum, cum integritas confessionis sit de Jure Divino, solus magnus concursus est modica causa pro ea dimidianda.

229. Non damnatur tamen, quod in multis casibus sit licitum dimidiare confessionem: v. g. quando infirmus non potest absque gravi molestia omnia sua peccata enarrare, & Confessarius, antequam confessionem finiat, timet ejus mortem; & hoc, & aliis similibus casibus potest confessio dimidiari. Quia propositio damnata solum assignabat pro causa magnum concursum, ceteri vero casus alias causas magis urgentes adducunt. Videatur Diana p. 3. tract. 4. resol. 131.

PROPOSITIO LX.

Damnata.

Poenitenti habenti consuetudinem peccandi contra Legem Dei, Naturae, aut Ecclesiae, etsi emendationis spes nulla appareat, nec est neganda, nec differenda absolutio, dummodo ore proferat, se dolere, & proponere emendationem.

230. In hac materia de consuetudine peccandi duo sunt certa. Primum est, quod, si poenitens cum vero dolore, & emendationis proposito veniat, possit dari absolutio; quia est bene pro Sacramento dispositus. Alterum est, quod, si Confessarius non judicet, eum verum dolorem, & emendationis propositum habere, non possit ipsi absolutionem dare, quamvis poenitens dicat, se habere dolorem ac se velle emendare; Et contrarium est practice improbable, & casus condemnationis huius Propositionis 60. Ex frequentia autem relapsus debet Confessarius se regulare ad formandum judicium, an poenitens verum dolorem, & propositum habeat. Ratio huius est; quia Confessarius non videt poenitentis cor, ut possit cognoscere, an ibi sit, vel non verus dolor, & verum propositum; minus ipsi sufficit, quod poenitens ore proferat, se dolere, & emendationem proponere: ergo ad ferendum de hoc judicium non est aliud medium, quam, ut ad opera poenitentis recurrat: atqui, quando est consuetudo peccandi, haec sunt contraria suis verbis: ergo &c. Deinde;

D d d 2

quia,

quia, si pœnitens in una, duabus, quatuor, decem, & pluribus confessionibus idem promissit, & nunquam adimplevit, signum est, quod sua proposita sint inæra velleitates, & Confessarius ita judicare potest, & debet.

231. De hac doctrina nullum est dubium post Decretum Innocentii XI. quapropter pluribus rationibus eam probare, & objectionibus in contrarium factis satisfacere omitto. Solum pro sublevamine Confessarium, qui in hoc puncto nimis frequentimagno cum timore operari solent, proponam aliquos casus, in quibus non obstante consuetudine potest impertiri absolutio, eosque in sequentes conclusiones dividam.

232. Suppono primò, quod consuetudo peccandi sit habitus, vel facilitas acquisita ex repetitis actibus inclinans animum ad continuandos relapsus, & est difficile mobilis à subiecto.

233. Suppono secundò, quod hæc damnatio de omni specie habituum graviter peccandi loquatur; tam de positivis: v. g. pejerandi, blasphemandi, maledicendi ex corde, odio habendi, mœchandi, polluendi, tactus, & oscula exercendi, cogitationibus pravis consentiendi, murmurandi &c. quàm etiam de privativis: v. g. diuturnæ negligentiae in restitutione famæ, rei alienæ, in executione testamentorum, Legatorum, Missarum &c.

234. Suppono tertio, quod occur-

rente aliquo peccandi habitu Confessarius non possit absolvere, ut dictum est, nisi habeat probabile fundamentum in contrarium, nempe, quod pœnitens verum propositum se emendandi habeat, ad cuius indicium non sufficit sola pœnitentis attestatio; sufficiet tamen concurrente aliqua ex circumstantiis, quas mox proponam.

Prima Conclusio.

235. Dico primò, potest dari absolutio pœnitenti, qui ter, vel quater à Confessario in confessionibus antecedentibus de malo suo statu non fuit admòitus, nec de periculo animæ suæ, nec ab eodem Confessario suavis admonitionibus, & vivis suæ malæ vitæ reprehensionibus non fuit præventus, nec ad hujus emendationem ipsi congrua suggessit media. Ita docet cum Sanchez, & Palao, Diana part. 6. tr. 7. ref. 30. & cum Fagundez tr. 7. ref. 49. cum Azorio, & Hozes, P. Torrecilla super hanc Propositionem fol. 98. n. 155. Ratio est, quia mirum non est (attentâ humanâ fragilitate) quod passio per fraudis tenebras obcæcet potentias, & animæ lucem occultet, ne videat execrabilia culpæ damna: nisi enim Confessarius suavi suæ doctrinæ zephyro dirumpat tenebras illas, ac per veritatis claritatem oculum considerationis vivificet, mirum inquam non est, quod habitus malæ consuetudinis in alios prorumpat actus: ergo spes benè fundata haberi potest, quod pœnitens cum lumine

mine à Confessario ipsi porrecto exeat ex obscura culpæ voragine; & per consequens, cum non præcesserint similes Confessarii admonitiones, potest ei dari absolutio.

236. Ex quo infertur, quod Confessarius, detectâ aliquâ peccandi consuetudine à pœnitente, debeat eum interrogare, an in antecedentibus confessionibus fuerit ipsi proposita peccati sui gravitas, & fuerint ad hoc vincendum subministrata media; si negativè respondet, præmissâ sui mali status ostensione ac efficacibus rationibus pro emendatione propositis, absolvat eum; quamvis hæc omnia fuerint duabus vicibus ipsi proposita, potest adhuc tertia vice absolvi: Si verò ter vel quater jam fuerit admonitus, & nulla fuerit secuta emendatio, dimittatur sine absolutione; nisi forsân concurreret aliqua ex circumstantiis in sequentibus conclusionibus positis.

Secunda Conclusio.

237. Dico secundò, si Pœnitens etiam post factam tertiam admonitionem veniat cum extraordinariis lacrymis, suspiriis, & signis doloris, potest ei dari absolutio. Ita cum Lumbier Torrecilla ubi supra num. 110. Quia tunc fundamentum credendi habetur, quod Pœnitens cum firmo proposito se emendandi veniat: Adverto tamen, quod aliquando lacrymæ maximè femininarum à terreno motivo originem trahere soleant: v. g. ab aliquâ tribu-

latione, & angustia Confessario relatâ: non loquor in conclusione de his lacrymis, quæ sunt lacrymæ Esau, de quo dicit Apostolus: Non invenit locum pœnitentiæ, quamquam cum lacrymis inquisisset eam. Ad Hebræos cap. 12. quia plangebat ob motiva temporalia, ut dicit S. Thomas: Non dolebat de peccato, sed de damno &c.

238. Ex quo infertur, quod tempore Missionis majori cum facultate, & fundamento possit impertiri absolutio, quam alias; quia vix invenitur anima, quæ audiendo minas punitio- num Dei, horrorem culpæ, rigorem horribilissimi, & severi Tribunalis Supremi Judicis terrorem æternitatis illius sulphureæ, & ardentis flammæ infernalis, non compungatur, coneratur, malum suum statum non apprehendat, ac emendationi studeat, de quo tanquam testis experientiæ possem multa adferre exempla; hoc tamen intelligitur, quando post auditas conciones Pœnitentis emendatio appareat, secus verò, si in malo habitu adhuc persistat.

Tertia Conclusio.

239. Dico tertio, si Pœnitens post tertiam admonitionem adhibuerit aliquam diligentiam pro sui emendatione, & in aliquo se emendaverit, ita, quod relapsus, vel numerum peccatorum minuerit, potest ipsi dari absolutio. Ita Layman ubi supra; quia Confessarius jam habet fundamentum sibi suadendi, quod Pœnitentis pro-

positum non sit ore prolatum, sed verum, & ex corde.

240. Ex hoc infertur, quod, si Pœnitens in omnibus confessionibus portet diminutum peccatorum numerum, & in qualibet earum aliqua modica videatur emendatio, argumentari liceat, quod ad confessionem bene dispositus accedat, & absolvi possit toties, quoties venit emendatus.

241. Infertur secundo, quod, licet realiter non sit emendatus, adhibuit tamen omnia media à Confessario ordinata, & omnes occasiones ad culpam ducentes devitavit, possit etiam absolvi. Ita Layman lib. 5. tract. 6. cap. 4. num. 10. §. Verum tamen, Lugo de Pœnit. disp. 14. sect. 18. num. 166.

Quarta Conclusio.

242. Dico quarto, si Pœnitens veniat ad confessionem ab aliquo casu infaulto inductus: v. g. quia præsens fuit morti repentinae, vel audivit singularem Dei vindicis punitionem adversus peccatorem; vel quia complex sui peccati obiit, vel ob aliud accidens funestum, potest absolvi absque eo, quod contra agatur præsenti condemnationi. Torrecilla citando me in 2. impressione fol. 90. num. 117. Quia hæc reprobatur, quod Confessarius possit absolvere præcisè, quia Pœnitens dicit, se velle emendare: atqui in hoc casu non absolvitur præcisè propter hoc, sed fundatus in spe, quam talis casus intausus promittit: ergo &c. in

facti contingentia contingit mihi casus in quodam inveterato in aliquo diuturno habitu, qui motus morte cuiusdam sui socii venit ad me horâ impropria pro confessione faciendâ, quem absque ullo scrupulo absolvi (non ignorando casum eum ad confessionem moventem) & in re secuta est ejus vitæ emendatio.

Quinta Conclusio.

243. Dico quinto, si Pœnitens veniat ad confessionem ex sua propria voluntate, & non vi Præcepti confessionis annuæ, aut respectu Parentum, nec vi obligationis ad confessionem singulis octo, aut viginti diebus, aut tali, & tali tempore peragendam, sed solum ex desiderio se per gratiam justificandi, potest etiam ipsi dari absolutio. Ita Layman ubi supra. Quia Confessarius habet sufficiens motivum credendi, quod Pœnitens, qui ad Confessionem accedit nullâ eum movente extrinsecâ causâ, veniat cum animo faciendi bonam confessionem, & meliorandi suam vitam. Advertat Confessarius, hanc regulam non esse universalem; quia multi sponte veniunt absque obligatione ad confessionem impellente, & tamen non habent animum meliorem instituendi vitam: quare consultum est, ut reperto aliquo peccandi habitu in Pœnitente, eum interroget, quo motivo ad confessionem venerit, ut possit hoc medio de ejus dispositione iudicium ferre.

Sexta Conclusio.

244. Dico sexto, in articulo, vel periculo mortis potest, imò debet absolvi non obstante peccandi consuetudine; quia nobis persuadere debemus, quòd quis Christianus in simili casu habeat verum dolorem, & propositum non amplius peccandi.

Septima Conclusio.

245. Dico septimò, quotiescumque Pœnitens dat fundamentum credendi, quòd cum dolore extraordinario veniat cum lacrymis excedentibus ordinarias vel motus à quodam infau-
sto casu, vel si in aliquo se emendaverit, adhibueritque diligentiam vincendi suam malam consuetudinem, vel si confiteatur in articulo, vel periculo mortis; in his casibus per dolorem, & propositum extraordinarium interrupt consuetudinem antea habitam, & debet pro eo ferri iudicium respectu confessionum futurarum, ac si tunc inciperet consuetudo. Torrecilla citando me ubi supra num. 118. sic sentit in simili, loquendo de occasione proxima eruditissimus Moya tom. 1. tract. 3. disp. 7. q. 5. num. 8. cum Layman, Navarra, & aliis, & in simili quoque de occasione proxima Cardinalis Lugo disp. 14. sect. 10. num. 151. Ratio est; quia sicut habitus virtutum corrumpuntur per actus contrarios: v. g. habitus Fidei per formalem actum Hæresis; sic habitus vitiosi per actus virtutum contrariarum: atqui actus Pœnitentiæ, aut doloris est con-

trarius habitui, aut consuetudini vitiosæ: ergo &c.

246. Ex quo inferitur, quòd Pœnitens qui venit prima vice ad confessionem absque eo, quòd fuerit admonitus de suo malo statu, possit absolvi duabus, vel tribus vicibus, licet prima, & secunda vice una cum admonitione non se emendaverit: sic pariter, qui mediante dolore extraordinario præcedentem consuetudinem interrupt, poterit, postquam fuerit admonitus, absolvi secunda, & tertia vice, licet in his non se emendaverit: supposito enim, quòd vi talis doloris extraordinarii interruperit consuetudinem, reputatur, ac si nunquam eam habuisset. Et si post tertiam absolutio-
nem veniat alia vice vi ejusdem doloris interrumpendo iterum consuetudinem, poterit iterum absolvi tribus vicibus &c. Sic pariformiter, quandocumque taliter ipsum pœnitebit. Hanc doctrinam, quam citat, & approbat doctissimus P. Torrecilla, impugnat non cum debita moderatione P. Fr. Emanuel de Conceptione in suo tract. de Pœnit. disp. 2. q. 13. num. 206. & seq.

247. Cum igitur necessarium sit purgare, defendere, & confirmare hanc doctrinam, respondebo objectionibus hujus Authoris incipiendo eo modo, quo se introducit ad ei contradicendum dictus P. Fr. Emanuel de Conceptione, qui in suo tract. de Pœnit. disp. 2. q. 13. num. 201. dicit, quòd,

quod, quamvis doctrinam, quam docui in prima conclusione (ubi affirmavi, quod Poenitenti, qui ter, vel quater non fuit admonitus de suo malo statu, & animæ periculo, possit dari absolutio) conatus fuerit pie interpretari, non potuerit tamen benigne interpretari id, quod docui in septima conclusione superius relata. Tertio addendum est, ait, quod quamvis prædictam doctrinam à P. Corella in prima conclusione benigne interpretari studuerim, & posse ad nostram reduci, insinua verim, non tamen ita benigne interpretari possum eam, quam tradidit in septima conclusione num. 214. & 215. Quare eam cogor impugnare. Hoc dicit n. 201. Addit verò n. 206. quod mea probatio, aut fundamentum incipiens ab illis verbis: Ratio est; plures contineat falsitates, quam clausulas.

248. Si ex suppositione pii interpretis meæ doctrinæ P. Fr. Emanuel cum hoc rigore loquitur, dicendo, quod mea probatio plures contineat falsitates, quam clausulas, quid dixisset, si iudicem rigorosum egisset: non respondebo his verbis, minùs ejus personam redarguam; sed solum mea doctrina respondebit objectioni suæ doctrinæ, ut S. Hieronymus se gessit cum S. Augustino in tertia Epistola ipsi scripta: Simulque obsecro, ut ignoscas pudori meo: Nec ego tibi, sed causa causa responder: Et si culpa est respondisse, queso, ut patienter audias, multo

major est provocasse. Ita sentiunt, & loquuntur viri magis cordati: Putat P. Fr. Emanuel, quod mea doctrina plures falsitates, quam clausulas contineat; ego verò existimo, nullam clausulam habere falsitatem, quod probabo incipiendo ab una mea clausula dicente id, quod sequitur.

249. Sicut habitus virtutum corrumpuntur per actus contrarios, sic habitus vitiosi per actus virtutum contrariarum. Hoc impugnat his verbis: In recta Theologia falsum omnino est, quia habitus non contrariantur actibus, nec actus habitibus. Sed solum actus cum actibus, & habitus cum habitibus contrariari dici possunt. Et ratio est 1. quia contraria debent esse in eodem genere, cum definiantur communiter sic: quæ sub eodem genere maxime distant, & ab eodem subjecto mutuo se expellunt.

250. Primò non est necessarium, ut actus contrariantur habitibus contrarietate Physica secundum definitionem contrariorum, quam allegat P. Fr. Emanuel, ut ipsemet affirmat in suo cursu Trinitario tom. 1. tract. 2. disp. 8. q. 1. num. 1079. ubi dicit: Virtus autem, & vitium contraria dici debent in genere moris, quia summe in eo genere distant; non tamen in genere Physico juxta hanc definitionem; quia in eo non maxime distant. Nec ego dixi, habitum vitiosum, & actum virtutis oppositæ habere contrarietatem rigorosissimam; sed solum, quod unum per aliud destruitur, quod verificari potest absque eo, quod

quòd contrarietas sit rigorosissima, ut dicit in suo cursu Trinitario ibidem num. 1080. Ergo potest verificari mea assertio absque eo, quòd habitibus, & actibus conveniat contrarietas, quam definitio contrariorum exigit.

251. Secundò, quia, ut dicit Philosophus 2. Ethic. cap. 3. habitus destruuntur per id, per quod producantur: Habitus ab iisdem à quibus fiunt, augeri, & corrumpi. Sed sic est, quòd habitus producantur per actus: ergo habitus corrumpuntur per actus: ergo non fuit falsa mea clausula, quæ dicebat, quòd habitus vitiorum corrumpantur per actus virtutum oppositarum.

252. Insuper actus est causa generationis habitus: sed sic est, quòd habitus corrumpat immediatè habitum, ut P. Fr. Emanuel fatetur: ergo actus destruet habitum, si non immediatè per se, saltem mediante habitu, quem generat. Pariter immediatè corrumpit effectivè actus virtutis habitum vitii, ut dicit P. Gregorius de Valenza tom. 2. in 1. 2. disp. 4. q. 5. punct. 2. §. sed omninò, his verbis: *Sed omninò sentiendum est, habitum per actum quoque immediatè & effectivè corrumpi.* Idem sentit Suarez in sua Metaphysica tom. 2. disp. 44. sect. 12. num. 31. ubi dicit: *In genere ergo efficientis dicendum est actum immediatè expellere contrarium habitum.* Consideretur hæc vox immediatè, & vox contrarium, ex quo constabit, quomodo Suarez loquatur iisdem terminis formalibus, quibus

loquor ego appellando actum contrarium habitui.

253. Et P. Azorius in Moral. Just. part. 1. lib. 3. cap. 23. q. 2. defendit apertè nostrum assertum sequentibus verbis: *Sed dicendum est absolute cum Majore 3. dist. 32. q. 7. & Almain tr. 1. Moral. 1. 18. habitum acquisitum, ut actus contrarii, perire: Nam unus actus gignit ex parte habitum, & ex parte tollit habitum contrarium.* Et non solum effectivè, sed etiam formaliter actus corrumpit habitum contrarium secundum sententiam Gregorii in 1. dist. 17. q. 3. art. 2. ad 10. ubi affirmat: unum habitum non minui per oppositum habitum tanquam per formam oppositam inductam ab agente, sed per actum contrarium. Eiusdem opinionis sunt aliqui moderni, quos citat Vasquez tom. 1. in 1. 2. disp. 82. cap. 1. num. 4. §. Demum, & §. Allegantur, quod tenet pro probabili ipsemet Vasquez; quia contrarium, quod ipse sequitur, nominat solum magis probabile, ibidem cap. 2.

254. Confirmatur autoritate Doctoris Angelici S. Thomæ 1. 2. q. 53. art. 3. in Corpore, ubi dicit, quòd habitus, sicut ex eadem causa augentur, ex qua generantur, ita ex eadem causa diminuuntur, ex qua corrumpuntur. Secundum S. Thomam habitus corrumpuntur per causas, per quas diminuuntur: atqui habitus diminuuntur per actus: ergo habitus corrumpuntur per actus. Minor probatur: habet ali-

quis habitum intemperantiæ; elicit actum temperantiæ, per quem aliquantum illum malum habitum diminuit, elicit alium, & alium temperantiæ actum, & per quemvis actum paulatim diminuit primum habitum: ergo habitus diminuuntur, & per consequens corrumpuntur per actus contrarios.

255. Confirmatur ulterius eum doctrina P. Fr. Emanuelis in suo cursu Trinitario tom. 2. tract. 1. disp. 1. q. 13. num. 2519. Ubi docet, quod intensio fiat per additionem gradus ad gradum. Et in q. 14. num. 2531. affirmat, quod gradus intensiōis sint homogenei, & ejusdem speciei. Pariter 2542. dicit, quod in eodem subjecto uno eodemque tempore possint dari gradus contrariæ qualitatis mediocriter intensi: nunc sic: supponamus subjectum affectum habitu intemperantiæ octo graduum intensiōis, quod per quatuor actus temperantiæ destruxit quatuor gradus illius habitus intemperantiæ; nunc quæro in hoc casu, vel tale subjectum habet habitus temperantiæ, & intemperantiæ, vel non? si habet: ergo verificabitur, quod in eodem subjecto possint dari simul vitium acquisitum, & virtus acquisita. Probo consequentiam; quia vitium est habitus vitiosus, & virtus est habitus virtuosus: ergo si possent dari simul in uno subjecto habitus vitiosus acquisitus, & habitus virtuosus acquisitus, daretur etiam simul in uno subjecto vitium acquisitum, & virtus acqui-

sita, quod nequit esse; ut dicit S. Thomas 1. 2. q. 81. art. 4. ad 2. ubi affirmat: quod vitium directè contrarietur virtuti --- & ideo vitium excludit virtutem. Et in terminis magis terminantibus dicit Dominus Tapia in sua Cat. tom. 1. lib. 3. q. 1. art. 2. num. 6. his verbis: virtus, & vitium, quæ directè opponuntur; non possunt esse simul in eodem subjecto.

256. Si dicatur, illo subjecto, quod per quatuor actus temperantiæ destruxit quatuor gradus habitus intemperantiæ, nec temperantiæ, nec intemperantiæ habitum adesse. Quæro nunc: quis destruxit habitum intemperantiæ? habitus temperantiæ non: quia defacto eum adhuc nō habet: ergo necessariò actus eum destruxerunt. Consequenter non habitus habitibus, benè verò actus iisdem contrariantur.

257. Ad hoc, videtur, posse responderi, quod illi quatuor actus temperantiæ non corrumpant per se quatuor gradus habitus intemperantiæ, sed quod illi quatuor actus temperantiæ quatuor gradus habitus temperantiæ generet, qui gradus alios quatuor gradus habitus intemperantiæ destruant, sicque quatuor gradus habitus temperantiæ, & alii quatuor gradus habitus intemperantiæ simul in subjecto concurrant. Attamen hæc responsio potest habere locum in opinione illorum, qui dicunt quod gradus intensiōis sint heterogenei, vel diversæ speciei, & quod primus gradus calo-

ris v. g. opponatur octavo frigoris, secundus septimo, tertius sexto, & quartus quinto, & sic primus octavum, & nullum alium expellit, secundus solum septimum, & sic de reliquis. Verum hæc responsio non habet locum in doctrina P. Fr. Emanuelis concedentis, & affirmantis, gradus intensiōis esse homogeneos, & primum gradum caloris non opponi determinatè octavo, nec septimo, nec sexto, nec quinto, nec quarto, nec tertio, nec secundo, nec primo frigoris, sed omnibus octo collectivè sumptis. Sic affirmat, cursus Trinit. supra num. 2541. Ex quo sic arguo; secundum te unus gradus temperantiæ opponitur omnibus gradibus habitus intemperantiæ, & est omnibus contrarius: ergo nullus gradus temperantiæ potest introduci in subjectum habens aliquem gradum intemperantiæ. Probo consequentiam: unum contrarium formale non potest concurrere cum alio contrario formali in eodem subjecto, sed secundum te unus gradus temperantiæ est contrarium formale cuiusque alteri gradui intemperantiæ: ergo unus gradus temperantiæ nō potest in eodē subjecto cum alio quocūque gradu intemperantiæ concurrere.

258. Ex quo infero, quod si nullus gradus temperantiæ in subjectum introduci possit, usque dum omnes gradus habitus intemperantiæ destruantur: ergo antequam habitus temperantiæ introducatur, jam habitus in-

temperantiæ erit destructus: atqui non potuit eum destruere habitus temperantiæ, nec gradus intensiōis huius habitus; quia subjectum eos habere non potuit: ergo necessarium est, quod actus temperantiæ eum destruxerint: Consequenter non fuit falsa mea prima clausula, quæ dicebat, *sicut habitus virtutum per actus contrarios corrumpuntur: sic habitus vitiosi per actus virtutum contrariarum.* Quare non solum benignè, sed etiam rigorosè eā interpretando reperitur esse verū, quod actus corrumpant habitus mediātè, & etiam immediātè efficienter secundum communem opinionem Theologorum, imò formaliter in opinione Gregorii, & aliorum, adeoque probatum manet, quod habitus per actus oppositos corrumpantur.

Mea secunda clausula dicebat hoc modo: v. g. habitus fidei per actum formalem Hæresis: cui P. Fr. Emanuel num. 208. contradicit his verbis: *Secundo exemplum, quod adducit de fide, extra rem est. Nam in hac doctrina loquitur, aut loqui debet de habitibus acquisitis virtutum, aut vitiorum.* Dicit enim, me extra propositum adduxisse habitum fidei pro probatione meæ doctrinæ; quia supponit, me in ea loqui de habitibus acquisitis. Ex quo constat, me loqui, vel loqui debuisse de habitibus acquisitis tractando eo loco de modo destruendi vitii per virtutem pœnitentiæ; cum hæc virtus non sit acquisita, sed infusa; ut

dicat Angelica penna S. Thomæ 3. p. q. 85. art. 5. in corpore, ubi affirmat: *Dicendum, quod de Pœnitentia loqui possumus dupliciter uno modo quantum ad habitum; & sic immediate à Deo infunditur.* Hoc idem tenet Cajetanus ibi. Et affirmat tanquam rem constantem P. Fr. Joannes Puteamus ex Inclito Ordine Augustiniano tom. 2. in D. Thomam q. 85. art. 4. dub. ult. in fine, non dari habitum acquisitum Pœnitentiæ: *an detur (interrogat) qualitas aliqua acquisita ex actibus Pœnitentiæ, per quam detestemur peccata commissa, quemadmodum id facimus per virtutem infusam Pœnitentiæ.* Caterum res hæc videtur plus satis nota: nam quemadmodum non datur in nobis qualitas aliqua acquisita mediis actibus fidei, aut spei; ita neque admittenda est qualitas in voluntate rationali acquisita mediis actibus virtutis Pœnitentiæ. Quibus in verbis reperitur conformitas inter habitum Fidei, & pœnitentiæ, de qua loquebar de casu relato; me enim non fuisse locutum, nec debuisse loqui de habitibus acquisitis, dum de pœnitentia tractavi, quæ est habitus infusus.

259. Sed posito, quod fuisset locutus, aut loqui debuisset de habitibus acquisitis, dico, quod non fuerit extra rem habitum fidei adducere pro probatione: Et ratio est; quia ex actibus supernaturalibus fidei potest generari habitus supernaturalis acquisitus fidei distinctus ab infuso in sen-

tentia Petri Hurtadi de Mendoza de anima disp. 16. sect. 8. §. 64. 69. & seq. & in §. 70. Pro sua opinione citat Molinam, Vasquez, & Petrum Bergomensen. Hoc idem sentiunt Linze, Arriaga, & alii moderni, quos citat P. Fr. Emanuel de Concept. in suo cursu Trinit. tom. 3. tract. 2. disp. 3. q. 23. num. 3365. in fine. Et Coninch, Molina, Azorius, & Bacon apud Ripaldam de ente supernaturali tom. 1. disp. 53. num. 2. affirmant, ab actibus supernaturalibus posse unum habitum acquisitum naturalem generari; pro quo asserto citat Azorum, Henricum, Durandum, Ochan, Gabrielem, & alios, idem judicant pro probabili Vasquez, & Salas apud eundem Pipaldam ibid. Secundum hos Doctores præter habitum infusum fidei potest dari alius acquisitus; vel supernaturalis, ut aliqui dicunt; vel naturalis, ut volunt alii: ergo, quando habitum fidei allegavi pro probatione meæ doctrinæ, potui de habitu acquisito loqui, non verò de infuso: ergo loquendo de habitu acquisito fidei non esset extra rem allegare hunc habitum agendo de aliis habitibus acquisitis.

Vel vult dicere me fuisse locutum de habitu infuso fidei, vel de acquisito? si dicat de infuso; Respondeo, me extra rem eum non adduxisse pro probatione virtutis pœnitentiæ, quæ est infusa: Si intelligat de acquisito, de quo P. Fr. Emanuel supponebat me lo-

loqui in mea habituum acquisite probacione: non fuit extra rem tunc allegare habitum acquisitum fidei; quare clarè liquet, meam secundam clausulam non fuisse falsam, in qua pro probacione meæ assertionis habitum fidei adduxi.

260. Transeo ad tertiam clausulam, in qua dico, atqui actus pœnitentiæ vel doloris est contrarius habitui, aut consuetudini vitii: ergo &c. quod impugnat P. Fr. Emanuel hoc modo: difficilius adhuc intelligitur: indicat enim, & quidem manifestè, aliàs ratio non convinceret intentum, quod omni vitio opponitur, quod falsissimum est. Dixi nunc, & modò expressè repeto, quod pœnitentia opponatur cuicumque vitio, vel peccato; & hoc non est falsissimum, sed ita verum, ut clarè docuerit secura penna Angelici S. Thomæ Aquinatis 3. part. q. 85. art. 2. ad 3. ubi Sanctus ita loquitur: quod quælibet virtus specialis formaliter expellat habitum vitii: sicut albedo expellit nigredinem ab eodem subiecto: Sed pœnitentia expellit omne peccatum effectivè: ergo non est falsissimum, quod pœnitentia, aut dolor omni vitio, vel peccato opponatur, & non solum effectivè, sed etiam formaliter pœnitentia, aut contritio opponitur omni peccato, ut tenent Vasquez, Janfenius, Vincentius, Ochagavia, Hurtadus & alii, quos citat R. P. Leander de SS. & tenet pro probabili opinio-

nemphorum Authorum; siquidem contrariam, quam ipse sequitur p. 1. tr. 5. disp. 1. q. 28. solum vocat probabiliorem; possem in probationem huius doctrinæ autoritate, & ratione me magis explicare, sed cum abundanter mihi faveat dictamen S. Thomæ, nolo pro ejusdem confirmatione plus temporis perdere, sufficienter enim ex hoc patet, non esse falsissimum, quod pœnitentia omni vitio opponatur.

261. Addit P. Fr. Emanuel num. 206. quod unus actus doloris extraordinarius non sufficiat ad destructionem habitus vitiosi: * "Sed non minus displicet, ait, illa consuetudinis, sive habitus tam facilis extinctio, aut interruptio. Sentio enim tanquam verissimum in casibus assignatis à P. Corrella, non destrui priorem consuetudinem.,

262. Suppono, ex uno actu intenso posse unum habitum generari, ut de habitibus scientificis dicit S. Thomas 1. 2. q. 51. art. 3. in corpore * *Habitum autem scientiæ possibile est causari ex uno rationis actu.* * Idemque de habitibus corporalibus sentit S. Doctor ibid. * *Habitus autem corporales possibile est causari ex uno actu, si actus fuerit magnæ virtutis.* * Pariter de habitibus voluntatis pro certo tenet P. Petrus Hurtadus Mendoza disp. 26. de Anima sect. 5. §. 35. his verbis: * *Nunc agendum est de habitibus voluntatis: ac primum certum est uno solo actu effici*

*effici habitum perfectissimum, nam actus valde intensus habet virtutem aequalem pluribus actibus remissioribus: Sed hi efficiunt habitum perfectum: ergo & ille.**

263. His positis argumentor sic. Per te unus habitus destruit alium habitum contrarium. Sed sic est, quod unus actus intensus possit unum habitum generare: ergo unus actus intensus potest unum habitum contrarium destruere: atqui, quando dixi in mea septima conclusione, quod unus actus doloris corrumpat habitum vitiosum, fui locutus de actu intenso extraordinarii doloris: ergo per eum potest tolli, & destrui habitus, vel consuetudo vitii.

264. Ulterius dicit P. Fr. Emanuel n. 105. * "Displicet tamen magis hæc septima conclusio P. Corellæ, quam 1. quia hæc clarius indicat, quod semel, iterum, ac tertio possit absolvi Pœnitens, si prius non fuerat admonitus, & etiam, si affert aliquam emendationem, vel aliud signum ad prudenter judicandum habere dolorem; unde, & clarè indicat, quod illis tribus vicibus, etiam sine fundamento ad dolorem prudenter præsumendum absolvi possit.*

265. Ad hoc pacificè respondeo, me non dixisse, & dicere potuisse, quod illis tribus vicibus etiam sine fundamento ad dolorem prudenter judicandum absolvi possit.* imò expresse contrarium asserui num. 230. his formalibus verbis ibi à me positis: * "Si Con-

fessarius non judicet, eum verum dolorem, & emendationis propositum habere, non potest ipsi dare absolutionem, quamvis dicat, se habere dolorem, velleque se emendare, & contrariū est practice improbabile, & casus condemnationis in Propositione 60.* Hoc expresse dixi num. 230. & num. 234. addidi id, quod sequitur: * "Suppono tertio, quod occurrente aliquo habitu peccandi Confessarius non possit absolvere, ut dictum est, nisi forsan probabile fundamentum habeat ad sibi persuadendum, quod Pœnitens verum propositum se emendandi habeat., Estne hoc dicere, quod illis tribus vicibus possit absolvi sine fundamento ad dolorem prudenter judicandum?"

266. Neque dicere, quod Pœnitens, qui nondum fuit à Confessario tribus, vel quatuor vicibus admonitus, possit absolvi, est affirmare, quod illis tribus, vel quatuor vicibus absolvatur sine fundamento, quo judicari posset, eum habere dolorem; quia absolutio daretur sine fundamento, quando non esset spes emendationis, sed sola prolatio Pœnitentis de dolore suorum peccatorum, atqui, dum non fuit tribus, vel quatuor vicibus à Confessario admonitus, est spes mediantibus admonitionibus, & consiliis debite emendationis: ergo non datur sine fundamento tribus, vel quatuor vicibus absolutio, donec non dentur dictæ admonitiones. Ita tenet cum

Azorio, & Hozes P. Torrecilla supr. Proposit. 60. num. 115. Et cum his Lumbier, Sanchez, Palaus, Diana, & Fagundez, quos parit. supr. num. 235. Concl. 1. citavi. Hanc doctrinam Hozes, Torrecilla, & meam refert P. Emanuel num. 197. his verbis: *M. Hozes in dicta Propositionis explicatione num. 9. P. Corella ibid Concl. 1. num. 208. (non dicit num. 207. primæ impressionis, & hujus num. 235.) ac Torrecilla num. 115. asserunt, utendum non esse remedio denegationis absolutionis, & posse eam conferri, donec Pœnitens ter, vel quater sit admonitus de suo statu, de gravitate, & foeditate suorum peccatorum &c. Secundum hos Authores potest dari absolutio tribus, vel quatuor vicibus, si Pœnitens antea non fuerit admonitus: atqui nullus horum Authorum dicit, posse dari absolutionem sine fundamento ad dolorem prudenter præsumendum: ergo dicere, quod Pœnitenti possit dari absolutio, qui non fuit tribus, vel quatuor vicibus admonitus, non est affirmare, quod illis tribus vicibus etiam sine fundamento ad dolorem prudenter præsumendum absolvi possit.

267. Postquam P. Emanuel etiam doctrinam impugnavit, concludit suam probationem num. 209. his verbis: *Nec multum miror, quod in multis brevis probatio deficiat, quia ut communiter dicitur malæ causæ malum solet esse patrociniū. Miror

tamen ampliùs, quod P. Torrecilla in 2. suarum consultationum editione, tum malam Corellæ causam, tum malum ejusdem causæ patrociniū referat, & approbet in Consul. 17. num. 118. Sed valeat uterque. Justissime nobis Venerabilis Sanctitas Domini nostri Papæ Innocentii XI. in quodam suo Decreto 2. Martii, Anno 1679. edito imposuit, ut injuriis altercationes à Scriptoribus tollantur; necessarium igitur est tam Sanctis Legibus obedientiam præstare; Licet enim hæ non essent, addidici tamen, quod gloriosiores victoriæ potentissimis Christianæ patientiæ armis reportentur, juxta Euripidis dictum: Certamen patientiæ tale est, ut qui vincitur, ipso victore sit melior. Quapropter ad hæc verba mei P. Fris Emanuelis nihil respondeo.

268. Qui absque passione id, quod superius dictum est, lecturi sunt, poterunt formare judicium, an mea doctrina plures contineat falsitates, quam clausulas. Credo, quod sibi sint persuasuri Lectores, eas esse saltem probabiles, cum tot Doctorum autoritate, & rationibus allegatis authenticatæ sint. Ut autem affirmari possit, doctrinam aliquam esse falsam, necessarium est hoc per demonstrationem probare, ut dicit Caramuel in sua Theologia fundam. lib. 2. fund. 58. num. 2616. ubi affirmat. *Paritatem fore probabiliter veram, quamdiu non demonstretur, & evidenter probetur

betur esse falsam. Hoc idem hic ingeniorum Heros docet in Theologia intentionali ep. 8. lib. 1. n. 12. prop. fin. fol. (mibi) 21. Ubi loquendo de quodam subjecto eum impugnante sic dicit.

"Dum etiam ipse, vel suam opinionem tuetur vel Caramuel eam oppetit, ut servaret rigorem dialecticum, desiderarem; & hanc consequentiam eliceret, ergo probabile est, quod affirmat Caramuel; ut hac consequentia nascatur (*nota*) debet demonstratio præcedere, nam ut sciunt omnes, qui percallent dialecticam, ut improbabilitatem persuadeant, elumbes, & impotentes sunt rationes universæ probabiles.

Idem eruditissimus Vir tenet in suis positionib. select. q. 9. §. 1. num. 476. ubi dicit: * Quod unius Auctoris opinio, quæ rationibus fulcitur, probabilis est, nisi evidenter ostendatur; ut indicarem duo, primum non sufficere, quod probabiliter rationes vincantur de falsitate, quia probabilitas non facit rationes oppositas non esse, & probabiliter veras. * Hoc idem docet N. R. P. Torreçilla in suis Consult. tract. 2. conf. 5. num. 143. His verbis: * Nec hæc probabilitas convelli potest, nisi evidenter demonstretur falsa esse dicta fundamenta.

269. His positis, argumentor ita. Ut aliqua doctrina pro falsa condemnatur, necessarium est, ut demonstrationibus vincatur: Sed sic est, quod

rationes, quibus P. Fr. Emanuel meam impugnat doctrinam, non sint demonstrationes: ergo meam doctrinam pro falsa condemnare non potest. Probo minorem: Demonstratio est Syllogismus, in quo ex præmissis evidentibus sequitur evidenter conclusio, ut dicit Philosophus in cursu Trinitario tom. 1. disp. 2. q. 1. num. 1203. Sed sic est, quod Syllogismi, vel argumenta P. Fr. Emanuelis non sint evidentia: ergo nec demonstrationes: Minor est certa; quia id, quod est evidens non admittit solutionem, nec responsionem, ut constat ex supradictis: ergo non sunt evidentia, nec demonstrationes: ergo, si necessarium est ad dicendam, & ostendendam falsam aliquam doctrinam uti demonstratione, & evidentia, & clarè sequitur, nec debere condemnari tanquam falsam, sed ad minimum in sua probabilitate relinqui.

270. Ego eam pro tali teneo, & noviter dico, quod, quotiescumque Pœnitens habens consuetudinē peccandi accedit ad confessionem cum actu intenso, & extraordinario doloris, illum malum habitum per extraordinarii doloris intensionem interrumpat; sicut affirmat de occasione proxima R. P. Matthæus de Moya in suis select. tom. 1. tract. 3. disp. 7. q. 5. n. 8. his verbis. * Imò addo posse in prædicto casu Pœnitentem absolvi a ratione propositi non peccandi de cætero, licet non proponat ejicere, quam ut concu-

binam

*binam habuerat. Pro hoc asserto, me
Judice, militat Card. de Lugo disp. 14.
sect. 10. num. 151. Ubi ex communi Do-
ctorum asserit, extraordinarium dolorem,
& propositum non peccandi cum femina domi-
retenta, facere, quod hac retentio non cen-
seatur in posterum occasio proxima peccandi.*

271. Pro fine hujus controversiæ
advertendum est ad rectam meæ opi-
nionis intelligentiam, qua dico, unum
actum intensum doloris extraordinarii
interrumpere, & destruere malæ con-
suetudinis habitum, hoc debere intel-
ligi, quando intensio doloris est pro-
portionata consuetudini, vel intensio-
ni habitus; quia, si habitus haberet
octo gradus intensiōis, & dolor so-
lum quatuor, hic dolor non sufficeret
ad destruendum habitum intensum ut
octo; & quamvis hoc sit clarum, &
quicquid ita judicare debeat; attamen
cum libri, & volumina ad manus di-
versas perveniant, bonum mihi visum
fuit, hoc notare. Sic pariter adver-
tendum, quando dixi in mea 7. Concl.
num. 245. numerando casus, in quibus
Pœnitens motus ab aliquo infausto
casu confessioni se submittere potest,
vel quando in aliquo se emendavit, &
diligentiam adhibuit ad vincendam
suam malam consuetudinem, &c.
Studiosè addidi hæc verba: in his casi-
bus per dolorem, & propositum ex-
traordinarium interrumpit consuetu-
dinem antea habitam. Hoc posui,
ut dico, cum singulari advertentia,
iterumque de novo adverto; quia fa-

cile contingere potest, quod Pœnitens
ad confessionem accedat ab aliquo in-
fausto casu motus, vel in aliquo infaus-
to casu motus, vel in aliquo emenda-
tus, & tamen non sit affectus extraor-
dinario dolore, vel intensione in eo
gradu, in quo ejus mala consuetudo
erat; & cum non sit tanta sui doloris
intensio, quanta est consuetudinis,
licet pro tunc cum his circumstantiis
Confessarius habeat fundamentum
eum absolvendi; attamen habitus, aut
consuetudo non destruetur, nisi actus
doloris sit tantæ intensiōis, quantæ
erat ejus habitus; sed tantum destruet
de habitu, vel consuetudine, quan-
tum erat de intensiōe sui doloris, &
non plus: omnia hæc necessariò no-
tanda sunt; imò & plura; quia potest
quidam Lector parum benignus dari.

Octava Conclusio.

272. Dico octavò, licet in omnibus
relatis casibus possit Confessarius Pœ-
nitentem absolvere; nihilominus con-
sultum erit, si modica est emendatio,
una aut altera vice ei differre, aut ne-
gare absolutionem; ad hoc, ut, cum
suavitas olei, & dulcedo Confessarii ad
eum sanandum non sufficiat, sanet
eum mordacitas vini, & rigoris. Ita
docet Suarez, Villalob. Thomas San-
chez, plerique alii citati à Diana part.
1. tract. 7. res. 55. & noviter doctissi-
mus P. Torrecilla supra hanc Proposi-
tionem fol. 98. num. 11. Quia licet
Confessarius secundum Judicis offi-
cium debeat pœnitenti benè disposito

absolutionem impertiri, poterit etiam ut Medicus prudens eandem differre, ad hoc ut plagam curet ignis activitas, quam curare nequit lenitas.

273. Advertit tamen, & benè, Lugo de pœnit. disp. 14. sect. 10. num. 168. quod, si Confessarius prævideat, dilationem absolutionis futuram fore magis in damnum, quam profectum pœnitentis, qui ob hoc perterritus à confessione abhoret, si aliàs est benè dispositus, dummodò concurrat aliqua ex supradictis circumstantiis, in quibus verum propositum fundatur, non possit differre, aut negare absolutionem; siquidem tunc non daretur theriaca contra culpæ venenum, sed apponeretur novum venenum ad eum occidendum.

Nona Conclusio.

274 Dico nonò, quamvis Confessarius judicet Pœnitentem ex sua fragilitate lapsurum in suas culpas, & in nullo se emendaturum, poterit eum absolvere concurrente aliqua ex circumstantiis assignatis in conclusionibus 2. 3. 4. 5. & 6. Quæ credendi fundamentum præbent, Pœnitentem pro tunc accedere cum proposito se emendandi. Ità Lugo ubi supr. n. 168. & cum Thoma Sanchez, & Palao Diana p. 6. tract. 6. resol. 30. & tract. 7. ref. 94. Ratio est; quia cum iudicio, quod Pœnitens non sit se emendaturus, est compatibile verum emendationis propositum, cum sint diversi temporis, nam propositum est

de præsentī, relapsus verò de futuro: atqui, dum Pœnitens cum proposito se emendandi accedit, potest absolvi: ergo &c.

275. Dices. Hoc videtur esse damnatum à Sua Sanctitate in hac Propositione; quia in ea damnatur, quod pœnitens possit absolvi, quamvis nulla emendationis spes appareat: etsi emendationis spes nulla appareat.

Respondeo: non damnari, quod possit absolvi præcisè, quia nulla emendationis spes appareat, sed simul cum opinione, quod solum sufficiat, pœnitentem ore proferre se dolere, & se velle emendare, dum ore tenus proferat se dolere, & proponere emendationem: atqui nostra conclusio non fundatur solum in eo, quod pœnitens ore proferat, sed in aliis motivis, quæ pro tunc ejus propositum pro vero manifestant, licet postea in praxim non dirigat: ergo &c. Hanc doctrinam citat, & tenet pro probabili P. Emanuel supr. num. 196. fol. 85.

276. Ex quo inferitur, quod etiam, quando idem pœnitens de sua fragilitate timet, & sibi persuadet, quod non sit se emendaturus, possit absolvi, si concurrat aliquod motivum ex suprà relatis indicans ejus adventum pro tunc esse cum vero proposito. Ratio est; quia cum vero dolore, & proposito est compatibile imaginatio, quod imposterum non sit se emendaturus; ut cum Lopez, Henriquez, & aliis dicit Layman. lib. 5. tract. 6. cap.

4. num. 8. quia dolor & propositum sunt actus voluntatis, iudicium verò, & opinio relapsus sunt actus intellectus, ut benè ait Sylvester verb. Confessio 1. q. 21. &c.

Decima Conclusio.

277. Dico decimò, si habitus, seu consuetudo est de peccatis venialibus; v.g. consuetudo maledicendi materialiter, aut iurandi verum sine necessitate, aut mentiendi, aut murmurandi de rebus levibus: Si hæc consuetudo est materia remota totalis Sacramenti, id est, quòd pœnitens non confiteatur aliud peccatum, quàm consuetudinem incidendi in peccata venialia; in hoc casu idem dicendum est, & applicandæ eadem doctrinæ, quæ dictæ sunt respectu consuetudinis peccatorum mortalium; quia tam una, quàm altera per se Confessario tribuunt fundamentum iudicandi, pœnitentem non verè dolere, & proponere emendationem: atqui absque iudicio de vero pœnitentis dolore, & proposito non potest eum Confessarius absolvere: ergo &c.

278. Dices. Peccata venialia sunt materia voluntaria confessionis, possuntque in confessione absque peccato omitti: ergo videtur res valde dura, quòd possit negari absolutio pœnitenti contenti sola peccata venialia consuetudinaria.

Respondeo; verum esse, quòd peccata venialia sunt materia voluntaria confessionis, sed cum sint peccata ex

habitu, non negatur absolutio propter peccata venialia, sed propter defectu doloris de iis: quia, quamvis possint in confessione omitti, nihilominus eo ipso, quòd confiteantur, requiritur dolor eorum, quando cum iisdem non adest alia materia remota necessaria, vel voluntaria: atqui, cum sint ex consuetudine, Confessarius iudicium formare non potest, eum de illis dolere (exceptis casibus in præcedenti conclusione positis) ergo, cum sint peccata venialia consuetudinaria, & nulla alia materia necessaria, vel voluntaria concurrat, neganda est absolutio, non propter peccata, sed propter illorum habitum, cum exinde appareat defectus veri doloris; sicut, si aliquis unum, aut plura peccata venialia confiteretur, licet nō essent ex habitu, sed nullatenus de illis doleret, non posset dignè absolutionem recipere; quia deficeret materia proxima: ergo hoc idem dicendum est in nostro casu.

279. Verum si pœnitens præter habitum peccatorum venialium confiteatur aliud peccatum veniale, aut mortale vitæ præteritæ, aut præsentis, cuius consuetudinem non habeat, potest absolvi. Ratio est; tum quia, sicut potest condonari unum peccatum veniale absque aliorum condonatione, sic potest haberi dolor de uno absque dolore de aliis; tum quia, sicut peccata venialia sunt materia voluntaria confessionis, sic etiam sunt doloris. Et tandem; quia ad valo-

rem, & fructum Sacramenti non requiritur dolor, & propositum evitandi omnia peccata venialia. Ita Diana p. 1. tract. 4. resol. 117. & cum Henriquez, & Dicastillo idem Diana part. 11. tract. 5. resol. 22. salvo tamen dolore, & proposito circa aliud peccatum veniale, aut mortale: ergo &c.

280. Concludo hanc materiam admonendo Confessarios, ut, quando deprehendent poenitentes longo tempore consuetudinarios, studeant toto cordis Spiritu, & Zelo admonere eos de illorum malo statu, obijciendo eis turpitudinem culpæ, demonstrando crudelem ipsorum in Filii Dei vitam machinationem, repræsentando pergrandem huius boni Dei amorem, & esse contra omnem rationem, tot beneficia, quæ abundanti manu suis creaturis quotidie largitur, ingratitude solvere, aliisque rationibus in Dial. tract. 9. cap. 1. positis. Etenim indubium est, si Poenitentes sunt adeò in vitiis habituati, id multorum Confessorum negligentia imputandum esse, qui non perpendunt, se de anima coram eorum pedibus procumbente strictissimam rationem ad Dei Tribunal reddituros &c. Hoc idem recommendo in occasionibus proximis, de quibus sequentes Propositiones agunt.

PROPOSITIO LXI.

Damnata.

Potest aliquando absolvi, qui in proxima occasione peccandi versatur, quam potest, & non vult omittere, quinimò di-

rectè, & ex proposito querit, aut ei se ingerit.

PROPOSITIO LXII.

Damnata.

Proxima occasio peccandi non est fugienda, quando causa aliqua utilis, aut honesta non fugiendi occurrit.

281. Suppono, occasionem peccandi aliam esse proximam, aliam remotam. Remota dicitur illa, ex qua certò moraliter non sequitur peccatum: v.g. vivere in hoc mundo præcisè, dicitur occasio remota peccandi, cum in eo sint tot pericula allicientia ad peccatum. Hanc occasionem remotam nullus tenetur fugere, nec de hac Propositiones damnata loquuntur, sed solum de occasione proxima, quæ ea dicitur, ex qua attentis circumstantiis personæ, temporis, loci, vel experientiæ propriæ, vel aliarum personarum similium conditionum certò moraliter sequitur peccatum. Circumstantia personæ est, quando talis persona est multum inclinata vel ex propria natura, vel ex malo habitu ad peccatum: v.g. ad avaritiam, luxuriam &c. Circumstantia loci est, quando quis in propria domo habet aliquam amasiam, aut quantumvis eam à foris teneat, habet tamen semper libertatem ad placitum cum ea conversandi, vel quando ex ejusdem detentione in domo, aut frequenti visitatione extra domum sequitur murmur in populo opinante cum

eum malè vivere, licèt aliàs in re non ita sit.

282. Ob circumstantiam experientiae erit occasio proxima illa, in qua homo sapiùs peccare solet, vel quamvis non habuerit hanc experientiam, cum nunquam in similibus fuerit periculis, nihilominus scit, quòd alii suae naturae, aut conditionis homines in tales occasiones incidant.

Ob circumstantiam temporis erit occasio proxima, quando homo intra modicum tempus sapiùs cadit: v. g. si quis intra mensem viginti vicibus tentatus, omnibus his viginti vicibus tentationi succumbit, vel paulò minus; verùm, si intra annum solùm viginti vicibus peccabit, tunc circumstantia temporis non erit occasio proxima, si per integrum annum in dicta occasione maneat.

283. Suppono secundò, occasionem proximam posse reperiri in omni genere peccatorum, & non solùm in peccatis operis, verùm & verborum, & cogitationum: v. g. si ex consortio alicujus personae semper, vel sapiùs sequeretur furtum, murmuratio, omisio Sacri, juramentum &c. In hoc casu consortium talis personae esset occasio proxima. Si ex visitatione alicujus foeminae, ut plurimùm, oriretur pravam desiderium erga illam, visitationes essent occasio proxima. Si ex lusu ut plurimùm, prorumperetur in juramenta, blasphemias, aut maledictiones, lusus esset occasio proxima

juramentorum, blasphemiarum, aut maledictionum.

284. Suppono tertio, occasionem distingui ab habitu; quia hic procedit ab intrinseco, & homo intrinsecè est eo affectus: v. g. habitus jurandi, blasphemandi, polluendi &c. Occasio verò procedit ab extrinseco: v. g. a consortio talis personae, ab exercitio talis officii, & frequentatione talis domus.

285. Suppono quartò, occasionem proximam unam esse voluntariam, aliam involuntariam. Involuntaria est illa, quam homo absque suo notabili detrimento evitare non potest: v. g. Filius familias habens amicitiam cum famula domus quae discedere non potest, nec fugere absque notabili damno: Occasio voluntaria est illa, quam homo absque notabili nocumento evitare potest: v. g. Dominus, qui vivit in concubinato cum sua famula, quam domo ejicere potest absque suo notabili damno, aut famulae. His prae notatis.

Prima Conclusio.

286. Dico primò, non solùm, qui ex proposito, & directè occasionem peccandi quærit, sed etiam, qui occasionem voluntariam omittere non vult, non potest absolvi; & contrarium est damnatum in Propositione 61. Et ratio est; quia talis non confitetur cum vero dolore, & proposito, cum non velit media necessaria, & ad emendationem possibilia adhibere.

Secunda Conclusio.

287. Dico secundo, quamvis non sit damnata opinio Medinae, Cordubae, Tabienae, Suarez, & aliorum, quos citat, & sequitur Joannes Sanchez in select. disp. 10. num. 14. qui dicunt, quod possit ter, vel quater absolvi, qui vivendo in occasione proxima promittit Confessario eam evitare, & tamen non facit; quia Propositio damnata loquitur de eo, qui non vult occasionem fugere, aut de eo, qui ex proposito occasionem quaerit; haec verò loquitur de eo, qui proponit occasionem evitare, licet alias non evitet.

288. Verum prudens Confessarius raro absolvere debet, usque dum Poenitens occasionem voluntariam non absciderit. Ita Rodriquez, Navarrus, & Margarit. Conf. apud Moyam tom. 1. tract. 3. disp. 7. q. 5. n. 5. Sylvester, Chapeabilla, & Fernandez, quos citat, sequitur Diana part. 5. tract. 14. resol. 107. novissime Filgueira super hanc Proposit. fol. 259. §. Nihilominus, & P. Torrecilla fol. 96. num. 89. & noviter P. Emanuel de Concept. me citando approbat supra disp. 2. q. 14. num. 211. Ratio est, quia propositum verum debet esse efficax, ut dicit Layman lib. 5. tract. 6. cap. 4. n. 7. atqui propositum, aut desiderium efficax adhibet media ad finem necessaria: ergo, cum fuga occasionis proxima sit medium ad emendationem necessarium, qui eam

non fugit, cum possit, non habet propositum efficax se emendandi; Subsumo: sed non potest absolvi, qui non habet propositum efficax se emendandi: ergo &c.

289. Deinde, quia, qui vivunt in occasione proxima voluntaria, ut plurimum sunt personae vitae relaxatae, quaeque multo tempore confessionem differunt; adeoque, si semel absque praecedenti occasionis derelictione absolvantur, differendo per longum tempus secundam, & tertiam confessionem in multa peccata labuntur: ergo erit necessarium ad ea evitanda, ut Confessarius ante absolutionem eos obliget ad relinquendam occasionem, & hac relicta pro absolutione redeant.

Tertia Conclusio.

290. Dico tertio, Sua Sanctitas in hac damnatione non loquitur de occasione proxima involuntaria: Ita Torrecilla fol. 63. Concl. 3. num. 63. Probatur; quia Propositio damnata loquitur de occasione proxima voluntaria, nempe de ea, quam homo potest absque suo notabili detrimento evitare: atqui occasionem involuntariam nequit homo absque suo notabili detrimento evitare, ut dictum est supra num. 285. Ergo praesens condemnatio de ea non loquitur. Sic sentit cum Torrecilla, & mecum P. Emanuel supra fol. 102. num. 238.

291. Ex quo infero, quod Medicus, aut Chirurgus, quibus cura foeminarum infirmarum est occasio proxima,

non

non teneantur ab executione eorum officii abstinere, & attentâ solum damnatione harum Propositionum 61. & 62. possunt absolvi. Ratio est; quia hæc occasio est involuntaria; ergo &c.

292. Dixi attentâ solum damnatione Propositionum 61. & 62. Quia si hæc culpæ ortæ ab occasione involuntaria jam essent consuetudinariæ, tunc neganda esset eis absolutio, non propter occasionem, sed propter habitum; præter illos casus, de quibus in explanatione Propositionis antecedentis diximus, quod possit absolvi habens consuetudinem peccandi. Vide ibi. Et generaliter loquendo, debet Confessarius cum omnibus in occasione involuntaria viventibus se gerere in ordine ad absolutionem eo modo, quo se gerere debet cum habentibus habitum peccandi, ut dicit P. Torrecilla fol. 63. n. 106.

Quarta Conclusio.

293. Dico quartò, Ad hoc, ut occasio dicatur involuntaria, non sufficit tantum, ut detur causa utilis, aut honesta eam non fugiendi. Et contrarium est damnatum in Proposit. 62. Causa utilis, & honesta erit, tenere in domo amasiam; quia cum sollicitudine, & affectu inservit, vel eam visitare extra domum ob convenientiam, & mundi observantiam.

Ad hoc, ut occasio dicatur involuntaria, debet esse causa urgens, & talis, ut sine gravi inconvenienti v. g.

perdendi vitam, honorem aut quantitatem bonorum temporalium nequit evitari. Sic cum D. Basilio, D. Thoma, Soto, Navarro, & multis aliis P. Torrecilla fol. 93. Concl. 4. num. 64. & 65. & me citato P. Emanuel de Pœnit. disp. 2. q. 19. num. 246.

294. Ex relata doctrina inferitur, quod moribundus habens in propria domo concubinam, ut in infirmitate ei assistat, non possit absolvi, nisi eam domo ejiciat, propter scandalum tam activum, quàm passivum eam retinendo. Ita Lumbier super Propositionem 41. damnatam ab Alexandro VII. fol. 446. num. 828. Ratio est; quia non habet causam necessariam detinendi concubinam in domo, cum aliæ ad talia servitia facienda facile inveniantur. Hoc idem dici debet de concubinario visitante suam amasiam infirmam cum nota, & admiratione populi, licet extra suam domum moretur. Ratio est; quia visitare est solum causa utilis, aut honesta, non verò necessaria.

295. Inferitur secundò, quod minùs debeat absolvi nolens expellere amasiam, aut perseverans in ejusdem visitatione, solum ex eo, quod videatur, ipse aut foemina infamiam pati. Ratio est: quia hæc causa est solum utilis non reddens occasionem involuntariam, estque tantum fictio quædam ad fovendam passionem per infamiae imaginationem; quia nihil frequentius accidit.

cedit, imò ordinariò contingit, De-
minum cum famula altercari, & exin-
de eandem domo ejici, & tamen tunc
cessat respectus infamiæ, & humanæ
garrulitatis: ergo, quando agitur de
salute animæ, ridiculum erit, simili
respectu duci, & vitium velamine fictæ
necessitatis cooperire. Sic novissimè
tradit, me citato, P. Emanuel suprà q.
12. num. 185.

296. Infertur tertio, quòd, si Con-
fessario non Parocho exauditio con-
fessionum sit peccandi occasio, de-
bet hoc officium relinquere. Ita Joan-
nes Sanchez in select. disp. 10. n. 18.
Quia talis Confessarius non habet ur-
gentem causam exaudiendi confessio-
nes, sed ad summū utilem, & hone-
stam: ergo ejus occasio erit volunta-
ria. Quo ad Parochum verò est dis-
paritas; quia, cum ex officio suis Pa-
rochianis Pœnitentiæ Sacramentum
administrare debeat, in eo occasio
peccandi per confessiones oblata non
erit amplius voluntaria, & per conse-
quens poterit absolvi, licet officium
non relinquat, nec ab exaudiendis
Confessionibus desistat.

Juxta hunc modum possunt alii mul-
ti similes casus exemplificari. Ita
Emanuel citando me, ibid. q. 14. n.
216.

Quinta Conclusio.

297. Dico quintò, si vivens in occa-
sione proxima voluntaria veniat cum
dolore extraordinario causato ab ad-
monitionibus Confessarii, aut ab ali-

qua concione, aut viso aliquo infor-
tunio, poterit absolvi cum proposito
evitand occasionem, licet alias in aliis
occasionibus non observaverit hoc
propositum, ut suprà dictum est de
habitu peccandi num. 242. Ita cum
Layman, Lugo, Tamburino, & aliis
P. Matthæus Moya tom. 1. tr. 3. disp.
7. n. 8. Ratio est; quia, quamvis Pœ-
nitens in aliis occasionibus suum pro-
positum fuerit transgressus, illud ta-
men non fuit ita efficax, quale est hoc
de presenti: ergo Confessarius poterit
judicare eum habere verum proposi-
tum, & paratum esse ad observandum,
consequenter absolvi potest.

Sexta Conclusio.

298. Dico sexto, quando res jam
sunt taliter mutata, ut non sit amplius
occasio id, quod antea talis erat, po-
terit Pœnitens absolvi, v. g. si amasia
jam sit facta deformis: aut senicula, aut
idem Pœnitens multis orationibus, &
mortificationibus incumbat. Ita cum
Sanchez, Leandro, & aliis Torrecilla
fol. 97. num. 102. Hoc idem dicen-
dum, quando commune domicilium
cum amasia, aut frequens solius Pœ-
nitentis ad eam accessus erat ipsi oc-
casio peccandi: nempe, si postmodum
alios secum in societatem ducat, jam
occasio proxima cessavit, adeoque ab-
solvi poterit; nisi forte peccata hujus
Pœnitentis essent meri consensus in co-
gitationes, tunc enim, sicut ab his eum
non potest societas præservare, sic nec
occasio proxima ob societatem cessaret.

Advertentia.

299. Admoneo PP. Confessarios, ut cum aliquo rigore in ordine ad absolutionem procedant cum viventibus in occasione voluntaria, quia indubitatum est, quod plurimæ animæ in diaboli retibus obstrictæ maneat ex eo, quod Confessarius eas non obliget ad amariæ fugam, quo Dæmon homines ad innumerabilia allicit peccata. Viventibus verò in occasione proxima involuntaria media salutifera ad emendationem conducentia suggerant, quæ videri possunt supra in fine Dialogi tract. 9. cap. 2.

PROPOSITIO LXIII.

Damnata.

Licetum est quærere directè occasionem proximam peccandi pro bono spirituali, vel temporali nostro, vel proximi.

300. Aliud est quærere occasionem peccandi directè, & aliud indirectè. Quærere directè est, quando primò, & per se occasio quæritur, & secundariò, aut quasi per accidens quæritur bonum spirituale, vel temporale: v.g. qui haberet amicitiam illicitam cum quadam foemina, ad satiandum suum venereum appetitum, & præter hunc ad succurrendum ipsi cum alimentis necessariis; talis diceretur occasionem quærere directè, indirectè verò sustentationem foeminæ. Quærere occasionem indirectè tunc dicitur, quando primò intenditur ali- quod bonum spirituale, vel tempo-

rale, secundariò verò occasio: v.g. Paterfamilias assumens quamdam famulam pro servitio domus cum periculo vivendi cum ea luxuriosè, hic directè quærit servitium famulæ, indirectè verò occasionem peccandi. R. P. Fr. Emanuel loc. cit. q. 20. num. 281. Non consentit huic explicationi modo, qui est inter directè, & indirectè quærere occasionem. Et num. 261. & 263. assignat alium modum, qui minùs mihi placet, ut dicam in 2. part. hujus praxis super Propositionem 41. damnatam ab Alexandro VII. Hoc supposito,

301. Dico, quærere occasionem proximam directè, damnatur in hac Propositione, non autem quærere eam indirectè, constat ex ipso Propositionis textu: & probatur, quia quærere occasionem directè, est quærere formaliter peccatum; quærere autem eam indirectè est solum ejusdem permissio, quando eam evitandi non est obligatio: atqui nunquam est licitum quærere formaliter peccatum, bene verò illud permittere, quando illud evitandi non est obligatio: ergo &c.

302. Dico secundò, quamvis quærere indirectè occasionem peccandi non sit damnatum in hac Prop. 63. erit tamen peccatum mortale quærere eam indirectè, quando nulla urget necessitas, sed solum utilitas, aut honestas. Et dicere contrarium est contradicere damnationi Prop. 61. & G g g 62.

62. in quibus damnatur assertum, quòd constitutus in occasione proxima peccandi, quam potest, & deferere tenuit, possit absolvi, & quòd ad eam non deferendam aliqua causa utilis, aut honesta sufficiat: ergo non interveniente causa urgente multò minus licitum erit quærere indirectè occasionem peccandi.

Ex hoc infertur, non esse licitum pergere inter infideles pro officio prædicationis exercendo cum suæ everfionis periculo, nec inter meretrices cum periculo violandi castitatem, quando hoc munus concionandi non competit ex obligatione. Probatur; quia talis solum habet causam utilem, aut honestam ad hoc exercitium subeundum, non autem urgentem, ut diximus in explicatione Propositionis præcedentis concl. 4. num. 296. de eo, qui solum ex devotione cum periculo incontinentiæ confessiones exaudit.

303. Infertur secundò, quòd Parochus possit adire infirmos ad Sacramenta iis administranda, aut instruendos in doctrina Fidei, licèt in eorum domibus obviaret ipsi aliqua occasio & periculum peccandi; quia hic primò quærît solum indirectè illam occasionem, secundò talis occasio est ipsi involuntaria ratione suæ obligationis, & officii.

304. Infertur tertio, quòd Mercatores, Notarii, aut alii Officiales non obligentur ad relinquendum suum

officium quando necessitatem habent illud exercendi pro eorum, & propriæ familiæ sustentatione, licèt talia officia ipsis sint occasio peccandi. Ita cum Suarez Hurtado, Sanchez, & aliis Torrecilla fol. 49. num. 80. Quia similes directè intendunt exercere eorum officium, indirectè verò occasionem, quæ illis est involuntaria ratione officii. Si verò cum hac occasione involuntaria etiam haberent habitum peccandi, tunc debet observari, quòd dictum est in Prop. 60. videantur etiam aliæ doctrinæ circa occasionem proximam in 2. part. hujus praxis Prop. 41. damnata.

PROPOSITIO LXIV.

Damnata.

Absolutionis capax est homo, quantumvis labores ignorantia Mysteriorum Fidei, & etiam per negligentiam, etiam culpabilem nesciat Mysterium SS. Trinitatis, & Incarnationis Domini nostri JESU Christi.

PROPOSITIO LXV.

Damnata.

Sufficit illa Mysteria semel credidisse.

305. Suppono, quòd necessitate mediæ teneamur expressè credere Deum unum esse, & Remuneratorem esse. Et in opinione probabiliori (quamvis contraria non sit damnata) etiam Mysterium SS. Trinitatis, & Incarnationis, ita ut, qui ignorat id, quòd est necessarium necessitate mediæ

dii (licet inculpabiliter ignoret) non possit salvus fieri. Necessitate præcepti tenemur credere fide explicita omnia in Symbolo Apostolorum contenta; & qui hæc inculpabiliter ignorat, potest salvari: hoc supposito,

306. Dico, qui culpabiliter ignorat Mysterium SS. Trinitatis & Incarnationis, & alia in Symbolo Apostolorum contenta, est incapax absolutionis, & contrarium est damnatum. Probatur conclusio; quia ignorare culpabiliter id, quod necessitate mediæ credendum est, ut sunt Mysteria SS. Trinitatis & Incarnationis, est peccatum mortale: atqui Pœnitens in peccato mortali perseverans, dum confitetur, est incapax absolutionis: ergo &c.

307. Ex quo infertur, quod si Confessarius Pœnitentem Mysteria SS. Trinitatis & Incarnationis in confessione instruere potest, poterit eum absolvere cum firmo proposito apprehendendi cetera. Verum, si Pœnitens, cui Confessarius in aliis confessionibus cætera fidei Mysteria addiscenda imposuit, id neglexit, dimittendus est absque absolutione, usque dum ea addiscat, sicut dimittitur ille, qui consuetudinem peccandi habet, aut culpabiliter restitutionem omittit. Ita Torrecilla supra hanc Prop. fol. 459. concl. 3. num. 6.

Et ratio, cur ad absolutionem necessarium sit, ut expresse sciat Mysteria SS. Trinitatis, & Incarnationis,

& sufficiat, ut cetera addiscenda sibi proponat, est; quia prima duo sunt necessaria necessitate mediæ, alia verò non. Quod autem requiratur, ut cetera addiscendi propositum habeat, probatur; quia eorum ignorantia culpabilis est peccatum mortale: atqui pœnitens omnia peccata mortalia evitandi propositum habere debet: ergo &c.

308. Dico secundo, Prop. 65. duos sensus habere potest; unus sensus est; quod sufficiat se scivisse semel in vita Mysterium SS. Trinitatis, & Incarnationis; licet postea eorum fuerit culpabiliter oblitus; alius est, quod tantum semel in vita expressum fidei actum elicuisse sufficiat, licet postea non amplius eliciatur, & in utroque hoc sensu est damnata; ut cum Hozes, & Lumbier dicit Torrecilla fol. 461. num. 2.

309. Dico tertio, quamvis ignorans Mysteria SS. Trinitatis, & Incarnationis sit incapax absolutionis, ut dictum est; nihilominus non est necessarium, ut, quandocumque Pœnitentiæ Sacramentum frequentat, expressum actum Fidei eliciat, sed sufficiat horum Mysteriorum fides virtualis, ut cum Trullench, & aliis dicit P. Torrecilla ubi supr. num. 5. quia aliud est ignorare illa Mysteria, & aliud est ea credere actualiter, & expressum actum Fidei elicere; eorum ignorantiam (declarat sua Sanctitas) obstare absolutioni, non tamen dicit,

esse necessarium, ut actus expressus eliciatur.

310. Dico tandem, quantumvis semper ad recipiendum Pœnitentiæ Sacramentum fides explicita requiratur, unum Deum esse, & Remuneratorem esse: attamen hic actus Fidei includitur in contritione, aut attritione: & sic sufficit elicere actum attritionis, vel contritionis absque directa elicitione actus Fidei de uno Deo remuneratore, ut dicit Ripalda de ente supernat. tom. ult. num. 461. & me citato sequitur P. Emanuel in suo tract. de Pœnit. disp. 2. q. 24. num. 300. Circa hoc punctum, & quando actus fidei per se obliget, videatur id, quod dico in explicatione Prop. 16. & 17.

TRACTATUS XI.

APPENDIX.

In qua compendiosè tracta-

tur de casibus aliquibus Episcopis reservatis per leges particulares.

§. I.

Premittuntur aliqua advertentia generales spectantes ad casuum reservationem.

1. **A**dvertentia 1. Reservatio casuum nihil est aliud, quam subtractio jurisdictionis Confessarii ab eis absolvendi. Ex his casibus aliqui sunt reservati cum censura, &

tales sunt omnes casus Summo Pontifici reservati; alii verò sunt reservati sine censura, qui per leges particulares sunt Episcopis reservati.

2. Advertentia 2. Casus Episcopis reservati aliqui sunt reservati per jus commune, & alii per jus particulare. Per jus commune sunt Episcopis reservati omnes casus Papæ reservati, quando sunt occulti; ut dicit Sacrum Concil. Trid. Sess. 24. cap. 6. *Liceat Episcopis in quibuscumque casibus occultis, etiam Sedi Apostolicæ reservatis, delinquentes quoscumque sibi subditos in Diœcesi sua in foro conscientiae gratis absolvere.* An autem vi hujus facultatis possint modò Episcopi absolvere à casibus occultis Bullæ Cœnæ, & ab Hæresi, dictum est in Dial. tract. 1. cap. 1. Et utrum vi Bullæ Cruciatae absolvi possint, toties, quoties, videatur in eodem loco Dialogi ubi etiam decisum fuit, utrum à Regularibus vi suorum Privilegiorum absolvi possint.

Alii casus sunt per legem particularem Episcopis reservati: & hi sunt illi, qui in Synodo cujuscumque Episcopatus reservantur, à quibus per Privilegium Bullæ possunt Pœnitentes absolvi, toties, quoties; attamen, qui Bullam non habent, non possunt à dictis casibus absolvi absque speciali Episcopi commissione.

3. Advertentia 3. Episcopi possunt sibi reservare casus in synodo, & extra synodum. Reservatorum in synodo durat reservatio, licet moriatur, aut cedat

cedat suo officio Episcopus, quia hi reservantur per modum statuti, vel constitutionis: Reservatorum verò Episcopo extra synodum, in vel extra visitationem, cum, vel sine censuris cessat reservatio mortuo Episcopo, aut ejus Sede vacante; quia isti reservantur non per modum statuti, sed per modum præcepti particularis. Ita Fagundez, Sanchez, & alii, Diana p. 6. tr. 6. ref. 41. quamvis ejus reservatio sit postmodum permansura, si succedens Episcopus reservationem sui prædecessoris confirmet.

4. Advertentia 4. In articulo mortis quivis Sacerdos simplex potest absolvere ab omnibus censuris, & casibus tam Papæ, quam Episcopo reservatis, etiam ab Hæresi, licet infirmus nullam habeat Bullam: cum hoc tamamen discrimine, quod, si peccatum fuit reservatum cum censura, & poenitens ab infirmitate liberetur, teneatur se præsentare Superiori, cui est reservata censura, nisi vi Bullæ fuisset absolutus, tunc enim se præsentare non tenetur. Qui verò in articulo mortis fuit absolutus à casibus reservatis absque censura, ad se præsentandum Superiori non obligatur: Suarez, & alii citati à Diana p. 4. tr. 4. resol. 199.

5. Advertentia 5. Qui incurrit aliquem casum reservatum, advenit autem causa impediens recursum ad Ordinarium, si instat præceptum communionis, aut necessitas communicandi, vel celebrandi, ad evitandum

scandalum potest indirectè absolvi à casibus reservatis à quo cumque Confessario ab Ordinario approbato. Ita Filliucius tom. 1. tract. 7. cap. 10. n. 304. fol. mihi 202. ablato verò impedimento obligatur poenitens ad præsentationem. Ita Avila de Censuris 2. part. cap. 7. disp. 3. dub. 4.

6. Advertentia 6. Proprii Regulares absolvere poterant ab omnibus casibus per jus particulare Episcopis reservatis vi Bullæ Pauli III. quæ incipit inter cunctos. Concessa PP. Societatis Jesu: quam testatur vidisse authenticam in Collegio Societatis Valentiae P. Fr. Emanuel Rodriguez ad finem Bullæ Cruciatæ. Et hæc fuit opinio ejusdem Rodriguez, Villalobos, Suarez, & aliorum quos citat, & sequitur R. P. Leander à Murcia Capucinus super lib. 7. Regulæ N. P. S. Francisci, q. 8. select. num. 28. Modò verò hæc opinio præticari nequit, quia est damnata ab Alexandro VII. sub die 14. Septembris, Anno 1685. in Propositione 12.

7. Advertentia 7. Aliqui casus reservantur in odium, & poenam peccatis, alii in medicinam animarum: respectu reservatorum per modum poenæ, non incurrit reservationem, qui ignorat esse reservatos, licet sit ignorantia culpabilis, dummodò non sit crassa, vel supina. Ita Murcia in disq. Moral. tom. 3. lib. 2. disp. 4. resol. 20. n. 29. Eorum verò, qui reservantur per modum medicinæ, incurrit reservatio-

nem, qui ignorat esse reservatos, licet ignorantia sit invincibilis, secundum communem Theologorum opinionem apud Moyam in select. tom. 1. tract. 3. disp. 8. q. 3. num. 2. Licet etiam secundum aliquos sit probabile, omnem reservationem esse poenam, & eum, qui aliquod peccatum reservatum committit, si ignorat ejus reservationem, hanc non incurrere. Ita cum Navarro, Graffis, & Januario, Diana part. 10. tract. 14. resol. 63. Etiam Moya eam ut probabilem tenet, quamvis ipsemet contrariam sequatur ubi supra n. 5.

8. Advertentia 8. In casu dubio, an casus sit reservatus, vel non, censendum est, non esse reservatum; quia reservatio est odiosa, & ad solos casus certos restringi debet. Ita Barbosa de potest. Episc. part. 3. alleg. 51. sub. num. 3. §. Jure igitur, in fine. v. g. abortus est casus reservatus, Petrus dat foeminae Consilium ad faciendum abortum, dubitat, an per suum consilium fuerit secutus abortus vel non: in casu dubio Petrus reservationem non incurrit.

9. Advertentia 9. Quandocumque peccatum non est mortale ob defectum deliberationis, ignorantiae, aut ob parvitatem materiae, non est reservatum; quia peccata venialia nunquam reservantur, neque peccata merè interna actuum intellectus, aut voluntatis.

10. Advertentia 10. Omnes Con-

fessarii ad exaudiendas confessiones expositi debent habere notitiam casuum Episcopis reservatorum; quia potest aliquis Poenitens cum aliquo casu reservato ante eorum pedes comparere; & si Confessarius eum ignoret, procedet ad absolutionem absque habita jurisdictione. Nec valet dicere, communiter ab omnibus haberi Bullam, & vi hujus posse absolvi; quia falsum est, omnes habere Bullam; ego enim reperi multos eam non habentes; & sufficit, quod contingere possit, aliquos eam non habere, ut Confessarius eorum ignorantiam laborare non debeat.

11. Casus Episcopales in cujuscunque Episcopatus Synodis haberi possunt. Diligentiam adhibui habendi notitiam casuum in Episcopatibus vicinioribus reservatorum, eosque hic ponere ad auferendum laborem perquirendi Synodos non semper eos ante manus habentes unà cum eorum explicatione bonum duxi.

§. II.

Casus reservati in Episcopatu

Pampelonensi in ultima Synodo ab Illustrissimo Domino Domino Bernardo Roxas Anno 1591. celebrata, quos etiam Synodalis refert lib. 5. cap. 15. fol. 145. & sunt sequentes.

1. *Hereticus habens aliquam opinionem hereticalem, aut sentiens malè de fide, quo ad peccatum tantum.*

Nota 1. Dicitur quo ad peccatum tan-

tantum; quia Hæresis habet annexam excommunicationem majorem Papæ reservatam in primo Canone Bullæ Cœnæ: & in Hispania est Tribunal Inquisitionis reservata: Hoc, quod hic sibi reservat Episcopus, est peccatum seclusa censura, præterea notandum est, quod, si hæresis non sit externa, non sit reservata, nec per eandem excommunicatio incurritur.

2. *Sortilegus, aut Incantator, aut Necromantes faciens circulos, aut invocans Dæmones; ut compareant animalia, res perditæ, aut propter alia.*

Nota 2. Sortilegus dicitur ille, qui per usus fortium res occultas præteritas, aut futuras divinat, de quo Lex Canonica loquitur in tit. de sortileg. in Decretalib. & in cap. non observatis 26. q. 7. Videatur Azorius in instit. Moral. part. 2. lib. 9. cap. 21. Incantator vocatur ille, qui per artem magicam decipit transmutando res, & sensus, sanando superstitiosis orationibus &c. Ut videri potest in 2. Murcia super 7. cap. Regulæ N. P. S. Francisci cap. 8. num. 3. Necromantes vocatur ille, qui per umbras, aut cadavera casus venturos prosperos, aut adversos divinat. de quo tradit Martinus de Rio in disq. magic. lib. 2. q. 26. sect. 1. & seq. & lib. 4. cap. 1. q. 6. sect. 2. Omnes hi reservationem hujus casus incurrunt.

3. *Abutens chrismate, aut Sacramento Eucharistiæ, aut alia re sacra ad faciendum aliquod malum.*

Nota 3. Abuti SS. Eucharistiæ Sacramento per artes magicas est delictum, quod sapit hæresim; ut clarè dicit Glossa verb. sapient, in cap. accusatus §. Sanè de hæret. lib. 6. Tam iste, quàm alius cujuscumque rei sacræ abusus ad faciendum malum cum arte magica comprehenditur in casu, de quo hic Synodus loquitur.

4. *Sepeliens in Ecclesia, aut cœmeterio aliquem, quem scit esse excommunicatum, aut interdictum, aut publicum usurarium.*

Nota 4. Sepeliens excommunicatum, aut interdictum declaratur excommunicatus in Clementina 1. de sepult. Nomine sepeliens non intelliguntur illi, qui cadaver portant, nec clerici cantantes, nec alii associantes; ita Caspensis tom. 2. tract. 25. disp. 2. sect. 6. num. 65. sed solum ille, qui id ad sepulchrum ponit, nec incurrunt censuram, & consequenter nec reservationem imperantes, ut sepeliatur; ut contra Suarez docet Avila cap. 6. disp. 6. Per publicum usurarium intelligitur ille, qui per Judicem competentem declaratur, aut pro tali punitur: vel quando major Populi pars scit, eum esse usurarium. Hoc vocatur notorium facti, illud autem Juris.

5. *Missam celebrans in excommunicatione, quo ad absolutionem à peccato.*

Nota 5. In excommunicatione celebrans præter peccatum incurrit etiam

etiam irregularitatem ex cap. de advertentia faciat, casum reservatum Clerico excom. ministrante. tamen non incurret.

6. *Missam celebrans, aut persolvens aliud officium Divinum in præsencia pro excommunicato declarati, quo ad peccatum.* 10. *Celebrans in Altari non consecratus, aut sine vestibus benedictis.*

Nota 6. Præter peccatum incurrit talis excommunicationem majorem. Barbosa de potest. Episc. p. 3. alleg. 50. num. 88. Ubi videntur conditiones ad hanc excommunicationem incurrendam necessariae.

7. *Excommunicatus à Judice nolens egredi de Ecclesia, ubi Divina officia celebrantur.*

Nota 7. Excommunicatus, qui recusat egredi de Ecclesia, quando Divina officia celebrantur, incurrit præter hujus casus reservationem etiam excommunicationem, ut videri potest in Synodo hujus Episcopatus lib. 5. cap. 3. fol. 147.

8. *Qui sciens Ecclesiam esse interdictam in eadem celebrat, quo ad peccatum.*

Nota 8. Qui hoc facit, incurrit etiam irregularitatem. Caspensis tom. 2. tract. 25. disp. 4. sect. 3. n. 41. Si verò ignorat interdictum, licet sit cum ignorantia crassa, non incurrit irregularitatem, nec reservationem; quia ad hoc verbum sciens requiritur certa scientia, ut dicit Caspensis ubi supr. disp. 1. sect. 8. n. 12.

9. *Celebrans non jejunus.*

Nota 9. Hic casus non loquitur de saculari, qui non jejunus communicat: licet gravissimè peccet, si cum

Nota 10. Celebrare in Altari non consecrato sine dubio est culpa gravis, & ut talis reservata in Episcopatu Pampelonensi; etiam celebrare sine stola, manipulo, aut cingulo non benedicto absque necessitate, ut dicit Bonacina disp. 4. de Sacram. q. ult. punct. 9. num. 27. Sed in casu gravis necessitatis potest quis celebrare sine aliqua ex prædictis, aut cum non benedictis; ut cum Suarez, Ledesma & aliis dicit Diana part. 2. tract. 15. resol. 57. Henriquez pariter ait lib. 9. de Missa 1. num. 2. quod sine necessitate absque cingulo celebrare sit solum peccatum veniale ob parvitatem materiæ. Hoc idem est, si cingulum sit fractum, aut colligatum: Et Villalobos part. 1. Sum. tract. 8. diffic. 28. num. 3. dicit, stolam posse adhiberi pro manipulo, & manipulum pro stola: In his enim casibus, in quibus non est peccatum celebrare absque aliquo dictorum ornamentorum, aut cum non benedictis, vel est solum peccatum veniale, non erit casus reservatus; quia peccata venialia nunquam reservantur: ut dictum est supra §. 1. Advertentia 9. num. 9.

Videatur id, quod circa materiam Missæ fusè tradam in 2. part. hujus praxis tract. 12. cap. 4. per totum.

11. *Baptizans proprium filium, aut filiam*

filiam sine necessitate, aut ipsi assistens in Baptismo, vel Confirmatione tanquam Patrinus.

Nota 11. Qui sine necessitate proprium filium baptizat, aut est ejus Patrinus in Baptismo, vel Confirmatione, præter peccatum reservatum privatur etiam potestate petendi debitum à sua consorte.

12. *Recipiens Ordines ab Episcopo extraneo absque licentia proprii, quo ad peccatum.*

Nota 12. Qui ordinatur ab extraneo sine legitimis dimissoriis manet suspensus ab Ordine suscepto ad arbitrium sui proprii Episcopi, ex Trident. Sess. 23. cap. 8.

13. *Recipiens Ordines per saltum omitendo aliquem Ordinem intermedium.*

Nota 13. Qui per saltum est ordinatus, manet etiam suspensus ab usu Ordinis suscepti, & inhabilis ad suscipiendum alium Ordinem superiorem, ex cap. Solicitand. disp. 52.

14. *Violans libertatem, aut immunitatem Ecclesiasticam.*

Nota 14. Qui faciunt Leges, aut Statuta, quæ immunitati Ecclesiasticæ præjudicant, incurrunt excommunicationem majorem Bullæ Cœnæ. At hic casus non loquitur de his, sed de illis, qui absque Lege, aut Statuto libertatem Ecclesiasticam violant: v. g. qui reum ex Ecclesia abripit sine legitima autoritate. Barb. ubi supra alleg. 51. num. 72.

15. *Committens simoniam quocumque modo, quo ad absolutionem à peccato; quia dispensatio, aut habilitas ad Papam pertinet.*

Nota 15. Qui committunt simoniam in suscipiendo Ordine, aut Beneficio, incurrunt excommunicationem majorem reservatam Papæ per extravagant. Martini, Eugenii, Pauli 2. & receptio simoniaca Beneficii nulla est, quæ poenæ ipso facto non incurruntur, quando simonia est solum mentalis, aut conventionalis, sed quando est realis, ut cum Covarruvias, & Navarro docet Rodriquez in Sum. cap. 58. fol. 155. & 156. Hoc idem dicitur de reservatione, quod solum in simonia reali incurratur. Quia hic casus loquitur de simonia, propter quam dictæ poenæ incurruntur, ut constat ex ipso Textu: atqui, ut dictum est, hæ poenæ solum incurruntur in simonia reali: ergo propter hanc solummodò incurritur reservatio. Deinde etiam, quia ad incurrendam reservationem requiritur peccatum completum juxta tenorem Legis sibi eam reservantis, ut docet Sylvester verb. Casus q. 5. Henriquez in Sum. lib. 6. c. 14. num. 5. Atqui sola simonia realis est completa: ergo solummodo hæc erit reservata.

16. *Excommunicatus ab Episcopo, aut suis Ministris.*

Nota 16. Hoc intelligitur, quando Episcopus, aut ejus Officiales hanc excommunicationem sibi reservarunt.

H. h h

Quia

Quia si non est reservata, quivis Confessarius approbatus potest ab ea absolvere; si tamen excommunicatio sit inposita per sententiam generalem; quia si imponitur per sententiam particularem, solum ille, qui eam imposuit, ab ea absolvere poterit. Videatur P. Caspensis tom. 2. tract. 25. disp. 2. sect. 12. num. 131. P. Emanuel est opinionis contrariae num. 895. dicendo, quod, quamvis Episcopus non sibi reservet excommunicationem, maneat tamen reservata: quod mihi nimis durum videtur, si de excommunicatione per sententiam generalem fulminata intelligitur.

Dices cum P. Emanuele, si Episcopus excommunicationem sibi reservat, jam erit reservata: ergo otiosus erit casus reservatus, in quo ponitur excommunicatio fulminata ab Episcopo, aut suis Officialibus. Respondeo, concedo antecedens, & nego consequentiam: solutio enim est clara juxta modum dictum; quia Episcopus, aut ejus officiales possunt excommunicationem fulminare per sententiam generalem, aut particularem, si per sententiam generalem fulminetur, & nulla fiat mentio de ejus reservatione, reservata non erit, nec ob hunc reservationis casum, nec ob suam fulminationem. Si vero fulminetur per sententiam particularem, manebit reservata (quantumvis in impositione non fuerit expressum) vi reservationis hujus casus, ex quo clare patet, hunc casum

reservatum non esse otiosum.

17. *Falsificans aliquod instrumentum vel testimonia.*

Nota 17. Hunc casum reservatum non incurrunt, qui praebent consilium, aut imperant, ut instrumenta, aut testimonia falsificentur; neque hic casus loquitur de illis, qui faciunt sigilla falsa, sed de illis, qui eis utuntur, & falsas scripturas obsignant: nec incurrunt hunc casum, qui falsificant Secretariorum scripturas, sed tantum, qui falsificant eorum sigillum. Ita Palans tom. 2. tract. 24. disp. unic. punct. 14. num. 20. Quia scriptura sine sigillo non facit fidem, nec est fide digna.

18. *Vulnerans Patrem, Matrem, aut Avum, vel ponens manus violentas in eos.*

Nota 18. Ad incurrendum hunc casum reservatum requiritur, ut percussio sit peccatum mortale. Ut autem censeatur, percussione esse peccatum mortale, non solum ad gravitatem actionis, sed etiam ad circumstantiam reverentiae Genitoribus debita attendi debet: Illa enim actio, quae respectu alicujus extranei esset levis, gravis erit respectu Genitorum. Attamen non sufficit ad hunc casum reservatum incurrendum, ut filius solum elevet manus ad infligendum ictum suis Parentibus; licet alias haec actio sit peccatum mortale. Ita Garbarupta de casibus reservat. fol. 211. num. 2. Barbosa de potest. Episc. p. 3. alleg. 51. num. 133. Neque incurrit hunc

hunc casum reservatum qui Genitores suos verbis malè tractat; licèt tunc peccet mortaliter; quia percussio est reservata, malè loqui autem non est percutere.

19. *Homicidium voluntarium, consilium, & auxilium ad illud, quo ad peccatum.*

Nota 19. Si homicidium in effectu sequitur, manet irregularis, tam occidens, quàm ad occisionem cooperans. Sed morte non secutâ non incurritur irregularitas, nec reservatio. Et si dans consilium ad mortem illud revocavit, dissuasitque occisori, antequam mors sequeretur, non incurrit hunc casum reservatum, nec irregularitatem. Caspensis tom. 2. tract. 15. de Censuris disp. 1. sect. 3. n. 60.

20. *Qui occidit aliquam prolem, aut suffocavit eam opprimendo, aut alio modo ex negligentia, eam non custodiendo, aut non quarendo.*

Nota 20. Ad incurrendum hunc casum reservatum est necessarium, ut ex culpa, aut negligentia, quæ sit peccatum mortale, mors creaturæ sequatur; quia ubi non est culpa gravis, ibi non est reservatio. Et si cum inadvertentia invincibili non prævisa nec culpabili mors sequeretur, non incurritur reservatio hujus casus. Sic docet me citato P. Emanuel suprâ n. 896.

21. *Procuratio, aut cooperatio ad abortum, vel ad sterilitatem in se, vel in alia persona.*

Nota 21. Procurantes abortum per consilium, auxilium, potum, aut alio modo, incurrunt excommunicationem latam à Xisto V. in Bulla, quæ incipit, Et frænata, quæ moderata fuit in aliquo à Gregorio 14. Videatur in Dialogo tract. 5. cap. 5. num. 34.; à qua excommunicatione absolvi potest vi Bullæ Cruciatæ. Dictam excommunicationem non incurrunt procurantes, aut dantes consilium, vel auxilium ad reddendam sterilem foeminam, quamvis reservationem hujus casus incurrant procurantes tam sterilitatem, quàm abortum. Ad incurrendam reservationem non requiritur, ut abortus sit in effectu secutus, sufficit enim, quòd foemina in hunc finem suam adhibuerit diligentiam, qua adhibita tam ipsa, quàm illi, quorum consilio eam diligentiam adhibuit, dictam reservationem incurrunt; ut dictum est in Dialogo loco cit. num. 35. & advertit P. Murcia in 7. regul. cap. 13. num. 4.

22. *Qui querit occidere suam uxorem animo ducendi aliam: aut suum Maritum, animo nubendi alteri.*

Nota 22. Qui occidit propriam consortem animo, & verbo sibi desponsandi aliam, incurrit impedimentum Criminis, de quo dictum est in Dialogo tract. 6. cap. 8. part. 5. num. 86. verùm ad incurrendum hunc casum reservatum non est necessarium, ut mors in re sequatur; sufficit enim, quòd adhibeantur ad illam media,

per quæ completur effectus sollicitationis ad mortem, de quo reservatio loquitur.

23. *Incestus cum consanguinea, aut affine intra quartum gradum.*

Nota 23. Ad incurrendam reservationem hujus casus non sufficit solum sollicitare consanguineam, aut habere cum ea tactus, oscula, nec copula inchoata, sed requiritur copula consummata.

24. *Copula cum Moniali, aut Religiosa, & cum Religioso, aut Monacho.*

Nota 24. Ad hoc ut peccatum sit reservatum, requiritur pariter, ut copula cum Moniali sit consummata. Et quivis sæcularis habens copulam cum Moniali incurrit reservationem. Attamen, ut eandem incurrat Monialis, necessarium est, ut ejus Monasterium sit Episcopo subiectum; si enim esset subiectum alicui Ordini Regularium, non incurrit hunc casum reservatum; quia Episcopus non potest sibi reservare casus respectu eorum, qui non sunt ejus subditi: Sed possunt Prælati Ordinum sibi reservare hunc casum, ut communiter reservari solet.

25. *Peccatum contra naturam, maxime cum bestiis.*

Nota 25. Nomine peccati contra naturam intelligitur sodomia, pollutio, & bestialitas. Quidquid quo ad pollutionem aliter sentiat P. Emanuel disp. 6. q. 11. num. 884. Et ad incurrendam hanc reservationem

non sufficit tantum tentare pollutionem, sodomiam, & bestialitatem, si in effectu non sequitur feminis effusio: sic sentit mecum P. Emanuel ibid. Notandum est, non esse reservatam pollutionem, licet voluntariam, quando procedit solum à cogitatione, aut voluntate lascivâ; sed requiritur, ut à causis extrinsecis, aut tactibus in se ipso, aut cum tertia persona proveniat. Ita Leander de Murcia explicat. Regulæ Seraphicæ supra cap. 7. cap. 16. n. 1. Emanuel de Concept. citando me ibid. num. 885.

Quamvis dictus P. Fr. Emanuel n. 884. probabilius esse censeat, quod in hoc casu non intelligatur reservata pollutio voluntaria externè procurata, in quo meæ opinioni favet approbando eam probabilem, quando suam contrariam appellat tantum probabiliorē. Sed salva pace, & bonâ tanti viri veniâ fateor, ejus opinionem notabilem generare difficultatem, quam enucleabo in sequentibus propositionibus, in quibus refutabo fundamenta suæ opinionis cui assentiri non possum.

Probat num. 880. Suum assertum ex Decreto Clementis 8. edito anno 1602. 26. Novembris, quod refert Barbosa part. 3. de potest. Episcop. alleg. 50. num. 288. in quo Decreto deciditur, ne Episcopi tam facile ad reservationem casuum procedant, & ut solum sibi reservent atrociores, & graviores, prout judicaverint bono com-

communi convenire, taliter, ut reservatio non sit in destructionem, sed ædificationem.

Quapropter per hujus Decreti allegationem intendit probare, quòd Episcopi non possint sibi reservare pollutionem voluntariam, aut quòd de facto reservata non sit. Existimo tamen, eum nolle probare, quòd pollutio voluntaria reservari non possit: primò; quia est delictum sufficienter grave, ut Episcopi sibi reservare possint. Secundò; quia in Episcopatu Calahorrensi, Archiepiscopatu Burgenfi, & in Episcopatu Pampelonensi reservatur in casu 23. Incestus cum quacumque consanguinea infra quartum gradum, in casu 26. Stuprum, & in casu 28. copula cum filia spirituali ex confessione (est enim valde probabile, quòd hæc circumstantia non mutet speciem, ut notavi super hunc casum in Nota 28. Appendice citata) Sed sic est, quòd pollutio sit his enormius peccatum, & gravius quàm Incestus, ut expressè tenet S. Thomas 2. 2. q. 244. art. 12. in corpor. his verbis: *Quia ergo in viriis, quæ sunt contra naturam, transgreditur homo id, quod est secundum naturam determinatum circa usum venerum, inde est, quòd in tali materia hoc peccatum est gravissimum. Post quod est Incestus: Ergo cum Incestus reservetur, licet minus quid grave quàm pollutio, poterit à fortiori hæc reservari tanquam quid gravius, ex quo*

P. Emanuel inficiari non poterit, quòd pollutio reservari possit, sed neque dicere, quòd de facto non sit reservata: quod probatur; quia supposito, quòd possit reservari, ut pateat, an de facto sit reservata, examinanda sunt verba, per quæ casus reservatur, quæ sunt sequentia: peccatum contra naturam, maxime cum bestiis: quibus in verbis pro indubitato teneo comprehendere pollutionem, & probo sic: quia verba sunt interpretanda secundum propriam significationem Surd. decis. 288. num. 27. quamvis hoc sit in materia odiosa, ut dicit una decisio Rotæ apud Farnacium tom. 1. p. 1. decis. 352. *In materia quantumvis odiosa, non receditur à proprietate verborum:* Deinde: *Quia verba debent intelligi secundum communem usum loquendi, leg. librorum, §. Quod tamen casus, ubi Bart. ff. de leg. 3.* Sed sic est, quòd hæc verba, peccatum contra naturam in toto rigore, & secundum communem loquendi modum significant pollutionem, sodomiam, & bestialitatem: ergo, licet reservatio sit materia odiosa, non potest pollutio excludi, ut in suis verbis non comprehendatur.

Confirmatur ex illo Glossæ arg. in cap. ad audientiam de Decimis: A forma verborum sine certa scientia non est recedendum. Sed sic est, quòd ad comprehendendam pollutionem, sodomiam, & bestialitatem forma verborum sit nominare pecca-

tum contra naturam : ergo , cum synodus in reservatione hujus casus usa fuerit hac verborum forma , quæ proprie significant pollutionem , sodomiam , bestialitatem , nulla ex his debet excludi sine certa oppositæ partis scientia : atqui talis scientia non datur ad excludendam ab iis verbis pollutionem , ergo absque ullo fundamento à reservatione excluditur.

Potest aliquis objicere , quòd , cum Synodus expressè , & in specie nominaverit bestialitatem , dicendo in casu reservato , maximè cum bestiis , eadem videatur , excludere pollutionem . Respondeo negando assumptum ; quia si hoc esset verum , sodomia quoque excluderetur à reservatione , siquidem eam non exprimit ; Sed nemo dicit , nec dicet , quòd sodomia excludatur à reservatione , in hoc casu comprehensa : ergo neque dici debet , nec potest , quòd excludatur pollutio.

Deinde , hoc verbum maximè non est exclusivum , sed ampliativum , ut cum decis. Rotæ , quam allegat Farinacius , notavit Augustinus , Barbosa *tract. de dictionib. verb. Maximè , tract. 197. num. 5. in impressione Leonensi* his verbis : *Statutum loquens , vel disponens aliquid , per verba expellentiæ genus , includit omnes species sub genere comprehensas , etiam quando enuntiatio aliquarum specierum fuit facta , modo fuerit facta cum hac dictione maximè , quæ ampliat* : Sed sic est , quòd verba statuti

synodi Pampelonensis in præsentis casus reservatione genus exprimant , dicendo , peccatum contra naturam : ergo in iis comprehendi debet pollutio , sodomia , & bestialitas , quæ sunt species sub hoc genere contentæ , quamvis aliqua illarum expressa fuerit per hoc verbum maximè , ut exprimitur bestialitas.

Ex dictis patet , pollutionem sufficientem gravitatem , & deformitatem habere , ut possit ab Episcopis reservari ; & secundum textum verborum reservationis de facto esse reservatam in hoc Episcopatu Pampelonensi ; ex quo ruit principale fundamentum opinionis P. Emanuelis n. 880. & 881. dicentis , hoc peccatum non esse reservatum in Episcopatu Pampelonensi.

Probat secundò P. Emanuel suam opinionem , dicendo , quòd in aliis Episcopatibus sint expressè reservata peccata bestialitatis , & sodomix , & in nemine pollutionem reservari ; Sed hoc fundamentum non minus est ruinofum , quàm præteritum : primò ; quia in nullo Episcopatu mihi noto tot casus sunt reservati , quot sunt in hoc , & in Calahorrensi , ejusque Metropoli , ambæ enim Diocæses (excepto uno) habent eosdem casus reservatos numero 31. ergo non erunt verè reservati omnes 31. negatur consequentia ; quia , sicut reservatio pendet à voluntate rationabili Prælatorum , multitudo casuum reservatorum in uno

uno Episcopatu non infert eorundem reservationem in aliis; & casus, cujus reservatio non convenit in una Provincia, necessaria erit in altera. Deinde in aliis Episcopatibus reservatur incestus in primo, & secundo gradu, ut in Episcopatu Tarraconensi casu octavo, in Archiepiscopatu Toletano casu quarto, in Archiepiscopatu Cæsaraugustano casu septimo; in Episcopatu verò Pampelonensi reservatur Incestus usq; ad quartum gradum in casu 23. ergo, licet in aliis Episcopatibus solum bestialitas, & sodomia reservetur, potuit in hoc etiam reservari pollutio. Nec valet dicere, quòd in reservatione hujus casus in Episcopatu Pampelonensi non exprimitur pollutio; quia neque exprimitur sodomia, tamen hoc non obitante tenet eam pro reservata P. Emanuel, & cum ratione: ergo, licet non exprimitur pollutio, debet pro reservata haberi.

Confirmatur, quia hæc verba peccatum contra naturam tantum significant, & ita sunt communia pollutioni, sicut sodomix: Sed sic est, quòd, cum hæc verba significant sodomiam, eam teneat pro reservata P. Emanuel, quamvis non sit in casus reservatione expressa: ergo cum etiã hæc verba significant pollutionem, debet pro reservata haberi, licet non exprimitur suo proprio nomine: Deinde, *diversitas circa eandem rem non debet induci, quia una, & eadem res non debet diverso Jure causari, Lege*

cum quis ades ff. de usucap. & hoc tenet Barbosa in axiomata juris, axioma 74. verb. Diversitas num 4. atqui verba generica: v. g. peccatum contra naturam: sunt eadem, & non diversa ad significandam pollutionem, & bestialitatem: ergo non debet fieri diversum judicium, dicendo, quòd significant in nostro casu sodomiam, non verò pollutionem.

Addit P. Fr. Emanuel num. 883. *Quia nullus, quam viderim, excepto P. Corella expressè asserit sub nomine peccati contra naturam, reservari mollicitem:* Potest esse, quòd P. Emanuel non viderit alium Authorem, quàm P. Corellam, qui typis mandaverit explanationem casuum reservatorum hujus Episcopatus Pampelonensis, nec alterius, in quo reservatur peccatum contra naturam eadem formâ, qua reservatur in hoc Episcopatu. Ego saltem fateor, me vidisse aliquos tractantes de casibus reservatis in communi, in particulari tamen non vidi quemquam explicantem hanc speciem casus, peccatum contra naturam, maxime cum bestiis; nec P. Emanuel citat doctrinam expressam super hunc casum; si enim inveniret Authorem ad suum favorem, ejusdem allegationem puto, non prætermitteret.

Solum refert, quòd, cum in Salamanca R. P. Tyrsum Gonzales (dignissimum Præpositum Generalem Illustris Instituti Societatis JESU) &
Pa-

Patrem Valoys consultaverit, eorum responsum fuerit, quod sub nomine peccati contra naturam non intelligatur pollutio, & hoc idem, ait, tenere dictum Patrem Valoys in M. S. Credo, & consensio, sicut iustum est, quod P. Emanuel in hoc casu verum dicat.

Ego verò pariter dicam hos Reverendos Patres fuisse locutos non de pollutione externè procurata, sed de pollutione voluntaria procedente à solo interno consensu, quæ, ut dixi in principio, non est reservata, siquidem mihi non videtur verisimile, quod, dum hæc verba contra naturam tam pollutionem, quam sodomiam, & bestialitatem significant, affirmassent hi Doctores, pollutionem externè procuratam in iis non comprehendere.

Dices: Hæc verba significant etiam pollutionem voluntariam procedentem à consensu interno, licet externè non sit procurata: ergo pollutio voluntaria procedens ab interno consensu habebitur pro reservata, licet externè procurata non sit; quod est contra nostram doctrinam.

Respondeo, Quamvis hæc verba possent comprehendere pollutionem voluntariam externè non procuratam, non ideo est concludendum, per ea verba reservari; quia verba restringuntur ex verisimili mente disponentis, lege Lucius 3. §. Lucius 2. ff. de legat. 2. leg. creditor §. Lucius ff.

mandat. Sed sic est, quod mens verisimilis reservationis non sit, velle comprehendere pollutionem externè non procuratam: ergo non debet teneri pro reservata. Probatur minor: quia, ut dicit P. Emmanuel ibi num. 885. Quidquid datur externum in hoc casu (quod intelligitur de pollutione voluntaria externè non procurata) non solum mortale non est seclusa relatione ad consensum internum verum eam seclusam, nullum peccatum est. Sed sic est, quod mens Ecclesiæ sit, solum reservare peccata mortalia non interna, sed quæ externè sunt gravia: ergo, cum pollutio voluntaria secluso consensu interno non sit talis, dicendum est, non esse verisimile, in iis verbis eam comprehendere, quamvis eorum significatio ad eandem extendi posset.

26. *Vi violans Virginem.*

Nota 26. Si illa spontè consentit, & permittit absque vi se violare, probabiliter non committitur stuprum, ut dictum est in Dialogo tract. 6. cap. 4. num. 23. nec incurritur huius casus reservatio.

27. *Copula cum Æthiopissa, aut Hebræa.*

Nota 27. Qui habet copulam cum Æthiopissa, aut Hebræa præter peccatum contra sextum Præceptum peccat contra virtutem Religionis. Sanchez lib. 7. de Matrim. disp. 5. n. 12. & alii, non verò ille, qui peccaret

caret cum Hæretica, nec talis incur-
reret reservationem hujus casûs.

28. *Qui habet copulam cum ea, quam baptizavit, aut cujus confessionem ex-
audivit.*

Nota 28. Propter cognitionem spirituales, quæ contrahitur inter baptizantem, & baptizatum, cõmittitur Incestus per copulam cum tali persona, & est circumstantia mutans speciem in confessione necessario explicanda. Attamen, licet aliqui velint, idem sentiendum de habente copulam cum ea, cujus confessionem exaudivit; nihilominus est probabile, solum esse circumstantiam aggravantem non necessario in confessione explicandam. Ita cum Vasquez, & aliis tradit Diana part. 1. tract. 7. resol. 12. Verum indubium est, talem incurrere reservationem hujus casûs; sicut etiam ille, qui habuit copulam cum ea, quam baptizavit: per nomen baptizans non intelligitur Patrius, qui, quamvis habeat copulam cum illa, quam ex baptismo elevavit, non incurrit reservationem, benè verò administrans Sacramentum; quia reservatio est materia odiosa, adeoque non amplianda, sed restringenda.

29. *Incendarius, antequam denuntietur, & publicetur pro tali; quia post publicationem Papæ reservatur.*

Nota 29. Incendarii vocantur illi, qui subministrant ignem, & accendunt messes, campos, possessiones, domus &c. Et similes juxta commu-

nem DD. contra Bonacinam apud Dianam p. 9. tract. 8. resol. 10. non incurrunt ipso facto excommunicationem majorem, sed Episcopi eos excommunicare tenentur, & declarando eos excommunicatos censura manet Papæ reservata: Si enim Episcopi eos non excommunicant, incurrunt poenam suspensionis à Pontificalibus per integrum annum ex cap. pessimam 23. q. 8. Incurrunt tamen ipso facto Incendarii reservationem hujus casûs; non illi, qui ex negligentia (quamvis culpabili) accendunt domus, messes, possessiones &c. Nec qui arbores ad transplantandum, & sibi proficiendum furantur. Ita Barbosa 3. p. alleg. 51. num. 84. Palautom. 3. tract. 23. disp. unica punct. 15. num. 8. Solum ergo illi, qui ex malo fine, & ex proposito sunt incendarii, reservationem hujus casûs incurrunt.

30. *Furtum rei sacræ, vel ex Ecclesia.*

Nota 30. Res sacra dicitur illa, quæ cultui divino est dicata: v. g. vasa Altaris, vestes sacræ &c. In hoc casu dubium est, utrum furari in Ecclesia rem non sacram, nec sub Ecclesiæ custodia depositam sit casus reservatus; videtur enim durum, hoc affirmare, cum sit probabile, non esse Sacrilegium furari in Ecclesia rem non sacram, nec sub ejus custodia depositam. Ita Fagundez in 2. præcept. lib. 4. num. 9. & 42. Plerique alii. Nihil-

hilominus manendo in sensu textûs casûs reservati, qui cum particula disjunctiva dicit, furtum rei sacræ, vel ex Ecclesia, dicendum erit, quòd quòdcumque furtum commissum in Ecclesia, sive sit rei sacræ ejusdem Ecclesiæ, sive non sacræ, & ad particularem aliquem spectantis, pro reservato intelligatur: Deinde; quia in sequenti casu reservatur furtum bonorum Ecclesiæ: ergo reservatio hujus casus, qui est distinctus à sequenti, loquitur de quocumque furto in Ecclesia commissio, sive sit res Ecclesiæ, sive non. Insuper; quia est etiam probabile, quòd furari in Ecclesia rem ad eandem non spectantem sit sacrilegium. Ita Layman lib. 5. tract. 10. cap. 7. num. 18. Suarez, & alii. Tandem non est necessarium, ut sit Sacrilegium id, quod reservatur; contrarium tenet P. Emanuel supr. num. 887. dicendo, non esse casum reservatum furari in Ecclesia rem, quæ non est Ecclesiæ, nec sub ejus custodia deposita.

31. *Usurpatio bonorum, & decimarum Ecclesiæ, & personarum Ecclesiasticarum.*

Nota 31. Bona Ecclesiæ vocantur non solum illa, quæ ipsimet Ecclesiæ serviunt; Sed etiam ejus fructus, primitiæ, possessiones, prædia &c. Et furtum cujuscumque rei ex istis est casus reservatus. Difficultas hujus casus est in illis verbis, & personarum Ecclesiasticarum; an solum furari

earum decimas sit reservatum, vel etiam alia bona ad proprium earum usum spectantia ut est reservatum furari quòdcumque Ecclesiæ bonum? mihi non videtur verisimile, hanc legem esse ita rigorosam, ut furtum, vel pecuniæ, vel cujuscumque substantiæ Ecclesiasticis assignatæ reservare intendat; quia reservatio cadit super illa peccata, quæ specialem habent gravitatem; ut notat Concil. Trident. Sess. 14. cap. 7. nec habetur pro re adeò gravi, quòd illa bona vel ad Ecclesiasticos, vel ad sæculares spectent; nisi illa bona Ecclesiasticorum essent decimæ; quare censeo, quòd furari Ecclesiasticis decimas sit casus reservatus, non verò auferre alia eorum bona. Quamvis P. Emanuel supra num. 888. sentiat, non esse casum reservatum furari Ecclesiasticis decimas, sed solum eas usurpare; quia dicit, quòd inter furari, & usurpare sit magna diversitas.

§. III.

Casus reservati in Synodo

Archiepiscopatus Burgenfis, cap. 9. de Pœnitentiis, & Remissionibus, sunt iidem, qui sunt in Episcopatu Pampelonensi; unicum ultra illos habet Archiepiscopatus, qui est sequens.

1. *Publicus Usurarius.*

Nota 32. Unum notorium vocatur Juris, aliud facti. Notorium Juris est, quando quis fuit punitus, aut à Judice competente pro malefactore

re declaratus. Circa notorium facti sunt variae Doctorum opiniones, sed communior est, quod, quando delictum est in majori parte vicinitatis, aut Populi notum, dicatur notorium notoreitate facti. Videatur Barbosa de potest. Episcop. alleg. 39. num. 20. & seq. Si alterutro ex his modis usurarius sit publicus, incurrit reservationem huius casus; neque est necessarium ad hanc reservationem, ut usura publice in conspectu multorum committatur; imò, quando est notorium, eum esse usurarium, quæcumque usura postmodum ab eodem commissa, etiam quomodocumque occulta, erit reservata.

§. IV.

Casus reservati in Episcopatu

Calahorrensi sunt iidem, qui in Pampelonensi, excepto primo reservante hæresim: quæ non est reservata in hoc Episcopatu, cum in eo Tribunal Inquisitionis vigeat, cui est hæresis reservata: quamvis autem hoc non obstante reservari posset hæresis in dicto Episcopatu quo ad peccatum, ut est reservata in Synodo

Pampelonensi, tamen non reservatur attentâ Sacrâ Inquisitione ibi existente.

§. V.

Casus Reservati in Episcopatu

Taraconensi. Verum quidem est, non inveniri Synodos huius Episcopatus, novi tamen à persona docta, & fide digna, casus reservados in iis esse sequentes.

1. *Incendarii domorum, aut fructuum, & consilium, aut auxilium ad id præstantes.* Videatur Nota 29.

2. *Peccatum, pro quo pœnitentia publica imponi solet, quale est peccatum scandalum.*

Nota 33. Pœnitentia est triplex; una est solemnitas, altera publica, & tertia Sacramentalis. Solemnitas est illa, quæ in primitiva Ecclesia pro enormibus quibusdam peccatis cum variis caremoniis imponebatur, & hoc modo pœnitentiatus reddebatur infamis, & irregularis. Hæc pœnitentia non est amplius in usu, ut dicit Bassæus in Florib. Theolog. verb. Pœnitentia 1. num. 8. Pœnitentia publica est illa, quam Iudex in foro Ecclesiastico imponit: v.g. imponendo alicui, ut stet ad portam Ecclesiæ nudipes cum candela in manu. Hanc pœnitentiam solet imponere Sacrum Tribunal Inquisitionis illis, qui fidem per formalem hæresim contemnant, aut per culpas, quæ sapiunt hæresim: Episcopi etiam solent aliquando similes imponere. Pœnitentia Sacramentalis est illa, quam Confessarius Pœnitenti in confessione imponit, de qua diximus in Dialogo in fine tract. 9. Per peccatum scandalum hic non intelligitur præcisè id, quod tendit, & causat ruinam proximi sollicitationibus, malo exemplo, aut verbis, de quo dictum fuit in Dialogo tract. 5. cap. 7. num. 56. Sed peccatum scandalum vocatur hic illud, quod

quod est publicum, & notorium, admirationem, & notam in populo pariens: v. g. qui publicè vivit in inimicitis, concubinato, vel publico latrocinio. Hæc peccata publicè scandalosa sunt illa, quæ in hoc casu reservantur, non autem occulta; quia propter peccata publica, non verò propter occulta solet imponi poenitentia publica.

3. Blasphemia publica.

Nota 34. De blasphemia dictum est in Dialogo cap. 2. & est duplex, una est hæreticalis, altera non hæreticalis: Hæreticalis est illa, cujus verba continent aliquam hæresim: v. g. si quis dicat: non est possibile, quòd Deus sit misericors, cum me ita exagitet. Hujus blasphemiæ hæreticalis iudicium pertinet ad Tribunal Inquisitionis. Blasphemia non hæreticalis est illa, quæ in se non continet hæresim: v. g. ad despectum Dei volo hoc, vel illud facere: Hujus iudicium, si est publica, spectat ad Episcopos. Ita cum aliis Barbosa de potest. Episcop. part. 3. alleg. 15. num. 95. Blasphemia publica reservatur in hoc casu, tunc autem erit publica, quando similia verba dicuntur ante sex personas, non filios, aut servos, sed extraneos; Ita Diana part. 10. tract. 14. resol. 62.

4. Homicidium voluntarium, & mutilatio realis alicujus membri.

Nota 35. De spectantibus ad homicidium voluntarium dictum est

suprà in Nota 19. quo ad mutilationem verò membri dico, abscindentem illud tam alteri, quàm sibi metipsi incurrere reservationem; quia casus non distinguit abscissionem propriam, vel alienam: Et ubi lex non distinguit, nec nos distinguere debemus. Ille verò, qui alterum vulnerat baculo, ense, aut quocumque alio instrumento, nisi mutilet, aut occidat, non incurrit casum reservatum. Quando ob mutilationem membri incurritur irregularitas, vide Dianam part. 3. tract. 15. resol. 20. p. 4. tract. 2. resol. 26. & p. 9. tract. 7. resol. 21. & part. 10. tract. 13. resol. 11. & 28.

5. Qui falsificat scripturas, aut reificat falsum, vel qui veritatem in præsentia proprii Judicis occultat.

Nota 36. De peccato falsificationis scripturarum dictum est in Nota 19. quo ad occultationem verò veritatis ante Judicem dico, nisi aliquis interrogetur legitime, non obligari ad dicendam veritatem, videatur id, quod dictum fuit in Dialogo tract. 2. cap. 1. Et de modo, quo in hoc casu quis uti possit amphibologia, vide tract. 10. in explicatione Propositionum 26. & 27. Dico ulterius, si occultatio veritatis non sit de substantia causæ, non incurritur hujus casus reservatio. Ita Barbosa de potest. Episcop. part. 3. alleg. 51. num. 34.

Et in numeris præcedentibus, & subsequentibus fusè tradit, quibus in casibus excusatur à reservatione, qui veri-

veritatem in iudicio non aperit. vide ibi.

6. *Raptus Virginis.*

Nota 37. Hunc casum reservatum non incurrit, qui vi surripit foeminam maritatum, viduam, aut solutam non Virginem; sed solum, qui surripit Virginem; ad hoc autem, ut sit raptus, & casus reservatus, necessarium est, ut hoc vis fiat: quia si foemina in raptum consentit, non est peccatum raptus, nec incurritur reservatio. Videatur id, quod dictum est in Dialogo tr. 6. cap. 4. n. 23.

7. *Procuratio abortus securo effectu.*

Nota 38. Circa abortum videatur Nota 21. Advertendum tamen est, quod ad incurrendum hunc casum in Episcopatu Pampelonensi sufficiat, ut diligentia adhibeatur ad causandum abortum, quamvis effectus non sequatur, ut videre est in Nota 21. Sed in hoc Episcopatu non sufficit adhibere diligentiam, sed necessarium est ad incurrendam hanc reservationem, ut in effectu abortus sequatur, sicut ipsemet casus admonet.

8. *Incestus in primo & secundo gradu.*

Nota 39. In Episcopatu Pampelonensi reservatur incestus usque ad quartum gradum. Videatur Nota 23. in hoc vero Episcopatu incestus in tertio & quarto gradu non reservatur, sed solum in primo, & secundo.

9. *Notabilis vulneratio Genitorum.*

Videatur Nota 18.

Nota 40. Advertendum est, ibi re-

servari quamcumque Genitorum percussione qua sit peccatum mortale: in hoc vero Episcopatu non sufficit percussio, licet sit peccatum mortale, nisi sit notabilis ut casus dicit.

10. *Adulterantes pondera & monetas.*

Nota 41. Hic casus non loquitur de falsificantibus mensuras, sed de adulterantibus pondera, & monetas; quamvis enim eadem paritas in utroque casu currat, nihilominus in odiosis (ut est reservatio) non fit extensio ex identitate rationis ab uno casu ad alterum; Sicut cum Salas, Portel, & aliis dicit Diana part. 1. tract. 10. resol. 36. Nec incurrunt reservationem hujus casus qui ponderibus, aut monetis jam falsificatis utuntur, sed solum, qui eas cudunt: v. g. qui facit pondus injustum, aut dolosum, vel qui minuit, aut cudit monetas falsas; ut docet Castrus Palaus part. 4. tract. 23. disp. unica punct. 15. num. 9. Hic autem suppono, utentes ponderibus, aut monetis vitiosis peccare cum obligatione restitutionis, & solum dico, non fore casum reservatum.

11. *Qui exponunt proles ad loca pia, cum soli educare possint.*

Nota 42. Hic casus solum loquitur de parentibus prolium expositarum, & non de illis, qui ex ordinatione eorum eas portant, & exponunt; quia casus dicit de illis, ad quos proles educare pertinet; quod autem ad parentes pertineat, clarum est. Quotiescumque parentes excusantur à pec-

peccato mortali in expositione prolium, excusantur pariter à reservatione hujus casus. Si Proles non exponuntur ad pia loca, sed ad fores domorum particularium, sentit Barbosa ubi supra alleg. § 1. num. 147. in fine. non fore casum reservatum; quia Textus hujus casus solum dicit de locis piis. Ego verò cum distinctione hoc verificari existimarem, nempe, quando Parentes exponentes proles ad loca non pia subministrant iisdem alimentum, & custodiam, ut benè educantur, & custodiantur: quòd, si verò eas ibi relinquant absque hac subministratone ex quo tandem ad hospitale deveniant, vel in hunc finem, ut inde ad hospitale portentur, tunc non dubito, quin parentes hunc casum incurrant, cum ratio formalis reservationis ad hoc impediendum tendat.

12. Abutentes rebus sacris per artes magicas, incantationes, superstitiones & aliam maleficia.

Videatur Nota 3.

§. VI.

Casus Reservati in Archiepiscopatu Toletano.

1. Parochi, aut Beneficiati obligantes, vel inducentes Parochianos alterius Parochie, ut ex ea ad propriam transeant.

Nota 43. Si Parochiani, quos inducunt, essent ita pauperes, miserabiles, ut ex illorum permanentia nec in vi-

ta, nec in morte ulla sequeretur Parochie utilitas, non judico, Parochos inducentes incurrere reservationem hujus casus, qui, ut videtur, respicit nocumentum temporale seu lucrum cessans alteri Parocho ex Missarum, suffragiorum, & oblationum translatione.

2. Occupantes aut retinentes bona Ecclesie, vel impediens exigentiam reddituum Ecclesiasticorum, aut expeditiorem suorum fructuum.

Videatur Nota 30. & 31.

3. Non satisfaciens Præceptis Ecclesie tempore ab ea determinato, & in Constitutionibus Synodalibus assignato.

Nota 44. In aliquibus Episcopatibus est lata excommunicationis sententia contra eos, qui suo tempore Præcepto annuæ Confessionis, & Communionis non satisfaciunt: in his ergo Episcopatibus incurritur excommunicatio, in hoc verò Toletano reservatio hujus casus.

4. Copula carnalis cum Religiosa Professsa, aut cum consanguinea, aut affine in primo, & secundo gradu, aut cum ea, cujus confessionem exaudivit.

Videatur Nota 23. 24. 28. & 38.

Nota 45. Hic obiter notandum est, si Religiosa sit Novitia non incurrere casum reservatum per copulam cum ea: tum quia Novitiæ in odiosis non comprehenduntur sub nomine Religiosarum: tum quia ipsemet Textus hujus casus exprimit, debere esse Religiosam Professsam.

5. Pec-

5. Peccatum nefandum, vel bestialitas.

Videatur Nota 25.

6. Perjurium factum in præjudicium tertii.

Videatur Nota 36.

7. Blasphemus publicus.

Videatur Nota 34.

8. Incantatores superstitiosi, aut venefici.

Videatur Nota 2.

9. Falsificantes quodcumque instrumentum publicum.

Videatur Nota 17.

10. Injicientes manus violentas in eorum Parentes.

Videatur Nota 18.

§. VII.

Casus Reservati in Archiepiscopatu Casaraugustano.

1. Incendarii domorum, messium, & aliarum rerum, & ad hæc auxilium subministrantes.

Videatur Nota 29.

2. Peccatum grave, quod meretur poenitentiam publicam ex Lege.

Videatur Nota 33.

3. Homicidium voluntarium, aut mutilatio membrorum.

Videatur Nota 19. & 35.

Nota 46. Notandum est, quòd imperans homicidium, aut ad id consilium, vel auxilium præbens non incurrat casum reservatum in hoc Archiepiscopatu, nec in Episcopatu Tarraconensi; quia in nullo horum de

hoc fit mentio; & poena, quæ male facientibus imponitur, non comprehendit consilium præbentes: ut patet ex cap. ult. de Poenit. in 6. & hoc adducit P. Caspensis tom. 2. tract. 25. disp. 1. sect. 5. num. 59. Sed in Episcopatu Pampelonensi consilium, vel auxilium ad homicidium est reservatum.

Videatur Nota 19.

4. Falsificatio scripturarum, & testificatio falsi, mendacium, aut occultatio veritatis, dum quis legitimè interrogatur.

Videatur Nota 17. & 36.

5. Raptus Virginum.

Videatur Nota 37.

6. Procuratio abortus secuto effectu.

Videatur Nota 21. & 38.

7. Incestus in primo, & secundo gradu

Videatur Nota 23.

8. Falsificatio ponderum, mensurarum, aut monetarum.

Videatur Nota 41. Advertendum tamen est ibi solum esse sermonem de falsificante pondera, aut monetas, hic verò etiam de falsificante mensuras.

9. Decimæ retentæ.

Videatur Nota 31. Et id, quod circa decimas dictum est in Dialogo tract. 7. cap. 11. num. 205.

§. VIII.

Casus Reservati in Archiepiscopatu Valentiano.

1. Peccatum Sodomice.

Videatur Nota 15.

2. *Sacrilegium ex effusione seminis, vel sanguinis in loco sacro.*

Nota 47. Quando effusio seminis in loco sacro non est sacrilega, neque erit casus reservatus; quando autem sit, vel non sit Sacrilegium, videatur in Dialogo tract. 6. cap. 7. num. 37. Hoc idem dicitur de effusione sanguinis, quæ non est casus reservatus, nisi sit sacrilega, quando verò non sit, videatur in Diana part. 6. tract. 6. resol. 24. 25. 26. 27. & 47. & part. 21. tract. 2. resol. 58. & tract. 8. resol. 23. & tract. 5. resol. 44.

3. *Homicidium voluntarium patratum per se, vel per tertiam personam ad id consilio, aut auxilio inductam.*

Videatur Nota 19. & 45.

4. *Incestus, ubi est necessaria dispensatio.*

Nota 48. Incestus usque ad quartum gradum consanguinitatis, aut affinitatis est hic reservatus; quia in omnibus his gradibus necessaria est dispensatio ad contrahendum Matrimonium.

Videatur Nota 23.

5. *Vulneratio Parentum.*

Videatur Nota 18.

6. *Procuratio abortus.*

Videatur Nota 21.

7. *Contractus Matrimonii Clandestini.*

Nota 49. Præter peccatum grave, quod contrahendo Matrimonium Clandestinum committitur, & reservationem, quæ incurritur, Matrimo-

nium sic contractum est nullum: ex Tridentino Sess. 24. cap. 1. de reform.

8. *Incendium Ecclesiæ.*

Videatur Nota 29. Notandum etiam est breviter, quod in hoc Archiepiscopatu non sit casus reservatus incendium messium, & aliarum rerum, sed solum incendium Ecclesiæ reservatur.

9. *Falsus testis, qui in iudicio jurat.*

Videatur Nota 36.

§. IX.

Casus Reservati in Episcopatu Secontiano.

1. *Homicidium voluntarium.*

Videatur Nota 19.

2. *Blasphemia.*

Videatur Nota 34.

3. *Violatio Religiosa.*

Nota 50. Si Religiosa non esset Virgo, non erit peccatum reservatum habere cum ea copulam; quia non violabitur. Nec incurrit hunc casum reservatum, qui violat Virginem non Religiosam. Quamvis Religiosa voluntarie ad peccatum consentiat, erit casus reservatus, & licet non sit stuprum: quia hic non reservatur stuprum, sed ablatio integritatis naturalis, quæ etiam posito ejusdem consensu amittitur: ergo &c.

4. *Injiciens manus violentas in Parentes.*

Videatur Nota 18.

5. *Procuratio abortus.*

Videa-

Videatur Nota 21.

6. *Matrimonium Clandestinum.*

Videatur Nota 49.

7. *Perjurans in iudicio, aut alios ad hoc inducens.*

Videatur Nota 35.

8. *Sodomia, & bestialitas.*

Videatur Nota 25.

9. *Incestus.*

Debet intelligi usque ad quartum gradum; quia in omnibus his reperitur malitia incestus.

10. *Incendium domorum, messum, & Ecclesiarum, Monasteriorum, & sacrorum locorum.*

Videatur Nota 29.

11. *Falsificatio litterarum Apostolicarum, & Episcoporum.*

Videatur Nota 17.

12. *Omnes species superstitionum, magiarum, & divinationum.*

Videatur Nota 2.

13. *Sacrilegium ex furto, & percussione sacrilega.*

Nota 51. In opinione dicente, non esse sacrilegium furari in loco sacro, aut rem non sacram: v. g. crumenam, aut vestem huius, vel alterius particularis personæ, hoc furtum non erit casus reservatus; quia non erit sacrilegium, quod exigit Textus huius casus. Videatur Nota 30.

Sed in opinione contraria dicente, omne furtum parratum in Ecclesia esse sacrilegium, erit absque dubio casus reservatus: Percussio sacrilegia est illa, quæ Clerico, aut Monacho

infigitur, de qua tractat Canon, Si quis suadente Diabolo: nos verò loquimur in Dialogo tract. 5. & 6. & præter excommunicationem maiorem ipsi annexam, est etiam peccatum percussione reservatum Episcopo Secontinuo.

§. X.

Casus Reservati in Archiepiscopatu Hispalensi.

1. *Excommunicatio major, à Jure, vel ab homine.*

Nota 52. Excommunicatio à Jure est illa, quæ fertur per præceptum in statuto, aut lege non contentum. Excommunicatio à Jure durat, quamvis moriatur ille, qui eam tulit. Quæ est ab homine, cessat per mortem, aut vacationem officii Legislatoris.

Videatur Nota 16.

2. *Homicidium voluntarium.*

Videatur Nota 19.

3. *Sacrilegium.*

Videatur Nota 46.

4. *Sortilegium.*

Videatur Nota 2.

5. *Matrimonium Clandestinum.*

Videatur Nota 49.

6. *Usura.*

Videatur Nota 32.

In hoc Archiepiscopatu non requiritur ut sit publicus usurarius.

7. *Renuevos.*

Nota 53. Per Renuevos intelliguntur furculi, quos emittunt quædam arbores Hispalis mori nominata, quæ

rum foliis nutriuntur bombyces : & furtum harum Renuèves est ibi casus reservatus : cujus reservationis causa debuit esse sine dubio nimius excessus in his furtis multiplicandis.

Hanc explicationem posui pro hoc 7. casu in Archiepiscopatu Hispalensi reservato , cùm mihi dictum fuerit ab aliqua illius Patriæ personâ , hoc modo intelligi debere per nomen Renuèves ; postmodùm verò mihi scriptum fuit , non debere ita intelligi , sed per hoc verbum significari dare triticum antiquum pro novo , quod est materia usuræ ; propter nimiam distantiam non potui in cognitionem veritatis venire ; qui excipiunt confessiones in hoc Archiepiscopatu , poterunt scire , aut informari , quid per hoc verbum Renuèves intelligatur.

8. Decima retenta.

Nota 54. Advertendum est ultimò , quòd quivis Confessarius approbatus sine ullo Privilegio absolvere possit à casibus reservatis aliorum Episcopatum ; dummodò non sint reservati in hoc Episcopatu. Idem dico de reservatis in hoc Episcopatu , qui absolvi poterunt in alia Diocesi , ubi non sunt reservati. De Peregrinis tenent aliqui DD. apud Dianam part. 11. tract. 2. resol. 48. quòd , si quis in sua Diocesi in aliquem casum reservatum incidit , possit absolvi in alia Diocesi , ubi non est reservatus , & hoc à quocumque Confessario approbato. Ego pariter essem hujus opinionis , si fiat sermo de

vagabundis , & certum domicilium non habentibus ; sed de Peregrinis mihi videtur res aliquantulum dura : primò ; quia peregrinatio non dat Sacerdoti jurisdictionem , licet alias peregrinus ratione peregrinationis à Legibus propriæ Diocesis eximi possit. Secundò , quia hoc modo frustranea esset Episcoporum reservatio ; quia quivis posset ad Diocesim extraneam pergere , ibique confessionem deponere. Eadem difficultas occurrit in opinione aliorum DD. apud Dianam ubi suprâ. Dicentium , quòd ille , qui habet facultatem absolvendi à casibus reservatis in uno Episcopatu , possit absolvere Peregrinum , qui in eo aliquem commisit. Quia , si Peregrinus est sub aliena Jurisdictione , quomodo Confessarius diversæ Diocesis eum absolvere poterit?

§. XI.

Casus reservati in Episcopatu

Segoviensi in ultima Synodo ab Illustrissimo Domino Domino Fr.

Francisco Araviensi Anno 1648. celebrata , quosque Synodalis re-

fert Tit. 5. Constitutione 5. pagina 43.

1. Incendiarii , qui voluntariè , & scienter incendunt domus , aut possessiones alienas.

Nota 55. Reservationem hujus casus non incurrit , qui absque sua culpa res alienas incendit ; quia talis non facit voluntariè ; neque , qui hoc facit ex ignorantia , quamvis crassa , quod col-

colligitur ex verbo scienter, ut dictum est supra Nota 8. videatur etiam Nota 29.

2. *Impositio Pœnitentia solemnis.*

Nota 56. Notandum est, in constitutionibus Synodalibus hæc verba: Casus reservati, & peccata reservata diversum quid importare; quia dum in iis dicitur, peccata reservata, intelligitur, quod Confessariis particularibus jurisdictio ab eis absolvendi denegetur; sed dicere, casus reservati, licet etiam hæc verba possent comprehendere formalitatem peccatorum reservatorum; potest tamen intelligi alio modo: id est, ut nullus inferior se imiscet in talis rei dispositionem; & in hoc sensu hic secundus casus reservatus intelligi debet, qui dicit, impositio Pœnitentiæ solemnis; hic enim non reservatur peccatum, sed casus; & est idem, ac dicere, ut nullus, nisi Episcopus, aut ejus Vicarius Generalis sibi præsumat imponere pœnitentiam publicam pro peccatis. Verum non prohibetur, quod Confessarius possit Pœnitenti dare consilium, ut publicè faciat disciplinam usque ad sanguinem, aut portet Crucem super humeros, aut nudipes in aliqua Processione incedat. Quod ergo in hoc casu prohibetur, est, ne Confessarius privatus imponat pœnitentiam cum solemnitate à Jure præscripta faciendam.

3. *Blasphemia etiam non hæreticalis.*

Nota 57. Blasphemus publicus, &

consuetudinarius debet denuntiari ad S. Tribunal Inquisitionis, ut dictum est supra tract. 2. cap. 2. num. 30. Ille verò qui profert aliquam blasphemiam, licet non sit hæreticalis, nec publica, nec ex consuetudine, id est, quamvis non habeat habitum blasphemandi, incurrit reservationem hujus casus.

Videatur Nota 34.

4. *Irregularitas contracta ex delicto occulto, aut homicidio casuali.*

Nota 58. Una irregularitas procedit ex defectu, altera ex delicto; illa, quæ procedit ex defectu, est, quam contrahunt filii spurii, & alii similes, & ejus dispensatio est Papæ reservata; illa verò, quæ procedit ex delicto, cum sit probabile, eam esse censuram, est reservata Episcopo, exceptâ illâ, quæ procedit ex homicidio voluntario; quia hæc est Papæ reservata. Notandum etiam est, quod, quando in hoc casu reservatur Episcopo irregularitas procedens ex homicidio casuali, homicidium debeat esse peccatum mortale, secus verò non erit casus reservatus.

5. *Falsificatio litterarum.*

Videatur Nota 17.

6. *Usurarius publicus.*

Videatur Nota 23.

7. *Omne Sacrilegium.*

Nota 59. Res ardua est hæc, quod in hoc casu omne Sacrilegium reservetur, sive sit contra rem, sive contra personam, sive contra locum sacrum, & quod quodlibet peccatum

K k k 2

grave

grave externum contra votum castitatis, aut contra aliud votum commissum, aut quodcumque aliud sacrilegium sit casus reservatus; quia hoc peccatum nimis frequenter committi solet, attamen, cum Synodalis dictione universali utatur, dicendo, omne Sacrilegium, necessarium est inferre, omne Sacrilegium reservatum debere intelligi, siquidem verba ita significant, quia etiam omne Sacrilegium reservari possit; ut reservatum magis expresse in Episcopatu Salmaticensi casu 4. ubi videri potest §. 12. sequenti.

8. *Qui violat libertatem Ecclesiasticam, aut vi extrahendo ex Ecclesia aliquem, qui illuc refugit, aut Ecclesiam, vel Clericis aggravia, aut indebitas vexationes imponendo.*

Nota 60. Poenae, quas incurrunt facientes statuta contra immunitatem Ecclesiae, & extrahentes ex ea aliquem delinquentem, videri poterunt in 2. part. hujus praxistract. 15. cap. 1. n. 11. Præter hoc, est peccatum reservatum in hoc Episcopatu violare dictam immunitatem in duobus casibus relatis, scilicet, quando vi extrahitur aliquis delinquens, aut imponuntur Clericis, aut Ecclesiae vexationes indebitae; in aliquibus autem casibus referendis loco citato 2. part. num. 12. demonstrabo, Sacrum immunitatis non prodesse delinquentibus, in his casibus non erit peccatum reservatum, extrahere eos ex Ecclesia.

9. *Particidium, nempe, quando filius occidit Patrem, vel Matrem voluntarie, vel ex negligentia culpabili.*

Videatur Nota 18. & 21.

10. *Sortilegium, vel Magia.*

Videatur Nota 2.

11. *Matrimonium Clandestinum.*

Videatur Nota 49. 12. *Incestus.*

Videatur Nota 23. & 69.

13. *Peccatum concubitus nefandi, & contra naturam.*

Nota 61. In hoc casu non reservatur pollutio, licet sit peccatum contra naturam; quia, quamvis casus dicat concubitus nefandus, & contra naturam, conjunctio, & quæ est copulativa, facit, ut hæc verba, contra naturam, super peccatum nefandum cadant: ut autem hoc sit reservatum, debet esse consummatum: quare copula inchoata in vase naturali non erit reservata, neque tactus impudici in eodem vase præpostero.

14. *Quando quis obligatur ad restitutionem quantitatis excedentis centum regales, & nescit personam, cui sit facienda restitutio, in tali casu Episcopus ordinare debet, cui sit danda, & quomodo expendenda talis quantitas.*

Nota 62. Hic casus loquitur in terminis de casu reservato, & non de peccato reservato secundum id, quod dictum est in Nota 50. Sed advertendum est, hic non prohiberi, quod in hoc casu, quo loquitur casus reservatus, possit Confessarius dare consilium Poenitenti, ut cum Bullis composi-

positionis satisfaciatur quantitati aliis debita, si ignoretur Dominus, quamvis excedat centum regales, quia privilegium Bullae compositionis conceditur à Summo Pontifice, quod est Episcopi Superior, & reservatio ab Episcopo facta ob stare non potest, quin facultas in dicta Bulla à Sua Sanctitate concessa suum sortiatur effectum.

S. XII.

Casus reservati in Episcopatu

tu Salmaticensi in sua ultima Synodo ab Illustrissimo Domino Domino Petro Carillo de Acugna Anno 1654. celebrata, & quos Synodales Constitutiones hujus Episcopatus referunt lib. 5. tit. 6. Constit. 5. pag. 244.

1. *Hæresis occulta.*

Videatur Nota 1. & id, quod circa absolutionem hæresis dicam in 2. part. hujus praxis tract. 17. in explicatione Proposit. 4. ab Alexandro VII. damnata.

2. *Incendium domorum, pan. & aliarum rerum studio factum, & ad id adjuvantes antequam dictum delictum denuntietur, & publicetur.*

Circa incendiarios videatur Nota 29. circa consilium videatur Nota 19. & circa verba studio factum videatur Nota 55. & ibi citat.

3. *Sortilegium, aut incantatio, aut Necromantia, qua fiunt circuli, aut invocantur demones pro quacumque re.*

Videatur Nota 2.

4. *Sacrilegium quocumque modo commissum.*

Videatur Nota 59.

5. *Falsificatio scripturarum, aut testimonium.*

Videatur Nota 17.

6. *Violatio immunitatis libertatis Ecclesiae.*

Videatur Nota 14. & 60.

7. *Blasphemia publica.*

Videatur Nota 34. & 57.

8. *Proles ex negligentia culpabili opprimentes retinendo eas secum in lecto, aut alio modo.*

Videatur Nota 10.

9. *Reventio aut usurpatio decimarum.*

Videatur Nota 31.

10. *Homicidium voluntarium, aut mutilatio membrorum & auxilium, aut consilium ad id præstitum, quo ad peccatum.*

Videatur Nota 19. & 35.

11. *Susceptio Ordinum per saltum, aut cum licentia falsa, vel furtiva.*

Videatur Nota 12. & 13. & circa susceptionem Ordinum cum licentia falsa videatur id, quod dicam in 2. part. hujus praxis tract. 12. cap. 1. num. 23.

12. *Humatio cadaveris alicujus noti excommunicati, interdicti, aut manifesti usurarii in loco sacro.*

Videatur Nota 4.

Usura publica.

Nota 63. Videatur Nota 32. & advertendum est, quod ibi, quamvis usura sit occulta, sit peccatum reservatum, quando subjectum est publicus usurarius; hic verò non sufficit, quod

quod subjectum sit publicus usurarius, sed etiam necessarium est, ut usura sit publica, ad hoc, ut sit peccatum reservatum, ut conſtat ex Textu hujus casus.

14. Procuratio abortus, aut sterilitatis muliebris, aut quando ipsamet eandem sibi procurat.

Videatur Nota 21.

15. Quando Uxor querit occidere suum Maritum, aut Maritus uxorem ad aliud Matrimonium contrahendum.

Videatur Nota 22.

16. Copula cum Religioso, aut Religiosa.

Videatur Nota 24.

17. Copula cum filia spiritali.

Nota 64. Textus hujus casus est difficilis; quia nomine filiae Spirituales potest intelligi tam persona Confessario baptizata, quam Poenitens, cujus confessionem exaudivit, & cum reservatio sit odiosa, videtur restringenda ad copulam in primo, non secundo sensu sumptam; Sed cum verba filia spiritalis sint communia ad significandam tam unam, quam alteram, dicendum erit, copulam carnalem in utroque sensu sumptam, esse casum reservatum.

Videatur Nota 28.

18. Copula cum infideli.

Videatur Nota 27.

19. Incestus.

Videatur Nota 23.

20. Peccatum contra naturam.

Videatur Nota 25. sicut enim ibi

reservatur nomine peccati contra naturam pollutio, sodomia, & bestialitas, hoc idem judico in hoc casu.

21. Celebrans in excommunicatione quo ad absolutionem à peccato.

Videatur Nota 5.

22. Injectio manuum violentarum in Parentes, & Avos.

Videatur Nota 18.

23. Scienter celebrans in Ecclesia interdicta, quo ad peccatum solum.

Videatur Nota 8.

24. Celebrans non jejunus, aut in Altari non consecrato, aut sine vestibus benedictis.

Videatur Nota 9. & 10.

25. Simonia, quo ad absolutionem à peccato.

Videatur Nota 15.

26. Ex Lege reservatur Episcopo dispensatio votorum, juramentorum, & absolutio ab excommunicatione majori non reservata specialiter Papae, aut alteri Judici Superiori.

Nota 65. Nota Papae reservata, & quorum dispensatio Episcopo non competit, sunt, votum simplex castitatis, votum simplex Religionis, votum peregrinandi Jerosolymam, vel ad S. Petrum, & S. Paulum Romam, & ad S. Jacobum Compostellam. Videatur hæc materia in Dialogo tract. 2. cap. 4. num. 37. & seq. Excommunicationes in, & extra Bullam coenae Papae reservatae videri possunt apud Bassatum, verb. Excommunicatio & facultas à Concil. Trid. Sess. 24. cap.

cap. 6. de reformat. Episcopis concessa absolvendi à casibus Papæ reservatis, & occultis videri potest in 2. part. hujus praxis, tract. 17. in explicat. Proposit. 3. ab Alexandro VII. damnata.

27. *Qui baptizat proprium filium, aut filiam sine necessitate, vel erit ejus Patrinus.*

Videatur Nota 11.

§. XIII.

Casus reservati in Episcopatu

Vagliadolid.

1. *Usura, quamvis non sit manifesta.*

Nota 66. De reservatione usuræ dictum est in Nota 32. & 63. & utrobique est sermo de usurario publico, aut usura publica, sed in præsentī casu hujus Episcopatus est sermo de usura, quamvis non sit publica, aut manifesta: verum quidem est, non reservari usuram mentalem, sed completam; quia, ad hoc, ut culpa sit reservata, debet esse perfecta in suo genere secundum reservationis tenorem.

2. *Omissio Confessionis, & Communionis debito tempore.*

Nota 67. Tempus Confessionis, & Communionis debitum est semel in anno, & in periculo mortis; & qui his temporibus non confitetur, nec communicat, committit peccatum in hoc Episcopatu reservatum; Pariter incurrit reservationem, qui tempore obligationis Præcepti male confitetur, ut dicam in simili casu 2. part.

hujus praxis tract. 17. in explicat. Proposit. 14. ab Alexandro VII. damnata, quamvis contrarium pro improbabili non teneam, & probabile censeat. Torrecilla in suis consult. tract. 2. conf. 10. num. 21.

3. *Homicidium voluntarium.*

Videatur Nota 19.

4. *Abortus consummatus culpabilis.*

Videatur Nota 21.

Advertendum est, ibi non esse necessarium, ut abortus sit consummatus, sed sufficere, quod sit procuratus; hic verò debet esse consummatus, ut ipsemet Textus hujus casus dicit.

5. *Diurnus, aut nocturnus agrorum destructor (id est, qui de die, aut de nocte destruit agros) eos accendendo, vel abscindendo.*

Videatur Nota 29.

6. *Sacrilegium.*

Nota 68. Hic casus non dicit omne Sacrilegium, ut casus 7. Episcopatus Segovienensis, & casus 4. Episcopatus Salmaticensis; sed solum dicit hic, Sacrilegium verbo indefinito; & quantumvis Propositio indefinita in materia necessaria æquivalet universali, non tamen in materia contingenti; cum materia reservationis sit contingens, videtur, per hanc vocem indefinitam, Sacrilegium, non comprehendi omne Sacrilegium, sed solum magis enorme, quale est, profanatio Sacramentorum, violatio Ecclesiarum, positio manuum violentarum in aliquem Ecclesiasticum, abusus

sus rerum sacrarum, sed non transgressio voti castitatis, quod non tenet pro improbabili, licet consequenter ad supradicta in hoc tractatu 11. §. 2. in Nota 25. de casu 25. Episcopatus Pampelonensis dicendum erit, omne sacrilegium grave, & exterminum in hoc casu reservatum fore.

7. *Incestus.*

Nota 69. Hoc quoque verbum est indefinitum, & potest intelligi de incestu usque ad quartum gradum, aut solum intra secundum gradum; secundum id, quod dictum est in Nota precedenti, potest etiam sic casus resolvi.

§. XIV.

Casus reservati in Episcopatu Palentino.

1. *Excommunicatio lata à Jure, vel à Constitutione, Suae Sanctitati, aut nobis reservata.*

Nota 70. Si excommunicatio imposita non esset jam reservata, non est reservata vi reservationis hujus casus, si esset reservata Suae Sanctitati, Episcopus non posset ab ea absolvere, nisi in casibus occultis; ut dictum est suprà tract. 1. cap. 1. n. 11. & dicitur etiam in 2. part. hujus praxis tract. 17. in explicat. Proposit. 3. ab Alexandro 7. damnata; si verò erit Episcopo reservata, poterit ipsemet ab ea absolvere, vel habens ab eo facultatem.

2. *Absolutio in quocumque casu, quo penitentia publica imponi debet.*

Videatur Nota 33.

3. *Commutatio votorum.*

Nota 71. Episcopus nequit illa quinque vota Papae reservata commutare, benè verò alia; & in hoc casu non prohibetur, quod Confessarius vi Bullae, aut Jubilaei possit vota commutare, prout ibi conceditur; neque derogatur privilegiis à Summo Pontifice Religiosis concessis pro commutatione aliquorum votorum; quia hae gratiae sunt à Papa, qui est Superior Episcopi, & reservatio ab Episcopo super hoc facta non potest gratis Pontificiis obstare.

4. *Homicidium voluntarium actualiter commissum.*

Videatur Nota 19.

5. *Sacrilegium, violando Ecclesiam, aut ponendo manus in aliquem Sacerdotem.*

Nota 72. Hic casus est clarior omni alio de Sacrilegio; in duobus enim casibus hic expressis solum incurritur reservatio in hoc Episcopatu, & vi hujus statuti non committit culpam reservatam, qui ponit manus in Clericum, aut Religiosum non Sacerdotem, sed censuram Canonis incurret, Siquis suadente &c. Videatur id, quod circa hoc dictum est in Dialogo tract. 5. cap. 6. num. 36.

6. *Incendarii.*

Videatur Nota 33.

7. *Falsificatio literarum, aut instrumentorum publicorum.*

Videatur Nota 17.

8. *Man*

8. *Magia, Sortilegium, Incantatio, aut Divinatio.*

Videatur Nota 2.

9. *Stuprum cum Religiosa.*

Videatur Nota 24. Advertendum prætereà est, quòd copula cum Religiosa non virgine non sit peccatum reservatum in hoc Episcopatu.

10. *Abusus Chrismatis, aut Corporis Christi, aut alterius rei sacræ.*

Videatur Nota 3.

11. *Retentio Decimarum.*

Videatur Nota 31.

12. *Abortus procuratus cum industria, & effectu securo.*

Videatur Nota 21. Advertendum est etiam, quòd, quamvis abortus procuraretur, nisi sequatur effectus, non sit peccatum reservatum in hoc Episcopatu.

13. *Occultatio scripturarum in præjudicium, & damnum piorum operum per spatium octo annorum.*

Nota 73. Si scriptura operum piorum occultaretur ex iusta causa excusante à culpa gravi, reservatio huius casus non subsisteret; neque, licet occultaretur ex culpa gravi, si non esset in præjudicium alicujus pii operis, quamvis ex hoc resultaret præjudicium uni tertio in re profana, & non pia; & licet etiam esset in præjudicium pii operis, si non occultaretur per spatium octo annorum, non esset peccatum reservatum.

§. XV.

Casus reservati in Archiepiscopatu Taraconensi in Synodo ab Illustrissimo Domino, Domino F. Joanne Emanuele de Spinosa celebrata, quos etiam Rituale Archiepiscopatus in fine refert.

1. "Peccatum, in cuius executione est complex Confessarius in materia luxuriæ, aut gravis furti, aut incantationum solummodo."

Nota 74. Hic casus loquitur non solum quando Confessarius in ipsa confessione est complex consilio, aut alio modo in culpis suprà positis, sed etiam, quando est complex in iis extra confessionem; si verò esset complex in alio delicto non nominato in dicto casu, ejus peccatum non erit casus reservatus. Advertendum est prætereà, quòd, si Confessarius cum Pœnitente in Confessionali in materia luxuriæ labitur, debeat denuntiari S. Tribunali Inquisitionis modo suprà dicto tract. 6. cap. 10. n. 158. & seq.

2. "Diminutio solutionis decimarum, & primitiarum."

Videatur Nota 31.

3. "Contractus illicitus, & usurarius."

Nota 75. Non specificatur in hoc casu, utrum usura debeat esse publica, vel occulta; quocumque enim modo fiat, si est completa, erit reservata in hoc Archiepiscopatu.

Videatur Nota 66.

4. "Hæresis quo ad forum inter-
"num.,

Videatur Nota 1. & id, quod de
absolutione hæresis dictum est tract.
1. cap. 1. num. 5. & dicetur in 2. part.
huius praxis tract. 17. in explicatione
Propositionis 4. ab Alexandro VII.
damnata.

5. "Percussio Parentum facta ba-
"culo, manu, pede, aut alio instru-
"mento.,

Videatur Nota 18.

6. "Levis percussio violenta cleri-
"ci; quia gravis est reservata Papæ.,

Videatur id, quod circa hoc di-
ctum est in Dialogo tract. 5. cap. 6.
num. 39.

7. "Sacrilégium, quo violatur lo-
"cus sacer per homicidium, vel effu-
"sionem sanguinis; aut seminis, aut
"copulam illicitam, aut furtum sacri-
"legium.,

Nota 76. Alia peccata Sacrilégii
præter hæc non reservantur in hoc
Archiepiscopatu; neque ista hæc ex-
pressa erunt reservata, quando aut
sunt occulta, aut ob aliam rationem
locus sacer non violatur. Circa fur-
tum notandum est, non fore casum
reservatum juxta opinionem proba-
bilem furari in Ecclesia rem non sa-
cræ, nec sub custodia, aut tutela
Ecclesiæ depositam; quia in opinio-
ne probabili tale furtum non est sacri-
legium, ut dictum est supra tract. 7.
num. 9.

8. "Compositores libelli famosi, eo
"utentes, eundemque publicantes,
"aut dantes aliis, ut publicetur.,

Nota 77. Qui committunt tam gra-
ve peccatum infamando suos proxi-
mos, offendendo virtutem Justitiæ,
non solum incurrunt hujus casus re-
servationem, sed etiam obligantur ad
restitutionem famæ injuste proximo
ablata. Præterea notandum est,
non esse libellum famosum, quando
quis in privata epistola alicui manife-
stat delictum sui fratris; neque,
quando delictum publicum proximi
manifestatur, ut videri potest in Bo-
nacina tom. 2. disp. 2. de restit. in ge-
nere q. 4. unct. 9. num. 2. & 3. Mo-
dus, quo restitui debet fama per li-
bellum famosum ablata, debet fieri
cum publica demonstratione: v. g.
mediante aliquo Concionatore, aut
publica scriptura; ut cum Sà Sairo,
Medina, & aliis dicit Bonacina ibid.
n. 8.

9. "Falsarii, per quos intelliguntur nō
"solum adulterantes quascumque lit-
"teras, sed etiam testes in judicio fal-
"sum jurantes; & per hos non solum
"intelliguntur mentientes, verum &
"veritatem occultantes interrogati à
"Judice, dum tenentur secundum le-
"gem eam manifestare.,

Nota 78. De falsificantibus litteras
aut scripturas videatur Nota 17. & de
testibus occultantibus veritatem vi-
deatur 2. part. hujus praxis tract. 15.
cap. 1. §. 1. cap. 6. num. 69. ubi ex-
pli-

plicabuntur casus, in quibus testis non tenetur Judici manifestare veritatem, adeoque nec tunc incurret reservatorem. Notandum est hic, quod reus, dum interrogatus jurat falsum, aut occultat veritatem, dum eam manifestare tenetur, non incurrat hunc casum reservatum; quia hic solum loquitur de teste; & cum aliunde reservatio sit odiosa, ad reum extendi non debet.

10. "Sodomia,,

Videatur Nota 61.

11. "Sortilegium, Divinatio, Incantatio, & alia similia peccata.,

Videatur Nota 3.

Advertendum est, per illa verba, & alia similia peccata, debere intelligi delicta superstitionis, de quibus dictum est in Dialogo tract. 1. cap. 4. n. 26. & seq.

12. "Incendiarii, qui malo animo incendunt, & qui dant consilium, aut sunt causa similium damnorum.,

Videatur Nota 29. & 55.

13. "Homicidium voluntarium.,

Videatur Nota 19.

14. "Defloratio virginum, raptus cujuscumque foeminae.,

Nota 79. Circa deflorationem videatur Nota 26. pariter advertendum est, ibi solum reservari, quando vi cognoscitur virgo, hic verò nulla fit mentio de violentia, & quamvis hæc non adsit, culpata tamen erit reservata; quia propriè erit defloratio, licet, in opinione aliquorum non habeat

malitiam stupri. Circa raptum notari debet, quod si foemina voluntariè consentiat in sui abductionem ab uno loco ad alium, licet parentes resistant, non erit casus reservatus; quia non erit propriè raptus. Videatur in Dialogo tract. 6. cap. 4. num. 23. & 24.

15. "Violatio libertatis Ecclesiasticæ, aggravando injustè personas aut res Ecclesiasticas: & violatio immunitatis Ecclesiasticæ damnificando proximum, qui in sui defensionem ad Ecclesiam, locum sacrum, aut privilegiatum refugit.,

Videatur Nota 14. & 60.

16. "Suffocatio prolium in cubiculo ex negligentia parentum.,

Videatur Nota 20.

17. "Incestus in primo & secundo consanguinitatis, vel affinitatis gradu.,

Videatur Nota 23. & 39.

18. "Adulterium.,

Nota 80. Durum est, quod omne adulterium in hoc casu sit reservatum, & sic visum fuit cuidam Religioso mei Ordinis in Principatu Catalaunensi, qui mihi scripsit, se fuisse locutum Archiepiscopo Taraconensi super hunc casum, responsum fuisse, tantum adulterium scandalosum esse reservatum.

19. "Blasphemia publica & notoria.,

Videatur Nota 34. & 57.

§. XVI.

Casus Reservati in Episcopa-

tu Barcellonenſi in Synodo ab Illuſ-
triſſimo Domino, Domino Fr. Al-
phonſo de Sotomayor cele-
brata.

1. "Peccatum Clerici, per quod ir-
regularitatem incurrit."

Nota 81. Delicta, ob quæ incur-
ritur irregularitas, ſunt multa: v. g. re-
cipere, aut adminiſtrare bis Baptis-
mum eidem perſonæ; recipere Or-
dines ab Episcopo, qui Episcopatum
renuntiavit, celebrare in excommu-
nicatione majore; homicidium, mu-
tilatio, & alia ſimilia delicta, culpas,
quibus eſt annexa hæc irregularitas,
poſteſt committere Clericus, vel Lai-
cus: ſed quæ committit Laicus, non
erunt reſervatæ in hoc Episcopatu,
licet illis ſit annexa irregularitas, ſed
ſolum illæ, quæ committit Clericus,
reſervatæ erunt: nomine Clerici in-
telligitur, qui eſt ordinatus primâ
tonſurâ.

2. "Incendiarii, qui malo animo in-
cendunt, aut qui ad id conſilium
præbent, vel ſunt cauſa talium dam-
norum."

Videatur Nota 29. & 55.

3. "Blasphemia publica & notoria."

Videatur Nota 34. & 57.

4. "Dispensatio Votorum & Jura-
mentorum."

videatur Nota 65.

5. "Levis, & violenta percuffio
Clerici."

Videatur in Dialogo tract. 5. cap. 6.
num. 39.

6. "Hæſiſ, quo ad forum con-
ſcientiæ."

Videatur Nota 1.

7. "Homicidium voluntarium, aut
"mutilatio membrorum."

Videatur Nota 19. & 35.

8. "Falsarii, per quos non ſolum in-
telliguntur adulterantes litteras, aut
ſcripturas, ſed etiam teſtes falſi men-
tientes, vel veritatem occultantes
interrogati à Judice."

Videatur Nota 78.

9. "violatio libertatis Eccleſiaſticae
aggravando injuſtè perſonas, aut
res Eccleſiaſticas."

videatur Nota 14. & 60.

10. "Sacrilegium, quo locus ſacer
violatur per homicidium, aut effu-
ſionem ſanguinis, vel ſeminis, aut
per copulam illicitam, aut furtum
ſacrilegium."

Videatur Nota 76.

11. "Sortilegium, Divinatio, In-
cantatio, aut alia ſimilia peccata."

Videatur nota 2. & caſus 11. in Ar-
chiepiscopatu Taraconenſi.

12. "Peccatum parentum, ob quo-
rum negligentiam inveniuntur pro-
les ſuffocatae." Videatur nota 20. ubi
in eodem ſenſu eſt ſermo, prout in
iſto caſu.

13. "Solutio non integra decima-
rum, & primitiarum."

Videatur Nota 31.

14. Con-

14. "Contractus illicitus & usurarius."

Videatur Nota 66. & 75.

§. XVII.

Casus Reservati in Episcopatui Gerundensi.

1. Violatio immunitatis Ecclesiasticae.

Videatur nota 14.

2. Excommunicatio publica; aut occulta a parte non satisfacta.

Nota 82. Hic non reservatur, quando ad excommunicationem non requireretur partis satisfactio; cum constet ex ipso textu huius casus; quomodo autem fieri debeat parti satisfactio, explicatum fuit in tract. 5. cap. 6. n. 48.

3. Percussio publica, & occulta Clerici, & quæ sit peccatum mortale.

Videatur in Dialogo tract. 5. cap.

6. n. 39. & seq.

4. Raptus feminae.

Videatur nota 19. & 79.

5. Homicidium voluntarium.

Videatur nota 19.

§. XVIII.

Casus reservati in Archiepiscopatu vique in Synodo ab Illustrissimo Domino, Domino Petro de Magarola Anno 1628. celebrata, & quos refert Synodalis pag. 73.

1. Defloratio Virginum facta per vim.

Videatur nota 26.

2. Raptus Virginum.

Videatur nota 37.

3. Incestus in primo & secundo consanguinitatis, vel affinitatis gradu.

Videatur nota 23. & 39.

4. Falsificatio monetarum, mensurarum & ponderum.

Videatur nota 41.

5. Falsificatio sigilli, vel litterarum curiae Ecclesiasticae.

Videatur nota 17. & advertendum est, hunc casum non loqui de adulterantibus sigilla, aut litteras Tribunalium secularium.

6. Homicidium voluntarium.

Videatur nota 19.

7. Libellus infamatorius quocumque modo compositus, aut publicatus.

Videatur nota 77.

8. Blasphemia publica.

Videatur nota 34. & 57.

9. Abortus voluntarius.

Nota 83. Hic casus non loquitur specificè de procuratione, sed de ipso abortu, & sic, quamvis procuretur, non erit casus reservatus, nisi sequatur effectus; quia cum reservatio sit materia odiosa, non est amplianda, sed restringenda; & ob eandem rationem non incurrunt reservationem huius casus præbentes consilium, aut auxilium ad abortum, ut constat ex nota 45.

10. Sodomia.

Videatur nota 61.

11. Incendium fructuum & domorum.

Videatur nota 29.

12. Devastatio vinearum, arborum, si fiat ex professo.

Videatur nota 29. & 55.

13. *Testis falsus, qui furat in iudicio.*

Nota 84. Qui jurat falsum, non in iudicio, sed in privato extra iudicium, non committit peccatum reservatū; neque testis occultans Judici veritatem cum externa amphibologia, dum tenetur eam manifestare; quia quamvis peccet mortaliter occultando veritatem, quando eam manifestare debet, attamen dum utitur amphibologia externa, non mentitur: quapropter non incurrit hanc reservationem; neque incurrit reus falsè jurans ante Judicem, ut dictum est in nota 78.

14. *Concubinaris, qui in confessione expulsionem concubinae promisit, & tamen non fecit.*

Nota 85. Hic casus rigorosè loquendo non potest dici casus reservatus, sed cautela quædam, quæ Confessario proponitur ut operetur id, quod tenetur in ordine ad negationem absolutionis: Quare in omnibus casibus, in quibus licitè eum absolvere potest ob aliquam rationem ex relatis tractatu 10. in explicatione Propositionum 61. 62. & 63. ab Innocentio XI. damnatarum, & tractatu 17. in explicatione Propositionis 41. ab Alexandro VII. damnatæ, in omnibus his poterit concubinaris absolvi non obstante hac reservatione; in aliis verò casibus, in quibus dico locis citatis, eum non posse absolvi, deneganda erit absolutio.

15. *Maritus, & uxor sine Ecclesiæ*

authoritate separatim viventes.

Nota 86. Marito non est licitum propria authoritate facere divortium ab uxore, sed requiritur Judicis authoritas; licet in aliquo casu fieri possit divortium propria authoritate, ut dixi in Dialogo tract. 6. cap. 8. p. 12. num. 145. Et in hoc casu non incurret Maritus hanc reservationem. Videatur materia de divortio, & causæ, propter quas fieri potest, loco citato.

§. XIX.

Casus Reservati in Episcopatu

Dertusano in Synodo ab Illustrissimo Domino Izquierdo celebrata, & quos Synodalis refert par. 5. titulo ultimo.

1. *Hæresis, & Symonia.*

Videatur Nota 1. & 16.

2. *Sacrilegium, id est actualis pollutio, aut fornicatio in Ecclesia, aut cum Moniali: occisio, aut vulneratio Clerici, aut Religiosi: invasio, seu violatio Ecclesiæ: furtum rei sacræ in loco sacro, aut rei non sacræ in loco sacro.*

Nota 87. Hic casus loquitur in suppositione, quod effusio seminis in Ecclesia sit sacrilega, & furtum rei non sacræ in loco sacro; Quare in opinione à me relata in Dialogo tract. 6. cap. 7. num. 28. dicente, quod copula, aut pollutio occulta in Ecclesia non sit sacrilegium, talis pollutio, aut copula non erit reservata; & juxta opinionem, quam retuli tract. 7. cap. 1. num.

num. 9. dicentem, non fore sacrilegium furari in loco sacro rem non sacram, nec sub Ecclesiæ tutela depositam, nec tale furtum erit reservatum: circa punctum, de quo hic casus loquitur nempe de occisione, aut vulneratione Clerici, aut Religiosi, videatur Nota 24. & circa invasionem, aut violationem Ecclesiæ videatur Nota 60.

3. "Homicidium proditorium: id est proditoriè patratum facto consilio, vel favore.,"

Nota 88. Videtur, hæc duo ultima verba (quæ Synodalis latine sic explicat Facto consilio, vel favore) denotare, quod homicidium debeat fieri mediante consilio, aut favore, receptione pecuniæ idem patrandū, ad hoc, ut sit reservatum; clarius enim esset, si diceret, factum consilio, vel favore, quàm facto consilio, vel favore; potest etiam esse, quod sit error typi, aut æquivocatio mittentis mihi casus reservatos hujus Episcopatus.

4. "Incestus, ubi est necessaria dispensatio.,"

Videatur Nota 47.

5. "Vulneratio, aut percussio Patrum.,"

Videatur Nota 18.

6. "Abortus procuratus, & secuto effectu.,"

Videatur Nota 21. Ibi non est necessarium, ut sequatur effectus, bene verò hic.

7. "Matrimonium clandestinum.,"

Videatur Nota 48.

8. "Incendium Ecclesiæ.,"

Videatur Nota 29.

9. "Testis perjurans in judicio.,"

Videatur Nota 84.

10. "Omissio solutionis decimarum, & primitiarum.,"

Videatur Nota 31.

11. "Abusus SS. Eucharistiæ ad fines malos extra communionem.,"

Videatur Nota 3.

§. XX.

Casus Reservati in Archiepiscopatu Illerdēsi in Synodo ab Illustissimo Domino, Domino F. Emanuele à Foro Egurorum, & quos refert Rituale hujus Episcopatus pag. 253.

1. "Incendium domorum, messiu, aliarum rerum factum ex proposito, & consilio.,"

Videatur Nota 29. & 55.

2. "Peccatum, pro quo imponi debet pœnitentia solemnis, quæ solum imponitur pro peccato notorio, gravi, & scandaloso.,"

Videatur Nota 33.

3. "Blasphemia publica, & notoria.,"

Videatur Nota 34. & 57.

4. "Homicidium voluntarium, aut realis mutilatio membri.,"

Videatur Nota 19. & 35.

5. "Falsitas scripturarum, aut testamento falsi, aut occultatio veritatis coram proprio Judice.,"

Videatur Nota 17. & 78.

6. "Rap-

6. "Raptus Virginum.,"

Videatur Nota 79. Ibi loquitur de Raptu cujuscumque foeminae; hic vero de raptu Virginum.

7. "Procuratio abortus secuto effectu.,"

Videatur Nota 21. In illo casu non est necessarium, ut sequatur effectus, bene verò in isto.

8. "Incestus in primo, & secundo gradu.,"

Videatur Nota 23. & 39.

9. "Adulterans pondera, mensuras, aut monetas.,"

Videatur Nota 41.

10. "Vulneratio notabilis Parentum.,"

Videatur Nota 19.

11. "Exponentes proles, cum soli eas alere possint.,"

Videatur Nota 42.

12. "Abusus rerum sacrarum ad artes magicas, superstitiones, maleficia, & alias facturas.,"

Videatur Nota 2. & 3.

§. XXI.

Casus reservati in Episcopatu

Solsonensi in Synodo ab Illustrissimo Domino, Domino Michaeli Santos de S. Petro celebrata, & quos refert Synodalis lib. 5. de Poenit. & remissionib.

titulo 7. capite 6. pagina 92. in

prima impressione, & in

secunda pagina 80.

1. Raptus Virginum, & defloratio vi facta.

Videatur Nota 79. Ibi raptus cu-

juscumque foeminae est reservatus; hic verò solum raptus virginum: ibi agitur de defloratione quamvis non violenta, hic verò de violenta dicitur.

2. Incestus in primo, & secundo consanguinitatis, vel affinitatis gradu.

Videatur nota 23. & 39.

3. Falsitas sigilli, aut litterarum curiae Ecclesiasticae.

4. Homicidium voluntarium.

Videatur nota 19.

5. Sodomia, & bestialitas.

Videatur nota 26. sed hic non est reservata pollutio.

6. Contractus usurarius, & illicitus.

videatur nota 66. & 76.

7. Defraudatio causarum piarum.

Nota 89. Hic casus loquitur de Heredibus; Tutoribus; Dominis, & Administratoribus operum piorum, qui ex propria negligentia, aut alio modo sunt causa, quod perdantur, aut non applicentur juxta mentem Fundatoris; hic casus etiam comprehendit eos, qui furantur, aut retinent bona dictorum operum piorum.

8. Incendium messium, vel fructuum, aut destructio vinearum, & arborum, si fiat ex proposito.

videatur nota 29. & 55.

9. Omissio solutionis decimarum.

videatur Nota 31. & advertendum est, hunc casum non loqui de non solventibus primitias.

10. Testis jurans falsum in judicio.

videatur Nota 84.

11. Con-

11. Concubinarium, qui ante annum reservatus in Episcopatu Vique §. 18. promisit dimittere concubinam, in re autem non fuit executus.

Videatur Nota 85.

12. Maritus, & uxor, qui sine Ecclesie autoritate separati vivunt.

Videatur Nota 86.

§. XXII.

Casus Reservati in Episcopatu Urgellensi in Synodo ab Illustrissimo Domino, Domino F. Emanuele de Spinosa celebrata, & eos refert Rituale hujus Episcopatus pag. 502.

1. Raptus, & defloratio Virginum per vim.

Videatur Nota 79. & primus casus Episcopatus Solsonensis §. 21.

2. Vulneratio Parentum baculo, manu, pede, aut alio instrumento.

Videatur Nota 18.

3. Incestus in primo, & secundo consanguinitatis, vel affinitatis gradu.

Nota 90. Advertendum est, quando incestus reservatur exprimendo verba consanguinitatis, vel affinitatis, non debet intelligi de copula incestus in cognatione spirituali; quia hæc verba, consanguinitas, & affinitas, sunt determinata ad significandam cognationem carnalem.

Videatur Nota 23. & 39.

4. Falsificatio sigilli, aut litterarum Curie Ecclesiastica.

Videatur Nota 17. & casus quintus

5. Homicidium voluntarium.

Videatur Nota 19.

6. Sodomia, & bestialitas.

Videatur Nota 26. & casus 5. Episcopatus Solsonensis §. 21.

7. Non solutio decimarum, non facta restitutione.

Nota 91. Hic casus est difficilis modo, quo refert Synodalis his verbis: Non solutio decimarum, non facta restitutione. Quia hæc ultima verba non videntur concordare, aut habere connexionem cum primis. Existimo, intentum Synodalis esse, reservare non solum peccatum eorum, qui non solvunt decimas, sed etiam admonere Confessarios, ne absolvant eos, qui non solutis decimis restitutionem ablatis, aut debiti Ecclesie facere renunt; quamvis eos absolvere possit, si concurrat aliqua ex causis relatis in Dialogo tract. 7. cap. 4. part. 9. num. 88. & seqq.

Videatur Nota 31.

8. Simonia, quamvis non sit completa ex utraque parte.

Videatur Nota 15.

9. Incendium, aut devastatio, aut destructio vinearum, & arborum, si fiat ex proposito.

Videatur Nota 29. & circa verbum ex proposito, Videatur Nota 55.

10. Testis jurans falsum in iudicio.

Videatur Nota 84.

Referre casus, qui sunt reservati in quolibet Episcopatu, & dare notitiam

tiam , explicationemque omnium ,
nimis prolixum esset ; quare existi-
mo sufficere relatos in integro decur-
su hujus Tractatus , per notanda ve-
rò iisdem annexa poterit haberi noti-
tia casuum cujuscunque Diœcesis ;
cùm vix possit dari casus reservatus in
aliqua Diœcesi , cujus notitia non
possit haberi per aliquod ex notandis
hujus Tractatus.

FINIS PRIMÆ PARTIS.

Et hæc pro nunc dicendis sat scripta visum sit. re-
liqua dicenda ad secundam partem refero. Hæc , &
illa , & omnia cedant (ò Faxit DEUS) in æternæ Sa-
pientiæ honorem , animarumque suo inæstimabili cruo-
re redemptarum salutem. Omnia Catholicæ Eccle-
siæ censuræ submitto , piorumque Doctorum
sensui meliori subjicio.

PRAXIS
CONFESSIO-
NALIS ET EXPLICATIO PRO-
POSITIONUM DAMNA-
TARUM.

PARA
CONFESSIO
LIB. ET EXPLICATIO PRO
TORTIONUM DAMNA
TARUM

De

Cap

Cap

P

Cap

Cap

Par

ne

Par

Par

Cap

te

Ca

r

Ca

F

d

Ca

C

S.

INDEX

TRACTATUM, ET CAPITUM

Secundæ Partis hujus Libri.

TRACTATUS. XII.

De statu, & obligatione Sacerdotum.

- Cap. 1. De Ordine pag. 1.
 Cap. 2. De Titulo, aut patrimonio
 pro Ordinibus. 14.
 Cap. 3. De Officio Divino. 23.
 Cap. 4. De Sacrificio Missæ. 46.
 Pars. 1. De diebus, horis, & jejuni
 necessario pro celebranda Missa. 46.
 Pars 2. De decencia, & intentione ad
 Missam celebrandam requisitâ. 51.
 Pars. 3. De Stipendio Missæ. 65.
 Cap. 5. Exhortatio Sacerdoti confi-
 tenti faciendâ. 81.

TRACTATUS XIII.

De officio, & statu Parochorum.

- Cap. 1. De obligatione Parochorum
 residendi in eorum Parochiis. pag.
 88.
 Cap. 2. De Obligatione Parochorum
 prædicandi Evangelium, & docen-
 di Doctrinam Christianam. 92.
 Cap. 3. De obligatione Parochorum
 celebrandi Missam Populo, & pro
 Populo. 100.
 Cap. 4. De obligatione Parochorum
 administrandi Sacramenta. 108.

§. 1. De administratione Baptismi
 sub conditione. 108. ibid.

§. 2. De administratione Sacramenti
 Pœnitentiæ. 112.

Cap. 5. De obligatione, quam habet
 Parochus erga suos subditos, quan-
 do sunt in periculo mortis. 114.

Pars 1. De obligatione, quam habet
 Parochus exaudiendi Confessiones
 infirmorum, & quomodo in hoc
 se gerere debeat. 115.

Pars 2. De modo, quem Parochus
 observare debet cum infirmis in
 administratione Viatici. 125.

Pars 3. De modo, qui observari de-
 bet in administratione Extremæ
 Unctionis. 132.

Pars 4. De modo, quem Parochus
 observare debet quo ad testamen-
 tum infirmi. 139.

Pars. 5. De obligatione Parochi adju-
 vandi suos Parochianos ad bonam
 mortem. 145.

Cap. 6. De Exhortatione faciendâ
 Parocho, quando confitetur. 148.

TRACTATUS XIV.

De statu Religioso.

Cap. 1. De Ministro, cui Religiosi
 confiteri debent. 152.

Cap. 2. De Ministro, qui Religiosos à
 casibus reservatis absolvere potest. 155.

Cap. 3. Notitia casuum, qui commu-
 niter

Index Tractatum, & Capicum.

- niter in Religionibus reservatur. 162.
- Cap. 4. De Voto Obedientiæ Religiosæ. 167.
- Cap. 5. De Voto Paupertatis Religiosæ. 172.
- Cap. 6. De Voto Castitatis Religiosæ. 175.
- Cap. 7. De aliis rebus particularibus ad statum Religiosum pertinentibus. 182.
- Cap. 8. De aliquibus rebus specialibus Monialium. 187.
- Cap. 9. Bulla Papæ Clementis VIII. prohibens Religiosis donativa. 195.
- Cap. 10. Exhortatio facienda personis Religiosis. 197.
- TRACTATUS XV.**
- De statu Ministrorum Justitiæ.*
- Cap. 1. De statu Judicis. 199.
- §. 1. De modo inquirendi super delinquentes. ibid.
- §. 2. De Jurisdictione, & sufficientia Judicis. 205.
- §. 3. De modo procedendi in sententiis. 210.
- Cap. 2. De statu, & officio Advocatorum. 215.
- Cap. 3. De statu, & officio Procuratorum. 225.
- Cap. 4. De officio Notariorum, Secretariorum, & Scribarum. 230.
- §. 1. De Notariis publicis. ibid.
- §. 2. De Secretariis. 236.
- §. 3. De Scribis. 238.
- Cap. 5. De statu, & officio Referentium. 243.
- Cap. 6. De obligatione testium. 244.
- Cap. 7. De obligatione Rei. 253.
- Cap. 8. De officio, & statu Accusatoris. 264.
- Cap. 9. Stipendium taxatum, quod in Regno Navarrensi Leges Ministris assignant. 267.
- Cap. 10. De irregularitate, quam incurrunt cooperantes in causis criminalibus sanguinis. 269.
- §. 1. De illa, quam incurrunt Judices. ibid.
- §. 2. De illa, quam incurrunt Advocati. ibid.
- §. 3. De illa, quam incurrunt Accusator, & Denunciator. 270.
- §. 4. De illa, quam incurrunt Testes. 271.
- §. 5. De illa, quam alii Ministri incurrunt. 272.
- Cap. 11. De Exhortatione à Confessario facienda Ministris Justitiæ. 273.
- TRACTATUS XVI.**
- De aliis Statibus, & Officiis particularibus.*
- Cap. 1. De Officio, & statu Militis pag. 276.
- Cap. 2. De Capitaneis. 280.
- Cap. 3. De Medicis. 283.
- Cap. 4. De Chirurgis, & Barbitonforibus. 292.
- Cap. 5. De Pharmacopolis. 294.
- Cap. 6. Statuta Legum Navarrensum

Index Tractatum, & Capitulum.

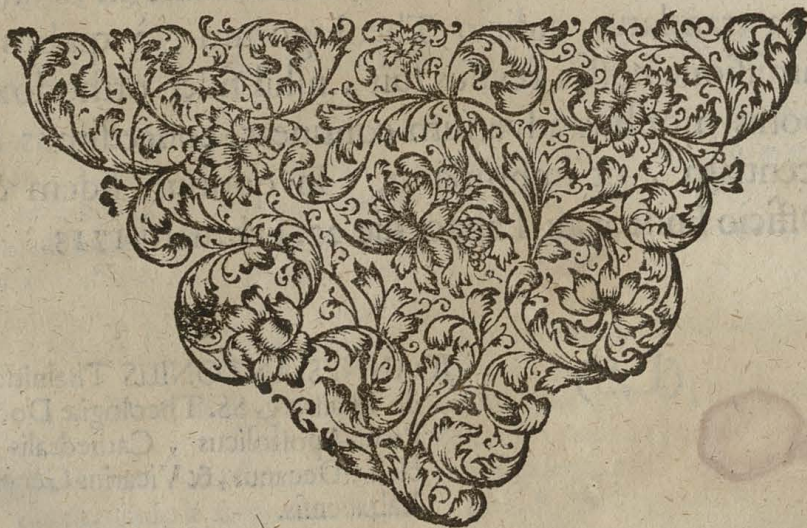
sum circa Medicos, Chirurgos, & Pharmacopolas.	296.
Cap. 7. De Officio, & statu Mercatorum.	297.
Cap. 8. De Officio, & statu Sartorum.	301.
Cap. 9. De Statibus, & Officiis particularibus.	302.
§. 1. De Pictoribus.	ibid.
§. 2. De Piscatoribus, & Venatoribus.	303.
§. 3. De Sutoribus, & aliis Venditoribus in Republica.	ibid.
Cap. ult. Exhortatio pro movendo peccatore ad dolorem de suis peccatis.	304.

TRACTATUS XVII.	
<i>Explicantur 45. Propositiones damnatae à Sanctitate D. N. Alexandri VII.</i>	
Advertentiæ generales circa hoc Decretum.	313.
Explicationes Propositionum.	314.

TRACTATUS XVIII.

Appendix.

Notitia, & Explicatio viginti Excommunicationum Bullæ Cœnæ.	429.
Advertentiæ generales circa hanc Bullam.	ibid.
Explicatio dictarum Excommunicationum.	432.

APPRO.

APPROBATIO

OFFICII EPISCOPALIS

LABACENSIS.

Cum præsens Liber in duas Partes divisus , ac intitula-
tus : Praxis Confessionalis , & explicatio propositio-
num damnatarum à Sanctitate D. N. Papæ Alexandri VII.
& Innocentii XI. Authore P. F. Jacobo de Corrella Capu-
cino SS. Theol. Lectore , à P. Fr. Francisco Maria Gradisca-
no Capucino SS. Theol. Lectore & Guardiano in Latinum
idioma translatus judicio Theologorum , à quibus ex
Commissione nostra revisus fuit , nihil fidei orthodoxæ ,
aut bonis moribus adversum contineat, concedimus his-
ce licentiam , ut imprimatur. In quorum fidem &c.
Ex Officio Episcopali Labaci die 27. Februarii 1713.

(L.S)

JOANNES ANTONIUS Thalnitscher
de Thalberg, SS. Theologiæ Doctor,
Prot. Apostolicus , Cathedralis Ec-
clesiæ Decanus , & Vicarius Generalis
Labacensis.

ORTA

DIA.

DIALOGUS

INTER CONFESSARIUM ET POENITENTEM.

PARS SECUNDA.

TRACTATUS XII. DE STATU SACERDOTALI.

Ne scribam vanum, duc Pia Virgo manum.

Littera C. indicat Confessarium, & Littera P. Pœnitentem.

*Aggredior secundam Partem Praxis (in qua de statibus particularibus tra-
ctare debeo) agendo de statu Sacerdotali tanquam supremo, in quo casus magis pra-
cticos ad Ordinem, Titulum, Officium, & Missam pertinentes discutiam, refer-
vando ad secundam Partem Conferentiarum cetera in hac materia fusiùs, & ex-
plicatiùs tractanda.*

CAPUT I.

De Ordine.

P. Pater Rev. Accuso me angustia
quo scrupulo à tempore quo sa-
cris Ordinibus fui initiatus.

C. Estne scrupulus utrùm validè,
vel licitè sacros Ordines suscepi-
rit?

Pars II.

P. Meus scrupulus ad utrumque se
extendit.

C. Dicat ergo V. D. ingenuè qua
de causa, unde nam conscientiae re-
morsum sentiat?

P. P. R. Anceps eram utrùm fue-
rim confirmatus, & cum hac culpa-
bili negligentia inquirendi veritatem
sacros Ordines suscepi.

C. Putabátne se peccare susci-
pien-

A

piendo SS. Ordines cum hoc dubio?

P. P. R. Multum dubitavi, & timui.

C. Et non deposuit hoc internum dubium per aliquam rationem probabilem?

P. Non P. R. Sed cum ipso fui operatus.

C. Peccavit ergo graviter hoc modo suscipiendo SS. Ordines quia operari cum conscientia practicè dubia in materia gravi, peccatum mortale est, sed V. D. operata est cum conscientia practicè dubia in materia gravi, ergo mortaliter peccavit.

Benè verum est, quòd V. D. potuisset deponere dubium suæ conscientiae, & licitè SS. Ordines suscipere, tametsi perseverasset in dubio an fuerit confirmata, & licet etiam pro certo scivisset oppositum, quamvis Concilium Tridentinum Sess. 23. cap. 4. fanciat, quòd ante SS. Ordines debeat recipi Sacramentum Confirmationis, nihilominus Sotus, Victoria, Suarez, & alii docent non peccari graviter per susceptionem SS. Ordinum ante Confirmationem, quod modò commune esse affirmat Diana part. 2. tract. 16. resol. 4. Moya quoque in suis select. part. 2. tract. 4. Miscellan. quæst. 11. num. 11. censet nec venialiter peccari suscipiendo SS. Ordines ante Confirmationem: & hoc cum Petro de Ledesma & aliis ita probat; ideò in non ordinandis omisso Confirmationis non est peccatum veniale, quia nullum est præ-

ceptum de ejusdem receptione, sed neque in ordinandis est præceptum de prævia receptione Confirmationis, siquidem Concilium Tridentinum loc. cit. ut Moya ibidem allegat, hoc non præcipit, ergo non erit peccatum veniale suscipere SS. Ordines ante Confirmationem. Hic discursus Moyæ mihi videtur probabilis, & genuinus, adeoque ex ipso infertur, quòd V. D. potuerit deponere conscientiam dubiam, & licitè ordinari.

2. Nunc dicat mihi, dum cum hoc dubio SS. Ordines suscepit, putavitne eos invalidè suscipere?

P. P. R. De hoc dubitavi tempore ordinationis.

C. Putavitne, quòd prævia receptio Confirmationis esset conditio necessaria ad validam ordinationem?

P. P. R. de hoc etiam dubitavi.

C. Habuitne intentionem recipiendi SS. Ordines? quia cum voluntas nequeat velle, aut attentare aliquid impossibile, si V. D. putavit Confirmationem esse conditionem necessariam ad validè suscipiendos SS. Ordines, videtur quòd non potuerit habere intentionem eosdem suscipiendi.

P. P. R. Ego habui intentionem suscipiendi SS. Ordines casu quo omisso Confirmationis in hoc nullum afferret impedimentum.

C. Ergo V. D. verè, & validè fuit ordinata, est doctrina in casu simili R. P. Torrecillæ in suis consult. Moral. tract. 1. consult. 21. num. 2. Ubi lo-

loquendo de quodam, qui tempore suscipiendi Subdiaconatum dubitavit utrum haberet sufficientem ætatem, quam tamen habebat, dicit validè fuisse ordinatum, si exclusiva intentionis fuit conditionata, nempe non habeo intentionem suscipiendi ordinem nisi habeam sufficientem ætatem, sed in nostro casu V.D. pariter habuit intentionem conditionatam, id est habeo intentionem suscipiendi ordinem, nisi adsit impedimentum omissionis Confirmationis, ergo cum hoc impedimentum non adsit, validè fuit ordinata præsupposita conditionata intentione.

3. Confirmatur hoc ex doctrina Thomæ Sanchez lib. 2. de Matrim. disp. 33. num. 2. ubi ait quod contrahens Matrimonium cum errore facti, & scientia Juris, id est ille qui erroneè putat se habere aliquod impedimentum dirimens, quod à parte rei non habet, & cum hoc errore contrahit Matrimonium, conscius quod impedimentum dirimens illud irritet, ait, inquam, hic Auctor talem validè contrahere, dummodo habeat intentionem conditionatam contrahendi, nempe si impedimentum non obstat, ergo licet in casu nostro adsit dubium utrum obstat, vel non, ommissio Confirmationis, non propterea nulla erit receptio Ordinis cum supradicta conditionata intentione.

4. Dicit aliquis, quod hæc doctrina

na sit opposita Decreto Innocentii Papæ XI. per quod damnatur sententia asserens licitum esse sequi opinionem probabilem relicta probabiliori, & tutiori in rebus, à quibus pendet valor Sacramentorum ex institutione Christi, atqui ex intentione recipientis dependet valor Sacramenti ex institutione Christi, ergo in hoc casu relicta opinione probabiliori eligenda est tutior, & probabilior: Subsumo, sed tutior est opinio; Quod Ordo receptus cum hac intentione conditionata sit nullus, & quod necessariò sit iterandus, ergo nostra resolutio non subsistit, & consequenter dicendum nullam fuisse susceptionem Ordinis. Respondeo primò nostram doctrinam nullo modo esse oppositam hujus Pontificis decreto, per quod solum damnatur sententia adstruens posse nos sequi opinionem probabilem relicta probabiliori, & tutiori in his, à quibus dependet valor Sacramenti ex institutione Christi, sed opinio, quod Sacramentum susceptum cum conditione vera de præsentī, aut præterito non est tantum probabilis, sed certissima & tutissima, ut cum Suarez ait Torrecilla loc. cit. loquens de conditione in secundo sensu, ergo cum in nostro casu Sacramentum Ordinis fuerit susceptum cum vera intentione sub conditione de præterito, sequitur certissimum esse, & non tantum opinabile, veram & validam fuisse susceptionem Sacramenti, adeoque noster

casus

casus in dicta condemnatione non includitur.

Respondeo secundò Propositionem damnatam comprehendere Ministros conferentes Sacramenta in conferendis &c. non recipientes, prout cum R. P. Torrecilla dixi 1. part. Praxis tract. 11. n. 9. ergo non se extendit ad nostrum casum, qui non de Ministro sed de recipiente Ordinem loquitur.

5. P. P. R. accuso me esse in dubio utrum tempore susceptionis Ordinis materiam ejusdem tetigerim.

C. Omissio contactus Materie fuitne cum advertentia & malitia?

P. Non P. R.

C. Si cum advertentia, & malitia omisisset contactum dictæ materie, graviter peccasset, ita Bassæus verb. Ordo 2. sub num. 2. §. Ad tollerandos, in fin. quia contactus materie est de necessitate præcepti Ecclesiastici, & in materia gravi, sed transgressio præcepti Ecclesiastici in materia gravi est peccatum mortale, ergo graviter peccaret, qui scienter, aut cum malitia materie sui Ordinis contactum omitteret.

P. P. R. certus sum me ex malitia eum non omisisse, sed duntaxat quia in susceptione Ordinis festinanter me gessi, hoc dubium mihi remansit.

C. Habétne V. D. fundamentum aliquod dubitandi de dicti contactus omissione?

P. P. R. Nullum aliud habeo præ-

ter dictam festinationem, & ambiguitatem in qua pro tunc me inveni.

C. Ergo V. D. debet hoc merum scrupulum reputare, & ut talem contemnere. Et ut V. D. animo magis quieto vivat, & amplius non fluctuet, sciat valde probabile esse ad valorem Ordinis non requiri necessario physicum, & realem contactum materie. Ita cum Alberto, Armilla, Henriquez, Vasquez, & aliis tradit Layman p. 2. lib. 5. tract. 9. cap. 5. num. 4. nec obstat relatum Decretum Innocentii XI. cum hoc de Ministris, & non de recipientibus loquatur, ut supra diximus, idemque asserit in terminis nostri casus A. R. P. Torrecilla ubi sup. consult. 2. n. 110. & 111.

6. P. P. R. me accuso, quòd post contracta cum una puella sponsalia SS. Ordines susceperim.

C. Petiitne V. D. consensum puellæ pro dissolutione sponsalium?

P. Non P. R.

C. Certum est, quòd si V. D. petiisset consensum puellæ, hoc obtento absque scrupulo SS. Ordines suscipere potuisset, conveniunt enim DD. quòd sponsalia per mutuum consensum contrahentium dissolvantur.

7. Dicat mihi, cognovitne V. D. hanc puellam virtute sponsalium?

P. Non P. R.

C. Duæ opiniones, & ambæ probabiles sunt circa hunc casum, prima est Sanchez. lib. 1. de Matrim. disp. 47. n. 3. dicentis, non posse licite suscipere

cipere Ordines illum, qui contraxit Sponsalia de futuro; secunda est Soti, Cordubæ, Pontii & Navarii, quos citat & sequitur Diana p. 3. tract. 4. resol. 208. afferentium licitum esse suscipere SS. Ordines post contracta sponsalia, quia in his subintelligitur conditio, nisi meliorem statum elegerim: quare juxta hanc opinionem V. D. non peccavit suscipiendo SS. Ordines post contracta sponsalia.

8. Inter has duas opiniones mediam invenio; nempe quod præcisâ copulâ cum contractu sponsalium licita sit SS. Ordinum susceptio, & in hoc sensu valet opinio Pontii & Dianæ, sed si secuta fuit copula, nullatenus absque consensu personæ lætæ licitum erit SS. Ordines suscipere; in quo sensu vera est opinio Sanchez. Ratio est, quia quando duo concurrunt, quorum unum tendit ad percipiendam aliquam utilitatem, alterum ad evitandum aliquod damnum, præponderat hoc secundum, sed quando ad sponsalia sequitur copula, concurrunt damnum personæ offensæ, & utilitas ordinandæ, ergo damnum præferendum est utilitati.

9. P. P. R. Me accuso, quod cum intense illam puellam diligerem, non planè voluntariè, sed ex metu meorum Genitorum SS. Ordines suscipere decreverim.

C. Quales nam minas incusserunt Genitores, ut eam obligarent ad SS. Ordines suscipiendos?

P. Dixerunt, quod quodcumque uxorem ducerem, & SS. Ordines non susciperem, non solum hæreditate, & alimentis necessariis, verum etiam eorum gratiâ, & benevolentia essem privandus.

C. Hic est metus gravis & cadens in constantem virum, nihilominus vera, & valida fuit susceptio Ordinis, quia actus quem elicit voluntas ex metu gravi, licet sit involuntarius secundum quid, simpliciter tamen voluntarius est, ut habeo in meo Tom. 1. Confer. Moral. tract. 2. sect. 1. Conf. 4. num. 21. pag. 231. Sed sic est, quod cum actu simpliciter voluntario, seu involuntario mixto sit sufficiens intentio ad validè suscipiendum Ordinem, ut dicit Bassæus verb. Ordo 3. sub. n. 5. §. Qui verò: ergo V. D. validè suscepit Ordinem, & verè est ordinata non obstante metu incusso à Genitoribus.

10. Ratificavitne internè Ordinationem?

P. P. R. nunquam de hoc cogitavi.

C. Celebravitne nonnunquam spontè utendo Ordine suscepto?

P. Ita P. R.

C. Est opinio Sanchez, & Azorii, quam tanquam communem citat Diana part. 2. tract. 4. resol. 193. quod suscipiens Ordines ex metu gravi, quamvis validè sit ordinatus, non obligetur tamen ad continentia Sacro Ordini annexam, & quod validè possit Matrimonium contrahere, licet

licet contrarium teneat Basilius de Lion lib. 6. de Matrim. cap. 29. n. 3. & etiam addunt Bassæus ubi supr. Bonacina Tom. 1. quæst. 3. de Matrim. punct. 9. num. 1. Quod, qui ad Ordines promotus est per metum gravem, non teneatur recitare Divinum Officium. Limitatur tamen hæc doctrina (ajunt Bassæus, & Bonacina) nempe si per vim, & metum ordinatus non ratificaverit sponte ordinationem verbis, aut facto, ut semel, vel pluries liberè utendo Ordine suscepto, in hoc enim casu adstringitur ad servandam castitatem, & recitandum D. Officium. Et cum V. D. saltem tacitè ratificaverit ordinationem, siquidem liberè, & spontè eâ usâ fuit, hinc sequitur eam obligari ad Castitatem, & Horas Canonicas, quamvis metu Parentum Ordines suscepit.

11. P. P. R. Me accuso, quod cum violenter in statu Sacerdotali viverè, illicitam conversationem cum muliere soluta habuerim.

C. Longòne tempore amicitiam hanc habet?

P. P. R. per quatuor annos.

C. Hæc mulier moraturne in domo V. D.

P. Ita P. R. tanquam ancillam eam in domo teneo.

C. Solétne frequenter cum ipsa peccare?

P. Quotiescunque tentatio invadit quod valdè frequenter accidit.

C. Suppono hanc esse occasionem proximam conjunctam cum habitu peccandi: Modus examinandi, quo ad numerum, & speciem peccatorum occurrentium in hoc casu contra sextum præceptum Decalogi videri potest. 1. part. hujus Praxis. tract. 6. cap. 1. 3. 5. & seq. Quo ad habitum & occasionem proximam peccandi videatur ibidem tract. 10. in prop. 60. 61. 62. damnatis. Hic solum de circumstantia Ordinis Sacri agam, & suppono poenitentem confiteri in sacrificia cum intentione post Confessionem celebrandi Missam. Casus valdè arduus, & non modicum frequens in praxi.

12. Dicat mihi, putabatne V. D. se committere sacrilegium habendo copulam cum hac persona?

P. Ita P. R.

C. In supracitata opinione n. 10. juxta quam promotus ex metu gravi ad Ordines non obligatur ad votum continentiae, nisi ratificet expressè aut tacitè Ordinem susceptum, necessario sequitur taliter ordinatum non committere Sacrilegium, sed simplicem fornicationem; cum verò V. D. ratificaverit saltem tacitè Ordinem susceptum per liberum ejus usum, nequit excusari ratione metus gravis.

13. Sine dubio V. D. existimavit votum continentiae esse annexum receptioni Ordinis Sacri?

P. Ita P. R.

C. Plures, & graves Authores citati

ti à R. P. Leandro de Murcia Capu-
cino in suis Disp. Moral. tom. 1. lib.
2. disp. 2. resol. 15. n. 1. sentiunt pro-
motos ad SS. Ordines non obligari
ad continentiam ratione voti præcisè,
sed ratione præcepti Ecclesiastici,
quam opinionem ait esse probabilem
Diana part. 1. tract. 11. resol. 12. &
ex hac sententia infert P. Murcia loc.
cit. n. 10. & 14. ordinatum Ordine
sacro non committere sacrile-
gium per copulam cum muliere so-
luta.

Verior tamen est opinio contraria
asserens votum castitatis esse anne-
xum Ordini sacro, ita D. Thom. in
4. dist. 17. q. 1. a. 1. in corp. Riccar-
dus, plerique alii, quos citat, & se-
quitur Murcia ubi supr. n. 6. Bassæus
verb. Ordo. 4. sub num. 3. §. Respon-
sio: & hæc opinio communiter est in
praxi recepta, ex qua constat ordi-
natum Ordine sacro, committere sa-
crilegium per accessum ad mulierem,
& etiam stando primæ opinioni cen-
seo eum ita peccare; quia sacrilegium
committitur quodcumque vel vio-
latur locus sacer, vel res sacra, vel
persona sacra, sed sic est, quod ordi-
natus ordine sacro etiam secluso votò
castitatis sit Persona sacra ratione Or-
dinis, & Ministerii, ergo etiam se-
cluso votò castitatis peccabit per co-
pulam peccato Sacrilegii ita San-
chez lib. 7. de Matrim. disp. 27. n. 19.
idem videtur dicere cum Hurtado
P. Caspensis tom. 2. tract. 27. disp. 3.
sect. 3. num. 25.

14. Nunc dicat V. D. cur, & quo-
modo tanto tempore hanc personam
domo non ejecit?

P. P. R. non potui.

C. Quare non potuit?

P. Quia aliam similem pro servitio
domus non adinveni, & si hanc di-
mitterem, laboriosam vitam duce-
rem.

C. Hic titulus licet pro priori po-
tuisset habere aliquam extensionem
in doctrina Sanchez in select. disp. 10.
num. 20. in impress. Leon. citati à
Diana p. 5. tract. 14. resol. 108. &
Marchadi p. 2. lib. 7. tract. 3. docum.
3. num. 6. Modò tamen est practicè
improbabilis, & ut talis damnatus ab
Alexandro VII. in prop. 14. cujus ex-
plicatio videri potest in hoc tom.
tract. 17. num. 269. & seq.

P. Propterea etiam eam non dimisi,
ne fundamentum præberem malè de
me, & de ipsa suspicandi, & ne am-
bobus aliquod dedecus & infamia ad-
veniret.

C. Neque hic titulus est sufficiens,
ut dico 1. part. Praxis tract. 10. super
easdem propos. 61. & 62. damnatas ab
Innoc. XI. & idem tradit, me citato
R. P. Emanuel à Concept. in suo tract.
de Pœnit. disp. 2. quæst. 12. n. 185. Et
ratio est; quia vel est notum, aut est
suspicio, quòd V. D. habeat amici-
tiam cum hac persona, vel non? si
est notum, aut habetur suspicio ex
indiciis, & signis sufficientibus, nulla
infamia, sed potius honor sequetur
ex

ex ejusdem expulsiōe, siquidem omnes concludent, quod timeat Deum, & ab opposito malum esse Christianum judicabunt. Si non est notum, nec habetur suspicio cum gravi fundamento, sed solum ex levitate, & malitia populi, nulla infamia exinde sequetur, quemadmodum nec sequeretur, si alia Persona, vel V. D. dimitteret aliam famulam, quod frequenter contingit. Hac ratio, & doctrina est valde notanda à Confessariis, ut innuit Joan. Sanchez ubi supr. num. 23. ad finem disp. 10.

15. Hoc supposito, & quod V. D. sit in occasione proxima voluntaria constituta, jam noscit me eam absolvere non posse absque violatione Decreti Innocentii Papæ XI. Propos. 61. & absque meæ suæque animæ damnatione.

P. Quomodo ergo me absolverunt toto hoc tempore alii Confessarii concurrentibus iisdem circumstantiis, quas modo V. P. in hoc casu reperit?

C. Hoc est, quod modo miror, & sæpius miratus sum dari Confessarios tam parum propriæ, ac Pœnitentium saluti consulentes, ut aliquos in occasione proxima propter commune cum amicis domicilium constitutos, alios habentes ad libitum expositum, & facilem ingressum ad earundem domos, & alios inveteratis habitibus peccandi affectos absque ullo respectu, & cautela absolvant contra

Decretum D. N. Innoc. Papæ XI. in Prop. 60. 61. 62. damnatis, per quod participes fiunt eorum perseverantiæ in peccatis. Nescio utrum hujus causa sit eadem quæ damnavit Judam, qui cum ad confitendum suum peccatum ad D. Petrum, aut alium Apostolorum non accessisset, Principibus Sacerdotum id confessus fuit. *Principibus Sacerdotum, & Senioribus Matth. 27.* qui erant participes ejusdem criminis.

16. Meam conscientiam justificare nequeo, nec V. D. debet velle meam damnationem propter sua peccata, & eorum absolutionem, dum Theologia pro ea impertienda mihi non suffragatur.

P. P. R. promitto firmiter amplius Deum non offendere.

C. Hoc idem suppono V. D. promississe in aliis confessionibus, quod tamen nunquam executioni mandavit.

P. P. R. nunquam mea promissio fuit ita firma sicut modo.

C. Non se defatiget, seu ut vulgò dicitur, non aërem verberet, quia nisi ab hac occasione se absentet absolute eam non absolvam.

P. Nōne V. P. me sacris vestibus ad celebrandum indutum cernit, & omnes hic adstantes Missam audituros expectare, apud quos magnam notam incurram, nisi me absolvat, & ego celebrem?

C. Hoc jam seriò consideravi, culpa

pa non est mea, sed V. D. quæ usque
modo distulit confessionem, quam
antecedenter debuisset persolvere.
Nota, quam apud adstantes potest
incurrere ex negatione absolutionis,
evitabitur per largitionem Benedicti-
onis cum solitis precibus, absque ta-
men forma absolutionis.

P. P. R. Quomodo possum omit-
tere celebrationem Missæ absque no-
tibili infamia, cum sim ita paratus, &
dispositus.

C. Potest hoc evitare simulando
aliquod deliquium, vel quod V. D.
fuerit vocata ob aliquod urgens, &
grave negotium, quod non patiat
dilationem, & si hoc commodè fieri
non potest, nec aliud justum moti-
vum adinveniat ad evitandam no-
tam, & scandalum circumstantium
V. D. potest se gerere ad instar illius,
qui tenetur celebrare, nec habet co-
piam Confessarii. Dispognat se ad fer-
vidum actum veræ, aut existimatæ
contritionis, & hoc sufficiet ad cele-
brandum. Ut in casu simili dicit P.
Emanuel à Conceptione in suo tract.
de Pœnit. disp. 2. q. 16. num. 232.

17. P. Aut V. P. fert iudicium, quod
habeam attritionem, & me pœniteat
meorum peccatorum, vel quod non
me pœniteat; si primum, quomodo
mihi denegat absolutionem. Si se-
cundum, quomodo mihi suadet ut
ad celebrandum eliciam actum con-
tritionis, qui est præstantior, & diffi-
cilior attritione.

Pars II.

C. Quantumvis ego existimem
quod V. D. non habeat attritionem,
possum judicare, quod possit se dis-
ponere ad actum contritionis me-
diante Dei gratia, quæ nulli deest ex
parte suæ pietatis, & misericordiæ:
& licet judicarem V. D. esse attritam,
& stando in terminis Judicis possem
hac ratione eam absolvere, quia ta-
men hic non solum Judicis, sed etiam
Medici animæ suæ officio fungor,
ideò teneor applicare medicinam ipsi
necessariam pro sua spiritali salute,
& cum pro cura sui morbi medium
necessarium sit absentatio à societate
illius personæ infectæ, ne lepra con-
tagiosa culpæ amplius inficiat, prop-
terea usque dum ipsam non dimittat,
nequeo V. D. absolvere. Denique
licet ego feram iudicium speculati-
vum de attritione V. D. mandatum
tamen rigorosum habeo, à Summo
Pontifice in propositionibus damna-
tis non absolvendi pœnitentes in si-
milibus casibus V. D. autem potest
se gerere in hoc casu, sicut is, qui
non habet copiam Confessarii, & ce-
lebrare præmissis actu contritionis ve-
ræ, aut existimatæ, ideoque eam
non absolvam, licet formarem iudi-
cium speculativum de ipsius attritio-
ne. Ad excitandam verò in se con-
tritionem, oculos mentis elevet ad
supremam, & infinitam Altissimi Bo-
nitatem, quam omni amore dignissi-
mam turpiter contempsit, & despe-
xit Majestatem illam inquam perfe-

B

ctissi-

ctissimam, quam laudant Angeli, adorant Cherubim, Potestates fœcia exultatione concelebrant, V.D. absque ullo timore, & respectu injuriis, & offensis affecit. Nunc eam diligat toto cordis conatu, animam suam ei offerat, affectus suos eidem confectet, & crimina contra tam amabilem Deum patrata detestetur, cum firmo proposito vitam emendandi, proximamque occasionem derelinquendi.

18. Resolutio hujus casus aliis similibus applicari potest v.g. quando Beneficiatus Sacrum cantatum celebraturus accedit ad reconciliationem, quando Curatus paratus est legere Sacrum solemne, vel filia familias cum Matre, & fororibus confitetur, aliisque similibus. In omnibus verò, in quibus involvitur occasio proxima peccandi, Amore Dei, & sui ipsorum PP. Confessarios rogatos volo, ut cautè se gerant, & benè perpendant, quoniam fundamento absolutionem impertiantur. Experientia enim docet plurimas animas per longam temporis seriem peccatis obnoxias vivere ob omissionem, & modicum zelum PP. Spiritualium, qui summa facilitate ad absolutionem procedunt, quando justissimè deneganda esset.

19. P.P.R. Me accuso, quòd hujus personæ in peccatis meis complicis multoties confessionem exceperim, eamque absolverim.

C. In decursu confessionis consensine in actum venereum?

P. Aliquoties motus concupiscentiæ sensi, sed semel tantum consensi.

C. Per hunc consensum commisit sacrilegium non tantum ex circumstantia Ordinis sacri, verum etiam administrationis Sacramenti: Fuitneurgens causa excipiendi ejusdem confessionem?

P. P. R. Unica causa fuit ipsius pudor revelandi aliis Confessariis suam fragilitatem.

C. Absolutè loquendo, non est illicitum confiteri eidem complici, modò absit periculum pravi consensu. Ita Bassæus verb. concubinatus num. 6. Diana p. 5. tract. 14. resolut. 110. Maya in suis select. tom. 1. tract. 3. disput. 3. q. 2. cap. 4. n. 22. Ratio est, quia per hoc non redditur invalida Confessio; siquidem impossibilis est verus dolor, & propositum emendationis cum confessione facta complici, ergo &c.

Verum universaliter loquendo hoc non est conveniens, quinimò valdè periculosum: Quæ enim documenta, consilia, admonitiones, & medicinas applicare poterit confessarius illi, cui fuit, & erit fortè eodem tempore confessionis laqueus perditionis? Quomodò ad Deum amandum hortabitur, qui antecederet ad amorem profanum induxit? Quomodò scelera sua deslebit poenitens in conspectu idoli, cui suos affectus dicavit? Quomodò ex percussione calybis, & silicis flammæ infernales adurentes ani-

animam non exurgent? In aliquo casu tolerari posset, nempe si alius non daretur Confessarius in illo loco, aut vicinia, vel si dum esset expositus ad exaudiendas indifferenter confessiones, inter alios Pœnitentes complex veniret, ac sine nota dimitti non posset, & in aliis similibus casibus, in quibus Confessarius valde cautè se gerere debet obijciendo compliciturpitudinem, & deformitatem peccati, majori diligentia, & rigore quàm cæteris.

10. P. P. R. Me accuso, quòd cùm in libro baptizatorum non posset inveniri authenticum scriptum mei Baptismi, SS. Ordines susceperim cum sola attestazione patris mei, quòd sufficientem ætatem haberem.

C. constabatne aut constat, quòd V. D. talem ætatem habuerit?

P. Non P. R. quinimò contrarium defacto constat; nempe, quòd in susceptione Subdiaconatus viginti tantum annos habuerim, Diaconatus viginti unum, & Sacerdotii viginti tres.

C. Suscepitne V. D. Ordines bonâ vel malâ fide?

P. P. R. bona fide regulando meam conscientiam cum dictamine parentis, qui est vir rectus, & timens Deum.

C. Initiatus Ordine sacro mala fide ante legitimam ætatem afficitur suspensione, donec absolvatur, ut cum Quarantana ait Bonacina tom. 1. disp.

8. de Sacram. Ord. q. unica punct. 5. num. 12. & 13. & constat ex Bulla Pii V. & ex cap. Nullus de Temporib. Ordinandorum. Cùm autem V. D. testimonio sui parentis bona fide susceperit SS. Ordines, dictam censuram non incurrit, ita Bonacina & Diana part. 5. tract. 10. resol. 32. quam neque incurrit, qui ex ignorantia crassa suscipit SS. Ordines ante legitimam ætatem, ita cum Navarro, Hurtado, Villalobos & Coninch, Diana ibi.

21. Exeruitne V. D. actus Ordinis, licet sciret se non habere sufficientem ætatem in ejusdem susceptione?

P. Ita P. R.

C. Exeruitne antequam perveniret ad legitimam ætatem, vel post?

P. P. R. ante, & post.

C. Quotiescunque V. D. exercuit actus Ordinis Sacri ante legitimam ætatem, mortaliter peccavit ita Bonacina ubi suprâ.

P. Et quis poterit modò mecum dispensare, aut habilitare, ut ministerio Ordinis fungar?

C. Nōne V. D. dicit se defacto pervenisse ad legitimam ætatem?

P. Ita P. R. jam viginti octo años habeo.

C. Ergo V. D. non indiget dispensatione, quia bonâ fide, vel etiam ex ignorantia crassa ordinatus ante ætatem, quamvis nequeat uti Ordine, antequàm ad illam pervenerit, ubi tamen pertigerit ad legitimam ætatem, potest eo uti absque peccato. Ita Hurtado, Villalobos & Coninch.

lалobos, & Coninch. Diana ubi suprà. Etenim si ordinatus bonâ fide ante legitimam aetatem non incurrit censuras, ergo ad eam perveniendo non indigebit dispensatione pro exercendis actibus susceptorum Ordinum.

22. P. P. R. Me accuso, quòd multoties Epistolam, & Evangelium solemner cantaverim cum conscientia peccati mortalis.

C. Filiucius hoc damnat peccati mortalis tom. 2. tract. 1. cap. 6. n. 87. idem sentiunt Angelus, Sylvester, & Cajetanus apud Villalobos tom. 1. tract. 4. diff. 14. num. 7. (& non diff. 10. ut male citatur apud Dianam part. 3. tract. 4. resol. 195.) Oppositum tuentur Villalobos ibi. Coninch, Suarez, & alii, quos citat Diana ibi: Ratio est, quia nullo jure est cautum requiri statum gratiæ ad cantandum solemner Epistolas, vel Evangelia, nec talis actio est dispensatio meritorum Christi, ut sunt Sacramenta, ergo non adest tam gravis obligatio exercendi illam in gratia. Hac ratione addit Vasquez in 3. part. disput. 136. c. 4. n. 4. neque peccatum veniale committi ab eo, qui solemner cantat Epistolam, aut Evangelium in statu peccati mortalis. Contrarium tamen tenet cum Lugo, & aliis Diana part. 9. tract. 7. resol. 85. §. Imo: quia est contra illud dictamen, Sancta Sanctè tractanda sunt.

23. P. P. R. me accuso, quòd ob difficultatem suscipiendi Ordines à

proprio Episcopo cum falsis dimissionibus ab alieno Episcopo fuerim ordinatus.

C. Suppono hujusmodi Ordinationem gravem culpam sacrilegii secum ferre.

Scivítne latam esse suspensionem contra taliter Ordines recipientes?

P. Ita P. R.

C. Si V. D. cum ignorantia non crassa, aut supina hoc fecisset, suspensionem non incurrisset, juxta dicta tom. 1. conf. tract. 2. sect. 1. conf. 2. §. 4. num. 40. Sed cum habuerit scientiam Juris, eandem incurrit, & hæc censura lata est à Pio II. in Constitutione, quæ incipit: cum ex Sacrorum, eamque refert Magnum Bullarium tom. 1. fol. 389. num. 7.

24. celebravítne V. D. vel alios actus solemnes Ordinis exercuit cum hac censura?

P. Ita P. R.

C. contigitne hoc ex inexcusabili necessitate, vel ad evitandum scandalum?

P. P. R. causa fuit, quia putavi petendam esse Romam pro dispensatione, & cum non possem me resolvere ad manifestandum aliis meum peccatum cum remorsu conscientiæ hoc modo celebravi.

C. Putavítne V. D. incurrere irregularitatem celebrando post suspensionem?

P. Ita P. R.

C. perspicuum est, quòd excommunic-

mur-

municatus excommunicatione majori, suspensus, interdictus, quamvis occultus, & toleratus incurrat irregularitatem exercendo solemniter, vel ex officio actus majoris ordinis, nisi excusetur ratione necessitatis, vel scandali vitandi, vel ignorantiae, vel inadvertentiae, aut oblivionis ex cap. 1. de sent. excom. in 6. ita Bassæus verb. Irregularitas 9. num. 5. quapropter V. D. operando cum mala conscientia, & notitia hujus poenae, præter sacrilegia commissa quotiescunque celebravit, aut solemniter actus Ordinis exercuit, irregularitatem incurrit.

P. P. R. Fateor hoc, sed quid, & quomodo mihi agendum? peccatum meum est occultum, Romam adire nequeo, nec scio invenire remedium.

C. Non contristetur, quia remedium est facile, etenim cum suspensio sit occulta, potest ab Episcopo dispensari, stante privilegio Episcopis concessio in Conc. Trid. sess. 24. cap. 6. de reform. ut cum Avila, & communi dicit Diana part. 11. tract. 6. resol. 4. & in opinione probabilissima Thomistarum, quæ asserit irregularitatem contractam ex delicto esse censuram, qualis est ea, quam V. D. incurrit exercendo actus Ordinis cum suspensione occulta, potest pariter Episcopus dispensare, ita Bassæus verb. Irregularitas 9. num. 6. & in simili casu P. Caspensis tom. 2. tract. 25. de censur.

disput. 5. sect. 5. num. 34. Castropalaus, & alii citati à Diana ubi suprâ.

25. Religiosi quoque Mendicantes virtute suorum privilegiorum possunt absolvere tam à dicta suspensione ut inquit Bassæus verb. Suspendio 3. num. 4. quam ab irregularitate, quæ sit censura; ita affirmat P. Leander de Murcia in explicatione Regulæ N. P. S. Francisci c. 7. quæst. 8. num. 62. & 63. Diana eadem resol. in fine. Idem fieri potest virtute Bullæ Cruciatæ, ut cum Corneio, & aliis asserit Diana ibi. Ratio utriusque est, quia vi privilegiorum Mendicantium, & Bullæ possunt absolvi omnes casus jure communi reservati Episcopis, sed sic est, quod suspensio occulta, & irregularitas contracta ex delicto occulto (excepta illa, quæ contrahitur ex homicidio voluntario) sint reservatæ jure communi per Concilium Tridentinum Episcopis, ergo utraque poterit absolvi vi privilegiorum Mendicantium, & Bullæ Cruciatæ.

Neque obstat huic doctrinæ Decretum Alexandri VII. in 3. Propositione damnata, cum non sint hi casus Bullæ Cœnæ.

26. P. P. R. me accuso, quod quando fui initiatus prima tonsura, & Ordinibus Minoribus, non habuerim animum postmodum suscipiendi Ordines Majores, sed tantum eo fine eosdem recepi, ut fruerer privilegio clericali, & exemptione fori.

C. Barbosa de potest. Episcop. part.

B. 3. alleg.

2. alleg. num. 12. hoc damnat peccati mortalis, idem sentit cum Bannez F. Petrus de Ledesma 1. part. de Sacram. Ord. cap. 6. conclus. 3. fol. (mihi) 357. contrarium, & valde probabiliter tenet cum Thom. Sanchez, Villalobos in Sum. part. 1. tract. 11. diffic. 14. num. 2. Et ratio est, quia Minoribus Ordinibus initiatus non peccat graviter Majores postmodum non recipiendo: ergo neque graviter peccabit, qui iisdem initiatus fuit absque animo Majores recipiendi: quia actus interni specificantur ab actibus externis. Confirmatur: Finis legis non cadit sub lege: ergo licet Finis Ecclesiæ conferentis Ordines Minores sit, ut successivè recipiantur Majores, hic tamen finis non cadit sub præcepto, aut obligatione, & consequenter non erit peccatum mortale, eosdem non recipere.

CAPUT II.

De Titulo ad SS. Ordines recipiendos
requisito.

27. **P.** P. R. dico meam culpam, quòd post obtentum beneficium redditus viginti ducatorum renuens Episcopus mihi conferre Ordines, alios triginta ficti patrimonii quæsi verim, & ad utriusque titulum fuerim ordinatus.

C. Benè fecit Episcopus non conferendo ipsi Ordines ad solius beneficii titulum, quia viginti ducati sunt, quid tenue, titulus autem debet esse sufficiens pro decenti sustentatione,

jus enim præscribit titulum, ne Clericus cum dedecore status Ecclesiastici mendicare, aut turpem quæstum exercere cogatur. Sed ad hoc non sufficit tenuis proventus, ergo necessario debet esse sufficiens, quamnam verò quantitas ad vitæ sustentationem sufficiat, arbitrio Episcopi dijudicanda est, nam determinatio eorum, quæ à jure præscribuntur, sed non definiuntur, prudentis viri judicio relinquuntur: ita Bonacina de Sacram. Ord. disp. 8. q. unic. punct. 5. n. 38. in quo attendenda est diversitas Regionum, in aliquibus enim terra magis fructificat, quam in aliis.

28. Quo modo, & forma V. D. confixit titulum Patrimonij ad suscipiendos Ordines?

P. P. R. Titulus hic fuit fiduciarius, quia amicus quidam id mihi assignavit extorta promissione restituendi bona post ordinationem.

C. Fuitne factum hoc cum conditione restituendi, postquam V. D. alium sufficientem proventum acquireret, vel etiam eo non adepto?

P. Ego absolute promisi, & obligavi me ad restitutionem immediate post ordinationem nulla posita conditione.

C. V. D. graviter peccavit, Diana part. 3. tract. 4. resol. 184. quia fecit pactum remanendi absque congruo proventu ad decentem sui status sustentationem; probabile tamen est V. D. non incurrisse suspensionem à jure latam contra ordinatos sine titulo, siquidem absolute loquendo V

D. habuit titulum, in foro tamen exteriori poterat rescindi talis retrodonatio, & hoc in poenam donationis, quia voluit decipere Ecclesiam, & Episcopum. Ledesma in sum. tom. 1. cap. 7. de Sacram. Ord. conclus. 6. dis. 3.

¶ 29. P. post Ordinationem obligatorne restituere donatori hoc patrimonium?

C. Ledesma loco cit. negativè respondet, quem sequitur Villalobos in sum. part. 1. tract. 11. difficult. 15. num. 10. contrarium censet probabile Diana ibi cum Avila, & aliis citatis. Sed verior mihi videtur opinio Ledesmae tanquam conformior menti Concilii, ac decentiae status Clericalis: quandoquidem si restituatur patrimonium primo Domino, Ecclesiasticus remanet sine proventu, & his temporibus parum prodest clerica, cum clerici videantur in magna necessitate constituti, & ad se sustentandum famulatu obligati cum modico eorum decore, quinimò addicti ministeriis, valde inconvenientibus eorum statui, & quandoque Jure Canonico vetitis cum detrimento propriae conscientiae.

Aliud esset, si collator Patrimonii apponeret pactum restituendi sibi praefatum Patrimonium, cum V. D. adepta fuerit beneficium, aut aliunde habuerit, quo se valeat sustentare. id enim licere affirmat Garzias de beneficiis part. 2. cap. 4. num. 169. Et in

hoc casu existimo veram opinionem Avila & Diana. quod Patrimonium suo Domino sit restituendum, modò adsit consensus Episcopi, ita Bonacina ubi supr. n. 33.

30. P. P. R. dico meam culpam; quod bonum frugiferum pro patrimonio mihi ab Amico assignatum fuerit ære alieno gravatum.

C. Fuitne hoc praedium creditoribus obligatum per modum verae hypothecae?

P. Non P. R.

C. Si hoc praedium fuisset hypothecae subiectum, non esset titulus legitimus, & V. D. suscipiendo Ordines cum hoc titulo incidisset in poenam suspensionis: Bonacina loc. cit. num. 34. nam bona transeunt cum onere hypothecae, posito autem onere hypothecae, non potest ordinatus alii, & sustentari ex iis bonis, si creditor velit solutionem sibi fieri, ergo non titulus sufficiens, & securus ad recipiendos Ordines; si verò praedium non est hypothecae subiectum, arbitrator titulum in huiusmodi praedio validè constitui posse, & consequenter ordinatum ad illius titulum suspensionis vinculo non ligari, ratio est, quia ordinatus habet dominium illius praedii, & jus ad fructus, ergo titulus in praefato praedio validè constituitur, sicut enim valida est illius alienatio, ita valida est tituli constitutio, quamvis fortè fieri possit, ut graviter peccet, si aliunde nequeat creditoribus,

vel

vel ipse, vel donatarius satisfacere.
Bonacina ibidem.

31. P. Sciat etiam V. P. quod ex triginta ducatis Patrimonii mihi assignati ab illo amico, decem fuerint ex annuo redditu unius census, quem ad suum lucrum amicus habuit.

C. Eratne census perpetuus, aut redimibilis?

P. P. R. erat census redimibilis.

C. Si census fuisset irredimibilis, potuisset assignari pro competenti titulo, cum huiusmodi stipendium seu pensio, seu annuus redditus sit jus reale proprium illius, cui assignatur, & consequenter ad illius titulum ordinari potest, sed cum census sit redimibilis, censet Ugolinus, quem citat, & sequitur, Bonacina supra num. 32. §. ego verò: non esse titulum sufficientem, quia non est permanens, & fixus. Est tamen valde probabile titulum posse constitui super censum temporalem & redimibilem. Ita cum Palao, & aliis Diana p. 9. tract. 3. resol. 25. citans pro se Azorium tom. 2. lib. 3. cap. 14. quæst. 7. Ratio est, quia quamvis census possit redimi, regulariter loquendò intra modicum tempus denuò fundari potest, ad quod Episcopus obligare debet Ordinatum adhibita interim cautione, ut pecunia collocetur apud idoneas personas, & in res frugiferas convertatur. vide Marchadam tom. 2. lib. 4. part. 1. tract. 7. docum. 7. num. 6. in fine.

32. P. P. R. dico pariter meam culpam, quod facta fuerit mihi assignatio viginti ducatorum cum pacto non fruendi ipsis, seu non petendi quidquam à donatore.

C. Hoc Pactum ergo fecit V. D. P. Ita P. R.

C. Fuitne hoc pactum juramento aut scriptura authentica firmatum?

P. P. R. cum juramento me obligavi.

C. Fuitne hæc obligatio seria aut facta?

P. Fuit seria, & animo eam adimplendi.

C. Si V. D. emisisset hoc juramentum absque animo id adimplendi, commisisset peccatum perjurii defectu veritatis de presenti in juramento, non teneretur tamen servare promissum, nec fructus Beneficii resignare. Ratio est, quia juramentum non obligat ultra intentionem jurantis: ut inquit Lessius lib. 2. de just. cap. 18. dub. 10. num. 73. ergo si V. D. emisisset juramentum absque animo illud adimplendi, neque illud adimplere teneretur.

33. Cum verò juramentum fuerit serium, & animo illud adimplendi, gravis quoque culpa fuit duplicem malitiam specie distinctam continens, unam, suscipiendi Ordines ficto titulo, alteram, invocandi Deum in testem rei malæ: quia juramentum non est vinculum iniquitatis: adeoque V. D. non obligatur retrodonare, & re-

nun-

nuntiaro fructus donatori, quia hæc promissio irrita est, & invalida. Videatur Bonacina disp. 8. de Sacram. Ord. q. unic. punct. 5. num. 25. & 26. Bassæus verb. Juramentum 4. num. 5.

Nec obstat promissio jurata, quia juramentum de re jure Canonico vetita non obligat, nec debet adimpleri, ut ait Thom. Sanchez in sum. Lib. 3. cap. 9. num. 29. sed sic est, quod materia Juramenti sit jure canonico sub culpa vetita, cap. poen. de simonia: siquidem imponit poenam suspensionis, ergo hoc juramentum non obligat, nec V. D. tenetur illud adimplere.

34. P. P. R. debéone ab Episcopo petere relaxationem hujus juramenti?

C. Nullatenus, quia juramentum nullam inducens obligationem non indiget relaxatione, ita Bonacina tom. 2. disp. 3. de contract. quæst. 1. punct. 1. sub num. 7. §. ex quo patet. ita ut juramentum de re mala, id est, quæ absque peccato mortali, aut veniali adimpleri non potest, non obliget, nec indigeat relaxatione, si verò absque ulia culpa adimpleri possit, ne adimpleatur, relaxatione opus est: v. g. persona aliqua cum juramento promittit latronibus 50. Ducatos pro tuenda vita, & cum nullum sit peccatum traditio 50 Ducatorum, necesse est, ut Judex relaxet hoc juramentum, si adimplere nolit.

In casu V. D. non est necessaria relaxatio juramenti, cum fuerit de re

Part II.

mala, peccavit autem illud emittendo, ut antedixi: nec non adimplendo peccaret: & præter peccata commissa in hoc pacto jurato incurrit suspensionem, ita cum Navarro Avila part. 3. disp. 3. dub. 4. & cum Suarez, & aliis Bassæus verb. Ordo 3. sub num. 7. §. Qui mala fide.

35. P. P. R. Major adhuc circumstantia adfuit in collatione hujus beneficii, nempe quod ejus fructibus frui non poteram usque ad suspensionem Presbyteratus.

C. Hoc nihil obstat, quia potest aliquis ordinari Subdiaconatu, & Diaconatu ad titulum beneficii, cujus fructus solum ut Sacerdos percipere possit, ita cum Gartia, & Barbosa Leander de SS. Sacram. tom. 2. tract. 6. disp. 10. q. 14.

36. P. P. R. Alia circumstantia notabilis est, quod hoc beneficium non fuerit perpetuum?

C. Titulus ad quem clericus ordinatur debet esse perpetuus, ita Bonacina ubi supr. num. 40. quod tanquam certum asserit Leander ibid. quæst. 16. quia redditus requiritur in Ecclesiastico ad evitandum inconueniens mendicandi sustentationem cum suo dedecore; Sed hoc inconueniens non cessat per beneficium ad tempus, ergo debet esse perpetuum, & cum illud V. D. non sit tale, verificatur, quod fuerit ordinata sine titulo sufficienti, & consequenter quod hac de causa inciderit in suspensionem latam

C

con-

contra suscipientes Ordines sine vero titulo, in cap. Neminem & cap. Sanctorum dist. 70.

37. P. P. R. non fui ordinatus absque redditu, seu titulo, quamvis pars ipsius (nempe beneficium) fuerit mihi assignata cum pacto nihil petendi à presentante.

C. Duplici ex causa V. D. ordinata fuit absque titulo sufficiente; primò, quia beneficium fuit temporaneum, & non perpetuum, & cum tale sit, idem est ac non habere sufficiens patrimonium, ut dixi: Secundò, quia vi pacti ini cum donatore, seu presentante beneficium ab eo collatum remansit in terminis tituli ficti, ordinari verò sine titulo, ac cum titulo ficto paria sunt. Ita Leander de SS. tom. 4. tract. 4. disp. 4. §. 1. quæst. 6.

38. P. In hoc capite num. 28. V. P. dicit me non incurrissè suspensionem, quamvis pactum inierim cum donatore retrodonandi eidem patrimonium post ordinationem, ergo neque potui incurrere ob pactum non petendi ab eodem quidquam nisi post ordinationem.

C. paritas non currit, quia inire pactum cum presentante non petendi sustentationem, est expresse verum à Jure Canonico, & poena suspensionis lata cap. poen. de Simonia, ut affirmat Bonacina de Sacram. Ord. tom. 1. disp. 8. quæst. unica punct. 5. num. 20. inire autem pactum restituendi patrimonium donatori expresse

sè non prohibetur, sed solum comprehenditur ob suspensionem universaliter latam contra suscipientes Ordines sine titulo: & cum sit opinio (nisi obstet pactum) quòd patrimonium collatum sit, vel non sit verus titulus, & primum sit probabile, propterea dixi cit. n. 28. probabile quoque esse in illo casu non incurrì suspensionem.

39. P. Et quis me poterit absolvere à suspensione?

C. Fuitne publicum vel occultum hoc pactum initum cum collatore Beneficii?

P. P. R. Inter nos secretò fuit initum.

C. Cum ergo delictum sit occultum potest in hujusmodi suspensione Episcopus absolvere ita Bonacina de Censuris disp. 3. punct. ult. num. 2. & patet ex supradictis cap. 1. num. 24. & consequenter poterit absolvi virtute Bullæ, & privilegiorum Mendicantium ut ibidem num. 25. constat. Et quia, ut inquit Laym. lib. 1. tract. 5. part. 3. cap. 4. prope finem, Sancta Sedes Apostolica concessit PP. Societatis JESU facultatem absolvendi in foro conscientiae ab omnibus suspensionibus, quod aliis Religionibus habentibus Bullam participationis generalis privilegiorum competit.

40. P. P. R. dico meam culpam, me diù ante susceptionem Subdiaconatus percepisse Beneficium, quod postea dimisi, & quando illud percepi,

pi, non habui animum suscipiendi presbyteratum, sed ducendi uxorem.

C. Beneficium fuitne parochiale?
P. Non P. R.

C. Si Beneficium esset parochiale, gravis esset culpa illud assumere absque animo suscipiendi presbyteratum intra annum cum intentione colligendi fructus, eoque relicto ducendi uxorem; & V. D. teneretur ad restitutionem omnium fructuum perceptorum, Villalobos part. 2. tract. 9. diff. 15. num. 10. & est communis.

41. Hoc Beneficium habuitne annexum Ordinem Sacrum?

P. Non P. R. ac proinde bene potui eo fungi, ejusque fructus percipere absque susceptione Ordinis Sacri.

C. Si Beneficium simplex habet annexum Sacrum Ordinem, graviter peccatur illud assumendo absque animo suscipiendi Ordinem Sacrum, ita cum Soto, Toledo, Gutierrez & aliis Sanchez lib. 7. de Matrimon. disp. 45. num. 14. assumere enim Ministerium absque animo satisfaciendi obligationibus ipsi annexis peccatum mortale est, sed sic est, quod posita connexione Ordinis Sacri cum Beneficio adsit obligatio illum suscipiendi, ergo qui assumit Beneficium, aut possidet absque animo suscipiendi Ordines, obligationi adeo gravi satisfacere non intendit, ergo graviter peccat, quamvis in hoc casu fructus restituere non teneatur, ita cum Navarro, Sa, & aliis Sanchez ibidem num. 13.

42. Quando Beneficium simplex non habet annexum Sacrum Ordinem, Sotus, Toledus, & Navarrus citati à Castropalao tom. 2. tract. 13. disp. 4. punct. 7. n. 15. sentiunt graviter peccari id accipiendo absque animo in eodem perseverandi, sed illud deferendi, ac opulentam uxorem ducendi, idem sentit cum Azorio, Filliucio, & Sylvio Bassæus verb. Beneficium 3. num. 13. Hæc opinio est valde probabilis, & rationi consentanea, etenim dedecet, ut fruatur fructibus Ecclesiæ, qui eidem parum addictus habet animum eam deferendi. Sanchez loco paulò antè citato num. 19. censet esse peccatum veniale. Castropalaus ubi supr. num. 10. affirmat, nec venialiter peccari: idem probabile esse opinatur R. P. Torrecilla loquendo de pensione in suis consult. moral. tract. 4. consil. 3. num. 6. quia ubi nulla est lex, nec est peccatum, sed non est lex, vel præceptum obligans Beneficiarium ad suscipiendos SS. Ordines, quando hi non sunt annexi Beneficio, ergo &c. Confirmatur. Licitum est Beneficiario dimittere Beneficium simplex, & ducere uxorem, ergo pariter licitum erit habere animum eandem ducendi dimisso Beneficio, cui Sacer Ordo non est annexus.

43. P. P. R. dico meam culpam, quod ludo deditus fuerim.

C. perdiditne multum in eo de suis facultatibus?

P. Ita P. R.

C. Notabilem quantitatem perdere in ludo est peccatum mortale, quando hoc fit cum detrimento notabili Filiorum, & uxoris (subtrahendo eis alimenta debita) quod intelligendum est non tantum in uxoris, sed etiam in quolibet alio, si ob hoc impotens fiat ad solvendum debita. Diana part. 7. tract. 9. resol. 37.

Dicat mihi cujusmodi bona solebat V. D. ludo exponere?

P. P. R. propria bona.

C. De hoc non interrogo, sed bene utrum illa bona fuerint patrimonialia, vel Ecclesiastici fructus?

P. P. R. ex utrisque.

C. Certum est, quod Ecclesiasticus habeat verum dominium bonorum patrimonialium, aut ex industria acquiritorum, & quod liberè de iis disponere possit in vita, & testari in morte, ita Azorius part. 2. lib. 7. cap. 9. quæst. 1. & est communis. Difficultas est de bonis, & proventibus Ecclesiasticis.

Dicat mihi, fructus hi Ecclesiastici, quos V. D. dissipavit, fueruntne ex aliqua Capellania legata, aut ex distributionibus perceptis per modum stipendii, vel fuerunt fructus Beneficii?

P. Omnes fructus indifferenter ludo exposui.

C. Distributiones, quas percipit Clericus interessendo Divinis Officiis, potest pro libitu donare tanquam verus eorum Dominus, ita cum Mo-

neta, Lugo, & aliis Moya tom. 2. ad tract. 6. disp. 6. quæst. 2. §. 5. num. 21. Idem sentit hic Author, & benè, de Capellaniis legatis, & non collativis, & de stipendio, quod datur Sacerdoti, ob celebrationem Missæ licet sit pingue; ejusdem opinionis est Lessius de Justit. lib. 2. cap. 4. dub. 6. num. 37. quod etiam de Capellaniis collativis affirmat cum Soto Sanchez in consil. lib. 2. cap. 2. dub. 45. num. 61. Ratio est, quia quamvis Capellaniæ collativæ reputentur pro Beneficii Ecclesiasticis, fundantur tamen titulo stipendii pro celebratione Missarum, ergo sicut Sacerdos potest ad libitum disponere de stipendio Missarum solutarum, ita pariter de stipendio ex Capellania collativa percepto.

44. Remanet resolvendum dubium de fructibus perceptis, ex beneficiis Ecclesiasticis; in qua difficultate communiter sentiunt Canonistæ, & & plures Theologi teste Valentia disp. 10. quæst. 3. punct. 7. Lessio, & multis aliis, quos citat Leander de SS. Sacramento tom. 6. tract. 2. disp. 3. quæst. 75. quod Ecclesiasticus non habeat dominium fructuum, quos percipit ex suo beneficio, & consequenter si eos in usus profanos, & lusus consumat, mortaliter peccet; & teneatur eos restituere pauperibus, quibus totum id, quod ex dictis fructibus suæ congruæ sustentationi superest, subministrare obligatur. Contrariam sententiam tenent Sotus, Pal-

laus,

laus, Lessius, & alii, quos citat, & sequitur Diana part. 5. tract. 8. resol. 31. Leander loc. cit. & hoc tempore communiorem, & veriore affirmit Moya ubi supr. num. 1. quia si Ecclesiastici non haberent dominium horum fructuum, non possent eos alienare, nec de iis testari extra pios usus, sed sic est, quod experientia constet contrarium, ergo dicendum est, quod Ecclesiastici habeant dominium horum bonorum, & quod ea donando, alienando, & expendendo valide eorundem dominium in alios transferant.

45. Quapropter valide potest Beneficiarius in usus profanos, & ludos consumere redditus Ecclesiasticos, peccabit tamen mortaliter. Ita Diana loc. paulo ante cit. Lessius lib. 2. de iustit. cap. 4. dub. 6. num. 43. S. Thom. Cajetanus, Tabiena, Ledesma, & alii plurimi, quos citat, & sequitur Sanchez in consil. lib. 7. cap. 2. dub. 38. num. 1. affirmans tanquam certum, graviter peccare Beneficiarios expendentes in usus profanos fructus Beneficii reduntantes ex congrua eorum sustentatione, idem sentit Leander de SS. tom. 6. tract. 5. disp. 3. quaest. 76. Villalobos in sum. tom. 2. tract. 10. adeoque est in statu damnationis Beneficiarius expendens in usus profanos, & ludos redditus beneficii congruae suae sustentationi superfluos, tenetur enim eos pauperibus distribuere, aut in pios

usus expendere. Opinio mitior, & laxior in hac materia est illa Hurtadi apud Dianam part. 5. tr. 8. resol. 27. dicentis, Episcopos satisfacere quartam partem omnium suorum fructuum in opera pia, & pauperes erogare, & ceteros Beneficiarios, si medietatem dent residui congruae sustentationis, ceterum vero eorum consanguineis elargiri possunt, sed non in profanos usus expendere. Et hoc intelligitur in communibus necessitatibus pauperum, quia in gravibus omnia superflua congruae sustentationi tenentur pauperibus distribuere. Vide Leandrum supr. qu. 74.

46. P. P. R. dico ergo meam culpam, quod modicam eleemosynam fecerim de fructibus mei beneficii.

C. V. D. habuistine alimenta ex fructibus Beneficii, vel ex patrimonialibus?

P. P. R. ex utrisque.

C. Si Beneficiarius se alit ex suis bonis patrimonialibus, distributionibus, aut stipendiis, aut de his facit eleemosynam, potest sibi compensare de fructibus beneficii, & pro arbitrio expendere totum id, quod consumpsit pro sua sustentatione, aut eleemosynis de patrimonio, distributionibus, aut stipendiis, ita Lessius ubi supr. num. 38. quia cum Beneficiarius habeat jus se alendi, & faciendi eleemosynam ex fructibus Beneficii, sequitur, quod pro omnibus expensis factis in his rebus ex aliis suis bonis possit sibi compensare cum fructibus Beneficii.

47. P. P. R. Valdè modicum consumpsi pro mea sustentatione, & parcam vitam duxi.

C. Totum id, quod Ecclesiasticus de congrua sua sustentatione reservat parcè vivendo, potest sibi retinere, & consanguineis elargiri, nec tenetur pauperibus distribuere, ita cum Navarro, Lessio, & aliis sentit Leander ubi supr. qu. 51. & in sequentibus quaestionibus tractat, quænam sit congrua sustentatio, & quidnam per nomen sustentationis intelligatur. Vide ibi, ne hic nimis fusè me habeâ.

48. P. P. R. Meis consanguineis pariter aliquam quantitatem de fructibus mei beneficii distribui.

C. Erantne pauperes, & indigentes ipsius consanguinei?

P. P. R. Omnia, quæ iis distribui, fuerunt iisdem necessaria.

C. Licitum est Ecclesiasticis dare suis consanguineis egenis de fructibus sui beneficii necessaria ad decentiam eorum status, & conditionis. Ita Sanchez in consil. lib. 2. cap. 2. dub. 38. num. 4. & etiam aliquid plus possunt dare consanguineis egenis, quam aliis pauperibus, ut inquit idem author ibidem num. 5. cum Navarro, & aliis, Leandro ubi supr. quaest. 72. attamen si aliquid notabile ultra eorum necessitatem elargiantur, ait Sanchez num. 4. eos graviter peccare, & pro sua opinione citat S. Thomam 2. 2. qu. 185. art. 7. ad 2. Alensem, Silvestrū, & alios; quapropter non est licitum

Ecclesiasticis redditus suorum Beneficiorum erogare pro ditandis consanguineis, fundandis majoratibus, ac alias superfluas expensas cum iisdem facere.

49. P. P. R. aliquam pecuniam de ea, quæ mihi superest beneficio, sensim accumulo, & reservo.

C. In quem finem sibi illam reservat, & congregat?

P. P. R. pro necessitatibus probabiliter mihi eventuris.

C. In quolibet Christiano est res valdè reprehensibilis accumulare pecuniam animo thesaurizandi, hoc enim est violare præceptum illud Christi Domini. Nolite thesaurizare vobis thesauros in terra. Matth. cap. 6. cum in ærariis celestibus thesauros congregare debeamus. Thesaurizate vobis thesauros in cælo. Et si in quocunque Christiano est adedò abominabile vitium cupiditatis, & avaritiæ, quid erit in Sacerdote? erit thesaurizare iram in Divino pectore, dum inordinato affectu bona caduca sibi thesaurizat. Thesaurizas tibi iram in die iræ. Ad Rom. 2. v. 5. potest tamen Ecclesiasticus de fructibus Beneficii aliquid sibi reservare, non fine thesaurizandi sed pro aliqua necessitate probabiliter sibi eventura, ita cum Lugo Leander de SS. tom. 6. tract. 5. disp. 3. quaest. 68. & P. Matthæus de Moya tom. 2. ad tract. 6. disp. 6. quaest. 2. §. 4. n. 16. censet hanc quantitatem non debere excedere annum fru-

fructum, si pingue est beneficium, si verò sit tenue aliquid plus. Omnes verò admonent necessitatem debere esse verè talem, ac ejus dubium probabile, & non imaginariam, vel solum excogitatum, alias per hoc multis avaris daretur aditus accumulandi capitalia, & proventus ficto titulo necessitatis in grave pauperum detrimentum, conscientiarum damnum, ac suarum animarum perditionem: Oh utinam non verificentur de Sacerdotibus in his nostris ærumnosis temporibus verba illa liacrymabilia Hieremiæ! *A minori usque ad majorem omnes avaritiæ student. Hieremiæ 6. v. 13.* Perpendite Ministri Altaris thesauros vestros non terrenos, sed cælestes esse debere: *Non habebunt Sacerdotes & Levitæ hereditatem cum reliquo populo Dominus enim ipse est hereditas eorum. Deut. cap. 18.*

CAPUT III.

De Divino Officio.

50. **U**T securè in hac materia procedamus, & quod certum est, affirmemus, supponendum est Sanctitatem Alexandri Papæ VII. damnasse ut scandalosas, & practicè improbables quinque sequentes propositiones, nempe vigesimam, vigesimam primam, trigessimam tertiã, trigessimam quartam, & trigessimam quintã in suo Decreto comprehensas.

Prop. 20. damn. Restitutio à Pio V. imposita Beneficiatis non recitantibus, non debetur in conscientia an-

te sententiam declaratoriam Judicis, eò quòd sit poena.

Prop. 21. damn. Habens Capellaniam collativam, aut quodvis aliud Beneficium Ecclesiasticum, si studio litterarum vacet, satisfacit suæ obligationi, si Officium per alium recitet.

Prop. 33. damn. Restitutio fructuum ob omissionem horarum suppleri potest per quascumque eleemosynas, quas antea Beneficiarius de fructibus sui beneficii fecerit.

Prop. 34. damn. In die Palmarum recitans Officium Paschale satisfacit præcepto.

Prop. 35. damn. Unico officio potest quis satisfacere duplici præcepto pro die præsentis, & crastino.

Explicatio harum, & aliarum propositionum ab hoc Pontifice damnantarum in fine hujus Libri poterit videri. tract. 17. per totum.

51. P. P. R. confiteor, quòd antequam sacris Ordinibus initiatus essem, habuerim Capellaniam, & diu Officium Divinum recitare intermiserim.

C. Eratne Capellania collativa aut legata? quia si esset legata, non obligat ad recitationem Divini Officii. ita Marchadus tom. 1. lib. 3. part. 3. tract. 1. docum. 3.

P. P. R. Verè non scio, utrùm Capellania fuerit legata, aut collativa.

C. Fuitne Ordinarii auctoritate instituta?

P. Ita P. R.

C. Ergo fuit Capellania collativa, quia

quia legata solum auctoritate fundatoris instituuntur, collativæ auctoritate Ordinarii, & inter beneficia Ecclesiastica annumerantur; Marchadus ibi. *Torrecilla in consult. tract. 4. consult. 4. num. 78.*

P. Juxta hanc distinctionem erat collativa, cum auctoritate Ordinarii fuerit erecta, & inter beneficia Ecclesiastica constituta, cæterique ejusdem titulo fuerint ordinati.

C. Hoc supposito habuit annexam obligationem recitandi Divinum Officium absolute loquendo: Bassæus *Verb. Horæ Canonice 1. num. 11.* nisi forte ex mox dicendis habeatur excusatio, seu exceptio.

52. Hæc Capellania fuitne sufficiens pro aliqua parte alimentorum, & sustentationis V. D.

P. Quidnam intelligitur per nomen sustentationis?

C. Nomine sustentationis non solum intelligitur cibus, & potus moderatus, verum etiam decens vestitus, habitatio, & famulus unius famulæ: Sanchez lib. 2. consil. c. 2. dub. 67. n. 4. Martinus à S. Joseph apud Moyam tom. 1. select. tract. 2. disput. 2. q. 4. §. 1. num. 15.

P. Reddus Capellaniæ ad hæc non fuit sufficiens.

C. Non requiritur, ut ex redditu tota hæc sustentatio habeatur, ad hoc ut possit obligare ad recitandum Divinum Officium.

P. Reddus Capellaniæ ad sum-

um potuit dimidium necessari pro sustentatione subministrare.

C. Neque requiritur, ut dimidium seu medietatem sustentationis adæquet, pro inducenda obligatione recitandi Horas Canonicas; ad tertiam partem sustentationis forte erit sufficiens?

P. Ita P. R. quia quadraginta ducatos annuos reddidit.

C. Reddiditne hos quadraginta ducatos demptis omnibus aliis expensis in colligendo fructus, & satisfaciendo stipendiis Missarum, quarum onus habuit Capellania?

P. Ita P. R. annuatim quadraginta ducati demptis expensis mihi superfuerunt.

C. Reddus Beneficii, Capellaniæ metiendus est ex eo, quod remanet post expensas factas in colligendis, & recuperandis fructibus, & solvendis stipendiis Missarum, ita cum Sanchez, Quintanaduenas & aliis Leander de SS. tom. 6. tract. 8. disp. 2. quæst. 114. Et si demptis his expensis, & stipendiis superest redditus pro tertia parte sustentationis, obligat ad recitandum Divinum Officium, sic cum Quintanaduenas, & Escobar, asserit Diana, part. 9. tract. 7. resol. 8. si vero tertiam partem sustentationis non adæquet, hi AA. excusant ab obligatione Divini Officii. idem tradit Moya ubi supr. num. 12. in fine. Et Leander loc. cit. q. 112. & 113. censet quadraginta ducatos esse quantitatem requisitam, & sufficientem ad in-

inducendam obligationem recitandi Horas Canonicas. Regula tamen firma in hoc generaliter dari non potest, sed spectanda est diversitas Regionum, quandoquidem in una res sunt minori pretio, quam in altera, & quod in uno loco ob abundantiam habetur pro decem, aut quidecim Regalibus, in altero viginti requiruntur, ut bene Quintanadvenas apud Dianam, loc. cit.

53. Nunc dicat mihi, omisitne V. D. Officium Divinum primo illo semestri, in quo obtinuit Capellaniam?

P. P. R. tunc, & alio tempore.

C. Beneficiarius aut Capellanus primo semestri postquam obtinuit Beneficium aut Capellaniam collativam non recitans horas canonicas, licet peccet mortaliter, quotiescunque eas omittit, non obligatur tamen ad restitutionem; ita cum Navarro, Azorio, Toledo, & aliis Diana p. 11. tract. 1. resol. 7.

54. Quanto tempore præter sex primos menses V. D. omisit officium?

P. P. R. per alios sex menses.

C. Quot peccata putavit se committere in die, qua omisit horas?

P. P. R. unicum tantum.

C. Juxta opinionem asserentem quolibet ex horis Canonicis per se distincto præcepto præcipi dicendum est, quod per omissionem septem horarum in die septem peccata mortalia committantur, ita Lessius de justit. & jure lib. 2. cap. 37. dub. 9. num.

Pars II.

53. contrarium est valde probabile, quod tenet Navarrus, apud eundem Lessium ibidem Sanchez. Verb. Horæ, num. 14. & plures alii affirmantes, omnes septem Horas Canonicas unico præcepto præcipi, & consequenter per omnium omissionem unicum tantum peccatū mortale committi, sed gravius omittere duas quam unam, & adhuc gravius tres, quam duas, quatuor, quam tres, &c.

55. P. P. R. confiteor, quod per duos integros annos voluntatem determinatam habuerim non recitandi D. Officium, quamvis post annum omissionis me poenituerit, & anno sequenti illud recitaverim.

C. Per hanc voluntatem, seu determinationem V. D. tot peccata numero, vel unum cum tot malitiis numero distinctis patravit, quot dies in duobus annis continentur: ita Torrecilla in consult. tract. 2. consult. 2. n. 21. Ratio est, quia actus interni specificantur à suo objecto, eandemque cum externis habent malitiam sed sic est, quod omissio externa Officii per duos annos tot peccata contineat, quot dies in duobus annis continentur, ergo per voluntatem omittendi per duos annos Horas Canonicas tot numero peccata fient, aut unum cum tot malitiis numero distinctis, quot dies in duobus annis continentur. Dixi, aut unum cum tot malitiis numero distinctis, ut opinioni Thomistarum non dissentiam, juxta quam in

D

uno

uno numero actu non possunt duo numero peccata includi.

56. Dicat mihi, restituitne V. D. aliquid pro rata omissionis Officii?

P. Non P. R.

C. Novitne se teneri ad restitutionem ob hanc omissionem?

P. Ita P. R.

C. Quale motivum, aut causam habuit non restituendi?

P. Quia in lusu consumpsi meos redditus.

C. Quamdiu intermisit restitutionem?

P. P. R. per integrum annum.

C. Toto tempore, quo V. D. omisit culpabiliter restitutionem, fuit in statu peccati mortalis, præterquam quando eam verè poenituit. Quot autem peccata commiserit in hac omissione, videri potest prima pars prax. tract. 7. cap. 1. num. 7.

57. P. Et quantum teneor restituere?

C. Ex sex primis mensibus post adeptam possessionem Capellaniæ, aut beneficii ob neglectas horas ad nullam tenetur restitutionem, ut dictum est num. 53. quod respondet tamen sex mensibus posterioribus, in quibus etiam omisit, tenetur restituere.

P. In restitutione debetne computari portio respondens stipendiis Missarum fundatarum in Capellania?

C. Non fili, quia hæc portio ad hunc effectum assignata est, & non

pro stipendio Officii, quemadmodum, qui habet Beneficium Parochiale, & omittit recitare Officium, non tenetur restituere illam partem fructuum, quæ respondet oneribus Parochi. Ut sunt administratio Sacramentorum &c. nec ii, qui habent beneficium simplex, tenentur restituere quantitatem respondentem aliis oneribus beneficii, sed tantum residuum ex satisfactione dictorum onerum, ita cum Henriquez, Rodriguez, Sanchez, & aliis citatis N. P. Leander de Murcia in suis disquisit. tom. 2. lib. 4. disp. 6. resol. 8. num. 2. sic pariter V. D. non tenetur restituere illam portionem, quæ respondet stipendio Missarum assignatarum in fundatione, sed residuum ipsarum.

58. P. Secundum hoc dempto stipendio Missarum, totum residuum pro rata omissionis Officii obligabor restituere?

C. Ita est, quia licet in beneficiis simplicibus probabile sit, quod solummodo tertia pars fructuum respondentium diebus omissionis sit restituenda, in Canoniciis quarta: in Beneficiis Parochialibus quinta; ut cum Enriquez, Sanchez, & Trullench ait Murcia ibi num. 7. cum Lumbier, & aliis noster P. Torrecilla in consult. tract. 4. consult. 10. num. 33. quia cum hæc non possint metaphysicè taxari, & metiri, sed iudicio prudentis relinquantur, rationi consentaneum videtur eam quantitatem

in

in dicta forma assignare; quia verò in Capellaniis est fixa, & firma quantitas stipendii respondentis numero Missarum à fundatore assignato, nec alia onera Capellano sint imposita, sequitur, quòd totum residuum dempto stipendio Missarum respondeat oneri Divini Officii, & consequenter id omittere pro rata omissionis debeat fieri restitutio.

In casu V.D. facile erit assignare quantitatem restituendam, quia ipsius redditus demptis obligationibus Capellaniæ erant quadraginta Ducati, prout antecederet mihi dixit num. 52. pro annua omissione horarum non tenetur restituere quod respondet primo semestri, juxta dicta num. 53. sed solum pro cæteris sex mensibus, quod est dimidium anni, ergo tenetur tantum restituere medietatem redditus, nempe viginti ducatos.

59. P.P.R. modò non habeo medietatem restituendi hanc quantitatem.

C. Poteritne V.D. per alios sex menses bis quotidie Divinum Officium recitare, aut alias preces æquivalentes, applicando hoc suffragium animabus purgatorii, ac animæ Fundatoris Capellæ? per hoc enim V.D. excusaretur à restitutione pecuniaria in sententia Navarri, Suarez, & aliorum, quos citat, eamque probabilem putat Leander à Murcia, ubi supr. resol. 9. n. 4. & 5.

P.P.R. ad hoc me resolvere nequeo.

60. poteritne V.D. accipere Bullas compositionis respondentes his viginti ducatis? etenim cum restitutio debita ob omissionem officii sit facienda pauperibus vel fabricæ Ecclesiæ, potest fieri compositio cum Bullis dando eleemosynam quatuor Regalium pro qualibet Bulla, duos in subsidium Cruciatæ & alios duos fabricæ Ecclesiæ, ubi est fundatum Beneficium. Torrecilla in consult. Moralibu tract. 4. consult. 10. num. 47.

61. P.P.R. pro certo sciat me nec unicum habere Regalem, adeoque nec has Bullas posse accipere: eleemosynas tamen aliquas elargitus sum pauperibus, videat V.P. utrum aliquantulum possint hæc supplere restitutionem faciendam.

C. Quanam potuit esse quantitas eleemosynarum factarum?

P. Erit circiter quantitas duorum ducatorum.

C. Has eleemosynas fecitne ex fructibus Capellaniæ?

P. partim ex ipsis, partim ex aliis meis bonis.

C. Distribuitne ipsas, antequam omitteret recitare Divinum Officium, vel tempore omissionis, vel postea?

P.P.R. postquam neglexi obligationem recitandi.

C. Dispensavitne eas cum expressa intentione per easdem satisfaciendi obligationi restitutionis sibi debitæ?

P. Non habui hanc expressam intentionem.

D 2

rentionem, sed solummodo pietate ductus faciebam eleemosynam.

C. Et si fuisset interrogata, an per illas eleemosynas intenderet satisfacere obligationi restitutionis debitæ ob omissionem Horarum, quid respondisset?

P. P. R. procul dubio dixissem me per eas obligationi meæ satisfacere velle.

C. Est opinio Layman, Lugo, Lessii, & Sanchez, quos citat, & sequitur Bassauius verb. Horæ Canonice 5. num. 13. quam probabilem putat Leander à Sacramento tom. 6. tract. 8. disp. 7. quæst. 33. quod Beneficiarius obligatus ad restitutionem ob omissionem Divini Officii, per eleemosynas datas pauperibus post ejusdem omissionem liberetur à restitutione, & licet non habuerit expressam intentionem cum iis satisfacendi obligationi restitutionis, sufficit interpretativa, id est si interrogatus an per eas vellet satisfacere suæ obligationi, affirmativè responderet. Suarez tamen dicit lib. 4. de Hor. cap. 30. n. 21. Has eleemosynas ex fructibus beneficii esse largiendas, quod est conforme opinioni Pelizarii, & Leandri ibid. quæst. 38. nempe Beneficiarium ob omissionem horarum non satisfacere restituendo pauperibus aut fabricæ de aliis bonis, sed de ipsismet fructibus beneficii, & hoc fundatur in asserto Bullæ Pii V. quod non faciat fructus suos. Id est illos

fructus non pertinere ad beneficiarium omittentem horas, sed ad pauperes, & sicut res aliena est in specie restituenda, quia res pro Domino suo clamat, propterea iidem fructus sunt restituendi.

62. Probabile tamen censeo, Beneficiarium per quoslibet fructus in bonitate & quantitate æquivalentes iis, quos percepit, licet sit in specie pecunia, posse suæ obligationi satisfacere, quod probó ex doctrina Petri de Navarra tom. 2. lib. 4. cap. 1. num. 5. & Valeri de utroque foro verb. Debitum differ. 8. sub num. 1. Asserentium in foro conscientie satisfieri obligationi restitutionis, quamvis eadem res in specie non restituatur, dummodo alia æqualis bonitatis, & quantitatis detur, poterit tamen delinqui contra charitatem, si Dominus eam rem specificam multum æstimabat, & amabat v. g. si esset equus pulcher & generosus: Ergo pariter obligationi restituendi fructus beneficii satisfiet dando rem æquivalentem in bonitate, & quantitate, & cum pauperes non possint in nostro casu contristari, si eadem res in specie, siue altera ipsis dispensetur, quia in neutram speciali affectu ducuntur, consequenter nec erit contra charitatem, si iidem specie fructus non restituantur.

63. Ex quo videtur inferri, quod Beneficiarius cum eleemosynis factis post omissionem horarum, licet non sint

sint

sint ex fructibus Beneficii, liberetur ab onere restituendi. Etenim si per eleemosynas factas ex fructibus beneficii cum intentione interpretativa satisfaciendi suæ obligationi satisfacit, ut inquit Suarez, ergo cum restitutio non sit necessariò faciendâ ex fructibus beneficii, ut dixi, videtur illum satisfacturum per quamlibet eleemosynam factam post omissionem Officii, cum intentione interpretativa extinguendi tale debitum.

64. Nec obstat huic doctrinæ Decretum Alexandri VII. in propositione 33. damnata, quia sua Sanctitas solum damnat assertum, quòd restitutio fructuum ob omissionem horarum suppleri possit per quascunque eleemosynas factas ante omissionem, non verò per eas quæ fiunt post omissionem horarum, ita cum Lumbier, & Prado sentit. N. P. Torrecilla super dict. propr. num. 50.

65. P. P. R. necesse est, ut ei revelem, me non omnes has eleemosynas erogasse in pauperes loci, in quo est situm meum beneficium, sed in alios quoque itinerantes, & peregrinos.

C. Hoc nihil refert ita cum Villalobos, & aliis Diana part. 2. tract. 12. resol. 27. quia Pius Papa V. in Bulla, in qua assignat modum restituendi in hoc casu, non decernit, quibus pauperibus sit elargienda eleemosyna, sed solum dicit in communi pauperibus, in pauperum eleemosynas.

Ex viginti ergo ducatis à V. D. restituendis demamus duos pauperibus distributos, remanent modò 18. pro quibus V. D. tenetur satisfacere.

P. P. R. Jam ipsi dixi, me non habere mediâ ad modò satisfaciendum.

C. Non sperat intra breve tempus ea habere?

P. Non P. R. quia meus redditus est ita tenuis, ut vix sufficiat ad meam honestam sustentationem.

66. C. Et non poterit successivè celebrare aliquod sacrum pro defunctis, diebus, in quibus non habet obligationem pro Capellania? quia etiam hoc modo poterit satisfieri huic obligationi. Ita cum Suarez, & Bonacina, Castropalaus tom. 2. tract. 7. disput. 2. punct. 7. num. 11. in fine.

P. P. R. cum sim aliquo Missarum Capellaniæ onere gravatus, & mei proventus sint tenues, caterarum Missarum stipendio pro mea sustentatione indigeo.

67. C. Habétne V. D. in sua domo parentes, aut sorores pauperulas ad sustentandum?

P. P. R. Duas sorores Orphanas alere debeo, aliàs sine meo auxilio perituras.

C. Potest ergo V. D. per expensas, quas ex charitate, & pietate facit cum fororibus supplere restitutionem hujus quantitatis pauperibus faciendam, Diana in resol. 27. citata. Torrecilla ubi supr. num. 45. Quapropter si Beneficiarius aut Capellanus habeat Pa-

rentes, Fratres, aut sorores pauperes, non solum mendicas, verum etiam si necessariis ad eorum statum, & personarum decentiam careant, potest ipsis dari per modum restitutionis aliis pauperibus faciendae. Quinimodum idem Beneficiarius aut Capellanus pauper potest sibi ipsimet applicare, quod pauperibus restituendum foret cum consensu sui Confessarii, aut alterius viri docti, cum non sit peioris conditionis ceteris pauperibus (modò sit verè pauper) sic cum Navarro, & aliis pluribus Leander à Sacramento ubi supr. quaest. 30.

68. Diana, & Torrecilla locis citatis limitant hanc doctrinam, nempe, quòd Beneficiarius possit sibi applicare danda ceteris pauperibus, dicendo, hoc intelligendum esse, quando per hoc non datur ei occasio denuò omittendi horas: Ego tamen censeo, & credo, mentem horum gravium Authorum esse, quòd Beneficiarius pauper ob periculum hujus omissionis, non licitè quidem, validè tamen id faceret: non licitè, inquam, id faciet in hoc casu, quia nulli licitum est facere id, quod est ipsi occasio, & periculum peccandi, ergo si Beneficiarius pauper applicando sibi restitutionem, habeat occasionem omittendi horas, non poterit licitè facere hujusmodi applicationem; validè tamen eam faceret, id est, immunis esset ab onere ulterioris restitutionis posita etiam tali occasione, quia, ut sit ex-

emptus à sua obligatione, sufficit restituere pauperibus; hoc supponimus verè ab ipso factum, ergo sibi applicando, liberabitur ab hoc onere. Et confirmatur, quia Beneficiarius succurrens suis Parentibus, Fratribus, aut sororibus egenis satisfacit obligationi restituendi ceteris pauperibus, ut concedunt Diana & Torrecilla absque limitatione, quòd id non fiat in occasionem omittendi horas, & qui satisfacit cum Bullis compositionis, sufficienter satisfacit, ait Torrecilla num. 47. absque hac pariter limitatione, & quamvis commoditas satisfaciendi cum Bullis, aut subveniendi pauperibus Parentibus, aut fratribus egenis esset occasio non recitandi horas, non per hoc Beneficiarius desinet validè satisfacere obligationi restitutionis, licet illicitè propter periculum id faciet, ergo idem dicendum, quando sibi ipsimet, tanquam pauperi applicat, quod aliis restituendum foret.

69. P. Domus in qua habito necessariò est reparanda, poteròne in ejusdem reparatione impendere portionem, quam teneor restituere pauperibus?

C. Hæc Domus estne pars annexa Capellaniæ?

P. Ita P.R. est pars redditus instituti à fundatore.

C. Obligavitne fundator Dominum, aut ejus Hæredes, vel alium tertium

tium ad conservandam dictam domum?

P. Non P. R. hæc est obligatio Capellani.

C. Ergo benè potest V. D. eandem reparare cum fructibus pauperibus distribuendis, ita tenet Leander à Sacram. supr. quæst. 27. cum Suarez, Bonacina, & aliis, Torrecilla loc. cit. num. 44.

70. Quod in hoc casu dictum est de modo, & obligatione restitutionis, ad quam tenentur Beneficarii, & Capellani non recitantes Divinum Officium, idem intelligendum de Clericis pensionariis, id est, qui fruuntur pensione, si parvum Officium nostræ Dominae non recitant, ad quod Pius V. in sua Constitutione eos obligavit, ita Castropalaus ubi supr. num. 16. & P. Matthæus de Moya in suis select. tom. 1. tract. 2. disp. 2. quæst. 4. §. 1. num. 16.

71. P. P. R. confiteor, quòd duobus mensibus non recitaverim Divinum Officium, quia Confessarius aliquis mihi dixit, quòd, quamvis graviter peccarem non recitando, nullam tamen obligationem restitutionis tanquam Capellanus exinde haberem.

C. Et V. D. remansit cum conscientia serena, & quieta super doctrinam hujus Confessarii?

P. P. R. nullus mihi remansit scrupulus de hoc casu.

C. consumpsitne V. D. fructus suæ Capellaniæ respondentes duobus

mensibus absque scrupulo, & bona fide?

P. Ita P. R.

C. Ex consumptione fructuum horum duorum mensium reservavitne V. D. aliquid de solitis domesticis expensis?

P. Non P. R. quia eos ludo exposui.

C. Erroneum fuit consilium hujus Confessarii, cum autem V. D. bona fide consumpsit portionem respondentem iis duobus mensibus, nec aliquid de ordinariis expensis reservaverit, liber manet ab onere restitutionis. Sic Thom. Sanchez in consiliis lib. 2. cap. 2. dub. 86. n. 3. nam possessor bonæ fidei, qui alienum consumpsit, non tenetur restituere, nisi id, in quo factus est ditior: at V. D. ex consilio sui Confessarii se constituit possessorem bonæ fidei, cum qua etiam hanc quantitatem consumpsit, & in nihilo factus est ditior, ergo non tenetur restituere, quod bimestri omissioni correspondet.

72. P. P. R. confiteor etiam, quòd sæpissimè itinerando intermiserim Divinum Officium.

C. Qua de causa intermisit?

P. P. R. semel intermisi, quia ex me ipso nescivi illud recitare, nec socium potui habere, aliis vicibus, quia non inveni Breviarium.

C. Non poterat ex propria domo secum ferre Breviarium?

P. Ita

P. Ita P. R. sed ex oblivione, & absque malitia illud reliqui.

C. Non scivit memoriter Horas Minores, Vesperas, & Completorium?

P. Nihil scivi pro tunc, quia erat primus annus, quo obligabar ad recitationem.

C. In his circumstantiis inculpabiliter V. D. omisit Horas Canonicas, quo supposito ad nullam tenetur restitutionem: Sic cum Navarro Sanchez ibidem num. 1. Ratio est, quia Pius V. imposuit obligationem restitutionis in poenam culpæ, quæ committitur ob omissionem Divini Officii, ergo quando omittitur absque culpa, nulla erit obligatio restitutionis, sed suppositis mihi narratis nulla fuit culpa in his occasionibus omitendo officium, ergo nullum habet onus restitutionis. Advertat tamen, quodd si scivisset aliquam Horam memoriter, licet esse solum Completorium, mortaliter peccasset, id non recitando, ut dico part. 1. Prax. tract. 10. proposit. 54. damn. num. 210. Et consequenter teneretur ad restitutionem partis correspondentis Horæ, quam culpabiliter omisisset.

73. P. P. R. confiteor, me aliquibus diebus omisisse unam Horam Divini Officii.

C. Omisitne eam culpabiliter, aut ex naturali oblivione?

P. P. R. non fuit ex oblivione, sed ex pigritia.

C. Fuitne Matutinum, vel Laudes,

aut alia ex Minoribus Horis?

P. Bis omisi Matutinum cum Laudibus, & vigesies completorium.

C. Si V. D. omisisset ex naturali oblivione recitationem, nec peccasset, nec teneretur ad restitutionem, ut dixi num. præcedenti. sed cum omiserit ex pigritia graviter peccavit quotiescunque aliquam ex dictis Horis omisit, & tenetur quantitatem fructuum iis correspondentem restituere.

P. Et quantum est id, quod teneor restituere?

C. Qui omittit Matutinum cum Laudibus, debet restituere dimidium illius portionis respondentis diei omissionis; si omittit alias sex Horas, debet restituere aliud dimidium, si unam tantum ex Minoribus, sextam partem fructus illius diei: ita expresse constat ex constitutione Pii V. quæ dicit: *Qui Horas omnes Canonicas uno, vel pluribus diebus intermiserit, omnes Beneficii, seu Beneficiorum suorum fructus, qui illi, vel illis diebus responderent, si quotidie dividerentur: qui verò Matutinum tantum, dimidiam; qui ceteras omnes Horas, aliam dimidiam; qui harum singulas, sextam partem fructuum ejusdem diei amittat: Et secundum opinionem supra relatam, per hanc dimidiam, aut sextam partem restituendam à beneficiario non debet intelligi dimidia, aut sexta pars totius portionis respondentis cuilibet diei, bene verò dimidia aut sexta tertiæ, quartæ, aut quintæ*

quintæ partis illius, quod de beneficio respondet cuilibet diei, juxta diversitatem beneficii simplicis, aut Parochialis, aut Canonici: ita Torrecilla ubi supr. num. 34.

74. P. confiteor, quod multis diebus omiserim in Officio culpabiliter, & negligenter aliquas commemorationes Sanctorum, aliquas preces, aut partes alicujus psalmi.

C. Fuitne aliquid notabile, quod omisit?

P. Una vice fuit tertia pars unius Horæ Minoris, aliis vicibus fuit dimidia, & cæteris aliquis Nocturnus Matutini.

C. Non conveniunt omnes Authores in decernendo, quenam pars officii sit materia gravis. Navarrus, Azorius, & alii, quos citat Bassæus Verb. Horæ Canonice 5. num. 2. existimant omissionem tertiæ partis unius parvæ Horæ esse lethale peccatum: Sylvester, Tabiena, Suarez, Layman, & alii citati à Bonacina tom. 1. de Horis Canonicis disput. 1. quæst. 5. punct. 1. num. 2. arbitrantur tertiam partem Horæ non esse materiam gravem, sed medietatem. Idem Bonacina ibi sentit cum Lessio unam Horam ex minoribus constituere materiam gravem. Ego primam opinionem censeo aliquantum rigorosam, tertiam nimis laxam, & secundam magis consentaneam, juxta quam dico, quod ommissio dimidiæ partis unius Horæ Minoris, sit materia peccati mortalis, & hoc in praxi

Pars II.

quolibet vir conscientiosus teneret, & approbaret. In Horis Majoribus, Matutino, Laudibus, & Vesperis, ait cum Sanchez & aliis N. P. Leander de Murcia in explic. Regul. Seraph. cap. 1. sup. 3. Reg. num. 129. quod ommissio quartæ partis sit peccatum mortale, & Bassæus ubi supr. quemlibet Nocturnum in Matutino dicit materiam gravem aestimari. Sanchez in sum. tom. 1. lib. 1. cap. 19. num. 8. tres Lectiones cum Responsoriis in feriali officio, aut Sancti simplicis docet esse materiam parvam, Secundum has doctrinas quotiescumque V. D. intermisit culpabiliter dimidiam partem alicujus Horæ ex Minoribus, aut aliquem Nocturnum Matutini graviter peccavit.

75. Restituitne aliquid V. D. pro rata omissionis culpabilis harum partium Divini Officii?

P. Nihil P. R. quia existimavi, nulli restitutioni me esse obnoxium, nisi integram Horam omittendo.

C. Non desunt Authores qui tuentur opinionem V. D. siquidem eam approbat, & sequitur cum Filiucio Diana part. 2. tract. 12. resol. 26. & cum iisdem Leander de Murcia, Torrecilla ubi supr. num. 35. qui citat Bonacinam pro hac opinione: non tamen recte, quia Bonacina expressè contrarium asserit disp. 1. de Horis Canon. quæst. 5. punct. 1. num. 14. Concludunt tamen supradicti Authores pro omissione minori, quam unius

E

horæ

horæ integræ, non esse aliquid restituendum, posse tamen peccari mortaliter, idem esto iudicium de illo, qui in singulis horis paucos versiculos omittit, qui simul sumpti gravem materiam construunt. Torrecilla pro hac opinione citat pariter Dianam, qui tamen oppositum expresse docet, ut videri potest ibidem. Contrariam opinionem veram censeo, ac dico, quod, quotiescunque peccatur graviter per omissionem notabilis partis alicujus Horæ, toties adsit obligatio restitutionis. Sic ex Suarez, Reginaldo apud Dianam eadem res. sol. 26. & hæc obligatio restitutionis erit gravis, si pars fructuum respondens sit gravis, & levis, si pars sit levis, quemadmodum qui furatur, aut retinet rem alienam gravem, gravem habet obligationem restituendi, & si levem, levem.

76. Addo cum Bonacina eodem n. 14. illum teneri sub mortali ad restitutionem, qui sæpius partem notabilem Divini Officii omisit, quamvis singulis omissionibus non respondeat pars notabilis fructuum, sed pars notabilis respondeat omnibus omissionibus simul sumptis: quemadmodum qui per parva furta accipit magnam quantitatem, tenetur sub peccato mortali ad restitutionem, ita dicit in suo Decreto Innocent. XI. damnante propositionem 38. quæ contrarium asserbat: ergo idem dicendum pariformiter in nostro præfenti casu.

77. P. P. R. confiteor, quod aliquoties recitaverim Divinum Officium voce adeò submissa, ut me ipsum non audirem.

C. pronuntiavit tamen V. D. verba Officii: quia si solum mentaliter ea recitasset, non satisfecisset obligationi, ita communiter omnes DD.

P. P. R. Licet voce valde submissa recitaverim, pronuntiavi tamen verba.

C. Quamvis sententia communis teste Leandro à Sacramento tom. 6. tract. 8. disput. 4. quæst. 47. dicat, quod recitans privatim debeat taliter pronuntiare, ut præcisa surditate se ipsum audire queat, est tamen probabile contrarium, quod tenet Azorius, & Filiucius, quos citat, & sequitur N. P. Leander à Murcia, super 3. Reg. Seraph. cap. 1. §. 2. n. 12. quia Ecclesia solum præcipit, ut Officium recitetur non internè, sed externè, atqui pronuntians verba, licet se ipsum non audiat, recitat externè: ergo satisfacit obligationi recitandi Divinum Officium.

78. P. P. R. Confiteor, quod aliis vicibus recitaverim syncopando, deglutiendo, & corrumpendo syllabas.

C. Contigitne hoc voluntariè, aut ob linguæ impedimentum?

P. Sum aliququaliter balbutiens, & præceps in formatione verborum.

C. Cum ergo hoc accadat ob naturale impedimentum linguæ, non habet, unde angetur scrupulis Villalobos

bostom. i. sum. tract. 24. diffic. 10. num. 7. sed ille, qui culpabiliter, aut quia magna festinatione, & precipitantia recitat, peccabit graviter, vel leviter ad proportionem excessus in abscissione syllabarum, & tunc erit excessus gravis, quando taliter obtruncantur verba, ut corrumpatur eorum significatum V. G. si ad dicendum Domine latia mea aperies, diceretur Domi abia me aperies &c.

79. P. Aliis vicibus recitavi cum socio, qui ob linguæ impedimentum aliquid male pronuntiavit.

C. Nihil refert, V. D. sufficienter adimplevit obligationem recitandi Divinum Officium. Diana 2. part. tract. 12. resol. 32. §. legitur qui & cum Diana Leander à Sacramento ubi supr. quæst. 60.

80. P. P. R. confiteor, quod multoties fuerim distractus in recitando Divinum Officium.

C. Eratne voluntaria, vel involuntaria distractio?

P. P. R. multoties erat involuntaria, & aliquoties voluntaria.

C. Qui recitat Divinum Officium cum distractione involuntaria, satisfacit præcepto, & non peccat, nisi causam culpabilem dederit suæ distractioni, defectu præparationis, & modicæ diligentiae in ea evitanda, in hoc enim casu erit peccatum veniale, distractè recitare. Ratio est, quia peccatum debet esse voluntarium in se, vel in sua causa, & alterutrum ex

his est necessarium, & sufficiens ad constituendam culpam, ergo ille, qui est involuntariè distractus in Officio, si causam culpabilem dederit suæ distractioni, peccabit, secus si non dederit.

81. Dicat mihi, hæ distractiones voluntariæ, fuerintne externæ, vel internæ?

P. Semper fuerunt internæ, recitando mente distracta, & una, vel altera vice etiam externè fui distractus.

C. Qui recitat Divinum Officium cum interna distractione voluntaria non satisfacit præcepto Ecclesiæ, & graviter peccat, in opinione Navarri, & Azorii, quos citatos sequitur Villalobos ubi supr. diffic. 15. num. 6. Idem sentiunt Cajetanus, Medina, & plurimi alii citati à Diana part. 2. tract. 12. resol. 2. docentque obligari ad restitutionem. Navarrus de orat. cap. 20. num. 32. Sotus de justit. lib. 10. quæst. 9. art. 6. conclus. 4. & 6. Contrarium asserunt Layman, Sylvestre, & alii, quos citat Diana ibidem idque probabile censet Lessius lib. 2. de justit. cap. 37. dub. 11. (non 2. ut ibidem eum citat Diana) num. 63. ejusdem opinionis est pariter Diana, quia Ecclesia non præcipit actus internos, sed externos, ergo qui externè recitat, quamvis internè sit distractus, satisfaciet præcepto Ecclesiæ, peccabit tamen venialiter, si voluntaria sit distractio, non tamen mortaliter, nec fructus beneficii re-

stituereteneretur. Ultramque opinionem probabilem existimo, sed prima probabilior, communior, & vera mihi videtur. Vide Moyam tom. 1. tract. 2. disput. 2. qu. 1. num. 9.

82. Nunc mihi dicat, quoties recitaverit Divinum Officium cum externa distractione voluntaria.

P. P. R. semel me induendo, in fine recitavi primam, & me exuendo Completorium: aliis vicibus aliquid scribendo.

C. Quando V. D. recitavit induendo aut exuendo se venialiter peccavit ex defectu reverentiæ, sed non mortaliter. Quotiescunque verò recitavit scribendo, non satisfecit præcepto, & si hoc modo recitavit notabilem partem Officii V. G. Honoram aliquam parvam, aut medietatem graviter peccavit. Videatur Leander à Sacramento tom. 6. tract. 8. disp. 4. quæst. 19. & 20. Ratio est, quia non satisficit præcepto recitandi, quando fit aliquid impossibile cum attentione, ut constat ex cap. dolentes de celebr. Miss. sed sic est, quòd scribere, legere, pingere, & similia sint impossibilia cum attentione requisita ad Divinum Officium, non verò induere se, exuere, aut vultum, vel manus lavare, ergo qui recitat scribendo, legendo, aut pingendo non satisficit, benè verò qui recitat lavando, vestiendo, aut spoliando se, siquidem Ecclesia ordinavit Orationes dicendas, dum Sacerdos

lavat, vestit, & exuit se ad celebrandam Missam, quod non permittetur, si hæ actiones essent impossibiles cum debita attentione.

83. P. P. R. confiteor, quòd aliquoties recitaverim in loco, ubi personæ aliquæ inter se discurrebant.

C. Eratne magnus rumor conversantium, & colloquentium?

P. P. R. elevabant aliquantum vocem, licet non excessivè.

C. procul dubio fuit semper per hoc V. D. perturbata ab attentione?

P. Ita est P. R.

C. V. D. Introduxitne se inter conversantes cum iisdem discurrendo?

P. Aliquod verbum solebam etiam ego proferre super his, quæ dicebantur.

C. Qui recitat, ubi est ingens rumor, & strepitus, non satisficit præcepto Divini Officii, ita Villalobos in sum. part. 1. tract. 24. diffic. 15. num. 7. quia nequit satisfieri, quando recitatur tali modo, cum quo est incompatibilis attentio, aut quando adest res aliqua externa ejus impeditiva, sed sic est, quòd magnus strepitus sit incompatibilis cum attentione, quam externè impedit, ergo ille, qui recitat, ubi est magnus strepitus, non satisficit præcepto; si verò rumor esset exiguus, nec obstarèt attentioni, non esset peccatum mortale, quamvis recitans aliquod verbum in conversatione proferret, secùs autem si recitando frequenter loqueretur: clarum est

est enim in hoc casu graviter peccari, nec satisfieri præcepto, cum hæc interlocutio cum debita attentione sit incompatibilis.

84. P. P. R. confiteor, quòd semel recitaverim mente taliter distracta, ut intra meipsum nullius valoris reputaverim recitatum Officium, adeoque habui intentionem idem repetendi, quod tamen postmodum non adimplevi.

C. Mutavitne V. D. intentionem intra eandem diem.

P. Ita P. R.

C. Judicavitne per primam recitationem se satisfecisse?

P. Remansit semper aliquis scrupulus in corde meo.

C. Suppositâ doctrinâ traditâ num. 80. quòd recitans mente distracta satisfaciât Officio Divino, non obligabatur V. D. ad ejusdem repetitionem, adeoque potuit mutare intentionem, ac sibi suadere, quòd suæ obligationi satisfecerit, & prima intentione mutata, omittere novam recitationem, ut dico in meo tom. 1. confer. moral. tract. 3. Confer. 3. §. 2. cas. 3. num. 22. fol. 150.

85. P. P. R. confiteor pariter, quòd multoties recitaverim absque intentione satisfaciendi præcepto Ecclesiæ ad hoc obliganti.

C. Habuitne V. D. expressam intentionem contrariam non satisfaciendi ea die præcepto Ecclesiæ?

P. Hoc non P. R.

C. Habuitne expressam intentionem illud recitandi?

P. Nec hoc P. R.

C. Et si dum incepit recitare interrogata fuisset, quid intendisset facere, quale responsum dedisset?

P. P. R. quòd Divinum Officium recitare vellem.

C. Ad satisfaciendum præcepto recitandi, non requiritur intentio satisfaciendi tali præcepto, sed sufficit, quòd non habeatur intentio contraria nolendi satisfacere præcepto, licet requiratur intentio recitandi, non quidem explicita, sed implicita, quæ includitur in acceptione Breviarii, & in ceptione recitationis, ut patet ex loco citato confer. §. 1. n. 12. & 13. ubi magis ex professo de hac materia hic non replicanda tracto, proinde videatur ibi, ac etiam Villalobos ubi supr. num. 8.

86. P. P. R. confiteor, quòd in quadam occasione recitando Divinum Officium ex suggestione demonis ad objectum obscenum, & turpe cogitationem habuerim, nec tantum in illud consensi per complacentiam, & delectationem, verum etiam proposui externè peccare finito officio.

C. Fuitne plena advertentia per firmum judicium de malitia cogitationis, cui V. D. consensit?

P. Ita P. R.

C. Ad peccatum mortale tria requiruntur, nempe materia gravis, plena advertentia, & plenus consensus,

sis, quomodò hoc sit intelligendum, & qualis sit distinctio inter plenam, & semiplenam advertentiam, habetur explicatum tom. 1. confer. tract. 2. sect. 4. confer. 1. §. 2. n. 9. & seq. cum ergo in nostro casu objectum delectationis fuerit materia gravis, plenus consensus, & perfecta advertentia, non est dubium, quin V. D. graviter peccaverit, & in ea specie peccati, in qua erat objectum, cum quo habuit animum peccandi.

87. Dicat mihi putavitne, quòd consensus in hoc peccatum tempore Divini Officii exhibitus diversam specie malitiam contineret?

P. P. R. optimè novi graviorem esse culpam.

C. Esse quid gravius nullam habeo difficultatem. Dubium est, utrum sit circumstantia mutans speciem, & necessariò in confessione aperienda. Diana negativam tenet part. 6. tract. 7. resol. 36. & cum Navarro Sanchez in consili. to. 2. lib. 7. dub. 9. num. 3. ait, recitantem cum proposito peccandi non committere distinctum peccatum. Contrarium asserunt Sylvius in resol. var. verb. Oratio, Moya in select. tom. 1. tract. 2. disp. 2. quæst. 1. num. 7. quorum doctrinam, ut veram amplector, eamque probo; distinctio specifica peccatorum desumitur ex diversa difformitate ad regulas morum, seu ad rationem ut habetur in Confer. ubi supr. sect. 6. confer. 2. §. 1. num. 6. & seq. sic est, quòd

habeat diversitatem, seu repugnantiam cum ratione peccatum tempore actualis recitationis, quàm alio tempore commissum, ergo hujusmodi peccatum habebit circumstantiam specie diversam: & consequenter in confessione aperiendam. Confirmatur: peccata, quæ opponuntur diversis virtutibus, distinguuntur specie, ut dico loco cit. num. 7. sed sic est, quòd consentiens recitando cogitationi impuræ diversas offendat virtutes, V. G. Castitatem, & Religionem, ergo duo peccata specie distincta committit.

88. Dicat mihi, crediditne V. D. se satisfacere obligationi Divini officii hoc modo recitando?

P. P. R. Licet scirem me culpam adeò gravem committere, attamen prædictam obligationem adimplere mihi videbatur.

C. per actum etiam graviter peccaminosum satisfieri potest præcepto, & legi Ecclesiæ, ut cum Palao, & Caspensi Dico in Confer. tract. 3. conf. 3 §. 1. num. 3. V. G. ille, qui pergit ad audiendam Missam ex fine libidinoso, ut mulierem à se turpiter amatam cernat, quamvis mortaliter peccet, satisfacit præcepto audiendi Missam. Limitant tamen hanc doctrinam in recitatione Horarum Canoniarum. Palao tom. 2. tract. 3. disp. 1. punct. 18. sub. num. 2. §. Dixi. Sanchez in sum. lib. 1. cap. 14. num. 1. Bonacina de legibus tom. 2. disput.

1. quæst. 1. punct. 9. num. 2. quilibet asserant per actum peccaminosum posse satisfieri obligationi legis, ut in dicto casu Missæ; id tamen negant in casu Horarum Canonicarum; at cenfeo hos Doctores ponere hanc limitationem supposita doctrina ab ipsis tradita, quod attentio interna sit de essentia Orationis, taliter, ut recitans cum distractione voluntaria graviter peccet, nec satisfaciatur obligationi D. Officii. Sic Sanchez in *consil. tom. 2. lib. 7. dub. 28. num. 2. cap. 9. & dub. 30. num. 2.* sic etiam Palaus *tom. 2. tract. 7. disp. 1. punct. 7. num. 2. & disp. 2. punct. 3. num. 4. & punct. 7. num. 7.* Sic demum Bonacina de horis Canonicis *tom. 2. disp. 1. q. 3. num. 2. §. 2. n. 4.* Dum tamen hi doctores docent, quod cum distractione voluntaria non satisfiat divino Officio, necessarium est, ut dicant, quod voluntariè se distrahentes per delectationem morosam non satisfaciant eidem obligationi, quamvis teneant, quod præcepto Missæ satisfiat per actum aliàs peccaminosum.

89. Nullum potui adinvenire, qui in propriis terminis contrariam opinionem asserat; meam tamen circa hunc casum dicam. Dico igitur primò, quod si ille, qui recitat consentiendo peccato se externè distrahat, aspiciendo, loquendo, tangendo, aut aliquam actionem indecentem exercendo cum objecto, in quod mentaliter tendit, non satisfaciet D.

Officio, juxta dicta supr. num. 81. quia ponit obicem externum cum attentione impossibilem. Dico secundo, quod si per brevem partem Divini Officii duraret delectatio morosa, & consensus venereus, non graviter delinqueret contra ejusdem obligationem, quia illud recitare in peccato mortali, non est impedimentum ad satisfaciendum præcepto, ita Sanchez loco cit. in *consil. dub. 9. num. 3.* ergo quamvis præcessisset ille consensus, à quo fuit anima constituta in statu peccati mortalis, si postmodum delectatio, aut consensus non duravit per notabilem partem Divini Officii, neque graviter ejus satisfactio fuit violata.

90. Dico tertio in opinione relata supr. num. 81. eorum, qui dicunt satisfieri Divino Officio, cum distractione interna voluntaria, probabile esse recitantem, cum animo internè peccaminoso, & consensu in peccatum satisfacere obligationi Divini Officii, absque onere illud repetendi. Probat; Ideò DD. dicunt satisfieri præcepto Missæ, licet hoc fiat animo peccandi, quia attentio interna non est de essentia præcepti audiendi Missam, & quia cum illa distractione interna voluntaria potest satisfieri, ergo in opinione eorum, qui tenent, quod attentio interna non sit de essentia præcepti recitandi Divinum Officium, infertur posse satisfieri huic

huic obligationi, quamvis cum animo peccaminoso adimpleatur.

91. P. P. R. Confiteor, quòd tertia Februarii, dum in mea Diocesi fieret Officium Feriæ, die antecedenti serò Matutinum S. Blasii pro die sequenti recitaverim, prætermisso Officio Feriæ.

C. Quale motivum habuit hoc faciendi?

P. P. R. Quidam Sacerdos Amicus meus me invitaverat pro die S. Blasii ad locum sui Dominicilii, ubi Officium ejusdem Sancti tanquam patroni celebrabatur.

C. Fortè V. D. cum hoc Sacerdote Amico invitante recitavit Matutinum?

P. Ita P. R. simul recitavimus.

C. Recitare Officium alicujus Sancti, quando est recitandum Officium Feriæ, etiam dedita opera, non est peccatum mortale, quia per talem mutationem non violatur substantia præcepti, sed tantum modus, ritus, & caremonia, si tamen fiat sine causa, erit peccatum veniale. Ita Leander à SS. Sacram. tom. 6. tract. 8. disp. 8. quæst. 61. & 62. & cum Cajetano, Layman, Lessio, & aliis multis Diana part. 2. tract. 12. resol. 3. ac cum iisdem Torrecilla tract. 4. Consil. consil. 10. num. 52. super proposit. 34. Alexandri VII. cujus explicatio cum doctrinis spectantibus ad hanc materiam in fine hujus tom. tract. 17. traditur.

Præcisequendo etiam ab his doctri-

nis potuit V. D. absque aliquo scrupulo recitare in hoc casu Officium S. Blasii ex duplici ratione. Primò, quia die sequenti debuit esse in loco, ubi fiebat Officium S. Blasii, cujus privilegio potuit V. D. tanquam Peregrinus frui juxta dicta in Confer. tract. 3. Confer. 5. §. 2. num. 12. & in propriis terminis id asserit cum Tanchredi, Diana part. 1. tract. 4. resol. 45. prope finem. Secunda ratio, ob quam V. D. absque scrupulo potuit recitare Officium S. Blasii, est, quia recitavit cum socio, cui hoc erat licitum, nam quando unus recitat Officium cum altero, potest frui ejusdem privilegio, ita cum Portello, & Henriquez, Diana part. 2. tract. 12. resol. 35.

92. P. P. R. Confiteor, quòd in die S. Martini non recitaverim ex errore ejus Officium, quod postmodum altera die recitavi.

C. Dies, in qua recitavit Officium hujus Sancti, eratne impedita ab Officio novem Lectionum?

P. Non P. R.

C. Si fuisset dies impedita ab officio novem Lectionum, non potuisset V. D. recitare ea die Officium S. Martini, quia non erat rationabile, ut propter errorem commissum propria dies Sancti currentis negligetur: sed cum fuerit dies non impedita, potuit V. D. securè recitare in ea Officium S. Martini, quinimò tenebatur in sententia Leandri à Sacram ubi supr. q. 47.

93. P. P. R. confiteor, quòd cur-

rente

rente festo S. Hieronymi die Martis ejus Officium recitaverim die lunæ, & postmodum ejusdem Sancti Officium denuò recitavi.

C. contigitne hoc cum advertentia, aut ex errore?

P. P. R. ex æquivocatione facta.

C. Non aspexit V. D. Diarium, seu Calendarium disponens officia?

P. Ita P. R. sed æquivocavi, & putando legere Feriam secundam, legi tertiam.

C. Jam dixi num. 91. quòd recitare unum Officium pro altero (dummodò hoc non sit de Resurrectione, de quo loquar infra tract. 17. super proposit. 34. damnatam ab Alexandro VII.) non sit peccatum mortale, sed veniale, ac proinde nec hoc V. D. commisit in præsentì casu, siquidem error non fuit cum advertentia, nec inadvertentia fuit culpabilis, cum aspexerit Calendarium ad habendam notitiam, de quo Sancto fieret Officium, potuitque V. D. die sequenti iterum recitare Officium de S. Hieronymo, imò Leander supr. quæst. 48. docet ad hoc fuisse obligatam.

94. P. Sic pariter confiteor, quòd in festo duplici recitaverim semiduplex, & aliud simplex recitaverim tanquam duplex.

C. Fuitne ex negligentia aspiciendi, sub quo ritu fuerit recitandum Officium Sancti?

P. Ita P. R. habui enim commoditatem videndi, & interrogandi, sed

Par. II.

ex omissione id neglexi, & hoc modo recitavi suadendo mihi, sub hujusmodi ritu ea Officia Sanctorum esse recitanda.

C. Quamvis Lezana in sum. tom. 1. cap. 12. num. 20. censeat cum Gavanto, & Barbosa graviter peccari recitando sub ritu duplici Officium Sancti, quod est sub ritu semiduplici, aut simplici, probabile tamen & tutum est oppositum: Ita cum Pellizzario, Diana part. 11. tract. 4. resol. 4. quia in hoc casu observatur substantia recitandi Officium, & solum delinquitur in modo, quod est peccatum veniale, & in hoc V. D. incurrit propter negligentiam commissam inquirendi, & interrogandi, sub quo ritu fuerit Officium illius sancti recitandum.

95. P. P. R. confiteor, quòd una die post recitationem Matutini de feria, ex errore, inadvertentia, & æquivocatione, postmodum noverim eadem die currere festum duplex, & hoc non obstante totum residuum de feria recitaverim.

C. Credidit V. D. hoc modo se suo muneri satisfacere?

P. Ab omni scrupulo non fui immunis, mihi tamen visum fuit melius prosequi uniformiter Divinum Officium, quam partem de feria, & partem de Sancto recitare.

C. Caramuel in regula S. Benedicti, disp. 110. num. 1403. opinatur esse peccatum mortale recitare partem de Officio unius Sancti, aut Domini-

F

ca.

ca, & alteram de feria, quia hoc non est recitare unum, sed duas medietates Officii, & consequenter dicendum, quod recitans Matutinum de feria, in die, qua est recitandum de Sancto, totum residuum de feria recitare debeat, aut denuò recitare Matutinum cum ceteris de Sancto; idem sentit Quintanaduenas tom. 1. sing. qq. tract. 8. sing. 5. num. 8. contrarium tamen tenet Tamburinus in Decalog. lib. 2. cap. 5. §. 2. num. 31. Leander à Sacramento ubi supr. quæst. 49. dicens, quod ille, qui recitavit Matutinum de feria, quando debuisset illud recitare de Sancto duplici, non debeat continuare Officiū de feria, sed horas recitare de Sancto, & quod non obligetur denuò recitare Matutinum, & Laudes: ratio est, quia hoc modo unum Officiū formaliter, & moraliter componitur, licet materialiter non sit idem, & quia melius est corrigere errorem notum, quam in illo perseverare, sed esset perseverare in errore, recitare horas de feria, quando noscitur recitandas esse de Sancto ergo &c.

96. Ex dictis infertur, quod ille, qui recitavit totum Officiū de Sancto, aut de feria, & postea scit recitandum esse de alio Sancto, si culpabilem antecedentem negligentiam non commisit, nec peccaverit, nec teneatur secunda vice recitare de Sancto, de quo debuisset recitari, & si ex precedenti culpabili negligentia hoc factū fuit, peccatum veniale erit hæc ne-

gligentia, sed non tenebitur repetere Officiū, nec venialiter peccabit, si denuò recitare prætermittat. Sic Leander loc. citat. quæst. 4.

97. Infertur secundò, quod si quis recitavit de aliquo Sancto die currenti in loco sui domicili, & postmodum transiit ad alium, ubi nondum celebratum, sed translatum fuit Officiū de tali Sancto, quamvis non teneatur recitare denuò de illo Sancto, possit tamen hoc facere, ita Leander, ibid. quæst. 52.

98. P. P. R. consuetudinem habeo recitandi Matutinum, & Laudes die precedenti serò, dicat mihi V. P. utrum bene faciam.

C. Qua hora vespertina solet V. D. recitare?

P. P. R. aliquando tertia, aliquando quarta hora pomeridiana.

C. Ex consuetudine jam introducta licitum est recitare Matutinum cum Laudibus pridie ad vespertinam absque ullo peccato nulla interveniente causa, & potest recitari tertia, aut quarta hora pomeridiana, ita cum Caramuele Trulench, & aliis Diana p. 10. tract. 16. resol. 46. alii verò quos omisso nomine citat Marchadus tom. 1. lib. 2. part. 3. tract. 2. docum. 6. num. 3. sentiunt, quod possint recitari post secundam horam pomeridiam, sed hoc nec sequeretur, nec aliis consulerem, bene verò primum. Notandum, hic esse sermonem juxta usum, quo numerantur horæ in Hispania.

99. P. P. R. Interdum etiam pridie recitavi solum matutinum, Laudes ad sequentem diem differendo.

C. Habuit aliquam causam illud dividendi?

P. Interdum ob aliquod occurrens negotium, quandoque ex tædio recitandi quasdam horas Matutinas longas, & subinde etiam sine causa.

C. Ex justa causa licet Matutinum dividere à Laudibus usque in diem sequentem eas differendo.

Et si hoc fiat absque causa peccatum fore veniale, ait Azorius part. 1. lib. 10. cap. 8. quæst. 4. ego verò probabile puto, nec fore peccatum veniale, licet fiat absque ulla causa. Bassæus verb. Horæ Canonice 3. num. 2. & cum Navarro, Suarez, & aliis Leander de SS. ubi supr. quæst. 70. In quo casu Gavantus docet, in fine Matutini dicendam esse Orationem diei, cum Dominus vobiscum &c. Benedicamus Domino &c. Vide illum in Rubr. Missalis sect. 4. cap. 2. contrarium asserit cum aliquibus Modernis Sanchez in Consil. tom. 2. lib. 7. dub. 20. num. 2.

100. P. P. R. Confiteor, quòd tempore præfixo à jure, vel consuetudine Horas non dixerim.

C. Solitane erat V. D. dicere Horas usque ad Nonam inclusive ante Meridiem?

P. Aliquando ita, & aliquando eas dixi post meridiem.

C. Quando recitavit post meridiem

fuit ex aliqua causa?

P. Interdum ut possem manè studiis vacare, & multoties absque aliqua causa.

C. Ad vitandum peccatum mortale sufficit, ut dicantur eo intervallo, quòd est inter medium noctis præcedentis, & sequentis, quia sic adimpletur præceptum quoad substantiam. Quinimò nec erit peccatum veniale, illud non recitare tempore à jure præscripto, si adsit aliqua causa anticipandi, aut postponendi V. G. ad studendum, concionandum, excipiendum Confessiones, aut aliquod conveniens negotium per agendum, sed absque causa tempus à jure præfixum invertere, erit peccatum veniale, ita Diana part. 2. tract. 12. resol. 14. cum communi contra Caramuelam, qui est contrariæ opinionis in Regul. S. Benedicti disp. 112. art. 1. num. 1411. & probatur nostra assertio exemplo S. Severini Episcopi Colonienfis, qui fuit graviter in Purgatorio cruciatus ex eo, quòd statutis temporibus Horas non recitaverit, ut refert Papa Victor III. Deus autem eum non punivisset, nisi peccatum veniale in supradicto casu commisisset.

101. P. P. R. Nec venialiter in hoc Deum offendere vellem, adeoque placeat me edocere, quonam tempore debeam recitare Officium, ut ab omni culpa sim immunis.

C. Ad hoc sufficiet recitare Matutinum

tinum cum Laudibus pridie ad Vesperam, aut propria die manè: Horas minores ante meridiem, & post meridiem Vesperas, & Completorium; excepta Quadragesima, in qua dicendæ sunt Vesperæ ante meridiem. Sic N. Murcia tom. 2. disquisit. moral. lib. 4. disp. 6. resol. 13. num. 16.

102. P. P. R. confiteor, me multoties cum interruptione recitasse Horas Canonicas.

C. Quomodo fuit hæc interruptio?

P. post unius, vel duorum, aut trium psalmorum recitationem cessabam, & postea continuabam non repetendo ab initio priora.

C. Fuitne diuturna hæc interruptio?

P. P. R. aliquando ita, aliquando verò modica fuit.

C. Lessius, Ledesma, Villalobos, & alii citati à N. P. Leandro de Murcia ibidem num. 12. & sup. cap. 3. Regul. Seraph. cap. 1. §. 2. num. 12. tenent, quòd quamvis interruptio Divini Officii notabili tempore, & sine justa causa fiat, non sit mortale ab initio non repetere; quia (dicunt) continuationem non pertinere ad essentiam Officii, sed ad modum, & solum venialiter peccari violando hunc modum absque causa. Peccati mortalis damnant hanc inerruptionem factam absque justa causa, nisi ab initio repetatur: Navarrus de Orat. cap. 16. num. 75. Suarez, Vasquez & alii, apud Murciam loco Dis-

quisit. cit. num. 11. quia unitas partium Officii pertinet ad ejus integritatem, & formam, ergo illud recitando cum notabili interruptione sine justa causa, erit peccatum mortale.

103. Mea opinio est primò, quòd modica, & valde brevis interruptio, etiamsi fiat absque justa causa, peccatum veniale non excedat, quia non obstante hac levi interruptione continuatur moraliter Officium: Secundò, quòd separare Nocturnos Matutini, ac divisim eos recitare, licet ab uno ad alium effluant tres Horæ, nec sit peccatum veniale, si justa causa concurrat. Bassæus verb. Horæ Canonice 2. num. 16. Navarrus sup. cap. 3. num. 64. & Leandro de SS. tom. 6. tract. 8. disput. 4. quæst. 73. in fine. videtur, etiam absque causa justa recitare divisim Nocturnos non esse veniale, quòd non improbabile existimo; quia quilibet Nocturnus habet minorem connectionem cum altero, quàm psalmi unius Horæ inter se: Tertiò, quòd si interveniat causa justa, nullum erit peccatum interrumpere quamlibet horam Divini Officii, quamvis sit per notabile tempus, quia interveniente causa justa cohonestatur irreverentia recitandi interruptè Officium: Quartò, quòd si absque justa causa interrumpatur notabiliter Officium, erit peccatum mortale; nisi repetatur ab initio, sic DD. citati pro secunda sententia. Causa autem justa erit assi-

sten-

stentia ad Chorum, administratio Sacramentorum, applicatio ad aliquod grave negotium non admittens dilationem, & similia.

104. P. P. R. confiteor, quod una die inceperim recitare à Laudibus Officium, & post Nonam recitaverim Matutinum.

C. Et quare hoc modo recitavit?

P. Quia fui in itinere.

C. Non habuit Breviarium pro recitando antea Matutino?

P. P. R. Solum Diurnum mecum habui.

C. Invertere Ordinem horarum, quamvis sine causa fiat, non est mortale. Ita docet cum communi Diana part. 2. tract. 12. resol. 16. quia in hoc nihil essentiale, sed solum modale, seu accidentale violatur; & si rationabili fiat causa, nec venialis culpæ damnatur, quam causam V. D. habuit defectu Breviarii, ac proinde nec illud commisit. Layman tom. 2. lib. 4. tract. 1. cap. 5. num. 7. §. Adde.

P. P. R. In diurno Sancti novi commemoratio non dabatur, eamque omisi, ut postea supplerem.

C. potuit hoc facere absque peccato. Layman ibidem.

105. P. P. R. confiteor, quod in alia occasione, recitaverim cum Amico, qui jam dixerat Matutinum, ac cum eo Officium à Prima inceperim, recitando postea Matutinum.

C. Iste Amicus rogavitne, ut secum diceret Officium?

P. Ita P. R.

C. potuit V. D. hoc licite facere rogata, & invitata à suo Amico. Ita cum Sylvestro Cajetano, Suarez, & aliis Bonacina de Horis Canonicis disput. 1. q. 3. punct. 4. n. 3.

P. Sciat tamen V. P. quod hic Amicus non ex obligatione recitaverit Divinum Officium, sed solummodo ex devotione.

C. Nihil refert, licitum est recitanti ex obligatione Officium choralim illud dicere cum non habente obligationem. Layman ubi supra num. 8.

Alia dantur causæ recitandi absque aliqua culpa Horas invertendo Ordinem, V. G. si quis recitet actualiter horam immemor, quod antecedentem non recitaverit, assistentia ad Chorum & similes, quæ possunt videri in Bonacina loco citato.

106. P. P. R. confiteor, quod semel ante Vesperas, & Completorium dixerim Matutinum pro die sequenti.

C. Quam causam habuit hoc modo recitandi?

P. P. R. Illo Vesperti fuit obligatio recitandi Matutinum in Ecclesia, nec fui recordatus prius orare Vesperas.

C. postmodum tamen recitavit?

P. Ita P. R.

C. V. D. In hoc casu non peccavit. Villalobos tom. 1. tract. 24. difficul. 13. num. 1. siquidem adimplevit substantiam præcepti, habuitque causam, & excusationem non observandi modum. Plures alia prolixitates se se

tractandas offerunt in hac materia Officii; quas curiosus Lector videre poterit apud Leandrum de Sacramento tom. 6. tract. 8. disput. 4. per totam, sufficiat scripsisse magis practicas, & necessarias.

CAPUT IV.

De Sacrificio Missæ.

Ad Procedendum cum claritate hoc Caput in tres partes dividam.

P A R S I.

De Diebus, Horis, & Jejunio necessario ad dicendam Missam.

107. **P.** P. R. me accuso, quodd notabiliter neglexerim aliquibus temporibus celebrare sanctum Sacrificium Missæ.

C. celebravitne V. D. in quibusdam anni diebus?

P. Annus integer præterit, in quo nunquam celebraui, aliis verò annis paucis tantummodò diebus.

C. Omisitne V. D. celebrare ex contemptu Sacrificii?

P. Non P. R.

C. Secutum estne scandalum in populo ex eo, quodd V. D. non celebraverit?

P. Certum est, quodd causaverim notam, ac occasionem præbuerim judicandi me malè vivere.

C. Absolutè loquendo Sacerdotem legitime non impeditum mortaliter peccare, si nunquam celebret toto

anno, ita sentire videtur S. Thom part. 3. qu. 82. art. 10. (apud Bonacinam tom. 1. disp. 4. de Sacram. Euch. quæst. ult. punct. 7. n. 1.) Richardus, Baludanus, Sotus, Suarez, & alii, quos citat, & sequitur Layman tom. 2. lib. 5. tr. 5. cap. 3. n. 1. Azorius, Navarrus, Coninch, & alii apud eundem Bonacinam ibidem, probatur nostra conclusio, quia toto anno non celebrare, est abscondere talentum potestatis in terra, atqui Christus æternis flammis condemnavit illum, qui abscondit talentum in terra. Inutilem servum ejicite in tenebras exteriores Matth. c. 25. ergo toto anno non celebrare est peccatum mortale.

Et quamvis aliqui Doctores fuerint contrariæ opinionis, affirmat tamen Bonacina ubi supra, quodd Pontifex Pius V. agrè ferens opinionem Cajetani asserentis Sacerdotem nunquam celebrantem peccare solum venialiter, curavit in ultima Romana impressione operum S. Thomæ in opusculis hanc opinionem corrigi, & deleri. Imò illi, qui fuerunt hujus opinionis, cum limitatione eam docuerunt, nempe præciso contemptu, aut scandalo; In nostro autem casu si contemptus abest, raro aut nunquam cessat scandalum, quandoquidem ex hujusmodi notitia dat occasionem scandali, & ruinæ, cum ingerat suspensionem pravæ conscientix. Adeoque V. D. in omnium opinione ex præ-

prædicta causa graviter peccavit eo in Urna Monumenti ?
anno, quo non celebravit.

108. Nunc mihi dicat, quoties aliis annis celebravit ?

P. Ter, aut quater in anno.

C. Angelicus Doctor ubi supra sentit, quod Sacerdos teneatur celebrare in præcipuis festis, & singulariter iis diebus, in quibus solent Fideles communicare : sed saltem videtur, quod celebrare tenetur in præcipuis Festis, & maximè in illis diebus, in quibus Fideles communicare consueverunt. Bonacina loco citato allegat Suarez, Henriquez, & alios pro opinione afferente Sacerdotem ter, aut quater celebrantem in anno non esse reum mortalis peccati, quod probabile cum Soto, & aliis censet Leander à Sacramento supr. quæst. 2. Ego tamen fateor hos esse nimis paucos dies, nec scandalum evitandum fore extrinsecus, aut quaterna celebratione Sacerdotis in anno. Quare dictamen S. Thomæ est verum, & tutum, idque iudico sequendum.

109. P. P. R. me accuso, quod in quadam occasione die Jovis Sancti celebraverim.

C. contigitne aliquod scandalum in populo ex eo, quod V. D. celebraverit transgrediendo leges Ecclesiasticas ?

P. Nullum fuit secutum scandalum, quia in privato, & secreto oratorio celebravi.

C. celebravitne V. D. ea die, an-

requam collocaretur Sacramentum in Urna Monumenti ?

P. Ita P. R. quia valdè tempestivè celebravi.

C. Secluso scandalo licitum est cuivis Sacerdoti celebrare in die Jovis Sancti. Ita cum communi Layman ubi supr. cap. 4. num. 9. hoc tamen debet esse, antequam finiatur Missa solemnis, & reponatur in Urna Monumenti Divinum Sacramentum. Leander à Sacramento tom. 2. tract. 8. disp. 5. qu. 20.

110. P. P. R. me accuso pariter, quod una vice celebraverim in Sabbato sancto.

C. Quale motivum habuit celebrandi illa die ?

P. P. R. Quia ea die currebat Festum Annuntiationis S. Mariæ Dominae nostræ.

C. Et qualem Missam V. D. dixit de Nostra Domina, vel de Sabbato Sancto ?

P. P. R. Missam de Sabbato Sancto.

C. Et cum quali introitu ? quia hæc Missa caret hoc in Missali, cum solemnis incipiat post Kyrrie.

P. P. R. Dixi introitum Missæ Paschatis Resurrectionis.

C. Quamvis aliqui dixerint esse peccatum mortale, celebrare Missam privatam in Sabbato Sancto, quam opinionem ut communem sequitur Villalobos tom. 1. tract. 8. diff. 2. n. 4.

est tamen probabile, quod liceat. Ita cum

cum Suarez, Fagundez, & aliis P. Caspensis tom. 2. tract. 23. disp. 3. sect. 2. num. 52. Ledesma in sum. part. 1. cap. 19. de Sacram. Eucharist. sub conclus. 5. §. nihilominus. Leander de Sacramento ubi supr. quest. 26. male citat pro hac sententia Castropalaum part. 4. tract. 23. punct. 7. num. 4. & 5. quia, quamvis hic Author id iudicet probabile, probabilius tamen censet contrarium, ergo cum Leander asserat probabilius esse, quod possit celebrari in Sabbato Sancto (cum cautela, & secluso scandalo) male citat pro sua opinione Palaum, qui probabilius tenet contrarium.

Cum V. D. hac die celebraverit, benè fecit dicendo Introitum Resurrectionis, & potuit etiam legere Missam Annuntiationis eadem die currentis. Ledesma loco citato. Et licet hic Author cum aliis, & Palao ibidem dicat, non posse illa die celebrari Missam, antequam dicatur solemnis, probabilius tamen censet oppositum Leander supr. quest. 28. His omnibus opinionibus finem imposuit Alexander VIII. qui cum suo Decreto anno 1690. 21. Martii emanato prohibuit, ne tam ante, quam post Missam solemnem celebretur in Sabbato Sancto:

III. P. P. R. me accuso, quod semel celebraverim ante auroram.

C. Quanto tempore ante ortum solis V. D. incepit Missam?

P. P. R. duabus horis ante.

C. Celebravit fortè V. D. eo fine, ut consecraret, & alicui infirmo viaticum deferret.

P. Non P. R. sed quia debui iter aggredi, & ut recenti aura in itinere fruerer.

C. Rubricæ Missalis sanciant, ne Missa ante auroram incipiatur: & quia hæc non consistit in indivisibili, dixerunt aliqui, posse incipi uno quadrante horæ ante Auroram: alii, quasi unâ horâ, alii, horâ cum quadrante, alii, horâ & mediâ, & alii denique duabus horis ante ortum solis. Videantur hæc opiniones in Diana part. 2. tract. 14. resol. 33. Ego opinor posse incipi Sacrum unâ horâ ante ortum solis, & non ante, quia Rubrica dicit in Aurora, Aurora autem regulariter emittit lucis suæ radios, & sua crepuscula detegit unâ horâ ante ortum solis, ergo unâ horâ antequam sol egrediatur, & non prius potest incipi Missa: Non loquor cum Regularibus, qui ex privilegio possunt incipere Missam immediatè post Matutinum, aut horâ secundâ post duodecimam noctis. Ut ait Diana ibi. & si necessarium sit dare Viaticum infirmo, potest etiam media nocte legi sacrum; properando tamen itinere cum majori commoditate non licet Sacerdoti privato legere Missam magis tempestivè, quam dictum est, Layman tom. 2. lib. 5. tract. 5. cap. 4. num. 3.

III. P. P. R. me accuso, quod aliâ die valdè tardè Missam celebraverim.

C. Qua

C. Qua hora eam incepit?

P. Hora prima pomeridiana.

C. Quo motivo?

P. Ea die fuit Processio, & Concio, & quando Missa solemnis fuit finita, erat hora post meridiem.

C. Teneturne V. D. ex aliqua fundatione celebrare post Missam solemnem.

P. Non P. R. sed ex devotione semper soleo celebrare post Missam solemnem, ut aliqui somnolenti, & pigri possint audire sacrum, & in re plures ea die illud non audivissent, nisi illa hora celebrassem.

C. Ultima hora diei, in qua secundum Rubricas, licitum est celebrare, est meridies; quæ si Mathematicè non sumatur, juxta aliquos non consistit in indivisibili, & quòd uno quadrante, & paulò plus post meridiem, possit incipi Missa: Videatur Diana supr. resol. 34. Ex justa causa, prout est in casu nostro V. D. potuit ea hora incipere, & legere Missam; ita Layman loc. cit. num. 4. qui cum Henriquez, Miranda, & Rodriguez addit, Sacerdotem ratione itineris impeditum, posse Missam incipere hora prima pomeridiana, Religiosi verò ex suis privilegiis possunt celebrare usque ad tres horas post meridiem; ita cum Joanne à Cruce Diana ibidem in fine.

113. P. P. R. Me accuso, quòd in quadam occasione celebraverim in Oratorio, in quo non fuit licentia legendi Missam, Pars II.

C. Et pro priori fuitne hæc facultas?

P. Ita P. R. sed fuit concessa ad tempus limitatum, quod jam effluerat.

C. Habuitne V. D. Bullam Cruciatæ?

P. Ita P. R.

C. In communi sententia Doctorum quos omisso nomine citat, & sequitur P. Matthæus de Moya in suis collect. tom. 1. tract. 2. disp. 3. quæst. 2. §. 2. num. 9. non est licitum celebrare in Oratorio privato, finito tempore licentiæ summi pontificis, quamvis sit cum privilegio Bullæ Cruciatæ: contrariam sententiam probabilem teneo, quam sequuntur Thomas, Hurtadus tom. 2. resol. moral. tract. 12. cap. 1. num. 2177. & alii citati à Moya ibid. §. 1. num. 4. dicentes, per privilegium Bullæ Cruciatæ licitum esse celebrare in Oratoriis, in quibus antecederet ex concessione Apostolica hoc erat indultum, quamvis expiraverit tempus concessionis, domodò Oratorium sit decens, ac in usus profanos non fuerit conversum: quia privilegium concessum à sua Sanctitate in his casibus, licet primariò respiciat personam, secundariò tamen, & indirectè respicit etiam locum, ergo licet respectu personæ (quæ vel est mortua, vel mutavit domicilium) expiraverit licentia, remanente decentia loci, remanet facultas habenti aliud privilegium (quale est illud Bullæ) in eodè celebrandi.

114. Notandum transeunter, quòd Regulares vi suorum privilegiorum possunt celebrare in similibus Oratoriis (quamvis expiraverit concessio Papæ) & in quolibet honesto loco non contradicente Ordinario. Videatur Moya loco citato quæst. 3. per totam. Et N. P. Torrecilla in consult. tract. 3. consult. 8. num. 1. & seq.

115. P. P. R. me accuso, quòd multoties sumpserim Tabaccam ante Missam.

C. Quomodo V. D. sumit Tabaccam?

P. Omni modo, in foliis, pulvere, & fumo.

C. Descenditne aliquid ad stomachum?

P. P. R. de Tabacca sumpta per os nihil descendit; de altera, quam fumebam in pulvere, & fumo, aliquoties descendit paululum ad pectus.

C. Certum est, sub reatu peccati mortalis necessarium esse jejunium naturale ad sumendam Eucharistiam: nec in hoc datur parvitas materiæ: advertendum tamen ad fractionem jejunii naturalis duas requiri conditiones; primò, esus, vel potus alicujus rei; secundò, ut id, quod deglutitur, sit per modum cibi, aut potus. Hinc sequitur, quòd Tabacca in fumo, & pulvere non frangat jejunium naturale, quamvis descendat ad pectus, seu stomachum, quia non sumitur per modum cibi; aut potus: sic Caspensis tom. 2. tract. 22. disp. 9.

sect. 4. num. 46. Tabacca, quæ sumitur per os, si aliquid de ea, dedita operâ, in stomachum trajiciatur, frangit jejunium naturale; sed non quando tota saliva, & tabacca ejicitur ex ore: sic Diana part. 5. tract. 13. resol. 1. §. Verum modo, ratio est, quia tabacca in foliis sumitur per modum cibi, cum dentibus contetur: ergo si transmittitur in stomachum, franget jejunium; secus verò non franget, quia non erit per modum cibi, aut potus. Certum tamen est, quamvis non deglutatur, indecens esse sumi ante Missam, nec esse sumendam: primò, propter reverentiam Sacramenti: secundò, quia ex aliqua inadvertentia facilis est ipsius descensus ad stomachum. Censeo pariter parum decens esse, uti tabacca in fumo ante Communionem; ac semper consulerem non esse sumendam; licet non dampnem peccati, maximè, si sumatur ob aliquam necessitatem.

116. P. P. R. me accuso pariter, quòd quadam die os valde aridum ex siti laverim modicum ante celebrationem Missæ, & senserim aliquam guttam aquæ descendisse ad stomachum.

C. Permisitne V. D. advertenter, & voluntariè descendere hanc guttam aquæ ad stomachum?

P. Non P. R. sed involuntariè.

C. Potuit V. D. celebrare absque ullo scrupulo: quia in hoc casu illa gutta aquæ descendit per modum salivæ, aut respirationis, non per modum

dum potus; quo modo non frangit jejunium naturale, ita Bonacina tom. 1. disp. 4. de Sacram. Euch. quæst. 8. punct. 2. num. 6. idem dicendum, si lavando nares descenderet aliqua gutta ad stomachum: Et quamvis aliqui sentiant, quod deglutire parùm de carta, cera, ligno, argento, auro, & similibus, frangat jejunium naturale; est tamen probabile contrarium, ita Leander de Sacramento tom. 2. tract. 7. disp. 5. quæst. 13. quia hæc nec alunt, nec sumuntur per modum cibi, aut potus: ergo non frangunt jejunium naturale, quod nec frangitur ab eo, qui gustando cibum ad ignem repositum casu, & præter intentionem deglutit aliquod minutum fragmentum cum saliva mixtum; Castropalaus part. 4. tract. 21. disp. unic. punct. 15. num. 8. nec ab eo, qui de reliquiis ciborum pridie sumptorum, quæ interdum hærent inter dentes casu transmittit, Layman tom. 2. lib. 5. tract. 4. cap. 6. sub num. 18. Cæterum: qui tamen cum Paludano censet per easdem, si ex industria transmittantur, jejunium naturale frangi: idem habet Bonacina ubi supra: quamvis contrarium putet probabile Leander de Sacramento loco antè citato, quæst. 8. cum Henriquez, Tabiena, & aliis.

P A R S II.

De Decentia necessaria ad celebrandam Missam.

117. P. P. R. me accuso, quòd semel celebraverim Missam absque advertentia, an fuerit vel ne Crux in Altari, & postmodum in actu celebrandi elevatis oculis vidi non adesse Crucem.

C. Et quando V. D. vidit de esse Crucem, non curavit adferri?

P. Non P. R. ne darem notam, & causam perturbationis populo.

C. Non fuit Crux aliqua picta in effigie Altaris?

P. Ita P. R.

C. Eratne propinqua Altari, ita ut V. D. posset facile elevare in eam oculos?

P. Ita P. R. in ipsomet sacro convivio fuit crux depicta.

C. Quamvis aliqui Doctores citati à Fagundez in 1. præc. lib. 3. cap. 21. num. 23. dicant esse peccatum mortale celebrare in Altari, in quo non est crux: communis tamen opinio hoc negat, ita Marchadus tom. 2. lib. 4. part. 1. tract. 11. Doc. 3. num. 4. Villalobos tom. 1. tract. 8. diff. 26. num. 6. & licet Gavantus super Rubric. Miss. part. 1. tract. 10. lit. D. dicat, non sufficere Crucem depictam in Altari, contrarium tamen cum Tamburino tenet Diana part. 10. tract. 15. resol. 28. Ego opinionem Gavanti veram existimo, quòd Crux nò est proxima lapidi Altaris, sed valdè eminens in altitudine Picturæ, seu Imaginis, quòd Sacerdos nec facile elevare oculos, nec caput inclinare potest.

Opinionem verò Tamburini arbitror veram, quando Crux depicta est adeò proxima, ut Sacerdos cum modestia, & decenti facilitate possit inclinare caput Cruci juxta ordinationem Rubricæ.

118. P. P. R. me accuso, quòd semel dum me induerem ad legendam Missam, in duas partes fractum sit cingulum, & cum unicum fuerit in Ecclesia, cum eodem celebravi.

C. Fuitne sufficiens una ex duabus partibus cinguli, ut V. D. posset se præcingere?

P. Non P. R. sed fuit necessarium, ut colligarem partes ad me præcingendum.

C. Habuitne V. D. præcisam necessitatem celebrandi illa die?

P. Fui pro tunc in uno pago, & nisi ego celebrassem, omnes habitantes in illo districtu fuissent sine sacro.

C. Est Opinio Theologorum graviter peccari celebrando absque aliquo indumento sacro, sed posita necessitate, ut erat in casu V. D. non fuit peccatum mortale celebrare absque aliquo ex minoribus vestimentis, v.g. absq; Manipulo, Stola, aut Cingulo; Ita cum Petro de Ledesma in sum. tom. 1. cap. 20. de Sacram. Eucharist. concl. 7. diffic. 3. Joanne à Cruce, & aliis ait Diana part. 2. tract. 14. resol. 57. Et quamvis Leander de Sacramento tom. 2. tract. 8. disp. 7. quæst. 42. affirmet, quòd Ledesma solum dicat, aliquos graves viros putare non esse

mortale, celebrare in casu necessitatis absque Stola, aut Manipulo, attamen si Leander benè perpendisset Ledesma, comperisset aliquid plus eum dicere, siquidem relatis addit loco citato: *hæc opinio non est extra viam, & sine fundamento* (inquit Ledesma) *quia durissimum esset hæc de causa in simili casu locum privare sacro: Nec miror quòd Leander tot Doctoribus perlegendis deditus, aliquem non ita prolixim viderit.*

119. Cingulum, cum quo V. D. celebravit, Benedictionem amiserat, quam etiam amittit quodocunque taliter perfringitur, ut neutra ex partibus divisus sit sufficiens ad præcingendum. Ita Villalobos in sum. part. 1. tract. 8. difficul. 28. n. 8. Hoc non obstante poterat V. D. celebrare in simili eventu aliqua Stola præcinctus. Idem ibidem n. 5. & si deest Manipulus poterit Stola deservire pro Manipulo: Ita Azorius in Instit. Moral. part. 1. lib. 10. cap. 28. quæst. 9. & si non daretur alia Stola, aut Manipulus substitutuendus pro cingulo, potest V. D. ob necessitatem, quam habet populus audiendi Missam, cum cingulo fracto, & nõ benedicto eandem legere absque ullo peccato. Diana loco cit. resol. 68. in fine. Licet autem Leander censeat in hoc casu lethalem culpam committi. ubi supr. quæst. 44. opinio tamen Dianæ mihi videtur vera, quia in hoc casu puto cessare Legem Canonica, non enim est præsumendum de pietate Ecclesiæ, quòd velit privare suos Filios consolatione

audiendi Missam defectu benedictionis tam parvi vestimenti, cum in hoc nulla notabilis irreverentia appareat.

120. P. P. R. me accuso, quod quotiescumque celebros, angar scrupulo, ne aliquid plus de aqua requisita in Calicem effundam.

C. Quot guttas solet V. D. infundere?

P. P. R. duas, tres, & interdum ex inadvertentia quatuor.

C. Hæ tres, aut quatuor guttæ eruntne octava, aut decima pars vini in Calice existentis?

P. Non P. R. vix erit duodecimæ partis una.

C. certissimum est, grave fore peccatum non admiscere in Sacrificio Missæ aquam vino consecrando, ut determinavit Concilium Florentinum in Decreto Eugenii, §. Tertium autem Sacramentum: quia licet quantitas aquæ sit in se res levis, respectus tamen, quem habet ad finem significatum, & Mysterium, est gravis, sed vitandus est nimius scrupulus super quantitatem an duæ, vel tres guttæ requirantur, quamvis sint octava, vel decima pars respectivè ad vinum, ita Layman tom. 1. lib. 5. tract. 4. cap. 2. num. 9. §. Addo denique. Lugo pariter disp. 4. num. 8. inquit, non esse habendum scrupulum, licet sit sexta, aut quinta pars, si verò vinum esset nimis tenue, & ex inadvertentia caderet quinta, aut sexta pars aquæ, ego consulerem, ut postmo-

dum adderetur aliud modicum de vino.

121. P. P. R. jam habui notitiam harum opinionum, meus scrupulus provenit ex eo, quod post Decretum Innoc. XI. in Propos. 1. damn. tutior pars sit eligenda in materia Sacramentorum, & cum vinum sit materia Sacramenti Eucharistiæ, ideò habui scrupulum admiscendi plus, aut minus de aqua.

C. Non obstante Decreto Innocentii XI. potest V. D. deponere suos scrupulos, & sequi opiniones relatas: quia admiscere aquam vino consecrando, non est de essentia Sacramenti, inquit Angelicus Doctor part. 3. quæst. 74. art. 7. in corpore: & sicut ut omissio commixtionis aquæ, quamvis foret peccatum grave, non obstaret valori Sacramentum, ita neque obstaret commixtio quatuor, aut quinque guttarum, aut octavæ, vel decimæ partis; modò per eam non destruatursubstantia vini, quæ est materia necessaria: Et cum Decretum Innocentii XI. solum loquatur de illis rebus, à quibus pendet valor Sacramenti, & hic à commixtione unius, duarum, aut trium guttarum, dummodò remaneat substantia vini, non pendeat, hinc est, quod non obstante hoc Decreto, possit V. D. procedere in hoc casu absque conscientia scrupulo modo supradicto.

122. Hic quærunto Doctores, utrum commixtio aquæ cum vino sit de iure

re Divino, aut Ecclesiastico : utrum guttae aquae immediatè convertantur in Sanguinem Christi, vel priùs in vinum, quàm in pretiosum sanguinem, sed cùm hæc dubia magis spectent ad speculativam, quàm ad moralem doctrinam, de qua ago, ideò Lectorum remitto ad ea legenda in Layman ubi supr. num. 7. & 8. in Villalobos in sum. part. 1. tract. 7. diffic. 7. num. 3. & 5. in Diana part. 3. tract. 4. resol. 49. in Leandro de Sacram. tom. 2. tract. 7. disp. 8. quæst. 41. & quæst. 52. & in pluribus aliis summissis.

123. P. P. R. me accuso, quòd post Offertorium, allata mihi fuerit particula consecranda pro communicanda una persona, eamque consecravi.

C. Ad quam partem Missæ pervenerat, quando fuit delata?

P. P. R. Ad finem præfationis, antequam proferrem Sanctus &c.

C. Obtulitne V. D. mentaliter hanc particulam ?

P. Ita P. R.

C. Fuitne necessarium communicare illam personam in suo sacro ?

P. P. R. illa dixit, quamprimùm esse reddituram domum, aliàs si nimmium tardasset, Maritus eam increpasset.

C. Non potuit differre communionem ad diem sequentem ?

P. P. R. erat dies Portiunculæ, ac proinde cupiebat lucrari adeò singulare Jubilæum.

C. Ex iusta causa, qualis fuit hujus

personæ, licitum est accipere particulas post oblationem hostiæ, easque mentaliter offerre, ita docet cum Gavanto, & Possevino Marchadus in sum. tom. 2. lib. 4. part. 1. tract. 11. doc. 13. num. 1. Et licet Diana part. 2. tr. 14. resol. 71. putet hoc non posse fieri, si jam est incepta præfatio; Leander tamen à Sacramento tom. 2. tract. 8. disp. 1. quæst. 23. censet probabile, posse fieri etiam finita præfatione.

124. Addunt alii, quòd in defectu particularum liceat Sacerdoti, ad satisfaciendum devotioni alicujus personæ, cum fragmento hostiæ eam communicare: Ita Sæ verb. Eucharistia 15. Sanchez in suis select. disp. 22. num. 21. Alii tamen id negant, & rationabiliter, cùm sit contra usum, & communem praxim Ecclesiæ, & solum sit concedendum in casu necessitatis administrandi viaticum infirmo, si aliæ non dentur particulae, in quo casu communis opinio hoc permittit teste Marchado suprà num. 2.

125. P. P. R. me accuso, quòd quadam die celebrando, tempore summptionis hostiæ super Altare particulam viderim, ob quam fui valde suspensus, & perplexus, quidnam esset mihi agendum.

C. Fuitne particula super Corporale, vel extra ?

P. P. R. In ipsomet corporali, in quo fuit Hostia.

C. po-

C. potuitne V. D. particulas, ut eas consecraret?

P. P. R. Nullam ego posui.

C. Quidnam fecit de hac particula?

P. post sumptionem SS. Sanguinis immediatè eam sumpsi.

C. Et quando consecravit, qualemnam intentionem habuit?

P. P. R. eam, quam semper habeo, nempe consecrandi totam materiam mihi præsentem.

C. Quamvis Sacerdos habeat intentionem consecrandi totam materiam sibi præsentem, si tamen detur aliqua particula præsens sibi ignota, hæc non remanet consecrata; ita Coninch de Sacram. Euchar. in p. 3. quæst. 74. art. 2. dub. 3. num. 39. & alii, quia intentio, seu actus voluntatis non potest determinare ad id, quod intellectus non cognoscit juxta illud philosophicum adagium: nihil volitum quin præcognitum. V. D. non novit, quod talis particula fuerit præsens, ergo nec potuit habere intentionem eam consecrandi, licet habuerit generalem consecrandi materiam præsentem, illa autem particula erat præsens tantum materialiter, non formaliter seu intentionaliter. Cæterum benè operata est V. D. sumendo illam particulam ante primam abolutionem, & post sumptionem SS. Sanguinis, quia fortè ab alio Sacerdote fuit consecrata, & in corporali relicta; in dubio autem, an fuerit, vel ne consecrata, debet sumi dicto tem-

pore, ratio est, quia si esset consecrata, & post purificationem sumeretur, tunc non adesset jejunium naturale; si non esset consecrata, & sumeretur ante SS. Sanguinem, per eam frangeretur jejunium naturale, nec posset postmodum Sacerdos, ut jejunus sumere sanguinem.

126. P. P. R. me accuso, quod postquam allatae fuerunt super Altare aliquæ particulae consecrandæ, non fuerim recordatus eas collocare super corporale, nec ad hoc adverterim, nisi post consecrationem.

C. Habuitne V. D. intentionem consecrandi illas particulas?

P. P. R. In sacristia formavi actum intentionis eas consecrandi.

C. Et quando consecravit Hostiam, meminerat illarum particularum?

P. Non P. R.

C. Non fuerunt consecratae illæ particulae, ita Gavantis in Rubr. Missalis tom. 1. part. 3. tit. 7. num. 4. quia intentio Sacerdotis supponenda est rationabilis, non esset autem talis, si Minister intenderet consecrare particulas extra Aram: ergo censendum est, non habuisse intentionem eas consecrandi. Quod si aliquis dicat, virtute actualis intentionis in Sacristia habitæ, perseverasse virtutalem in Missa, ac cum ea dictas particulas fuisse consecratas; Respondeo, illam intentionem virtutalem cessasse per omissionem reponendi particulas super corporale, ideoque non potuisse esse con-

consecratis. Et quia Tannerus apud Dianam part. 3. tract. 6. resol. 103. opinatus est, dictas particulas in casu præfenti fuisse consecratis, idcirco ad cautè & tutè procedendum, debent à Sacerdote sumi immediatè post sumptionem Sanctissimi Sanguinis.

127. P. P. R. sine accuso, quod in quadam occasione celebrando, fuerit allatum vas particularum, ut eas consecrarem, & sacram synaxim præberem aliquibus personis, ego verò habui intentionem consecrandi tot particulas, quot personæ erant communicandæ.

C. Novitne V. D. quot personæ fuerint communicandæ?

P. P. R. hoc determinatè non novi.

C. Ergo nec habuit intentionem consecrandi determinatum numerum particularum?

P. Non P. R.

C. Nec V. D. determinavit qualesnam ex illis particulis voluerit consecrare?

P. Non P. R. sed mea intentio fuit ex illis omnibus in vase repositis, tot consecrandi, quot personæ erant communicandæ.

C. Ergo V. D. non solum sacrilegè, & graviter peccavit, malè applicando formam illæ materiæ, verum etiam nulla ex illis fuit consecrata. Ratio est evidens, quia intentio Sacerdotis debet verè tendere in hanc certam, & determinatam in indivi-

duo materiam, sed intentio V. D. tendebat in materiam indeterminatam, ergo V. D. non consecravit: aded, ut si ad conspectum viginti particularum diceret; ego volo consecrare decem, non determinando, & designando in individuo in illo vigesimo numero illas decem, quas intendit consecrare, tunc nulla esset consecrata; Et si designarentur illæ decem, dicendo: ex his viginti has decem determinatas volo consecrare, in hoc casu decem designatæ essent consecratæ, quia in hoc secundo casu jam daretur materia determinata, non verò in primo. Sic Coninch de Sacram. Eucharist. quæst. 74. art. 2. dub. 3. num. 33. quare appositis super Aram pluribus particulis, quamvis Sacerdos nesciat præcisè earum numerum, si habeat tamen intentionem consecrandi omnes sibi in vase, aut corporali præsentis, in hoc casu omnes manent consecratæ, quia materia est jam determinata.

128. Dicat mihi, communicavit V. D. cum illis particulis personas ibi dispositas ad sumendam sacram synaxim?

P. Non P. R. quia postmodum tui iudicium, me eas non consecrassè, non propter rationem à V. P. mihi adductam, hanc enim ignorabam, sed quia tales particulas ante consecrationem in Sacratio reposui, cum intentione easdem sic occlusas consecrandi.

C. Ex

C. Ex duplici causa illæ particulæ non fuerunt consecrata; primò, quia non fuit materia determinata; secundò, quia non erant moraliter, seu sensibiliter præsentēs, tanquam repositæ in Sacratio, ita cum Suarez, Valentia, & aliis Bassæus verb. Eucharist. 1. num. 19.

P. P. R. me accuso, quòd post consecrationem Calicis, gutta vini affixa circumferentiæ interiori calicis ceciderit, & admixta fuerit Sanguini, ex quo habui scrupulum sumendi Calicem, ne violarem jejunium naturale cum illa gutta non consecrata.

C. Qualemnam intentionem habuit in consecratione Calicis?

P. P. R. habui intentionem consecrandi juxta ritum Sanctæ Romanæ Ecclesiæ.

C. Et hæc gutta admixta, eratne tempore consecrationis multum propinqua alteri portioni vini, vel erat valde distans, & super labium Calicis?

P. P. R. Erat in parte superiori Calicis propinqua ipsimet labio Calicis, unde sensim descendit, usque dum fuit admixta Sanctissimo Sanguini.

C. communis intentio Ecclesiæ, & quam communiter censentur habere Sacerdotes, est consecrandi solum liquorem, qui per modum unius continui potabilis, tempore consecrationis est in Calice congregatus, non verò guttas remotas, & separatas à vino (nisi fortè habeatur alius mo-

dus intentionis) ita Coninch. ubi supr. num. 42. Et cum V. D. haberet intentionem consecrandi, modo præscripto à Sancta Ecclesia. consequenter habuit intentionem consecrandi modo legitimo, & prudenti, qui cum tendat ad consecrandas guttas proximas & propinquas alteri materiæ, non remotas: hinc est, quòd illa gutta, quæ fuit admixta Sanguini, si fuisset propinqua alteri materiæ, remansisset consecrata, cum verò fuerit distans, non fuit consecrata.

Quare ad tollendos scrupulos, anxietates, & dubietates, consultum est juxta communem DD. monitionem, & praxim, illas guttas animadversas ante consecrationem, imò statim post infusionem purificatorio abstergere, circumducendo digitum indicem coopertum purificatorio per totam circumferentiam Calicis.

129. V. D. autem non debuit sibi facere scrupulum in sumendo Sanctissimum Sanguinem, licet illa gutta non consecrata fuerit ei unita; quia cum sumeretur per modum unius cum materia consecrata, jejunio naturali non obstabat: ita Cardinalis de Lugo disp. 4. de Sacram. Eucharist. sect. 7. num. 139. sicuti quando sumitur sanguis, si particula consecrata sit affixa interiori, seu concavæ parti, fas est postmodum illam sumere cum prima ablutione,

tionem, ut habet Rubrica Missalis. tit. de defectibus num. 8. absque transgressione jejunii naturalis, cum sumatur per modum unius: ergo idem dicendum in nostro casu.

Plura alia spectantia ad materiam, formam, & intentionem hujus Sacramenti ad tertiam partem Conferentiarum Moralium remitto, ubi ex professo in Tractatu de Sanctissimo Eucharistiæ Sacramento de iis agam.

130. P. P. R. me accuso, quod in die paschatis Resurrectionis prætermiserim in Missa Communicantes proprium illius solemnitatis, & dixerim commune.

C. prætermisitne illud V. D. ex naturali oblivione? hac enim posita, nulla interfuit culpa.

P. P. R. ex oblivione non omisi.

C. cur ergo illud omisit? fortè ex contemptu? quod culpam gravem saperet.

P. P. R. Non ex contemptu, sed ex negligentia, & ne revolverem folia antecedentia ad illud dicendum.

C. probabile est, non fuisse peccatum mortale, sed tantum veniale; ita cum Suarez, Granado, & aliis Leander de Sacramento tom. 2. tract. 8. disp. 7. quæst. 61. ubi ait esse solum veniale, ex parvitate materiæ: sed hanc rationem allegatam à Leandro, quamvis non impugnem an sit vera, vel non, puto tamen, quod ipsemet Leander sibi contradicat, quæst. 61. citata: etenim cum citaverit Bernal

de Sacram. disp. 6. sect. 4. num. 9. docentem, quod omittere in Canone Missæ octo, aut decem Nomina Sanctorum non excedat culpam venialem, Leandro videtur hunc Authorem nimis laxè locutum fuisse; Modò quæro à P. Leandro: ubinam sint plura verba, an in addito ad Communicantes commune diebus Paschatis, Pentecostes, & Nativitatis, aut in octo, vel decem Nominibus Sanctorum? clarum est, quod plura, quàm decem sint verba contenta in Communicantes proprio horum dierum, quàm in communi: ergo si videtur Leandro materia levis omisso duodecim verborum ex Communicantes, quomodo affirmat quid grave omittere octo, aut decem verba Nominum Sanctorum? quare alio medio existimo probandam esse sententiam Leandri, nempe, quod omitteus Communicantes proprium Paschatis, & legens commune essentiale Missæ non violaret: ergo nec graviter peccaret; prout idem Leander ait ibi quæst. 63. non esse peccatum mortale in festo duplici, aut in Dominica, legere Missam Votivam, aut de Requiem. At cum nominare Sanctos Canonis, non sit quid accidentale, seu Modale, sed essentiale, ideò culpa lethalis erit omittere octo, aut decem Nomina Canonis, quamvis non sit omittere id, quod additur diebus relatis ad Communicantes commune.

131. P. P. R. Sic pariter me accuso,

fo, quòd semel omiserim in Missa post communionem, illam Orationem, quæ incipit Quod ore sumpsimus Domine &c.

C. Omisitne eam advertenter?

P. Ita P. R. non tamen ex contemptu, sed ex tepiditate.

C. Solutio hujus casus multum pendet ex notitia, quandonam incipiat Canon, & quando finiat. Navarrus putat incipere ab illis verbis, Te igitur; quidam probabiliter arbitrantur à clausula Communicantes, alii ab illis verbis, Qui Prædixit quàm pateretur: Suarez putat, quòd terminet usque ad consumptionem; incipiendo à Te igitur. Gavantus verò putat terminare usque ad Libera nos. & alii usque ad Orationem Dominicam; Omnes hæ Opiniones possunt videri in Diana part. 10. tract. 11. resol. 6. §. Verum. Communis opinio est, quòd Canon incipiat à Te igitur; cujus ratio est, quia ibi Missale ponit Canon Missæ, & juxta hoc dicendum, quòd finiat in Corpus tuum Domine quod sumpsisti &c. inclusive.

Unde secundum hanc sententiam, quam judico veram, dico, quòd V. D. graviter peccaverit omittendo advertenter Orationem: Quod ore sumpsimus Dñe &c. quia si omissio decem verborum, aut nominum Sanctorum in Canone est peccatū mortale, ita pariter erit omissio hujus Orationis, quæ continet plus quàm duodecim verba; In opinione asse-

rente, quòd Canon finiat in Pater Noster, videtur posse dici, quòd non fuerit culpa gravis omissio dictæ Orationis, quia si omissio voluntaria Credo, aut Gloria, quando essent dicenda, juxta Suarez, Filiucium, Lugo, Leandrum de Sacramento ubi supr. quæst. 48. & alios ob parvitatem materiæ non est peccatum mortale, sed veniale: ergo pariter in opinione statuente, Quod ore sumpsimus, non esse partem Canonis, videtur posse dici, quòd ex parvitate materiæ non sit mortale, sed veniale voluntaria ejusdem omissio.

132. P. P. R. me accuso pariter, quòd variis mentis distractionibus sum subjectus, quando sacrosanctum Missæ sacrificium celebro.

C. Suntne voluntariæ, vel involuntariæ hæ distractiones? quia si sunt involuntariæ in se vel in causa, nec sunt peccatum.

P. P. R. ut plurimum sunt involuntariæ, & subinde voluntariæ.

C. Fuitne interdum V. D. voluntariè distracta in canone?

P. Ita P. R.

C. Fuitne per longum tempus?

P. P. R. una vice fui voluntariè distractus in cogitatione indifferenti per totum canonem.

C. In sententia suprà relata cap. 3. n. 81. quòd recitans Divinum Officium cum voluntaria animi distractione non satisfaciat, consequenter dicendum, quòd per partem notabilem

Missæ voluntariè distractus graviter peccet, & licet concedatur, quod in primo casu satisfiat Divino Officio, nec quod sit mortale peccatum cum voluntaria distractione illud recitare, potest, & debet dubitari, utrum similis distractio in Sacrificio Missæ sit peccatum mortale. Tamburinus de Sacrific. Missæ lib. 2. cap. 3. num. 9. ait non esse grave peccatum res Missæ extra canonem cum distractione voluntaria legere; bene verò contenta in canone per notabile tempus ita distractè dicere: Et Diana part. 10. tract. 11. resol. 6. §. sed si aliquis, postquam retulit hanc sententiam Tamburini, nihil de hoc casu resolvit, sed solummodò dicit: sed tu cogita; ego verò puto Tamburini opinionem esse veram; eamque probo: quia ille, qui est voluntariè distractus, exponit se morali periculo omittendi aliqua verba in canone; etenim nonne quotidie contingit, quod in conversatione ab aliqua vaga cogitatione suspendamur, & obliviscamur materiæ, de qua erat discursus, adeoque interrogare auditores obligamur, quidnam fuerit propositum in discursu ex distractione oblivioni tradito; & si hoc contingit, ex cogitatione involuntaria, quid accidet, quando ex proposito permittitur occupare intellectum; prosequor argumentum, sed sic est, quod culpa sit lethalis exponere se periculo omittendi aliqua verba Canonis, V. G. octo, aut decem; ergo

peccatum mortale erit voluntaria distractio: minorem probo. Omittere octo, aut decem verba Canonis, est mortale; ergo pariter exponere se periculo morali ea omittendi: consequentia est evidens; quia exponere se periculo mortaliter peccandi est mortale.

133. Et quamvis cum distractione voluntaria sit periculum morale omittendi aliqua verba extra Canonem; quia tamen eorum omissio non est grave peccatum, neque erit voluntaria distractio extra Canonem: & licet pariter cum distractione involuntaria adsit periculum omittendi aliqua verba Canonis; quia tamen hoc periculum non est voluntarium, neque culpa gravis erit distractio involuntaria in Canone. Et si petas: quænam pars canonis sit notabilis, ob quam voluntariè distractus incurrat culpam mortalem? Respondeo, me tertiam partem canonis cum distractione voluntaria legentem, culpæ gravis damnare, & proinde tertiam hanc partem censere notabilem, ac ad constituendam materiam gravem sufficientem.

134. P. P. R. me accuso, quod semel jam in Altari existens, recordatus fuerim, me bibisse modicum de vino.

C. Memineratne se non esse jejunum, quando intendit celebrare Missam?

P. Non fui recordatus, nisi capta Missa.

C. Quousque pervenerat, quando fuit recordatus?

P. Ad Offertorium calicis.

C. Fuitne concursus populi?

P. Magna pars populi fuit.

C. Si V. D. post consecrationem meminisset se non esse jejunum, tenebatur perficere Missam, & sumere Sacramentum: Ita D. Thomas (qui unus stat pro multis alterius notæ citandis) 3. part. quæst. 83. art. 6. ad 2. ubi ait: *Si Sacerdos post consecrationem inceptam, recordetur se aliquid comedis, vel bibisse, nihilominus debet perficere Sacrificium, & sumere Sacramentum*: Ratio est: quia, quando concurrunt super unum casum duo præcepta, debet observari id, quod est fortius, & majoris ponderis, sed sic est, quod præceptum majoris ponderis sit Divinum, de integrando, & perficiendo substantialiter Sacrificio Missæ, quàm Ecclesiasticum, de communicando jejunè: ergo præceptum Divinum in hoc casu observandum est, & perficiendum Sacrificium.

135. Si Canon fuisset inceptus, quando meminit se non esse jejunum, licet non consecrasset, debuisset pariter Missam absolvere; ita cum Sylvestro, & Soto Bassæus. verb. Missa 2. in supplemento, sub num. 4. §. dico Secundò: quia, inquiunt, sequeretur scandalum in Auditoribus si tunc intermitteretur Sacrum. Si verò Canon non est inceptus, quando Sacerdos recordatur se non esse jejunum, Missa intermittenda est, nisi scanda-

lum timeatur; Sic Sanctus Thomas supra, ubi ait: *tutius reputarem, quòd Missam inceptam defereret, nisi grave scandalum timeretur*: Ex quibus verbis inferitur, quòd posito gravi scandalo, Sacrificium sit perficiendū, quamvis Canon non sit inceptus: quòd scandalum putarem timendum; quotiescunque est magnus concursus populi ad audiendam Missam, ratio est, quia vident omnes Sacrificium, quasi substantialiter inceptum relinquere, & non vident causam, ob quam citra culpam Sacerdotis mutilum & imperfectum relinquitur, & proinde præter prædictum scandalum oriuntur sæpè alia plurima, quibus Sacerdos sub mortali tenetur obviare v. g. quia desistendo à Sacrificio, se infamaret de gravi peccato, & offendiculum esset aliis temerariè judicandi, & similia: Ita Bassæus ubi supra; idcirco si adesset ingens populus audiens Missam; ego eam absolverem, quamvis ante Canonem recorderar me non esse jejunum. Si audientes pauci essent; possent in hoc casu fieri conscii oblivionis naturalis, & Missa dimitti; etenim in hoc casu cessaret scandalum, & cum non fuerit consecratio, neque instaret præceptum Divinum de integrando Sacrificio.

136. P. In alia occasione P. R. recordatus fui in actu Sacrificii, me culpa gravari mortali, quam necdum confessus fueram.

C. Quando peccati hujus meminit?
H 3 quia

quia si post consecrationem meminisset, debuisset perficere Sacrificium, præhabitâ contritione cum proposito confitendi, ita Angelicus Doctor ubi suprà.

P. P. R. ante Canonem fui recordatus hujus peccati.

C. commisistne hoc peccatum ante ultimam confessionem?

P. Non P. R. sed post.

C. Si V. D. commisisset hoc peccatum ante ultimam confessionem, & ex naturali oblivione id confiteri intermisisset (supposito sufficienti præcedenti examine) neque hujus meminisset, nisi in Altari existens; quamvis non consecrasset, poterat non solum sequi Missam inceptam, sed neque obligabatur, ait Diana part. 2. tract. 14. resol. 48. pro tunc elicere actum contritionis, sed postea confiteri suo tempore peccatum illud oblitum, & tunc de illo atteri, vel conteri: sed hæc doctrina Dianæ nequit generaliter intelligi, sed tantum in sensu, mox in sequentibus explicando.

137. Dico igitur, si poenitens in confessione habuisset verum, & universalem dolorem de suis peccatis confessis, & oblitis, eum postmodum non obligari in Missa ad specialem dolorem de illo peccato inculpabiliter omisso in confessione: quia contritio in his casibus requiritur ad obtinendam veniam peccatorum, & gratiam consequendam: sed sic est, quod

cum dolore generali præcedenti fuerit remissum (licet indirectè) illud peccatum, & acquisita gratia: ergo non erit necessarium in hoc casu elicere actum contritionis in Missa, imò poterit differri usque ad proximam confessionem, in qua debet confiteri oblitum peccatum.

138. Si dolor confessionis non fuit generalis de omnibus peccatis, sed solum de tunc confessis; quæro, aut hic dolor processit ex motivo generali, vel particulari? si ex motivo generali: v. g. propter Dei offensam, ob amissionem gratiæ, aut gloriæ, ex metu inferni; remissum fuit pariter indirectè peccatum oblitum, & recuperata gratia, adeoque, nec requireretur in Missa actus contritionis: & ratio est, quia hæc motiva generalia sunt communia omnibus peccatis mortalibus, hæc enim omnia Deum offendunt, privant gratiâ & gloriâ, poenisque æternis tradunt: ergo posito dolore de unico peccato mortali propter ista generalia motiva, ponitur etiam, vel in eo includitur dolor de omnibus aliis peccatis mortalibus, siquidem ad omnia hoc motivum se extendit.

139. Verum si motivum doloris fuit particulare ob specialem deformitatem quam habuerunt peccata confessa; non extenditur ad peccata oblita, alterius speciei; ne hæc remittuntur, aut gratia acquiritur: videatur P. Caspenlis tom. 2. tract. 24. de

de poenit. disp. 4. sect. 11. num. 99. Et ratio est; quia deformitas specialis v. g. peccati furti, non est univoca, nec convenit cum deformitate speciali peccati luxuriæ: ergo ille, qui habet dolorem ex motivo deformitatis specialis furti, non propterea habet dolorem de peccato luxuriæ, ergo hoc nullo modo remanet remissum; cum nullum peccatum remittatur absque dolore speciali, aut generali de eodem peccato: ergo in hac confessione non acquiritur gratia. Probatur hæc consequentia; quia gratia non infunditur, absque remissione omnium peccatorum mortalium: sed sic est, quod non remittatur peccatum mortale, quando non adest dolor specialis, vel generalis de tali peccato: ergo nec acquiritur gratia; sed ad summum potest Sacramentum esse validum, & informe.

140. Ex quo inferitur, in hoc casu, in quo dolor processit ex motivo deformitatis particularis peccatorum confessorum, dari obligationem elicendi actum contritionis de peccato oblito, in Altari memoriæ proposito, seu objecto. Ratio est; quia hoc peccatum non est remissum, nec Sacerdos est in statu gratiæ: atqui Sacerdos tenetur celebrare in statu gratiæ: ergo tenetur in hoc casu elicere actum contritionis: in hoc sensu, & cum his limitationibus intellecta sententia Dianæ erit amplectenda, non alio modo.

141. Sed supposito, quod peccatum, cuius V. D. meminit in Missa, non fuerit in confessione oblitum, cum dixerit se illud commisisse post ultimam confessionem, nequit in hoc casu uti doctrina relata; ac proinde, ut convenientem doctrinam ei proponam: dicat mihi, discussitne aliquo modo suam conscientiam antequam se ad celebrationem disponeret?

P. P. R. cum aliqua festinatione ad celebrandum perrexi, nec in examinanda mea conscientia fui immoratus.

C. Non habuit remorsum conscientiæ, pergendo hoc modo ad celebrandum?

P. P. R. aliquem latratum in anima fui expertus, at absque ulteriori reflexione, ne diutius me detinerem, ad celebrandum fui profectus.

C. Peccatum grave Sacrilegii V. D. patravit tam mala dispositione celebrando, ac suæ conscientiæ clamores spernendo, accusantes eam, ac motivum præbentes se probandi, & examinandi juxta dictum S. Pauli: probet autem se ipsum homo, & sic de pane illo edat, & de calice bibat. 1. ad Corinth. 2.

142. Et dicat mihi, quando hujus peccati meminit, celebrando, quid resolvit?

P. P. R. actum Contritionis elicere fui conatus meliori modo mihi possibili: & meo tenui iudicio, verè ex corde

corde illum elicui, cum proposito confitendi, ac me emendandi.

C. Benè operata fuit V. D. & hac diligentia adhibitâ potuit securè absolvere Missam; nec tenebatur ab ea desistere, quamvis non incepisset Canonem, secluso scandalo, ita cum Paludano, & Sylvestro Bassæus verb. Missa 2. supplemento 3. sub num. 4. §. dico tertio.

143. P. P. R. In alia occasione, post sumptam calicis ablutionem, vidi in patena aliqua minutissima fragmenta Sacramenti, eaque sumpsi.

C. Contigitne hoc, dum fuit jam in Sacristia, vel adhuc in Altari? quia finita Missa, non poterat in Sacristia sumere illas reliquias, sed primo Sacerdoti celebraturo, eas sumendas cum sanguine relinquere; sed casu quo non fuisset aliud sacrum, nec possent honestè usque ad sequentem diem conservari, in Sacristia liceret eas sumere: ita Fagundez in 3. præcept. Eccl. lib. 3. cap. 5. num. 30.

P. P. R. Fui adhuc in Altari, quando eas sumpsi, nempe immediate post ablutionem.

C. Erantne Reliquiæ taliter grandiusculæ, ut possent reponi, & conservari in Tabernaculo? quia hoc posito, illuc debuissent reponi usque dum sumerentur in prima Missa celebranda, ut in casu sequenti mox dicam.

P. P. R. Erant adeò minutæ, ut vix possent videri; nec fuit Sacrarium, in

quo essent reponendæ, quia celebravi in Eremitio.

C. Erantne hæc fragmenta Reliquiæ Sacrificii V. D. aut alius antecedenter celebrans ea reliquerat?

P. P. R. hoc non possum scire.

C. Si fragmenta fuissent reliquiæ sui Sacrificii, poterat V. D. licet fuerint grandiuscula, sumere non jejuna ob sumptionem ablutionis Calicis; ita docet cum Soto, Cajetano, Suarez & aliis, P. Bassæus ubi supr. num. 5. Bonacina tom. 1. disp. 4. de Sacram. Euch. qu. 6. punct. 2. num. 13. quia hæc fragmenta pertinent aliquo modo ad integritatem & complementum Sacræ Mensæ. Quod si verò reliquiæ sint præconsecratæ ab altero Sacerdote, qui ibidem celebraverit; cum non spectent ad complementum hujus Sacrificii, non possunt sumi post sumptionem ablutionis; sed debent conservari, quousque Sacerdos jejunus eaumat, ita cum Suarez, & Reginaldo, Bonacina ibid. num. 14. non num. 15. ut invenies apud Dianam part. 6. tract. 6. resol. 23. Coninch, Filiucius, & alii, citati à Diana ibid. nisi fortè reliquiæ essent adeò minutæ, ut non possent honestè conservari, vel non esset Tabernaculum, aut alius decens locus pro eorum conservatione; sed minor irreverentia censetur ea sumere absque jejuniis, quàm ea relinquere usque ad aliud Sacrificium: sic Bonacina ibidem.

Cum

Cum verò difficulter possit sciri, an sint reliquæ ex præsentī, vel præterito Sacrificio, propterea si non sint grandiusculæ, nec possint honestè usque ad aliam Missam conservari, poterit Sacerdos eas consumere etiam post sumptam ablutionem. Videatur Bassæus Loc. paulò antè citato §. His tamen non obstantibus.

P A R S III.

De Stipendio Missæ.

144. **U**T clarè procedamus in hac materia, & separemus certum à dubio, supponendum in materia stipendii Missæ, Sanctitatem Papæ Alexandri VII. damnasse cum suo decreto tres Propositiones, nempe 8. 9. 10. & sunt sequentes.

Prop. 8. damn. Duplicatum stipendium potest Sacerdos pro eadem Missa licitè accipere, applicando petenti partem etiam specialissimam fructus ipsimet celebranti correspondentem, idque post Decretum Urbani VIII.

Prop. 9. damn. post Decretum Urbani VIII. potest Sacerdos, cui Missæ celebrandæ traduntur, per alium satisfacere collato illi minore stipendio, alia parte stipendii sibi retenta.

Prop. 10. damn. Non est contra justitiam pro pluribus Sacrificiis stipendium accipere, & sacrificium unum offerre. Neque etiam est contra fide-

litatem, etiamsi promittam, promissione etiam juramento firmata, dari stipendium, quòd pro nullo alio offeram.

Explicatio harum, aliarumque Propositionum ab hoc Summo Pontifice damnatarum, habebitur in fine hujus libri; tract. XVII.

145. P. P. R. accuso me, interdum celebrasse Missam secundum intentionem duarum personarum.

C. Accepitne duplicatum stipendium? qui casus damnatur in prop. 8. & 10.

P. Non P. R. unicum stipendium accepi.

C. Quomodò pro alia persona applicavit?

P. P. R. Amicus meus me rogavit, ut secundum suam intentionem celebrarem.

C. Et hic Amicus accepitne stipendium pro sacrificio, quod V. D. applicavit secundum suam intentionem? quia fas non erat V. D. aliud stipendium accipere, & pariter applicare secundum intentionem alterius, hoc enim erat, duo stipendia pro uno sacrificio accipere, & parum refert, quòd stipendium ab uno, vel à duobus accipiatur; cum hoc sit contra omnem rationem, & ius naturale. Ita Moya in suis select. tom. 2. ad tract. 2. disp. 2. quæst. 4. §. 2. n. 17.

P. P. R. Amicus non accepit stipendium pro sacrificio, sed tantum debuisse

buisset eam celebrare pro fundatore pii operis sibi assignati.

C. Habuitne amicus obligationem ex iustitia celebrandi hanc Missam pro fundatore, ob aliquod onus Missarum ipsi relictum?

P. P. R. non ex obligatione iustitiae, sed solum ex gratitudine aliquod sacrificium pro ipso obtulit.

C. Et qualem portionem, seu fructum sacrificii applicuit V. D. secundum intentionem huius Amici?

P. P. R. eum, quem habet sacrificium ex opere operato, aut correspondentem meritis Christi, applicui pro collatore stipendii; fructum verò ad me spectantem ex opere operantis applicui secundum intentionem alterius.

C. Benè egit V. D. quia potuit, & debuit applicare fructum, quem habet sacrificium ex meritis Christi, pro collatore stipendii, & aliam portionem pro amico, qui non obligabatur ex iustitia celebrare pro fundatore: ita Moya ubi supr. num. 18. quia id, quod damnatur per Decretum Alexandri VII. est percipere duplicatū stipendium, sed non celebrare secundum intentionem duorum, unius ex iustitia, alterius ex gratitudine: ita cum Lumbier, sentit Torrecilla, in Consult. tract. 13. Consult. 9. num. 15.

146. P. P. R. accuso me, in alia occasione percepisse stipendium pro sacrificio, quod excommunicatione irretitus celebravi.

C. Eratne excommunicatio major, vel minor?

P. Fuit major excommunicatio.

C. Erat V. D. in statu peccati mortalis, quando celebravit?

P. Si excommunicatione majori fui excommunicatus, quomodo poteram non esse in statu peccati mortalis?

C. potest Fili dari, quòd aliquis sit excommunicatus majori excommunicatione, & tamen non sit in statu peccati mortalis; quia licet ad eam incurrendam requiratur culpa gravis, post tamen ejus incursum, si fiat actus contritionis perfectæ, remittitur culpa, & anima gratiam Dei recuperat, quo non obstante non cessat excommunicatio major: & pariter, si excommunicatio sit reservata, & instet necessitas confitendi, quæ absque scandalo evitari nequeat; potest absolvi à peccatis, & cum non detur facilis recursus ad Superiorem, cui censura est reservata, ab hac directè non absolvitur: ergo possibile est quempiam vinciri nexu excommunicationis majoris, absque conscientia peccati mortalis.

147. P. Hoc ignoravi, sicque cum mala conscientia celebravi.

C. Eratne V. D. excommunicatus toleratus, aut vitandus?

P. P. R. toleratus.

C. Fuitne notorium V. D. irretitam esse hac censurâ?

P. Non P. R. sed occultum.

C.

C. Poteratne V. D. abstinere à celebratione absque nota, & scandalo?

P. Non P. R. quia debui celebrare Missam solemnem, quam si omisissè, magnum scandalum secutum fuisset.

C. cum V. D. fuerit excommunicatus toleratus, & ejus censura occulta, potuit præmissa Confessione, & absolutione directà à peccatis, & indirectà à censura, celebrare absque culpa. Bassæus Verb. Missa 3. num. 3.

148. Et quem fructum, seu portionem sacrificii V. D. applicavit prodante stipendium?

P. Fructum provenientem ex virtute Christi.

C. Triplex communiter assignatur fructus Sacrosancti Missæ Sacrificii: primus est, qui procedit ex meritis Christi Summi Sacerdotis, in cujus honorem, & nomen offertur; secundus est is, qui nomine Ecclesiæ ob suas publicas necessitates applicatur; & tertius, qui correspondet eidem sacerdoti celebranti, & exercetur in hoc opere bono, sancto, ac meritorio. Celebrans in peccato mortali conficitur duos fructus, nempe meritum Christi: & illum, qui offertur nomine Ecclesiæ, quamvis non consequatur fructum ex opere operantis, qui sibi ipsimet correspondere debuisset. Ita D. Thomas 3. part. quæst. 82. artic. 6. in corpore.

149. Sacerdos excommunicatus excommunicatione majori, & in peccato mortali celebrans, si est vitan-

duus, lucratur solum fructum correspondentem meritis Christi, non vero proprium, cum sit incapax defectu gratiæ; nec valorem, quem habet sacrificium ex parte Ecclesiæ, quia, cum hæc prohibuerit communicationem in Divinis sacerdoti vitando, non permittit, ut nomine suo oret: si est excommunicatus toleratus, consequitur fructum meritum Christi, & eum, qui offertur in nomine Ecclesiæ: & si voluntariè & spontè celebret, sicut graviter peccat, ita fructum sibi proprium amittit: si necessitate compulsus celebrat, & ad evitandum scandalum, justificando se antea per Confessionem, non peccat celebrando, & tres fructus sacrificii lucratur, quamvis excommunicatio Major remaneat, usque dum à Superiore, cui est reservata, absolvatur. Vide Bassæum ubi supra num. 2.

150. Ex dictis inferitur, quod Sacerdos possit recipere stipendium, licet celebret in peccato mortali, & etiam sit excommunicatus, vitandus, aut toleratus; quia in nullo horum casuum sacrificium perdit effectum correspondentem meritis Christi: atqui stipendium recipitur ob applicationem fructus sacrificii correspondentis meritis Christi: ergo Sacerdos celebrans, in peccato mortali, vel excommunicatus, vitandus, aut toleratus, potest recipere stipendium pro illa Missa.

151. P. P. R. me accuso, quod fecimela duabus personis stipendium ac-

ceperim, & pro ambabus unicum tantum sacrificium obtulerim.

C. Quo fundamento hoc egit?

P. P. R. quia modicum, & tenue mihi visum fuit stipendium, à qualibet ipsarum mihi traditum.

C. Quantum unaquæque ipsi tradidit?

P. Regalem argenteum.

C. Quantum ordinariè, & regulariter solet dari pro stipendio?

P. Synodus assignat duos regales argenteos.

C. Et ordinariè solentne dari duo regales argentei?

P. P. R. Ordinariè unicus tantum regalis solet dari.

C. Stipendium Missæ reputatur justum, quando est in ea quantitate, quam assignat synodalis, aut consuetudo; & si consuetudo prævaluit contra constitutiones Synodalis, illud censetur legitimum stipendium, quod regulariter solet dari: & dato etiam casu, quod stipendium ordinarium, à consuetudine taxatum, essent duo regales argentei, non potuit V. D. accipere duplicatum stipendium unius regalis à qualibet persona: quia, licet prius hoc admitterent tanquam licitum Rodriquez, Suarez, & alii, apud Dianam part. 2. tract. 12. resol. 7. modo tamen nequeunt recipi plura stipendia, quamvis exigua pro una Missa, post Decretum citatum Alexandri VII. ita P. Martinus de Torrecilla ubi supr. super dictam propositionem num. 6. unde inferitur, quod

V. D. nullo modo potuerit accipere duplex stipendium pro una Missa, ex eo, quod quodlibet ipsorum tenue ipsi videretur, nisi forte propter mox dicenda excusaretur.

152. Dicat mihi, fuitne V. D. in hac occasione ab aliqua valde gravi necessitate sui status, aut personæ oppressa? etenim Sacerdos in simili necessitate extrema vel quasi extrema constitutus, potest recipere in succursum pro una Missa plura stipendia, si aliud non supersit refugium ad declinandas suas angustias: Ita Lumbier in sum. Aran. num. 224. fol. (mihi) 327.

P. P. R. Licet nihil superfluum habeam; in tali tamen necessitate non fui constitutus.

C. Fueruntne tradita V. D. necessaria ad celebrandum, ut sunt Lumina Hostia, Vinum, & Vestimenta, quando celebravit hoc Sacrificium? Quia est opinio Leandri de Sacramento tom. 2. tract. 8. disp. 4. quest. 13. quod, si Sacerdos obligetur emere ornamenta, candelas, vinum pro celebranda Missa, possit cum stipendio sibi compensare has expensas. Quod pariter sequitur Torrecilla loco citato num. 2. ego verò huic doctrinæ non me conformarem; quia, vel solet in illa Patria, ubi celebratur, dari necessarium pro celebratione, vel non? si primum, suppono, id non fore negandum. Quod si negaretur, tunc locum aliquem posset habere hæc opinio: si non est consuetudo submi-

nistrandi necessarium: ergo duo Regales, aut Regalis, vel Quantitas quæ datur, erunt stipendium justum, posita etiam obligatione Sacerdotis providendi sibi de necessariis pro celebranda Missa; probo consequentiam: quia stipendium justum est, quod regulariter solet dari: ergo si solet dari unus Regalis, & est consuetudo, quod Sacerdos sibi provideat de candelis, vino, hostia &c. Stipendium justum erit regalis cum onere providendi sibi de necessariis pro celebratione.

P. P. R. Ecclesia, in qua celebros, omnia necessaria pro celebratione tribuit: & sciat V. P. Missas hoc modo à me celebratas fuisse quamplures, accipiendo duplicatum stipendium tenue pro unica Missa.

153. Ergo V. D. tenetur restituere totum excessum unius stipendii.

P. P. R. jam totum consumpsi.

C. Recipiebátne V. D. bonâ fide hujusmodi stipendia?

P. Ita P. R. nec unquam habui scrupulum, quia mihi videbatur, quod taxante Synodo duos regales pro stipendio, in horum diminutione posse hanc quantitatem à duabus personis accipere.

C. Consumpsitne pariter bonâ fide V. D. excessum stipendii?

P. Ita P. R. absque scrupulo consumpsi.

C. Consumpsitne eum pro sustentatione suæ domus, ita ut aliam pecuniam in victu ordinario expendendam reservaret?

P. Non P. R. quia, aut cum eo largitus fui eleemosynam, aut expendi cum amicis, aut lufui exposui.

C. Sacerdos, qui stipendium æquo plus malâ fide accepit, ad ejusdem restitutionem, vel ad Missas eidem correspondentes celebrandas tenetur: si bonâ fide illud accepit, ac ita consumpsit, tenetur restituere id, in quo factus est ditior; id est, quod superfuit ex expensis factis cum stipendio: & si nihil superfuit, nihil tenetur restituere. Sic Lumbier loco citato num. 127. Torrecilla ubi suprâ num. 13. est enim regula fixa in materia restitutionis, quod consumens bonâ fide rem alienam teneatur restituere solum id, in quo factus est ditior.

154. P. ponamus casum P. R. quod ego deberem restituere; quomodo id mihi agendum esset? quia, si applicui Missam pro duobus collatoribus stipendii: si uni hoc restituo, injuriam alteri facerem, siquidem ambo æqualiter participes fuerunt fructus Sacrificii: si ambobus restituo, vel totum stipendium, vel partem? si totum, vergeret in meum damnum, quia nullum emolumentum ex applicatione Missæ mihi remaneret, si cuilibet partem, infamiam incurrerem, & publicarem meum peccatum, ac proinde nescio, quomodo in hoc casu me gerere deberem.

C. Id, quod V. D. videtur tam difficile, est valdè facile; quia non esset

necessarium, ut V. D. collatoribus totum, vel partem stipendii restitueret; sed posset unum, vel plura Sacra secundum amborum intentionem celebrare; vel si non posset, aut nollet ea celebrare, aliis cum solito stipendio celebrandas tradere secundum intentionem V. D. quæ ad satisfaciendum omnibus, quibus fecit iniustitiam, deberet tendere: est enim doctrina Bonacinae tom. 1. disp. 4. de Sacram. Euch. quæst. ult. punct. 7. §. 3. num. 1. Quod Sacerdos, accipiens à quatuor personis stipendia pro quatuor Missis, non teneatur pro singulis unam Missam separatim celebrare, sed quod possit quatuor Missas copulativè pro quatuor personis legere, ergo V. D. posset applicare unam Missam pro duabus personis, quæ dederunt regalem pro stipendio; & cum antecederet aliud Sacrificium applicuerit hæc obligatio extingueretur.

155. P. P. R. me accuso, quod aliquoties pro stipendio Missæ tres regales habuerim, ego verò per alium satisfeci collato illi duorum regaliū stipendio.

C. Hic est formalissimus casus damnatus in propositione 9. Alexandri VII. potest tamen habere aliquam interpretationem, aut latitudinem, ut sequentibus interrogationibus resolvam.

Hi tres regales traditi V. D. pro stipendio, fueruntne ex institutione ali-

cujus Beneficii, aut Capellaniæ ipsi collata? hoc enim posito, poterat V. D. per alium satisfacere collato illi iusto stipendio, ac sibi retento communis, & ordinarii stipendii excessu; ita Torrecilla super dictam propos. 9. num. 1.

P. P. R. Non fuerunt Missæ Beneficii, aut Capellaniæ, sed liberi stipendii.

C. persona, pro qua V. D. celebravit, fuitne ipsi juncta singulari amicitia, ita ut posset credi, quod illum excessum stipendii dono ipsi daret? quia, quando ex hoc respectu, vel ob specialem auctoritatem Sacerdotis, aut aliud simile motivum, excedens stipendium præbetur, potest is sibi retinere excessum, collato aliis ordinario stipendio: Torrecilla ibidem.

P. P. R. Hoc non contigit ea intentione me gratificandi, aut ob singularem amicitiam; sed quia talis persona ita consuevit facere.

156. C. Et Sacerdos, cui V. D. contulit minus stipendium, scivitne quod ipsa majus stipendium acceperit?

P. Ita P. R.

C. Consensitne plenè, spontè, & liberè tale stipendium accipere, an verò vi, & metu, quod imposterum V. D. non contulisset Missas celebrandas, nisi has diminuto stipendio acciperet.

P. P. R. cum dederim ei stipendium

dium commune, & ordinarium, spontaneè illud accepit.

C. Non quæsit V. D. modò hunc, modò alium, ut pro minori stipendio celebraret?

P. P. R. primus, cui fui locutus, illicò se obtulit, & fuit contentus illo stipendio.

C. Neque fuerunt jurgia, & contentiones inter V. D. & ipsum, circa tale, aut tantum stipendium?

P. Non P. R. summa pace fuit pactum: ego enim ipsi dixi; quòd tot Sacra celebràda habuerim pro tribus regalibus eleëmofynæ; & utrùm velit ea celebrare pro stipendio còmunis, & currenti; quo audito absque alia altercatione ea accepit.

C. Hoc supposito, potuit V. D. dispensare hæc Sacra minori sibi collato stipendio; Ita sentit cum aliquibus modernis, quos omisso nomine citat Lumbier in fragm. tom. 2. fragm. 2. n. 598. fol. (mihi) 569. & cum cursu Morali, & Prado idem Torrecilla ubi supr. num. 19. pag. 177. 2. impress. ita quòd, non obstante Decreto Urbani VIII. & Alexandri VII. possit Sacerdos, cui datum est majus stipendium, dispensare aliis Missas, collato iisdem minori, iusto tamen, & currenti stipendio, absque aliqua contentione, nec quærat modò unus, modò alter, qui ea pro minori stipendio celebret; & ille, qui ea suscipit, sciat, quòd alter dispensator majus stipendium acceperit, ac abs-

que vi, aut metu consentiat, & acceptet minus stipendium: quia hoc modo procedendo præsumitur cedere aliam partem stipendii, quam alter sibi retinet: quemadmodum si suscipiens absque ullo stipendio, & merè gratis celebraret, posset alter totum stipendium sibi retinere; ita pariter poterit partem, quando voluntariè pro minori stipendio celebrat.

157. P. P. R. me accuso, quòd collato mihi iusto stipendio pro celebranda Missa Votiva Domine nostræ, id adimplere promiserim, & postmodum de ea non celebraverim, sed de currenti festo.

C. Navarrus, Bonacina, Diana, & alii, quos citat Leander à Sacramento tom. 2. tract. 8. disp. 7. quæst. 67. sentiunt, adesse obligationem celebrandi Missam promissam; non tamen sub mortali, sed veniali. Idem Leander censet probabile, nec esse veniale. Ego cum majori distinctione hoc resolvendum puto, prout sequentibus interrogationibus ostendam.

158. Dicat mihi: fuitne pro die determinata commissum ipsi hoc Sacrum.

P. Non P. R. solum mihi dixit illa persona, ut celebrarem secundum ejus intentionem Missam Domine nostræ.

C. petiitne hoc Sacrum pro aliqua urgente necessitate, v. g. pro salute alicujus infirmi in periculo constitu-

ti, aut pro alio simili casu urgente ?

P. P. R. Non fuit similis necessitas, pro qua deberet celebrari Sacrum.

C. Fuitne festum duplex illâ die, qua hæc persona petiit Sacrum ?

P. Ita P. R.

C. Et diebus sequentibus ?

P. P. R. die sequenti recitabatur Officium Sancti simplicis, & hac die celebravi Missam.

C. Si Missa esset celebranda in festo duplici, quamvis peteretur votiva Dominae nostræ, non posset de hac legi, cum hoc sit contra Rubricam, & Declarationem Sacrae Rituum Congregationis præcipientis, ne in festo duplici dicantur Missæ votivæ; & ad minimum erit peccatum veniale in similibus diebus Missam votivâ dicere, quod non esset, si legeretur de Sancto: in quo convenio cum Leandro; & ratio mea est, quia intentio petentis Missam debet esse rationabilis: sed non est rationabile, ut violentur Rubricæ Missalis, & Decreta Sacrae Congregationis, celebrando Missam votivam in festo duplici: ergo non est credendum, hanc esse mentem rationabilem petentis Missam: ergo de festo currenti dicenda est.

159. Si pro die determinata non petatur Sacrum, aut pro necessitate adeò urgente, ut moram non patiatur (quia tunc immediatè esset celebrandum, ne perderetur occasio petendi à Deo suo tempore mediante

hoc Sacrosancto Sacrificio remediū pro tribulatione, aut infirmitate) in hoc casu poterit differri Missa, usque ad diem feriæ, aut Sancti semiduplicis, vel simplicis, & tunc celebranda est Missa votiva promissa: in quo convenio cum Navarro, Bonacina, & Diana: & ratio est, quia, cum in die feriali, aut Sancti simplicis, vel semiduplicis, liberum sit dicere Missas votivas, nec in hoc obstat Decretum Sacrae Congregationis, ageretur contra fidelitatem, non complendo promissum: ergo erit peccatum veniale.

160. Idem, quod respondi in hoc casu, cenleo agendum à Capellanis, qui in Capellaniis habent fundata aliqua sacra votiva diebus determinatis; nempe, quod si in his diebus occurrat festum duplex, de eo sint dicenda: si semiduplex, simplex, aut de feria, dicantur votiva ordinata à fundatore: nisi fortè essent feriæ, aut infra octavam, in quibus Rubricæ prohibent Missas votivas; in his enim diebus debent dici de feriâ, aut infra octavam.

161. P. P. R. me accuso, quod habeam Capellaniam, propter quam obligor dicere Missas in Parochia Sancti Michaëlis, ad Altare Sancti Francisci: ego verò aliquoties celebravi in alio Altari.

C. Contigitne hoc sæpius, quia si ter, vel quater id contigisset, ex paritate materiae non esset grave peccatum;

tum; ita Diana part. 2. tract. 14. resol. 29, quinimò ex rationabili causa raro celebrare in aliis Altaribus, excusat à veniali, Leander à Sacramento tom. 2. tract. 8. disput. 4. quæst. 24.

P. P. R. multoties celebravi in aliis Altaribus.

C. Habuítne in hoc licentiam ab Episcopo? quia ex iusta causa potest Episcopus dispensare, ut dicantur in alia Ecclesia Missæ relictæ à Fundatore; ita Bassæus verb. Missa 4. num. 2. Lumbier in sum. Aran. tom. 1. num.

133.

P. P. R. nullam habui licentiam, sed propriâ auctoritate celebravi in alia Ecclesia.

C. peccavit ergo mortaliter V. D. ita cum Fagundez, Rodriquez, & aliis Diana suprà. Henriquez. Navarrus, Sotus, Azorius, Sylvester, Tabiena, & alii apud Leandrum loco suprà citato; unde Capellanus, qui ex institutione Fundatoris, debet celebrare in tali Ecclesia, vel Altari, peccat graviter, sæpius celebrando in alia Ecclesia absque dispensatione Superioris.

162. P. P. R. obligabórne ad aliquam restitutionem pro his sacris celebratis in alia Ecclesia?

C. Azorius, Navarrus, & alii, quos citat, & sequitur Fagundez in præcept. Eccl. lib. 3. cap. 9. num. 9. putarunt in hoc casu dari obligationem restitutionis per alias Missas supplendo in locis debitis; est tamen proba-

Pars II.

bile contrarium. ita Diana loco citato. Posslevinus, Barbosa, & alii, quos citatos sequitur Leander ubi suprà quæst. 25.

163. P. Admoneo tamen V. P. quòd Altare, in quo ex institutione Fundatoris teneor celebrare, sit privilegiatum.

C. Et alterum, in quo V. D. celebravit, éstne pariter privilegiatum?

P. P. R. interdum celebravi in Altari privilegiato, & aliquando in Altari, quod non erat tale.

C. Habuítne V. D. Numisma, aut Rosarium, cui esset concessa gratia liberandi animam à Purgatorio, celebrando cum eodem?

P. Non P. R.

C. Quotiescunque celebravit in alio Altari privilegiato, quamvis ut dixi, graviter peccaverit, ad nullam restitutionem tenetur; cum suffragiū Indulgentiæ suppleverit. Et si, quando celebravit in alio Altari non privilegiato, habuisset Numisma, Crucem, aut Coronam, cui esset concessa gratia liberandi animam à Purgatorio, neque obligaretur ad aliquam restitutionem; ita cum Diana, Leandro, Gratia, & aliis Torrecilla in suis consult. moral. tract. 3. cons. 6. num. 14. sed cum V. D. non habuerit tale Numisma, crucem, aut coronam, tenetur restituere pro rata Missarum non celebratarum in Altari privilegiato.

P. Et quid restituere debeo P. R.

C. Pro quacunque Missa non celebrata

K

brata in Altari privilegiato, potest visitare semel quinque Altaria, diebus in quibus liberatur anima à poenis Purgatorii, vi Bullæ, aut aliquam aliam Indulgentiam plenariam applicare, secundum intentionem illius personæ, pro qua debuit celebrare in Altari privilegiato, & hoc modo suæ obligationi satisfaciet.

164. P. P. R. dico pariter ipsi, quod aliquoties non dixerim Missam de Requiem, quando celebravi in Altari privilegiato.

C. Et pontifex, qui concessit privilegium huic Altari, præcepitne, ut diceretur Missa de Requiem pro lucranda Indulgentia?

P. Non P. R.

C. cum Sacra Cardinalium Congregatio declaraverit, quod in Altari privilegiato Missa de Requiem sit dicenda ad lucrandam Indulgentiam, sentit cum aliquibus Diana part. 9. tract. 2. resol. quod, quantumvis in Indulto suæ Sanctitatis hoc non exprimatur, debeat tamen dici Missa de Requiem pro lucranda Indulgentia: contrariam sententiam tenent Philippus de Cruce, Trullench, Sylvius & alii, quos citat Diana, atque esse communem, ibi, & novissimè eam docet P. Torrecilla loc. cit. n. 11, qui dicunt, quod si sua Sanctitas in Indulto mandet, ut dicatur Missa de Requiem pro lucranda Indulgentia, hæc sit dicenda: sed si hoc non exprimit, neque necessarium erit eam de

Requiem dicere, sed de Sancto occurrente poterit celebrari. Qui majorem, ac ampliorem huius quaestio- nis notitiam desiderat, legat Silveirã in Opusculis. Op. 2. resol. 8. quaest. 11. per totum.

165. P. P. R. me accuso, quod aliquantisper Capellaniam habuerim, vi cujus omni die celebrare debuissim, ego autem aliquot diebus eam intermisi.

C. Quot diebus non celebravit?

P. Semel in hebdomada.

C. Et quam causam habuit intermittendi illa Sacra?

P. Ex timore, & reverentia tam sublimis Sacrificii; quia mea dispositio modica mihi videbatur pro accedendo ad adeo sacramentum singulis diebus.

C. Et quando non celebravit pro sua Capellania, obtulitne aliquã vice Sacrificium pro aliis.

P. Non P. R.

C. Fundator huius Capellaniæ, respexitne locum, aut Altare, ut nunquã Missa deesset: aut respexit Capellanum in ejus favorem eam instituendo?

P. P. R. nihil certi de hoc possum dicere.

C. Dicebatne Fundatio *Volo, ut in Altari nulla die intermittatur Missa: Obligo meum Heredem, aut Capellanum, ut omni die Missam celebrari studeat, vel Capellanus per se, vel per alium teneatur celebrare*: Quia si Fundatio aliquam ex his clausulis contineret, signum est, quod Fundator respexerit locum

locum, non personam; in quo casu nulla Missa intermitti debuit. Et si V. D. per se non poterat, per alium supplere obligabatur. Ita Sylvester, Tabiena, Armilla, & alii, apud Bonacinam tom. 1. disp. 4. de Sacramen. Euch. quæst. ult. punct. 7. §. 2. num. 17.

P. P. R. nullam ex his clausulis continebat Fundatio.

166. C. Fortè unam ex sequentibus: *Eligatur Sacerdos, qui quotidie celebret, vel volo, ut Sacerdos in Capellanum electus, quotidie celebret?*

P. P. R. una ex his clausulis in fundatione continebatur.

C. Signum est ergo, quòd Fundator respexerit personam, & emolumentum Capellani, & consequenter potuit V. D. ex justa causa omni septimana semel celebrationem omittere, nec tenebatur per alium supplere. Sic Authores citati. Causa in hoc iusta est, reverètia, & timor iuxta dictamen rationis debitus tam supremo, ac tremendo Sacrificio sic Leander à Sacramento tom. 2. tract. 8. disp. 8. quæst. 14. Diebus verò, in quibus ex reverentia non celebratur secundum intentionem Fundatoris, non licet celebrare pro alio, & accipere stipendium; ita cum aliis Diana part. 2. tract. 14. resol. 28. in fine.

167. P. Me accuso pariter P. R. quòd quatuor diebus celebraverim Missam, non applicando eam pro mea Capellania.

C. Applicuítne tunc pro aliquo conferente sibi stipem specialem?

P. Non P. R. sed quia diebus, in quibus mei Genitores defuncti sunt, pro eorum animabus celebrare soleo, & in die defunctorum pro omnibus animabus Purgatorii celebravi. Quarta verò die decessit è vita meus intimus amicus, pro quo etiam celebravi.

C. propter hæc motiva benè potuit V. D. celebrare illa quatuor Sacra cum relatis intentionibus: ita docet cum Naldo, & Homobono Diana part. 5. tract. 5. resol. 23. qui dicunt, Capellanum quotidie celebrare obligatum, posse quatuor, aut sex vicibus in anno celebrare cum alia intentione ex justa causa, qualis est suffragandi Genitoribus, aut ex alio simili motivo: etenim credendum est, secundum omnem bonam rationem, quòd si esset adhuc in vivis Fundator, & interrogaretur, an placitum esset ipsi, ut his quatuor, vel sex diebus celebraretur pro relatis necessitatibus, affirmativè responderet: hoc tamen repugnaret, accipiendo stipendium pro dictis quatuor, vel sex Missis, quia in hoc prudenter non præsumitur de consensu Fundatoris.

168. P. Sic pariter me accuso P. R. quòd aliquo tempore ob infirmitatem non celebraverim, nec per alium Missas Capellaniæ celebrari curaverim.

C. Et quoties non celebravit?

P. P. R. octo diebus.

C. Si Fundator statuisset, ut Missa celebraretur quotidie habita aliqua ratione loci, ut dictum est num. 165. V. D. obligaretur alteri assignare Missas legendas, diebus, quibus ob infirmitatem, aut aliud legitimum impedimentum ipsa non posset celebrare: sed cum Fundator non respexerit locum, sed personam, Leander opinatur ubi supr. quæst. 19. quod Capellanus in infirmitate non teneatur per alium satisfacere. Barbosa, Homobonus, & alii, apud Dianam part. 2. tract. 14. resol. 27. arbitrantur hoc verificari, quando Capellanus per octo, aut decem dies ægrotaret. Petrus de Navarra, & Naldus apud eundem Dianam ibidem ajunt hoc posse concedi, etsi per spatium unius, vel duorum mensium ægrotaret: Diana verò, si Capellani infirmitas perduraret usque ad quindecim dies. Hæ doctrinæ fundantur in pia, & suavi interpretatione mentis Fundatoris: quia (dicunt) non est præsumendum fore tam parum pium, ut imposito onere quotidie celebrandi, ab hoc non eximeret Capellanium aliquo tempore ægrotantem.

169. Placet mihi in hoc casu Doctrina Castropalai, tom. 2. tract. 13. disp. 1. punct. 6. n. 25. qui cum distinctione loquitur, nempe, quod si fundatio disponat, ut Capellanus celebret per se, vel per alium, dicendo: vo-

lo, & mea voluntas est, ut Capellanus celebret talibus diebus per se vel per alium, aut similem clausulam ponat; in hoc casu Capellanus stante infirmitate, aut alio legitimo impedimento, per alium celebrare teneatur. Et ratio est, quia Fundator ponendo hanc clausulam explicitè suam intentionem manifestat, & dicendo per se, vel per alium, prævenit casum cujuscunque impedimenti Capellano obventuri, obligando eundem ad supplendum per alium: ergo ad hoc obligabitur, quando in fundatione est ejusmodi clausula. Si verò Fundatio imponat onus personale Capellano celebrandi per se ipsum, dicendo: *Eligatur Capellanus, qui per se ipsum celebret, aut volo, ut ipsemet Capellanus electus celebret*, in hoc casu, si octo, aut quindecim diebus ægrotaret, non teneatur per alium satisfacere, quandoquidem cum tam commune, & ordinarium sit in hac vita succumbere infirmitatibus, aliisque miseriis, nec Fundator expresserit, quod Capellanus in hoc casu per alium celebret, sed eundem per se celebrare obligaverit; supponitur, & præsumitur eum exemisse ab onere celebrandi per alium, stante infirmitate octo, aut quindecim dierum.

170. P. P. R. me accuso, quod relicta illa Capellania, & alia obtenta cum onere ter in septimana celebrandi, aliquoties tempus anticipaverim, celebrando prima septimana sex, & secunda nullam Missam, C.

C. Fuitne mens expressa Fundatoris, ut determinatè qualibet septimana tres Missæ celebrarentur, dicendo: *volo, & est mea intentio, ut nulla septimana transeat absque trium Missarum celebratione*; hoc enim posito non poterat anticipatè eas celebrare, aut transferre, sed in qualibet septimana eas legere: ita docet cum Cenedo, & aliis Fagundez super præcepta Ecclesiæ in 1. præcept. lib. 3. cap. 9. n. 2.

P. P. R. nihil simile explicuit Fundator.

C. Si ergo hoc non expressit, nec datur circumstantia particularis, propter quam sit præsumendum hoc voluisse Fundatorem, potuit valdè benè eas anticipare; ita Fagundez cum aliis citatis ibidem num. 1. & cum Rodriguez, Reginaldo, & aliis Diana part. 2. tract. 14. resol. 16. melius enim absque dubio est pro anima, ut suffragia anticipentur, quam differantur: ergo &c.

171. Advertendum tamen est, non esse licitum celebrare pro stipendiis adventitiis v. g. hodie volo celebrare Missam pro mihi collaturo eleëmofynam: quia Sacrificium Missæ non potest suspendi in futurum: & contrarium dicere est casus censuratus à Clemente Octavo in uno Decreto Sacræ Congregationis his verbis: *Tanquam pluribus nominibus periculosam, fidelium scandalis, & offensionibus obnoxiam; atque à vetusto Ecclesiæ more nimium abhorrentem*; videatur Tor-

recilla in Consult. tract. 3. consult. 1. num. 1. & 8. hoc tamen potest admitti, quando ex Tabella scitur, quòd Sacrista, aut Collector, aut Decanus Capituli debeat distribuere tot, & talia Sacra, quæ poterit anticipatè persolvere is, qui habet jus ea legendi, & cui sunt distribuenda: Ita cum Aragon, Vega, & aliis Fagundez ubi supr. num. 8.

172. P. P. R. accuso me ob amissionem reddituum meæ Capellaniæ à Fundatore relictorum, non tres amplius Missas, sed duas solummodò in septimana celebrare.

C. Facitne hoc V. D. cum auctoritate Superioris?

P. Non P. R. quia cum habuerim recursum ad Episcopum, ut Missas æquipararet redditibus foundationis, nihil resolvit, dicendo, quòd per Decretum Sacræ Congregationis sit hoc ipsi vetitum.

C. Taxavitne Fundator eleëmofynam, nempe, ut tantum pro qualibet Missa detur Capellano?

P. Non P. R. sed solum reliquit aliquos census, & prædia, ordinando, ut eorum proventus assignarentur Capellano cum obligatione trium Missarum in septimana.

C. De facto quantum remansit pro stipendio Missarum?

P. P. R. unicus regalis argenteus pro singulis Missis.

C. Quantum stipendium solet ordinari?

nariè dari in sua Patria pro quolibet Sacro ?

P. P. R. ordinariè duo regales argentei.

C. Non obstante Decreto Sacræ Congregationis relato à Barbosa de potest. Episc. part. 2. alleg. 29. num. 6. & Bassão verb. Miss. 7. num. 11. probabile est, quòd Episcopus possit Missas iusta de causa ad minorem numerum reducere, quando sunt valdè diminuti proventus relicti à Fundatore. Ita cum Marchantio tenet Lumbier tom. 1. fragm. num. 131. pagina (mihi) 329. primò, quia secundum Marchantium Decretum Urbani Octavi non est receptum in Hispania, secundò, quia probabile est, quòd Decreta Sacræ Congregationis, licèt sint maximæ autoritatis, & æstimationis, non faciant legem; ut cum Suarez, Vasquez, & aliis, dixi in meis Confer. moral. tom. 1. tract. 3. Conf. 3. §. 2. num. 17.

173. Et addit Lumbier ibid. quòd redditibus Capellaniæ totaliter extinctis, possit Capellanus propria autoritate desistere à celebratione Missarum: Probatur supradicta doctrina Lumbier. Si remanserunt aliqui proventus, vel Fundator assignavit stipendium pro qualibet Missa, vel non? si primum, & proventus non correspondent stipendio potest Capellanus reducere Missas ad numerum correspondentem quantitati stipendii assignati à Fundatore: si non assignavit

stipendium, aut proventus attingunt, quantum datur regulariter de stipendio pro Missis liberis, vel non? si hoc secundum, potest legere Missas ad proportionem stipendii communis: si primum, non potest eas minuere absque autoritate Ordinarii: tota hæc doctrina est M. Lumbier loco citato.

174. P. P. R. me accuso, quòd aliquoties negligens fuerim in persolvendis subito Missis, pro quibus stipendium accepi.

C. Quanto tempore solet V. D. eas differre?

P. Aliquoties ad duos, vel tres, & etiam ad quatuor menses eas distuli.

C. Missæ fueruntne V. D. traditæ ab una, vel pluribus personis?

P. P. R. à pluribus.

C. Diu differre celebrationem Missarum acceptarum est peccatum mortale; Ita cum Rodriquez, Sylvestro, Henriquez, & aliis Bonacina tom. 1. disp. 4. de Sacram. Euch. quæst. ult. punct. 7. §. 5. num. 1. difficultas est in assignando tempore notabili: Villalobos in sua sum. part. 1. tract. 8. diffic. 18. tenet, quòd Sacerdos possit eodem tempore sumere sibi onus quinquaginta, aut sexaginta Missarum; & his finitis totidem accipere. Sed hoc intelligitur, quando Sacerdos ab omni alia obligatione est immunis; nam si alio onere v.g. Capellaniæ &c. sit obstrictus tot solummodò acceptare debet, quot potest per-

persolvere intra quinquaginta, aut sexaginta dies. Leander à Sacramento tom. 2. tract. 8. disp. 4. quæst. 14. dicit, quòd possint differri ad tres menses. Diana part. 2. tract. 14. resol. 25. videtur approbare opinionem Villalobos; & postea citato pro ea Garzia eandem sequitur, part. 9. tract. 6. resol. 55. & non improbat (quamvis videatur non sequi opinionem Leandri) part. 11. tr. 7. resol. 25. §. Nota etiam.

175. Mea opinio est Leandri, & Villalobos asserta esse in praxi tuta, & licite sequenda cum dictamine A. R. P. M. Lumbier in sum. Aran. tom. 1. num. 132. nempe, quòd Sacerdos in hoc casu applicet partem Sacrificii sibi propriam, secundum intentionem illarum personarum, quibus differuntur Missæ, additque, cum hoc sit tantum probabile, non esse practicandum, nisi posita causa dilationis Missarum: deinde si Missæ fuerunt ab unica persona datæ, quòd possint accipi simul sexaginta; cum enim sciat, quòd unica tantum Missa in die celebretur, eò ipso, quòd sexaginta simul det, videtur cedere suo juri, & consentire, ut ad sexaginta dies differantur, ita Pellizarius in Manual. de Reg. tom. 1. tract. 4. cap. 9. sect. 3. num. 72. & ex hac doctrina inferitur, quòd si ab unica persona dentur Missæ, tot possint acceptari, quot intra tres menses possunt celebrari, quia in hoc pariter cedit suo juri.

Verum hæc doctrina Pellizarii indiget meo judicio præcisa limitatione, nempe, quòd collator Missarum sit Dominus stipendii: quia si est hæres, aut Fideicommissarius, non potest hic cedere juri Testatoris, & in hujus animæ detrimentum permittere, ut Sacerdos diù differat celebrationem Missarum. Et ultimò, si Missæ petantur ob aliquam urgentem necessitatem: v. g. pro graviter ægrotante, aut pro felici partu, non possint differri, sed immediate sunt celebrandæ, ut bene ait Leander ubi supra.

176. P. P. R. me accuso, quòd Missam à me acceptam non celebraverim.

C. Nec per alium celebrari curavit?
P. Non P. R.

C. Omisitne eam cum advertentia, aut ex oblivione?

P. P. R. cum advertentia.

C. Habuitne pro hac stipendium?
P. Ita P. R.

C. Quantum ipsi datum fuit?

P. P. R. duo regales argentei.

C. Peccavit ergo in hoc contra justitiam; verum tamen est, probabile esse, non fuisse grave peccatum, ita Sanchez citatus à Diana part. 10. tract. 15. resol. 43. probatur nostra assertio, quia in hoc casu non mensuratur gravitas culpæ à pretio fructus Sacrificii, esset enim simonia valde sacrilega, velle eum, ut rem temporalem æstimare, sed attenditur respec-

tive

Ativè ad proximum, juxta datum stipendium: ergo cum duo regales argentei non sint materia gravis, sed levis communiter loquendo, non erit peccatum mortale omittere celebrationem unius Missæ, sed veniale, & in hoc genere, gravius cæteris, quare seriò injungendum est, ut omis- sum Sacrificium celebretur.

Hinc est, quòd si quatuor regales argentei essent stipendium unius Missæ, mortale foret ejus omissio; quia hæc quantitas regulariter censetur gravis, & quando quantitas gravis datur pro stipendio Missæ, grave pariter peccatum est eam non celebrare: ita cum Dicastillo Diana ubi suprà.

177. P. P. R. me accuso, quòd semel non fuerim recordatus in primo Memento applicare Missam secundum intentionem petentis, sed in secundo tantum Memento, eam applicavi.

C. Et non applicuerat eam pro illa persona antecederet eadem die, vel die præcedenti?

P. P. R. die præcedenti eam applicavi pro alia obligatione, & intra me dixi, fortè crastina die pro alia persona erit applicanda, eamque cras applicabo.

C. Ad fructum Missæ percipiendum necesse est, ut celebrans eam applicet, licet cum Lessio dicat Diana part. 11. tract. 6. resol. 40. §. sed hic oritur; quòd si Sacerdos obliviscatur talem fructum alteri applicare,

censeatur sibi applicare, idque per intentionem virtuales, seu interpretativam, quæ quoties non applicat fructum bonorum operum alteri, à se censetur velle sibi applicare: Hæc opinio tamen meo judicio est magis pia, quàm vera.

178. Verum est, quòd, licet Sacerdos non applicet eadem die Missam, si tamen eam applicavit die præcedenti, dicendo, crastina die volo celebrare pro tali persona, nisi revocet hanc intentionem, talis applicatio erit in suo robore, quamvis non recorderet eam renovare. Si verò diceret; propono applicare postea crastinam Missam pro tali persona, & de facto eam non applicaret, non proderet, ita Bonacina tom. 1. disp. 2. de Sacram. quæst. 3. punct. 2. §. 3. sub num. 11. §. Respondeo.

179. Contra hoc dices: illa intentio die præcedentis est habitualis, atqui in prima propositione damnata ab Innocentio XI. declaratur improbabile sequi in Sacramentis intentionem habituales, ut minùs tutam, quàm actuales, aut virtuales, ergo non possumus sequi opinionem astruentem, quòd sufficiat applicare die antecederet Sacrificium Missæ: Respondeo damnatum esse, sequi intentionem habituales in administratione Sacramentorum, nos autem hic non loquimur de intentione necessaria ad celebrandum, sed de intentio-

ne applicandi fructum Sacrificii ; de quo nihil dicit condemnatio.

180. Pro resolutione nostri casus , dico in sententia communi asserente , quod ratio formalis , seu essentia Sacrificii Missæ consistat in consecratione , V. D. non satisfecisse applicando Missâ in secundo Memento ; cum verò sit probabile , quod ratio formalis Sacrificii non constet tantum in consecratione , sequitur , quod sufficiat applicare Missam in secundo Memento : ita Tamburinus apud Diamnam part. 10. tract. 12. resol. 27. prima opinio tamen est communis , & vera , eamque judico in praxi sequendam.

CAPUT V.

Exhortatio faciendâ Sacerdoti in fine Confessionis.

181. **N**ON tam facile erit mi Dñe , sublimis montis dignitatis Sacerdotalis eminentiam V. D. representare , summamque puritatem , quâ Divina Majestas in Ministris sui Altaris exigit. Suprema Bonitas hoc Ministerium non contulit Angelis , non Archangelis , non Potestatibus , non Cherubim , non Seraphim , non cæteris , ex illis purissimis Hierarchicis Spiritibus , cælesti Regi adstantibus ; his supremis intelligentiis solummodò demandata est cura custodiendi Realem Christi in Sacramento latentis præsentiam : cui Ministerio adeò submissa reverentia , & tam reverenti at-

Pars II.

tentione incumbunt , ut D. Chrysostomus fateatur eos cum timore , & tremore , ac quasi cæcutientes ob fulgurantes exinde radios non audere liberè Mysterium adeò Venerabile intueri. Quod Angelus ait Chrysostomus hom. 80. ad Popul. Antioch. videntes horrescunt , nequè liberè audent intueri propter emicantem inde splendorem.

Hoc inquam Sacrum Ministerium , quod licet devota æmulatione mirentur Seraphim , non tamen iis , sed hominibus , creaturis naturali ordine iis valde inferioribus fuit conceditum. Quanta ergo debet esse æstimatio , quâ in nobismetipsis dignitatem adeò eminentem veneremur ; & quàm necessarium est , ut non tanquam sæculi Filios , sed tanquam cæli Cives nos geramus ? Talis debet esse puritas Sacerdotis , ait S. Jo. Chrysostomus lib. 2. de Sacerdot. ut si in medio Angelorum collocaretur , decenter in eorumdem societate posset manere : *Neceffe est Sacerdotem sic esse purum , ut si in cælis ipsis collocatus , inter cælestes illas virtutes medius staret.*

Perpendat V. D. utrùm talis sit sui cordis mundities ; consideret quæso , quàm modicus sit suorum morum candor ; nec annum erari patiatur cum iis , quos David abominatur Ps. 48. eò quod præstantissimi sibi concediti muneris magnitudinè intelligere neglexerint : *Homo cum in*

L

hono-

honore esset, non intellexit, eò quod Ministerium, Officium, & Dignitatē Sacerdotalem adeò sublimem esse ignoraverint ut non detur sublimitas, quæ huic possit comparari. Ita affatus est S. Ambrosius lib. de Dignit. Sacerdot. cap. 9. Honor, & sublimitas Sacerdotalis nullis potest comparationibus adæquari. Cum verò dignitas sit adeò sublimis, nonne conveniens est, ut cogitationes sint humiles: cum munus sit adeò grave, certum est, graves quoque debere esse mores (S. Ambros. ibid.) Ne sit honor sublimis, & vita deformis.

Optarem mi Domine, ut caperet, non omne id, quod est tolerabile in sæculari, esse sufferendum in Sacerdote. Verba jocosa, nugatoria, vexatoria, quæ in sæculari possunt dissimulari, in Sacerdote erunt abominabilia. Tanquam temerarium punivit Deus summo rigore Sacerdotem Oza (2. Reg. 6.) Percussit eum super temeritate sua. Porro ejus audacia, & peccatum fuit, ait Theodoretus, quod visa impunitate Philistinorum in delatione Arce super currum, cogitaverit idem sibi facienti eventurum: Hoc eum fefellit, quod si emissa ab alienigenis, nemini nocuit: Fefellit eum opinio sibi fore licitum, quod cum aliis tanta obligatione non obstrictis distimulabatur: est, si quod veniam, ac indulgentiam in sæculari meretur, à Sacerdote praticari nequit; quid erit, si Sacerdos exerceat id, quod

in sæculari nefas apparet: quàm detestabile erit, Sacerdotem in lusu infumere pauperibus elargienda? Quomodo sufferendum erit, quòd in tam noxiis occupationibus Minister Dei disperdat id, quod ab Altari, & Ecclesia accepit? Quàm iniquum erit; quòd Sacerdos admixtus Laico, & vir sæculi factus, in conversationibus sæcularibus tam malè tempus expendat, & quòd in his se modò iratum, modò levem, modò indignatum obparum propitiam sibi in lusu fortunam ostendat, ac per hoc objectum risûs, ludibrii, ac scandali se aliis præbeat: agrè tulit Sara, quòd Isaac cum Ismaële luderet, ex eo, quòd hic conditionis esset inferioris (Gen. cap. 21.) cum vidisset Sara filium Agar Ægyptiæ ludentem cum Isaac &c. sed multò indignius videbitur, quòd Sacerdos cum modico suo decore cum sæcularibus animum relaxando, dignitatem suam prostituat, ac iisdem contemptibilem se reddat: Isaac ait Lyranus fuerat Domino consecratus, adeoque indecens erat, ut cum Ismaële sibi in conditione inferiori luderet; sic pariformiter dedecus maximum erit, quòd Sacerdos Deo deditus, & consecratus, ac ad dignitatem tam superiorem elevatus, sæcularibus, qui sunt ordinis valdè inferioris, se associet, & in ludis, nugis, ac scurrilitatibus cum iisdem se detineat.

Sciat pariter, quòd Sacerdos, qui castitatis leges non profitetur, Divinis oculis sit exosus, ut patet ex script. in

qua praecepit, ut nullus Sacerdos ex Aaron descendens aliquam maculam infectus accederet offerre sacrificia : (*Leviticus 21. v. 22.*) *Omnis qui habuerit maculam de semine Aaron sacerdotis, non accedet offerre hostias Domino : nam cum Deus sit ipsamet puritas, impuri Sacerdotis sacrificia eidem placere minimè possunt : in lege veteri noluit Legislator supremus super sua Altaria reponi mel : (Levit. 2. v. 11.) Nec quidquam mellis adolebitur in sacrificio Domino.* Et ratio est, quia apis illud fabricans, originem suam trahit ex putrefactis bovum cadaveribus, ut scribit Philo Hebraeus lib. de victim. offerentib. Fortasse, quia collectrix ejus apis animal est impurum ; natum è putribus bovum, ut fertur, cadaveribus : Hinc Sacerdos sole purior, in conversatione modestus, in agendo morigeratus, solitudini addictus ; corde castus ; in cogitationibus candidus ; in verbis ponderosus ; in omnibus cautus ; & circumspectus esse deberet : Propterea enim vocatur Angelus in Sacra Scriptura (*Malachiae cap. 2.*) Angelus (*addit S. Hieronymus ibi*) Sacerdos Dei verissime dicitur. Cum ergo tanta puritas in Sacerdotis anima requiratur, quanta abominatio, si lurida & immunda erit? Quam detestabilis res Sacerdos in cogitationibus impurus, in verbis obscenus, in conversatione dissolutus, irreligiosus in operibus, in incessu obliquus, lascivus corde, animo sensualis, & affectibus

inordinatus? si perfidi Judaei ignominie Christum Dominum affecerunt, non minus eum contemnunt Sacerdotes, qui vitam incastam ducentes propriis manibus gestant ait Theodoretus in cap. 11. Epist. 1. ad Cor. *Eum ignominia, & dedecore afficiunt qui sanctissimum ejus corpus immundis manibus accipiunt : Hebraei sacrilegas manus semel Redemptorem nostrum inhumaniter crucifigentes sanguine tinxerunt ; Ah, pro dolor ! ait Tertullianus lib. de Idololat. cap. 7. quod quotidie Ministri Altaris deterius eum tractent. Pro scelus ! semel Judaei Christo manus intulerunt, isti quotidie corpus ejus laceffunt. O manus prae-scindenda.*

Per amorem Dei, quæso Fili, pendat illa Apostoli verba ad se directæ, quod anima ipsius sit Dei depositum, & Christi Jesu membrum (*2. ad Corinth. 6.*) *Nescitis, quia templum Dei estis. Nescitis, quia corpora vestra membra sũt Christi, & cum ipsius pectus sit Reliquarium, ubi reponitur Deus, Jesu Christi Tabernaculum, caelestis Regis Sacrarium, Divinorum thesaurorum Area, Altissimi Thronus, ac Omnipotentis habitatio, conveniens ne erit, ut ab adeo amabili Majestate se avertens profaniter se immisceat deposito Dæmonis, turpitudinum cubili, luxuriæ habitaculo, immunditiarum diverlorio, & enormitatum receptaculo ; Tollens ergo (subjungit Apostolus ibid.) membrum Christi, faciam membrum meretricis : Ah utinam*

non verificetur de V. D. illa sententia S. Hieronymi: *iste pollutis manibus, & quibus paulò antè mulieris corpus traiecit, salutem hominum tangit, & recipit ore, quo paulò antebasta meretrici impressit. Iste ore ferente, & corpore polluto demergit eum, quem Angeli videre concupiscunt, & quem aspiciendo delectationes aternas accipiunt*: Si sæcularibus ad Deum accedentibus injungit S. Paulus, ut ab alijs sibi licitis, & permissis abstineant, quàm deforme erit Sacerdotem quotidie in suis manibus cæli Dominum gerentem, in absolutè sibi vetitis se coinquinare ita egregiè (S. Augustinus *serm. 37. ad Fratres in Eremo.*) *Ecce laicis conjugatis ad tempus abstinere præcipitur, ut vacent orationi, & Sacerdot. s. quos Corpus Domini consecrare omni die oportet, concubinas in domo sua habere non erubescunt.*

Commendo pariter ipsi diligentiam in se præparando cum summa reverentia ad Divinum Missæ Sacrificium, & antequam ad Altare accedat, dicti D. Pauli 1. ad Corinth. 1. sequatur; Probet autem se ipsum homo; ut debitâ decentiâ sacrum Ministerium peragat. Qui coram Monarcha perorare debet, ante hunc actum probat se, verba ibi proferenda examinat, in cæremoniis faciendis se exercet, modestè se mundat, & induit, ac multum temporis ad honestè comparendum infumit: Si ergo mi Domine tanta adhibetur diligentia pro honoran-

do, & alloquendo terreno Rege, qui est pulvis, cinis, stercus, terra, nihil, quid faciendum erit tam propè, & familiariter cum cælesti Rege agenti, ut in Altari contingit: omnis ratio postulat, ut antea conscientia mundaetur; anima purificetur humilitate, patientia, ac animi submissione adornetur, perpenfa propria vilitate, & summa Dei in Sacramento latentis magnitudine, ac sublimi Ministerii exercendi eminentia. Si purissima Angelorum Regina se turbat, humiliat, annihilat, ad terram prosternit, quando in sanctissimo suo utero Divinam Majestatem est receptura; cum idemet sit Deus, quem V. D. recipit, ut graviter ponderat S. August. *super Psalm. O Veneranda Sacerdotum dignitas, in quorum manibus, velut in utero Virginis Filius Dei incarnatur!* dignum, & justum est, ut antecedenter se humiliet, se præparet, disponat, ac per mediam horam internum suum recolligens, attentione possibili supremum opus coram Creatore sibi peragendum recogitet.

Suadeo pariter, ut Missam moderata gravitate, gravi circumspectione, Religiosa modestia, ac humili Majestate legere studeat: siquidem celebrare, idem est, ac cænam in Christi Domini nostri mensa sumere: Festinanter absque maturitate & modestia in Principis mensa comedere, nimium dedecet, ac convitatum vilem rusticum, & immorigeratum deno-

tat.

tat. Ad cæli mensam absque respectu sedere, Panem Angelorum absque reverentia manducare, festinanter Missam legere, Divinæ Majestati summopere displicet: idcirco graviter cæremoniæ sunt faciendæ, attentè verba proferenda, maturè sacra Mysteria ibi repræsentata meditanda, videlicet quòd in Sacrificio incruento idem Dominus offeratur, qui oblatuſ fuit in ara Crucis, cruentus, contemptus, derisus, flagellatus, spinis coronatus, cruci clavis affixus, tanquam objectum dolorum, tormentorum, poenarum, ac peripluma Mundi. Perpendendum est stante Sacrificio Missæ cælos aperiri, exercitus Angelorum descendere ad assistendum mensæ Altaris, ad adorandum, venerandum, & latræ tributum eorum Regi exhibendum. Consideret ergo V. D. utrùm deceat, quòd, dum Sacerdos tam veneranda Mysteria peragit, ac intelligentiis illis Supremis circumdatur, sine attentione, devotione, recollectione, ac maturitate celebret, nihil plùs hoc exercitium, quàm cæremoniarum scholam æstimando, illumque panem, quasi nostrum terrenum manducando: Non Domine, non sic agendum, aliàs iudicium sibi manducabit & bibet, reus erit Corporis Domini, ac sibi damnationem acquireret in eo, quod æternæ gloriæ pignus foret.

Post celebrationem necessarium est, sin cælestis panis, ac dulcis hospi-

tis in pectoris cubiculo repositi consideratione immorari, gratis obsequiis eum excipere, affectus sui cordis offerre, desideriorum claves consignare, animam, sensus, & potentias eidem consecrare, ut tanquam ejus creaturæ fideliter ei famulentur, supremos cælorum Ordines ad debitas gratiarum actiones, & laudes ei referendas pro tam eximio sibi præstito beneficio, ac intima secum unione invitando; plagas suas, & misérias ei ostendat, verecundiam, & infirmitates, tanquam Sapientissimo Medico pro solius amoris stipendio ad sanandum expedito detegat, ac demùm per mediam horam in aliis meditationibus, ab eodem veræ fidei auditu præmisso suggerendis se detineat.

Divinum Officium pariter tempore pro qualibet hora determinato cum modestia, maturitate, & attentione est recitandum. Nec V. D. hoc exercitium velut quid perfunctorium, & cæremoniale reputare debet, sed tanquam vectigal, & tributum, cælorum Monarchæ in nostræ servitutis recognitionem solvendum: Recognitet recitando, se in medio Angelorum stare (Psalm. 137.) in conspectu Angelorum psallam tibi, Deus meus; ac in terra id peragere, quod Beati in cælo perfolvunt, Loca solitaria, ac à tumultibus remota pro eo recitando eligat: ab initio recitationis recolliat se, considerando, quòd dum

verba ore profert, Deus ibi præsens sui cordis scrutator adstet: hoc exercitium taliter peractum, non molestiam, sed delectationem, non tedium, sed lætitiā parit, ac Domino Deo, tanquam gratissimum incensum, suavissima Aromata, ac dulcis fragrantia placet: Angelis est gaudium, Sanctis exultatio, ac V. D. maximum in hac vita meritum, habens jus ad præmium, & coronam in altera possidendam.

EXEMPLUM.

In quo ostenditur quantum Sacerdos male dispositus ad Altare accedens Deum offendat.

182. **R**efertur in Florib. Exemplor. tom. 3. cap. 5. titul. 28. Exempl. 1. Sacerdotem quemdam vitam apparenter morigeratam duxisse, usque dum semel ex communis hostis instigatione, ac subtilissima fraude mulierem quamdam, non prava aliqua intentione, sed sincero pro tunc motus affectu invisere statuit. Verum cum palea igni propinqua nunquam tuta sit, & concupiscentiæ pulvis ex levi etiam exiguae scintillæ tactu facile accendatur, ab urbanitate ad licentiam, à familiaritate ad impurum amorem transit, & quod ab initio aulica urbanitas videbatur, in fine turpissima amicitia fuit. Oh quantâ cautela Dei Ministri indigent, si à vitii contagio immunes vivere cupiunt. Sacerdos

hic Divinum Altare frequentare non desinebat, licet in sacrilegæ Veneris ara idololatriam committeret, nec in corde illo, in quod foetidam immunditiarum massam introduxerat, Deum recipere pavebat: At Deus, qui est Ministrorum suorum Zelator, si inter nivis candores morari delitatur, inter latrinarum deformitates manere abhorret, ab immunda hujus Sacerdotis vita adeo offensus fuit, ut semel in actu primo consumptionis ex ejusdem oculis evanuerit, cor adeo immundum ingredi abhorrens: obstupuit Sacerdos, sed non totaliter respuit: experiri voluit, utrum casus fortuitus ille esset, ac proinde sequenti die denuò celebrans: secunda quoque vice Christus Dominus è manibus ejus evasit: quod cum tertia vice probaverit, idem pariter contigit, conscius verò, quod durum sit contra stimulum calcitrare, & quod tam evidenti Dei indignationi rebellem se ostendere, Divinam Justitiam ad novissimam punitionem infligendam cogere erat, in se reversus scelera sua majores promereri poenas novit, magnamque esse Divinam misericordiam, in eo potius signis, quam castigatione præveniendò: Quapropter sicut Deum offendi per culpam, ita per poenitentiam placari noscens, Episcopo suo casum secutum manifestavit, quo consulente austeram, & rigidam vitam aggressus est, etenim alimentum ejus fuit jejunium, cibis ab-

abstinentia, somnus vigilia, delicia flagellæ, consolatio amaritudines, ac recreatio lacrymæ : aliquo tempore in his austeritatibus transacto adiit Episcopum, eundemque consuluit, utrumnam ad Altare Domini adhuc accedere auderet, à quo responsum accepit paulisper adhuc expectandum esse, ac cœptam poenitentiam prosequendam : Pio Antistitis consilio sterit poenitens Sacerdos ; ac post multas lacrymas, & contritionem, dolorem, & compunctionem cum timore, & tremore ad Divinam Mensam accessit ; ejusque poenitentia adeò grata Deo fuit ; ut non tantum consecratam hostiam sumere impulserit, verum etiam tres hostias antecederet consecratas, in illo instanti Angelorum Ministerio sibi restitui concefferit, quas etiam in eadem Missa sumpsit : ex quo suam poenitentiam Deo acceptam, suæque crimina remissa fuisse intellexit ; ac pro tam grandi Dei favore gratum se præbere, totoque cordis affectu eidem inservire procuravit.

Ex hoc casu nos Dei Ministri discamus modum accedendi ad sacrum Altare : judicia Dei timeamus, si vitam nostro muneri, Dignitati, ac Ministerio conformem non ducimus ; & si ex nostra fragilitate usque modò debita puritate nos non gessimus, humilitati & contriti cum prodigo Filio Divinam pietatem imploremus, nostrorum delictorum veniam petamus,

de suprema ejus bonitate confisi, quod nos suos commensales habere dignabitur, si coram se dolentes cernet ; pane consolationis nos cibabit, si prius illo doloris, & compunctionis vescemur, nec unquam ejus gratia nobis deerit, si opera æternâ gloriâ digna faciemus, Amen.

Advertentia.

Non possum hic intermittere, quin admoneam PP. Confessarios de re, quæ bona eorum veniâ mihi necessaria videtur ; animadverti, quod, quando Sacerdos aliquis confitetur, non soleat Confessarius eum monere, & hortari ad emendationem, perseverantiam, cæterasque virtutes, contra quas suis defectibus deliquit, ex eo, quod Sacerdos jam sibi facienda noscat : Hoc ita esse suppono ; attamen Christus Dominus nos admonet, quod granum Verbi Dei in bonam terram cadens, uberes fructus afferat : ergo supposito, quod Sacerdotis cor sit terra bona, & benè disposita, hic granum correctionis electum est seminandum, cum spe uberiorem fructum colligendi : Insuper Sacerdos confitens velut reus, & peccator comparet ; & cum Philosophus dicat : omnis peccans est ignorans, in hoc casu non sapiens, sed reus ignorans censendus est : denique maxima est distantia scientiæ habitualis unius rei ab ejusdem actuali, & exprimentiali notitia. Contingere enim potest, quod licet poenitens habitualiter ob-

liga-

ligationem suam sciat, hæc tamen notitia actualiter sopita, ac mortificata maneat; idcirco consultum erit, ut Confessarius cum suavi dulcis, ac amabilis exhortationis aura, cineres, veritatis ignem obtegentes dispergat, ut in corde per Divini amoris flammam reviviscat.

TRACTATUS XIII.

De Officio, & Statu Parochorum.

CAPUT I.

De Obligatione Parochorum residendi in propriis Parochiis.

1. **P.** P. R. dico meam culpam, quod interdum à mea Parochia me absentaverim.

C. Quamdiu fuit absens?

P. Una vice fui absens integris duobus mensibus.

C. Obtinuitne à suo Episcopo licentiam pro hac absentia?

P. Ita P. R.

C. Fuitne expressa, vel præsumpta, aut tacita licentia, quia hæc non sufficit, sed necessaria est expressa; ita Bonacina in disput. seu var. tract. in fine tom. 1. disp. 5. punct. 4. num. 12.

P. P. R. implicità non fui contentus, sed explicitam impetravi.

C. Obtinuitne eam vivæ vocis oraculo, vel in scriptis?

P. Solummodò oretenus licentiam obtinui.

C. Secundum Epistolam Sacri Concilii Tridentini sess. 23. cap. 1. de reform. requiritur licentia in scriptis: Discedendi autem licentiam in scriptis gratisque concedendam: & si aliter obtineatur, nullam esse concessionem censet cum allis Castropalaustom. 2. tract. 13. disput. 5. punct. 5. num. 8. in fine. ego tamen probabile puto, in foro conscientia non requiri licentiam in scriptis, sed sufficere verbalem; ita Bonacina ubi supra. Lessius 2. de iustit. cap. 34. dub. 39. num. 158. Torrecilla ubi infr. diffic. 8. num. 36.

2. Habuítne causam V. D. petendi hanc licentiam, & se absentandi?

P. P. R. aliud motivum non habui, quam me recreandi, ac meos con sanguineos, & amicos invisendi.

C. Ad se absentandum à Parochia ultra bimestre tempus requiritur maior causa, quam adducta, ut infra dicam; pro bimestri tamen concessio à Concilio capit. cit. sufficit hæc causa, nempe sublevamen aliquod capiendum, ita Leander à Sacramento part. 8. tract. 7. disput. 5. quæst. 3.

3. Substituítne V. D. aliquem, qui toto hoc tempore vices suas gereret?

P. Ita P. R. Amicus Sacerdos hanc gratiam mihi præstitit.

C. Et hic Sacerdos, cui V. D. suæ Parochiæ curam commisit, eratne Parochus in propinquo aliquo loco? quo posito benè potuit V. D. eidem commendare curam suæ Parochiæ, ita

ita Marchadus tom. 2. lib. 4. part. 2. tract. 4. doc. 4. num. 1.

P. P. R. non erat Parochus, sed Sacerdos particularis incola ejusdem loci.

C. Eratne approbatus ab Ordinario pro excipiendis Confessionibus? secus enim non poterat V. D. ei committere curam suorum Parochianorum.

P. P. R. Erat approbatus ab Ordinario.

C. Habuitne pariter licentiam excipiendi Confessiones mulierum? absque ea enim neque poterat ei curam Parochiae concedere.

P. P. R. generalem licentiam habuit.

C. Petiitne V. D. ab Episcopo facultatem substituendi hunc Sacerdotem per bimestre suae absentiae?

P. Cum fuerit propriori approbatus ad excipiendas confessiones, necessarium non duxi manifestare Episcopo meum substitutum.

C. Si absentia fuisset sex, vel septem dierum, poterat V. D. hunc Sacerdotem eligere in suum substitutum, sed pro diuturniori absentia non poterat hoc inconsulto Episcopo facere; Barbosa de Officio Parochi part. 1. cap. 8. num. 52. constat ex Concilio Tridentino, quod cap. cit. ait: Vicarium idoneum relinquit ab Ordinario approbandum; non dicit, approbatum, sed approbandum: quia cum requiratur ma-

Pars II.

jorabilitas pro Officio Curati, quam pro administratione gratuita, & ad libitum Sacramenti Poenitentiae, propterea noluit Concilium, ut Curatus posset suo arbitrio substituere quemlibet approbatum ad excipiendas confessiones; sed ut denique approbaretur ab Ordinario, pro substituto in absentia Parochi; & per hoc probatur id, quod antea dixi cum Marchado, videlicet, quod si substitutus fuisset curatus alterius loci, poterat absque nova licentia Ordinarii supplere absentiam alterius Parochi, idem habet Barbosa ibidem quia hic fuit jam judicatus idoneus, pro Officio Parochi exercendo.

4. P. Ex modo mihi dictis, & ab initio propositis supervenit mihi scrupulus; nempe, quod elapso anno pariter per bimestre tempus me absentaverim; & quamvis substituerim Parochum vicinum pro administrandis Sacramentis meis parochianis, non petii tamen licentiam ab Episcopo me absentandi.

C. Quamvis aliqui Doctores citati à Barbosa in Collect. super Concil. Trident. in sess. 23. cap. 1. sub num. 67. doceant, quod Parochus ex justa causa possit se absentare per bimestre continuum, aut divisum absque licentia Episcopi; contrarium tamen, tanquam tutum, & certum est tenendum, ita Barbosa ibi num. 67. & part. 3. de potest. Episc. alleg. 53. num. 97. citando pro sua opinione Ugolinum,

M

Tc.

Toledum, Lessium & alios; Idem sentit Torrecilla in exam. Episc. tract. 2. quæst. 3. sect. 2. diffic. 5. num. 25. & colligitur ex verbis Concilii loco supracit: *Discedendi autem licentiam in scriptis, gratisque concedendam ultra bimestre tempus, nisi ex gravi causa non obtimeant.* ergo supponitur, quod pro bimestri absentia sit necessaria licentia Episcopi: exhinc infertur, quod secundum hanc sententiam, Parochus se absentans per dictum bimestre non perciperet fructus suos cum onere restitutionis, ita Torrecilla ibidem num. 25. Quomodo autem sit facienda hæc restitutio, inferius dicam.

5. P. P. R. dico meam culpam, me eodem anno, in quo fui absens per bimestre cum licentia Ordinarii à mea Parochia, alia vice quoque fuisse absentem.

C. Et hæc absentia fuitne per breve tempus? etenim si fuisset per duos, aut tres dies, poterat V. D. abesse etiam absque licentia Episcopi, nec erat opus alium idoneum substituere, dummodò in Parochia non fuerit aliquis infirmus, & dies feriales, non festivi fuerint. Ita Palaus tom. 2. tract. 13. disp. 5. punct. 5. num. 2.

P. Diutius fui absens.

C. Fortè per integram hebdomadam? quia dicit etiam cum Barbosa Palaus, quod ex iusta causa possit Parochus abire extra Parochiam per hebdomadam, relicto Vicario idoneo absque licentia Ordinarii: con-

trarium tamen magis placet; videlicet non posse absque ejusdem licentia Parochum abesse per hebdomadam, etiam relicto Vicario idoneo, sic enim declaravit Sacra Congregatio, ut cum Garzia ait Leander à Sacramento part. 8. tract. 7. disp. 5. quæst. 7.

P. P. R. ultra hebdomadam fuit mea absentia.

C. Quanto tempore ergo fuit?

P. P. R. Quasi per viginti dies.

C. Factum fuitne hoc cum licentia Ordinarii?

P. Ita P. R. cum ejusdem licentia, & in scriptis substituendo nominatū, & approbatum ab eodem Episcopo.

C. Habuitne V. D. causam sufficientem petendi licentiam pro hujusmodi absentia?

6. P. Causa quam habui, fuit, ut viderem solemnitates Patriæ, consanguineos inviserem, ac animum relaxarem; licet hæc non fuerit causa à me adducta Episcopo; sed quod mei consanguinei ob sanguineam litem odio se habeant; ideoque necessariam esse meam Personam ad eos conciliandos eorumque controversias, & discordias dirimendas.

C. Quamvis supra num. 2. dixerim, quod pro bimestri absentia à Concilio permissa, sit causa sufficiens aliquod sublevamen capiendum; attamen pro ulteriori absentia hoc non sufficit, sed requiritur causa gravis, ut habet Conc. sess. 23. cap. 1. de re-

form.

form. ultra bimestre tempus, nisi ex gravi causa non obtineant. Causa autem iustae pro petenda, & obtinenda licentia se absentandi quatuor enumerantur, & ab Azorio referuntur part. 2. lib. 7. cap. 4. quaest. 4. Prima est Charitas Christiana; idest ad dirimendas lites, controversias, & odia: secunda, urgens necessitas v. g. si Parochus ob morbum curandum indigeret thermis, aut alio remedio; quod in sua Parochia haberi nequeat: tertia est Obedientia, v. g. si ab Episcopo, aut suae Sanctitatis Legato vocaretur: quarta, & evidens Ecclesiae, vel Reipublicae utilitas, ut cum quis abest, ad Synodum generalem, vel Provincialem, aut Dioecesanam ritè, & legitimè vocatus, vel cum quis abit pro lite Ecclesiae, vel pro obtinenda à Superiore reformatione in variis emergentibus.

Unde infertur, quòd si causa adducta à V. D. Episcopo pro obtinenda licentia ejusmodi absentiae fuisset vera, nec peccasset, nec obligaretur ad restitutionem, supposito etiam quòd reliquerit idoneum Vicarium ab eodem Episcopo nominatum, & in scriptis licentiam habuerit: cum tamen causa allegata non fuerit vera, sed ficta, graviter peccavit, & ad fructuum restitutionem tenetur: ita Leander à Sacramento ubi supr. quaest. 16. Barbosa de potest. Episc. alleg. 53. part. 3. num. 99. Bonacina in disp. variis, disp. 5. punct. 4. n. 11.

7. P. P. R. Quidnam debeo restituere, ex eo, quod absque causa legitima à mea Parochia recesserim?

C. Mox dicam ipsi: nonne V. D. assignavit aliquam mercedem substituto relicto in sua Parochia?

P. Ita P. R.

C. Clarum est, ita debuisse fieri juxta determinationem Concilii Tridentini loc. supracit: Vicarium idoneum cum debita mercedis assignatione relinquunt: Verum est: quòd si ille gratuito, & ex amicitia absentiam V. D. supplere voluisset, ad nullam mercedis assignationem teneretur.

Modò ergo ei dico, quòd fructus V. D. obtingentes tanquam Parochus pro rata dierum absentiae, debeat restituere: eos verò, qui ex sua industria, aut labore ipsi competunt, v. g. pro concione, administratione Sacramentorum, & similibus, non tenetur restituere: Possevinus, & Barbosa, Leander ubi supr. dif. 6. quaest. 1. & 5. quae restitutio fructuum facienda est absque alia sententia Judicis, ita Concilium loc. supracit. alia etiam declaratione non secuta &c.

8. P. Cui teneor restituere hanc portionem fructuum?

C. Pauperibus, aut Fabricae Ecclesiae sunt restituendi, ait Concilium.

P. Et cum Bullis compositionis non potero me componere, ut possint facere ii, qui non recitarunt Horas Canonicas?

M 2

C.

C. Minime, quia in hoc casu id expressè prohibet Concilium: prohibita quacunque conventionem, vel compositionem: idem etiam tenet Barbosa de potest. Parochi part. 1. cap. 8. num. 68. cum Navarro, & aliis.

Alias quoque poenas imponit Concilium Parochis non residentibus, ut puta, dare facultatem Episcopis, eos revocandi eum censuris, sequestro deponendi fructus, vel his privandi, aliaque remedia legis Canonicae, quae relinquuntur Ordinariis arbitrio, idè ea omitto, cum non sit hic proprius de iis tractandi locus.

Advertentia.

Bono meo desiderio satisfacere peroptans, RR. DD. Parochos ad vigilantiam gregis, cujus cura iisdem tam strictè demandata est, impensè adhortor. Fragilis est vita humana, nec est vitrum ita frangibile, sicut hæc est finibilis; idcirco cum mortales in hoc periculo vivant, non expedit, ut Parochi à suis subditis se absentent, etenim superveniente eis aliquo improviso casu, cum summa amaritudine mori, & cum non minori afflictione vivere coguntur: singulariter in locis, in quibus solus est Parochus, pota ejus absentia, animæ sacrosancti Missæ sacrificii auditione privantur, suffragiis defuncti, & cultu sanctissimum Sacramentum. Si Pastor procul est à grege, facillè disperguntur oves, intrlicantur in arbutis, præcipientes ruunt ex rupibus, ac luporum den-

tibus sunt expositæ. Quod Mercenarius eas deferat, transit; ad eum enim non pertinent oves: sed quod abeat Pastor, & eas derelinquat, valde deplorabile est, siquidem à suo Ministerio, Officio, & nomine degener est: Quare supremus Princeps Pastorum in severo tremendæ Residentiæ die, de ejusmodi negligentis strictissimam rationem exoptulabit.

CAPUT II.

De Obligatione Parochorum prædicandi Sacrum Evangelium, ac instruendi suos Parochianos in doctrina Christiana.

9. P. P. R. confiteor, quòd fuerim negligens in explicando Sanctum Evangelium meis Parochianis. C. Ad distinctè procedendum in hac materia non minùs ardua, quàm scrupulosa; necessariò supponendum est, triplici ex præcepto, nempe Naturali, Divino, & Ecclesiastico Parochos obligari ad prædicandum, & instruendum suos Parochianos: Ex lege Naturali, ratione quasi contractus existentis inter Parochum, & Parochianos, in his eum in temporalibus alendi, ut ille cibum spiritualem eis administret: Ex lege Divina, ut habetur ex verbis Christi Domini nostri. Joannis cap. 22. Pasce oves meas: ac demùm ex lege Ecclesiastica, à Sacro Concilio Tridentino sancita, sess. 23. de reform. cap. 1. ubi ait: Cum præcepto Divino mandatum sit omnibus, quibus cura animarum commissa est, oves suas

 agnos

agnoscere, verbique Divini prædicatione pascere, &c. Et vicarum legum Parochi duabus obligationibus obstringuntur prædicandi videlicet Evangelium, hortando ad virtutes sectandas, & vitia fugienda, ad caelestem gloriam animando, ac poenas æternas minitendo. Ita Concilium sess. 5. de reformat. cap. 2. "Annunciando eis cum brevitate, & facilitate sermonis, vitia, quæ eos declinant, & virtutes, quas sectari oporteat, ut poenam æternam evadere, & caelestem gloriam consequi valeant,": Secundò, docendi suos subditos Doctrinam Christianam, præcipua Fidei Myſteria, Præcepta observanda, Sacramenta suscipienda, & Orationi vacare.

10. Nunc dicat mihi, non diffeminabat V. D. interdum suis Parochianis Verbum Dei?

P. Ita P. R. Licet non frequenter.

C. Jure Naturali, & Divino, sanctum non est quibus diebus Parochus prædicare debeat; id tamen determinat Sacrum Concilium sess. 24. de reform. cap. 7. præcipiendo Parochis, ut diebus festivis, & solemnibus hanc obligationem adimpleant Divinorum Officiorum tempore: Nec non ut inter Missarum Solemnia, aut divinorum celebrationem Sacra eloquia, & salutis monita eadem vernacula lingua singulis diebus festis, vel Solemnibus explanent.

P. P. R. Non prædicavi omnibus diebus festis.

C. Theologi, & Doctores communiter docent hanc determinationem Concilii obligare diebus præscriptis; ita Marchadus tom. 2. lib. 4. part. 2. tract. 3. docum. 2. num. 2. Quamvis Sotus lib. 10. de justit. quæst. 1. art. 3. dicat, quòd disputatione orta in Concilio, utrùm Parochis onus prædicandi imponendum foret, quæstio indecisa remanserit; & quòd Parochi suæ obligationi satisfaciant, docendo Myſteria Fidei cum reliquis contentis in Doctrina Christiana: Hanc opinionem Soti Marchadus citat ibidem: quam tamen non sequitur, Barbosa pariter de Offic. Paroch. part. 1. cap. 14. num. 1. eundem citat, sed neque sequitur; Moya denique eum citat in suis select. tom. 2. ad tract. 2. de Relig. disp. 1. quæst. 2. num. 4. & 5. & non solum non sequitur, sed etiam adjungit, esse oppositam dictamini Concilii: quo puto esse certum; quia Tridentinum sess. 5. cap. 5. de reform. sic loquitur: Curam animarum habentes per se, vel per alios idoneos si legitime impediti fuerint, Diebus saltem Dominicis, & Festis solemnibus plebem sibi commissam pro sua, & eorum capacitate pascant; si hoc expresse determinat Concilium, quomodo poterit verificari, quòd hæc materia indecisa remanserit? quomodo poterit dici, quòd nihil definiverit,

rit, quando in hoc, & aliis locis tam patenter eam declaravit: quapropter indubium habeo, fuisse expressum mandatum Concilii, ut Parochi diebus Dominicis, & festis, Verbum Dei disseminarent. Aliqua indulgentia potest in hoc admitti, quam mox assignabo.

11. Dicat mihi, computato toto anno possétne numerari simul integer mensis, in quo non fuerit concio; seu bimester discontinuus, modò omitendo duas Dominicas, postmodum alteram, & deinde alteram, quæ simul sumptæ bimestrem constituerent?

P. P. R. ultra semestrem Verbum Dei disseminare intermisi.

C. Non obstante Decreto Concilii Bonacina tom. 2. disp. 5. circa 3. præc. Decal. q. unica, punct. 2. sub num. 31. §. Quamobrem; sentit, quòd Parochus toto anno omitte concionem, quasi per mensem non continuum, probabiliter possit excusari à mortali: si verò integro mense continuo, aut etiam si duobus, vel tribus mensibus totius anni discontinuis non concionetur, graviter peccet: idem dicit Leander à Sacramento ubi supr. quæst. 15, quòd scilicet Parochus prætermittens concionem per mensem continuum, vel per bimestre, aut trimestre discontinuum, mortaliter delinquat. Et circa hoc punctum Suarez de Relig. tom. 1. lib. 2. cap. 16. num. 7. quamvis non de-

terminet tempus, dicit tamen, quòd interdum, vel multoties omitte diebus assignatis à Concilio, non peccet graviter. *Non tamen videtur (ait) tam rigorosè, ac præcisè id præcipere, ut peccare graviter censeantur, si interdum, vel sæpius id omitteant.* Laxior fuit Trullench lib. 3. in Decal. cap. 1. dub. 4. num. 14. ubi dixit Parochum toto integro anno nunquam prædicantem peccare mortaliter, modò per se, aut per alios provideat necessaria salutis animarum. Hæc sunt verba Trullench: *solum peccare mortaliter, si toto integro anno nunquam prædicarent; modò tamen per se, aut per alios provideant necessaria salutis animarum.*

12. Fateor, me non posse assentiri huic Sententiæ Trullench, quam sine contradictione non invenio: non possum quidem assentiri; quia, si expresse præcipit Concilium, ut Parochi omnibus diebus festis prædicent; quomodo credendum erit, eos solum graviter peccare, si toto anno non prædicent? Quòd ob parvitatem materiæ, aut ex benigna interpretatione Concilii dicatur, unâ, vel alterâ die non prædicare, licet ex his componatur unus mensis, non fore gravem culpam, videtur rationabile, & probabile; sed tam diu omittere, quomodo erit credibile? Contradictionem pariter invenio in asserto Trullench; quia Parochus debet providere omnia necessaria salutis animarum per se, aut per alios; jam

quæro

quæro : vel Parochus habet legitimum impedimentum, vel non ? si non habet, non potest substituere toto anno alium ; quia tantum in casu legitimi impedimenti hoc ipsi concedit Concilium sess. 5. cap. 2. de Reform. "per alios idoneos, si legitime impediti fuerint., Et si Parochus per se debet providere necessaria salutis animarum : ergo per se debet prædicare, siquidem cum maxima difficultate poterit aliter provideri salutis animarum : Nec Suarez, aut alius citatus à Trullenchi ipsi favet, aut hoc dicit, ut advertit Leander quæst. 9. citata ; & constat ex verbis Suarez supra relatis.

13. Notandum dixi Parochum, quandoque prætermittentem verbi Dei prædicationem, licet per mensem discontinuum, non peccare graviter ; quod hoc debeat intelligi respectu legis Concilii Tridentini, quia respectu legis Divinæ, quotiescunque populus graviter indiget prædicatione, tenetur Parochus sub mortali oves suas verbi Dei prædicatione pascere : ita Barboza ubi supra, sub num. 8. Bonacina loco citato num. 30. & alii.

14. Nunc mihi dicat, quâ de causa V. D. non habuit concionem ad populum ?

P. P. R. aliquas causas habui, propter quas me putavi excusatum.

C. Quænam fuerunt ?

P. prima fuit videre, quod plures

alii habuerint concionem.

C. Consuetudo legitime introducta derogat legi Ecclesiasticæ, ita doceo cum communi in mea 1. parte Confer. tract. 3. confer. 7. §. 3. num. 19. cum ergo determinatio Concilii sit lex Ecclesiastica, præcipiens Parochis Dominicales, & Festivales conciones faciendas, hæc lex cessaret, si esset consuetudo legitime contra eam introducta : at quod hæc consuetudo sit legitima non constat ; quia ad hanc inter ceteras condiciones requiritur consensus Legislatoris ; constat ex leg. de quibus L. sed ea ff. de legibus ; quod tanquam certum tenet Castropalaus tom. 1. tract. 3. disp. 3. punct. 2. §. 4. num. 1. & loco citato Confer. num. 17. ego teneo, sic est, quod in nostro casu non detur consensus Legislatoris, nempe Concilii, nec Papæ, qui videtur posse eum dare ; Episcopi etiam, cum non sint huiusmodi Legislatores, ordinariè solent in visitationibus præcipere Parochis, ut hanc Concilii legem observent : ergo non est consuetudo introducta, quæ derogat supradictæ legi Concilii ; & si aliqui eam autumant, & sequuntur, hæc non est consuetudo, sed benè corruptela, & abusus.

Præterea legi Divinæ nulla consuetudo derogare potest, ut communis Doctorum tenet, & dico in Confer. loc. citat. num. 16. sed lex Divina obligat Parochos ad prædicandum, & erudiendum suos Parochianos,

ut

ut dixi num. 9. hoc cap. ergo saltem ex hac ratione Parochi obligabuntur ad concionandum, quacunque consuetudine non obstante.

15. P. P. R. Secunda causa hujus meae omissionis fuit, quod plures Religiosi infra annum multis diebus Festivis in mea Parochia prædicent.

C. Cujus generis Sermones solent his diebus fieri ?

P. P. R. Sermones de Sanctis occurrentibus.

C. Hujusmodi Sermones erantne doctrinales pro populo ?

P. Ordinariè de gloria, & laudibus eorumdem Sanctorum tractabatur.

C. Quando infra annum ordinariè habetur Sermo ad populum, Trullench cum Possevino super Decal. lib. 4. cap. 1. dub. 8. num. 12. ait Parochum per se ad hoc non teneri, licet possit, & habeat aptitudinem ad prædicandum, Trullench sequitur Diana part. 6. tract. 7. resol. 13. & hanc sententiam probabilem videtur censere Leander à Sacramento part. 8. tract. 7. disp. 8. quæst. 12. quia contrariam, quam sequitur, vocat solum probabiliorem : Oppositum amplectitur Augustinus de Barbosa de Offic. Paroch. p. 1. cap. 14. num. 9. Leander ibi. Bonacina tom. 2. disp. 6. circa 4. præcept. Decalog. punct. 8. sub num. 4.

16. Verùm hæc duæ sententiæ, meo judicio sunt necessariò conciliandæ in hoc fixo puncto ad duas conditiones

reducto : prima est, ut conciones, quas alii habent, sint adeò frequentes, ut æquivalent obligationi, prædicandi Parochi juxta Concilium diebus Dominicis, & festivis cum hac extensione, quod sicut Parochus non peccat graviter, quamvis per se ipsum non prædicet aliquibus diebus Festivis, juxta dicta num. 11. neque graviter sit peccaturus, quantumvis totidem diebus alius Concionator non prædicet : Ratio hujus asserti est, quia accessorium sequitur naturam sui principalis, ut constat de reg. jur. in 6. reg. Accessorium 24. sed sic est, quod principalis obligatus sit Parochus, & ejus substituti, seu Vicarii sint velut accessorii : ergo debent sequi naturam sui principalis, & consequenter supplere tot conciones, quot ipsemet Parochus deberet facere, ut à sua obligatione sit exemptus.

17. Secunda conditio est, ut Conciones infra annum factæ ab aliis Concionatoribus, sint doctrinales, & ad spiritualem animarum profectum ordinatæ. Hæc conditio expresse ponitur ab assertoribus sententiæ favorabilis Parochis, siquidem Trullench loco citato, dicit suppositis prædictis Concionibus, non defraudatur populus, & agitur utiliter ejus negotium : Et Diana suprâ in fine, ait : siquidem populus tunc nullum salutis patitur detrimentum : cum his duabus conditionibus opinionem Posse-

vini,

vini, & Trullench non improbabilem censerem, siquidem Concilii Tridentini intentum haberetur, & finis hujus legis cessare videretur: sed aliqua ex dictis duabus conditionibus deficiente, ut valde ordinariè contingit; quandoquidem vel conciones non sunt tot, quot deberet facere Parochus, & quæ fiunt infra annum ordinariè non sunt doctrinales, sed solum speculativæ, acuminosæ, ingeniosæ, & metaphysicæ, quas vel major pars non percipit, vel sine fructu recedit; propterea certam, & tutam opinionem Barbosa, & Leandri adjudico, oppositamque absque gravi conscientie stimulo minimè sequendam.

18. P. P. P. Alia de causa pariter intermisi concionem, nempe, quia non habeo gratiam proferendi, nec aptitudinem, & sufficientiam ad hoc munus obeundum.

C. nec per hoc Fili excusatur; quia, ut V. D. suæ obligationi satisfaciat, non requiritur in ea gratia proferendi, hæc enim solum in Oratoris applausum, ac Auditorum delectationem redundat; quare ad docendam veritatem, & suam obligationem adimplendam sufficit concionari, pro posse; & sæpissimè major fructus fit verbis simplicibus, bono zelo, affectu, & intentione prolatis, quam verbis fuso eloquentiæ, artis, & facundiæ plenis. Præterea, si V. D. non poterat per se ipsum prædicare, per aliū potuisset hoc facere, ac sic suæ obli-

Pars II.

gationi satisfecisset. Barbosa de Offic. Paroch. part. 1. cap. 14. num. 6. & Trullench. super Decalog. tom. 1. lib. 4. cap. 1. dub. 8. num. 12. cum Cardinali Toletto, & Possevino; & hoc modo tantum V. D. quandoque concionari tenebatur, ita Leander supr. qu. 24.

19. P. P. R. hoc mihi jam notum fuit, sed meus redditus est tenuis, nec habeo media stipem dandi alteri Concionatori pro omnibus Dominicis, & Festis; neque inveniam hoc gratis facientem.

C. nec per hoc excusatur, quia si V. D. non habet aptitudinem id per se faciendi, nec capitale pro mercede alteri concionatori assignanda, aut personam id gratis facientem, potest ipsamet ex pulpito, aut Altari aliquem sermonem, aut discursum spirituales in libro scriptum legere; ita Stephanus Bauni tom. 4. Theol. moral. tract. 10. de Presb. & Paroch. qu. 29. citans Concilium Arelatense his verbis: quod si curati per ignorantiam facere nequeunt, jubentur ipsi in Concilio Arelateniensi è superiori loco legere concionem aliquam vulgari idiomate scriptam. & P. M. Matthæus de Moya in in suis select. tom. 2. ad tract. 2. de Relig. disp. 1. quæst. 2. num. 7. postquam citat hanc opinionem Bauni, eandem sequitur, & addit: nullus excusationem legitimam habere potest ad privandum populum lectione concionem supplente, quando Con-

N

cio-

cionatores alii desint. Denique non præcipitur, ut V. D. per duas, aut unam horam concionetur, sed solum ut prædicet; quod sufficiet facere per mediam horam, & etiam minus: ad quod non requiritur magna aptitudo, sed magnus zelus.

20. P. P. R. mundus est taliter constitutus, ut si ego per me, vel per alium debeam concionari omnibus diebus festis, Aristarchi, & Catones non deerunt, qui dicant, me eostor sermonibus tædio afficere, quinimò plurimi ad Missam solemnem non comparebunt: Et si ex Altari, vel pulpito lectioni alicujus concionis, aut pii libri incumberem, se eum in propriis laribus legere posse, ac frustra eos detinere dicent, Divinis Officiis interim onerosis redditis.

C. Mundus ejusque opiniones semper contrariantur iis, qui suum munus adimplere satagunt, etsi V. D. Christi Jesu servi legem profitetur, non debet præstare auditum dictis mordacium, & impiarum linguarum, quia, qui vult placere hominibus, Deo placere nequit, inquit S. Paulus: si adhuc hominibus placerem, Christi servus non essem: ad Galat. cap. 1. Quarat ergo placere Deo, & vanis mundi antiqui inimici virtutis, & veritatis judiciis spretis, suæ obligationi satisfacere studeat: Nec sua culpa erit, si aliqui ad Missam solemnem non comparebunt, non enim omnibus, & absentibus, sed præsentibus auditoribus præ-

dicare tenetur: multum tamen referret, quòd V. D. non sit nimium prolixa in suo sermone, aut lectione, ne tepidi, aut rebus Divinis parum affecti exinde capiant occasionem censurandi, ac eum non audiendi; propterea enim dixit Concilium, sess. 5. cap. 2. de reform. ut prædicetur cum brevitate, & facilitate sermonis.

21. P. Dicat mihi V. P. quando tempore Messis habetur licentia laborandi diebus Festis, obligabórne prædicare?

C. Si Populus, cui V. D. præsidet, componitur ex gente mercenaria, & pauci sint Cives, & Nobiles orantes in Ecclesia, non tenebitur V. D. his diebus concionari; quandoquidem nemo ad rem frustratoriam obligatur, qualis esset concio sine auditorio: si verò Populus componitur ex pluribus personis, curis, & negotiis destitutis, ac interesse valentibus, necessaria erit concio; quia concursus sufficiens erit pro audiendo Verbo Dei.

22. P. P. R. Confiteor me pariter fuisse negligentem in docendo meos Parochianos necessaria ad salutem.

C. Doctores communiter dicunt, Parochos teneri singulis Dominicis, & Festis diebus docere rudimenta Fidei, & Doctrinam Christianam suos subditos: Sic Barbosa de Offic. Paroch. part. 1. cap. 1. num. 1. Marchadus tom. 2. disp. 6. circa 4. præcept. Decalog. quæst. unica punct. 8. sub. num. 4. §. Quintum est. Possévinus de

de Officio curati quem citat, & sequitur Remigius in sua sum. tract. 2. cap. 1. §. 1. Leander à Sacramento part. 8. tract. 7. disp. 8. quæst. 1. Quamvis hi Authores non omnes convenient, utrùm hæc obligatio sit virtute Concilii Tridentini, vel non: Leander negativam tenet, ac pro se citat Sà, Trullench, Victorellum, Sotum, Ledesma; Filiucius autem, Barbosa, Bonacina, Marchadus, & Remigius hanc obligationem ex Concilio oriri existimant: sed hæc quæstio parùm refert, quia cum fuerit decisum, ut communiter affirmant, Parochos ad hoc obligari, ad nostrum intentum parùm prodest scire, utrùm vi Concilii, aut alterius legis distinctæ hoc proveniat.

23. Nunc dicat mihi, qua de causa doctrinam Christianam explicare neglexit?

P. P. R. quia in meo loco est Magister Scholæ, qui eam diligenter explicat.

C. Magister explicatne eam in Schola tantum, vel etiam in viis, & Plateis?

P. P. R. solummodò in Schola.

C. Quando adest Magister Doctrinam Christianam explanans, Leander à Sacramento cum aliis citatis supr. quæst. 2. sentit Parochum ab hoc onere immunem esse: ego tamen huic Doctrinæ assentiri nequeo, quia in Civitatibus, & Oppidis non omnes pueri scholam frequentant, & illi, qui

frequentant, solent in domo habere Præceptores, sufficienter in hoc eos instruentes: sed dantur plures infantes, pauperum parentum Filii, qui eam nec in domo apprehendant, nec scholam frequentant. Et quomodo eam scient Filii, quæ ordinariè, & ut plurimum scholam non frequentant, & ex ipsis plurimæ habent Genitores egenos, mercenarios, ac rudes, qui nec eas docent rudimenta Fidei, nec ipsimet ea sciunt, prout summo dolore, & mei cordis amaritudine millies expertus fui, & vidi in populis, apud quos habui Missiones? Nec hoc perniciosum malum reperitur tantum in locis exiguis, verum etiam in populo plenis; quod attestari possunt omnes illi Confessarii, qui zelo, & charitate ducti sedent in Confessionalibus, ac de Doctrina Christiana interrogant: experientia quotidie docet, quòd & in infantibus, & in adultis summa sit ignoratia Mysteriorum Fidei, non obstante existentia Magistrorū in scholis docentium; Quomodo ergò his temporibus rantā ignorantia fœdatis locum habere poterit sententia Leandri? Si Magister fortè omnibus diebus Dominicis, & Festis percurreret vias, & plateas, ac doceret Doctrinam Christianam, interrogando pueros frequentantes scholam, & ab his adulti, & alii pueri non frequentantes eam audiret; tunc posset adhuc aliquàlter vera esse doctrina Leandri.

24. Ex hac ratione judico, quod Parochus suæ conscientiae satisfacere cupiens diebus Festis post prandium, aut aliâ horâ magis opportuâ tēatur signo campanæ congregare suos Parochianos, ac iisdem qualibet die Festi explanare unum, vel alterum Mysterium, prout ipsi expedire videbitur; quod si non adimpleat, timeat illud vā Pastoribus, quo ei minatur Ezechiel Propheta cap. 34.

25. P. P. R. Si Parochiani nollent comparere, quid in hoc casu facere potero?

C. Si hi nollent comparere ad audiendam Doctrinam Christianam ipsis imputabitur in Dei Tribunali, non V. D. quæ eos invitavit, & cum campana, & admonendo parentes, tutores, & ceteros, ut pueros mittant; quod si non proderit, potest V. D. id notificare Episcopo, qui per censuras ad eam apprehendendā eosdem compellere valeat, ita Barbosa de potest. Paroch. part. 1. cap. 15. num. 6. præterea quando consentitur, interrogandi sunt de Fidei rudimentis: etenim si quilibet Confessarius hoc facere debet cum illis poenitentibus, quos prudenter credibile est ea ignorare, ut ait Azorius tom. 1. inst. moral. lib. 8. cap. 8. quæst. 5. in fine. & ego ipsemet dico part. 1. hujus praxis tract. 1. cap. 1. num. 1. à fortiori debet ad has interrogationes procedere Parochus, qui ex Officio tenetur ha-

bere curam, ut sui Parochiani necessaria ad salutem calleant.

C A P U T III.

De Obligatione Parochorum legendi Missam ad Populum, & pro Populo.

26. P. P. R. me accuso, quod multis diebus non celebraverim Missam in mea Parochia.

C. Duo in hoc casu concurrunt examinanda: primum est obligatio, quam habet Parochus legendi Missam pro suis parochianis, de quo in hoc capite inferius loquar: secundum est, obligatio legendi Missam ad suos Parochianos. Pro hujus resolutione dicat mihi V. D. erantne Festivi, vel FERIALES dies, in quibus V. D. non celebravit in propria Parochia ad suos Parochianos?

P. P. R. Festivi, & FERIALES.

C. Neglexitne hoc diebus, in quibus debuit legere Missam nuptialem, aut in Exequiis Defunctorum?

P. Non P. R.

C. Et quando non legit Missam diebus Festivis, commisitne hoc alteri Sacerdoti?

P. Ita P. R.

C. Habuitne aliquam causam non celebrandi per se in sua Parochia supradictis diebus?

P. P. R. interdum eam prætermisi ex modica, aut nulla causa.

C. Certum est, quod Parochus teneatur legere Missam omnibus diebus,

bus, quibus populus obligatur eam audire: Sic Villalobos in sum. part. 1. tract. 8. diffic. 14. num. 4. Marchadus tom. 2. lib. 4. part. 2. tract. 3. docum. 1. num. 2. Barbosa de Offic. Paroch. part. 1. cap. 11. num. 3. & cum Joanne à Cruce, Sylvio, & aliis Diana part. 2. tract. 14. resol. 26. quam obligationem celebrandi pariter habet vi sui Officii ad benedictiones nuptiales impartendas, & pro sepeliendo mortuo, ubi cum Missa sepelitur: ita Marchadus loc. citat. & Barbosa ibidem num. 6. Leander à Sacramento part. 8. tract. 7. disp. 9. §. 7. quæst. 35. ex iusta autem causa hujus impeditiva per alium id facere poterit. Sic Diana supra, Barbosa ibidem, Marchadus ibid. modò tamen hoc non faciat per longum tempus, & frequenter sic Possevinus de Officio Curati cap. 4. num. 5. Barbosa eodem num. 6.

27. Dicat mihi, quoties in diebus Ferialibus non legit Missam ad populum?

P. P. R. subinde per integram hebdomadam, & interdum etiam per totum mensem non legi Missam, nisi diebus Festivis.

C. Graves Authores affirmant, Parochum per se, vel per alium teneri legere Missam suis parochianis diebus Ferialibus; maxime si parochiani auditioni Missæ propensi sint; ita sentiunt Vasquez, Casparus, & Thomas Hurtadus, quem citat, & non sequi-

tur Leander ubi supr. quæst. 34. Sotus, & alii Canonistæ allegati ab eodem Leandro part. 2. tract. 8. disp. 5. quæst. 3. Alii tenent, Parochum non teneri celebrare suis parochianis omnibus diebus ferialibus, secluso scandalo: ita Leander loco citato, Villalobos supra. Barbosa tamen ubi supr. num. 6. consuetudini Regionum toleratæ, & observandæ absque scrupulo standum esse affirmat.

28. Ego censeo, non obligari Parochum ad legendam Missam singulis diebus ferialibus suis parochianis; sed solum in aliquibus: Sic Suarez, Sotus, & Azorius, apud Fagundez in præcept. Ecclesiast. lib. 3. cap. 15. num. 8. ratio est, quia Parochus tenetur oves suas cælestis pabuli administratione pascere: sed non legendo Missam in aliqua die feriali hoc cibo eas privat, ac populum summè afflictum relinquit: ergo cum non obligetur celebrare singulis diebus ferialibus, saltem in aliquibus celebrare obligabitur: & hoc me iudicio necessario debent concedere Leander, & alii citati pro secunda opinione; dicunt enim, quòd secluso scandalo non obligetur Parochus celebrare diebus ferialibus, sed non est possibile secludi scandalum, moraliter loquendo, si Parochus nunquam diebus ferialibus celebret suis Parochianis, nisi constet causa hujus omissionis: ergo &c.

29. P. P. R. accuso me, non obtulisse

lisse sacrificium pro meis parochianis, sed pro aliis personis stipem dantibus, vel pro aliis, quibus eram addictus.

C. Ad minimum diebus Festivis V. D. non celebravit pro suis parochianis ?

P. P. R. aliquoties, sed raro.

C. Redditus, quem habet V. D. estne pinguis, vel tenuis ?

P. est mediocris.

C. Estne consuetudo in sua Parochia legendi Missam pro parochianis ?

P. Aliqui Parochi hoc faciunt, alii non.

C. circa hanc quaestionem, quot sunt capita, tot sententiae : Aliqui dicunt, Parochos jure Divino obligari ad legendum Missam pro populo : alii ex iustitia, alii ex charitate, alii attendendam esse consuetudinem, alii substantiam, & quantitatem reddituum : Quare hic ponam propria verba originaliter desumpta à suis Autoribus, ad hoc, ut quis ferat iudicium magis rationi consonum ; & postmodum meam opinionem afferam.

30. P. Dominicus Soto de iustit. & jure lib. 9. quaest. 3. art. 1. §. Nihilominus, fol. (mihi) 733. censet Parochum habere hanc obligationem ratione fructuum, quos recipit, qui si sint sufficientes pro eo alendo, omnibus diebus ad celebrandum obligari, vel minus pro eorum quantitate. Ecce ejus verba : Parochi jure decimarum quotidie celebrare tenentur pro

sua Parochia, si modò fructus satis sint ad ipsum alendum ; sin minus, pro eorum quantitate, vel ter, vel quater in hebdomada, ad iudicium Antistitis, quod tutius est, vel ad arbitrium prudentis. Henricus Henriquez Societatis Jesu lib. 9. cap. 22. num. 6. putat, hanc obligationem oriri, tum ex voluntate Episcopi id praecipientis, tum ex lege, & consuetudine, & tum ex quantitate fructuum : Parochus (inquit) illis diebus, quibus ex iusto Episcopi imperio, & ex juris, aut consuetudinis praecepto tenetur offerre Missam pro suis ovibus ; non potest Missam sic debitam offerre specialiter pro alieno stipem contribuyente --- Nisi beneficium Parochi esset ita tenue, ut illum congruè non aliat, nec Parochiani aliter per collectarum contributionem provideant congruè pastoris sustentationi. Cardinalis Toletus in instruct. Sacerd. lib. 5. cap. 5. dicit, in hac materia attendendam esse tam consuetudinem, quam redditus : Rursus, quare (inquit) tenetur celebrare singulis diebus pro Parochianis, nec pro aliis, secundum Sotum lib. 9. quaest. 3. art. 1. Hoc tamen intelligendum est, cum redditus decimarum pingues sunt. Crediderim tamen sufficere celebrare Dominicis, & diebus Festivis, & aliquot etiam ex diebus aliis, licet non omnibus celebret, in hoc autem multum consuetudo attendenda, vel observanda est.

31. Bonacina tom. 1. disput. 4. de Sacram. Euchar. quaest. ultim. punct.

7. propof. 2. sub num. 5. §. Quamobrem in fine, existimat Parochum teneri celebrare Dominicis, & præcipuis Festis, aut semel saltem in hebdomada Sacrificium offerre pro populo: *dicendum est teneri saltem juxta prudentis viri judicium; vir autem prudens meo judicio judicabit Parochum præcisa alia constitutione teneri in præcipuis solemnitatibus Domini, & Dominicis diebus, aut semel saltem in hebdomada sacrificium suo populo applicare.* P. Leander à Sacramento tom. 8. tract. 7. disput. 9. §. 7. quæst. 40. affirmat, Parochum teneri jure Divino pro suis ovibus interdum celebrare; sed probabilius respondeo (inquit) teneri Parochum jure Divino, licet non semper, interdum tamen applicare sacrificium Missæ pro ovibus suis. Idem dicit hic Author 2. part. tract. 8. disp. 5. quæst. 5. additque, Parochum satisfactorum offerendo sacrificium pro suis parochianis solemnioribus Festis: sufficere solemnioribus Festis pro populo offerre ad implendum Divinum Præceptum à Tridentino declaratum, nisi aliàs vigeat alia consuetudo: Concordat cum Leandro Barbosa de potest. Parochi, part. 1. cap. 22. num. 10. quo ad dies, in quibus Parochus tenetur celebrare pro populo: Ista autem applicatio (seclusa consuetudine, aut Synodali aliqua constitutione, sive pacto) sufficit pro populo fieri à Parochi diebus solemnibus. P. Bassæus verb. Missa 3. num. 4.

sequitur opinionem Bonacinæ, & sic dicit: Verum in hac controversia dicendum videtur, Parochum præcisâ aliâ constitutione teneri in præcipuis solemnitatibus Domini, & diebus Dominicis, aut saltem semel in hebdomada sacrificium suo populo applicare ut docet Bonacina. Paulus Layman lib. 5. tract. 5. cap. 3. num. 3. opinatur Parochos solum ex charitate teneri, interdum offerre sacrificium pro populo: Interim tamen lex charitatis, & æquitatis ratio suadet, ut Pastores ordinarii, videlicet Papa, Episcopi, Ordinum Prælati, Parochi, pro suis subditis Deo intra, & extra sacrificium, frequenter supplicent; aliquando etiam pro eisdem offerant.

32. Villalobos in sum. part. 1. tract. 8. diffic. 14. num. 5. putat, Parochum, ubi est consuetudo, teneri diebus Festis celebrare pro populo: ipsamet ejus verba referam: *En los Domingos, y Fiestas, estaran obligados a celebrar por sus Parroquianos, donde, huviere costumbre, como dizen estos Doctores (que son Navarro, Cordova, Suarez, y Ledesma, que esso cita nel num. 4.) y entonces no podrán recibir otra limosna por la Missa. Y si nõ constare, que aii costumbre, nõ tendràn obligacion a ello, sino solo el dexirla para que la oiigan.* Egidius Coninch de Sacram. quæst. 83. art. 1. dub. 11. num. 199. post verba sequentia, Parochi ratione Beneficii parochialis non tenentur ulla Ordinaria Sacra pro suis Parochianis celebrare

lebrare (addit postmodum) videntur ratione Officii sui saltem ex charitate teneri aliquando pro suis subditis orare, quod convenit saltem per oblationem sacrificii fieri. sed quanta hæc obligatio sit & quoties obliget, non ita facile potest definiri, sed ex circumstantiis prudentis judicio æstimandum est. Castropalaus part. 4. tr. 22. disp. unica, punct. 13. num. 8. postquam dixit: si verò una, vel altera vice obligentur in hebdomada (celebrare pro populo) ut tenet communis sententia (sequentia addit) sed quia verius existimo Parochos ratione beneficii non esse obligatos fructum sacrificii specialiter pro ovibus applicare &c. (& proseguendo statim dicit) Nam si ex consuetudine, vel foundatione, vel ordinaria lege, & præcepto aliquibus diebus determinatis sacrificare populo obligentur, non poterunt stipem accipere &c.

33. P. Franciscus Suarez in 3. part. tom. 3. quæst. 83. disp. 86. art. 6. sect. 1. §. de beneficiis igitur: post relatam aliorum opinionem concludit in fine paragraphi dicendo: nulla ergo certa regula in hoc dari potest, sed consulenda est consuetudo, aut, si de illa non satis constat, Episcopus deberet aliquid certum in hoc statuere; quod si hoc non faciat, prudentis arbitrio ipsius Parochi relinquendum erit. Gabriel Vasquez in 3. part. tom. 3. qu. 83. disp. 234. cap. 4. num. 27.

ait: Vera tamen sententia est, Parochum jure decimarum, aut ratione beneficii non debere per se, aut per alium quotidie pro subditis sacrificium offerre, sed tantum coram populo Missam celebrare; & magis infra statim dicit. Et ego quoque aperte pronuntio, Parochum ratione institutionis primariæ sui beneficii non teneri ad offerendum unquam pro subditis (& postmodum addit:) standum igitur erit, ut notavit Corduba, consuetudini, & statutis, seu legibus Synodalibus cujuscumque Diocæsis.

34. Magis suaviter scribit Marchadus in sua sum. tom. 2. lib. 4. part. 2. tract. 3. doc. 1. num. 3. verbis sequentibus: *Otros con m s probabilidad desfenden absolutamente, que el cura en ninguna manera està obligado à applicar las Missas, que dixere, por sus Feligreses; por que la obligacion de sacrificar, y la de applicar el sacrificio, son diverfas. Demás de que non constando esta obligacion por precepto de la Iglesia, o por Constituciones Synodales, no se ha de admitir, pues en prejuyzio de tercero, no se debe inducir obligacion. Y aun quando huviesse costumbre de aplicar el cura algunas por sus Feligreses, afirman Posservino, y otros, que no obligaria à peccar do mortal, fundados en que los emulementos, de que goza el Cura, no se le dan por que celebre por el Pueblo, sine por razon de Oficio pastoral, quo con ellos exercita.* Usque huc Marchadus, & Trulench super Decalog. tom. 1. lib. 4. cap.

cap. 1. dub. 8. num. 11. postquam re- tulit inter ceteras opinionem Posse- vini citatam à Marchado ait : cui sen- tentiæ standum est, cum aliud con- suetudine, vel Episcopi statuto cau- tum non est.

35. Demùm P. Gabriel de Henao Societatis Jesu part. 2. de Sacrific. Missæ disp. 19. sect. 2. num. 23. post- quam citavit Suarez, Vasquez, Hur- tadum, Tamburinum, Lugo, & Bauni dicit, quod sequitur : Verum- tamen quia nec ex Jure Divino, nec ex ullo alio communi, nec ex consue- tudine universali probatur obligatio Parochi ad Sacra specialiter offerren- da pro suis ovibus, ideò talem obli- gationem in Parocho per se negamus communiore Theologorum judicio, ut testatur Anversa quæst. 11. sect. 17. v. alii tamen : & magis infra dicit Henao : nec solum negamus obliga- tionem ex justitia, sed etiam ex cha- ritate ad sacra applicanda specialiter pro parochianis, cum satis sit applica- tio generalis, & orationes communes nisi aliquando (ut ait Castropalao sup. n. 7.) gravi aliqua necessitate premā- tur ad cujus remedium credat Paro- chus, specialē Sacrificiorū applicatio- nē necessariam esse quod vix, vel rarò contingere potest, hæc omnia Henao. Idem quasi dicit Antoninus Diana p. 2. tract. 14. resol. 26. his verbis : sed li- cèt ut diximus teneatur celebrare in his diebus (Dominicis, & Festis) non tamen infertur, quòd teneatur pro

Part II.

populo dictas Missas applicare; & ideò potest stipendium ab aliis pro supradictis Missis sine scrupulo acci- pere, nisi adsit consuetudo in contra- rium, & in Paragrapho sequenti sta- tim addit : Et etiam si adsit, putat Pos- sevinus de Officio Curati, cap. 2. num. 4. & Faxinellus de oblig. Sa- cerd. sect. 3. Conclus. 2. §. 1. num. 4. & alii, hanc consuetudinem non ob- ligare sub mortali, quando de hoc onere non constat ex tabulis Eccle- siæ, vel ex præcepto Episcopi, cum in præjudicium alicujus non sit indu- cenda obligatio, sine clavis probatio- nibus. Et part. 4. tract. 4. resol. 232. idem sic loquitur : supponendum est Parochum ex vi beneficii parochialis teneri ad offerendam Missam pro po- pulo, quia obligatio Parochi ad id nullo jure scripto, nec consuetudine introducta probari potest, nec ex in- stitutione beneficii parochialis dedu- citur, quia ex hoc tantum deducitur obligatio Parochi ad celebrandam Missam, ut populus eam audiat.

Valdè prolixum esset hic referre omnia quæ Doctores scripserunt su- per hoc punctum, sufficiant jam dicta, quæ volui scribere ad litteram, prout ea in suis Authoribus reperi, ad hoc, ut quisquis ex hac noticia ferat judi- cium, quod sibi magis rationabile vi- debitur; Id quod ego sentio in hac materia, seq. conclus. proponam.

36. Dico primò : Parochi ex jure Divino tenentur celebrare Sacrificiū

Missæ

O

Missæ pro suis Parochianis : sic Leander ubi suprâ citatus num. 31. Probat ex Concilio Tridentino sess. 23. cap. 1. de reform. ubi ait : Cum præcepto Divino mandatum sit omnibus, quibus cura animarum commissa est, oves suas agnoscere, pro his Sacrificium offerre, &c. ex quibus verbis sic arguo : Diversa res est dicere Missam ad populum, & dicere eam pro populo : Ita ut in genuina acceptione, & communi opinione hæc verba sic intelligantur, quòd dicere eam ad populum solum sit celebrare, ut populus eam audiat, dicere verò eam pro populo, sit celebrare, applicando eam pro populo ; sed sic est, quòd Concilium dicat, Parochos jure Divino teneri celebrare non ad populum, sed pro populo : pro his sacrificiū offerre : ergo Parochi jure Divino tenentur celebrare Missam pro suis parochianis, idest pro iisdem eam applicare.

37. Dices cum Henao ubi suprâ num. 35. illud offerre pro his intelligi secundum intentionem generalem, & communem applicationem, quâ Missa pro omnibus Fidelibus offertur, quandoquidem Concilium non loquitur de applicatione specialis fructus Sacrificii : sed contra : quia hoc non fuit necessarium præcipere Parochis, & frustaneum foret de eo fieri mentionem à Concilio ; siquidem omnes Sacerdotes offerunt Sacrificium, generaliter illud applicant secundum portionem fructus com-

munis pro omnibus Fidelibus : ergò in hac generali applicatione erant inclusi proprii Parochiani : ergo frustaneum foret dicere Parochis, ut pro his offerant sacrificium secundum hunc fructum communem, & generalem. Non potest dici, quòd Concilium frustra posuerit hoc Capitulum : ergo dicendum est, ejus intentionem fuisse, ut Parochi specialem sacrificii fructum offerrent pro ovibus suis.

38. Dico secundò, consuetudo in contrarium huic obligationi derogare nequit : probo ; quia consuetudo adversus legem Divinam prævalere, aut ei derogare nequit, ut certum est, & patet ex præc. cap. sub num. 14. sed sic est, quòd hæc obligatio Parochorum ortum ducat ex lege Divina : ergo nulla consuetudo potest ei derogare : attamen licet consuetudo adversus hujus Divini præcepti substantiam prævalere nequeat, potest tamen se extendere ad ejusdem modificationem : porro substantia hujus Divini præcepti est, ut dicantur Missæ pro populo ; ejus modificatio, ut tot, & in talibus diebus dicantur, & ad hanc potest se extendere consuetudo : ratio est, quia hæc modificatio non est de jure Divino, cum nullus textus assignet, & dicat quot Missæ sint à Parocho pro populo offerendæ : ergo consuetudo ad hanc modificationem se extendere poterit ; ad quod tamen requiritur consuetudo legitima, & ut sit talis, quatuor condiciones concurrere debent, quæ possunt videri in

meis Confer. part. 1. tract. 3. Conf. 7. §. 3. n. 17.

39. Dico tertio: Parochum suæ obligationi satisfacere, applicando pro suis parochianis diebus solemnibus: sic Barbosa & Leander locis citatis supr. num. 31. per dies autem solemnes intelliguntur præcipua Festa Christi Domini nostri, Sanctissimæ Virginis Mariæ, dies Apostolorum, & dies Omnium Sanctorum: Quod infero ex doctrina aliquorum Authorum apud Fagundez in præcept. Eccles. lib. 3. in 1. præcept. cap. 15. num. 6. prope medium: qui loquentes de diebus, in quibus quicumque Sacerdos celebrare tenetur, hos determinant tanquam solemnes: & ratio est, quia, cum jure Divino statutum non sit, in quibus diebus determinatè Parochi teneantur celebrare pro populo, nec Ecclesia generaliter hos determinaverit; assignandum est medium non nimium onerosum, per quod impleatur, & salvetur præceptum Divinum: sed sic est, quod medium rationabile, prudens, non onerosum, ac pro adimplerione præcepti Divini sufficiens sit, quod Parochi diebus relatis pro populo celebrent: ergo in his tenentur celebrare, sic quæ suæ obligatione satisfaciunt, nisi fortè occurrat, quod in conclusione, & numero sequenti dicam. Ex hac conclusione inferitur, Parochum non teneri celebrare singulis diebus, nec ter, aut quater in hebdomada pro populo,

ut vult Sotus suprà allegatus num. 30. nec singulis Dominicis, aut Festis, aut semel in hebdomada, ut putant Bonacina, Villalobos, & Basfæus citati num. 31. & 32. neque possunt omittere celebrationem pro semper, ut affirmarunt Possevinus, Marchadus, & Henao citati num. 34. & 35. quia hæc opiniones sunt extremæ, nostra autem est media, & tangit medium, quod rationabilius videtur.

40. Dico quarto: si in fundatione beneficii Curati expressè ordinatur, ut Parochus semel, bis, vel ter in hebdomada celebret, vel Parochus expressum pactum iniret cum populo, aut ejus capitibus, in collatione Parochiæ celebrandi tot, & tales Missas pro eodem, in his casibus tenebitur eas celebrare: Ratio primi est, quia Capellanus tenetur celebrare pro Fundatore Missas in fundatione ab ipso ordinatas: ergo pariter Parochus tenebitur celebrare eas, quæ sunt expressæ in fundatione Parochiæ: Ratio secundi est, quia in contractibus onerosis sustinenda sunt onera imposita, sed sic est, quod posito hoc expresso pacto inter populum, & Parochum celebrandi tot Missas pro Parochianis, contractus sit onerosus, ergo hoc onus sustinendum erit ex æquitate, & justitia.

Nec valet dicere, quod fortassis redditus Parochi erit tenuis pro tanto onere; quia ad hoc respondetur,

Parochū hujusmodi oneris jam fuisse pro priori conscium : & cū accep-
taverit principale , etiam accessorii
onus suscipere necesse erat , secus ve-
rò nec Parochiam acceptare debuif-
set , ad quam modò assumptus cum
onere sibi noto , necessarium est , ut
illud ferat.

41. Dico quintò : Si in Synodali
esset expressum præceptum , ut Pa-
rochi celebrent pro populo tot , &
talibus diebus , hoc Decretum esset
adimplendum juxta asserta à Castro
palao , Suarez , & Vasquez citatis
supr. num. 32. & 33. quia hoc præ-
ceptum esset jam modificatio sub-
stantiæ Divini Præcepti ad talem suū
modum obligans , sicut obligat mo-
dificatio præceptorum Confessionis,
& Communionis facta ab Ecclesia ,
quæ , cū sint quo ad substantiam de
Jure Divino , Ecclesia ea modificavit
declarando , & decernendo quo tem-
pore obligent : Verum est , adversus
hanc modificationem Synodalis posse
prævalere consuetudinem legitimè
introducā ; ratio est , quia consue-
tudo legitimè introducta adversus
humanas leges prævalet , iisque déro-
gat , ut dico loco citato confer. num.
19. sed sic est , quòd hæc modificatio
Synodalis esset lex humana : ergo con-
suetudo legitimè introducta adversus
eam prævaleret , eique derogaret.

Hic ultimò notandum me habuisse
copiam Decreti Sacræ Congregatio-
nis Eminentissimorum Cardinalium

Conc. Trident. inter. emanati octavo
anno Pontificatus Innocentii XII. &
ab eodem Pontifice confirmati 24.
Aprilis 1699. in quo propositioni ipsi
factæ ab Episcopo Pratenſi , & Pisto-
ienſi , utrū Parochi teneantur ap-
plicare Missam omnibus festis pro eo-
rum Parochianis , sic respondet. An
Parochus Missam celebrare teneatur,
& Sacrificiū applicare pro parochia-
nis in diebus Dominicis , & Festis , an
non. Sacra &c. Juxta alias declara-
tiones censuit teneri , nec propterea
eisdem diebus aliam eleëmofynam
recipere posse. Si hæc Declaratio
facta pro Episcopatu Pratenſi exten-
ditur ad omnes alios Episcopatus ,
omnis controversia decisa manet , ac
proinde dicendum , non tantum die-
bus solemnibus , verum etiam omni-
bus Festis teneri Parochos applicare
Missam pro populo.

C A P U T IV.

*De Obligatione Parochorum admini-
strandi Sacramenta.*

§. I.

*De Administratione Baptismi sub
conditione.*

42. **P.** P. R. Dico meam culpam ,
quòd aliquoties sub condi-
tione rebaptizaverim infantes.

C. Quale fundamentum habuit
V. D. hoc agendi ?

P. P. R. Aliquem infantem exposi-
tum rebaptizavi sub conditione , quia du-

dubitavi utrū esset baptizatus vel simulatus.

C. Scivīne V. D. quīnam essent Genitores hujus infantis ? quia , si hos interrogasset , utrū & à quo esset baptizatus infans , & cognita veritate cum attestazione Ministri Baptismi cessasset dubium , nec fuisset necessarium eum rebaptizare sub conditione.

P. P. R. Nunquam potui habere notitiam Genitorum horum infantium.

C. non fuit his infantibus aliqua charta apposita , ex qua constaret eorum Baptismus ? quia si hæc schedula non fuit , procul dubio sub conditione rebaptizandi erant. Ita Layman tom. 2. lib. 5. tract. 2. cap. 5. sub num. 3. estque communis.

P. Ita P. R. habuerunt penes se schedulam , in qua scriptum erat , eos fuisse baptizatos.

C. Hæc schedula fuitne authentica ab aliqua persona publica subscripta , vel solum simpliciter scripta ?

P. P. R. nulla subscriptio authentica fuit , sed solum simpliciter narrabat , eum infantem fuisse baptizatum.

C. Novitne V. D. characteres schedulæ ? hoc enim posito (secluso aliquo notabili inconvenienti) poterat inquirere Auctorem , ac eo comperto indagare hac via veritatem rei in schedula contentæ.

P. P. R. non potui noscere characterem , quia erat valde confectus , &

C. Fuitne cum infante aliqua persona , à qua posset haberi veritas facti ? habita enim notitia certitudinis Baptismi non posset is administrari sub conditione.

P. P. R. Hominem vidi custodientem infantem , qui me comparante confestim aufugit.

43. C. Est opinio Marchantii Quintanaduenas , & aliorum , quos sequitur Didacus Frances de Urutigoitiis in pastorali interno , seu foro conscientiæ , part. 2. tract. unic. qu. 4. n. 9. & Leander à Sacramento part. 1. tract. 2. disp. 3. qu. 44. affirmantium , quod quamvis infans expositus habeat schedulam ejus Baptismi indicativam , rebaptizandus sit sub conditione , si schedula non sit authentica , nec adsit alius testis , ex quo constet certitudo Baptismi ; quia simplex scriptura non facit fidem , nec ei fides præstanda est. Contrarium existimo verò cum Vasquez , Suarez , Granada , Diana , & aliis , citatis ab eodem Frances de Urutigoitiis ibid. num. 1. Soto , & Bonacina , quos citat , & sequitur Castropalaus part. 4. tract. 19. disp. unic. punct. 13. num. 6. Ratio est , quia non licet reiterare sub conditione Baptismum (nec aliud Sacramentum) quando non subest dubitatio , aut prudens indicium de ejus perceptionis negatione , ut communiter docetur , & idem Frances affirmat ibid. quæst. 2. num. 1. sed sic est , quod

quòd de infante inter Christianos nato (ut suppono) & ferente schedulam Baptismi ejus indicativam , non dubitatur prudenter de ejusdem Baptismo , ergo rebaptizari nequit sub conditione : Minor probatur ; quia dubium , quod in nostro casu haberi potest , est , quòd falsa , & supposititia illa schedula esse possit , sed sic est , quòd de hac dubium non sit prudens , sed temerarium , siquidem inter Catholicos non est fundamentum suspicandi malitiam adeò gravem , prout est damnatio unius animæ absque ulla causa ; ergo in nostro casu nequit haberi dubium rationabile de collatione Baptismi , sed ad summum scrupulus ex levibus fundamentis ; propter scrupulos autem præcisè non est reiterandum Sacramentum sub conditione , quia fit injuria eidem Sacramento , ut cum comuni ait Catechismus Romanus , & Coninch de Sacram. Baptif. quæst. 66. art. 9. dub. 1. num. 92.

Ad contrariæ sententiæ rationem respondeo , pro foro externo posse requiri necessariò authenticam , nec sufficienter probare simplicem scripturam , at pro foro interno valde benè probat pro nostro casu.

44. Et si objicias dicendo , quòd post Decretum Papæ Innocentii XI. in materia Sacramentorum tutius sit eligendum : atqui tutius est rebaptizare sub conditione infantem cum schedula inventum , quàm non rebap-

tizare , ergo necessariò sub conditione rebaptizandus erit : Retorqueo argumentum : ergo necessarium erit rebaptizare sub conditione omnes baptizatos. Probo consequentiam ; quia potest esse , quòd Parochus omiserit aliquod verbum essentiale formæ , vel quòd veram intentionem baptizandi non habuerit , aut in alia re , ad valorem Sacramenti requisita defecerit ; sed sic est , quòd in rebus , à quibus dependet valor Sacramenti tutius sit eligendum : ergo cum tutius sit rebaptizare omnes sub conditione , ex eo , quòd Parochus aliquid essentiale ex oblivione , vel ex inadvertentia , aut ex malitia potuerit omittere , omnes erunt rebaptizandi.

45. Respondeo ad argumentum , & ejus instantiam , quòd in illis rebus , à quibus dependet essentialiter valor Sacramenti , tutum sit eligendum relicto minùs tuto , vel non tuto ; at cum tutum sit ferentem schedulam sui Baptismi , esse baptizatum , & eum , qui baptizavit Parochum , pariter tutum est esse baptizatum , & de hoc dubitare , est sine fundamento dubitare : ergo nec est necessarium , nec decens in his casibus reiterare baptismum. Confirmatur : tutius est habere intentionem actualem in confi-ciendis Sacramentis , quàm virtua-lem : tutius est accedere ad Sacramentū poenitentiae cum contritione , quàm cum sola attritione ; & nihilominus non damnatur in prima Pro-

posi-

positione Innocentii XI. assertum, quod sufficiat attritio ad Sacramentum Poenitentiae, & intentio virtualis ad omnia Sacramenta, quia utraque est tuta, ut supr. dictum est 1. part. tract. 10. num. 21. pag. 339. ergo licet concedatur tutius esse rebaptizare sub conditione infantem cum scheda sui baptismi compertum, si tamen tutum est dicere, quod sit baptizatus, non erit necessarium, nec decens eum rebaptizare. Videatur num. 47.

46. P. P. R. dico meam culpam, quod habeam usum rebaptizandi infantes, qui in nativitate periclitantes baptizati fuere in domibus ab obstetricibus.

C. Obstetrices suntne mulieres prudentes?

P. Ita P. R.

C. Examinavitne eas, utrum necessaria ad verum Baptismum impleant?

P. Ita P. R. una, & repetitis vicibus.

C. Adinvenitne eas bene instructas in hac materia?

P. P. R. valde bene.

C. Suntne personae suspectae tanquam Sagae?

P. P. R. Non sunt in simili conceptu apud homines.

C. postquam baptizarunt, interrogavitne eas quomodonam fecerint?

P. Ita P. R.

C. Advertitne, quod bene fecerint?

P. Si fecerunt, prout dicunt, bene

factum erit; meum tamen dubium est, ne alio modo se gesserint, committendo aliquem errorem ortum ex turbatione, quam casus repentinus, & subitaneus solet afferre.

C. Noverit V. D. se male agere iterando baptismum sub conditione; quia, quando persona baptizans in casu necessitatis est prudens, bene erudita, & de modo baptizandi interrogata reperitur ex ejusdem narratione bene operatam fuisse, nec est suspecta de maleficio; fides est ipsi praestanda, nec Baptismus reiterandus: ita Castropalaus ubi supr. num. 7. Coninch loco citato sub num. 94. cum Suarez, & communi, Bonacina tom. 1. disp. 1. de Sacram. in genere quaest. 2. punct. 1. num. 33. & probatur ratione supra allata num. 43. quia in hoc casu non est fundamentum prudenter, sed tantum scrupulose dubitandi de valore baptismi, adeoque ob tenue fundamentum non est inferenda irreverentia Sacramento.

Et licet Layman tom. 2. lib. 5. tract. 2. cap. 5. sub num. 3. §. Quod vero non damnet, ut reprehensibile sub conditione rebaptizare in hoc nostro casu, ex eo, quod interdum decepta fuerit à dæmone obstetrix, & quia sic sancit Pastorale Romanum Antuerpiae impressum anno 1607. fol. 20. & 31. Ad primum tamen dico, etiam Parochum interdum fuisse deceptum à dæmone in baptizando,

nec

nec per hoc rebaptizantur sub conditione, semel ab eodem baptizati. Ad secundum dico cum Castropalao suprà in Episcopatibus, in quibus Hæretici admixti sunt Catholicis Romanis, consultum esse rebaptizare sub conditione ab obstetricibus baptizatos; unde cum Antuerpiæ soleant convenire multi hæretici, propterea in ejus Episcopatu est consuetudo rebaptizandi sub conditione in his casibus. Et hac de causa Rituale Romanum impressum Madriti Anno 1631. dicit in titulo de forma Baptismi, §. cum Baptismus: Hac tam condicionali forma (id est rebaptizandi) non passim, aut leviter uti licet, sed prudenter, & ubi, re diligenter pervestigata, probabilis subest dubitatio, infantem non fuisse baptizatum.

47. Quòd si objicias argumentum relatum num. 44. nempe tutius in rebus essentialibus Sacramenti esse eligendum, proindeque tutius esse rebaptizare sub conditione; idem quod dixi num. 45. respondebo adjungendo pro clariori hujus argumenti solutione: Quòd tutius sequi intelligatur in eodem fieri seu in actuali confessione Sacramentorum; tunc enim nequit eligi opinio probabilis, & tutata, relicta probabiliori, & tutiori, sed non damnatur ab Innocentio XI, sequi minùs tutam in facto esse: id est, quando Sacramentum est jam confectum. Ita Lumbier in 1. Propos. damn. num. 1981. ergo cum nostra

quæstio sit de Sacramento in facto esse, & administrato ab obstetrice, non damnatur in hoc casu sequi minùs tutum, licet tale esset (quod negatur) non rebaptizare.

§. II.

De Administratione Sacramenti Pœnitentia.

48. **P.** P. R. dico meam culpam de negligentia in administrando Sacramenta, & præsertim in exaudiendo meorum parochianorù Confessiones.

C. Ob quam causam V. D. negligit materiam adeò essentialem?

P. Quia habeo alium Sacerdotem sollicitè pro me hoc munere fungentem.

C. Negligitne V. D. administrationem Sacramentorum, quando de die, vel de nocte petunt, quia nocturno tempore non tenetur Parochus ea per se administrare, sed sufficit, ut per alium faciat; præterquam quando infirmus petit nominatim, tunc enim tenetur personaliter comparere: ita Joannes Sanchez in select. disp. 47. num. 5. in fine. Leander à Sacramento part. 8. tr. 7. disp. 3. quæst. 34.

P. P. R. Non solum neglexi, quando me vocabant de nocte, sed etiam de die, Officium meum uni Vicario committendo.

C. Frequentavitne V. D. Confessionale, quando parochiani præcep-

cepto Ecclesiæ satisfacere tenebantur?

P. P. R. Tunc ordinariò comparavi.

C. Et in diebus Jubilæi, aut festis excipiebátne subditorum Confessiones?

P. P. R. etiam in similibus diebus id neglexi.

C. Certum est, & ut tale docet Leander ibid. quæst. 32. cum Joanne Sanchez, Barbosa, & est communis, quòd Parochus suo muneri non satisfaciat præcisè residendo materialiter in Parochia, sed præterea per se Sacramenta administrare tenetur, ut ait Concilium Tridentinum sess. 7. cap. 3. his verbis: *Inferiora beneficia Ecclesiastica, præsertim curam animarum habentia personis dignis, & habilibus, & quæ in loco residere (attende) ac per se ipsos curam animarum exercere valeant, conferantur.* Ex quo constat non satisfacere suo Officio Parochum, totam curam administrandi Sacramenta relinquentem Capellano, substituto, aut Vicario; ita Sæ verb. Residencia. Diana part. 3. tract. 4. resol. 156.

49. Verùm quando, & in quibus occasionibus teneatur Parochus administrare per se Sacramenta, non conveniunt Doctores; Navarrus, Sotus, Suarez, Filiucius, Vasquez, & alii, quos citat, & sequitur Bonacina tom. 1. disp. 5. de Sacram. quæst. 7. punct. 4. §. 2. num. 23. censent, quòd Parochus teneatur exaudire Confessiones suorum subditorum,

Par. II.

quotiescunque rationabiliter eum petunt, nisi fortè Parochus tunc temporis seriis detineatur negotiis; ita ut poenitentem audire nequeat: Addit etiam Joannes Sanchez ubi supr. num. 4. quòd Parochus non solum ad hoc teneatur, sed quòd secus faciens non efficiat fructus beneficii cum onere restituendi, & pro sua opinione citat Grassium, Cordubam, Hostiensem, Astensem, Sylvestrum, Covarruvias, Aragonium, & Ludovicum à S. Joanne, quamvis Garzia, & Hugolinus apud Dianam resol. 156. citata contrarium teneant quoad restitutionem fructuum.

Secunda sententia existimat curatum non teneri sub pœna peccati mortalis audire subditorum Confessiones extra casum, quo confiteri tenentur vel jure humano, ut semel in anno, vel jure Divino, ut in verisimili mortis periculo, aut quoties tale remedium eis necessarium esse videtur ad aliquod mortale peccatum vitandum. Ita Medina, Richardus, Sylvester, Armilla, & Reginaldus apud Dianam part. 2. tract. 16. resol. 2. Tertia sententia dicit, quòd Parochus teneatur exaudire suos Parochianos in Paschate, in periculo mortis, & quodocunque poenitens vult confiteri ex Devotione, sub mortali eum exaudire debeat, si alius Confessarius non adsit. Ita Possevinus de Officio Curati cap. 5. quæst. 7. Omnes has opiniones probabiles putat

P

Dia-

Diana part. 2. tract. 16. resol. 2. in fine.

50. Opinio mea est, quod Parochus non solum obligetur exaudire suos subditos, stante præcepto Confessionis; verum etiam quando petunt Confessionem tanquam medium ad vincendam aliquam gravem tentationem, aut difficultatem, vel quando ad peragendum aliquod longum iter præviam confessionem desiderant; aut tempore Jubilæi, & solemnioribus diebus. Ita Leander à Sacramento part. 1. tract. 5. disp. 11. quæst. 120. quia Parochus tenetur providere spiritualibus necessitatibus suorum subditorum, ac animarum utilitati consulere, sed sic est, quod temporibus à Deo, & Ecclesia præceptis, aut quando ab aliqua gravi tentatione agitantur, vel longum iter aggredi debent, Confessio sit ipsis necessaria, & in Jubilæis, aut Festis solemnioribus utilis pro spirituali animarum profectu, ergo in his circumstantiis, & temporibus tenetur Parochus suis Parochianis licet non omnibus per se ipsum Pœnitentiæ Sacramentum administrare: Vide Leandrum loco supra citato qu. 121.

Non peccabit tamen graviter Parochus binis, vel ternis vicibus renuens audire confessionem pœnitentis ex devotione solummodo eam petentis; etiam adhærendo primæ sententiæ citatæ supra n. 49. Sic Nugnus apud Bonaciam ubi supra. Vide etiam

Sanctium in select. ubi supr. num. 10. & non tædeat totam ejus disput. 4. diligenter perlegere.

Liceat modò mihi calamum tantisper sistere & vos (O Venerandi Pastores) ex præcordiis exorare, ne sopori dediti, vestram curam fortè non agatis. Attendite, & videte, si est dolor similis, sicut dolor pauperularum ovium, quæ utinam hominem non habere, non clament. Habeant hominem, habeant insuper, & pastorem, & se pastorem habere sentiant; nequando dicant præcordis tristitia fame perimus, quia dum animam implere cupimus, facti sumus velut arietes non invenientes pascua. Proh dolor! Ne quæso O Paroche sis in tuo officio minùs providus: non agrè feras oves tuas pascere: Vide ne vox sanguinis earum clamet ad Deum de terra, & cælum usque perveniat, rationem de tua desidiosa coram supremo Judice expostulans.

C A P U T V.

De Obligatione Parochi erga suos Subditos, in periculo mortis constitutos.

Cùm in hoc capite plura puncta sint tangenda, ad majorem claritatem, & distinctionem illud in tres partes dividam: in prima agam de Confessione Moribundi, in secunda de Viatico, & in tertia de Extrema Unctione, & modo eundem ad bonam mortem disponendi.

P A R S I.

De Obligatione Parochi excipiendi Confessiones infirmorum, & quomodo se gerere debeat.

51. **P.** P. R. Confiteor me angustum aliquo scrupulo propter absolutionem traditam uni infirmo confiteri non valenti.

C. petiitne hic infirmus absolutionem? quia si expresse eam petiisset, absolute quoque dari debuisset.

P. P. R. non potuit eam petere, quia fuit quasi sensibus, & maxime loquela destitutus.

C. Ostenditne signa doloris, & contritionis?

P. Ita P. R.

C. Erantne signa certa, aut dubia ejusmodi doloris?

P. Non erant signa satis manifesta, aut certa.

C. Quando Moribundus exhibet signa v. g. dum pugno pectus suum pulsant, suspirans oculos in cœlum tollit &c. Sed dubitatur an sint orta ex contritione, vel ex angustia mortis, tunc absolutio sub conditione imperianda est. Ita Joannes Sanchez in select. disp. 44. num. 35. Diana part. 3. tract. 3. resol. 3. Leander à Sacramento part. 1. tract. 5. disp. 5. quæst. 41. sin verò signa doloris sunt certa, in hoc casu absolutio absolute conferenda est.

52. **P. P. R.** confiteor etiam,

quòd absolverim alium absque ullo signo doloris, & confessionis.

C. Si coram V. D. nullum exhibuit signum, fortè coram alia persona hoc edidit, quæ postmodum testimonium ferre potuit de signo contritionis exhibito?

P. P. R. una persona mihi dixit, quòd petierit confessionem.

C. Hæc persona, quæ V. D. hoc significavit, eratne fide digna?

P. Ita P. R.

C. Audivitne ipsamet ab infirmo hujusmodi petitionem, vel ex relatione aliorum eam audientium hoc dixit?

P. P. R. ipsamet dixit, se audivisse eum petentem confessionem.

C. Et hoc dixitne coram infirmo, vel in ejus absentia.

P. P. R. in absentia infirmi.

C. Quando persona aliqua fide digna in præsentia infirmi denuntiat Confessario, eum petivisse Confessionem, aut ostendisse signum contritionis, potest ipsi conferri absolutio: ita docet Diana supr. 4. citans D. Thomam, Joannem à Cruce, Vasquez, Suarez, Valentiam, & plures alios; idem pariter ut commune asserit Pater Moya in suis select. tom. 1. tract. 3. disp. 6. quæst. 1. num. 6. Nec est opus, ut eadem persona, quæ moribundi voluntatem testatur, hanc ab infirmo immediate audiverit; sed sufficit, quòd id sciverit mediatè, & ab aliis

aliis personis fide dignis affirmantibus infirmum petiisse confessionem ita cum Lugo Leander ubi suprà quaest. 44.

53. Et hoc etiam est intelligendum, licet persona non coram infirmo testimonium ferat, sed accedat Confessarium, eique dicat: Petrus in agone petiit Confessionem, V. D. dignetur illuc pergere, eumque absolvere; quo audito Confessarius sollicitudine requisita ad tam urgens, & grave negotium visitans infirmum, potest eum absolvere super testimonium, quod de dolore & contritione infirmi altera persona in ejusdem absentia tulit: ita docet cum Filiucio, Moure Zambrano, Lugo, Trullench, Leander loco citato quaest. 45. & Valentia Henriquez, Bardi, Possevinus, Villalobos, Anversa, Pontius, Dicastillo, & alii, quos allegat, & sequitur Moya super quaest. 2. num. 2. Nec huic doctrinae obstat Decretum Clementis VIII. prohibens absolutionem dandam esse absenti; quia in nostro casu licet attestatio de infirmi contritione fuerit facta ab illa persona in ejus absentia; absolutio tamen non fuit data infirmo absenti, sed praesenti: Et quamvis Diana part. 3. tract. 3. resol. 7. fundatus in hoc Decreto asseruerit cum sola attestazione supradicta non posse aegrotum absolvi; postmodum tamen contrarium sensit, ac nostrae opinionis se conformat. part. 11. tract. 7.

resol. 31. §. ex his sequitur.

Verum in his casibus, quando ex testibus habetur, infirmum petiisse confessionem, absolutio sub conditione danda est; ita Joannes Sanchez loco suprà citato. quia valde facile est, quod infirmus jam amiserit usum rationis, & subsit dubium, quod sit incapax absolutionis, quapropter ad tutè operandum, & evitandum periculum nullitatis Sacramenti, absolutio sub conditione impendenda est.

54. P. Sic pariter confiteor P. R. me dedisse absolutionem sub conditione alteri infirmo sensibus destituto, absque ullo praevio signo doloris, & contritionis, aut notitia, quod confessionem petierit.

C. Hic infirmus duxeratne Christianam vitam?

P. P. R. ipsius vita non fuit adeò ilibata, in aliquas enim fragilitates humanas lapsus fuerat.

C. Doctores communiter dixerunt, non esse licitum dare absolutionem, ne quidem sub conditione moribundo, qui sensibus destitutus nullam signum exhibet contritionis: & ratio est, quia forma Sacramenti necessario debet cadere super materiam; actus poenitentis sunt materia proxima Sacramenti poenitentiae, ergo super hos debet cadere forma Sacramenti. Sed sic est, quod in hoc casu non constet de actibus poenitentis, nec certis nec dubiis; ergo nec certa, nec dubia, nec ab-

absoluta, nec conditionata poterit dari forma absolutionis. Adhuc Sacramentum est signum sensibile: ergo ejus forma, & materia debent esse sensibiles: in hoc casu non datur materia proxima sensibilis, certa, aut dubia: ergo neque poterit dari forma sensibilis, absoluta, aut conditionata.

55. Hæc sententia à principio intrinseco, & in rigore scholastico habet fundamenta adeò efficacia, & solida, ut difficulter possint adæquatè solvi, & speculativè est verissima; taliter ut R. P. M. Thyrsus disp. 36. sect. 4. citatus à P. Emanuele à Conceptione tract. de Pœnitentia disp. 6. quæst. 4. fol. 324. num. 764. censeat nullam probabilitatem intrinsecam habere sententiam contrariam: idemque P. Emanuel ibi num. 763. ait, modicam esse ejus probabilitatem, licet modicissima sit: verum aut P. Emanuel loquitur de probabilitate extrinseca, vel intrinseca? si de extrinseca, quomodo dicit esse adeò modicam, cum num. 364. eam ultra triginta Doctores à Moyarelatos docere affirmet? triginta autem Authores & inter hos plures graves, & classici non faciunt probabilitatem extrinsecam tenuissimam, sed verè solidam, & firmam: Si loquitur de probabilitate intrinseca, quomodo ait, saltem propter Authores docentes in tali casu posse absolutionem exhiberi, videtur eam sententiam aliquam probabilitatem

habere, quæ licet modicissima sit &c. siquidem probabilitas intrinseca non auctoritate præcisè, sed ratione nititur.

56. Dico primò posse conferri in hoc casu absolutionem sub conditione moribundo, qui Christianè vixit, licet nullum signum extrinsecum contritionis, aut pœnitentiæ ediderit: ita sentiunt Molfesius, Homobonus, P. Lupus Capucinus, & alii citati à Diana part. 3. tract. 3. resol. 8. Bartholomæus à S. Fausto ab eodem citatus part. 4. tract. 4. resol. 92. Marchantius, Lezana, & alii, apud eundem Dianam, part. 9. tract. 6. resol. 20. & part. 11. tract. 7. resol. 31. §. sed si aliquis: idem sentiunt Victorianus, Pellizarius, Delgadillus, Acacius, Caramuel, & alii plures apud Moyam tom. 1. tract. 3. disp. 6. quæst. 4. §. 1. num. 9. & seq. & num. 5. qui ait modò hanc opinionem esse quasi communem, eamque probabilem asserit num. 27. & Leander de Sacramento addit part. 1. tract. 5. disp. 5. quæst. 47. quem sequitur P. Emanuel à Conceptione supra num. 764. quòd non solum possit, verum etiam quòd debeat in hoc casu sub conditione absolvi; idem in simili casu sentit Joannes Sanchez in suis select. disp. 44. num. 32. Ratio est, quia proximus in extrema necessitate constitutus, debet, si possibile est, adjuvari; sed sic est, quòd moribundus in hoc casu sit in extrema

necessitate constitutus, & potest licet per absolutionem conditionatam adjuvari, cum hæc opinio sit probabilis: ergo non solum potest, sed etiam debet absolutio impendi: idem dicit Caram. in Theol. fundam. part. 2. cap. 1. num. 50.

57. Dico secundò, licet homo sceleratè vixerit, potest ipsi dari sub conditione absolutio in periculo mortis, quamvis nullum signum externum doloris exhibuerit: ita Joannes Pontius apud Dianam part. 11. tract. 7. resol. 31. Marchantius, & F. Martinus à S. Joseph apud Moyam ubi supr. num. 17. 18. & 19. Et ratio est; quia ideò potest dari absolutio moribundo, qui Christianè vixit, quia piè creditur, eum in illo transitu petere absolutionem; sed sic est, quòd etiam peccatores, & mali Christiani in hora mortis soleant petere Confessionem, & piè credendum est, in supremo illo vitæ discrimine virtualiter eam petere: ergo si potest dari absolutio sub conditione illi, qui Christianè vixit, idem poterit fieri cum peccatore.

58. Si dicas, magnam esse disparitatem, quia vita regulata illius, qui Christianè vixit, est implicita, & interpretativa petitio Confessionis in articulo mortis: illi autem, qui sceleratè vixit, deest hoc testimonium, quòd sit implicita, & interpretativa petitio Confessionis: ergo illi qui sceleratè vixit, non poterit dari absolu-

tio sub conditione, nisi in illo periculo expressè eam petat. Respondeo quòd licet ille, qui vixit peccator, non habeat testimonium Christianæ vitæ, quòd sit interpretativa petitio Confessionis; habet tamen testimonium veri Catholici credentis Deum esse, Judicium, Infernum, & Paradisum: sed sic est, quòd peccator, quamvis vitam sceleratam gerat, non propterea desinat esse Catholicus, aut prædicta credere, ea autem credendo præsumendum est, nolle damnari, sed salvari: ergo peccator in professione veri Catholici secum fert interpretativam voluntatem petendi in articulo mortis confessionem: ergo absolutio poterit ipsi sub conditione dari, quamvis ex fragilitate in peccata lapsus fuerit.

59. Ex quo infero non solum posse, sed etiam debere sub conditione absolvi moribundum, qui fuit peccator, & peccatis in vita obnoxius, quamvis in morte sensibus destitutus, signum poenitentiae non ostendat, juxta dicta n. 56. in fine; quia hic in extrema necessitate spiritali constitutus, potest per absolutionem conditionatam adjuvari; sed denique proximus in extrema necessitate constitutus, debet, si possibile est, adjuvari: ergo peccator, qui in articulo mortis poenitentiae signa nequit dare, sub conditione absolvendus est.

60. Dices secundò, damnatum esse ab Innocentio Papa XI. sequi opi-

nio-

niones modicæ, vel tenuis probabilitatis: sed sic est, quod opinio, secundum quam potest absolvi peccator, nullum signum contritionis ostendens (sive ut Christianus, sive ut peccator vixerit) modicam habeat probabilitatem: ergo erit damnata, & per consequens minimè sequenda: Respondeo dato, quod hæ opiniones tenuem habeant probabilitatem, non sunt tamen damnatæ, & consequenter poterunt eligi; quia damnatio non loquitur de casibus extremæ necessitatis, ut est noster casus, ita dico, 1. part. meæ Praxis tract. 10. num. 28. in explicatione 3. Propos. damnatæ.

61. Dices tertio, in materia, & forma Sacramentorum, tutius esse eligendum, & oppositum damnari ab Innoc. XI. in 1. Prop. Sed tutior est opinio, quod in hoc casu nequeat absolvi sub conditione: ergo &c. Respondeo, neque hanc condemnationem se extendere ad casus extremæ necessitatis, ut patet ex ejusdem explicatione loc. cit. n. 9. quemadmodum in casu necessitatis potest deficiente aqua naturali baptizari cum lixivio infans moribundus, non obstante Decreto Innoc. Papæ XI.

62. P. P. R. confiteor, quod fuerim vocatus festinanter ad excipendam confessionem unius viri lethali vulnere affecti, & licet hoc confestim vellem peragere, cum in manifesto mortis periculo esset constitu-

tus, Chirurgus tamen mihi dixit, eum necessario esse prius curandum alioquin improvisa morte periturum.

C. Assereravitne Chirurgus, quod præmissa infirmi cura, hic esset supervicturus, ut postmodum confiteri posset?

P. Ita P. R.

C. In hoc casu, in quo instat cura infirmi, & instat pariter præceptum confessionis, valde mihi placet opinio Dianæ part. 5. tract. 3. resol. 56. asserentis posse dimidiari confessionem, & post curam integrari. Ego verò inquit Diana in hoc casu unum saltem peccatum secretè audirem, & statim illum absolverem, ut medici postea vulnerato mederentur, & postquam medicamenta applicata fuissent, integram confessionem audirem. Si verò Medici, & Chirurgi nollent à medicamentis desistere, & interim periculum est, ut vulneratus moriatur, sufficit, addit Sanchez apud eundem Dianam ibi. ut alta voce dicat se esse peccatorem, & tunc Confessarius potest eum absolvere, cum constrictus neutiquam sit coram aliis sua peccata in specie, etsi levia manifestare: quæ doctrina, quamvis aliàs esset parum probabilis, poterit tamen securè praticari ob urgentiam, & arctitudinem præsentis casus.

63. P. P. R. Quandounque debeo exaudire aliquem moribundum, magnis coarctor angustis, & perplexitatibus.

C. Un-

C. Undenam oriuntur ejusmodi scrupuli ?

P. P. R. Ex doctrina Suarez, juxta quam in articulo mortis debet elici actus perfectæ contritionis, & cum hæc sit difficilior attritione, summo-pere dubito, utrum infirmus habeat perfectam contritionem, aut attritionem.

C. V. D. Non habet, unde contristetur propter hoc motivum; quia licet Suarez id affirmat in 3. part. tom. 4. disp. 15, sect. 4. num. 18. & alii quoque eum sequantur, est tamen probabile contrarium, nempe quod non sit necessaria contritio ad confessionem editam in articulo mortis: ita docent Coninch, Beccamus, Layman, & alii, quos citat, & sequitur Cardinalis de Lugo de pœnit. disp. 7. sect. 13. n. 261. & 262. Et ratio est, quia præcepta, quæ Deus hominibus imposuit, non sunt dura, & intolerabilia, sed suave, & dulce jugum: Jugum meum suave est. Matth. 11. Sed sic est, quod durum, & asperum sit obligare pro confessione in articulo mortis ad actum contritionis, qui adeo difficilis est: Ergo dicendum non adesse talem obligationem, sed sufficere attritionem supernaturalem, ut per confessionem anima justificetur; quamvis non negem salutare fore consilium, excitare infirmum, confitentem, ad actum contritionis, eadem suaviter proponendo summam Dei bonitatem, ac eminentes ejus

perfectiones ad hoc, ut ad earum considerationem incitetur anima ad perfectum dolorem de tam amabilis objecti offensa.

64. P. P. R. Benè nosco, & consentio esse probabile, quod V. P. dicit, ast novam difficultatem sentio ex doctrina Thomæ Sanchez dicentis non posse eligi in articulo mortis opinionem probabilem, quæ in vita potuit eligi, sed quod tutior sit eligenda.

C. Verum est, hoc docuisse Thomam Sanchez in sum. lib. 2. cap. 1. num. 6. sed contrarium docuit alius Sanchez in select. disp. 19. num. 8. & cum Francisco Lugo Diana p. 8. tract. 1. resol. 95. §. Ad secundum, quia opinio probabilis tutam reddit operationem, & cum ea operans liber est à peccato: ergo si in vita licet praticare opinionem probabilem, quia cum ipsa operando non peccatur, ita pariter erit licitum eandem opinionem probabilem praticare in articulo mortis: per quod cessare potest in V. D. scrupulus, & anxietas, & cum sancta libertate assistere moribundis, absque obligatione eos molestè incitandi, quando consentitur, ad actum contritionis.

65. P. Dicat mihi V. P. postquam infirmus fuit cum attritione confessus, nonne obligabitur ad eliciendum actum contritionis ex præcepto charitatis obligante in articulo mortis?

C. Non nego esse opinionem valdè pro-

probabilem, & tutiorem, quod in infirmum ad eliciendos actus Fidei, articulo mortis vigeat obligatio ex Spei, Charitatis, & Contritionis: praecepto Divino charitatis eliciendi v.g. dicendo credite V. D. sperat, actum contritionis, vel amoris Dei: & amat Deum super omnia propter ita docent Valentia, Suarez, & Coninch apud Palaum tom. 1. tract. 6. disp. 1. punct. 4. num. 9. Sanchez tamen, & Azorius quos ibid. sequitur Palaus, docent etiam in hoc casu non vigere talem obligationem, quando infirmus non gravatur culpa mortali, atqui cum hic bene confessus fuerit cum attritione, anima ejus absque remorsu culpæ mortalis remanet (suppono nullum postmodum peccatum oblitum ei occurrere, nec post confessionem aliud novum commississe) ergo cum confessus fuerit cum attritione, non indiget novo actu contritionis.

Verum ab hoc etiam præscindendo, sic argumentor, aut poenitens scit in articulo mortis vigere obligationem eliciendi actum contritionis, aut hoc ignorat? si inculpabiliter ignorat, ut ordinariè contingit in illis, qui Theologiæ morali non vacarunt; cur Confessarius debet excitare in eo scrupulum, & afflicto in illo doloroso transitu novam afflictionem addere metuendi, utrùm habeat, vel ne verum actum contritionis? Si infirmus scit hanc obligationem, conabitur eam adimplere, ut tradit Diana ubi supra §. sed adhuc. Consultum tamen erit, ut Confessarius suaviter hortetur

Pars II.

66. P.P. P. confiteor me absolvisse à casu reservato infirmum, qui postmodum in illa infirmitate occubuit, habuique scrupulum; an quando eum absolvi, fuerit vel ne in articulo mortis.

C. Qualemnam infirmitatem habuit hæc persona?

P. Vehementem costarum dolorem.

C. Non tantum quando infirmus est in articulo, sed etiam quando est in periculo mortis, potest absolvi à calibus reservatis, ita cum Zambra- no, & aliis Thomas Sanchez lib. 2. in Decalog. c. 13. num. 1. & 5. & N. P. Caspensis tom. 2. tract. 24. de poenit. disp. 5. sect. 3. num. 25. hæc autem est differentia secundum hos Autho- res, inter articulum & periculum mortis; quod articulus mortis dicatur ille, in quo mors est propinqua, & mo-

non moraliter est certa, & inevitabilis, quamavis physicè possit evitari: periculum mortis est, quando subest dubium probabile, quòd infirmus sit moriturus, & frequenter in illa infirmitate solent homines mori, v. g. in dolore costarum, morbo contagioso, deliquis &c. Vide Sancium, & Caspensem citatis locis; pro regula autem in hoc generali existimo, quòd quandoque Medicus præcipit infirmo, ut Viaticum sumat, reputetur pro periculo mortis; quia modernis temporibus Medici non suadent, ut recipiatur viaticum, nisi in morali periculo mortis.

67. Enarret mihi casum, à quo V. D. absolvit, an habuerit annexam censuram?

P. Ita P. R. habuit annexam excommunicationem ex eo, quòd manus violentas occultè in Ecclesiasticum iniecerit.

C. Non repræsentavit infirmo necessariam esse satisfactionem pro injuria huic Ecclesiastico illata?

P. Ita P. R.

C. petiitne cautionem pro hac conditione adimplenda?

P. P. R. ipsemet spontè se obtulit ad eam adimplendam, quo audito acquievi.

C. Erátne infirmus persona fidelis, à qua promissi executio esset speranda?

P. Ita P. R. & in tali casu videbatur mihi præstandam esse ei fidem.

C. Habuitne infirmus Bullâ Cruciatâ?

P. Ita P. R.

C. Omnes Sacerdotes licèt Confessionibus non expositi habent jurisdictionem absolvendi à censuris & casibus reservatis in articulo, vel periculo mortis. Limitant tamen Suarez, & alii apud Sanchez ubi suprà num. 9. hanc doctrinam, quando non est facilis recursus ad superiorem, cui reservatus est casus: Quapropter dicit Sanchez; quòd si casus sit reservatus Episcopo, & facilis sit ad eum aditus pro petenda facultate absolvendi, debeat Sacerdos eum adire pro hujusmodi facultate impetranda, quia inquirunt, posse quemlibet Sacerdotem in hoc casu absolvere, est ex præsumptione, quòd infirmitas non det campum eam obtinendi à Superiore: ergo si est facilis ad hunc recursus, debet fieri, & facultas ab eodem obtineri; Et addit Suarez in 3. part. 10. 4. disp. 30. sect. 3. num. 4. quòd præsertim hoc sit observandum in Excommunicatione ob percussione clericum contracta, & Papæ reservata; quòd si ad hunc non pateat recursus, sed benè ad Episcopum, hic debeat adiri, ab eo què peti facultas absolvendi ab hac censura in articulo mortis.

Ego verò puto valdè probabile contrarium cum Hurtado de Mendoza, quem citat, & sequitur Diana part. 5. tract. 13. resol. 65. nempe licèt facilis sit recursus ad Prælatum, cui reservatus est casus, aut censura, non esse necessarium recursum ad ipsum

ipsum pro facultate absolvendi, ratio est, quia ægrotus non potest personaliter adire superiorem ad petendam illam facultatem, quando verò per se ipsum immediate non potest, censetur impeditus. cap. quamvis de sent. excom. nec tenetur mediatè per Confessarium hoc facere, aut superiorem accersere, quia aut non veniet, aut magna nota erit, cum qua ad hoc non obligatur ita Sanchez supr. n. 14.

68. In casu autem V. D. non est hæc difficultas, quia cum habuerit infirmus Bullam Cruciatæ, vi hujus poterat V. D. eum absolvere ab excommunicatione, quam incurrit propter manus violenter injectas in Ecclesiasticum: ut dico in mea Prax. part. 1. tract. 5. cap. 6. num. 48. Et quamvis Doctores communiter dicant, ad hoc requiri, ut poenitens det cautionem juratam, aut pignoratiam; dixi tamen cum Layman loc. cit. prax. n. 49. & modò pariter dico, sufficere veram promissionem poenitentis de satisfactione exhibenda, supposito, quòd talis persona fidelis sit, & sperari possit promissionem ab ea fore adimplendam.

69. præterea licet censura esset ex reservatis Summo Pontifici in Bulla Cœnæ, poterat V. D. vi Bullæ Cruciatæ eum absolvere absque onere se presentandi post adeptam salutem. Si infirmus non haberet Bullam, teneretur adepta salute se presentare Superiori quando casus reservatus habet annexam censuram, ut dixi in Ap-

pendice i. part. praxis num. 4. & notat Caspensis tom. 2. tract. 25. de cens. disp. 2. sect. 12. num. 145. hanc præsentationem Superiori, cui casus fuit reservatus, postmodum posse fieri per procuratorem, vel per literas, quòd tamen limitat Suarez in censura, quæ incurritur ob percussionem Clerici; quare si infirmus absolvatur absque privilegio Bullæ, obligabitur immediate per se ipsum recuperata salute ad Superiorem recurrere.

70. P. P. R. modò mihi incidit aliquis scrupulus; videlicet, quòd antequam essem Parochus, & approbatus pro administratione Sacramenti poenitentiae, exceperim confessionem, & absolverim personam in periculo mortis constitutam.

C. Dabaturne alius Confessarius approbatus, qui eam exaudire valeret?

P. Ita P. R.

C. Confessarius iste advenitne, postquam V. D. jam inceperat exaudire infirmum, vel antea?

P. Quando advenit, jam inceperam exaudire.

C. Est opinio gravium Authorum, quòd simplex Sacerdos possit exaudire infirmum in periculo constitutum, etiam præsentè Parocho, vel alio confessario ad hoc approbato, Ita Navarrus, Sà, Ledesma, Rodriquez, Vega, & Henriquez, relati à Sanchez in Decalog. lib. 2. cap. 13. num. 6. Barbosa, Villalobos, Coriolanus, &

Q 2

alii,

alii, quos citatos sequitur Diana part. 1. tract. 5. resol. 5. hæc ratione fulti, quòd cùm Concilium Sess. 14. cap. 7. indistinctè, & absolute dicat, omnes Sacerdotes eâ potestate gaudere in eo articulo, videtur omnibus illis parem jurisdictionem pro eo articulo concedere: *Atque ideo omnes Sacerdotes, quoslibet pœnitentes à quibusvis peccatis, & censuris absolvere possint; cùm autem Concilium absolute, & absque limitatione loquatur, sive sit præsens, sive non, alius Sacerdos approbatus, non est ratio, cur nos id limitemus, & restringamus. Quia ubi lex non distinguit, nec nos distinguere debemus; L. de preciv. ff. de publ. in rem act. & quia; si lex aliud voluisset, expressisset; regul. L. unic. §. sin autem &c. & denique quia: Lex generaliter loquens generaliter est intelligenda L. pretio ut supra: ex quibus principiis valdè probabilem putant hanc sententiam.*

71. Contraria tamen est tutior, quam tenent Bonacina, Coninch, Santarellus, Reginaldus, Avila, Vasquez, & alii allegati à Diana ibid Sylvester, Armilla, Sotus, & alii plures, quos citat, & sequitur Sanchez supra num. 7. eamque probabiliorem, quâ contrariam adstruit Leander à Sacramento, tom. 1. tract. disp. 11. quæst. 18. quia usus, & consuetudo Ecclesiæ fuit, quòd simplex Sacerdos, nisi in absentia alterius approbati absolveret; & Concilium, inquit Sanchez, nihil novi in hoc casu sancivit, sed ve-

terem consuetudinem approbavit: ergò cùm antiqua consuetudo fuerit, quòd simplex Sacerdos nisi in absentia alterius absolveret, sequitur hoc ei non competere altero approbato præsente: hoc tamen non intelligitur, quando simplex Sacerdos jam incepit exaudire confessionem infirmi, antequam approbatus adveniat; in hoc enim casu potest continuare, eamque concludere in utraque opinione, ita Leander ibid. q. 19. addendo, quòd si infirmus malè confessus fuisset ob alicujus gravis peccati occultationem, vel ob similem causam, posset simplex Sacerdos, qui antecederet infirmi confessionem exaudierat, denuò eum exaudire, licet alter Sacerdos approbatus adesset: notat etiam Sanchez num. 8. quòd si Sacerdos approbatus non posset, aut nollet exaudire infirmum, absque ulla difficultate simplex Sacerdos possit hoc facere; concluditque dicendo, in hoc casu non esse scrupulosè procedendū, utrum tempestivè, vel non. Sacerdos approbatus sit venturus, ne ex hac mora contingat infirmum improvise eventu captum decedere absque confessione, ut frequenter accidit.

Nec his doctrinis contrariatur damnatio Innocentii XI. in 1. propos. vi. cujus tutius est eligendum in materia Sacramentorum; quia hæc reprobatio non loquitur de potestate Jurisdictionis, de qua hic est sermo: circa potestatem autem jurisdictionis possumus

sumus sequi opinionem probabilem, relictâ probabiliori, & tutiori; ut in-
quiunt expositores dictæ Propositionis, & patet ex 1. part. meæ Praxis tract. 10. num. 19.

72. P. P. R. confiteor, quòd absol-
verim à casu reservato, & censura
mulierem prægnantem, ac si fuisset
in periculo mortis.

C. Eratne prima vice hæc mulier
in puerperio?

P. Non P. R.

C. Difficultérne & cum pericu-
lo vitæ solita erat parere?

P. Ita P. R.

C. Absolutè loquendo instans partus
non reputatur pro periculo mortis,
nisi prima vice, aut femina ordinariè
magnam difficultatem experiatur in
pariendo: ita Sanchez ubi supr. num.
1. & 4. Layman lib. 5. tract. 6. cap.
12. num. 13. §. His adde, & alii; &
ratio est, quia periculum mortis illud
dicitur, in quo est dubium ejusdem
probabile, & ordinariè solet accide-
re; sed sic est, quòd dubium sit pro-
babile, & frequenter contingat, foe-
minas primò parientes, vel eas, quæ
difficilem expertæ sunt partum mori;
hoc verò non ordinariè in omni partu
accidit: ergo non omnes partus judi-
cantur periculum mortis, sed solum
primi, vel quando magna difficultas
habetur ordinariè in pariendo.

PARS II.

De Modo quo Parochus administrare
debet Viaticum.

MEi muneris non est hic agere
de cæremoniis à Parocho ob-
servandis in administratione Viatici,
suppono enim has Parochis esse be-
nè notas, & meliùs praticari, prout
docet Rituale Romanum: solum er-
go loquar de casibus conscientiae ad
hanc materiam pertinentibus: Et pa-
riter suppono, Viaticum dandum es-
se in periculo mortis, vel quando Me-
dicus id præcipit.

73. P. P. R. me accuso, quòd dela-
to Viatico ad infirmum, qui post in-
terrogationem, prout moris est,
utrùm de aliquo peccato se accusare
vellet, affirmativè respondit; ego ejus
votis annuens, post aliquam turbatio-
nem & dubium (dum se accusavit de
peccato, quod aliquoties in Confes-
sione obticuerat) decreverim eum
absolvere inandita integrè ejus con-
fessione.

C. interrogavitne eum, quanto
tempore obticuerit illud peccatum?

P. Ita P. R. & respondit triginta an-
nis.

C. Si rarò obticuiisset, & intra mo-
dicum tempus Confessionem absque
nota præsentium peragere potuisset,
exaudiendus erat, at cum tanto tem-
pore occultaverit peccatum, longum
pariter tempus necessarium fuit ad
perficiendam ejus Confessionem, &
præteritas revalidandas: adeoque V.
D. benè operata est eum absolvendo
audito uno, vel altero peccato, cæ-
teris genericè revelatis cum proposi-

to omnia confitendi in reditu V. D. prout deposito Sanctissimo Sacramento in Ecclesia debuit redire ad cætera omnia audienda : ita docent Zambranus, & Granados apud Dianam part. 5. tract. 3. resol. 75. & ratio est, quia præceptum naturale conservandi famam præfertur Divino de integritate Confessionis; sed sic est, quod si V. D. se detinuisset pro integrè exaudienda Confessione illius infirmi diu duratura, hoc in ejusdem infamiam apud circumstantes redundasset : ergo non tenebatur infirmus pro tunc facere confessionem materialiter integram, sed potuit eam dimidiare; & V. D. hac audita, & administrato Viatico ad integrandam Confessionem reverti.

Idem dicendum, quando Sacerdos exaudiens ægrotum revelantem aliquod peccatum occultatum, absque modo terminandi Confessionem advertit, quod Parochus jam adveniat cum Sacramento; tunc pariter potest dimidiare confessionem, & eum absolvere; & percepta SS. Eucharistia denuò eum exaudire, ut confessionem inceptam persolvat : Et ad evitanda adeò gravia inconvenientia procurandum est, ut ducatur ad infirmum Confessarius ignotus, ad hoc, ut liberè conscientiam suam ei manifestet, & sufficiens ad hoc tempus habeatur; Parochus autem cum Viatico non compareat, nisi ei

constet, quod infirmus suam Confessionem perfecit.

74. P. P. R. me accuso, quod vocatus ad exaudiendum infirmum, à primordio Confessionis ita malè dispositum, ac in peccatis suis obstinatum noverim, ut absolutionis capacem non invenerim; & hoc non obstante publicè communionem petiit, quam tamen ipsi administrare nolui.

C. Non procuravit V. D. proponere motiva ad ejus duritiem perfringendam, modò repræsentando ei suaviter summam Dei bonitatem, modò infinitam ejus misericordiam, & gloriæ excellentiam, modò ei obijciendo terrorem inferni, æternitatem poenarum, ejusque flammaram horribilitatem?

P. P. R. Quantum scivi, & potui, totum in ejus auxilium impendi.

C. Dicat mihi fuitne hic notorius peccator?

P. P. R. pessimè vixerat.

C. peccatori notorio publicè petenti Communionem, potest, & debet hæc denegari; sed peccatori occulto, publicè eam petenti non est deneganda, præsertim si ejus peccatum ex Confessione innotescit; est communis doctrina Doctorum, ut testatur Fagundez super præcepta Ecclesiæ lib. 3. in 3. præcept. cap. 10. num. 16. Castropalaus part. 4. tract. 24. disp. unic. punct. 20. num. 13. & expressè id docet Doctor Angelicus

cus part. 3. quest. 8. art. 6. in corp. ubi ait: Manifestis ergo peccatoribus non debet etiam petentibus Sacra Communio dari. Si verò non sunt manifesti peccatores; sed occulti, non potest eis petentibus Sacra Communio denegari.

75. Nunc mihi dicat, in quo genere culparum notatus erat homo iste?

P. P. R. ludis, juramentis, ac inhonestatibus deditus erat.

C. Quando erat infirmus, habuistine in domo occasionem peccandi, id est, aliquam personam, cum qua in concubinato vixisse diceretur?

P. Non P. R.

C. pro notorio, seu publico peccatore intelligendus est ille (loquendo de casu denegandi Communionem) qui habet peccata publica, quæ sunt obex ad Sacram Communionem v.g. publicus Usurarius petens Communionem absque restitutione malè acquisiti, Concubinarium noliens è domo ejicere amicam; his & similibus habentibus peccata publica deneganda est S. Communio: illi verò, qui habet notam peccatoris, sed non habet notam peccati publici, quòd sit obex ad dignè recipiendam Eucharistiam, danda est, quando eam petit; quapropter V. D. malè egit denegando S. Communionem memorato: siquidem licèt fuerit publicus peccator, non habuit tamen peccatum publicum impediens Communionem; ejus verò obstinatio, & indignitas fuit occulta.

P. P. R. cum noverim Communionem ipsi futuram fore in venenum, propterea eam ipsi denegavi.

C. Quod V. D. ipsi præbebat non erat venenum, sed medicina, quamvis ex sua mala dispositione eam in profectum animæ non fumeret, & cum hæc infirmi imbecillitas fuerit occulta, non benè V. D. egit denegando ei Communionem, quam publicè petebat, siquidem magna infamia in eum resultabat.

76. P. P. R. me accuso pariter cum scrupulo administrasse Communionem uni stolido, seu fatuo in periculo mortis.

C. Eratne phreneticus, à quo posset timeri irreverentiam aliquam esse inferendam Sacramento?

P. P. R. Erat valdè pacificus, & realiter nullam irreverentiam commisit.

C. Eratne aliunde pius, de quo posset sperari, quòd si esset sanæ mentis S. Communionem peteret?

P. Ita P. R.

C. Quamvis Sà verb. Eucharist. num. 3. dicat, amentibus non esse dandam Eucharistiam in periculo mortis: hoc tamen intelligitur cum periculo irreverentiæ, quâ seclusâ addit posse dari amenti, qui à natiuitate non est talis, & etiam dicit cum Suárez, porrigendam esse in periculo mortis, si quando fuit sui compos, præbuit signa animi pii: cum ergo in casu à V. D. proposito nullum fuerit dubium, seu periculum irreverentiæ,

& præsumeretur eum petiturum Eucharistiam, si sanæ mentis esset, potuit benè dari, ita Marchadus tom. 2. lib. 4. part. 2. tract. 2. docum. 14. num. 5. & addit cum aliis Diana part. 5. tract. 3. resol. 15. ad hoc necessarium esse, ut quando in amentiam incidit, non constet eum fuisse aliqua gravi culpa infectum, quia cum in amentia non potuerit eam expiare, absolute hoc Sacramento indignus censetur.

77. P. Sic pariter me accuso P. R. administrasse cum aliquo scrupulo Eucharistiam infirmo, vomere solito.

C. Erantne frequentes vomitus?

P. Ita P. R.

C. Erantne aliquo tempore ab iis liber?

P. Non sumendo cibum per duas, vel tres horas, subinde erat quietus.

C. Nullam V. D. adhibuit experientiam, utrumnam species sacramentales retinere posset?

P. Ita P. R. particulam non consecratam ei dedi, quam advertens eum accepisse, & retinuisse absque aliqua nausea, viaticum ei administrare resolvi.

C. Quando infirmus his vomitibus subjectus est, licet non sumat alimentum, nequit ei dari Communio, nisi per aliquod determinatum tempus sit quietus, & sufficiens ad consumendum species. Si vomitus procedunt ab alimento, ex eo, quod stomachus illud detinere non valeat, credendum

est parvitatem unius particulæ non moturam stomachum, ideoque sit antea experientia porrigendo ei particulam non consecratam; quam si retineat, potest ei administrari Eucharistia. Ita docet Joan. Sanchez in select. disp. 38. num. 2.

78. P. P. R. me accuso, quod parvulo filio, qui nondum ad Communionem admissus fuerat, administraverim Viaticum ita rogatus à Genitoribus, sed non sine scrupulo.

C. Habuítne puer usum rationis?

P. Non fui de hoc totaliter certus, quia licet in aliquibus rebus ostenderit discretionem, non tamen tantam, ut anceps non haberem an sufficienti usu rationis præditus esset.

C. Quot annos ætatis habuit?

P. Ultra septem annos.

C. Pro resolutione hujus casus debet fieri distinctio inter præceptum Divinum præcipientis Communionem, & Ecclesiasticum modificans tempus, in quo obligat: Ecclesia præcipientis Communionem in Paschate in cap. omnis utriusque sex. de poenit. & remis. & Concilium Lateranense sub Innoc. III. cap. 12. & Tridentinum sess. 13. cap. 9. relinquunt arbitrio, & iudicio Parochi, & Confessarii, quandoam pueri sint capaces recipiendi Eucharistiam, ut patet ex meis confer. part. 1. tract. 3. conf. 5 § 3. n. 15. 16. & 17. Sed præceptum Divinum communicandi obligat in articulo mortis omnes, qui sunt capaces malitiæ:

litia: ut cum Henriquez, Sanchez, Soto, Navarro, & aliis, dicit Fagundez in 3. Eccles. præcept. lib. 1. cap. 4. num. 2. & consequenter infantibus usu rationis præditis debet dari viaticum, quamvis antecederet non communicaverint, ut dico in meis confer. loco citato num. 16. cum Armilla, Cajetano, Vivaldo, Sala, & aliis, quos allegat Castropalaus tom. 1. tract. 3. disp. 1. punct. 24. §. 2. num. 7. in fine; & etiam dicit cum Suarez, Reginaldo, & Possevinus, Bonacina tom. 1. disp. 4. de Sacram. Euchar. quæst. 7. punct. 2. num. 4. in fine, Adolescentes usus rationis præditos, non tantum posse, sed etiam debere communicare in articulo mortis, & probatur, quia præceptum communicandi in articulo mortis est Divinum, ut dictum est cum Fagundez; quod præceptum ab Ecclesia non fuit limitatum, cum autem præceptum Divinum obliget hominem præditum usu rationis, sequitur, adolescentem præditum usu rationis teneri ex præcepto Divino in articulo mortis communicare, quamvis non teneatur ex præcepto Ecclesiastico.

79. Cardinalis de Lugo disp. 13. de Sacram. Euchar. sect. 4. num. 45. addit, & quando subest dubitatio, utrum puer sit compos rationis, licet cum hoc dubio non sit obligatio dandi ei viaticum num. 44. dicit se non invenire validam rationem, ob

Pars II.

quam sit ei deneganda; & Possevinus teste Diana part. 5. tract. 3. resol. 44. in fine, inquit, cum hoc dubio posse ei dari communionem in articulo mortis: Ego censeo, quando subest dubium de usu rationis pueri, dandum esse ei Viaticum, si ad septem annos pervenit; secus non esse dandum, quando non constet eum usu rationis præditum esse: ratio est, quia in dubio melior est conditio possidentis, sed sic est, quod puer septem annorum sit in possessione presumptionis de proprio usu rationis, qua de causa etiam lex in hac ætate permittit, & approbat sponsalia cap. litteris, & cap. accessit de desponsat. impuberum: qui verò non pervenit ad septem annos, non est in possessione hujus presumptionis; ergo quando dubitatur, utrum puer habeat usum rationis, debet dari ei Viaticum, si complevit septem annos, & si non complevit, non debet dari.

80. P. P. R. cuidam meo parochiano, post sacram Synaxim in die Sancti Joannis, sumpto prandio mortali accidenti obruto, non fui ausus secunda vice administrare Viaticum, & paulò post eadem die mortuus est absque perceptione Eucharistiae per modum viatici.

C. Non desunt Authores tuentes hunc modum operandi; etenim Suarez, Fagundez, Granadus, & alii quos citat Cardinalis de Lugo de Sacram.

eram. Euchar. disp. 16. sect. 3. num. 52. Trullench citatus à Leandro à Sacramento part. 2. tract. 7. disp. 2. q. 6. Faustus, Maracius Zambranus, & alii quos refert Diana part. 5. tr. 3. resol. 33. dicunt, illi, qui ex devotione manè communicavit, non posse dari Viaticum, si eadem die in periculum mortis incidat, & Coninch de Sacram. q. 80. art. 11. dub. 3. num. 100. inquit, neminem dixisse, quòd in hoc casu adsit obligatio sumendi secunda vice Eucharistiam; sed hoc sine fundamento asserit Coninch; quia Ochagavia tract. 2. de Sacram. Euchar. quæst. 14. num. 7. contrarium affirmavit, & licet Lugo supr. num. 50. in fine dicat Ochagaviam nihil concludere circa iteratam perceptionem Eucharistiæ eadem die; ejus ratio tamen idem probat de die antecedenti, in quo ex devotione sumpsisset Eucharistiam, ac de eadem die, in qua supervenit infirmitas, siquidem Ochagavia dicit, quia in eo casu (intellige communionis ex devotione) Eucharistia non sumeretur tanquam Viaticum, quia hoc tantum datur proficientibus ex hac vita: quæ ratio æquè verificatur in eo, qui ut sanus communicavit una, vel altera die antea, ac in eo, qui communicavit eadem die absque aliquo novo vitæ discrimine: Sed quidquid sit de hoc posse, & debere communicari per modum Viatici infirmum, qui manè ut sanus communicavit ex devotione, affirmant Casparus, Hurtadus, de

Mendoza, Ludovicus à S. Joanne, & alii citati à Leandro à Sacramento part. 2. tract. 7. disp. 2. quæst. 6. Turrianus, & ipsemet Ochagavia, quos citat, & sequitur Diana part. 5. tract. 3. resol. 33. & part. 8. tract. 1. resol. 87. §. sed affirmativum, citatis Hurtado, Zambelo, & Escobar addit cum Christophoro de Garzia hanc opinionem aliquoties practicantem fuisse à PP. Societatis Jesu.

81. Quamvis utraque opinio sit probabilis, ego censeo in hoc casu, non dari obligationem communicandi secunda vice per modum Viatici, quamquam posse licite fieri non inficiet. Probatur prima pars, quia ille, qui ex devotione audit Missam cum ignorantia diei festi, hac ablata non tenetur aliam audire, sed per auditam se satisfecisse securè credere: ut docui in confer. tract. 3. confer. 3. §. 2. num. 19. ergo qui ex devotione communicavit inscius periculi mortis sibi obventuri, non obligabitur communicare secunda vice superveniente eodem periculo mortis. Probatur secunda pars, quia si aliquid obstat, esset interdictum Ecclesiæ communicandi bis in die: cap. consuluitis de celebr. Miss. Sed de pietate Ecclesiæ non est credendum, quòd cum tanto rigore velit id vetare, ac filios suos privare consolatione sumendi SS. Sacramentum per modum Viatici in simili occasione, cum innotescat, quemvis Christianum in necessitatibus adeò urgentibus cum ma-

jori fervore, & diligentia se præparare, & disponere ad novum augmentum gratiæ: ergo dicendum erit, posse in hoc casu sumi Eucharistiam secunda vice per modum Viatici.

82. P. P. R. me accuso pariter bis, vel ter administrasse Eucharistiam aliquibus infirmis non jejunis.

C. Detulitne V. D. SS. Sacramentum occultè, vel cum solemnitate ordinaria? quia primum est prohibitum per Decretum D. N. P. Innocentii XI. emanatum 12. Februarii anni 1679. & publicatum Madriti 1. Septembris ejusdem anni, ut testatur N. P. Torrecilla in suis consult. tract. 3. consult. 13. num. 37. quod Decretum refert R. P. M. Lumbier in fine tom. 2. sum. Aran.

P. P. R. Nunquam portavi occultè Viaticum, sed semper cum debita decencia.

C. perseveravitne infirmus in eodem periculo mortis? nam, si convaleuit & postmodum recidit in idem periculum, clarum est, debuisse ipsi dari Viaticum.

P. P. R. non cessavit periculum mortis.

C. Fortassis infirmus post primam sumptionem Viatici lapsus est in aliquod grave peccatum? quia hoc posito, tenebatur infirmus iterum illud sumere in opinione Soti, Tabienæ, & Armillæ apud Dianam part. 5. tract. 3. resol. 43. Quamvis ego sentiam in hoc casu obligari ad iterandam Con-

fessionem, cum Sacramentum poenitentia sit necessarium ad aeternam salutem pro omni tempore, quo quis lapsus sit in peccatum mortale, non teneretur tamen iterum Eucharistiam in eodem articulo recipere, quia hæc non est necessaria necessitate mediæ ad salutem, sed solum necessitate præcepti, quod, cum jam semel præstitum sit, jam deinceps non obligat pro illo articulo, sed pro alio. Ita cum Lugo, Hurtado, & Ochagavia Diana ibid.

P. P. R. Hoc factum est non ex eo, quod infirmus sumpto Viatico novit se graviter deliquisse, sed quia habuit devotionem sæpè comunicandi.

C. Administravitne V. D. Eucharistiam ipsi ut jejuno? quia in tali casu certum est, sæpè posse ipsi administrari.

P. P. R. non jejuno eam ipsi administravi.

83. C. Non dubito, quin possit dari multoties Communio infirmo, etiam per modum Viatici perseverante eodem periculo mortis: Ita docet cum Suarez, Henriquez, & aliis Fagundez in 3. præcept. Ecclesiast. lib. 3. cap. 5. num. 20. & cum Lugo, Marchantio, & aliis Diana supr. resol. 37. & cum Coninch, Layman, Palao, Bonacina, & aliis, P. Torrecilla in suis Consult. tract. 3. consult. 12. num. 13. Difficultas in hoc non est sita, sed quot dies debeant elabi ab una Com-

in unione ad alteram. Suarez, Reginaldus, Filiucius, & Bassæus eos citans verb. Communio num. 45. existimant, quod elapsis decem, octo, aut sex diebus possit secunda vice communicari infirmus. Layman sentit, si quis assuetus frequenter communicare, aut sacrificare propter devotionem, ac desiderium difficile abstineat, permitti ipsi posse, ut altero statim die iterum Sacramentum Euchari-
stiam à manu Sacerdotis accipiat non jejunos: dummodo mortis periculum instare videatur: ita tradit tom. 2. lib. 5. tract. 4. de Euchar. cap. 6. sub num. 20. quinimò P. Torrecilla ibi num. 14. cum Palao, Sà, & aliis, asserit probabilissimum esse, quod possit dari quotidie, si infirmus pro sua consolatione, & spiritali subsidio illud petat; verum hoc universaliter loquendo, est contra consuetudinem receptam, posset tamen admitti, quando infirmaria esset propinqua alicui Oratorio, unde posset Sacerdos decenter dare Communionem, ut contingit in nostris infirmariis.

P A R S III.

De modo, quo Extrema Unctio est administranda.

84. **P.** P. R. dico meam culpam, quod angar dubio circa tempus, & punctum administrandi infirmis Extremam Unctionem.

C. Non administrat eam V. D. in articulo mortis?

P. Ita P. R. sed mens scrupulus est, an eam administrem, antequam per hoc periculum constituatur in extremis infirmus.

C. Ex. D. Jacobi Apostoli Epistol. cap. 5. constat hoc Sacramentum administrandum esse infirmis; non verò iis, qui moriuntur per sententiam Judicis, aut alia morte, quam non præcedat infirmitas; neque infirmis, quomodocunque, sed vita periclitantibus, ita sancit Concilium Florentinum his verbis: *Hoc Sacramentum dari non debet, nisi infirmo, de cujus morte timetur*, & constat pariter ex Tridentino sess. 14. cap. 3. *“Declaratur etiam, esse hanc unctionem infirmis adhibendam, illis verò præsertim, qui tam periculosè decumbunt, ut in exitu vitæ constituti videantur:”* Non est tamen expectandum extremum, aut omninò certum periculum vitæ, aut tempus quo infirmus prorsus sensu careat, ut omninò ejus sit desperata salus, sed administrandum est hoc Sacramentum, si fieri potest, quando infirmus adhuc usu rationis gaudet, ut se magis ad fructum Sacramenti percipiendum disponat; ita cum Henriquez, Coninch, Possevinò, & aliis Bonacina tom. 1. disp. 7. de Sacram. lq. 1. punct. 5. n. 7. Et Castropalaus part. 4. tract. 26. disp. unic. punct. 6. num. 12. in fine, putat collato Viatico immediatè posse conferri Extremam Unctionem: etenim si Viaticum administratur in periculo

riculo mortis, etiam Extrema Unctio poterit postmodum dari, & satius est, quia cum in tali statu infirmus sit compos sui, potest ubi erio rem percipere fructum Sacramenti, & ne si diutius differatur, mors, vel saltem sensuum defectio superveniat, sicque agrotus absque Unctionis Sacramento decedat.

85. P. P. R. dico pariter meam culpam, quod subinde omiserim, Psalmos poenitentiales, & Litanias dici solitas in administratione huius Sacramenti.

C. contigitne hoc, quia periculum videbatur esse in mora, vel infirmus sollicitabat: in tali enim casu propter mortis accelerationem, statim incipiendum est ab unctionibus, nec precum solitarum omisio est peccatum, ut notat Henriquez lib. 3. cap. 2. num. 5.

P. P. R. aliquando absque hac necessitate eas intermisi.

C. V. D. malè operatur eas omit- tendo, quamvis probabile sit earum omissionem absque causa, dummodo non sit ex contemptu, non esse mortale, ita Castropalaus supr. punct. 8. num. 14. quia Rituale eas præci- piens, non utitur verbis imperativis.

86. P. P. R. dico meam culpam, quod in quadam occasione adeò festinanter fuerim vocatus ad Sanctam Unctionem administrandam, ut absque candelis, stola, & superpelliceo eam administraverim, quia clavim

Sacristiæ invenire non potui; & nisi festinanter illuc profectus fuisset, infirmus absque hoc Sacramento decessisset.

C. Hoc Sacramentum absque stola, & superpelliceo administrari nequit, quin lethalis culpa incurratur, quantumvis infirmus absque eo mori deberet, ita Castropalaus citatis Suarez Naldo, & Bonacina ubi supr. punct. 8. num. 11. contrarium probabile censet cum Possevino, Leander à Sacramento part. 1. tract. 4. disp. 4. q. 25. qui pro sua opinione allegat Palaum, sed malè, siquidem hic Autho- r oppositum expressè asserit loco ab eodem Leandro, & à me citato; ubi Palaus sic dicit: ut Sacerdos ministraturus hoc Sacramentum accedat superpelliceo, & stolâ indutus: & absque his vestibus sacris peccatum esset mortale, si Sacramentum ministraret; etiamsi infirmus absque unctione decederet: quia reverentia Sacramenti cuilibet privatae utilitati præferenda est. Nec mirandum de isto Leandri lapsu calami. Quia aliquando bonus dormitat Homerus. Addit Leander ibi administrationem huius Sacramenti absque ulla causa, & sine luminis delatione, veniale peccatum non excedere.

Ego arbitror cum Amico in cursu Theolog. tom. 8. disp. 19. sect. 8. num. 217. posse ministrari hoc Sacramentum absque stola, & superpelliceo: quando infirmus aliud Sacramentum suscipere non potuit, & si

ex mora, quæ fit in accipiendis his ornamentis, infirmus absque Sancta Unctione decedere deberet, quia cum hoc Sacramentum possit per accidens causare primam gratiam, suæ decenti administrationi cederet, ob ingens beneficium, quod patiens ex eo percipere posset: attamen si infirmus confessus fuisset, aut communicasset, putarem absque stola, & superpelliceo non esse ipsi ministrandum hoc Sacramentum, quamvis absque eo decederet, quia in hoc casu non esset tanta necessitas.

87. P. P. R. dico meam culpam, quod ministraverim uni infirmo Sacramentum Extremæ Unctionis cum oleo benedicto anni præcedentis, quia novum non habui.

C. Fuitne ex mera necessitate?

P. Tanta fuit necessitas, ut si cum veteri non ministrassem, infirmus absque hoc Sacramento mortuus fuisset.

C. Est opinio communis DD. validè ministrari Sacramentum Extremæ Unctionis cum Oleo benedicto anni præcedentis, & si hoc fiat cum necessitate, non solum validè, sed etiam licitè hoc fieri, ita Castropalaus tom. 4. tract. 26. disp. unic. punct. 2. num. 12. & licet V. D. illud ministraverit cum oleo veteri in casu necessitatis, potuit tamen peccasse propter mox dicenda. Dicat mihi, fuitne V. D. culpabiliter negligens in procurando oleo noviter benedicto?

P. Ita P. R. negligens fui.

C. Et non cogitavit, quòd tempore hujus omissionis potuerit occurrere aliqua urgens infirmitas, ob quam obligaretur ministrare Extremam Unctionem cum oleo veteri?

P. Certum est P. R. me habuisse aliquem remorsum super hunc casum.

C. Est doctrina Possevini, Zambрани, Trullenchi, & aliorum apud Leandrum à Sacramento tom. 1. tract. 4. disp. 2. quæst. 11. graviter peccare Parochum ministrantem Extremam Unctionem cum oleo veteri extra casum necessitatis, & Leander ibi pro hac opinione citat pariter Dianam part. 3. tract. 4. resol. 176. & part. 9. tract. 6. resol. 46. citatio part. 3. est fidelis, & vera, sed non part. 9. cum in ea Diana non asserat doctrinam, pro qua eum Leander allegat, sed contrariam, dicit enim ibi Diana: Item poterit Sacerdos in defectu olei ejusdem anni uti oleo veteri alterius anni: sed quidquid sit de hoc, affirmat Leander ibi cum Henriquez, Sà, Ledesma, & aliis non peccari graviter ministrando Extremam Unctionem cum oleo veteri etiam absque necessitate, & rectè adducit pro hac sententia Dianam, qui cum eodem Leandro, & Martino à S. Joseph idem ut probabile putat, part. 10. tract. 16. resol. 81.

88. Ex hinc infert V. D. in prima opinione graviter peccasse, non ex eo, quòd infirmum in casu necessitatis cum oleo veteri unxerit, sed ex culpa

culpabili negligentia in providendo sibi tempestivè de novo cum notitia periculi facilè obventuri, de unctione faciendâ cum veteri superveniente infirmitate, sicut de facto supervenit. Ratio hujus est, quia exponere se periculo gravem culpam committendi, grave peccatum est, sed sic est, quòd culpa sit gravis in prima opinione, ungere infirmum cum oleo veteri, ergo culpa gravis erit hujus se periculo exponere: in altera autem adducta opinione videtur V. D. non peccasse graviter ob negligentiam providendi sibi de novo oleo; quia secundum hanc opinionem non est mortale ungere cum oleo veteri: ergo neque erit exponere se periculo cum eodem ungendi.

89. P. P. R. Dico meam culpam, quòd ex inadvertentia in ministrando Extremam Unctionem, unxerim infirmum cum Chrismate Confirmationis.

C. Administravitne secunda vice hoc Sacramentum cum oleo proprio?

P. Non P. R.

C. Layman tom. 2. lib. 5. tract. 8. cap. 2. sub n. 3. probabile putat, si Sacerdos per errorem unxit sacro Chrismate infirmum nihil esse repetendum, sed rem Domino commendandam, quia valdè probabile est Sacramentum Extremæ Unctionis validè conferri in materia Sacri Chriftmatis, sed hæc ratio non probat; quia, licet aliàs esset speculativè pro-

babile, quòd S. Chrisma sit materia valida Extremæ Unctionis, modò in praxi non est sequendum ex Decreto Papæ Innocentii XI. damnantis in prima propositione, ut improbableè practicè sequi probabile, relicto tutiori in materia, & forma Sacramentorum, sed sic est, quòd asserere Chrisma esse materiam Extremæ Unctionis sit solum probabile, & tutius sit contrarium: ergo in praxi minimè est sequenda opinio, asseruens S. Chrisma esse materiam Sacramenti Extremæ Unctionis, & cum eo posse conferri.

90. Melior est altera ratio, per quam suam sententiam probat Layman; quia inquit, plerumque non posset fieri iterata Unctio ad emendandum primum errorem sine scandalo, quo supposito valdè probabile censeo, non esse necessariò reiterandam Extremam Unctionem cum oleo, in supplementum defectus commissi; & ratio est: quia hoc Sacramentum non est de necessitate præcepti, nec peccatum mortale esset ejus omissio præciso contemptu, aut scandalo, ut cum Doctore Angelico, Soto, Navarro, & communi affirmat Villalobos part. 1. tract. 1. diff. 5. num. 1. & P. Caspensis tom. 2. tract. 27. disp. 4. sect. 2. num. 13. ex quo sic arguo, interveniente scandalo, aut prudenti ejus formidine, potest interdum omitti id, quod de lege Divina, aut humana obligat; cum lex naturalis evitandi scandalum præferenda

renda sit legi Divinæ, aut Humanæ : Ergo à fortiori poterit omitti supplementum defectus commissi in nostro casu posita prudenti formidine de scandalo ; cum nullum exstet præceptum Divinum, aut humanum obligans saltem graviter ad suscipiendum Sacramentum Extremæ Unctionis juxta opinionem relata.

91. P. P. R. dico pariter meam culpam, quod in actu ministrandi Extremam Unctionem uni cæco, hujus etiam oculos unxerim.

C. Eratne à nativitate cæcus?

P. Ita P. R.

C. protulitne V. D. formam supra hunc sensum absolute, vel conditionate ?

P. Absolute eam protuli.

C. Quando ægrotus caret manibus, ait Layman supr. num. 6. citans S. Thomam, S. Bonaventuram, Riccardum, Sotum, & alios, ungendam esse propinquam partem : & carenti oculis ungendum esse eorundem oculorum locum, & situm ; quia licet cæcus à nativitate per visum non peccaverit, nec surdus per auditum, nec mancus per tactum, potuit tamen peccare per concupiscentiam videndi, audiendi, tangendi : ergo propter hanc rationem Unctio in iis partibus erit facienda : fateor hanc rationem magnam mihi difficultatem causare ; quandoquidem si surdus peccavit per concupiscentiam audiendi, cæcus per concupiscentiam videndi,

& mancus per eam tangendi ; hoc nec fuit peccatum auditus, nec oculorum, nec manuum : ergo videtur non posse dici *quidquid per auditum, per visum, per tactum deliquisti*, sed dicendum erit (supposita hac ratione Layman) *Quidquid per concupiscentiam videndi, audiendi, tangendi deliquisti*, quod nequit concedi : Nihilominus cum Doctores adeò graves hanc doctrinam asserant, eam sequor ; quia, quemadmodum in eo, qui accedit contritus ad confessionem, vel cum solis peccatis vitæ præteritæ, salvatur veritas formæ Ego te absolvo, licet illa absolutio actualiter nullam culpam deleat ; cum ejus sensus sit : Sacramentum absolutionis tibi impendo, ut inquit Angelicus calamus D. Thomæ part. 2. quæst. 24. art. 3. ad 5. in fine, ita pariter salvabitur sensus formæ Extremæ Unctionis, quamvis persona per sensum non peccaverit.

92. Ex qua ratione infero posse dici formam Extremæ Unctionis absolute, & non conditionate, ut inquit Valentia apud Dianam part. 10. tract. 16. Miscel. 6. resol. 81. §. sed hic : quia ipsamet forma efficit sensum conditionalem : *Quidquid peccasti*, id est, si fortè peccasti ; & quia ejus sensus est sicut ille absolutionis data proportionem : Sacramentum remissivum reliquiarum peccatorum tibi impendo.

93. P. P. R. dico meam culpam, quod

quòd uni agroto bis Sacramentum extremæ unctionis ministraverim.

C. Factum fuitne hoc perseverante eodem periculo, aut articulo mortis?

P. Ita P. R.

C. perseveravitne diu infirmus in hoc periculo mortis?

P. P. R. ultra quatuor menses in eo perseveravit.

C. Quando agrotus post susceptā Extremam Unctionem convalescit, si postmodum recidat in periculum mortis, potest denuò ipsi conferri hoc Sacramentum ita Concilium Tridentinum sess. 14. cap. 3. his verbis: *Quòd si infirmi post susceptam hanc unctionem convalescerint, iterum huius Sacramenti subsidio juriari poterunt, cum in aliud simile vitæ discrimen inciderint*, quia cum hoc Sacramentum non imprimat characterem, non est ratio, cur impediat reiterationem, postquam cessavit primum periculum mortis, & secundum advenerit: & notat Bassæus subtiliter, & egregie Verb. *Extrema Unctio* 3. num. 3. non esse necessarium, ut infirmus convalescat, sed sufficere, ut melius habere cæperit, & medicorum judicio extra probabile, seu propinquum mortis periculum constitutus fuerit ad hoc, ut post aliquod tempus iterum inungi possit: & addit Leander de Sacramento part. 1. tract. 4. disp. 4. qu. 16. tempus sufficiens transeundum ab uno periculo ad alterum, ab una un-

Pars II.

ctione ad alteram esse quindecim, aut viginti dierum, vel ad summum unius mensis intervallum.

94. Si eadem infirmitas gravis diu perseveret (v. g. Hydropilis) si agrotus ab initio morbi suscepit extremam Unctionem, Sà, Possévinus, & alii relati à Leandro ibid. quaest. 19. dicunt posse in fine vitæ iterum hoc Sacramento muniri, quod videtur censere probabile Leander, cum dicat oppositum, quod ipse sequitur, esse probabilius, & benè dicit; siquidem valde conformiter menti Concilii loquitur, quod expressè concedit reiterationem esse Extremam Unctionem, duntaxat, quando infirmus è periculo evasit: ergò durante eodem periculo morbi, probabilius est, non posse iterum conferri.

95. P. P. R. dico meam culpam, quòd dum pergerem pro ministranda uni infirmo extrema unctione, repentinus casus eum sensim ad mortem reducens supervenerit, & ne absque Sacramento decederet, quinque ejus sensus sub una eademque forma unxerim, dicendo: *Per istas Sanctas unctiones &c.*

C. Hoc docuere aliqui Doctores in simili casu: alii dixere unicum tantum sensum posse ungi, & dici: *per istam Sanctam Unctionem &c. indulgeat tibi Dominus quidquid deliquisti per visum, auditum, odoratum, gustum, tactum, & gressum*: ego verò puto, hoc aliquantulum contravenire damnationi

S

In-

Innocentii XI. in propositione prima, secundum quam tenemur sequi certum in rebus, à quibus ex institutione Christi Domini nostri pedet valor Sacramentorum, ut sunt materia, forma, & intentio Ministri: sed sic est, quod hæ doctrinæ versantur circa substantiam Sacramenti extremae Unctionis, & licet sint speculative probabiles, tutius est contrarium, ut videri potest in Bassæo verb. extrema Unctio 1. num. 9. §. Quamvis, & §. verum, ergo hæ doctrinæ aliquantum opponuntur dicto Decreto.

96. Idem arbitror de eo, quod citando Suárez, Barbosa, & alios affirmat Diana part. 5. tract. 3. resol. 88. videlicet, quod in casu necessitatis plures Ministri uno, eodemque tempore esse possint in Sacramento extremae unctionis, ita ut unus unum sensum ungat partiali forma prolata, & alter alterum sensum ungat eidem prolata forma partiali: quia, cum hæc doctrina sit solum probabilis, contraria autem tutior, & à Ministro pendeat valor Sacramenti, non est sequendum probabile relicto tutiori: adeoque securius, & satius esse teneo, infirmum absque Extrema Unctione decedere, quam Sacramentum irreverentia: periculo exponere; cum hoc Sacramentum non sit de necessitate præcepti, bene verò reverentia Sacramento debita.

97. P. P. R. dico meam culpam me Extremam Unctionem ministrasse

puero, qui nondum ad Sacram Communionem admissus fuerat.

C. Perveneratne ad septennium?

P. Ita P. R.

C. Fuitne adhuc usu rationis præditus?

P. Ita P. R. In mea opinione.

C. Cur ergo dubitabat de licita in hoc casu Sacramenti administratione?

P. P. R. Quia postquam exaudivi ejus confessionem, nunquam peccatum actuale sibi notum commisisse apprehendi.

C. pueris usu rationis præditis, quod ordinariè circa septennium contingit, danda est Extrema Unctio, tamen si Sacram Eucharistiam nondum receperint, ita Layman tom. 2. lib. 5. tract. 8. cap. 6. num. 2. & licet constaret nullam eos commisisse culpam actualem, posset ipsis administrari, ita cum S. Bonaventura, Suarez, & aliis, docet Villalobos in sum. part. 1. tract. 10. diffic. 4. num. 7. qui asserit non requiri peccatum actuale, ut hoc Sacramentum suscipi possit: Albertus Magnus quoque ait in Mariali cap. 72. & 74. Mariam Sanctissimam Dominam nostram suscepisse Extremam Unctionem, prout refert. S. Antoninus part. 3. tit. 14. cap. 8. §. 3. ponit Albertus, quod Beata Maria in morte se fecerit inungi, sicut enim communicavit; & hoc non quia indigeret, cum nullum peccatum, etiam veniale, nec reliqua peccata essent in ea, sed, ut præberet fide-

fidelibus in omnibus exemplum humilitatis, & vitæ Christianæ: Idem sentiunt Sylvester in Rosa Aurea, Bernardinus de Busto, & Canisius, teste Suarez tom. 2. in 3. part. quæst. 87. art. 4. disp. 18. sect. 3. §. solum igitur.

98. Hoc Sacramentum potest pariter ministrari fatuis, seu illis, qui usum rationis amiserunt, licet tanquam rationis expertes illud non petierint, si ante lapsum in amentiam id interpretativè petierint, Christianè vivendo, & æternæ salutis memores fuerint, quod præsumendum est, dummodò nihil in contrarium constet; Ita Barbosa de potest. Paroch. part. 2. cap. 22. num. 14. (non num. 31. ut ex Correctori serore refert Diana part. 5. tract. 3. resol. 84. in fine) ubi etiam sequitur aliis citatis hanc doctrinam.

P A R S IV.

De modo observando à Parocho intestamenti infirmorum.

Non est meum hic agere de solemnitate civili, quæ ad testamentum rectè condenda requiritur, quia in hoc sunt satis periti Notarii, neque de subtilitatibus, cautionibus, aut cautelis, quas leges decernunt in hac materia; hoc enim fusiores, & copiosiores tractatum postulare. Solum ergò hic agam de aliquibus rebus à Parocho, aut Confessario sciendis tempore, quo infirmus eum consulit in ordine ad dispositionem

suæ ultimæ voluntatis, aut quando contra conscientiam eum testari animadvertet, ad hoc, ut de ritè faciendis eundem admonere possit.

99. P. P. R. Confiteor, quòd uni infirmo, multum, & ultra suam substantiam debitori consuluerim, quòd absque scrupulo posset disponere de suis facultatibus necessaria pro funeralibus; & quòd residuum daretur creditoribus.

C. V. D. admonuitne ipsum, ne in exequiis magni sumptus fierent, erigendo Castrum doloris cum apparatus pretiosis, & nimia pompa; sed moderatè fierent expensæ?

P. P. R. primum quod dixi, fuit hoc, ut fierent cum moderatione suæ paupertati correspondente, & proportionata.

C. Bona, quæ habuit hæc persona, fueruntne aliena, aut propria, quæ ære alieno essent gravata?

P. P. R. Bona, quæ habuit, fuerunt propria, licet tantundem, & ultra aliis deberet.

C. Si omnia bona illius infirmi fuerunt aliena: v. g. si habuit mobilia, aut immobilia, quorum proprietates ad aliam personam spectaret, tunc suo Domino restituenda erant: nec poterant fieri funeralia cum horum bonorum expensis, præterquam, si hoc esset ita necessarium pro exequiis, ut alio modo fieri non posset; in hoc enim casu, de illis bonis posset accipi, quod pro funere moderato opus

esset. Si bona illius infirmi fuerunt propria, quamvis debitis, & hypotheca gravata essent, poterat accipi necessarium pro decenti Funere absque pompa, & apparatu, aut multis expensis, cum sumptus, qui fiunt pro funeralibus sint privilegiati. Est doctrina Petri de Navarra tom. 2. lib. 4. de rest. cap. finale, dub. 2. num. 23. & 24. & pro sua opinione citat Sylvestrum, Paludanum, & alios.

100. P. P. R. confiteor, quod infirmus petierit à me consilium, utrum posset mutare testamentum conditum inter vivos, ad quod respondi affirmativè.

C. primum testamentum fueratne conditum cum juramento illud nunquam revocandi? secluso enim hoc juramento, cum testamentum sit ex natura sua revocabile, poterat ex iusta causa mutari.

P. P. R. cum juramento primum testamentum firmaverat.

C. Habuitne iustam causam revocandi primum testamentum?

P. Mihi videtur eam habuisse.

C. Qualem causam habuit?

P. In primo Testamento unicam Filiam hæreditate privavit, nihil prorsus ei relinquendo, ex eo, quod contra suam voluntatem matrimonium inierit.

C. Contraxitne Matrimonium Filia cum persona conditionis notabiliter inferioris?

P. P. R. persona, cum qua contra-

xit Matrimonium, non fuit æqualis conditionis; fuit tamen honestis parentibus nata.

C. Fuitne viginti quinque annorum Filia, quando duxit maritum?

P. Adhuc ultrà.

C. Suppono primò pro solutione hujus casus, quod filia contra voluntatem sui parentis contrahens Matrimonium cum persona inferioris conditionis, non propterea exheredari possit, quamvis alii affirmativam teneant juxta relata part. 1. Prax. tract. 4. cap. 2. num. 19. pag. 81. sed si filia habet viginti quinque annos, nec operà parentis duxit antecederet maritum, non imputatur filia secundum leges, si contrahat Matrimonium cum persona inferioris conditionis; nec parens hac de causa potest eam hæreditate privare, ita Villalobos tom. 2. tract. 30. diff. 18. num. 2.

Suppono secundò, Testamentum juramento firmatum, communiter non posse licite, & absque gravi peccato revocari ita cum Julio Claro, & communi Villalobos ibid. diff. 22. num. 7. quamvis valida erit revocatio, si in ea expressa fiat mentio juramenti emissi in primo testamento. Villalobos ibid. num. 6. Sanchez in Consil. tom. 2. lib. 4. cap. 1. dub. 17. num. 3.

101. His suppositis dicat mihi V. D. nunquid absque ullo dubio credidit, infirmum condidisse testamentum juratum ex odio concepto ad-

ver-

versus Filiam, propter matrimonium ipso reluctante contractum?

P. Ita P. R.

C. Ergo iuramentum emissum cum hoc motivo eum non obligabat, ut dixi part. 1. Prax. tract. 2. cap. 1. num. 12. pag. 37. & licet non fuisset testamentum juratum propter hoc motivum, poterat tamen illud mutare, ut infero ex doctrina Dianæ part. 5. tract. 3. resol. 22. ubi ait testamentum contra justas leges conditum, licet sit juratum, posse licite revocari: sed sic est, quod hoc testamentum fuerit contra justas leges conditum, siquidem non poterat ob hanc causam filiam exhæredare: ergo hoc testamentum, quamvis iuramento firmatum potuit licite revocari: ex quo evidenter patet, V. D. potuisse licite, & debuisse huic infirmo suadere, ut primum testamentum revocaret, suamque filiam hæredem institueret.

P. 102. Alius infirmus habuit filium spurium, cui aliquam substantiam relinquere intendebat, ego autem hoc nefas esse dixi.

C. Filii spurii non possunt succedere eorum Parentibus, nec per testamentum, nec ab intestato, nec per contractum inter vivos, secundum Textum Civilem: Qui ex damnato sunt coitu, omni prorsus beneficio excludantur, L. licet, C. de nat. liberis, in fine: Quamvis filii naturales possint institui universales hæredes, si

Parentes non habeant legitimum: C. de filiis natural. ead. L. & hoc tenet Lessius L. 2. de iustit. cap. 29. dub. 6. num. 71. Filius naturalis dicitur ille, qui nascitur ex Genitoribus, inter quos tempore conceptionis, & nativitatis non fuit impedimentum dirimens matrimonium; spurius est ille, qui nascitur ex parentibus, inter quos tempore conceptionis, & nativitatis fuit impedimentum dirimens; v. g. ille, qui nascitur à parentibus consanguineis inter quartum gradum, vel cujus Pater est uxoratus, aut Sacris initiatus &c.

Modus licitus, quo hic infirmus poterat aliquid relinquere filio spurio, erat, instituendo hæredem amicum, eundem rogando, ut filio talem partem signanter dare placeret, quam postmodum Amicus posset licite tradere, & filius spurius accipere; absque tamen obligatione, aut promissione amici exequendi petitionem infirmi; quia hæc promissio esset graviter peccaminosa, eamque adimplere non teneretur: ita Lessius ibid. num. 60. & 62. In hoc casu non comprehenduntur alimenta, quæ certum est Genitorem posse relinquere filio spurio, cum hæc jure naturæ ipsi debeantur, nec tantum potest relinquere alimenta ad vitam necessaria, verum etiam pro decentia sui status & personarum, quas filius spurius alere tenetur, v. g. si habeat uxorem, aut filios: Sanchez in Opusc. lib. 4. cap. 3. dub.

dub. 34. num. 3. & seq. & etiam titulo remunerationis meritorum potest Pater relinquere aliquid filio spurio ; Modus hoc faciendi videri potest in Sanchez ibid. dub. 38. num. 1. & 2. & in eodem de Matrim. lib. 6. dis. 6. & in Diana part. 5. tract. 3. resol. 131.

103. P. P. R. confiteor, quod alteri infirmo prono ad relinquendum præter legitimam aliam portionem uni filio suaferim, ut æqualiter omnes hæredes institueret.

C. Et quodnam motivum habuit Pater relinquendi illi filio portionem præter legitimam ?

P. Quia hunc præ cæteris diligebat.

C. Suppono licitum esse relinquere aliquid plus uni, quàm alteri filio, v. g. tertiam, aut quintam partem, plus, vel minus juxta dispositiones legum municipalium ; verumtamen si justa causa non suppetat, & ex inordinato affectu inter liberos (quorum natura communis est) successione inæqualitatem constituere plerumque peccatum est, ita Layman tom. 1. lib. 3. sect. 5. cap. 5. num. 13. Licebit tamen ex causa justa aliquam inæqualitatem inter liberos constituere : justæ autem causæ inæqualitatis inter liberos constituendæ sunt, si inter eos aliqui de Testatore domesticis obsequiis, aliisque officiis magis meriti fuerint, si qui plus indigere videantur, quia bonis adventitiis carent, si adhuc pusilli magno sumptu

in studiis educari debeant, denique si secundum gentis consuetudinem prius geniti aliis, aut masculi fœminis in successione præferantur &c.

104. P. Alium infirmum, qui præter pauperculum fratrem, alios non habuit consanguineos, nec eum hæredem instituere cogitabat ; sed alium extraneum. nolui absolvere, donec voluntatem mutaret.

C. Frater iste eratne in extrema vel gravi necessitate ?

P. P. R. Non fuit in tali necessitate constitutus, sed aliquo subsidio indiguit, ut decenter, & cum minori labore vivere posset.

C. Fuissetne motivum scandali, si hunc fratrem hæredem non instituisset ?

P. Frater plurimum conquerebatur, & alii pariter testatorem infirmum arguebant.

C. Si Frater esset in extrema, aut gravi necessitate constitutus, teneretur infirmus saltem necessaria ei relinquere, ut de eleemosyna agendo dixi, part. 1. Prax. tract. 10. n. 44. & seq. pag. 345. de quo fusiùs tractat P. Moya in select. tom. 1. tract. 6. disp. 6. q. 4. si verò in gravi, aut extrema necessitate non fuit constitutus, quamvis alicui miseriam esset subiectus, non tenebatur testator eum hæredem instituere, nisi fortè scandalum sequeretur : Est doctrina Bonacina, Sa, & aliorum apud Dianam part. 1. tract. 8. resol. 85. quia nulla lex

lex nec naturalis, nec Divina, nec humana obligat ad instituendos hæredes fratres in necessitate gravi, aut extrema non constitutos præciso scandalo. Per scandalum autem non intelliguntur lamentationes, murmurationes, querelæ fratrum, & amicorum, eo quòd hæredes instituti non fuerint. Ita Layman tom. 1. lib. 3. tract. 5. cap. 5. sub num. 17. §. Dico V. Interdum verò à testatore cavere consultius est, si ejusmodi personæ sanguine, amicitia, aut obsequiis conjunctæ legatis honorentur, hæreditate ipsa pauperibus aliisve causis piis relicta in animæ salutem, ut monet Layman ibid.

105. P. Habeo pariter scrupulum ex eo, quòd uni infirmo, pium opus fundare cogitanti, id dissuaserim.

C. Qualenam motivum habuit V. D.?

P. Videre, quòd plures haberet filios, & desiderium, ut eosdem divites relinqueret.

C. Fuitne Testator persona opibus affluens, ita ut relictis necessariis pro sustentatione filiorum decenti, posset opus pium pariter fundare?

P. Ita P. R. Capitale sufficiens remansisset.

C. Ergo V. D. non benè egit à pia hac intentione eum retrahendo; quandoquidem valde conveniens est, ut Testatores recordentur omnia bona à Deo accepta fuisse, & in signum gratitudinis aliquam suorum partem

bonorum eidem, & suæ Ecclesiæ offerant in animæ propriæ utilitatem, aut in pauperes erogent; quatenus Christo Domino in persona pauperum, tanquam cohærede cum suis filiis instituto, Divinam assistentiam adeò necessariam pro spiritualibus & temporalibus emolumentis consequantur.

Si Testator non haberet substantiam pro pio opere fundando, ac ejus bona liberis ad sustentationem honestam omninò necessaria videantur, ea legatis minuenda non esse, constat ex L. assert. Non debet tamen hæc liberorum necessitas testatori cordato major apparere, quàm re ipsa sit, quo minùs saltem aliquam partem secundum prudentis viri arbitrium pauperibus pro anima sua relinquat, nisi clarum sit filiis omnia necessaria fore: est doctrina Layman ubi supr. num. 17.

106. P. Remorsum aliquem pariter habeo in casu sequenti: Quidam infirmus mihi revelavit restitutionem aliquam ab ipso esse faciendam, & nulli alteri, quàm suo Confessario prudenter manifestandam; ego autem ignorans modum, & medium satisfaciendi cum requisita cautela, dixi ei, ut in suo testamento præciperet mihi consignandam quantitatem, quam revelavit esse restitutioni obnoxiam.

C. V. D. Non malè operata est, quamvis una defuerit circumstantia; nempe, ut infirmus schedulam propriam

priâ manu scriberet, si possibile erat, vel per manus V. D. in quâ ita exprimeret: *Mea voluntas est, ut meo Confessario tanta quantitas consignetur, & postea clausulam specialem testamento apponeret dicendo: Mea voluntas est, ut schedula, quæ reperietur in manibus Titii, propriâ, aut ejus manu scripta recognoscatur pro mea, ac eidem à meis hæredibus immediatè post meum obitum consignetur quantitas in dicta schedula contenta, & ne ratio ab ipso petatur (sicut peti nequit) de fine ad quem hæc pecunia est destinata.* Ita Marchadus in sum. tom. 2. lib. 7. part. 3. tract. ult. docum. 2. num. 2.

107. Similes casus regulariter possunt occurrere Parocho, aut Confessario ægroto interessenti in ordine ad ultimas voluntates. Ut autem Confessarius præsertim Religiosus majore spiritu, libertate, & fructu hominum animas juvare possit, consultum non est, ut confectioni testamentorum ipse intersit; siquidem difficulter evadet illæsus, & immunis à murmurationibus, ægrè ferentium dispositionem infirmi, licet revera hæc absque suo interventu acciderit: In causis pecuniariis (ait S. Ambrosius lib. 3. de Offic. cap. 9.) intervenire non est Sacerdotis, in quibus non potest fieri, quin frequenter lædatur alter, qui vincitur, quoniam intercessoris beneficio se victum arbitratur: Præterea Confessarius nullo modo testatori in particulari suadeat, quibus hæreditas,

vel legata relinqui debeant; præsertim sibi, vel propriæ Ecclesiæ, aut Conventui, quia hoc sapit avaritiam, à qua debet valdè cavere persona DEO addicta, juxta dictum Christi Domini Lucæ cap. 12. cavete ab omni avaritia. Sed expedit fermè in genere tantum pias dispensationes commendare, nisi testator consilium petens dirigendus sit ipsique explicandum, quidnam consideratis omnibus honestius, ad animæ salutem ejus utilius, Deoque gratius existimetur.

Debet pariter Confessarius suadere infirmo, ut tempestivè de suis rebus disponat, & ne in mortis agonem differat, sed id facere aggrediatur, antequam mortis periculum timeatur, dum sensus, & ratio vigent, ut quietius meliore consilio, & majore apud Deum merito perficiat, tempore, quo in gratia Dei præmissa etiam sacra Confessione, ac Communionem constitutum se esse existimat; insuper eundem admoneat, ut de prædictis clarè, & distinctè disponat, ne litibus detur occasio, quæ sunt origo, & fomentum odiorum, & dissensionum: Demùm ut in dispositione Misæ farum ita se gerat, ut quanto celerius celerius animæ suæ suffragio, ut vanitatem in apparatu sui funeris abhorreat; etenim valde dedecens est, quod cadaver vili terræ consignandum, per plumas vanitatis ad ventum elevari præsumat; & quod jacens

jacens in sepulchro omnium pedibus
subjectum, aliis supereminere ambiat.

P A R S V.

*De Obligatione Parochi adjuvandi suos
Parochianos ad bonam mortem.*

108. **P.** P. R. accuso me fuisse ne-
gligentem in assistendo infir-
mis, & moribundis.

C. Inter ceteras graves Parochi ob-
ligationes est assistentia, & visitatio
infirmorum cum charitate Christiana,
ut ponderat Cardinalis Toletus lib. 5.
cap. 5. sub num. 12. his verbis: *debet*
(Parochus) infirmos suae Parochiae vi-
sitare, & scire, an Sacramento indige-
ant, quia periculosus est morbus; & de-
bet ministrare, ipsosque ad suscipiendum
exhortari, & ad faciendum testamenta,
& alia Christiana opera, & in hoc non
exequi officium, est gravissimum pecca-
tum.

Et quamvis citando Possevinum di-
cat Marchadus tom. 2. lib. 4. part. 2.
tract. 3. docum. 23. num. 1. non pec-
care graviter Parochum deferentem
moribundum, quando jam Sanctissi-
mis Sacramentis est munitus, & bene
dispositus; vel etiam quando in phre-
nesim incidit, praterquam si esset im-
poenitens, confiteri ac occasionem à
se amovere renuens: hanc tamen do-
ctrinam Marchadi limitat R. P. Ma-
gister Lumbier in fragm. tom. 2.
fragm. 9. num. 685. nempe si alius
non intersit ad confortandum infir-

Pars II.

mum, & in bonis suis propositis pro
felici subeunda morte confirmandū,
teneatur Parochus sapè eum visitare
ad ejusdem statum dignoscendum,
& utrum majori assistentia indigeat.

109. hanc sententiam Lumbier tu-
tissimam, & certissimam censet; quia
in illo supremo vitæ discrimine pluri-
bus aggressionibus hostis communis
animæ castrum superare contendit,
ac suarum deceptionum vi impetuo-
sa id occupare conatur, quapropter si
Parochus huic fortalitio in obsidione
ita stricta constituto suppetiis non ve-
nit, summoperè periclitatur. Ten-
tationes in illo instanti sunt multæ,
vires infirmi exiguæ: angustia cor
opprimunt: dolores potentias suppri-
munt, & compescunt: angustia ob-
stringunt animam: accidentia per-
turbant sensus: afflictio est magna:
pavor tremendus: horror mortis for-
midabilis: dubium de salute, vel
damnatione, tormentum est intolera-
bile; spes confortat, timor terrefacit,
& inter spem, & timorem animæ na-
vicula fluctuans, in submersionis, ac
damnationis periculo invehitur.
Quomodo ergo non erit necessarium
ut Parochus, velut nauta dexter te-
neat puppim consilii, exhortationis,
admonitionum, ut animæ navigium
tot undis agitatum ad securum gloriæ
portum perducere valeat.

110. Varios solet attentare modos
dæmon ad animam in hoc exitu ra-
piendam, quos sapiens Parochus non

T

debet

debet ignorare, ut astuti, & versuti serpentis illusiones rejicere queat: aliquos contra fidem, alios contra spem, & alios contra charitatem tentat, adeoque operæ pretium est, ut Parochus frequenter ad actus Fidei, Spei, & Charitatis eliciendos infirmum hortetur. Proponat infirmo magnam Dei misericordiam, immensam ejus bonitatem, & amorem, vi cujus neminem perdere, sed omnes salvare peroptat: nec venisse in mundum ad justos, sed peccatores quærendos; pretiosum Christi Jesu Sanguinem ei repræsentet, in cujus rubicundis corallis redemptionis nostræ pretium asservatur, ac exiguis nostris meritis, non gloriam, sed delictis poenam æternam deberi: ac proinde Christum Dñm morte sua, & passione Coronam illam immortalem nobis promeruisse: potentissimā Reginæ Angelorum intercessione eum fulciat, quæ semper fuit, & est peccatorum protectrix, meticuloorum asyllum, formidolosorum animatrix, desolatorum refugium, afflictorum consolatrix, derelictorum Mater, pauperum Patrocinium, miserorum Spes, scopus splendens, ad cujus lucem cordis nostri supplicationes, & affectus directi, felix iter inter mortis turbines, & tempestates nobis promittit.

111. Si infirmus nimium de Divina pietate præsumat, inscrutabilia Dei judicia ei objiciat: latro enim è Cruce

à Christo ad Paradisum ducitur, & alterum è suis humeris in infernum emittit, & tamen primus in vita non fuit minùs iniquus quàm alter: Judam, postquam ad suam mensam, & societatem admissus est, perire sinxit; & super injurium, & blasphemum Longinum benedictionem suam effudit: Magos, Regionis adeò longinquæ incolæ suæ lucis radiis illuminat; Herodem in eodem districtu commorantem inter suorum eorum tenebras relinquit: Terribilis in consiliis Deus! Psalm. 65. His aliisque motivis justum, ac debitum Dei timorem infirmo incutiat, & suadeat.

112. Alios ex præteritarum culparum reminiscencia valde afflictos deprehendet, hos ad spem animet proposito infallibili Dei verbo, parcendi peccatori verè contrito, ac cælum, & terram potiùs transitura, quàm verbum Domini præteriturum. Alios in suis sceleribus deslendis tepidos, & desides comperiet, quibus Dei offensæ gravitas est proponenda, & quàm abominabilis sit injuria, summum Bonum pro dæmonis servitute deferere: & ut in Christi crucifixi libro culpæ gravitatem legant, siquidem quævis ejus poena est copiosus tractatus nostrarum culparum turpitudinem detegens.

113. Demùm in hoc articulo juxta necessitatem infirmi Parochus se gerat, agrè ferenti dolores, Christi Do-

mini

mini cruciatus, purgatorii & inferni poenas proponat; ob conjugis, Filiorum, Amicorum, & divitiarum amorem afflicto omnia caduca, & terrena esset spernenda suadeat, & quidquid in hoc mundo invenitur, esse lutum, cineres, terram, pulverem, nihil: Virtuti, Orationi, frequentiae Sacramentorum, ac Dei amoris deditos, per suavem actuum anagogicorum, ac orationum jaculatoriarum tramitem conducat, ac quemlibet juxta ejus necessitatem, genium, naturam, & tentationes, & indigentiam spiritali subsidio fulciat; Hic quidem libenter adjungerem breves aliquas exhortationes pro juvando infirmo ad bonam mortem, sed, ne à meo assumpto declinem, eas omitto.

114. Non obliviscatur Parochus munire infirmum indulgentiis, quas vi Bullæ, vel Rosarii, Crucis, aut Numismatis, cui sit annexa Indulgentia in articulo mortis, potest acquirere, & licet non requiratur, quod infirmus expressè sibi indulgentias applicari petat, sed sufficiat interpretativa, quæ includitur in accipiendo Bullam, aut deferendo Rosarium, Crucem, aut Numisma; nec quod infirmus sit perfectè compos sui, ut videri potest in Diana part. 5. tract. 3. resol. 133. nihilominus consultum est, eas ipsi applicare, ante quam sensibus destitutus sit, eundem ad actum contritionis, vel etiam si possibile est ad novam reconciliationem hortando,

ad hoc, ut per iterarum culparum dolorè facilius obtineatur remissio poenæ, quæ mediante Indulgentia conceditur: & sub futuræ mortis conditione Indulgentias pro ejus articulo concessas applicare satagat. Licet autem determinata verborum forma pro applicandis Indulgentiis non sit necessaria, poterit tamen fieri his, aut similibus: "Misereatur tui Omnipotens Deus &c. Indulgentiam, absolutionem, & remissionem &c. Auctoritate Domini nostri Jesu Christi, quæ fungor, concedo tibi omnes Indulgentias, quas concedere possum, & specialiter Indulgentiam peccatorum tuorum plenariam: quam Summus Pontifex tibi indulget in Bulla Sanctæ Cruciatæ, aut tali cruce, grano, sive Imagine concessit &c. Quod si fortè nunc ex hac vita non discesseris, reservo tibi hanc gratiam pro hora mortis tuæ. In nomine Patris, & Filii, & Spiritus Sancti Amen., Et potest, si placet addere: Passio Domini nostri Jesu Christi, & merita beatæ Mariæ Virginis, & omnium Sanctorum, & quidquid boni feceris, vel mali patienter sustinueris, sit tibi in remissionem peccatorum tuorum &c.

Hic se offert tractatus de Modo, quo Parochus debet assistere Matrimonio, sed quia is habetur in Rituali, superfluum est de eo hic agere; casus tamen ad hanc materiam pertinentes,

à Doctoribus discussos, ad tertiam partem conferentiarum remitto.

CAPUT VI.

De Exhortatione facienda Parocho Confitenti.

115. Christiana invidia habenda est, cui Dominus animarum suarum curam demandavit, non tantum ob custodiæ thesauri adeò pretiosi honorem, verum etiam ex eo, quod in statu magnam coronam aquirendi positus fuerit. Summopere D. V. suum munus, & Officium æstimare debet, quo Creator animas suo sanguine redemptas, ac hortulos, in quibus ejus affectus deliciatur, ipsi consignavit. Adam, ait Sacra Historia, à Divino Artifice ad imaginem & similitudinem suam factus fuit *Gen. 1. Faciamus hominem ad imaginem, & similitudinem nostram*: & Theodoretus ibi quæst. 20. inquit, hanc imaginem sitam fuisse in Dominio Paradisi, quem Deus Adami custodiæ commendavit: ut operaretur, & custodiret illud. Omnes justiper participationem gratiæ Dei imagines sunt, sed singulariter hæc excellentia de Parocho prædicari potest, cum Dominus conservationem & custodiam Paradisi, ac deliciosum animarum suarum viridarium eidem consignaverit; post cujus sollicitiam culturam certum, & ingens consequetur præmium. Pastori illi Philadelphæ, quem nomine Angeli scriptura sacra honorat (quia in conspectu Dei similes personæ Angelis æ-

quiprantur) dixit supremus Judex: Ecce venio citò Apoc. 3. Hæc verba in rigore saltem, adventum Judicis indicare videntur: Ita est, non tamen Judicis justitiam vindicativam, sed remunerativam erga hujus Prælati vigilantiam, sollicitudinem, & Zelum exercentis. Tene quod habes, ut nemo accipiat coronam tuam. Si V. D. est Angelus nomine, sit operibus Angelus Custos, oviculas sibi commendatas à luporum dentibus defendens, & in hac vita magnam cælestis gloriæ coronam sibi lucrabitur.

116. Ast si Parochi suo munere fungentis fors est invidenda, in eodem negligentis infortunium est deplorandum: Si in propria Parochia residet, animæ suæ fructum, ac Parochianorum suorum utilitatem consequitur: Si verò ab eadem se absentat, summis miseriis animæ sunt obnoxia, & teste sapiente Prov. 27. v. 8. sunt veluti ova, & pulli, quando avis nidum deserit: *Sicut avis transmissa de nido suo, sic vir qui derelinquit locum suum*, addit Liranus, ibi: per hoc intelligitur malitia Prælati animarum curam negligentis: Avicula à nido absente, ova absque fomento remanent, & cum periculo, ne præ frigore corrumpantur, eorumque substantia evanescat; si à nido Mater abest, pulli de facili aut à volucris rapinâ, aut à serpentibus devorati pereunt; pariformiter si Parochus suos Parochianos derelinquit Draco infernalis eos persequitur, rapit, conculcat, ac bona de-

desideria, & proposita in iisdem tepescunt, & evanescent: Absentia septem dierum Prophetæ Samuelis: *expectavit septem diebus juxta placitum Samuelis, & non venit Samuel &c.* 1. Reg. cap. 13. v. 8. causa fuit, quod Saul peregrinaretur à Domino, quod populus Saul dereliqueret, & mille funestas tragædis experiretur. Dilapsusque est populus ab eo: ob absentiam trium dierum Davidis Siceleg succensa fuit, ac mulieres captivæ factæ sunt: *Amaleciti impetum fecerant ex parte australi in Siceleg, & percusserant Siceleg, & succenderant eam igni. Et captivas duxerunt mulieres ex ea, à minimo usque ad magnum.* 1. Reg. 30. v. 1. & 2. per quod datur nobis ad intelligendum, ait Nicolaus de Lira, quod si absens sit Parochus, cui animarum cura concredita est, vitiorum igne corda incenduntur. Dæmones incendunt populum suum igne concupiscentiæ carnalis, & cupiditatis, & ducunt eum captivum multiplicibus peccatis irretitum: Si quando sol radiorum suorum jacula emit, non datur medium interjectum umbram faciens viatori, labor hunc opprimit, & calor inflammat; si Parochis animas suæ præsentis umbraculis non tegit, ab igne Passionum suarum percussæ decident; flammæ vitiorum in humanis pectoribus ardent, necessarius est accursus Parochi pro tanto incendio cum salutiferis aquis extinguendo; fraudulentâ calliditate, & versutiâ, lupus absentiam

Pastoris, & somnum canum, gregem tuentium explorat, inquit S. Ambrosius lib. 7. in Luc. cap. 10. Lupi bestiarum sunt, quæ somnum canum, absentiam, ac desidiam Pastorum explorant, ut carnificinam super pauperculas oviculas defensione destitutas exerceant, & si Parochus eas deserit, summa sua amaritudine Prophetia illa Ezechielis verificabitur cap. 34. v. 5. Dispersæ sunt oves meæ, eò quod non esset Pastor: & factæ sunt in devorationem omnium bestiarum agri.

117. Nec suffragatur Parochis dicere, se idoneos Vicarios relinquere: reliquit Moyses pro suo Vicario Aaron, quando discessit à populo, ut montem ascenderet: & tamen absentia Moysis fuit ita noxia, ut populus ebrietati, ludis, sensualitatibus, ac demùm idololatriæ se turpiter traderet: sedit populus manducare, & surrexerunt ludere &c. Exodi 32. Nehemiæ perfectissimus Vicarius videbatur Sacerdos Eliásib, & hoc non obstante quando regressus est Nehemias, locum tenentem suum prævaricatorem, & cupiditati obnoxium adinvenit: Veni in Jerusalem, & intellexi malum, quod fecerat Eliásib Tobia, ut faceret ei Thesaurum in vestibulis domus Dei. 2. Esdræ 13. v. 8. quia Vicarii, aut substituti solum lucrum quærunt, ait Cardinalis Lugo in cap. 32. Exod. & nequaquam animarum salutem, Vicarius pecuniam extorquet à populo si

bi commissio, de salute animarum parum curat.

118. Pastores non lac ovium respicere debent, sed pascua salubria, de quibus providere iisdem tenentur promunere solliciti Pastoris: "sanè augentur oves," (scribit S. Athanasius Epist. 1. ad Episcop. Cretensem.) "& in tuto sunt, cum præsunt boni Pastores" non autem qui solum ebibant lac, "& lana tegantur: de similibus Pastoribus, proh, dolor! verificatur illa sententia D. Bernardi, serm. ad Cler. in Conc. Remensi: "Ecclesia Dei vobis commissæ est, & dicimini Pastores cum sitis raptores, & paucos habemus (heu!) Pastores, multos autem excommunicatores, & utinam vobis sufficeret lana, & lac, si citis enim sanguinem., V. D. non sit huiusmodi Pastor, à cupiditate distescendi, ac locupletandi cum redditibus Ecclesiasticis non sinat se trahi, sed à zelo suo subditos erudiendi, quod Deus indicavit, dum præcepit Aaroni ingredienti Sanctuarium, ut campanulas aliquas aureas ad fibriam pendentes portaret: "Sacerdos," (ait S. Greg. lib. 1. regist. Epist. 24.) "ingrediens, & egrediens moritur, si de eo sonitus non audiat, quia iram contra se occulti Judicis exigit, si sine sonitu prædicationis incedit: V. D. tenetur ex officio oves suas Verbi Dei prædicatione pascere; ne quæso sit negligens in tam Sancto, ac proficuo Ministerio:

sciat de peccatis à suis subditis defectu exhortationis, bonæ doctrinæ, patrandi rationem à Deo summo rigore esse exigendam, juxta vaticinium illud Ezechielis, cap. 3. v. 18. "Si dicente me ad impium: Morte morieris: non annuntiaveris ei, neque locutus fueris ut avertatur à via sua impia, & vivat: ipse impius in iniquitate sua morietur, sanguinem autem ejus de manu tua requiram., Judex Supremus cuicumque peccatori mortem æternam minitatus est, si V. D. per prædicationem suorum Parochianorum crimina impedire non nititur, ipsi peribunt, & V. D. strictissimam rationem reddet, ac declarabitur complex, inquit S. Gregorius in eum locum Ezech. in poena, sicut est complex per suam somnolentiam in culpa: Morti, cui non contradicis, adjungeris.

119. Excitet se pariter ad instruendas suas oviculas in doctrina Christiana, quia præceptum illud Divinum eam alloquitur: "Doceatisque filios" "Israël omnia legitima mea quæ locutus est Dñs ad eos per manū Moysi., Levitic. 10. v. 11. Viri, & mulieres, pusilli, & magni necessaria ad salutem scire tenentur, & V. D. operam dare debet, ut ea calleant: audiat dictum S. Joannis Chrysostomi Hom. 34. in cap. 13. Epist. ad Hebræos, "omnium quos regis mulierum, puerorum, atque virorum, tu rationem redditurus es; tanto igni tuum

tuum subicis caput., Per vitam suam V.D. sedulo suo ministerio incumbat, intentâ mente suam obligationem adimpleat, animarum suarum saluti invigilet, perpendat, & recogitet tantas esse Parochi obligationes: ut ausus fuerit dicere Chrysostomus ibid. Miror, si potest salvari aliquis Rectorum?

120. Bono exemplo pariter pro viribus suis subditis præesse studeat etenim doctrinæ fulgoribus modicum splendebit lampas, quæ ellychnium habet in tenebris: "Doctor (ait S. Gregorius in cap. 23. Hieremiæ) "prius "in se virtutum spiritualium radios bene vivendo foveat, quos providendis subditorum itineribus loquens "administret., Paucis verbis sententiosè multum dixit Plautus ut Gentilis: Monendus, ne moneas, Tu qui es corrigendus, quomodo alios corrigere audes? si emendatione indiges, quomodo alios emendare præsumis? Correctiones malè viventis sunt sicut sigillum sine figura, dixit Fabius: "Sigillum rasum, ac tersum, nullisque "notulis inscriptum:,, quia sicut sigillum planum, & absque figura nullam imprimit imaginem ceræ, aut massæ, sic verba Parochi malè viventis nullam formam Christianam in Parochianis eum audientibus imprimunt: inter Lacedæmones inquit S. Isidorus Pelusiota lib. 3. Epistol. 23. fas non erat scandalosam vitam ducenti perorare, quia agebant, Con-

cio est velut umbra; & sicut hæc conformatur figuræ corporis, à quo procedit; sic doctrina recipitur juxta vitam illius, qui eam docet: "Apud Lacedæmonios, qui sermones actionum umbras esse non immeritò definierunt, qui turpiter vixisset, ne "probam quidem sententiam pronuntiare licebat., sed omissis ritibus, sententiis, & observantiis Gentilium, sufficiat V.D. pro doctrina terribilis illa Dei comminatio, quæ utrum sit sibi approprianda, recogitet: "Pecatori autem dixit Deus: Quare tu "enarras justitias meas, & assumis testamentum meum per os tuum?,, Psal. 49. v. 16.

121. Postremò hortor V.D. ut in suarum permultarum obligationum speculo conscientiam suam examinet: Sciat strictissimam Deo rationem ab ipsa reddendam esse pro animabus suæ curæ commissis; Reflectat, quòd si negligenter se gesserit in suo Ministerio, suorum Parochianorum sanguis ad cælum clamabit, petendo vindictam contra V.D. Eja ergo ad salutem suarum animarum cum Christo JESU se inflammet: perpendendo quanta pro earum ablutione Redemptor noster perpeffus fuerit absque obligatione eas redimendi: Hoc onus V.D. humeris est impositum, si huic sollicitè, & graviter vacabit, Deum sibi propitium, & propensum experietur, oviculæ sibi concreditæ bono pabulo nutriantur; anima ejus in

inturo posita, uberes gratiæ fructus acquirat, ac immensa gloriæ præmia consequatur, Amen.

TRACTATUS XIV.

De Statu Religioso.

CAPUT I.

De Ministro cui confiteri debent Religiosi.

IN hoc capite loquar de Sacerdote, cui Religiosi possunt confiteri peccata non reservata suo Prælato, & in sequenti de Ministro habente facultatem eos absolvendi à reservatis. Suppono autem hic esse sermonem de Religioso confitente alicui Sacerdoti sæculari, vel Religioso alterius Ordinis.

1. P. placetne V. D. meam Confessionem excipere?

C. Dicat mihi V. P. habetne licentiam à suo Prælato mihi confitendi?

P. Non Domine Reverende.

C. Estne statutum, aut consuetudo in Religione V. P. dans facultatem Religiosis egredientibus de Monasterio, eligendi sibi Confessarium, qui non sit ejusdem Ordinis?

P. Domine Reverende si expressè id non concedunt Prælati, non est consuetudo nostra confitendi aliis extra Religionem.

C. Non possunt Religiosi confiteri, nisi Confessariis ejusdem Religio-

nis deputatis, & approbatis ab iisdem eorum Prælatis; & si confitentur Sacerdoti sæculari, aut Religioso alterius Ordinis, quamvis sint approbati ab Episcopo absque licentia proprii Prælati, Confessio erit nulla ex defectu Jurisdictionis. Ratio est, quia Religiosus non est subjectus Episcopo, nec subditus Prælato alterius, sed sui Ordinis: ergo nec Episcopus, nec Prælatus alterius Religionis potest concedere facultatem & jurisdictionem absolvendi Religiosum non suum: Ita Joannes Sancius in select. disp. 49. num. 5. Ochagavia de Sacr. Pœnit. tract. 2. quæst. 37. num. 5. Leander à Murcia in expos. Regul. Seraph. ad cap. 7. quæst. 7. select. num. 1. Nec Religiosi indigent approbatione Episcopi pro excipiendis Confessionibus suorum Confratrum; quia Concilium Tridentinum Sess. 24. cap. 15. de reform. ubi agit de approbatione Episcopi, loquitur de Confessionibus sæcularium; Confessiones sæcularium, etiam Sacerdotum audire; ita cum Navarro, Henriquez, Suarez, Lezana, & aliis notavit Barbosa super hunc locum Concilii num. 9. Joannes Sancius loco citato num. 1. Coninch disp. 8. dub. 7. num. 48.

2. Possunt pariter Religiosi cum licentia suorum Prælatorum eligere sibi Confessarium Sacerdotem Simplicem non approbatum ab Ordinario: ita Ochagavia sup. num. 4. Trullench super

super Bullam lib. 1. §. 7. cap. 1. dub. 1. num. 6. & cum Vasquez, Reginaldo, & aliis Bonacina tom. 1. disp. 5. de Sacr. Pœnit. quæst. 7. punct. 4. §. 1. sub num. 10. modò talis Sacerdos simplex non sit vir indoctus, & ignarus, in hoc enim casu nulla esset Confessio, non ex defectu jurisdictionis, sed inhabilitatis, & insufficientiæ Confessarii à Religioso electi: sic Ochagavia loco citato quæst. 8. num. 4. prope medium, Vasquez, Reginaldus, & alii citati à Joanne Sancio ubi supr. num. 8, qui ibi in fine addit, quòd si talis Sacerdos nō esset vir profusus rudis, valida esset Confessio, licet pœnitens teneretur postmodum iterum confiteri illa peccata, quæ non potuit percipere Sacerdos parum idoneus & hoc intelligendum est, quando pœnitens eligit hujusmodi Sacerdotem in Confessarium bonæ fide, ut inquit Bonacina ubi supr. §. 2. num. 13. & 14. vel quando ipsemet pœnitens est vir doctus, valens supplere ignorantiam Confessarii, eumque admonere de gravitate, vel levitate peccati, ejusque circumstantiis speciem mutantibus: ita Lugo de pœnit. disp. 21. sect. 4. num. 70. in fine, & num. 72. alias peccaret pœnitens eligendo libi Confessarium Sacerdotem ignorantem, inquit Lugo eod. num. 72. & consequenter invalida esset ejus Confessio.

3. In aliquibus Religionibus solet esse statutum, aut consuetudo intro-

Part II.

ducta, quòd quando Religiosus itineratur cum obedientia suorum Superiorum habeat facultatem, & licentiam tacitam confitendi suo socio, licet sit simplex Sacerdos; ita practatur in nostra Religione Capucinorum teste N. P. Leandro à Murcia super 7. cap. Reg. qu. 2. num. 8. licet ex oblivione, aut negligentia Religiosi iter facientes non petierint expressam licentiam ab eorum Prælato.

Et si in aliqua Religione esset statutum, aut consuetudo introducta, quòd Religiosi extra Monasterium habeant tacitam licentiam ab eorum Prælati confitendi Religiosis alterius Ordinis, aut Sacerdoti sæculari, licitum erit ipsis hoc facere.

Portellus in dub. Regul. Verb. Confessor erga Relig. num. 12. (ubi tractat de FF. Minoribus, & fermè de omnibus aliis Ordinibus) censet, quòd si Religiosus iter faciens ex oblivione non petiit licentiam confitendi extraneo Confessario, possit confiteri Religioso alterius Ordinis, vel Sacerdoti sæculari: si verò ante egressum è Monasterio recordetur hujusmodi licentiæ petendæ; teneatur eam à suo Prælato petere.

4. Nunc ergo mihi dicat V. P. si non habet expressam licentiam à suo Prælato, nec est consuetudo, aut statutum suæ Religionis, quòd Religiosi extra Conventum censeantur habere licentiam tacitam confitendi Sacerdoti alterius Ordinis; quomodo

V

instat

instat, ut ipsius Confessionem excipiam?

P. Hoc dico ei, quia habeo Bullam Cruciatæ.

C. Est opinio Rodriguez, & aliorum DD. Salmaticensium, quos omissio nomine citat P. Leander à Murcia ubi supr. quæst. 2. num. 1. Mendi, Hurtadi, & aliorum apud Leandrum à Sacramento, qui eam probabilem putat part. 1. tract. 5. disp. 12. quæst. 62. affirmantium, Religiosum per privilegium Bullæ posse eligere sibi Confessarium quemlibet approbatum, ut eum absolvat à peccatis mortalibus non reservatis absque ulla licentia sui Prælati, quam opinionem in praxi tutam judicat Diana part. 1. tract. 11. resol. 14. in fine. quare secundum hanc doctrinam licet potest V. P. mihi confiteri peccata non reservata.

Contrariam sententiam asserentem, Religiosum vi Bullæ non posse eligere sibi Confessarium extraneum approbatum ab Episcopo, pro absolutione mortalium non reservatorum in sua Religione, sequitur cum Corduba, & Petro Navarro P. Leander à Murcia loco citato num. 3. Bardus, Lugo, & alii apud Dianam part. 11. tract. 6. resol. 38. & hæc sententia est vera, adeoque tenenda; quia Pontifices Clemens VIII. & Urbanus VIII. declararunt, quod Religiosi in ordine ad Confessionem sint subordinati, & subiecti dispositioni Prælatorum, Bul-

la Cruciatæ in hoc minimè ipsis suffragante: ergo non poterunt absque licentia suorum Prælatorum eligere sibi Confessarium virtute Bullæ, ut eos absolvat à peccatis mortalibus non reservatis.

5. Attamen dicat mihi V. P. Prælati suæ Religionis consentiuntne, ut Religiosi accipiant Bullam cum notitia, quod ejus privilegio utantur pro absolutione peccatorum mortalium extra Religionem? quia hac tolerantia, & tacita licentia supposita probabile existimo, posse Regulares uti Bullâ ad hunc finem, ut loquendo de peccatis reservatis, tenet cum Henriquez, Lugo, Trullench, & aliis Leander à Sacramento part. 1. tract. 5. disp. 12. qu. 59. in hoc enim casu jam cessat declaratio decreti Urbani VIII. siquidem Religiosi utentes privilegio Bullæ cum tolerantia, & licentia tacita suorum Prælatorum verificatur eos esse subiectos eorumdem dispositioni in ordine ad Confessionem.

P. Domine Reverende in mea Religione hoc non tolerant Prælati, quinimò si scirent, quod aliquis subditorum utatur Bullâ ad confitendum extra Religionem, eum punirent; sed si V. D. non admittit opinionem, secundum quam vi Bullæ possim ipsi confiteri; sciat apparuisse modò Jubilæum suæ Sanctitatis, per quod datur facultas cuilibet eligendi sibi Confessarium approbatum ab Ordinario, &

& in virtute hujus meam Confessionem excipere potest.

C. Et hoc Jubilæum conceditne facultatem generalem eligendi Confessarium, comprehendendo etiam speciatim, & nominatim Regulares.

P. Ita Domine Reverende.

C. Ergo probabile arbitror, quod in hoc casu possit V. P. confiteri Sacerdoti approbato ab Ordinario, licet non sit sui Ordinis. Ita Bossius, Leo, & Diana eos citans part. 5. tract. 12. resol. 37. in fine, & Leander à Sacramento ubi supr. disp. 14. quæst. 85. qui dicunt tempore Jubilæi, in quo conceditur facultas generalis eligendi Confessarium comprehendens speciatim Regulares, posse nos confiteri cuilibet Sacerdoti approbato ab Ordinario; & in hoc casu non posse Prælatos esse rationabiliter invitos, quo ad hujus facultatis usum.

6. Hic notandum, licet Bonacina tom. 1. disp. 5. de Sacram. pœnit. quæst. 7. part. 4. §. 1. num. 25. Sorba, Zanardus, & alii relati à Diana ubi supra, Leander à Sacramento ibid. disp. 11. quæst. 55. dicant, quando in Jubilæo conceditur Regularibus facultas eligendi Confessarium approbatum ab Ordinario, posse confiteri Regulari alterius Ordinis approbato à suo Superiore pro Confessario, licet non sit ab Episcopo; Sententia tamen contraria est communis, quam cum Suarez, Reginaldo, Vega, & aliis, tenet Joannes de Lugo

de Sacram. pœnit. disp. 20. sect. 8. num. 141. quia illa verba eligant Confessarium approbatum ab Ordinario loci, in sensu genuino intelliguntur de Episcopo, nec absque aliqua violentia ad Prælatos Regulares extendi possunt, ergo &c. hæc sententia meo judicio est vera, & rationi magis cōfætanea.

7. Idem dicendum in casu, quo Regulares possent uti Bullâ pro electione Confessarii, juxta primam sententiâ adductam num. 4. nempe debere intelligi de Confessario approbato ab Episcopo, non de Regulari alterius Ordinis approbato tantum à suo Prælato. Tametsi cum Angelo Valero, & aliis affirmet Joannes Sancius in suis select. disp. 49. num. 6. in hoc casu etiam sufficere, quod Regularis electus pro Confessario à Regulari alterius Ordinis, virtute Bullæ, sit approbatus tantum à suo Prælato; primum tamen est verum, & tutum, & semper consulendum.

C A P U T II.

De Ministro habente facultatem absolvendi Regulares à casibus reservatis.

8. Suppono primò, casus reservados esse triplicis generis; alii reservantur ab Episcopis in Constitutionibus eorum synodalibus: alii sunt reservati Summo Pontifici, & alii Prælati Religionum. Regulares non incurrunt reservationem casuum, quos Episcopi sibi reservant, cum non sint eorum Subditi, possunt tamen incurrere reservationem casuum reservatorum

Summo Pontifici, & Prælati suæ Religionis.

9. Suppono secundò, per Bullam Sanctæ Cruciatæ concedi facultatem absolvendi ab omnibus casibus reservatis Summo Pontifici; à reservatis verò in Bulla Cœnæ semel in vita, & semel in periculo mortis (exceptâ Hæresi externâ) & Regulares posse absolvi ab his casibus reservatis Summo Pontifici, vi Bullæ, eorum Prælati usum non interdicentibus: Verū quidem est, Prælatos communiter non esse invitos, quòd eorum Subdici possint absolvi à Confessariis suæ Religionis à casibus reservatis Papæ, virtute Bullæ, sed solum, ne utantur ipsa pro eligendo Confessario alterius Ordinis, vel etiam, ne à casibus sibi reservatis absolvantur à Confessario ejusdem Religionis.

10. Suppono tertio, in nostra Religione Confessarios approbatos, & deputatos pro excipiendis Confessionibus Religiosorum posse absolvere ab omnibus peccatis, & censuris Papæ reservatis (exceptâ hæresi externâ, & casibus reservatis in Religione) in solemnitatibus Christi Domini, & Beatissimæ Virginis Mariæ, in festo Omnium Sanctorum, Apostolorum Petri & Pauli, in festo S. P. N. Francisci, S. Claræ, S. Catharinæ Martyris, in Hebdomada Sancta; & præterea in quatuor diebus anni eligendis à dictis Religiosis: ex privilegio Leonis Decimi, & per aliud privilegium Sixti

Quarti concessum Monialibus Sanctæ Claræ, poterunt absolvi à dictis peccatis, & censuris quotiescunque necessitas aderit: Ita docet N. P. Leander à Murcia in explic. reg. Seraph. ad cap. 7. quæst. 7. num. 19. & 20. quò privilegio potiuntur aliæ Religiones participantès privilegia nostræ Religionis: hoc supposito, dubium tantum est de casibus, quos sibi reservarunt Prælati in Religionibus.

11. P. P. R. accuso me in ludo aliquam pecuniam perdidisse.

C. Lusitne prohibito à legibus, ut sunt alex &c. hoc enim esset illicitum, cum dedeceat Religiosos ludis à legibus prohibitis ludere, nec intentio Prælatorum est, ut ii similibus ludis pecuniam exponant, ita S. Antoninus, Azorius part. 3. lib. 5. cap. 6. quæst. 8. §. 1. pag. (mihi) 357.

P. Non exposui hanc pecuniam, ludis prohibitis, sed ludis permissis cartifoliorum.

C. Estne vetitum in Regula, aut statutis Religionis V. P. ne ullus Religiosus tali ludo ludat: hoc enim supposito, non poterat V. P. ludere cartifoliis; licet esset consuetudo, quòd multi Religiosi sui Ordinis iis luderent; quia hæc consuetudo est corruptela, tanquam contraria legibus Religionis, nec est legitime introducta: sic Dicastillo apud Dianam part. 7. tract. 9. resol. 14. §. Tertiò dico.

P. Domine Reverende, non est nobis vetitus lusus cartifoliorum.

C. Ex.

C. Exposuitne V. P. ludo quantitatem notabilem? etenim si esset modica quantitas, & honeste recreationis causa, non esset mortale ludere cartifoliis, seclusa prohibitione, quia rationabiliter prælumitur de consensu Prælatorum, ut subditus moderate se exhilaret in hoc exercitio, modicam pecuniam exponendo; ita Azorius ubi supra §. Tertio, insuper dicens, quod Religiosus aliquid reservans de sibi traditis pro sustentatione, possit ludo licito illud exponere, & posse credi hanc esse tacitam voluntatem sui Prælati.

P. Quod ludo exposui, erit quantitas viginti Regalium.

12. C. Habuitne V. P. à suo Prælato generalem licentiam expendendi ad libitum hanc pecuniam? quia cum hac generali licentia poterat valide eamdem ludo exponere, & etiam residuum, quod cum eadem licentia potuit expendere; Ita cum Salas P. Moya in suis select. tom. 2. ad tract. 6. Apend. disp. 4. quæst. 4. §. 2. num. 21. & Lessius lib. 2. de iustit. cap. 26. dub. 5. num. 33. idem tenet. Quamvis cum Navarro affirmet, fore grave peccatum. Diana cum Amico part. 7. tract. 9. resol. 14. in fine putat, Religiosum cum licentia expressa sui Prælati posse ludo exponere quantitatem notabilem, hunc tamen peccaturum eam concedendo. Sententiam Salas, & Moyæ existimat probabilem Diana ibid, resol. 15. cum Me-

dina, Fausto, & Rebello. Et in opinione adherente; quod Religiosus habens licentiam generalem à suo Prælato expendendi pecuniam, valide eam exponat, quamvis illicitè à consequenter infertur, collusorem eam quantitatem lucrantem posse sibi eam retinere absque onere restitutionis: sic Alcozer, Medina, Angelus, Rebellus, Lopez, & alii apud Moyam ubi supr. num. 22.

Contrariam opinionem amplectitur Villalobos in sum. part. 2. tract. 28. diff. 5. num. 9. & 10. videlicet, quod Religiosus habens licentiam à suo Prælato expendendi aliquid pro sua honesta recreatione, si illud ludo exponat, nec valide faciat, & consequenter colludens lucrator obligabitur ad restitutionem: hæc opinio mihi videtur probabilior, quia licentia rationabilis Prælati non est, nec se extendit, nec potest ita se extendere, ut subditus in ludo quantitatem notabilem absumat.

13. P. D. R. Habui licentiam non generalem à meo Superiore expendendi viginti illos Regales, sed specificam in altera re determinata ad meum libitum, nullo verò modo, ut eam ludo exponerem.

C. cum ergo V. P. non habuerit genericam licentiam expendendi hanc pecuniam, nec specificam pro ea ludo exponenda, nec tacitam, nec expressam, graviter peccavit contra paupertatis votum in Professione Re-

ligiosa editum, & absumendo hanc pecuniam in lusu, incurrit peccatum proprietatis; Quare A. R. P. Lumbier in dub. Reg. addit. ad 2. part. fragm. in fine pag. (mihi) num. 16. ait, quod Religiosus exponens ludo quatuor Regales, aut quantitatem æquivalentem invito suo Prælato, sit proprietarius.

Hinc est, quod collusor lucrando Religioso quantitatem expositam invito suo Prælato, teneatur ad restitutionem; quam sufficit fieri eidem Religioso, ita Villalobos ubi supr. num. 11. & consequenter, si Religiosus ludens contra voluntatem sui Prælati, lucraretur suo collusori, teneretur eidem restituere totum lucrum, secundum communem sententiam teste Moya ubi supr. num. 33. & num. 34. qui citat Gabrielem, Armillam, Navarrum, & alios, dicentes Religiosum in hoc casu posse esse exemptum ab onere restitutionis lucri; & hoc probabile censet Diana part. 9. tract. 6. resol. 65.

14. Nunc dicat mihi V. P. peccatum proprietatis estne reservatum in sua Religione? cum sit unum ex undecim, propositis à Clemente Papa VIII. Religionibus pro reservatione; ut dicam sequenti capite, in quo patebit hoc Decretum.

P. Ita Domine Reverende, peccatum proprietatis in materia gravi est reservatum in mea Religione.

C. Habétne V. P. facultatem ab-

solutionis passivæ à casibus reservatis suo Prælato? sine qua optime scit, me non habere jurisdictionem eam absolvendi: attamen si V. P. non potest non celebrare absque gravi nota, aut scandalo, potero eam absolvere à cæteris peccatis non reservatis, ab hoc verò reservato solum indirecte, cum onere se postmodum præsentandi suo Prælato, aut ab eodem petendi facultatem, quatenus directe à peccato reservato absolvi possit.

P. Habeo Bullam Sanctæ Cruciatæ, vi cujus rogatam volò V. D. quatenus dignetur me absolvere à peccato reservato.

C. concediturne à Prælati sui Ordinis usus Bullæ, ad hoc, ut subditi à reservatis possint absolvi? hac enim permissione, & licentiâ tacitâ Prælatorum suppositâ possem quidem in virtute Bullæ eam absolvere juxta dicta supr. cap. 1. num. 5.

P. Domine Reverende, hoc in mea Religione non permittitur, nec toleratur.

15. C. Quæstio celeberrima his temporibus fuit illa, utrum suffragetur Religiosis Bulla, pro recipienda absolutione à peccatis reservatis in Religione, absque ulla licentiâ Prælatorum: sententiam affirmativam amplecti sunt multi Doctores, teste P. F. Martino de Torrecilla, qui pro hac opinione ultra sexaginta Authores citat in suis consult. 6. num. 7. ubi hic eruditissimus Theologiæ Moralis He-

ros fusè tractat quæstionem; affirmativam partem probat, argumenta contraria diluit, & eorum fundamenta convellit, ac demùm n. 137. concludit hanc opinionem se evidenter probabilem, speculativam, & practicam: eamque moderatè censet probabilem R. P. Fr. Emanuel à Conceptione in suo tract. de pœnit. disp. 6. qu. 7. num. § 17.

Opposita sententia asserens, Regulares non posse uti Bullâ, pro absolutione à casibus reservatis in Religione absque licentia suorum Superiorum est communissima, eamque amplectuntur innumerales Doctores, & verissima est, adeoque tenenda, sequenda, & consulenda: contraria verò à multis Doctoribus censetur: nam à R. P. F. Aloysio Caspensi tom. 2. tract. 24. de Sacram. pœnit. disp. 6. sect. 6. num. 32. vocatur improbabilis: à F. Joanne à S. Thoma non tuta: à Mendoza Fragofo, & aliis parùm probabilis: à Mendo nec extrinsecè probabilis; à Lugo digna majori censura: quæ omnia possunt videri in P. Moya tom. 1. select. tract. 3. disp. 8. quæst. 8. §. 3. num. 28. prope finem. Et ultimam P. M. Lumbier tom. 3. num. 1696. dicit, non tantum esse practicè improbabilem, verum etiam timendum valde perniciosam fore. Præcipua inter cæteras horum Authorum ratio sita est in Constitutione Clementis VIII. quæ incipit: Romani Pontificis emanata, 23. Novem-

bris anni 1599. & videri potest in Bullario Cherubini inter Constitutiones Clementis Octavi num. 64. & in Constitutione Urbani VIII. quæ incipit: In specula militantis Ecclesiæ edita 19. Julii anni 1630. quam refert idem Bullarium tom. 4. inter Constitutiones hujus Pontificis num. 106. qui declararunt Bullam Cruciatæ non suffragari Religiosis pro absolutione casuum reservatorum, sed in ordine ad Confessionem esse subjectos dispositioni suorum Prælatorum.

16. Quotiescunque hanc Urbani VIII. Constitutionem lego, tale robur, & tantam auctoritatem experior, ut opinionem contrariam nec ingredi, nec eam sequi, aut consulere audeam; quandoquidem in ea Sua Sanctitas respectu Regularium, dicit Privilegium Bullæ: locum minimè habuisse, nec habere, neque illis ullo modo suffragari potuisse, nec posse &c. in quo videtur declarasse mentem, cum qua Clemens Octavus ejus prædecessor, cæterique Pontifices concesserunt Bullam, quæ semper fuit cum restrictione, ut non prodesset Regularibus ad hunc effectum; alias non diceret Urbanus VIII. locum non habuisse, non profuisse, aut suffragari potuisse, sed tantum, nolo, non est mea voluntas, ut meæ Bullæ iis suffragentur pro absolutione peccatorum reservatorum; & quamvis aliqui dicant, pro usu hujus Bullæ supplicatam fuisse suam Sanctitatem; hoc

hoc tamen non est evidens, sed dubium; in dubio autem melioris conditionis debet esse possessio Constitutionis, usum Bullæ interdicentis.

17. Præterea, non licet sequi opinionem tenuis probabilitatis; opinio autem tenuis probabilitatis est illa, quæ non est certè probabilis, sed solum probabiliter est probabilis; ut asserunt Filgueira, & Lumbier super tertiam propositionem damnatam ab Innocentio XI. Et ego ipsemet dixi super hanc propositionem 1. part. prax. tract. 10. n. 27. illa verò opinio dicitur probabiliter probabilis, cui intellectus aliqua ratione fultus assentitur cum formidine de ejus probabilitate; ita Lumbier tom. 3. sum. num. 1737. & sequenti: sed sic est, quòd dato, quòd intellectus aliqua ratione fultus assentitur opinioni, juxta quam Bulla suffragatur Regularibus pro absolutione reservatorum, talis assensus sit cum formidine de probabilitate hujus opinionis: ergo erit tantum probabiliter probabilis: Insuper opinio probabiliter probabilis est illa, quam licet aliqui Doctores sequantur; alii tamen communiter de ejus probabilitate dubitant, aut eam negant, ut dicit Filgueira ubi supr. & ego dixi loc. citat. prax. num. 17. sed sic est, quòd plures Doctores dubitent de probabilitate opinionis, quæ favorem facit Bullam Regularibus pro reservatis, & alii eam negant, ut constat ex dictis supr. sub num. 15.

ergo opinio, quæ favet Regularibus virtute Bullæ pro ejusmodi absolutione est tantum probabiliter probabilis: ergo est tenuis probabilitatis: subsumo: atqui est damnatum ab Innocentio XI. in propositione tertia sequi opinionem modicæ probabilitatis: ergo non possumus sequi opinionem asserentem, Regulares vi Bullæ posse eligere Confessarium, qui eos absolvat à peccatis reservatis.

Dices contra primam rationem: de intrinseca ratione probabilitatis est formido de opposito: ergo non ex eo, quòd intellectus assentitur cum formidine opinioni, propterea tenuis erit ejus probabilitas: Respondeo duas formidines esse considerandas in opinionibus; una est de veritate objecti, seu materiæ opinionis, altera est de probabilitate ejusdem opinionis: formido de veritate objectiva est de intrinseca ratione opinionis; quia eo ipso, quòd veritas sistat in terminis probabilitatis, & opinabilitatis, necessario non relinquit certitudinem in intellectu, & consequenter remanet aliqua formido de eadem veritate: At formido de probabilitate propriè & peculiariter convenit opinioni, quæ est modicum probabilis; ea enim, quæ est certè probabilis non relinquit hujusmodi formidinem; hinc cum opinio secundum quam Bulla suffragatur Regularibus pro casibus reservatis, secum ferat formidinem de suamet probabilitate propterea

reà dixi esse tenuem ejus probabilitatem.

18. Verum cum intellectus humani adeo discrepent in suis judiciis, nec sit facile eos in unam opinionem trahere, non est operæ pretium, ut fusiùs hanc quæstionem discutiam; solum caveant illi, qui ferent judicium practicum de probabilitate opinionis, quod Bulla suffragetur Regularibus pro absolutione reservatorum, ut cum moderatione, & parcitate hac opinione utantur, nempe tantum in aliquo casu quo Religiosus aliquis timoratus, exemplaris, & bonæ famæ ex humana fragilitate in aliquem casum reservatum incideret, (nemo enim in hac misera vita, & doloroso exilio certus est, ne cadat attenta summa fragilitate humanæ naturæ) & propter onus præsentationis competeretur afflicto, & angustiis circumdatus, in hoc inquam casu poterit juvari per usum opinionis Bullæ, si practicum judicium feretur de ejus valore; sed uti ea opinione (etiam admissa ejus probabilitate) indifferenter pro omnibus; quis non videt, per hoc dari libertatem subdito relaxato, ut perspectâ facilitate absolutionis vi Bullæ, absque ullo timore habenas vitio laxet? quis non penetrat, quod timor adeundi Superiorem pro absolutione sit frænum, continens appetitum intra terminos legis Divinæ? Quis non perpendit per hujus Bullæ abusum reddi irritum, & inanem re-

Part II.

servationem casuum, & finem intentum à Religione, & à Summo Pontifice Clemente Octavo, in assignando pro bono Religionis gubernio peccata, quæ reservari in Religione expediebat? Quis non percipit præjudicium, damnum, & detrimentum exinde Religionis secuturum? Absque dubio hoc prævidit Urbanus VIII. quando in Constitutione supra adducta, ostendit amaritudinem cordis expertam ex notitia, quod regulares post Decretum Clementis Octavi sui Prædecessoris usi fuerint pro casibus reservatis privilegio Bullæ. *Nihilominus (ait Urbanus VIII.) sicut nobis non sine animi nostri molestia innotuit; nonnulli prætextu Bullæ ejusdem Sanctæ Cruciatæ, ac dictorum indultorum Confessarium hujusmodi, qui eos, ut præferatur, absolvat, eligere posse prætendant &c. Nos præmissis, quantum nobis ex alto conceditur, obviare &c.*

19. P. Sic ergo V. D. non assentitur opinioni, quod suffragetur mihi Bulla pro absolutione hujus casus reservati; & si scit, dari Authores Classicos, qui hujusmodi opinionem probabilem existimant, & esse communem sententiam quod Confessarius debeat se conformare opinioni prænitentis, cur ergo V. D. meæ non se conformat, nec me absolvit cum hac opinione, quam multi censent probabilem?

C. Non ignoro dari graves Authores, putantes esse probabilem opinionem

X

nem, asserentem Bullam suffragari Regularibus pro absolutione reservatorum; & esse communem sententiam, quod Confessarius debeat se conformare opinioni pœnitentis; sed hoc intelligitur in materia Jurisdictionis; quia in hac non tenetur Confessarius se conformare opinioni probabilis pœnitentis, sed suam certiore potest sequi, ita Marchantius, Oviedus, & Espindo apud Dianam part. 9. tract. 7. resol. 59. Lugo, Valentia, & alii, quos recenset Moya in select. tom. 1. tract. 3. disp. 8. quæst. 8. num. 4. & ego ipsemet cum Ponte, & Joanne Sanchez dixi in meis Confer. Moral. part. 1. tract. 1. de conscientia probabili num. 42. pag. 60. idcirco cum opinio asserens, Regulares posse in virtute Bullæ absolvi à reservatis, concernat punctum Jurisdictionis; hinc est, quod Confessarius non teneatur in eo se conformare opinioni pœnitentis, sed suam certiore, & tutiore sequi.

20. Quod dictum est in hoc, & præcedenti capite, de Confessario Religiosorum pro absolutione peccatorum mortalium reservatorum, & non reservatorum, intelligendum est pariter de Monialibus, videlicet, quod nequeant confiteri, nisi deputatis, & nominatis à legitimo eorum Superiore (modò tamen sint examinati, & approbati ad hoc ab Episcopo, ut sancit Constitutio Gregorii XV. quæ incipit, Inscrutabilis &c. emanata 1622.

ab Antonino Diana allegata in coordinat. tom. 7. de dub. regul. tract. 1. resol. 346.) nec possunt ad hunc effectum uti privilegio Bullæ, nisi cum limitationibus & in casibus supradictis: Hoc tamen non intelligitur de Novitiis sive masculis, sive foeminis, etenim licet hi fruantur privilegiis favorabilibus religioni, possunt tamē uti privilegio Bullæ, sicut sæculares pro absolutione omnium peccatorum, & censurarum reservatarum; ut videri potest in P. Leandro à Murcia super cap. 2. reg. Seraph. cap. 8. num. 7. 8. 9. & 10. & in Portello in dubiis regul. verb. Novitius num. 36. & addit hic Author ibid. num. 34. cum Rodriguez Novitium non incurrere reservationem casuum reservatorum à Prælati religionis, idem tenet cum Villalobos, & communi Diana part. 2. tract. 2. resol. 110.

C A P U T III.

Notitia, & Explicatio Casuum qui communiter reservantur in Religionibus.

21. Suppono primò omnibus regularibus innotescere casus reservatos in suo Ordine, sed cum hic liber imprimatur indifferenter pro omnibus Confessariis regularibus, & sæcularibus, ad hoc, ut hi habeant notitiam reservatorum in religionibus, quodcumque alicujus regularis confessionem excipient, operæ pretium duxi breve hic ponere compendium explicationis casuum, qui frequen-

quentius in religionibus reservari solent.

22. Suppono secundo, ad tollendam occasionem Prælati nimium multiplicandi numerum casuum reservatorum cum gravamine conscientiae subditorum, Sanctitatem Clementis Octavi edidisse constitutionem, quæ incipit: Sanctissimus Dominus noster, quæ in lucem prodit Romæ 26. Maji 1693. & videri potest in Bullario Magnæ Cherubini inter Bullas Papæ Urbani Octavi rom. 4. post num. 28. pag. (mihî) 67. In hac Constitutione Clemens Papa Octavus undecim casus assignat, quos Prælati sibi reservare possunt, vel omnes undecim, vel eos tantum, quorum reservationem expedire judicabunt, absque facultate sibi reservandi alios, præter undecim à sua Sanctitate assignatos; quòd si expediens esset adhuc alios reservare, hoc solum posse fieri in Capitulo Generali à toto Ordine, aut in Capitulo Provinciali à tota provincia: casus, quos Clemens Octavus assignavit reservabiles in religionibus, sunt sequentes.

“1. Veneficia, Incantationes, Sor-
“tilegia.”

“2. Apostasia à religione, sive ha-
“bitu dimisso, sive retento, & quan-
“do eò pervenerit, ut extra septa
“Monasterii sui, seu Conventus fiat
“egressio.”

“3. Nocturna, & furtiva è Mona-
“sterio, seu Conventu egressio, etiam

“non animo apostatandi facta.

“4. Proprietas contra votum pau-
“pertatis, quæ sit peccatum morta-
“tale.”

“5. Juramentum falsum in Judicio
“regulati, seu legitimo.”

“6. Procuratio, auxilium, seu con-
“siliu ad abortum faciendum post
“animatum foetum, etiam effectu non
“secuto.”

“7. Falsificatio manus, seu sigilli
“Officialium Monasterii, aut Con-
“ventus.”

“8. Furtum de rebus Monasterii,
“seu Conventus in ea quantitate, quæ
“sit peccatum mortale.”

“9. Lapsus carnis voluntarius ope-
“re consummatus.”

“10. Occisio, aut vulneratio, seu
“gravis percussio cujuscunque per-
“sonæ.”

“11. Malitiosum impedimentum;
“aut retardatio, aut apertio litterarum
“à Superioribus ad inferiores, & ab
“inferioribus ad Superiores.”

23. Primus Casus reservatus, Vene-
ficia &c. Omnis actus maleficii, aut
cujusque superstitionis per quævis si-
gna, sive sacra, sive naturalia fiat, si ex
advertentia, & deliberatione suffi-
ciente procedat, & in materia, quæ
sit peccatum mortale, reservatur in
hoc primo casu; ita N. R. P. Leander
à Murcia super 7 regul. cap. 8. num. 5.

24. Secundus Casus, Apostasia &c.
ad incurrendam hujus reservationem
requiritur, ut religiosus animo dese-

rendi religionem septa Monasterii egrediatur : quapropter hunc casum non incurrit ille , qui animo apostatandi usque ad portam pergeret , & illicò reverteretur , quamvis ad hunc finem dimisisset habitum , ut videri potest in Bassæo verb. casus reservatus post num. 4 §. 2. Neque incurrit delictum Apostasiæ , secundum Jus commune , ille , qui transgreditur clausuram non animo deferendi religionem , sed aliquo tempore vagandi , & postmodum redeundi ; neque ille , qui exit è Monasterio ad sublevandos Genitores in extrema necessitate constitutos , vel ad ingrediendam cum debita licentia aliam religionem.

25. Tertius Casus, Nocturna, & furtiva &c. Tria requiruntur ad incurrendam hanc reservationem. Primum est, ut egressio sit nocturna; unde egrediens de die, vel in crepusculo diei, vel noctis non animo apostatandi, non incideret in hunc casum : Secundum, ut egressio sit furtiva, & occulta; ideòque, si aliqui religiosi non complices talis egressionis sint conscii, non erit casus reservatus : Tertium requisitum in Decreto est, ut egressio sit extra Monasterium, seu Conventum, idest septa Monasterii, five illa sint muri, domus, five sepes hortorum, prout in unaquaque religione clausura imposita, & recepta est: his tribus simul sumptis conditionibus concurrentibus casus erit reservatus, unica deficiente, non erit.

26. Quartus Casus, Proprietas, &c. potest benè verificari, quòd Religiosus graviter peccet contra votū paupertatis, & tamen non sit propriarius: v. g. Si ad suum utrum haberet res superfluas in quantitate notabili cum licentia sui Prælati, peccaret graviter contra paupertatem; Sed non esset propriarius, nec hunc casum reservatum incurreret: Hunc tamen incurrit ille, qui acquirit, retinet, alienat, aut absomit aliquam rem in materia gravi, absque licentia expressa, aut rationabiliter præsumpta sui Prælati, siquidem talis verè, & realiter est propriarius: porro ad contrahendam lethalem culpam contra votum paupertatis, & hunc casum incurrendum secundum communem Doctorum opinionem ea quantitas requiritur, quæ ex se præcisè aliis circumstantiis sufficiat ad peccatum mortale furti, sic Bassæus ubi supr. §. 4. Quantitatem quatuor regalium censet esse gravem, Thomas Sanchez in sum. lib. 7. cap. 2. num. 5. sed in poculentis, & esculentis non sumitur cum tanto rigore, quando religiosus ad ea absumentia accipit, & Prælati quo ad substantiam inviti esse non solent, sed tantum quo ad modum, ut dictum est de famulis, & filiis familias prim. part. prax. tract. 7. num. 176. pag. 275. & pag. 283. n. 195.

27. Quintus Casus, Juramentum falsum &c. Incidit in hunc casum religiosus, quando juridicè, & legitime in-

interro
dum
sponde
five ut
lia inte
latus le
quod
proba
sam,
ligios
verita
gia, q
netur,
do jux
dicta
num.

15. ca

28.
xiliu
quatu
hunc
rans, c
dianan
nera n
aut qu
modu
est an
tio: n
piat m
ordina
ignora
prædi
eam
finis
aut c
com

interrogatur à Superiore, cui secundum jus ad interrogata tenetur respondere, sive interrogetur ut reus, sive ut testis, si in responsione ad similia interrogata pejeret; Si verò Prælatus legitime non interrogaret ex eo, quòd nulla, vel nec semiplena esset probatio infamiæ, vel ob aliam causam, non incurreret hunc casum religiosus jurans falsum, & si occultaret veritatem cum externa amphibologia, quando eam manifestare non tenetur, nec peccaret non respondendo juxta mentem Prælati: videantur dicta 1. part. prax. tract. 2. cap. 1. num. 20. pag. 40. & dicenda tract. 15. cap. 1. §. 1. per totum.

28. Sextus Casus, Procuratio, auxilium abortus &c. quamvis non sequatur effectus abortus, incurrit in hunc casum religiosus eum procurans, consulens, dans auxilium, ordinando potiones, medicinas, aut onera mulieri prægnanti imponenda, aut quid aliud ad hunc finem, dummodò foetus sit animatus, sed, si non est animatus, non incurritur reservatio: neque si foemina non intro accipiat medicinam, potionem, aut rem ordinatam ad abortum: aut si cum ignorantia prægnationis foemina prædicta ordinentur ad reddendam eam sterilem, aut propter alium distinctum finem; præterea procurans, aut consulens abortum, incurrit excommunicationem: ut patet ex 1.

part. Dialog. aut prax. tract. 5. cap. 5. num. 34. pag. 98.

29. Septimus Casus, Falsificatio manus aut sigilli &c. Per manum intelligitur ipsa alicujus scriptura, vel signum scriptum, seu Chirographum; Falsificatio autem scripturæ ejusmodi fit non solum imitatione, dum scilicet signaturam quis imitatur malo fine, vel aliquid litteris additur, sed etiam cum aliquid, quo sensus intentus mutatur, detrahatur, vel eraditur ex eis, imò etiam applicatione veri sigilli Superioris ad falsas litteras: falsificatio autem sigilli est, quando aliquis ad imitationem sigilli Religionis, vel Officialium ejus aliud effingit, ut eo utatur, vel illud appendit, vel affigit litteris, sive verè, sive falsò sint Superioris, vel Officialium Monasterii: Nomine autem Officialium comprehenduntur Generales, Provinciales, Commissarii, Priores, Guardiani, Ministri, Vicarii, Præsides, Secretarii &c. Falsificatio scripturæ, vel sigilli cujuscunque ex his Officialibus est casus reservatus: videantur alia ad hoc spectantia 1. part. prax. in Append. casuum reservatorum num. 17. Nota 17. pag. 426.

30. Octavus Casus, Furtum de rebus Monasterii &c. ut hoc peccatum furti sit casus reservatus, debet esse materia gravis, & talis erit quantitas dicta num. 26. qui autem accipit dictam quantitatem de bonis Monasterii; v. g. ex Bibliotheca, Cellario, Sa-

cristia &c. committit peccatum reservatum ; & licet sit quaestio, utrum furtum de rebus non spectantibus ad usum communem Monasterii, sed ad usum particularem alicujus religiosi sit in rigore casus reservatus, attento Decreto Clementis Octavi, ut videre est in P. Murcia super 7. regul. cap. 15. num. 13. attamen si in opinione aliquorum non incurrit casum reservatum, qui furatur rem ad usum particularem alicujus religiosi concessam, indubium tamen est eum incurrere reservationem quarti casus nempe Proprietatis; quandoquidem erit propriarius Religiosus, qui furatur alteri id quod ad usum ejus particularem determinatum est, supposito, quod hoc faciat contra voluntatem Praelati. Hinc sequitur, grave fore peccatum furti, & casum reservatum furari alicui Religioso scripta, vel etiam si solummodo pro iis describendis ea quis accipiat; ita Murcia ibid. num. 4. videatur etiam A. R. P. Lumbier tom. 3. sum. 2066. qui rationabiliter ponderat gravitatem hujus peccati, & notabile praedictum, quod inde sequitur.

31. Nonus Casus, Lapsus carnis &c. hic casus si reservatur, ut jacet, comprehendit, & se extendit ad omne peccatum opere consummatum in quacunque ex septem speciebus luxuriae, sive sit naturale, sive contra naturam; si vero non sit opere consummatum, non erit reservatum, v. g.

tactus, oscula, amplexus libidinosi, pollutione non secuta; neque erit casus reservatus pollutio voluntaria procedens ex sola interna delectatione morosa, consensu, & desiderio, modo opere externo non sit procurata; ut dixi in Append. casuum reserv. 1. part. prax. num. 25. Nota 25. hunc casum incurrit ille, qui exercet res quae per se influunt in pollutionem, secuto effectu: licet eam non intendat, nec velit, v. g. ille, quia habet pollutionem tactibus impuris in seipso, aut in tertia persona, aut aspectibus libidinosi, aut turpibus, aut obscenis; ille vero qui procurat pollutionem tactibus aut alio modo, si ea non sequatur, non erit peccatum reservatum, quia non est opere consummatum; & licet in somnis sequatur pollutio, quae procurata fuit in vigilia, effectu tamen non secuto, non erit reservatum, ita Murcia supr. num. 2. cap. 16. qui num. 5. addit, nec esse reservatam pollutionem voluntariam, quae sequitur ex tactu libidinoso, qui sit tantum peccatum veniale, neque eam, quae sequitur ex aspectu faciei, aut pectoris foeminae. Murcia ibid. num. 8. vide etiam Bassæum ubi supr. §. 9.

In aliquibus Religionibus solet hic casus reservari eodem modo, quo eum posuit Clemens VIII. in aliis solet reservari, quando committitur in tertia persona: quilibet sciet, & se ac-

cusabit eo modo, & forma, quo reservatur in suo Ordine.

32. Decimus Casus, Occisio, aut Vulneratio &c. Religiosus occidens, aut vulnerans quamcunque personam Ecclesiasticam, aut secularem, Christianam, aut Gentilem incidit in hunc casum, si percussio sit peccatum mortale, & quæ cum in clericum cadit, habet annexam excommunicationem Canonis. Si quis suadente diabolo, incurrit pariter hunc casum inquit Murcia ubi supr. cap. 17. num. 4. non solum qui per se, sed etiam qui per alium vulnerat, percutit, adjuvat, ministrat fustem, vel etiam is, qui graviter vulnerat, aut mutilat se ipsum, si verò mors inferretur, aut percussio fieret in sui defensionem cum moderamine inculpatae tutelæ, nec esset peccatum, nec casus reservatus.

33. Undecimus Casus, Malitiosum impedimentum &c. ille, qui malitiosè impedit, detinet, aut aperit litteras, quas Superior scribit suo subdito, vel subditus Superiori incurrit hunc casum reservatum, & ille dicitur malitiosè hoc facere, qui mala intentione operatur; id est animo inferendi aliquod damnum sive positivum, sive privativum Superiori, aut inferiori: itaque huic peccato reservato non est obnoxius is, qui ex curiositate aperit, aut legit supradictas litteras; nec ille, qui jam apertas, aut eas non aperiendo perlegit, nec qui inadvertenter

aperit, existimans illas ad se missas, & directas.

Qui ampliorem horum casuum reservatorum explicationem desiderat, consulat Bassæum Verb. casus reservatus num. 40. & in nostro P. Leandro à Murcia in explicat. 7. cap. Regul. Seraph. cap. 8. & seq. hic scripta videntur mihi sat esse pro nostro instituto.

34. In aliquibus Religionibus hi undecim casus sunt reservati ad litteram prout sunt in nostra; in aliis non omnes erunt reservati; in aliis erunt plures, aut pauciores; sciant tamen Confessarii hos esse communiores, ut quando exaudient aliquem regularem indoctum, de aliquo ex dictis casibus se accusantem possint eum interrogare, si ipsemet de peccato tantquam reservato non se accusaret; & hoc comperto gerant se in ordine ad absolutionem modo supradicto cap. 2. præcedenti.

C A P U T IV.

De Voto Obedientia Religiosæ.

35. **P.** P. R. dico meam culpam me non adimplevisse rem à mea Regula præceptam.

C. Regula obligatne ad gravem culpam in hoc casu, in quo V. P. deliquit? quia si ejus regula non est ex illis, quæ sub culpa obligant, nec erit peccatum veniale eam non observare, sed subditus erit tantum subjectus poenæ à Prælato infligendæ ita Doctor

ctor Angelicus 2. 2. quæst. 186. art. 9. ad 1. in fine, his verbis: "In aliqua tamē religionē scilicet Ordinis Prædicatorum, transgressio talis, vel omīssio ex suo genere non obligat ad culpam, neque mortalem, neque venialem, sed solum ad poenam taxatam sustinendam: ", nisi quando ex contemptu non observaretur, tunc enim esset mortale juxta dicta in Conf. Mor. tract. 2. sect. 4. Confer. 2. §. 2. num. 40.

P. P. R. Mea transgressio fuit jejunii, ad quod sub gravi culpa nos Regula obligat.

C. Hoc jejunium inciditne in diem, in qua pariter erat jejunium ex præcepto Ecclesiastico?

P. Ita P. R.

C. Suppono quod Religiosi sui Ordinis emittentes professionem promittant cum tribus votis etiam observantiam regulæ.

P. Ita est P. R.

C. Sanchez in sum. lib. 4. cap. 11. num. 25. in fine cum Vasquez docet, quod Religiosus transgrediens regulam obligantem sub mortali duo peccata lethalia committat, nempe contra obedientiam, vi cujus promittit observare regulam, & contra virtutem, cui culpa commissā opponitur: Contraria tamen sententia est verior, quam asserit cum Rodriquez, & Miranda P. Murcia in explic. cap. 1. reg. Serap. quæst. 1. select. num. 4. quia quando Religiosus in sua Professione

promittit observare regulam, & vota, intelligitur, quod se obliget ad vota regulæ, tanquam vota; & ad præcepta ipsius, tanquam præcepta: ergo ille, qui transgreditur aliquod grave præceptum suæ regulæ, non committit sacrilegium contra votum Obedientiæ, sed unicum tantum peccatum contra virtutem, quam per culpam commissam offendit. Hinc est, quod licet jejunium, ad quod ipsius regula obligat, inciderit in diem, in qua etiam Ecclesia præcipiebat jejunium, non propterea commisit duo numero peccata, sed unicum tantum; quia sola multiplicatio præceptorum violatorum non multiplicat numerum peccatorum; ut dixi in Confer. tract. 2. sect. 6. Conf. 2. §. 1. num. 32. pag. 121.

36. P. P. R. dico meam culpam, quod non obedi verim meo Prælato in re, quam mihi præcepit.

C. Quod præcepit ipsi Prælatus, eratne contra regulam, aut contra aliquid in ea contentum? etenim si fuisset contra regulam, aut aliquid in ea contentum, non tenebatur obedire, ut tolligitur ex S. Thom. 2. 2. quæst. 104. art. 5. ad 3. nisi in casu, quo Prælatus posset dispensare in ea parte regulæ, contra quam est ipsius mandatum, habeatque justam causam dispensandi; tunc enim subditus teneretur obedire, ita Cajetanus super hunc locum S. Thomæ.

P. P. R. id quod meus Prælatus mihi

mihi præcepit, non erat contra Regulam.

C. Erátne supra regulam? nam si hoc esset, si eum mitteret ad prædicandum Mauris, Turcis, vel ad suscipiendum Episcopatum, aut ministrandum sæcularibus tempore pestis, non teneretur obedire. Thom. Sanchez in sum. lib. 6. cap. 2. n. 47. 49. & 58.

P. Nec erat supra regulam præceptum mei Prælati.

C. Quidnam ergo ei præcepit?

P. præcepit mihi Jejunium.

C. præcipiebátne regula illa die jejunium? hoc enim supposito V. P. tenebatur obedire: quia subditus tenetur parere suo Prælati in omnibus, quæ non sunt contra, vel supra regulam, sed secundum regulam, aut directe, velut in ea contenta, aut indirecte, tanquam media necessaria proxima ad ejusdem observantiam: Sic N. P. Leander à Murcia ad 10. cap. Reg. S. P. N. Francisci cap. 5. num. 7. & 8.

P. P. R. regula non obligabat ad jejunium illâ die, in qua Prælati mihi idem præcepit.

C. præcepitne ipsi Prælati hoc jejunium ob aliquam transgressionem Regulæ, vel aliam culpam Regulari?

P. Ita P. R.

C. Quamvis Prælati non possit præcipere rem, quæ non sit secundum regulam; potest tamen bene præcipere rem, quæ non sit ex regula, per

Part II.

modum poenæ ob aliquam transgressionem. Ita Lessius lib. 2. de justit. cap. 41. dub. 9. num. 75. & in hoc casu subditus tenetur obedire, prout etiam V. P. tenebatur, cum Prælati hoc jejunium ei præceperit in poenam suæ culpæ.

37. Dicat mihi V. P. Prælati imposuitne ipsi hoc jejunium per modum imperii, aut præcepti?

P. Ita P. R. expresse mihi præcepit, ut jejunarem.

C. Fuitne hoc verè factum verbis sonantibus præceptum, v. g. dicendo: In virtute Sanctæ Obedientiæ, In Nomine Jesu Christi Domini nostri; aut similibus quibus juxta sui Ordinis consuetudinem utuntur Prælati, quando ad gravem culpam obligare intendunt?

P. P. R. Meus Prælati non fuit usus in suo præcepto hujusmodi verbis.

C. Quando Prælati præcipiendo aliquid utitur verbis, ex quibus vel ex Ordinis constitutionibus, aut consuetudinibus colligi debet, quod conscientiam ex obedientiæ voto ad parendum obstringere velit, tunc ad culpam gravem obligat: v. g. si dicat: Præcipio in virtute Sanctæ Obedientiæ, vel in Nomine Domini nostri Jesu Christi, aut alia hujusmodi verba; sed quando non adhibet hæc verba, sed tantum suaviter dicit, præcipio, ut hoc vel illud faciat, nunquam censendum est præceptum Superioris ad gravem culpam obligare. Sic Lay-

Y

man

man tom. 2. lib. 4. tract. 5. cap. 8. num. 3.

38. P. P. R. dico meam culpam, quod quadam die meus Prælatus verbis præceptivis expresse mihi præceperit, ut celebrarem Sanctum Sacrificium secundum ejus intentionem, quod tamen non adimplevi.

C. Estne obligatio legendi aliquam Missam secundum intentionem Prælati in Religione V. P.

P. Ita P. R.

C. Cur ergo V. P. non celebravit illa die secundum intentionem sui Prælati?

P. Quia cum applicatio Missæ sit actus internus, videtur mihi Prælatum non habere potestatem eum mihi præcipiendi.

C. Verum est, quod Superiores non possint præcipere actus internos ita D. Thom. 2. 2. quæst. 104. art. 5. in corp. prope medium; sed hoc intelligitur de actibus merè internis; si tamen hi sint annexi externis, benè potest eos Prælatus præcipere; prout dixi in Confer. p. 1. tract. 3. Confer. 1. §. 2. num. 11. cum ergo actus internus celebrandi Missam sit annexus externo celebrationis, hinc est quod Prælatus possit præcipere subdito, ut applicet Missam secundum suam intentionem, & subditus parere tenetur: Et licet Gavantus & alii relati à Diana part. 2. tract. 14. de celeb. Miss. resol. 72. sentiant, quod si subditus applicet Missam contra mentem sui Præ-

lati applicatio subditi non sit valida; ego tamen contrarium verius puto: Idemque cum Filiucio, Fagundez, & aliis tenet Diana ibidem; peccabit tamen subditus non obediendo suo Prælato justè præcipienti, ut secundum suam intentionem sacrificium offerat: sed re ipsa sacrificium juxta intentionem celebrantis validum erit.

Hinc sequitur, quod si Prælatus præceperet subdito, ut orationi mentali hora, & tempore, à sua Regula statuto operam daret, teneretur subditus obedire; quia, licet Oratio mentalis sit actus merè internus, subditus tamen voluntariè se ad eum obligavit, quando in professione promisit observare Regulam, in qua dicta Oratio præcipitur. Murcia supr. cap. 3. num. 12.

39. P. P. R. dico meam culpam, quod cum Prælatus meus sub præcepto formali obedientiæ inhibuerit, ne ullus subditus cellam alterius ingrederetur post Ave Maria; hoc præceptum transgressus fuerim.

C. Vetatne Regula tali tempore ingressum ad cellas?

P. Non P. R.

C. Estne hoc medium proximè conducens ad observantiam alicujus rei, ad quam Regula obligat.

P. Ita P. R. quia Regula nos obligat ad observantiam silentii post pulsus Ave Mariæ: & ut hoc melius, & exactius observetur, prohibuit Prælatus eo tempore ingressum ad cellas.

C.

C. His ita stantibus, præceptum Prælati obligat juxta dicta num. 36. obligante autem præcepto, cur V. P. id non adimplevit?

P. P. R. Dubitatio me invasit, utrum hoc obligaret, vel non, ad culpam gravem; quia mihi videbatur materia levis.

C. Liquidò constat in re levi non posse adesse mandatum obligans ad culpam gravem, attamen si res in se levis ex aliquo fine, aut circumstantia fiat gravis, sub culpa gravi præcipi potest: quapropter licet observare silentium, aut non ingredi cellas videatur res in se levis; ex aliquo tamen fine, & circumstantia gravi, potest sub culpa gravi à Prælato præcipi, ut dixi in Confer. 1. part. Antiloq. quæst. 2. num. 15. pag. 5.

Dicat mihi, non deposuit V. P. suum dubium ferendo aliquod judicium probabile, quòd Prælati in hoc ad culpam gravem eam obligare non posset? nam si probabiliter judicasset se non peccaturam, hoc sui Prælati mandatum non adimplendo, neque peccasset in sententia Sanchez in suis select. disp. 33. num. 32. & seq. & aliorum.

P. P. R. non cum assensu probabilis, sed cum meo dubio fui operatus.

C. peccavit ergò graviter ex duplici ratione; primò, operando cum conscientia practicè dubia; secundò, quia quando subditus est in dubio, an justum vel injustum, obligatorium

vel non sit mandatum Prælati, tenetur obedire, quia in dubiis melior est conditio possidentis: Sed Prælati est in possessione suæ potestatis imperativæ: ergo in dubio subditus tenetur imperata facere; Hæc materia potest fusiùs videri in Thom. Sanchez tom. 2. sum. lib. 6. cap. 3. per totum; Verùm licet V. P. graviter peccaverit non obediendo suo Prælato, est tamen probabile, eam non commisisse duo peccata specie distincta contra virtutem Religionis, & obedientiæ, ita Ledesma, Diana part. 1. tract. 7. de circumstant. aggrav. resol. 16.

40. P. P. R. dico meam culpam, quòd in alia re mei Prælati mandato non paruerim, quia ejus electionem legitimam & canonicam fuisse dubito.

C. Res præcepta à Prælato fuitne justa, ut eam licitè præcipere posset?

P. Ita P. R.

C. Hic Prælati estne in pacifica possessione sui Officii?

P. Ita P. R.

C. Quando subditus dubitat, utrumnam Prælati sit legitimus Superior, legitimè electus, aut confirmatus, si id, quod præcipit, justum est, & idem est in pacifica possessione sui officii, tenetur subditus ei obedire; quia in dubiis melior est conditio possidentis: Ita docet P. Murcia in explic. 10. cap. Reg. cap. 4. num. 12. sed si Prælati non esset in possessione sui Officii, ac dubium de ejus electione

subsisteret, non obligaretur in hoc casu ad ei præstandam obedientiam, quia pro tunc ejus libertas, & non jurisdictio Prælati esset in possessione.

C A P U T V.

De Voto Paupertatis Religiosa.

41. P. P. R. confiteor me aliquam pecuniam tradidisse cuidam mulieri cum qua illicitè commiscui.

C. peccatum incontinentiæ ad sequens caput reservo, & modò de peccato, quod in casu potest adesse contra paupertatem, loquor.

Dicat mihi V. P. habuistine licentiam à suo Prælati absumendi in usus profanos hanc pecuniam? non interrogo, ut noscam, utrum Prælati possit licitè dare licentiam subdito absumendi res in usus profanos; nec an subditus sit exemptus à peccato eas cum tali licentia absumendo; quia suppono utrumque in hoc peccare: solum ergo interrogo, ut sciam, utrum contra justitiam, & contra votum in hoc peccaverit.

P. P. R. Non habui hujusmodi licentiam à meo Prælati.

C. Licet Sanchez cum aliis citatis lib. 7. sum. cap. 19. num. 30. teneat, quòd subditus aliquid absumens in usus profanos & turpes cum licentia sui Prælati, peccet contra justitiam & paupertatem, & id recipiens teneatur ad restitutionem; oppositum tamen est probabile, quod tuerentur Libertus, Sylvester, & alii, quos refert P. Mur-

cia in explic. 6. cap. Reg. Seraph. quæst. 12. num. 1. dicentes, Religiosum cum licentia sui Prælati aliquid in usus profanos expendentem, non esse proprietarium, nec contra justitiam operari, nec id recipientem teneri ad restitutionem.

42. Siquidem V. P. non habuit licentiam à suo Prælati expendi in usus profanos hanc pecuniam, fortè habuit licentiam saltem generalem eam indiscriminatim absumendi: hac enim supposita, probabile est, non peccasse contra paupertatem, & justitiam, in usus profanos eandem dissipando, ut supra dixi cap. 2. num. 12.

P. P. R. Non habui licentiam generalem in sensu explicato, sed specialem eam in res determinatas licitas expendi.

C. Cum V. P. non habuerit licentiam generalem sui Prælati, nec specialem, dictam pecuniam profanè expendi, peccavit contra votum paupertatis pro illicita conversatione eandem elargiendo foeminae; quæ absolute loquendo ad ejusdem restitutionem obligatur; dixi absolute loquendo foeminam obligari ad restituendum id, quod à Religioso percepit, quia pluribus titulis potest eximi ab hac obligatione: primò, si subditus habens licentiam absumendi pecuniam in licitos usus, mutata intentione donet mulieri, tanquam pauperi, aut alio honesto titulo id, quod pro peccato eidem obtulerat. Se-

cun-

cundò, quia postquam mulier accepit hanc pecuniam, prudenter præsumitur Superiores majores non fore invitos in ejus retentione, ne subit occasio querelarum per quod bonum Religionis nomen denigretur. Tertio, quia cum in rigore restitutio pecuniæ sit facienda eidem Religioso, rationabiliter credendum est, prædictos Superiores eam non approburos, ne per hoc Religiosus periculo relapsus exponatur. Sic Moyatom. 2. select. ad tract. 6. Miscel. disp. 4. quæst. 4. num. 9.

43. P. P. R. confiteor me non moderato, sed abundanti, & immodico rerum usui fuisse addictum.

C. Excessus fuitne supra consuetudinem laudabilem suæ Religionis?

P. Ita P. R.

C. Factumne fuit hoc cum licentia sui Prælati?

P. Ita P. R.

C. per votum paupertatis Religiosus cujusvis rei temporalis dominium à se abdicat, adeoque se obligat ad nihil accipiendum, dandum, utendum, permutandum, alienandum, aut mutuandum absque licentia expressa, aut tacita sui Prælati: Verùm licet Religiosus rerum dominium habere nequeat, usus tamen necessarius ipsi licet; porro hic usus non consistit in indivisibili, sed habet suos latitudinis gradus pro majori, vel minori Religionum arctitudine. Equites Sancti Joannis, & Canonici Re-

gulares sunt verè Religiosi, & hoc non obstante conceditur iis usus rerum temporalium amplior, quàm cæteris Religiosis: & inter alias Religiones est major latitudo quo ad usum in una, quàm in altera; etenim indubium est, uni pauperculo Capucino non licere usum rerum temporalium eâ abundantia, quâ licet aliis Religiosis calceatis: omnes tamen Religiosi tenentur in usu rerum se conformare laudabili sui Ordinis consuetudini, & si aliquis in usus superfluos res insumat etiam cum licentia sui Prælati, in opinione probabili, validè quidem, sed non licitè id facit: Moya ubi supr. n. 11.

44. P. P. R. confiteor me rem aliquam recepisse, eaque absque licentia mei Prælati usum fuisse.

C. præsumpsitne V. P. aut probabiliter existimavit suum Prælatum consensurum in acceptionem, & usum illius rei? quia ut subditus excusetur à culpa gravi in usu rerum, non est necessaria expressa licentia sui Prælati, sed sufficit tacita, aut præsumpta.

P. P. R. non fui certus de consensu Prælati, ut ea re uterer.

C. Quamvis V. P. de hoc non esset certa, probabiliter tamen putavit hanc fore voluntatem Superioris? quia ad licentiam tacitam non requiritur, ut Religiosus ferat judicium certum de consensu Prælati in rei usum, sed sufficit, ut ferat judicium probabile; ita cum Gersone, S. Antonino,

& aliis Thom. Sanchez in sum. lib. 7. cap. 19. num. 13. prope finem.

P. Nec iudicium probabile tuli, quod meus Superior esset consensus, ut absque licentia talem rem acciperem & eâ uterer.

C. Estne in sua Religione consuetudo introducta, ut Religiosi accipiant, & utantur similibus rebus? quia si esset talis consuetudo, hoc idem indicaret licentiam tacitam, aut præsumptam, accipiendi, dandi, utendi, & expendendi id quod absque expressa licentia solet fieri; ita cum Pisano, Corduba, & communi N. P. Leander à Murcia in explic. 6. cap. Reg. quæst. 7. num. 2.

P. P. R. Non est consuetudo in mea Religione accipiendi, aut utendi re, quâ ego usus fui absque petitione licentiæ mei Prælati.

C. Viditne Prælati, quod V. P. talem rem perceperit, & hoc dissimulavit? quia quando Prælati videt, quod subditus utatur re aliqua absque licentia expressa, & tacet, cum possit eam exigere, non quidem ex metu, aut alio humano respectu; ipsummet ejus silentium pro tacita licentia reputatur. Ita Murcia ibidem quæst. 9. num. 3. & 4.

P. P. R. Non fuit præsens meus Prælati, nec vidit, quando rem illam ego accepi, eâque usus fui.

C. Eratne ipsius Prælati vir severus, asper, rigidus, ita ut esset invitatus in hoc, quod subditi uterentur rebus,

quas rationabiliter acceptare possunt: quia licentia tacita, aut præsumpta non est spectanda ex genio aspero Prælati, vel ex eo, quod Prælati vult, & disponit secundum suum asperum genium, sed secundum dictamen rationis, & prudentium iudicium; quare si rationabiliter, & absque passione censeatur, quod Prælati deberet consentire, ut Religiosus talire utatur, hoc ipsum licentia præsumpta dicitur; ita cum Azorio, Villalobos in sum. part. 1. tr. 22. diff. 4. num. 6. & alii.

P. P. R. meus Prælati est valde rationi consentaneus, neutiquam durus, aut asper in concedendis licentiis.

C. Si sic est, esset contentus, ut V. P. rem illam acciperet (supposito quod non sit dedecus suæ professioni) & ut eâ uteretur?

P. Si ego petiissem licentiam, pro certo teneo ab eo mihi concedendam; siquidem in similibus casibus eandem mihi concessit, non tamen libenter haberet, ut eâ absque sua licentia uterer.

C. Juxta dicta Prælati erat consentiens quoad substantiam, sed invitatus quoad modum: quoad substantiam erat consentiens, cum non ægrè ferret, ut V. P. acciperet, & uteretur illâ re: erat invitatus quoad modum, quia nolebat, ut absque licentia eam teneret: adeoque in hoc casu non est mortale, sed veniale propter defe-

fectum in modo, & non in substantia. Ita Lessius lib. 2. de Justit. cap. 41. dub. 9. sub n. 79. §. crediderim. Petrus de Navarra tom. 2. lib. 3. cap. 1. num. 160. pag. (mihi) 93. Rodriguez, & alii, quos citat Thom. Sanchez lib. 7. sum. cap. 19. num. 13. prope medium. Si autem prudenter crederetur eum fore consensurum quoad substantiam, & quoad modum; id est, quod non tantum consentiret, ut subditus eam re uteretur, verum etiam absque petita licentia; in hoc casu est probabile, nec fore veniale, ita cum Navarro, & Mendoza affirmat Murcia ubi supr. quæst. 10. num. 5.

45. P. P. R. confiteor, quod extra Monasterium exiens, rem aliquam cum licentia præsumpta mei Prælati perceperim; de qua tamen in meo reditu ipsum certiore non feci.

C. Consumpsitne V. P. rem, antequam rediret ad Monasterium? nam si res percepta fuit usu consumptibilis, v. g. aliquod comestibile, & fuit insumpta cum licentia præsumpta ante reditum ad Monasterium, non erit opus id notificare Prælato.

P. Non fuit res consumpta ante reditum ad Monasterium.

C. Et licentia præsumpta, cum qua V. P. hanc rem accepit, sistebatne tantum in eo, quod pro tunc non posset habere promptum recursum ad Prælatum; vel in hoc, quod supposito etiam hoc recursu Prælatus esset

consensurus in ejus receptionem? Et enim si licentia fundatur tantum in difficultate recursus ad Prælatum, teneretur subditus redeundo Monasterium, hoc eidem notificare, ac licentiam exoptulare: Sanchez ubi supr. n. 8. Murcia q. 8. num. 3.

P. Licentia præsumpta non fuit fundata tantummodo in absentia, & difficultate recursus ad Prælatum, sed in judicio, quod quamvis esset præsens, consentiret, ut eam acceptarem.

C. In hoc casu non fuit culpa gravis contra paupertatem eam accipere. Murcia ibidem num. 3. Sanchez num. 9. esset tamen peccatum veniale, si Prælatus foret invitus quoad modum; videlicet, quod subditus revertendo ad Monasterium non manifestaret ei quidquid acceperat; nec licentiam peteret eo utendi.

CAPUT VI.

De Voto Castitatis Religiosæ.

46. P. P. R. accuso me inhonestum accessum habuisse ad mulierem votum simplex Castitatis habentem.

C. Novitne V. P. hujusmodi copulam præter malitiam contra virtutem Castitatis, aliam specie distinctam nempe Sacrilegii contra votum continere?

P. Ita P. R.

C. Licet fuerit opinio Tabienæ & aliorum apud Thom. Sanchez lib. 7. de matrim. disp. 27. num. 20. asserentium,

etiam, fornicationem Sacerdotis, aut Monachi non addere circumstantiam specie diversam à simplici fornicatione, ac necessario fatendam hac ratione, quia inquit, votum non cadit propriè supra materiam alio præcepto debitam, seu prohibitam, at peccatum incontinentiæ non est materia libera, sed jam prohibita: ergo supra hanc non potest cadere obligatio voti. Hanc sententiam erroneam, & longè à veritate, & communi sentiendi modo alienam appellat Castropalaus apud Sanchez ibidem: improbabilem, scandalosam, temerariam, & erroneam D. Tapia in sua caten. tom. 1. lib. 3. q. 3. art. 3. num. 4. & 5. eadèmq. censura eam afficit Conradus teste Moya in select. tom. 1. tract. 3. disp. 3. q. 2. cap. 2. num. 7. & meritò; quia præterquam quòd sit contra communem opinionem, praxim, & usum Ecclesiæ, ac unanimem Doctorum sensum, fundatur in principio falso; quandoquidem licet materia voti debeat esse libera, hæc tamen libertas non est spectanda penes præceptum, vel prohibitionem, sed penes indifferentiam voluntatis, ad posse facere, vel non facere rem voto obligatam; Clarum est non tenere votum non habendi pravæ cogitationes vel motus irascibiles, aut concupiscibiles, quia hæc non est materia libera, nec est in potestate voluntatis similia non pati; validum tamen est votum non in-

ebriandi per excessum potus, ludendi cum periculo blasphemandi, licet hæc alia lege sint prohibita: ergo pro certissimo habendum est, quòd votum Castitatis complectens totum id, quod eam labefactare, & commaculare potest, sit validum, ejusque violationem esse sacrilegam, ac proinde esse explicandam in confessione.

47. Putavitne se duo committere sacrilegia, nempe propter votum proprium Castitatis, & ob votum emissum à persona cum qua peccavit.

P. Ita P. R.

C. putavitne quòd hæc duo peccata Sacrilegii essent distincta specie, aut solum numero?

P. Ego ipsemet judicavi me committere duo Sacrilegia, ob mei, & alterius personæ voti violationem, absque distinctione, utrum hæc sacrilegia essent numero, vel specie distincta.

C. Ad ponendam doctrinam super hunc casum, duæ quæstiones à Theologis discussæ, sunt notandæ: una est, an votum solemne Castitatis specie differat à simplici ejusdem voto, altera an in unico, & individuo actu possint esse duo peccata numero distincta. Prima Sententia dicit, votum solemne castitatis esse alterius speciei à specie voti simplicis, & consequenter in confessione hanc circumstantiam aperiendam esse; ita Ledesma, Coninch, & alii, quos refert Diana part. 1. tract. 7. resol. 3. & 4. hæc

Sen-

Sententia est probabilis; contraria pariter est probabilis, quæ ait votum solemne à simplici non differre specie, neque alterius rationis vinculum esse, sed solum accidentaliter, ac sufficere in confessione se accusare de violatione voti, absque explicatione huiusmodi circumstantiæ: ita cum Henriquez, & Villalobos, Diana ibidem, Castropalaus tom. 1. tract. 2. disp. 3. punct. 3. num. 11. Murcia tom. 2. disp. moral. lib. 4. disp. 10. resol. 7. num. 13. Tho. Sanchez à me citatus 1. part. prax. tract. 7. & 7. Quo ad secundam questionem propositam Martino à S. Joseph, aliique citati à P. Matthæus Moya in suis select. tract. 3. disp. 2. quæst. 4. §. 1. num. 1. Filiucius, Layman, Suarez, & alii quos citat Diana part. 3. tract. 4. resol. 164. putant, in eodem numero actu physico non reperiri plures malitias morales numero distinctas, & consequenter non censi plura numero peccata: Contrarium tenet cum Vasquez, Diana, & aliis Trullench in Decal. tom. 2. lib. 5. cap. 5. dub. 4. num. 7. utraque opinio tam intrinseca, quam extrinseca probabilitate non caret.

48. Hinc inferitur, quod in Sententia astruente, votum simplex, & solemne differre specie, ac in unico, & individuo actu posse esse plures malitias numero distinctas, V. P. commiserit duo sacrilegia numero, & specie distincta: sed in opinione asserente,

Par. II.

votum solemne à simplici non differre specie, & in eodem actu non posse esse plura peccata numero distincta, unicum tantum specie, & numero sacrilegium commisit, & in propriis terminis Zanardus, Martinus à S. Joseph, & alii citati à Moya supr. quæst. 5. §. 4. num. 11. docent, unum numero peccatum committere eum, qui cum voto Castitatis peccat inhonestè cum persona simili voto adstricta; & addunt Sà, Vasquez & alii relati à Moya ead. quæst. 4. num. 12. & 13. satis esse in Confessione explicare peccatum Sacrilegii, reticendo circumstantiã voti in altero complice. Oppositum est commune, & verius, idque tenet in terminis nostri casus, cum aliis multis, Leander à Sacramento part. 1. tract. 5. disp. 8. §. 3. quæst. 54. & P. F. Emanuel à Conceptione de Pœnit. disp. 3. quæst. 15. num. 521.

49. P. P. R. accuso me, consensisse cogitationi oppositæ virtuti Castitatis.

C. Adfuitne in hoc plena advertentia, & plenus consensus? quæ duo necessariò requiruntur ad constituendam gravem culpam; ut dixi in meis Confer. tract. 2. sect. 4. Conf. 1. §. 2. n. 9. & seq.

P. P. R. plenus fuit consensus, & plena pariter advertentia.

C. Hic consensus fuitne per modum desiderii efficacis, aut simplicis complacentiæ? quia, si fuit desiderium efficax, non solum fuit Sacrilegium

Z

ob

ob violationem voti V. P. annexi, sed etiam habuit eandem specie malitiam cum objecto desiderato.

P. Non fuit efficax desiderium, sed delectatio morosa, seu simplex complacentia.

C. Existimavitne V. P. quod hæc delectatio morosa haberet malitiam Sacrilegii, & quod per eam violaretur votum?

P. Ita P. R.

C. Quanquam Eusebius de Herrera apud Dianam part. 7. tract. 11. resol. 34. sentiat, votum castitatis non violari per delectationem morosam, nec committere Sacrilegium eum, qui cum voto absoluto castitatis complacet sibi in cogitationibus obscenis: hanc tamen opinionem non censeo tutam: Contraria est communis, & vera, eamque refert cum Reginaldo, Trullench, Filiucio, & aliis Diana ibid. ratio est, quia votum perfectæ, & totalis castitatis, quale est illud Religiosi vetat omnem obscenitatem, & turpitudinem in cogitationibus, verbis, & operibus, adeoque tali voto adstrictus, per quodlibet peccatum inhonestum idem violat, & sacrilegium committit; vide etiam Dianam part. 3. tract. 6. resol. 73. §. Nota tamen, in fine. Et licet sit opinio, quod delectatio morosa non contrahat malitiam circumstantiarum objecti quando ad eas delectatio non terminatur; ut docui in confer. tract. 2. sect. 5. Confer. 1. §. 2. eas 1. num. 16. talis tamen delectatio induit rationem cir-

cumstantiarum personæ eam habentis, cum sint ab eadē inseparabiles; ut patet ex 1. part. prax. tr. 6. cap. 3. n. 15. ergo dicendum est, quod voto castitatis adstrictus, consentiens in delectationem morosam committat Sacrilegium: si votum esset parziale, v. g. si quis faceret votum non fornicandi, non nubendi, aut non se polluendi, in hoc casu simplex delectatio non esset contra votum, nec haberet malitiam Sacrilegii.

50. P. P. R. accuso me uni personæ suasisse, ut peccatum contra castitatem committeret.

C. In quo statu hæc persona constituta erat?

P. Fuit persona soluta.

C. Suasitne ipsi, ut cum V. P. vel cum tertia persona peccaret?

P. Cum tertia persona.

C. Et hæc tertia persona habuitne votum Castitatis?

P. Hæc pariter erat soluta, & nullo voto castitatis adstricta.

C. Habuitne V. P. aliquem venereum consensum, aut morosam delectationem?

P. Non P. R.

C. Si hæc persona habuisset votum castitatis, aut altera, cum qua V. P. suasit, ut peccaret, vel si primam induxisset ad secum peccandum, indubium est, quod ejus consilium, aut suasio malitiam sacrilegii contineret, quia scandalum generale reducitur ad illam speciem peccati, ad quam inductus est proximus: Sed si alteru-

tra persona habens votum, peccasset, vel etiam V. P. esset peccatum sacrilegii, ergo eandem malitiam sacrilegii haberet hæc suasio; cum verò utraque persona sit soluta, & absque voto, nec V. P. habuerit delectationem, aut consensum venereum, nec protulerit verba obscena, per quæ pariter violatur proprium votum, ut supra dixi, probabile censeo V. P. per hanc inductionem, aut pravum consilium sacrilegium non perpetrasse: ita in similibus sentit Sanchez in sum. lib. 5. cap. 6. num. 11. & cum eodem Sanchez dixi 1. part. prax. tr. 5. c. 7. num. 59. hanc sententiam tenet cum Oviedo, Caramuele, & aliis, Moya tom. 1. disp. 3. quæst. 2. cap. num. 1. & 2. Et ratio est, quia si Religiosus inducit eum, qui non habet votum obedientiæ, ad non obediendum suis parentibus, quamvis peccet mortaliter, non tamen contra proprium votum obedientiæ: ergo neque peccabit contra suum votum castitatis ille, qui consulit peccatum inhonestum alteri non habenti votum castitatis, licet malum consilium foret mortale.

51. P. P. R. accuso me induxisse aliam personam voto castitatis adstrictam ad peccandum cum persona soluta.

C. Habuérne V. P. in se ipsa aliquod obscænum desiderium, aut morosam delectationem?

P. Non P. R.

C. In hoc casu V. P. sua persuasio-

ne, & pravo consilio non solum peccavit contra castitatem, verum etiam contra Religionem, propter votum personæ inductæ ad turpitudinem, juxta dicta in præcedenti casu, quia scandalum generale reducitur ad speciem peccati, ad quam inductus est proximus: Sed hic proximus fuit inductus ad peccandum contra castitatem, & contra votum; ergo has eadem malitias habuit consilium V. P. Id, de quo dubitari potest, est, utrum V. P. contra suum proprium votum castitatis in hac inductione, aut pravo consilio peccaverit? quare secundum doctrinam, quam probabilem asserui in casu antecedenti, infero negativè, sic in propriis terminis cum Caramuele, & Pelizario Diana part. 9. tract. 9. ref. 66. & part. 6. tr. 11. ref. 27. quia Religiosus per suum votum ad propriam castitatem, & non alienam se obligat; sed sic est, quod in hoc casu læserit suo malo consilio votum, & castitatem alienam, & non propriam: ergo in hoc casu contra proprium votum non peccavit.

52. P. Me accuso pariter P. R. quod in quadam occasione murmuraverim de fragilitate unius foeminæ coram viro habente votum castitatis, ex qua murmuratione factum fuit, quod is grave incontinentiæ peccatum commiserit.

C. In discursu immiscuérne V. P. verba indecentia, & provocantia ad peccatum incontinentiæ? hoc enim

posito ; V. P. non tantum esset rea peccati scandalii , verum etiam per hunc profanum discursum proprium votum violasset.

P. Non P. R. verba enim à me prolata valde modesta, castigata, & ponderata fuere.

C. praeviditne V. P. quod vir ea audiens, ad incontinentiam esset provocandus ex auditu lapsus illius foeminae?

P. Ita P. R. experientia enim mihi notum erat, quod ex auditu alicujus lapsus venerei , confestim in idem peccatum laberetur.

C. Vir iste fuitne ita constitutus ut sponte ad peccatum jam se determinaverit? quia , quando proximus est adeo perversus, ut ex se jam sit determinatus ad peccandum, non est scandalum coram eo proferre verba impellentia ad peccatum, ad quod constat jam se determinasse ; ut dixi 1. part. tract. 5. cap. 7. de scand. num. 55. pag. 108.

P. Vir, qui fuit praesens, non erat adeo perversus, ut esset ad peccatum determinatus, sed propter meum discursum ad id se determinavit.

C. Certum est, V. P. in hac occasione peccato scandalii obnoxiam fuisse ; probabile tamen est juxta supradicta , quod non violaverit proprium votum , siquidem nec cogitationes, nec opera, nec verba V. P. militarunt contra castitatem : Sed ipsius culpa fuit in specie murmurationis contra

octavum praeceptum ; gravis quidem, si delictum illius foeminae fuit occultum, levis vero, si fuit notorium : Dubium est, an V. P. per peccatum scandalii commiserit sacrilegium ex eo, quod motivum praebuerit viro illi voto obstricto peccandi contra idem votum : Lugo, Navarrus, Suarez, Coninch, Salas, & alii relati à Moya tom. 1. select. tract. 3. disp. 3. quaest. 2. cap. 3. num. 10. censent, quod licet consulens voto castitatis obstricto ejusdem transgressionem peccet contra votum ; eum tamen, qui exercet aliquam actionem, ex qua praevidet suum proximum, votum castitatis habentem, idem fore violaturum, non patrare sacrilegium per hanc actionem, seu inductionem, nec teneri in confessione explicare votum, quo persona scandalizata erat obstricta ; ex quo inferitur secundum hanc opinionem V. P. non fuisse operatam contra votum personae audientis ex eo, quod per suam detractio- nem ad voti transgressionem eandem incitaverit : opposita sententia est vera, quam cum Thoma Sanchez sequuntur Vasquez, Bonacina, Azorius, & alii, Moya ibid. num. 14. & juxta hanc asserendum est, quod V. P. egerit contra votum illius personae ob causam eidem praestitam illud violandi : & ratio est evidens, ex dictis ; quia scandalum generale (quale est hujusmodi) reducitur ad speciem peccati, cujus patrandi data fuit occasio

casio proximo : Sed sic est , quòd proximo fuerit data causa peccandi contra votum , & castitatem : ergo ad hoc idem peccatum , & circumstantiam reducitur scandalum activum V. P. unde colligitur , non satisfieri in hoc casu confessioni manifestando simpliciter scandalum passivum datum , sed debet fieri specifica , individua , seu expressa mentio peccati , in quod ratione scandali activi proximus lapsus fuit , & voti , quo talis proximus obstrictus erat.

53. P. P. R. accuso me , propriis tactibus fuisse causam , quòd sæcularis aliquis effuderit semen.

C. V. P. effuditne & ipsa semen ?
P. Non P. R.

C. Delectationemne aliquam veneream habuit ?

P. P. R. videtur mihi , quòd non.

C. Fuit opinio Nicolai Moscinen-
sis , Gesualdi , & Grassii , quos citat ,
non tamen sequitur N. P. Leander à
Murcia in disq. Moral. tom. 2. lib. 4.
disp. 10. resol. 7. num. 9. quòd Reli-
giosus , qui propriis tactibus sæcula-
rem polluit , non committat sacrile-
gium contra proprium votum , nec
in confessione teneatur id explicare :
sed quòd satisfaciatur dicendo , propriis
tactibus pollui sæcularem : qui pari-
ter non obligetur aperire alterius vo-
tum , sed satisfaciatur , si dicat , tactibus
alienis pollutionem passus sum : pro
hac eadem opinione Caramuelem ci-
tat Diana part. 7. tract. 11. resol. 27.

§. Non deferam ; & Llamas part. 1.
tract. 9. resol. 53. Grasius & Tamburi-
num part. 9. resol. 65. sed hæc opinio
est improbabilis minimè sequenda ;
unde sancitum fuit in expurgatorio
Inquisitionis Hispaniæ , ut deleteretur
ex operibus Llamas , prout fatetur
idem Diana part. 9. cit. & Murcia lo-
co supr. cit. quamobrem tanquam
certum habendum est , quòd Reli-
giosus vel ligatus voto castitatis , pro-
priis tactibus sæcularem polluens ,
committat sacrilegium ; primò prop-
ter periculum proximum incidendi
in aliquam delectationem veneream ,
secundò , quia similes tactus sunt con-
tra castitatem : atqui quodcumque
Religiosus violat castitatem , commit-
tit sacrilegium contra suum votum :
ergo &c. ac demùm quia Religiosus
totum suum corpus DEO consecra-
vit : ergo sacrilegium est tangere im-
pudicè alios , quod est occasio pollu-
tionis.

Hinc est , non satisfacere confessio-
ni Religiosum dicentem : tactibus
pollui sæcularem ; sed debet sui voti
circumstantiam explicare : & si quis
sit constitutus in Sacris , licet non sit
Religiosus , debet pariter hoc expli-
care ; ita etiam si haberet votum sim-
plex castitatis , quamvis non sit Reli-
giosus , nec Ordine Sacro initiatus :
Idem dicendum de sæculari , quòd
non sufficiat in hoc casu dicere in
confessione ; tactibus alienis volunta-
riè passus sum pollutionem ; sed de-
bet

bet explicare, utrùm ii tactus fuerint Religiosi, aut in Sacris constituti, aut personæ voto simplici castitatis obstrictæ, vel saltem dicere: pollutionem passus sum tactibus personæ votum castitatis habentis; probabile est enim, votum simplex, & solemne castitatis inter se specie non differre; ut n. 47. in hoc eodem cap. dictum est.

CAPUT VII.

De aliis rebus particularibus ad statum Religiosum pertinentibus.

54. **P.** P. R. dico meam culpam de mea tepiditate, omissione, & negligentia, in attendendo ad perfectionem.

C. Hujusmodi negligentia tendendi ad perfectionem, fuitne cum transgressione votorum, aut regulæ suæ religionis?

P. P. R. quandoque ea fui transgressus, prout jam antè confessus fui.

C. Consilia Evangelica, quæ multum juvant ad perfectionem religiosam acquirendam, ex contemptu fortè non adimplevit?

P. P. R. multoties quidem ea violavi, nunquam tamen ex contemptu.

C. Habuitne nonnunquam internum propositum non tendendi ad perfectionem religiosam?

P. Non P. R.

C. Certum est, quòd Religiosus, quamvis non teneatur esse perfectus; ad perfectionem tamen tendere obli-

getur, ita D. Thom. 2. 2. quæst. 186. art. 1. ad 3. his verbis; unde non oportet, quòd quicumque est in religione, jam sit perfectus, sed quòd ad perfectionem tendat. Nec tenetur Religiosus tendere ad perfectionem per omnia opera supererogatoria, sed per exercitium eorum, quæ in sua regula ei præcipiuntur; ita Doctor Angelicus eadem quæst. art. 2. in corp. ubi ait: *similiter etiam non tenetur ad omnia exercitia, quibus ad perfectionem pervenitur, sed ad illa, quæ determinatè sunt ei taxata secundum Regulam, quam professus est.*

Est pariter certum, quòd Religiosus ex contemptu permittens consilia, quæ ad perfectionem ducunt, graviter peccet, non peccaturus tamen, si ex omissione, aut negligentia eadem prætermittat: unde non peccat, si ea prætermittat, sed si ea contemnat, scribit Angelicus calamus eod. art. 2. quòd si ex malo habitu, aut malitia prætermittantur, non propterea dicuntur violari ex contemptu, ita N. P. Leander à Murcia in explic. Reg. Seraph. in cap. 1. q. 4. num. 11. & alii: videantur super hanc materiam dicta in meis Conf. part. 1. tract. 2. sect. 4. Conf. 2. §. 2. num. 40. pag. 106. & §. 3. num. 47. pag. 107.

55. Addit Thom. Sanchez in Sum. tom. 2. lib. 6. cap. 5. num. 10. Murcia supr. num. 9. graviter peccare Religiosum, qui observando suam regulam, vota, & constitutiones, habet in-

intentionem non proficiendi in vitæ religiosæ perfectione, ac in fine ab eadem intento: Casus tamen hic mihi videtur metaphysicus, & practicè impossibilis, nam si obligatio Religiosi tendendi ad perfectionem est, ex vi observantiæ suæ regulæ, & votorum absque distincto præcepto, eum ad hoc obligante, uti habet Murcia ibi. quæst. 3. num. 7. & Sanchez loco cit. num. 6. ergo videtur moraliter impossibile, quòd Religiosus suam Regulam, & vota observet, quin habeat animum tendendi ad perfectionem, quæ per hæc media acquiritur: præterea quia hic animus, seu intentio non tendendi ad perfectionem, licet observentur vota, vel Regulæ; vel est animus ea in futurum transgrediendi, vel non transgrediendi? si est animus, & intentio ea transgrediendi, constat in hoc casu fore culpam gravem, non habere intentionem tendendi ad perfectionem; si non est animus ea transgrediendi, sed ea observandi, eò ipso tenditur ad perfectionem: ergo videtur non posse componi practicè, & moraliter (licet speculative, & metaphysicè possit concedi) observantiam Regulæ, & votorum cum animo non tendendi ad perfectionem.

Quamobrem ego dicerem, quòd si Religiosus observans Regulam, & vota ad culpam gravem obligantia, haberet animum non tendendi ad

perfectionem per observantiam legum, & statutorum ad culpam venialem obligantium, & non vitandi ullam culpam levem; in hoc casu inquam opinor, quòd peccaret graviter ob morale periculum, cui se exponeret violandi quoque cætera, ad culpam gravem obligantia; in simili docent Sanchez, & Bonacina à me citati in Confer. ubi supr. num. 53. pag. 109. & in terminis nostri casus idem tenet Thom. Sanchez ubi supr. cap. 4. num. 18. Murcia quæst. 4. citat. num. 6.

56. P. P. R. dico meam culpam, quòd in quadam occasione Religionis habitum me exuerim.

C. fuitne factum hoc ex aliqua causa necessaria, v. g. ob infirmitatem, aut somnum capiendum (si id licet, & permittitur 2dum Regulam, & consuetudinem suæ Religionis) quia hoc modo non esset quid singulare; ut notavit Palaus part. 3. tract. 16. disp. 4. punct. 6. num. 3.

P. P. R. non ex causa adeò necessaria habitum dimisi.

C. Sub poena excommunicationis majoris, ut habetur in cap. ut periculosa, ne Clerici, vel Monachi, in 6. vetita est temeraria dimissio habitus Religionis, si quis autem, ait Bonifacius Octavus loc. cit. horum temerarius violator extiterit, excommunicationis incurrat sententiam ipso facto: quatuor autem condiciones juxta Thom. Sanchez lib. 6. sum. cap. 8. num.

num. 38. requiruntur, ut Religiosus hanc censuram incurrat: prima est, ut tanquam professus relinquat habitum in Monasterio aut alio loco: secunda, ut habitus dimissus sit suæ Religionis: tertio, ut temerè eum dimittat, quarta, ut attentis circumstantiis cum periculo divagandi eundem dimittat.

57. Dicat mihi V. P. deposuitne verè habitum Religionis, vel superposuit aliquem habitum sæcularem? licet enim ad habendum intentum idem formaliter sit deponere habitum, aut superponere aliam vestem sæcularem, & Sanchez ibid. num. 63. utroque modo censeat eandem incurri censuram, attamen num. 62. oppositum putat probabile cum Suarez, Tabiena, Sayro, & aliis, qui dicunt non incidere in hanc excommunicationem Religiosum, qui habitum sæcularem Religionis habitui superponit, licet graviter possit in hoc peccare.

P. P. R. Habitum Religionis deposui, & alium sæcularem indui.

C. Mutavitne V. P. habitum intra, vel extra Monasterium? Quamvis enim cum Sylvestro, Navarro, & Rosella doceat Azorius tom. 1. instit. Moral. lib. 12. cap. 17. quæst. 15. quod Religiosus deponens in Monasterio temerè habitum, incurrat excommunicationem, præsertim in conspectu sæcularium, quod ego patenter verum puto: contrariam tamen

tenet Santarellus, & alii citati à Diana part. 9. tract. 7. resol. 5. §. Notandum est; ubi in fine affirmat, quod Pelizzarius probabilem censeat hanc sententiam, & præcipuè si fieret ob honestam aliquam recreationem, v. g. ad repræsentandam in Sacra Comœdia Christi JESU infantis nativitatem, ab omni censura, & etiam à peccato gravi excusaretur; quinimò à levi culpa id eximunt Peyrinus, & alii apud Dianam ibi ab initio: quamvis magis rigorosè loquantur Lezzana, & alii allegati à Diana, quorum aliqui arbitrantur peccare graviter, alii leviter, Religiosum induentem habitum sæcularem, præsertim muliebrem, ob aliquam repræsentationem, vel saltem esse aliquàlter periculosum.

P. P. R. Non in, sed extra Monasterium exui me habitu Religioso, & sæcularem indui.

C. contigitne id longo temporis intervallo? quia aliqui Doctores assignant in hoc parvitatem materiæ: Ita Sà Verb. Excommunicatio nulli reservata, num. 9. in fine, in edit. Pampelon. Toletus in sum. lib. 4. cap. 18. num. 3. Azorius ubi supr. cap. 13. sub quæst. 5. §. His igitur sol. (mihi) 1217. spatium unius horæ breve esse tempus, & consequenter parvitatem materiæ censeat in hoc casu P. Murcia super 1. Reg. cap. 19. num. 2. dicens, quod ille, qui hoc brevi tempore dimitteret habitum ad currendum, saltandum,

dum, &c. non incurreret excommunicationem, sed solum venialiter peccaret. Contrarium sentit cum Sylvestro, Suarez, & aliis Castropalaus part. 3. tract. 17. disp. 4. punct. 6. num. 11. ubi ait, quod dimissio habitus per unam horam animo occultandi statum Religiosum, habeat annexam præfatam excommunicationem, ob morale periculum, cui se exponit divagandi; utraque opinio mihi videtur probabilis.

P. Sciat ergo V.P. per unam tantum horam, aut parum plus me dimisisse habitum, & sæcularē assumpsisse, non animo apostatandi, aut divagandi: sed ad liberius & facilius aliquid mihi illicitum exercendum.

C. Cum hoc factum fuerit ad breve tempus, licet cum hac intentione, probabile est, V. P. non incurrisse in excommunicationem: sic tradit Thom. Sanchez lib. 6. sum. cap. 8. num. 57. & addit Diana part. 4. tract. 14. resol. 72. in fine. quod Religiosus ex causa turpi dimittens habitum, ut gratia fornicandi voluptuosius, aut clam aliquid furandi, vel adeundi lupanar, quamvis peccet graviter ob huiusmodi actionem, distinctum tamen peccatum non committat propter spoliationem habitus; nisi fortasse ex speciali aliqua regula talis prohibitio cum eo rigore facta sit: Quamvis Paulanus, S. Antoninus, & alii Doctores relati à Sanchez ibid. n. 56. sen-

Part II.

tiant incurri excommunicationem, & consequenter graviter peccare Religiosum, dimittentem proprium habitum per horæ spatium, ob aliquam turpem actionem: idcirco ad procedendum majori securitate, consultum erit absolvere in hoc casu ab excommunicatione saltem sub conditione, si forte incurristi; à qua censura potest absolvere quivis Confessarius approbatus, cum non sit reservata, ita Sà ubi supr. & Toletus loc. supr. cit.

58. P. P. R. dico meam culpam, quod in alia occasione astiterim agitationi taurorum.

C. Fortè velut Novitius hoc fecit? nam in censura, de qua infra, lata adversus Regulares non comprehenduntur Novitii, quia propriè & strictè Regulares non sunt.

P. P. R. post emissam Professionem.

C. Eratne tunc V. P. Ordine Sacro initiata? quia non defuit, qui dixit, Religiosos in sacris Ordinibus non constitutos in hac prohibitionem non comprehendendi; ut videri potest in Marchado tom. 2. lib. 5. part. 2. tract. 2. docum. 9. n. 3. & à fortiori, si Religiosus nec Majoribus, nec Minoribus Ordinibus initiatus esset; ita Castropalaus part. 6. tract. 29. de cens. disp. 3. punct. 37. sub num. 22. §. sed dubium est: Et de Religiosis laicis tenet Villalobos in sum. tom. 2. tract. 12. de homicidio, diff. 20. num. 16. eos in hoc non comprehendendi secluso scan-

A a

dalo:

dalo: Mea tamen opinio est cum multis, & gravibus Authoribus, universaliter in hoc Decreto comprehendendi quoscunque Regulares, sive sint Clerici, vel Ordinibus sacris insigniti, sive Laici, quia Constitutio Clementis Octavi, prohibens sub poena excommunicationis Religiosis assistentiam agitationi taurorum, indiscriminatim de omnibus, & cum omnibus loquitur; *Monachis, & Fratribus Mendicantibus, ceterisque cujuscunque Ordinis, & Instituti Regularibus*; Lex autem, quæ generaliter loquitur, generaliter est sumenda: Lex generaliter loquens, generaliter est intelligenda, l. de pretio, ff. de public. in rem. act. &c. licet cum Villalobos *ibid. num. 17.* putem sub hoc decreto non comprehendendi Moniales, quia Constitutio de iis non loquitur: *Quia lex si aliud voluisset, expressisset l. unic. §. si autem ad deficient. &c.*

P. P. R. jam fui sacris Ordinibus ordinatus, dum mihi occurrit casus.

C. Dantur aliquæ Constitutiones Pontificiæ super has agitationes Taurorum, inter has tamen modò magis viget ea Clementis VIII. emanata 13. Januarii 1596. ad instantiam Philippi II. Catholici Regis Hispaniarum, in qua prohibetur Regularibus cujuscunque Ordinis, & Instituti assistentia agitationi Taurorum: Et licet aliqui Doctores, quos tacito nomine citat Marchadus *supr. num. 2.* Thom. Hurtadus, & Remigius citati à Diana *part. 11. tract. 4. resol. 11.* censeant,

solum venialiter peccare Regulares, interessentes agitationi Taurorum; opinio tamen communis, & vera dicit, eos graviter delinquere: Ita Gallegus cum Lopez, Gutierrez, Palatio, Soria, Suarez, Vasquez, Salas Rodriquez, quos omnes & alios citat, & sequitur Diana *ibid.* Castro-palaus *part. 3. tract. 29. disp. 3. punct. 37. à num. 22.* Trullench. *in 5. Decal. tom. 2. lib. 5. cap. 2. dub. 4. num. 3.* Villalobos *supr. num. 13.* plerique alii; ratio est, quia Clemens Papa Octavus præcepit Regularibus, ne similibus agitationibus assisterent, sub poena Excommunicationis Majoris: Atqui res præcepta sub hujusmodi poena obligat ad peccatum mortale: ergo graviter peccabunt Regulares cujuscunque Ordinis, & Instituti, qui in Hispaniis tali agitationi interfunt.

59. P. P. R. Dico meam culpam, quòd semel de Baptismo infantem suscepim.

C. Ex aliqua urgenti necessitate fortè V. P. hoc exercuit?

P. P. R. Solummodo ad preces Genitoris infantis.

C. Vetitum est Abbatibus, & Monachis de Baptismo suscipere Filios, ut constat ex lege Canonica cap. non licet Abbati, vel Monacho de Baptismo suscipere Filios, de consecrat. dist. 4. ita pariter de Confirmatione Monachi sibi Compatres, Commatresve non faciant ead. dist. 4. Motivum hujus prohibitionis fuit, quia consueverant Patrini osculari Nutri-

ces; ut colligitur ex hoc cap. Monachi, ubi additur ne osculetur foeminas: & quamvis Caltropalaus part. 4. tract. 19. disp. unic. punct. 11. num. 4. Coninch., & alii teneant, quod hæc prohibitio non se extendat ad Regulares Mendicantes, nec ad Canonicos Regulares quod pariter affirmat Leander à Sacramento part. 1. tract. 2. disp. 7. quæst. 16. quia inquirunt, Decretum loquitur tantum de Monachis, sub quorum nomine non veniunt Regulares Mendicantes, nec Canonici Regulares: verius tamen est oppositum, ita cum aliis Layman tom. 2. lib. 5. tract. 2. cap. 9. num. 3. §. sed contrarium. Quia in omnibus Regularibus militat eadem ratio evitandi inconueniens osculi familiarum (ubi esset consuetudo) & cavendi ab earundem familiaritate, quod pariter fuit motivum hujus prohibitionis.

Et licet Quintanaduenas apud Dianam part. 9. tract. 6. resol. 32. excuset à peccato, saltem gravi, omnes Regulares Mendicantes, & non Mendicantes, & etiam Moniales, suscipientes absque licentia de Baptismo pueros, & præsertim de Abbatibus, & Monachis, probabile id putat Leander supr. quæst. 17. Contrarium tamen sequuntur communiter Doctores, teste Diana ibidem proindeque dicendum hoc gravem secum ferre culpam: indubium est, id saltem respectu Fratrum Minorum esse vetitum

in cap. 11. Reg. Nec fiant compadres virorum, vel mulierum &c.

CAPUT VIII.

De aliquibus rebus speciatim Moniales concernentibus.

Quidquid in hoc tractatu de Regularibus dictum est, tam quo ad electionem Confessarii pro absolutione casuum reservatorum, & non reservatorum, quam quo ad vota Obedientiæ, paupertatis, & castitatis, etiam respectivè de Monialibus intelligendum est, quæ in ordine ad Sacramentum poenitentiae debent se subdere Confessariis, ab eorum Prælati assignatis: si sunt subiectæ Episcopo, debent confiteri electo ab Episcopo, si Religioni, à Prælato regulari electo. Videatur Leander à Sacramento part. 1. tract. 5. disp. 11. quæst. 46. & Torrecilla in suis consult. Moral. tract. 2. cons. 4. per totam. Moniales subditæ Prælati regularibus subjacent casibus, quos ii sibi reservant; & quæ sunt subiectæ Ordinario, subjacent casibus, & censuris, quas ipse Ordinarius generaliter reservat pro sua Diœcesi. Diana part. 10. tract. 13. resol. 52. §. Verum; & P. Emanuel à Conceptione de poenit. disp. 6. quæst. 10. num. 873.

60. P. P. R. confiteor, quod in quadam occasione non frequentaverim chorum cum communitate, & postmodum non recitaverim privatim Divinum Officium.

C. Habuitne V. D. aliquam causam, ob quam excusaretur à recitatione D. Officii, v. g. infirmitatem, vel aliam ex illis, quæ sufficienter ab hoc onere liberant?

P. P. R. non habui ejusmodi causam.

C. Non putavit V. D. se graviter peccare omittendo Divinū Officiū?

P. P. R. Habui in hoc magnum scrupulum, licet audierim Moniales non teneri ad id recitandum extra chorū.

C. Verum est, aliquos Authores in dubium posuisse, an Moniales obstringantur ad persolvendum Divinum Officiū extra chorum; opinio tamen communis, & vera, est affirmativa, ita cum Maldero, Aragonio, Rodriguez, Navarro, Tolet, & pluribus aliis tenet Diana part. 2. tract. 13. resol. 17. & P. Eusebius de Herrera apud Dianam part. 10. tract. 11. resol. 45. §. sed ego. Oppositam sententiam temerariam appellat, eamque tanquam improbabilem fusè refellit M. Ferdinandus de la Nave teste Diana part. 11. tract. 1. resol. 25. §. Quæro tertio; Idem dicit de Regularibus, nondum in sacris Ordinibus constitutis. Videatur etiam idem Diana eadem part. 11. tract. 2. resol. 10. §. Ad id verò; & part. 7. tract. 11. resol. 4. Certum est, supposito Regulæ, aut Superioris præcepto, obligante Moniales, aut Religiosos sacris Ordinibus minimè initiatos (prout Regula S. P. N. Francisci præcipit cap. 3. Clerici faciant Divinum Officiū, secundum Or-

dinem Sanctæ Romanæ Ecclesiæ) quòd in hoc casu ad Horas Canonicas persolvendas obstringantur, & etiam præscindendo à tali præcepto, tenendum est, dari hanc obligationem ex generali consuetudine introducta, non intereisa & tanquam lege acceptata.

61. P. P. R. confiteor, me simulasse & finxisse deliquium, ob quod in causa fui, quòd Medicus ingressus fuerit Clausuram Monasterii.

C. Factumne fuit hoc ex aliquo malo, & turpi fine?

P. P. R. non habui perversam aliquam intentionem in hujusmodi cooperatione, sed tantummodo, ut meam fictam infirmitatem celarem?

C. Quale motivum habuit, eandem fingendi?

P. P. R. fuit mera tentatio inimici.

C. Interdictum est viris, & mulieribus ingredi Monasteria Monialium absque vera, & manifesta necessitate, ut constat ex Constitutione Bonifacii Octavi, quæ incipit: Periculoso, in 6. Decretal. lib. 3. titul. 16. de statu Regul. & ex Concilio Tridentino sub pœna excommunicationis idem prohibente sess. 25. cap. 5. de Regularibus, ubi ait: *Ingressi autem intra septa Monasterii nemini licet, cujuscumque generis, aut conditionis, sexus, vel ætatis fuerit sine Episcopi, vel Superioris licentia in scriptis obtenta, sub excommunicationis pœna ipso facto incurrenda*: Hæc censura est evidens; & solum circa eam notandum se offert, quòd quan-

quando Concilium dicit, cujuscumque generis, ætatis &c. tantummodo loquatur de illa ætate, quæ est compos rationis; adeoque in ea non comprehenduntur infantes & pueri, qui nondum ad annos discretionis pervenerunt, ita communis cum Barbosa super hunc locum num. 55. Nec prohibetur ingressus aliquarum famularum pro servitio Monialium, & puel- larum ad bonam educationem ibidem commorantium, adhibitis cau- telis in licentia expressis, & cæteris à Barbosa adductis num. 88. & 89. Et licet per Decretum Concilii Triden- tini ad ingrediendum septa Monaste- rii licentia in scriptis obtenta requira- tur, hoc tamen non intelligitur in ca- sibus ordinariis, puta quo ad Medi- eos, Chirurgo, Carpentarios, Cæ- mentarios, & alios similes operarios; quorum operâ passim indigent Mo- niales: Ita Diana part. 3. tract. 2. re- sol. 129.

Notandum est pariter istam excom- municationem jure communi refer- vatam non esse, juxta Bonacinam tom. 1. tract. de Claus. quæst. 4. punct. 5. sub num. 2. §. Observa; hoc tamen intelligendum est, modò quis non ingrediatur Monasterium Monialium ad malum finem; violatio enim clausuræ Monialium ad malum finem, est casus Summo Pontifici re- servatus; si tamen casus sit occultus, potest ab eo absolvere Episcopus vigore Concilii Tridentini, quod

etiam potest facere Confessarius vi- gore Bullæ Cruciatæ, ita Diana part. 2. tr. 16. resol. 35. Hanc autem Cen- suram non incurrunt Moniales ad- mittentes aliquem intra septa Mona- sterii, etiam ad malum finem; ita Dia- na ibid. resol. 32. & 34. quare nec V. D. in eandem incidit ex eo, quòd cooperata fuerit ad ingressum Medi- ci absque vera necessitate, potuit ta- men incurrisse aliam censuram, ut in sequenti interrogatione examina- bo.

62. Dieat mihi, notum eratne V. D. latam esse excommunicationem contra Moniales, admittentes aliquem intra septa Monasterii absque neces- sitate?

P. P. R. Notum mihi fuit, quòd ingredientiæ absque urgenti causa graviter peccent, & excommunica- tione afficiantur; & etiam audiui (non tamen à persona multum docta) la- tam esse excommunicationem con- tra Moniales ad ejusmodi ingressum coöperantes; licet ego pro certo hoc non scirem.

C. Gregorius Papa XIII. in Decre- to motu proprio quod incipit: Ubi gratiæ & indulta, & refertur in Bul- lario Magno tom. 2. inter Constitu- tiones hujus Pontificis pag. 393. num. 28. sub pœna excommunicationis majoris ipso facto incurrenda, & Se- di Apostolicæ reservata prohibuit, ne aliquis sub prætextu licentiæ Mona- steria Monialium ingredi præsumat;

néve Abbatisſæ, Abbates, aut alii Superiores ullo modo cum præſumpta licentia talem admittant &c. Et addit in §. 4. "Quin etiam ſub eiſdem poenis ipſo facto incurrendis prohibemus, atque interdiciamus omnibus & quibuſcunque perſonis Eccleſiaſticis, & ſæcularibus; ac etiam Ordinum quorumcunque &c. Ne Monasteria ipſa Monialium pro libitu ſed neceſſitatibus urgētibus dumtaxat ingredi, néve Moniales ſub eiſdem poenis illos aliter admittere præſumant: „ Ad hanc autem cenſuram incurrendam notat cum Suarez, Sanchez tom. 2. ſum. lib. 6. cap. 16. num. 93. requiri concurſum directum vel indirectum Monialis ad ingreſſum perſonæ in Monasterium, & Bonacina ſupr. punct. 6. num. 16. adiungit attento huius conſtitutionis verbo præſumant, ad eandem incurrendam requiri ſcientiam vel ingentem temeritatem, quæ ſcientiæ comparatur, & conſequenter non ſufficere bonam fidem, inadvertentiam, oblivionem, aut etiam ignorantiam vincibilem, craſſam, & ſupinam: ex quo inferitur, quòd cum V. D. operata fuerit cum aliqua ignorantia huius poenæ, licet craſſa, ſiquidem jam aliquid de hoc audierat, in dictam excommunicationem non inciderit, peccavit tamen graviter ex eo, quòd fuerit cauſa ingreſſus Medici in clauſuram abſque vera neceſſitate.

63. P. P. R. Confiteor, quòd in alia

occaſione, cum eſſem janitrix, virum quemdam amiſiſſim intra Clauſuram.

C. Qua de cauſa V. D. eum introduxit?

P. P. R. ut intrò ferret aliquam ſuppellectilem Sacriſtiæ, aliis mutuò datam.

C. Non potuiſſet V. D. eam rem introducere, aut cum alterius Monialis auxilio?

P. P. R. Certum eſt, quòd ſi veritatem ſateri velim, ego ipſamet potuiſſem hoc facere.

C. peccavit ergo graviter V. D. admittendo virum intra Clauſuram ob tam levem cauſam. Sic Lumbier tom. 1. ſum. Aran. num. 494. pag. (mihi) 466. & hic, niſi bona fides eum excuſet, incurrit excommunicationem Concilii Tridentini.

Et ſi V. D. eundem introduxiſſet prætextu licentiarum, incurriſſet pariter excommunicationem reſervatam à Gregorio XIII. ſupr. niſi fortè excuſaret ignorantia, ut ſuprà dixi: ſed ſi V. D. eam perſonam amiſiſſet, (quamvis abſque vera neceſſitate) non prætextu alicujus licentiæ, ſed precibus, aut proprio genio mota, licet graviter peccaſſet; dictam tamen cenſuram Gregorii XIII. non incurriſſet, ita Sanchez lib. 6. ſum. cap. 16. num. 78. & 79. quia hæc Bulla motu proprio ſolum ad ingreſſientes, & admittentes prætextu licentiarum extenditur.

64. P. P. R. confiteor, quòd in quadam mea infirmitate, sub conditione futurae mortis personae mihi amicitia junctae effigiem, seu imaginem pretiosam reliquerim.

C. Estne consuetudo introducta, quòd Moniales possint in morte aliquid de rebus disponere?

P. P. R. Interdum hoc vidi practitari non tamen frequenter.

C. Habuítne licentiam à suo Superiore relinquendi illi personae dictam effigiem?

P. Non P. R. quia erat absens.

C. petiítne licentiam à sua Abbatisa?

P. Ita P. R.

C. Obtinuitne eandem?

P. Ita P. R.

C. Si esset consuetudo jam introducta, quòd Moniales in morte possint disponere de propria suppellectili, ac cubiculi ornatibus, hujusmodi dispositio non esset culpa gravis, obtenta prius licentia à Superiore, si haberi possit, vel si non possit ab hoc haberi, ab Abbatisa; aliàs esset contra votum paupertatis: ita Lumbier ibid. num. 493. In omni eventu tutius, & melius est, quòd personae Religiosae faciant propriam ad manus Priorissae, aut Abbatisae, relinquendo ejusdem dispositioni distributionem rerum ad usum proprium concessarum; & ad summum poterit supplicari sibi fore gratum, quòd haec, vel altera suppellex consignetur tali personae.

65. P. P. R. confiteor, me, ut Abbatissam semel praeceptum formale sanctae Obedientiae imposuisse uni Moniali.

C. In qua materia fecit hoc praeceptum?

P. Ut omitteret poenitentiam aliquam ejus saluti valde noxiam.

C. Adhibuítne V. D. in suo praecepto haec verba: praecipio tibi in virtute sanctae Obedientiae, aut in nomine Spiritus sancti; vel solum, praecipio per Obedientiam, aut sub poena Obedientiae, aus hujusmodi verba?

P. P. R. verba mea fuerunt, praecipio sub poena Obedientiae.

C. Dubium est inter Doctores, utrum Priorissae, seu Abbatisae Monialium possint praecipere in virtute sanctae Obedientiae, sicut faciunt Superiores Regulares: Sanchez lib. 6. cap. 1. sum. num. 22. negativam tenet, & bene; sed solum quòd possint praecipere sub poena Obedientiae mihi promissae aut hujusmodi verba: Est pariter dubium, an possint praecipere res spirituales sub Obedientia, vel tantum domesticas, concernentes gubernium temporale, & pacem Monasterii; quod potest videri in Marchado tom. 2. lib. 5. part. 3. tract. 4. docum. 5. num. 1. In praesenti casu potuit licite V. D. praecipere sub poena Obedientiae huic Moniali, ut cohiberet suum indiscretum fervorem; quia hoc conducebat ad bonum

gubernium temporale, & ejus sanitatis directionem.

66. P. P. R. confiteor, me satis frequenter colloquia habuisse cum sæculari persona.

C. In hac conversatione, commisitne aliquid contra suum institutum?

P. Ita P. R. aliquoties.

C. In qua materia?

P. P. R. in hoc, quod verbis nimium affectuosis eandem allocuta fuerim.

C. Fuitne admixtus his verbis aliquis affectus indecens, & inordinatus?

P. Semper habui similes cogitationes.

C. Ad has incautas cogitationes accendebaturne voluntas?

P. Aliqua scintilla ex illis, quas per suas ideas phantasia movit, ignem excitavit, succendit in voluntate.

C. Succensus estne taliter ignis aliquando in voluntate, ut plenus ejusdem consensus adfuerit, & plena advertentia intellectus?

P. Quandoque hoc contigit.

C. ex hoc consensu proditne aliquis exterior affectus?

P. P. R. hunc effectum causavit ille consensus, quod interdum dexteram ad eum extendebam.

C. In quo statu fuit hæc persona?

P. P. R. Emiserat votum Castitatis.

C. Consensitne identidem in has cogitationes?

P. plerumque quando me visitavit.

C. Visitavitne valde frequenter?

P. Ad minus semel in Septimana.

C. Suppono, quod, quotiescunque V. D. consensit alicui cogitationi contra castitatem, sive per modum desiderii, sive per modum complacentiæ, seu delectationis, Sacrilegium commiserit, juxta supra dicta cap. 6. num. 49. & si consensus fuit per modum desiderii, duplex quoque Sacrilegium fuit, secundum sententiam relatam eod. cap. 6. num. 47. & 48. suppono pariter V. D. esse in proxima occasione peccandi cum hac persona, siquidem adeo frequenter lapsa fuit, & ferme semper, quando eam visitavit, nam ad occasionem proximam non requiritur, ut persona sit intra fores domus, nec ut peccata sint opere completa; ut infra dicam in tract. 17. super propos. 41. damnatam ab Alexandro VII.

67. Dicat mihi, fuitne V. D. admonita, ut ab ejusmodi visitatione, & colloquiis abstineret?

P. Ita P. R. Confessarii hoc mihi jam dixerunt.

C. Quoties?

P. Multoties; quinque, aut sex vicibus ad minimum.

C. cur ergo non sibi cavet?

P. P. R. ne aliæ Moniales suspiciantur aliquid mali de me, si hanc familiaritatem avertō.

C. Hoc non sufficit ad hoc, ut V. D. cum tanto animæ suæ detrimento in occasione proxima perseveret, quin-

quinimò magis timere deberet admirationes, & dicta aliarum ex huiusmodi familiaritate insurgentia, quàm quæ dicenda forent ob separationem, & fugam; etenim anima Religiosa à mundo voluntariè sejuncta magnam notam incurrit, noviter contrahendo familiaritatem cum persona sæculi.

P. P. R. Hæc persona aliqua necessaria, quæ à Monasterio habere non possum mihi suppeditat; ideoque non est possibile, ut eam derelinquam.

C. Neque hic titulus est sufficiens ad continuationem huius familiaritatis cum tali suæ conscientiae præjudicio.

P. P. R. Quomodo mihi agendum, ut vitam decenter ducam?

C. Laboret suis manibus, prout aliae solent facere; sit contenta victu, & vestitu moderato, convenienti personæ, quæ contempsit, & deseruit vanitates, & bona terrena ad sequendum in nuditate, & paupertate nudum, & pauperem Christum.

P. P. R. erit mihi impossibilis huius personæ absentia.

C. Erit pariter impossibile, ut ego eam absolvam; quia in occasione proxima peccandi constitutis (ut in casu nostro) nequit dari absolutio absque firmo proposito eandem vitandi; & opinio contraria damnata est ab Innocentio Papa XI. in propos. 61. & 62. quarum explicatio videatur 1. part. Dial. seu praxis tract. 10. & lo-

Par. II.

quando in terminis expressis de amicitia Monialium, tenet nostram Doctrinam R. P. M. Lumbier in fine tom. 1. sum. Aran. num. 489. pag. (mihi) 466. & tom. 3. num. 2002. pag. 1247. in impressione Cæsaraugustana ann. 80. sic pariter R. & doctissimus P. Leander à Sacramento part. 1. tract. 1. de pœnit. disp. 7. quæst. 72. cum Thom. Hurtado, Lumbier, & Leandro, idem docet R. P. Emanuel à Conceptione tract. de pœnit. disp. 2. quæst. 16. num. 223. & seq. qui addunt dependentiam Monialis à suo devoto in temporalibus non suffragari ei, ut perseveret in occasione peccandi; sic DD. citati, & optimè sanè.

68. P. V. P. reflectat, me mox ad sacram Synaxim cum communitate accessuram esse, alioquin scandalum orietur.

C. Nunquid non poterit V. D. sub aliquo prætextu intermittere communionem absque scandalo, nimirum fingendo aliquod deliquium, aut quid simile?

P. Non P. R. quia omnibus nota est mea bona valetudo, quinimò hoc idem esset majoris notæ motivum.

C. Si V. D. non potest absque scandalo intermittere communiõem, eliciat actum contritionis veræ, aut estimatæ, & communicet velut is, qui non habet copiam Confessarii; ita P. Emanuel à Conceptione supr. n. 232. & patet ex supradic. tract. 12. cap. 1. in simili casu.

B b

P. P. R.

P. P. R. promitto firmiter emendationem.

C. Ego censeo, hoc verbum non esse serium, & verum, sed tantummodo ad extrudendam absolutionem; quasi verò hac obtentâ dimittenda sint ei peccata, licet non sit disposita; sciat tamen se Sacrilegium patraturam, si ficto animo absolutionem recipiet.

P. P. R. hoc me non latet, & quòd non V. P. sed me deciperem; fateor tamen sincerè, ne me in his angustiis amplius inveniam, non solum hoc, sed & rem magis arduam mundi velle facere, & sustinere: sit ergo certa V. P. de meo firmo proposito, derelinquendi hanc personam, quamvis perire, ac mille tribulationes pati deberem, quia animam meam super cætera omnia æstimo.

C. Supposito hoc efficaci suo proposito pro hac vice eam absolvam; at sciat hanc esse postremam, nisi se emendat, & ab huiusmodi familiaritate absteineat, ad hoc me resolvo ex consideratione explanationis casus, ac ferendo iudicium, quòd ex corde proponat emendationem, quam ita futuram spero: cum his circumstantiis sentit P. Emanuel à Conceptione ubi supra num. 225. & num. 232. posse dari absolutionem, dummodo non sit fundamentum dubitandi de inefficacia propositi.

69. Quod dictum est in resolutione huius casus, idem dicendum, & pra-

edicandum, cum Monialis ejusque devotus ob frequentem mutuum familiaritatem, & conversationem præbent occasionem aliis censurandi, aut suspicandi de aliqua reciproca illicita correspondentia, quantumlibet revera nullum intersit malum; ita egregiè P. à Conceptione ibid. num. 226. nam si persona secularis habitans in domo, vel extrâ visitans aliquam personam, suspicionem malam de se causat, ac ad tollendam hanc scandali occasionem obligatur, licet re ipsa nihil illicitum contingat; cur idem non est inferendum in nostro casu, in quo eadem ratio, & paritas militat?

70. P. P. R. confiteor etiam, me aliquoties faciem fuisse, poliendo me, ac inaniter componendo.

C. Fuitne præceptum Obedientiæ à suo Prælato impositum, ne Moniales insumerent tempus in huiusmodi profanis ornamentis? quia præcepti huius transgressio, esset grave peccatum. Ita sum. Aran. tom. 1. verb. Vestidos pag. 271. his verbis: "si los Religiosos, Religiosas profanan el "habito de su orden, o el trage, es peccato mortal (y en especial si el "prælado se les prohibe con precepto, "fado se les prohibe con precepto, "ria error dudar lo) por ser cosa tan "opuesta à la Regla, y voto di pobreza, Y viò Sancta Magdalena de Pazis muchas Religiosas condenadas "por profanar el habito de su orden.

P. P. R. Non fuit præceptum super hoc à Prælatis impositum.

C. For-

C. Fortè V. D. ex sola levitate, ac vanitate hoc fecit: nam Monialis, quæ ut decenter compareat, ornat se, & componit absque alio malo fine, venialiter tantum peccat, ait Marchadus tom. 10. sum. lib. 5. part. 3. tract. 4. docum. 3. num. 2. quamvis sit res valde aliena à religiosa, quæ sui sponsi oculis tantum pulchra apparere, nulloatenus oculis hominum placere, satagere debet.

P. P. R. motivum etiam aliquod huiusmodi mearum vanitatum fuit desiderium placendi illi personæ, cuius amicitia juncta.

C. Advertitne V. D. exinde aliquod damnum spirituale illi personæ advenire?

P. Ita P. R.

C. Certum est, quod mulier ornans se animo provocandi ad concupiscentiam, mortaliter peccet; audiamus doctrinam Angelici Doctoris 2. 2. quæst. 169. art. 2. in corp. ubi postquam concessit mulieres viros habentes posse se ornare ut eorum maritis placeant, subjungit Sanctus: "Illæ autem mulieres, quæ viros non habent, nec volunt habere, & sunt in statu non habendi (ut sunt Moniales) non possunt absque peccato appetere, placere virorum aspectibus ad concupiscendum: quia hoc est dare ei incentivum peccandi: Et si quidem hac intentione se ornent, ut alios provocent ad concupiscentiam, mortaliter peccant." Hæc Divus

Thomas. Nectantum se ornare cum hoc pravo fine est peccatum mortale; verum etiam si Monialis diligenter composita, ac circumornata se ostenderet sæcularibus, ac isti hac occasione graviter peccarent: Marchadus ubi supr. Videatur pariter Arana in fin. 1. tom. de fragm. n. 497. & seq. pag. (mihi) 468. ex quo patet V. D. graviter peccasse nimium se ornando, ut huius personæ obtutui, & conspectui se offerret, conscia occasionis eisdem præstitæ Deum graviter offendendi. Num verò fuerit sacrilegium in hoc casu scandalum, & ruina quam V. D. illi personæ voto castitatis obstrictæ intulit, constat ex supradictis in hoc tract. cap. 6. num. 50. 51. & 52.

CAPUT IX.

Bulla Clementis Papæ VIII. interdicens Regularibus largitionem Munerum.

IN fine huius tractatus volui adungere Bullam Clementis VIII. quæ omnibus Regularibus tam viris, quam feminis interdicit largitionem munerum sub gravibus poenis privationis activæ, & passivæ vocis, infamiae, & aliis pluribus; cuius tenor, ac ipsamet Bulla habetur in Bullario Magno tom. 2. pag. 39. inter constitutiones huius Pontificis num. 28. de qua breviter aliqua disseram.

71. Certò non constat, quod hæc Bulla recepta fuerit in Regnis Hispaniarum, quinimò aliqui Doctores id expressè negant, ut videre est in Dia-

na part. 1. tract. 6. resol. 1. & in N. P. Leandro à Murcia super sex. cap. Reg. Seraphic. quæst. 16. num. 1. hæc autem Bulla non imponit novam obligationem præter eam, quam Religiosus vi voti paupertatis habet non largiendum munerà, sed solummodo assignat novam formam, & distinctam ab ea, qua approbanda est causa sufficiens ad largienda munera, taxatque pœnas dictæ constitutioni contravenientibus: Duplex autem fuit finis hujus Bullæ: primus, ne bona Monasterii dilapidentur, secundus ne prava ambitione compulsi Religiosi pro consequendis officiis alter alterius gratiam, vel protectoris, seu aliorum benevolentiam aucupentur: & hæc Bulla loquitur generaliter de omnibus Regularibus Prælati, & subditis.

72. Non prohibetur per hanc constitutionem largitio leviorum esculentorum, seu ad devotionem, vel Religionem pertinentium, ut ipsamet exprimit; præter esculenta leviora, aut poculenta, seu ad religionem, vel devotionem pertinentia munuscula: Et per extensionem inquit N. P. Murcia supra n. 6. quod possint dari alia hujusmodi, quamvis sint alterius speciei, supposita tamen in omnibus tanquam necessaria licentia Prælati: & etiam addit Diana eodem tract. resol. 5. quod Regularis dans quantitatem duorum aureorum, non incurrat in pœnas hujus Bullæ, quamvis possit peccare contra paupertatem, si id si-

ne debita licentia faciat: Neque contra hanc operatur Religiosus pictor, vel alia arte pollens, qui de licentia sui Prælati picturam aliquam, vel rem aliam suæ artis gratis facit amico, vel cognato; Valerus in dif. utriusque fori, verb. Munera. n. 66. Nec prohibentur regularibus donationes remuneratoriæ, licet aliquantum excedant obsequia præstita. Diana resol. 15. & 16. neque vetita est inter Religiosos, & Moniales reciproca munerum largitio, si absit periculum alicujus ambitiosæ subornationis; & universaliter loquendo, cessante illo duplici sine Bullæ numero antecedenti adducto, cessant quoque ejus præcepta & pœnæ. Ita Murcia supr. num. 11. Hæc constitutio pariter non violatur à Religiosis largientibus propria manuscripta, sermones, lectiones &c. Qui cupit majorem habere notitiam hujus Bullæ legat Antoninum, Dianam part. 1. tract. 6. per totum, Valerum in differ. utriusque fori. Verb. Munera; P. Murciam quæst. 16. supr. 6. cap. Reg. N. P. S. Francisci. Omitto hæc, & alia ad statum Religiosum spectantia, cum ejus professores ea callere non dubitem, & ad instructionem Parochorum, aliorumque Confessoriorum dicta sufficiant; adhuc ut quandoque dabitur occasio exaudiendi aliquem Regularem, suæ obligationis magis essentialis notitiam habeant.

C A P U T X.

Exhortatio ad Personas Religiosas.

73. **M**agnam Deus ter optimus exercuit misericordiā erga animam, quando ab innumeris sacculi periculis eam eruens, ad sacrum Religionis statum eandem vocavit. Oh quam decepti vivunt homines in mundo! pulchro veritatis lumine carent, cæci ambulant per illusionis tenebras, anxii rerum caducarum sollicitudinibus premuntur, humanarum curarum pondere onerantur, sedentes in tenebris, & umbra mortis. Econtra quantum in claro Religionis Hemisphærio veritatis radii emicant! lucidis acquistarum cognitionum fulgoribus inestimabilia coeli bona aestimantur, vilissima verò terræ emolumenta despiciuntur: singulari pulchritudine splendidiore radii in Religionis firmamento relucent, ubi innotescit, quod præcipitem vitiorum semitam sequi, ad profundum abyssi laxis habenis sit tendere; & quod felitem virtutum viam currere, securum sit iter ad amœnam gloriæ patriam capeffendam. Mundus denique est turpidum mare, cujus fluctus à furibundis passionum ventis agitati, ac vanitatum spumâ intumescences, inter ventosas tempestates, inquietam animæ navim cum evidenti naufragii periculo deferunt: Religio autem placitum Æquor est, in quo cælis serenis, tranquillis fluctibus, aquis chry-

stallinis, vento puppim impellente, navis spiritus ad dulcem, ac desiderabilem, felicitatis æternæ portum transmigrat.

74. Verum pro ratione eminentiæ status religiosi, lachrymabilior quoque erit in eo lapsus. Angelorum peccatum sine remedio fuit, non item illud hominis; è cælo illi ceciderunt, hic in terra decedit, & eorum lapsus miserabilior fuit, quia ex statu sublimiori præcipites se dederunt: ad quod illud dictum Poëtæ alludit.

Et Celsæ graviore casu

Decidunt turres: feruntque summos

Fulmina montes. (Horatius.)

Numeror. cap. 4. Toleravit Deus, quod Philistæi Arcam nudam tangerent: non verò, quod Israelitæ eandem vel tangerent, vel conspicerent, illi erant in statu imperfecto; hi ex populo Dei electo. Quare si sæculi Filiorum crimina à Deo tolerantur, non sic facilè in sublimi Religionis statu commorantium peccata dissimulantur: cui plus dignitatis adscribitur (dixit S. Cyprianus tract. 3. de simplic. Prælat.) plus ab eo exigitur servitutis.

75. Religiosus promissa Deo facta fideliter observet; in Obedientia exequenda diuigens esse satagat ad imitationem Christi Domini, qui non solum æterno suo Patri obediens fuit: Factus obediens usque ad mortem: ad Philip. cap. 2. Sanctissimæ suæ

Matri, ac S. Joseph. & erat subditus illis: Luc. cap. 2. verum etiam aliis inferioribus; ut notavit S. Bernardus in cura illius cæci Evangelici: "Quid vis, ait Dominus ad cæcum illum, ut faciam tibi? quanta est miseria tua Domine? quanta dignatio tua? sic- cine Dominus quærit, ut servi faciat voluntatem," S. Bernardus serm. 1. de Convers. D. Pauli; Et quod plus est, obedivit iniquis Iudicibus, Tyrannis, Phariseis, & crudelibus Ministris, qui inhumaniter eum vita privarunt: Modò si Deus est obediens Magister discipulis, Deus hominibus, S. Bernardus Serm. 19. in Cantic. quantò major erit obligatio Religiosi obediendi suo Prælato? nec ulla est admittenda excusatio, quòd contra proprium genium, vel nimis durum videatur id, quod ex obedientia præcipitur, vel quòd Prælatus sit indiscrētus, & absque ratione præcepta imponens: Confundat huiusmodi prætextus JESU Christi exemplum, qui in rebus ita arduis obedivit, & viris sine ratione, sine æquitate & iustitia operantibus se subiecit. Simpliciter ergo filii obediat, & exequatur præcepta sui Prælati, hæc est enim via tuta ad cælum; Ut notavit Doctor Mellifluus super audi, & vide Psal. 44. "proinde audi, & inclina aurem tuam, ut per audire obedientiam ad gloriam pervenias visionis:," S. Bernardus serm. 41. in cantic.

76. Paupertas voluntaria est pre-

tiosissima Margarita, in cuius emptione tota terræ substantia benè impenditur: pauper spiritu totam spem suam in Deo collocat, & in Divina Majestate pretiosiores thesauros possidet: Tu spes mea, ait Religiosus Deo, portio mea in terra viventium; & addit S. Ambrosius serm. 8. in Psal. 118. cui portio Deus est, totius possessor est naturæ. Adeò certi sunt fructus huius Divini verorum pauperum capitalis, ut nec siccitate sterilecant, nec diluvia eos inundent, nec imber dissipet, nec calor comburat: à communibus denique periculis, quibus bona terrena sunt exposita, paupertatis prædia sunt exempta. "Portio tua (dixit S. Ambrosius supr.) non ariditate siccatur, non imbre diluitur, non frigore uritur, non tempestate quassatur;," ea est portio, quam terrenæ partes æquare non possunt: ad sequendam Evangelicæ paupertatis viam Cœlorum Regis Christi Domini sacrum exemplum, multum confortat, & roborat, qui cum omnium bonorum supernaturalium, & naturalium esset absolutus Dominus, strictiorem paupertatem elegit unius præsepis angustis pro sua nativitate contentus; Ecce rex tuus (ait Propheta Zacharias cap. 9.) veniet tibi Iustus, & Salvator: ipse pauper; Vixit pariter velut pauper, & mendicus: Ego autem mendicus sum, & pauper Psalm. 39. ac demum super spinarum cervical inclinatio ca-

pite,

pute, in ligneo lecto, sola nuditate
 contextus, emisit Spiritum: Et si Deus
 summè dives pauper factus est: Ege-
 nus factus est, cum esset dives, 2. ad
 Corinth. 8. quid singulare erit, quòd
 anima religiosa contemptis omnibus
 terræ vanitatibus, Cœlorum Regi se
 conformare studeat?

77. Inæstimabilis denique est casti-
 tatis Margarita, quæ homines in An-
 gelos transmutat, ac suæ puritatis
 alis animas ad cælum elevat, & extol-
 lit; ut dixit S. Ambrosius lib. 7. in Luc.
 cap. 12. "Caro, si consentiens Dei
 "legi, & exuens se lege peccati, in
 "naturam animæ sensuum puritate
 "transferit, alis ad cælum spirituali-
 "bus elevatur: „ hæc enim virtus in
 cælo habitat, inquit Sanctus lib. 1. de
 virg. in cælo patria est castitatis; hic
 advena, ibi incola est: Castitas homi-
 nes animales in spirituales, brutales in
 rationales, terrenos in cœlestes, ha-
 bitatores terræ in cæli incolas inver-
 tit. Per hanc gloriosam virtutem Cœ-
 lorum Regina, Mater Dei, Angelo-
 rum Domina, ac Imperatrix Gloriæ
 esse promeruit; Hanc si anima Reli-
 giosa diligere gloriatur, puritatem
 quoque summopere diligere debet,
 quæ est principale ipsi gratum obje-
 ctum.

78. Ad trium horum votorum suæ
 regulæ, ac ei annexarum obligatio-
 num exactam observantiam V. D.
 hortor, & si in his deliquit, reflectat
 unde exciderit: Memor esto unde

excideris, Apoc. 2. A perfectione ce-
 cidit in vitium; è cælo in abyssum;
 è Paradiso in Barathrum; è Regali
 Throno ad vilissimam servitutem; ut
 filius factus est mancipium: nunc è
 mancipio faciat se filium; elevet se à
 culpa ad gratiam; ut cum gratia con-
 sequi possit Gloriam, Amen.

TRACTATUS XV.

De Statu Ministrorum Ju- stitiæ.

CAPUT I.

De Statu Judicum.

Duas Propositiones damnavit In-
 nocentius XI. circa Judices, &
 unam Alexander VII. Explicatio dua-
 rum præcedentium potest videri
 part. 1. meæ praxis tract. 10. num.
 22. & num. 26. tertiæ verò habetur in
 hac 2. part. tract. 17. pro majori cla-
 ritate hoc caput in sequentes §§. divi-
 dam.

§. I.

De Modo inquirendi Delicta.

1. **P.** P. R. Ego publico Judicis
 Officio fungor, & si unquam
 in hoc deliquissem, me accuso.

C. Habétne V. D. remorsum con-
 scientiæ de re aliqua particulari suum
 officium concernente?

P. P. R. non deest aliquis scrupulus
 me affligens.

C. Di-

C. Dicat ergo in qua materia conscientia eam redarguat ?

P. Magnum sentio scrupulum propter causam criminalem, quam agitari, utrum sufficientibus indiciis, & conjecturis inquisiverim.

C. V. D. Ex Officio, vel ad instantiam partis hoc fecit ? quia quando fit ad instantiam partis, viâ accusationis, juridicè proceditur, examinando testes ab accusatore nominatos : Bonacina tom. 2. disp. 10. circa 8. præceptum quæst. 2. punct. 6. num. 1.

P. P. R. Ex Officio processit.

C. Quando Judex procedit ex Officio dicitur procedere viâ inquisitionis, quæ triplex est, nempe generalis, specialis, & mixta. Generalis est, quando de persona in communi, quæritur crimen in communi, an scilicet subditi servant leges, an non committantur crimina, an de nullo sit fama, vel suspicio alicujus criminis : Hac utuntur Prælati, & Superiores in visitationibus suis. Specialis est, quando de certa persona, & de certo crimine quæritur ; an scilicet Paulus commiserit homicidium. Mixta est illa, quæ constat ex generali, & speciali : & potest esse duplex : aut enim de persona in communi quæritur crimen particulare, ut si invento cadavere quærat, quis illud homicidium commiserit ; aut de persona particulari, quæritur crimen generale : ut si quærat, an Cajus homo flagitiosus sit, vel an aliqua delicta commiserit,

2. Dicat mihi V. D. quamnam harum inquisitionum præcessit causa ?

P. P. R. Specialis.

C. præcessitne infamia illius personæ contra quam V. D. processit ? licet enim ad generalem inquisitionem non requiratur prævia infamia ; & etiam in inquisitione mixta, quando de certo crimine quæritur, & de persona in communi possit procedi absque prævia infamia ; in inquisitione tamen speciali hæc debet præcedere, sic etiam in mixta, in qua quæritur de persona particulari, & crimine in communi ; v. g. utrum Petrus commiserit aliquod delictum.

P. P. R. Duo, vel tres querelam deposuerunt, quod talis persona delictum, & quidem valde grave perpetraverit.

C. Ad infamiam judicalem non sufficit denuntiatio, vel accusatio duorum, vel trium, etiam cum Juramento, sed delictum debet esse notorium in majori parte populi, aut viciniae ; unde ad infamiam judicalem requiritur, ut sit frequens opinio, & vox bonorum, vox enim dyscolorum, & hominum infimæ sortis non efficit legitimam, & judicalem infamiam, cum hæc infamia induci possit absque indiciis, & conjecturis sufficientibus, constat ex cap. Inquisitionis, de accusationibus, ubi ad finem cap. dicitur : Qui propter dicta paucorum eum infamatum reputare non debet, cujus apud bonos, & graves laesa opinio non existit.

Dicat

Dicat mihi V. D. fuerintne aliqua indicia contra hanc personam?

P. Ita P. R.

C. Erantne indicia manifesta, probabilia, vel dubia? indicia manifesta sunt, quæ inducunt conjecturam moraliter certam; v.g. si penes hominem in via occisum, inveniretur alius cum gladio evaginato; hoc esset indicium manifestum, eum fuisse homicidam. Indicium probabile est, quod causat conjecturam probabilem; v.g. si postquam Petrus minatus esset mortem Joanni, hic inventus fuisset mortuus nulla prævia contentione, aut rixâ cum aliis; indicium probabile esset, Petrum fuisse occisorem. Indicium dubium, & leve est illud, quod est causa levis, & tenuis conjecturæ; v.g. si invento Joanne interfecto in aliqua via competiretur in altera Petrus cum gladio in vagina, esset indicium leve de patrato ab hoc homicidio.

P. P. R. Non fuerunt indicia manifesta, neque probabilia.

C. Quamvis plures Doctores sentiant, non sufficere indicia ad faciendam specialem inquisitionem, nisi adsit probata infamia; quod plusquam verum tenet Trullench tom. 2. lib. 8. cap. 1. dub. 17. num. 2. Alii tamen censent, quod præviis manifestis indicii possit fieri inquisitio, ac si adesset infamia; ita D. Thom. 2. 2. quæst. 69. art. 2. in corp. ubi ait: *debet requirere iudex secundum Ordinem juris, pu-*

Pars II.

ta, cum præcessit infamia super aliquo crimine, vel aliqua expressa indicia apparuerint.

3. Ex accusatoribus, vel denuntiatoribus fuitne aliquis, qui deposuerit, publicam esse infamiam hujus personæ circa præsentem casum? etenim duo testes publicitatem infamiæ deponentes sufficiunt ad probandam dictam infamiam, & ad procedendum ad specialem inquisitionem; nec est necessarium, ut ipsimet à potiori parte loci hoc audierint, sed sufficit, quod jurent se id audivisse, tanquam publicum, à personis fide dignis, expressè eas nominando. Trullench. supr. num. 5.

P. P. R. Nemo dixit se audivisse factum, tanquam publicum.

C. præcessitne semiplena probatio contra delinquentem? quia cum hac potest fieri processus ad specialem inquisitionem; ut colligitur ex S. Thoma suprâ: & ad hoc sufficit testis omni exceptione major, qui deponat querelam contra delinquentem, hunc reum esse affirmans. Lessius lib. 2. de justit. cap. 29. dub. 16. num. 146. ita opinatur, quando delictum est notorium, & delinquens ignoratur; in quo casu inquisitio est mixta juxta suprâ dicta.

P. Nec semiplenam probationem habui contra delinquentem.

C. Factane fuit inquisitio eo fine, ut innotesceret, utrum accusatus, esset idoneus ad aliquod officium, aut

C c

bene-

beneficium ab ipso prætentum? nam quando quis prætentit aliquod officium, aut beneficium, potest de ipso fieri specialis inquisitio, an sit idoneus, vel ne ad ejusmodi officium, vel beneficium prætentum, licet nulla præcedat infamia, vel indicia, aut semiplena probatio: Idem dicendum, quando aliqui intendunt contrahere Matrimonium, aut sacris Ordinibus initiari; tunc enim fit specialis inquisitio, num aliquod impedimentum obstat; ita communis Doctorum.

P. Nihil simile prætentit illa persona.

4. C. Eratne delictum in detrimentum boni publici, vel privati? quia si hoc esset, & ita expediret ad impediendum malum futurum publicum, aut privatum, potest procedi ad specialem inquisitionem, licet nulla præcedat infamia; ita cum Soto, & aliis Thomas Sanchez in Cons. Moral. tom. 2. lib. 6. cap. 3. dub. 19. n. 15.

P. ex relato delicto nullum damnum bono publico, aut privato imminerebat.

C. Delictum eratne Crimen læsæ Majestatis, aut homicidium à mancipio commissum contra proprium Herum? nam in istis etiam casibus potest procedi absque ulla prævia, & probata infamia: Sanchez ibid. num. 17. & 20.

P. Nec hujus generis delicta fuere.

C. Quo ergo motivo, aut funda-

mento V. D. processit ad specialem inquisitionem contra hanc personam?

P. Ex eo, quod illæ duæ, aut tres personæ mihi dixerint, talis delinquentis delicta non debere relinqui impunita.

5. C. Quando delictum est occultum, ille, cui est notum, debet facere correctionem fraternam; & si hæc non speratur profutura, potest eam omittere; quia cum finis correctionis sit emendatio delinquentis, ut docet Doctor Angelicus 2. 2. quæst. 33. art. 6. in corp. Correctio fraterna, inquit, cujus finis est emendatio delinquentis, nisi subsit spes obtinendi hunc finem, etiam media non sunt adhibenda: & quando desperatur emendatio delinquentis per monita secreta, ea autem speratur per delationem occultam paternam, tenetur proximus occulte, & paterne crimen deferre Prælato; ita cum Hurtado tenet R. P. Leander à Sacramento part. 6. tract. 6. de correct. disp. 4. quæst. 11. Diana part. 7. tract. 3. resol. 39. §. & ideo notavit, & resol. 43. Coninch, & alii cum Suarez, idem docui cum Bonacina in meis Confer. part. 1. quæst. 4. Antiloq. num. 22. pag. 6. Et hæc denuntiatio debet fieri Judici, non tanquam Judici, sed ut Patri: vi cujus tamen non potest Judex juridicè procedere contra reum, ita cum communi Castropalaus tom. 1. tract. 6. diffic. 1. punct. 11. num. 1. Quapropter cum illæ duæ, aut tres personæ

no-

notificaverint V. D. delictum occultum delinquentis, fas non erat procedere ad inquisitionem specialem, & juridicam contra accusatum: ad summum poterat eum vocare, ac pramissa bona correctione, aut reprehensione, aliquam poenitentiam occultam, præservativam eidem imponere: Palaeus ibi num. 2.

P. P. R. Communis Consuetudo nostra est, ut posita sola denuntiatione alicujus privatae personae, & praesertim si sit publicus Officialis, procedatur immediatè ad capiendas informationes, & ad probanda indicia, & his habitis ad specialem inquisitionem.

C. Hic modus procedendi estne consuetus in omni genere delictorum, vel solum graviorum?

P. Non in omnibus, sed tantum in iis, quae specialem gravitatem involvunt.

C. Talis modus estne receptus, tanquam legitima consuetudo, & ad praxim deducta ab hominibus doctis, & bonae conscientiae?

P. Ita P. R.

C. Et hoc solètnè praticari praesens in poenam, vel ut necessarium ad bonum commune?

P. Quotiescunque hoc praticatur, ideò fit, quia ad bonum commune necessarium esse putatur.

C. Jam video esse Consuetudinem receptam in Tribunalibus saecularibus, quod praevia denuntiatione li-

ctoris, aut alterius privatae personae, aut querelae licet absque obligatione probationis, fiat transitus ad informationem, ad probationem indiciorum, & cum horum probatione formetur specialis inquisitio; haec tamen praxis, seu consuetudo est contra torrentem Theologorum, & Juristarum doctrinam; hancque cum Glossa affirmat Navarrus cap. inter verba 11. quaest. 3. conclus. 6. Corol. 63. num. (mihi) 253. & in hoc nulla est differentia inter Judicem saecularem, & Ecclesiasticum: quare sicut Ecclesiasticus nequit procedere absque praevia infamia ad specialem inquisitionem; ut ex cap. Inquisitionis supra dixi num. 2. ita neque Judex saecularis.

Lessius tamen de justit. lib. 2. cap. 29. dub. 14. num. 134. censet, non esse reprobandum usum Judicum saecularium, qui in dicto calu procedunt ad inquisitionem absque praevia infamia, quando hoc fit cautè, circumspectè, & secundum leges, & consuetudines in Provinciis receptas, praesertim in causis gravibus, ut sunt furta, homicidia, sacrilegia, incestus, & alia delicta, quae Rempublicam perturbant; nec procedatur ob meam poenam, sed propter bonum Reipublicae: idem docet cum Bartolo Cardinali, & Alciato Villalobos tom. 2. tract. 14. diffic. 8. sub num. 8. §. Haec secunda. Censent in hoc cum Lessio, Filiucio, & Villalobos cum dictis conditionibus Trullench
C c 2 tom,

tom. 2. in Decalog. lib. 8. cap. 2. dub. 17. num. 23. Sicque probari potest; quia cum sit probabile, quod antecessio infamiae non sit de lege naturali, nec Divina, sed humana, potest contra eam prævalere consuetudo; ut videri potest in Sanchez tom. 2. consil. lib. 6. cap. 3. num. 2. ergo si hæc consuetudo Tribunalium sæcularium esset jam introducta, tanquam legitima, posset derogare legi sancienti, ne absque prævia infamia ad specialem inquisitionem procedatur.

6. Dicat mihi, secutumne fuit ali- quod damnum famæ, aut bonorum hujus delinquentis?

P. Non P. R. quia duo testes, quos ego examinavi, sunt viri discreti, nemini revelaturi delictum; & causa est derelicta, nec usque modò constat, me ad talem inquisitionem processisse.

7. C. In communi Sententia affirmante, quòd Judex sæcularis nequeat procedere ad inquisitionem absque prævia infamia, V. D. non tantum graviter peccavit per talem inquisitionem, verum etiam si secutum fuisset aliquod damnum, hoc resarcire teneretur; Ita Lex Canonica c. Qualiter, & quando: de accusationibus, his verbis: *Ideoque mandamus quatenus ad conscientiam vestrae judicium recurrentes, si contra præscriptum ordinem tanquam homines commisistis; non pudeat vos errorem vestrum corrigere &c.* sed cum nullum fuerit secutum

damnum, hæc lex cessat; bonum tamen erit, quòd V. D. iis personis secretum commendet; & si aliquid in scriptis habetur, comburatur, aut laceretur, ut posthac nullum præjudicium ei eveniat. Modus, quo Judex debet reparare errorem commissum in causa, videri potest in Villalobos tract. 14. cit. diffic. 16. per totam; & in Lessio supr. dub. 18.

8. P. P. R. me accuso, quòd post factam inquisitionem specialem contra Reum, & probata jam infamia, inquisitionem fecerim de alio delicto, absque ulla prævia passiva informatione.

C. Delictum, de quo erat infamatus reus, fuitne sufficiens indicium ad comprobandum alterum, de quo nulla erit informatio? quia hoc posito, posset fieri inquisitio, v. g. si unus est infamatus, & convictus de homicidio, & occisus invenitur expoliatus, potest inquiri, utrum homicida ejus vestes furatus fuerit: Marchadus tom. 2. lib. 6. part. 2. tract. 3. doc. 5. num. 1.

P. prius delictum non fuit indicium alterius eo modo, quo V. P. dicit.

C. poteratne nosci unum delictum absque altero? v. g. convictus de furto in Ecclesia patrato, seu Sacrilegio, potest interrogari, utrum fregerit portas: Marchadus ibidem.

P. Casus fuit, quòd vir commiserit adulterium cum conjugata: cujus maritus inventus est mortuus, & quia ad-

adulter convictus fuit de adulterio , fuit pariter de homicidio interrogatus.

C. Quamvis aliquis de uno delicto sit infamatus , non propterea potest fieri specialis inquisitio de altero , de quo non est infamatus , constat ex cap. Inquisitionis de accusationibus : supra cit. dicitur : *Cum Inquisitio fieri debeat solummodo super illis , de quibus clamores aliqui præcesserunt* : In casu V. D. cum vir fuerit infamatus de adulterio , potuit fieri inquisitio de homicidio , licet de hoc nulla præcesserit infamia , quia adulterium fuit sufficiens indicium homicidii , ita in propriis terminis docet Villalobos tom. 2. tract. 14. diff. 9. num. 2.

9. P. P. R. me accuso pariter , quod post examen juridicum Rei & probationem ejus infamiae , de complicibus in suo delicto eundem etiam interrogaverim.

C. Culpa huic Reo imputata fuitne talis , ut sine sociis patrari non potuerit v. g. si fuisset deprehensus magnam cistam abstulisse , quam solus exportare non potuisset &c. aut quando delictum licet ab unico committi posset , constat tamen à pluribus patratum fuisse ?

P. P. R. Notum fuit , habuisse complices in delicto.

C. Hi complices erantne pariter infamati de tali delicto ? In hoc enim casu , poterat V. D. speciali inquisi-

tione procedere contra ipsos modo supradicto.

P. Non P. R.

C. Hæc inquisitio fuitne facta in generali , vel in particulari ?

P. P. R. Ad generalem , non verò particularem inquisitionem processit.

C. Est decisio legis Canonicae , cap. cum Monasterium 1. de confessis , quod non ex eo , quod reus sit convictus de aliquo delicto , possit fieri inquisitio de complicibus non infamatis : *Cum secundum utriusque juris statuta de se confessi , super aliorum conscientis interrogari non debent &c.* At quando delictum nequit committi absque complicibus , aut constat , reum illos in eodem habuisse , potest fieri generalis inquisitio de dictis complicibus , nullâ interrogatione factâ de aliqua determinata persona : v. g. si deprehenditur persona à tribus , vel quatuor interfecta ; & horum unus convincitur fuisse aggressor defuncti , potest hic interrogari in genere de sociis homicidii , Marchadus supr. num. 2. Villalobos loc. cit. diff. 10. num. 2.

§. II.

De Jurisdictione , & sufficientia Judicium.

10. P. P. R. accuso me semel , ut excommunicatum munere Judicis functum fuisse.

C. Fuitne minor excommunicatio ?
C c 3 quia

quia hæc non obstat, quo minus licite, & valide Judex suo officio fungi possit.

P. Erat Excommunicatio major.

C. Eratne publica, seu notoria? nam si fuisset occulta, potuisset pariter suum officium licite & valide exercere. Sylvester verb. Excommunicatio §. num. 3. & plures alii: ratio est, quia lex naturalis conservandi suam famam prævalet positivæ, quæ prohibet Judici excommunicato sui officii exercitium, ergo ad conservandam indemnitate suæ famæ, poterit valide & licite suo Officio fungi, si occulta sit excommunicatio.

P. P. R. notorium erat, me esse excommunicatum.

C. Eratne excommunicatus toleratus, aut vitandus? quia excommunicatus vitandus, & non toleratus, non tantum peccat graviter exercendo actus Jurisdictionis sui Officii, sed etiam irriti, & nulli sunt tales actus, cum sit privatus usu jurisdictionis. Sic DD. communiter Diana part. 5. tract. 9. de excom. resol. 108.

P. P. R. non eram vitandus, sed toleratus.

C. Dicat mihi, exercuitne V. D. sponte actus judiciales, vel postulatus à parte?

P. P. R. sponte hoc exercui.

C. Gesta per Judicem excommunicatum toleratum valida sunt; quia Ecclesia eum tolerando non privat jurisdictione: Bonacina tom. 1, disp. 2.

de censur. quæst. 2. punct. 7. num. 3. & si est postulatus à partibus ad ferendam sententiam, non peccat fungendo officio: Sed si ipsemet sponte hoc agit mortaliter peccat in communi sententia: quamvis Cajetanus, & Henriquez censeant solum peccare venialiter: quod probabile asserit Trullench tom. 2. in Decal. lib. 8. cap. 1. dub. 9. num. 4. Verius tamen, & tutius est asserere à mortali non excusari, eo quod actio judicandi, quæ prohibetur excommunicato, per se videatur valde gravis, & sufficiens ad peccatum mortale. De excommunicato tolerato, & vitando videatur prima praxis tract. 5. cap. 6. num. 42. & seq.

II. P. P. R. Sic pariter accuso me iudicis officio functum fuisse in aliqua causa, in qua dubito, me non habuisse jurisdictionem.

C. Evidens est, Judicem hoc munere fungentem absque jurisdictione, graviter peccare, ac ejus acta invalida esse; quæ jurisdictio abest, vel quia persona non est subjecta, v. g. Ecclesiastici, qui non subditi Judici-bus sæcularibus; vel licet persona sit subjecta, cessat esse talis in aliqua causa particulari. v. g. si ab Ecclesia extrahatur sæcularis, qui illuc confugit in casibus, in quibus immunitas Ecclesiastica viget. Nunc dicat mihi V. D. in quonam ex his duobus modis defuit ipsi jurisdictio?

P.

P. P. R. primo modo, cum personam fuerit Ecclesiastica.

C. Hic Ecclesiasticus eratne solummodo primam tonsuram initiatus, incedens vestibus secularibus, & absque ullo beneficio Ecclesiastico? quia, si hoc esset, non gaudebat Privilegio Fori, ut constat ex Conc. sess. 23. cap. 6. de reform.

P. P. R. Ordine sacro initiatus fuit.

C. Fuitne degradatus, ac brachio seculari traditus? quia in hoc casu, Tribunalis quoque secularis iudicio subesse posset, ut constat ex leg. Canonica ex cap. degradatio de poenis in 6.

P. Non fuit degradatus talis Ecclesiasticus.

C. Fortè ob delictum assassinii? quia hujusmodi delictis est annexa ipso facto degradatio, ex cap. pro hum. de homicidio in 6. verum est, quòd ad hoc ut Iudex secularis possit id iudicare, requiratur sententia saltem declaratoria Iudicis Ecclesiastici, ut videri potest in Diana part. 1. tract. 2. resol. 52.

P. P. R. non commiserat hujusmodi delictum ille Clericus.

C. Cur ergo V. D. se intromisit in causam hujus Ecclesiastici?

P. P. R. ego non me intromisi animo eum processandi, ac ferendi sententiam, sed accipiendi judicialiter secretò informationem, & postmodum ad Iudicem Ecclesiasticum eandem remittendi.

C. Neque hoc modo potuit V. D. se intromittere, ac proinde non tantum graviter peccavit, verum etiam in excommunicationem 15. Bullæ Coenæ incidit, ita Bonacina tom. 3. disp. 1. qu. 20. punct. 1. num. 7. plerique alii: quapropter non licet Iudici Laico (exceptis aliquibus casibus à lege permissis) in causis Criminalibus judicialiter informationem accipere contra personas Ecclesiasticas, quia has processare dicitur in iisdem causis; & hoc verum est, etiamsi Iudex Laicus hanc informationem occultè sumat animo presentandi processum Summo Pontifici, vel Prælato, adhuc enim contra Bullæ dispositionem delinquit; cum in ea simpliciter sua anathematis districtione interdicator, processum contra personas Ecclesiasticas in causa criminali instituere. Videatur Leander à Sacram. part. 4. tract. 3. disp. 15. per totam: eandemque censuram incurrun non solum Magistratus, & Iudices, verum etiam Notarii, Scribæ, Justitiæ Ministri, aut executores Curiae secularis quomodolibet se intromittentes; ut constat ex textu ejusdem Bullæ.

12. P. P. R. me accuso, quòd delinquentem ad Ecclesiam confugientem per vim extraxerim.

C. Est culpa gravis Sacrilegii de Ecclesia Reum capere, quando prodest ei Immunitas Ecclesiastica: Ita D. Thom. 2. 2. quæst. 99. art. 2. ad 3.

Sacrilegium interdum invenitur --- puta si quis Judex capiat aliquem de loco Sacro &c. & præterea Excommunicatione Bullæ Coenæ afficiuntur ii, qui statuta, & decreta contra Immunitatem Ecclesiasticam faciunt, & ordinant: hæc tamen non incurritur ab eo, qui facto ipso non ratione statutorum per vim aliquem reum ab Ecclesia extrahit; quia non utitur statutis, vel decretis contra libertatem Ecclesiasticam: Ita Bonacina tom. 3. disp. 1. quæst. 16. p. 1. sub num. 10. §. ex dictis. Alia tamen Excommunicatio major contra Immunitatis Ecclesiasticæ violatores lata est à Gregorio XIV. in Constitutione, quæ incipit: Cum alias non nulli &c. prima Junii 1591. edita, eamque refert Bullarium Magnum tom. 2. pag. 707. inter Constitutiones hujus Pontificis num. 7. & licet Barbosa in collect. super cap. 20. sess. 25. Concilii, num. 14. allegando unam decisionem, dicat, hanc Censuram esse reservatam Sedi Apostolicæ, est tamen probabile, posse absolvi ab Episcopo; ut cum Riccio docet idem Barbosa de potest. Episcop. part. 3. alleg. 51. casu 3. n. 72. idem etiam alii tenent: hanc tamen Bullam Gregorianam in Hispania non esse usu receptam notat Diana part. 1. tract. 1. resol. 39.

13. Dantur aliqui casus, in quibus licet Judicibus laicis, de Ecclesia capere delinquentes, hosque breviter per sequentes interrogationes resolvam.

Dicat mihi V. D. prædictus delinquens occiditne proximum per industriam, & per insidias? tales enim homines beneficio Immunitatis redduntur indigni. Id probatur ex cap. 21. Exodi, "Si quis per industriam occiderit proximum suum, & per insidias: ab altari meo evelles eum.,," Cujus rei exemplum habemus in Salomone Rege. 3. Reg. 2. qui Joab ad altare confugientem impunem non reliquit: quia per insidias Abner occiderat. 2. Reg. 3. & Amasam 2. Reg. 20. Et simile est, si quis hominem veneno enecet: cum id sit homicidium qualificatum, ac proditorium; ita Layman cum aliis tom. 2. lib. 4. tract. 9. cap. 3. sub num. 8.

P. Hujusmodi crimen non perpetraverat.

C. Eratne publicus latro, vel nocturnus depopulator agrorum, vel assassinus, qui vias publicas paratis insidiis obsideret ad homines interficiendos, vel agros depopulandos? quia nec hi immunitatis asylo gaudent. Palaus tom. 2. tract. 11. disp. unic. punct. 9. num. 2. & seq. Controversia autem est inter Authores, utrum diurnus agrorum depopulator tali immunitate fruatur; & Palaus ibi n. 5. affirmativam probabilem tenet.

P. Neque hujusmodi delictum commiserat.

C. Fortassis fuit ab Ecclesia extractus, quia dum duceretur ad carcerem è manibus satellitum evasit, ac ad locum

locum Sacrum confugit: in quo casu multi sustinent immunitatem nihil ei prodesse, quamvis alii pie contrarium tueantur: Ita Fagundez super præcepti Eccl. in 1. præcept. lib. 4. cap. 4. num. 57.

P. Neque hujusmodi delictum fuit.

C. Cujusmodi ergo delictum commiserat hæc persona?

P. P. R. in ipsamet Ecclesia vulnus inflixit personæ.

C. Et persona vulnerata eratne pariter in Ecclesia? quia si aggressor in Ecclesia existens vulnerasset alium extra Ecclesiam existentem, probabile est, privilegium immunitatis non amisisse: ita Bonacina, Diana part. 1. tract. 3. resol. 9. quamvis alii in hoc casu immunitatem nihil profuturam sentiant, ille tamen, qui extra Ecclesiam existens, ferit in Ecclesia commorantem, immunitate non gaudet; ita citando Suarez docet Portel. in dub. regul. verb. Ecclesiæ immunitas, num. 15.

P. P. R. tam vulneratus, quam aggressor in Ecclesia erant.

C. Vulnus fuitne inflictum in ipsamet Ecclesia, aut violenter fuit extra-ctus ab aggressore ad eundem vulnerandum? quia tali modo probabile est, poenam privationis immunitatis non incurri: sic tenet contra alios Bonacina tom. 2. in 1. præcept. Decalog. disp. 3. quæst. 7. punct. 6. §. 2. n. 4.

P. P. R. Delictum non fuit taliter patratum.

Part II.

C. In scalis, atrio, vel porticu, vel tecto Ecclesiæ fuit fortè commissum? quia juxta Dianam part. 6. tract. 1. resol. 7. §. Oritur, in hoc quoque casu immunitatis privilegium non amittitur.

P. Intra ipsammet Ecclesiam casus contigit.

C. Ex vulnere secuta fuitne mutilatio, vel mors? secus enim non amittitur immunitas, Diana ibid §. unde. Nec sufficit quæcunque mutilatio v. g. abscissio digiti, quia digitus non est membrum, sed pars membri, proindeque debet esse mutilatio pedis, manus &c. est enim mutilatio abscissio alicujus membri, seu partis corporis habentis Officium distinctum à reliquis. Castropalaus tom. 2. tract. 11. disp. unic. punct. 9. n. 10.

P. P. R. abscidit manum ictu gladii.

C. Inter vulnerantem, & vulneratum præcessit fortè aliquod jurgium, & dissensio, ita ut exinde percussor provocatus ad iram alium vulneraverit?

P. Non P. R. sed vulnerans animo ferendi alium, Ecclesiam adivit.

C. Si casus contigisset ob aliquam rixam ortam per accidens, & percussor fuisset provocatus, docet Diana ibid. §. sed quia, quòd Jus immunitatis non amisisset; sed cum casus in dicta forma non successerit, nec aliqua ex dictis circumstantiis, aut aliis allegatis à Doctoribus in locis supracitatis concurrerit, hujusmodi crimen

D d

asylum

asylum Ecclesiasticæ immunitatis amiserit : hoc constat ex cap. final. de immunitate Ecclesiarum, ibi dicitur: Tales (id est illi, qui occidunt, aut abscindunt membrum in Ecclesia, vel Cœmeterio) non debere gaudere immunitatis privilegio, quo faciunt se indignos : idem habet Bulla Gregorii XIV. supra citata.

14. P. P. R. me accuso pariter de aliquo remorsu conscientia supra meam habilitatem, & sufficientiam.

C. V. D. fortè non habet ætatem requisitam ad Officium Judicis, nempe viginti sex annos, aut in Universitate approbata annorum seriem non transegit? nam juxta legem decem sunt impendendi anni in longo causarum Civilium, & Canoniarum studio. Marchadus tom. 2. lib. 6. part. 2. tract. 1. docum. 2. num. 2.

P. P. R. in hoc non habeo scrupulum, siquidem triginta ætatis annos habeo, ac per decem annorum curriculum legis studio incubui; meus remorsus est, quia non nimia sollicitudine huic muneri vacavi.

C. V. D. saltem non ignorat necessaria ad executionem sui Officii?

P. P. R. fateor pro certo me in hoc esse aliquantulum imperitum.

C. Erravitne V. D. in aliqua lite cum detrimento partium?

P. In nonnullis paulisper erravi, sed Divinâ opitulante gratiâ absque ullo secuto damno errorem correxi.

C. Est doctrina Angelici Doctoris

ab omnibus recepta, quòd fungens Officio, cujus obligationibus satisfacere nequit, sit in malo statu, nisi illud deserat. Quapropter si V. D. se ad hoc munus exercendum inhabilem noscit, graviter peccat id non deserendo, ac ad resarcienda damna ex sua inhabilitate secuta tenetur; nec potest absolvi, nisi vel dimittat Officium, vel scitu necessaria sibi comparet; Marchadus ubi supra.

§. III.

De Modo procedendi in ferendis sententiis.

15. P. P. R. dico meam culpam, quòd in lite Civili tulerim Sententiam juxta probata in processu, & allegata ab Advocato.

C. Novitne V. D. plura potuisse in favorem partis condemnatæ allegari?

P. Ita P. R. si Advocatus doctior, & habilior fuisset, plura quoque in suæ partis favorem allegare potuisset.

C. Et per allegationes novas, quæ fieri potuissent, effectane fuisset probabilior ratio partis læsæ?

P. Non fuisset probabilior, sed æquè probabilis.

C. Tametsi cum Vasquez, & Sanchez doceat Castropalaus tom. 1. tract. 1. disp. 2. punct. 10. num. 9. quòd Judex debeat duntaxat juxta allegata, & probata, non verò alleganda, & probanda ferre Sententiam: contrarium tamen est verum, quod docet

docet Dicastillo apud Dianam part. 9. tract. 9. resol. 41. & si id, quod poterat allegari probabiliorem effecisset rationem partis, censeo absque dubio Judicem debuisse id respicere in ferenda Sententia, nam oppositum est conforme propositioni damnatae ab Innocentio XI. quae asserbat Judicem posse secundum opinionem minus probabilem ferre Sententiam: sed sic est; quod, quando Judex scit ex allegandis ab una parte probabilius reddi ejus jus, & rationem, noscit pariter hanc partem majori probabilitate fulciri: ergo non solum ad allegata, verum etiam ad alleganda attendere debet.

Et si objicias dicendo, quod Judex teneatur ferre Sententiam juxta opinionem, quae sibi probabilior videtur virtute allegati, & non allegandi: Respondeo hoc esse verum, quando allegatio est sufficiens, non quando est tenuis, & insufficiens; sed valde mihi arripet id, quod ait Diana in fine resol. 41. citatae; Itaque in facti contingentia, ora Deum, ut Judex tibi amicus sit.

16. P. Dico pariter meam culpam, quod in causa Criminali condemnaverim Reum, privatam notitiam mihi notum infontem, ex eo, quod habuerim plenam probationem de ejus delicto.

C. Non adhibuit V. D. aliquam diligentiam ad eum liberandum, & absolvendum? v. g. Suadendo accusatori, vel per se, vel per personas Reli-

giosas, ut desisteret à causa, aut aliam viam quaerendo ejus liberationem.

P. Omnem conatum adhibui pro ejus liberatione, sed accusator ita fortiter institit, ut post omnia remedia adhibita eum condemnare debuerim.

C. Gravis controversia est inter Authores super hunc casum, quidnam debeat facere Judex, quando hominem secundum publicas allegationes, & probationes convictum, privatam tamen notitiam scit esse innocentem? S. Th. 2. 2. quaest. 67. artic. 2. in corp. plerique alii sentiunt, posse Judicem in hoc casu eum morti adjudicare; quia notitia, quam habet Judex, est privata, Sententiam vero ferre debet, tanquam persona publica secundum allegata, & probata; nonnulli sentiunt, non posse Judicem in hoc casu innocentem morti adjudicare: ita cum Nicolao de Lyra, Adriano, Angelo, Navatra, & aliis tradit Lessius de justit. & jure lib. 2. cap. 29. dub. 10. num. 18. quia inquit hominem innoxium per se, ac directe occidere (nisi Deus ita jubeat) per se, & intrinsecè est malum, sicut fornicari: quare sicut Judex Matrimonium, quod secundum publica allegata validum apparet, ipse vero invalidum esse scit, nullo modo suadere potest, ne dicam praecipere homini, ut conjugii putatio carnaliter adhaereat, cum hæc sit copula intrinsecè mala, cujus potestatem Ecclesia nemini vult, aut potest facere c. inquisitioni de sent. ex-

com. ita pari ratione Communitas, vel Gentium jura neque volūt, neque possunt Judici dare potestatem, ut hominem, quem certò innocentem esse scit, morti adjudicet. Verum quidem est, quòd Ecclesia, & quævis Communitas velit Judicem in publicis Judiciis etiam gravioribus, seu Criminalibus procedere secundum publicas allegationes, sed ex præsumptione, quòd eæ veræ sint, si autem contrarium Judici manifestum est, non potest esse locus præsumptioni: utramque opinionem probabilem putat Marchadus tom. 2. lib. 16. part. 2. tract. 1. docum. 4. in fine Id, quòd Judex in hoc casu tenetur facere, est, omnia possibilia media adhibere pro liberatione innocentis, avertendo actorem ab accusatione, quòd si non obtineat, sedulam operam det, ut actor litem cæptam non prosequatur, curètque sive ipsum, sive testes secretò admoneri per doctos, & prudentes de sua falsitate, vereanturque Dei judicium. Si nihilominus nolint desistere, litem protrahat, testes bis, ter, quater seorsim per intervalla diligenter examinet super circumstantiis facti, per earum species, partes, & accidentia ad deprehendendam variationem eorum, sive à seipsis, sive inter se, nec facile permittat, ut quæ variatio fortasse deprehenditur, censeatur esse duntaxat de impertinentibus: sicut Daniel non censuit esse impertinentem cir-

cumstantiam in facto Susannæ, quòd testium unus diceret contigisse sub schino, alter sub Pino. Quòd si hac via non proficit, si commodè, & absque scandalo queat; carcerem curet manere apertum, ut reus fugiat, si ne hoc quidem succedit, ad Superiorem Judicem remittat, vel Principes in Paschate visitantes carceres, de hominis innocentia certiores reddat supplicationibus non intermissis: Verum si postquam omnes vias tentaverit ad innocentem liberandum, nihil profecerit, deponat Officium potius, quàm eum condemnet, etiam cum periculo vitæ. Ita Doctores citati secundæ Sententiæ; vide Dianam part. 5. tract. 4. de homicidio, resol. 22. in causis Civilibus, ac minoribus criminalibus, quibus de pecuniarum multa agitur, vel de exilio, privatione Officii, aut Beneficii, docet Lessius suprà num. 84. quòd Judex debeat Sententiam ferre, & secundum publicam allegata, & probata condemnare accusatum, quem ipse privatim scit innocentem esse, si ejus innocentiam demonstrare non possit; quandoquidem plurimùm Reipublicæ interest, ut secundum publicas allegationes judicia terminentur. Quòd probabile censet Marchadus ubi suprà, idque cum eodem Lessio, & Casparo, Hurtado sequitur Diana part. 10. tract. 15. resol. 16.

17. P. P. R. dico meam culpam, quòd in causa, cui præfui tanquam Judex

Judex ; uni parti informationem altius ostenderim.

C. Ostenditne utrique parti informationes contrarias ?

P. Non P. R. tantummodo uni mihi amicitia junctæ, hanc gratiam præstiti.

C. Cardinalis de Lugo tom. 2. de justit. & jure disp. 37. sect. 15. num. 183. dicit, quod per se loquendo, non sit illicitum Judici ex amicitia uni parti informationes alterius ostendere : quia hoc, inquit, prodest Judici pro majori dominio causæ sibi comparandæ, ex notitia solutionis allegationum utriusque partis : addit tamen hoc utrique parti esse præstandum ; alias incurreret acceptationem personarum oppositam æquitati requisitæ in Judice : Ego puto, hoc esse semper periculosum, tanquam expositum multis fraudibus, & deceptionibus, quas possunt adhibere litigantes habitâ notitiâ informationum, ac probationum partis contrariæ.

Et advertit Sanchez in Consil. tom. 1. lib. 3. cap. unic. dub. 44. & ult. non licere parti alterius informationes sibi usurpare, aut eas petere à famulo Judicis, aut Advocato, aut Typographo, nec his eas dare, aut scribæ transumptum ; nisi fortè una pars collegerit & habuerit informationes contrarias, tunc enim posset hæc in compensationem colligere adversas, supposita certitudine, quod altera pars suas habuerit, non verò in casu dubio.

18. P. P. R. dico meam culpam, quod reo multam irrogaverim, ac mihi ipsi pecuniam applicaverim.

C. Estne V. D. Judex perpetuus, seu supremus, prout sunt Duces, Marchiones, Comites in suis dominiis : quia hi post latam sententiam, possunt sibi applicare pœnam pecuniariam : sic Sanchez ubi suprà dub. 8. num. 4.

P. Non fuit, nec modò est hujusmodi meum Officium.

C. Applicuitne sibi pœnam pecuniariam ante, vel post latam sententiam ?

P. postquam tuli sententiam.

C. Reus interposuitne appellationem ?

P. Minimè.

C. Estne lex aut statutum Civitatis, quod Judex sibi ipsi multam applicare possit ?

P. Non P. R.

C. Nequeunt Judices temporanei sibi ipsis applicare nec totam, nec partem multæ præterquam si hoc leges, aut statuta Civitatis concedant, in quo casu possent id facere post latam sententiam, & suspensionem appellationis, ac rem completè judicatam. Sanchez ibid. num. 1. 2. & 3. Trullench tom. 2. in Decal. lib. 7. cap. 1. dub. 12. n. 4. Quare cùm V. D. hanc pecuniam illicitè acceperit, tenetur eam restituere Fisco, aut personæ, cui juxta leges est applicanda.

19. P. P. R. dico pariter meam culpam,

pam, quòd in decisione valde dubia unius litis cum aliquo scrupulo remanserim, utrùm ritè sententiam pronuntiaverim.

C. Fuitne dubium juris, vel facti? vel positivum, aut negativum? quia in dubio positivo; nimirum quando sunt opiniones probabiles, tam circa factum quàm circa Jus, debet Judex ferre sententiam secundùm opinionem probabiliorem, cujus oppositum damnatum est, ut in principio hujus capituli adnotavi: In varietate opinionum æquè utrinque probabilium jam dixi alibi, Judicem posse judicare secundùm quam maluerit sententiam, vel affirmativam, vel negativam secluso scandalo; ita cum Navarro, Decio, & aliis Joannes Valerus in differ. utriusque fori, verb. Opinio, diff. 3. num. 1.

P. P. R. adeò dubia fuit materia, ut nec de facto, nec de jure probabile judicium ferre quiverim.

C. Fuitne in possessione aliquis litigantium? quia existente pari dubio juris utriusque partis, ita ut Judex sit omninò pendulus, tenetur possidenti favere: *Quia in dubio melior est conditio possidentis.*

P. Neutra partium fuit in possessione.

C. Res illa eratne divisibilis? in eodem enim dubio si neuter possidet, tenetur Judex inter utrumque dividere, quia æquum est utriusque jus. Diana part. 4. tract. 3. resol. 40.

P. Non erat res divisibilis, sed individua.

C. Quomodo se gessit V. D. in hoc casu?

P. præcepi, ut litigantes ponerent sortem, & is super quem fors caderet, rem possideret.

C. Bene fecit: nam in casu dubio, si res est individua, consignanda est forti, & is super quem cadit fors, majus Jus in effectum habere debet: Diana ibidem.

20. P. P. R. dico meam culpam, quòd aliquantùm piger fuerim in expediendis celeriter causis.

C. Distulitne hoc V. D. ob legitimum impedimentum, ratione cujus impossibile fuerit eas expedire?

P. Fui valde negligens, & piger in applicatione.

C. Mortaliter peccat Judex contra proprium Officium causarum expeditionem notabiliter differendo; imò tenetur parti læsæ damna, & expensas, quarum causa est, restituere, quia causa injusta damni ad illius restitutionem obligatur. Bonacina tom. 2. disp. 10. in Decalog. quæst. 2. punct. 3. n. 4. Res hæc valde ponderanda est à Judicibus cæterisque Ministris Justitiæ pro sollicita causarum expeditione; quandoquidem ex earum dilatione gravibus damnis, ac sumptibus miseri litigantes sunt obnoxii; cum pro litium prosecutione proprias domus, familias, & bona deferant, ac proinde si Judices diu-

turna spe eos detinent, maxima incommoda iis inferunt.

Utrum Judex poenam reo debitam remittere, & condonare possit, dictum est 1. part. confer. tract. 3. confer. 6. §. 3. cas. 5. n. 22. ubi resolutum fuit, Judicem inferiorem hoc non posse, bene verò Superiorem. Prolixum esset hic agere de omnibus ad Judicis Ministerium pertinentibus, integer enim tractatus ad hoc requireretur, hæc magis ad praxim necessaria sufficiat exarasse pro instructione Confessarii.

CAPUT II.

De Statu, & Officio Advocatorum.

21. **P.** P. R. confiteor me habere remorsum conscientie super causam perditam, cujus patrocinium suscepi, nec scio utrum meâ culpâ id advenit.

C. Fuitne lis in causa civili, vel criminali?

P. In causa civili.

C. Judicavitne V. D. quod fuerit justa causa partis, cujus suscepit patrocinium?

P. Judicium certum non tuli, sed probabile.

C. Existimavit fortè probabilior rem esse opinionem contrariæ partis?

P. Ita P. R. Oppositam majori probabilitate fulciri mihi visum fuit.

C. probabilitas rationum partis, quam V. D. defendit, fuitne ita mo-

dica, ut rarò Judices eam sequi solerent?

P. Non fuit ita modica, quin multoties eam judices secuti fuerint.

C. Advocatus causæ injustæ patrocinari nequit, secus enim non tantum violat juramentum emissum de non patrocinandis causis contra justitiam; ut inquit Marchad. tom. 2. lib. 6. part. 3. tract. 1. docum. 2. n. 5. sed etiam peccat contra justitiam cum onere restitutionis damnorum. Attamen si Causidicus censet suæ partis rationem esse probabilem, potest ei patrocinari; & etiam licet judicet esse minus probabilem oppositâ, ita Caspensis tom. 1. tract. 11. de conscient. disp. 3. sect. 8. num. 61. & ipsemet dico cum Lumbier, & Torrecilla 1. part. praxis tract. 10. super propos. 2. dam. ab Innoc. XI. num. 25. In hoc tamen casu ait Diana part. 2. tract. 13. de opin. prob. resol. 4. tenetur manifestare parti minorem probabilitatem suæ causæ, ut hujus conscia, consentiat vel ne in initium litis; quod si non adimpleat, tenetur reficere damna, & expensas, sin verò opinio suæ partis esset talis, ut rarò, aut nunquam Judices in eam inclinarent, non potest ejus patrocinium suscipere, quia exponit se manifesto periculo perdendi causam; & si hanc suscipit, præsertim non manifestando clienti, quod Judices rarò, aut nunquam soleant juxta talem opinionem judicare, ad restitutionem tenetur.

Trul-

Trullench in Decalog. tom. 2. lib. 8. cap. 5. dub. 4. n. 4.

Si probabilitas esset modica, aut tenuis, sive intrinseca, sive extrinseca, neutiquam erit sequenda; cum hoc sit damnatum ab Innocentio XI. in 3. propos. cujus explicatio videatur in mea Praxi ubi supr. num. 26. Multò minùs Causidicus seu Advocatus potest suscipere causam, quando est merè dubium Jus suæ partis: Quidquid in contrarium senserit Lorca apud Caspensem ubi suprâ.

Advertentia.

22. **A**dmoneo hic speciali attentione PP. Confessarios, ut quando ad eorum pedes procumbet aliquis Advocatus eidem objiciant gravia inconvenientia, quæ sequuntur ex patrocinio causarum injustarum, cupiditate, & avaritiâ ducti, nihil ponderantes ex litibus oriri odia, aversiones, malevolentias, amaritudines, expensas, & quamplurima alia inconvenientia, nonnulli enim cujusvis causæ defensionem suscipiunt, montes valde asperos explanando, quod est valde dubium, tanquam verum pingendo, promittendo, justitiam propitiam, cui injustitia arridet, injustissimas prætensiones velut justas laudando; bonum exitum ex pessimis principiis pollicendo. Admoneant ergo hujusmodi Advocatos non tantum de gravi peccato cum onere restitutionis, verum etiam,

quòd post captam litem si in progressu causæ iniquitatem videant, teneantur ab ea, tuenda desistere juxta juramentum ab iisdem emissum; & si noverint, quòd quantumvis pars habeat rationem probabilem, Iudices tamen plerumque juxta talem opinionem non judicent, litigantes de hoc certiores reddere debeant, ac Christianâ Charitate eos ad pacem hortari, meliorique modo eos componere; alias vix illis!

23. P. P. R. confiteor pariter, me aliam causam criminalem defendisse cum opinione minùs probabili.

C. V. D. Defenditne Actorem, vel Reum? quia in Rei defensionem bene potest Advocatus cum opinione minùs probabili ejusdem patrocinium suscipere; Lessius lib. 2. de Justit. cap. 32. num. 52. cum Soto ab eo citato.

P. P. R. Actorem defendi.

C. Quando Justitia Actoris seu Accusatoris est minùs probabilis, quàm ea Rei, docent Jo: de la Cruz, Martinez, & alii, apud Dianam suprâ, Valentia, & Sylvester apud Palaum part. 1. tract. 1. de conscient. disp. 2. punct. 11. num. 1. Salon, & Sotus apud Trullench, loco citato num. 3. quòd nequeat Advocatus defendere Actorem; quia cum sunt partium jura obscura, reo favendum est potius, quàm actori de reg. jur. in 6. regul. 11. Verum communis sententia est, posse Advocatum causam sibi probabilem;

bilem, etiam relicta probabiliori patrocinari attento jure Canonico : ita Lessius supra, Bonacina tom. 2. disp. 10. in Decalog. quæst. 3. p. 4. num. 8. Trullench supra, Salas, uterque Sanchez, Villalobos, & alii, quos citatos sequitur Palaus supr. n. 2. munus enim Advocati est, veritatem partis, quam defendit, elucidare, & rationibus ac allegationibus Judicem ad sententiam in favorem sui Clientis inflectere, quod ubi est causa probabilis, fieri prohibitum potest; nam licet sibi jus contrariæ partis probabilius appareat, fortè Judici non apparebit; quare Advocatus non petit à Judice sententiam in favorem Actoris contra reum; casu quo Judex illam dare non possit, sed repræsentat Judici jus actoris, ut ipse examinet, & videat, an possit pro illo sententiam ferre, ipsèque Advocatus existimat posse, eò quòd pars, quam defendit, habeat probabile jus, & fortè aliis probabilius; unde regula juris allegata intelligenda est de Judicibus, non de Advocatis, qui sententiam in causa non ferunt; hanc secundam sententiam valde probabilem censeo, licet prima magis pia, & benigna sit, tanquam misero favorabilis.

24. P. P. R. confiteor, quòd in nonnullis causis aliqua astutia usus fuerim, ad evincendum meum Adversarium.

C. Lis, quam defendebat V. D. eratne injusta? quia si hoc esset, non po-

Pars II.

tuit uti his artibus, & damna illata reficere teneretur.

P. P. R. Non erat injusta lis, quam defendebam, sed valde probabilis.

C. Hujusmodi astutiæ, & solertiæ fueruntne cum falsitate, & mendacio? Etenim cum mendacium sit intrinsecè malum, non potest adhiberi ut medium ad vincendam partem.

P. P. R. nulla falsitas intervenit, sed solummodo petii dilationes, & interposui suspensiones, ac similia, ut hoc modo victor evaderem.

C. Nefas est Advocatum allegare instrumenta falsa, dolosos testes, hosque subornare, superfluas dilationes introducere in partis adversæ detrimentum; ita Sylvester verb. Advocatus, num. 4. Navarrus, Filliucius, & alii, citati à Fagundez, tom. 2. in præcept. Decalog. lib. 9. cap. 38. num. 18. verum est, Advocatum cum justo dictamine defendentem suum clientem posse licitè uti aliqua arte, aut solertia occultando aliqua, quibus posset ejusdem processus, & emolumentum impediri, ita D. Th. 2. 2. quæst. 71. art. 3. in fine, his verbis: "Unde, & Advocato defendenti causam justam, licet prudenter, occultare ea, quibus posset impediri processus ejus: non autem licet ei aliqua falsitate uti:", videatur Marchadus tom. 2. lib. 6. part. 3. tract. 1. docum. 7. num. 2.

25. P. Sic pariter confiteor P. R. quòd in quadam occasione duos col-

E e

li-

litigantes adversarios defenderim.

C. In eadem, vel in diversis causis hoc factum est? quia bene potest in una causa defendi litigans, ejusque adversarius in altera, modò exhinc nullum sequatur scandalum.

P. In una eademque causa.

C. Manifestavitne V. D. parti adversæ fundamenta, & rationes, quibus suam partem justè tuebatur? hoc enim culpam gravem contra justitiā redolet; ut cum Soto Navarro, & aliis tenet Lugo tom. 2. de justit. disp. 41. sect. 1. n. 6, in fine, proindeque cum onere restituendi damna secuta; ita cum Rodriquez, & aliis Fagundez in 8. præcept. Decalog. lib. 8. cap. 47. num. 13.

P. Non manifestavi parti adversæ fundamenta, & rationes in favorem meæ partis militantes.

C. Defenditne V. D. in una eadem instantia, aut in differentibus ambas partes?

P. In diversis instantiis; nam meam partem defendi in prima instantia, & contrariam in causa appellationis.

C. Secutumne fuit exinde aliquod scandalum?

P. Minimè.

C. Secluso scandalo, non est illicitum, secundum se, Advocato in diversis instantiis advocare pro duobus colligantibus, videlicet pro uno in causa principali, & pro alio in causa appellationis, sic Thom. Sanchez in Consil. tom. 2. lib. 6. cap. 7. dub. 7.

num. 3. Dixi, secundum se, hoc non esse illicitum, quia posset esse vigore legum Municipaliū interdicentium, ne Advocatus in una causa, & instantia defendat unam partem, & in altera contrariam; idem Sanchez ibidem citando lib. 2. de las Orden tit. 16. lib. 31.

26. P. P. R. confiteor, me in alia causa, in qua functus fui Officio Advocati, postmodum tanquam Judicem tulisse Sententiam.

C. Tulitne V. D. Sententiam juxta leges, & Justitiā?

P. Ita P. R.

C. Ductane fuit V. D. ab aliquo inordinato affectu, dependentia, aut respectu humano?

P. Non P. R. cum omni libertate, & æquitate possibili Sententiam ferre nixus fui.

C. Tametsi secundum dispositionem Juris videatur, quòd Advocatus in eadem causa nequeat esse Judex; attamè cum hæc lex fundetur in præsumptione alicujus inordinati affectus, hoc cessante, & Sententiam ferendo juxta leges, ait cum Corduba Diana part. 3. tract. 5. resol. 56. quòd in foro conscientia possit esse Judex in causa is, qui fuit in eadem Advocatus.

27. P. Confiteor etiam P. R. quòd defectu debita, & possibilis applicationis lis, pro qua advocavi, perditā fuerit.

C. Non adhibuit V. D. diligentiam circa punctum, & materiam litis?

P.

P. aliquam diligentiam adhibui, quam passim solent adhibere ceteri majorem tamen adhibere potuissim.

C. pro resolutione hujus casus supponendum est, triplicem esse culpam Juridicam: latam, levem, & levissimam: culpa lata, est omissio diligentiae, quam passim Advocati mediocriter incumbentes litibus adhibere solent: culpa levis, est omissio diligentiae, quam ordinariè solent impendere Advocati solliciti, diligentes, & docti, ac timoratae conscientiae: culpa levissima, est omissio diligentiae, quam solent præstare doctissimi, & diligentissimi Advocati in similibus causis.

Si omissio Advocati est culpa lata, & propterea amittitur causa, certum est, teneri ad restitutionem damnorum ex sua omissione consequentiū: si ex culpa levissima, certum quoque est, non teneri ad restitutionem, licet causa perdat: Controversia verò est inter Authores, utrum Advocatus obnoxius sit restitutioni, quando perditur lis ex culpa ejus levi (dicitur levis, non quia duntaxat sit peccatum veniale, sed comparative ad culpam latam) nonnulli sustinent, teneri ad restitutionem, alii contrarium sentiunt, ut videre est in Diana part. 2. tract. 15. resol. 59. & in Marchadotom. 2. lib. 6. part. 3. tract. 1. docum. 3. num. 3.

Ego verò existimo, si contingat causam amitti ob culpam levem Advocati, non adhibentis eam diligentiam,

quam passim solent adhibere ceteri boni Advocati, eundem teneri ad compensationem damnorum exinde parti consequentium; ratio est, quia inter Advocatum, & clientem est contractus onerosus, in quo uterque habet Jus, cliens quidem ad sui defensionem, & Advocatus ad stipendium pro labore: sed sic est, quòd in contractibus onerosis, in quibus utraque pars habet jus, adsit obligatio restitutionis, quando res amittitur ob culpam levem, ut tenet communis sententia Theologorum, & Juristarum, & docui 1. part. prax. tract. 7. cap. 5. part. 1. num. 97. ergo si Advocatus ob levem culpam amittat causam, ad restitutionem in integrum obligabitur.

28. P. P. R. Confiteor me annuatim percipere ab aliquibus personis certum stipendium pro defendendis causis, eo anno ipsis occurrentibus; & subinde accidit, quòd per totum annum nulla causa fuerit patrocinandam, quo non obstante salarium percepi.

C. Contigitne, quòd aliis annis fuerint plures causae, excedentes pretium ordinarii salarii?

P. Ita P. R. multoties.

C. Accepitne V. D. tunc auctius salarium?

P. Non P. R.

C. In hoc casu vult Diana ubi supra resol. 42. Azorium, quem citat, opinari, quòd Advocatus nequeat acci-

E c 2

pere

pere stipendium, quando eo anno non occurrunt causæ; Azorius tamen non docet hanc opinionem in terminis, à Diana possitis, sed in casu valde diverso; quandoquidem, quod dicit Azorius 3. part. lib. 13. c. 29. dub. 10. est solummodo, quòd si ob aliquem casum fortuitum non potuit Advocatus laborare in lite, nequeat pariter accipere totum salarium: sed verius est (inquit Azorius) nimirum Salarium tantum deberi, pro rata temporis, quo laboratum est in lite; in quo casu supponit hic Author, quòd pars habuerit litem, & quòd Advocatus ob aliquod impedimentum ei incumbere nequiverit; & in hoc casu inquit, quòd nequeat totum Salarium recipere, sed tantum partem, pro rata temporis, quo laboratum est in lite: quod ut patet, est valde diversum à casu proposito à Diana, in quo supponit toto anno nullam fuisse causam: Sententia Azorii mihi videtur vera, quia si Advocatus non poterat vacare liti, pars alium solvere obligabatur, ergo non erat justum, quòd Advocatus conductus integrum Salarium acciperet.

Revertendo ad nostrum casum, valde probabilem censeo sententiam Gutierrez apud Dianam ibid. nempe quòd licet toto anno nulla occurrat causa, possit Advocatus accipere à parte salarium sibi assignatum; ratio est, quia stante dicta conventionē,

etiamsi cliens plures causas eo anno haberet, & respectu eorum exiguum esset salarium, non posset hoc casu Advocatus majus salarium petere: ergo ut æqualitas in contractu servetur, æquitas dicat; posse eum accipere taxatum salarium, seclusis etiam litibus: Secundò probatur ratione vinculi obligationis, quò ipse Advocatus adstrictus erat ad advocandum pro suo Cliente; quæ quidem obligatio in habitu, licet ad actum non sit redacta propter defectum causarum, tamen pecunià est æstimabilis, maxime cum talis Advocatus propter hanc obligationem non possit pro aliis contra suum Clientem advocare; sicque privatur sua libertate, spèque lucrandi ab aliis. Potuit enim verisimiliter contingere, ut auctius salarium sibi ab adversis partibus offerretur, si pro suo cliente non teneretur: quæ omnia considerabilia sunt, atque pecunià æstimanda. confirmatur à paritate Medicorum, qui posito contractu de Salario ipsis tribuendo, licet pauci, aut nullus sit infirmus, id tamen recipere possunt, ergo idem dicendum de Advocatis.

29. P. P. R. confiteor, me angì aliquo scrupulo, utrum interdum perceperim stipendium, excedens meritum mei laboris.

C. Licet Advocato accipere justam mercedem sui laboris, ita D. Thom. 2. 2. quæst. 7. art. 4. in corp. his verbis:

bis: "Adv
"roci
"dare
"dat
"con
mili
rium
labo
P
C
tam
P.
C.
stipe
usum
P.
mine
C
scii,
obse
P.
prop
C
tum
nisi
prav
ex S.
derat
perso
et con
Tul
dub.
cum
den
sen
con

bis: "Manifestum est autem, quod
"Advocatus non semper tenetur pa-
"trocinium præstare, aut consilium,
"dare causis aliorum; & ideo si ven-
"dat suum patrocinium, non agit
"contra justitiam:,, attamen dicat
mihi V. D. estne taxatum à lege sala-
rium dandum Advocatis pro eorum
labore?

P. Ita P. R.

C. Excesitne V. D. taxam assigna-
tam à legibus?

P. Aliquoties excessi.

C. Hujusmodi leges, quæ taxarunt
stipendia, suntne in vigore, aut per
usum contrarium fuit iis derogatum?

P. P. R. communiter videtur ne-
minem eas observare.

C. Tolerantne hoc principes, con-
fessii, quod taxa à lege assignata non
observetur?

P. Ita P. R. etenim nunquam vidi
propter hoc eos aliquem punivisse.

C. Quando stipendium est taxa-
tum à lege, nihil plus potest accipi,
nisi forte consuetudo in contrarium
prævaleret eidem legi; ut colligitur
ex S. Thom. in contextu art. cit. *Mo-*
deratè accipiant considerata conditione
personarum, & negotiorum, & laboris,
& consuetudine Patriæ: idem habet
Trullench in 8. Decalog. lib. 8. cap. 5.
dub. 5. n. 2. Marchadus ubi supra do-
cum. 6. n. 2. Verùm ut consuetudo
deroget taxæ legis, requiritur con-
sensus saltem tacitus Principis, & aliæ
conditiones, quas refero in meis con-

ferent. tract. 3. confer. 7. §. 3. n. 17.
Villalobos tamen in sum. tom. 2.
tract. 18. diffic. 4. num. 2. exaggerat,
& meritò hanc materiam his verbis:
"Mas quanto al precio, que han de
"lleuar, obbliga en conciencia, por-
"que esta tasa es justa como la tasa
"del trigo, y ortas Y si dizen, que
"non se pueden sustentar, se respon-
"de, que si pueden, sustentandosi
"moderatamente. Y mas, que aora
"serà esto, porque son muchos los
"Abogados, y. a algunas vezes son
"mas, que los pleytos, y essa multi-
"plicacion no ha de ser causa para en-
"carecer el precio, sino antes para ba-
"xarle, que quando ay mucha frutta,
"vale mas barata., Usque huc Vil-
lalobos; consulat hunc Confessarius,
& meo iudicio non poenitebit.

Et addit num. 3. quod nequeat Ad-
vocatus pacisci cum cliente de ali-
quota parte litis, puta si vincat, ut
pro pretio det dimidiam, tertiam,
vel quartam partem illius; quia hujus-
modi pactum vetitum est L. Si qui C.
de postulando, & l. sumptus ff. de
pactis, ne via, & aditus advocatis
aperiatur vincendi lites per fraudes,
ut parte promissa fruantur: licet ta-
men pacisci absolutè de tanto pretio
solvendo, sive causa obtineatur, sive
non, & tunc Advocatus ex vi prædi-
ctæ pecuniæ promissæ tenetur pro to-
ta causa prosequenda. Ita Trullench
suprà num. 5. Navarrus, Reginaldus,
Azorius, & alii communiter.

30. P. P. R. confiteor, me parùm fuisse pium, & addictum caulis pauperum tuendis.

C. Negavitne V. D. patrociniū alicui in extrema necessitate constituto? in hoc enim casu gratis patrociniū præstare debuit: Extrema necessitas tunc est, quando pauper sic eget patrociniō, ad quod tamen habendum, pecuniā, & similibus destituitur, ut nisi adjuvetur, causā sit casurus, & vel injusta morte plectendus, vel suis quantulæcunque sint, rebus omnibus spoliandus, ac in extremam inopiam redigendus.

P. Non fui ita tyrannus, ut in casu adeò urgenti deliquerim.

C. Fortassis denegavit patrociniū alicui pauperi, in gravi necessitate posito? gravis necessitas est, quando nisi gratis juvetur, litem perdet, ratione cujus aut gravem bonorum jacturam patietur, aut ad triremes, dirimve carcerem condemnabitur, aut in morbum periculosum incidet; Et in hoc casu sub mortali tenetur gratis Advocatus ei patrocinati: Ita Sylvester verb. Advocatus num. 11. Sotus lib. 5. de Justit. quæst. 8. art. 1. §. sed alterum, prope medium, & alii; ratio est, quia si Advocatus gratis non adjuvet pauperem, gravi necessitate laborantem, cum possit, habet substantiam, quā juvare illum potest, ac nihilominus claudit viscera sua ab eo; igitur mortaliter peccat. Juxta illud 1. Joh. 3. Qui habuerit substantiam

hujus mundi, & viderit fratrem suum necessitatem habere, & clauferit viscera sua ab eo: quomodo charitas Dei manet in eo? nihilominus certum est, in nulla necessitate teneri Advocatum ferre patrociniū cum gravissimo suo incommodo; quia opera charitatis non obligant cum tanto damno: ita Villalobos suprā diff. 1. num. 4. quod damnum rarò aut nunquam accidet.

P. Neque pauperes, quos defendi, fuerunt in gravi necessitate.

C. Ergo horum pauperum necessitates fuerunt communes? communis necessitas est, quando nisi juvetur pauper litigans, is jacturam aliquam patietur; quamvis non adeò gravem; ut notabiliter statum ejus imminuat.

P. Erant hujusmodi necessitates pauperum, quos tueri neglexi.

C. Jure communi sancitum est, ut Advocati abque mercede aliqua defendant pauperes, ubi nullus alius Advocatus conductus patrociniū præstiturus est, quinimò antequam huic muneri dent operam, jurant se eosdem gratis defensores. Ita Marchadus supr. docum. 5. num. 1. & num. 4. qui citat nonnullos asserentes, in communibus necessitatibus pauperum non teneri præcisè eos defendere: at Villalobos ibid. num. 5. sentit adesse talem obligationem in iisdem necessitatibus; licet affirmet, non peccari graviter unum vel alterum pauperem non defendendo, modò Ad-

Advocatus nullum absolutè defendere intendat; Verùm D. Thom. 2. 2. quæst. 41. art. 1. ait Advocatum cum levi suo detrimento teneri patrocinari etiam in communibus pauperum necessitatibus; nam ex superfluis tenentur homines facere eleemosynas in communibus necessitatibus; patrocinium autem eleemosyna quædam est, & hoc ipso, quòd levi cum detrimento fieri potest, habet rationem superflui.

Ego verò sequor Doctrinam Lessii lib. 2. de justit. cap. 31. dub. 7. sub n. 6. in fine, ubi ait; in hac materia vix posse dari in pauperibus necessitatem, quæ sit merè communis. *Communis necessitas vix locum habet in ista materia; quia causæ Judiciales sunt ordinariè magni momenti respectu pauperum. vel certè pauperes non sunt.* Sic Lessius, cui relatis iisdem verbis consentit Trullench loc. cit. dub. 2. num. 2. quia, etsi causæ pauperum (præsertim Civiles) sint parvi momenti respectu personæ divitis, respectu tamen pauperis multum interfunt: ergo &c.

31. P. P. R. confiteor, me semel ut excommunicatum functum fuisse Officio Advocati.

C. Tametsi dixerim suprà cap. 1. §. 2. quòd actus Judicis excommunicati non tollerati sint nulli, & invalidi: ii tamen Advocati non sunt hujusmodi, licèt si esset vitandus, peccaret exercendo suum Officium, vel venialiter ut vult Villalobos tom. 1. sum. tract.

17. diffic. 14. num. 8. aut mortaliter, ut sentit Marchadus tom. 2. lib. 6. part. 3. tract. 1. docum. 8. num. 1. verum est, quòd Judex possit, & etiam debeat rejicere dictum Advocatum excommunicatum vitandum, ut constat ex cap. Decernimus de sent. excommunic. in 6. Et si de facto Judex eum rejiciat, nulli sunt actus à tali Advocato rejecto facti: sed si est toleratus, non solum sunt validi ejus actus, sed nec peccat exercendo suum Officium postulatus à parte; si verò ex se hoc agit, peccat, communicando in hac occasione cum fidelibus. Aliqui casus sunt, in quibus Judex, Advocatus, & alii excommunicati, quantumlibet vitandi, & non tolerati, possunt communicare cum fidelibus, & fideles cum ipsis, & solent comprehendere in illis verbis: Utile, lex, humile, res ignorata, necesse, quorum explicatio videri potest 1. part. prax. tract. 5. cap. 6. num. 47. pag. 104.

32. P. P. R. confiteor, quòd post aliquot annos in advocando impenso, sacrum Presbyteratus Ordinem susceperim; & hoc non obstante primum officium exercere non intermisi.

C. Hoc contigitne in forma Juridica; vel duntaxat consulendo? quia clericis in casibus, in quibus etiam interdictum est advocationis officium, fas est domi consulere, & conficere juris allegationes in scriptis: Diana part.

part. 10. tract. 11. resol. 69. §. Nota tamen.

P. P. R. In forma Juridica quandoque advocavi.

C. Factum estne hoc in causa criminali contra aliquem reum ? quia si hoc esset, & sequeretur sententia mortis, aut mutilatio, sicut incurritur irregularitas, ita fas non esset Clerico advocare in hujusmodi causis.

P. Non fuit in causa criminali, sed civili.

C. Decisio Canonica est in cap. Clerici, de postulando ; ne Clerici si-
ve minoribus, si-ve majoribus Ordinibus initiati ante Judicem sæcularem advocare queant : Clerici in Subdiaconatu & supra (ait cap. cit. & Concilium Lateranense cap. 12. sub Alex. III.) & in Ordinibus quoque minoribus, si stipendiis Ecclesiasticis sustententur, coram sæculari Judice advocati in negotiis sæcularibus fieri non præsumant : verùm ut notat idem textus, si Clericus in minoribus Ordinibus stipendio Ecclesiastico non sustentetur, non est hinc ei vetitum Officium advocati exercere.

33. Sed dicat mihi V. D. in propria causa fortè advocavit ? hoc enim non prohibetur, sed ipsamet lex hoc permittit cap. cit. Nisi propriam causam, aut Ecclesiæ suæ fuerint persecuti.

P. P. R. non fuit in propria causa.

C. Forsitan pro miserabilibus personis, non habentibus media profe-

quendi suas causas, ut sunt pupilli, viduæ &c. quia in similibus etiam casibus permittunt Canones, ut Clericus advocare possit. "Aut pro miserabilibus fortè personis, quæ proprias causas administrare non possunt, eod. cap.

P. Non fuerunt hujusmodi conditionis personæ.

C. Fortè ad administrandam causam alicujus personæ conjunctæ ? quia etiam hoc concedunt Canones cap. cum Sacerdotis final. de postulando, si talis persona indiget : vel (si necessitas immineat) pro personis conjunctis : quod Barbosa, cum aliis, citatis à Marchado tom. 2. lib. 4. part. 1. tract. 3. docum. 4. num. 4. dicit, posse extendi ad amicos qui in illis verbis personis conjunctis comprehenduntur.

P. Nec conjuncti, nec amici fuerunt ii, pro quibus advocavi.

C. Defenditne V. D. plures causas simul & semel ?

P. Non P. R. unicam tantum, quæ finita, aliam tuendam suscipiebam.

C. Non obstante hac prohibitione Canonica, docent Garzia, & F. Martinus à S. Joseph apud Dianam ubi supra, & teste Marchado loc. cit. est communis ; quòd possit Clericus munus Advocati exercere coram Judice sæculari pro uno tantum negotio, & hoc finito, pro alio, & sic de singulis : quod puto probabile, quia cap. Clerici cit. dicit in negotiis in plurali, nempe

nempe quòd non administret plures causas uno eodèmq; tempore, quia hoc esset impeditivum quietis, requisitæ ad Divinum servitium: ergo non prohibebitur ipsi, quin possit suscipere patrocinium unius causæ, postmodum alterius, & sic consequenter.

34. P. P. R. confiteor, me aliquoties non jejunasse tempore præcepto, ob labores mei Officii.

C. Laborabátne V. D. tota die in suo Officio?

P. Ita P. R.

C. Leander à Sacramento part. 3. tract. 5. disp. 8. quæst. 122. cum Pasqualigo, & aliis, probabile censet, quòd Advocati, Judices, & Procuratores, laborantes tota die in suo munere (secùs non) non obligentur ad jejunium; eò quòd labor eorum sit valde ingens, & notabilis, spectata diurna continuatione: quamvis contrarium teneant Azorius, Ledesma, & alii, quos refert Leander ibi; quia modicum esse eorum laborem existimant. Et R. P. Torrecilla super Propos. 30. damnatam ab Alexandro VII. num. 11, sentit, non damnari hanc opinionem Leandri.

C A P U T III.

De Officio, & Statu Procuratorum.

35. **O**fficio Procuratorum non multum differt ab Officio Advocatorum, & fermè totum, quod dictum est in præcedenti capite de Advocatis, convenit & applicari po-

Pars II.

test Procuratoribus, qui graviter peccant, procurando in causis injustis, aut modicæ probabilitatis, aut in iis, quibus rarò, aut nunquam solent favere Judices in ferendis sententiis, nec debent assumere tot causas, quas celeriter expedire non possint, multò minùs quærere, aut dilationes superfluas, aut falsitatibus, & fraudibus partem adversam defatigare; & si lis perdatur ex eorum culpa lata, aut levi, ad restitutionem tenentur: Quapropter ingenuè & simpliciter debent manifestare parti qualitatem causæ, quam administrant, an cum fundamento sit spes, vel ne eam vincendi; neutiquam verò explanare difficultates, aut pontem vitreum velut aureum repræsentare; cum Excommunicatione sunt irretiti, suum Officiu exercere nequeunt, nisi cum limitationibus supradictis de Advocatis; & si essent Clerici Beneficiati, aut Ordine sacro initiati, eodem fungi non possunt coram Tribunalibus secularibus, præterquam cum conditionibus, quæ ut supra Advocatis suffragantur: & pariter sicut hi in iisdem casibus tenentur gratis defendere pauperes; ita Villalobos tom. 2. sum. tract. 18. diff. 1. num. 6. Eorum Officiu est tueri suam partem per omnes vias iustas, ipsis possibiles, porrigendo supplices libellos, petendo dilationes, &c. iisdem cautum est lege Recompilationis conficere allegationes more Advocatorum; nec tali munere fungi

E f

possunt

possunt absque prævio examine de habilitate, & juramento præstito fidelitatis, & sinceritatis. vide Marchadū tom. 2. lib. 6. part. 3. tract. 1. doc. 13. per totum.

36. P. P. R. accuso me angī aliquo scrupulo, utrū stipendium mei laboris meritum excedens acceperim.

C. accepitne V. D. ultra id, quod communiter solent cæteri in similibus causis accipere?

P. Suadeo mihi nihil plus cæteris Procuratoribus accepisse.

C. Non licet Procuratori accipere excedens stipendium, ita Bassæus verb. Procurator, num. 7. & juxta excessum stipendii gravem, vel levem, gravis quoque vel levis erit culpa cū onere restitutionis ejusdem excessus: cū autem à jure communi non sit taxatum Procuratorum stipendium, debent se conformare legibus Regni, vel consuetudini legitime introductæ, vel determinationi justæ prudentum, attento labore, diligentia, & peritia Procuratoris. Marchadus ubi suprā docum. 1. num. 2.

37. P. P. R. accuso me pariter in aliqua causa accepisse stipendiū, etiamsi Notarius, & Advocatus nihil acceperint.

C. Solvitne pars V. D. id, quod pro suo labore debebatur? secus enim potuit sibi retinere, quod pro Advocato, & Notario acceperat: modò nihil ultra sibi debitum retinuerit.

P. P. R. pars in integrum mihi satisfecit.

C. Concesseruntne gratis acta Advocatus, & Notarius intuitu, & in gratiam V. D. solummodo? quia in hoc casu probabile est, quòd potuerit eorum stipendia sibi retinere; ita Bonacina tom. 2. circa 8. præcept. disp. 10. quæst. 3. punct. 4. num. 13.

P. Verè nescio, an mei intuitu hoc fecerint.

C. Fortassis intuitu partis consanguinitate, aut amicitia junctæ hæc cessio stipendii ab Advocato, & Notario facta fuit: si enim cessisset intuitu partis, non poterat V. D. eorum stipendium sibi retinere, sed teneretur eidem parti restituere: idem dicendum, si indistinctè acta gratis concedunt, videlicet nec intuitu Procuratoris, nec intuitu partis.

P. Nec scio, an intuitu partis, vel in gratiam mei acta gratis concesserint; quia utrique eramus Advocato, & Notario amicitia juncti.

C. In dubio non potuit V. D. stipendium Advocato, & Notario aliàs debitum, vel dari consuetum recipere, vel retinere, ac proinde parti id restituere debet: sic Bonacina suprā §. Quando autem. Bassæus verb. Procurator, in supplem. num. 1. quia in dubio est melior conditio Clientis, suam pecuniam possidentis: atqui Clientis est in possessione juris ad suam pecuniam: ergo in dubio utrū Advocatus, & Notarius acta gratis concesserint intuitu V. D. Clienti eadem pecunia applicanda est.

38. P. P. R. me accuso, quod cum pro salario ad tuendam litem percepssem viginti coronatos, mediante alio Procuratore, cui duodecim coronatos largitus sum, hoc impleverim.

C. Procurator substitutus fuitne aequè idoneus, peritus, & aptus?

P. Ita P. R.

C. Duodecim coronati eidem traditi, fueruntne sufficiens stipendium pro labore illius causæ?

P. Maxime.

C. Si ergo duodecim fuerunt sufficientes, cur V. D. viginti percepit?

P. Quia cum non detur taxalimitans stipendia causarum, consuetudo introducta est, quod in causis alicujus momenti fiat conventio cum parte de salario, & hoc accipimus.

C. Labori hujus causæ vel debebatur stipendium viginti, vel duodecim tantum coronatorum? si viginti, quomodo V. D. potuit asserere, quod dando substituto dimidium, justum stipendium ei præberet? si dimidium duntaxat promerebatur, quæ conscientia V. D. de viginti coronatis accipiendis pacisci voluit?

P. P. R. mox ei dicam: ab initio causa videbatur valde ardua, ejusque apparatus diutinam litem prædicebat; ac proinde attempta ejus arduitate, viginti coronati tenue stipendium erant pro solutione laboris, qui exinde prudenter timebatur: Placuit tamen Deo, quod diligentia quadam à me adhibita, via plana reſerata fue-

rit, cum qua litis materia de facili tractabilis deveniret, ita ut duodecim coronati residui laboris congrua, & bona merces fuerit.

C. Est opinio probabilis, quod Procurator, vel negotiorum gestor, qui stipendio v. g. quinquaginta aureorum conductus fuit in singulos annos, vel pro sola causa, possit integrum sibi stipendium retinere, si alium Procuratorem, vel Advocatum idoneum substituat; assignata illi dimidia solum, vel tertia stipendii parte, reliquæ sibi retentæ; modò hoc faciat de consensu saltem tacito, & sine damno eorum, quorum patrocinium suscepit; ratio est, quia nulli facit injuriam, non enim facit injuriam clienti, cum tantum illi rependat, quantum promisit, & per alium aequè idoneum suppleat; non substituto; cum illi justum stipendium tradat, ut supponitur, ita Bonacina suprâ num. 12. quare supposito, quod V. D. videns arduam negotii, se exposuerit labori excedenti stipendium viginti coronatorum, suæque diligentia explanaverit taliter materiam, ut residuus labor duodecim solummodo coronatos promereret, sufficienti probabilitate potuit ab initio viginti accipere, & dimidiam solum partem hujus stipendii substituto assignare.

39. P. P. R. accuso me in die festo unius causæ informationem dedisse Judici.

F f 2

C.

C. Lucri, vel pietatis gratiâ V.D. hoc egit ?

P. Ne occasionem lucrandi duos regales perderem.

C. Inter alias res die festo prohibitas, dantur Judiciales, quæ à Textu Canonico vocantur Placitum, cap. omnes 1. de feriis, ubi ait: *Omnes dies Dominicos, à vespera in vesperam, cum omni veneratione decernimus observari, & ab omni illicito opere abstinere; ut in eis mercatum minimè fiat, neque Placitum &c.* Prohibetur pariter in his diebus citare partem, formare processum, recognoscere causam, ac ferre sententiam: Sylvester quoque Verb. Dominica, quæst. 5. sub num. 7. dicit non licere Advocato, aut Procuratori (quem nomine Doctoris appellat) consulere ob finem principalem lucri, hoc tamen exercere posse non inficiatur ad expediendum e regione longinqua venientem, secuto etiam lucro: Leander tamen à Sacram. part. 3. tract. 1. disp. 5. quæst. 43. cum Suarez, Cajetano, & aliis probabilius esset censet, quod Advocatus, & Procurator possint informare Judicem ore tenus, aut scriptotenus in die festo, etiam lucri causâ, idem asserui in simili casu 1. part. prax. tract. 3. cap. 2. num. 13. pag. 67. quia cum non sit vetitus labor informandi Judicem in scriptis, nec erit illicitum id facere ob finem lucri. Qui fusiùs desiderat videre hanc materiam, & ea, quæ sunt licita, & valida, & quæ

non in diebus festivis circa lites, & causas, consulat Leandrum à Sacram. disp. 5. cit. quæst. 15. usque ad quæst. 46. inclusive.

40. P. P. R. me accuso, quòd post susceptum patrocinium causæ unius litigantis, absque præcedenti conventionem de stipendio, peractâ causâ acceperim à litigante stipendium ab eo dandum Procuratori, quem conduxisset.

C. advenitne V.D. aliquod damnum, vel cessavit aliquod lucrum ex prædicto patrocinio? quia ratione damni emergentis, vel lucri cessantis, posset sibi compensare tantundem, nisi fortè expressam intentionem habuisset nihil accipiendi, superveniente etiam damno, aut lucro cessante. Trullenchtom. 2. lib. 8. cap. 6. dub. 1. num. 4.

P. Ex hoc patrocinio nullum mihi damnum emerfit, vel lucrum cessavit.

C. Habuitne V.D. animum accipiendi stipendium ab hoc litigante pro dicto patrocinio? quia si non gratis, nec liberaliter suscepit munus, sed animo mercedis, potest mercedem, quæ ordinario Procuratori tradita fuisset, prætereundere; dignus est enim operarius mercede sua; & quoties alia subest causa, quàm donationis, non præsumitur donatio; Basæus Verb. Procurator in supplemento num. 3.

P.

P. Nihil de mercede ab initio co-
gitavi.

C. Eratne litigans consanguineus,
aut sibi addictus?

P. Nihil horum.

C. Si V. D. habuisset animum gra-
tis suscipiendi tale munus, non pote-
rat peractâ causâ sibi retinere stipen-
dium sui laboris, bene verò cum in-
tentione recipiendi justum stipen-
dium: in nostro autem casu cum ni-
hil cogitaverit de mercede, dicunt
Trullench, & Bassæus loc. cit. quòd
sit attendenda conditio Procuratoris;
si enim nobilis sit, amicus, vel con-
sanguineus principalis litigantis, cen-
setur gratis munus, & officium susce-
pisse; si autem sit mercenarius, qui
locare solet ad id operas suas, & sit
peritus in hac arte, poterit sibi retine-
re si eandem operam præstitit quam
Procurator præstitisset. Videatur
etiam Bonacina tom. 2. circa 8. præ-
cept. disp. 10. q. 3. p. 4. n. 14.

41. P. Sic pariter me accuso, P. R.
quòd cum aliqua persona mihi præ-
ceperit, ut consulerem Advocatum
circa aliquod negotium, ego ipsemet
proprio Marte consilium confecerim,
quod ab eodem Advocato firmari, &
approbari curavi, medietatem autem
pecuniæ ad hunc finem mihi traditam
reservavi, & aliam Advocato consi-
gnavi.

C. Fuitne conscius Advocatus to-
tius casus, & detentionis pecuniæ?

P. Ita P. R. quinimò libenter acce-

pit, quidquid ipsi tradidi, tum, quia
alium laborem non habuit, quam fir-
mare consilium, tum, quia cum in
meo arbitrio esset eum, vel alium
consulere, fuit contentus oblata mer-
cede.

C. Consilium factum à V. D. fuitne
eruditum, & bonum in causa?

P. Ita P. R. quia causa non erat adeò
ardua, ego verò fui valde versatus in
ejus Theoretica, & practica.

C. Concurrentibus his conditioni-
bus, casum licitum asserunt Bonaci-
na supra num. 15. Trullench loc. cit.
num. 5. Bassæus ibid. num. 4. dicen-
tes, id videri licitum industriæ, &
nulli fieri injuriam: nulliusque jus vio-
lari; cum subscriptio totum stipen-
dium non mereatur, ipsisque Procu-
ratoribus liberum sit, quem velint
Advocatum eligere, nec quicquam
contra clientum voluntatem faciant;
dum Procuratores ad consilia, vel
instrumenta conficienda æquè sunt
idonei, ac ipsimet Advocati, vel No-
tarii, ut suppono: Nihilominus ve-
rior mihi videtur doctrina Cardinalis
Toleti in instruct. Sacerd. lib. 5. cap.
61. num. 5. affirmantis fas non esse
Procuratori more Advocatorum
consilia conficere retenta sibi parte
stipendii, & altera Advocato pro
subscriptione tradita; primò, quia
difficulus Procurator ita perfectè,
ac Advocatus attinget casum, secun-
dò, quia hoc fit reluctante rationabi-
liter cliente, qui vellet consilium per

instructiorem Advocatum non solum subscribi, verum etiam proprio Marte confici, nec tantum stipendium daret, si sciret per Procuratorem consilium confici.

42. Et licet supra num. 38. dixerimus, quod Procurator stipendio conductus possit substituere æque idoneum collato illi minori stipendio, & retenta sibi alia parte; disparitas tamen est, quia ibi fit transitus à Procuratore ad Procuratorem, hic autem à Procuratore ad Advocatum; minusque discrimen est inter illos, quam inter hos, & facilius præsumitur de consensu implicito clientis, quod Procurator substituat alteri Procuratori, quam quod Procurator fungatur Officio Advocati.

CAPUT IV.

De Officio, & Statu Notariorum, Secretariorum, & Scribarum.

§. I.

De Publicis Notariis, seu Tabellionibus.

43. **P.** P. R. dico meam culpam, de aliquibus defectibus probabiliter commissis in meo Officio.

C. Quinque conditiones requiruntur in publico Notario, nempe Scientia, Obligatio, Veritas, Fidelitas & Iustitia; quamnam harum V. D. violavit?

P. In publico Instrumento ne-

cessariam clausulam prætermisi.

C. Clausula fuitne talis, ut ejus defectu nullum, & irritum esset instrumentum?

P. Ita P. R. fuit quid essenziale.

C. prætermisitne eam V. D. ex malitia, oblivione, aut ignorantia?

P. pro tunc ejusmodi Clausulam, essentialem esse ignoravi.

C. Ex illius clausulæ omissione secutumne fuit aliquod damnum tertio?

P. Non P. R. quia Advocatus advertens diminutum esse instrumentum, præcepit mihi, ut aliud cum omnibus requisitis conficerem; quod & factum est.

C. Nequit licite fungi Officio Notarii, qui ignorat, quæ ad hoc Officium pertinent; ut sunt clausulæ, quæ in contractibus opponi consueverunt, aliæque solemnitates, quæ servari, & adhiberi solent; quilibet enim ea scire tenetur, quæ ad proprium Officium pertinent, solemnitates autem, quæ ad validum, & authenticum instrumentum requiruntur, sunt Invocatio Divini Nominis, Annus ejusdem, Indictio, dies mensis, in quo celebratur contractus, locus, in quo legitur instrumentum, testes, Nomen, & signum Tabellionis. Quamobrem si ob Notarii negligentiam, vel ignorantiam prætermissa est aliqua solemnitas, ex cujus omissione pars aliquod damnum patiatur, Notarius tenetur ad illius restitutionem, cum

cum verò in casu V. D. nullum fuerit secutum damnum, cessat ejusmodi obligatio; non fuit tamen à gravi culpa immunis, exercendo tale Officium cum annexæ obligationis ignorantia, nisi fortè bona fides eam excuset.

In Concilio Tridentino sess. 22. cap. 10. de reform. sancitum est, ut Episcopi valeant Notariorum sufficientiam scrutari, quamvis sint creati à Sede Apostolica aut ab Imperatoribus, & Regibus, & minùs idoneos è negotiis Ecclesiasticis repellere.

44. P. P. R. dico meam culpam, quòd vocatus ad conficiendum instrumentum, & testificandum, quamdam personam solvisse quantitatem pecuniæ, id testificatus fuerim licet revera coram me illa pecunia exbursata non fuerit.

C. Creditor dixitne coram V. D. quòd illam quantitatem perceperit?

P. Ita P. R.

C. posuitne V. D. in suo instrumento, quòd coram se exbursata, & consignata fuerit ea pecunia.

P. Non P. R. sed duntaxat, quòd ea quantitas soluta fuerit.

C. Non habet ergo V. D. unde scrupulo aliquo angatur; quia Notarius non peccat, si dum partes fatentur se pecuniam recepisse, scribat pecuniam acceptam fuisse, quamvis re ipsa accepta non fuerit, nam perinde est, ac si pecunia accepta fuerit, cum pars juri suo cedat, & Notarius

non propriè asserat pecuniam realiter acceptam fuisse, sed potius referat confessionem partium, secùs si dicat pecuniam coram se exbursatam fuisse, cum revera coram se exbursata non fuerit; ut in contractu census, in quo ad ipsius validitatem actualis solutio præscribitur. Sic Bonacina tom. 2. disp. 10. circa 8. præcept. qu. 3. punct. ult. num. 2. Bassæus Verb. Notarius num. 3.

45. P. P. R. dico etiam meam culpam, quòd in quodam Instrumento clausulam, & circumstantiam falsam apposuerim.

C. Ex inadvertentiâ, aut ex malitia hoc factum fuit?

P. P. R. advertenter hoc feci.

C. advenitne exinde aliquod damnum proximo?

P. Maximè P. R.

C. Damnum fuitne in vita, fama, aut facultatibus?

P. In facultatibus solummodo.

C. Fuitne in re gravi?

P. Damnum fuit, quantitas triginta ducatorum.

C. Duo peccata mortalia specie distincta commisit V. D. in hac occasione; unum nimirum contra virtutem Religionis, ob violationem juramenti, fidelitatis, & veracitatis, quòd Notarii, Secretarii, & Scribæ emittere solent; alterum contra justitiam, ex eo, quòd fuerit causa damni proximi, cum onere restituendi triginta prædictos ducatos personæ dam-

damnificatæ: nam ille, qui est causa efficax alicujus damni, obligatur ad restitutionem: at V. D. fuit causa efficax hujus damni: ergo ad ejusdem restitutionem obligatur.

P. P. R. pro nunc non habeo commoditatem solvendi hanc pecuniam.

C. In cujus utilitatem redundarunt triginta prædicti Ducati?

P. In utilitatem personæ collitigantis.

C. Hac ergo persona primariò tenetur ad restitutionem, & in hujus defectu V. D. tanquam causa secundaria: proindeque eidem suadeat eorundem restitutionem; quod si adimplebit, V. D. liberabitur ab onere restitutionis; secùs, de propriis supplere tenetur: & in casu, quo superveniret V. D. mors, aut periculosa ægrotudo, debet admonere hanc personam (si priùs facere nequeat) quòd injustè acceperit, & detineat triginta illos ducatos: adeoque ut eos restituat, sub secreto naturali illius clausulæ falsitatem manifestando; & si V. D. dictam personam ad se vocare nequeat, schedulam suo Confessario relinquat cum revelatione facti, ac in suo testamento remittat hæredes ad dictam schedulam, præcipiendo, ut de suis bonis, si adsint, fiat restitutio. Sic Cardinalis de Lugo tom. 2. de just. disp. 41, sect. 2, num. 17.

46. P. P. R. dico meam culpam, quòd in alia occasione confecerim in-

strumentum, in quo quædam persona se obligabat ad solvendam cum usura pecuniam, mutuò acceptam.

C. Instrumentum fuitne taliter confectum, ut evidenter pateret contractum esse usurarium?

P. Non P. R. usura fuit palliata titulo colorato alterius contractus.

C. Non tantum peccat Notarius hujusmodi instrumenta conficiens, ut bene dixit Navarrus cap. 25, n. 4. verum etiam in Excommunicationem incurrit, ex Clementina unica de Usuris; Imò cum onere restitutionis, ita Castropalaus part. 7. tract. 32. de justit. commut. disp. 4. punct. 26. num. 7. si verò in instrumento contineatur expressè usura, etiamsi peccet Notarius in eo conficiendo, nulli tamen restitutioni est obnoxius; ita Sà Verb. Usura num. 12. quia cum hujusmodi instrumento tanquam manifestè irritò, & nullo, nequit exigì usura; quando autem in instrumento adinvenitur usura palliata, dissimulata, & colorata, Notarius obligatur solummodo ad restitutionem, si Usurarius tale lucrum percipiens, eandem non adimpleat.

47. P. Dico pariter meam culpam, quòd litiganti causam ante Judicem, & Referentem &c. deferre volenti suaserim, ut eandem ante alios deferret, prout reipsa meo consilio annuit.

C. Secundum Ordinem Tribunalis, eratne causa deferenda ante illos, ad

ad quos ex intentione litigantis eadem ventura erat ?

P. Ita P. R.

C. Ministri ad quos V. D. eum remisit, erantne aliis æque idonei ?

P. Omnes sunt examinati, & approbati, & funguntur hoc munere, sicut ceteri.

C. Tamen aliqui Doctores, quos omisso nomine citat Cardinalis de Lugo ubi suprâ num. 16. dicant, in hoc casu nullam fieri injuriam litiganti, siquidem omnes Judices sunt approbati, & quod sicut pars ex aliquo fine potest recusare talem Ministrum, ita etiam Notarius possit eidem suadere, ut hos, & non alios Ministros eligat; gravamen verò, seu damnum illatum Ministro, ad quem pertinebat causa, inquit, posse refarciri, apponendo ei alias causas, per quas lucrum ex prima lite obventurum recuperare valeat; Oppositum tamen est verum, quod docet cum aliis ibid. idem Lugo dicens, graviter peccare cum onere restitutionis Notarium, aut Secretarium, qui causas ex lege, aut consuetudine ad aliquos Ministros pertinentes, ad alios deferret; in quo non tantum fit injuria Ministris suo jure privatis, sed etiam litiganti, cujus plurimum interest, ut ejus causa ad hunc, & non alium Judicem, vel Referentem deferatur; postremo nec Notarius, nec Secretarius habent potestatem pervertendi Ordinem Tribunalium; Verum est,

Pars II.

quod litigans non operetur contra justitiam, discretè & rationabiliter sollicitando, ut ipsius causa ad tales, vel tales Ministros deferatur, & ut ab habente facultatem eadem tractetur. Sic Lugo ibi.

48. P. P. R. dico etiam meam culpam, venditionis contractum me confecisse, ut cujus res modico pretio empta fuit.

C. Fuitne res empta infra dimidium justipretii ?

P. P. R. res constabat octoginta, & 50. empta fuit.

C. Si res empta fuisset infra dimidium justipretii, v. g. si valeret 80. & emeretur minori pretio quam 40. in hoc casu emptor teneretur tam in foro interno, quam externo ad restitutionem; quam obligationem pariter haberet V. D. tanquam cooperans per scripturam contractus: cum autem res empta fuerit ultra dimidium justipretii, v. g. justum pretium fuit 80. & 50. empta fuit, in hoc casu aliqui relati 1. part. prax. tr. 7. c. 5. p. 3. n. 115. pag. 248. docuerunt, secluso dolo, aut fraude, non adesse obligationem restituendi residuum in foro conscientie, sicut nec est in foro exteriori: Et consequenter adhærendo huic opinioni nec V. D. hujusmodi obligatione vinciretur, quia in hoc casu principalis, & primaria causa est emptor, & Notarius secundaria & accessoria: adhærendo ergo opinioni eximenti à restitutione illius, quod

G g

ultra

ultra dimidium iusti pretii emptum fuit, ad hanc V. D. non obligatur.

Hoc non obstante sententia opposita astruens obligationem restitutionis, licet res ematur ultra dimidium iusti pretii, si præcisè iustum pretium non solvatur, est communior, & vera; Et quamvis loco citato Praxis, seu Dialogi adduxerim hanc opinionem non tamen dixi, eam me sequi, sed solum eam allegavi ad aliud probandum: modò verò expressè communem sequor, ad quam sequendam sufficit mihi auctoritas Angelici Doctoris 2. 2. quæst. 77. art. 1. ad 1. eam docentis; etenim quamquam in foro exteriori ad evitandas lites non puniatur is, qui emit, aut vendit, ultra, vel infra dimidium iusti pretii, non propterea id admittitur ut licitum in foro interiori: Sic leges Civiles non puniunt maritum, interficientem uxorem inventam in actuali adulterio, & nihilominus nefas est marito in foro interiori uxoricidium in hoc casu, ut declaravit Alexander Papa VII. in propositione 19. damnata, cujus explicatio patebit infra in tract. 17.

Hinc infertur juxta hanc communem sententiam, obligari ad restitutionem etiam Notarium, ob scripturam venditionis, in qua res emptæ fuit infra iustum pretium, etsi non sit infra dimidium; præterquam si scriptura non esset vera, sed ficta, in qua manifestè appareat iniustitia facta emptori: sic Emanuel, Sanchez Verb.

venditio, num. 28. vide Palaum part. 7. tract. 31. disp. 5. punct. 17. §. 12. num. 3. & 5.

49. P. P. R. dico meam culpam, me confecisse testamentum moribundi ratione destituti.

C. Eratne adeò rationis impos, ut à se disponenda non nosceret?

P. Ita P. R. usu rationis prorsus destitutus fuit.

C. Noveratne hoc tunc V. D.

P. Ita P. R.

C. Quem instituit hæredem?

P. Cum non haberet alios hæredes necessarios: ne ab intestato moreretur, animam suam hæredem instituit.

C. audivithe fortassis, antequam usum rationis amitteret, ultimam suam voluntatem fore animam suam hæredem instituendi?

P. Multoties P. R. hoc mihi dixit.

C. Scivitne eum huiusmodi voluntatem retractasse.

P. P. R. pro certo habeo, eandem non retractasse.

C. Notarius, Secretarius, aut Scriba, conficiens testamentum nuncupativum alicujus non sanæ mentis peccat, & tenetur restituere legitimis hæredibus, qui ab intestato successissent, si hoc scienter faciat. ita Navarrus cap. 25. Bassæus Verb. Notarius, num. 4. cum autem hæc persona non habuerit hæredes, & V. D. sciverit ultimam ejus voluntatem fore, animam suam hæredem instituendi, licet peccaverit, conficiendo testamentum

in-

invalidum, & in foro externo poenae obnoxius fuerit; probabile tamen cenſeo, in foro conſcientiae ad nullam obligari reſtitutionem, cum nulli injuria facta ſit, & voluntas antecedens infirmi, nunquam retractata, adimpleta fuerit.

50. P. P. R. dico meam culpam, quod multo tempore non manifeſta- verim legatum, à Teſtatore factum.

C. Quamdiu V. D. hoc neglexit?

P. per integrum annum.

C. Detrimentum aliquod ne paſſus eſt exinde Legatarius?

P. Abſque dubio, quia eo anno non potuit frui ſuo legato.

C. Quanam quantitas fuit relictæ?

P. Decem Ducati.

C. Quisnam hoc tempore iis po- titus fuit?

P. Ego P. R. & ut exinde aliquam utilitatem haberem, legatum mani- feſtare inermiſi.

C. Reſtituitne V. D. hos decem ducatos legatario?

P. Uſque modò eos non reſtitui.

C. Notarii obligatio eſt manifeſta- re quanto cyus legata, præſertim ſi ſint ad pias cauſas facta: Bonacina tom. 2. in præcept. 8. diſp. 10. quæſt. 3. punct. ult. num. 5. quòd ſi non im- plectat, tenetur reſarcire damnum, quod ſequitur, ut patet, adeoque V. D. ſatagat quamprimùm ſolvere de- cem ducatos legatario; alioquin hoc negligendo per duas, tres, aut qua- tuor Confeſſiones exponit ſe pericu-

lo negationis abſolutionis.

51. P. P. R. dico meam culpam, me habere aliqua protocolla, & licet conſignaverim partibus eorum tran- ſumpta extenſa; attamen penes me habeo ea breviter, & ſuccintè adno- tata ob varias, & multas meas occu- pationes.

C. Hæc protocolla ſuntne talia, ut poſſint fidem facere in iudicio?

P. Non P. R. ſunt duntaxat aliqua adnotata pro habenda notitia eſſen- tiæ rei.

C. Cardinalis Toletus in ſum. lib. 5. cap. 61. ſub. n. 3. cenſet, graviter peccare Notarios, ſervantes ejusmo- di protocolla, quia inquit & bene, ſuperveniente morte ante formalem eorum extensionem, plurima abſurda exinde oriri poſſunt. Cardinalis de Lugo tom. 1. de juſtit diſp. 41. ſect. 2. num. 15. mitiùs ſic arguit, aut pro- tocolla ſunt talia, ut poſſint fidem fa- cere in iudicio vel non? ſi hoc ſecun- dum, dictamen Toleti ſectatur, ac peccati gravis damnat; ſi primum, di- cit, Confeſſarium poſſe cum Notariis benigniùs ſe gerere, hortando eos, ut ſucceſſivè ejusmodi protocolla ex- tendant, & componant: Certum eſt, in hoc quàm plurimam adinveniri negligentiam, quapropter ponde- randum eſt damnum, ex hinc parti- bus reſultans, ſi Notarius è vita dece- dat, ut poteſt, & ſolet interdum con- tingere, relinquendo instrumenta diminuta, etenim data occasione ex-

trahendi transumptum, quomodo poterit fieri absque vero, & formali Originali?

§ 2. P. P. R. dico meam culpam, quod denegaverim litiganti, petenti transumptū Originalis instrumenti.

C. Denegavitne V. D. ex eo, quod strenam aliquam, seu munus ab Adversario collitigante perceperit?

P. Non ob aliquod munus, bene verò quia Adversarius erat meus consanguineus.

C. Acciditne aliquod damnum parti, cui V. D. denegavit transumptum?

P. Ita P. R. ad viginti ducatorum mulctam damnatus fuit.

C. Mulctatusne fuisset, si ostendisset transumptum à V. D. occultatum?

P. Non P. R. quia ex hoc instrumento constabat non fuisse debitore.

C. Graviter peccavit V. D. cum onere restitutionis, occultando prædictum instrumentum, ac denegando transumptum parti: Toletus ubi supra n. 4. Trullench tom. 2. in Dec. lib. 8. c. 7. dub. unic. num. 4. Bonacina, supra n. 3. quia Notarius est persona publica, & ad obsequium omnium ex Officio deputata, & consequenter tenetur ad restitutionem damni, quod pars ex denegato sibi instrumento, seu transumpto Originalis instrumenti patitur; cum faciat contra propriū Officium cum damno aliorum: Porro licet teneatur dare transumpta existentia in suis manibus, debet tamen

retinere Originalia ad hoc, ut quando opus fuerit, possit ex eis transumptum transcribere, & petentibus dare: Bassæus Verb. Notarius, num. 3. ideoque tenetur Notarius quamprimum commodè poterit dicta instrumenta extendere, & redigere in completam, & perfectam formam, prout habetur ex leg. si quis ff. de edendis instrumentis.

§. II.

De Secretariis.

Eadem fermè obligationes, quas diximus pertinere ad Notarios, conveniunt pariter Secretariis; adeoque scientiæ, obligatione, fidelitate, veritate, & justitiâ pollere debent, graviter aut leviter juxta qualitatem excessus peccaturi, si aliquam ex prædictis conditionibus violaverint: & si culpa omissionis, aut commissionis secum ferret detrimentum proximi, restitutioni sunt obnoxii.

§ 3. P. P. R. confiteor, me uni litiganti manifestasse statum causæ adjudicandæ.

C. Quo motivo hoc egit?

P. Quia bonam quantitatem pecuniæ mihi obtulit.

C. Agitabaturne hæc causâ in Secretaria V. D.

P. Ita P. R. Ego fui Secretarius in hoc negotio.

C. Ex prædicta manifestatione advenitne aliquod damnum parti adversæ?

P. P. R. Exposui rem periculo plurimum

rium absurdorum, quandoquidem per eam revelationem præbui occasionem litiganti utendi fraudibus, interponendi difficultates, dilationes ad rem non facientes obtinendi, ac hoc modo causam lucrandi; justitia tamen Adversarii erat ita evidens, ut absque ullo damno, aut dilatione litem vicerit.

C. Duo in hoc sunt notanda; primum perceptio pecuniæ pro revelatione secreti, de quo loquar in sequenti casu; secundum revelatio secreti, quod tanquam publicus Minister custodire debuisse: suppono autem in quolibet Christiano universalem dari obligationem de Jure Divino, naturali, & humano servandi secretum sibi commissum; & ex ejus violatione peccatum incurri cum onere refarciendi damnum inde obventurum.

Hujusmodi obligatio est strictior in Ministris publicis, & Secretariis; quæ ab ipsamet etiam Etymologia nominis desumitur, Secretarius enim à secreto servando dicitur; taliter, ut si causa, de qua agitur, sit valde gravis, v. g. de vita hominis, de aliquo statu, aut Majoratu, de aliquo titulo, Duce, aut Comite; aut de re magni honoris, nequeat Secretarius revelare statum causæ, etiam cum periculo propriæ vitæ; ita cum Soto sentit Sanchez in Opusc. tom. 2. lib. 6. cap. 6. dub. 2. num. 4. (idem dicendum de Judicibus) hoc limitat D. Navar-

rus in sum. Hisp. cap. 18. n. 32. in fine, dicens, quod quando ex ejusmodi revelatione secutura esset mors, aut mutilatio membrorum, nunquam licite possit manifestari status causæ, etiam cum eodem periculo; si verò tantum sequeretur poena pecuniaria, aut exilium, non adsit obligatio servandi secretum cum tanto periculo proprio, siquidem hæc damna, inquit, possunt compensari per pecuniam. Certum est, quod V.D. gravissime peccaverit, cum absque tormentis, aut periculo vitæ, sed solius avaritiæ impulsu revelaverit, quod sub tam rigorofo sigillo silentio præterire debuisset; & si aliquod damnum contra Justitiam ex V.D. infidelitate obvenisset, ad restitutionem teneretur: quod in hoc casu dictum est de Secretariis, intelligendum est pariter de Scribis, & Notariis; vide Trullench tom. 2. in Decalog. lib. 7. cap. 10. dub. 32. num. 9. prope medium.

54. P. Confiteor pariter P. R. quod præter mercedem mihi debitam, aliqua munera à litigantibus perceperim.

C. Restitue ea V. D.

P. Non P. R. quia sponte ea mihi data fuere.

C. per legem recompilationis, quam refert Thom. Sanchez in Opusc. tom. 1. lib. 3. cap. unic. dub. 1. num. 4. prohibetur strictissime Secretariis, ne dona, &

munera à litigantibus accipiant, licet sint esculenta, aut poculenta, nec titulo gratitudinis, nec per se, nec per alios, sub pœna quatuor nummorum aureorum pro prima vice, & pro secunda, sub pœna suspensionis ab Officio, & addit lex: "Y que juren de affilo guardar, y pagar las penas, en las quales los condenamos desde aora, por manera que sean obligados a las pagas (in foro conscientie) sin que mas sean condenados en ellas:." Juxta quæ verba obligantur Secretarii in foro conscientie ad solutionem pœnæ, ad quam hic damnantur ob munerum perceptionem, absque alia sententia declaratoria. Ita cum communi tenet Marchadus tom. 2. lib. 6. part. 3. tract. 2. docum. 1. num. 4. Quapropter secundum hanc doctrinam valde timendum est de damnatione aliquorum Secretariorum, qui sine ullo respectu, & indifferenter dona, & munera accipiunt, cum pauci restitutioni succumbant, prout hic declaratur: Oh periculosum Officium!

§. III.

De Scribis.

§ 5. Tametsi Scribæ multoties sint Secretarii, distinguuntur tamen aliquantulum ab his, & à Notariis, Secretarii enim sunt, & vocantur scribæ cubicularii, suntque deputati pro Consiliis, Cancellariis, & Rebus publicis; Notarii regulariter sunt ii, qui

deputantur ad causas Ecclesiasticas, nullatenus ad profanas, & sæculares: Scribis incumbit conficere scripturas, actus judiciales, & extrajudiciales, quibus integra fides præstatur; quorum aliqui vocantur scribæ publici, seu de Numero, & alii Scribæ Regii: videatur Marchadus tom. 2. lib. 6. part. 3. tract. 2. docum. 1. & 2. & utrique tenentur ad Veritatem, Scientiam, Fidelitatem, Obligationem, & Justitiam, sicut Notarii, & Secretarii; peccantque graviter scribæ generales clausulas scripturarum ignorantes: Res falsas sub pœna restitutionis damnorum sequentium scribere nequeunt, nec conficere usurarias scripturas, aut testamenta eorum, qui rationis usu destituti videntur: Legata à Testatore relicta manifestare debent; protocolla extendere instrumentorum, quæ in scriptorio habentur, transumpta præbere Originali detento, eorumque adnotationem facere.

§ 6. P. P. R. accuso me, confecisse instrumentum immunitati Ecclesiasticæ contrarium.

C. Qui statuta immunitati Ecclesiasticæ contraria conficiunt, non tantum graviter peccant, verum etiam in Excommunicationem 15 Bulla Cœnæ incidunt: & quamvis Marchadus ubi supra docum. 4. num. 4. dicat, in eandem non incidere ipso facto scribam, ejusmodi instrumentum contra ipsam conficientem, verius tamen est

op-

oppositum; quod si quis dicat, non incurrere hanc Bullam Coenae, in aliam tamen à Textu Canonico editam incurreret cap. Gravem de sent. Excommunic. & clarius, cap. Novem eod. tit. ubi dicitur: Item excommunicamus Statutarios, & scriptores Statutorum ipsorum &c. ita docet Leander à Sacramento part. 4. tract. 3. disp. 15. quæst. 33. Idem dicendum de Notariis, & Secretariis confidentibus instrumenta contra immunitatem Ecclesiasticam, nempe non tantum graviter peccare, verum etiam in excommunicationem majorem incurrere.

57. P. P. R. accuso me, majori excommunicatione irritum, publicum instrumentum confecisse.

C. Eratne V. D. excommunicatus toleratus? quia in hoc casu validum esset instrumentum; & si postulatus à parte id fecisset, nec graviter peccasset, quamquam sponte hoc agere nefas fuisset.

P. P. R. Non fui toleratus, sed vitandus.

C. Confecitne V. D. ejusmodi instrumentum cum consensu partis?

P. Maxime P. R.

C. Graviter peccavit V. D. communicando cum fidelibus in confectioe hujus instrumenti, tanquam excommunicatus vitandus; & in foro fori irritum & invalidum fuit instrumentum; quamvis in foro poli validum esse potuerit, ob naturalem

obligationem à partibus contractam mutuo consentientibus in instrumenti confectioem. Sic Suarez de censur. tom. 5. disputat. 16. sect. 5. num. 5. & num. 6. partes quoque peccarunt communicando cum V. D. ut excommunicato vitando, nisi hæ duæ conditiones necesse, & utile, id excusent, juxta ea generalia principia: Utile, lex, humile, res ignorata &c. Videantur circa hoc supradicta de Judicibus, & Advocatis.

58. P. Me accuso pariter P. R. quod in stipendiis mei laboris taxam solitam, & assignatam prætergressus fuerim.

C. Magna dissensio, & controversia est inter Authores, utrum Taxa à Lege assignata obliget in foro conscientiae Ministros. Villalobos tom. 2. tract. 18. diffic. 4. num. 4. citando Lopez, & Ledesma affirmativè respondet. Idem docet insignis Doctor Navarrus cap. 25. num. 54. & cum Rodriquez, Reginaldo, Clavi Regia, Fernandez, & aliis: idem sentiunt noster P. Bassæus Verb. Notarius num. 5. Toletus lib. 5. cap. 61. n. 9. Trullench tom. 2. lib. 8. circa 8. præcept. cap. 7. dub. unic. n. 9. nec solummodo affirmant peccare Scribam, Notarium, aut Secretarium excedentem taxam, sed etiam restitutioni esse obnoxium: Mitior, & suavior est opinio Marchadi supr. docum. num. 3. dicentis, taxam non obligare in foro interno, cum sit lex poenalis,

nalis, ut habet Fagundez in Decalog. tom. 2. circa 8. præcept. lib. 8. cap. 27. sub num. 8. §. primo quia: sed sic est, quòd probabiliter leges pœnales non obligent in foro interno; ut dixi in meis Confer. tract. 3. Confer. 6. §. 2. n. 6. fol. 160. & licet hæc lex taxæ esset mixta, probabile quoque est, hujusmodi leges non obligare in foro interno: sic cum Villalobos, & aliis Diana part. 1. tract. 10. resol. 20. ergo in hac opinione probabile erit, taxam in foro conscientiæ non obligare.

59. Verùm, ut prorsus tutè procedamus, dicat mihi: id, quod supra taxam accepit, fuitne ab aliquo Magnate, v. g. Marchione, Comite &c. ipsi datum? quia, si aliquid datur ultra taxam non ratione scripturæ, sed ob excellentiam dantis, vel ob consanguinitatem, absque culpa posset accipi; Trullench supra in fine num. 9.

P. Non erant hujusmodi personæ, quæ stipendium excedens taxam mihi præbuerunt.

C. Fortassis ob laborem, & industriam extraordinariam in his occasionibus percepit majus stipendium; etenim in hoc casu non esset mortale aliquid plus accipere, pro ratione & qualitate majoris laboris: Bassæus ubi supr. eod. num. 5.

P. P. R. Interdum hoc titulo aliquid plus accipi, & subinde ob ordinarium, & communem laborem.

C. Cateri Scribæ solentne ex con-

suetudine aliquid ultra taxam accipere?

P. Omnes plus accipiunt, absque respectu ad taxam.

C. Quod V. D. percepit, videbaturne ei meritum sui laboris excedere?

P. P. R. Secundum rectum dictamen rationis cujusvis viri timorati, valor accepti non excessit meritum mei laboris.

C. Supposito, quòd introducta sit consuetudo accipiendi majus taxato stipendium, & quòd hoc correspondeat merito laboris judicio viri timorati; ac tempora ita esse mutata, ut modò res pluris valeant, quàm priori, taxamque antiquitus justam, modò talem non videri, probabile est non amplius obligare antiquam taxam: Ita cum Molina, & aliis Diana part. 2. tr. 17. resol. 60. nec obstat dicere, quòd scribæ juramentum emittant observandi statuta, & pandectas, quia respondetur in consuetudinem ea abiisse ut injusta, & illud juramentum esse de solis statutis servandis, quatenus ea obligant: ergo si ex aliqua causa obligare desinant, cessabit juramenti obligatio, eò quòd jam illa non sunt statuta, & juramentum fuit illis accessorium, quatenus statuta erant; igitur juramentum aliquod servandi statutum intelligitur, quatenus illud justum est, & obligatorium, non ergo obligabit illud juramentum ad illam taxam, quatenus injusta est.

Ita

Ita Thom. Sanchez in sum. tom. 1. lib. 3. cap. 14. num. 13. Diana ibidem, Marchadus supr. docum. 5. n. 3. si in aliquo Regno adesset nova taxa, hæc obligaret, quia supponitur facta spectatis temporibus, pretio rerum victualium, & Ministrorum labore, vide infr. c. 9.

60. P. P. R. me accuso, quod assumpto itinere pampelonenfi pro patrocinandâ causa unius personæ, quæ viginti regales stipendii mihi dedit; eodem tempore ad instantiam alterius personæ causæ non adeo urgentis patrocinio suscepto, ab eadem duodecim regales stipendii perceperim.

C. Utrumque stipendium eratne iustum respectu laboris?

P. Ita P. R.

C. pro agitanda secunda causa impediebaturne V. D. ab adhibenda diligentia pro prima? quandoquidem si una causa impedivit bonam expeditionem alterius, non poterat V. D. eodem tempore ambas tueri, nec duo salaria recipere.

P. Absque primæ præiudicio poteram tractare negotium secundæ.

C. Quando quis pluribus obligat operam suam singulis in solidum, & illa æquè commoda fuit singulis, ac si pro illis solis fuisset exhibita, potest à singulis tantum exigere, quantum ab uno posset, si pro eo solo præstisset; ita Lessius lib. 2. de Justit. cap. 24. dub. 5. sub num. 28. §. Dico ter-

Pars II.

tiò, proindeque V. D. singulis operam suam obligare, ac à singulis stipendium accipere potuit, modò patrocinium unius causæ non fuerit impeditivum alterius: Contrarium tenet Tannerus, Ortiz, & alii, quos refert Diana part. 3. tract. 5. resol. 77. Trullench tamen tom. 2. in Decalog. lib. 8. cap. 7. dub. unic. num. 13. in fine, sentit opinionem Lessii esse veram attento jure naturali; & oppositam esse tenendam spectato jure positivo aliter disponente, modò ei consuetudo legitimè introducta non derogaverit: si nullum esset jus positivum in contrarium, sententiam Lessii, & Trullench valde probabilem censeo, tum quia sicuti Chirurgo, aut Medico ab una Communitate stipendio conducto non est vetitum, provisis suis, in alio loco alios curare, ac suum stipendium accipere, ita neque Ministro absque damno primæ causæ valenti tractare secundam, hujus negotium prohibetur: tum pariter, quia contractus cum primo initus, est sollicitandi, & suæ causæ incumbendi; atqui hic contractus non violatur, quando abque ejus detrimento defenditur alia causa, ergo &c.

61. P. P. R. accuso me pariter aliquibus diebus festis confecisse instrumenta.

C. Erantne ex iis, quæ prohibentur, & annullantur à legibus, si diebus festis conficiantur? vetita enim à legibus non debent fieri diebus festis.

H h

P. P. R.

P. P. R. Nulla lege cautum erat prædicta conficere.

C. Extendebátne formaliter ejusmodi instrumenta, & Scripturas, vel solummodo consensum partium, quod fit per interrogationes? quia hoc tanquam quid leve, ad summum posset esse peccatum veniale.

P. Formaliter, & per extensum ea conficiebam.

C. Sylvester, & alii relati à Sanchez in conf. tom. 2. lib. 5. cap. 2. dub. 10. num. 1. sentiunt, non licere Notariis, Secretariis, Scribis, aut eorum Ministris conficere instrumenta, & scripturas diebus festivis: oppositum tenet cum Navarro, & aliis, idem Sanchez n. 2. etiam pro mercede: ratio est, quia in die festo prohibentur tantum opera servilia; atqui scribere non est opus servile; ut cum Soto, & aliis tenet idem Sanchez ibid. dub. 8. n. 1. nec intentio faciendi pro mercede pacta mutat naturam operis: ergo nefas non erit in die festo conficere scripturas, & alia instrumenta à lege non prohibita.

Et quamvis idem Sanchez eod. dub. 10. num. 5. putet, quod acta transcribere non liceat in diebus festivis; contrarium tamē docet cum Lopez, Suarez & Medina, Layman tom. 2. lib. 4. tr. 7. c. 2. n. 3. Diana part. 2. tr. 15. res. 35. quod rationi magis consonū mihi videtur; quia scribere, & transcribere sunt essentialiter idem: ergo si scribere non est opus servile, neque

erit transcribere: præterea actio transcribendi de se mentalis, & spiritualis est, & per accidens ad illam est, quòd hac, vel illa intentione fiat ab operante; ergo inde non efficitur servilis ex officio, vel lucro seu mercede. Videatur suprà cap. 3. num. 39.

62. P. Sic pariter me accuso P. R. quòd in aliquibus diebus jejunii de præcepto non jejunaverim ob meos labores.

C. Tota diēne laboravit in scribēdo.

P. Quandoquunque non jejunavi, tota die laboravi.

C. Controvertitur inter Authores, utrū Scribæ, Notarii, Secretarii, qui totam diē in scribendo impendunt, teneantur ad jejunium: Azorius, Reginaldus, Vega, Filiucius, & alii, quos refert Leander à Sacram. part. 3. tract. 5. disp. 8. quæst. 132. affirmativæ adhærent. Jo. Sanchez in select. disp. 4. num. 16. ait, in hoc consulat Scriba suam imbecillitatem; per quæ verba indicat, non excusari præcisè ob suū laborem, sed ob debilitatem complexionis, ita ut idem labor, qui non eximeret alium robustum à jejunio, possit excusare viribus debilitatum; sed Leander ibi, cum Angelo, & aliis probabilius judicat, scribas non obligari ad jejunium, quando tota die laborant in scribendo, & transcribendo: quod non damnatur in propositione 30. Alexandri VII. ut infra dicam, tract. 17. in explicat. hujus propos. 30.

CA-

CAPUT V.

De Officio, & Statu Referentium.

63. P. P. R. dico meam culpam de negligentia commissa in dando operam litibus in Concilio referendis.

C. prætermisitne aliquid substantiale defectu studii, vel per incuriam?

P. P. R. semel defectu studii non percepi aliquid valde necessarium.

C. Secutumne fuit inde aliquod damnum Clienti?

P. Fuit manifestum periculum; etiam si ea die causa votis non fuerit subiecta, adeoque mihi præceptum fuit, ut alia vice negotium referrem, & pro tunc in supplementum primi defectus post bonum studium id retuli.

C. Officium Referentis est referre lites, & causas in Cancellariis, & Conciliis, quapropter debet antecedenter iis vacare, & incumbere; quia si ex sua omissione sequitur clientibus aliquod damnum, peccat cum onere restitutionis; ac per se, non per alios relationes à scripturis litigantium eruere debet; nec permittat, ut partes possint eas videre, & statum causæ adnotare: multò gravius peccabit, si Sententiam alterutri parti manifestet, priusquam evulgetur, unde possint gravia incommoda sequi, v. g. Judex recusari &c.

64. P. P. R. dico meam culpam, me pariter aliam causam referentem, magis ad unam, quàm ad alteram partem inclinasse.

C. Factumne fuit hoc unius clientis iustitiam magis, quàm alterius explicando?

P. P. R. Fateor unum intimum mihi fuisse amicum, & optasse, ut in ejus favorem causæ decisio fieret; verumtamen spero me fideliter, & sincerè gessisse, allegando, & referendo utrique parti favorabilia.

C. Referens peccat, si partialis sit, coneturque unius partis iustitiam magis, quàm alterius ob humanam dependentiam explicare: ut inquit Busemb. in sua sum. lib. 4. cap. 3. dub. 4. num. 2. idque ratio naturalis suadet; sed fideliter rationes processûs juxta statum facti referre tenetur, & jus, quod unicuique juxta allegata, & probata convenit; cum ex opposito multa damna possint partibus advenire, ad quorum compensationem Referens partialis tanquam causa obligatur.

65. P. Sic pariter dico meam culpam P. R. quòd in stipendiis ob meum laborem perceptis, taxæ non me conformaverim.

C. Cæteri eodem Officio fungentes paréntne taxæ?

P. P. R. nemo illam taxationem observat.

C. Accepitne sibi illud incrementum usque ad limites justipretii, & meriti sui laboris?

P. Ita P. R.

C. Circa hoc punctum, quæ de scribis num. 58. & 59. dicta sunt, hinc

H h 2

ap-

applicanda; & in propriis terminis de Referentibus dicit Marchadus tom. 2. lib. 6. part. 3. tract. 1. docum. 11. num. 2. hanc legem taxæ esse poenalem, nec obligare in foro interno, præsertim si attenta varietate temporum judicetur veterem taxâ de præfenti esse tenuem, & nimium restrictam.

66. P. P. R. dico meâ culpam, aliqua quoque munera à litigantibus supra mercedem mihi debitam accepisse.

C. Lex positiva munerum acceptione Referentibus prohibet, quamvis Marchadus ibid. num. 2. dicat, hujusmodi legem esse poenalem, proindeque ad poenam taxatam duntaxat obligare, idque post declarationem Judicis Sententiam.

C A P U T VI.

De Obligatione Testium.

67. **P.** P. R. confiteor, quod in una causa testimonium ferre recusaverim.

C. Eratne necessarium V. D. testari ad evitandum aliquod grave personæ infantis damnum: in quo casu ex Charitate etiam non citatus à Judice, tenetur quivis offerre se ad testandum pro avertendo ejusmodi damno: præterquam si ex testimonio sibi, vel suis immineat notabile damnum; tunc enim non tenetur. Est doctrina S. Thomæ 2. 2. quæst. 70. art. 1. in corp.

P. Erat necessarium meum testimonium, ad prædictum damnum avertendum.

C. Judex, seu Superior habens potestatem, præceperatne legitime, ut compareret ad examen?

P. Ita P. R.

C. Innotuitne ei hoc præceptum?

P. Ita P. R. & hoc non obstante aufergi, & me occultavi.

C. Evidenter constat V. D. graviter peccasse non comparando ad examen, ad malum proximi avertendū: dubitatio superest, utrum propterea ad restitutionem teneatur. Quocirca si habitâ notitiâ præcepti Judicis ad comparandum, V. D. se abscondit, ne id ei notum fieret, non tenetur ad restitutionem; ita communis teste Marchado in sum. tom. 2. lib. 6. part. 4. tract. 2. docum. 1. n. 2.

Sin verò fuit ipsi citatio notificata juxta Filiucium, Salonium, Navarrū, de Navarra, Fagundez tom. 2. in Decalog. lib. 8. cap. 42. num. 9. & 24. & alios, tenetur ad restitutionem damni, quod testificando potuisset avertere in favorem innocentis. Oppositum probabiliter defendunt Lessius lib. 2. de justit. cap. 30. dub. 8. num. 59. & cum Molina, Bonacina tom. 2. disp. X. in 8. præcepto quæst. 3. punct. 3. n. 13. Ratio est, quia obligatio restitutionis oritur ex læsione justitiæ commutativæ, non legalis; in hoc casu non læditur justitia commutativa, sed duntaxat legalis: ergo nec est obligatio restitutionis; utraque opinio est probabilis, prima tamen tutior.

68. P. confiteor pariter P. R. quod in

in quadam occasione, agendo testem contra reum accusatum de damnificatione vineæ, quantumvis me iudice interrogaverit, veritatem noluerim aperire, ac per hoc Reus fuerit obfolutus.

C. Noverat V. D. se graviter peccare, occultando veritatem, dum eandem manifestare tenebatur?

P. Ita P. R.

C. Fuitne facta compensatio damni Domino Vineæ?

P. Ita P. R. ipsemet Reus occultè satisfecit: sed quia ego occultavi veritatem, non fuit damnatus ad poenam debitam Fisco.

C. Qui falsò jurat in iudicio, duplicem gravem specie distinctam malitiam incurrit: nempe contra virtutem Religionis, & contra iustitiam: sic Tho. Sanchez in sum. tom. 1. lib. 3. cap. 1. n. 9. in fine: probabile tamen est, V. D. teneri quidem parti de damno, non tamen Fisco de multa, & poena pecuniaria, quæ inflicta fuisset reo, si veritatem aperuisset: Ita Sà Verb. Restitutio num. 44. quia hæc poena non debetur ante sententiam Iudicis; & siquidem V. D. fatetur, ipsumet Reum satisfecisse parti ob damnum causatum in vinea, ab hoc onere liberatur.

69. P. confiteor, me accepisse pecuniam pro subeundo examine in personæ favorem.

C. contigitne aliquod damnum V. D. ex hoc examine? nam ad justam

compensationem potest aliquid accipi: v. g. si mercenarius ad subeundum examen in favorem alicujus extra suum domicilium proficiscens, mercedem diurnam perderet, potest curare, ut sibi ab eodem reficiatur damnum emergens, & lucrum cessans pro tempore, quo se subeundi examinis causa detinet.

P. Nullum exinde damnum pertuli.

C. Accepitne V. D. dictam pecuniam pro vero testimonio ferendo? quia Navarrus cap. 25. num. 25. & alii sentiunt, quod testis accipiens pecuniam pro vero testimonio ferendo, non solum peccet, verum etiam ad restitutionem pecuniæ acceptæ teneatur; & est communis Doctorum teste Trullench tom. 2. in Decalog. lib. 8. cap. 3. dub. 8. num. 1. Quamquam idem Trullench ibi probabile judicet non adesse ejusmodi obligationem. Prima tamen sententia est vera, quia nullo titulo potest testis sibi retinere dictam pecuniam.

P. P. R. non pro vero, sed pro falso testimonio ferendo, pecunia mihi tradita fuit.

C. Et reipsa emisitne V. D. iuramentum? etenim in hoc casu tenetur ad restitutionem pecuniæ acceptæ pro falso testimonio, ita communiter Doctores.

P. P. R. Fateor, quod falsum testimonium tulerim.

C. Suppono V. D. duo peccata mortalia commisisse per hoc falsum

H h 3

jura-

juramentum, videlicet contra Religionem, & Justitiam, & quaro, an teneatur ad restitutionem pecuniæ acceptæ pro falso testimonio ferendo? cujus resolutio pendet ab illa quæstione, utrùm promissio facta pro re peccaminosa obliget? in qua duæ sunt opiniones, & ambæ probabiles, ut videri potest in meo Dialogo parti. 1. tract. 2. cap. 1. ad finem n. 25. pag. 42. In sententia asserente, quòd promissio rei malæ obliget, V. D. non teneretur ad restitutionem: ita Navarrus in propriis terminis nostri casus loc. cit. Bonacina ubi supra n. 18. Trullench ibid. num. 2. In opinione affirmante, quòd promissio pro re peccaminosa non obliget, consequenter dicendum est, testem obligari ad restitutionem rei acceptæ pro falso testimonio ferendo; quod valde probabile censet Marchadus ubi supr. docum. 3. in fine. Utraque opinio est valde probabilis.

Dices contra hoc: Diximus communem, & veram esse opinionem, quòd testis teneatur restituere id, quod accepit pro vero testimonio ferendo: ergo à fortiori tanquam communis, & vera erit doctrina, quòd testis obligetur ad restitutionem rei acceptæ pro falso testando: Respondeo concessio antecedenti nego consequentiam; disparitas patet, quia testis tenetur ex sola charitate testari, quando ex hac omissione imminet damnum proximo; pro eo autem,

quod tenetur facere, nequit accipere solutionem, aut mercedem; sed cum non teneatur falso testari, cum hoc sit liberum, potest post factum retinere pecuniam acceptam; quemadmodum Assassinus, qui accepit pecuniam ratione homicidii patrandi, potest post patratum homicidium retinere acceptam pecuniam, quia exercet actionem, ad quam nullatenus obligabatur.

Et si instes dicendo, quòd testis non teneatur comparere ad subeundum examen, & verum etiam testimonium ferendum: ergo si quando falso jurat, potest detinere pecuniam hac de causa acceptam, quia spontaneè hoc facit, ita pariter eandem detinere, verum jurando, quia facit id, ad quod non obligatur. Respondeo testem ex charitate obligari ad examen subeundum, quando ipsius testimonium prodest ad vitandum damnum proximi, ut dictum est num. 67. & quando pars offert ipsi pecuniam, signum est evidens, quòd depositio testis sit eidem necessaria ad aliquod imminens damnum avertendum: ergo jam testis ex charitate tenetur subire examen, ac proinde in communi, & vera opinione non poterit propterea detinere pecuniam.

70. Novitne V. D. se falsum testimonium ferre?

P. Non P. R. quia occultavi veritatem, amphibologicè respondendo.

C.

C. Eratne in causa Criminali, vel Civili?

P. In causa Criminali.

C. Habuitne Judex semiplenam probationem contra Reum, vel præcessit infamia publica delicti? quia si juridicè non interrogavit, juxta dicta cap. 1. hujus tract. nec V. D. tenebatur aperire veritatem.

P. P. R. anceps eram, utrum inquisitionem Judicis præcesserit semiplena probatio.

C. Quando testis, aut Reus dubitant, an Judex habeat, vel ne semiplenam probationem, nec tenentur manifestare veritatem; ita cum Murcia dixi 1. part. prax. tract. 2. cap. 1. num. 21, pag. 40.

Fuitne adhuc aliquis præter V. D. conscius delicti? nam si sola V. D. id sciivit, non tenebatur idem manifestare Judici, siue procedenti ex Officio, siue ad instantiam partis; quod cum Joanne de la Cruz, & aliis probabile putat Diana part. 3. tract. 5. resol. 100.

P. P. R. Bene credo adhuc aliis id notum fuisse.

C. Scivitne hoc V. D. sub sigillo naturali? in hoc enim casu non est obligatio manifestandi Judici crimen, sub secreti naturalis sigillo patefactum; quia lex naturalis servandi sigillum magis obligat: modò tamen testificatio non sit necessaria ad averendum aliquod damnum publicum, vel privatum; Bassæus verb. Testis num. 7.

P. P. R. non sub secreti naturalis sigillo res mihi revelata fuit.

C. Timuitne V. D. ex manifestatione veritatis, sibi, aut suis aliquod notabile damnum obventurum? lex enim charitatis neminem cum tanto incommodo ad manifestandam veritatem obligat, nisi aliter postulet bonum commune: Bonacina tom. 2. in 8. præcept. disp. 10. quæst. 3. punct. 3. num. 8.

P. Nullum damnum nec mihi, nec meis, ex vero juramento imminabat.

C. Accusatus fuitne Reus de violatione alicujus puellæ, ut obligaretur ad contrahendum cum ea sponsalia? quia si hæc nota fuisset Reo imposita, & hic ad id non obligaretur, posset juramentum emitti absque ullo ejusdem gravamine: Sanchez tom. 1. sum. lib. 3. cap. 6. num. 32.

P. De hoc non fuit accusatus Reus.

C. Fortè de aliquo furto? quod, si fuisset factum in occultam compensationem sibi debiti, poterat V. D. jurare, quod rem furto non acceperit. Palaus part. 3. tract. 14. disp. 1. punct. 7. sub num. 5. §. 3.

P. Nec hujusmodi delictum fuit ei impositum.

C. Delictum fuitne notum V. D. ex auditu? quia, quando testis interrogatur, num sciat delictum, potest respondere negativè, si duntaxat ex auditu hoc habet. Sanchez verb. Judiciales actus de testibus num. 8. quod

quod certius est, quando auditur factum à personis modicæ fidei: sed si delictum consistit in verbis: v. g. in aliqua contumelia, aut verbo injurioso, in hujusmodi inquam delictis idem est audire à contumelioso verba offensiva, ac in aliis videre committi delictum.

P. P. R. Ex visu novi delictum.

C. Ob quam causam ergo occultavit veritatem?

P. Casus fuit iste, quod cum quidam vir habuerit obligationem providendi Reipublicæ de vino, adeò vili pretio fuit taxata mensura, ut ultra duos Regales non potuerit eam vendere, mihi verò constabat virum cariori pretio id empisse; quamobrem se tali damno obnoxium cernens, occultè vinum aquâ adulterabat, in me confidens; Judex autem prævia rei informatione me obligavit ad juramentum, quod ego emili jurando, nihil injustum eum patrasse.

C. Supposita veritate rei mihi narratæ, quod V. D. non constaret, Judicem habuisse semiplenam probationem, nec præcessisse publicam infamiam, & quod attenta qualitate casus taxa fuerit injusta, ac vir licitè potuerit admiscere vino tantum de aqua, quantum requirebatur, ut ejus bonitas æquiparetur pretio taxæ, juxta dicta 1. part. prax. tract. 7. cap. 5. part. 3. num. 120. pag. 250. V. D. non tenebatur in juramento fateri veritatem, ut in simili casu affirmat P. Moya

in suis select. tom. 1. disp. 2. quaest. 6. §. 2. num. 6. quia quotiescunque Judex legitime, & juridicè non interrogat, & testis, aut Reus justam habent causam occultandi veritatem, non tenentur respondere ad mentem Judicis: sed sic est, quod in hoc, & in relatis casibus Judex legitime, & juridicè non interroget, & testis justam habeat causam occultandi veritatem: ergo non tenetur respondere ad mentem Judicis; proindeque potest uti amphibologia externa, seu sensibili ad eandem occultandam, ac miserum Reum ab injusta condemnatione liberandum.

71. Objicies contra hoc Decretum Innocentii XI. in propositione 26. & 27. damnans usum amphibologiæ, juxta quod, etsi olim doctrinæ adductæ essent probabiles, modò tamen non sunt. Respondeo suam Sanctitatem solummodo damnassee amphibologias præcisè mentales, & internas, non verò externas, & sensibiles, ut dixi 1. part. prax. in explic. harum propos. tract. 10. n. 79. & seqq. pag. 355. ex circumstantiis autem quæ faciunt sensibilem amphibologiam, ea est, quæ desumitur à tempore, Officio, persona & modo interrogandi; quapropter si Judex juridicè non interrogat, ipsomet suo Officio facit, ut sit sensibilis amphibologia, cum qua testis, aut reus veritatem occultat; & quando causa urgens subest ad eam non manifestandam, potest

potest etiam adhibere verba metaphorica, ut dixi loc. cit. num. 89.

Quòd si intentio Judicis non sit prudens, & rationabilis in extorquendo veritatem rei, quæ justissimè potest, & debet ei occultari, ipsomet suo modo interrogandi, præbet responsioni fundamentum amphibologiæ sensibilis videatur P. Torrecilla in suis Consult. moral. tract. 5. super propos. 26. & 27. Papæ Innocentii XI. num. 134. qui num. 164. & seq. tenet, circa testes, quòd possint absque violatione dicti Decreti occultare veritatem, tam quando Judex juridicè non interrogat, quàm in pluribus aliis casibus.

Verùm ad cautè, & subtiliter adhibendas amphibologias sensibiles, & absque peccato occultandam veritatem, videantur dicta loc. cit. prax. præsertim num. 110. & seqq.

72. P. P. R. confiteor, quòd alio testimonio ferendo occultaverim Judici veritatem.

C. Adfuitne aliqua ex circumstantiis supradictis, in quibus potest testis respondere Judici utendo amphibologia?

P. Non P. R.

C. Falsòne juravit in detrimentum proximi?

P. Non P. R. sed solum interrogatus utrùnam rem aliquam scirem, negativè respondi.

C. Secutùmne fuit exinde damnum aliquod proximo?

Par. II.

P. Utinam non evenisset.

C. Certum est, quòd V. D. peccaverit contra charitatem, non avertendo hoc damnum proximi per revelationem rei sibi notæ, & si adhibuit amphibologiam absque necessitate occultandi veritatem, si ea fuit interna, perjurium incurrit. Dubium est, an peccaverit contra justitiam cum onere restitutionis Azorius inst. moral. part. 3. lib. 13. cap. 27. dub. 4. affirmativam docet, quia si testis in judicium vocatus non manifestat veritatem cum damno tertii, peccat contra justitiam commutativam: ergo tenetur ad restitutionem. Negativam sententiam probabilem tuetur Diana part. 3. tract. 5. resol. 101. cum Joan. de la Cruz, Sylvio, & aliis dicens, quòd licèt hujusmodi testis graviter peccet contra Charitatem erga proximum, & contra Obedientiam, & Justitiam legalem erga Judicem, non peccat tamen contra Justitiam commutativam, nam ante mandatum Judicis non tenetur ex justitia commutativa, etiam secundum Authores contrariæ sententiæ; sed per mandatum Judicis solum accedit obligatio Justitiæ legalis, & Obedientiæ: ergo nullum est vinculum Justitiæ commutativæ, & consequenter nulli restitutioni est obnoxius. Quam tutionem exultimem sententiam Azorii, improbabilem tamen non damno contrariam; quia testis antequam in judicium vocaretur, non te-

nebatur ex justitia, sed ex charitate veritatem dicere, ad sui proximi damnum vitandum, ut dictum est num. 67. sed sic est, quod per mandatum Judicis solum supervenerit vinculum juramenti, & obedientiæ Judici præcipienti revelationem veritatis, & Justitiæ legalis, bonum publicum respicientis: sed nec virtus Religionis, dictans rectè jurandum, nec obedientia, nec Justitia legalis inducunt obligationem restitutionis: ergo &c.

73. P. Sic pariter confiteor P. R. quod in alia occasione falsò testatus fuerim contra Reum.

C. Ex ignorantianè, oblivione naturali, aut mala fide V. D. ita se gessit? quia testis cum ignorantia inculpabili falsò jurans, nec peccat, nec tenetur reparare secuta exinde damna; quandoquidem obligatio restitutionis ob injustam damnificationem ortum habere debet à culpa Theologica, atqui non adest culpa Theologica dum res fit cum ignorantia invincibili: ergo si testis falsò jurat cum ignorantia invincibili, non obligatur ad restitutionem: Et quamvis ignorantia esset venialiter culpabilis, neque teneretur probabiliter ad restitutionem; quia culpa venialis tantum non inducit obligationem restitutionis ratione injustæ damnificationis; ita Sanchez in sum. tom. 1. lib. 2. cap. 23. num. 160.

P. Non cum ignorantia, sed mala fide juramentum præstiti,

C. Acciditne Reo aliquod grave damnum, ob ipsius falsum juramentum?

P. Ita P. R.

C. Eratne convictus adhuc Reus per alios testes? nam si Reus hoc modo fuit convictus, tunc testimonium V. D. nihil effecit, eò quod poena propter illud non est addita, nec Judex firmior redditus est ad eam irrogandam; adeoque V. D. non tenetur ad restitutionem quia etsi injuriam ei fecisset, non tamen esset causa efficax damni, quod ex prioribus testimoniis jam censetur illatum: Diana part. 3. tract. 5. resol. 105.

P. Non erat convictus per alios testes Reus, & certum est, quod concluso meo juramento, neutiquam fuisset condemnatus.

C. Estne jam lata sententia contra Reum?

P. Necdum P. R.

C. Tenetur ergo reparare damnum imminens Reo, etiam cum retractatione.

P. P. R. Si tanquam falsus testis me retracto, irremissibiliter ad patibulum damnabor.

C. cujusmodi poena taxata est à lege, pro delicto à V. D. huic Reo imposito?

P. P. R. poena mortis.

C. Speratne V. D. ex sua retractatione liberandum fore miserum Reum?

P. Nullo modo P. R. quia licet sententia nondum sit lata, tamen Judices

con-

conveniunt in prædictam poenam, adeo ut impossibile sit eos divertere.

74. C. V. D. (& quivis falsum testimonium dicens) tenetur omnia media possibilia adhibere pro liberatione Rei, etiam suam primam depositionem retractando, & cum pari periculo vitæ; quare si Reus est suspendendus ad patibulum, V. D. tenetur sua dicta retractare, etiam cum periculo similis poenæ incurrendæ; si aliud non subsit medium ad eum liberandum: ratio est, quia in æquali damno habenda est potior ratio innocentis, cujus melior est conditio. Ita docet cum Corduba, Soto, & communi, Petrus de Navarra de restit. tom. 1. lib. 2. cap. 3. num. 233. & 234. quod si retractatio nihil sit profutura, testis falsus non tenetur illam facere; idem eod. num. 233. Fagundez in Decalog. tom. 2. lib. 8. cap. 42. n. 4. in fine. Diana part. 4. tract. 4. resol. 99. Bonacina tom. 2. disp. 10. circa 8. præcept. quæst. 3. punct. 3. num. 16. tenetur tamen ad reparationem damnorum, quæ ex morte, mutilatione, aut alia poena Rei consequuntur. Et notandum cum Marchado tom. 2. lib. 6. p. 4. tract. 2. docum. 2. n. 4. quod quando falsus testis dubitat, an ejus revocatio sit profutura, vel non, teneatur dicta retractare, licet sibi similis poenæ periculum timeret; sin verò damnum ex retractatione secuturum esset majus, quàm illud innocentis, non tenetur: Marchadus

ib. sed aliâ viâ restaurare debet damna, expensas, &c. innocentis, aut ejus hæredibus ob suum falsum testimonium secuta; hæc pariter notandum, quod in lib. 4. Recompilationis legum Regni Navarra, tit. 7. l. 1. præcipiatur, ut falsi testes in causis criminalibus suspendantur ad patibulum, & in causis Civilibus abscindatur eorum lingua.

75. P. Confiteor pariter P. R. me duos alios contestes ad falsum testimonium ferendum induxisse.

C. Eratne in Causa Criminali?

P. Ita P. R.

C. Tenetur ergo ex justitia V. D. suadere prædictis testibus, ut falsum retractent; & iis recusantibus ipsamet retractare, & si aliunde non subsit remedium in favorem Rei, tenetur Judici fraudem apperire, quamvis sibi vitæ periculum manifestum immineat. Ita Lessius lib. 2. de justit. cap. 3. dub. 7. num. 54. Petrus de Navarra ubi supr. sub. num. 235. §. ex quo infero. Fagundez loc. cit. Sin verò nulla sit spes liberandi Reum, aut pro priori sit jam convictus, nec erit obligatio retractandi, aut manifestandi fraudem, sed damna restaurandi; juxta dicta num. præcedenti.

76. P. Confiteor etiam P. R. me in examine plurium articulorum, super eorum quatuor, falsum testimonium tulisse.

C. Suppono circa obligationem restitutionis, dicta in duobus præcedentibus casibus, & pariter duas specie

cie distinctas malitias hic adfuisse ; unam contra Religionem ob invocationem Divini nominis in testem mendacii, alteram contra justitiam, cum fuerit juramentum legitimum, & juridicum ; & si hoc fuisset factum ex odio, aut vindicta, alia quoque esset malitia contra quintum præceptum, opposita virtuti Charitatis ; modò multiplicationem numericam peccatorum in hoc casu inquiramus.

Dicat mihi : quot numero peccata putavit V. D. se committere, falsum jurando super quatuor distinctos articulos ?

P. P. R. verè nescio.

C. Sine dubio noverat se magis peccare jurando super quatuor distinctos articulos, quàm super unicum ?

P. Verum est P. R.

C. Est opinio probabilis, quòd falsum jurans in unica depositione super plures articulos, unum duntaxat numero peccatum committat: ita docet P. Henriquez Societatis Jesu lib. 5. cap. 5. num. 6. in Glossa Margin littera F. Leander à Sacra, part. 1. tract. 5. disp. 8. §. 8. quæst. 6. cum Lugo, Suarez, & addit, sat esse in confessione dicere, me accuso, quòd falsò juraverim absque explicatione, utrùm hoc fuerit in uno, vel pluribus articulis: quod sic probari potest, probabile est circumstantias intra eandem speciem aggravantes non necessario esse aperiendas; ut docui in meis Con-

fer. tract. 2. sect. 2. Confer. unic. §. 3. pag. 26. n. 36. sed sic est, quòd juramentum falsum super plures articulos, sit solummodo circumstantia aggravans respectu juramenti falsi emissi super unicum articulum ; ergo probabile est, quòd jurans falsum super plures articulos non teneatur id explicare in confessione, sed satisfacere dicendo, se falsò jurasse in judicio, cum, aut sine damno proximi pro ratione materiæ juramenti.

77. P. P. R. confiteor, quòd majori excommunicatione affectus, testem egerim.

C. Fortè examen fuit de rebus fidei? quia in hujus favorem concedit lex in cap. fidei, de Hæreticis in 6. quòd excommunicati possint testari: & addit Glossa ibi hoc quoque posse extendi ad crimina læsæ Majestatis & etiam ad delicta Simonia.

P. P. R. Non erat ejusmodi causa ea, in qua fui testis.

C. Fortè in causa Matrimonii? quia excommunicatus potest in hac agere testem. Ita Sanchez lib. 2. de matrim. disp. 41. num. 5.

P. Neque in hac materia.

C. Eratne V. D. excommunicatus, toleratus, aut vitandus?

P. P. R. Toleratus.

C. Vetitum est majori excommunicatione excommunicato testimonium ferre, non solum ex generali prohibitione in tales lata communicandi cum fidelibus, verum etiam ex speciali

De-

Decreto Textus Canonici, cap. Decernimus de sent. excommunicat. in 6. ubi dicitur: "Decernimus: ut Judices seculares repellere excommunicatos ab agendo, patrocinando, & testificando in suis Curiiis, & Judiciis, compellantur: toleratus, si requisitus testetur, non solum valide, sed etiam licite id facit; si vero est vitandus nullum erit ejus testimonium, modò tempore depositionis ei objiciatur exceptio censuræ, secus verò putant aliqui validum fore ipsius testimonium; oppositum tamen est verum, quod docet Diana part. 5. tract. 9. resol. 113. quia ei non est obligatio credendi, valor autem testimonii consistit in eo, quòd ei debeat credi; præterea peccat si sit testis in judicio, solummodo tamen venialiter ratione excommunicationis juxta Suarez de Censuris disp. 16. sect. 6. num. 10. modò nulla injustitia, aut falsitas intercedat.

CAPUT VII.

De Statu, & Obligatione Rei.

78. **P.** P. R. me accuso, quòd in examine interrogatus de homicidio mihi imputato, id denegaverim, licet verum fuerit me illud perpetrasse.

C. Interrogabátne Judex juridicè, seu juris ordine servato? quia si is non servatur, ex eo, quòd non præcesserit semiplena probatio delicti, nec infamia, nec testis exceptione ma-

ior, testificans contra Reum, non tenetur hic fateri suum crimen: neque si dubitet de semiplena probatione, quæ debet ipsi constare ex depositionibus à Judice ostendendis (absque tamen manifestatione subscriptionis testium) ut veritatem fateatur: Trullench tom. 2. in Decalog. lib. 8. cap. 4. dub. 2. num. 2. Marchadus tom. 2. lib. 6. part. 4. tract. 1. doc. 8. num. 3. & alii.

P. P. R. Judex juridicè procedebat, quia constabat mihi, eum semiplenam probationem contra me habere.

C. V. D. commisitne hoc homicidium in justam defensionem suæ vitæ, famæ, aut substantiæ cum moderamine inculpatæ tutelæ? quia in hoc casu poterat id occultare, cum Judex inquirat de occisione criminosa, qualis non est hæc, quæ facta est ad suam defensionem absque notabili excessu. Sic Bassæus Verb. Reus num. 3. Quamobrem Titius qui defendendo se cum moderamine inculpatæ tutelæ, vel saltem absque mortali culpa occidit Cajum, non tenetur fateri se Cajum occidisse, sed negare potest, etiamsi de homicidio ab ipso commissio præcesserit infamia.

P. Non in meam defensionem, sed ex malitia homicidium perpetravi.

C. Quomodo ergo subticuit veritatem, & occultavit patratum homicidium, sciens Judicem habere semiplenam probationem?

P. Quia durum mihi videbatur mei ipsius carnificem agere, ac per ipsammet meam confessionem ad mortem me damnare.

C. Communis sententia dicit, posita semiplena probatione, teneri Reum apertè veritatem dicere, ac crimen suum Judici manifestare: contrariam tamen constanter tuetur Jo. Sanchez in suis select. disp. 43. num. 29. & seq. dicens, Reum damnandum ad mortem, triremes, exilium, aut amissionem bonorum, non teneri crimen suum Judici exponere, etiam cum semiplena probatione inquirenti, & interroganti; ac pro se citat Navarrum, Rodriquez, Reginaldum, Filliucium, Malderum, & alios; quia nemo tenetur esse ita immanis in seipsum, ut proprio ore suæ damnationis ad mortem, triremes, exilium, aut confiscationem bonorum auctor efficiatur; quinimò lex naturalis jus, & actionem ad se servandum indemnem ei concedit; sed sic est, quòd si posita semiplena probatione Reus teneretur fateri suum delictum, proprio ore se damneret ad prædictas pœnas, alioquin à Judice ob solam semiplenam probationem non infligendas: ergo Reus non tenetur Judici, habenti semiplenam probationem, vel indicia æquipollentia aperire suum delictum: Hæc sententia videtur probabilis Bassæus ubi suprâ num. 4. probabilissimam pariter & in praxi tutam existimat Dia-

na part. 2. tract. 15. resol. 27. in fine. & Marchadus ubi suprâ num. 6. modò communior esse censet. Et ratio ulterior est, quia est quidem hominibus à natura inditum, ut se defendant, & à mortis faucibus incolumem vitam reddant. Hinc leges oriuntur, quibus in vasorem cum moderamine inculpatæ tutelæ occidere licet, & aliena subripere extrema famis necessitate ad id impellente &c. deinde ex leg. 4. ff. de testibus, nemo cogi potest ad testificandum contra parentes sanguine junctos, sed nemo cuiquam magis est conjunctus sanguine, quàm sibi ipsi: ergo. Postremò lex humana non obligat cum periculo mortis, nisi magnitudo negotii aliud exigat; ergo non obligabit præceptum humanum, nam utriusque eadem est ratio cæteris paribus.

79. Verùm ego non discederem à prima Sententia, cum sit juxta mentem expressam Angeli Doctoris 2. 2. quest. 69. art. 1. in corpore. ubi ait Sanctus: *Et ideo ex debito tenetur accusatus Judici veritatem exponere, quam ab eo secundum formam juris exigit.* Ex quo sic arguitur, accusatus, seu Reus, secundum D. Thom. tenetur aperire veritatem, quando Judex eam exigit secundum formam & Ordinem Juris; sed sic est, quòd quando Judex habet semiplenam probationem, exigat veritatem secundum formam, & ordinem juris: ergo tunc accusatus,

rus, seu
veritat
Et es
tentia
docere
tem su
seposit
terit p
sa, no
stand
Judex
nem:
cultati
cio; c
& null
proind
bolog
quam
cum a
tione
ced. nu
loc. cit
80. I
manife
tem, c
cum se
cti.
C. L
refert
103. se
veritat
etiam
senten
manif
na ibi
Rodr
lobos

tus, seu Reus secundum D. Thom. veritatem aperire tenetur.

Et etiam Fautores contrariæ Sententiæ cum limitatione debent eam docere, nempe si occultando veritatem sit spes evadendi, siquidem hac seposita, aut quia aliâ viâ haberi poterit plena probatio, aut alia de causa, non poterit veritas occultari, etiam stando secundæ opinionis, quando Judex habet semiplenam probationem: debet etiam intelligi, quod occultatio veritatis fiat absque mendacio; cum hoc sit intrinsecè malum, & nullo jure cohonestari possit: ac proinde est occultanda cum amphibologia non merè mentali, quæ tanquam mendacium damnatur, sed cum amphibologia, seu æquivocatione externa, juxta dicta cap. præced. num. 71. & fusius 1. part. prax. loc. cit. in dict. num. 71.

80. P. P. R. me accuso, quod non manifestaverim postmodum veritatem, denegatam Judici interroganti cum semiplena probatione mei delicti.

C. Ledesma, Vega, & alii, quos refert Diana part. 3. tract. 5. resol. 103. sentiunt, Reum, qui negavit veritatem, post judicium finitum, etiamsi contra illum sit lata à Judice sententia condemnatoria teneri eam manifestare. Contrarium tenet Diana ibi Bassaus supr. num. 5. & cum Rodriguez, & aliis idem docet Villalobos tom. 2. tract. 16. diff. 3. num.

4. A Diana, & Villalobos citatur pro hac opinione Navarrus, attamen hic eximius Doctor, & illustris calamus nostræ Navarræ hoc non asserit, in Sum. Komance; & in latina cap. 25. num. 38. qui est locus ab iis citatus, cum limitatione id affirmat, nisi sequatur inde notabile aliquod damnum? hæc sunt formalia verba Navarri: *Ad novè autem quæsitum respondeo, eum qui ritè interrogatus, negavit delictum, quod confiteri tenebatur, & nihilominus damnatus ducitur ad supplicium, non teneri ad confitendum illud, nisi notabile aliquod damnum inde alicui probabiliter sequeretur.*

Thomas Sanchez in sum. tom. 1. lib. 3. cap. 7. num. 6. & 8. & 10. docet, Reum, qui negavit veritatem, non obligari postmodum ad eam manifestandam, sive sententia absolutoria, sive condemnatoria, sive neutra sit contra eum lata, modò ex hinc notabile damnum alicui non sequatur; quod (addit) moraliter impossibile mihi videtur: Cum limitatione nostri Navarri, & Sanchez huic opinioni adhererem; nec credo esse moraliter impossibile, quod possit sequi notabile damnum tertio, ex eo quod Reus postmodum non manifestet veritatem, occultatam Judici legitime interroganti; quia in hoc casu redundat infamia in Judicem, & testes, commovetur enim populus, & scandalizatur, credens à Judice illum injustè occidi, & testes falsum dixisse.

Ad-

Addunt Diana, & Bassæus loc. cit. & Marchadus num. 7. quod Confessarius caveat urgere Reum poenitentem, qui ducitur ad supplicium, ad manifestandum delictum antea occultatum; cum id occultaverit secundum opinionem probabilem, juxta quam non obligabatur manifestare peccatum, licet Judex haberet semiplenam probationem: quod approbo cum dicta limitatione, nisi exinde notabile damnum alicui immineat.

81. P. Me accuso pariter P. R. quod in alia leviori causa accusatus, occultaverim Judici interroganti delictum, cum tamen verè id perpetraverim.

C. Interrogavitne Judex legitime servato Juris ordine?

P. Ita P. R.

C. Eratne delictum in damnum tertii?

P. Non P. R. solummodo ad multam Fisco Regio applicandam damnatus fuisssem, si veritatem falsus fuisssem, qua occultata liber fui ab ejusmodi poena.

C. probabile est, quod V. D. non teneatur in foro conscientie solvere multam, ad quam damnatus esset manifestando veritatem: Sic Navarrus in sum. lat. cap. 18. num. 49. Azorius in inst. moral. part. 1. lib. 5. cap. 8. quæst. 5. & alii, quia hæc poena non est debita, nec Fiscus habet in eam Jus ante sententiam Judicis condemnatoriam: Atqui non fuit sententia Judicis condemnatoria ad

hujusmodi poenam; ergo nec ad eam tenetur in foro conscientie: verum est, graviter peccasse occultando veritatem, dum Judex juridicè interrogavit; quia opinio relata num. 78. asserens, Reum posse occultare veritatem, licet Judex cum semiplena probatione interroget; intelligitur, quando poena, quæ timeretur est valde gravis: v. g. mortis, trilemis &c. non quando est levis, ut in præsentis casu.

82. P. P. R. accuso me ob delictum falso mihi imputatum, tormentis expositum fuisse, quæ cum fuisse non possem, falsum crimen mihi imposui, licet scirem capitalem sententiam pro eo esse taxatam.

C. Judex nequit torquere Reum, quando habet plenam probationem, sed quando indicia sunt talia, ut etsi non sufficiant ad eum plectendum, sufficiunt tamen ad eum torquendum; qualitas autem tormentorum est arbitria judicii, juxta qualitates, & complexiones fortes, aut debiles personarum; quocirca quædam personæ torqueri non debent, ut impuberes, quamvis terreri, & virgis castigari possint; item Senes decrepiti, quamquam etiam hi terreri possint, ostendendo locum tormentorum. Mulieres prægnantes ob periculum abortus, quarum tortura differenda est, donec vires ex puerperio confirmatæ sint, vel ob privilegium, videlicet viri nobiles, seu ordinis eque-

stris,

stris, Doctores, & Consilarii Principum, eorumque liberi, qui omnes ne leviter quidem torqueri possunt, præterquam in criminibus exceptis, ut hæresis, prodicionis, læsæ Majestatis, veneficiorum, & aliis quæ recenset Marchadus tom. 2. lib. 6. part. 2. tr. 3. docum. 6. & 7.

83. Modò dicat mihi V. D. habuistine Judex sufficientia indicia ad eam torquendam?

P. Ita P. R.

C. Tormentum, cui fuit exposita, fuitne valde atrox?

P. Fuit tam horrendum, ut ignominiosorem mortem ejus sufferentia prælegissem.

C. Est communis opinio Doctorum, teste Diana part. 3. tract. 5. resol. 7. non peccare mortaliter Reum, qui ob vitanda gravia tormenta sibi falsum crimen imponit. Et aliis citatis addit Joh. Sanchez in select. disp. 46. num. 16. quòd ad eadem vitanda excusabitur quispiam etiam à veniali labe, falsum sibi imponendo, licet ob illius confessionem esset morte plectendus: quia non est digna (inquit) tanto dolore vita, & mendacium excusatur, respondendo cum amphibologia, aut æquivocatione externa scilicet crimen commisisse non re, sed solum ut fateatur Judici ad vitanda tormenta. Approbat Diana ibi hoc dictamen Joh. Sanchez, quod & ego valde probabile judico; quia si deberet esse peccatum, aut esset ob a-

missionem famæ, aut vitæ, aut ob mendacium, si primum, non esset duntaxat veniale, sed mortale, cum sit materia gravis: atqui juxta communem sententiam non est mortale, ergo nec erit veniale: præterea quia si non est mortale ex eo, quòd præceptum servandi vitam, aut famam non obliget cum tanto dolore: ergo in hoc casu jam cessat præceptum conservandi vitam, subsumo, sed ubi non est præceptum nec est mortale, nec veniale: *ubi non est lex; nec prævaricatio*: Ad Rom. 4. Sed sic est, quòd in hoc casu cesset præceptum: ergo nec erit mortale, nec veniale: Quòd neque sit veniale ratione modi, probatur; quia in usu amphibologiæ externæ non adest mendacium; ut dixi 1. part. prax. tract. 10. n. 82. & seq. Atqui in hoc casu potest quis sibi imponere delictum falsum cum æquivocatione, aut amphibologia externa: ergo nec mentietur, nec venialiter peccabit.

Dubium potest esse, an Reus ob grave tormentum vitandum possit cum juramento sibi falsum crimen imponere. Aliqui Doctores negativam tenent; Verùm supposita probabilitate adductæ sententiæ, quòd Reus ob prædictam causam possit absque juramento sibi falsum crimen imponere, non dubito, quin possit etiam cum juramento: Ita Trullench tom. 2. lib. 7. cap. 10. dub. 7. n. 5. in fine, & alii: Ratio est, quia si quid

Pars II.

K k

ob-

obstaret, quod Reus non posset cum juramento hoc facere, esset perjuriū : atqui potest hoc facere absque perjurio : Ergo nihil obstabit, quo minus cum juramento falsum crimen sibi imponere queat, minor probatur, perjurus est ille, qui cum mendacio jurat, & qui taliter non jurat, non est perjurus; sed sic est, quod Reus possit sibi falsum crimen imponere absque mendacio, utendo ut dixi amphibologia externa : ergo Reus absque perjurio falsum crimen cum juramento sibi imponere poterit.

84. Nunc dicat mihi, post tormentum nonne iteratò interrogarunt eam de dato responso? quia ex præsumptione de violenta confessione Rei emissa in tormentis, noviter interrogatur de dicto, ut pateat, an liberè fateatur, quod antea per vim falsus fuerat.

P. Omnino P. R. iteratò sui interrogatus de veritate primæ confessionis.

C. Et V. D. ratificavit secunda vice jam dicta, confirmando impositionē falsi criminis?

P. Ita P. R.

C. Et si V. D. in hæc spontanea confessione denegasset delictum, iteratane fuisset tortura?

P. Non est dubium P. R. quia leges ita sanciunt.

C. Qui ad evitanda tormenta sibi crimen falsò imposuit, non tenetur id retractare, quando prudenter judicat,

sibi de novo infligenda esse gravia tormenta, retractando dicta : ratio est, quia non tenetur cum tanto incommodo vitam conservare, & perjurium jam transactum est; ita cum Navarra, & aliis docet Bonacina tom. 2. disp. 2. de rest. quæst. 4. punct. 10. num. 8. quod ex supradictis valde probabile puto.

85. At dicat mihi; habuitne V. D. familiam, quæ ob hujusmodi falsam impositionem posset inhonorari?

P. Ita P. R.

C. Quamquam verum sit, quod vita, & fama non sit digna tanto dolore; prout est is, qui suffertur in crudeli tormento; attamen cum Reus non sit Dominus famæ alienæ; si hæc damnificatur per propriam impositionem falsi criminis, dubitari potest, utrum liceat dicta impositio cum dispendio famæ sui stemmatis, & familiæ; ad quod respondeo cum Trullench supr. num. 6. Bonacina loc. cit. & Lessio lib. 2. de just. cap. 11. dub. 7. num. 10. si tormenta præponderant alienæ famæ, non teneri pro hujus conservatione ea sufferre; & si infamia inde secutura præponderat tormentis, hæc ad eam indemnem servandam toleranda sunt; sed *quænam, quæso, trutina tormentorum, & infamiae pondera æstimabit?* satius esset, quod Reus, postquam evasit è tormentis (si possibile foret) famam læsam restauraret, manifestando se non patrasse crimen, sed illud patefecisse
ad

ad evitanda tormenta, etsi neque hoc modo suorum fama illæsa evadet; vel si hoc non proffit, adhibeat media efficaciam penes Judicem, ne tormentis eum exponat operâ discreti Confessarii, qui efficaciter de veritate certiores reddat Judicem; aut aliâ viâ, quæ attentis circumstantiis prudentia suggeret, & pietas Divina in defensionem innocentie dictabit.

86. P. Me accuso pariter P. R. quod in alia denuntiatione contra me data, infamaverim testem obijciendo eidem suum delictum occultum.

C. Eratne verum ejusmodi delictum?

P. Ita P. R.

C. Obiectio hujus delicti fuitne medium necessarium ad propriam defensionem?

P. Unicum, & necessarium medium fuit ad meam justam defensionem.

C. Habuitne V. D. animum infamandi testem, vel solum se defendendi dicto modo?

P. Solummodò me defendere intendebam.

C. Damnum ex hujusmodi revelatione secuturum Reo, præponderabatne illi, quod V. D. imminebat, nisi hoc modo se defendisset?

P. Non erat adeò notabile, ut posset damnum mihi obventurum attingere.

C. Non licet Reo ob defensionem sui honoris, & innocentie falsum cri-

men testi imponere; & contrarium damnatur ab Innocentio XI. in propos. 44. Potest tamen Reus obijcere testi delictum occultum verum, modò sit præcisum medium ad suam defensionem, & absque animo eundem infamandi, nec damnum inde testi eventurum sit gravius imminente Reo; & quòd testis non vi, & coactè, sed voluntariè testimonium tulerit: ita docui 1. part. prax. tract. 10. num. 168. & videri potest in Villalobos tom. 2. tract. 16. diffic. 6. per totam.

87. P. Sic pariter me accuso P. R. quod à Judice vocatus ad examen delicti, de quo fui accusatus, dixerim accusatorem mentiri.

C. Eratne verum, quòd V. D. commiserit delictum? nam si erat falsum, licitè potuit dicere, quòd accusator mentitus fuerit. Sic Fagundez tom. 2. in Decalog. lib. 8. cap. 31. num. 17.

P. Verum erat, me commississe delictum, de quo me accusavit.

C. Eratne occultum delictum?

P. Ita P. R. erat adeò occultum, ut probari non posset.

C. Ante Decretum Papæ Innoc. XI. satis probabile erat, quòd Reus accusatus de aliquo delicto, potuerit mendacem appellare accusatorem: ita docuit Fagundez ibid. Lessius lib. 2. de just. cap. 31. dub. 2. num. 6. plerique alii. Difficultas est, an hæc doctrina possit subsistere post dictum decretum: ratio dubitandi est; quia non licet imponere falsum crimen alicui, ut

quis suam justitiam, & honorem defendat; sicuti constat ex Propositione 44. damnata: sed sic est, quod accusatorem, qui deposuit delictum verum, licet occultum, appellare mendacem, sit eidem falsum crimen imponere: ergo damnatur assertum, quod Reus possit appellare mendacem accusatorem, denunciantem delictum verum, licet occultum.

88. Non obstante hac ratione dubitandi, probabile puto, Reum posse dicere Judici, quod mentiatur, denuncians delictum occultum, quod probari nequit, licet sit verum: Primum probatur autoritate Glossæ in cap. cum dilectus, de calumniatoribus, ubi dicit; Quod si denuncians non probat, quod intendit, calumniari præsumitur: calumniari autem idem est, ac mentiri; ut habet lex L. 48. ff. de abolitionib. crim. lib. 1. his verbis: calumniari est falsa crimina imponere: Et addit Glossa in cap. si quem 2. quæst. 3. sic videtur, quod calumniatur, qui non probaverit: Modò sic argumentur; is, qui accusat, & non probat, est calumniator: atqui calumniator est ille, qui imponit falsum crimen: ergo is, qui accusat, & non probat, dicitur imponere falsum crimen: subsumo; sed eum, qui imponit falsum crimen, potest Reus appellare mendacem, etiam post Decretum Innocentii XI. ut dictum est: ergo accusatori delicti occulti, quod probare

nequit (licet si verum) potest obijci, quod mentiatur, etiam post Decretum Innocentii XI.

Secundum probatur, quia duplex est mendaciū; unum speculativum, alterum practicum: speculativum est, quando verba sunt contraria conceptui mentali: practicum est, quando verba sunt contraria voluntati directæ à recta ratione; ita docet Villalobos tom. 2. tract. 11. diffic. 37. sub. num. 5. Et ego dixi 1. part. prax. tract. 8. cap. 5. num. 33. pag. 308. & in hoc sensu verificatur illud Omnis homo mendax, Psal. 115. non quod omnis homo mentiatur ex eo, quod verba ipsius non sint conformia menti, sed quia omnis homo practice mentitur; quia omnis homo est peccator, & ut talis sua opera, & verba non conformat voluntati directæ à recta ratione: sed sic est, quod accusans Reū de aliquo delicto occulto, licet vero, non conformet sua opera, & verba voluntati directæ à recta ratione: ergo qui accusat Reum de aliquo delicto occulto, licet vero, est practice mendax: Minor probatur; quia recta ratio dictat; neminem accusandum esse ante Judicem de delicto occulto (licet aliàs posset ipsi manifestari tanquam Patri; ut occultè eum corrigat; non tanquam Judici, ad hoc ut judicialiter procedat contra Reum) ergo is, qui accusat Reum ante Judicem de aliquo delicto occulto, non operatur

con-

conformiter voluntati directæ à recta reatione: ergo practicè mentitur; ergo fas erit Reo dicere, quòd mentiatur is, qui imposuit ipsi aliquod delictum verum, sed occultum, quod probari non poterat.

89. Unde constat solutio rationis dubitandi suprapositæ; quia Sua Sanctitas solum damnat assertum, quòd possit imponi falsum crimen alicui ad propriam justitiam, & famam tuendam: atqui dicendo accusatori imponenti delictum occultum, licet verum, quòd mentiatur, non imponitur ipsi delictum falsum, sed verum, quia verum est, quòd practicè mentiatur: ergo hæc doctrina non opponitur Decreto condemnatorio Papæ Innocentii XI. in propositione 44. relata.

Neque opponitur Propositionibus 26. & 27. damnatis ab eodem Pontifice circa amphibologias; quia hoc verbum, mentitur, quod Reus imponit accusatori in dicto casu, est ex se æquivocum, potens significare, quòd mentiatur vel speculative, vel practicè: ergo non erit amphibologia interna, qualis est damnata, sed sensibilibus, quæ non est talis, juxta dicta in explic. dict. Propos. part. 1. prax. tract. 10. num. 82. pag. 356. quare Reus habens intentionem dicendi, quòd denuncians suum delictum occultum verum, practicè mentiatur, non contraveniet damnationi earum Propositionum.

Verum est, quòd si Reus possit se

indemnem servare absque impositione mendacii ad hoc teneatur; & etiam supposita impositione, tenetur id facere absque animo eum infamandi, cum limitationibus circa testimonium supradictis in casu præcedenti num. 86.

90. P. P. R. me accuso, quòd in aliqua occasione post sententiam contra me latam ab inferiori Tribunali, ad superius Tribunal appellaverim.

C. Jure naturali conceditur Reo appellatio, cum fit ei injustitia: & si credendo bona fide hanc sibi fieri, appellat, non peccat, quòd si mala fide faciat, cognita justitia sententiæ solummodo ad finem dilationis, graviter peccat, & ad expensas statim damnandus est, uti habet Textus Canonici cap. cum appellationibus, de appellationibus in 6. quia appellatio non fuit introducta in defensionem iniquitatis, sed in refugium innocentia; sic Glossa in eo cap. Non enim fuit inventa, ut esset iniquitatis defensio, sed innocentia præsidium.

P. Mihi videtur rationi consonam fuisse meam appellationem.

C. Post sententiam supervenerunt ne V. D. novæ rationes, vel testes aut instrumenta alleganda ante Judicem Superiorem? quia his supervenientibus cum spe fundata, quòd Judex superior ad earum conspectum esset revocaturus primam sententiam, absque ullo dubio licita esset appellatio.

P. Nihil novi mihi supervenit, habui tamen spem fundatam, quod Superior primam sententiam esset revocaturus.

C. In ferendo primam sententiam, secutusne fuit Judex opinionem minus probabilem? licet enim damnatum sit, quod Judex possit sequi opinionem minus probabilem, si tamen passione ductus, vel errore, aut ignorantia cum hujusmodi probabilitate condemnaret, licita esset appellatio ab ejus sententia.

P. Tametsi mihi faveret opinio probabilis, Judex tamen cum opinione probabiliori vel ad minus æqualis probabilitatis operatus fuit.

C. Quando Judex fert sententiam, sequendo opinionem probabiliorē, vel æquē probabilem, Reum non posse appellare: censet cum Ledesma Villalobos tom. 2. tract. 16. diff. 8. num. 4. contrarium tenet cum Turriano, & aliis Diana part. 3. tract. 5. resol. 104. tam in causis criminalibus, quàm in civilibus, dicens, quod quamvis Judex tulerit sententiam secundum opinionem probabiliorē, possit Reus appellare ad Superiorem, dummodò contraria opinio, pro qua appellatur probabilis sit.

91. Contra hoc dices: in Propositione secunda damnatur ab Innocentio XI. assertio, quod Judex possit judicare secundum opinionem minus probabilem; quod tam de Judice inferiori, quàm superiori intelligitur:

ergo si Judex Superior, ad quem appellatur, tenetur judicare secundum opinionem probabiliorē, frustra nea erit appellatio, facta cum opinione minus probabili; & cum sit frivola, inter damnatas à Lege Canonica computabitur: cap. cum appellationibus frivolis, de appellatione. in 6. Respondeo primò, hanc objectionem nullius esse roboris in causis sanguinis, quia in his potest Judex ferre sententiam in favorem Rei, etiam cum opinione minus probabili, ut dixi in explic. hujus 2. Propos. dam. 1. part. Prax. tract. 10. num. 24. pag. 340. Respondeo secundò, loquendo de omni genere causarum tam criminalium, quàm civilium, quod cum judicia hominum adeò discrepent; opinio, quæ Judici inferiori videbatur probabilior, Judici Superiori videbitur minus probabilis: & quam inferior judicavit minus probabilem, superior existimabit: ergo non prohibetur Reo, nec ejus appellatio frivola dicetur, si opinione probabilifulta sit; quia licet secundum dictamen Judicis inferioris minori probabilitate fulciri appareret, in judicio tamen Superioris, majori probabilitate pollere potest.

92. P. P. R. accuso me, majori excommunicatione obstrictum, in judicium citatum comparuisse.

C. Fuitne excommunicatus vitandus, aut toleratus?

P. Vitandus.

C.

C. Potuissetne per Procuratorem idoneum comparere, & se defendere?

P. Procurator non deerat, aut non potui plenè mihi suadere, eum me pari efficacia defensurum.

C. Evidens est, & decisum per sacros Canones, cap. intelleximus, de judiciis, quòd Reus possit, & debeat comparere in iudicio, etiam ut excommunicatus, non tantum in causa suæ excommunicationis, verum etiam in quavis alia, siue Criminali: ne videatur de sua malitia commodum reportare: inquit Textus, & etiam Glossa ibi, num verò teneatur per se, vel per Procuratorem respondere, controversia est inter DD. aliqui sentiunt, debere respondere, per Procuratorem, & pro hac opinione Diana part. 5. tract. 9. resol. 111. citat Hurtadum, & Avilam, Avila tamen hoc non asserit absolute, sed conditionate, ut paulò post patebit. Contrarium verius putat idem Diana ibidem, addit tamen, quòd si excommunicatus possit obtinere absolutiorem ab excommunicatione, omnino decentius esse, ut ante illam per se non respondeat. Pro sua sententia citat Diana cap. cum inter de exceptionibus, & cap. ult. eod. tit. Pace tamen tanti, & adeò perdocti viri reor, non favere hac capita suæ opinioni; siquidem in cap. cum inter, solum conceditur Reo (qui erat persona nobilis) potestas se defendendi in ordi-

ne ad recusandum Judicem: Prædicto nobili legitima defensio in iudicio reservatur, & maxime Judicis recusatio, non obstante excommunicatione, quæ irretitus erat. Neque ei favet cap. ult. venerabilem de exceptionibus; quia duntaxat decernebatur appellationem excommunicati esse validam; eamque prosequi posse: *Quia nihil excommunicato appellare prodesset; si non posset appellationem suam prosequi.* Ex quo constat in nemine horum textuum concedi Reo excommunicato, quòd possit per se ipsum respondere, sed quòd per Procuratorem se defendere valeat.

93. Quapropter primam opinionem veram iudico, juxta quam Reus majori excommunicatione irretitus non per se, sed per Procuratorem respondere potest: quod constat ex cap. intelleximus, de judiciis, ubi dicitur: *quia postulasti à nobis, utrum excommunicatus in iudicio stare possit? respondemus, quòd conveniri potest: & debet per alium in iudicio respondere.* Verum est, quòd Reus, siue accusatus excommunicatus, si Procuratorem idoneum non haberet, per se ipsum respondere posset; & hic est casus & limitatio, cum qua Avila de cens. p. 2. cap. 6. disp. 7. dub. 2. asserit, Reum posse per se ipsum respondere in iudicio: quandoquidem cum defensio jure naturali concedatur, non est verisimile, quòd Ecclesia Reo excommunicato eam per se faciendam

dam negare voluerit: quando Procuratorem idoneum in sui defensionem non haberet.

Si verò Reus non esset excommunicatus vitandus, sed toleratus, posita citatione, & rogatione Fidelium, posset ad eorum utilitatem comparere, & respondere per se ipsum in iudicio, ex generali Concessione Concilii Constantiensis, annuentis communicationi Fidelium cum excommunicato tolerato, ad evitanda pericula animarum, non in hujus favorem, sed in aliorum fidelium beneficium.

94. P. P. R. me accuso, quod poenam mihi à Judice impositam, & à me ipso executioni mandandam, renuerim exequi.

C. Eratne poena gravis, vel mitis, & levis? quia rectè potest Judex imponere Reo, ut se ipsum, poena tamen miti plectat; v. g. in Religionibus præcipiunt in poenam Prælati subditis, ut propriis manibus se flagellent.

P. P. R. Satis aspera fuit poena taxata à Judice.

C. Eratne poena positiva, vel privativa?

P. P. R. erat poena positiva.

C. Quando Judex poenam privativam imponit Reo, v. g. suspensionem ab officio, aut honorifica dignitate, ipsemet Reus debet esse poenæ executor, privando se officio, aut dignitate; Si autem poena esset posi-

tiva, & ardua, nequit Judex ad ejus executionem, à Reo immediate faciendam, eundem compellere: v. g. nequit Judex imponere Reo, ut sibi ipsi membrum abscindat, ut se ad patibulum suspendat, se interficiat, aut venenum bibat: potest tamen ad hujusmodi poenas operâ aliorum subeundas eum cogere, & pro tunc Reus tenetur adhibere media conducentia ad executionem, v. g. si damnatur ad patibulum, debet è carcere egredi, pergere ad supplicium, ascendere scalam &c. & si plectitur exilio, aut poena pecuniaria, debet discedere à patria, pecuniam taxatam solvere. Sic Villalobos in sum. tom. 2. tract. 16. diffic. 10. per totam.

95. Utrumnam reus, ante Sententiam Judicis incurrat poenas taxatas à legibus, dictum est in meis conf. Moral. part. 1. tract. 3. conf. 6. §. 2. num. 8. & seq. pag. 41. & an liceat reo fugere è carcere, disrumpere portas, ante, & post Sententiam, & an alii possint in hoc eum adjuvare, dictum est pariter loc. cit. conf. §. 3. num. 18. & 19. pag. 162.

CAPUT VIII.

De Officio, & Statu Accusatoris.

96. P. P. R. dico meam culpam, in quadam occasione me accusasse personam coram Judice, ob injuriam ab eadem mihi illatam.

C. Ex

C. Ex odio, vel zelo iustitiæ, aut publicæ vindictæ V. D. id egit?

P. Fuit aliquis zelus iustitiæ, non nego tamen, quin fuerit admixtus aliquo odio, & malevolentia.

C. Accusatio "est Delatio Rei de crimine ad vindictam publicam libello facta cum obligatione probandi delictum." Per quod distinguitur à denunciatione; quia denunciatus non obligatur ad probandum delictum; bene verò accusator. Sex conditiones requirit accusatio: prima, ut fiat in scriptis; secunda, ut in accusatione ponatur nomen accusati, & accusatoris; tertia, ut fiat specifica mentio delicti, de quo accusatur Reus: quarta, ut declaretur locus, in quo delictum commissum est, annus, & mensis: quinta, ut annus, & mensis, in quo fit accusatio exprimatur: Sexta, ut accusator sigillo seu subscriptione firmet suam accusationem: Excluduntur ab officio accusationis pupilli, impuberes, hostes infensi, & alii; ut videre est in Villalobos tom. 2. tract. 15. diffic. 4. per totam.

97. Hoc supposito, dico, certum esse, & de fide, quod accusatio si debito modo fiat, nimirum cum veritate, bono zelo, absque mala intentione, non solum sit licita, sed etiam meritoria; ita Marchadus tom. 2. lib. 6. part. 4. tract. 1. doc. 1. num. 4. Est tamen pariter certum, si fiat ex odio, & mala intentione peccatum esse mortiferum contra charitatem, & si falsò

fiat, etiam contra iustitiam cum onere restitutionis: & quia regulariter loquendo, solet ex odio, & passione fieri: idcirco multum refert, quod Confessarii, & Patres Spirituales animarum suadeant personis injuriatis, ut ab accusationibus desistant; idem faciant Procuratores, & Ministri, non præstando illicò fidem accusatori, qui irà & indignatione scatens coram eis comparet, sed satagent eum pacare propositis ipsi molestis curis, peccatis, expensis & damnis exinde secuturis, & etiam infamia incurrenda per agitationem negotii in Tribunalibus; siquidem id, quod resultat, est quod post multos rancores, & expensas solum habeatur, quod locus, & districtus summo suo dedecore repleatur ejus dictis, & factis. Quapropter Sanctum, & Christianum est, interponere in his casibus aliquam personam auctoritatis, ut inducat offensorem ad satisfactionem injuriæ illatæ, per quod pars læsa reintegretur, offensor corrigatur, dissensiones sopiantur, & eliminentur, sicque plures Dei nostri Domini offensæ evitabuntur.

98. P. Dico pariter meam culpam P. R. quod semel intermiserim accusare personam de delicto ab eadem commissò.

C. Delictum redundabatne tantummodo in offensam V. D. sic enim non solum non tenebatur eam accu-

fare, sed sanctè fecit Christianâ patientiâ injuriam remittendo.

P. Non erat delictum in meam offensam.

C. Vergebâtne in damnum boni publici? v. g. crimen læsæ Majestatis, vel actio proditoria contra Rempubicam? nam in delictis, quæ sunt contra Rempubicam tenetur homo accusare malefactorem, ita D. Thom. 2. 2. q. 68. art. 1. in corp. & ideò (ait Doctor Angelicus) *si crimen fuerit tale, quod vergat in detrimentum Reipublicæ, tenetur homo ad accusationem.*

P. Non erat hujusmodi delictum commissum.

C. Erâtne tale, ut posset probari? secus enim non erat obligatio accusandi; ita D. Thom. ibid. Dummodò sufficienter possit probari, quod pertinet ad officium accusatoris; In delicto tamen hæresis est obligatio denunciandi eum, quem evidenter constat esse hæreticum, quamvis probari non possit; & contrarium damnatur ab Alexandro VII. in propof. 5. cujus explicatio videri potest in hoc libro, tract. 17. num. 32.

P. poterat sufficienter probari delictum, cujus accusatione prætermisi.

C. Erâtne delictum in Damnum aliquis innocentis? quia si esset tale, nec adesset aliud medium defendendi innocentem, nisi accusando delinquentem, tunc esset obligatio hunc denunciandi: sic Trullench tom. 2. in Decalog lib. 8. cap. 2. dub. 2. num. 2.

P. Neque hujusmodi delictum erat.

C. V. D. fortè ex officio tenebatur ad accusatione, velut Custos &c. quia, si tales personæ ex Officio obligatæ ad accusationem, secus faciant, peccant contra justitiâ: de onere autem restitutionis locutus fui 1. part. prax. tract. 7. super 7. præcept. cap. 5. part. 9. num. 154. & seq. pag. 268.

P. Nullum ex his officiis habui.

C. Cujusmodi ergo fuit delictum, cujus accusationem prætermisit?

P. P. R. erat Concubinitus.

C. Erâtne publicus, & scandalosus?

P. Ita P. R.

C. Erâtne edictum, aut præceptum cum censura promulgata ab aliquo Judice, aut Prælato manifestandi peccata publica?

P. Omnino P. R. Episcopus in visitatione Diocesis, sub pœna Excommunicationis majoris præcepit, ut manifestarentur peccata scandalosa.

C. Tenebatur ergo V. D. in hoc casu manifestare hunc delinquentem Prælato, aut per modum accusationis, vel si ad hoc non inclinabat, nec obligaretur ad probandum delictum, saltem debuit hoc facere per modum denunciationis judicialis, ad hoc, ut Judex procederet ad pœnam, & tanti mali remedium: Villalobos ubi supr. diffic. 2. n. 4. & n. 10. quod cum neglexerit, incidit in excommunicationem latam ab Episcopo; quia verò peccatum erat publicum, & scandalosum

non

non erat facienda fraterna correctio ante ejusdem denunciationem; ita D. Thom. 2. 2. quæst. 33. art. 7. in corp. "Siquidem sint publica (peccata) non est tantum adhibendum remedium ei, qui peccavit, ut melior fiat, sed etiam aliis, in quorum notitiam devenit, ut non scandalizentur; & ideo talia peccata sunt publice arguenda &c.

99. Concludo breviter hoc caput, animadvertendo, quod Actor assimiletur Accusatori; Actor autem dicitur ille, qui postulationem ponit in iudicio; & postulatus dicitur Reus: actus vero facti ab Actore excommunicato sunt validi, nisi Reus, aut Judex exceptionem excommunicationis ei objiciat: & si est vitandus, debet Judex eum recusare, licet reus excommunicationem non objiciat: Avila de cens. part. 2. cap. 6. disp. 7. dub. 1. Verum si prætenderet esse Actor in causa suæ excommunicationis, vel probando se non esse excommunicatum, vel absolutionem esse ei impartendam, debet admitti in iudicium: videatur Marchadus tom. 2. lib. 6. part. 4. tract. 1. doc. 3. per totam.

CAPUT IX.

De Taxa stipendiorum, pro Ministris Regni Navarrae.

100. In decursu hujus Tractatus deferui aliquoties de stipendiis, quæ secundum taxam legum Recompilationis, possunt, & debent accipere Mini-

stri Tribunalium; & hoc capite loquar de iis, quæ circa hoc leges Navarrenses sanciunt, ad hoc ut Confessarii hujus Regni ea calleant pro majori directione, & securitate in excipiendo eorundem Confessiones.

101. In lege 16. lib. 2. tit. 18. de Judicibus ponitur taxa facta pro Ministris Justitiæ anno 1679. & assignatur id, quod debent accipere referentes Regionum Tribunalium, scribæ Aulici, & Secretarius Concilii: præcipiendo, ne excedatur taxa sub poena quadruplicis solutionis, cujus medietas sit applicanda personæ, à qua acceperunt ultra permissum, & altera Camera, Fisco, & Denuncianti, nimirum horum cuiusvis tertia pars hujus medietatis: In lib. 5. tit. 1. de Obispos, habetur taxa pro Notariis Ecclesiasticis, Secretariis, Advocatis, & Procuratoribus. In lege 15. ejusdem libri tit. 12. præcipitur Scribis Judicialibus, ut observent taxam, eamque non excedant; sub poena viginti ducatorum æqualiter distribuendorum Ministro, Fisco, & Denuncianti: in lege 1. eod. lib. tit. 14. præcipitur, ut Parochi, cæterique Officiales taxam servant.

102. Prædicti Ministri Justitiæ taxam in conscientia servare tenentur nulla admessa excusatione, quod tempora sint mutata, & quod licet antiquitus dictæ leges justæ fuerint, modo tamen non sint; quia id neutiquam habet locum in hoc Regno, cum lex

fit adeò moderna, tanquam condita anno 1679. à decem autem annis ejus conditionis tempora non sunt taliter mutata: ut propterea reputetur lex injusta, quæ tam rectè ejusmodi stipendia taxavit.

Neque sufficit dicere prædictam legem esse poenalem, ut constat ex num. 100. & à lege 16. lib. 2. tit. 18. ibid. citata. quæ ad quadruplum condemnat Ministrum, excedentem taxam: probabile autem est, leges poenales non obligare in foro conscientiæ: Respondeo enim, quòd licet hæc lex ex ea parte qua est poenalis, possit non obligare in conscientia; obligat tamen ex ea qua taxavit, & limitavit stipendium debitum labori Ministri: quod ita concludo: Nemo potest in conscientia accipere pretium excedens valorem rei: sed sic est, quòd hæc lex moderna condita cum communi consensu tam Venerabilis Senatus, & totum Regnum judicaverit laborem Ministrorum Justitiæ, non promereri stipendium majus ab eadem taxato: ergo nullus Minister Justitiæ potest pro suo labore accipere majus stipendium à lege taxato.

103. Nec valet excusatio, quòd litigantes gratuito dent excessum stipendii, quia falsum est dicere, gratuitam esse hujusmodi donationem, sed bene sat coactam: primò, quia Ministri æquo plus solent petere, secundò, quia ad interrogationem partis de pretio debito pro aliqua expedi-

tionem, respondent hoc ejus arbitrio remitti; quare miser litigans, vel causa gratificandi Ministrum, vel proprii decoris, vel vitandæ opinionis de propria inopia, & miseria ultra posse offert; proindeque nec à Ministro accipiendum. Postremò; quia vident multoties magis suscipi patrociniū, majorem stipem dantis, quàm majorem rationem habentis, ac citius expediti majori liberalitate pollentem: adeoque avaritiā & fœcundiā Ministrorum eos cogente, æquo plus dant, alioquin non daturi, si semitæ justitiæ servarentur.

104. Taxa aliorum Regnorum non est mihi nota, nec an talis lex sit antiqua, & ob variationem temporum aliqua reformatione indigeat; idcirco Confessarius à Ministro Poenitente de hoc certior fiat, suppono enim omnes Curiales debere habere notitiam ordinariæ taxæ, pro accipiendo justo stipendio, tam in foro interno, quàm externo; & quòd interrogati à Confessario, Christiana ingenuitate hoc, & alia, ad eorum salutem necessaria manifestabunt: siquidem in hoc sacro Tribunali Confessionis non favet scientia, & Juris peritia, sed humilitas, devotio, ingenuitas, & contritio: hic nihil pro sunt cavillationes legales, sed veritas, compunctio, lacrymæ, propositum verum generalis emendationis.

CAPUT X.

De Irregularitate, quam incurrunt co-
operantes in causis Sanguinis Cri-
minalibus.

UT separatim tractarem de hac materia irregularitatis, quam ex detectu lenitatis incurrunt Ministri Justitiæ, Testes, & Accusatores in causis sanguinis, in præcedentibus hujus Tractatus Capitibus de ea non dis-ferui; sed ad hunc locum reservavi, ubi breviter ad ea spectantia sequen-
tibus Paragraphis discutiam.

§. I.

De Judicibus.

105. **J**udex five Ecclesiasticus, sive
secularis, ferens sententiam
in causa sanguinis, plectendo morte,
aut mutilatione membrorum, est ir-
regularis; constat ex cap. in Archie-
piscopatum de raptoribus, cap. suscepi-
mus, de homicidio, & cap. ex litteris de
excessibus Prælatorum: eandem irre-
gularitatem incurrat Assessor Judicis,
ferens ejusmodi Sententiam: ita cum
Soto, Villadiego, & communi, A-
vila de cens. part. 7. disp. 8. sect. 2.
dub. 1. valde probabile tamen est,
Judicem, & Assessorem, ferentes
Sententiam mortis, aut mutilationis,
non incurrere irregularitatem, nisi
sequatur effectus, & executio Sen-
tentia: sic Navarrus cap. 27. num.
111. & alii: Ne irregulares sunt, dam-
nantes Reum ad trirèmes, licet ob

ærumnas brevè moriatur: Leander à
Sacram. part. 5. tract. 2. disp. 7. §. 1.
quæst. 18. Non est pariter irregularis
Judex, qui plectit Reum tormento
aut aliâ poenâ, per quam debilitatur
aliquod membrum usque ad amissio-
nem usus, ita cum Panormitano, &
aliis Navarrus ibid. num. 206. Est ta-
men irregularis Judex, damnans ad
mortem, vel mutilationem, quam-
quam Reus non sit baptizatus, vel sit
excommunicatus; & in multis aliis
casibus, qui possunt videri apud Lean-
dram à Sacram. supra qu. 3. usque
ad quæst. 40. inclusivè.

§. II.

De Advocato.

106. **A**dvocatus in causa crimi-
nali contra Reum, si hic
plectatur morte, aut mutilatione, se-
cuto effectu, est irregularis; hanc ta-
men non incurrat Advocatus defen-
dens causam rei, licet ad mortem
damnetur, nisi fortè hoc ex sua negli-
gentia, aut ignorantia sequatur: Vil-
lalobos in sum. tom. 2. tract. 21. dif-
fic. 27. num. 6. Et licet ad tuendam
innocentiam Rei, sequeretur per ac-
cidens, sententia mortis in Accusato-
rem, non propterea irregularis esset
Advocatus, Reum defendens, præ-
terquam si Accusator, operâ Advo-
cati convictus de calumnia; damna-
retur ad mortem: Sic Palus part. 6.
tract. 29. disp. 6. punct. 15. §. 3. num.
6. Irregularis pariter est Advocatus,

L 13

qui

qui injustè defendit Reum, & ob injustam ejus defensionem secuta est mors, vel mutilatio Accusatoris, tunc enim actione sua injusta censetur causa omnium malorum, inde provenientium; consequenter etiam censetur reus irregularitatis ex delicto, nisi hoc bona fide fecerit, credens accusationem fuisse injustam; tunc enim ratione bonæ fidei, sicut excusatur à delicto, ita etiam videtur excusandus ab irregularitate: ita Bonacina tom. 1. disp. 7. de irregul. quæst. 4. punct. 3. num. 5.

107. Quod diximus in hoc Paragrapho de Advocato, dicendum est pariter de Procuratore; cum de utrisque currat eadem paritas, & eadem ratio militet: ita Bonacina supr. num. 7. Incidit pariter in irregularitatem consilium dans Judici ad ferendam Sententiam contra Reum, qui ejus consilio poenâ sanguinis, aut mortis plectitur: Confessarius tamen eam non incurrit, renuens absolvere Judicem, nisi ferat Sententiam mortis, supposita obligatione eam ferendi; nec quando Reus obligatur ad fatendum delictum, jure naturali revelandum, licet morte dignum sit: videatur Palaeus loc. cit. n. 7. 8. & 9.

§. III.

De Accusatore, & Denunciante.

108. **A**ccusator, aut Denuncians Reum, si exhinc contra hunc feratur Sententia sanguinis (ni-

mirum mortis, aut mutilationis alicujus membri) in irregularitatem incidit: ex cap. Clericis, ne Clerici vel Monachi, & cap. Sententiam, eod. tit. sin verò ex accusatione, aut denunciatione non sequatur mors, sed ex alia causa v. g. si de aliqua levi culpa accusavit Reum, Judex autem Justitiæ terminos prætergrediens, damnet eundem ad mortem, aut mutilationem, non propterea accusator, aut denunciatus est irregularis; neque si postquam accusavit Reum de crimine non tam gravi poenâ Digno, superveniat alterum, ob quod morte, aut mutilatione plectatur, quia id accusatori imputari non posset, ita Layman tom. 1. lib. 3. part. 3. tract. 3. cap. 7. sub n. 6. §. Aliter verò: Minus incurrit in irregularitatem Accusator, aut Denuncians, qui protestatur expressè, se non intendere poenam sanguinis contra accusatum, quamvis aliàs de jure poena sanguinis in tali casu sit irroganda: constat ex cap. Prælati, de homicidio in 6. ubi habetur: *Protestando expressè, quod vindictam, seu poenam sanguinis non intendunt, imputari non debet: quamvis aliàs in tali casu de jure debeat poena sanguinis irrogari: si Judex mortem illis inferat justitia exigente*: & addit ibi Glossa, id neque imputandum accusatori, aut denunciati, si Judex propriâ sævitiâ, ignorantia, vel ob aliam accidentariam causam moveretur ad mortis, vel mutilationis Sententiam Reo in-

inferen
ut hæ
cusatio
quam
etiam
irregu
animu
sangu
intem
cum
2. du
ad ho
station
incurr
propri
factio
propri
nis; id
sionem
missi,
rum in
seatur
Fratre
Diana
fol. 3

109.

in cau
testifi
tilatio
voren
quatu
est d

inferendam : Porro non requiritur, ut hæc protestatio fiat simul cum accusatione, sed sufficit, ut fiat, antequam Judex Sententiam ferat ; & etiam est probabile, non incurrere in irregularitatem, licet internè habeat animum, quod Reus plectatur poenâ sanguinis, si externè protestatur suam intentionem ab hoc esse alienam : ita cum aliis Avila part. 7. docum. 5. sec. 2. dub. 9. Notandum tamen, quod ad hoc, ut accusator præmissa protestatione excusetur ab irregularitate incurrenda, debeat esse negotium in propria causa, in qua prætendat satisfactionem ob lationem factam in propria persona, aut in propriis bonis ; idem est, quando accusat ob lationem factam eis, qui sunt ipsi commissi, aut ei sunt ita propinqui, ut eorum injuria ad ipsum pertinere censetur, quales sunt Parentes, Filii, Fratres &c. ita cum Hurtado, & aliis Diana part. 4. tract. 2. de irregul. resol. 33.

§. IV.

De Testibus.

109. Irregularis est Testis, qui testimonium fert contra Reum in causa criminali, quando ex ipsius testificatione sequitur mors, aut mutilatio ; secus autem si deponat in favorem Rei, quamvis per accidens sequatur mors accusatoris, ut dictum est de Advocato ; neque quando te-

statur contra Reum in delicto, quod non promeretur poenam sanguinis ; etiam si Judex ex malitia, ignorantia, aut alia causa plecteret Reum poenâ mortis : Villalobos tom. 1. tract. 21. diffic. 27. num. 2. Probabile est pariter, irregularitatem non incurrere testem ex præcepto Judicis obligatum, aut metu gravi coactum ad testificandum in causa sanguinis, quamvis Sententia capitalis contra Reum sequatur : ita Coninch de irregul. dub. 10. n. 96. Et quamquam Leander à Sacramento part. 5. tract. 2. disp. 7. §. 3. quæst. 70. cum aliis putet, quod testis (idem esto judicium de Advocato) testificans in causa sanguinis excusetur ab irregularitate, si præmittat protestationem eo modo, quo facit accusator, ego verò non censeo hoc verum ; sed bene oppositum, quod est commune inter Doctores ; quia textus cap. Prælati supra citatus, idèò excusat accusatorem, ut habeat justam defensionem suæ causæ : Petunt (ait Textus) emendari sibi fieri, & provideri, sed sic est, quod testis non possit testificari in propria causa, ob quod lex præmissa protestatione excusat ab irregularitate : ergo non excusabitur testis testificans in causa sanguinis ab irregularitate, etiam præmissa protestatione, ab eadem excusante Accusatorem.

§. V.

§. V.

De aliis Ministris concurrentibus ad ferendam, & exequendam Sententiam sanguinis.

110. **I**N irregularitatem incurrunt Notarii, Secretarii, aut Scribæ, qui depositionem testium contra Reum ad mortem, aut mutilationem damnatum scribunt; sic pariter ii, qui dictant Sententiam sanguinis, aut hanc scriptam à Substituto conficiunt, & firman: si verò horum scriptura non esset authentica, sed velut privatæ personæ, probabile est, eos non incidere in irregularitatem; sicut neque Scriba Notarii dictam Sententiam transcribens. Leander à Sacram. supr. §. 4. quæst. 86. & 87.

111. Irregulares pariter manent 1. Lictores, & alii Ministri comitantes Reum ad supplicium ne aufugiat: 2. Custos carceris portam Reo aperiens: 3. Carnifex crucians delinquentem, eum suspendens, vel ejus caput abscindens: 4. Præco, qui per vias, & plateas publicat causam condemnati: 5. Accelerantes mortem Rei: v. g. is, qui dicit Reo, ut supponat caput ad excipiendum ictum, & ideo citius supponat; vel ut ascendat scalam, item si quis dicat carnifici, ut securim acuatur, quò citius is, qui morte plectitur, extinguatur, ii tamen qui comitantur Reum, si inadvertenter dicerent pro ejusdem consolatione, ut exultanter pergeret, aut ju-

mentum, super quod sedet, casu instigent, non intendentes, nec cooperantes ad accelerationem mortis, non essent irregulares. Neque is, qui causa honoris, vel ad majorem infamiam evitandam, vel ad leniendum dolorem consanguineorum, aut rei verecundiam obtinet à Principe, vel Judice, ne reus ducatur per talem viam, vel domum, quamvis fortè ob id mors citius inferatur, nam mors censetur solum per accidens accelerari ex bono opere, ex quo non intenditur mors, sed evitatio infamiæ, vel doloris: Neque est irregularis Confessarius, qui Reum bene dispositum cernens, dicit carnifici: nemo te impedit, quin tuo fungaris munere, quia ego functus sum meo in confessione, & exhortatione: vide Villalobos supr. n. 10. & sequent. prætereà non incurrit irregularitatem is, qui in genere docet carnificem modum construendi nodum, præparandi truncum eo tempore, quo nullus particularis Reus est plectendus. Item non sunt irregulares, vendentes in genere ligna, funes, & alia instrumenta, adhiberi solita, ad puniendos malefactores; erit tamen irregularis, fabricans patibulum, cordam, laqueum, aut ensen determinatè pro aliquo particulari Reo plectendo: Videatur Leander à Sacram. ubi supra quæst. 94. & 95. & generaliter omnia, quæ pertinent ad irregularitatem incurrendam, ex defectu lenitatis, videri possunt in hoc

Au.

Authore, qui ex proposito ea recenset. loc. cit. disp. 7. per totam.

C A P U T XI.

Exhortatio à Confessario faciendâ Ministris Justitiæ.

112. **O**bligatio V. D. humeris imposta, non nisi summa, ac strictissima est. Justus Judex Deus Tribunalia in terra erexit, ob justitiæ conservationem, innocentia de- fensionem, vitiorum frænum, ve- ritatis declarationem, peccatorum remedium, quibus effrænis Filiorum perditorum sæculi audacia, rebellem se Creatori ostendit, scandalizando Mundum, molestando Bonum, per- turbando Justum, ac infernalem dis- cordiæ Zizaniâ inter virentes paci- ficorum plantas seminando.

Et si illi, qui ex officio ad consoli- dandam pacem, servandam æquita- tem, relegandum vitium, ad augen- dam virtutem obligantur; e contra fo- vendo lites, & tuendo injustas dissen- siones, rancores causant, & justitiâ eliminant, veritatem pervertunt, fal- sitatem, dolum, mendacium, & frau- dem sequuntur, injustitiâ æquitatis coloribus pingunt, iniquitatem ratio- nis, & veritatis pallio vestiunt, & con- tegunt: quæ strages! quæ perturba- tiones! quæ mala ex hujusmodi noxiis excessibus non insurgunt? quàm egre- giè ea intellexit, quàm eleganter, & veridicè ea ponderavit Sanctus Cy- prianus lib. 2. Epist. 2. ad Donat. Fo- rum (ait Sanctus) fortasse videatur

immune: illuc aciem tuam flecte, & plura illic, quæ detestaris, invenies. Tri- bunal videbitur immunitatis Sacrarium, in quo solummodo Sanctitas resplen- deat, aut si in illud mentis oculos at- tentè, & diligenter flectas, non vir- tutes amandas, sed vitia detestanda videbis, & comperies.

Prosequitur Sanctus: Inter leges ip- sas delinquitur, inter jura peccatur; innocentia, nec illic, ubi defenditur, reservatur. Sævitur invicem discordan- tium rabies, & inter togas, pace rup- ta, forum litibus mugit insanum! Quæ major miseria quàm quòd leges, quæ murus & antemurale pro tuenda vir- tute esse deberent, cum peccato fœ- dus ineant; quòd jus alioquin rectitu- dinis Ministrorum, regula, obliquis & irrectis suis negotiationibus intertur- batum appareat? & quòd innocentia fulcimento careat, cujus patrocinio niti valeat? homines furore amentes litigant, & pacis inter Ministros rupto vinculo, odiorum, & passionum igne Tribunalia ardent? addit Sanctus Cy- prianus: Quis inter hæc verò subve- niat? Patronus? sed prævaricatur & decipit. Judex? sed sententiam ven- dit. Qui sedet crimen vindicaturus, admittit, & ut Reus innocens pereat, fit nocens Judex. Flagrant ubique de- licta, & passim multiformi genere peccandi per improbas mentes no- cens virus operatur: Et quis tot ma- lis obviâ ibit? Fortè Advocatus, qui patrocinatur? sed ipsemet præ-

varicatur, & ad diciendum leges adulterat! Forſitan Judex? ſed quomodo id faciet, ſi juſtitiam vendit? neque poterit tot malis mederi, qui aſſidens Tribunali ad conſervandam juſtitiam, in foveam impietatis, & in juſtitia, in præceps ruit. Inter rogos vitiorum ardentes tota terra flagrat; bitumen peſtiferum per virulentos noxiarum affectionum canales effunditur; & in Miniſtris ſaluberrima zeli aqua pro tanto igne temperando, virtutis que opportuna theriaca pro tanta contagie ſananda, penitus deſt: Inimicus inſimulat (concludit D. Cyprianus) calumniator impugnat, teſtis infamat, utrobique graſſatur, in mendacium criminum proſtituta vocis venalis audacia; cùm interim nocentes, nec cum innocentibus pereunt: hoſtis infeſtus ſimulatione, & rabie affluens accuſat, adverſarius calumnia, & fraude contectus impugnat, teſtis abſque Dei, Sanctiſſimi Nominis reverentia teſtimonium ferens, infamias, & falſitates deponit: circumquaque, & undequaque mendacium, & impietas ſparguntur, audacia elatis, & perverſis vocibus intumefcit; fontes multoties abſolvuntur, & inſontes plectuntur.

113. Idcirco V. D. munera à litigantibus accipere renuat: mercede à lege & ratione taxata ſit contenta: quia Miniſter muneribus addiſtus de ſua ſalute ſummopere periclitatur. "Nec accipies munera," (dicit Deus

Exod. 23. 8.) "quæ etiam excæcant prædentes, & ſubvertunt verba juſtorum." Si prudentes & juſti muneribus pervertuntur, idem timeat V. D. iisdem etiam qualitatibus prædita. Dexteram ad munera extendere, idem eſt, ac eandem ad iniquitatem pronam habere, juxta prologium David. *Pſalm. 25. v. 10. In quorum manibus iniquitates: ſunt dextera eorum repleta eſt muneribus.* Laqueus nō magis volucrem perſtringit, quàm beneficium, & donum recipientem illaqueet: Ut aves laqueo, ſic homines auro capiuntur ait S. Gregorius Nazianzenus in ſentent. Magnus ille Orator Demoniſthenes dum Athenis contra Mileſios perorare cogitabat, ab his per Nuntium quantitas non mediocriſ auri eidem miſſa fuit, ob cujus fulgorem cæcutiens; contra eosdem perorare deſtitit, ab improviſo faucium morbo cruciari inſimulans; quod concordat cum dicto S. Petri Damiani *lib. 2. Epist. Accepis muneribus, ſi contra datorem aliquid agere volumus, mox ore noſtro verba moleſcunt, locutionis acumen obtunditur, lingua quadam pudoris erubefcentia præpeditur: intellectus muneribus excæcatur; voluntas iisdem corrumpitur, lingua contra remuneratores loqui tepescit; ac proinde nec Judex ſuam integritatem tueri; nec Advocatus juſtum trutinare; nec Procurator injuſtitia reſiſtere; nec Secretarius ſervare leges; nec teſtis verum teſti-*

testimonium ferre; nec Accusator delictum manifestare poterunt, si cupiditate ducti ad prædicta recipienda propensi sint.

114. Recogitet illa Dei verba; per quæ peccat quis, per hæc & torqueatur. Sap. cap. 11. quapropter V. D. affidens Tribunali, ad aliud magis severum, & incorruptum comparere se præparet; maturè perpendat, se perventurum ad horam, in qua coram Supremo vivorum & mortuorum Judice pro subeundo judicio sistet: ibi veritas, æquitas, & justitia adinveniuntur: Judicabit orbem terræ in æquitate, & populos in veritate sua. Psalm. 95. Ibi non proderunt fraudes, pro nihilo erunt ingeniosi discursus à vana præsumptione excogitati: ibi falsitates crimina, excessus celari non poterunt, nec causam coram justissimo ac potentissimo Judice, cordis abscondita penetrante, agitantam cavillationibus invertere fas erit. Ibi injustitiæ, quæ humana Tribunalia impunè præterierunt, patebunt, ac passionem justitiæ, cupiditatem veritati, intercessionem ad Ministri constantiam inflectendam, & virgam æquitatis inclinandam prævaluisse manifestabitur; justitiæ interrim trutina munerum, & humanorum respectuum pondere dejecta.

115. Magnum verè inter Dei Judicium, & humanum erit discrimen; uti advertit Cardinalis Petrus Aliacus in meditationibus super Psalm. 42.

Judica me Deus &c. dicens: Nam propter tria, quæ his notantur verbis humanum habeo suspectum judiciū, ideòque ad divinum recurrere compulsum sum. Propter testium falsitatem, quia sæpè gens non sancta testis est, propter Judicium iniquitatem, quia sæpè homo iniquus Judex est: propter Advocatorum, & Procuratorum dolositatem, quia sæpè homo dolosus Advocatus, vel Procurator est. Econtra verò in Divino Judicio testis erit tua infallibilis veritas, Judex erit tua inobliquabilis æquitas, Advocatus & Procurator erit tua imperturbabilis pietas, misericordia, bonitas, clementia, atque benignitas. Si in humano judicio testes falsum testimonium ferentes nocere possunt, non sic in Divino, in quo testes veritate infallibili fulcientur, si quidem idem testis erit, & Judex. Ego sum Judex & testis. Hierem. 29. v. 23. si in terra Judex perversus iniquam Sententiam ferre præsumit; supremus verò non nisi justissimam operum merito respondentem feret. Nec justo injustitia per diminutionem præmii ipsi debiti, nec scelesto injuria per æternam damnationem ipsi inflictam fieri poterit. Si in mundo Advocatus, & Procurator dolo, & astutia manifestæ injustitiæ, velut evidenti justitiæ patrocinantur: in cælesti Tribunali nullius causa, nisi justæ & legitimæ defensio, & patrocinium suscipietur. Pietas, Bonitas,

Clementia, & Benignitas Domini pro ratione meritorum, & demeritorum omnibus patrocinabitur. Demum Accusator hic in suo munere delinquere potest; Sed illic ipsamet conscientia hominem de patratibus criminibus accusabit: *Testimonium red-dente illis conscientia ipsorum, & inter se invicem cogitationibus accusantibus ad Rom. 2. v. 15.* conscientia inquam perversum Ministrum de iniquis tergiversationibus, de irrecto fine, ac pessimis in conclusione causarum mediis adhibitis redarguet: omissionem & negligentiam, in differendo expeditionem miseri litigantis, cum ejusdem gravamine, ac permultis damnis, tam spiritualibus, quam temporalibus objiciet, & increpabit.

116. Postremò V. D. meminerit se fungi munere valde periculoso; & quamplurimis æternæ Salutis naufragiis obnoxio: dumque id deferere non suadeo, mea interest hortari, ut eum cautela, vigilantia, attentione illud exerceat; in omnibus suis operibus arctissimam rationem Deo reddendam, ante oculos habere fatagat, ad hanc suas causas dirigendo, ac taliter se gerendo, ut ante Divinum Judicem comparere non erubescat, qui si suæ justitiæ gladio terræ injustitiam vindicabit, à rectitudine, ac zelo Christiano non aberantes, æterno præmio in cælis remunerabitur.

TRACTATUS XVI.

De aliis Statibus, & Officiis particularibus.

CAPUT I.

De Officio, & Statu Militum.

ARs militaris, ejusque exercitium, est inter magis honorifica, & utilia munera, quæ in temporalibus habeant Respublicæ: quia verò quamplures milites nimiam libertatem sibi arrogantes, non paucas committunt injustitias, peculiares obligationes hic ponam pro directione Confessarii, militum Confessiones excipientis.

1. P. P. R. confiteor, me semel dubitasse, num justum fuerit bellum excitatum à Rege, sub cujus vexillis militabam.

C. Erātne ipse Vassallus, & subditus Regis pro quo militabat? quia Vassallus potest bellare pro suo Rege, modò ei non constet bellum esse injustum, licet speculativè dubitet de ejus justitia; siquidem practicè potest deponere conscientiam dubiam, judicando, Regem bellum non gessisse inconsultis Theologis, & Doctoribus, ita cum Victoria, & aliis Gregorius de Valentia tom. 3. in 2. disp. 3. quæst. 16. punct. 2. §. Sextò certum est.

P. P. R. fui extraneus, & nequaquam

quam Vassallus Regis, cui bellabam.

C. Fuitne annuo stipendio conductus à Rege? quia etiam miles extraneus si sit conductus, potest bellare, licet speculativè dubitat de iustitia belli; ita cum Cajetano Villalobos part. 1. tract. 1. diffic. 18. num. 2.

P. P. R. nec fui conductus, sed miles voluntarius.

C. Putavitne probabiliter bellum esse iustum? etenim miles voluntarius potest bene pugnare, ferendo iudicium practicum probabile de iustitia Regis; ad quod ferendum sufficit, quod Rex sit in æstimatione iusti, & prudentis apud homines, nec præceptum sit ad belligerandum absque iusta causa; ita Valentia ibid. §. si autem, in medio: & etiam sat esset, si vir doctus, & sapiens diceret militi, posse absque scrupulo eum pugnare. Ita Villalobos supra. num. 4. in fine.

P. Ego P. R. non tuli iudicium probabile de iustitia belli, sed cum meo dubio remansi.

C. Habuitne animum pugnandi, sive iustum, sive iniustum esset bellum? nam apud omnes in confesso est milites paratos sequi quemcunque ad bellum vocantem, sive iustum sit, sive iniustum, dummodò stipendium præbeat, in malo statu versari, ut nisi propositum corrigant, à Confessario absolvi non possint.

P. P. R. si bellum fuisset iniustum, nullo modo ad bellandum processissem.

C. Miles extraneus, qui sponte & voluntariè bellat cum dubio de iustitia belli, juxta Petrum de Navarra tom. 1. lib. 2. cap. 2. num. 260. §. Tertiò mihi non peccat, nec ad restitutionem tenetur; quod cum Suarez probabile censet Diana part. 3. tract. 5. resol. 96. sed stando in hac opinione miles debet deponere suum dubium per aliquod dictamen practicum; cum certum sit peccatum esse operari cum conscientia practicè dubia: Contrarium nimirum, graviter peccare militem extraneum, & voluntarium cum dubio de iustitia belli pignantem, est verius, & communius, ita Valentia supra, idem cum Molina, Sylvestro, Gabriele, & aliis tenet Villalobos eod. num. 4. quia cum non sit Vassallus, nec Subditus, nec mercede conductus, non est, cur necessitetur ad pugnandum: ergo si cum hoc dubio de iustitia belli pugnat, graviter peccat; quia ut inquit illa regula Legalis, non est sine culpa, qui rei, quæ ad eum non pertinet, se immiscet, de regul. jur. in 6. regul. 19.

2. P. P. R. confiteor, quòd postquam annumeratus fui aliquamdiu inter milites mei Regis, postmodum eum dereliquerim, & desertaverim.

C. Fuitne traditum ipsi iustum stipendium, secus enim miles non tenetur militare, & potest fugam capere, sicut quisvis alius famulus, cui Dominus salarium non præbet.

P. P. R. stipendia à Rege exactè habemus.

C. Necessariè fuit ejus persona pro bello? quia si satis liquet, suam absentiam non fore noxiam, nec peccasset per fugam; ita Villalobos in sum. tom. 2. tract. 4. diffic. 11. num. 4. Advertendum tamen, ut dixi, debere evidenter constare, quòd miles nullum damnum inferat; quia si hoc militum arbitrio, & opinioni relinquatur, propria utilitate ducti, semper dicent, se non esse necessarios, adeoque hodie unus, cras alter, posteras alter aufugiet, & sic plures, cum boni publici detrimento.

P. Non est dubium, quin mea persona fuerit necessaria, sicut & aliorum ad bellum.

C. Discessitne à Castris, seu exercitu ex justa causa, v. g. ob senectutem, infirmitatem, aut quid simile, obtenta prius Ducis licentia?

P. Non discessi ob hujusmodi causas, nec dicto modo, sed furtivè.

C. Miles justo stipendio conductus, castra deferendo, graviter peccat, cum onere restituendi acceptum stipendium; ita cum communi affirmat Marchadus tom. 2. lib. 6. part. 5. tract. 1. doc. 6. num. 2. & ratio est, quia Rex multos sumptus facit in milite, sustentando, & asportando absque ulla utilitate eo fine, ut fideliter inserviat, & pugnet: ergo si id non adimplet, sed fugit, graviter peccat cum onere restitutionis.

3. P. Confiteor etiam P. R. quòd stationem à Duce mihi demandatam non servaverim, ob manifestum meæ vitæ periculum, ac in securiori loco me collocaverim.

C. Eratne aliqua spes victoriæ in eo bello?

P. Non erat res desperata.

C. Secutumne fuit damnum, aut victoria fuit deperdita ex eo, quòd eandem stationem non servaverit?

P. Non P. R. quia illicò alter fortior, & animosior me, stationem occupavit.

C. Miles tenetur servare stationem à Duce sibi concreditam, etsi adsit evidens mortis periculum: ita Caspensis tom. 2. tract. 17. de Charit. disp. 7. sect. 1. n. 21. & est communis; alias obligatur omnia damna inde provenientia reparare; præterquam si nulla superesset spes resistendi: Palus tom. 1. tract. 6. disp. 5. punct. num. 4. quandoquidem tali pacto à belli Duce miles conductus censetur, ut obtemperet, & se exponat periculo in defensionem boni publici præferendi bono particulari. Peccat verò miles contra fortitudinem, si se temerè, & absque ulla necessitate periculo vitæ exponeret; at quando est probabilis spes cum proprio, vel aliquorum damno, fructum copiosum esse consecuturum; laudabile erit, & actus fortitudinis, se mortis periculo tradi, sicuti fecerunt viri fortissimi, ita Palus ibidem.

4. P. P. R. Confiteor, me pro huiusmodi hospitio percepisse duas schedulas, ad id obtinendum apud duos hospites, ego verò apud unum duntaxat hospitatus sum, & ab altero accipere pecuniam, ne apud eum hospitarer.

C. Graviter peccavit cum onere restituendi pecuniam secundo hospiti: peccaret quoque graviter cum eodem onere, præscribens hospitia, si advertenter uni, & eidem militi Chirographa diversa concederet: Caspensis ubi supra, Villalobos loc. cit. num. 8. cum nullus adsit titulus, ob quem miles recipiat dictam pecuniam, aut duo hospitia ei assignentur, quando unum sufficit.

5. P. Sic pariter confiteor P. R. quòd non fuerim contentus alimentis mihi præstitis in hospitiiis, idcirco ab hospitibus aliquid plus extorsi.

C. Nunquid non subministrarunt hospites necessaria juxta eorum posse.

P. Ita P. R.

C. Insolitis, ac indebitis extorsionibus, & exactionibus solent milites gravare eos, apud quos hospitantur, subripiantes, aut ab invitis extorquentes, præter ea, quæ ex Constitutione Principis debent iis subministrari, quæ servitia vocare solent; ut sunt lumen, ignis, lectus, paleæ, per quod non tantum graviter peccant, verum etiam ad restitutionem tenentur: Marchadus ubi supra num. 3. Palaus, & Caspensis loc. cit. Villalobos supra num. 9. Diana part. 6.

tract. 4. resol. 26. Nec excusantur, si hospites petentibus, aut quandoque etiam ultrò iis offerant pecuniam, aut similia, quia donationes illæ communiter non sunt spontaneæ, sed coactæ metu majoris mali, atque ita peccant accipientes, nisi constet eas omnino liberè fieri.

6. P. Confiteor etiam P. R. me in transitu per villas, & agros aliqua rusticis subripuisse.

C. Fuitne in extrema necessitate constitutus? tunc enim licitè possunt necessaria accipi, in gravi tamen hoc non licet, cum sit damnatum, velut scandalosum ab Innocentio XI. in Propositione 36.

P. Non fui in extrema necessitate.

C. Induxitne aliquem ex suis comitionibus ad furandum in his occasionibus?

P. P. R. absque ulla inductione omnes indifferenter subripiebant.

C. Quamplures injustitias solent committere milites, transeuntes per oppida, & villas, atque adeò graviter peccant, cum onere restituendi omnia absque causa, & Dei timore subrepta: Caspensis supra, & est communis: verum quidem est, non obligari ad compensanda omnia gravamina quemvis militem, quando ad ea alios non induxit; sed solummodo partem suo furto respondentem. Ast Duces, & Præsides militiæ, qui ex officio tenentur avertere ab huiusmodi damnis milites, ad omnium, quæ

quæ ex eorum consilio, aut culpabili omissione perpetrata sunt, restitutionem obligantur. Ita cum Navarro, & Lessio Caspensis tom. 2. tract. 18, de restit. disp. 1. sect. 9. §. 3. n. 114.

P. P. R. Non est possibilis mihi hæc restitutio, quia ex personis damnificatis aliquas non nosco, vel eas quas nosco, valde distant.

C. In hoc casu pauperibus facienda est restitutio, vel per Missas aut Bullas compositionis, ut docui 1. part. Praxis tract. 7. cap. 2. num. 20. pag. 208. quia ad impossibile nemo tenetur: ergo cum sit impossibile compensare gravamina iisdem personis gravatis, per eleemosynam, aut Bullas compositionis satisfacere sat erit.

Advertentia.

Gravissimi solent esse insultus, quos milites præcipuè novi committunt, putantes, quod aggregatio ad militiam sit ad vitam licentiosam liber aditus. Furta, injustitiæ, damna ab iis causata, sunt permulta: turpitudines, & sensualitates apud hos sunt vulgares; piæ aures abhorrent à blasphemis, juramentis & execrationibus, à pestiferis eorum faucibus prolatis; ter venerando Dei nostri nomine infideliter contempto: Duella pariter inter eos sunt frequentia; multoties omittunt sacrum, quamvis sint in locis, ubi possent id audire. In vigiliis, & jeuniis sæpè vescuntur carnibus, aliisque cibis vetitis. In frequentandis Sacra-

mentis negligentissimi: quinimò multi nec in Paschate annuam Confessionem, & Communionem instituunt: in ludo die noctique consummunt ordinarium stipendium, & cum non persolvitur, furantur ad ludendum; exhinc postea innumeræ iræ, perturbationes, rixæ, duella, blasphemias, & maledictiones resultant: Murmuratio in ipsis est panis quotidianus. Totum hoc docuit me experientia; proindeque PP. Confessarios instructos volo, ad hoc, ut dum exaudiunt milites, sciant relata vitia esse iis communiora, atque adeò examinanda, & curanda pro ratione morbi; objicendo iisdem evidens periculum salutis æternæ, nisi resipiscant, & convertantur: nec in Castris, & conflictibus quidquam boni sperandum, dum perpetuum inimicum ob tot abominationes, & impietates Omnipotentem Deum exercituum habent.

C A P U T II.

De Belli Ducibus, & Capitaneis.

7. P. P. R. me accuso, quod etiam si in Centuria ultra octoginta milites non habuerim, stipendium tamen pro centum solvendis acceperim, retento alio.

C. Fuitne hoc tempore belli? quia hoc tempore graviter peccant Duces, & Capitanei, qui cum in suis Centuriis tot milites conscriptos habere debeant, pauciores tamen retinent, ut stipendium aliorum sibi attri-

tribuant, & ad suos usus convertant.

P. Non P. R. fuit tempore pacis.

C. Notumne fuit principi, quòd V. D. defuerint tot milites? etenim si cum hac notitia stipendium pro centum persolvendis præbuisset, videtur consensisse in retentionem stipendii, respondentis imminutioni militum.

P. P. R. Existimo, quòd Rex solutiones mittat juxta numerum militum, & si putaret octoginta duntaxat esse milites pro centum persolvendis absolute non mitteret.

C. Quamvis Duvallius apud Dianam part. 6. tract. 4. resol. 27. §. Sed non, sentiat, quòd Dux, vel Capitaneus tempore pacis pauciores habens milites, quàm Rex edixerit, possit percipere stipendium excedens numerum militum, & sibi retinere correspondens imminutioni eorundem; quia inquit Rex in istud tacite consentit, videt quippe hoc, cum ordinarium sit, tacet: ideoque annuit. Diana tamen hoc non approbat, sed bene contrarium, dicens, Capitaneum graviter in hoc peccare cum onere restitutionis stipendiorum, quæ in proprios, & privatos usus propter parvum illum militum numerum convertit. ita pariter docet Petrus de Navarra, Rodriguez, Molina & alii, Bonacina tom. 2. disp. 2. de restit. q. ult. punct. ult. §. 3. num. 27. siquidem nullus est titulus, ob quem Capitaneus possit sibi retinere hunc excessum stipendii; nec Rex scit, eum

pauciores habere milites, quàm ab ipso constitutum fuerit. Si autem Capitaneus non haberet à Rege sibi debitas solutiones, tunc posset in harum compensationem sibi retinere stipendia militum in sua Centuria deficientium.

8. P. Me accuso pariter P. R. me sollicitè non præparasse ea, quæ ad bellum necessaria sunt ex voluntate Principis, & debito mei officii.

C. Neglexitne V. D. providere alimentum necessarium militibus? peccat enim graviter Dux, aut Minister Principis, cui incumbit necessaria ad bellum parare, nisi suo tempore id adimpleat.

P. P. R. non defuerunt alimenta, sed non fuerunt adeò bona.

C. Erantne corrupta taliter, ut milites inde infirmarentur?

P. P. R. Hujusmodi fuerunt aliqua etiam alimenta.

C. Graviter peccant Duces, & Ministri Principis, si ob negligentiam, necessaria ad bellum parantes, parent cibum & potum, & cætera hujusmodi corrupta, ex quibus infirmitas, aut mors militibus provenit, aliæque ærumnæ sequuntur; atque adeò tenentur ad compensationem damnorum, tum quæ inde passus est princeps, tum quæ passi sunt privati in vita, vel in bonis: sic Bonacina ubi suprà §. Ad do. Peccant similiter, si nulla cogente necessitate in locis palustribus, & valde insalubribus castra figant cum

periculo morbi, vel contagionis; vel si absque necessitatis causa temere exponant milites certæ internecioni, aut vitæ periculo Diana loc. suprà cit.

9. P. sic pariter me accuso P. R. quod ducendo semel exercitum, acceperim ab uno populo pecuniam ad redimendam vexationem; ut videlicet non ad ipsum, sed ad alios adduceretur, quod etiam adimplevi.

C. peccant mortaliter Duces, & tenentur ad restitutionem, quando extorquent pecuniam à populis, ut eâ acceptâ exercitum aliò transferant, hac enim ratione videtur populus injustè gravari: Ita Villalobos in sum. tom. 2. tract. 5. diff. 21. num. 7.

10. P. P. R. accuso me, signasse meum famulum in militem, & centurionem, illique solitum & justum minuisse stipendium.

C. Eratne idoneus famulus ad peragendum ejusmodi munus? secus enim peccasset V. D. id ei conferendo, non tantum ob injuriam, quæ potuit fieri aliis veteranis exercitatis, & benemeritis militibus, verum etiâ ob detrimentum, quod Regi, aut Reipublicæ imminere potest ex in-experto Ministro.

P. Valde expertus, & idoneus fuit meus famulus, ad subeundum munus ipsi collatum.

C. Cessitne gratis V. D. famulus portionem stipendii sibi debiti? quia supposita hac voluntaria, & gratuita

donatione nulla injustitia fuit in detentione.

P. P. R. verè nescio, an sponte, & gratis id fecerit: fuit bene notum ipsi, quantum stipendium annexum fuerit tali officio, quo non obstante nihil ultra imminutum stipendium petiit: suadeo etiam mihi, quod libenter accepisset, si ei id tradidisset.

C. Duces signantes in milites, & centuriones suos famulos, ut stipendium à Principe signatū imminuant, & sibi illam partem reservent, peccant cum onere restitutionis, nisi constet ipsos gratis Ducibus donare: Bonacina supr. quod rarò est credendum, ait Diana ead. resol. 27. nec ex silentio famuli inferenda est voluntaria donatio: quia ob metum reverentialem erga suum Dominum, & Benefactorem facile à prætensione abstinere.

Alias fraudes solent exercere Duces, Capitanei, & Ministri Principum in solutionibus militum, vel sibi retinendo aliquam partem, vel non subministrando suo tempore pecuniam, panem, & alia alimenta; vel dimissis veteranis, & exercitatis militibus, in eorum locum novos inexpertos minore stipendio, hocque sibi retento, ut splendidiùs vivant, substituendo. Magni ponderis, & consequentiæ est hæc materia, ac gravissimorum damnorum causa.

Alias prolixitates circa Duces, & Ca-

Capitaneos solent discutere Doctores, quas curiosus Lector videre poterit in Marchado tom. 2. lib. 2. part. 5. tract. 1. per totum.

C A P U T III.

De Obligatione, & Statu Medicorum.

11. **P.** P. R. dico meam culpam, me cum scrupulis vivere, utrum sufficienti scientia pro meo officio exercendo præditus sim.

C. V. D. non peregit cursum ordinarium in hac arte faciendum prævio examine Protomedici, ac praxi duorum annorum sub directione alicujus Medici?

P. Ita P. R. more aliorum, integrum hunc cursum peregi.

C. Si ergo V. D. subiit examen, suppono necessariam scientiam eam polere; & si posthac negligens fuit in hujusmodi studio, necessaria pariter sciet pro adimplendo suo munere.

P. P. R. multoties insimulant nostram ignorantiam hujus artis examinatores, vel ob interventum efficacium mediorum, vel ratione alicujus obsequii, & etiam ob spem, quod comitante practica Theoreticam, ad meliorem & uberiolem notitiam essentia, & modi curandi infirmos perventuri simus.

C. Medicus cum carentia scientia sufficientis fungens suo officio mortaliter peccat, & tenetur reparare damna, quibus obnoxius fuit ægrotus ob ejus ignorantiam: ita Sylvester

verb. Medicus q. 1.

12. Dicat mihi, fuitne V. D. stipendio conductus in aliquo pauperulo pago, aut intra montes, ubi nullus fuerit, vel potuerit esse doctior, & expertior Medicus curans? quia in exiguis locis, in quibus nequit stipendio conducere Medicus idoneus, non peccat graviter alius Medicus, etiam non nimium expertus, & doctus, exercens suum officium. Marchadus in sum, tom. 2. lib. 6. part. 8. tract. 1. doc. 2. num. 2.

P. Alii Medici magis periti, & idonei dabantur in loco.

C. Occubuitne aliquis ægrotus ob suam imperitiam, & ignorantiam?

P. P. R. pro certo teneo uni mortem intulisse ob errorem curæ.

C. Habuitne ægrotus Hæredes, qui ex ejus morte damnum paterentur?

P. Non P. R.

C. Graviter peccat Medicus ignorans, suo officio fungens, licet infirmus convalescat, quia hoc est per accidens, & jam se exposuit periculo eum interficiendi; & si interficiat, tenetur refarcire damnum Filiis, Parentibus, vel Conjugi exinde secutum, nisi eum excuset carentia hæredum, aut aliqua alia ratio à me adducta 1. part. prax. tract. 5. cap. 3. n. 21. & seq. pag. 92. si ex ignorantia Medicus est causa, quod infirmus, si non moritur, infumattamen suam substantiam in medicinis, vel diu ægroter, expensas, & lucrum ex aliquo officio cessans refarcire

N n 2

cire

cire debet; nec absolvi potest Medicus ignorans, nisi deferat Officium, usque dum necessaria pro eo debite exercendo sibi comparet.

13. P. P. R. dico etiam meam culpam de negligentia in vacando studio meae artis.

C. Quanquam Medicus sit in sua facultate doctus, tenetur quandoque vacare studio, cum plures curae difficiles, ac arduae infirmitates obviunt, ad quas curandas non semper sufficit scientia olim acquisita: sic Navarrus in sum. cap. 25. num. 60. nec debet suscipere curam tot infirmorum, ut studium, & congruam visitationem impediunt; neque tutam conscientiam potest protrahere curas, vel ex negligentia, vel majoris lucri gratia: quare in omnibus his casibus obstringitur obligatione resarciendi damna ex sua culpa secuta.

14. P. P. R. dico meam culpam, me neglexisse curam egenorum.

C. Estne V. D. stipendio conductus in aliquo loco cum onere curandi egenos? quia cum hac conductione graviter peccat, eos non visitando, ac iis non assistendo.

P. Non sum conductus, nec obligationem iustitiae ad hoc habeo.

C. Aderat alius Medicus pro eorundem cura? etenim si huic alius doctus Medicus incumberebat, V. D. ab hac obligatione immunis erat, quamvis foret opus magnae pietatis, si ex charitate assisteret.

P. praesentia mea assistentia nemo aderat assistens Medicus.

C. Hujusmodi pauperes erantne in gravi & extrema necessitate positi?

P. Omnino P. R.

C. Medicus ex charitate tenetur visitare, & assistere gratis infirmis egenis, in gravi, vel extrema necessitate constitutis; ita Trullench super Decalog. tom. 1. lib. 4. cap. 1. dub. 11. num. 6. in fine, idem dicit cum Fillicio de agrotis divitibus, licet exacte non solvant, cum postmodum ex iustitia eos obligare possit ad solutionem laboris.

15. P. P. R. dico meam culpam, quod interdum cum aliqua perplexitate fuerim operatus in medicamentorum applicatione.

C. Intermisitne V. D. aliquando applicationem medicamenti certi, pro applicando probabili tantum, aut dubio? quandoquidem non licet Medico, omissio medicamento certo applicare dubium, aut probabile.

P. Nunquam praetermisi medicamentum certum pro probabili, vel dubio.

C. Applicavitne V. D. aliquod medicamentum dubium ad faciendam experientiam, utrumnam esset profuturum, vel nociturum? illicitum est enim Medicis experientiam facere de medicamentis, an sint salutaria, vel nociva, etiam in agrotis desperatis: sic Palaeus part. 1. tract. 1. disp. 2.

punct.

punct. 9. n. 3. cum Azorio, Corduba, Sayro & aliis.

P. Neque de Pharmacis hujusmodi experimentum sumpsi.

C. Eratne æquè dubium, an profutura, vel nocitura esset medicina?

P. Ita P. R.

C. Eratne dubium, quòd esset profutura, & certum, quòd non esset nocitura? nam Medicus, quando nullum, aut probabile exstat pharmacum, seu remedium, potest applicare dubium, modò certò sciat, non nociturum, licèt dubitet profuturum.

P. Non erat certum, quòd pharmacum non esset nociturum, sed dubium, an esset nociturum, vel profuturum.

C. Eratne desperata salus infirmi?

P. Judicavi infallibiliter eum moriturum, nisi illud pharmacum esset profuturum.

C. Quando nulla est spes de salute infirmi, nec aliud remedium adest præter medicamentum, de quo æquè dubitatur, an sit profuturum, vel nociturum, aliqui Doctores opinantur, posse Medicum applicare remedium dubium cum tali dubio: ita docet cum Valentia Thom. Sanchez in sum. tom. 1. lib. 1. cap. 9. num. 39. & ratio est, quia ex duobus malis minus est eligendum: sed sic est, quòd in casu desperatæ salutis infirmi, minus malum sit exponere eum periculo accelerandæ mortis, quàm privare eum spe recuperandæ salutis cum

medicamento dubio: ergo cum sit desperata salus infirmi, nec adsit remedium certum, aut probabile, poterit applicari remedium, licèt subsit dubium, an sit profuturum, vel nociturum. Nihilominus communissima Sententia, & probabilior negat: ita cum Angelo, Salas, Vasquez, plerisque aliis Palaus ubi supr. num. 5.

Hi proinde docent, non posse licèt Medicum applicare medicamentum, de quo dubius omninò est, an sit profuturum vel nociturum, etsi desperata sit salus infirmi; sed necessario requiri, vel quòd certus sit non obfuturum, vel quòd probabile sit profuturum; ratio eorum est, quia applicans medicamentum, de quo nullam probabilitatem habet esse profuturum, sed potiùs dubitat, an nociturum sit; quantum est ex se, applicat causam efficacem mortis: ergo non est licita talis applicatio. Confirmatur, quia ut suprà diximus, idè omnes Authores negant, Medicis licitum esse, in infirmis desperatis medicamenta experiri, quia per hanc experientiam manifesto periculo infirmum exponunt ejus mortem, accelerandi, sed idem prorsus est in præsentia casu: ergo; adde: qui dubius est, an nociturum, vel profuturum sit medicamentum, non format judicium de ejus nocimento, vel utilitate, sed hæret suspensus, ac proinde propriè, & in rigore nescit, an utile sit, an damnosum, ergo cum applicat, applicat.

plicat ad experiendum ; experientiam autem facere de medicamentis, est omnino illicitum : ergo &c.

16. P. P. R. dico pariter meam culpam, quod aliis vicibus applicaverim infirmis medicinas, quas probabile tantum erat profuturas.

C. Habuítne V. D. medicinam certam applicandam ? quia ut dictum est, non licet applicare medicamentum probabile, relicto certo.

P. In his casibus non habui medicamentum certum.

C. Habuítne V. D. medicamentum probabile, quod probabiliter crederet profuturum, & non nociturum ? quia si probabile esset ex duobus medicamentis, unum nociturum, aut profuturum, & de altero constaret, non esse nociturum, sed probabiliter profuturum, hoc esset applicandum relicto eo, quod probabiliter esset nociturum, & probabiliter profuturum. Sic Caspensis tom. 1. tract. 11. de conscient. disp. 3. sect. 8. n. 62.

P. Omnia medicamenta, quæ in casu poterant applicari, probabiliter erant profutura, & meo iudicio non nocitura.

C. Ex his erántne aliqua aliis probabiliora ?

P. Omnino P. R.

C. Applicuítne ea, quæ probabiliora ipsi videbantur ?

P. Cum tot sint opiniones in nostra facultate ; medicamenta, quæ aliqui

Authores censent probabiliora, aliis ea minus probabiliora videntur.

C. Attamen secundum proprium dictamen nonne V. D. applicuít ea, quæ sibi probabiliora videbantur ?

P. Non semper P. R. licet ego iudicarem ea probabiliora, scivi tamen alios Authores minus probabiliora tenere.

C. Dubitant Doctores, num liceat Medico applicare medicinam probabilem, relicta probabiliori : Thom. Sanchez supr. num. 41. sentit Medicum peccare contra charitatem, applicando medicinam probabilem, relicta probabiliori ; quia certiori modo, qui sibi videtur, infirmum curare tenetur : Atqui relinquendo probabiliorē, non curat certiori, qui sibi videtur, modo ; ergo &c. Oppositum tenet cum Azorio, Aragonio, & aliis Jo. Sanchez in select. disp. 44. num. 36. quia operans cum opinione probabili, rationabiliter operatur ; tum, quia durum gravamen esset Medicis hæc obligatio examinandi continuo probabilitatem opinionum : tum etiam, quia, cum probabilitas opinionum pendeat à iudicio hominum, & opinio, quam aliqui probabiliorē putant, aliis videatur minus probabilis ; si daretur opinio communi Authorum iudicio probabilior, tunc bene credo, Medicum fore obligatum ad eam sequendam, relicta ea, quæ communiter reputatur minus probabilis.

17. P. Sic pariter dico meam culpam P. R. quod fermè semper ad pharmacopæam unius mei amici miserim schedulas medicamentorum.

C. Infirmi erantne obligati aliis Pharmacopolis? quia in hoc casu V. D. fecisset ipsis injustitiam, non mittendo schedulas ad eorundem pharmacopæas.

P. Non erant obligati P. R. sed quis ad placitum poterat schedulas mittere.

C. Et Pharmacopola, cui V. D. eas mittebat, bonæne medicamenta ministrabat?

P. Ita P. R.

C. Graviter peccant Medici mittentes schedulas ad pharmacopæas, in quibus dantur medicinæ, vel non bonæ, adulteratæ, aut imminutæ à Pharmacopolis; ac proinde Medicus non debet cuilibet fidere quo ad usum medicamentorum, nisi certò sciat esse virum bonæ conscientia, ac in sua arte expertum: Marchadus ubi supr. doc. 3. num. 3. Sin autem Pharmacopola, ad quem V. D. mittebat schedulas, erat vir fidelis, ac bonis medicamentis provusus, non peccavit mittendo ad eum schedulas ob recipiendam amicitiam & seclusa obligatione infirmorum, modò V. D. fraudulenter non egerit, repræsentando, alios non habere bona medicamenta, sed solummodo suum amicum, quod tamen re ipsa non esset verum.

18. P. P. R. dico meam culpam & me aliquoties cum aliquo scrupulo remansisse, ob datam licentiam comedendi carnes aliquibus infirmis.

C. Fuitne sufficiens necessitas pro hujusmodi dispensatione impertienda? quia quemadmodum graviter peccat Medicus absque causa dans licentiam vescendi carnibus, vel non jejunandi, non audiendi Missam, aut non recitandi D. Officium; ita quoque licitè operatur, in his dispensando, positâ causâ non tantum certâ, verum etiam probabili.

P. P. R. ordinariè dedi licentiam præmissò judicio practico de sufficienti necessitate; una vice tantummodo dispensavi cum dubio de ejus sufficientia.

C. Quando causa dispensandi in comestione carnum est dubia, Medicus nequit dare hujusmodi licentiam, quia in casu dubio dispensatio pertinet ad Superiorem: ita cum Azorio, Angelo, Rosella, & Sylvestro, Fagundez in 4. præcept. Eccles. lib. 1. cap. 9. num. 3. Alii Authores sentiunt, quod in hoc casu possit dispensare Medicus, quod intelligi debet, ait Jo. Sanchez in select. disp. 51. num. 9. in fine, quando damnum, ex cibis esurialibus proventurum dubitatur, fore grave, & tale, ut si actualiter adesset, ab iisdem excusaret; si verò hujusmodi nocumentum futurum non esset adeò notabile, & tale, ut si de facto succederet, non excusaret.

ret à cibis esurialibus, nequit Medicus impertiri licentiam vescendi carnibus; ratio hujus secundi est, quia damnum leve non excusat à jejunio: ergo neque excusabit dubium de eodem damno: ratio primi est, quia nulla est obligatio exponendi salutem notabili ejus periculo: atqui cum dubio de notabili damno eventuro ex cibis esurialibus, exponitur salus gravi periculo: ergo in casu dubio, de damno gravi salutem obventuro ex cibis esurialibus, poterit Medicus dare licentiam vescendi carnibus: Hanc opinionem valde probabilem cenfeo cum dicta limitatione; ad evitandos autem scrupulos, si infirmus habet Bullam Cruciatam, poterit ex consilio Confessarii, & Medici vesci carnibus, etiam cum causa dubia: Sic Trullench in Bullam, lib. 1. §. 4. dub. 1. num. 8. & 9. Nec est opus, ut Confessarius id in Confessione consulat, sed extra eam potest dare consilium; ita cum Rodriguez Villalobos in sum. tom. 1. tract. 27. clausul. 7. num. 2. neque requiritur, ut sit Parochus, sed quivis Confessarius approbatus pro exaudiendis Confessionibus sufficit.

Advertentia.

19. **R**elaxatissima est materia jejunii inter Catholicos: summa est potestas, cum qua Medici licentiam elargiuntur vescendi carnibus; quam multoties largiuntur ex respectu humano, ut Nobilibus complaceant, ne disgustentur amici, ut

potentes sibi gratos reddant, & ob plurimas alias causas ipsis notas: cupiuntque nobilem commiserationem Dæmonis in ejusmodi licentia impertienda, & obtinenda: Multoties tamen in hoc ipsimet infirmi sunt culpabiles nimium augendo, & amplificando propriam imbecillitatem, quocirca Medicus sapè se dirigens juxta dicta, & prætensiones ægrotorum, nec habens indicia ad dignoscendam veritatem excusationis, facile est, quod bona fide procedat, & quod tota culpa sit malè informantis. PP. Confessarii igitur zelo Apostolico ferveant in hac materia, objiciendo Medicis propriam obligationem; & hortando imbecilles ad tolerantiam; quando imbecillitas non est multum molesta.

20. P. P. R. dico meam culpam, quod in curando prægnantem in periculo mortis constitutam, applicuerim aliqua remedia, ex quibus secutus est abortus.

C. Procuravitne V. D. directè abortum? quia hoc non licet, ut inquit Lessius lib. 4. cap. 3. dub. 14. sub n. 96. in fine.

P. P. R. non procuravi directè abortum, sed solummodo remedia ad ejus salutem necessaria administravi, quamvis ex ipsis per accidens, indirectè, & præter intentionem secutus fuerit abortus.

C. Eratne spes, quod infans posset ad Baptismum pervenire? supposita enim

enim p
nalcitu
centur
cutura
deben
infanti
tris: l
restit
Sanc
num.
possib
mitate
tur: qu
ex quib
raculur
eat,
mihic
fanter
gravi
intra n
P. P.
quod f
C. R.
deban
quam
æque
fuit lic
quez
lench i
1. dub.
tom. 2.
2. §. &
tus rati
gravit
mirac
P. R.
princi
P.

enim probabili spe, quod infans sit nasciturus, si ea remedia non applicentur, licet ex eorum omissione secutura sit mors Matris, nequaquam debent applicari; cum vita spiritualis infantis præferenda sit corporali Matris: Ita Petrus de Navarra lib. 2. de restit. cap. 3. num. 134. licet Thom. Sanchez lib. 9. de Matrim. disp. 20. num. 15. arbitretur esse moraliter impossibile, quod stante mortali infirmitate Matris, infans vivus egrediat: quia vitiatis humoribus Matris, ex quibus infans alitur, est fermè miraculum, inquit, quod foetus non pereat. Anno tamen præterito 1687. mihi constat, natum fuisse vivum infantem, ac baptizatum fuisse stante gravi infirmitate Matris, quæ etiam intra mediam horam defuncta est.

P. P. R. modica, aut nulla spes fuit, quod foetus animatus nasciturus esset.

C. Remedia à V. D. applicata tendebantne magis ad salutem Matris, quàm ad expulsionem foetus? quia si æquè ad utrumque tendebant, non fuit licitum ea applicare: Ita Rodriquez, & alii, quos recenset Trullench in Decalog. tom. 2. lib. 5. cap. 1. dub. 3. num. 5. Villalobos tamen tom. 2. tract. 12. diffic. 13. sub. num. 2. §. & dicit, contrarium tenet, fultus ratione adducta à Sanchez, quod graviter ægrotante Matre rarò, & miraculosè sit victurus infans.

P. Remedia applicata potiùs, & principalius virtutem habuerunt sa-

Pars II.

nandi Matrem, etsi haberent pariter vim ad enecandum infantem.

C. Hoc supposito, fas fuit applicare remedia, directè ordinata ad salutem Matris, quantumvis indirectè sequeretur abortus. Trullench suprà n. 4. & addit Sanchez cum Corduba ibid. num. 15. quod in hoc casu, in quo licet matri sumere hujusmodi remedia, non solum possit Medicus applicare, sed quod interdum teneatur id facere; cum possit succurrere vitæ Matris, & modica subsit spes, ea moriente de vita infantis.

Neque huic obstat Decretum Innocentii XI. in propos. 34. quia in ea sua Sanctitas tantum damnat opinionem, secundum quam licitum erat procurare abortum, ne puella deprehensa gravida occideretur, aut infamaretur; noster autem casus est valde diversus, quia loquimur de morte, quæ ab intrinseco potest accidere Matri, cujus remedium tentatur mediantibus remediis necessariis, etsi hæc per accidens possint causare abortum: quod non damnatur in hac propos. 34. ut dixi 1. part. prax. tract. 10. n. 130. pag. 367.

21. P. P. R. dico pariter meam culpam, quod alii infirmo aliqua medicamenta habentia vim expellendi materiam ordinatam ad generationem applicuerim.

C. Hujusmodi medicamenta erantne ex se ordinata ad expulsionem dictæ materiæ? nam ex hoc directo influxu

fluxu inferretur procuratio effusionis feminis: quod in nullo eventu licet, ubi etiam ad tuendam vitam necessarium esset: ita communis Doctorum apud Thom. Sanchez lib. 9. de Mar. rim. disp. 17. num. 15. & 16.

P. P. R. Medicamenta non tendebant directè ad expulsionem materiæ generativæ, sed ad expellendos alios humores, quamvis ex horum commotione posset sequi alterius effusio.

C. Eratne periculum, quod ægroto consentiret in delectationem, quæ poterat sequi ex effusione hujus materiæ? quandoquidem sicut ægroto non licet sumere medicinas, nec exercere res etiam licitas, ex quibus prævidet secuturam pollutionem, cum periculo consensus in eandem, ut dicit Sanchez supr. disp. 45. n. 6. ita neque licet Medico ordinare medicinas, ex quibus secutura est effusio feminis, si in ægroto animadvertat periculum consensus in delectationem veneream.

P. P. R. Non novi tale periculum in ægroto, quinimò habui magnum fundamentum de opposito, cum fuerit persona devota, timorata, & bonæ conscientiæ.

C. Secluso hoc periculo, licet Medico præscribere medicinas directè ordinatas ad salutem infirmi; etsi prævideat ex hinc secuturam præteritionem effusionem materiæ aptæ ad generationem: Thom. Sanchez ibid. num. 9. Jo. Sanchez in select. disp. 21.

num. 33. & quando materia generativa est infecta, & corrupta, ex qua possit justè timeri infectio corporis, licite potest Medicus præscribere medicinam, tendentem ad expulsionem humoris vitiosi, quamvis accidentaliter sequatur effusio feminis non corrupti; quod probabile censet Trullench tom. 2. in Decalog. lib. 6. cap. unic. dub. 8. §. 1. num. 14. ratio est, quia nefas non est exercere aliquod opus licitum: v. g. excipere confessiones: quamvis sequatur involuntariè effusio feminis, secluso periculo consensus in delectationem: ergo cū liceat procurare salutem corporis expellendo noxios humores, non erit peccatum præscribere, aut sumere potiones, aut medicinas directè ad eorundem expulsionem ordinatas, quamvis indirectè sequatur pollutio involuntaria, præciso semper periculo consentiendi in delectationem veneream.

22. P. P. R. dico meam culpam, aliquo scrupulo me angere ob infirmum, absque perceptione Sacramentorum defunctum.

C. Tenentur Medici admonere infirmum ut Sacramentis se muniat, constat ex cap. cum infirmitas de pœnit. & remis. decernente, quod Medicus, antequam curet infirmum ab infirmitate corporali, præcipiat ut se curet à spirituali per Sacramenta: Pius Quintus pariter in sua Constitutione, quæ incipit super gregem, interdixit

Medicis, ne ultra tertium diem post non sit in periculo constitutus; tunc monitionem Confessionis visitent infirmum, nisi Confessarius testetur, ipsum fuisse confessum vel iudicet longius tempus ex iustâ causâ infirmo esse concedendum; fanciendo pariter, quod Medici accipientes lauream Doctoratus, hoc servare jurent, quâvis non ubique sit consuetudo emit- tendi hoc juramentum.

Dicat mihi, eratne periculosa infirmitas hujus personæ?

P. P. R. Non fuerunt signa gravis ægitudinis: postmodum tamen supervenit ei improvisum accidens, à quo de repente vitâ privata fuit.

C. Tametsi prædicta Decreta loquantur cum tanto rigore, & aliqui Doctores in iis fundati sentiant, Medicum obligari ad monendum de confessione ægrotum, & ut domui suæ disponat; contrarium tamen tenent Rosella, Angelus, Navarrus, & alii apud Fagundez tom. 2. in Decalog. lib. 2. cap. 25. num. 11. dicentes, hujusmodi obligationē vigere tantummodo, quando infirmitas est periculosa, vel de hac dubitatur; non est tamen necessarium, ut id per se immediate Medicus faciat, sed sufficit per Confessarium, vel amicos, aut consanguineos infirmi; ita Sanchez in sum. tom. 1. lib. 3. cap. 16. num. 8. præcipit etiam in suo Decreto Pius Quintus, ut renuente infirmo Confessionem, Medicus eum derelinquat; quod intelligi debet, modò infirmus

enim Medicus poterit in ejus cura perseverare, ita cum Suarez, Villalobos in sum. tom. 1. tract. 9. diffic. 27. num. 5. Et quamvis Medici emittant juramentum admonendi infirmum de confessione peragenda, attamen non violabunt juramentū id prætermittendo, quando infirmitas non est periculosa; quia juramentum ad mandatum Pii V. emittendum, intelligitur, juxta usum & consuetudinem; ut inquit Sanchez ibi num. 15. non est autem consuetudo admonendi infirmum de persolvenda confessione, nisi infirmitas sit periculosa.

23. P. Dico etiam meam culpam P. R. de pusillanimitate in annuntian- do infirmis periculum, & mortem certò eis obventuram.

C. Contigitne hoc cum aliquo infirmo, qui de suis nihil disposuerit?

P. Minimè P. R.

C. Quando Medicus sibi suadet ægrotum esse in bono statu, nec esse necessariam, vel profuturam suam admonitionem, cum sit jam bene dispositus, non tenetur ei annuntiare mortem, secundum Navarram in sum. cap. 25. num. 63. quamquam in omni eventu sit valde conveniens, quod Medicus vel per se, vel per alium bono modo id annuntiet ægrotum, ne ex spe supervivendi immemor sit urgentissimi negotii salutis animæ; & ut certior redditus de fine vitæ temporalis majori conatu sollicitet consecutio-

nem æternæ, ut notavit Marchadus tom. 2. lib. 6. part. 8. tract. 1. docum. 2. Hic se offert tractatus de irregularitate, quam incurrere possunt Medici in exercendo suam artem: quia verò hæc materia non est multum necessaria pro confessionali, Lectorem ad Marchadum remitto, qui eam succinctè tractat. tom. 1. lib. 1. part. 3. tract. 18. docum. 9.

CAPUT IV.

*De Statu Chirurgorum, & Barbiton-
forum.*

24. **M**Unus Chirurgi differt à munere Barbitonforis; cum ad Chirurghum spectet curare plagas, & vulnera; quod fit abscindendo, consolidando, uniendo, & restaurando, ut dicit Frogosius in sua Chirurgia lib. 1. Officium autem Barbitonforis, est extrahere sanguinem, applicare cucurbitas, & capillos abscindere. Quatuor autem conditiones juxta eundem Frogosium requiruntur in Chirurgo: prima conditio est, ut in sua arte sit doctus: secunda, ut sit expertus, & exercitatus: tertia, ut sit acuti ingenii, & quarta ut bonis moribus sit præditus: & quidquid dictum est cap. 3. de Medicis, respectivè intelligendum est de Chirurgis, præsertim in exiguis pagis, in quibus non dantur Medici, ac proinde cura infirmorum pendet à solitudine, & directione chirurgorum.

25. P. P. R. confiteor, quòd voca-

tus ad mulierem prægnantem, dicentem se esse infirmam, ac indigere emissionem sanguinis; ejusdem venam secuerim, non obstante metu de possibili exinde abortu.

C. Hæc mulier fuitne conjugata, vel soluta? quia foemina conjugata, nisi absint earum mariti, non solent adhibere hujusmodi remedia ad causandum abortum, regulariter loquendo: nisi quandoque ob multitudinem prolum, vel ob timorem periculi partus.

P. P. R. Mulier fuit soluta.

C. Incisio venæ fuitne medium necessarium ad salutem? quia hoc supposito, & alio remedio deficiente, licitum fuit venire ad sectionem venæ, directè ad salutem infirmæ ordinatam, licet per accidens & præter intentionem sequeretur abortus; ut dixi de Medicis cap. præced. num. 20.

P. Non fuit medium necessarium ad salutem.

C. petiit ergo eam duntaxat ad habendum abortum, vel ne deprehensa gravida occideretur, aut infamaretur?

P. Non est dubium P. R.

C. peccavit ergo graviter V. D. in prædicta sectione venæ, cum non fuerit medium necessarium ad salutem, & fuerit medium ad abortum; qui licitè procurari nequit, etiam ob metum, ne mulier deprehensa gravida occidatur, aut infametur: & op-

po-

positum damnatur ab Innocentio XI. in propos. 34.

Ingentes iniquitates solent in hac materia committere aliqui Chirurghi, qui avaritiâ aut aliis humanis respectibus ducti phlebotomiis cooperantur ad abortum; quapropter Confessarii severè arguant, & increpent tales Chirugos, repræsentando gravem Dei offensam in concurrente ad scelus ita enorme & impium.

26. P. confiteor etiam P. R. me in cura foeminarum, multas impuras tentationes, motus venereos, & interdum effusionem seminis experiri.

C. præbetne V. D. similibus consensum? secluso enim consensu, aut morali ejus periculo, non tenetur V. D. suam artem derelinquere, & ab hujusmodi curis desistere: Trullench tom. 2. lib. 6. cap. 1. dub. 8. §. 1. num. 5. prope medium.

P. Fragilitate, & imbecillitate propria victus, plerumque in prædicta consentio.

C. poterit aliquis alius habere curam foeminarum, quæ V. D. sunt occasio peccandi?

P. Omnino P. R. quia dantur adhuc alii Chirurghi.

C. V. D. habetne media ad se sustentandam absque cura foeminarum?

P. P. R. pauper sum ego, & absque aliis proventibus, quam proprii laboris; quare si meum ministerium

desero, nec me, nec meam familiam alere possum.

C. In hoc casu docet Villalobos in sum. tom. 2. tr. 40. diffic. 16. n. 4. & 5. Lessius, & alii apud Dianam part. 3. tr. 5. resol. 3. & est communis sententia teste Trullench suprâ dub. 9. num. 8. quod Chirurgus (idem dic de Medico) cui cura foeminarum (præsertim si cura sit in *verendis*) est occasio *se polluendi*, consentiendi, ac labendi in obscurnitates, teneatur ab officio cessare, & desistere, quia *quid prodest homini si univrsus mundum lucretur, anima verò suæ detrimentum patiatur?* nec possit absolvi, nisi ejusmodi ministerium & artem deserat. Contrariam sententiam docet Jo. Sanchez select. disp. 21. num. 9. & Castropalaus tom. 1. tract. 2. disp. 2. punct. 9. §. 3. n. 11. qui dicunt in hoc casu non teneri cessare à curatione, sed sat esse, si proponat amplius non consentire.

Mea opinio est, quod quamvis hæc doctrina Sanchez, & Palai non sit damnata ab Innocentio XI. in proposit. 61. 62. & 63. nec ab Alexandro VII. in proposit. 41. cum limitatione tamen sit intelligenda; nimirum, si Chirurgus non habeat alia media ad victum quærendum, vel alia persona ad curam harum foeminarum non detur, aut gravis infamia ei imminet eas non curando, positis inquam his conditionibus, censeo, quod possit

id facere absque obligatione desistendi à suo officio ; quia nemo tenetur evitare occasionem involuntariam , sed in his casibus occasio est involuntaria : ergo non tenetur eam evitare : Quòd si Chirurgus habeat alia media ad honestè vivendum , & detur alia persona idonea , nec sequatur ei gravis infamia , tunc tenetur desistere à cura , quæ est ei occasio peccandi : etenim in hoc casu occasio esset voluntaria , non involuntaria , quia haberet tantum causam utilem , & honestam eam non devitandi , quæ non reddit occasionem involuntariam , ut dixi 1. part. prax. tr. 10. num. 293. pag. 415.

27. P. P. R. confiteor , me diebus festivis omnes ad me accedentes tondisse.

C. Estne consuetudo introducta iis diebus tondendi barbam ? quia posita consuetudine posset fieri , ut dixi 1. part. prax. tract. 3. cap. 2. num. 12. pag. 66.

P. P. R. non est consuetudo generalis , sed ad libitum barbitonforum.

C. Si V. D. hoc intermisisset diebus festis , magnùmne lucrum perdidisset ?

P. Sine dubio P. R. plures regales amisisssem , nisi diebus festis barbam tondisssem.

C. Hoc supposito bene potuit fieri in sententia Bassæi Verb. Festum 2. num 4. quod probabile censet Marchadustom. 2. lib. 6. part. 8, tract. 2.

docum. 3. num. 4. oppositum tamen docent Reginaldus , & alii , ibi citati.

28. P. P. R. confiteor pariter , quòd nulla suffragante causa , præterquam ordinario meo exercitio , non jejuna- verim aliquibus diebus præceptis.

C. Etsi Fagundez in 4. præcept. Eccles. lib. 1. cap. 8. num. 16. in fine , excuset à jejunio Barbitonfores ob laborem annexum eorum officio , intuitu illius Concessionis Eugenii Quarti , eximentis à jejunio indifferenter Omnes officiales corporaliter laborantes in Republica ; est tamen damnata ab Alexandro VII. in propositione 30. Sententia docēs , esse excusatos ab obligatione jejunii absolute ejusmodi officiales : Idcirco docet Bonacina , & communis apud Dianam part. 1. tract. 9. resol. 8. Barbitonfores obligari ad jejunium , quòd absolute tenendum est , nisi multitudo infirmorum eos excuset , aut exercitatio nimium in se laboriosa , vel respectu personæ , sit talis , ut reddat impossibile jejunium.

C A P U T V.

De Officio , & Statu Pharmacopolarum.

29. **T**enetur Pharmacopola juxta dicta de Medico , & Chirurgo scire necessaria ad suam artem , percipere schedulas Medicorum , suis temporibus aquis distillandis incumbere , componere medicinas ; nec potest potiones dare , quæ habeant influxum ad causandum abortum , nisi in

in casibus, in quibus licet Medicis easdem applicare.

30. P. P. R. accuso me, uni Personæ solimati pulverem venenosum vendisse.

C. Vendiditne eum, cogitando, quod aliquam personam veneno interficere vellet?

P. Cum hac cogitatione ejusmodi pulverem non vendidi.

C. Cogitabatne V. D. quod hæc persona mala intentione eum peteret?

P. P. R. petiit pulverem dicens, velle eo uti ad interficienda quædam pestifera, & damnosa animalia in propria domo.

C. Non licet Pharmacopolæ vendere solimatum, nec aliam rem venenosam, cum notitia, aut fundata præsumptione, quod ea emanant ad damnificandum proximum; sed si emanant ob aliquem bonum finem, & emptor non sit suspectus, nec talis, quod de eo cum fundamento possit aliquid sinistrum cogitari, nefas non erit illa vendere; magna tamen cautela adhibenda est in hac materia, quandoquidem ingentia mala orta fuere ex facilitate Pharmacopolarum in vendendo solimatum, aliosque pulveres absque advertentia ad emptores.

31. P. Me accuso pariter P. R. aliquid pharmacum absque scheda Medici præbuisse.

C. Erantne pharmaca radicalia, aut levia v. g. Sarapium Regium, aut au-

reum, vel alia hujusmodi?

P. P. R. Quid præbui, fuit leve, & ordinarium, nec potens damnificare.

C. Non licet Pharmacopolæ absque scheda Medici præbere medicinas radicales, quia hæc notabiliter alterant, & possunt interficere infirmum, nisi detur congrua, proficua, & tempore opportuno; attamen, si medicina sit levis, & ex communibus, modò Pharmacopola noscat constitutionem personæ, & potionem non nocituram: illicitum non erit eam absque Medici scheda applicare; Quamvis in foro externo possit puniri in visitatione Protomedici, si constabit Pharmacopolam tales portiones absque scheda præbuisse: vide Marchadum tom. 2. lib. 6. part. 8. tract. 20. docum. 2. num. 4.

32. P. Sic pariter me accuso P. R. quod non fuerim fidelis in præbendis medicinis juxta ordinationem Medici.

C. Qua de causa in hoc V. D. fideliter non se gessit?

P. P. R. quia quod justum erat, mihi non solvebatur.

C. Deditne V. D. rem æqualis bonitatis rei præscriptæ à Medico? quia si fuit æqualis bonitatis, & certò eundem effectum habitura, non eam damnarem culpæ gravis, licet præscriptam à Medico non dederit.

P. P. R. quod dedi, bonum fuit; non tamen æquè bonum ac præscriptum in scheda.

C. Graviter peccant Pharmacopola,

læ, vendentes medicinas putridas, aut infructuosas, vel non præscriptas à Medicis, sed alias, non habentes eandem virtutem; nec solum peccant contra Charitatem, sed etiam contra iustitiam cum onere reparandi damna exinde obvenientia infirmo: Marchadus ibid. num. 3. nec valet dicere, quod eas non satis solvant, quia aut sunt stipendio conducti à Republica cum obligatione subministrandi medicamenta toti vicinæ, vel non sunt conducti? si primum, clarum est, eos obligari ad præstandum, quidquid Medicus præscribit ob stipendium à Republica ipsis taxatum: si secundum, vel non dent medicinas iis, quos sciunt, vel præsumunt non soluturos, vel si eas dederunt, possunt ex iustitia exigere iustum pretium: ergo in largiendo medicinas adulteratas non suffragatur eis excusatio, quod non plenè solvantur.

De obligatione Pharmacopolarum inserviendi ex charitate pauperibus, idem dicendum, quod suprà diximus super hoc idem punctum de Medicis, & Chirurgis.

Multum interest, quod Pharmacopola sit vir rectus, ac timens Deum, cum ab eo vita, aut mors hominum pendeat, quocirca PP. Confessarii ad propriam obligationem adimplendam seriò eos adhortentur; sæpissimè enim solent mel immiscere serapiis, alioquin cum zaccharo componendis, ac similes medicinas cum non levi

Reipublicæ præiudicio; quod est valde ponderandum.

CAPUT VI.

*Determinationes Legum Navarrensi-
circa Medicos, Chirurcos, ac Pharmacopolas.*

33. **I**N lib. 2. Recompilationis tit. 16. leg. 3. decernitur, ne Medici ad curam admittantur, nisi peracto artium curriculo per quadriennium arti medicinæ vacaverint, & per aliud triennium practicam ab experto, & docto Medico didicerint. Lex 2. ejusd. tit. §. 1. & 2. taxat eorum stipendium, & §. 3. sancit, ut Medici Pampelonenses gratis visitent Nosocomium, & §. 4. ut pro ratione schedulæ taxent pretium præscriptarum medicinarum.

34. In lege 4. ejusdem tit. 16. præcipitur, ne quis possit admitti tanquàm Chirurgus, vel Pharmacopola ante vigesimum quintum ætatis annum; præterea quo ad Chirurgum sancitur, ut per quadriennium inserviverit in officina sub directione Magistri, & postquam per triennium Theoreticæ suæ facultatis in Universitate approbata incubuerit, eodem triennio practicæ studuerit. Quoad Pharmacopolam decernitur, ut linguam latinam calleat, & per quinquennium ab aliquo approbato Pharmacopola practicam apprehenderit, ac postmodum examen subeat, habilitate, ac moribus bene perpensis.

De-

Demum in lege 6. tit. per extensum habetur taxa pretii accipiendi pro Pharmacis simplicibus, radicibus, aromatibus; gummis, herbis, floribus, seminibus, & fructibus, succis condensatis, aquis, serapiis &c. & in lege 5. præcipitur, ne solutionem prætereendere possint, nisi ob medicinas, quarum schedulas ab infirmis habuerint. Hæc volui adnotare ad hoc, ut Confessarius sciat modum se gerendi cum huiusmodi viris, ac cum iis, qui eos conducere volunt, si consilium petent.

C A P U T VII.

De Officio, & Statu Mercatorum.

35. **E**Mptiones, & venditiones spectant ad Mercatores; de his tracto in 1. part. prax. tract. 7. super. 7. præcept. cap. 5. part. 3. num. 108. pag. 246. de Mutuo, & Usura pariter ago, ibid. part. 2. num. 99. pag. 242. & de contractibus conductionis, & locationis ibid. part. 1. num. 94. pag. 241. & tract. 10. n. 157. & seq. pag. 376. habetur explicatio trium propositionum de contractibus damnatarum à Papa Innocentio XI. Quò ad hanc postremam materiam etiam Alexander VII. in propositione 42. damnat assertum, quòd mutuanti licitum sit aliquid ultra sortem exigere, si se obliget ad non repetendam sortem usque ad certum tempus. Videatur explicatio huius propositionis in tract. 17.

36. P. P. R. dico meam culpam,

Pars II.

quòd aliquas merces vendide in supra earum pretium.

C. Vendiditne eas V. D. ultra supremum, & rigorosum pretium? etenim cum res habeant pretium infimum, medium, & supremum, hæcque sint iusta pretia, quovis eorum res vendi possunt.

P. Ultra supremum rerum pretium eas vendidi.

C. Huiusmodi mercium fuitne taxatum à lege iustum pretium? quia quando rei pretium est à lege taxatum, tale pretium est indivisibile, absque latitudine supremi, medii, & infimi, adeoque juxta taxam res vendenda est.

P. P. R. Rerum à me venditarum non fuit à lege taxatum pretium.

C. Iustum pretium rerum vendibilium non tantum metiendum est ab intrinseco earum valore, verum etiam ab extrinseco, nempe labore Mercatoris, in iis asportandis, & transferendis, vectigalibus solvendis, ac periculo eas perdendi; ita N. P. Torrecilla in suis Consult. Moral. tract. 5. consult. 3. num. 50. prætereà Mercator ratione officii ministrandi Reipublicæ potest res vendere cariori pretio, cæteris privatis; ita cum Medina, & Cajetano Lessius lib. 2. de iustit. cap. 21. dub. 4. n. 24. Torrecilla ibid. Quòdquidem est pretio aestimabile, quòd Mercator in beneficium hominū suas merces expositas tēeat, & in hoc intersiat Reipublicæ, hæc liberan-

P p

do

do ab onere quarendi alibi merces : quare si res à persona privata summo pretio, decem v. g. coronatis venditur, à Mercatore ratione sui officii carius vendi potest : porro quantum possit esse lucrum Mercatoris M. Lumbier in sum. tom. 2. frag. 9. de iustit. & iure. num. 1561, sentit hoc prudentis iudicio subjiciendum esse ; quia in aliquibus mercibus multum est lucrum, in aliis modicum, & quòd melior regula sit pretio communiter sine dolo introducto stare.

37. P. P. R. dico etiam meam culpam, res creditò datas me vendidisse altiori pretio, quàm alias, numeratâ pecuniâ venditas.

C. Accepitne V. D. altius pretium ea duntaxat opinione, quòd præsens pecunia sit æstimabilior absente, seu futura? quia hic titulus non sufficit, & damnatur ab Innocentio XI. ut dixi num. 35.

P. P. R. Ob huiusmodi titulum res non vendidi cariori pretio, sed ob periculum fortis, & ob multas difficultates & expensas in exigendo, & recuperando pretio.

C. His conditionibus concurrentibus, non est illicitum, nec damnatum altiori pretio res creditò datas vendere, quàm pro numerata pecunia : pretium autem iustum pro mercibus creditò datis accipiendum est id, quod sine dolo cum mercatoribus communiter decernitur. Sic Lumbier ibid, num. 1557. & seq. videatur etiam P. Torrecilla suprà num. 53. & seq.

38. P. Sic pariter dico meam culpam P. R. quòd conventionem factam inter omnes Mercatores de quadam merce, supremo pretio vendenda, & quòd nemo eam minoris venderet, ego pariter eodem summo pretio eam vendiderim.

C. Hæc conventio Mercatorum est & vocatur Monopolium, & si convenissent de vendenda cariori, quàm iusto summo pretio, certum est, quòd graviter peccassent, cum onere restitutionis : & de facto peccant ad minus contra charitatem, conveniendo in monopolio de vendenda summo, & non minori pretio, quia cum hac confederatione privant emptores modo emendi merces inferiori pretio : Controversia est, an peccent contra iustitiam, conveniendo in monopolio de vendenda re summo, & riguroso pretio. P. Caspensis tom. 2. tract. 19. de contract. disp. 4. sect. 15. num. 88. putat cum Rebello, & Turriano in hoc casu delinqui contra iustitiam cum obligatione restitutionis ; contrarium tenet cum aliis Bonacina tom. 2. disp. 3. de contract. q. 2. p. 5. num. 2. idem docet cum Aragonio, Villalobos tom. 2. tract. 21. diffic. 17. num. 4.

39. Hæc secunda sententia est probabilis ; quia non est contra iustitiam vendere iusto pretio : atqui pretium summum est iustum : ergo conveni-

nien-

nientibus mercatoribus de vendendis mercibus summo pretio, non operantur contra iustitiam, & consequenter ad restitutionem non obligantur: Nihilominus primam sententiam probabiliorē censeo, quia libertas in hominibus emendi res medio, & infimo pretio, est pretio æstimabilis: sed sic est, quod in monopolio, & conventionē Mercatorum de vendendis rebus duntaxat summo pretio, priventur homines libertate emendi eas medio, & infimo pretio: ergo in hoc monopolio privant eos re pretio æstimabili: subsumo, atqui est contra iustitiam privare homines re pretio æstimabili: ergo in hoc casu peccant mercatores contra iustitiam cum onere restitutionis.

Verum in ordine ad V. D. probabilius puto, quod cum non conspiraverit cum his mercatoribus, potuerit vendere merces pretio, de quo ipsi convenerant: Sic Reginaldus, & alii apud Dianam part. 1. tract. 8. resol. 24. ratio est, quia V. D. vendidit eo pretio, quod est commune, sed pretium commune iustum est, etiam si sit auctum per fraudes aliorum; ergo V. D. vendidit iusto pretio, & aliunde non habuit partem in privando per monopolium homines libertate: ergo recte potuit quo ad pretium se conformare iis, qui exercebant monopolium.

40. Datur alia species monopolii; & est, quando conveniunt aliqui

Mercatores in emptione alicujus mercis, ne aliis detur locus eandem emendi, & vendendi, & cum tam in emptione, quam in venditione non excedatur æquitas iusti pretii, nec ulla adsit fraus, aut dolus; probabiliter puto, non esse contra iustitiam hujusmodi monopolium: sic Caspensis supr. n. 92.

41. P. P. R. dico meam culpam, quod ad facilius vendendas aliquas merces, iusto tamen pretio, juraverim mihi constitisse decem, & re ipsa octo tantum constiterant.

C. Juravitne hoc V. D. subintelligendo decem constitisse computatis expensis vecturæ, portorii, seu vectigalibus, periculis?

P. Omnino P. R.

C. potest Mercator absque mendacio uti amphibologia (modò non sit interna) ad occultandam veritatem; & jurare decem constitisse, quod octo constitit, computatis expensis, portorii, periculis, cum quibus merces decem æstimatur: ita docui i. pars prax. tract. 10. sub num. 87. pag. 358.

42. P. P. R. dico meam culpam, quod aliqua infra infimum pretium emerim, ob pecuniam diu anticipatè datam.

C. Est contractus valde usu receptus is, quo datur anticipata pecunia in emptione aliquarum rerum, præsertim lanæ; quod fit modo sequenti: Mercator cupit impendere pecunias

P p 2

in

in emptione lanæ, conventionem facit cum pastoribus solvendi protinus tot pondera lanæ octo, vel decem mensibus, antequam colligatur, & pastor postmodum suo tempore tenetur dare lanam: si præcisè ob anticipatam solutionem emerentur lanæ infra justum earum pretium, esset contractus injustus, ita Villalobos supra diff. 7. num. 12. potest tamen cohonestari cum aliqua ex rationibus mox dicendis.

43. Dicat mihi fuitne periculum fortis, seu suæ pecuniæ, aut non obtinendi deinde lanas? nam ob hujusmodi periculum poterat tanti minoris emere, quanti æstimabatur periculum.

P. Modicum, aut nullum fuit ejusmodi periculum, quia cum viris fidelibus fuit factus contractus.

C. Ob anticipatam pecuniam cessante aliquod lucrum V. D. etenim etiam lucrum cessans est pretio æstimabile, & justus titulus vendendi cariori, & emendi minori pretio.

P. Nullum lucrum exinde mihi cessavit, cum aliam paratam pecuniam habuerim, in meis negotiis impendendam.

C. Dabanturne multi, qui venderent lanas, aut merces, anticipatam solutionem recipiendo?

P. Ita P. R.

C. Et erant pariter multi, qui anticipata solutione merces emerent?

P. Non P. R. quinimò pauci,

C. Unus ex titulis minoris vendendi res, est multitudo venditorum, & paucitas emptorum; quare si multi sint venditores lanarum, & mercium pro anticipata solutione, & pecunia, & pauci hoc modo emptores; ob hunc inquam titulum videtur posse cohonestari emptionem lanarum, & mercium minori pretio anticipando solutionem: Vide Caspensem tom. 1. lib. 3. part. 5. tract. 2. doc. 7. Villalobos supra num. 13. Nihilominus in hoc casu lanarum Navarrus in Manuali cap. 23. num. 28. est contrariæ opinionis, eumque sequuntur alii Auctores: verum licet ego tutiorem hanc Navarri opinionem existimem, oppositam tamen non improbabilem censeo, posito aliquo ex supradictis titulis seu circumstantiis pro justificatione contractus. Videatur etiam Diana p. 1. tract. 8. resol. 22.

44. P. Dico pariter meam culpam P. R. me carius vendidisse res, quæ in officina minuatim, quam quæ in magna quantitate emuntur.

C. causa augendi, vel diminuendi pretium est modus vendendi, nam aliquando una res carius venditur uno modo, quam alio; primò, si merx minutatim vendatur, carius venditur, quam si venderetur in magna quantitate; ita Petrus de Navarra de restit. tom. 1. lib. 3. cap. 2. num. 47. cum communi Bonacina tom. 2. disp. 3. de contract. q. 2. punct. 4. n. 21. secundò, si merx ultrò offeratur, vilius

ven-

venditur, quàm si non offerretur juxta tritum sermone proverbium: Ultronea merces pro tertia parte vilescunt. Ita Emanuel Sà verb. emptio num. 4. Filliucius num. 70. & alii communiter, tertio etiam, quando est major copia minutatim, quàm in magna quantitate emptorum, quia hoc modo vendendi plures merces Mercatori pereunt.

Utrum liceat Mercatori exercere suum officium, quando est ei proxima occasio peccandi, constat ex supradictis de Chirurgis cap. 4. num. 26.

CAPUT VIII.

De Officio, & Statu Sartorum.

45. P. P. R. confiteor, me detinuisse aliqua frustra vestimentorum.

C. Habuitne V. D. justam solutionem sui laboris à Dominis vestimentorum?

P. P. R. Modò solutio est valde tenuis & diminuta, in cujus compensationem ea frustra mihi reservavi.

C. Absolutè loquendo peccant contra justitiam cum onere restitutionis Sartores, sibi retinentes frustra vestimentorum; præterquam si vel Domini in hoc non sint inulti, vel defectu justæ solutionis ea sibi retineant: quo circa P. Moya in suis select. tom. 2. ad tract. 6. disp. 4. quæst. 3. num. 11. cum Sanchez & Lugo dicit: Confessarios posse præstare fidem sartoribus bonæ conscientie, com-

muniter affirmantibus, non sibi sufficienter solvi laborem, ac in hujus compensationem ea frustra sibi retinere: Et addit cum Lugo Moya ibidem, hoc habere locum, non solum respectu Magistrorum artis, verum etiam respectu mercenariorum; nam sicut Domini vestium solent minùs solvere sartores ex eo, quòd sibi frustra detineant, ita pariter Magistri solent minùs solvere suos laboratores, seu mercenarios ob eandem causam. Videatur etiam Villalobos tom. 1. tract. 25. diffic. 14. num. 7.

46. P. Confiteor etiam P. R. me ex commissione cujusdam personæ emisse pannum pro conficiendo vestimento; Mercator autem etsi verè decem Regalibus venderet ulnam panni, mihi tamen remisit medium regalem pro qualibet ulna, hancque partem pretii mihi retinui.

C. Mercator respexitne V. D. ut gratam sibi redderet, & iterum ad suam officinam pro emptione mercium eam invitaret, vel quia fuit ejus amicus, aut consanguineus?

P. P. R. dixit mihi se alteri non nisi decem venditurum, & certò scio eum ordinariè tali pretio vendidisse; in gratiam verò mei minori pretio vendere.

C. Si verum esset, quòd mercator eam partem pretii in gratiam V. D. cederet, docet Filliucius apud Dianam pa. 1. tr. 8. ref. 26. quòd fideliter peracto negotio personæ, potuerit

sibi retinere eam partem pretii, quia inquit, si sartores fideliter agant negotia eorum, pro quibus mercem illam emunt, non apparet ulla iniustitia in accipiendo ejusmodi pretio: revera enim magni refert Mercatoribus, ut Sartores potius ad suam officinam veniant, quam ad alias: & ex altera parte non pluri venditur merx, quam valet, & alteri cuicunque traderet. Sartores autem, qui pro aliis emunt, & dicunt illis Mercatores se in ipsorum gratiam minoris rem vendere, quam essent vendituri, nihil possunt sibi retinere: quia Mercatores falso hæc dicere solent, ut alliciant Sartores, ut à se ipsis emant, & non ab aliis, ita Salas apud eundem Dianam ibid quod puto verisimile, quia cum Mundus in maligno positus sit, talis modus agendi, erit potius industria Mercatoris, quam veritas, & ingenuitas, ac proinde sententiam Salas esse sequendam.

47. P. Confiteor pariter P. R. me nonnullis diebus festis laborasse.

C. Factum fuitne hoc diuturno tempore? quia modico tempore: v. g. per horam, aut paulò plus, non esset culpa gravis.

P. B. R. quandoque ultra tres, & quatuor horas laboravi.

C. Fortè ex vera, & sola necessitate?

P. Non semper, interdum potuissim id prætermittere.

C. Opus servile, est diebus festis

prohibitum, uti est munus consuendi; licebit tamen in casu solius necessitatis v. g. consuere vestes lugubres, & illorum omnium, qui iis indigent ad servandam decentiam status, vel concurrente aliqua ex iis causis, propter quas diebus festis licitum est laborare. Videatur 1. pars meæ prax. tract. 3. cap. 2. num. 10. pag. 66.

Notandum incidenter Sartores præcisè vi sui officii non excusari à jejuniis præceptis; ut dixi loc. cit. cap. 3. & dico tract. 17. seq. in explicatione Propos. 30. damnata.

C A P U T IX.

De aliis Statibus, & Officiis particularibus.

NE opus nimium excrescat, in hoc capite breviter colligam speciales obligationes quorundam Officialium per sequentes §§.

§. I.

De Pictoribus.

48. **P**ictores pingentes precibus adolescentis imaginē puellæ mortaliter peccant, si credant adolescentem imaginem adhibiturum ad libidinem. Azorius in instit. moral. tom. 2. lib. 2. cap. 18. quæst. 9. Bonacina tom. 2. disput. 2. de peccat. quæst. 4. part. 2. §. unic. num. 29. Peccant etiam ii, qui indifferenter pingunt, & vendunt profanas imagines ad luxuriam provocantes, v. g. nudas feminas, &c. Picturæ, quarum pretium à lege

à lege, vel communi æstimatione non est taxatum, si sint singulares, possunt ab instanti vendi, quanti vendi possunt absque dolo, & fraude. Vide Dianam part. 1. tract. 8. resol. 56. Quamquam nonnulli Doctores à jejunio excusent Pictores; ego tamen puto, quod labor pingendi non sit ex natura sua incompatibilis cum jejunio; spectata tamen debili aliquorum complexione potest primum verificari: ita Lessius lib. 4. de justit. cap. 2. dub. 6. n. 43. Delineare imagines diebus festis; non verò eas pingere, tanquam licitum Pictoribus concedit Sanchez Verb. Festum n. 5. alii etiam pingere, si gratiâ animum reficiendi aut discendi fiat, quia tunc comoditas corporis non spectatur: ita Angelus, & alii, quos refert Palaus tom. 2. tr. 9. de observat. Fest. disp. 2. p. 5. n. 6. & alii, si fiat etiam ratione lucri, aut mercedis acquirendæ: sic cum Cajetano, & aliis Layman tom. 2. lib. 4. tract. 7. cap. 2. num. 4. quod non improbabile mihi videtur; molire tamen colores est opus servile adeoque diebus festis minimè licitum.

§. II.

De Piscatoribus, & Venatoribus.

49. **P**ROBABILE est leges prohibentes venationes, & piscationes in montibus, & fluviis communibus, esse pœnales, nec obligare in foro conscientiæ; attamen si Venator cul-

pabile damnum inferret seminatis &c. peccaret contra justitiam cum onere restitutionis: Esto controversum sit inter DD. an Venatio, & piscatio sint actiones serviles; affirmativam ego teneo, proindeque diebus festis esse prohibitas: Sic Fagundez, & alii, quos citat, & sequitur Palaus supra num. 9. Non comprehenditur tamen piscatio facta cum arundine, nec piscatio Tunnorum, qui certis temporibus solent apparere, cujus piscatio illo tempore facièda est, quin minùs magna ex parte amitteretur; Utrum à jejunio sint exempti Venatores, & Piscatores? pro ratione majoris, vel minoris laboris vel roboris corporis hominum hoc munus exercentium; erit ferendum judicium, quod explorandum est ab iis, qui venationi, aut piscationi incumbunt; illi verò, qui recreationis causa hoc faciunt, non audeo asserere occurrente jejunio, quod possint huic ministerio incumbere, ac per hoc ab obligatione jejunii se eximere; quantumvis non ignorem aliquos dicturos, hoc non esse fraudulenter operari, sed evitare præceptum. Videatur Marchadus tom. 2. l. 6. part. 8. tract. 9. docum. 21. per totum.

§. III.

De Sutoribus, ac aliis in Republica Venditoribus.

50. **L**ICITUM est Sutoribus vendere calceos diebus festis, sive sit hoc ob consuetudinem, sive ob mo-

dicū tempus, quod in hoc insumunt: ita Leander à Sacramento part. 3. tract. 1. disp. 5. quæst. 12. Non tamen licet eos reficere, aut perficere (quod vulgariter dicitur pulire) cū hujusmodi opus sit servile; nec datur consuetudo legitima in hoc genere favorabilis, proindeque viri timorati id non exercent, ob parvitatem materiæ potest non esse mortale, quinimò ex causa aliqua nullum erit peccatum.

Contra justitiam peccant, vendendo pelles modicæ durationis, ac si essent Balearicæ pelles. Non sunt obstricti futores jejunio, ut dixi 1. part. prax. tr. 3. cap. 3. sub. num. 22. pag. 69. quod docet cum Azorio, Lessio, Reginaldo, & aliis Leander ibid. tract. 5. disp. 8. quæst. 66. & qu. 68. addit non solum excusari à jejunio consuenter calceos, sed etiam Magistros abscindentes, modò tota die huic exercitio vacent.

Quod est in hujusmodi Opificibus summopere animadvertendum, est, calcare foeminas: res, quæ attenta humana fragilitate est valde periculosa, adeoque mortaliter difficillimū mihi videtur, quòd non sit occasio proxima peccandi; quapropter non facile absolverem eos, qui non habent verum propositum abstinendi ab hoc periculoso ministerio. In Sartoribus pariter solet esse aliquod periculum (licet minus) quando metiuntur corpora foeminarum pro consuendis earum vestibus, quod absolute non dampno tanquam occasionem proxi-

mam, nisi respectivè ad hanc, vel illam personam.

§1. Alii Opifices, qui vendunt, ponderant, mensurant, uti sunt Lationes, Tabernarii, & Caupones, qui fraudulenter agunt ponderando, aut vinum cum aqua adulterantes, non tantum peccant, verum etiam tenentur restituere, aut personis damnificatis, vel si hæ essent ignotæ, ut ordinariè contingit propter copiam emptorum, restitutio poterit fieri, vel augendo pondera, & mensuras, ut volunt aliqui, vel distribuendo elemosynas, vel eum Missis, aut Bullis compositionis, ut magis pie alii docent.

Plures aliæ artes dantur, ad quarum omnium tractatum majus volumen requireretur: ex principiis tamen & doctrinis adductis circa supradictos status facile possunt aliæ pro cæteris omnibus inferri.

C A P U T Ultimum.

Exhortatio, per quam cujus vis conditionis Pœnitentes moveri possunt ad contritionem, vel attritionem suorum peccatorum.

Cum ad propositam brevitatem particularem exhortationem in fine cujusvis status, & officii, extendere non conducatur, hinc unicam tantummodo omnibus personis communem ponere volui pro incitando peccatore ad suarum culparum dolorem; & quamvis p. 1. hujus prax.

prax. tr.
hunc
tamen
gere, a
præ m
adhibe
suader
tur: &
caput

1. M
nitenti
ris Co
Sacram
peccat
ciem n
absolu
dam pr
mine:
lor, per
catum
timi m
sito ill
volunt
fessari
Deum
pars ef
tia; &
satisfac
9. cap.
tione
perfe
catur
2.
P

prax. tract. 9. c. 1. proposuerim ad hunc finem aliquas rationes, operæ tamen pretium duxi, hic alias adungere, ad hoc, ut Confessarii utrasque præ manibus habentes, possint eas adhibere, quæ sibi magis efficaces ad suadendum poenitentibus, videbuntur: & ad maiorem claritatem hoc caput dividam in varios §§.

§. I.

De Doloré Peccatorum.

1. **M**ateria proxima Sacramenti poenitentiae, sunt actus poenitentis, & hi tres enumerantur: O-
ris Confessio, est accusatio integra in Sacramento Poenitentiae de propriis peccatis cum suis circumstantiis speciem mutantibus, facta Sacerdoti, ad absolutionem illorum ab eo recipiendam prævio diligenti eorumdem examine: Cordis contritio est cordis dolor, per quam peccatori displicet peccatum à se ipso patratum, in Dei optimi maximi contemptu cum proposito illud vitandi: Satisfactio est passio voluntaria poenae pro peccato à Confessario impositæ ad placandum Deum; quæ satisfactio in voto, est pars essentialis Sacramenti Poenitentiae; & in re est pars integralis: De satisfactione dictum est 1. part. tract. 9. cap. 4. pag. 329. modò de contritione disseram, quæ duplex est, una perfecta, altera imperfecta, quæ vocatur attritio.

2. Contritio perfecta, est dolor de
Parcell.

peccatis assumptus propter Deum summè dilectum, cum proposito confitendi, & non peccandi de cætero. Contritio imperfecta, seu attritio, est dolor de peccatis assumptus propter seditatem peccati, vel timorem inferni &c. una ex his requiritur, & quævis est sufficiens ad valorem, & fructum Sacramenti Poenitentiae, quamvis contritio perfecta sit magis tuta, advertendum tamen, attritionem naturalem non sufficere, sed requiri supernaturalem: Porro attritio naturalis est dolor de peccatis ob motivum aliquod naturale, v. g. is, qui dolet de peccatis ob infamiam inde sibi obventuram, vel ob amissionem sanitatis, bonorum, aut aliarum rerum temporalium, dicitur habere attritionem naturalem; quam non sufficere dixi 1. part. tract. 20. n. 220. pag. 393.

§. II.

Motiva ad Contritionem Peccatorum.

3. **O**mnis peccator est ignorans; dixit, ut Gentilis Philosophus, quia nec peccati umbra adesset in mundo, si peccator ad immensam bonitatem, quam per suum peccatum offendit, reflecteret: proindeque homo etiam sapiens, peccando inter ignorantes annumeratur, siquidem dignitatem Dei, quam peccando à tergo abjicit, non considerat: hancque notam V. D. per peccatum incurrit: magna igitur summum bonum offendere, fuit stultitia; & ta-
Q 9 *men*

men contra Majestatem adeò amabilem patratas culpas audire miserabilis necessitas est.

4. V. D. offendit Deum suum, qui eam ex nihilo creavit, & ad statum existentiae reduxit, cum in statu possibilitatis, in quo millenae creaturae possibiles permanent, eam relinquere potuisset. Nec eam duntaxat creare placuit, sed aliam gratiam singularem adjunxit, nimirum creasse hominem ratione præditum, licet Brutum, arborem, plantam, petram, vilissimum, & putridum vermem facere potuisset: hominem inquam, fecit ad imaginem, & similitudinem suam, æternæque gloriæ compotem: quidni cæcitati, surditati, deformitati, dementiæ, aliisque permultis defectibus obnoxiam facere non poterat? & tamen potentiis, ac sensibus perfectam formavit, præterea non inter Barbaros, Gentiles, Turcas, aut Hæreticos, sed inter Catholicos suam vitam, primordia, ac Baptismi S. Sacramentum habere decrevit. Vitam datam, & usque modò conservatam, in quod V. D. impendit? in offensas, ingrati tudines, & injurias; de his Divina ejus Justitia absque ulla injustitiæ nota vindictam sumere, ac ad inferna eam detrudere potuisset. Ast, oh magna Dei pietas, & bonitas! siluit, patiens fuit, sustulit; In compensationem beneficiorum V. D. offensas iterabat; & tamen immensus ejus amor has multiplicatis

favoribus rependebat; Oh quantus esse deberet dolor V. D. de Dei tam amabilis offensa.

5. Ad hæc Benignitas Dei illatas sibi injurias non solum sufferre, diffimulare, easque dimittere, quin etiam Majores misericordias eam vocando, dum Dei sui oblita erat, adjicere voluit: nunquid V. D. inter suorum criminum tenebras, cælestis lucis radios, sui cordis cæcitatem detergentes, non experta fuit? quidnam propriæ conscientiae latratus fuere? nisi Dei voces de profundo culpæ lethargo eam excitantes? post animam suam currebat Deus, quando hæc à Dei conspectu fugiebat: clamabat Deus ad cor, quando hoc eum audire renuebat; lucis radios in spiritum infundebat, quando spiritus in tenebris vivere satagebat: Oh bonitas infinita! Oh quàm ingens Domine est tuus amor! Fortassis creaturis mi Deus indiges? haud quaquam, quinimò creaturæ absque tua Divina assistentia nec respirare valent: quomodo ergo creaturæ tam parvi tuam potentiam pendunt? quia magnitudinem tuam non considerant: ejus æquanimitem non perpendunt? quia misericordiarum tuarum non est numerus. Quis igitur de tam supremæ Bonitatis offensa non intensè dolebit?

6. Si Dei Bonitatis magnitudinem adhuc magis V. D. noscere peroptat, suæ mentis oculos in Sanctissimum ejus Filium unigenitum Jesum Christum

stum

stum Dominum nostrum eleve: Recogitet, quod cum esset propter peccatum miserè mundus perditus, cælum à ferrea culpa clausum, & infernus ad devorandos peccatores reservatus, Divina ejus pietas tot malis obviàm ire, eaque reparare decreverit; & cum id, aut gratis peccata condonando, aut per Angelum satisfaciendo facere potuisset, maluit tamen, ut ipsemet Dei Filius personaliter ad nos redimendos descenderet. Oh pietatis abyssus! ad salvandam ingratam Creaturam Deus offensus in mundum venit: summopere ergo Rex cælestis est diligendus, ex eo, quod in terram descenderit, ut homines à tyrannica peccati servitute liberaret, ac non minori ob modum, quem propterea elegit, affectu prosequendus: impassibilis, immortalis, Majestate, & divitiis affluens apparere potuisset, & tamen mortalis, & passibilis, pauper, & humilis, vilis, & abjectus, comparuit: in pauperculo præsepe temporum inclementiæ subjectus nasci; persecutiones, opprobria, ludibria, injurias, paupertatem, famem, sitim, anxietates, labores, dolores, pœnas, & tormenta sustinere dignatus est, totus denique vitæ illius cursus pœnarum seminarium, dolorum continuatio, diutinumque patientiæ exercitium fuit.

7. Postremò ad ultimam vitæ suæ periodum redactus, amoris quoque sui signa evidentiora ostendit; cæle-

stem suam doctrinam hominibus, impiis eorum censuris interim toleratis, communicare non dedignatus est: insanire, dæmonium habere, peccatorem, blasphemum, proditorem, ac seductorem vocari non abhorruit: pretiosissimum sanguinem in passione sua effudit, flagella, spinas, colaphos, sputa, irrisiones non timuit: clavis configi, in cruce pendere, inter angustias mori complacuit: Quis Domine in hoc salutifero ligno te coactavit? tuus amor, tua bonitas, tua Clementia. Oh bonitas sine termino! materia, ex qua hi sanguinei clavi confecti sunt, scelera mea fuere: extensis brachiis Summus Deus in eo ligno stat, ut ipsummet peccatorem Crucifixorem dulciter recipiat: quod & V.D. misericorditer præstabit, modò ejus invitationi liberè, & ex corde annuat, jam dudum eam expectat, quamvis dulces ejus amplexus turpiter averterit: negligentiam ergo suam detestetur, ingratitude defleat, quia magnum & amarum est dereliquisse Dominum Deum suum.

8. Ex Sacrosanctis tot beneficiorum effectibus immensa, infinita, ac æterno amore digna bonitas Domini paulsculum dignosci potest, etenim omnis perfectio, pulchritudo, & bonitas creaturarum est participata, & in eas ex copiosissimo Divinæ Bonitatis fonte diffluit: florum pulchritudo, pratorum amœnitas, aquarum candor, aëris subtilitas, ignis activitas,

fructuum varietas, apium dulcedo, lucis claritas, solis radii, lunæ splendor, stellarum fulgores, calorū motus, ac demum tota creaturarum venustarum species, & decor est ferme indivisibilis perfectionis particula, iis à summo Bono omnem creaturarum bonitatem participatam eminenter, & in gradu infinito in se continente communicata: Hoc bonum infinitum necessariò à Beatis, quia clara ejus visione fruuntur, diligitur; non sic autem à viatoribus quia id cognoscere negligunt; & hanc de causâ hujusmodi bonum V. D. offendit, modò ergo infinitam ejus bonitatem perpendat, ac Deum omni amore dignum, pro vilissimæ creaturæ dilectione dereliquisse summè esse dolendum inferat; quapropter infeitiam suam desceat, errores detestetur, ac crimina Dei offensiva se commississe doleat.

§. III.

Motiva ad Attritionem peccatorum.

9. **S**IV. D. animam suam amat, ac miserandum statum, ad quem eam reducit peccatum, considerat, intensissimus exinde proveniens dolor erit. Peccatum mortale est gladius acutus, crudelem animæ mortem afferens: *Homo per peccatum occidit animam suam*, ait Sapiens, mors temporalis corpus animam privat, & peccatum Dei gratiam ab eadem aufert: oh quam lachrymabi-

lis perditio: recedente anima mox corpori foetor, corruptio, putredo, vermis, cinis, horror, & omnia visu detestanda succedunt: sic pariter discedente Deo confestim venit in animam peccatorum foetor, corruptio criminum, vitiorum putredo, conscientiae vermis, vanitatum cinis, infidelitatis horror, & sit in corporis sepulchro vivo funus animæ jam sepultæ. Quare sicut si à sepulchro lapis cadaver cooperiens tolleretur, deformitates ibi latentes non absque gravi nausea conspici possent, ita quoque si corporis lapis ab anima per peccatum mortuam detegeretur, nemo ejus foeditatem sufferre valeret, dæmonis olim tarpulchri, & gratio- si intolerabilis esset visio; & tamen ejus imago in animam peccato mortali obnoxia sculpta videtur: Oh quam terribilis visio!

10. Quando anima V. D. gratiam Dei munita fuit, Deus quoque possedit eam: ac ejus cor sui Creatoris Thronus gratissimus erat: ast per adventum peccati Dei gratia amissa, Divina sua Majestas ab anima recessit, ejusque dominium in dæmonem translatum fuit: *Et ingressi habitant ibi.*, Lucæ cap. xi. v. 26. ac proinde cor suum infernalium spirituum factum est tabernaculum: oh quam horribilis transmutatio! Anima quæ prius Deo plena erat, modò totaliter à dæmone obsessa adinvenitur, & quam Deus veluti Filiam suæ curæ con-

concreditam habere dignabatur, nunc velut mancipium Satanas habere se jactat, eamque tanquam Tyrannus servitutis peccati vinculis obstringit: nonne satis est mi Domine Deum potius, quam dæmonem habere comitem? Deumne Patrem, vel dæmonem dominium suum habere cupit? Dulcissimi illius Domini Filius, vel sanguinari illius tyranni mancipium esse desiderat? primum non dubito respondebit, & tamen propter patrata delicta desiderabilem Filii Dei libertatem perdidit, & abominabilem dæmonis captivitatem elegit. Idcirco ad hanc avertendam peccata sua deslere, de iis poenitere necessarium est; ut ita ab anima recedere inimicus cogatur, & Deus ad eandem reverti dignetur. Oh mi Deus! qualis dementia fuit te derelinquere! qualis stultitia te offendere! oh utinam supremam tuam magnitudinem non offendissem.

§. IV.

De Poenis peccatorum in hora mortis

II. **S**I homo in vita veritatis luminat, quo in hora mortis abundat, fulciretur, non tam facile peccati semitas percurreret. Passiones decipiunt, diaboli fraudibus Christianus allucinatur, ne mortem, & angustias propter peccata in ea sibi obventuras consideret; & ex hinc suæ perditionis origo: oh quales angustias! quales terrores! quales poenas peccata sine ullo timore Dei in vita pa-

trata in morte causant! huic bene nescit V. D. se esse obnoxiam, & licet ejus memoriam abrogaverit; ad hanc tamen horam funestam perveniet, in qua juramenta, blasphemia, maledictiones, detractiones, verba obscœna, & alia hujusmodi commissa in vita scelera occurrent: quantas experietur angustias in illo exitu? quali confusione cor eam ita alloquetur? nunc coram supremo Judice comparere debeo, quem toties meâ sacrilegâ linguâ, Sanctissimum ejus nomen absque ulla reverentia proferendo, contempsi? nunc turpitudines, obscœnitates, illicitæ voluptates severo ejus judicio subjicientur: ubi modò fugaces illæ deliciae, quas siti insatiabili hydropicus appetitus appetebat? Oh maledictæ voluptates, quæ protinus avolarunt, & modò cor meum ita torquent, & cruciant. Nunc nosco inauratas fuisse pillulas, venenosam amaritudinem sub apparenti dulcedine afferentes; illicò hæc evanuit, & modò in anima amaritudo diffunditur: Oh quantum peccata inconsideratè commissa spiritum cruciant! Ah miserum, eò quod peccaverim! infernum promeritus sum, Deum meum offendi, nec scio, num ejus pietas mihi pepercerit, quia ignoro, utrum bene confessus fuerim, ac verum peccatorum meorum dolorem habuerim. Oh si nunquam ea commissem! stolidus gratitudine, & ratione destitutus fui; quia hujus extremi oblitus,

angustias in hac hora ob meas iniquitates adventuras non consideravi.

§. V.

De Confusione, in Dei Tribunali à peccatis causanda.

12. **D**Urum est, eundem adversarium & Judicem causæ habere, prout continget in strictissimo illo Tribunali, in quo idem Deus ut offensus, adversarius erit, & Judex in feria, & gravissima salutis, aut damnationis æternæ causa. Litigantes in mundo Judicem propitium toto conatu habere satagunt; & in negotio æternæ salutis, aut perditionis ad Jesu Christi Tribunal peragendo, non solum V.D. media opportuna ad eum sibi propitium reddendum non procuravit, sed positivè ejusdem indignationem contra se provocavit. Oh peccatorum dementia! tanta sollicitudo in negotiis terrenis, & tanta somnolentia in cœlestibus?

13. Demùm V.D. coram supremo Judice, tanquam rea comparere debet: maturè nunc confusionem ante terribilem ejus aspectum à se sustinendum penset. Quomodo mulier à marito deprehensa in adulterio, coram eodem comparere audebit? animam suam in Sancto Baptismo sibi Deus desponsavit, fidem juratam sacro huic sponso hujusmodi injuriæ sibi illatæ conscio V.D. fregit, quomodo coram eo comparere non erubescet? quàm strictam rationem severus hic

Dominus petet! Dicito, inquiet, Christiane spurie, cur me dereliquisti? cur me offendisti? damnum aliquod fortè tibi intuli? fortassis injuriis te contristavi, aut opprobriis affeci? aut aliquam tuæ infidelitati causam præbui? Nonne te millenis beneficiis, gratiis, & favoribus cumulavi? ex quibus iniquis legibus favores injuriis, beneficia offensis compensare didicisti? Nunquid Deum tuum me esse, ac Judicem futurum ignorabas? quoties Confessarii, & Concionatores id tibi dixerunt? quoties ego per inspirationes idem insinuavi?

14. Maturè penset V. D. dolorosum, & inevitabile hoc punctum, ac horrendum esse incidere in manus Dei viventis, coram quo summâ verecundiâ, & tremore eo tempore sistet, ac Dæmonem accusantem, supplicium paratum, Judicem iratum conspiciet. Oh quantum summum Bonum non offendisse, sed ex toto corde dilexisse, tunc peroptabit: ecce nunc tempus acceptabile, ecce nunc dies salutis; nunc indignationem Dei sui avertere, nunc cum eo pacem, & amicitiam, peccata sua deslendo, inire valet; modò ipsius poenitentia erit fructuosa, & acceptabilis, tunc verò ejus lacrymæ inutiles, vanæ, & contemptibiles.

§. VI.

S. VI.

De Pœnis in inferno tolerandis propter peccatum.

15. **I**nfernalium pœnarum horror tremendus ad attritionem supernaturalem eliciendam, alterum est motivum tam potens, & efficax; ut ejus attentata consideratio duriora corda ad culparum detestationem compellere valeat. Infernus igitur est vilissimus, sordidissimus, foetidissimus, obscurissimus, infimus, ac solo aspectu horribilissimus locus in medio terræ à Divina Justitia ad vindicanda peccatorum crimina præparatus: est profunda vorago, seu campus ignitissimis plenus caminis, spiritibusque malignis, & ferocissimis, ac venenatissimis brutis, bufonibus, draconibus, omni-que serpentium genere, omni foetore, caligine, & horrore, atque innumerabilibus peccatoribus deputatis, tot, & tantis suppliciis in medio igneorum, & sulphureorum puteorum, fovearum, & caminorum jacentibus: horum cibus est ardens plumbum, potus pix accensa, lectus laminæ metalli ignitæ; eorum solatia sunt lamentationes, gemitus, suspiria, maledictiones, & execrationes: visus objecta alia non sunt, quàm horrendi spirituum infernalium prospectus; Auditus terrendi, ac desperati reproborum clamores, & ululatus: Odoratus, foetorum spurcitia, putredines illius horrendi carceris: Gustus rabida fames ac sitis crudelis; & Ta-

ctus prunæ ardentissimæ, dolores; ægritudines, ærumnæ, tormenta: ac proinde miserrimi damnati habent conturbationem, & compressionem in cerebro, planctum in oculis, stridorem in dentibus, foetorem in naribus, clamorem, & ululatum resultationem in auribus, sitim in lingua, famem in stomacho, vincula in manibus ac pedibus; & nunc infernalis incendiî ardorem, nunc intolerabilia frigora in omnibus membris.

16. Potentiæ spirituales animæ peculiari pœna pariter torquetur, nā memoria cruciatur ex reminiscētia præteriti corā præseti; quivis enim damnatus semetipsū sic increpabit: propter quid hæc intolerabilia tormēta incurri? propter momentaneas voluptates, propter bona apparentia, in ictu oculi transacta, propter vana oblectamenta, quæ in instanti avolarūt: præsentis vero clamitates sine fine durabunt. Intellectus torquetur ob beatificæ visionis earentiam, & secum discurrendo concludit cum Ezechia: non videbo Dominum Deum in terra viventium: pro me jam clausum est Cœlum; occidit spes ingrediendi Gloriam! Angelorum societate non fruar! Cœlorum Reginam, Matrem misericordiæ, solamen afflictorum, in æternum videre mihi vetitum erit. Eh cheu! Deum summum bonum, infinitum, & amabilem illam Majestatem, sanctam essentiam, immensam Deitatem, intueri non licebit: voluntas

jam

jam contumax, & rebellis cruciatur odio contra Deum, in detestatione summi Boni absumentur, in ejus contemptu desperato excandescit: Oh me miserum! quàm infelix sum, quia talis ex propria voluntate esse volui, alioquin Beatus futurus suavem Dei legem observando, bonam confessionem peragendo, peccata mea deslendo, ac vitam meam emendando: nunc frustra plango, crucior, affligor, uror: quia nimis serò! Nunquam ergo ab hoc carcere egrediendum erit! nulla in hoc ergastulo erit redemptio! Oh maledicta peccata, maledicta crimina quæ me æternis tormentis damnarunt.

17. Postremò prædictis consonat, quod in legenda S. Joannis Apostoli recitatur, quemadmodum juvenis quidam à S. Joanne Apostolo resuscitatus à morte, multa narravit de gloria Paradisi & de tormentis inferni. De quibus specialiter octo narravit, quæ continentur his metris.

Vermes, & tenebrae, flagellum, frigus, & ignis,

Dæmonum aspectus, scelerum confusio, luctus.

Ecce quæ, & quanta, quàm incomparabilis, & immensa, atque perpetua est miseria, poena, & infelicitas damnatorum, certè qui ex prædictis earum descriptionibus non perterretur, obtenebratus, & obstinatus est corde: nec spiritualiter sentit, sed

mortuus est. Verumtamen resipiscat V. D. & de profundo vitiorum emergat, atque ad ista consideranda cordis oculos erigat; & si adhuc peccatum delectat, horum considerationem, & dolorem suæ menti imprimat, ut saltem tantorum horrore suppliciorum retrahatur à vitiis, & ad salutaria dirigatur: nunc delicta sua desleat, pensando se ejusmodi poenas jam promeruisse, ac sententiam secundum præsentem justitiam jam contra se latam fuisse, nec aliud pro ea avertenda dari medium, quàm poenitentiam Grandis sit ejus dolor, ut à statu perditionis præsentis se liberare queat, vitam suam emendet, mores suos corrigat, in peccata non relabatur; à bonis operibus non torpeat, sicque supplicia illa horrenda evitabit, ac æternam gloriam consequetur, Amen.

Actus Contritionis.

Domine mi JESU Christe: at quomodo te Deum meum vocare audeo, si ego tuus esse nolui. Verus Deus, & verus homo; si Deus infinita Bonitatis es, quomodo ego vilis vermis te offendere ausus fui? si mei amore factus es verus homo, quomodo ego à natura hominis degener factus, Deum mei amore hominem factum contempsi? quia tu es, qui es, summa Bonitas, Perfectio infinita. Oh quàm bonus es mi Deus, cum à vili creatura offendi sustuleris; & quia

te

te amo, valde modicum est, quo te amo, & multum id, quo te amare desidero. Ah utinam te amarem ardentioris Seraphim amore. Amo te Domine ex toto corde meo, ex tota mente mea, ex omnibus viribus meis. Amo te Deus plus, quàm vitam meam, amo te mi Domine, plus, quàm animam meam; amo te dulce pignus mei cordis, plus, quàm omnia, & solum quia te amo, te adoro, ac te quero, doleo Domine, doleo Deus animæ meæ, doleo medullitus me offendisse tuam infinitam Bonitatem: Deum tam pium, tam amabilem, nunquam amplius offendere propono, Deum, in quem credo, in quem spero, cujus bonitatem amo; potius mori, quàm foedari firmiter decerno, non meæ fragilitati innixus, sed de tua pietate, de tua misericordia, de tua gratia confisus, quæ perseverantiæ donum in hac vita præstabit, & postmodum ad æternam gloriam perducet, Amen.

TRACTATUS

XVII.

Compendiosa Notitia, & Explicatio

45. Propositionum damnatarum à Sanctitate Domini Nostri Patris Alexandri VII. die 14. Septembris anni 1665. & die 8. Martii 1666.

Advertentiæ Generales circa hoc Decretum Alexandri VII.

1. Notandum primò omnes propositiones contentas in hoc

Part II.

Decreto, tanquam scandalosas, improbables, & practicè falsas damnari, & quamvis alias nonnullæ ex ipsis possent esse speculative probabiles, practicè tamen improbables declarantur, proindeque eas ad praxim deducere minimè licet.

2. Notandum secundò suam Sanctitatem non tantum declarare, velut scandalosas, falsas, & improbables dictas propositiones, verum etiam præcipere, ut nemo eas docere, defendere, publicare, de iis publicè, aut privatim, conjunctim, aut divitim disputare præsumat; nisi forsan impugnando, sub pœna excommunicationis, Sedi Apostolicæ reservatæ; insuper in virtute Sanctæ Obedientiæ, & sub interminatione Divini Judicii, prohibet omnibus Christi Fidelibus cujuscunque conditionis, dignitatis, ac status etiam speciali, & specialissima nota dignis, ne prædictas opiniones, aut aliquam ipsarum ad praxim deducant.

3. Notandum tertio, quòd, tametsi hoc Decret. Alexandri VII. non sit publicatum in Regnis Hispaniæ, non propterea liceat aliquam ex dictis propositionibus ad praxim deducere, cum tanquam scandalosæ declaratæ sint à Sede Apostolica, & practicè improbables damnatæ à Summo Christi Pontifice; qui in hujusmodi materia errare nequit; Verum est, quòd si quis in Hispania ad praxim deduceret aliquam dictarum propo-

R r

sitionum, licet mortaliter peccaret, probabile tamen est, quod non incurreret excommunicationem latam à Sua Sanctitate contra transgressores, nec erit violator præcepti Sanctæ Obedientiæ in dicto Decreto impositi, juxta dicta tom. 1. Confer. tract. 3. Confer. 2. §. 2. num. 27. & seq. quia probabile est, leges Pontificias non obligare in singulis Diocesisibus, & Provinciis, in quibus non promulgantur; ut dixi loc. cit. confer. confer. 1. §. 2. num. 7. quod etiam docet cum Medina, & aliis Diana part. 1. tract. 10. resol. 8.

4. Notandum quartò, quod quicumque in Hispania docuerit, defenderit, ediderit, vel disputativè, publicè, aut privatim tractaverit de propositionibus damnatis à Sanctitate Innocentii XI. ad Sacrum Inquisitionis Tribunal denunciandus sit; non item, qui docuerit &c. damnatas à Sanctitate Alexandri VII. ratio est, quia suprema Inquisitio publicavit, & acceptavit Decretum Innocentii XI. sibi reservando poenam transgressorum, die 24. Junii 1679. quod non fecit cum Decreto Alexandri VII. ergo quicumque docuerit &c. aliquam propositionum damnatarum ab Innocentio XI. ad Sacrum Inquisitionis Tribunal denunciandus erit, secus verò de damnatis ab Alexandro VII.

5. Notandum quintò, quod, quamquam aliqui Doctores doceant, cessante fine legis, cessare totaliter ejus-

dem legis obligationem, ut videri potest in meis Confer. supra confer. 8. §. 1. & alii dicant leges fundatas in præsumptione; cessare cessante præsumptione; ut retuli part. 1. meæ prax. tract. 6. cap. 10. num. 167. pag. 192. hoc tamen minimè habet locum in his Decretis damnantibus tanquam falsas propositiones, quas non licebit ad praxim deducere eo motivo, quod cesset finis, aut præsumptio dictorum Decretorum: verum est, in casu extremæ necessitatis nefas non fore aliquam dictarum propositionum ad praxim deducere: ita cum Hozes, Lumbier & Filgueira Torrecilla in procemio diffic. 5. num. 22.

PROPOSITIO I. damnata.

Homo nullo unquam vite sue tempore tenetur elicere actum Fidei, Spei, & Charitatis ex vi præceptorum Divinorum ad eas virtutes pertinentium.

6. **H**æc Propositio coincidit cum propositione 16. damnata ab Innocentio XI. afferente, Fidem non censerì cadere sub speciale præceptum, & secundum se ad eam obligans, & cum Propositione 7. ab eodem Pontifice damnata, juxta quam actus Charitatis tunc solum obligat, quando tenemur justificari, & non habemus aliam viam, qua justificari possumus: Omnes hæc doctrinæ sunt falsæ,

falsæ, & improbables, adeoque asserendum est, actus virtutum Theologicarum ex vi præcepti Divini per se obligare, quod constat ex sacris literis; nam de Fide ait Christus Marci cap. 16. *Qui verò non crediderit, condemnabitur.* De Spe dixit S. Paulus ad Rom. cap. 8. *Spe salvi facti sumus:* & de Charitate idem Christus Matth. cap. 22. *Diligas Dominum Deum tuum ex toto corde tuo &c.* hoc supposito,

7. Dico primò in hoc Decreto non determinari tempus, quo præcepta Divina Fidei, Spei, & Charitatis obligant; quia solummodo damnatur opinio asserens, hominem nullo unquam vitæ suæ tempore ad harum virtutum exercitium obligari absque determinatione temporis, quo præceptum obligat: Ex quo constat, non damnari opiniones asserentes, non adesse obligationem eliciendi actus Fidei, Spei, & Charitatis, in introitu vitæ, ubi ad usum rationis pervenitur; vel omnibus diebus Festivis, aut solemnioribus Festivitatibus, neque alias hujusmodi opiniones, quia propositio damnata dicebat, ad hæc exercitia nunquam hominem obligari, cum in totius vitæ decursu obligatio non premeret, aliæ verò id non dicunt, sed solum aliquibus determinatis temporibus.

8. Dico secundò, quòd licet in hoc Decreto non determinetur tempus, quo virtutes Theologicæ obligant, dicendum est tamen obligare per se

saltem semel in anno, ut dixi 1. part. prax. tract. 1. c. 3. num. 16. & seq. pag. 22. idem affirmat Petrus Ledesma, loquens de fide, part. 2. tract. 1. cap. 8. concl. 4. & de Spe ibidem, tract. 2. cap. 4. concl. 6. & de Charitate ibidem tr. 3. cap. 9. sub concl. 5. §. Dico secundò. Et probatur; quia præcepta Divina Cōfessionis, & Communiōis, quæ ex se erāt indeterminata, quo ad tempus eorū obligationis, ex statuto Ecclesiæ obligant semel in anno: ergo cum Ecclesia prudenter, & securè judicaverit ea præcepta obligare semel in anno, idem pariter, prudenter, & securè de præceptis Virtutum Theologicarum concludendum est.

9. Dico tertio, actus virtutum Theologicarum interdum obligare per accidens; v. g. cum quis gravi contra has virtutes tentatione pulsatur, earumque actus expliciti medium sunt non solum conducens, sed & necessarium ad victoriam tentationis obtinendam: ratio est, quia qui tenetur consequi aliquem finem, tenetur etiam consequi medium necessarium ad eundem finem: sed sic est, quòd homo teneatur non assentiri tentationi oppositæ virtutibus Theologicis: ergo pariter tenebitur elicere actus earum explicitos, quando hi sunt medium necessarium ad victoriam tentationis obtinendam: Attamen si esset aliud medium ad vicendas hujusmodi tentationes, v. g. Confes-

fessio, Oratio, lectio librorum spiritualium, in hoc casu actus prædictarum virtutum non obligabunt per accidens, quia quando quis habet duo media ad consequendum finem, potest liberè utrumlibet eligere, nisi adsit expressum præceptum unum præ altero eligendi: ergo &c.

10. Dico quartò, ille, qui ex omissione actus virtutum Theologicarum, quando per accidens obligant, consentit tentationi, duplex peccatum mortale non committit, unum contra virtutem, quam violat, alterum contra præceptum eliciendi actum illius virtutis, sed unicum tantum contra virtutem violatam: v.g. si quis tentatus de fide, ex omissione huiusmodi actus consentiat in hæresim; non committit duplex peccatum mortale, sed unicum hæresis: quia quando unum obligat tantum ratione alterius, vel præcipitur solum tanquam medium ad alterum, violatio utriusque est unicum solum peccatum, v.g. si quis in peccato mortali sine prævia confessione sumat Eucharistiam, unicum committit sacrilegii peccatum contra dignam Sacramenti susceptionem, ut videri potest in Diana part. 3. tract. 4. resol. 35. ergo ommissio actuum virtutum Theologicarum, & assensus tentationi contra ipsas, unicum tantum erit peccatum mortale, quando per accidens præcipiuntur hi actus, tanquam media ad tentationis victoriam obtinendam.

11. Dico quintò; quamvis in hoc Decreto non determinetur, quòd actus ejusmodi virtutum per se obligent in articulo mortis, tutius tamen est assertum, quòd tunc obligent saltem per accidens: ratio est, quia in hoc articulo ordinariè occurrunt gravestimationes contra fidem impellentes Christianum ad discredendum Catholicis veritatibus; tentat quoque Satanas contra Spem, hominem ad desperationem, præsumptionem, & nimiam confidentiam alliciendo: contra charitatem, animam ad Dei odium incitando, nec esse amandum, tanquam tot angustiarum, & dolorum Auctorem: ergo ad vicendas huiusmodi suggestiones, saltem per accidens tunc obligabunt virtutes Theologicæ.

Quomodo satisfiat his virtutibus Theologicis mediante actu doloris, dictum est 1. part. hujus prax. tract. 1. cap. 3. ubi pariter explicui essentiam actuum Fidei, Spei, & Charitatis, & quomodo sint eliciendi.

PROPOSITIO II. damnata.

Vir Equestris ad duellum provocatus potest illud acceptare, ne timiditatis notam apud alios incurrat.

12. **S**uppono, quòd duellum fit pugna inter duos ex condito, seu ex conventionem suscepta; nam si solum procederet ex subito iracundiæ motu alterius provocatio per

per hæc, aut similia verba; aptius non est ad pugnam locus iste, ad alterum pergamus, vel illuc statim me sequere, vel si duo verbis altercantes, evaginent in litigio gladium, & inter se pugnent, id duellum non esset, de quo loquuntur Bullæ ita Lumbier in fragment. tom. 2. num. 713. Duellum ergo juxta Bullas Pontificias tunc est, quando præcedit conventio pugnandi in tali, vel tali loco, hoc supposito.

13. Dico primò, nemini licet acceptare duellum, ne timiditatis notam incurrat; & contrarium est casus damnatus in hac propositione; ratio est, quia non licet periculo exponere rem majoris æstimationis, & valoris, ad aliam ordinis inferioris conservandam; sed sic est, quòd vita sit majoris æstimationis, & valoris, quàm fama: ergo non licet in duello exponere vitam pro conservanda fama indemni à nota timiditatis: Confirmatur, quia absque præjudicio famæ potest duellum recusari, ergo dato etiam quòd tanti, vel pluris æstimeretur fama, quàm vita, non propterea liceret periculo exponere in duello vitam; probatur antecedens; quia fama est bona opinio, quam prudentes habent de excellentia, & bonis operibus proximi, sed sic est, quòd inter prudentes non amittatur hæc bona opinio, quamvis recusetur duellum, ne Leges Divinæ, & Christianæ offendantur; ergo absque præjudicio

famæ potest recusari duellum: minor est certa; quia prudentes judicant magis ab homine æstimandum, & præferendum statum Christianum statui Equestri, nec esse quid nobile, sed vile, rusticanum, timidum, & fragile violare Leges Divinas, ne iniquum mundi forum offendatur: ergo inter prudentes non est bona opinio acceptare duellum, sed magnus honor id recusare ad Leges Divinas servandas.

14. Confirmatur ulteriùs nostra doctrina, quia nequit esse honor, & æstimatio, sed maxima infamia in majorem excommunicationem incurere, ac Christianum fieri membrum separatum ab Ecclesia, Dei expressum inimicum, vile satanæ mancipium, ac posita morte in duello, more bestiarum Ecclesiasticâ sepulturâ privari: quas omnes poenas incurrit acceptans duellum, ut dictum est 1. part. prax. tract. 5. cap. 4. num. 31. pag. 97. ergo revera nullum dedecus, aut infamiam nullam subit, qui in Divinæ, & Ecclesiasticæ legis reverentiam duellum provocatus non admittit, imò magnum, verumque sibi honorem adfciscit, ut ex Evangelio constat: eaque infamia, qua notatur à mundanis, vera non est, sed merè apparens, & imaginaria. Hanc doctrinam egregiè percepit nobilissimus ille eques & Magnates nostræ Hispaniæ nostri temporis, qui provocatus per litteras ab alio nobili ad duellum;

respondit famulo: *Digale à D. N. que non rehuso el salir al desafio con el, è con otros teinte como el, con tal, que et papel del desafio, que me embia, venga firmado de los Theologos doctos*: Responsum verè sapiens, & Christianum, ac nobili persona dignum, quod proinde militantes sub vexillo Christi ad praxim deducere deberent.

15. Dico secundò non damnatur opinio allata loco cit. 1. part. hujus prax. num. 28. dicens, licitum esse acceptare provocationem, quando provocans minatur mortem provocato, nisi secum pugnet, & est persona talis, quam prudenter judicari potest ad effectum deducturam comminationem, recusando duellum: ratio est, quia in propositione damnata sermo est de acceptatione duelli, ne incuratur nota timiditatis, nostra autè, ad tuendam propriam vitam contra injustum aggressorem eandem oblaturum, nisi acceptetur duellum; qui ut patet est casus valde diversus: prætereà quivis habet jus defendendi propriam vitam contra iniquum aggressorem: sed sic est, quòd provocans tentet interficere provocatum, nisi secum pugnet: ergo ad tuendam propriam vitam, licitum est admittere duellum: hæc doctrina tamen intelligenda est servato moderamine inculpatae tutelæ; videlicet quando aliud justum medium non suppetit defendendi propriam vitam; juxta quod est generalis regula quotiescunq; est occasio offendendi injustum aggressorè,

16. Dico tertio; quamvis possit admitti id, quod dicit Lumbier num. 718. & Torrecilla approbat, super hanc propos. Alexandri n. 17. nimirum secundum se posse esse licitum duellum fictū sub conventionione præstita que securitate de eo, quòd duellantes quamvis in locum designatum exeant, pugnam non committent, quam impediunt Justitiæ Ministri ad id muneris ex condicto deputati, secluso scandalo, & pravo exemplo; attamen quamquam ut dixi cum his limitationibus possit id admitti speculative, practice tamen censeo moraliter impossibile secludi scandalum; quapropter dicunt, & sanè hi Authores, quòd etiam in hoc casu debeat impediri duellum: tum ratione pravi exempli, quod aliis exhibetur; tum quia decertantes in occasione constituti facile pugnare, & Dei legem offendere possunt: sed dato etiam, quòd in hoc casu grave peccatum perpetretur, nullus tamen excommunicationem incurrer; quia totum illud negotium fictum & simulatum est; ut dixi 1. part. prax. cap. 4. cit. & tenet Lumbier ibidem. Hic notandum non solum duellantes eandem incurrere, verum etiam Patrimonios intereffentes tanquam testes, spectatores ex industria, vel concedentes locum, & situm pro pugna juxta dicta loco citat. 1. part. prax. Notandum pariter ab hac excommunicatione posse absolvere Mendicantes virtute suorum

rum privilegiorum, & virtute Bullæ Cruciatæ, ita Torrecilla ubi suprâ num. 46. & 47. & patet ex 1. part. meæ prax. in fine cap. 4. cit. secundum jus antiquum. Modò tamen hoc privilegium abolitum est in Italia per Decretum Clementis 8. & Pauli 5.

PROPOSITIO III.
damnata.

Sententia asserens, Bullam Cœnæ solum prohibere absolutionem hæresis, & aliorum criminum, quando publica sunt, & id non derogare facultati Tridentini, in qua de occultis criminibus sermo est, anno 1629. die 18. Julii in Consistorio Sacra Congregationis Eminentissimorum Cardinalium visa, & tolerata est.

17. **P**RO majori hujus propositionis intelligentia, suppono primò, Concilium Tridentinum sess. 24. cap. 6. de reform. concedere facultatem Episcopis absolvendi per se vel per suum Vicarium speciatim nominatum à censuris reservatis Sedi Apostolicæ quando ob occultum crimen incurruntur; à peccato verò hæresis concedit facultatem absolvendi per se ipsum, non per Vicarium.

18. Suppono secundò per privilegium Bullæ Cruciatæ concedi facultatem absolvendi in foro conscientie poenitentes à casibus reservatis Episcopis: Regulares quoque Mendicantes & alios cum istis in privilegiis communicantes habere facultatem

absolvendi sæculares à casibus jure communi Episcopis reservatis, quamvis non possint absolvere à casibus jure particulari seu ab homine iisdem reservatis; ut postea dicam in explanatione Proposit. 12.

19. Suppono tertio, in Bulla Cœnæ, sic dicta (quia in die Cœnæ Domini legi, & publicari assolet) prohiberi sub poena excommunicationis majoris, ne quis præsumat absolvere à censuris in ea contentis, quamvis sint Episcopi, aut alii Prælati, præterquam in articulo mortis, aut ex privilegio Cruciatæ quod concedit facultatem absolvendi semel in vita, & semel in morte.

20. suppono quartò in hac tertia propositione condemnata duo falsa contineri; primum, quòd de factò possint absolvi casus Bullæ Cœnæ, quando sunt occulti & nondum deducti ad forum contentiosum, non obstante prohibitione lata in dicta Bulla ne quis ab iisdem absolvere præsumat, & consequenter posse moderno tempore Episcopos uti facultate Concilii Tridentini sess. 24. suprâ citat. vi cuius à dictis casibus occultis absolvere poterant: quod docuerunt Bannez, Nugnus, Lorca, Petrus Ledesma, Granados, Rodriquez, Avila, Aragonius, plerique alii citati à Filgueira in Censur. Pontific. pag. 102. §. Dicendum est & præterea quòd casus Bullæ Cœnæ occulti poterant absolvi toties quoties virtute

Cru-

Cruciatae, aut Privilegiorum Mendicantium; secundum falsum tertiae propositionis condemnatae fuit, quod haec opinio concedens huiusmodi facultatem in Consistorio Sacrae Congregationis Eminentissimorum Cardinalium visa, & tolerata fuerit.

21. Controversia modò est: num hoc Decretum Alexandri septimi damnet ambas partes contentas in hac propositione, vel unicam tantum? nempe an damnet assertum, quod moderno tempore possint absolvi casus Bullae Coenae, quando sunt occultis, & quod haec sententia visa, & tolerata fuerit ab Eminentissimis Cardinalibus, vel tantummodo hanc secundam partem? P. Emanuel Filgueira loc. cit. pag. 103. §. Sed contrariam, tenet, Episcopos à casibus Bullae Coenae etiam occultis non posse absolvere; & consequenter non solum damnari assertum, quod sententia favorabilis visa, & tolerata fuerit ab Eminentissimis Cardinalibus, verum etiam quod Episcopi ejusmodi facultate gaudeant. R. P. Magister Lumbier tom. 2. num. 720. pag. (mihi) 526. affirmat, viros doctos non defuisse, quorum aliqui putarunt juxta rigorem phrasae strictè interpretandae, quia condemnatio est, damnari propositionem illam, quo ad eam tantummodo partem scilicet visa, & tolerata est: Et idem P. Lumbier, quamvis videatur ad hoc inclinare, ex justo tamen timore condemnationis

non audet id resolvere: R. P. Martinus à Torrecilla in exam. Episco. tract. 1. q. 1. sect. 2. diff. 2. num. 21. & seq. docet, damnari solum eam partem propositionis, quae dicit visa, & tolerata est; ac pro sua opinione citat R. Matthaeum Moya.

22. Dico primò, valde probabile cenfeo cum Torrecilla, in hac propositione non condemnari saltem expressè primam partem, quae asserit licitum esse Episcopis absolvere à casibus Bullae Coenae occultis; & nondum ad forum contentiosum deductis; quamvis contrarium sit verum, tutum, & certum, sed solummodo condemnari assertum, quod haec sententia in Consistorio Sacrae Congregationis Eminentissimorum Cardinalium visa, & tolerata fuerit. Probatur, quia haec condemnatio ut sic est strictae interpretationis, ac proinde restringenda, non amplianda: ergo dicendum est, in condemnatione non comprehendi utrasque propositionis partes, sed unam tantum: deinde quia salvatur sensus propositionis, dicendo, hunc solum extendi ad id, quod copula principalis ejusdem affirmat: sed sic est, quod copula principalis sit ea, quae dicit, quod visa, & tolerata fuerit dicta sententia: ergo dicendo, solum damnari assertum, quod visa, & tolerata fuerit sententia, salvatur sensus propositionis: tum quia non est credendum Summum Pontificem Alexandrum

VII. in Bulla Coenæ, voluisse derogare facultati Concilii Generalis, adeò Venerabilis, & in Ecclesia conspicui, cujusmodi est Tridentinum, cum in hoc Decreto expressam mentionem non fecerit talis facultatis; ut notavit Petrus de Ledesma part. 2. tract. 1. cap. diff. 7. §. Huic pag. (mih) 36. ergo dicendum est, non condemnari opinionem; juxta quam Episcopi habent facultatem absolvendi à casibus occultis Bullæ Coenæ, sed solum damnari assertum, quòd hæc opinio ab Eminentissimis Sacræ Congregationis Cardinalibus visa, & tolerata fuerit.

23. Dico secundò neque damnari assertum, quòd Confessarii approbati ab Ordinario, possint absolvere virtute privilegii Cruciatæ poenitentes à casibus occultis Bullæ Coenæ, toties, quoties; ut dixi 1. part. prax. loc. cit. num. 12. & hoc probabile esse affirmat P. Emanuel à Conceptione de poenit. disp. 6. q. 7. n. 819. & 820. & probatur, quia vi privilegii Bullæ Cruciatæ possunt Confessarii approbati ab Ordinario, absolvere toties, quoties, à casibus reservatis Episcopis, ut dictum est num. 22. & 23. ergo Confessarii approbati ab Ordinario, possunt toties, quoties absolvere virtute Cruciatæ à casibus occultis Bullæ Coenæ.

PROPOSITIO IV.
damnata.

Praelati Regulares possunt in foro
Pars II.

conscientiæ absolvere quoscunque sæculares ab hæresi occulta, & ab excommunicatione propter eam incursum.

24. **S**uppono primò, pro intelligentia hujus propositionis, quòd hæresis possit esse occulta per se, & occulta per accidens: Occulta per se est, quando solummodo intrinsecè retinetur aliquis assensus contra fidem, nec verbis, aut signis expressis manifestatur; vel quando ab errore interno procedunt aliqua verba, aut signa disparata, nullam connexionem habentia cum dicto errore: v. g. non credit quis Christum Dominum nostrum esse hominem, & cum hac hæresi interna blasphematur externè, dicendo, per vitam Christi, aut per caput JESU Christi; hæc est hæresis per se occulta, cum hujusmodi verba non sint ex se illius erroris manifestativa: & si is, qui non credit in Sanctissimo Sacramento Eucharistiæ latere Christum, & exinde expuit in Ecclesia, non propterea dicitur ejus hæresis manifesta, sed occulta per se, cum expuere in Ecclesia non sit signum ex se hæresis indicativum: Hæresis occulta per accidens dicitur, quando concepto internè aliquo errore contra fidem, externè prorumpitur in aliqua verba, aut signa ex se cum illo errore connexionem habentia; quæ verba tamen non proferuntur coram aliis: v. g. si quis solus existens, &

S f

aut

aut esse mortuum, dicat externè, Christus nequit esse Deus, & homo, quia si erat Deus, mori non poterat, aut non credens in Sanctissimo Sacramento adesse Christum Iesum, non revereatur Hostiam consecratam: in his casibus hæresis est externa, & occulta per accidens; cum non dentur testes, qui pro tunc possint eam percipere, quamvis ex se posset percipi, si quis esset id videns, & percipiens.

25. Suppono secundò, hæresim posse esse vel merè internam & occultam per se, absque verbis, aut externis signis ejusdem indicativus, ut dictum est; vel merè externam, absque ullo errore interno: v. g. si quis externè diceret, Christus non est Deus etiam si internè Deum esse crederet: vel posse dari hæresim internam, & externam simul; quemadmodum qui internè non crederet, Christum esse verum hominem, idem verbis affirmaret, his suppositis.

26. Dico primò, ab hæresi interna, & occulta per se posse absolvere, non solum Prælatos Regulares, verum etiam quemvis Confessarium ab Ordinario approbatum, præscindendo à privilegio Bullæ. Est communis, & probatur; quia per hæresim internam, ac per se occultam non incurritur excommunicatio, nec ea est peccatum reservatum: ergo quivis Confessarius approbatus poterit ab ea absolvere: Probatur antecedens; quia Ecclesia non sibi reservat, nec ex-

communicatione afficit actus internos; ergo hæresis interna, nec est reservata, nec per eam excommunicatio incurritur; probatur antecedens; Ecclesia non reservat, nec censuris afficit id, quod noscere, aut judicare nequit, sed sic est, quòd actus internos noscere, aut judicare nequeat: ergo hos non sibi reservat, nec censuris afficit.

27. Dico secundò, quivis Confessarius ab Ordinario approbatus, potest absolvere eum, qui externè profert verba hæreticalia, internè tamen non est infectus errore contra fidem, absque violatione hujus Decreti Alexandri, vel Bullæ Cœnæ: ratio est, quia censura, & reservatio fertur in peccatum hæresis: sed prolatio verborum hæreticalium absque ullo interno errore contra fidem non est hæresis; ergo nec excommunicatio, nec reservatio incurritur: minor probatur; quia hæresis est error pertinax, sed in nostro casu non est talis error; ergo neque hæresis, ergo nec erit casus reservatus, nec excommunicatio obnoxius, & consequenter quilibet Confessarius approbatus in foro conscientiae poterit ab ea absolvere; quantumvis proferens verba hæreticalia absque interno errore posset à Tribunali Inquisitionis poena affici: limitatur tamen nostra conclusio, præterquam si in aliqua Diocesi Episcopus sibi reservaret hujusmodi hæresim; in hoc enim casu Confessarius

rius

rius approbatus non posset ab ea absol-
olvere, nisi per privilegium Bullæ
Cruciata.

28. Dico tertio. Prælatos Regu-
lares non posse absolvere sæculares in
foro conscientia ab hæresi occulta
per accidens, & contraria opinio est
casus damnatus in hac Proposit. 4.
quam juxta Filgueiram asseruit Lean-
der à Sacramento part. 4. tract. 2.
disp. 17. quæst. 75. allegando in ejus
favorem privilegia Alexandri IV. &
VI. Gregorii XIII. & Urbani IV. sed
modò est improbabilis, & practicè
falsa; ac proinde tanquam certum est
tenendum; quòd Prælati Regulares
ab hæresi externa, etiam occulta per
accidens nequeant in foro conscien-
tia absolvere sæculares, sed hanc po-
testatem pertinere ad Summum Pon-
tificem, & in Hispaniis ad Inquisito-
res, vel ab his specialiter deputatos,
seu facultatem habentes; quinimò ip-
semet Leander quæst. 78. hanc opi-
nionem docuit cum limitatione num.
39. in fine dicenda.

29. Dico quartò per hoc Decre-
tum Alexandri VII. non damnatur o-
pinio, quòd Prælati Regulares pos-
sint absolvere subditos in foro con-
scientia ab hæresi occulta per acci-
dens, quam opinionem docuit Sua-
rez de Relig. tom. 4. lib. 2. cap. 21.
num. 10. & Portellus in dub. Regul.
verb. hæresis num. 10. refert privile-
gium ab Alexandro VII. ad hunc fi-
nem concessum Prælati FF. Mino-

rum: eandem Sententiam docuerunt
Souza Peyrinus, & Joh. Martinez de
Prado apud Filgueiram ubi supr. pag.
111. §. plures, eamque non esse dam-
natam affirmat N. P. Torrecilla in ex-
plic. hujus Propos. 4. n. 4. Et proba-
tur; quia propositio damnata loque-
batur de absolutione sæcularium ab
hæresi occulta; atqui hæc opinio
non loquitur de absolutione sæcula-
rium, sed subditorum Regularium,
ergo per hoc Decretum non damna-
tur opinio, juxta quam Prælati Re-
gulares possunt absolvere suos subdi-
tos ab hæresi occulta: licet autem
id non damnetur per hoc Decretum,
tanquam certum tamen est dicen-
dum hujusmodi potestate non gau-
dere Prælatos: ita Diana part. 1. tract.
5. resol. 6. Lumbier num. 721. Fil-
gueira loc. cit. pag. 113. §. sed hi,
Torrecilla ubi suprà, quia sacrum In-
quisitionis Tribunal in Hispaniis ha-
bet privilegium generale, revocans
quo ad hoc privilegia Regularium:
ita Leander à Sacramento part. 4.
tract. 2. disp. 17. quæst. 78.

30. Verum dubitatio aliquem in-
vadere poterit, num Prælati Regula-
res, cæterique Religiosi Mendican-
tes, ac participantes eorum privile-
gia, possint alià viâ salvare, faculta-
tem absolvendi in foro conscientia
sæculares ab hæresi occulta per acci-
dens; & ratio dubitandi est, quia est
opinio Henriquez, Navarri, Fagun-
dez, & aliorum, apud Leandrum à

Murcia in suis disp. moral. tom. 2. lib. 4. disp. 1. resol. 5. num. 9. & 10. eamque probabilem pntat Suarez de conf. disp. 21. sec. 4. num. 5. quod Episcopi jure communi Concilii Tridentini possunt absolvere ab hæresi occulta per accidens : sed sic est , quod Regulares virtute suorum privilegiorum possint absolvere à casibus jure comūni reservatis Episcopis, ut dictum est num. 23. ergo videtur, quod Regulares vi suorum privilegiorum , sæculares ab hæresi occulta per accidens absolvere possint.

31. Sed his minimè suffragantibus, contrariam sententiam sequendam esse existimo ; dico igitur, Regulares non posse absolvere ab hæresi occulta sæculares præsertim in Hispaniis, quia neque Episcopi id possunt, ut inquit Diana part. 1. tract. 5. resol. 2. & docui 1. part. praxis tract. 1. cap. 1. num. 8. pag. 19. per quod rationis dubitandi totum fundamentum ruit.

PROPOSITIO V. damnata.

Quamvis evidenter tibi constet, Petrum esse hæreticum, non teneris denunciare, si probare non possis.

32. **S**uppono primò, duas esse denunciationis species, Evangelicam unam, Judicialem alteram : Evangelica ea est, in qua intenditur emendatio delinquentis : Judicialis, quæ fit Superiori, tanquam Judici, Rei punitionem ad terrorem alio-

rum procurando : Suppono secundò, magnum esse discrimen inter Accusatorem, & Denunciatorem ; & inter cætera, ob quæ discriminantur, est obligatio Accusatoris ad probandum delictum, secus verò Denunciatoris.

33. Dico primò, in delicto hæresis denunciandum esse delinquentem, esto delictum ejus probari non possit ; & contrarium damnatur in hac propositione, primò, quia denunciator non tenetur probare delictum, ut dixi : secundò, quia fortassis in Tribunali aliqua indicia sunt verificata, & probata infamia talis personæ ; adeoque per novam denunciationem aliquid plus poterit detegi pro poena saltem arbitraria imponenda, ac demum, quia alioquin pateret aditus ad multa absurda ; siquidem hæreticus tam cautè, & astutè posset zizaniam suam, & errores suos disseminare ; ut nequaquam probari possent : ergo ad hæc inconvenientia vitanda, necessarium erit denunciare illum, quem evidenter constat esse hæreticum etiam si probari non possit.

34. Dico secundò, vi hujus condemnationis non tenetur quis denunciare eum, quem non constat, sed tantum dubitatur esse hæreticum : ratio est, quia propositio damnata dicebat, quod quamvis evidenter constet, Petrum esse hæreticum, nulla sit obligatio eum denunciandi ; sed quando dubitatur, an sit hæreticus, non constat evidenter : ergo quando du-

dubitat obligat quamvis quem creti ta quod non el Petru ligati jus D infran

35. ligendu quæ sap in Edic Torre 6. con si con quod d tur in etiam si nunciar verificac in de nullum tur.

36. sitione 1. part 165. & linquen præced que op ante d correc obligat est jam

dubitatur, an sit hæreticus, non erit obligatio eum denunciandi: Imò quàmvis probabiliter judicetur, aliquem esse hæreticum, vi hujus Decreti talis obligatio cessat; quia id, quod est probabile tantum, evidens non est: ergo si est probabile tantum, Petrum esse hæreticum, non erit obligatio eum denunciandi virtute hujus Decreti Alexandri VII. Videatur infra num. 38.

35. Dico tertio, idem esse intelligendum de omnibus aliis delictis, quæ sapiunt hæresim, & continentur in Edicto Sanctæ Inquisitionis, ita P. Torrecilla super hanc Propos. tract. 6. consult. 17. num. 10. quapropter si constat quempiam incurrisse in aliquod delictum ex iis, quæ continentur in edicto Sacræ Inquisitionis, etiamsi probari non possit, debet denunciari; quia in omnibus his delictis verificatur ad intentum eadem ratio, ac in delicto hæresis; & denunciator nullum ex iis delictis probare tenetur.

36. Dico quarto, in hac propositione non damnari opiniones relatas 1. part. prax. tract. 6. cap. 10. num. 165. & seq. pag. 192. juxta quas delinquens non est denunciandus, nisi præcedat infamia de ejus delicto; neque opinionem asserentem, quod ante denunciationem faciendam sit correctio fraterna, & quod cesset obligatio denunciandi, quando reus est jam emendatus; nec complex in

eodem peccato sit denunciandus; quia juxta propositionem damnatam non tenetur quis denunciare delictum, si probari non possit; hæ autem opiniones eximunt ab ejusmodi obligatione ob alias causas, ut liquet: attamen quamquam putem eas non damnari in hac propositione, tamen esse non reor, & oppositum docui loc. cit. praxis.

37. Dico quinto, neque hic condemnari opinionem Boanacinae tom. 1. disp. 6. de denunc. punct. 1. §. 5. num. 1. quæ asserit vi Edicti neminem posse cogi ad denunciandum Reum, cujus delictum sub secreto naturali novit, ut quod novit per solam consultationem præstandam, vel ad remedium adhibendum pro salute animæ, aut corporis, aut honoris, aut pro defensione bonorum externorum; ratio est, quia jus naturale servandi secretum præponderat juri positivo Edicti, propositio autem damnata excusabat à denunciatione ex eo, quod non posset probari delictum; licet autem hanc propositionem non fuisse damnatam existimem: in delictis tamen particularibus hæresis, ei non assentior, sed oppositæ cum Palao part. 1. tract. 4. disp. 9. punct. 10. num. 5. quia jus naturale dictat bonum publicum, quod intendit compescere hæreticos, esse præferendum privato, servandi secretum naturale, propterea in promissione secreti, censetur exceptus

casus, quoties vergit in damnum Reipublicæ, vel tertii.

38. Dico sextò, neque damnari opinionem Bonacinæ ubi suprâ §. 4. num. 1. secundum quam edicta, seu monitoria, quibus jubemur denunciare aliqua, quæ scimus, non obligant ad denuncianda ea, quæ accepimus à levibus personis, seu gente parvi nominis, & æstimationis; imò, quamvis ab aliis fide dignis audiverimus, sed non recordamur, à quo audiverimus, vel si audivimus à personis ignotis, vel à persona nil certum sciente; quia casus condemnationis est valde diversus ab hac opinione, quam tamen non sequor, sed contrariam cum Diana part. 4. tract. 5. resol. 28. quia ad Inquisitores deinde spectat discernere, num persona, à qua ea audita sunt, bonæ sit famæ, vel levis conditionis, & præstare fidem notitiæ, ac ponderare fundamentum denunciationis, ad procedendum postmodum in facto, & ob eandem rationem, quamvis dixerim num. 34. vi hujus condemnationis non adesse obligationem denunciandi, quando delictum tantum probabiliter innotescit, hanc tamen doctrinam non sequor, sed contrariam.

PROPOSITIO VI. damnata.

Confessarius, qui in Sacramentali Confessione tribuit Pœnitenti chartam

postea legendam, in qua ad Venerem incitat, non censetur sollicitasse in Confessione, ac proinde non est denunciandus.

39. **S**uppono, Confessarium sollicitantem pœnitentem ante, vel post Confessionem ad turpia, vel in Confessionali ad hunc finem simulando Confessionem, denunciandum esse ad Sanctum Inquisitionis Tribunal, ex Decreto, & Bulla Gregorii Papæ XV. quòd si pœnitens hoc non adimpleat, aut Confessarius postea exaudiens, eum absolvat absque impositione hujus oneris, ambo in excommunicationem majorem incurrunt; ut dixi part. 1. Decalog. tract. 6, cap. 10. num. 157. pag. 190. ubi ex professo de hac materia tractavi.

40. Dico primò, damnatum in propositione sexta est assertum, quòd Confessarius tribuens pœnitenti in confessione Sacramentali chartam postea legendam, in qua ad Venerem incitat, non censetur verè sollicitare, ac proinde quòd non sit denunciandus: quod est manifestè falsum, quia conceptus animi verbis, & scriptis manifestantur: sed si Confessarius manifestaret verbis pravam suam intentionem pœnitenti, certò denunciandus esset: ergo idem est dicendum, quando eam manifestat scriptis; quod intelligitur tam de foeminis, quam de viris, ut dixi loc. cit. 1. part. prax. num. 161.

41. Dico secundò, non tantum esse

se denun-
tribuit p
tam pro
rum eti
confessi
vel etia
in loco
tur Co
effectu
gendo
Ratio
turpia
tis, est
stitution
sed sic
vocant
tione h
pro soli
casionib
pœnite
ad vene
ciandus
si charta
nec im
Confes
denun
exaudit
exeat ex
modi cl
tur me
obligat
loc. cit
tentem
42. I
opinion
part. 1.
quæ dic

se denunciandum Confessarium, qui tribuit pœnitenti in Confessione chartam provocantem ad luxuriam, verum etiam eum, qui ante, vel post confessionem immediatè eam dat, vel etiam, qui in Confessionali, aut in loco, in quo frequenter exaudiuntur Confessiones, vel in situ, ad hunc effectum electo, simulando, aut fingendo Confessionem id exercet: Ratio est, quia is, qui sollicitat ad turpia in occasionibus, aut locis relatis, est denunciandus, ut in sua Constitutione decernit Gregorius XV. sed sic est, quòd oblatio chartæ provocantis ad Venerem, in condemnatione hujus propositionis declaretur pro sollicitatione: ergo is, qui in occasionibus, aut locis relatis tribuit pœnitenti chartam provocantem ad venerem, Inquisitioni est denunciandus: Notandum tamen, quòd si charta non daretur in locis relatis, nec immediatè, sed mediatè post Confessionem, non esset obligatio denunciandi, v. g. si Confessarius exaudita Confessione pœnitentis exeat ex Ecclesia, & porrigat ei ejusmodi chartam; hæc sollicitatio vocatur mediata, ac proinde non inducit obligationem denunciationis: ut dixi loc. cit. Dialogi de sollicitante pœnitentem mediatè post Confessionem.

42. Dico tertio, non damnari opinionem Leandri à Sacramento, part. 1. tract. 5. disp. 13. quæst. 9. quæ dicit, non esse obligationem,

denunciandi Confessarium sollicitantem ad alia delicta non turpia, nec eum, qui in aliis Sacramentis, præterquam Confessionis, ad eandem sollicitat: nec opinionem ejusdem Leandri ibid. 38. & 39. juxta quam non est denunciandus laicus, qui simulans se Sacerdotem, felicitat in Confessionali, vel Sacerdos, qui absque potestate Jurisdictionis excipit Confessionem, & in ea sollicitat ad turpia. Ego verò licèt existimem, quòd hæc opinio non sit damnata, ei tamen non assentior, & reor, Sacerdotem simplicem sollicitantem in Confessione esse denunciandum: ita Diana part. 9. tract. 9. resol. 32. §. Observ. Nec damnatur opinio relata in Dialogo supra tract. 6. in sext. præcept. cap. 10. n. 168. quòd pœnitens consentiens sollicitationi non teneatur denunciare Confessarium, quam doctrinam tamen nec ibi, nec hìc sequor, sed oppositam; ratio nostræ conclusionis est, quia omnes hæ opiniones sunt valde diversæ à condemnatione, ut patet; ergo nulla ex relatis in hac conclusione est damnata, quamvis ut dixi, eas non sequar.

43. Dico quarto (præscindendo modò à condemnatione) denunciandum esse Confessarium, qui in Confessione exigit, & dicit pœnitenti, ut eum amet, vel Confessarium, qui foeminæ sibi confessæ, pœnitentiam imponit, ut ab ipsomet Confessario nuda verberetur, & cum ad hoc pervenit,

venit, manu propria, aut scutica vapulat ab ipso. Leander ubi supr. quæst. 16. & 17. sic pariter eum qui sollicitatus in Confessione à poenitente sollicitationi consentit: Fagundez in 2. præcept. Eccles. lib. 4. cap. 3. num. 56. vel si sollicitatus ad peccatum, consentiat solummodo in oscula, & tactus impudicos: Joannes Sanchez in select. disp. 11. num. 28. denunciandus est pariter Confessarius, si sollicitet personam confessam, & absolutam, dum eam statim post Confessionem in domum, seu cubiculum suum ducit, ut Confessionis Chirographum tradat, quia iste casus ratione dependentiæ includit Confessionem. Diana ex Sousa part. 4. tract. 5. resol. 11.

44. Dico ultimò in hoc delicto sollicitationis, non dari parvitatem materiæ, ac proinde Confessarius, qui in Confessione, seu Confessionali habet cum scemina leves tactus manus, & contredationes, aut similia, est denuntiandus; tum quia in rebus venereis non datur parvitas materiæ, tum quia dato, & non concesso, imò negato eandem dari, in occasione tamen & loco adeò sacro, ut est locus destinatus ad Confessionem, ne utique dari potest: ita cum Fagundez, Escobar de Corro Trullench, & aliis docet Filgueira in hanc propos. pag. 120. in fine.

PROPOSITIO VII.

damnata.

Modus evadendi obligationem de-

nunciandæ sollicitationis est, si sollicitatus confiteatur cum sollicitante, hic potest ipsum absolvere absque onere denunciandi.

45. **D**ico primò, quàmvis poenitens sollicitatus à Confessario ad turpia in confessione, vel confessionali confiteatur postmodum cum eodem Confessario sollicitante, non propterea eximitur ab obligatione eundem denunciandi; & oppositum est casus condemnationis in hac propositione 7. à quo onere pariter non liberatur poenitens sollicitatus, tametsi Confessarius sollicitans denunciationis onus non imponat: ratio est, quia obligatio denunciandi in hoc delicto provenit ex Decretis Summorum Pontificum: ergo licet poenitens confiteatur Confessario sollicitanti, isque denunciationis onus non imponat, ad hoc tamen poenitens tenetur; Probo consequentiam, quia inferior nequit derogare, seu abrogare obligationem ortam ex lege Superioris: ergo cum obligatio denunciandi in his delictis ortum ducat ex lege, & Decreto Summi Pontificis, Confessarius tanquam inferior obligationem ex hac lege ortam abrogare, vel derogare nequit.

46. Dico secundò, graviter peccat Confessarius sollicitans dicendo poenitenti, eum non obligari ad ipsum denunciandum, nec propterea poenitens liber est ab onere denunci-

ciandi : primum est evidens, quia præsunt abrogare obligationem, & legem in materia gravi absque potestate, secundum est etiam certum; quia contrarium hic damnatur : Verum est posse accidere, quod poenitens sollicitatus erroneè & invincibiliter putet, se onere denunciandi obstrictum non esse ex dicto sui Confessarii; & in hoc casu stante bonâ fide, & conscientia erronea invincibili, ab ejusmodi onere censetur immunis.

47. Major difficultas est, num damnatur opinio, quod Confessarius sollicitans non teneatur positivè dicere poenitenti sollicitato, ut ipsum denunciaret; cujus resolutionem absolutam post Decretum Alexandri VII. non invenio. Videtur tamen non damnari assertum, quod Confessarius sollicitans non teneatur admonere poenitentem de ejusmodi obligatione, quod sic probatur; diversa res est dicere: *Pœnitens evadit obligationem denunciandæ sollicitationis, si sollicitatus confiteatur cum sollicitante, qui potest ipsum absolvere absque onere denunciandi, ac dicere: Confessarius non tenetur dicere expressè, & positivè poenitenti sollicitato ut eum denunciaret;* quemadmodum propositiones valde diversæ sunt: "Petrus hæreticus potest dicere Joanni, conscio sui peccati, ne ipsum denunciaret, sicque eum liberare ab onere denunciandi: & Petrus hæreticus non tenetur

"dicere Joanni, cui innotescit suum peccatum, ut ipsum denunciaret;," Primum est illicitum, & improbabile, secundum probabile, & licitum: ergo quamvis illicitum, & damnatum sit, tanquam improbabile assertum, quod Confessarius sollicitans nequeat eximere poenitentem sollicitatum, cum eo confitentem ab onere denunciationis, non propterea videtur damnatum assertum, quod Confessarius sollicitans non teneatur dicere poenitenti, ut ipsum denunciaret; siquidem primum valde differt à secundo, ut maturè, & attentè consideranti patebit.

48. Et confirmatur, quia Confessarium sollicitantem absolvere poenitentem sollicitatum absque onere ipsum denunciandi, est, hanc obligationem positivè ab eo eximere; quod est improbabile, ut dixi num. 45. sed affirmare, quod non teneatur ei dicere, ut ipsum denunciaret, non est ejusmodi obligationem abrogare, sed solum positivè non imponere, ac relinquere poenitentem cum onere à Decretis Pontificiis imposito; quod, ut patet, est valde diversum: ergo quamvis damnatur assertum, quod Confessarius sollicitans possit absolvere poenitentem sollicitatum ab onere denunciandi; non propterea damnatur assertum, quod Confessarius sollicitans non teneatur dicere expressè poenitenti, ut ipsum denunciaret.

Præterea ex facultate Confessarii

solicitantis liberandi poenitentem sollicitatum, cum ipso confitentem ab onere denunciationis, quam plurimis absurdis, & inconvenientibus porta aperiebatur, ac Pontificia Decreta frustratoria reddebantur; quandoquidem quivis Confessarius sollicitans potuisset dicere malitiosè poenitenti sollicitato, V. D. mihi confiteatur, & ego eam ab onere denunciandi eximam, & quamvis edicta Inquisitionis legantur, non tenetur me denunciare, nec opus est ulli alteri personæ id communicare, quia ego ab hoc onere eam absolvo: hæc tamen absurda non sequuntur, dicendo, quòd Confessarius sollicitans non teneatur dicere poenitenti positivè, ut ipsum denunciaret, siquidem per hoc non absolvit eum ab onere denunciandi, nec poenitens ab eodem liberatur, quamquam Confessarius id ei non imponat.

49. Confirmatur ulteriùs, quia sententia asserens, quòd poenitens consentiens sollicitationi, & in ea complex non teneatur denunciare (quidquid sit de ejus probabilitate, quam non sum secutus in Dial. part. 1. tract. 6. cap. 10. num. 168. pag. 193.) non est damnata: ergo si non damnatur Sententia asserens, quòd complex non teneatur denunciare suum complicem, quia hoc est virtualiter se ipsum denunciare, neque damnabitur assertio, quòd Confessarius sollicitans non teneatur dicere poenitenti

sollicitato, ut ipsum denunciaret; quia hoc esset saltem virtualiter se ipsum denunciare: quare videtur vi hujus condemnationis, non teneri Confessarium sollicitantem dicere poenitenti sollicitato, ut ipsum denunciaret: excipe, nisi poenitens sollicitatus interrogaret Confessarium sollicitantem, an teneatur ipsum denunciare; tunc enim Confessarius non posset respondere, eum non teneri, quia hic esset casus formalissimè damnatus in hac propositione 7.

50. Dico tertiò, in omnibus his casibus, in quibus ob aliquam circumstantiam excusatur Poenitens à denunciatione Confessarii sollicitantis ad turpia, juxta dicta in explicatione præcedentis propositionis, & relata in Prax. part. 1. tract. 6. cap. 10. in omnibus inquam Confessarius sollicitans potest absque violatione hujus condemnationis absolvere poenitentem sollicitatum absque onere ipsum denunciandi: ratio est, quia propositio damnata loquitur, quando poenitens tenetur denunciare; sed sic est, quòd posita opinione probabili, eum ab hoc onere excusante, non teneatur Confessarium denunciare: ergo posita dicta opinione, Confessarius sollicitans potest absolvere poenitentem absque onere ipsum denunciandi.

PROPOSITIO VIII.

damnata.

Duplicatum stipendium potest Sacerdos pro eadem Missa licite accipere, applicando petenti partem etiam specialissimam fructus ipsimet celebranti correspondentem; idque post Decretum Urbani VIII.

§1. **D**E stipendio Missæ ex proposito disserui in hoc libro suprâ tract. 12. cap. 4. part. 3. num. 144. & sequent. pag. 65. ubi hæc materia fusiùs videri potest; quare hic solum necessaria pro intelligentia huius propositionis damnatæ proponam, & ad maiorem claritatem

Suppono primò, extare Decretum Urbani VIII. quod refert Cherubinus in Bullario tom. 4. ad const. 43. Urbani VIII. Bassæus Verb. Miss. 7. & Filgueira in explicatione huius propos. VIII. pag. 123. & seq. ubi inter alia decernitur, quod Sacerdos pro eadem Missa duplicatum stipendium quantumcunque incongruum, & exiguum accipere nequeat.

§2. Suppono secundò, stipendium iustum illud dici, quod auctoritate Ordinarii, aut Constitutionis Synodalis est taxatum, & usu receptum in Diœcesi, hocque stipendium non solum Sacerdotes egenos, verum etiam divites posse absque simonia accipere, siquidem licet temporale, quod est stipendium, detur pro Missa, quæ est quid spirituale quia tamen non da-

tur per modum pretii, sed eleemosynæ pro sustentatione Sacerdotis, propterea nec dans, nec accipiens est simoniacus.

§3. Suppono tertio, triplicem esse fructum SS. Sacrificii Missæ; primus dicitur generalis, nimirum is, qui applicatur pro communibus necessitatibus Ecclesiæ, pro summo Pontifice, pro Prælati, Regibus, & universaliter pro omnibus Fidelibus vivis, & defunctis: secundus fructus est medius, quem aliqui vocant substantialem, alii specialem, & est is, quem habet Sacrificium Missæ ex opere operato, & correspondet meritis Christi, ac pro offerente stipendium ex iustitia applicandus: tertius est is, qui dicitur specialissimus, & correspondet meritis ipsiusmet Sacerdotis; quemadmodum qui alia pietatis opera V. G. eleemosynas, jejunia, poenitentias in gratia exercet, meretur, & satisfacit pro suis, & alienis peccatis huiusmodi bona opera pro aliis offerendo; ita pariter Sacerdos in statu gratiæ celebrans, meretur, & satisfacit; & hæc satisfactio correspondens labori, & exercitio Sacerdotis vocatur fructus specialissimus: porro hæc est differentia inter hunc fructum, & medium, quod hic obtineatur, etiam si Sacerdos celebrans non sit in gratia, secus verò fructus specialissimus.

§4. Dico primò, nequit Sacerdos pro eadem Missa accipere duplica-

tum stipendium, quantumcunque incongruum & exiguum, licet pro collatore unius stipendii applicet partem mediam fructus, & pro altero collatore partem specialissimam correspondentem celebranti; & contrarium damnatur, ut improbable, & scandalosum in propositione 8. sic Torrecilla in Consult. tr. 3. consult. 9. num. 3. & num. 6. ratio est. Quia etsi Alexander VII. loquatur solum de stipendio in genere, sive sit exiguum, sive congruum; Urbanus VIII. tamen expresse declaravit, quod duplicatum quantumcunque exiguum pro eadem Missa accipi nequeat: ergo cum Alexander in condemnatione hujus propositionis sequatur Decretum Urbani, evidenter colligitur damnare, ut improbable posse accipi pro eadem Missa duplicatum stipendium, quamquam incongruum, & exiguum, sive ab una, sive a pluribus personis.

55. Hinc declarantur damnatae propositiones, asserentes, primo quod Sacerdos possit accipere duo, tria, aut tot stipendia, quot sibi necessaria essent ad sustentationem illius diei; secundo quod non solum possit accipere necessaria ad propriam, verum etiam parentum pauperum sustentationem: ratio est, quia collator stipendii non se obligat ad sustentandum tota die Sacerdotem, sed partem tantum sustentationis ei subministrare: quemadmodum ille qui con-

ducit per horam mercenarium, non tenetur ei solvere, quantum sufficit pro diurna sustentatione: tertio quod Sacerdos die festo possit pro eadem Missa accipere duplicatum stipendium, ac si majoris valoris, & laboris esset Missa Festiva, quam Ferialis. Quarto quod licitum sit pro eadem Missa plura stipendia accipere ad emendos Juris, & Theologiae libros, si Sacerdos Jurista, vel Theologus sit: haec inquam, & hujusmodi opiniones, in quibus, & contra quas eadem ratio, ac in damnata militat, modò ut improbables censendae sunt.

56. Dico secundo, non damnatur opinio Marchadi tom. 2. lib. 4. part. 1. tract. 12. doc. 3. num. 7. secundum quam Sacerdos potest pro aliis gratis applicare partem fructus sibi correspondentis: & ratio est, quia propositio damnata, dicebat pro hac parte fructus posse accipi stipendium, haec autem id non asserit, sed quod gratis possit pro aliis applicari; ergo non damnatur opinio, quod Sacerdos gratis pro aliis partem fructus sibi correspondentis applicare possit.

57. Dico tertio, is, qui liberaliter, & gratuito offert amico aliqua Sacra celebranda secundum ejusdem intentionem, nequit stipendium accipere; etiamsi amicus id accipiat, vel cum iis Missis alicui obligationi ex testamento, fundatione &c. contractae satisfacere debeat; ratio est, quia hoc idem esset ac duplicatum pro eadem

Missâ

Missâ stipendium accipere, quod est in hac Propositione damnatum.

58. Dico quartò, in Religionibus, in quibus ex contractu, aut fundatione, aut alia simili obligatione celebrantur Missæ pro Religiosis Fratribus, aut Benefactoribus defunctis, nequit stipendium pro dictis Missis accipi: ratio est, quia supposito contractu, aut obligatione fundationis &c. ex iustitia celebrandæ sunt Missæ pro ejusmodi obligationibus: ergo pro his nequit accipi stipendiū; probatur consequentia; cum unica & eadem Missa duabus iustitiæ obligationibus satisfieri nequit, atqui supposito contractu, aut fundatione, ab hac, & stipendio, duplex iustitiæ titulus resultat: ergo cum eadem Missa ambobus satisfieri nequit.

59. Dico quintò, non damnatur sententia Bassæi Verb. Missa 7. num. 10. dicentis, pro eadem Missâ posse Sacerdotem accipere auctius stipendium, pro obligatione dicendi Missam summo mane, vel ad loca distantia, quia majori labore afficitur; item, quando imponitur ei Missa cum Officio Defunctorum; quia hic non accipitur augmentum eleemosynæ pro applicatione fructus specialissimi Sacrificii, sed propter laborem seu incommodum antelucano tempore surgendi, canendi, aut ambulandi, quæ sunt pretio aestimabilia, & motiva valde diversa ab opinionis damnatæ intento.

60. Dico sextò Ecclesiæ, loca pia, seu illorum Administratores nequeunt ex eleemosynis Missarum celebrandarum ullam utcumque minimam portionem retinere expensarum, quas subeunt in Missarum celebratione v. g. pro expensis manutentionis Ecclesiæ, Altarium, inservientium, paramentorum, luminum, vini, hostiæ, & similium, nisi cum Ecclesiæ, & loca ipsa alios non habent redditus, quos in usum earundem expensarum erogare licitè possint, & tunc, quam portionem retinebunt, nullatenus debet excedere valorem expensarum, quæ pro ipsomet tantum Missæ Sacrificio necessariò sunt subeundæ & nihilominus eo etiam casu curandum est, ut ex pecuniis, quæ supersunt, expensis ut suprà deductis, absolute tot Missæ celebrentur, quot præscriptæ fuerint ab offerentibus eleemosynas: Sic decrevit Sacra Congregatio in resolutionibus 7. dubiorum super hanc materiam celebrationis propositorum, quæ sunt annexæ Decreto Urbani VIII. suprà relato num. 51. propterea tamen non conceditur privatis Sacerdotibus huiusmodi facultas, quando prædicta ab Ecclesia non subministrantur: juxta dicta suprà tract. 12. cap. 3. part. 3. sub num. 152. quia hoc Decretum Congregationis, Ecclesiis, piis locis, ac eorum Administratoribus tantummodo favet, & suffragatur.

PROPOSITIO IX.
damnata.

Post Decretum Urbani VIII. potest Sacerdos, cui Missæ celebrandæ traduntur, per alium satisfacere collato illi minore stipendio, alia parte stipendii sibi retenta.

61. **S**uppono per Decretum Urbani VIII. suprà relatum prater prohiberi, ne Sacerdos, cui Missæ celebrandæ traduntur cum certa eleemosyna; v. g. duorum Regalium, per alium satisfacere queat collato illi minore stipendio: v. g. Regali, aut Regali, & medio, alia parte stipendii sibi retenta: ac similiter (ait) omne damnabile lucrum ab Ecclesia removere volens prohibet Sacerdoti, qui Missam suscipit celebrandam cum certa eleemosyna, ne eandem Missam alteri, parte ejusdem eleemosynæ sibi retenta, celebrandam committat.

62. Dico primò, assertum propositionis damnatæ fuisse, quòd non obstante hoc Decreto Urbani, poterat Sacerdos, cui Missæ celebrandæ traduntur, per alium satisfacere collato illi minore stipendio, alia parte sibi retenta: quòd meritò, & justissimè damnatur tanquam lucrum iniquum, & abominabile ex re sacrosancta proveniens; vel etiam quia supponitur, quòd Sacerdos nullo titulo possit sibi retinere eam partem stipendii: sed sic est, quòd absque titulo aliquo nunquam sit licitum retinere rem

alienam, quinimò est contra justitiam cum onere restitutionis; ergo &c.

63. Dico secundò, quòd quamvis Sententia Bordonii apud Filgueiram in Cen. Pontif. pag. 151. citato etiam Torrecilla in 2. impress. consult. tract. 3. consult. 9. diff. 2. sub. num. 18. §. Advierito to secundò, asseruerit, quòd Sacerdos committens alteri Missam celebrandam minore stipendio collato, alia parte sibi retenta non peccet mortaliter, sed venialiter absque onere restitutionis, etiam post Decretum Urbani VIII. quòd licet non sequatur Torrecilla, putat tamen cum Prado non esse damnatum ab Alexandro VII. in hoc Decreto: quia inquirunt, propositio damnata asserbat, Sacerdotem posse licitè sibi retinere partem stipendii: opinio verò Bordonii, dicens, peccari venialiter, non affirmat, esse licitum; ergo hæc opinio Bordonii non erit damnata.

Ego autem existimo, hanc opinionem non solum non posse ad praxim deduci, sed præterea per Decretum Alexandri condemnari: & ratio est, quia propositiones damnatæ adhibentes hæc verba (est licitum, permixtum, potest, &c.) condemnantur secundum subjectam materiam, ita ut si materia propositionis sit in re gravi, damnetur tanquam grave peccatum, si levis, vel leve, ut dixi

1. part.

1. part. prax. in 4. impressione facta in Burgos, & in impress. 3. facta Cesaraugustæ tract. 11. sub. num. 5. & supra dictum est tract. 10. num. pag. 333. & in aliis modernis impressionibus videri possunt fundamenta hujus doctrinæ: sed sic est, quod materia hujus propositionis 9. sit gravis: ergo sub peccato quoque gravi damnatur: Minor est certa, quia stipendium Ordinarium unius Missæ, nempe duo Regales, potest esse materia levis, ejusque retentio totalis, vel partialis peccatum veniale: sed propositio damnata loquebatur non de unica Missa in singulari, sed in plurali, in quo sensu etiam loquitur opinio Bordonii (nam si loqueretur de levi quantitate, non esset Dubium de ejus doctrina) ergo materia propositionis damnata est gravis: ergo illud potest Sacerdos, tanquam mortaliter, & non tantum venialiter illicitum damnatur.

64. Multo minus assentiri possum, Sententiam Bordonii non damnari, quo ad eximendum Sacerdotem ab onere restitutionis, partis stipendii sibi retentæ, collato alteri minore stipendio: quia hæc propositio damnatur velut opposita justitiæ: ergo damnatur tanquam opinio eximens ab onere restitutionis: antecedens probatur; retentio rei alienæ absque titulo, est contra justitiam: sed sic est, quod in hac propositione declaratur Sacerdoti nullum suffragari titulum pro re-

tenzione illius stipendii; ergo declaratur, & damnatur in hac propositione, retentionem illius partis stipendii esse contra justitiam, confirmatur verbis Decreti Urbani VIII. qui hoc reputat, ut damnabile lucrum: sed sic est, quod lucrum injustum sit contra justitiam, adeoque restituendum: ergo secundum Decretum Urbani, ea pars stipendii est restituenda: sed Alexander VII. damnat hanc propositionem conformiter ad Decretum Urbani: ergo si in hoc damnatur, ut lucrum damnabile, & contra justitiam retentio illius partis stipendii, idem damnabitur per Decretum Alexandri VII. ergo dicendum est, non tantum peccare graviter, Sacerdotem sibi retinentem in notabili quantitate eas partes stipendiorum Missarum, quas alteri celebrandas committit cum minori stipendio, sed ulterius teneri ad restitutionem.

65. Dico tertio, non damnantur opiniones supra adductæ, tract. 12. cap. 4. part. 3. num. 155. pag. 70. assentes, primo, quod: Capellanus, cui Fundator stipendium majus ordinario reliquit, possit per alium satisfacere collato illi minore stipendio: secundo, quod quando ex amicitia, aut intuitu personæ, majus stipendium alicui datum, possit alteri Missas celebrandas committere collato minore stipendio: tertio, licitum fore, si ille, cui Sacerdos alter Missarum celebrationem committit, scit

scit eum largiorem eleemosynam accepisse, & eam sic sciens voluntariè cedit, modò tamen id fiat citra passionem, & intentionem lucri, & omninò sincerè: ego pro stipendio tantum accipio, tibi congruum dabo: vide, an velis; nec etiam hic ille, vel alter hinc inde quærat, lucrum enim id sapit, & mercatorium contractum, cujus evitatio est motivum intrinsecum Pontificis in his prohibitionibus: ita docet cum Lumbier, Torrecilla ubi suprà num. 19. Videatur tract. 12. citatus ubi hæ, & aliæ doctrinæ ad hanc materiam pertinentes habentur.

PROPOSITIO X. damnata.

Non est contra justitiam pro pluribus Sacrificiis stipendium accipere, & Sacrificium unum offerre. Neque etiam est contra fidelitatem, etiamsi promittam, promissione etiam juramento firmata, danti stipendium, quòd pro nullo alio offeram.

66. **H**ujus Propositionis tres sunt partes: prima, affirmans non esse contra justitiam pro pluribus Sacrificiis stipendium accipere, & Sacrificium unum offerre: secunda, non esse contra fidelitatem promittere danti stipendium, quòd pro nullo alio offerretur, licet revera offeratur; & tertia, hoc verificari etiam promissione juramento firmata, his suppositis,

67. Dico primò, graviter peccat,

qui pro pluribus stipendiis unicum Sacrificium offert; & oppositum est casus expressè damnatus in hac propositione: & meritò, quia inter dantem, & accipientem stipendium, est fermè contractus implicitus, & innotatus, nempe do, ut facias: do stipendium, ut facias secundum meam intentionem Sacrificium: do tibi unum stipendium, ut unum Sacrum pro me celebres, tibi do duo, tria, aut plura, ut duo, tria, aut plura Sacrificia pro me offeras: sed contra justitiam est non observare contractus, vel quasi contractus: ergo contra justitiam delinquit Sacerdos, qui pro pluribus stipendiis unicum Sacrificium offert; & hoc intelligendum est, non solum de stipendiis congruis, sed etiam de exiguis, & incongruis.

Hinc inferitur, quòd Sacerdos pro pluribus stipendiis unicum Sacrificium offerens, teneatur restituere vel Domino stipendium, aut per se, vel per alium tot Sacrificia offerre, quot fuerunt accepta stipendia; quia pro pluribus stipendiis unicum Sacrificiū offerre est contra justitiam, non utcumque, sed contra justitiam commutativam; ita cum Averfa, Filgueira super hanc Propositionem 10. sed qui operatur contra justitiam commutativam tenetur ad restitutionem: ergo Sacerdos pro pluribus stipendiis unicum Sacrificium offerens, tenetur ad restitutionem.

68. Dico secundò, ejusmodi Sa-

cer-

cerdos non solum peccat contra iustitiam, verum etiam contra fidelitatem, si post promissionem danti stipendium factam, quod pro eo tantum Sacrificium offeret, pro alio etiam celebret: ratio est, quia violatio iustae promissionis est contra virtutem fidelitatis: sed in hoc casu violatur iusta promissio: ergo haec violatio est contra virtutem fidelitatis.

69. Dico tertio, si haec promissio sit iuramento firmata, ejusdem violatio non solum est contra virtutem fidelitatis, sed etiam contra virtutem Religionis, ratio est, quia virtus Religionis praecipit, ut adimpleantur vota iuramento firmata; ergo qui non adimplet iustam promissionem iuramento firmatam, hanc virtutem offendit; Et si huiusmodi promissio fiat absque animo eam adimplendi, grave perjurii peccatum incurritur, quamvis alioquin materia esset levis: ratio est, quia defectus veritatis de praesenti in iuramento promissorio peccatum mortale perjurii est, etiamsi materia sit levis: sed veritas de praesenti est intentio adimplendi promissionem iuramento firmatam: ergo qui non habet intentionem adimplendi promissionem iuramento firmatam est perjurus, & graviter peccat, quamvis alias materia esset levis.

Attamen si in promissione offerendi Missam pro solo dante stipendium habeatur par intentio, & postmodum mutata voluntate non adimpleatur, si materia est ordinarium stipen-

dium unius Missae in Sententia supra relata tract. 12. cap. 4. part. 3. n. 176. pag. 80. part. 2. posterior violatio iuramenti emissi non esset mortale secundum sententiam probabilem; secus vero si materia esset gravis, ratio est, quia defectus veritatis de futuro in iuramento promissorio si materia est gravis, est mortale, si levis, probabiliter, est veniale, vide Bassaeum Verb. Iuramentum 4. num. 3. sed sic est, quod veritas de futuro in iuramento promissorio sit adimpletio realis talis iuramenti: ergo qui id non adimplet, graviter peccat, si materia est gravis, & leviter, si materia est levis

70. Dico quarto, in hac propositione non damnatur opinio, secundum quam Sacerdos, postquam promissit danti stipendium, quod pro nullo alio sacrificium offeret, potest partem specialissimam fructus sacrificii sibi propriam pro se, aut pro alio applicare: ratio est, quia is, qui promittit Sacrificium collatori stipendii, solum promittit pro eo applicare id, quod tenetur ex iustitia, sed quod tenetur ex iustitia est pars media, seu substantialis fructus, non vero pars correspondens celebranti: ergo hanc pro se, vel pro alio poterit applicare, etiamsi promiserit danti stipendium, quod pro nullo alio offeret: pro hac tamen parte specialissima correspondente Sacerdoti, aliud stipendium accipi nequit, cum hoc sit damnatum in propositione. 8.

PROPOSITIO XI.
damnata.

Peccata in Confessione omissa, seu oblita ob instans periculum vitæ, aut ob aliam causam, non tenemur in sequenti Confessione exprimere.

71. **S**uppono primò in Confessione Sacramentali aliqua peccata absolvi, & remitti directè, alia indirectè: Directè absolvuntur, & remittuntur ea peccata, quæ expressè Confessioni subjiciuntur, modò in pœnitente non sit obex id impediens: indirectè remittuntur peccata omissa in Confessione, aut ex oblivione naturali, aut ob aliam justam causam, ob quam liceat dimidiare Confessionem: v.g. causa iuxta dimidiandi Confessionem est periculum mortis, in quo infirmitas non dat tempus exprimendi omnia peccata; vel quando in casibus reservatis non est facilis recursus ad Superiorem, & iostat præceptum, seu obligatio communicandi, aut celebrandi, vel quando peccatum, aut ejus circumstantia est reticenda, ne Confessarius veniat in cognitionem complicitis.

72. Suppono secundò, peccata indirectè remissa in Confessione esse aperienda cum commodè fieri potest; secùs verò directè remissa; postsequens contingere, quòd peccata nec directè, nec indirectè sint remissa absque obligatione ea iteratò confitendi; ut contingit in Sententia, ad-

mittente Sacramentum validum, & informe; nempe quando pœnitens confitetur omnia sua peccata, & ob aliquem obicem Sacramentum est informe, & simul validum; huic inquam non remittuntur pro tunc peccata, & nihilominus non tenetur ea iteratò confiteri, sed ablato obice ea remittuntur, & Sacramenti fructus percipitur.

73. Dico primò, peccata omissa ex oblivione naturali, vel ob instans periculum vitæ, vel ob aliam justam causam tenemur in sequenti Confessione exprimere, & contrarium damnatur in hac propositione tanquam scandalosum, & practicè falsum: ratio est, quia integritas Confessionis est de jure Divino, vi cujus tenemur confiteri omnia, & singula peccata specie, & numero, post debitam & diligentem eorum præmeditationem; ut constat ex Concilio Tridentino sess. 14. cap. 5. & Canon. 8. sed qui ex oblivione, aut ob aliam justam causam omisit in Confessione aliqua peccata, hanc legem non adimplevit: ergo in Confessione sequenti ea exprimere tenetur.

74. Dico secundò, non damnatur opinio juxta quam is, qui ex oblivione, aut ob aliam justam causam omisit aliquod peccatum in annua Confessione, non tenetur id confestim confiteri, sed potest differre, usque dum instet præceptum annuæ Confessionis, vel periculum mortis, aut

præ-

præceptum Communionis, sic Torrecilla super hanc propos. 11. Filgueira super eandem propos. in fine : ratio est, quia sensus propositionis damnatæ fuit, quod non teneamur confiteri peccata omiſſa, seu oblita ob justam causam : hæc opinio autem hoc non asserit, sed quod possint differri usque ad instans præceptum annuæ Confessionis : ergo hæc opinio non damnatur : Verum, etsi Filgueira damnatam non esse censeat ; ei tamen non adhæret, quia inquit, peccata omiſſa, seu oblita in annua Confessione per se pertinent ad talem Confessionem, adeoque ad eam perficiendam, necessarium est ea immediate confiteri, quam primum memoriæ, aut commoditati proponentur videantur circa hoc dicta 1. part. Prax. pag. 3. num. 4.

75. Dico tertio, neque damnatur opinio, asserens, quod is, qui confitetur decem peccata mortalia absque plurium recordatione, & addens, ea verba parum plus aut minus quamvis postmodum reminiscatur peccata fuisse duodecim numero, non teneatur hæc duo peccata confiteri : neque opinio affirmans, quod in accusatione centum peccatorum, dicendo parum plus, vel minus non teneatur poenitens confiteri quatuor, aut quinque alia peccata memoriæ occurrentia : Videatur Leander à Sacramento part. 1. tract. 5. disp. 5. quæst. 10. & 15. Probaturs conclusio, quia

in propositione damnata sermo erat de peccatis non confessis, atqui hæc opiniones non loquuntur de peccatis non confessis, sed supponunt expressa, & confessâ cum addito plus, minusve : ergo hæc opiniones non damnantur : Et à fortiori neque damnatur opinio, juxta quam confessus vigesies, inveniens postea se tantum decies illud peccatum commississe, non tenetur numerum retractare : nam id poenitens fecit bona fide, & Confessio fuit integra, cum in numero majori contineatur minor : Sic Bassæus Verb. Confessio Sacramentalis 4. num. 20. Neque damnatur opinio Sanchez in select. disp. 41. num. 18. quod is, qui peracto sufficienti examine omnia peccata memoriæ occurrentia confessus est, non teneatur postmodum instituere examen de præterita vita, utrum vel ne aliquod peccatum omiserit : quia hæc opiniones, ut patet, valde discrepant à propositione damnata.

76. Dico quarto, neque damnatur doctrina adducta 1. part. hujus prax. tract. 2. cap. 1. num. 10. pag. 36. & tract. 6. cap. 1. sub n. 6. pag. 117. nimirum, quod is, qui in Confessione non potest exprimere certum, & determinatum numerum peccatorum, satisfaciât, si se accuset de habitu, & consuetudine peccandi, & consequenter si recorderetur de tali, aut tali individuo peccato, non teneatur id confiteri : ratio est, quia in

ea accusatione habitus includitur peccatum postea occurrens, & directè remissum, quod valde differt ab asserto propositionis damnatæ, quando meretrix omnibus fuit exposita, & concubinarius tenuit concubinam tanquam uxorem, si numerus certus peccatorum haberi non possit à Confessario sufficiet tempus explicare, quo concubinarius permansit in concubinato, utendo concubinâ loco uxoris, & meretrix in meretricio; teneatur tamen meretrix quantum potest, exprimere species, & circumstantias mutantes speciem, ut toties cum conjugatis, vel clericis Sacrorum Ordinum, vel contra naturam &c. Bassæus supr. num. 21.

PROPOSITIO XII. damnata.

Mendicantes possunt absolvere à casibus Episcopis reservatis, non obtenta ad id Episcoporum facultate.

77. **S**uppono primò, aliquos casus Jure communi esse Episcopis reservatos, & alios jure particulari: Jure communi reservantur Episcopis casus reservati Papæ, quando sunt occulti; & jure particulari sunt reservati Episcopis ii, quos ipsimet sibi reservant in, aut extra Constitutiones Synodales; cum hoc discrimine, quòd casuum reservatorum in Constitutionibus Synodalibus perseveret reservatio etiam mortuo Episcopo, aut ad alium Episcopatum translato,

sed reservatorum extra Synodum per particulare Decretum cessat reservatio defuncto, aut derelinquente Sedem Episcopo; & in hoc secundo sensu non solum Confessarius Regularis, verum etiam quivis approbatus poterit ab iis absolvere, modò noviter non reserventur.

Suppono secundò, quemlibet Confessarium posse à reservatis absolvere, obtenta ad id Episcopi facultate, absque transgressione hujus Decreti Alexandri VII.

78. Suppono tertio, Religiosos Mendicantes à Pontificibus, Sixto, Urbano, Eugenio Quarto, & Julio Secundo obtinuisse privilegium absolvendi à casibus reservatis Episcopis, ita docent Miranda, & Rodriguez citati in propriis locis à Filgueira in censur. Pontific. pag. 161. & 162.

Suppono quarto, inter Regulares esse communicationem privilegiorum, ita ut plures Religiones non mendicantes gaudeant privilegiis Mendicantium; & hi gratiis, indulgentiis, & privilegiis aliorum Ordinum Mendicantium & nō mendicantiū; ut videri potest in Bassæo verb. Privileg. 5. & in supplemento, ubi refert varias conclusiones Summorum Pontificum.

79. Dico primò, Mendicantes nequeunt absolvere à casibus reservatis Episcopis, non obtenta ad id Episcoporum facultate, cujus oppositum damnatur in hac propositione 12.

& consequenter ceteri Regulares, qui per participationem privilegiorum Mendicantium poterant olim absolvere à dictis casibus reservatis, modò eorundem vigore non possunt; quia cessante principali, cessat accessorium: ergo cum cessaverint, & sublata fuerint huiusmodi privilegia Mendicantium, quibus primario, & principaliter concessa fuerunt, neque ceteri Regulares ob generalem participationem, in qua sunt quasi ipsis accessorii, iis uti, potiri, & gaudere poterunt.

80. Dico secundò, hæc propositio damnata solum loquitur de casibus, quos jure ordinatio sibi reservant Episcopi, non verò de reservatis iisdem jure communi; proindeque non damnatur opinio, quòd Mendicantes possint absolvere à casibus jure communi reservatis Episcopis: ita cum aliis tenet Moya in suis select. tom. 1. tract. 3. disp. 8. quæst. 6. §. unico num. 16. & 17. Lumbier in fragm. tom. 2. num. 623. & 731. & Torrecilla super hanc Propos. Consult. 2. n. 3. idem asserit cum Cursu Morali, & Prado: & ratio est, quia in Propositione damnata sermo est de illis casibus, ad quorum absolutionem Episcoporum facultas requiritur, ut ex eadem colligitur; Sed sic est, quòd Mendicantes non indigeant huiusmodi facultate pro absolutione casuum Papalium (cum à Summo Pontifice ad id habeant facultatem) non solum

quando sunt occulti, sed etiam publici, ut inquit Moya, Lumbier, & Torrecilla, exceptis casibus publicis Bullæ Cœnæ (ibid. num. 8.) ergo Mendicantes absque transgressione condemnationis Alexandri VII. possunt absolvere à casibus Papalibus jure communi Episcopis reservatis.

81. Dico tertio, neque damnatur assertum, quòd Mendicantes vi Bullæ Cruciatæ possint absolvere à casibus etiam jure particulari Episcopis reservatis: Ita cum Cursu Morali, & Prado docet Torrecilla ubi supra num. 10. in secunda impressione: ratio est, quia secundum propositionem damnatam, Mendicantes vi suorum Privilegiorum possunt absolvere: secundum nostram autem conclusionem vi Bullæ Cruciatæ, per quam conceditur facultas absolvendi ab omnibus casibus jure particulari Episcopis reservatis: ergo non damnatur assertum, quòd Mendicantes ex privilegio Bullæ Cruciatæ à prædictis casibus absolvere valeant.

82. Dico quartò, in hac propositione non damnantur, nec revocantur Privilegia Mendicantium dispensandi, vel commutandi vota, & juraamenta, aut dispensandi in impedimento petitionis debiti cum eo, qui voto castitatis obstrictus contrahit matrimonium, aut post contractum matrimonium consanguineam uxoris in primo, aut secundo gradu consanguinitatis cognovit: Ratio est, quia

in propositione damnata agebatur de casibus reservatis, nos autem dicimus de votis, juramentis, & aliis valde diversis: ergo condemnationi non subjacet opinio, quod Mendicantes uti possint suis Privilegiis in ordine ad commutationem, & dispensationem votorum, juramentorum, ac petitionis debiti.

83. Dico quintò, nec videtur in hac Propositione damnata comprehendendi opinio, quod Mendicantes possint absolvere à censuris reservatis Episcopis, hocque infero ex doctrina Megalæ, apud Dianam part. 3. tract. 2. resol. 13. quæ dicit, Decretum Clementis Octavi auferens à Regularibus facultatem absolvendi à casibus reservatis Episcopis, non prohibere, quin possint absolvere à censuris iisdem reservatis: ergo etiamsi per hoc Decretum Alexandri damnetur, quod Mendicantes possint absolvere à casibus reservatis Episcopis, non tamen damnabitur, quod possint absolvere à censuris iis reservatis, nam à diversis non fit illatio: verumtamen hanc doctrinam non sequor, quantumlibet ob dictam rationem non videatur damnata.

84. Et si quis quæreret, an Religiosi non Mendicantes possint absolvere à casibus jure particulari Episcopis reservatis virtute suorum privilegiorum, cum id non habeant per participationem privilegiorum Mendicantium; Propono hoc dubium

tantummodo curiositatis, & ingenii gratia, non quod affirmem, aut sequar rationes, & discursus mox referendos, sed ad doctos, & pios Auctores meum judicium remittendo. Videtur igitur, quod si Religiosi non Mendicantes haberent aliquod proprium & peculiare privilegium absolvendi à casibus jure particulari Episcopis reservatis, possint eo uti non obstante Decreto Alexandri VII. & ratio est, quia hoc Decretum loquitur solum de Religiosis Mendicantibus ergo non debet extendi ad non Mendicantes: consequentia probatur; quia odiosa non sunt amplianda, sed restringenda; hac condemnatio est odiosa, ergo non est extendenda ad eos, quos non exprimit: sed non exprimit Religiosos non Mendicantes, ergo ad hos non est extendenda.

85. Dicet aliquis, esse Decretum Urbani Octavi Romæ emanatum 17. Novembris 1628. omnibus Regularibus generaliter interdicens absolutionem casuum reservatorum Episcopis: ergo dato, & non concessio, quod hoc Decretum Alexandri VII. non extenderetur ad non Mendicantes, ex sola prohibitione tamen Urbani Octavi dicendum est, eos non posse absolvere à casibus reservatis Episcopis. Respondeo, non obstante Decreto Urbani VIII. Leandrum, & Hurtadum docuisse, teste Filgueira in cens. Pontific. pag.

163. §. quo, Regulares posse absolvere à prædictis; cum Filgueira idem asserit Vitalis, apud Dianam part. 10. tract. 13. resol. 22. & addit Bassæus hoc Decretum Urbani solum vigere in Italia, ac Hurtadum dubitare, utrum promulgatum, & receptum fuerit in Hispaniis: ergo juxta hos Doctores Decretum Urbani VIII. non obstat, quin Regulares possint à casibus reservatis Episcopis absolvere: ergo si Decretum Alexandri Septimi in hac propositione 12. non extenditur ad non Mendicantes, videtur sequi, quod hi possent vi alterius privilegii id concedentis à casibus Episcopis reservatis absolvere.

Ex qua doctrina videtur posse inferri, quod etiam Mendicantes possent ab ejusmodi casibus absolvere, casu quo non Mendicantes ad id privilegium proprium, & peculiare haberent, quia cum Mendicantes habeant Bullam participationis, vi hujus gaudent privilegiis non Mendicantium, ut supra dictum est num. 78. ergo cum Mendicantes juxta tenorem hujus propositionis 12. damnatæ non possint virtute suorum privilegiorum à casibus reservatis Episcopis absolvere, videtur id posse per participationem privilegiorum non mendicantium, supposito hujusmodi privilegio iis concessio.

Hæc volui dicere per modum argumentationis, non verò ex eo, quod hanc doctrinam sequar, aut

eam probabilem censeam, aut consulam, tum ob supradictas rationes, tum quia extat aliud Decretum Clementis Decimi in Constitutione, quæ incipit Superna &c. quam refert Bullarium Magnum tom. 5. pag. 494. ejusque mentionem facit Lumbier tom. 2. sum. num. 1180. & seq. & tom. 3. num. 1699. & Torrecilla in suis Consult. Moral. tract. 2. consult. 4. num. 12. & seq. quod Decretum ita loquitur: *Ex facultatibus per mare magnum, aliàve privilegia Regularibus cujuscunque Ordinis, instituti, aut Societatis, etiam JESU, concessis, factam eis non esse potestatem absolvendi in casibus ab Episcopo sibi reservatis*: P. Torrecilla tamen supra num. 30. dicit, quod in Hispaniis non fuerit acceptata hæc Constitutio Papæ Clementis Decimi, saltem universaliter, quo ad punctum facultatis Monialium subditarum Ordinario confitendi Regularibus; licet non dicat, quo ad nostrum punctum: addit tamen eod. tract. Consult. 5. in 2. impressione, quod in publicatione dicti Decreti Matriti facta, pro ejusdem quoque executione supplicatum fuerit, sed eum de hoc authenticè non constet, & constet de Decreto, huic standum est.

P R O P O S I T I O XIII.

damnata.

Satisfacit præcepto annuæ Confessionis, qui confitetur Regulari Episcopo presentato, sed ab eo injustè reprobat.

86. **S**uppono primò, post Concilium Trid. sess. 25. cap. 15. de reformat. ad administrationem Sacramenti Pœnitentiæ præter Ordinem Presbyteratus, necessariam esse approbationem Ordinarii; hancque approbationem esse testimonium authenticum sufficientiæ Sacerdotis pro hoc munere subeundo.

Suppono secundò, hanc approbationem requiri non solum in Sacerdotibus Sæcularibus, verum etiam in Regularibus, ut subditorum Episcopi confessiones excipere queant, ad excipiendas verò Confessiones aliorum Regularium non requiritur approbatio Episcoporum, sed Prælatorum suorum respectivè.

Suppono tertio, quòd Regulares, quamvis ejusmodi approbatione pro excipiendis Confessionibus sæcularium indigeant, jurisdictionem tamen immediate à Pontifice accipiant, possit tanquam conditione approbatione Episcopi.

87. Dico primò, is qui confitetur Regulari Episcopo præsentato, sed ab eo injustè reprobato, non satisfacit præcepto annuæ Confessionis, & Sententia oppositum adstruens damnata manet per hoc Decretum Alexandri VII. & meritissimè, quia licet Regularis potestatem jurisdictionis immediate à summo Pontifice habeat; approbatio tamen Episcopi pro ejusdem executione, tanquam conditio necessaria requiritur: ergo sive

jushtë, sive injustè denegat Episcopus approbationem, Regularis Jurisdictionem exercere absolvendo nequit: ergo Confessiones ipsi factæ erunt nullæ: subsumo; atqui per nullam Confessionem non satisfit præcepto annuæ Confessionis, ut ex sequenti propositione patebit: ergo qui confitetur Regulari Episcopo præsentato, & ab eo injustè reprobato, annuæ Confessionis præcepto non satisfacit.

Exhinc damnata declaratur opinio, quam docet Fagundez in 2. præcepto Eccles. lib. 7. cap. 2. num. 15. plerique alii pariter docuerunt dicentes, quòd Regularis idoneus injustè reprobatus ab Episcopo possit exaudire Confessiones, ac si esset approbatus; quia si talis Regularis reprobatus posset tanquam approbatus eas exaudire, etiam Confessiones cum eo factæ forent validæ: ergo per ipsas posset satisfieri præcepto annuæ Confessionis: sed sic est, quòd hoc sit damnatum: ergo pariter damnatur opinio, quòd Regularis idoneus reprobatus injustè ab Episcopo, possit velut approbatus exaudire Confessiones.

88. Dico secundò, non condemnatur opinio, affirmans primò, Regulares confitentes cum aliis suis Ordinibus à prælatis ad excipiendas Subditorum Confessiones deputatis, satisfacere præcepto annuæ Confessionis: secundò, Regulares extra Monasterium existentes cum licentia suorum Prælatorum, confitentes cuilibet Sa-

cer-

cerdoti Regulari, aut seculari approbato ab Episcopo, eidem præcepto satisfacere: quia Regulares, quamvis non sint subditi Episcopo, indigent tamen Confessario ab eo approbato pro adimplendo præcepto annuæ Confessionis: idem tenet Cursus Moralis cum Prado de Novitiis, & famulis commensalibus Regularium, quia Novitii, & ejusmodi famuli in favorabilibus veniunt nomine Regularium.

89. Dico tertio, nec damnantur opiniones dicentes primo, quod Regularis approbatus ad audiendas tantum virorum, & non foeminarum confessiones, ex eo, quod quadragesimum annum non pertigerit, possit earum quoque Confessiones audire. Secundo, quod Regularis pro tempore determinato approbatus, possit eo elapso virtute Bullæ, aut Jubilæi eligi in Confessarium: tertio, quod Regularis approbatus posita injusta revocatione licentiæ Ordinarii possit nihilominus vigore Bullæ exaudire; videatur Torrecilla ubi sup. num. 33. & sequent. ratio est, quia propositio damnata supposuit Regularem nulla approbatione gaudere, atqui hæc opiniones aliquam bene supponunt: ergo non damnantur, quamvis ego non assentiar; quod pro determinato tempore approbatus, vel revocationis sententiam passus, sit transacto illo tempore per Bullam, aut Jubilæum eligibilis.

Pars II.

Ex quo infertur, quod approbatus in uno Episcopatu absque transgressione hujus condemnationis, per Privilegium Bullæ sit eligibilis in Confessarium in alio Episcopatu: vel juxta Sanchez de Matrim. tom. 1. lib. 3. disp. 34. n. 2. & alios, quod approbatus in una Diocesi possit extra ipsam excipere Confessionem subditi Episcopi, qui eum approbavit, inclusa etiam licentia Ordinarii loci, in quo est de præsentis. Advertendum tamen quod licet hæc duæ propositiones non damnentur per Decretum hic explicatum, fuerunt tamen damnatæ per Bullam Clementis X. quæ incipit: Superna &c. & postremo, Sanctitas Innocentii XII. eas damnavit tanquam temerarias, erroneas, & scandalosas per Bullam emanatam 19. Aprilis Anno 1700. quæ incipit: Cum sicut non sine gravi animi dolore &c. Ubi fertur sententia excommunicationis reservatæ Summo Pontifici contra præsumentes eas docere, defendere, edere, prædicare: Nec damnatur assertum, quod Pœnitens qui habet sola peccata venialia, confitens Regulari reprobo ad Episcopum, satisfaciat præcepto annuæ Confessionis.

90. Dico quarto, condemnationi non subjacet sententia, juxta quam is, qui confitetur Regulari sine licentia sui Prælati præsentato, & approbato ab Episcopo validè confitetur: utinquit Diana part. 1. tract. 11. resol.

X x

13.

13. & consequenter per talem Confessionem præcepto annuæ Confessionis satisfecit, quia propositio damnata loquitur de Regulari reprobato ab Episcopo: sed hæc opinio non loquitur de reprobato, sed approbato: ergo hæc opinio non est damnata: Nihilominus quamquam hoc verum sit, opponitur tamen Constitutioni Julii III. tenoris sequentis: *licentias audiendi Confessiones emanatas ab Episcopis esse nullas, si sine Superioris consensu impetrentur.* Præterea talis Regularis peccat, aut mortaliter, ut absolute tenet Peregrinus vel ut rectius dicit Megala apud eundem Dianam ibidem. hoc determinandum esse ex vi suæ Regulæ, & Constitutionum, quæ si ad mortale obligant, mortaliter talis Confessarius peccabit, si ad veniale tantum venialiter.

PROPOSITIO XIV. damnata.

Qui facit Confessionem voluntariè nullam, satisfacit præcepto Ecclesiæ.

91. **S**uppono primò, Confessionem posse esse nullam, vel defectu Confessarii, vel defectu poenitentis: defectu Confessarii quidem; si caret Jurisdictione absolvendi à peccatis confessis, aut formam absolutionis vel non proferat, vel sine debita intentione: Defectu poenitentis, si ex malitia aliquod grave peccatum, vel aliquid essenziale omittat.

Suppono secundo, Confessionem

posse esse nullam, quo ad valorem, & effectum simul, vel tantum quo ad effectum, ut in Sacramento valido, & informi juxta Sententiam id docentem.

92. Dico primò damnatum in propositione 14. est assertum, quòd faciens Confessionem voluntariè nullam, satisfaciat præcepto Ecclesiæ, nam licet aliquibus præceptis satisfieri possit per actum malum ex accidenti: v. g. is, qui audit Missam ex vanitate, aut ad eam audiendam pergit ad Ecclesiam animo videndi personam turpiter amatam, satisfacit præcepto Ecclesiæ audiendi Missam; hoc tamen non potest habere locum in eo, qui voluntariè nullam facit Confessionem, & ratio disparitatis est, quia Ecclesia solum præcipit essentialiter audiendi Missam; is, qui eam audit, aliunde peccans, audit essentialiter Missam: ergo satisfacit huic præcepto; sed de essentiali Confessionis est validitas: ergo qui hanc voluntariè nullam facit, præcepto Ecclesiæ satisfacere nequit. Hinc damnata venit opinio, quam probabilem putavit Bassæus Verb. Confessio Sacramentalis 1. num. 13. nempe, quòd publicus Usurarius, aut meretrix, confitentes sine proposito relinquendi occasionem proximam, adeoque dimissi absque absolutione, satisfaciant præcepto Confessionis annuæ; quia hujusmodi personæ (idem dico de aliis in occasione proxima constitutis)

faciunt Confessionem voluntariè nullam: ergo nec præcepto Ecclesiæ satisfaciunt: consequentia est certa, antecedens probatur; quia dictæ personæ voluntariè nolunt relinquere occasionem proximam peccandi: atqui nolens voluntariè relinquere occasionem proximam peccandi, facit Confessionem voluntariè nullam: ergo tales personæ faciunt Confessionem voluntariè nullam, minor probatur; Confessio voluntariè nulla, ea est, quæ voluntariè fit sine proposito emendationis: atqui is, qui voluntariè renuit relinquere occasionem proximam peccandi, voluntariè non habet propositum emendationis: ergo qui voluntariè renuit relinquere occasionem proximam, facit Confessionem voluntariè nullam.

Ex quo inferitur, absolutum absque proposito relinquendi occasionem proximam non satisfacere præcepto annuæ Confessionis: ratio est, quia, qui non habet propositum derelinquendi occasionem proximam voluntariam, nec habet voluntariè propositum emendationis: sed qui voluntariè non habet propositum emendationis, facit Confessionem nullam: ergo qui confitetur sine proposito derelinquendi occasionem proximam voluntariam, non satisfacit præcepto Ecclesiæ, etiamsi Confessarius eum absolvat vel ex ignorantia, vel ex alio respectu: Verum, si occasio peccandi esset involuntaria, propter eam præcisè absolutus sine proposito eam validum, licet informe, non facit

derelinquendi, satisfaceret præcepto Ecclesiæ, nisi ob aliam circumstantiam faceret Confessionem voluntariè nullam.

93. Dico secundò, non damnatur assertio, quòd satisfaciat præcepto Confessionis is, qui eam facit nullam, non sua culpa, sed Confessarii, vel carentis Jurisdictione, vel non proferentis verba absolutionis, aut sine debita intentione, modò poenitens hos defectus ignoret: ratio est, quia juxta propositionem damnatam, qui facit Confessionem voluntariè nullam, satisfacit præcepto Ecclesiæ: sed sic est, quòd in nostro casu poenitens non facit Confessionem voluntariè nullam, sed involuntariè nullam, sed involuntariè, cum ignoret causam nullitatis: ergo hæc assertio non est damnata. Verum est, quòd si poenitens postmodum sciret suam Confessionem fuisse nullam, teneretur iteratò confiteri ea peccata, à quibus nec directè, nec indirectè fuit absolutus, & si novit Confessarium carere Jurisdictione, non satisfacit præcepto, cum Confessionem voluntariè nullam faciat.

94. Dico tertio, neque damnatur assertio, quòd satisfaciat præcepto, qui facit Confessionem validam, & informem: ita Lumbier tom. 2. sum. num. 735. Torrecilla in Consult. tract. 2. consult. 10. num. 13. & probatur, quia qui facit Sacramentum validum, licet informe, non facit sed

Confessionem voluntariè nullam ; sed juxta propositionem damnatam satisfacit præcepto , qui facit Confessionem voluntariè nullam : ergo non damnatur assertio , quòd satisfacit præcepto qui facit Confessionem validam , sed informem.

Quod verificatur non solum , quando Confessio est informis ex defectu extensionis doloris ad omnia peccata mortalia , verùm etiam quando est informis ex defectu integritatis , quod accidit , quando omittitur aliquod peccatum ex negligentia etiam culpabili , modò non sit crassa , aut supina , aut directè voluntaria , in quo casu admittit Confessionem validam , & informem Sotus in 4. dist. 18. quæst. 3. art. 3. §. Sed est hic.

95. Dico quartò , qui facit Confessionem voluntariè nullam , quando instat ejus præceptum , incurrit in excommunicationem latam in aliquibus Episcopatibus contra non satisfacientes præcepto Ecclesiæ ; ratio est , quia , qui facit Confessionem voluntariè nullam , non satisfacit præcepto Ecclesiæ : atqui Excommunicatio fertur contra tales : ergo qui facit Confessionem voluntariè nullam , excommunicationem incurrit : Torrecilla tamen ubi suprà num. 21. contrarium probabile censet cum Diana , Bassæo , & aliis. Ex hac conclusione inferitur , non absolutum , ob impedimentum occasionis proximæ voluntariæ , incidere pariter in hanc excommuni-

cationem , cùm hic non satisfaciat præcepto Ecclesiæ , idem est , de male absoluto ob eandem occasionem voluntariam , non verò , quando est absolutus cum occasione involuntaria ; neque incurrit dictam excommunicationem , qui facit Confessionem nullam ex defectu non suo , sed Confessarii , quod totum deducitur ex supradictis num. 91. 92. & 93.

96. Dico quintò , non damnatur assertio , quòd satisfaciat præcepto annuæ Confessionis , qui omittit aliquod peccatum , putans erroneè non esse mortale , quamvis error esset vincibilis : ratio est , quia juxta propositionem damnatam satisfacit præcepto Ecclesiæ , qui facit Confessionem voluntariè nullam : sed probabile est , quòd omittens aliquod peccatum cum conscientia erronea etiam vincibili sibi visum non mortale , non faciat Confessionem nullam : ergo non damnatur assertio , quòd satisfaciat præcepto annuæ Confessionis , omittens aliquod peccatum , quod cum conscientia erronea etiam vincibili putat non esse mortale : minor probatur , quia probabile est , quòd omittens cum ignorantia etiam vincibili aliquod peccatum , quod erroneè putat non esse peccatum , vel non esse mortale , non teneatur iterare Confessiones , in quibus illud omisit , sed sufficiat se accusare de peccato omisso : ita cum Navarro , Vaquez , & aliis Diana part. 3. tract. 4. cui

resol.
cui i.
pag. 33
hoc casu
reiterat
fore p
non est
quent
denn
cujus
manu
de pœ
295. l. c.
quatè
prax. t.
videat

Pœ
tuere sibi
nitentia

97. S
positam
aliam
est, qu
cata, &
tem ab
dum ;
tur pro
guend
pœnite
bium ,
per se
ti impo
am ma
subjug

resol. 108. & ego iisdem terminis docui 1. part. prax. tract. 10. num. 13. pag. 336. ergo cum probabile sit in hoc casu, non adesse obligationem reiterandi Confessiones, sequitur, fore probabile, tales Confessiones non esse voluntarie nullas, & consequenter non comprehendi in condemnatione nostram conclusionem, cujus doctrinam impugnat P. F. Emanuel à Conceptione in suo tract. de pœnit. disp. 2. quæst. 23. num. 295. sed cum ejus objectionibus adæquatè responderim 1. part. hujus prax. tract. 10. n. 14. & seq. pag. 336. videantur ibi dicta.

PROPOSITIO XV.

damnata.

Pœnitens propria auctoritate substituere sibi alium potest, qui loco ipsius pœnitentiam adimpleat.

97. **S**uppono primò, pœnitentiam à Confessario pœnitenti impositam, aliam esse medicinalem, aliam satisfactoriam. Medicinalis est, quæ imponitur ad cavenda peccata, & futuros relapsus, ac pœnitentem ab animæ infirmitate præservandum; satisfactoria est, quæ imponitur pro peccatis confessis, & extinguendo reatu pœnæ ipsis debito: de pœnitentia medicinali non est dubium, quod teneatur pœnitens eam per se ipsum facere; quia si pœnitenti imponitur, ut jejunet, carnem suam maceret ad rebelles suas passiones subjugandas, nequit hic effectus ha-

beri, etiam si alius loco pœnitentis jejunet.

Suppono secundò, pœnitentiam, seu satisfactionem in voto esse partem essentialē Sacramenti Pœnitentiæ; non verò in re: v. g. animus, & intentio acceptandi pœnitentiam justam, & rationabilem à Confessario imponendam, est pars essentialis Sacramenti, ac proxima ejus materia, ita quòd absque hoc animo, & proposito nulla sit confessio; quamvis subsequens ejus adimpletio in re non sit pars essentialis, nec materia proxima pœnitentiæ, sed ejus pars integralis.

98. Suppono tertio, Confessarios regulariter loquendo, teneri in Confessione, quantum spiritus, & prudentia sugesserit pro qualitate criminum, & pœnitentis facultate salutaris, & convenientes satisfactiones injungere, ne si fortè peccatis conniveant, & indulgentius cum pœnitentibus agant; levissima quidem opera pro gravissimis delictis injungendo; alienorum peccatorum participes efficiantur: Ita Concilium Trid. sess. 14. cap. 8. Verum est, in aliquibus casibus excusari Confessarios, leves pœnitentias pro gravibus culpis imponentes: v. g. quando pœnitens est morti proximus, aus impotens ad eam adimplendam, vel quando potest lucrari Jubilæum, aut Indulgentiam plenariam, vel tali, & tanta contritione, compunctione, ac la-

chrymis accedit, ut non tantum maculam peccati abstergere, verum etiam reatum poenae expiare valeat, & in similibus.

99. Suppono quartò, quòd poenitens teneatur poenitentiam tolerabilem, & humanæ fragilitati accommodatam acceptare, acceptamque adimplere: ita Bonacina tom. 1. de poenit. Sacram. disp. 5. quæst. 5. punct. 4. num. 1. & cum D. Thom. Scoto, Riccardo, Suarez, Valentia, Coninch, Layman, & aliis Barbosa in Collect. sup. cap. 8. cit. Trid. alioquin frustraneum esset onus Confessarii imponendi poenitentiam, si poenitens eam non teneretur acceptare, & adimplere: ex quo inferitur, mortaliter peccare poenitentem, non implendo poenitentiam gravem acceptatam, siue gravis illa poenitentia iuncta fuerit pro mortalibus aliàs non confesis, siue pro mortalibus aliàs confesis, siue etiam pro venialibus; ratio est, quia faciens contra obligationem in re gravi peccat mortaliter; qui verò non adimplet poenitentiam levem, non peccat mortaliter, etiam si poenitentia iuncta fuerit pro peccato mortali, nunquam aliàs confesso. Bonacina ibi, num. 4.

100. Dico primò, non licet poenitenti propria autoritate sibi substituere alium, qui loco ipsius poenitentiam à Confessario iunctam adimpleat; & contrarium est casus damnatus in hac propositione 15. & jure

merito declaratur improbabilis hæc opinio, quia satisfactio, seu adimpletio poenitentiae est actus relativus ad Sacramentum, tanquam pars ejus integralis: ergo poenitens nequit sibi substituere alium, qui adimpleat id, quod in Sacramento sibi imponitur.

101. Dico secundo, non condemnatur opinio, secundum quam poenitens autoritate, & licentia Confessarii potest per substitutum suæ poenitentiae satisfacere: Ita Torrecilla super hanc propositionem n. 9. & Filgueira super eandem pag. 178. §. in hac: Idem docuerunt S. Thomas, S. Bonaventura, Durandus, & alii ibi citati à Filgueira: ratio est, quia opinio propositionis damnatae fuit, quòd poenitens propria autoritate posset sibi substituere alium, qui loco ipsius poenitentiam adimpleret; sed nostra opinio non dicit, quòd poenitens id propria, sed Confessarii autoritate faciat: ergo non damnatur opinio, secundum quam poenitens autoritate Confessarii possit sibi alium substituere, qui loco ipsius poenitentiam adimpleat.

102. Dico tertio, neque damnatur opinio, secundum quam licet poenitenti propria autoritate commutare poenitentiam sibi iunctam à Confessario, in aliam æqualem, vel meliorem: Torrecilla ibid. num. 10. ratio est, quia propositio damnata loquitur de satisfactione poenitentiae per substitutum: nostra autem de

com-

commutatione poenitentiae in aequalem, vel meliorem adimplendam ab ipsomet poenitente: ergo non damnatur opinio, secundum quam poenitens propria auctoritate potest commutare poenitentiam in aequalem, vel meliorem: verum quamvis haec opinio non sit damnata, eam tamen non sequor, sed oppositam cum Sanchez in sum. tom. 1. lib. 4. cap. 11. num. 36. quia commutatio poenitentiae est actio Sacramentalis, & est actus Jurisdictionis, qui sit à Confessario, tanquam à Superiore; poenitens autem non potest in se actionem jurisdictionis Sacramentalis exercere, cum nullus sit sibi Superior.

103. Dico quartò, non condemnatur opinio, quam probabilem putat Leander à Sacram. part. 1. tract. 5. disp. 9. quaest. 91. nempe, quòd poenitens, qui per se ipsum nequit adimplere poenitentiam, possit alium propria auctoritate ad id subrogare: ratio est, quia poenitens cum impotentia adimplendi poenitentiam ad hanc non tenetur: ergo absque culpa potest eam omittere: atqui per alium eam adimplere melius, & satius est, quàm omittere: ergo in hoc casu potest per alium eandem adimplere: at tamen si aliam præter assignatam potest adimplere, hujus commutationem à Confessario obtinere curet, & in hoc casu per alium satisfacere non posse existimo.

104. Dico quintò, si poenitenti fuit pro poenitentia eleemosyna injecta, satisfacit per alium eam largiendo: v. g. Paterfamilias per Filium, Famulum, pauperi: quia revera hic satisfacit per se, licet immediate eam non largiatur pauperi; prætereà intentio Confessarii injungentis eleemosynam non est, ut poenitens eam per se ipsum tribuat, sed ut de suis bonis succurrat necessitati pauperum, sed hoc adimpletur etiam per alium elargiendo eleemosynam: ergo hoc modo satisfiet: limitatur nostra conclusio, quando Confessarius ex justa causa præciperet expressè poenitenti, ut ipsemet immediate daret eleemosynam, tunc enim per alium eam dando, non satisfaceret.

PROPOSITIO XVI. damnata.

Qui Beneficium Curatum habent, possunt sibi eligere in Confessarium simplicem Sacerdotem, non approbatum ab Ordinario.

105. **S**uppono, per Beneficium Curatum intelligi Beneficium Parochiale cum annexo onere curæ animarum, & per simplicem Sacerdotem intelligi Presbyterum nec approbatum, nec expositum ab Ordinario ad excipiendas Confessiones juxta Decretum Sacri Concilii Tridentini sess. 23. cap. 15. de reform.

106. Dico primò, in hac propositione 16. damnatur assertum, quòd Pa-

Parochus, seu Curatus possit sibi eligere in Confessarium quemvis simplicem Sacerdotem, etiam non approbatum ab Ordinario ad hujusmodi Ministerium: ratio hujus condemnationis est, quia etsi olim Jus in cap. fin. de poenit. & remiss. concederet Prælati facultatem eligendi sibi in Confessarium simplicem Sacerdotem, modò doctum, & idoneum; Parochi tamen non veniunt nomine Prælatorum: ergo non possunt gaudere hac facultate, nec talem in Confessarium sibi eligere, etiamsi sit Doctor, Lector, Licentiatus, graduatus in Theologia, Jure Canonico, aut eximius Concionator, cum etiam isti licentia & commissione Episcopi ad audiendas confessiones indigeant: ita cum Henriquez, Suarez, Coninch, Rodriquez, Fagundez, & aliis Barbosa de potest. Episc. part. 2. alleg. 25. num. 15. idem dicit cum aliis in collect. super. cap. 15. cit. Trid. num. 3. & 10.

107. Dico secundò, quantumlibet cum Prado sentiat Torrecilla in consult. tract. 2. consult. 1. num. 59. pag. 99. secundæ impressionis; quòd in hac condemnatione non comprehendantur Episcopi, cæteri que Prælati, habentes curam animarum; quod etiam opinati sunt Villalobos ius. tom. 1. tract. 9. diff. 55. num. 4. Coriolanus, Valerus, & alii citati à Diana part. 3. tract. 2. resol. 3. confessorium tamen docent Suarez, Azor-

rius, Filliueius, Megala, Molfesius, & alii citati à Diana, Coninch, Fagundez, cæteri, quos citat, & sequitur Barbosa de potest. Episcop. part. 2. alleg. 25. num. 211. idem docet cum Lugo, & aliis idem Barbosa Concil. Trid. sess. 23. cap. 15. de reform. num. 20. quod esse verum censendum est, cum ita decreverint Gregorius XIII. & Sacra Congregatio teste Diana, & Barbosa loco citato.

Dices: Episcopus potest Sacerdoti simplici, quamvis non sit ipsius subditus dare facultatem exaudiendi suas ovculas: ergo etiam eundem potest sibi in Confessarium eligere: Respondeo, distingo antecedens: potest dare facultatem exaudiendi suas ovculas prævia approbatione, aut iudicio de idoneitate, vel aliquo alio modo, concedo: absque approbatione, aut dicto iudicio, nego, & eodem modo distingo consequens, & nego consequentiam.

Contrà eadem Confessio facta ab Episcopo simplici Sacerdoti, est virtualis hujus approbatio: ergo &c. distingo antecedens; eadem Confessio est virtualis approbatio, si Episcopus id faciat, judicando simplicem Sacerdotem idoneum pro Confessario, concedo antecedens; si hoc modo non faciat, nego antecedens: quia Concilium cap. 15. cit. dicit, quòd idoneus judicetur; & si talis non judicatur, nec

potest

potest conferre approbationem, nec Sacerdotem simplicem eorum Sub-
jurisdictionem, ut resolvit Barbosa ditum.
super hunc locum Concil. num. 35.

108. Dico tertio, per hoc De-
cretum Alexandri VII. non damna-
tur opinio, quod Religiosus Pa-
rochus possit de licentia sui Prælati sibi
eligere in Confessarium simplicem
Sacerdotem ab Ordinario non ap-
probatus; quia per propositionem
damnata concedebatur facultas Be-
neficiato, ratione curæ eligendi sibi
in Confessarium Sacerdotem simpli-
cem: sed nostra opinio non conce-
dit hanc facultatem ratione curæ, sed
ratione licentiæ sui Prælati: ergo in
hac condemnatione non compre-
henditur opinio, quod Religiosus Pa-
rochus possit de licentia sui Prælati
sibi eligere in Confessarium simpli-
cem Sacerdotem, videatur supra
num. 86.

109. Dico quarto, neque damna-
tus per hoc Decretum opinio, quod
Prælati Regulares; v.g. Generales,
Provinciales, Priores, Guardiani &c.

possint sibi eligere Confessarium sim-
plicem Sacerdotem eorum Subdi-
tum, præbendo facultatem, ut ipsos
absolvat: quia propositio damnata
loquitur de iis, qui habent benefi-
cium Curatum, sed in rigore Gene-
ralatus, Provincialatus, Prioratus &c.
non sunt beneficia Curata: ergo non
erit damnatum, quod Generales,
Provinciales, Priores, Guardiani &c.
possint sibi eligere in Confessarium

110. Dico quinto, quamvis pro-
babilis sit opinio asserens, quod ap-
probatus in uno Episcopatu possit in
alio eligi in Confessarium virtute Bul-
læ; & etiam detur opinio, idem con-
cedens ei, qui dereliquit curam ani-
marum, non propterea tamen po-
terit Curatus ratione suæ curæ, con-
fiteri approbato tantum in alio Epif-
copatu, vel Parocho, qui dereliquit
officium Curatum; ratio est, quia ex
hoc Decreto Alexandri constat, Pa-
rochum non gaudere privilegio con-
cesso Prælati cap. fin. cit. eligendi si-
bi Confessarium ad libitum: ergo
absque alio privilegio non poterunt
sibi eligere in Confessarium non ap-
probatus in suo Episcopatu, aut sine
actuali jurisdictione: atqui is, qui est
tantum approbatus in alio Episcopa-
tu, aut à Cura destitit, non habet
actualement jurisdictionem: ergo hunc
Parochus in Confessarium sibi eligere
non poterit.

111. Dico sexto, Prælati Regula-
res nequeunt exaudire sæculares e-
tiam Sacerdotes, nisi sint approbati
ab Ordinario. Probatur; quia Præ-
lati Regulares, nec ut Prælati, nec ut
Regulares habent jurisdictionem
super sæculares, nec hi sunt eo-
rum subditi: ergo nequeunt in
jurisdictionis absque Ordinarii approbati-
one: consequentia probatur; quia

jurisdictio absolutionis nequit exerceri à Prælatiſ, vel ab his ad id deputatiſ, niſi in ſuos ſubditos: ſed Prælatuſ Regulariſ non eſt Superior ſæcularium, & cùm non ſit approbatus ab Ordinario, nec eſt ab eo ad id deputatuſ: ergo Prælatuſ Regulariſ abſque approbatione Epiſcopi ſæculares abſolvere nequit.

112. Dico ſeptimò, Parochuſ, ſeu Curatuſ nequit Sacerdotem ſimplicem non approbatum deputate ad excipiendas ſuorum Parochianorum Confeſſiones: ita cum aliia tenet Barboſa de poteſt. Epiſcop. part. 2. alleg. 25. num. 25. quia ſi Parochuſ poſſet huiuſmodi facultatem dare Sacerdoti ſimplici, poſſet pariter eidem committere, ut ipſum exaudiat: ſed ſic eſt, quòd Parochuſ nequeat hoc ſecundum facere, ut conſtat ex propoſitione damnata: ergo neque primum; inſuper nec de jure communi, nec de aliquo particulari conſtat, Parochum habere facultatem deputandi ad excipiendas ſuorum Subditorum Confeſſiones, Sacerdotem non approbatum ab Ordinario: ergo &c.

PROPOſITIO XVII. damnata.

Eſt licitum Religioſo, vel Clerico calumniatoreſ gravia crimina de ſe, vel de ſua Religione ſpargere minantem, occidere, quando aliuſ moduſ defendendi non ſuppetit, uti ſuppetere non videtur,

ſi calumniator ſit paratuſ, vel ipſi Religioſo, vel ejuſ Religioni publicè, & coram graviffimiſ viriſ prædicta impingere, niſi occidatur.

113. **S**uppono primò, nulli privatae perſonæ licere occidere aliam, niſi cum moderamine inculpatae tutelæ, nimirum, quando ſpectatiſ omnibuſ circumſtantiſ loci, temporis, perſonarum, aliud medium ad deſenſionem non ſuppetit, quàm occiſio.

Suppono ſecundò, non ſolùm licitum eſſe occidere ſervato hoc moderamine inculpatae tutelæ, ad tuendam propriam vitam, ſed etiam ad defendendam famam, vel notabilem ſubſtantiam: dico notabilem, quia ob conſervationem uniuſ numi aurei nequit occidi fur; ut dixi 1. part. huiuſ prax. tract. 10. num. 123. pag. 365.

114. Suppono tertio, Propoſitionem damnatam duo continere: Primum, licitum eſſe Religioſo, vel Clerico occidere quemlibet minantem ſe, vel ſuam Religionem infamare, ſpargendo crimina gravia, quando aliuſ moduſ hoc damnum imminens reparandi non ſuppetit: Secundum in ea contentum eſt, quòd non videatur aliud remedium ad id ſuppetere, ſi calumniator ſit paratuſ, vel ipſi Religioſo, vel ejuſ Religioni publicè, & coram graviffimiſ viriſ prædicta impingere, niſi occidatur.

115. Dico primò, hæc propositio damnatur tanquam improbabilis, & scandalosa secundum ambas partes in ea contentas; & quo ad ambas est practicè falsa: Probatur quo ad primam partem: nam verus Ecclesiasticorum honor est pro calumniatoribus orare, & Christi Domini mansuetudinem imitari, cum alia non occurrunt licita, & decencia media se, suamque Religionem defendendi; cum iis præsertim dictum fuerit: *discite à me, quia mitis sum, & humilis corde.* Matth. cap. 11. Occisio verò calumniatoris graviter moderationem excedit, quia nostrum honorem tueri possumus Ecclesiastici; Quid quod ex ipso silentio, & patientia major plerumque honor resultat, sicut è converso gravissimum dedecus pareret, calumniam calumniatoris occisione repellere, unde apparet, non esse id medium idoneum, & moderatum, dedecus evitandi. Quòd si quis dixerit, jus unicuique inesse proprium honorem defendendi, libenter concedo, dummodò per media defendatur, quæ juxta uniuscujusque statum debitum moderamen non excedant.

Probatur etiam falsitas propositionis damnatæ quo ad secundam partem; quia, quamquam calumniator sit paratus spargere ea crimina, alius tamen modus absque ejus intereptione defendendi superest: v. g. interponendo personas graves minitan-

do justitiam vindicativam, timorem Domini, ejusque vindictam repræsentando, aliisque pluribus modis: ergo falsum est assertum, quòd quando calumniator est paratus publicè, & coram gravissimis viris crimina impingere, alius modus hæc damna reparandi non suppetat, nisi occidatur.

116. Dico 2dò, non solum est illicitum interficere calumniatorè minantè de Religioso, Clerico, vel de Religione gravia crimina spargere, verum etiam ea de facto spargentem, non licet interficere: ratio est, quia occisio non est licita, nisi cum moderamine inculpatae tutelæ: sed sic est, quòd occidere, spargentem crimina de Religione, Religioso, vel Clerico, non esset cum moderamine inculpatae tutelæ: ergo in hoc casu occidere non licebit. Minor probatur; moderamen inculpatae tutelæ est, quando alius modus defendendi non suppetit, sed in hoc casu, alius modus defendendi suppetit: nimirum obligando ex justitia calumniatorem ad se publicè retractandum, ac de falsitate, mendacio, & maledicentia eundem convincendo: ergo occidere in hoc casu non erit cum moderamine inculpatae tutelæ. Verum est, quòd quamvis non sit licitum occidere de facto talia crimina spargentem; hic casus tamen non damnatur in propos. 17. quia in hac solum est sermo de calumniatore minante, aut parato prædicta publicè impingere, hæc au-

tem opinio loquitur non solum de minante aut parato infamare, sed etiam de facto infamante, quod est valde diversum.

117. Dico tertio, hæc condemnatio non loquitur de Clerico, qui primâ tantum tonsurâ est initiatus absque habitu Clericali, & Clerica, aut ex ordinatione Episcopi, vel ejus Vicarii ad servitium alicujus Ecclesiæ non est deputatus, nec est in Seminario, aut Universitate, tanquam destinatus ad majores Ordines: ratio est, quia Tonsuratus absque his conditionibus non gaudet privilegio fori: ut constat ex Concilio sess. 23. cap. 6. Barbosa ibid. num. 21. ergo si in favorabilibus, in quibus potest dari ampliatio, non venit nomine Clerici is, qui caret ejusmodi conditionibus, multo minus in odiosis, quæ sunt restringenda, prout est condemnatio hujus propositionis. Attamen licet hoc sit verum, non propterea licet prædicto Clerico occidere Calumniatorem minantem, aut paratum, veletiam de facto infamantem, siquidem alius modus damnum reparandi, ac bonum nomen defendendi suppetit: ut dictum est in priori Conclusionem.

Unde infertur, quod quantumvis hæc condemnatio non loquatur de sæcularibus, sed Religiosis, vel Clericis, ut patet, nihilominus nec iis erit licitum occidere calumniatorem minantem, aut paratum impingere ali-

quam infamiam, aut de facto impingentem, quandoquidem ut supra dictum est alius modus indemnitate suæ famæ reparandi suppetit. Videantur hanc materiam concernentia 1. part. prax. tract. 10. num. 121. & 122. pag. 364.

118. Dico quarto, etiamsi grave peccatum sit occidere calumniatorem minantem, aut paratum gravia crimina spargere, aut hæc Religioso, seu Clerico, coram gravissimis viris impingere; posset tamen fortasse aliquis dicere per hoc Decretum Alexandri solum damnari hanc propositionem, tanquam peccatum veniale; quia propositio damnata dicebat, hoc licitum esse, licitum est: sed qui dicit esse veniale, non dicit esse licitum: ergo in interpretatione hujus propositionis videtur habere locum assertum, quod vigore ejus solum veniale esset occidere ejusmodi calumniatorem. Hoc non obstante contrarium dicendum est, nimirum, quod etiam vi condemnationis, mortale sit occidere in hoc casu calumniatorem; quia propositiones condemnantur secundum subjectam materiam: ut dixi 1. part. Prax. tract. 11. sub num. 5. in tertia, & quarta impressione Burgensi, & Casaraugustana, Barcinonensi, & Ulysiponensi, & in hac impressione tract. 10. num. 7. pag. 333. ergo cum homicidium sit materia gravis, ut talem etiam hujus pro-

propos
cendu

P

Lice
falsos
iniqua
via n

119.

terfice
telles
certo
potest
suppo
vareti
mode

Sup
non ti
quam
habetu
lis, ve
tentia
ficere
stimat
de fact
spicion
qua se
Ma
rò tin
via fa
depos
fende
testes
liceat
quia

propositionis 17. casum damnari dicendum est.

PROPOSITIO XVIII.
damnata.

Licet interficere falsum Accusatorem, falsos testes, ac etiam Judicem, à quo iniqua certò imminet sententia, si alià viâ non potest innocens damnum evitare.

119. **S**uppono primò, tanquam certum licitum non esse, interficere falsum Accusatorem, falsos testes, vel Judicem, à quo iniqua certò imminet Sententia, si alià viâ potest damnum evitari; quia hac supposita, & non adhibita non servaretur in hujusmodi homicidiis moderamen inculpatæ tutelæ.

Suppono secundò, quando certò non timetur, Judicem laturum iniquam sententiam, sed solummodo habetur suspicio, aut timor probabilis, vel imaginarius de iniqua sententia, nequaquam licitum esse interficere: quia vita hominis plurimi æstimatur, ac proinde non auferenda de facto ob conjecturam, aliquam, suspensionem, aut probabilitatem de iniqua sententia ferenda.

Major difficultas est, quando certò timetur iniqua sententia ex prævia falsa accusatione, & mendaci depositione, nec aliud medium defendendi suppetit, nisi accusator, testes, & Judex interficiantur; an liceat id facere? Ratio dubitandi est, quia licet mihi interficere furem,

detractorem, iniquum aggressorem, si alià viâ nequeo me defendere, nisi interficiendo: ergo speculativè loquendo videtur licitum esse interficere falsum Accusatorem, falsos testes, ac etiam Judicem, à quo iniqua certò imminet sententia, si alià viâ damnum evitari nequeat. Hoc non obstante,

120. Dico primò certum esse, & modò indubitatum, non licere interficere falsum Accusatorem, falsos testes, ac Judicem, à quo iniqua certò imminet sententia, etiamsi alius non subsit modus se defendendi, nisi homicidium perpetretur, & contrarium damnatur tanquam improbabile, practicè falsum, & scandalosum in Propositione 18. ratio est, quia tametsi Jus naturale cuilibet concedat suam vitam, famam, bona contra injustum aggressorem defendere, hoc tamen per mediâ idonea, & moderata faciendum est; sed sic est, quòd interficere falsum accusatorem, falsos testes, & Judicem, à quo iniqua certò imminet sententia, sit medium non moderatum, sed excessivum, ergo id adhiberi nequit, etiamsi aliud ad propriam defensionem non supersit: prætereà quia per hujusmodi permissionem gravissimis damnis, & absurdis aperiretur via; etenim quisvis cæca passione ductus, posset judicare falsum fuisse accusatorem, testes falso jurasse, ac Judicem injustè operari, sicque quod passio suggereret injustos fuisse

fuiffe, vel mediâtè, vel immediâtè in iudicio fuæ cauſæ, interficiendos eſſe: ergo ut porta huiusmodi inconuenientibus occluderetur, rectiſimè hæc propositio 18. damnata fuit.

Rationi dubitandi ſuprapoſitæ Reſpondetur, verum eſſe, quòd cuique jus concedatur ad propriæ vitæ &c. deſenſionem, cum debito modera- mine procurandam, ad exercendam tamen medio adeò exceſſiuo, qualis occiſio eſt, nullum conceditur, ſed cum ad Tribunal ab accuſatore pro- vocetur, ſuam in eo, aut aliis deſenſio- nem quærat, quos poſſit, teſtes ad- ferat, appellationem, aut accuſatio- nem inſtruat, vel ad Superiorem Ju- dicem conſugiat, qui pro æquitate cauſæ authoritatem ſuam interponat. Quid ſi nihil horum ſufficit, extre- mam vitæ ſuæ horam imminere ſibi perſuadeat juxta diſpoſitionem DEI, qui ut potuit ipſum iſtu reguli, aut vi ſubiti morbi private vitâ, ita falſarum harum accuſationum permiſſione uti voluit in eundem finem; medium tamen occiſionis utpote exceſſiuum licebit nunquam: non ſecus ac ſi Rex ſtricto enſe infimæ plebis hominem invaderet, poſſet iſte vitam ſuam tue- ri, cum Regiæ tamen vitæ jactura non poſſet: hoc enim exceſſiuum me- dium, & contra commune bonum eſt. Sicut etiam, nec caſu quo Rex tyrannus foret, nullius auctoritate pri- uata ſpoliari poſſet vitâ, vel Regno, non auditus in cauſa: ita pariter, quia

delatis accuſationibus ad Tribunalia, quæ publica auctoritate vigent, im- petitur, gladii operibus accuſatoris, teſtium, Judicisſque occiſione, reſpon- dere pro ſe minimè poteſt.

121. Dico ſecundò, in propoſitio- ne contentum, damnari tanquam peccatum mortale, & non ſolùm ve- lut veniale, ut dicit Pradus ſuper hanc Propoſ. num. 5. & cum eo Torrecil- la ſuper eandem num. 14. in 2. im- preſſione; quia quamvis propoſitio damnata dicat, licet: qui autem di- cit, quòd ſit veniale non dicit licere, unde videtur ſaluari rigorofum ſen- ſum propoſitionis; attamen cum ma- teria ejus ſit gravis, cenſenda eſt dam- nata tanquam gravis, & mortale pec- catum, eam ſequi, ut dixi in explica- tione præcedentis propoſitionis num. 118.

PROPOSITIO XIX. damnata.

*Non peccat Maritus occidens pro-
pria auctoritate uxorem in adulterio de-
prehenſam.*

122. **S**uppono, leges Civiles non condemnare Maritum, oc- cidentem propriam uxorem in adul- terio deprehenſam; quia, cum hæc fundentur in præſumptionibus, & maritus ad id facinus non ex vindicta, ſed vehementi dolore infamiæ cor- reptus præſumatur, citra ullam pœ- nam civilem incurrendam, uxoricidi- um in ſimili caſu permittitur: &

ex

ex hinc aliqui inferunt, licitum esse marito in foro interno occidere uxorem in adulterio deprehensam, siquidem in foro externo illæsus evadit.

123. Dico primò, peccare maritum, propria auctoritate occidentem uxorem in adulterio deprehensam; cujus oppositum in hac propositione damnatur: probatur primò; quia quamvis liceat occidere ad tuendam propriam famam, hoc tamen intelligitur cum moderamine inculpatæ tutelæ: maritus occidens propria auctoritate uxorem in actuali adulterio deprehensam, non servat moderamen inculpatæ tutelæ: ergo peccat: minorem probo, quia moderamen inculpatæ tutelæ est, quando aliud ad defensionem medium non subest; sed sic est, quòd maritus possit mediante Judice plectere uxorem, sicque sui honoris indemnitate conservare: ergo propria auctoritate eam occidendo, non servat moderamen inculpatæ tutelæ: probatur secundò, quia uxorem occidere indefensam, & non auditam in causa, est contra legem naturalem: nec potuit jus Civile contra naturalem jurisdictionem dare marito, ut sine causæ cognitione uxorem occideret, quæ forsan vi coacta in adulterium, immunis à culpa inveniretur.

124. Dico secundò, quamvis hæc propositio propriis terminis non loquatur de Parente, occidente Filiam in actuali fornicatione deprehensam;

ob identitatem tamen rationis hujusmodi occisio illicita pariter censenda est, cum eadem paritas militet; possitque parens resarcire injuriam sibi illatam per viam justitiæ, non verò propria manu occidendo Filiam: ergo si id propria auctoritate faciat, non observat moderamen inculpatæ tutelæ: idem dicendum de Filio, occidente matrem, vel fratrem, aut sororem in actuali delicto adulterii, aut fornicationis deprehensas; nempe id minimè propria auctoritate licere.

125. Dico tertio, tametsi hæc propositio nec loquatur de adulterio, in actuali delicto cum propria uxore deprehenso, nec de persona cum filia, matre, sorore in actuali adultero, aut fornicatione inventa, idem tamen dicendum, quod dictum est de uxore, filia, matre, aut sorore; quia eadem ratio, & paritas, quæ urget in occisione uxoris, filiæ, matris, aut sororis, verificatur etiam in occisione personæ in actuali delicto cum ipsis inventæ.

126. Dico quartò, non condemnatur, nec erit peccatum, uxoricidium ob actuale adulterium propria auctoritate à marito commissum ex motu primò primo iræ, & absque ulla advertentia, & si hoc fieret ex motu secundò primo, seu cum semiple-na advertentia, peccatum veniale non excederet; idem dico de occidente ex eodem motu filiam, matrem, sororem, aut complicem in actuali pec-

cato

cato deprehensos : ratio est evidens : quia omne peccatum debet esse voluntarium, & liberum, sed actus, qui provenit ex motu primò primo iræ non est voluntarius, & liber : ut dixi in meis Confer. part. 1. tract. 2. sect. 1. confer. 3. §. 1. num. 2. & num. 8. ergo maritus occidens propria auctoritate ex motu primò primo, & absque ulla advertentia uxorem, Filiam, matrem, aut sororem in actuali adulterio deprehensas non peccabit, & si id faciat ex motu secundò primo, seu cum semiplena advertentia, venialiter delinquet ; quia actus erit semiplenè liber : ut dixi loci cit. Confer. num. 9.

127. Dico quintò, non damnatur assertum ; primò, quòd si maritus esset Judex, posset ad mortem damnare propriam uxorem, cujus delictum plenè probatur ; secundò, etiam si non esset Judex, si Justitia, postquam damnasset ad mortem uxorem ob tale delictum, eandem marito traderet pro executione sententiæ, quòd hanc exequi posset : Sic Torrecilla super hanc proposuit. 19. tract. 9. num. 12. quia secundum propositionem damnatam licet marito propria auctoritate occidere uxorem in adulterio deprehensam : atqui propositiones hic relatæ non dicunt, quòd maritus propria auctoritate id possit facere : ergo hæ opiniones non manent damnatæ : peccaret tamen graviter maritus contra charitatem, si in

his duobus casibus damnaret ad mortem, vel hujus sententiam exequeretur ex odio, & vindicta, & non præcisè ex Zelo justitiæ : idem dicendum in his casibus de occidente Filiam, matrem, sororem, aut complicem in actuali adulterio, aut fornicatione deprehensos.

228. Dico sextò, quòd quamvis secundum rigorosam interpretationem hujus propositionis 19. videatur posse salvari ejus sensum, dicendo, non damnari assertum, quòd in hoc casu occidere, sit tantum veniale, quia propositio damnata dicebat, non peccat maritus ; qui verò dicit, quòd in hoc casu peccaret venialiter, non dicit, quòd non peccet : ergo videtur, posse salvari condemnationem, dicendo, solum venialiter peccari in hoc casu occidendo ; attamen cum materia propositionis sit gravis affirmandum est eam damnari, ut mortaliter, & non tantum venialiter malam, ut dictum est suprâ. num. 118.

PROPOSITIO XX. damnata.

Restitutio à Pio V. imposita Beneficiariis non recitantibus, non debetur in conscientia ante sententiam declaratoriam Judicis, eò quòd sit pœna.

129. **S**uppono primò, quòd, quotiescunque Beneficiatus excusatur à peccato ob omissionem Divini Officii, excusetur pariter ab one-

re restitutionis fructuum ob eandem omissionem aliàs faciendæ : v. g. si ex oblivione naturali, infirmitate, tenuitate Beneficii, aut ob aliam legitimam causam, propter quam Divinum Officium absque culpa omitti potest, id Beneficiatus omittat, cessat quoque obligatio restitutionis, ut colligitur ex iisdem verbis Constitutionis, Concilii Lateranensis, & Pape Pii V. nempe legitimo cessante impedimento: quomodo, quando, & quibus sit faciendæ restitutio fructuum ob omissionem Divini Officii, dictum est supra tract. 12. cap. 3. num. 57. & sequent. pag. 26.

130. Suppono secundo, restitutionem à Concilio Lateranensi, & Pio V. impositam Beneficiatis non recitantibus, non esse poenam consimilem iis, quas leges Civiles taxant contra occultos delatores mercium, venatores in alienis montibus, aut piscatores in reservatis fluviis &c. quia opinio probabilis est, quod cum huiusmodi leges sint merè poenales, non obligent in foro conscientiæ: juxta dicta in meis Confer. tract. 3. Confer. 6. §. 1. num. 5. pag. 448. obligatio tamen restitutionis ob omissionem Divini Officii oritur ex carentia legitimi juris ad fructus Beneficii, qui dantur propter officium.

131. Suppono tertio aliqua Beneficia habere alia onera annexa præter recitationem Divini Officii, & in his Beneficiatus non recitans, non tene-

Pars II.

tur ad restitutionem fructuum in integrum, sed tantam respectivam & proportionatam omissioni, deductis iis, qui correspondent aliis laboribus, exercitiis, & oneribus Beneficiati; ut dixi tract. 12. cit. cap. 3. num. 57. pag. 26. & num. 69. pag. 30.

Suppono quarto, Beneficiatum recitationis obligationi non satisfaciens primis sex mensibus post pacificam possessionem beneficii, quamvis graviter peccet, non teneri tamen ad restitutionem.

132. Dico primo, Beneficiatus, qui ob omissionem Divini Officii obligatur ad restitutionem fructuum, tenetur id facere ante Sententiam declaratoriam Judicis, & opinio contraria est casus damnatus in hac propositione 20. Et ratio est, quia Beneficiatus negligens in recitando Officio ipso facto contrahit hanc obligationem, & licet concederetur, hanc esse poenam suæ culpæ, non est tamen ex illis poenis civilibus, quæ vel non obligant in conscientia, vel ad earum executionem sententia declaratoria requiritur, sed est poena, quam ipsemet culpabilis per se exequi debet: ergo &c. deinde, quia si esset necessaria Sententia declaratoria Judicis, plurimi Beneficiati non recitantes, excusarentur ab onere restitutionis: etenim quàm plures id tam occultè faciunt, ut ad Judicis notitiam pervenire nequeat: atqui Judex absque

Z z

præ-

prævia notitia non potest ferre huiusmodi Sententiam declaratoriam, ergo si hæc Sententia declaratoria esset necessaria, plures Beneficiati non recitantes excusarentur ab onere restitutionis: ergo dicendum est, absque Sententia declaratoria Iudicis, Beneficiatum obligari ad restituendos fructus pro rata omissionis.

133. Dico secundò, non damnatur opinio, quam probabilem censet Diana part. 2. tract. 12. resol. 25. nempe, quòd obligatio restitutionis ob omissionem Divini Officii non oriatur ex virtute Iustitiæ commutativæ, sed Religionis, & Obedientiæ: quia si proveniret ex Iustitia, Beneficiatus non recitans primis sex mensibus post pacificam possessionem Beneficii, non excusaretur ab onere restitutionis: sed (quidquid sit de hoc) probatur assumptum, quia propositio damnata excusabat ab onere restitutionis ante Sententiam declaratoriam Iudicis: atqui hæc opinio non excusatur ante huiusmodi Sententiam, sed loquitur de radice, à qua procedit obligatio restitutionis: ergo hæc opinio non est damnata.

134. Dico tertio, quamquam non damnetur hic opinio, secundum quam Beneficiatus unâ, duabus, vel etiam octo diebus omittens recitationem, non tenetur ad restitutionem, quia hæc opinio, ut patet differt à damnata; hanc tamen meritò improbabilem iudicat Torrecilla in suis

Consult. tract. 4. consult. 10. num. 42. in fine, cum Castropalao, & aliis; quia Bulla Pii V. assignat quantitatem restitutionis faciendam, ob quamvis integram diurnam omissionem, & etiam cuiusvis horæ Canonica: ergo hoc stante, nequit habere locum opinio, secundum quam Beneficiatus absque causa legitima non recitans una, vel altera die anni excusatur ab onere restitutionis fructuum pro rata omissionis earundem dierum.

Neque damnatur opinio apud Dianam part. 9. tract. 3. resol. 67. secundum quam recitans Divinum Officium vulgari idiomate, quamvis verè peccet, satisfacit tamen, & consequenter non tenetur ad restitutionem, quia opinio damnata loquitur de non recitante, & hæc de recitante vulgari idiomate, quæ duo valde differunt. Cætera ad hanc materiam spectantia dicta manent suprà tract. 12. cap. 3. cit.

PROPOSITIO XXI. damnata.

Habens Capellaniam collativam, aut quodvis aliud Beneficium Ecclesiasticum, si studio litterarum vacet, satisfacit suæ obligationi, si Officium per alium recitet.

135. **S**uppono primò, Capellaniam collativam à non collativa, seu legata distingui in hoc, quòd illa instituatur auctoritate Ordinarii cum ob-

obligatione recitandi Divinum Officium ; non collativa verò seu legata absque ejusdem auctoritate , & absque dicto onere recitationis.

Suppono secundo , aliqua onera esse merè personalia , alia non personalia , seu realia ; merè personalia sunt , quæ à propria persona , non ab alia adimplenda sunt v. g. jejunium , auditio Missæ , Confessio , Communio , recitatio &c. non personalia , seu realia sunt ; quæ per alium adimpleri possunt , ut eleemosyna , celebratio Missarum &c.

136. Dico primo , Beneficiatus studio litterarum vacans , non satisfacit suæ obligationi , si per alium officium recitet ; & contrarium modò est improbable , falsum , & scandalosum , & ut tale damnatum , & valde rationabiliter ; quia oneri personali nequit satisfieri per alium , sed recitatio Divini Officii est onus personale : ergo Beneficiatus , seu habens Capellaniam collativam , quamvis studio litterarum vacet , vel in propria domo , vel in universitate aliqua , huic onere per alium satisfacere nequit.

137. Dico secundo ; quotiescumque Beneficiatus legitime excusatur ab onere recitationis , huic Decreto Alexandri VII. contravenire non dicitur , licet per se , vel per alios non recitet : ratio est , quia juxta propositionem damnatam , studium litterarum fuit causa sufficiens , ad eximendum Beneficiatum ab onere recita-

tionis per se ipsum præstandæ ; ego autem hoc non dico , sed quòd non obligetur ad recitationem occurrente legitimo impedimento : ac proinde non damnatur hic assertum , quòd excusentur à recitatione Lector Controversiarum , Confessarii , Concionatores , qui Conciones , & Confessiones ad aliud tempus differre nequeunt. Sic Torrecilla in Consult. tract. 4. consult. 10. num. 18. & 20. neque damnatur opinio asserens , in Religionibus Prælaturum studii causa posse commutare Lectoribus Horarum Canonicarum recitationem in septem Psalmos , septies Orationem Dominicam , & bis Apostolicum Symbolum recitandum : Torrecilla ibid. num. 27.

138. Dico tertio , quòd , quantumvis videatur in propositione damnata , non esse sermonem de obligatione restituendi fructus , quam incurrit Beneficiatus , seu Capellanus ob studium litterarum per alium recitans ; siquidem propositio damnata dicebat , talem satisfacere suæ obligationi : quod potest intelligi , eum nec peccato , nec restitutioni fore obnoxium , & condemnationi potest solum subjacere assertum , quòd non peccet , non verò , quòd non teneatur ad restitutionem ; attamen dicendum est , Beneficiatum studii causa per alium recitantem non duntaxat peccare , verum etiam ad restitutionem fructuum obligari : ratio est , quia ex hoc antecedente

dente: Beneficiatus peccat non recitando, bene infertur hoc consequens: ergo Beneficiatus tenetur restituere fructus: subsumo, sed sic est, quod Beneficiatus studii causa per alium recitans certò peccet, ergo certò etiam tenetur ad restitutionem.

Dices: Debito obstrictus ab eo liberatur, si alius loco sui satisfaciatur creditori: ergo si debito recitandi Beneficiati, alius pro eo satisfaciatur, liber erit à restitutione: Respondeo, distinguo, si debitum est reale concedo, si est personale, nego, cum autem debitum, seu onus recitandi Divinum Officium, sit personale, hinc est, quod Beneficiatus nec satisfaciatur, nec eximatur ab onere restitutionis, si per alium recitet.

PROPOSITIO XXII.

damnata.

Non est contra iustitiam Beneficia Ecclesiastica non conferre gratis; quia collator conferens illa Beneficia Ecclesiastica pecunia interveniente, non exigit illam pro collatione Beneficii, sed veluti pro emolumento temporali, quod tibi conferre non tenebatur.

139. **S**uppono primò, Beneficium Ecclesiasticum esse jus perpetuum percipiendi fructus ex bonis Ecclesiasticis, ob aliquod officium Spirituale auctoritate Ecclesie constitutum; ita ut in Beneficio Ecclesiastico tria considerentur primum, est obligatio Beneficiati ad aliquam functionem, aut

Ministerium spirituale; secundum, jus percipiendi fructus bonorum Ecclesiasticorum: & tertium, ipsimet fructus, & bona Ecclesiastica: hæc sunt res merè temporales, ac proinde pro ipsis potest accipi pretium absque delicto simoniæ: si pro jure spirituali Beneficii accipiat res temporalis, est simonia *ex jure Divino*; si accipiat pro jure percipiendi bona Ecclesiastica, est *ex jure humano*.

140. Supponò secundò, Beneficium unum esse Curatum, alterum simplex; Curatum est, quod habet annexam curam animarum: simplex, quod non habet annexum hoc onus, sed illud recitandi Horas Canonicas, celebrandi aliquas Missas, interessendi choro, juxta foundationem talis Beneficii. Potest etiam Beneficiatus esse simpliciter Titularis; & id, quod datur in titulum perpetuum, nequit tolli absque gravi causa: vel potest esse manualis, seu *ad nutum*, quod Patronus, seu Prælatus tollere potest.

141. Suppono tertio, Beneficium posse acquiri per præsentationem, electionem, collationem, aut resignationem: Quando Patronus præsentat aliquem ad Beneficium, modus, quo postmodum Superior illud confert, vocatur institutio; quando Beneficium confertur per electionem, modus, quo Superior concurrat, vocatur confirmatio, & quando ad Episcopum, vel Prælatum Ecclesiasticum

per-

pertinet collatio Beneficii, absque praevia praesentatione, aut electione, modus quo illud confert, vocatur collatio: Permutatio est, quando unum Beneficium datur pro altero auctoritate legitimi Superioris: & Resignatio est, quando ceditur Beneficium in favorem alterius eadem auctoritate praesupposita.

142. Dico primò, sensum propositionis damnatae fuisse, quòd Patronus, seu Elector ad Beneficium posset absque violatione iustitiae conferre Beneficium pecunia interveniente, ea ratione, quia non exigeretur pecunia pro Beneficio, sed pro emolumento, ex tali Beneficio Beneficiario obventuro: & quia Patronus non tenebatur tali personae, sed ad libitum cuicumque alteri Beneficium conferre, ideoque ob hanc liberam collationem posse accipi dictam pecuniam; quod totum condemnatur ut practice improbabile; quia nemo potest percipere lucrum ex re non sua: atqui emolumentum temporale Beneficii non spectat ad Patronum, seu Electorem: ergo ex eo nequit percipere lucrum: insuper etsi Patronus non teneatur Beneficium conferre tali determinatae personae, tenetur tamen illud alicui conferre: ergo ex eo quòd determinatae personae conferat, non propterea potest emolumentum percipere, alioquin gratiam venderet.

143. Dico secundò, quòd quan-

tumvis in propositione non exprimitur; num sit, vel ne Simonia, Beneficium propter pecuniam conferre, sed solummodo, quòd hoc non sit contra iustitiam; attamen dicendum est, non tantum delinqui contra iustitiam, sed etiam Simoniam saltem ex iure humano committi, Beneficium pecunia interveniente conferendo: ita Torrecilla *super hanc propos. 22. num. 142.* quia iure humano prohibetur tanquam simonia receptio pecuniae ob collationem Beneficii Ecclesiastici: ergo saltem contra jus humanum erit Simonia, si Patronus non *gratis* sed pecunia interveniente conferat Beneficium.

144. Dico tertio, cum collator Beneficii pecunia interveniente sit Simoniacus, & operetur contra iustitiam, ad ejusdem restitutionem tenetur; quia nullum habet titulum sibi retinendi illud pretium, sed qui nullum habet titulum retinendi rem alienam, tenetur eam restituere: ergo qui pecunia interveniente confert Beneficium, tenetur eandem restituere: & quamvis aliqui velint, pretium acceptum in hoc casu ante Sententiam Judicis esse restituendum ei, qui dedit, quia is non amisit pretii dominium, post sententiam verò, cui Judex addixerit; Verius tamen, & probabilius est, etiam ante Sententiam Judicis pretium illud esse restituendum Ecclesiae: quia ordinariè non est Judex, qui Episcopos de his

condemnet, & contra mentem Ecclesiæ est ut restituatur danti, quia Ecclesia intendit utrumque punire: vide Bassæum *verb. Simonia* 7. num. 1.

145. Dico quartò, non damnatur tanquam Simonia, nec contra iustitiam id, quod solet dari pro Bullis in collatione Beneficii, nec quando in permutatione Beneficii autoritate Superioris pinguius Beneficium reservatur; & sic in plaribus aliis casibus 1. part. hujus prax. tract. 10. num. 175. & sequent. pag. 381. quia omnes hi valde differunt ab asserto Propositionis 22. hic damnatæ.

PROPOSITIO XXIII. damnata.

Frangens jejunium Ecclesiæ, ad quod tenetur, non peccat mortaliter, nisi ex contemptu, vel inobedientia hoc faciat, puta, quia non vult se subicere præcepto.

146. Suppono primò, tanquam certissimum, & de Fide, in Ecclesia dari potestatem condendi leges ad gravem culpam obligantes, & de facto plures fuisse conditas leges Ecclesiasticas cum ejusmodi obligatione, quænam autem conditiones requirantur ad hoc, ut obligent, videri potest in Confer. part. 1. tract. 3. Confer. 3. §. 1. num. 2.

Suppono secundò, transgressorem legis Ecclesiasticæ ad mortale obligantis, mortaliter peccare, præciso etiam contemptu: ut dixi in meis

Confer. ibid. num. 1. & veniale ex genere suo, fieri mortale ex accidenti posito contemptu legis, ut pariter docui in Confer. tract. 2. sect. 4. Confer. 2. §. 1. num. 7.

147. Dico primò, frangens jejunium, ad quod tenetur, seculo etiam contemptu, aut inobedientia, graviter peccat; & contrarium est casus damnatus in hac propositione: ratio est, quia leges Ecclesiasticæ inducunt obligationem peccati mortalis, quando materia est gravis, & legislator ad gravem culpam obligare intendit: sed sic est, quod jejunium sit materia gravis, & Ecclesia id præcipiat cum intentione obligandi ad mortale, ut constat ex consuetudine, & communi Fidelium opinione: ergo jejunium obligat ad mortale: atqui prævaricator legis obligantis ad mortale, graviter peccat, etiam secluso contemptu, aut inobedientia: ergo frangens jejunium, ad quod tenetur graviter peccat secluso etiam contemptu, aut inobedientia.

148. Dico secundò, non damnantur opiniones, eximentes à jejunio ob aetatem, infirmitatem, laborem, aut ob alias iustas causas: ratio est evidens: quia in propositione damnata erat sermo de frangente absque contemptu jejunium, ad quod tenetur, sed hæ opiniones non loquuntur de obligato ad jejunium, sed de exemptis ob alias causas, ergo hæ opiniones

nes in condemnatione non comprehenduntur.

149. Ex hac conclusione inferitur, quod nulla ex sequentibus opinionibus in hac propositione demnetur 1. opinio, quam cum aliis censet probabilem Bassæus *Verb. jejunium 2. num. 6.* nempe sexagenarios, licet viribus polleant, excusari à lege jejunii. 2. opinio Leandri à Sacram. part. 3. tract. 5. disp. 7. q. 19. qui dicit, foeminas eorum, quod citius quam homines senescant, non obligari ad jejunium, cum ad quinquagesimum annum pervenerint; quod probabilius est de conjugatis, quæ filios genuerunt. 3. opinio, secundum quam, si quis facta debita diligentia dubius adhuc est, an expleverit vigesimum primum annum, non tenetur ad jejunium, quia non est possessio pro præcepto jejuniio, sed pro libertate illius dubitantis. Diana part. 4. tract. 3. resol. 21. Verum est, tam lenes, quam adolescentes ob ætatem à jejuniio excusatos, teneri abstinere à carnibus diebus vetitis. 4. Opinio docens ægros, & convalescentes non obligari ad jejunium, etiam si eorum culpa infirmitas iis advenerit; nec eos, qui ob debilitatem stomachi necessarium alimentum horis determinatis sumere nequeunt; Leander *ibi. q. 25.* 5. opinio asserens, non obligari ad formam jejunii eos, qui ob infirmitatem possunt vesci carnibus; Henriquez *lib. 7. cap. 13. num. 12. 6.* Opi-

nio, juxta quam is, qui incoenatus non potest capere somnum, nec tenetur jejunare, Joannes Sanchez in *select. disp. 14. n. 13.*

150. Inferitur pariter non damnari opiniones eximentes; primò, peregrinos, & vagos à jejuniis ex lege speciali præceptis in territoriis, ubi hospitantur: ut videri potest in *meis Confer. tract. 3. Confer. 5. §. 2. num. 10.* & 11. secundò, pauperes non habentes sufficiens alimentum ad unicam rationabilem refectionem: Azorius part. 1. lib. 7. cap. 17. q. 7. Tertiò, Uxorem, quæ ob timorem pravæ valetudinis, aut deformitatis, vel metu viri non permittitur jejunare, vel maritum, dum nequit reddere debitum jejunando. Bonacina tom. 2. disp. ult. de præcept. Eccles. quæst. 1. pun. ult. num. 14. Quartò, nec damnatur opinio, docens, non peccare eum, qui jejunium non servat, putans se justam non jejunandi causam habere, licet re ipsa causa non sit justa, & sufficiens; quia inquit bona fides ipsum excusat. Bonacina *ibid. num. 20.* Sa *Verb. jejunium num. 14.* Quintò, nec ea quæ asserit, non teneri ad jejunium eos, qui magnam difficultatem in jejunando experiuntur, non ex vitio gulæ, sed ob ingentem calorem naturalem. Leander à Sacram. part. 3. tract. 5. disp. 8. quæst. 140.

151. Inferitur pariter ex dictis, non damnari 1. opinionem, juxta quam, si quis dubitet, an die Jovis sit hora

hora duodecima mediæ noctis, & post adhibitam diligentiam adhuc manet dubius, potest edere carnes, & econtra si sit dies sabbathi, aut jejunii, & dubitetur, an sit media nox, aut hora duodecima noctis sonuerit, non potest edere carnes, nec coenare, quia in primo casu possessio stat pro libertate, in secundo pro præcepto. Bassæus *verb. jejunium 2. num. 11. 2.* quod, qui ex inadvertentia, aut ignorantia jejunii aliquo die bis comedit, reliquo tempore sit immunis ab obligatione jejunii: Bonacina *ubi suprâ quest. 1. punct. 3. num. 8. 3.* quod, qui manè notabiliter comedit, sive ex malitia, sive ex inadvertentia non teneatur ea die ampliùs jejunare: Leander *ubi suprâ quest. 145. & 146.* qui tamen comedit ex malitia, graviter peccavit, secùs verò, qui ex inadvertentia inculpabili: Quamvis autem censeam hanc opinionem, excusantem à jejunio non esse damnatam; non assentior tamen, sed reliquo tempore jejunio vacandum esse adjudico, modò matutina comestio loco cœnæ sufficere possit; non damnantur pariter aliæ doctrinæ relatae in meo *Dialogo part. 1. tr. 3. cap. 3. num. 22. & seq. pag. 69.*

PROPOSITIO XXIV. damnata.

Mollities, sodomia, & bestialitates sunt peccata ejusdem speciei infimæ;

ideoque sufficit dicere in Confessione, se procurasse pollutionem.

152. **S**uppono primò, aliqua peccata distingui specie infima, & alia numero: distinctio specifica peccatorum desumitur ex diversitate objectorum, & virtutum, quibus opponuntur, vel ex diversa dissonantia ad regulas morum: distinctio verò numerica desumitur ex distinctione actuum, & objectorum; ut fuisse explicui in *meis Confer. part. 1. tract. 2. sect. 6. Confer. 1. §. 1. per totum, & Confer. 2. §. 1. n. 1. & sequent.*

Suppono secundò, peccata, aut circumstantias mutantem speciem, esse explicitè in Confessione aperiendas; ut constat ex Concilio Tridentino *sess. 14. cap. 5.* est tamen valde probabile, circumstantias non mutantem speciem, sed intra eandem aggravantes, non esse necessariò in Confessione explicandas.

153. Dico primò, propositio damnata (ex suppositione, quod pollutio, sodomia, & bestialitas, quatenus conveniunt in ratione peccati contra naturam, essent peccata ejusdem speciei:) affirmavit, quod, qui commisit sodomiam, aut bestialitatem, satisfaciatur, si dicat in Confessione, passus sum molliem, aut me pollui: quod meritò damnatur tanquam improbabile; quia pollutio, sodomia, & bestialitas habent diversam difformitatem

tem ad regulas morum : ergo distinguuntur specie infima , & ut sic necessario erunt explicanda in Confessione ; nam peccata , quæ distinguuntur specie , aperienda sunt in Confessione : atqui pollutio , sodomia , & bestialitas distinguuntur specie : ergo necessario explicanda sunt in Confessione ; & consequenter , qui commisit sodomiam , aut bestialitatem , non satisfaciēt dicendo , se commisisse peccatum contra naturam , aut procurasse pollutionem , sed debet exprimere , se commisisse sodomiam , aut bestialitatem.

154. Ex hac Conclusionē inferitur primo , quod is , qui per tactus sodomiticos passus est pollutionem , non satisfaciāt confitendo solummodo pollutionem , sed debet etiam explicare tactus sodomiticos ; & qui ex tactibus bestialitatis passus est pollutionem , debet pariter explicare in Confessione hos tactus simul cum pollutione : ratio est , quia tactus impudici *ex fine operis* ad eam speciem peccatorum , quorum sunt principia , ordinantur , & reducuntur ; sic tactus cum foemina soluta ordinantur , & reducuntur ad simplicem fornicationem , cum conjugata ad adulterium , cum Virgine ad stuprum , cum consanguinea ad incestum : ergo tactus sodomitici ad sodomiam , & bestiales ad bestialitatem ordinantur , & reducuntur : sed sic est , quod committens sodomiam , aut bestialitatem ,

Part II.

teneatur id explicare in Confessione : ergo etiam is , qui tactibus Sodomiticis , aut bestialibus passus est pollutionem , huiusmodi tactus in Confessione explicare tenetur.

155. Inferitur secundo , quod , qui habuit desiderium pollutionis , sodomiae , aut bestialitatis , non satisfaciāt in Confessione , dicendo , se habuisse desiderium peccandi contra naturam , sed tenetur explicare objectum sui desiderii , nempe an fuerit pollutio , sodomia , aut bestialitas ; quia desiderium efficax habet eandem specie malitiam cum suo objecto : atqui objecta pollutionis , sodomiae , aut bestialitatis , distinguuntur specie : ergo pariter earum desideria specie distinguuntur : sed sic est , quod peccata specie distincta sunt in Confessione explicanda : ergo qui habuit desiderium efficax pollutionis , bestialitatis aut sodomiae , in Confessione id explicare tenetur. Idem dico de delectatione morosa , quæ habetur circa pollutionem , sodomiam , aut bestialitatem ; & quamquam probabile sit morosè delectantem in foemina , non teneri explicare ejusdem statum , quando in delectatione à formalitate talis status præscindit : ut dixi in *Confer. tract. 2. sect. 5. Confer. 1. §. 2. num. 16.* in peccatis tamen contra naturam est disparitas , ac proinde morosæ eorum delectationes explicandæ sunt. Vide Dianam *part. 9. tract. 6. resol. 3.*

A a a

156. Dico secundò, non damnantur opiniones, dicentes 1. peccato sodomie obnoxium non teneri explicare in confessione, an fuerit agens, vel patiens, an cum mare, vel foemina commiserit, an hæc fuerit Virgo, vel soluta: 2. In bestialitate non esse necessariū explicare speciem bestie: Sic Torrecilla in suis Consult. tr. 9. super hanc Proposit. 24. num. 2. & 3. quia hæc opiniones ut patet, sunt valde diversæ à damnata; & ob eandem rationem non damnatur opinio, juxta quam cognoscens sodomiticè consanguineam, non tenetur in Confessione explicare circumstantiam consanguinitatis; ut dixi in Dialog. part. 1. tract. 6. cap. 2. num. 9. pag. 118. nec ea, quæ asserit, quòd passus pollutionem ex cogitatione, aut delectatione ad diversa objecta muliebria, non teneatur explicare statum ejusmodi foeminarum, modò non habuerit desiderium cum iisdem peccandi, sed simpliciter ad majorem delectationem capeffendam cogitationem in illis firmaverit: Videatur etiam hæc doctrina in Dialog. ubi supra à cap. 1. prope finem, num. 8. pag. 117.

157. Dico tertio, quamvis hic non damnetur opinio, excusans à mortali, confricantem inhonestas brutorum partes, etiamsi hoc faciat intentione inspiciendi seminis; quia hæc opinio multum distat, à propositione damnata: eam tamen à veritate alienam esse censeo cum Bonacina rom.

1. q. 4. de matrim. punct. 9. num. 15. tum quia est actus nimis obscœnus, & inhonestus, valde repugnans rectæ rationi, tum quia valde disponit ad ulteriorem libidinem: proindeque peccati mortalis damnandus.

158. Postremò rectè advertendum est in fine hujus propositionis, in qua est sermo de peccatis contra naturam, quæ in pluribus Episcopatibus solent reservari vel omnia, vel aliqua; quòd si reservetur casus his verbis: *qui committet peccatum contra naturam, præsertim cum bestiis*; prout reservatur in Episcopatu Pampelonensi in casu 25. tunc censëbitur reservata pollutio, sodomia, & bestialitas, ut adnotavi 1. part. hujus prax. tract. 11. Append. cas. 25. Nota 25. pag. 428. Quamvis R. P. F. Emanuel à Conceptione in suo tract. de Pœnit. disp. 6. quæst. 11. n. 879. & 880. & seq. suam sententiam probabiliorem putet, in qua dicit, in hoc casu non reservari pollutionem voluntariam, & externè procuratam; quia eam solum, quæ procedit à cogitatione, aut delectatione interna voluntaria, mecum convenit num. 885. non esse reservatam: cum verò ejusdem doctrinam loc. cit. jam impugnaverim, hic de novo eam refutare, non est operæ pretium.

PROPOSITIO XXV.

damnata.

Qui habuit copulam cum soluta, satisfaci-

satisfacit Confessionis præcepto, dicens : commissi cum soluta grave peccatum contra castitatem, non explicando copulam.

159. **D**ico primò, qui habet copulam cum fœmina soluta, non satisfacit præcepto integritatis Confessionis, dicendo, commissi cum soluta grave peccatum contra castitatem, sed tenetur explicare copulam ; & contrarium est id, quod condemnatur in hac propos. 25. ratio est, quia quantumvis actus internus, & externus constituent unum numero peccatum, hoc tamen non obstat, qui peccavit externè, non satisfacit Confessionis præcepto, si actum internum absque externo explicet, ut communis Theologorum affirmat: ergo nec habens copulam satisfaciet, si solummodo dicat, se commississe cum soluta grave peccatum contra castitatem : probatur consequentia ; quia peccatum cum soluta contra castitatem, potest parari per actum internum desiderii : ergo si solum dicatur peccatum cum soluta, non explicatur actus externus ; imò si cum peccato gravi contra castitatem cum soluta explicarentur tactus, oscula, amplexus, hoc non sufficeret supposita copula, sed hæc pariter esset explicanda adimplendo præcepto integritatis Confessionis.

160. Dico secundò, non damnatur sententia relata in *Dialog. part. 1. tract. 6. cap. 3. num. 13. pag. 119.* quòd tactus præcedentes, & subse-

quentes copulam, non sint necessariò explicandi in Confessione, sed quòd explicata copula ipsi tactus sufficienter explicentur ; nisi subsequentes copulam haberentur cum animo repetendi accessum, tunc enim eorum ommissio esset peccatum : nec sententia Moyæ in *suis select. tom. 1. tract. 3. disp. 2. quest. 2. num. 2.* ubi dicit, quòd is, qui habuit tactus cum fœmina absque intentione copulæ ab initio, si protinus secuta est copula, non teneatur eosdem tactus in Confessione explicare ; quia in confessione copulæ censentur inclusi : ratio est, quia juxta propositionem damnatam posita etiam copula, non erat necessarium eam explicare : atqui hæc propositiones dicunt, explicandam esse copulam : ergo hæc opiniones non damnantur.

161. Dico tertio, nec damnatur opinio Azorii, & aliorum apud Leandrum de *Sacram. part. 1. tract. 5. disp. 8. §. 3. quest. 30.* dicens, quòd Catholicus, qui peccavit cum fœmina Gentili, seu Infideli, non teneatur explicare circumstantiam carentiæ Baptismi ; quod etsi damnatum non sit, verum tamen non puto, sed oppositum ; quod probabilius esse affirmavit Leander *ibi* : nec opinio, quam probabilem censet Leander *ibi quest. 59.* quòd qui habuit copulam cum fœmina defuncta, satisfaciat Confessionem, dicendo, se habuisse pollutionem quod pariter asserit Diana *part. 9. tract.*

tract. 9. resol. 1. neque opinio, juxta quamvis, qui occasionaliter habuit copulam cum foemina dormiente, non committat formaliter peccatum raptus: Leander *ibi quæst. 60.* quamvis si esset conjugata, diceretur adulterium, si Virgo, stuprum &c. non damnantur inquam hæ opiniones, quia earum sensus valde differt à propositione 25. hic damnata.

162. Dico quartò nec damnantur opiuiiones I. quòd habens oscula, non teneatur explicare in Confessione, in qua parte ea habuerit; quia licèt sint in partibus pudendis, omnia oscula sunt ejusdem speciei: Diana *part. 3. tract. 4. resol. 225. in fine II.* quòd sponsi de futuro, habentes accessum ad alteram personam, non teneantur explicare circumstantiam sponsalium: Henriquez *lib. 11. cap. 13. num. 4.* III. quòd habens copulam cum Virgine voluntariè consentiente, stuprum formale non committat, nec circumstantiam Virginitatis teneatur aperire, sed fat esse, si dicat, habui copulam cum soluta; juxta dicta *suprà part. 1. tract. 6. cap. 4. num. 23. pag. 124.* IV. quòd qui per totam noctem cum amasia dormivit, non est opus, ut dicat, ego eam cognovi per tot vices, sed feci, quod volui, dummodò non habuerit interruptionem mentis, & operis. Zanardus *part. 1. cap. 18.* huic tamen doctrinæ non adhæreo; quia hoc modo non explicatur numerus peccatorum, qui

tamen in uno major est, quàm in alio: ergo dicendo feci, quod volui, non declaratur numerus: nec doctrinæ Zerolæ *cap. 12. quæst. 12.* juxta quam si quis haberet rem cum concubina tota nocte, non tenetur exprimere hanc gravitatem, sed sufficit confiteri numerum peccatorum, videlicet semel, vel bis fornicatus sum, quæ doctrina licèt hic non damnetur, & eam nonnulli quoque sequantur, ego tamen, ut dixi, eam non sequor; quia qui dormit per totam noctem cum concubina, præter concubitus, ordinariè alias obscœnitates, actibus non omnes continuas, committit, ergo &c. Videatur Diana *part. 1. tract. 7. resol. 39. & part. 3. tract. 4. resol. 67. §. resol. 39. V.* quòd vir, aut foemina amittentes voluntariè, & spontaneè virginitatem, non teneantur explicare, id esse peccatum, quo pretiosam hanc margaritam amiserunt: ratio cur nulla ex propositionibus à num. 160. usque huc relatis damnetur, est, quia propositio damnata dixit, habentem copulam cum soluta satisfacere Confessioni, dicendo, commisi cum soluta grave peccatum contra castitatem absque explicatione copulæ: Opiniones autem adductæ ab hac multàm differunt, ut singula consideranti patebit.

PROPOSITIO XXVI. damnata.

Quando litigantes habent pro se opiniones aequè probabiles, potest Judex pen-

cuniam

cuniam accipere pro ferenda sententia in favorem unius præ alio.

163. **S**uppono primò, quòd in causis civilibus Judex teneatur ferre sententiam juxta opinionem probabiliorem, nec possit in conscientia minùs probabilem sequi, cum hoc sit damnatum ab Innoc. XI. in prop. 2. cujus explicatio habetur 1. part. hujus prax. tract. 10. num. 22. pag. 339.

Suppono secundò, quòd jure communi cautum sit Judicibus ordinariis, & delegatis, ac inferioribus Ministris accipere munera à litigantibus, idem prohibent leges Castiliæ: ut videri potest in Palao part. 7. de justit. & jure, tract. 32. disp. 2. punct. 21. §. 1. n. 5. & 12.

164. Dico primò, quando litigantes habent pro se opiniones æquè probabiles, nequit Judex pecuniam accipere pro ferenda sententia in favorem unius præ alio; & contrarium est casus damnatus in hac prop. 26. & meritissimè; quia Judex est stipendio conductus ad ferendas sententias in causis litigantium, & in alterutrorum favorem necessariò eas expediendas: ergo nequit accipere pecuniam pro ferenda sententia in favorem unius præ alio: Præterea alia ratione est condemnabilis ista propositio, nempe ratione scandali. Judicem enim incitat, ut se quotidie vendat, per-

frequentibus injustitiis corrumpat: mente, inquam, perversus: nam licet magna sit opinionum inæqualitas; passione tamen, & cæco amore lucri perducetur, ut adhibito speciali ad id studio ad æqualem usque probabilitatem pertrahat: & æquè probabilem judicet opinionem, quæ alterius probabilitatem ut attingat, quàm longissimè distat, & hæc opinio censenda est damnata sub mortali, quando accepta quantitas est gravis, & sub veniali, quando levis, juxta suprà dicta num. 118. & 121. quantumcunque attento rigore verborum propositionis damnatæ, quæ dicit: *potest Judex*; videatur posse salvari, quòd vi hujus condemnationis sit solum peccatum veniale; siquidem asserens Judicem in hoc peccare venialiter, non dicit, quòd possit, *quia id solum possumus, quod jure possumus*: contrarium tamen tenendum est, dixi loco citato.

165. Dico secundò, quantumvis propositio damnata loquatur in terminis de opinionibus æquè probabilibus in favorem litigantium, idem tamen est judicium, quando alteruter litigantium habet opinionem probabiliorem, aut jus certum; quia eadem, & etiam potior ratio militat, quòd nequeat Judex accipere pecuniam pro ferenda sententia in favorem unius præ alio, quando unus litigantium habet jus probabilius, aut certum, quàm dum habet æquè pro-

babile : ergo ficut Judex nequit accipere pecuniam pro ferenda fententia in favorem unius partis , quæ habet jus æquè probabile , ac ejus adverfa , à fortiori , neque poterit accipere pro eadem ferenda in favorem partis , quæ habet jus probabilius , aut certum.

166. Dico tertio , non damnatur hic exprefse opinio Lessii lib. 2. de justit. cap. 14. dub. 9. num. 64. apud Dianam part. 3. tract. 5. resol. 55. quamvis fàltem virtualiter fit damnata , nempe , quòd ftando in fòlo jure naturæ , fi fortè circa litem aliquam ea eft varietas fententiarum , ut Judici liberum fit utramlibet partem in iudicando fequi , non fit contra iuftitiam , fi Judex aliquid ab una parte accipiat , ut in ejus potiùs favorem iudicet. Quia propositio damnata dicebat , id abfolute eſſe licitum Judici ; fed fic eſt , quòd opinio Lessii non dicat hoc abfolute , fed ftante jure naturali eſſe licitum , feclufo femper jure pofitivo , quod tamen id fieri prohibet , ut ipſemet Lessius loc. cit. docet : ergo non damnatur opinio aſſerens , quòd attento jure naturali non fit contra iuftitiam , fi Judex aliquid accipiat à litigante pro ferenda fententia in favorem ipſius opinionis probabilis.

167. Dico quarto , quamquam in hac propofitione damnata non fit fermo in propriis terminis , quòd Judex teneatur reſtituere acceptum à liti-

gante , in cujus favorem tulit fententiam : ut cum Prado tenet Torrecilla in confult. tract. 1. Confult. 1. sub num. 144. in ſecunda impreſſione : idque rationibus metaphyſicis , & fundamentis valde ingenioſis defendit idem Doctiſſimus P. num. 145. & ſequent. Ego tamen arbitror cum Lumbier num. 172. quòd non ſolum peccet Judex accipiens pecuniam à litigante , in cujus favorem fert fententiam , verum etiam quòd teneatur ad reſtitutionem ; quia nullus adest titulus vi cujus Judex poſſit ſibi hujusmodi pecuniam retinere : ergo ad ejus reſtitutionem tenetur : confequentia eſt clara , antecedens probatur : titulus retinendi dictam pecuniam alius eſſe nequit , quàm gratuita donatio litigantis , qui dominium in Judicem receptorem tranſtulit : ſed ſic eſt , quòd hæc receptio fit abrogata à lege , ut probat Sanchez in Conf. tom. 1. lib. 3. cap. unic. dub. 1. num. 26. ergo nullus adest titulus , ob quem Judex poſſit ſibi retinere pecuniam à litigante acceptam pro ſententia in favorem ſuæ opinionis ferenda.

168. Dico quinto , licet hæc opinio damnata loquatur de perceptione pecuniæ pro ferenda ſententia , non verò exprefse de alia re , quæ non fit pecunia ; attamen tanquam certum tenendū eſt , quòd Judex non ſolum non pecuniam , ſed nec quidquam aliud poſſit accipere à litigante pro ſententia in ejus favorem ferenda. Ita

Palauſ

Palas *suprà num. 15.* tum quia eadem ratio, & paritas militat de pecunia, ac de quacunque alia re; tum quia ita expresse id sancit lex Regia Castilia *leg. 5. tit. 9. lib. 3.* his verbis: Rectores, Ministri, & Judices nostrarum Civitatum, Pagorum, & locorum, tam salariati, quam non salariati; tam Ordinarii, quam Delegati, nullatenus accipere præsumant, nec publice, nec clam, nec per se, nec per alios munera aliqua à nulla, vel nullis personis, cujusvis status, & conditionis litigantibus coram ipsis, sive munera sint in auro, sive argento, sive pecunia, panno, vestimentis, cibis, aut aliis hujusmodi &c.

Limitat hoc P. Torrecilla *ubi suprà num. 64.* dicens, non esse damnatum, quòd Judices possint accipere aliqua comestibilia, si sint in modica quantitate, & paucos inter dies consumptibilia, & hæc ex mera liberalitate offerantur; quod verisimile videtur, modò non subsit periculum perversionis Judicis ob ejusmodi dona comestibilia.

169. Dico sextò, hæc propositio damnata non loquitur formaliter, num Judex acceptare possit promissionem pecuniæ, vel alterius rei accipiendæ à litigante; nihilominus dicendum est, non posse Judicem ejusmodi promissionem à litigante acceptare, ut sententiam in favorem suæ opinionis probabilis ferat. Palas *ubi suprà num. 15.* quia promissio

est adhuc perniciosior, quam donum, quandoquidem Judex accepto dono remanet magis liber ad justè judicandum, ac quando sperat id, quod ipsi promissum fuit: Neque licitum est Judici debitori litiganti acceptare remissionem debiti, vel ut addit cum Baldo, Matienço, & Menochio Castropalaus *ibid.* accipere mutuò pecuniam pro ferenda in ejus favorem sententia; quia præsumitur fraus in hoc mutuo, nimirum, quòd donatio colore mutui palliari intendatur.

170. Dico septimò, non damnatur assertum, quòd litigans possit offerre Judici, aut ejus Ministris aliqua munera ad redimendam vexationem; nempe quando probabiliter timet sibi faciendam injustitiam: Torrecilla *loc. cit. num. 163.* quia propositio damnata dixit posse Judicem accipere pecuniam à litigante, pro favorabili ipsi sententia ferenda: sed hæc opinio non dicit posse Judicem accipere pecuniam, sed litigantem eam offerre ad redimendam vexationem: ergo non damnatur assertum, quòd possit litigans offerre pecuniam, aut munera Judici ad redimendam vexationem, videlicet ne injustam Sententiam ferat, de qua probabiliter dubitatur. Quod confirmari potest à paritate beneficiorum, in quibus absque simonia is, qui habet jus in re aliquam pecuniam ad injustam vexationem redimendam offerre potest: ergo &c.

171. Dico octavò, neque damnatur

natur opinio Layman lib. 3. sect. 5. tract. 4. c. 4. num. 9. apud Dianam part. 3. tr. 4. resol. 45. asserens, quod attento jure naturali possit aliquid accipi à litigante pro expedienda ejus causa ante alias eodem tempore patrocínio susceptas; ita Torrecilla supra num. 168. quia secundum propositionem damnatam Judex poterat accipere pecuniam pro ferenda sententia in favorem unius præ alio: atqui hæc opinio non propter hoc, sed propter expeditionem causæ unius præ alia, dum litigantes jure temporis æqualiter gaudent, pecuniam posse accipi astringit: ergo hæc opinio non intelligitur damnata.

Advertendum tamen est, quod si alterius causa ante eam collitigantis tribuentis pecuniam deberet expediri, non posset Judex accipere pecuniam pro celeriori hujus expeditione; quia injuria fieret alteri: atqui cum alterius injuria nequit Judex accipere pecuniam pro concludenda citius alia causa: ergo &c. Præterea advertendum est, quod si causa litigantis largientis pecuniam esset ante alias expedienda, non posset Judex accipere dictam pecuniam ob celeriolem ejus expeditionem, quia ad hanc in conscientia tenetur; quapropter in æquali tantum cursu duarum causarum dicitur non condemnari assertum; quod Judex possit accipere pecuniam pro expedienda una præ alia; quod licet condemnationi non subja-

cere censeam, hanc tamen doctrinam non sequor, tum quia non invenio justum titulum, ob quem Judex possit dictam pecuniam accipere: tum quia hoc esset causa, quod Judices cupiditate excæcati, causas tempore æquales esse censerent, quæ tamen aliquo jure anteriores essent.

PROPOSITIO XXVII. damnata.

Si liber sit alicujus junioris, & moderni, debet opinio censi probabilis, dum non constet rejectam esse à Sede Apostolica tanquam improbabilem.

172. **S**uppono primò, probabiliter unam esse intrinsecam, extrinsecam alteram: intrinseca est fundamentum, & ratio, cui opinio innititur: extrinseca est auctoritas Doctorum opinioni patrocinantium: probabilitas extrinseca dependet ab intrinseca; quia in tantum præbimus assensum auctoritati Doctoris, in quantum putamus eum ratione fulciri: porrò aliquæ opiniones sunt cæteris tutiores, & aliquæ probabiliores, & aliæ minùs probabiles; quod videri potest in meis Confer. part. 1. tract. 1. Conf. 1. num. 5. 6. & 7. & Confer. 2. num. 4.

173. Suppono secundò, nullam ex opinionibus damnatis à Sede Apostolica esse in conscientia sequendam, quamvis plures, & Classici Authores eam docuerint, & etiam si præcipue soli-

solidis fundamentis, validis rationibus fulciri videatur: Neque sunt sequendæ opiniones, quas Doctores communiter censurant, ac improbables existimant, quamvis unus, vel alter Author eas sequatur.

174. Suppono tertio, ad probabilitatem alicujus opinionis quatuor conditiones requiri, prima, ut solida aliqua, & non levi ratione fulciatur: secunda, ut nullum errorem contineat, tertia, ut non sit abolita & antiquata: quarta, ut non sit ab Ecclesia damnata: videatur Bonacina *com. 2. disp. 2. q. 4. punct. 9. num. 1.*

Suppono quarto ad eandem probabilitatem pariter requiri, ut contra eam ratio convincens adduci non possit; alioquin non esset opinio, sed error, ita Joannes Sanchez in *select. disp. 14. num. 8.* attamen non ex eo, quod aliquis solutionem rationis impugnantis opinionem adinvenire non possit, propterea hæc censenda est improbabilis; quia alii faciliter eam solvent, etiam si alicui irrefragabilis appareat. Videatur Thom. Sanchez *lib. 1. in Decalog. cap. 9. num. 6.*

175. Dico primo, assertum propositionis damnatæ fuit, quod opinio inventa in libro alicujus moderni auctoris censi debeat probabilis, dum non constet rejectam, & damnatam esse à Sede Apostolica: quod iustissime damnatur; quandoquidem Auctor ex eo, quod sit modernus, non præbet opinioni probabilitatem, sed

Pars II.

fundamentum, & ratio, qua eadem probatur, vel doctrina & pietas Authoris: ergo non eo, quod modernus Author typis mandaverit opinionem, hæc probabilis censenda est. Nec valet dicere, quod, si licet sequi dictamen talis Auhoris quando oretenus consulitur, liceat pariter ejusdem impressum dictamen sequi; cum id, quod prælo datur, exactius, & applicatiùs ponderetur, & perpendatur tanquam coram Mundo, & ejus censura comparendum & subjiendum, quod est fundamentum opinionis damnatæ: Respondetur enim ad hoc, quod consulens oretenus Authorem, id bona fide faciat, nec alios majoris notæ Doctores consulendos quærere teneatur; ex supposito etiam, quod is, quem consulit casum propositum velut unicum maturè perpendet; cum verò in libro plures casus imprimantur, facillimè contingit, quod aliquis ex ipsis non benè perpendatur ab Authore, qui si amicus est vanitatis, ac idæis, & metaphysicis solius sui ingenii rationibus addictus, in veritate inquirenda, & proponenda periclitatur: quis dubitat, quemvis posse sequi dictamen oretenus dandum à Magno Augustino, Ecclesiæ lumine, & eruditionis Apolline? & tamen hic eximius, & gravissimus Doctor aliqua scripsit, quæ postmodum retractavit: ergo &c.

Hinc damnatam adjudico opinionem dicentem, quod non solum pos-

B b b

simus

simus sequi opinionem impressam Authoris moderni, verum etiam ea, quæ obiter, & incidenter in margine, & indice libri posuit, quia si in iis, quæ ex proposito, & præmediate scribuntur, aliquis error excurrere solet, quanto magis in iis, quæ incidenter solum, & obiter tanguntur tam in corpore libri, quam in margine, & indice, in quibus tanta diligentia non assolet apponi.

176. Dico secundò, non damnatur assertum, quòd Author modernus, pius, & doctus rationi innixus, ac singulares opiniones exponere non ambiens, possit facere opinionem probabilem: sic tract. Torrecilla in hanc propositionem tract. 8. concl. 5. num. 11. ratio est, quia propositio damnata ad probabilitatem alicujus opinionis aiebat, sufficere si ejus Author sit modernus: hoc autem sat esse non dico, sed necessarium esse, quòd Author sit pius, doctus, non singularis in opinionibus, & rationi innixus: ergo non damnatur assertum, quòd Author modernus cum ejusmodi conditionibus opinionem probabilem constituere possit.

177. Dico tertio, neque damnatur assertum Castropalai tom. 1. tract. 1. disp. 2. punct. 1. num. 3. quòd si res, pro qua est opinio, ab Authoribus agitata non sit, nemini potest esse dubium dictum unius gravis, & pii Doctoris moderni, qui ratione firmà intelligitur moveri, suffi-

cere ad opinionem probabilem constituendam tam sibi, quam aliis: si verò res controversa sit à paucis, potest vir doctus adversus illos sentire, si rationem firmam in contrarium habeat; ratio, quòd hoc assertum non damnatur, est, quia non dicitur, quòd Author ex eo, quòd sit modernus, & suam opinionem prælo dederit, eandem probabilem constituat, sed quia firma ratione munitur, quod est fundamentum probabilitatis intrinseca: ergo non damnatur assertum, quòd Author modernus possit constituere opinionem probabilem, quando firma ratione fulcitur, & ab Authoribus non sit agitata, vel à paucis controversa sit.

178. Unde inferitur, singularem Authorem posse constituere opinionem probabilem adversus communem, modò ratione firma, & solida intelligatur moveri, ita Azorius part. 1. l. 2. c. 17. quæst. 6. Villalobos in sum. tom. 1. tract. 1. diff. 4. num. 17. Ut autem opinio alicujus Doctoris adversus communem probabilis censeatur, non sufficit, si perfunctorie, & incidenter & occasione alicujus argumenti dicta sit, nam quæ dicuntur incidenter, fortè ad colorem, non ad probationem dicuntur; requiritur, ut ex professo, & resolutorie dicatur; ita Castropalaus ibi, supra num. 5. & quòd hæc opinio non reprobetur; probatur, quia non dicitur, ut in propositione damnata, quòd

quòd ad fundandam probabilitatem sufficiat, si opinio in libro alicujus Authoris moderni inveniatur, sed requiri, quod Author singularis firma ratione muniatur, & resolutoriè de ea tractet, quod est valde diversum à casu damnato in hac propos. 27.

Advertendum tamen est cum Lezana, Lumbier tom. 2. frag. 7. n. 632. quòd Author modernus ad constituendam suam opinionem probabilem sex conditiones necessariò habere debeat. Prima, ut si pius, & bonus, non litigiosus, aut passione ductus: Secunda, ut sit doctus, & versatus in materiis, non tantum scholasticis, sed etiam moralibus: Tertia, ut ex professo materiam tractaverit: Quarta, ut ratio, qua munitur, sit firmior, & melior ac ea sententiæ adversæ: Quinta, ut cæteri Doctores communiter eam improbabilem non censeant: & Sexta, ut talis opinio non sit damnata ab Ecclesia: Concurrentibus his conditionibus tenet Lumbier, quòd opinio singularis Authoris sit tuta in praxi, & n. 31. in fine sentit, id non fuisse damnatum ab Alexandro VII.

179. Dico quartò, non damnatur hic assertum, quòd liceat sequi opinionem probabilem relicta probabili, & opinionem tutam, relicta tutiori, præterquam in casibus damnatis ab Innocentio XI. in propositione 1. 2. 3. & 4. evidenter probatur; quia propositio damnata dixit, posse

quempiam amplexari opinionem ex eo, quòd in libro alicujus moderni Authoris impressa habeatur: atqui nostra conclusio hoc non dicit, sed quòd possimus sequi opinionem probabilem, relicta probabili, & tutam, relicta tutiori: ergo hic non damnatur assertum, quòd possimus sequi opinionem probabilem, relicta probabili, & tutam, relicta tutiori.

PROPOSITIO XXVIII.
damnata.

Populus non peccat, etiamsi absque ulla causa non recipiat legem à Principe promulgatam.

DE materia receptionis legum Ecclesiasticarum, & sæcularium ex professo tractavi in meis Confer. part. 1. tract. 3. Confer. 2. per totam; ubi hæc materia poterit videri, cum non parvi momenti sit id, quod ibi dictum est ad majorem intelligentiam hujus propositionis damnatæ; videatur præsertim ibi casus 4. num. 27. 28. 29. & seq. Hic solum de necessariis ad ejusdem intelligentiam, & sensum, in quo declaratur practice falsa, disseram.

180. Dico primò, Populus qui absque ulla causa non recipit legem à Principe promulgatam, peccat; & contrarium formaliter, & rectè damnatur in hac propositione 28. quia populus tenetur obedire suo Principi: atqui si absque peccato
B b b 2 posset

posset non recipere ejus leges non teneretur ei obedire : ergo peccat populus, qui absque causa legem à Principe promulgatam non recipit : Et quamvis in hac Conclusionē solummodo dicatur, quòd peccat præscindendo à peccato mortali, vel veniali; tenendum tamen est, quòd, si materia legis sit gravis, graviter quoque peccet, absque causa eandem non recipiens, & si levis, leviter, ut dictum est suprā n. 121. & 118.

181. Dico secundò, non damnatur assertum, primò, quòd populus non peccat ex justa causa legem à Principe promulgatam non recipiens; quia juxta propositionem damnatam non peccat populus, etiam absque ulla causa non recipiens legem promulgatam à Principe; ego autem dico eum non peccare si ex justa causa non recipiat. Secundò, quòd lex non acceptata à populo non obliget in conscientia, ut eum Lumbier, & Torrecilla dixi loc. cit. Confer. n. 3. Tertiò, quòd lex non promulgata non obliget; siquidem propositio damnata dixit, posita etiam promulgatione populum non peccaturum, legem non acceptando : ergo non damnatur assertum, quòd populus non peccet, non recipiens legem non promulgatam, vel eam non observans.

182. Ex hac doctrina inferitur, sequentes opiniones adductas in Con-

fer. 2. citata non condemnari : Primò, quòd leges Principis secularis nisi recipiantur, non obligent, quando à populo habet potestatem legislativam condendi leges sub conditione ejus consensus : Secundò, quòd non obligent leges humanæ, quando opponuntur Foro, aut consuetudini receptæ à populo, vel quando sunt arduæ, & observatu difficiles, ead. confer. num. 5. num. 8. & 9. Tertiò, quòd leges Pontificiæ, & Civiles non obligent, si Legislator advertens eas non recipi, & observari, pro earundem observantia non instet, ibid. num. 10. vel si contra legem præscripsit legitima consuetudo ibid. num. 11. Quartò, quòd non peccet populus, ex justa causa, petens à Principe dispensationem à lege, quia supplicatione interposita, suspenditur ex tunc obligatio legis; ibid. num. 17. & 18. Quintò, quòd lex non obliget, quando dubitatur, an sit recepta, vel ne num. 12.

Nulla ex his doctrinis est damnata; quia nulla dicit, quòd populus non peccet, etiam si absque ulla causa non recipiat legem à Principe promulgatam, sed quòd non obligent leges non receptæ, vel quando dubitatur de earum receptione; quod valde differt ab asserto propositionis damnatæ.

PROPOSITIO XXIX.

damnata.

In die jejunii, qui sæpius modicum quid comedit, etsi notabilem quantitatem in fine comederit, non frangit jejunium.

183. **S**uppono, de essentia jejunii, præter abstinentiam carniû, esse unicam comestionem, & quamvis concedatur collatiuncula, hæc tamen non dicitur formaliter comestio; suppono pariter modicam quantitatem non frangere essentialiter jejunium, quæ si absque ulla necessitate sumatur, erit peccatum veniale, quemadmodum modica quantitas in furto, levis defectus in Missa &c. talem culpam non excedunt; verum est, quod modica causa sufficiat, ut quis modicum quid comedens in die jejunii à veniali excusetur, & hæc quantitas parvitatæ materiæ non frangens jejunium, erit unciarum duarum: inquit Diana part. 5. tract. 5. resol. 11.

184. Dico primò, qui in die jejunii sæpius modicum quid comedit, si notabilem quantitatem in fine comederit, frangit jejunium, & contrarium censuratur tanquam improbabile in hac propos. 29. quod intelligendum est, si ex parvitatibus sumantur ex voluntate antecedenti omnes eadem die sumendi, siue sumantur casu, & per accidens, juxta occasiones diversas comedendi illa die: & ratio est,

quia hæc parvitates continuantur in ventriculo in ordine ad nutritionem: ergo siue ex intento, siue ex accidenti sumantur, violabunt jejunium illius diei, si omnes simul sumptæ notabilem quantitatem constituent.

185. Dico secundò, damnatur pariter opinio, quam cum aliis docuit Leander à Sacram. part. 3. tract. 5. disp. 5. quæst. 10. videlicet, quod in die jejunii quotiescumque sumitur haustus, liceat aliquid modicum comedere, ne potus noceat, modò hoc non fiat in fraudem jejunii: quamvis hanc opinionem non damnari sentiat cum Prado, Torrecilla super hanc prop. tract. 9. sub num. 8. in 2. editione pag. 477. ratio nostræ conclusionis est; quia quantumvis non fiat in fraudem jejunii, verificatur eadem ratio, intentum, & termini proprii propositionis damnatæ: ergo à condemnatione non eximetur opinio, quod dictæ quantitates sumi possint, modò non fiat in fraudem jejunii. Nec assertum, quod sumantur, ne potus noceat, potest id cohonestare, aut liberare à condemnatione; siquidem si hoc sufficeret, posset pariter dici, quod neque damnaretur opinio, vi cujus licitum est pluries modicum comedere ad instantiam, & preces amici, quod non concedit Torrecilla ibid. num. 8. ergo nec concedendum erit, quod condemnationi non subiaceat opinio juxta quam licitum est pluries parùm comedere, ne potus

tus noceat, modò non fiat in fraudem jejunii.

186. Dico tertio, non damnatur opinio communis, affirmans iteratum potum jejunium non frangere: & hoc intelligitur non solum quando sumitur ad extinguendam sitim, verum etiam ad sustentationem, & moderationem famis. sic Fagundez in 4. præcept. lib. 1. cap. 3. num. 19. quia propositio damnata loquebatur de comestione; *qui sæpius comedit*, nostra autem de potu, ex quo tamen non infertur, licitum esse, multoties in die jejunii sumere Chocolatam, cum hæc non sit potus, sed cibus, ut dixi 1. part. hujus prax. tract. 3. cap. 3. in fine num. 30. pag. 72.

Hinc infertur, in hac condemnatione comprehendere assertum, quòd sumptio modica iterata suarum, pomorum, pirorum, malorum citreorū, & hujusmodi fructuum non frangat jejunium, si omnes hæc parvitates notabilem quantitatem constituent: & probatur; quia hi fructus non sunt potus, sed cibus, ut dicit Leander ubi suprà quæst. 6. 7. & 8. atqui damnatur assertum, quòd in die jejunii sæpius modicum quid accipi possit, etsi notabilem quantitatem quis comedat: ergo pariter damnabitur assertum, quòd in die jejunii possit quis sæpius modicum quid de pomis, piris, uvis &c. comedere, si notabilem quantitatem comederit.

187. Dico quarto, non damnatur

assertum, quòd plures parvitates sumi possint in die jejunii, quando omnes simul sumptæ non excedunt quantitatem, semel licitè comestibilem. v. g. licitum est sumere duas parvitates unius uncix qualibet vice; quia cum possint sumi duæ uncix simul, & semel absque fractione jejunii, poterunt etiam sumi duæ uncix binis, ternis, quaternis, & repetitis vicibus: & ratio est, quia propositio damnata annuebat parvitati, quamvis ex ea notabilis quantitas resultaret; ego autem non concedo, ut ex parvitatibus resultet notabilis quantitas sed tantum duarum unciarum, quæ non frangit jejunium: ergo non damnatur assertum, quòd plures parvitates sumi possint, quando ex iis simul sumptis quantitas duas uncias excedens non resultat.

188. Dico quinto, neque damnatur opinio Sanchez disp. 52. n. 3. quæ dicit, quòd non frangat jejunium is, qui inadvertenter in die jejunii sumit plures parvitates (saltem non peccat) nec propterea tenetur abstinere à collatiuncula, præterquam si prope tempus collatiunculæ comedisset, & parvitates (addo ego) ad notabilem quantitatem non pervenerint: Et quamquam videatur in hoc casu frangi materialiter jejunium, si hæc parvitates materiam gravem, seu notabilem quantitatem constituerent, culpa tamen non esset ratione inadvertentiæ: & quòd hæc opinio non

non da
quia lo
abiis,
contine

189.
opinio
titatem
tate co
niente
tatem
v. g. c
except
medit,
te Con
corrob
debilit
justa c
nium:
causa p
dicum
quòd su
bilem c
cium de
steris:
tibus;
tium in
Leandr
25.
Pia
jejunium
quentia
quis lo
otiofun
leve &c
rale,
rum, po
ceps.

non damnetur, liquidò constat; quia loquitur terminis valde diversis ab iis, qui in propositione damnata continentur.

189. Dico sextò, non damnatur opinio juxta quam is, qui manè quantitatem duarum unciarum ex necessitate comedit, potest vesperti adveniente nova necessitate aliam quantitatem duarum unciarum comedere: v. g. Confessarius diu Confessiones excepturus modicum quid manè comedit, & vesperti concionaturus, ante Concionem aliud modicum pro corroborando pectore, vel post, ob debilitatem licitè comedit; quia ex justa causa potest prætermitti jejunium: ergo multò magis ex eadem causa poterit semel, & iterum modicum quid sumi; nec est verisimile, quòd sua Sanctitas rem adeò rationabilem condemnet: idem esto judicium de hujusmodi laboriosis Ministeriis: v. g. de iter pedestre suscipientibus; de serò prandentibus ob servitium in mensa Dominorum. Vide Leandrum part. 3. tr. 5. q. 20. 24. & 25.

Piacet hic advertere, quòd sicut jejunium spirituale non stat cum frequentia lapsus voluntarii, ut modò quis scienter dicat unum verbum otiosum, modò unum mendacium leve &c. ita non stat jejunium corporale, cum quis modò comedit parum, postea aliud parum, & sic deinceps. Jejunet ergo oculus ab aspe-

ctibus curiosis, auris à fabulis, à rumoribus, à curiositatibus: Jejunet lingua à detractatione, ab inutilibus, & inanibus verbis. Jejunet manus ab otiosis signis, & laboribus: jejunet anima à vitiis: & sic totus homo à cunctis peccatis etiam levibus jejunare debet, ut dicatur ponere jejunium spirituale: sic pariformiter jejunet homo ab omni cibo corporali, si vult verum corporale jejunium ponere.

PROPOSITIO XXX.
damnata.

Omnes Officiales, qui in Republica corporaliter laborant, sunt excusati ab obligatione jejunii, nec debent se certificare, an labor sit compatibilis cum jejunio.

190. **S**uppono primò, dari aliqua munia, ac officia laboriosa, & incompatibilia cum jejunio, & alia levia cum eodem compatibilia: officia laboriosa, & incompatibilia cum jejunio; ut sunt ea Rusticorum, Hortulanorum, Fabrorum, Sutorum, & similibum, excusant, ab obligatione Jejunii: officia, & exercitia levia, ut sunt ea Pictorum, Sartorum, Barbitonorum, & hujusmodi, à præcepto Jejunii non eximunt.

Suppono secundò, quòd quantumvis aliquod officium, & exercitium ex sua natura sit cum Jejunio compatibile, respectivè tamen ad aliquam personam possit esse incompatible ob debilitatem virium.

191. Dico primò, opinio Propositionis damnata fuit, quòd omnes Officiales corporaliter in Republica laborantes, quamvis non essent certi, quòd eorum labor esset incompatibilis cum Jejuniò, ab hoc tamen essent excusati; quod justissimè tanquam improbabile reprobatur; quia jejuniùm est lex Ecclesiastica gravem obligationem inducens in foro conscientiae: ergo ut quis ab ea sit exemptus, causa vera, & legitima requiritur: ergo si officiali non constat, nec se certificat, quòd ipsius labor sit cum jejuniò incompatibilis, ab hujus obligatione immunis esse nequit.

192. Dico secundò, non damnatur opinio, quòd omnes Officiales, quorum labor cum jejuniò est incompatibilis, ab ejus obligatione sint exempti; quia propositio damnata dicebat esse excusatos, quamvis non se certificarent, an labor sit compatibilis cum jejuniò: ergo sit constet, quòd eorum labor sit incompatibilis, à tali obligatione erunt excusati: videatur Diana part. 3. tract. 9. resol. 8, & part. 8. tract. 7. resol. 40.

Unde infertur, neque reprobari opiniones, excusantes à jejuniò, primò Concionatores, qui per totam Quadragesimam ter, aut quater in Septimana Verbum Dei disseminant; secundò Judices, & Advocatos, Procuratores, Scribas, Notarios, qui multum laborant, ita ut totum diem in suo munere infumant. Tertiò, ergo non reprobatum assertum, quòd

Coquos Communitati 60. personarum inservientes: Quartò, famulos, & famulas multum laborantes in scopando, poliendo, asportando aquam: Quintò, in Quadragesima se flagellantes usque ad sanguinem; & alios, quos refert P. Torrecilla super hanc Propos. num. 11. & 12. neque damnatur assertum; quòd rustici ceterique mercenarii, & operarii non solum excusentur à jejuniò eo die, quo laborant, verum etiam eo die, quo laborem intermittunt, ut si interveniat dies festus, vel pluvia, & praesertim si jejunando grave sentirent incommodum ob laborem praecedentis diei, vel si redderentur inepti ad laborem sequentis diei, juxta judicium prudentis viri: Torrecilla ibidem n. 113.

193. Dico tertiò, neque reprobatum assertum, quòd aliquis Officialis sit excusatus ab obligatione jejunii, licet ejus labor sit ex natura sua levis, sed ob debilitatem virium est ipsi gravis, ac incompatibilis cum jejuniò: v. g. sartor delicatae complexionis in laborando multum sufferens non obligatur ad jejuniùm: & probatur nostrum assertum; quia propositio damnata excusabat Officiales à jejuniò, quamvis non se certificarent de impossibilitate jejunii cum eorum labore, ego autem à jejuniò non excuso absque notitia hujus impossibilitatis, sed eam suppono in tali subjecto debili, & viribus destituto.

Offi-

Officiali
ejus la
tamen
virium i

Hinc
assertum
quamvis
esse ex
tem, &
secluso
sunt; q
sabat à
ne labor
sed ob
modi c
non rep
nes Ob
tes ob
à jejuni

PR

Excus
nii omne
ut cumq
sarium
conficiat

194. S
quòd o
ut cum
carpen
tur à je
non sit
tiam si i

195.
Pa

Officialis sit excusatus à jejunio, licet ejus labor sit ex natura sua levis, est tamen cum jejunio ob debilitatem virium incompatibilis.

Hinc sequitur, neque reprobari assertum, quod omnes Officiales, quamvis eorum labor sit levis, possint esse excusati à jejunio ob infirmitatem, & alias hujusmodi causas, quæ secluso labore alios à jejunio excusant; quia propositio damnata excusabat à jejunio omnes Officiales ratione laboris: atqui non ratione hujus, sed ob infirmitatem, aut alias hujusmodi causas eosdem excuso: ergo non reprobat assertum, quod omnes Officiales, etiam leviter laborantes ob infirmitatem, & alias causas, à jejunio exempti esse queant.

PROPOSITIO XXXI.
damnata.

Excusantur absolute à præcepto jejunii omnes illi, qui iter agunt equitando, ut cumque iter agant, etiamsi iter necessarium non sit, & etiamsi iter unius diei conficiant.

194. **S**uppono in hac propositione tria contineri; primum, quod omnes iter agentes equitando, utcumque iter agant, vel in lectica, carpento, curru, equo &c. excusentur à jejunio; secundum, etiamsi iter non sit necessarium, & tertium, etiamsi iter unius diei conficiant.

195. Dico primò, absolute non
Pars II.

excusantur à jejunio omnes iter agentes equitando, vel in lectica, carpento, curru &c. etiamsi iter necessarium non sit, & iter unius diei conficiant; cujus oppositum in hac propositione 31. reprobat: & meritò; quia pro exemptione à lege jejunii requiritur, ut labor sit cum ipso incompatibilis: sed sic est, quod cum jejunio non sit incompatible absolute loquendo, iter unius diei equitando, in curru, carpento &c. ergo iter unius diei hoc modo conficiens, à præcepto jejunii non excusatur.

196. Dico secundò, non damnatur sententia asserens, quod iter equestre unius diei excuset ab obligatione jejunii personam, quæ in eo conciendo, ex complexione particulari magnam contrahat lassitudinem; ratio est, quia propositio damnata omnes absolute iter agentes equitando, à jejunio excusabat, mea autem sententia non absolute omnes, sed tantum respectivè ob debilitatem complexionis multum sustinentes, in ejusmodi itinere, excusat: ergo non damnatur sententia asserens, quod iter agens unius diei equitando, excusetur à jejunio, si multum in eo conciendo sustineat.

197. Dico tertio, neque damnatur assertum, quod iter necessarium, & plurium dierum agens equitando, excusetur à jejunio: quia propositio damnata loquitur de agente iter unius diei, & non necessarium: ego autem

C c c

de

de conficiente iter necessarium, & plurium dierum: licet autem id non esse damnatum censeam, censeo tamen non quodcumque iter necessarium, & plurium dierum excusare à jejuniis, nisi alia circumstantia iter grave & dolorosum reddens concurrat: v. g. cursor postæ, aut equester velociter incedens, & similes, qui multum defatigantur in itinere ad jejunium non tenentur: Torrecilla super hanc Propos. num. 16. si verò iter conficiens plurium dierum multum sufferat, ac propter itineris continuationem virium debilitatem experietur, aliqua die moram faciat, non tenetur vi hujus condemnationis ad jejunium. Juxta supradicta num. 190. in fine.

198. Dico quartò, neque damnatur assertum, quòd iter unius diei necessarium agens equitando, si in via alimento careat sufficienti ad unam refectionem in die Jejunii sumendam, non teneatur ad jejunium; quia si domi manens, & ejusmodi alimento carens, non tenetur ad jejunium, à fortiori, nec iter agens ob eandem causam. Et si petas, quantum censenda sit congruens relectio ad jejunium, Respondeo, juxta affluos non sufficere panem in quantavis quantitate, sicut nec etiam fructus, & olera, sed requiri cibos, qui sint majoris nutritionis; quia cibi prædicti moraliter censentur incongrui, & insufficientes ad completam

sustentationem: ut videri potest in Bassæo verb. Jejunium 2. num. 6. & in Leandro à Sacram. part. 3. tract. 5. disp. 8. quæst. 42. & 43. cum distinctione tamen loqui debemus, nempe si persona est robusta, ac cibis rusticanis assueta, tunc dicerem, sufficere panem, fructus, olera, vel legumina; si verò sit delicata, ac in pretiosis obsoniis vescendis usum habens, ac proinde ex olerum, vel leguminum, fructuum, ac panis esu nocumentum passura, hæc non constituent sufficientem ad jejunium refectionem, & consequenter non tenebitur ad jejunium.

199. Dico quintò, in hac condemnatione non est sermo de iter pedestre suscipientibus, sed de iter agentibus equitando, ut constat ex textu propositionis damnatæ; ac proinde cum sua probabilitate manent opiniones, ante hoc Decretum probabiliter excusantes à jejuniis, ejusmodi iter conficientes. Unde inferitur, non reprobari opiniones excusantes à jejuniis, primò, pedestres tota die itinerantes: secundò, trium leucarum iter conficientes pedestres delicatæ complexionis, & non assuetos: tertio, pedestres conficientes iter etiam non necessarium: Quartò, circumeuntes civitatem cum mercibus venalibus si per totam diem circumcant; quia comparantur iis, qui pedites iter agunt, talis enim circuitio valde defatigat corpus, unde labor sufficiens est, ut solvat obligationem

nem jejunandi : Videatur Leander supra quæst. 99. quia in propositione damnata erat sermo de itinere non necessario equitando confecto : nos autem loquimur de itinere pedestri.

Ex dictis inferitur primò, valde defessum ex labore sumpto ob recreationem, vel ex ludo pilæ, non teneri ad jejunium, si talis defatigatio est cum eodem impossibilis : Hoc tamen cum distinctione intelligi debet, quia vel talis prævidit, aut prævidere debuit, quòd cum illo impedimento voluntariè à se suscepto non valebit jejunare : & ita peccabit mortaliter ob suam causam non jejunando : vel non prævidit, aut expertus est, ex illo impedimento sequi necessitatem non jejunandi : & in hoc casu non peccabit postea non jejunando, nec in se, nec ob suam causam : Villalobos part. 1. tract. 23. diff. 4. num. 11. idem dico de fatigato in venatione, aut aliis indifferentibus corporalibus exercitationibus.

Inferitur hanc condemnationem nihil prorsus loqui de pauperibus stipem ostiatim emendicantibus, qui à Doctoribus communiter ab obligatione jejunii eximuntur, satis enim jejunat, qui parvè comedit : Verum cum hujus vitæ genus adeò ab aliis laboribus immune sit, si aliqui fortè essent, qui sibi possent unicam comestionem ad sustentationem vitæ sufficientem quotidie providere ex iis, quæ in alimentum, vel emendicata

colligunt, vel in duabus, aut tribus Religionum januis gratis accipiunt, à jejunio non excusantur ; utpote quorum labor non est cum jejunio incompatibilis : ita Lumbier tom. 2. super hanc propos. num. 779. pag. (mih) 651.

PROPOSITIO XXXII.
damnata.

Non est evidens, quòd consuetudo non comedendi ova, & lactinia in Quadragesima obliget.

200. **S**uppono consuetudinem legitime introductam, habere vim legis, & obligare in foro conscientiæ, ut dixi tom. 1. Confer. tract. 3. Confer. 7. §. 3. num. 17. & 21. ubi explicui conditiones requisitas ad consuetudinem, ut vim legis habeat.

201. Dico primò: evidens est, consuetudinem non comedendi ova, & lactinia in Quadragesima obligare, & contrarium est casus damnatus in hac propositione 32. quia hæc consuetudo est de re honesta voluntariè introducta, & à tempore immemorabili acceptata tanquam obligatoria in Ecclesia Dei ; habetque omnes conditiones requisitas ad consuetudinem, ad hoc, ut habeat vim legis, & obliget : ergo evidens est obligare consuetudinem non comedendi ova, nec lactinia in Quadragesima; & quamquam verum sit, quòd hæc propositio non loquatur explicitè, quanta

quanta sit huiusmodi obligatio, an levis, vel gravis, tenendum est tamen ad peccatum lethale obligare; quia lex in materia gravi ad lethalem culpam obligat: atqui consuetudo legitima, qualis est ea non comedendi ova, & lacticinia in Quadragesima est lex, & in materia gravi: ergo ad lethalem culpam obligat.

202. Dico secundò, condemnationi non subiacet opinio asserens, non extare præceptum Ecclesiasticum, obligans ad ova, & lacticinia in Quadragesima non comedenda: ut bene probat N. P. Torrecilla super hanc propositionem num. 19. & seq. quia propositio damnata asseruit, non esse evidens, quòd consuetudo non comedendi ova, & lacticinia in Quadragesima obliget: nos autem affirmamus hanc consuetudinem sub mortali obligare, & solum dicimus condemnationi non subiacere, opinionem asserentem, quòd ejusmodi obligatio à præcepto Ecclesiastico ortum non habeat: ergo condemnationi non subiacet opinio asserens, non extare præceptum Ecclesiasticum, obligans ad ova, & lacticinia in Quadragesima non comedenda: Quamvis autem id hic non damnetur: tenendum est tamen, dari præceptum Ecclesiasticum ad ova, & lacticinia in Quadragesima non comedenda obligans. Torrecilla ibid. n. 23. & 26.

203. Dico tertio, neque condem-

nationi subest opinio secundum quam in aliis jejuniis extra Quadragesimam v. g. in quatuor temporibus, & jejuniis de præcepto, in Hispaniis non sunt prohibita ova, & lacticinia, nec ex lege, nec ex consuetudine: ita Torrecilla num. 30. ratio est; quia propositio damnata loquitur de Quadragesima, sed nostra opinio de hac non loquitur, sed de aliis jejuniis extra Quadragesimam, ergo condemnationi non subest opinio, quòd in jejuniis extra Quadragesimam, ova, & lacticinia in Hispaniis nec ex lege, nec ex consuetudine vetita sint.

204. Dico quartò, falsa est opinio asserens, quòd in Dominicis Quadragesimæ possint comedì ova, & lacticinia absque Bulla adeoque licet non formaliter, saltem virtualiter est damnata: Torrecilla supra num. 31. quòd non sit formaliter, & explicitè damnata, ratio est, quia propositio damnata loquitur de Quadragesima, hæc autem non de Quadragesima, sed de ipsius diebus Dominicis, quas non reputant dies quadragesimales huius opinionis Patroni: ergo formaliter, & explicitè non damnatur opinio asserens, diebus Dominicis Quadragesimæ licita esse ova, & lacticinia absque Bulla: Nec ego huic opinioni adhæreo, sed oppositam veram esse sentio, juxta quam diebus Dominicis Quadragesimæ ova, & lacticinia in Quadragesima absque Bulla vetita sunt; quia Sacra Congregatio

S. Omi-

S. Officii, & Indicis mandarunt, hanc sententiam à quodam libro deleri, quod factum fuit, ut testatur Diana part. 10. tract. 11. resol. 46. & Torrecilla ubi supra num. 32.

Unde infertur, quòd quamvis non damnetur opinio, quòd Ecclesiastici absque Bulla lacticiniorum possint iis vesci in Dominicis Quadragesimæ, & Dominica Palmarum; hæc tamen opinio non est censenda vera, quantumvis hic non sit damnata propter rationem numero præcedenti dictam.

205. Dico quintò, neque damnatur opinio asserens, primò, quòd pauperes mendicantes absque Bulla possint vesci in Quadragesima reliquiis lacticiniorum in mensa eorum, qui cum privilegio Bullæ ea comedunt. Secundò, quòd rustici, caterique egeni, aut itinerantes possint absque Bulla comedere in Quadragesima ova, & lacticinia, quando aliud obsonium non habent, quo unicam comestionem ad sustentationem vitæ sufficientem instituere possint: Leander à Sacram. part. 3. tract. 5. disp. 3. q. 15. q. 16. & q. 17. probatur nostra conclusio; quia hæc opiniones non asserunt, quòd consuetudo non comedendi ova, & lacticinia in Quadragesima non obliget juxta assertum propositionis damnatæ; sed quòd supposita obligatione *per se* hujus consuetudinis, *per accidens* in relatis casibus ab ea aliqui exempti sint.

206. Dico sextò, non damnatur assertum, primò: quòd in Quadragesima absque Bulla sint licita ova, & lacticinia ob infirmitatem, aut aliam causam v. g. quia pisces nocent sanitati: secundò, Musici conducti ad canendum, sive salarium, aut præbendam ad id habentes possunt non fervare jejunium, si ad canendum redderentur inhabiles, non enim causa jejunii adstrictus est aliquis diminutione suum exequi munus: vide Dianam part. 1. tract. 9. resol. 11. tertio, quòd is, qui ex privilegio potest vesci ovis, & lacticiniis, possit quoque comedere pisces, quando ex ovis, & lacticiniis nequit unicam comestionem congruam instituere, vel quia continua eorum comestio fastidium parit: sic Azorius part. 1. lib. 7. cap. 10. quæst. 5. Hæc doctrinæ discrepant à propositione damnata, ut constat ex dictis numero præcedenti, proindeque non sunt damnatæ.

207. Advertendum primò, quòd non ex eo, quòd quis excusetur à jejunio, propterea possit vesci ovis, & lacticiniis, cum præceptum jejunii, & præceptum prohibens lacticinia sint distincta: sic Rustici, & cæteri Mechanici, ac Operarii, exercentes artes laboriosas absolvantur à jejunio in Quadragesima, & tamen non propterea possunt comedere lacticinia: sic sceminae prægnantes, & lactantes deobligantur à jejunio, & tamen non ideo possunt vesci ovis,

& lacticiuiis, si sint robustæ, in sententia Dianæ part. 4. tract. 4. resol. 126.

Advertendum secundò, quòd diebus Quadragesimæ vescens sapius lacticiuiis sine Bulla, peccet, toties, quoties vescitur; quia prohibitio vescendi lacticiuiis est divisibilis, adeoque licet semel violetur, non propterea cessat obligatio prohibitionis: Videantur dicta 1. part. hujus Prax. tract. 3. cap. 3. num. 28. pag. 71.

PROPOSITIO XXXIII.

damnata.

Restitutio fructuum ob omissionem horarum suppleri potest per quascunque elemosynas, quas antea Beneficiarius de fructibus sui Beneficii fecerit.

208. **D**E restitutione faciendâ à Beneficiario ob omissionem horarum locuti fuimus suprâ tract. 12. cap. 3. n. 56. pag. 26. part. 2. & in hoc tract. in explicat. prop. 20. quapropter hic solummodo de necessariis ad intelligentiam hujus propositionis disseram; Et suppono, quòd obligatus ad recitationem Divini Officii ratione tantum Ordinis Sacri, vel Voti, Patrimonii, vel Capellanix legata non teneatur ad restitutionem ob omissionem licet graviter peccet.

209. Dico primò, assertum propositionis damnatæ fuit, quòd Beneficiarius supplere possit restitutionem fructuum ob omissionem horarum

per quascunque elemosynas, quas antea de fructibus sui Beneficii fecerit; quòd omnino damnatum est; quia obligationi non contractæ satisfieri nequit: sed sic est, quòd Beneficiarius ante omissionem horarum nullam contraxerit obligationem restitutionis: ergo per elemosynas, quas antea de fructibus sui Beneficii fecit, nequit satisfacere obligationi restitutionis post omissionem tantum contractæ.

210. Dico secundò, non damnatur hic opinio, quòd Beneficiarius satisfaciat obligationi restitutionis ob omissionem horarum per elemosynas, quas de fructibus sui Beneficii post eandem omissionem fecerit: sic Lumbier tom. 2. num. 752. pag. (mihî) 639. & cum Prado, Torrecilla num. 50. pag. 264. secundâ impressio ratio est; quia propositio damnata loquitur universaliter de omnibus elemosynis antea factis absque distinctione earum, quæ ante, vel post omissionem horarum factæ sunt: nos autem non loquimur genericè, sed cum restrictione elemosynas factas post omissionem horarum: ergo non damnatur opinio, quòd Beneficiarius satisfaciat obligationi restitutionis per elemosynas, de fructibus Beneficii post omissionem horarum factas.

Notandum tamen est, hoc non habere locum, quando Beneficiarius habet expressam intentionem non sa-

cis-

PROPOSITIO XXXIV.

damnata.

In die Palmarum recitans Officium Paschale, satisfacit Præcepto.

212. **S**uppono in Divino Officio duo esse considerata: primum est substantia, seu essentia ejus: secundum, modus; substantia est, quod recitentur septem Horæ Canonice; modus est ritus, quo hæ recitandæ sunt; & in hoc ritu possunt pariter duo considerari: unum est quantitas horarum, ex pluribus, vel minoribus Psalmis, & Lectionibus constantium; alterum est conformitas Officii recitandi ad tempus, diem, & Rubricas: v. g. Officium hebdomadæ Sanctæ maximè consonet Passioni JESU Christi, & Paschale ejus triumphis, & gloriis &c.

213. Dico primò, in die Palmarum recitans Officium Paschale, non satisfacit præcepto, & oppositum formaliter reprobatur in hac propositione quia, quamvis Resurrectionis Officium quo ad substantiam sit Officium Divinum, quo ad modum tamen ita dissonat Dominicæ Palmarum, ut graviter violaretur præceptum illud recitandi, si in hac die Resurrectionis Officium recitaretur: & quamquam verum sit, quod violatio modi præcepti multoties sit peccatum veniale, attamen quando significatio est gravis, grave quoque erit peccatum: v. g. leve

satisfaciendi suæ obligationi per illas eleemosynas sed per alias, quod si non habeat hanc expressam intentionem, sed interpretativam satisfaciendi, nimirum, si interrogaretur, an per eandem vellet se ab hoc onere liberare, affirmativè responderet; in hoc casu potest bene dici absque violatione hujus condemnationis, quod per eleemosynas factas de fructibus Beneficii post omissionem horarum satisfaciatur in integrum, vel in partem respectivè pro ratione omissionis, & dictarum eleemosynarum.

211. Dico tertio, neque damnatur opinio, quod Beneficiarius supplere possit restitutionem fructuum ob omissionem horarum per eleemosynas quascunque, etiamsi non sint de fructibus Beneficii: ratio est; quia non requiritur præcisè, ut Beneficiarius adimpleat restitutionem de specificis fructibus Beneficii ob omissionem horarum, sed sufficit de æquivalentibus. ut dixi supra tract. 12. cap. 3. n. 62. pag. 28. part. 2. ergo cum in hac propositione non damnetur opinio, quod Beneficiarius supplere possit restitutionem fructuum per eleemosynas factas de fructibus Beneficii post omissionem horarum, neque damnabitur, quod possit eandem supplere per quascunque alias eleemosynas, modo intentionem saltem interpretativam per has satisfaciendi habuerit.

leve quid videtur commixtio unius guttæ aquæ cum vino in Consecratione Calicis, & nihilominus defectus in hoc esset mortale peccatum ob gravem hujus cæremoniæ significationem, & Mysterium: nunc cum Officium Palmarum significet, & ordinetur ad Passionem Christi, & Paschale ad ejus gloriam, & hæc significationes sint adeò diversæ, & graves, graviter delinquet, & minimè satisfaciet præcepto recitans in die Palmarum Officium Paschale.

214. Dico secundò quantumvis hæc propositio damnata non loquatur in propriis terminis de officio aliorum dierum, sed solum de Officio Palmarum, & Paschali; nihilominus tenendum est, quòd quodocunque aliquod Officium habet gravem, & diversam significationem ab altero, non satisfiat præcepto, recitando unum pro altero; ac proinde in Adventu, & in tota Quadragesima non satisfiet recitando Officium Paschale, aut Pentecostes; ratio est: quia Officium Paschale, & Pentecostes significant Resurrectionem Christi, & Adventum Spiritus Sancti; & Officium Adventus, & Quadragesimæ habent valde diversam significationem: ergo tempore Adventus, & Quadragesimæ recitando Officium Resurrectionis, aut Pentecostes, præcepto minimè satisfiet; idem dico de Dominicis Septuagesimæ, Sexagesimæ, & Quin-

quagesimæ, cæterisque diebus particularibus anni, in quibus singularia Mysteria celebrantur.

215. Dico tertio, non damnatur Sententia asserens, satisfacere substantialiter præcepto illum, qui in die Dominica, aut feriali recitat Officium alicujus Sancti, aut econtra, vel Officium unius Sancti pro alio, si id tamen fiat absque ulla causa, erit veniale, secus nullum; quia hic violatur tantum modus, & modus nullam diversam gravem significationem secum ferens: & probatur evidenter conclusio; quia propositio damnata loquitur de Officio Paschali in Dominica Palmarum: sed sic est, quòd nostra conclusio non de hoc, sed de aliis diebus, & Officiis loquatur, in quo magna est disparitas; ergo poterit satisfieri substantiæ præcepti, recitando in die Dominica, aut Feria, Officium Sancti, & econtra, vel in die unius Sancti, Officium alterius: Sic Torrecilla super hanc propositionem 34. num. 52. Videantur supradicta in Dialog. tract. 12. cap. 3. num. 91. & seq. pag. 40.

216. Hinc infertur, beneficiarium in die Palmarum recitantem Officium Paschale, obligari ad restitutionem partis fructuum ipsi correspondentis; quia is, qui non satisfacit præcepto Officii, tenetur ad restitutionem fructuum ipsi correspondentium: atqui recitans in die Palmarum Officium Paschale, non satisfacit præcepto Offi-

Officiu:
nem:
tium: is
aut Ferie
contra,
alterius:
ad sub-
stitutio-
rius: 7

217
senten-
gentis
cium R
extra
Domin
bier to
tum,
loquitu
Domin
tempor
Sexage
Quadra
dissona
etiam,
esset, e
babile
xim de
quanta
necessi
cilla ub
quiri ta
que cu
quia in
recitan
num po
ficium
illa dice
Pa

Officii: ergo hic tenetur ad restitutionem fructuum ipsi correspondentium: is autem qui in die Dominica, aut Feriali recitat de Sancto, aut e contra, vel Officium unius Sancti loco alterius, cum satisfaciatur præcepto quoad substantiam, non tenetur ad restitutionem, quamvis sit Beneficiarius: Torrecilla ibidem.

217. Dico quartò, non damnatur sententia asserens, quòd in casu urgentis necessitatis possit recitari Officium Resurrectionis aliis temporibus extra Quadragesimam, aut tres Dominicas præcedentes: Sic Lumbier tom. 2. n. 788. pag. (mibi) 655. tum, quia propositio damnata non loquitur de aliis temporibus, sed de Dominica Palmarum: tum, quia aliis temporibus extra Septuagesimam, Sexagesimam, Quinquagesimam, & Quadragesimam, Officium non adeò dissonat Paschati Resurrectionis: tum etiam, quia licet hæc dissonantia adesset, ex ipsa urgentiæ ratione sit probabile id, quod absque ipsa ad praxim deduci non posset. Et si quæras quanta debeat esse hæc urgentia, & necessitas? Respondeo cum Torrecilla ubi, supra sub num. 57. non requiri tantam, ut vi ipsius posset absque culpa omitti Divinum Officium; quia in hoc casu si non esset obligatio recitandi, neque scrupulandum esset, num posset loco currentis aliud Officium recitari; quocirca in hoc casu illa dicenda est urgentia, & necessitas,

Part II.

quæ licet non eximat à recitatione Divini Officii, est tamen talis ad brevius recitandum: v. g. convalescens potest absolute recitare Divinum Officium diei currentis, licet cum labore, ratione hujus urgentiæ Resurrectionis Officium recitare potest: vel iter agens necessarium tota die, nequit recitare, noctu defatigatus posset quidem, sed cum labore id adimplere, hæc urgentia videtur sufficiens ad recitationem Officii Paschalis, præterquam in diebus exceptis in Conclusionem 4. & hoc modo alii casus urgentiæ, & necessitatis exemplificari possunt.

PROPOSITIO XXXV.
damnata,

Unico Officio potest quis satisfacere duplici præcepto, pro die præsentis, & crastino.

218. **S**uppono, præceptum recitandi septem horas Canonicas cuivis individuae diei, & omnibus diebus instare præceptum easdem recitandi; quemadmodum jejunium Quadragesimæ cuivis determinatæ diei est alligatum, & omni die instat præceptum jejunandi; ita ut ad singulam omissionem jejunii, aut Officii unum sit peccatum, ob binam, vel ternam duo, vel tria, ad plures plura quoque peccata.

219. Dico primò, assertum propositionis damnatæ fuisse, quòd unico

D d d

Offi.

Officio possit quis satisfacere duplici præcepto pro die præsentis, & crastino. v.g. si quis recitet horas matutinas hora decima noctis, hodiernæ, crastinæque recitationis præceptum implet: hodiernæ quidem, quia necdum effluxisset dies naturalis, crastinæ verò: quia tunc incepisset crastina Dies Ecclesiastica quod est improbabile, & ut tale damnatum, quia quando plures actus individui præcipiuntur distinctis præceptis, per unicum actum nequit iis satisfieri: atqui in hodierna, & crastina die sunt duo distincta præcepta, quæ præcipiunt duo distincta, & individua Officia: ergo unico Officio duplici præcepto recitandi pro die præsentis, & crastino satisfieri nequit.

220. Dico secundò, non damnatur hic Sententia asserens, per unicum actum posse plures leges, & præcepta impleri, ut docui in meis Confer. tract. 3. de leg. Confer. 3. §. 1. num. 14. quod intelligitur, quando leges non præcipiunt plures actus individualiter distinctos, sed unicum pluribus titulis: ita Lumbier tom. 2. num. 703. pag. 657. ratio est, quia hic damnata manet opinio, quòd unico Officio possit quis satisfacere duobus præceptis præcipientibus duos distinctos individualiter actus: nostra autem conclusio dicit, quòd possint impleri plura præcepta, præcipientia unicam rem individuam pluribus ti-

tulis: ergo non damnatur sententia asserens, posse plura præcepta adimpleri, quando unicum individuum actum pluribus titulis præcipiunt.

221. Unde infertur, quòd unico auditio sacro possit quis satisfacere pluribus festis: uti, si est dies Dominica, & Apostolo sacra; unico jejunio obligationi Quadragesimæ, & temporum: unico Officio Divino Sacerdos & Ordini, & Beneficio, imò & pluribus beneficiis: ut dixi loc. cit. Confer. num. 38. cas. 10. videantur ibi num. 30. & seq. alii casus spectantes ad hanc materiam: ratio omnium est: quia licet in his casibus occurrant duo præcepta, hæc tamen non præcipiunt duos actus individualiter distinctos, sed unicum diversis titulis præceptum: ergo unico Sacro, jejunio, & Officio potest quis satisfacere duplici præcepto in suprâ relatis casibus.

PROPOSITIO XXXVI. damnata.

Regulares possunt in foro conscientie uti privilegiis suis, quæ sunt expressè revocata per Concilium Tridentinum.

222. **S**uppono primò, omnes Regulares teneri ad observantiã Decretorum Sacri Concilii Tridentini, ut idem Concilium præcipit sess. 25. cap. 22.

Suppono secundò, ante Concilium Tridentinum, Regulares habuisse aliqua privilegia concessa à Sede Apostolica, quæ per dictum Concilium revocata fuere.

223. Suppono tertio Privilegia Regularium esse in duplici genere: alia circa quæ Concilium Tridentinum non solum decrevit oppositum gratiis per ipsa concessis, sed & addidit ultra clausulam revocatoriam cujuslibet privilegii suo Decreto contrarii, idest: Non obstantibus quibuscumque privilegiis, concessionibus, præscriptionibus, consuetudinibus, facultatibus &c. Alia circa quæ licet Concilium in oppositum sanxerit, clausulam tamen privilegiorum revocatoriam non adjecit.

Suppono quarto, privilegia concessa à Sede Apostolica aliqua esse scripta, alia vivæ vocis oracula: scripta sunt ea, quæ conceduntur in Bullis, Brevibus, & hujusmodi: vivæ vocis oracula sunt quæ ore tenus Summus Pontifex concessit.

224. Dico primo, Regulares nequeunt in foro conscientiae uti privilegiis suis, quæ sunt expressè revocata per Concilium Tridentinum; cujus oppositum damnatur in hac propositione 36. & meritò, quia Regulares tenentur obedire, & se subicere Decretis Concilii Tridentini: ergo cum hoc expressè revocaverit aliqua Regularium privilegia, in foro conscientiae iis uti nequeunt.

225. Dico secundo, non condemnatur sententia asserens, Regulares posse uti privilegiis, circa quæ Concilium Tridentinum decrevit oppositum, sed absque clausula eorundem

revocatoria: Lumbier tom. 2. num. 794. Torrecilla super hanc propositionem n. 3. ratio est, quia juxta propositionem damnatam regulares poterant uti privilegiis expressè revocatis per Concilium Tridentinum: sed sic est, quòd nostra conclusio non dicat, Regulares posse in foro conscientiae uti suis privilegiis expressè ab eodem revocatis, sed iis, circa quæ licet decreverit oppositum, clausulam expressam tamen eorum revocatoriam non adjecit: ergo non condemnatur sententia asserens; quòd Regulares possint in foro conscientiae uti suis privilegiis, circa quæ licet Concilium decreverit oppositum, clausulam expressam tamen eorum revocatoriam non addidit.

226. Hinc infertur primo, non condemnari opinionem Henriquez, Rodriquez, Sanchez & aliorum, quos citat, & sequitur Bonacina tom. 3. disp. 2. de excom. extra Bull. Coenæ, quæst. 8. punct. 14. n. 11. quòd per Concilium non revocetur Privilegium, vi cujus Regulares celebrare, sæculares ad Divina Officia tempore interdicti admittere possunt; quia licet Concilium sess. 25. cap. 12. decernat, ut censuræ, & interdicta necdum à Sede Apostolica emanata, sed etiam ab Ordinariis promulgata, mandante Episcopo à Regularibus in eorum Ecclesiis publicentur, & servantur, nullam tamen clausulam privilegiorum Regularium revocato-

riam adjicit: atqui quando Concilium nullam ejusmodi clausulam ponit, Regulares possunt uti suis privilegiis, licet Concilium ipsis oppositum decreverit: ergo &c.

227. Infertur secundo, neque condemnari opinionem Portelli, Villalobos, & aliorum, quos allegat Barbosa super Concilium in sess. 23. cap. 8. de Reform. num. 4. Rodriguez, & aliorum, quos citat, & sequitur Dianapart. 3. tract. 2. resol. 3. dicentium, quod Regulares virtute suorum Privilegiorum possint ordinari ab Episcopis extra quatuor tempora qualibet die Dominica, aut festiva: ratio est, quia, quamvis Concilium Tridentinum sess. 23. cap. 8. dicat, ordinationes Sacrorum Ordinum statutis à jure temporibus esse celebrandas, nullam tamen clausulam Privilegiorum Regularium revocatoriam ponit: ergo Regulares virtute suorum privilegiorum poterunt ordinari extra tempora assignata à Concilio, omnibus diebus Dominicis, & festivis: tum quia in hac condemnatione non est sermo de privilegiis concessis post Concilium Tridentinum, privilegium autem de quo hic loquimur est posterius Concilio, & à Clemente Octavo Religiosis minoribus concessum teste Rodriguez tom. 3. quæst. Regul. quæst. 23. art. 5. ergo Regulares mendicantes, & communicantes cum ipsis in privilegiis poterunt ordinibus initiari omni-

bus diebus Dominicis, & festis: sic Barbosa loc. cit. & part. 2. de potest Episcop. alleg. 17. num. 6.

228. Infertur tertio, neque reprobari sententiam Rodriquez, & Villalobos quam citat, & probabilem existimat Castropalaus part. 4. tract. 27. disp. unic. punct. 13. n. 13. asserentem Concilium Tridentinum non revocasse privilegia Regularium, quo ad dispensationem Interstitiorum à propriis eorum Prælati, & ratio est. quia quamvis Concilium sess. 23. cap. 11. 12. 13. & 14. n. quæ loquitur de hac materia, relinqueret hoc judicio Episcoporum, nullam tamen ponit clausulam revocatoriam Privilegiorum Regularium: atqui hic non damnatur, quod Regulares possint uti suis privilegiis, quamvis Concilium oppositum sanxerit absque tamen clausula eorundem revocatoria, ut dictum est num. 225. ergo non condemnatur sententia asserens, quod Regulares possint uti suis Privilegiis quoad dispensationem Interstitiorum à propriis eorum Prælati.

229. Infertur quarto, Regulares non posse duobus Sacris Ordinibus eodem die initiari, nec quemquam eorum ad Subdiaconatus Ordinem ante vigesimum secundum, ad Diaconatus ante vigesimum tertium, & ad Presbyteratus ante vigesimum quintum ætatis suæ annum promoveri: ratio est; quia Concilium sess. citata cap. 12. & 13. non solum de-

cer-

cernit oppositum, verum etiam addit clausulam cujuscumque privilegii revocatoriam: ergo Regulares nequeunt Ordinibus Sacris initiari ante aetatem à Concilio assignatam, nec eadem die duos Sacros Ordines suscipere virtute privilegiorum ante Concilium Tridentinum obtentorum, nisi alia post dictum Concilium noviter impetraverint.

230. Infertur quintò, neque condemnari sententiam, quam tanquam certissimam asserit Leander à Sacramento part. 2. tract. 9. disp. 24. quæst. 26. juxta quam Regulares approbati ab Ordinario pro excipiendis Confessionibus possunt dispensare cum conjugibus, quo ad petendum debitum, ob incestum commissum cum consanguinea uxoris in primo, aut in secundo gradu, modò à suis Prælati ad id commissionem habeant: ratio est, quia Concilium non revocat expressè hoc privilegium concessum Regularibus: ergo nec condemnatur sententia, quòd Regulares eo uti possint.

Nec obstat dicere, quòd hoc Privilegium fuerit vivæ vocis oraculo concessum, & quòd vivæ vocis oracula ab Urbano Octavo revocata fuerint, ut inquit Diana part. 6. tract. 8. resol. 32. Respondeo enim primò, hanc concessionem non solum habere rationem vivæ vocis oraculi, verum etiam Indulti, & gratiæ ex nova Constitutione Pontificis concessæ.

Ita Leander ibi §. *Tum etiam*: Respondeo secundò, dato, quòd fuerit vivæ vocis oraculum, fuit tamen opinio Portelli, & aliorum, quos citatos sequitur N. P. F. Leander de Murcia super sex. cap. Reg. Seraph. quæst. 20. non fuisse revocata vivæ vocis oracula concedentia Regularibus privilegia: quæ opinio hic non condemnatur loquendo de privilegiis concessis vivæ vocis oraculo, & à Concilio expressè non revocatis: uti affirmat P. Torrecilla super hanc proposit. 36. num. 5. & 6. sed sic est, quòd privilegium, de quo loquimur, non sit expressè à Concilio revocatum: ergo dato etiam, quòd fuerit vivæ vocis oraculo concessum, non condemnatur in hoc Decreto Alexandri VII. quòd Regulares possint eo uti.

PROPOSITIO XXXVII. damnata.

Indulgentiæ concessæ Regularibus, & revocatæ à Paulo V. hodie sunt revalidatæ.

231. **P**RO majori hujus quæstionis intelligentia aliqua ad hanc Indulgentiarum materiam pertinentia apponam, & suppono primò, in peccato duo adinveniri, unum est macula, per quam anima coram Deo deturpatur, alterum est reatus poenæ debitæ propter culpam, ut explicui in meis Confer. part. 1. tract. 1. sect. ultim. §. 1. n. 1. macula tollitur per Sacramentum poenitentiae; D d d 3 rea-

reatus poenæ per bona opera, ac Indulgentias condonatur.

232. Suppono secundò, quòd Indulgentia sit gratia, qua certo aliquo opere iuncto, poena temporalis pro peccato debita remittitur: vel sic definiri potest: est poena temporalis pro peccatis actualibus remissis debita relaxatio, de thesauro communi Ecclesiæ, ab eo, qui potestatem habet. ita ut de thesauro Ecclesiæ, qui componitur ex meritis JESU Christi, Mariæ Sanctissimæ Dominiæ nostræ, & aliorum Sanctorum, Divina sua Majestas reliquerit potestatem Summo Pontifici distribuendi Indulgentias, per quas poenæ debita peccatis, quo ad culpam jam condonatis relaxarentur.

233. Suppono tertio, per Indulgentiam non remitti peccatum quo ad culpam, neque quo ad poenam æternam, sed temporalem, quæ post remissam culpam, aut in hoc Mundo, aut in Purgatorio luenda erit, nec remitti poenam, antequam sit remissa culpa.

Suppono quartò, ad valorem Indulgentiarum præter legitimam auctoritatem ulteriùs requiri justam aliquam, & rationabilem causam, ac Indulgentiæ concessæ proportionatam; & quamvis aliqui dicant, quòd Indulgentia concessa ex causa pia, etiam ipsi non proportionata, & illicitè concessa, sit valida; communior tamen opinio affirmat non solum esse illicitam, sed etiam invalidam. Sic

cum Cajetano, Corduba, Layman, & aliis tradit Palaus part. 4. tract. 25. disp. unic. punct. 7. num. 3.

234. Suppono quintò, Indulgentiam aliam esse totalem, seu plenariam, aliam non plenariam, seu partialem, illa est remissiva totius poenæ pro peccatis debita, hæc verò partis tantum juxta voluntatem concedentis in forma concessionis expressam, ex quo patet, quomodo Indulgentia partialis, seu non plenaria differat à plenaria, & totali, quando enim ponitur aliqua conditio restrictiva, est partialis, & non plenaria; ut quando conceduntur Indulgentiæ aliquot dierum, vel annorum, vel quadragenarum, similiter quando Indulgentia condonat aliquam partem: v. g. tertiam, aut quartam peccatorum, nihil aliud significatur, nisi remitti poenitentiam, quæ pro tanta parte poenæ peccatis debita expianda fuisset. Indulgentia verò plenaria totum poenæ reatum tollit, qui post culpam remissam remansit: unde quando Pontifex in forma concessionis Indulgentiam plenariam exprimit, vel Indulgentiam omnium peccatorum, eò ipso plenaria intelligitur, quia cadere censetur supra poenas omnes ex condonatis peccatis relictas: Indulgentia potest etiam dividi in Personalem, Realem, & Localem. Indulgentia personalis dicitur illa, quæ directè conceditur personæ, aut individua, & particulari, aut

com-

communi, & Generali, ut toti Religioni, vel Communitati, idque vel in perpetuum, vel ad tempus; & quando Indulgentia indefinite conceditur personis, non exprimendo certum genus personarum ad omnes, & singulos extendi censei debet tam sæculares, quàm Regulares: Localis Indulgentia est, quæ alicui pio loco conceditur ad ejus devotionem augendam, in ordine ad personas in tali loco orantes, vel aliquod pium opus exercentes; ut patet de Indulgentiis Romæ Ecclesiis principalibus concessis: Realis est ea, quæ conceditur Granis, Numismatibus, Imaginibus, Agnus Dei, Rosariis &c. unde hæc Indulgentia ferè coincidit cum locali, & solum differt ab ea, quòd hæc conceditur alicui mobili rei in ordine ad omnes, ut sunt imagines, numismata, & similia.

235. Suppono sextò ad acquirendam Indulgentiam aliquas conditiones requiri: Prima est, ut persona, quæ eam lucrari intendit, præstet opera à tali Indulgentia injuncta: v. g. Eleemosynam, Orationem, Jejunium: Secunda, ut sit in gratia, saltem dum ultimum ad Indulgentiam requisitum adimplet: Tertia, ut habeat intentionem virtuales, vel habituales (ut inquit Lumbier tom. 2. num. 804.) lucrandi Indulgentiam: quare ne periantur aliquæ Indulgentiæ concessæ operibus, quæ frequenter præstantur, consultum est, manè for-

mare intentionem generalem sibi, & animabus Purgatorii lucrificandi omnes Indulgentias, concessas operibus ea die præstandis.

236. Suppono septimò, Indulgentias posse per modum suffragii applicari pro animabus Purgatorii, quando Pontifex cum hac facultate eas concedit, secus verò non posse applicari. Ita Diana cum aliis part. 10. tract. 16. resol. 12. Indulgentiæ autem applicatæ per modum suffragii pro defunctis possunt iis prodesse, licet persona eas applicans peccato mortali sit obnoxia: ita Toletus lib. 6. cap. 26. & cum Suarez, Layman, & aliis Castropalaus part. 4. tract. 14. disp. unic. punct. 10. num. 10. Nec ad hoc, ut Indulgentia profit defuncto, requiritur, ut ei applicetur satisfactio operis quo aquiritur v. g. jejunii, eleemosynæ, orationis, aut Confessionis: sed quando Indulgentia conceditur defuncto cum conditione, ut pro eo offeratur Sacrificium Missæ, tunc erit necessarium applicare pro eo non solum Indulgentiam, sed etiam fructum Sacrificii Palas ibidem num. 9.

237. Suppono octavò, quando in concessione Indulgentiæ dicitur eam concedi *Contritis, & Confessis*, necessariam esse Confessionem Sacramentalem pro ea lucranda, sed quando hoc non exprimitur, sufficit, ut persona sit in gratia per contritionem, licet non confiteatur: ita Bassæus

Verbo

Verbo Indulgentia 2. n. & licet in Con-
cessione Indulgentiæ præcipiatur
Confessio, is tamen, qui peccati le-
thalis macula non est infectus, non
tenetur ad eam consequendam confi-
teri; ita cum Suarez, Reginaldo,
Filiucio, Bonacina, & aliis pluribus
Leander de Sacram. part. 1. tract. 5.
disp. 24. quæst. 76. si verò expressè
præcipiatur Communio, communi-
care opus est, etiamsi pœnitens pec-
cati lethalis macula non sit infectus.

238. Suppono nonò, de jure Di-
vino solum Summum Pontificem ha-
bere facultatem concedendi Indul-
gentias per totam Ecclesiam, Episco-
pos verò hujusmodi facultatem de
jure Divino non habere, quamvis de
jure humano ordinario possint 40. dies
Indulgentias concedere, & in die de-
dicationis Ecclesiæ integrum annum:
Videatur Leander ubi suprà quæst.
40. & quæst. 16. 17. & 18.

Suppono decimò, Indulgentiam
tribus modis cessare posse: primò, si
ad tempus limitatum fuit concessa,
hoc elapso cessat: secundò, si hoc lo-
co determinato, hoc destructo, pa-
ritur cessat: tertio, cessat Indulgentia
per revocationem illius, qui eam con-
cessit, aut sui successoris, vel his Su-
terioris.

Suppono undecimò, Papam Pau-
lum V. plures Indulgentias Regulari-
bus concessas revocasse, vel tanquam
incertas, vel ob finitum tempus con-
cessionis, alias verò novas concessisse.
His suppositis.

239. Dico primò, Indulgentiæ con-
cessæ Regularibus, & à Paulo V. re-
vocatæ, non sunt hodie revalidatæ;
& oppositum est casus damnatus in
hac Propositione 37. & meritò, quia
Indulgentiæ cessant per revocationem
concedentis, vel ejus successoris: sed
sic est, quòd Paulus V. revocaverit
aliquas Indulgentias concessas Regu-
laribus, nec est fundamentum aliquod
dicendi, quòd fuerint revalidatæ: er-
go Indulgentiæ concessæ Regulari-
bus, & à Paulo V. revocatæ jam ex-
pirarunt, nec potest dici, quòd ho-
die sint revalidatæ. Porro Indulgen-
tiæ, quas de novo Paulus V. concessit
Regularibus, sunt: Indulgentia
plenaria in die susceptionis habitus,
Professionis, primæ Missæ, & in ar-
ticulo mortis, cæteræque in suo De-
creto contentæ, ut Filgueira in Cens.
Pontif. pag. 252. & P. Moya tom. 2.
selectar. ad tract. 3. disp. 4. qu. 8. n.
4. & seq.

240. Dico secundò, hæc condem-
natio non loquitur de Indulgentiis
Regularium Confraternitatibus con-
cessis, nec hæ sunt à Paulo V. revoc-
atæ; unde quilibet Religiosus, quam-
primò in Confraternitatem adscri-
bitur, potest lucrari Indulgentias tam
sui Ordinis, quàm aliorum, est enim
requisitum, ad istud Indulgentiarum
lucrum omninò necessarium in lib-
rum Confraternitatis referre nomen,
aliaque opera necessaria à Pontifici-
bus præscripta complere; neque lo-
quitur

quitur de Indulgentiis in Ecclesia Dei, Fidelibus generaliter concessis, quarum etiam potest lucrum facere quilibet Regularis diligentis adhibitis: sic Lumbier tom. 2. num. 801. & 803. Torrecilla super hanc Propos. num. 2. & 4. minus de Indulgentiis, quas Regulares habent sibi concessas, & sibi lucrandas, & quas possunt pro aliis, uti pro Parentibus, & animabus purgatorii lucrari, vel quas possunt ipsi secularibus concedere: Lumbier ibi num. 802. Torrecilla ibid. num. 3. ratio est, quia condemnatione sermo est tantum de concessis specialiter Regularibus; in nostra autem Conclusionem de concessis eorum Confratribus Fidelibus, & aliis personis: ergo &c.

Pro plena hujus revocationis Indulgentiarum intelligentia, operæ pretium duxi hic referre Decretum Sacræ Congregationis Romæ 7. Martii 1678. emanatum, in quo nullæ, & invalidæ declarantur plures Indulgentiæ typis datæ, quod Decretum refert. P. Lumbier tom. 2. frag. num. 676. pag. 741. & P. Franciscus Diaz in speculo Seraph. part. 1. cap. 3. docum. 11. & est tenoris sequentis.

Decretum.

De aliquibus Apocryphis Indulgentiis.

241. Delatæ sæpius fuere ad sacram Congregationem Indulgentiæ quædam confictæ, & omnino falsæ, quæ per diversas Orbis Christiani partes

Part II.

circumferuntur; aliæ verò examinandæ, quæ adhibito studio inventæ sunt vel Apocryphæ, vel à Romanis Pontificibus revocatæ, vel nullæ, quod datum eis tempus præterisset: quarum quidem plurimæ, cum non facilem cognitionem habeant Christi Fideles harum rerum minus peritos fallunt, qui spe Indulgentiæ, remissionisque peccatorum suorum consequendæ frustrantur: quam obrem eadem Sac. Congregatio vehementer cupiens huic malo magis in dies serpenti occurrere, animarum profectui, & Indulgentiarum dignitati consulere, plures illarum singulari diligentia colligi, & in Indicem referri curavit.

§. 1. Tales in primis sunt illæ, uti asserunt, concessæ à Joanne II. & Sixto IV. recitantibus orationem Charitatis Jesu Christi Domini nostri: precor te, piissime Domine &c. ab Urbano II. Ecclesiæ S. Mariæ, ut vulgò dici solet, Compagnolæ, & S. Victoriæ ab Eugenio III. Revelationi de plaga in humero Jesu Christi factæ S. Bernardo, ab Innocentio III. Archiconfraternitati, & ordini Redemptionis, à Bonifacio IX. visitantibus Capellam S. Nicolai de Tolentino in ejus die festo, à Joanne XXII. osculantibus mensuram plantæ pedis B. Mariæ Virginis, ab Alexandro VI. Imagini B. Mariæ, vulgò dictæ, Laghetti, à Leone X. gestantibus funiculum S. Francisci, primum in Urbe

E e e

im-

impressa, deinde Mediolani Anno 1665. (suas tamen habent, & veras confratres Archicōfraternitatis Chordigerorum S. Francisci) recitantibus Salutationem Angelicam ad pulsum horologii, & Imagini Conceptionis Mariæ Virginis immaculatæ in circulo depictæ cujus pedibus luna subiecta est, à Pio IV. vel Pio V. Principi Senarum, à Clemente VIII. dicentibus Orationem, O magnum mysterium &c. & Ecclesiæ S. Mariæ, quam vocant, Montis Serrati, Avenione impressa, tum aliæ pro animabus Christi fidelium defunctorum impressa Matriti 20. Julii 1606. à Paulo V. cantantibus Hymnum, Te Matrem Dei laudamus, Te Mariam Virginem confitemur &c. vel si die Sabbati intererint dum idem canitur, & Coronis, Rosariis, Imaginibus, & Numismatibus, quæ medallas appellant, ab eo benedictis, Federico Cardinali Borromæo supplicante anno 1611. dum Ecclesia Romæ in honorem S. Caroli ædificaretur, & ab eodem Paulo, & Gregorio XV. dicentibus, Sia lodato il Santissimo Sacramēto, laus Santissimo Sacramēto, ab Urbano VIII. in honorem ejusdē Sacramenti, precibus Cardinalis Magalotti, & Sacerdotibus, celebrata Missa, dicentibus, Ave filia Dei Patris, Ave Mater Dei Filii &c. à Clemente X. recitantibus manè, meridie, ac Vespere consuetam Antiphonam, Angelus Domini &c. & in fine,

Deo gratias, & Mariæ, ac demùm aliæ à nonnullis Romanis Pontificibus tributæ, ut ajunt, Coronis Mysteriorum Passionis Domini nostri Jesu Christi prece magni Ducis Etruriæ.

§. 2. Talis indulgentia Sodalitatis S. Nicolai, qua repetita quinquies Oratiōe Dominica, & Salutatione Angelica, unam liberari animam quolibet die à purgatorii poenis affirmant. Tales aliæ Perusii Confraternitatis Sanctorum Sebastiani, & Rochi, & Romæ Societatis S. Bernardi ad Columnam Trajani: Tales demùm aliæ Cruce signatorum S. Eustorgii Mediolani, Arimini & Bononiæ.

§. 3. Ejus generis sunt, & illæ concessæ, ut ajunt, Capellæ Rosarii in Ecclesia S. Antonii de Royigo, seu Rodigii, vel Ecclesiæ Sanctissimæ Trinitatis Bergomi, aut S. Petri montis Tondoni die festo Inventionis sanctissimæ Crucis, vel gestantibus funiculum S. Francisci de Paula, vel celebrantibus Missas S. Augustini, aut alias quinque in honorem quinque festivitatum B. V. vel recitantibus Officium S. Franciscæ Romanæ, aut Antiphonam, O Passio magna &c. in memoriam Passionis Jesu, aut Rosarium S. Annæ (quod Congregatio Saerorum Rituum non probat) aut Orationem, quæ impressa cum imagine S. Annæ circumferri solet, Ave gratia plena &c. (quæ oratio prohibetur) aut Officium Conceptionis B. V. immaculatæ,

tæ, quod asserunt à Paulo V. probatum fuisse, aut Orationem, Deus, qui nobis in S. Syndonè &c. (excipitur indulgentia centum dierum anno 1671. concessa precibus Ducissæ Sabaudia ad annos 15. cunctis in illius ditione degentibus) aut aliam, Ave filia Dei &c. post communionem recitandam, vel aliquo conspicuo signo venerantibus Sanctissimæ Eucharistiæ Sacramenti nomen, Indulgentiæ rursus octoginta millium annorum veteri de Tabula exscriptæ, quam in Basilica Lateranensi asservari affirmant, pro dicentibus orationem illam verè piam, Deus qui pro redemptione mundi &c. tum quæ impressæ fuerunt Papiæ anno 1670. sub hoc titulo, Sommario delle Indulgenze concesse dalla Santità di nostro Sign. Papa Leone X. alia imagine della Concezione della gloriosa Vergine Maria, vel Pisauri sub nomine B. Joannæ anno 1608. evulgatæ, vel Barletæ, seu Baruli à recitantibus quasdam, non sanè malas Orationes, lucranda; vel Parmæ à visitantibus per Quadragesimæ dies Ecclesias Tertii Ordinis S. Francisci, vel Pistorii, & Vastellæ à recitantibus Orationem, Ave Sanctiss. Maria, Mater Dei, Regina cæli &c. Et alia in peculiari impresso libro descriptæ, quibus frui dicunt Devotos Seraphicos, & Benefactores.

§. 4. His annumeranda sunt, quæ Crucibus Caravacensibus tributæ di-

cuntur, vel Coronæ, sive Stellario Conceptionis Virginis immaculatæ, quod ex duodecim globulis precariis constat, vel Granis, Crucibus & Coronis Aloysiæ ab Ascensione Hispanæ Monialis Ordinis S. Claræ, vel mensuræ altitudinis Jesu Christi Domini nostri, vel imagini, aut mensuræ vulneris lateri ejus inflicti; vel orationi, ut ajunt, in sepulchro Domini nostri reperiæ; & Indulgentiæ, ut ajunt, in nixæ revelationi factæ Sanctis Birgitæ, Mechtildi, & Elisabeth, vel B. Joannæ de Cruce, & concessæ, ut asserunt, granis, quæ aliquod ex tribus granis tetigerint extantibus penes Romanum Pontificem, Hispaniarum Regem, & Ministrum Generalem Fratrum Minorum Observantiæ S. Francisci.

§. 5. Omnes verò, & singulas jam dictas Indulgentias Sacra Congregatio partim esse confictas, & planè falsas declarat, partim apocryphas, vel ex alio capite nullas, quæ nemini suffragari possunt, easque in futurum ullo in loco, ut veras publicari, & lucrandas Christi Fidelibus proponi vetat; Foliaque, & Libros, ubi sic proponuntur, seu asseruntur, omninò præcipit aboleri, nisi prædictæ Indulgentiæ fuerint diligenter expunctæ, nec ideò tamen vult, alias, quas hoc Decretum non continet, pro veris, & legitimis, tacitè probatis haberi.

§. 6. Ac demùm omnes Indulgentias concessas ante Decretum Cle-

mentis VIII. latum die 9. Januarii 1597. Coronis, Rosariis, Granis, seu calculis, Crucibus & Imaginibus sacris, vel ante Breve Pauli V. quod incipit Romanus Pontifex &c. editum 23. Maji anno 1606. personis Regularibus quarumcumque Religionum, & Ordinum, etiam Mendicantium, vel ante Constitutionem 115. Clementis VIII. cujus initium: Quæcumque &c. Et 68. Pauli V. incipientem, Quæ salubriter &c. habitas per aggregationem, vel aliam communicationem ab Archiconfraternitate ulla, Ordine, Congregatione, Societate etiam JESU, Capitulo, vel Coetu quocumque vel ab eorum Officialibus, superioribus, aliisque personis, vel persona, etiam si earum, vel ejus mentio specialis, & individua facienda esset, nisi fuerint deinde Romani Pontificis autoritate innovatæ, aut confirmatæ, nullius esse roboris, & momenti pariter declarat.

§. 7. Porro Summaria Indulgentiarum pro Congregationibus Doctrinæ Christianæ, & Confraternitatibus Sanctissimæ Trinitatis, & Redemptionis Captivorum, Nominis Dei, Rosarii, B. Mariæ de Mercede, & Redemptionis Captivorum, B. Mariæ de Monte Carmelo, Cincturæ S. Augustini & S. Monicæ, nisi ab eadem Congregatione recognita, non permittuntur.

§. 8. & 9. Indulgentias verò stationum urbis, quæ à Romanis Pontifi-

cibus singulari quodam beneficio, vel communicatæ sunt, vel communicabuntur interdum, aliquibus locis, Ordinibus, aut personis, diebus tantum stationum in Missali Romano descriptis suffragari posse declarat: semel autem duntaxat in die plenariam Indulgentiam in certos dies Ecclesiam visitantibus concessam, vel aliud primum opus peragentibus lucriferi.

De quibus relatione facta per Secretarium ad Sanctissimum, cuncta Sanctitas sua probavit, & inviolatè servari jussit.

Datum Romæ die 7. Martii 1678.

Aloysius Card. Homodeus.

Loco Sigilli.

Michael Angelus Riccius, Secretar.

242. Hoc Decretum declarat, & exponit funditus P. Diaz in spec. Seraph. ubi suprâ num. 10. & seq. & P. Lumbier explicat aliquas clausulas num. 985. & seq. ego pariter ad evitandam prolixitatem solum de nonnullis, quæ adhuc aliquam difficultatem patiuntur, disseram, & adverteo primò: quòd licet declarantur apocryphæ, aut confictæ Indulgentiæ quæ dicebantur concessæ aliquibus orationibus, granis, Numismatibus, aut Crucibus, non propterea prohibeantur dictæ Cruces, Numismata, Rosaria, aut Orationes; exceptis his duabus relatis in §. 3. & sunt: *O Passio magna, & Ave gratia plena &c.* (primam non approbat, secundam prohibet Sacra Con-

gre-

gregatio) ceteræ omnes Orationes meritoriè recitari possunt: v. g. Oratio Sanctæ Sydonis &c. Adverto secundò, nonnullas ex Indulgentiis relatis in Decreto declarari confictas, & apocryphas, eò quia nulla inventa fuit concessio Pontificis, quem eas concessisse asseriebant; attamen si verificaretur alium Pontificem (non nominatum à Decreto) eas concessisse, aut datum eis tempus non præteruisse, non forent revocata, aut nulla vi hujus Decreti Sacræ Congregationis.

243. Circa §. 8. aliqua difficultas oriri potest, utrum declaretur, quòd per privilegium Bullæ Sanctæ Cruciatæ, non lucrifiant omnibus diebus, visitando quinque Altaria, Indulgentiæ stationum Romæ, vel an solum possint lucrificari iis diebus, in quibus in Missali Romano dicitur Romæ esse dictas stationes? Pro cuius explicatione notandum primò, in Bullæ Cruciatæ inveniri clausulam tenoris sequentis: *Item concedit iis, qui diebus Quadragesimæ, & aliis diebus anni, in quibus sunt stationes Romæ, visitabunt quinque Ecclesias, aut quinque Altaria, & si non essent quinque Ecclesiæ, aut quinque Altaria, quinquies unam Ecclesiam, aut unum Altare, pro supradicta unione, & victoria Devotas ibique preces fuderint, ut omnes Indulgentias lucentur, quas lucrantur, & consequuntur ii, qui perso-*

naliter visitant Ecclesias Urbis Romæ, & extra muros ipsius, & eo modo, quo eas lucrarentur, si personaliter dictas Ecclesias visitarent. Notandum secundò, Indulgentiam stationum Romæ esse plenariam: ita cum Lopez, Rodriquez, & aliis, quos citat, & probat Mendo in Bul. disp. 20. cap. 1. num. 2. Notandum tertio, omnibus diebus anni esse stationes Romæ, uti constat ex verbis, quæ in fine Bullæ iussit imprimi Commissarius Cruciatæ, & sunt sequentia: *Et omnibus aliis diebus anni lucrifunt Indulgentiæ, quæ sunt in Urbe Roma, cum in hac quotidie sint stationes.* Et quantumlibet certum non sit, quòd Indulgentia stationum exceptis diebus signatis in Missali, sit plenaria; multi tamen graves Authores sentiunt, quotidie esse Indulgentiam plenariam concessam stationibus Romæ; ut videri potest in P. Moya in suis select. tom. 2. ad tract. 3. disp. 4. quæst. 9. num. 2. Hoc supposito arbitror, in dicto §. 8. non declarari, quòd virtute Bullæ nequeant lucrificari quotidie stationes Romæ, & probatur; quia in Bulla conceditur, quòd quodocunque erunt stationes Romæ, obtineantur, visitando quinque Altaria, Indulgentiæ dictarum stationum, ut constat ex relatis verbis Bullæ: sed sic est, quòd omnibus diebus anni sint stationes Romæ, ut constat ex clausula noviter posita in fine Bullæ: ergo omnibus diebus anni

visitando quinque Altaria, Indulgentiæ stationum Romæ obtinentur : & cum gravissimi Authores opinentur, quòd omnibus diebus anni Indulgentia plenaria concessa sit stationibus Romæ : sequitur, quòd quotidie possit lucriferi Indulgentia plenaria virtute Bullæ visitando quinque Altaria : Hæc doctrina Confessarios multum sublevare potest, ne graves poenitentias habentibus Bullam imponere obligentur, sed tantum visitationem quinque Altarium. Videantur supradicta 1. part. tract. 9. cap. 4. num. 37. pag. 330.

Verba Decreti adducta §. 8. non loquuntur de privilegio Bullæ, nec de suis Indulgentiis, quo ad punctum, sed de aliis indultis : & ratio est, quia dictum Decretum emanatum fuit anno 1678. & exinde Commissarius Cruciatæ præcepit, ut in fine Bullæ clausula jam relata apponeretur, quod nec fecisset, si dictum Decretum declarasset, per privilegium Bullæ solum diebus stationum signatis in Missali Romano Indulgentias lucriferi.

244. Super §. nonum advertendum est, quòd si Indulgentia concessa alicui loco, aut pio operi, non esset plenaria, non prohibeatur per hoc Decretum, quin possit lucriferi multoties in die ; quia Decretum solum loquitur de Indulgentia plenaria : ergo non est extendendum ad non plenarias, cum revocatio Indulgentia-

rum sit odiosa, & earum concessio favorabilis : ut cum Suarez, Sylvestro, & aliis dicit Mendo in Bul. disp. 1. cap. 6. num. 49. ob eandem rationem dicendum est, quòd si diversis operibus distinctæ Indulgentiæ plenariæ concessæ sunt, non interdicitur, quin eadem die possint accipi : v. g. si eadem die Indulgentia plenaria concederetur visitanti Ecclesiam S. Joannis, & alia plenaria visitanti Ecclesiam S. Petri, aut Confessionem, & Communionem instituenti &c. Neque prohibetur, quòd duas Bullas in anno accipiens, possit eadem die, visitando quinque Altaria, duplicem Indulgentiam plenariam acquirere : ita Lumbier tom. 2. num. 1012. pag. 752. ubi advertit, quòd licet quis habeat unicam Bullam, multoties tamen in die Altaria visitare satagat (idem esto iudicium de aliis Indulgentiis) ad hoc, ut si prima vice necessaria diligentia non fuit adhibita ad lucrandam Indulgentiam, secunda, aut tertia vice eandem lucrari studeat ; & etiam, ut saltem lucrifiat meritum, impetratio, & satisfactio, quæ bonum opus ex se habet, dato etiam, quòd Indulgentia non obtineatur.

Et si quis peteret, qua de causa multum referat eadem die sæpius lucrari Indulgentiam plenariam ? Respondeo ob sequentes causas primò, si concessio primæ Indulgentiæ non esset legitima juxta supradicta in hoc tract.

tract, nu
ce debita
hibita ad
alicujus
235. tert
nent, qu
tia per
dis, licet
cessa no
Diaz ul
prope
rium te
num. 23

PRO

Mam
dori, sac
caro mor
est consili

245. S
lis, quan
tur, ab
Confessi
acceder
cilium T
& in hoc
jure me
Azorius,
quez, &
locum Tr
Suppo
ex neces
rii cum
tem, pos
nis celeb

tract. num. 233. secundò, si prima vice debita diligentia non fuissent adhibita ad eam lucranda, defectu alicujus requisiti, ut dictum est num. 235. tertio quia aliqui Authores tenent, quod possit applicari Indulgentia per modum suffragii pro defunctis, licet cum hac conditione concessa non fuerit: ut videri potest in P. Diaz ubi supra docum. 12. num. 4. prope finem, quamvis ego contrarium teneam. supra in hoc tract. num. 236.

PROPOSITIO XXXVIII.
damnata.

Mandatum Tridentini factum Sacerdoti, sacrificanti ex necessitate cum peccato mortali, confitendi quamprimum, est consilium, non praeceptum.

245. **S**uppono primò, quod nullus sibi conscius peccati mortalis, quantumvis sibi contritus videatur, absque praemissa Sacramentali Confessione ad Sacram Eucharistiam accedere debeat, ita declarat Concilium Tridentinum sess. 13. cap. 7. & in hoc casu confessio non est de jure merè humano, sed Divino; sic Azorius, Henriquez, Hurtadus, Vasquez, & alii apud Barbosam, in eum locum Tridentini, num. 5.

Suppono secundò, Sacerdotem ex necessitate ob inopiam Confessarii cum peccato mortali sacrificantem, posse praemisso actu Contritionis celebrare, & postmodum quam-

primum confiteri: ut dicit Concilium Tridentinum loc. citato: *Quòd si necessitate urgente Sacerdos absque pravia Confessione celebraverit quamprimum confiteatur.*

246. Dico primò, mandatum Tridentini factum Sacerdoti sacrificanti ex necessitate cum peccato mortali, pravo actu contritionis confitendi quamprimum, non est consilium sed praeceptum; cujus oppositum reprobat in hac prop. 38. nam illa verba Trident. *quamprimum confiteatur*: quis dubitet, non esse consiliativa, sed praeceptiva: & ad gravem culpam obligantia, cum sint in materia gravi: verumtamen licet praeceptum Confessionis ad percipiendam Eucharistiam sit Divinum, probabile tamen est illud confitendi *quamprimum* post celebrationem in peccato mortali ex carentia copiae Confessarii, esse tantum Ecclesiasticum; ita cum Lessio, & aliis Torrecilla in hanc prop. num. 56.

247. Dico secundò, non condemnatur sententia asserens, quod Sacerdos communicans velut saecularis absque celebratione cum peccato mortali, & absque copia Confessarii ex urgenti necessitate non teneatur *quamprimum* confiteri, Torrecilla ibid. num. 44. tum quia propositio damnata loquitur de Sacerdote celebrante; nostra autem de communicante absque celebratione: tum quia probabile est, quod Laicus cum conscientia

pec-

peccati mortalis, & absque copia Confessarii communicans, instante urgente necessitate communicandi, prævio actu contritionis, non teneatur quamprimum confiteri. ita Suarez, Vasquez, Filliucius, Bonacina, Layman, & alii, quos citatos sequitur Leander à Sacram. part. 2. tract. de Eucharist. disp. 7. quæst. 48. ergo idem probabiliter de Sacerdote more laicorum communicante.

248. Unde infertur, non damnari assertum, quòd Sacerdos defectu copiae Confessarii in peccato mortali, prævio tamen actu contritionis, in die Veneris Sancti fungens suo officio, & comunicans, non teneatur quamprimum confiteri. Ratio est, quia propositio damnata loquitur de Sacerdote sacrificante: atqui in die Veneris Sancti Sacerdos non sacrificat, præsertim in opinione asserente, quòd essentia sacrificii Missæ consistat in consecratione: ergo non condemnatur assertum, quòd Sacerdos in die Veneris Sancti prædicto modo communicans, non teneatur quamprimum confiteri. Ego huic opinioni non adhæreo, sed contrariæ, quam tenent Suarez, Villalobos, & alii, quos citat Leander à Sacram: ubi supra quæst. 49. Idem dico de Sacerdote perficiente Sacrificium alterius post consecrationem decumbentis, nimirum, quòd supradicto modo communicans non teneatur quamprimum confiteri: quamquam nec

hoc teneam; quia in utroque casu non more Laici, sed Sacerdotis Eucharistiæ Sacramentum percipit.

249. Dico tertio, neque condemnatur assertum, quòd Sacerdos, qui capto bonâ conscientia sacrificio in ipsamet celebratione graviter deliquit, non teneatur confiteri *quamprimum*. Idem dicendum de Sacerdote, qui in, vel post celebrationem alicujus peccati mortalis meminit: sic Torrecilla in hanc propositionem num. 49. & 50. quia propositio damnata loquitur de sacrificante ex necessitate, & peccati mortalis sibi conscio absque copia Confessarii, prævio actu contritionis; nostra autem conclusio loquitur de delinquente in eadem celebratione, & de celebrante nullius peccati gravis antea, sed protunc, vel postea sibi conscio, qui casus sunt valde diversi.

250. Dico quarto, is, qui in Confessione oblitus est peccati mortalis, postmodum verò ante celebrationem meminit, & absque copia Confessarii celebrat ex necessitate, tenetur *quamprimum* confiteri. Idem dico de malè culpabiliter confesso, ob occultationem peccati, vel de absoluto indirectè à casu reservato, nempe, quòd teneatur *quamprimum possit* ad Superiorem recurrere: Torrecilla ibid. n. 55. & 56. ratio est; quia in his casibus adfuit notitia peccati gravis, cujus absolutio solum indirectè fuit tradita, aut nulla fuit ob occultationem peccati:

cati: ergo
lebrans a
sacrificiū
confiteri
P R C

Illa p
gitur, c
tebitur.

251. E
si dixit,
celebrat
que co
contriti
mum co
conflic
præcep
di, dici
gare im
cūm Sac
bitur ite
Confess
Commu

252.
te cele
inopiar
Contrit
tionem
ly, seu
sit, qu
celebra
Confes
tra not
esse ten
nionis
Hac co
Pa

cati: ergo Sacerdos in his casibus celebrans absque copia Confessarii, post sacrificiū tenetur *quamprimum* possit confiteri.

PROPOSITIO XXXIX.
damnata.

Illā particula quamprimum intelligitur, cū Sacerdos suo tempore confitebitur.

251. **H**Æc propositio loquitur in terminis præcedentis, quæ si dixit, quod Sacerdos ex necessitate celebrans cum peccato mortali absque copia Confessarii prævio actu contritionis, non teneatur *quamprimum* confiteri ex præcepto, sed ex consilio: hæc ex suppositione, quod præceptum sit *quamprimum* confitendi, dicit, hoc præceptum non obligare immediatè post sacrificium, sed cū Sacerdos suo tempore confitebitur iterum celebraturus, vel cū Confessionis præceptum urget, aut Communionem instituit &c.

252. Dico primò, qui ex necessitate celebrat cum peccato mortali ob inopiam Confessarii præmissio actu Contritionis, tenetur post celebrationem *quamprimum* confiteri: ita ut ly, seu sensus particulæ *quamprimum* sit, quod talis Sacerdos statim atque celebrationem perficit, accedit ad Confessionem, si tunc commodè citra notam possit, nec expectandum esse tempus novi Sacrificii, Communionis, vel præcepti Confessionis. Hæc conclusio est certissima ejusque

Pars II.

opposita æquo jure est damnata tanquam improbabilis in hac propositione 39. quia si Sacerdos teneretur solum confiteri, vel cū iterum celebraturus esset, vel cū Confessionis præceptum urgeret, frustraneum esset decretum Concilii, quo ad illam particulam *quamprimum*, hoc nequit dici: ergo neque quod *quamprimum* possit extendi ad tempus, in quo ob prædictas causas Sacerdos Confessionem instituere tenetur: major est certa; quia Sacerdos peccati mortalis sibi conscius, de jure Divino tenetur ante celebrationem, vel Communionem, vel urgente alio præcepto confiteri: ergo si in casu, quo ob inopiam Confessarii prævio actu contritionis celebrat, teneretur solum confiteri, cū iterum celebraturus est &c. Decretum Concilii frustraneum foret.

253. Dico secundò, etiamsi non declaratur, quantum temporis elabi debeat, à celebratione usque ad confessionem peragendam à Sacerdote Sacrificante cum peccato mortali, ob inopiam confessarii; nec reprobetur assertum, quod per ly *quamprimum* intelligi possit trium dierum spatium, modò antea non sit celebraturus, aut non timeatur inopia confessarii, nisi ante tres dies instituatur confessio, ut dicit P. Torrecilla in suis Consult. tract. 2. consult. 9. num. 71. & 76. Ego tamen cenfeo, quod talis Sacerdos immediatè post celebrationem si citra notam possit, ad confessionem

F f f

ac-

accedere debeat: in hujus doctrinae favorem citat Filgueira in cens. Pontific. pag. 316. §. Hoc, Suarez, Vasquez, & Joannem Sanchez: idem sentit cum aliis Leander de Sacram. part. 2. tract. 7. disp. 7. quæst. 53. & Lumbier tom. 2. fragm. num. 605. ratio est, quia Sacerdos cum peccato mortali tenebatur ante Sacrificium confiteri: ergo pariter immediate post ad idem tenebitur, quando ob inopiam confessarii absque reconciliatione celebravit: quod si citra notam non possit, quamprimum opportunitatem assequatur: intellecto ly quamprimum in latitudine prudenti, sed limitata ad verborum rigorem, & meo quidem judicio ad illum ipsum diem, si in eo possit; nam longius protrahere non verificat confessionem fieri, *quamprimum possit*, juxta vim ejus vocis *quamprimum*, & mentem Concilii.

254. Dico tertio, non damnantur hic opiniones circa inopiam confessarii, & causam urgentem, quando nam verificentur ad hoc, ut his stantibus absque prævia confessione cum peccato mortali quis celebrare possit: hæc assertio est clara & perspicue ex textu propositionis damnatae constat, quæ solum tractat de Confessione instituenda quamprimum possit, inconfessus sacrificans absque condemnatione aliqua circa tempus, quo verificatur hæc necessitas celebrandi, & circa inopiam confessarii: ergo hu-

justmodi opiniones hic non condemnantur.

255. Ex hinc infertur primo, non condemnari opiniones asserentes primo, quod in defectu particularum pro communicando graviter agrotante sufficiens sit necessitas celebrandi, & consecrandi cum conscientia peccati mortalis ob inopiam confessarii: secundo, quod eadem sit necessitas celebrandi ad evitandam gravem infamiam, vel etiam scandalum: tertio, quando post consecrationem accidit mors celebrantis ad perficiendum Sacrificium: quarto, quod quando post cœptam Missam Sacerdos consensit in peccatum grave, vel hujus recordatur, modò eliciat actum contritionis, absque confessione possit eam proseguire: Vide Bassæi Verb. Communio sacra num. 31. quinto, quod Parochus diebus festivis, ne Populus Missa privetur, celebrare queat absque confessione ob inopiam confessarii, præmisso actu contritionis ad se justificandum, cum gravi culpa obstringitur, modò alius Sacerdos celebraturus non adsit sic Palaus part. 4. tract. 21. disp. unic. punct. 12. num. 7. §. quarta excusatio: Quinimo licet alius adsit Sacerdos, potest Parochus celebrare, si citra gravem notam à celebratione abstinere nequeat.

256. Infertur secundo, non condemnari opinionem, juxta quam habens

bens casu
urget
superiore
terius Co
absque c
tritionis
3. resol
ni non
celebra
reserva
casu ter
cato no
reservat
reservat
immuni
babile p
riad co
pœniter
contritu
per acci
Leander
disp. 7.
257.
nari asse
Confess
& si Sac
debeat
ferim si
vel ratic
viarum
itineris
de obli
iter faci
eximit
rium,
rigor ad
neri pe

bens casum reservatum, & necessitas urget celebrandi, nec patet aditus ad superiorem, licet habeat copiam alterius Confessarii, potest celebrare absque confessione prævio actu contritionis. Vide Dianam part. 9. tract. 3. resol. 11. ego autem huic opinioni non adhæreo, quando Sacerdos celebraturus alio peccato gravi non reservato est obstrictus, etenim in hoc casu tenetur confiteri, ut directe à peccato non reservato, & indirecte à reservato absolvatur: sin verò præter reservatum ab omni alio gravi esset immunis, licet non à venialibus probabile puto in dicto casu non obligari ad confessionem, præterquam si poenitens se non sufficienter, vel satis contritum esse adjudicaret; tunc enim per accidens teneretur confiteri: sic Leander à Sacram. part. 2. tract. 7. disp. 7. quæst. 37.

257. Infertur tertio, neque damnari assertum, quod tunc desit copia Confessarii, quando hic leuca distat, & si Sacerdos iter pedestre suscipere debeat, sufficit minor distantia, præsertim si fatigatio contingere posset, vel ratione aëris, ut caloris nimii, pluviarum, tempestatum: vel ratione itineris prærupi montosi, ac luto valde obstiti; sin verò equitando possit iter facere, distantia unius leucæ non eximit ab onere quærendi confessarium, præterquam si extraordinarius rigor aëris, & virium tenuitas tali itineri persolvendo obessent: ut in casu

simili dixi de præcepto audiendi Missam 1. part. hujus Praxis tract. 4. cap. 1. num. 6. in 3. & 4. edit. adjunct; & in hoc edit tract. 3. cap. 1. num. 6. pag. 64. videatur Coninch de Sacrament. quæst. 80. art. 4. num. 23. quo ad hunc casum alios similes, in quibus censetur Sacerdos non habere copiam confessarii assert Philibertus, eosque refert Leander loc. cit. quæst. 43.

PROPOSITIO XL.
damnata.

Est probabilis opinio, quæ dicit esse tantum veniale osculum habitum ob delectationem carnalem, & sensibilem, quæ ex osculo oritur, secluso periculo consensus ulterioris, & pollutionis.

258. **S**uppono primò, oscula, amplexus, & tactus secundum speciem suam non esse peccata mortalia, ut docet Angelicus Doctor 2.2. quæst. 154. art. 4. in corpore, his verbis: *aliquid dicitur esse peccatum mortale dupliciter, uno modo secundum speciem suam; & hoc modo osculum, amplexus, vel tactus, secundum suam rationem non nominant peccatum mortale, quia si hæc secundum suam speciem, naturam, & rationem intrinsecam essent peccata mortalia, nunquam essent licita: atqui interdum sunt licita, ut postea dicam: ergo oscula, amplexus, & tactus secundum suam speciem, naturam, & rationem intrinsecam, non sunt peccata mortalia.*

Suppono secundò, huiusmodi tactus posse tribus modis considerari; aliqui enim sunt venerei, alii sensuales, seu carnales, & alii sensitivi: Venerei sunt illi, qui habentur in partibus pudendis, aut in alia parte cum commotione spirituum generationi subservientium: Sensuales, seu carnales sunt, qui non exercentur circa partes verendas, sed alias abque commotione prædictorum spirituum, cum aliqua tamen delectatione, quæ sit principium dictæ commotionis: Sensitivi sunt, qui non habentur in partibus pudendis, sed in aliis, absque commotione, aut delectatione initiativa &c. sed solum cum delectatione, quæ resultat ex tactu materiali, prout resultaret ex tactu rei suavis, v. g. holoserici &c.

259. Suppono tertio, quòd tactus, oscula, & amplexus possint esse duobus modis libidinosi, primò, *ex fine operantis*, secundò, *ex fine operis*. *Ex fine operantis* libidinosi, seu venerei sunt, quando habentur cum intentione copulæ, pollutionis, aut delectationis morosæ: *ex fine operis* venerei erunt, quando licet non habeantur cum intentione copulæ, pollutionis, aut morosæ delectationis, habentur tamen in partibus pudendis, aut in aliis, cum alteratione, & commotione spirituum generationi subservientium. Tactus venerei ex fine operantis semper sunt peccata mortalia, præterquam in conjugatis;

Tactus venerei ex fine operis sunt ordinariè peccata mortalia nisi præcisè necessitas excuset, & habeantur absque consensu in delectationem inde resultantem: v. g. Chirurgus exercens huiusmodi tactus ad sanandum infirmum absque prædicto consensu non peccat.

260. Suppono quartò, nunquam licitum esse procurare pollutionem tanquam intrinsecè malam: quamvis multoties licitum sit permissivè se habere ad illam, id est, eam non impedire, nec auferre causas indifferentes, seu per accidens, ex quibus resultat, secluso periculo consentiendi delectationi venereæ. Quomodo, & quando hoc liceat, fusè explicui in meis Confer. part. 1. tract. 2. sect. 1. de voluntario §. 3. num. 21. & seq. quod dixi de pollutione, idem dico de ejus periculo.

261. Dico primò, osculum habitum ob solam delectationem carnalem, & sensibilem, quæ ex osculo oritur, secluso periculo consensus ulterioris, & pollutionis, est peccatum mortale, & contrarium damnatur tanquam improbabile, practicè falsum, & scandalosum, adeoque indubium tenendum est, tale osculum gravem culpam sapere, non tantum in agente, sed etiam in passio ob eandem delectationem carnalem, & sensibilem: ratio est; quia huiusmodi oscula ordinantur ad copulam: atqui hoc est peccatum mortale: ergo pariter

riter of
ob dele
nalem,
sensus ult
262. I
propositu
& explic
bus, sec
men est
habiti o
& sensib
cluso et
rioris, &
mortalia
modi an
catur ea
culis, no
pulam
ctatione
sunt pec
periculo
erit de t
tis ob fir
sequitur
ctare bra
dem, o
tos, si h
ctatione
quæ ex
riculo ul
263. I
reas, in
mulieru
loquend
absque
mortalit
quòd in

riter osculum datum aut receptum ob delectationem sensibilem, & carnalem, secluso etiam periculo consensus ulterioris & pollutionis.

262. Dico secundò, quamvis hæc propositio non loquatur formaliter, & explicitè de amplexibus, & tactibus, sed solum de osculo; certum tamen est, quòd amplexus, & tactus habiti ob delectationem carnalem, & sensibilem, quæ ex iis oritur, secluso etiam periculo consensus ulterioris, & delectationis, sint peccata mortalia: probatur, quia de huiusmodi amplexibus, & tactibus verificatur eadem ratio formalis, ac in osculis, nempe, quòd ordinentur ad copulam: ergo si oscula habita ob delectationem carnalem, & sensibilem, sunt peccata mortalia, secluso etiam periculo ulterioris consensus, idem erit de tactibus, & amplexibus habitis ob similem delectationem: hinc sequitur fore grave peccatum contrectare brachium foeminae, calcare pedem, obstringere manum, aut digitos, si hæc, & similia fiant ob delectationem carnalem, & sensibilem, quæ ex illis oritur, secluso etiam periculo ulterioris consensus.

263. Unde infertur saltus, seu choreas, in quibus manus virorum, & mulierum conjunctæ sunt, moraliter loquendo, impossibile esse, quòd absque mortali exerceantur; quia mortaliter loquendo, impossibile est, quòd in huiusmodi tactibus aliqua

saltem delectatio carnalis, & sensibilis absit: sed sic est, quòd tactus, in quibus adest delectatio carnalis, & sensibilis sint peccata mortalia, secluso etiam periculo ulterioris consensus: ergo saltus, seu choreæ, in quibus manus virorum, & foeminarum sunt conjunctæ, moraliter loquendo impossibile est, quòd absque mortali peccato exerceantur. Quare universaliter quævis species saltus, seu choreæ inter viros & foeminas valde periculosa, & ut talis à Sanctis reprobata, & à dæmonibus approbata: *Quis talia Christianos docuit* (exclamat S. Ephrem apud March. lib. 3. Hort. Pastor. Tract. 3. in fine) *Non Petrus, non Joannes, non alius Divino Numine afflatus; verum ille Draco antiquus suis voluminibus docuit.* Diabolus eos introduxit, docuit, & fovet; quia in his detestabilibus voluptatibus est ipsius centrū, & lucrum, aiebat S. Augustinus apud Pebart. serm. 46. Dom. *Quinq. Choreæ est quidam circulus, cujus centrum est Diabolus.*

264. Dico tertio, non damnatur sententia asserens, quòd oscula habita non ob delectationem carnalem, & sensualem, sed ob delectationem merè sensitivam non sint lethalia peccata: v. g. Matres, aut nutrices in iterata osculatione puerorum, non peccant ob delectationem sensitivam quæ exinde oritur: ita Lumbier. tom. 2. num. 808. idem sentit cum Moyà Torrecilla super hanc propof. 40.

num. 6. & 7. ratio est, quia propositio damnata loquitur de delectatione carnali, & sensibili, quæ idem est ac sensualis; atqui nostra conclusio non de hac, sed de merè sensitiva, quæ consistit in proportionem objecti suavis, & mollis cum sensu tactus, velut ea, quæ oritur ex tactu alicujus holoserici, nam sicut sensus tactus potest in suavitate cujusdam holoserici delectari, ita pariter poterunt labia in genarum molliæ sine ullo motus libidinosi ne vestigio quidem, non secus ac si lapidem contingerent: ergo non damnatur sententia asserens, non esse peccata mortalia oscula habita non ob delectationem carnalem, & sensualem, sed ob sensitivam tantum.

265. Dico quartò, neque damnatur sententia asserens, osculum habitum ob benevolentiam, aut per modum salutationis juxta stylum, & morem Patriæ, non esse peccatum mortale: Torrecilla loc. cit. num. 3. & probatur, quia propositio damnata loquitur de osculo habito ob delectationem carnalem: nostra autem de eo, quòd habetur ex amicitia, benevolentia, & salutatione juxta stylum Patriæ; & quamvis ex hujusmodi osculis honestis oriatur aliqua commotio inordinata sensualitatis, non propterea erit peccatum mortale, modò voluntas tales commotiones frænare satagat, nec subsit periculum consensus: ita cum Sanchez in 6. Decalog. lib. 6. cap. 1. dub. 12, num. 2, ubi ad-

vertit cum Navarro, Lessio, Cajetano, & aliis in hujusmodi osculis cavendum esse à scandalo, nec decere personas Ecclesiasticas, & Religiosas ea habere cum foeminis etiam aliquantum consanguineis.

266. Hinc est, quòd licet videatur, hanc condemnationem non loqui de osculis, & amplexibus, quos habent inter se sponsi de futuro ad conciliandum, & conservandum mutuum affectum, ut cum Moya affirmat Torrecilla ubi suprà num. 13. tenendum tamen est, haud licere dictis sponis de futuro oscula, amplexus, & tactus: Sic Lessius lib. 4. de justit. & jure cap. 3. dub. 8. num. 59. & alii: ratio est, tum quia sponis de futuro non est licita copula: ergo nec oscula, quæ sunt ejus initium; tum quia cum certitudine Matrimonii contrahendi per hujusmodi oscula, amplexus, & tactus, evidenti incontinentiæ periculo se exponunt: ergo &c.

267. Dico quintò, licet hæc propositio damnata non loquatur de aspectibus turpibus, dicendum est tamen, quòd aspectus rerum turpium, & obscenarum sit grave peccatum, si animo libidinoso fiat, vel ob delectationem carnalem, & sensualem; sin verò aspectus non essent multum obsceni, aut turpes, nec cum periculo commotionis veneræ, aut libidinosi consensus, sed ex curiositate, venialem culpam non excederent: ratio constat ex supradictis. Hinc se-

sequitur
res pudet
mas aspici
similes as
centes, &
aspicere
alicujus
tate, vel
so pericu
consensu
tum: v
num. 14
non erit
persona
aspiciat
stineri p
denda l
aspiciat
vi conse
nis. Tr
de etian
tia, nun
denda,
graviter
aliud pe
his omni
cave.,
268. I
positio c
turpibus
esse grav
tate abs
si tamen
vocandi
sum cor
complac
diente g

sequitur graviter peccare virum partes pudendas foeminae, aut iis proximis aspicientem, vel econtra; quia similes aspectus sunt ex se valde indecentes, & ad Venerem provocativi: aspicere autem faciem, aut manus alicujus foeminae ex curiositate, levitate, vel naturali delectatione, secluso periculo delectationis, aut veneri consensus, non est mortale peccatum: videatur Trullench ubi supra num. 14. & 15. per tot. quod etiam non erit secluso eodem periculo, si persona ex curiositate, & levitate: aspiciat verenda propria: & idem sustineri potest, si vir viri natantis pudenda leviter ex curiositate tantum aspiciat, citra periculum aliud lascivi consensus, aut sensualis delectationis. Trullench eodem num. 15. vide etiam Bassaem Verb. Impudicitia, num. 14. Hinc tangens sua pudenda, si ob delectationem, peccat graviter, si leviter ex curiositate citra aliud periculum, venialiter: sed in his omnibus, quia periculosa nimis, cave.

268. Dico sextò, neque hac propositio damnata loquitur de verbis turpibus, & quamvis verum sit, non esse gravia peccata, quando ex levitate absque alio fine, aut periculo; si tamen dicantur cum animo provocandi ad Venerem, aut libidinosum consensum, vel cum periculo complacentiae in proferente, vel audiente gravem culpam attingent;

quandoquidem absolute loquendo, talia verba sunt incentiva ad libidinem, scintillae sensualitatis honestorumque morum destructio: juxta dictum Apostoli 1. ad Corinth. 15. *Corrumpunt mores bonos colloquia mala.* quare ejusmodi verba proferentes, sunt velut sepulchra aperta abominabilis corruptionis, foetidos vapores exhalantia; *sepulchrum patens est guttur eorum.* Psalm. 5. hisque verbis summo perè quadrat dictum S. Bernardi serm. 24. in Cantic. *Unum illud verbum, uno in momento, multitudinis audientium, dum aures inficit, animas interficat.*

PROPOSITIO XLI.
damnata.

Non est obligandus concubinarium ad ejiciendam concubinam, si haec nimis utilis esset ad oblectamentum concubinarium, vulgò regalo, dum deficiente illo, nimis agraegeret vitam, & aliae epulae tadio magno concubinarium afficerent, & aliae famula nimis difficile inveniretur.

Suppono primò, de occasione Speccandi, supradicta in Decreto Innoc. Papae XI. condemnante tres propositiones, nempe 61. 62. & 63. in 61. damnata fuit sententia asserens, posse absolvi eum, qui in occasione proxima peccandi versatur, quam potest, & non vult omittere: in 62. Proximam occasionem non esse fugiendam, quando causa aliqua utilis,

lis, aut honesta non fugiendi occurrat, & in 63. licitum esse, quærere directè occasionem proximam peccandi pro bono spirituali, vel temporali nostro, vel proximi. Explicatio harum propositionum damnatarum habetur 1. part. hujus prax. tract. 10. num. 281. & seq. pag. 412. easdem consule pro meliori intelligentia propositionis hic ab Alexandro VII. damnatae.

269. Suppono secundò, occasionem proximam eam dici, in qua attentis circumstantiis moraliter loquendo, impossibile est, non cadere in peccatum: quare una est occasio proxima, altera remota, voluntaria una, involuntaria altera: hæc condemnatio non loquitur de occasione remota, cum nemo hanc evitare teneatur, nec de occasione proxima involuntaria, quam homo citra grave suum damnum evitare nequit; idcirco propositio damnata loquitur de occasione, quæ evitari potest citra grave damnum, nempe si concubinarijs ejiciendo concubinam, privaretur regalo, & hoc deficiente ægrè vitam ageret: de hac ergo occasione proxima voluntaria hic est sermo.

270. Suppono tertio, occasionem proximam posse esse simul, vel absque habitu peccandi, occasio proxima simul cum habitu peccandi est, quando homo cadit, & recidit frequenter in tale peccatum cum persona commorante in propria domo, &

ex hac frequentatione actuum fit, & generatur in eo habitus, & facilitas peccandi: occasio proxima absque habitu est quando homo ex sua natura adeò propensus est ad vitium, ut quamprimum conversatur cum muliere domi existente, moraliter loquendo, est in manifesto periculo peccandi.

271. Suppono quartò, eandem occasionem posse esse uni proximam, alteri verò non, cum unus sit altero imbecillior; aliqui magis, alii minus perversi, nonnulli timore Domini freti magis resistunt, alii passione ducti in tentationem, & laqueum diaboli incidunt.

Suppono quintò, concubinatum rigorosè acceptum sic definiri, est frequens & consueta fornicatio cum eadem persona domi retenta, abutendo ea tanquam uxore: & hic concubinatus vel potest esse in specie adulterii, si unus ex complicibus est conjugatus, vel incestus, si sunt consanguinei, aut simplex fornicatio, si sunt soluti, ita Trullench super Decalog. tom. 2. lib. 6. cap. 1. dub. 9. num. 1. & 2.

272. Dico primò, Concubinarijs est obligandus à Confessario ad ejiciendam concubinam, licet hæc nimis utilis esset ad ejus oblectamentum vulgò regalo & licet alia famula nimis difficile inveniretur: unde sententia contraria æquissimè in hac propositione 41. condemnatur; primò, quia oblectamentum, seu alsi-

sten-

stentia pa
causa su
luntarian
secundò
de scand
nientium
rius à co
tractus
potius in
dium ab
manibus
tantam
vitandur
condem

273.
solvi ne
mi habe
quando
liber par
libito; i
disp. 10.
dum est
periculo
to, veri
bus, &
casio p
morale
ve occa
sive pati
terius sp
mandu
pericul
neatur
tenti, d
se abstr

274.
P

stentia passiva concubinarum, non est causa sufficiens, ad reddendam involuntariam occasionem proximam; secundo, quia hæc sententia erat valde scandalosa graviumque inconvenientium causa; siquidem concubinariis à concupiscentia sua illectus, abstractus, & excæcatus difficultatem potius imaginariam adstrueret, fastidium ab alterius, quam concubinæ manibus, cibaria sumendi: ergo ad tantam cæcitatem, & inconveniens vitandum æquissimè hæc propositio condemnatur.

273. Dico secundo Pœnitens absolvi nequit, non solum quando domi habet occasionem, verum etiam quando extra fores eam habet, sed liber patet aditus ad peccandum, pro libito; ita Joannes Sanchez in select. disp. 10. num. 3. & hoc intelligendum est, non tantum, quando est periculum peccandi opere consummato, verum etiam cogitatione, tactibus, & hujusmodi peccatis: quia occasio proxima dicitur, quando est morale peccandi periculum: ergo sive occasio sit intra, sive extra domum, sive patretur peccatum hujus, vel alterius speciei, parum refert ad affirmandum, quod stante hoc morali periculo peccandi Confessarius teneatur denegare absolutionem pœnitenti, donec ab ejusmodi occasione se abstrahat.

274. Unde inferitur primo, non esse
Pars II.

absolvendum primo concubinarium, qui retinet in domo concubinam, aut eam extrà visitat sub prætextu, noxæ incurrendæ eam ejiciendo, aut non visitando: secundo, concubinam, quæ non deferit occasionem, seu domum concubinarum ex eo, quia aliquam pecuniam mutuo ipsi datam recuperare, vel suum salarium habere non poterit: tertio, Adolescentes, & puellas, cum ex frequenti ad aliquod ministerium eorum concursu in locum aliquem extra domos suas, frequentes itidem lapsus resultant, nisi quilibet eorum contritus accedat; quia nequit absolvi is, qui non habet propositum morale peccati periculum evitandi: atqui in supradicto casu morale subest periculum peccati: ergo &c. quarto, nec absolvi potest, qui occasionem in, vel extra domum habet, sed si pro libito obviam, & facilem; quamvis omnino jam emendatus sit, si eodem modo, ac antea ejusdemque scandali reus ingredi perseveret, & existimatur à populo in concubinato perseverare. quinto, Nec absolvi potest moribundus, si ibi adest concubina, talis in vicinia, aut domi reputata, quamvis unice causâ ægro ministrandi adsit; licet enim res mutata sint, ex ejus continuata domi retentione scandalum durat, imò & videtur in ipso perseverare quædam conditionata voluntas eam retinendi, redeundique ad vomitum, si convalesceret; ut bene inquit Lumbier super

per hanc Propos. tom. 2. num. 820.

275. Infertur secundò, constitutum in occasione dubia peccandi, id est cum dubio, an talis occasio sit periculum morale peccandi, teneri eam amovere: Ita cum aliis Leander à Sacram. part. 1. tract. 5. disp. 7. quæst. 33. Nec absolvi potest mulier, quæ ob cauponam exercendam versatur in periculo proximo peccandi, nisi hujusmodi ministerium citra notabile damnum, aut scandalum deferat; idem dico si non dimittat famulas, quæ ob eandem causam occasione proxima peccandi cum Hospitibus expositæ sunt, ipsisque famulabus non deferentibus Ministerium citra grave earum damnum absolutionis beneficium impendi nequit: Vide Leandrum ibidem quæst. 55.

276. Dico tertio, hæc condemnatio non loquitur de occasione involuntaria; quare non damnatur opinio, quod in occasione involuntaria constitutus absolvi possit: ratio est, quia propositio damnata agebat, absolvendum esse concubinarium, qui non ejicit concubinam, si hæc nimis utilis est ad ejus oblectamentum: sed sic est, quod hujusmodi utilitas non reddat occasionem involuntariam: ergo propositio damnata non loquitur de occasione involuntaria: minor probatur; quia occasio involuntaria seu necessaria est, quæ sine magna difficultate gravibusque inconvenientibus amoveri non potest; sed sic est,

quod nullum grave inconveniens, seu damnum sequatur concubinario ex sui oblectamenti privatione, ergo utilitas oblectamenti in concubinario non reddit occasionem involuntariam, seu necessariam.

277. Hinc infertur, posse parentem, imò teneri alere filios ex concubina, qui nec separari possunt à matre, neque aliâ viâ possunt victum querere, etsi periculum habeat lapsus cum concubina: Ita Joannes Sanchez "in suis select, disp. 10. num. 9. circa medium"; sed ego in tali casu non video, cur concubinaris per alios non possit filiis alimenta dicta præstare, ut scandalo locus esse minimè possit: ait, & bene Diana part. 5. tract. 14. resol. 109. item Chirurgus potest verenda foemina curare cum periculo consensu, idem est, si aliqua foemina inclusa sit in aliquo secreto loco, ut sit in carceribus inquisitionis, ad cujus sustentationem solus custos carceris occurrit, potest Officiam exercere, etsi periculum peccandi habeat cum illa, si alius non sit, per quem cibaria ministret: item Filius familias non tenetur domum Patris deferere, in qua adest occasio peccandi, nec mercatores, & scribæ ab officiis propriis abstinere, etsi in illis habeant occasionem peccandi; quia tunc non est illis voluntaria occasio, sed inviti in illam incidunt, quam cum gravi detrimento vitare nequaquam tenentur. Vide Pa-

Palauum part. 2. disp. 2. punct. 9. §. 3. num. 11. & 12.

278. Hinc sequitur, quòd in prædictis casibus attenta sola occasione proxima involuntary possit pœnitens absolvi, quin occasionem amoveat, nec amovere promittat, dummodo firmo, non peccandi, proposito instructus ad confessionem accedat: ratio est, quia occasio involuntary non est culpabilis, nec peccatum: ergo quantumvis pœnitens eam amovere non proponat, supposito firmo animo non peccandi, ac media ad emendationem conducentia adhibendi, absolutionis beneficio gaudere potest: dixi, quòd possit absolvi pœnitens *attenta sola occasione involuntary* quia si huic annexus sit habitus peccandi, ratione hujus deneganda erit absolutio, ut dixi 1. part. Prax. tract. 10. num. 232. & seq. pag. 336.

279. Dico quartò, neque condemnatur opinio asserens, quòd si pœnitens in occasione proxima constitutus cum extraordinario dolore, & firmissimo proposito ad confessionem accedat possit absolvi: Lugo de Pœnit. disp. 14. sect. 10. num. 151. & cum Lugo, Layman, Navarro, Baunis, & Tamburino, idem tenet Moya in suis select. tom. 1. tr. 3. disp. 7. q. 5. n. 8. quia propositio damnata dicebat, quòd concubiniarius non sit obligandus ad ejiciendam concubinam, si hæc nimis utilis esset ad ejus oblectamentum: atqui nostra asser-

tio ab hac valde discrepat: ergo &c.

280. Addit Lugo *ibi*; cum prædicto dolore, & proposito, occasionem non dici amplius proximam: *ut possit absolvi pœnitens*, inquit, *quando habet extraordinarium dolorem, & propositum, hæc enim faciunt jam illam non esse occasionem proximam*: & P. Moya posito ejusmodi dolore dicit: *potest Confessarius ita se habere, ac si nunquam talis pœnitens de occasione proxima domi retenta se accusasset*: idem docui, loquendo de habitu peccandi 1. part. hujus prax. tract. 10. num. 245. pag. 399. & dixi: quotiescumque pœnitens dat fundamentum credendi, se accedere ad confessionem cum dolore extraordinario: v. g. cum extraordinariis lacrymis, vel motus ab aliquo infausto successu, vel si in aliquo se emendaverit, & adhibuerit diligentiam vincendi suam malam consuetudinem, vel si confiteatur in articulo, vel periculo mortis; in his casibus per dolorem, & propositum extraordinarium interruptit consuetudinem antea habitam, & debet pro eo ferri judicium respectu confessionum futurarum, ac si tunc inciperet consuetudo: Sic sentit in similibus, loquendo de occasione proxima eruditissimus Moya tom. 1. tract. 3. disp. 7. quæst. 5. num. 8. cum Layman, Navarra, & aliis: item Card. Lugo disp. 14. sect. 10. num. 151. ratio est; quia sicut habitus virtutum corrumpuntur per actus

contrarios ; v. g. habitus fidei per actum formalem hæresis, sic habitus vitiosi per actus contrariarum virtutum, atqui actus poenitentiae, seu doloris est contrarius habitui, seu consuetudini vitiosæ : ergo &c.

281. Hoc dixi citata 1. part. hujus Prax. tract. 10. num. 245. pag. 399. quam doctrinam doctissimi P. Martinus de Torrecilla refert, & me citato sequitur in suis Consult. moral. tract. 1. Consult. 17. num. 118. eam tamen impugnât P. Emanuel à Conceptione in suo tract. de Poenit. disp. 2. quæst. 13. num. 206. & seq. cujus objectionibus sat respondi 1. part. tract. 10. num. 247. & seq. pag. 399. adeoque noviter hanc doctrinam confirmare, ac stabilire prætermitto, cum ejus rationes, & Authores loco citato Praxis videri possint, ubi pariter animadverti n. 271. p. 409. quanta debeat esse intensio doloris extraordinarii ad interrompendum, seu destruendum habitum, nec quemvis dolorem extraordinarium ad id sufficere, sed requiri ita efficacem, & intensum, ut proportionetur intensiõni habitus, seu consuetudinis idem dicendum de occasione proxima, proportionem servata.

282. Dico quintò, quamvis in supra memoratis casibus, & circumstantiis possit absolutio impertiri ; quandoque tamen consultum, & necessarium est eam differre, aut denegare, vel saltem hoc ostendere juxta dicta 1.

part. tract. 9. cap. 1. num. 17. & seq. pag. 320. ad hoc ut poenitens advertens, se per sua peccata, & reincidentiam exponere periculo negationis absolutionis, ab iisdem abhorreat, ac pravis suis moribus frænum apponat. Hoc idem docui, loquens de habitu peccandi 1. part. tr. 10. n. 272. pag. 409. & num. 273. adverti, quòd si Confessarius prævideat dilationem absolutionis futuram fore magis in damnum, quàm profectum poenitentis aliàs ad eam recipiendam dispositi, non sit consultum eam differre, aut denegare : siquidem tunc non esset medicina, sed venenum : denique discretio Confessarii sit ea, quæ pro ratione infirmitatis, & dispositionis poenitentis congruum pro ejus cura remedium applicet.

PROPOSITIO XLII. damnata.

Licetum est mutuantis aliquid ultra sortem exigere, si se obliget ad non repetendam sortem usque ad certum tempus.

283. **S**uppono primò, mutuum esse contractum, in quo dominium rei mutuatae in mutuarium transfertur : *mutuum est, quod ex meo fit tuum.* Usuram autem esse lucrum, quod præcisè vi mutui percipitur. *Usura est lucrum ex mutuo.*

Suppono secundo, pro eo, quod est de ratione intrinseca mutui, non posse accipi lucrum, quia pro mutuo

ne-

nequit accipi lucrum : ergo nec pro eo , quod est de ratione ejus intrinseca.

Suppono tertio , rationem intrinsecam mutui esse , quod mutuans aliquamdiu se privet mutuata pecuniâ ; quia mutuans rei mutuatae dominium in mutuatarium transfert : ergo cum dominium in eum transferat necessario mutuans aliquamdiu eâ se privare debet.

284. Dico primo , assertum propositionis damnatae fuit , quod v. g. Petrus mutuans Joanni centum ducatos , possit aliquid ultra hos accipere , si se obliget ad eos non repetendos usque ad annum , annum & medium , plus minusve quod est falsissimum , & practicèl improbable ; quia obligatio , quam Petrus sibi imponit non repetendi usque ad annum rem mutuata , nihil est aliud quam onus se privandi hoc tempore re mutuata : sed hoc onus est de intrinseca ratione mutui : ergo etiam obligatio non repetendi usque ad annum rem mutuata : subsumo ; atqui pro eo , quod est de intrinseca ratione mutui , nequit accipi lucrum : ergo Petrus pro ejusmodi obligatione nequit illud accipere.

Dicit aliquis , verum esse , quod de ratione intrinseca mutui sit privatio aliquamdiu rei mutuatae , non tamen obligatio eam non repetendi , seu obligatio ad hanc privationem : ergo propter hanc obligationem , quæ

videtur pretio æstimabilis , poterit accipi lucrum : Respondeo , quod non sit pretio æstimabilis obligatio , quam quis sibi imponit ad faciendum id , quod necessario tenetur facere : Sic v. g. Antonius obligatus ad solvendum Paulo 20. ducatos , nequit accipere lucrum pro obligatione sibi imposita eos solvendi. Parochus tenetur prædicare suis Parochianis , pro hac obligatione prædicandi nequit accipere lucrum : ergo cum mutuans , seu mutuator teneatur se privare mutuata pecunia , nequit aliquid exigere ultra sortem pro sibi imposita obligatione se privandi , & usque ad certum tempus eam non repetendi.

Et si instes dicendo , quod mutuans obligetur quidem aliquamdiu se privare re mutuata , non tamen per unum , duos , aut tres annos : ergo ad minimum , quando se obligat ad non repetendam sortem usque ad certum longum tempus , poterit aliquod lucrum accipere : Respondeo , quod si ob obligationem non repetendi usque ad certum longum tempus rem mutuata , posset aliquod lucrum accipi : ergo etiam ob obligationem non repetendi usque ad certum modicum tempus posset aliquod licet minus lucrum accipi ; quemadmodum si mercenarius , qui tota die laborat , promeretur quatuor Regales stipendii , is qui media die labori incumbit , promeretur duos : ergo si is , qui se privat suâ pecuniâ per integram

grum annum, posset accipere lucrū: v. g. quatuor pro centum, is qui se privaret per sex menses posset duo accipere, per tres, unum; & sic respectivè: subsumo atqui pro privatione rei mutuatae, seu fortis nequit ullum lucrum accipi: ergo neque poterit accipi pro ejusdem privatione etiam usque ad certum longum tempus.

285. Dico secundo, non damnatur sententia asserens, quod ratione lucri cessantis, damni emergentis, difficultatis, & expensarum in exigendo, periculi fortis possit mutuator aliquid ultra sortem accipere: ita Torrecilla, Lumbier, & Filgueira super hanc Propos. quos ego sequor in explicatione 42. damnatae ab Innoc. XI. n. 161. pag. 377. ratio nostrae conclusionis est; quia propositio damnata dixit, licitum esse mutuanti aliquid ultra sortem exigere, si se obliget ad non repetendam sortem usque ad certum tempus; atqui nos non ratione hujus tituli, sed aliorum justorum, quales sunt lucrum cessans, damnum emergens &c. dicimus aliquid ultra sortem posse exigere: ergo non damnatur sententia asserens, quod mutuator ratione lucri cessantis, damni emergentis, periculi fortis possit aliquid ultra sortem exigere.

Adverto tamen hujusmodi titulos debere esse veros, & reales, cum cupiditas plurimos excicare soleat, qui praetextu lucri cessantis, & damni emergentis, aliorumque motivorum

non realium, sed apparentium suadent sibi aliquid ultra sortem exigere posse, sicque permulta usurae committuntur. Adverto pariter lucrum ob dictos titulos acceptum debere esse justum, moderatum, ac damnis, expensis, periculis commensuratum. Quandoquidem non sunt laxanda habenda avaritiae, quae assimilatur siti hydropici, qui quanto plus bibit, tanto plus sitit, & aquam appetit; quare exastuante hoc appetitu divitiarum in corde, facile illaqueantur animae inter satanae retia juxta dictum Apostoli: *Qui volunt divites fieri, incidunt in tentationem, & in laqueum diaboli* 1. ad Timot. cap. 6.

PROPOSITIO XLIII. damnata.

Annuum legatum pro anima relictum, non durat plusquam per decem annos.

286. **S**uppono primò, Legatum sic definiri: *Legatum est donatio quaedam in testamento à testatore relicta, & ab herede praestanda*; hocque aliud esse pium, profanum alterum: ut legatum dicatur pium, duae conditiones requiruntur. Prima est pietas personae cui fit legatum: v. g. Religiosi, Sacerdotis, pauperis, & ex defectu hujus conditionis, ille non dicitur legatum pium facere, qui legat aliquid diviti, quamvis dicat se intuitu, & amore Dei hoc facere, nam deficit pietas in persona, cui fit legatum. Secunda conditio est, ut fiat causa

causa pietatis: unde legatum in causa: sona; hinc aliquid legatum causa; affectio legato non tatis, feci mentio, pium, si num. 18. 287. Supvis in for tur annus tamen int da sunt: 59. si hær da omnia prioritati solvantur pia, cert Valerus Legatum a 288. Si vis Sotus art. 2. in non deti cennium alii diver opinati fi piniones

causa pietatis: v. g. elemosynæ: Pro-
fanum est, quod aut non fit personæ
piæ, aut si fiat, non fit tamen causa pie-
tatis: unde si quis leget aliquid pau-
peri non intuitu pietatis, non dicitur
legatum pium, cum deficiat pietas
in causa: quamvis adsit pietas in per-
sona; hinc qui consanguineo pauperi
aliquid legat, non præsumitur facere
legatum pium, cum deficiat pietas in
causa; nam præsumitur prævalere
affectio sanguinis, saltem quando in
legato non primò fit mentio pauper-
tatis, secus si paupertatis primò fiat
mentio, tunc enim censetur legatum
pium, sic Bassæus Verb. Legatum
num. 18.

287. Suppono secundò, quòd quam-
vis in foro externo hæredi conceda-
tur annus ad solvenda legata; in foro
tamen interno quàm primum solven-
da sunt: Diana part. 3. tract. 5. resol.
59. si hæreditas non sufficit ad solven-
da omnia legata, servandus est ordo
prioritatis, & dignitatis, ita ut prius
solvantur magis pia, deinde alia minùs
pia, tertio loco profana: videatur
Valerus in differ. utriusque fori Verb.
Legatum differ. 2. n. 2.

288. Suppono tertio, quòd quam-
vis Sotus in 4. distinct. 19. quæst. 3.
art. 2. in fine, arbitratus fuerit animas
non detineri in Purgatorio ultra de-
cennium, alii ultra quinquennium, &
alii diversimode circa hanc materiam
opinati fuerint; huiusmodi tamen o-
piniones non subsistunt, quare con-

cludendum, hanc rem esse nobis om-
niò occultam, incertumque tempus
quo animæ ibi detinentur; cum ali-
quæ plùs, aliæ minùs secundum De-
creta Divinæ iustitiæ à reatu pœnæ
temporalis peccatis quo ad culpam
remissis debitæ, purgandæ, & ex-
piandæ sint, ac proinde juxta magis
minùsve copiosa Fidelium suffragia
ab horrendo illo carcere tardiùs, vel
citiùs egrediantur: Certum est, quòd
anima ad fruendum visione Beatifica
ab omni peccati labe immunis esse
debeat; quia nihil coinquinatum in-
trabit in regnum cœlorum, ac à Deo
tot, & tales pœnas ei esse infligendas,
& luendas, quot fuerunt demerita,
seu reatus peccatorum in tremendo
suæ Iustitiæ Tribunali discussorum,
his suppositis.

289. Dico primò, improbabilis, &
ut practicè falsa est damnata senten-
tia astruens, annum legatum pro
anima relictum, non durare plus quàm
per decem annos: quandoquidem si
huius assertionis aliquod esset funda-
mentum, posset dici quòd anima
tantummodo per decennium in Pur-
gatorio detineatur, & consequenter,
quòd cessantibus ejus pœnis, cessaret
pariter suffragium, seu legatum ab ea
relictum: atqui incertum est, num
anima per decem, viginti, centum
annos plùs minùsve detinenda sit: er-
go nequit dici, annum legatum pro
anima relictum non durare ultra de-
cennium, tum quia etiam dato, quòd
anima

anima testatoris suffragio, seu legato relicto non indigeret, hoc tamen possent alia anima frui, & gaudere: ergo &c.

Hinc infertur, quod si testator aliquam quantitatem reliquit pro perpetua celebratione Missarum, non solum primum heredem ad hanc teneri, sed etiam ad heredes successores hanc obligationem in perpetuum transire. Diana part. 9. tract. 8. resol. 68.

290. Dico secundò hic non damnatur opinio asserens, annuum legatum in aliquibus casibus cessare: v. g. primò, si fuit relictum pro tempore determinato, hoc elapso cessat legatum: secundò, si à testatore facta sit expressa, vel tacita legati revocatio; quia res, per quas causas nascitur per easdem dissolvitur. Tertiò si legatarius repudiet legatum. Quartò, si res legata perempta sit absque culpa heredis, modò ei legata fuerit certa species, non aliquid in genere, vel in quantitate: videatur Bassæus ubi supra num. 22. ratio nostræ assertionis est; quia propositio damnata loquitur generaliter, quod annuum legatum pro anima relictum elapsis decem annis cesset; nos autem cum hac generalitate non dicimus, sed in casibus particularibus, & cum relatis circumstantiis: ergo &c.

PROPOSITIO XLIV.

damnata.

Quo ad forum conscientie; Reo cor-

recto, ejusque contumacia cessante, cessant censura.

291. Suppono primò, quod censura sit poena spiritualis, & medicinalis inflicta ab Ecclesiastica potestate, privans hominem baptizatum usu aliquorum bonorum spiritualium, donec à contumacia recedat; & hæc dividitur in Excommunicationem, Suspensionem, Interdictum, & Irregularitatem in sententia Thomistica, quæ irregularitatem ex delicto censuram esse astruit.

Suppono secundò, Censuram subdividi in eam, quæ est lata sententiæ, & in eam, quæ est sententiæ ferendæ: censura lata sententiæ dicitur, quæ ipso facto vel criminis admissione incurritur absque alia judicis sententia; censura sententiæ ferendæ dicitur, quæ solummodo est comminatoria, nec ipso facto incurritur ante sententiam Judicis.

292. Suppono tertiò, ad incurrendam censuram latam non requiri aliam contumaciam, quam peccatum, cui ex annexa, sed ad censuram ferendam, quæ prævia canonica monitione imponitur, requiritur, ut homo se contumacem ostendat, non obediendo, nec se submitiendo Ecclesiæ, tanquam piæ Matri eum admonenti, antequam velut rigorosus Judex hac poena mulctet.

Suppono quartò, hanc propositionem damnatam non loqui de censura lata,

lata; quæ
ca moni-
cia: quia
huiusmo-
seclusa,
posset.

293.
posse aff-
quin affi-
ex prim-
pa publi-
ro exter-
autem in
gravi cu-
tute Bul-
no, non
non aut-
manet.
quod h-
affectus
si occul-
cui erat

294.
cari, qu-
remissu-
sudeat,
incurfa-
peccati
eliceret
vi huius
& nihil
datus e-
faculta-
cum v-
absolu-
indubi-
vis in se
P

lata; quæ incurritur absque canonica monitione, & absque contumacia: quia cum hæc non incurritur ob huiusmodi contumaciam, hæc etiam seclusa, vel cessante, cessare non posset.

293. Suppono quintò, aliquem posse affici censura in foro externo, quin afficiatur in interno: v. g. is, qui ex primo motu iræ absque gravi culpa publicè percussit Clericum, in foro externo est excommunicatus, non autem in interno; & si ille, qui cum gravi culpa percussit Clericum, virtute Bullæ fuit absolutus in foro interno, non verò in externo, in hoc, non autem in interno censura irretitus manet. Potest pariter contingere, quòd homo in foro interno censurâ affectus sit, non verò in externo: v. g. si occultè patravit aliquod delictum, cui erat annexa censura.

294. Suppono sextò, posse verificari, quòd peccatum coram DEO sit remissum, ac anima ejus gratiam possideat, quin censura, ob tale peccatum incurfa, deleta sit: v. g. si is, qui per peccatum aliquod incurrit censuram, eliceret actum contritionis perfectæ, vi hujus remitteretur ipsi peccatum, & nihilominus adhuc censurâ innodatus esset, usque dum ab habente facultatem absolveretur; & si hic cum vera contritione absque prævia absolutione censuræ decumberet, indubium est, quòd salvaretur, quamvis in foro externo ejus censura publi-

cata fuisset, & ex ignorantia suæ contritionis, velut censurâ irretitus post mortem haberetur.

295. Dico primò, is, qui incurrit in aliquam censuram, quo ad forum conscientie eo correcto, ejusque contumacia cessante, non cessat censura, adeoque opinio contraria in hac propositione 44. reprobatur; quia potestas ligandi, & solvendi sunt correlativa; atqui Ecclesiæ ejusque Prælati competit facultas, & potestas ligandi cum censuris: ergo iisdem competit facultas eas solvendi: ergo reo etiam correcto, ejusque contumacia cessante, non cessabit censura; verum est tamen, quòd ex ejus respicientia, ac obedientia absolutionis beneficium faciliè subsequetur.

296. Dico secundò, non reprobatur opinio Covarruvias, Avilæ, Coninch, & Vasquez, quos citat, & sequitur Castropalaus part. 6. tract. 29. de cens. disp. 1. punct. 11. num. 4. dicentium, quòd censura lata sub conditione satisfactionis cesset, completa satisfactione v. g. si *Judex dicat: sub pena excommunicationis ipso facto incurrendæ: præcipio tibi, ut intra triduum solvas Petro debitum, adeoque usque ad satisfactionem excommunicatus eris*: Si hic intra triduum satisfaciat debitori, liberatur ab excommunicatione; ratio nostræ conclusionis est: quia sensus propositionis damnatæ fuit, quòd reo correcto, ejusque contumacia cessante, censura quoque ces-

saret, nos autem dicimus, quod excommunicatus sub conditione satisfactionis, liberetur à censura satisfaciendo, quod valde differt à condemnatione.

Hinc est, non reprobari assertum quod suspensio lata usque ad certum tempus. v. g. suspendo te, ni solveris intra dies octo, vel dum in contumacia persistas; sola facta solutione tollatur, & cessante contumacia cesset: Ita Lumbier tom. 2. num. 819. Torrecilla in consult. tract. 9. num. 3. & 4. ratio est; quia propositio condemnata loquitur generaliter de censura, siue sit lata cum vel absque conditione, aut limitatione: nostra autem Conclusio ita generaliter non loquitur, sed cum relatis limitationibus: ergo &c.

297. Dico tertio, neque reprobat opinionem asserens, quod in excommunicatione lata ad instantiam partitis, ad exigendum pro tali tempore aliquid à debitore, possit protrahi tempus ab eodem creditore, in cuius favorem censura lata est: v. g. ad instantiam Petri creditoris 50. ducatorum, fertur censura in debitorem ad hoc, ut intra mensem eos solvat; si Petrus debitori suo ulterius tempus pro solutione concedat, probabile est, quod elapso mense à Iudice assignato, debitor non incurrat protinus in censuram, quam nec incurreret, si creditor voluntarie 50. ducatos debitori remitteret. Torrecilla ubi su-

prà num. 11. quia cum censura sit lata in favorem creditoris, videtur mentem Iudicis esse de ejus prorogatione, si creditor in eandem consentiat. Sed præscindendo etiam ab hoc, non damnari hanc opinionem (quod est nostrum assumptum) evidens est, siquidem casus propositionis condemnatae valde discrepat, ut ex dictis constat.

PROPOSITIO XLV. damnata.

Libri prohibiti, donec expurgentur, possunt retineri, usque dum adhibita diligentia corrigantur.

298. **S**uppono primo, librorum prohibitorum Authores, alios esse hæreticos, alios catholicos; libri hæreticorum continentes hæresim, seu tractantes de Religione, prohibentur in Bulla Cœnæ excommunicatione majori reservata Papæ, in quam incidunt eos legentes, tenentes, imprimentes, aut quoquo modo defendentes: Libri Catholicorum prohibiti illi sunt, in quibus continentur aliqua propositio erronea, aut suspecta in materia fidei, vel temeraria, aut contra bonos mores; contra hos pariter legentes, seu retinentes, lata est excommunicatio in Indice librorum prohibitorum regul. 10. ubi dicitur: *Quod si aliquis libros hæreticorum, vel ejusvis Authoris scripta ob hæresim, vel ob falsi dogmatis suspicionem* damnata.

damnata
babuerit
sententiam
communem
absolvere
servata;
disp. 1. q.
299. Su
tionem da
hæretico
sim, aut
quia log
guntur, a
tem hære
sim; aut
quam ex
nec conc
propositi
tur; nec
cum evid
ticorum
de Religio
gi, nec r
censuræ
de libris
hibitis lo
ta, diceb
nec expu
que dum
gantur.
300. D
rum prob
ant aliqu
alia de ca
nec expu
tanquam
& practi

damnata, atque prohibita legerit, siue habuerit, statim in excommunicationis sententiam incurrat: ab hac tamen excommunicatione quivis Confessarius absolvere potest, cum nemini sit reservata; ut notat Bonacina tom. 3. disp. 1. quæst. 2. punct. 4. num. 2.

299. Suppono secundo, propositionem damnatam non loqui de libris hæreticorum continentibus hæresim, aut de Religione tractantibus; quia loquitur de libris, quæ corriguntur, aut expurgantur: libri autem hæreticorum continententes hæresim; aut de Religione tractantes, nusquam expurgantur, aut corriguntur, nec conceditur, ut circumeant: erpropositio damnata de iis non loquitur; nec fuit necesse hoc damnare, cum evidentissimum sit, libros hæreticorum continententes hæresim, aut de Religione tractantes, nec posse legi, nec retineri, ratione gravissimæ censuræ in Bulla Cœnæ: solùm ergo de libris Authoris Catholicorum prohibitis loquebatur propositio damnata, dicebatque huiusmodi libros, donec expurgentur, posse retineri, usque dum adhibitâ diligentia corrigantur.

300. Dico primò, libri Catholicorum prohibiti, ex eo, quòd continent aliquid contra bonos mores, aut alia de causa, nequeunt retineri, donec expurgentur; cuius oppositum tanquam scandalosum improbable, & practicè falsum reprobatur: Si-

quidem huiusmodi doctrina est manifestè contraria determinationi Sancti Tribunalis appositæ in Indice librorum prohibitorum, quæ dicit: Præcipimus in virtute Sanctæ Obedientiæ, & sub pœna Excommunicationis &c. ne quis deinceps audeat tenere, aut legere aliquem ex libris prohibitis in hoc Indice, aut ex iis, quæ in regula generali ipsius comprehenduntur. Vide Moyam in select. tom. 1. tract. 5. quæst. 10. §. 1. n. 9. sed sic est, quòd in regula 10. dicti Indicis comprehendantur libri Authorum Catholicorum aliquam suspectam doctrinam continententes, ut dictum est in primo supposito; ergo falsissimum est assertum, quòd tales libri possint retineri, donec expurgentur.

Hinc sequitur, habentem libros prohibitos, teneri eos Inquisitioni tradere, si Edictum hoc præcipit, secus, poterunt comburi, consultius, & satius tamen est eosdem Inquisitioni tradere. Et quantumvis verum sit, quòd in toto rigore librorum nomine manuscripta non veniant, quia tamen hæc materia, & retentio est valde periculosa, cum prohibentur libri, in eadem prohibitionem, seu condemnationem manuscripta etiam intelliguntur comprehensa: ita cum communi Lumbier num. 842.

301. Dico secundo, in hac condemnatione non solùm comprehendi libros prohibitos, continententes ali-

quam propositionem erroneam, aut in fide suspectam, vel temerariam, & bonis moribus contrariam, verum etiam alios idè prohibitos, quia tractant de Astrologia Judiciaria, sortilegiis, Divinationibus, necromantiis, aromantiis, ac huiusmodi abominationibus; quia hi libri prohibentur in Indice expurgationis, Regula 9. ergo nequeunt retineri, atque adè Inquisitioni consignandi sunt. Idem est de libris prohibitis ob res amatorias, & provocantes ad luxuriam in iis contentas, & licet hic non reprobetur opinio Carenæ apud Diam part. 10. tract. 12. resol. 48. dicens, legentem, aut retinentem libros causa luxuriæ, non esse Inquisitioni denunciandum, nisi huiusmodi retentor aliàs esset de hæresi suspectus, ego tamen puto, quòd stante prohibitione Inquisitioni denunciandus sit; quia edicta publicantur à Tribunali ad tollendos excessus in iis contentos: ergo si per edictum prohibentur huiusce libri, lector, & retentor denunciandus est.

Ubi advertendum est primò, neminem posse retinere, aut legere libros prohibitos eò præcisè, quòd cesset periculum perversionis, in quo sistit finis condemnationis; etenim quamquam probabile sit, quòd cessante fine legis, cesset quoque ejus obligatio, hoc tamen intelligitur, quando cessat finis totalis, & adæquatus, non quòdo cessat finis partialis inadæqua-

tus: sed finis prohibitionis librorum non tantum est, ut impediatur perversio, sed etiam ut Author peccati justâ poenâ mulctetur: uti tenet Diana part. 6. tract. 6. resol. 49. ergo quamvis in legente, aut retinente libros prohibitos, cessaret finis perversionis, non propterea posset eos legere, aut retinere, quia non cessat finis totalis, & adæquatus, sed tantum partialis, & inadæquatus ipsius.

Advertendum secundò, non excusari à retentoris censura eum, qui librum utpote alterius idiomatis non intelligit; quia jam retinet, & quidem cum aliorum periculo, imminet enim semper periculum, ne per tot annorum intervallum, quo differri potest, & solet expurgatio, alii labantur, nec item excusatur, quamvis solùm retineat ad Bibliothecæ ornatum, aut ejus cum libris aliis permutationem faciendam: Ita Lumbier tom. 2. num. 843. quinimò aliqui Doctores, quos omisso nomine citat Lumbier *ibi*. dicunt, Mercatores, qui eos libros habent ad merces, in eorum rescissis foliis involvendas, esse Retentores incurrentes; quod mihi videtur verisimile; quia in aliquo ex illis volantibus, & solutis foliis potest contineri vel hæresis, vel propositio erronea, quæ ubi ad manum ignorantis pervenerit, scandalum, & ruinam inferet.

302. Dico tertiò, in hac retentione dari potest parvitas materiæ, nem-

pe si uno
tur, & co
Torrecilla
num. 31. p
lectione li
parvitas m
aliis dicit
2. punct.
legit tres,
tur à Reg
à Sayro, i
tem integ
hi non pro
hos omne
teria grav
ergo si in
gravi cer
parvitas m
retentio
retentio p
riat.

TR

Summa
pendio
comm
ne

Adverte

1. O

pe si uno, alterove die liber retineatur, & consequenter culpa levis : ita Torrecilla in suis Consult. tract. 9. num. 31. pag. ultim. ratio est; quia in lectione librorum hæreticorum datur parvitas materiæ, ut cum Alterio, & aliis dicit Bonacina tom. 3. disp. 1. §. q. 2. punct. 4. num. 14. propterea qui legit tres, vel quatuor lineas excusatur à Reginaldo; qui legit decem : à Sayro, imò Duardus excusat legentem integram paginam, sed hoc mihi non probatur, inquit Bonacina, hos omnes citans, quia videtur materia gravis, si pagina grandior sit : ergo si in lectione librorum sub tam gravi censura prohibitorum datur parvitas materiæ, in eorum quoque retentione erit : nisi fortè hæc brevis retentio periculum eos legendi pariat.

TRACTATUS

XVIII.

APPENDIX.

Summaria Notitia, & Compensiosa Explicatio viginti Excommunicationum, quæ continentur in Bulla Cœnæ.

§. I.

Advertentiæ generales circa hanc Bullam.

I. Omnibus Confessariis necessaria est notitia excommuni-

cationum reservatarum in Bulla Cœnæ : primò, quia sic expressè præcepit textus Bullæ his verbis : 'Cæterum Patriarchæ, Archiepiscopi, Episcopi, alique locorum Ordinarii, nec non Rectores, cæterique curam animarum exercentes, ac Presbyteri sæculares, & quorumvis Ordinum Regulares, ad audiendas peccatorum Confessiones quavis autoritate deputati, transumptum præsentium litterarum penes se habeant, easque diligenter legere, & percipere studeant, :secundò, quia cum dictæ excommunicationes sint reservatæ Summo Pontifici, & Confessarii facultate absolvendi non polleant, earum notitia est necessaria, ne poenitentem iis affectum ignoranter absolvant : & quamvis aliqui Doctores Confessarium, non habentem penes se transumptum dictæ Bullæ, à gravi culpa excusent, secùs tamen si in ea contenta ignorat; ut videri potest in Bonacina tom. 3. disp. 1. quæst. 22. punct. 7. num. 4. & 5. & hac de causa summariam earum Excommunicationum explicationem, hic adijcere volui.

2. Hæc Bulla vocatur *Bulla Cœnæ*, seu *Bulla in Cœna Domini*, quia feria quinta hebdomadæ Sanctæ, in quo Christus Cœnam Discipulis fecit, editur, & promulgatur : ejus usus est antiquissimus, & de ipsius origine non constat : ita DD. ferè communiter, causa efficiens hujus Bullæ, est

H h h 3

Sum.

Summus Pontifex; qui eam pro tempore edit; ratio est, quia ille dicitur causa efficiens Bullæ, à quo censuræ in ea contentæ imponuntur, censuræ autem in Bulla contentæ imponuntur à Summo Pontifice, ergo. Porro Summus Pontifex Bullæ Conditor, variis nominibus appellari solet; aliquando enim vocatur Vicarius Christi, quia Christi vices in terris gerit, aliquando vocatur Petri successor; quia in locum B. Petri Principis Apostolorum successus est, appellatur etiam Sanctissimus duplici de causa. Prima est ratione muneris, & dignitatis, quia ad ipsum principaliter pertinet thesaurum Indulgentiarum, & suffragiorum Ecclesiæ distribuere, Censuras ferre, & absolvere, Christi gregem pascere, & instituere, juxta illa verba Christi: *pasce oves meas*. secunda est ratione Sanctitatis, qua cæteris antecellere & præluere debet. Vocatur etiam Dominus Noster, quia supremam in hac militante Ecclesia potestatem habet, tum quia ipse judicat omnes, & à nemine judicatur, tum quia ipso præsentem reliquæ dignitates etiam sæculares conquiescunt. Appellatur Papa, idest Pater Patrum, ipse enim principalem locum inter Patres, Episcopos, Archiepiscopos, Patriarchas, aliosque Primates tenet. Appellatur Episcopus, quia illi maxime conveniunt munera, & onera Episcoporum; & denique appellatur Servus Servorum Dei, cujus denomina-

tio desumitur primò ex humili sui ipsius existimatione, & Christi exemplo, qui se ipsum exinanivit formam servi accipiens; aliisque hanc rationem præscripsit: *ut qui major est vestrum, fiat sicut vester minister*, & juxta illud: *cum omnia feceritis, dicite, servi inutiles sumus*. secundò, quia summus Pontifex vices gerit Apostolorum Petri, & Pauli, qui Servi Dei jure meritò vocari possunt.

Causa formalis hujus Bullæ Coenæ sunt verba, & solemnitas, quæ in ferenda Bulla servatur; quibus autem verbis, & qua solemnitate hæc Bulla edatur, colligitur ex ipsius Bullæ contextu, & tenore.

Causa materialis proxima hujus Bullæ sunt actiones, quæ in ea vetantur, vel præscribuntur, ratio est, quia illa est causa materialis alicujus legis, circa quam amplexandam, vel dimittendam versatur lex; Bulla autem versatur circa actiones in ea expressas, ut circa hæresim, inobedientiam, &c.

Causa remota, seu subjectum censurarum Bullæ sunt omnes, & singulæ personæ, quæ actiones in hac Bulla prohibitas exercent, sive sint viri, sive foeminae, sive Laici, sive Religiosi, vel Ecclesiastici, etiam si Episcopatus, vel Cardinalatus dignitate fulgeant. Infideles autem non sunt subjectum hujus Bullæ, cum non sint subditi Ecclesiæ; quia per Ostium Baptismi in eam non intrarunt, secus Hæretici,

Schif-

Schismatici
baptizati

Causa
ci de cau
Bullam ec
pura, & in
lica, sine
Deo ad H
maximè
sis, schism
tra Fidem
ut habetur
hujus Bull
unio Fidel
Vicario in
per schism
dientia St
tera in B
servetur sc
ipso met F
offensionis
autem soc
ne, & latr
ne immuni
libus. Hæ
severat, d
& promul
ex illa ejus
volentes pr
rare, quom
cessat mori
censuræ vi
tiplicantur
editione; B
dentes cess
publicatio
3. Non in
qui laborat

Schismatici, aut Apostatæ, cum sint baptizati.

Causa finalis est triplex, quia triplici de causa summus Pontifex hanc Bullam edere solet. Prima est, ut pura, & integra servetur Fides Catholica, sine qua impossibile est placere Deo ad Hebr. 11. hæc autem Fides maximè servatur prohibitione hæresis, schismatis, librorum errores contra Fidem Catholicam continentium, ut habetur in prima clausula Canonis hujus Bullæ. Secunda est, ut servetur unio Fidelium cum Christo, Jesusque Vicario in terris, quæ unio violatur per schisma, per recessum ab obedientia Summi Pontificis, & per cætera in Bulla vetita. Tertia est, ut servetur societas sine offensione inter ipsosmet Fideles, ita ut alter alteri offensionis causam non præbeat. Hæc autem societas læditur deprædatione, & latrociniiis maritimis, violatione immunitatis Ecclesiasticæ, & similibus. Hæc Bulla vim habet, & perferat, donec alia de novo edatur, & promulgetur, ut perspicuè constat ex illa ejusdem Bullæ clausula sub fine: *volentes presentes nostros processus durare, quousque alii publicentur*: nec cessat morte Summi Pontificis, nec censuræ viginti in ea contentæ multiplicantur iterata publicatione, & editione Bullæ Cœnæ; quia antecedentes cessant adveniente nova Bullæ publicatione.

3. Non incurrunt has censuras ii, qui laborant ignorantia juris, vel facti,

juxta dicta 1. part. hujus prax. tract. 5. cap. 6. num. 40. pag. 101. ubi adnotavi cujusmodi ignorantia esse debeat, ut à dicta pœna excusetur: eadem doctrina videri potest 1. part. tract. 6. cap. 8. part. 8. n. 98. pag. 160. & tract. 11. §. 1. num. 7. pag. 421. neque incurritur censura, si peccatum, cui est annexa, non est mortale ex defectu deliberationis, aut ob parvitatem materiæ, vel si peccatum esset merè internum: ratio primi est; quia culpa, & pœna sunt correlativa, ac proinde proportiōem inter se habere debent: atqui quævis excommunicatio hujus Bullæ est pœna gravis: ergo ad eam incurrendam requiritur culpa gravis: ratio secundi est; quia Ecclesia non mulctat suis pœnis actus sibi ignotos: atqui actus merè interni sunt sibi ignoti: ergo hos suis pœnis non mulctat.

4. Nullus Confessarius privatus absque speciali privilegio à casu aliquo, vel censura in Bulla Cœnæ contenta absolvere valet: & si secus facere præsumeret, nulla esset absolutio; quinimò ipsemet excommunicationis sententia innodaretur; juxta phrasim Bullæ dicentis: *quod si forte aliqui contra tenorem præsentium talibus excommunicatione, & anathemate laqueatis, vel eorum alicui absolutionis beneficium impendere defacto præsumserint, eos excommunicationis sententiâ innodamus*; at advertendum primò, quòd juxta ver-

bum præsumferint, positum in textu, Summus Pontifex excommunicatione quoscunque ligare non intendat, sed eos, qui præsumunt, idest, absolvunt scientes; se non posse absolvere: censura enim non ligat ultramentem conditoris verbis expressam: adeoque ab ea excusatur, qui ex inadvertentia, oblivione, aut ex ignorantia etiam crassa, & supina absolvit; quamvis enim huiusmodi ignorantia non excuset à peccato, & à præcepti transgressione, excusat tamen ab excommunicatione contra præsumentes lata: ita cum Sanchez, Avila, & aliis docet Bonacina tom. 3. disp. 1. quæst. 22. punct. 3. n. 4. Advertendum secundo, excommunicationem, quam incurrit Confessarius, absque speciali privilegio absolvens ab aliqua censura Bullæ Cœnæ, non esse reservatam; ita cum Navarro, Villalobos in Sum. tom. 1. tract. 17. dif. 21. num. 17.

5. Dixi quod Confessarius absque speciali privilegio à dictis censuris absolutionis beneficium impendere præsumens excommunicationem incurrat; quia posito tali privilegio, nec peccatum, nec poenam incurreret; unde per Bullam Sanctæ Cruciatæ conceditur facultas absolventi semel in vita, & semel in morte, ab omnibus censuris contentis in Bulla Cœnæ, excepto peccato hæresis. Utrum verò à censuris occultis Bullæ Cœnæ, possit quis absolvere *toties, quoties,*

virtute cruciatæ, vel etiam absque ipsa per privilegia Regularium, alibi dictum est: sic pariter an vi Bullæ Sanctæ Cruciatæ possit eodem anno, & indistinctis confessionibus absolutio impetiri à diversis casibus, & censuris Bullæ Cœnæ dictum est tract. 1. primæ partis prax. num. 9. pag. 20. Cæterum in articulo mortis quivis Confessarius potest absolvere à dictis Censuris, & ab omnibus aliis; an verò imponendum sit poenitenti onus se præsentandi superiori, cui reservata est censura, recuperata salute, dictum est supra 1. part. tract. 11. §. 1. num. 4. pag. 421. & in hac secunda parte tract. 13. cap. 5. part. 1. num. 69. pag. 123.

§. II.

De Prima Excommunicatione Bullæ Cœnæ.

Textus Bullæ: 'Excommunicamus' & anathematizamus ex parte Dei Omnipotentis, Patris, & Filii, & Spiritus sancti: autoritate quoque Beatorum Apostolorum Petri, & Pauli, ac nostra, quoscunque Hæreticos, Wiclephistas, Luteranos, Zwinglianos, Calvinistas, Ugonottos, Anabaptistas, Trinitarios, & à Christiana fide Apostatas, ac omnes, & singulos alios Hæreticos, quocunque nomine censeantur, & cujuscunque Sæctæ existant, ac eorum credentes, receptores, fautores, & generaliter quos-

quoslibet eorum defensores, ac eorundem libros hæresim continentes, vel de Religione tractantes, si ne autoritate nostra, & Sedis Apostolicæ scienter legentes, aut retinentes, imprimentes, seu quomodolibet defendentes, ex quavis causa publicè, vel occultè quovis ingenio, vel colore: necnon Schismaticos, & eos, qui se à nostra, & à Romani Pontificis, pro tempore existentis obedientia pertinaciter subtrahunt, vel recedunt,

Notandum 1. in Excommunicatione sex personarum genera comprehendendi: Primò, Hæreticos cujuscunque sectæ, existant: Secundò, à Christiana Fide Apostatas: Tertiò, eorundem Hæreticorum credentes, receptores, fautores, ac defensores secuto effectu: Quàrtò, legentes libros eorundem hæresim continentes, aut de Religione tractantes: Quintò, retinentes hujusmodi libros, ac imprimentes, seu quomodolibet defendentes, ex quavis causa publicè vel occultè quovis ingenio, vel colore: Sextò Schismaticos, & inobedientes Summo Pontifici.

De hæresi, & Apostasia jam diximus 1. part. tract. 1. cap. 1. num. 2. pag. 18. & 2. part. tract. 17. num. 25. & sequent. & de receptoribus, & fautoribus hæreticorum egi, loco cit. 1. part. num. 4. pag. 18. Circa legentes eorum libros, si hæresim contineant, aut de Religione tractent, veti-

Part II.

ti sunt in Bulla Cœnæ, quamvis in hoc detur parvitas materiæ, ut dictum est tract. 17. num. 302. videatur ibi de retentione librorum prohibitorum num. 298. & sequent. si ejusmodi libri hæresim non contineant, nec de Religione tractent, non sunt vetiti in Bulla Cœnæ, nec prohibetur eorum lectio, seclusa alia prohibitione; nomine imprimentium dictos libros comprehenduntur primò Impressores, qui communi modo loquendi dicuntur imprimere, & ad impressionem proximè concurrunt, qualis primò dicitur Author libri, vel alius tradens librum ad imprimendum: secundò Dominus Officinæ, de cujus mandato liber imprimitur: tertiò, illi omnes, qui concurrunt ad componendos simul characteres, qui chartam humectant, vel typis excutunt, qui exemplar impressum, seu typos corrigunt, qui Hæreticorum libros scribit, ut imprimantur: ita Filiucius tom. 1. tract. 16. cap. 2. num. 46. Schismatici sunt ii, qui à Romani Pontificis obedientia, vel totaliter, vel partialiter, se pertinaciter subtrahunt, vel recedunt.

§. III.

De Secunda Excommunicatione Bullæ Cœnæ.

Textus Bullæ: Item excommunicamus, & anathematizamus omnes, & singulos cujuscunque status, gradus, seu conditionis fuerint,

III

Uni-

'Universitates verò, Collegia, & Capitula quocunque nomine nuncupentur, interdicimus : ab ordinationibus, seu mandatis nostris, aut Romanorum Pontificum pro tempore existentium, ad universale futurum Concilium appellantes; nec non eos, quorum auxilio, consilio, vel favore appellatum fuerit.

Notandum 2. Appellationem à mandatis, vel ordinationibus Summi Pontificis prohiberi ob injuriam, quæ Sedi Apostolicæ per hujusmodi appellationem irrogatur; cum enim appellatio fiat à minori Judice ad majorem, appellans ab ordinationibus, vel mandatis Papæ ad futurum Concilium inducere videtur schisma, & rebellionem in Ecclesia. Duplex autem censura imponitur in hoc Canone; una est excommunicatio major, altera interdictum. Omnes, & cujuscunque status, gradus, & conditionis sint appellantes ab ordinationibus, seu mandatis Papæ ad futurum Concilium generale, aut favorem, vel auxilium præstantes, ligantur vinculo excommunicationis. Universitates verò, Collegia, & Capitula contra hunc Canonem delinquentia, ligantur interdicto, non excommunicatione; quia hæc non fertur contra Communitates *ex cap. Romana de sentent. excommunic. in 6.* His censuris pariter ligantur illi, quorum auxilio, vel favore appellatum fuerit, ita *Leander à Sacram. tom 4. tr. 3. disp. 3. qu. 5.*

§. IV.

De Tertia Excommunicatione Bullæ Cænæ.

Textus Bullæ: Item excommunicamus, & anathematizamus omnes Pyratas, Cursarios, ac Latrunculos maritimos, discurrentes Mare nostrum, præcipuè à Monte Argentario, usque ad Taracinam, ac omnes eorum fautores, receptores, defensores.

Notandum 3. Actiones in hoc Canone prohibitas, alias esse accessorias, & alias principales: principales sunt latrocinium maritimum, aut discursus per mare Pontificium animo depradandi. Accessoriæ sunt favor, defensio, & receptio. Personæ principales, quæ excommunicatione feriuntur in hoc Canone sunt Pyratæ, cursarii, & latrunculi maritimi discurrentes per mare, vel immediate subiectum Summo Pontifici, vel mediatè vi feudi v. g. Mare Neapolitanum, Sicilia, Corsicæ, & Sardinia: non verò pyratæ depradantes in alienis maribus. Ad incurrendam autem hanc censuram non requiritur, quod Pyratæ actualiter prædas fecerint, sed sufficit, quod bello non indicto ex officio nauticum latrocinium exercent, seu animo depradandi se negotiationi, & navigationi dederint, secundum communioem opinionem, quamvis contraria opinio probabilitate non careat: ut inquit *Paulus*

laustom. 6. tr. 29. de censur. disp. 2. punct. 4. n. 5. cum Cajetano, Sayro, & aliis; quare Pyratae non dicuntur, nec ligantur hac poena ii, qui causa negotiationis, seu mercaturae navigant, sed oblata opportunitate incidenter deprædantur; sic cū Navarro, Suarez, Toletus, & aliis Villalobos tom. 1. tract. 17. diff. 20. num. 14. personae accessoriae, quae hac excommunicatione ligantur, sunt Pyratarum fautores, receptores, defensores, eis opem praestantes, ut sunt Nautae, Remigantes, Milites, & huiusmodi, ita docet Filiucius tom. 1. tract. 16. cap. 4. num. 76.

§. V.

De Quarta Excommunicatione Bullae Coenae.

Textus Bullae: Item excommunicamus, & anathematizamus omnes, & singulos qui Christianorum quorumcunque navibus tempestate, seu in transversum (ut dici solet) iactatis, vel quoquomodo naufragium passis, sive in ipsis navibus, sive ex eisdem ejecta in mari, vel in littore inventa, cujuscunque generis bona, tam in nostris Tyrrheni, & Adriatici, quam in cæteris cujuscunque maris Regionibus, & Littoribus surripuerint; ita ut nec ob quocunque privilegium, consuetudinem, aut longissimi, etiam immemorabilis temporis possessionem seu

alium quemcunque prae-textum excusari possint.

Notandum 4. Omnes & singuli, qui bona Christianorum naufragantium in mari, aut in littoribus existentia surripiunt, contrahere poenam excommunicationis in Bulla Coenae; quare simplex surreptio, id est injusta acceptio bonorum naufragantium in mari, vel in littore inventorum est materia hujus censuræ; hæc enim est actio sub excommunicatione hujus Bullae prohibita, utrum autem non solum surripientes huiusmodi bona clam, & occulte, verum etiam rapientes per vim ligentur hac poena: Respondeo non solum ea clam auferentes, verum etiam per vim rapientes vinculo hujus censuræ obstringi. A qua tamen excusantur 1. surripientes bona infidelium; quia de Christianis tantummodo sermo est in Bulla. 2. rapientes naufragorum bona extra litus maris, e. g. in Civitatem ventorum transmissa; quia in Bulla sermo est de surripientibus naufragorum bona in mari, vel in littore inventa. 3. qui huiusmodi bona animo restituendi vero Domino accipiunt. 4. qui hanc surreptionem exercent in mari ex bonis navium, quae iactatae non sunt, vel quoquomodo naufragium passae. 5. accipientes bona, quae probabiliter credunt pro derelictis haberi: quænam autem bona pro derelictis habeantur, videri potest in

Bonacina tom. 3. disput. 1. q. 5. punct. 4. num. 7. 6. capientes bona hæreticorum non incidunt in hanc censuram, tum quia nomine Christianorum in favorabilibus non veniunt hæretici, tum quia præsumendum non est per se loquendo, Ecclesiam velle eos qui totis viribus ipsam oppugnant, spiritualibus Ecclesiasticæ Jurisdictionis armis protegere, & tueri. 7. Consilientes, receptores, & fautores surripientium hujusmodi bona non incidunt in hanc excommunicationem; quia cum versemur in materia poenali, non est facienda extensio ultra propriam verborum Bullæ significationem. Sic Palaus ubi supra punct. 5. num. 11.

§. VI.

De Quinta Excommunicatione Bullæ Censuræ.

TEXTUS Bullæ: Item excommunicamus, & anathematizamus omnes, qui in terris suis nova pedagium, seu gabellam, præterquam in casibus sibi à jure, sive ex speciali Sedis Apostolicæ licentia permissis, imponunt, vel augent, seu imponi, vel augeri prohibita exigunt.

Notandum 5. Nomen Gabellæ, seu vectigalis universaliter significare quodcunque tributum, adeoque extendi ad pensionem, censum, guidagium, pedagium, portorium, taleas, collectas, & similia. Pedagium verò, quod dicitur

à pede, nihil est aliud, quàm quoddam tributum, quod pro transitu personæ per aliqua loca solvitur ad reparationem, vel constructionem pontium, viarum, navium, solet dici etiam guidagium, idest tributum, quod pro custodia, & securitate viarum à transeuntibus solvitur: materia hujus censuræ, seu actiones sub hac censura prohibitæ, sunt impositio novi pedagii, seu gabellæ, auctio, & exactio illius. Porro ii solum gabellas imponere possunt, qui in suis terris supremam habent potestatem, nullumque superiorem in temporalibus agnoscunt, cujusmodi sunt Summus Pontifex, Imperator, Reges, Respublicæ, Duces, cæterique supremi Principes Superiorem non agnoscetes; ex quo sequitur Comites, Barones, Marchiones, Dominos, aliosque potestatem supremorum Principum non habentes, non posse gabellas imponere, consequenter vinculo hujus censuræ obstringi gabellas absque licentia Summi Pontificis, vel supremi Principis imponendo. Utrum hanc censuram incurrant illi, qui cum auctoritate imponendi gabellas injustas tamen imponunt, controvertunt auctores, quorum aliqui negativam tenent, cum hoc non sit tributum imponere extra casus sibi à jure permisso, sed extra causam permissam; affirmativa tamen est verior, & probabilior; ita cum Suarez, Tabiena, & aliis Leander à Sacramento tom. 4. tract. 3. disp.

3. disp. 5. Summi Pontificis in casibus discretè eorum Principum ut gabellam injustitiam re invalidam non potest bellas imponere. Cum non sit per se casum à jure datum de jure, in speciebus quivalentibus bella solum in pecunia Filiucius 110.

De Textus camus, falsarios etiam in actionem cernunt sicem, seu ge mandam cis signantes

3. disp. 5. quæst. 4. Ratio est, quia à Summo Pontifice simpliciter excommunicantur, qui gabellas imponunt in casibus sibi à jure non concessis, ut disertè constat ex verbis Bullæ, sed Principi concessum non est in jure, ut gabellas injustè imponat: Jus enim injustitiam fovere, & actus jure naturæ invalidos approbare, aut validare non potest: ergo Princeps injustè gabellas imponens excommunicatur. Cum non solum operetur extra causam permissam, verum etiam extracausam à jure permissam. Idem dicendum de iis, qui vectigalia alioquin justa, injustè augent, secus de iis, qui speciem aliquam tributi, in aliam æquivalentem mutant: v. g. si pro gabella solvenda fructibus, æquivalens in pecunia solvendum imponitur. Sic Filiucius tom. 1. tract. 16. cap. 5. num. 110.

S. VII.

De Sexta Excommunicatione
Bullæ Cænæ.

Textus Bullæ: Item excommunicamus, & anathematizamus omnes falsarios litterarum Apostolicarum, etiam in forma Brevis, ac Supplicationem, gratiam, vel justitiam concernentium, per Romanum Pontificem, vel S. R. E. Vicecancellarium, seu gerentes vices eorum, aut de mandato ejusdem Romani Pontificis signatarum; nec non falsò fabricantes litteras Apostolicas, etiam in

forma Brevis, & etiam falsò signantes supplicationes hujusmodi, sub nomine Romani Pontificis, seu Vicecancellarii, aut gerentium vices prædictorum.

Notandum 6. materiam, seu actionem prohibitam sub hac censura esse falsam fabricationem, falsificationem, & signationem litterarum, seu supplicationem Summi Pontificis, aut Vicecancellarii, vel alterius Vices ipsorum gerentis. Nomen falsificationis in hoc loco intelligitur additio, mutatio, vel detractio aliqua à præfatis litteris, vel supplicationibus, nam falsa redditur scriptura, quoties aliquid additur, vel minuitur, quod antea positum seu concessum non erat: ergo illa dici debet falsificatio, qua aliquid additur, vel minuitur, quod antea non erat: subjectum hujus excommunicationis sunt omnes falsò fabricantes, signantes, & falsificantes litteras, vel supplicationes Summi Pontificis, aut Vicecancellarii, aut gerentium Vices ipsorum, hæc propositio perspicua est ex textu Bullæ. Ratio est, quia illud est subjectum hujus Censuræ, quod præstat actiones in hac Bulla prohibitas, qui autem falsò fabricant, falsò signant, vel falsificant litteras Summi Pontificis, aut Vicecancellarii, aut gerentium Vices ipsorum, præstant actiones in hac Bulla vetitas: ergo &c. Litteræ Apostolicæ dicuntur illæ, quæ nomine Summi

Pontificis expediuntur, siue sint Bullæ, siue Breuia; hæc autem differentia est inter Bullas, & Breuia, quòd Bullæ plumbeo sigillo expediuntur, Breuia verò cera rubea annulo Piscatoris signentur. Supplicationes verò dicuntur illæ petitiones, quæ in scriptis Summo Pontifici, aut Vicecancellario, aut alteri Vicem ipsorum gerenti exhibentur ad obtinendam gratiam, e. g. dispensationem, Indulgentias, aut ad obtinendam iustitiam, e. g. ut causa alicui mandetur detinenda. Hinc sequitur litteras Sacræ Congregationis Cardinalium, aut Pœnitentiariæ, aut Episcopi, aut Nuntii, aut Legati à latere, aut Datarii, non comprehendendi sub nomine litterarum, vel supplicationum Apostolicarum, aut Vicecancellarii, aut gerentium Vices prædictorum; quia non expediuntur nomine Papæ, aut Vicecancellarii, sed nomine ipsorum Commissariorum, & consequenter huiusmodi litteras falsificantes huic censuræ non subiiciuntur, quamvis in aliquibus Episcopatibus hæc falsificatio soleat esse casus reservatus Ordinariis, & in aliquibus Religionibus, Prælatibus. Ab hac censura probabiliter excusatur, qui litteras corrigit secundum mentem Summi Pontificis: ut si scriptor aliquid aliter expressit, quam in Supplicatione à Papa concessum sit; corrigens enim litteras juxta supplicationem à Papa signatam non videtur propriè litteras falsificare, sed potius falsita-

tem tollere: ut si in supplicatione exprimebatur quartus consanguinitatis gradus, & Notarius apposuit affinitatis, tunc enim corrigens juxta supplicationem, non incurrit excommunicationem; quia non falsificat, sed falsitatem tollit, & veritatem apponit, cavendum est tamen, ne hæc correctio fiat propria autoritate, sed facienda est per Officiales, seu Notarios ad hoc in Curia deputatos, nisi fortè difficilis ad ipsos aditus esset. Bonacina tom. 3. disp. 1. qu. 7. punct. 2. num. 7. Fautores, consulentes, aut mandantes falsificationem non comprehenduntur, in excommunicatione hujus Canonis; quia non est facienda extensio ultra propriam verborum Bullæ significationem, in qua de his nulla fit mentio.

§. VIII.

De Septima Excommunicatione Bullæ Cænæ.

Textus Bullæ. Item excommunicamus, & anathematizamus omnes illos, qui ad Sacracenos, Turcas, & alios Christiani nominis hostes, & inimicos, vel hæreticos per nostras, siue hujus Sanctæ sedis Sententias expressè, vel nominatim declaratos, deferunt, seu transmittunt equos, arma, ferrum, filum ferri, stannum, chalybem, omniaque alia metallorum genera, atque bellica instrumenta, ligamina, cannabem, funes, tam ex ipso cannabe, quam ex qua-

quacumque alia materia, & ipsam materiam, aliaque hujusmodi, quibus Christianos, & Catholicos impugnant; nec non illos, qui per se, vel alios de rebus statum Christianæ Reipublicæ concernentibus, in Christianorum perniciem, & damnum, ipsos Turcas, & Christianæ Religionis inimicos, nec non hæreticos in damnum Catholicæ Religionis certiores faciunt, illisque ad id auxilium, consilium, vel favorem quomolibet præstant. Non obstantibus quibuscumque privilegiis, quibusvis personis, Principibus, Rebus publicis, per Nos, & Sedem prædictam hætenus concessis, de hujusmodi prohibitione expressam mentionem non facientibus.

Notandum 7. Actiones, quæ sub excommunicatione, ipso facto in hoc cænone prohibentur, ad tria capita revocari.

Primum est, deferre, vel transmittere ad Saracenos, Turcas &c. equos, arma, ferrum, filum ferri, stannum, chalybem, omniaque alia metallorum genera, item ligamina, cannabem, funes ex cannabe, vel ex alia materia, & ipsam materiam funium, & alia hujusmodi, quibus Catholicæ Religionis hostes, Christianos, & Catholicos impugnant.

Secundum est, per se, vel per alios certiores facere Turcas, aliosque Christianæ Religionis inimicos, vel hæreticos de rebus statum Reipublicæ Christianæ concernentibus, in

damnum Christianorum, & Catholicæ Religionis.

Tertium est auxilium, consilium, & favorem prædictis Christianæ Religionis hostibus in damnum Christianorum præstare; hæc propositio ex ipsius Bullæ verbis evidenter elucescit; adeoque subjectum hujus censuræ sunt omnes, qui deferunt, vel transmittunt prædicta ad Turcas, Saracenos, & alios Christiani nominis hostes, vel etiam ad hæreticos expressè vel nominatim à Summo Pontifice declaratos.

Circa primum hic prohibitum, notandum est, quod deferentes, vel transmittentes gladios, vestimenta, & similia ad Turcas, & Saracenos non comprehendantur in hac censura, nisi fortè ea deferrent tempore, quo in eorum defensionem, & Christianorum offensionem deservirent. Neque gladio hujus censuræ feruntur, qui deferunt arma, aut metalla à terris infidelium ad alias eorumdem infidelium terras, nisi fortè damnum Christianis inde sequeretur; quia hic interdicitur hujuscemodi delatio à terris Christianorum ad terras infidelium; idem esto judicium, & cum eadem limitatione de iis, qui in terris Christianorum Turcis arma, metalla &c. vendunt. Nomine hostium Catholicæ Religionis veniunt Saraceni, Turcæ, Judæi, cæteri que Infideles, & etiam Hæretici, qui nominatim, id est expresso nomine à Sede Apostolica de-

declarati, vel æquivalente nomini proprio indicati sunt. Hinc sequitur non comprehendi in hac Bulla eos, qui in genere hæretici declarati sunt, ut sunt Lutherani, Calvinistæ, Ugonotæ, Zwingliani; adeoque hac censura non ligantur ad hos arma, metalla &c. deferentes: idem dicendum de ea deferentibus ad Infideles, Turcas, quando foedere pacis cum Christianis conjuncti sunt: secus tempore belli, ita Villalobos tom. 1. sum. tract. 17. diffic. 20. num. 25. in fine.

Circa secundam actionem in hoc canone prohibitam, nempe certiores facere Infideles de statu Reipublicæ Christianæ in damnum Christianorum observandum est, statum, de quo certiores fieri non debent hostes infideles, esse statum temporalem, non solum totius Christianitatis, sed etiam uniuscujusque particularis, Regni, Provinciæ, vel Civitatis in particulari: nam in Bulla non dicitur de rebus concernentibus statum Reipublicæ Christianæ, sed Christianæ Reipublicæ, hoc autem verificatur de quolibet oppido, & communitate, quamobrem, qui Infideles aliquos admonet, talem arcem non esse ritè munitam, facileque capi posse &c. hac censura obstringitur, à qua tamen probabiliter excusatur Christianus alteri Catholico similia revelans, quamvis dubitet, quòd hic Infidelibus ea revelaturus sit; ita Palaus tom. 6. tract. 29. disput. 3. de Cens. punct. 8. num. 20.

Circa tertiam actionem, quæ est, prædictis hostibus, & Hæreticis auxilium, consilium, vel favorem in damnum Christianorum quomodo libet præstare. Advertendum est, subijci huic censuræ omnes præstantes auxilium, vel favorem infidelibus invadendi Catholicos, militantes in castris, vel navibus infidelium contra Christianos, Nautæ, Mulieres, & similes, arma, & alia hic prohibita infidelibus deferentes vel transportantes ipsos infideles cum suis armis, aut accommodantes naves, equos, vel servos ad deferendum; consulentes infidelibus aliquid in damnum Christianorum. Christiani tamen in navibus Turcarum metu mortis navigantes laqueo istius Excommunicationis non suspenduntur. Villalobos supra num. 27.

§. IX.

De Octava Excommunicatione Bullæ Cœnæ.

Textus Bullæ: Item excommunicamus, & aathematizamus omnes impediētes, seu invadentes eos, qui victualia, seu alia ad usum Romanæ Curiae necessaria adducunt, ac etiam eos, qui ne ad Romanam Curiam adducantur, vel afferantur, prohibent, impediunt, seu perturbant, seu hæc facientes defendunt per se, vel alios cujuscumque fuerint Ordinis, præeminentiæ, Conditionis, & status, etiam si Pontificali, seu Regali, aut

aut alia quavis Ecclesiastica, vel mundana præfulgeant dignitate.

Notandum 8. Materiam proximam hujus censuræ, esse actiones in hoc Canone sub censura vetitas, ut ex præcedentibus liquido constat. Harum autem actionum alia sunt principales, alia accessoria. Principales sunt primò, impedire, seu invadere eos, qui victualia, seu alia ad usum Romanæ Curiaë necessaria adducunt. Secundò, prohibere, impedire, seu perturbare ne prædicta ad Romanam Curiam advehantur.

Accessoria sunt per se, vel per alios defendere illos, qui prædicta faciunt, ut satis clarè in ipsamet Bulla declaratur. Ut autem singula clariùs, & distinctiùs intelligantur, singula verba in hac Bulla expressè explicabò. Primò, *impedire* significat actionem, qua quis alteri obstat, seu detinet, sive hoc faciat per vim, sive per metum, sive alia ratione. Secundò, *invadere*, idem est, ac contra aliquem ire, id est, vim, seu impetum inferre, seu in aliquem irruere, seu aggredi, ut illum spoliaret, interficiat, vel damnum, seu injuriam inferat. Tertiò, *prohibere*, idem est, ac verbis impedire; seu id fiat auctoritate publica, seu privata. Quartò, *perturbare* idem significat, ac simpliciter impedire, seu quovis modo obstatere verbis, vel factis. Nomine *victualium*, intelliguntur ea, quibus ad esum, potum, & vestitum utimur; hujus-

Pars II.

modi autem sunt, triticum, farina, panis, legumina, oleum, olera, ova, caseus, carnes, pisces, uva, juncus, medicina, & his similia, item Sericum, lana, linum, & similia, quibus vestes confectæ sunt, vel confici possunt. Alia verò ad usum Romanæ Curiaë necessaria dicuntur primò, quæ pertinent ad necessarium, vel decentem Curialium statum, ut pecunia, equi, muli, fœnum, hordeum, paleæ, candelæ, ligna, ac denique alia spectantia ad victum, vestitum, habitationem, vel etiam ad honestam recreationem Curialium, vel familiae. Secundò ea, quibus Curiales utuntur in suis muneribus obeundis, & negotiis exercendis, ut papyrus, cera, plumbum, ferrum, filum, & similia, consequenter subjectum hujus censuræ sunt omnes injustè impediētes, vel invadens eos, qui victualia, vel alia ad usum Romanæ Curiaë necessaria adducunt, vel ne præfata ad Romanam Curiam deferantur, impediunt, vel prohibent, saltem quatenus ea ad Romanam Curiam deferuntur, vel per se, vel per alios hæc facientes defendunt.

Ab hac Excommunicatione excusatur is, qui res suas vendere non vult transferendas ad Romanam Curiam, etiamsi fortè desint alia, nam hic non dicitur propriè impedire, cum nullam actionem positivam exerceat, sed potius negativè se habere videatur. Secundò emens victualia, ab

K k k

eo.

eo, qui ea ad Curiam deferebat, non solum si ea emat in sui, & familiae usum, verum etiam si emat, ut vendat cum lucro, hic enim utitur jure suo, sibi consulit, & per accidens dicitur impedire delationem victualium ad Romanam Curiam; secus si emat hac intentione, ne ad Romanam Curiam deferantur. Tertiò, Princeps, qui victualia, quæ ex alieno territorio ad Romanam Curiam convehuntur, & per suum territorium, & Principatum transeunt, impedit, & detinet, ut ea, in usum suorum Subditorum impendat, & insumat, dum in suo Principatu gravis annonæ penuria urget: Palæus ubi supr. punct. 9. n. 8. Quartò, Excommunicationem hujus Canonis non incurrit impediens convehendi ad Urbem non necessaria ad decorum, & ordinem Curialium statum, & usum, horum nomine comprehenduntur canes, & Accipitres venationi inservientes: idem dic de simiis, psittacis, taxillis, aleis, & aliis hujusmodi; quia non videntur necessaria ad decentem Curialium statum: Leander à Sacram. tom. 4. tract. 3. disp. 8. q. 20.

§. X.

De Nona Excommunicatione Bullæ Cane.

Textus Bullæ: Item excommunicamus, & anathematizamus omnes illos, qui ad Sedem Apostolicam venientes, & recedentes ad eadem, sua, vel aliorum operâ interficiunt,

mutilant, spoliunt, capiunt, detinent; nec non illos omnes, qui jurisdictionem ordinariam, vel delegatam à Nobis, vel nostris Judicibus non habentes, illam sibi temerè vendicantes, similia contra morantes in eadem Curia audent perpetrare.

Notandum 9. Materiam hujus Censuræ esse Sacrilegium, quo Sedes Apostolica læditur interficiendo, per se, vel per alios, mutilando, spoliando, capiando, vel detinendo eos, qui ad ipsam Sedem Apostolicam veniunt, vel ab ea recedunt.

Nomine Sedis Apostolicæ intelligitur Summus Pontifex, quatenus habet jurisdictionem, non solum spirituales, verum etiam temporales. Illi autem dicuntur venientes ad Sedem Apostolicam, qui ratione Summi Pontificis, seu intuitu negotiorum in Curia tractandorum, iter inchoarunt animo accedendi ad Romanam Curiam, causa negotiorum apud Summum Pontificem ut dictum est, si verò alia de causa Romam accedant, quam ratione negotiorum in Curia gerendorum v. g. causa amicorum, Consanguineorum, Stationum, & Indulgentiarum, aut causa Urbis invisendæ, non appellantur venientes ad Sedem Apostolicam, ac proinde hos interficiens, mutilans &c. vinculo hujus excommunicationis non ligatur; neque is, qui lædit aliquem discedentem à Sede Apostolica, ad quam non venerat, ad negotia tractanda, sed in

curia

curia morabatur. Leander à Sacram. ubi suprâ disp. 9. quæst. 9.

Præterea materia hujus Censuræ non solum est sacrilegium, quo Sedes Apostolica læditur occidendo, mutilando &c. accedentes ad ipsam; verum etiam est sacrilegium, quo eadem Sedes offenditur, prædictas actiones exercendo auctoritative, usurpata temerè jurisdictione contra prædictas personas in Curia Sedis Apostolicæ morantes, causa negotiorum in ea expediendorum, dixi primò *auctoritative*, quia si quis morantes in Curia spoliaret, vel alia ex præfatis actionibus tanquam privata persona vexet, non afficitur Censura hujus Canonis; quia Summus Pontifex loquitur de iis, qui hæc faciunt auctoritative, vendicantes sibi jurisdictionem Ordinariam, vel delegatam quam non habent. Dixi secundo *temerè*; quia si quis bona fide, vel etiam cum ignorantia vincibili, crassa, vel affectata, putans se jurisdictionem habere, aliquam ex prædictis actionibus præstet contra commorantes in Curia, non incidit in poenam hujus Canonis, quia non temerè sibi vendicat jurisdictionem: particula enim temerè includit scientiam, audaciam, fraudulentiam, ac dolum. Bonacina ubi suprâ quæst. 10. punct. 1. n. 38.

Subjectum hujus Censuræ sunt omnes, & singuli, qui per se, vel per alios interficiunt, vel mutilant, vel capiunt, vel detinent Catholicos ac-

cedentes ad Sedem Apostolicam, vel recedentes, aut qui usurpata temerè auctoritate præfatas actiones per se, vel per alios contra moram trahentes in Curia audent perpetrare. Hæc propositio satis clarè in ipsamet Bulla exprimitur.

§. XI.

De Decima Excommunicatione
Bullæ Cænæ.

Textus Bullæ: *Item excommunicamus, & anathematizamus omnes interficientes, mutilantes, vulnerantes, detinentes, capientes, seu deprædantes Romipetas, seu Peregrinos ad Urbem causa devotionis, seu peregrinationis accedentes, & in ea morantes, vel ab ipsa recedentes, & in his dantes auxilium, consilium, vel favorem.*

Notandum 10. Materiam principalem hujus Censuræ, seu actionem principaliter prohibitam, esse Sacrilegium, quod committitur contra Romipetas, seu Peregrinos ad Urbem causa devotionis, seu peregrinationis accedentes interficiendo, mutilando, vulnerando, detinendo, capiendo vel deprædando; adeoque qui præfatis actionibus vexaret Romipetam, seu Peregrinum, non causa devotionis, sed aliorum negotiorum ad Urbem proficiscentem, hanc censuram non incurreret. Ita cum communi docet Leander à Sacramento ubi suprâ disp. 10. quæst. 2. dubium esse potest, utrum qui Romam ve-

nit, non solum causa negotii, verum etiam causa devotionis gaudeat privilegio hujus Canonis, ut si veniat Romam, ut Ecclesias visitet, & simul amici conspectu fruatur, vel ut chirothecas emat, vel ut appellationem prosequatur, vel ob alia negotia: Ad quod respondeo primò, si principaliter Romam adire intendit causa devotionis, & secundariò seu impulsivè alia de causa, vexans hujusmodi peregrinum incidit in excommunicationem; quia dicitur vexare Romipetam, seu Peregrinum ad Urbem causa devotionis accedentem, nam secundarii fines, seu causæ impulsivæ non tollunt rationem finis primarii, à quo actio specificatur, & pendet, idem sentiendum arbitror non solum causa devotionis, verum etiam si ob alias fines æquè principaliter, vel etiam minùs principaliter Romam adire intendit. Respondeo secundò, si Peregrinus Romam adire intendat, ut amici conspectu fruatur, vel ut appellationem prosequatur, vel ob alia negotia principaliter, seu tanquam ob causam finalem, secundariò verò causa devotionis, tanquam ob causam impulsivam, vexans hujusmodi peregrinum, non afficitur ista excommunicatione; quia non dicitur vexare Peregrinum ad Urbem causa devotionis proficiscentem; actio enim suam speciem sumit ab actu primario, non à secundario, & in qualibet actione inspicitur id, quod prin-

cipaliter agitur. Leander ibidem quæst. 3. & 4.

Materia minùs principalis, seu actio in hoc Canone accessoriè prohibita, est sacrilegium, quod contra Romipetas, seu Peregrinos devotionis causa Romam pergentes committitur præbendo auxilium, favorem vel consilium, ad occidendum, mutilandum, vulnerandum, capiendum, detinendum, seu prædandum Romipetas ut clare constat ex ipsa Bulla. Utrùm autem auxilium, favorem, vel consilium præstans ligetur excommunicatione, nondum secuto effectu mutilationis, vulnerationis &c. negativè concludit Bonacina tom. 3. disp. 1. quæst. 11. punct. 1. n. 15. Unde omnes & singuli, injustè interficientes, mutilantes, vulnerantes, detinentes, capientes, deprædantes Romipetas, seu Peregrinos ad Urbem causa devotionis, vel peregrinationis accedentes, vel in ea morantes, vel recedentes: vel in his dantes auxilium, consilium, vel favorem excommunicationem præsentis Canonis incurrunt. Hæc propositio innititur verbis à Summo Pontifice prolatis.

§. XII.

De Undecima Excommunicatione Bullæ Cænæ.

Textus Bullæ: Itē excommunicamus, & anathematizamus omnes interficiētes, mutilātes, vulnerātes, percutiētes, capientes, carcerantes, detinentes,

tes, vel
Cardina
piscopos
ca Legat
ius Dice
ris, seu
eamano
præstan
vel favor
Notar
riam hu
quo Car
Canone
actiones
quæ sum
nerare,
nere, l
Diocess
quorum
guberna
data est
afficitur
prædicti
ris seu D
& jurisd
qui non
Terras
excomm
cientes,
tentes.
tur.
Mate
cessoria
gium, c
Prælato
offendit
do, aux

tes, vel hostiliter insequentes S.R.E. Cardinales, Patriarchas, Archiepiscopos, Episcopos, Sedesque Apostolicæ Legatos, vel Nuntios, aut eos à suis Diocesibus, Territoriis, Terris, seu Dominiis ejicientes: Necnon ea mandantes, vel rata habentes, seu præstantes in eis auxilium, consilium, vel favorem.

Notandum 11. Materiam primariam hujus Censuræ esse sacrilegium, quo Cardinales, & alii Prælati in hoc Canone expressi offenduntur per actiones hic principaliter prohibitas, quæ sunt; interficere, mutilare, vulnerare, percutere, carcerare, detinere, hostiliter insequi & ejicere ex Diocesibus, Terris, seu Dominiis, quorum jurisdictio in spiritualibus, & gubernatio ejusmodi Prælati demandata est. Hac tamen censura non afficitur Princeps ejiciens aliquem ex prædictis Prælati, e Territoriis, Terris seu Dominiis, in quo Dominium, & jurisdictionem non habet, neque qui non admittit, vel impedit ingredi Terras ipsi subjectas; quia Canonis excommunicatio lata est contra ejicientes, non verò contra non admit- tentes. De quibus Canon non loquitur.

Materia minùs principalis, seu accessoria hujus Censuræ est Sacrilegium, quo quis Cardinales, aliosque Prælatos in hoc Canone expressos, offendit, mandando, ratum habendo, auxilium, consilium vel favorem

præbendo in actionibus principaliter prohibitis, & paulò antè expressis. Quamobrem actiones minùs principales, seu accessoriæ sunt, mandatum, ratihabitio, auxilium, consilium vel favor circa actiones principaliter prohibitas. Unde omnes præfatas actiones, tam principales, quàm accessorias exercentes contra Cardinales, & alios Prælatos secuto effectu, vinculo hujus Censuræ obstringuntur. Hic notandum ad ratihabitionem propriè acceptam requiri, ut approbetur actio, tanquam suo nomine facta: idcirco si quis approbet aliquam actionem, & de illa gaudeat, nesciens suo nomine factam, non dicitur propriè ratum habere, licet graviter peccet ob consensum, & affectum ad peccatum: nam ad ratihabitionem, non solum requiritur, ut approbetur materiale factum, sed etiam ipsius qualitas, quòd scilicet factum ipsius nomine gestum sit: ita Palaeus tom. 4. tract. 29. de Censuris disp. 3. punct. 12. sub. num. 5. in fine.

§. XIII.

De Duodecima Excommunicatione
Bullæ Cænæ.

Textus Bullæ: Item excommunicamus, & anathematizamus omnes, illos, qui per se, vel per alios, personas Ecclesiasticas quascumque, vel seculares ad Romanam Curiam super eorum causis, & negotiis recurrentes, ac illa in eadem Curia prosequentes, ac procurantes, negotiorumque Ge-

stores, Advocatos, Procuratores, & Agentes, seu etiam Auditores, vel Judices super dictis causis, vel negotiis deputatos, occasione causarum, vel negotiorum huiusmodi occidunt, seu quomodo percutiunt, bonis spoliant, seu qui per se, vel per alios directe vel indirecte delicta huiusmodi committere, exequi, vel procurare, aut in eisdem auxiliū, consiliū, vel favorem præstare non verentur, cujuscumque præminentia, & dignitatis fuerint.

Notandum 12. Quamvis Summus Pontifex Canone 9. excommunicationem tulerit contra eos, qui per se, vel per alios offendunt accedentes ad Romanam Curiam, vel in ea morantes, vel ab ea recedentes ut supra dictum est, nihilominus hic excommunicationem extendit, non solum ad eos, qui occidunt, percutiunt, vel spoliant accedentes per se ipsos Romanam causam negotiorum vel transmittentes, procurantes, negotiorum gestores, Advocatos, Procuratores, & Agentes, seu etiam Auditores vel Judices super dictis causis, vel negotiis deputatos, verum etiam ad eos, qui ad hæc facienda directe vel indirecte cooperantur, aut auxiliū, consiliū, vel favorem præstare præsumunt. Quare

Materia principalis, & primaria huius Canonis est sacrilegium, quod committitur occidendo, percutiendo, vel spoliando, confugientes per se, vel per alios causam negotiorum ad Sedem Apostolicam, vel ipsorum

Procuratores, Actores, Advocatos, vel Judices. Huic tamen Censuræ non subijcitur occidens, vulnerans, spolians, accedentem ad Romanam Curiam, non occasione causarum, vel negotiorum, sed ex aliis motivis & occasionibus v.g. ex vindicta, causa lucri &c. quia occisio, vulneratio, usurpatio, prohibetur in hoc canone sub excommunicatione, occasione, & intuitu causarum, idest ut recurrens occidatur, vulneretur, bonis spoliatur, quia ad Sedem Apostolicam recurrit. Neque hac censura innodatur vi huius canonis, sed 9. is, qui huiusmodi recurrentem occidit peractis, & terminatis negotiis, sive Romæ moretur, sive domum revertatur, quia non dicitur amplius recurrens: Bonacina tom. 3. disp. 1. de censur. q. 13. p. 2. n. 4. & 5.

Materia minus principalis, & accessoria huius censuræ est sacrilegiū, quod committitur ab iis, qui occisionem, percussionem, vel spoliationem prædictarum personarum præsumunt mandare, exequi, vel procurare, aut in eis auxiliū consiliū, vel favorem præstare: unde subiectū huius censuræ sunt omnes, & singuli cujuscumque gradus & conditionis existant, qui præfatas actiones, sive principales, sive accessorias exercēt contra accedentes ad Sedem Apostolicam. Porro, ille dicitur directe ad hæc concurrere, qui mandat exequi, vel auxiliū, consiliū in eas præstat, & indirecte qui

qui mand
dat ad ali
damnum
cedenti a
fuleret, u
tam per
rum man
ubi supra
men pro
effectu, c
principal
prohiben
excommu
dum secu
censura
principal
percussio
verò, au
accessorio
quia ver
effectu, p
nisi aliter
stet.

De Decretis

Textu
mus, & at
Ecclesiast
cujuscumq
res frivo
nem à g
tione, l
in forma
justitiam
citatione

qui mandat, consulit, aut auxilium dat ad aliquam actionem, ex qua damnus illud sequitur: v. g. qui accedenti ad Romanam Curiam consuleret, ut per viam latronibus obstitam pergeret ea intentione, ut in eorum manus incideret. Castropalaus ubi supra punct. 13. num. 8. hæc tamen propositio intelligitur secuto effectu, quia quando aliqua actiones principaliter, & aliqua accessorie prohibentur sub excommunicatione, excommunicatio non incurritur nondum secuto effectu principaliter sub censura prohibito, effectus autem principaliter prohibitus, est occisio, percussio, & spoliatio: mandatum verò, auxilium, consilium, & favor accessorie tantum prohibentur: tum quia verba intelligenda sunt cum effectu, præsertim in materia pœnali, nisi aliter de mente disponentis constet.

§. XIV.

De Decima Tertia Excommunicatione Bullæ Cænæ.

Textus Bullæ: Excommunicamus, & anathematizamus omnes tam Ecclesiasticos, quàm sæculares, cuiuscumque dignitatis, qui prætextes frivolam quamdam appellationem à gravamine, vel futura executione litterarum Apostolicarum, etiã in forma Brevis, tam gratiam, quàm iustitiam concernentium: nec non citationem, inhibitionem, sequest-

rorum, monitoriorum, processuum, executorialium, & aliorum Decretorum, à Nobis, & à Sede prædicta, seu Legatis, Nunciis, Præsidentibus Palatii nostri, & Camera Apostolicæ Auditoribus, Commissariis, aliisque Judicibus, & Delegatis Apostolicis emanatorum, & quæ pro tempore emanaverint, aut alias a Curias sæculares, & laicam potestatem recurrunt, & ab ea, instante etiam Filci Procuratore, vel Advocato, appellationes huiusmodi admitti, ac litteras, citationes, inhibitiones, sequestra, monitoria, & alia prædicta capi, & retineri faciunt, quive illa simpliciter, vel sine eorum beneplacito, & consensu, vel examine executioni demandari, aut ne Tabelliones, & Notarii super huiusmodi litterarum, & processuum executione, instrumenta, vel acta conficere, aut confecta parti, cuius interest, tradere debeant, impediunt, vel prohibent, ac etiam partes, seu eorum agentes, consanguineos, affines, familiares, Notarios, Executores, & Subexecutores litterarum, citationum, monitoriorum, & aliorum prædictorum, capiunt, percutiunt, vulnerant, carcerant, detinent, ex Civitatibus, Locis, & Regnis eiciunt, bonis spoliant, perterrefaciunt, concutiunt, comminantur, per se vel alium seu alios, publicè, vel occultè, quive alias quibuscumque personis in genere, vel in specie, ne pro-

quibusvis eorū negotiis prosequendis, seu gratiis, vel litteris impetrandis, ad Romanam Curiam accedant, aut recursum habeant, seu gratias ipsas, vel litteras à dicta Sede impetrent, seu impetratis utantur, directe, vel indirecte prohibere, statuere, seu mandare, vel eas apud se, aut Notarios, seu Tabelliones, vel alias quomodolibet retinere præsumunt.

Notandum 13. Ab Authoribus in tres partes canonem istum dividi. Materia primæ partis, est sacrilegium, quo Sedis Apostolicæ auctoritas violatur. Primò recurrendo ad Curias sæculares, & laicam potestatem, prætextu frivolæ appellationis à gravamine, vel futura executione litterarum Apostolicarum: Secundò, faciendo admitti huiusmodi appellationes à laica potestate, instante etiam Fisci Procuratore, & Advocato. Tertiò, faciendo capi, vel retineri prædictas litteras ab eadem laica potestate. Materia secundæ partis istius canonis est Sacrilegium, quod committitur. Primò simpliciter impediendo litterarum Apostolicarum executionem, id est, impediendo sine ulla conditione, vel clausula, ne præfatæ litteræ executioni tradantur. Secundò impediendo secundum quid, ne scilicet prædictæ litteræ executioni mandentur sine beneplacito, consensu vel examine potestatis laicæ. Materia tertiæ partis huius Canonis, est sacrilegium contra Sedem Apo-

stolicam, quod committitur aliqua istarum actionum. Prima est præsumere directe, vel indirecte prohibere, statuere, aut mandare in genere, vel in specie, ne quis ad Romanam Curiam accedat, vel recursum habeat pro quibusvis ejus negotiis prosequendis, seu gratiis vel litteris impetrandis, seu ne gratias ipsas, vel litteras à Sede Apostolica impetret, seu ne impetratis utatur. Secunda est præsumere prædictas litteras apud se retinere vel apud Notarios, seu Tabelliones, vel alias quomodolibet. Subjectum hujus censuræ sunt omnes illi, qui præfatas actiones præstant, amplius, si eas præstent auctoritate publica, siue privata, siue per se, siue per alios, siue publice, siue occulte.

Gravissima, ac agitatissima est huius Canonis materia, quia in Hispania, & Gallia consilia aliquas litteras Apostolicas retinere solent, ac ab earum gravamine, & executione appellationem admittunt, vel faciunt admitti. Utrum hoc liceat, vel ne, prolixæ disputationis materia est, ac proinde in compendio hoc notando nequit restringi: quare Suarez de hoc puncto tractare intermisit, eumque sequitur Leander à Sacramento tom. 4. tract. 3. disp. 13. quæst. unic. Videatur Bonacina tom. 3. disp. 1. de Censur. in Bulla Cœnæ Dñi quæst. 14. punct. 1. & seq. Filliucius tom. 1. tract. 16. & 6. de censur. in particulari

lari cap. 8.
192. C.
de censur.
tum.

De Decim

Textu
'camus,
& singul
'toritate
'cumque
'gratiarum
'rum præ
'marum,
& spiritu
'bus, & C
'que Judi
'illorumve
'ac person
'Collegia
'lentes,
'cognitio
'ponunt.
'quæ illas
'ciunt, ad
'ciendum
'nes, aut
'& ad fa
'dum eos
'tiones et
'nis in illi
'tum, v
'cutione
'seu execu
'Decreto
Par

lari cap. 8. quæst. 4. & sequent. num. 192. Castropalaus tom. 6. tract. 29. de censur. disp. 3. punct. 14. per totum.

§. XV.

De Decima Quarta Excommunicatione Bullæ Cænæ.

Textus Bullæ: Item excommunicamus, & anathematizamus omnes, & singulos, qui per se, vel alios auctoritate propria, ac de facto quarumcumque exemptionum, vel aliarum gratiarum, & litterarum Apostolicarum prætextu, beneficiales, & decimarum, ac alias causas spirituales, & spiritualibus annexas ab Auditoribus, & Commissariis nostris, aliisque Judicibus Ecclesiasticis avocant, illorumve cursum, & audientiam, ac personas, Capitula, Conventus, Collegia, causas ipsas prosequi volentes, impediunt, ac se de illarum cognitione tanquam Judices interponunt. Quive partes Actrices, quæ illas committi fecerunt, & faciunt, ad revocandum & revocari faciendum citationes, vel inhibitiones, aut alias litteras in eis decretas, & ad faciendum, vel consentiendum eos, contra quos tales inhibitiones emanarunt, à censuris, & poenis in illis contentis absolvi, per statutum, vel alias compellunt, vel executionem litterarum Apostolicarum, seu executorialium, processuum, & Decretorum prædictorum quomo-

Pars II.

do libet impediunt, vel suum ad id favorem, consilium, aut assensum præstant, etiam prætextu violentiæ prohibendæ, vel aliarum prætensionum, seu etiam donec ipsi ad Nos informandos, ut dicunt, supplicaverint, aut supplicari fecerint, nisi supplicationes hujusmodi coram Nobis, & Sede Apostolica legitime prosequantur, etiamsi talia committentes fuerint Præsidentes Cancelliarum, Consiliorum, Parlamentorum, Cancellarii, Vicecancellarii, Consilarii Ordinarii, vel Extraordinarii quorumcumque Principum sæcularium, etiamsi Imperiali, Regali, Ducali, vel alia quacumque præfulgeant dignitate, aut Archiepiscopi, Episcopi, Abbates, Comendatarii, seu Vicarii fuerint.

Notandum 14. Materiam primariam, & principalem hujus Censuræ esse Sacrilegium, quo Sedes Apostolica in sua jurisdictione violatur per aliquas actiones in hoc canone expressas. Actiones autem in hoc canone expressæ sunt istæ.

Prima auctoritate propria, ac de facto avocare causas spirituales, vel spiritualibus annexas ab Auditoribus, & Commissariis Sedis Apostolicæ, Advocare autem causas idem est quod cognitionem, seu definitionem causarum apud alios pendentium, ad se trahere, & revocare; unde hac censura non ligantur advocantes causas merè temporales.

Secunda actio est, impedire causa-

L I I

rum

rum spiritualium, vel spiritualibus annexarum cursum, prosecutionem, audientiam, personas, Capitula, Conventus, vel Collegia, quæ prædictas causas prosequi velint: ad incurrendam autem istam excommunicationem opus est, ut prædictæ causæ auctoritative impediantur.

Tertia est, interponere se tanquam Judicem in prædictarum causarum cognitione. Secus si tanquam Procurator, vel Advocatus se ingerat; nam Canon loquitur de interponente se tanquam Judicem.

Quarta est, compellere auctoritative partes actrices, quæ prædictas causas committi fecerunt ad revocandum, vel revocari faciendum citationes, inhibitiones, aut alias litteras decretas super hujusmodi causis.

Quinta est, compellere easdem partes actrices ad faciendum eos, contra quos tales inhibitiones emanarunt, absolvi à censuris, & poenis in illis contentis, aut ad consentiendum eos absolvi. Ex quo sequitur primo, eum qui via judiciaria, aut precibus, aut omissionibus, vel pecunia, inducit partes actrices ad præstandum prædictum consensum, non incidere in excommunicationem: quia non dicitur compellere: is enim compelli dicitur, qui ad aliquid agendum contra suam voluntatem injustè inducitur. 2do sequitur eum non affici excommunicatione præsentis canonis, qui compellit

Judicem, à quo excommunicatio, & alia poenæ inflictæ sunt, ut absolutionem impendat. Ratio est, quia canon non loquitur de compellente judicem, sed de compellente partes actrices. Hic tamen non est liber ab alia excommunicatione, quæ habetur in textu canonico *cap. absolutionis unico de iis, quæ vi, mentisque causa fiunt in 6.*

Sexta actio est, auctoritate judiciaria impedire executionem litterarum Apostolicarum, executorialium, processuum, & Decretorum, quomodolibet. Ubi notanda est illa particula quomodolibet, quæ omnem modum, quo litterarum Apostolicarum executio impediri potest, includit. Quamobrem qui litteras Apostolicas non permittit recipi, vel publicari, vel juxta ipsarum tenorem, vel alia ratione executioni tradi, gladio hujus censuræ feritur.

Materia quasi secundaria, & accessoria hujus censuræ est Sacrilegium consistens in actionibus accessoriis, actiones autem accessoriæ in hoc canone prohibita, sunt favor, consilium, & assensus auctoritative præstitus in actionibus principaliter prohibitis quomodolibet. In hujus propositionis explicatione diutius non immorandum, sed solum observandum censeo, istam excommunicationem non incurri ob has actiones nondum secuto effectus: quia ob actiones accessorias

foras censuræ
posita ad
Subiecto
culo hujus
omnes,
Summi P
prædictas
rative faci
litterarum
textu imp
culetur?
num. 3. o
natores
prohiben
damni in
Regimen
absque h
impedire
cursum,
rum exe
mandi, a
di Summ
executio
omnia in
tura rem
Si quand
cretum:
rener ad
quare ad
causam p
De Deci
Text
eorum
tis, au

forias censura non incurritur nondum posita actione principali.

Subjectum, seu Personæ, quæ vinculo hujus censuræ irretiuntur, sunt omnes, & singuli, qui sine speciali Summi Pontificis facultate actiones prædictas per se, vel per alios auctoritative faciunt. An verò prædictarum litterarum executionem aliquo prætextu impediens ab hac censura excusetur? Villalobos super diffic. 21. num. 3. opinatur, Reges, & Gubernatores Regni instante necessitate prohibendæ violentiæ, injuriæ, seu damni inter subditos, & ad bonum Regimen, & pacem inter ipsos, posse absque hujus censuræ innodatione impedire causarum Ecclesiasticarum cursum, aut litterarum Apostolicarum executionem prætextu informandi, aut supplicationem exhibendi Summo Pontifici, quatenus earum executionem suspendere dignetur ad omnia inconvenientia inde obventura removenda. Ita colligitur ex cap. Si quando de rescriptis: ubi dicit Decretum: aut mandatum nostrum reverenter adimpleas, aut per litteras tuas, quare adimplere non possit, rationabilem causam præendas.

§. XVI.

De Decima Quinta Excommunicatione Bullæ Cænæ.

Textus Bullæ: Quive ex prætenso eorum officio, vel ad instantiam partitis, aut aliorum quorumcumque

personas Ecclesiasticas, Capitula, Conventus, Collegia Ecclesiarum, quorumcumque coram se ad suum Tribunal, Audientiam, Conciliariam, Consilium, vel Parlamentum, præter Juris Canonici dispositionem trahunt, vel trahi faciunt, vel procurant directe, vel indirecte, quovis quæsito colore: Necnon, qui statuta, Ordinationes, Constitutiones, pragmaticas, seu quævis alia decreta in genere, vel in specie, ex quavis causa, & quovis quæsito colore, ac etiam prætextu cujusvis consuetudinis, aut privilegii, vel aliàs quomodolibet fecerint, ordinaverint, & publicaverint, vel factis, & ordinatis usi fuerint, unde libertas Ecclesiastica tollitur, seu in aliquo læditur, vel deprimitur, aut aliàs quovis modo restringitur, seu nostris, & dictæ Sedis, ac quarumcumque Ecclesiarum juribus quomodolibet directe, vel indirecte, tacite, vel expresse præjudicatur.

Notandum 15. Hunc canonem connecti cum antecedente, & cum tribus aliis subsequenter; quia sub una, & eadem verborum forma, excommunicationem continente, enunciatur, nam verba illa *excommunicamus, & anathematizamus* quæ initio cujuslibet canonis apponi solent, in hoc canone & tribus sequentibus non transferuntur. Porro canon iste dividitur in duas partes, in quarum prima prohibentur actiones, quibus immunitas, seu libertas Ecclesiastica viola-

etur, trahendo personas Ecclesiasticas ad secularia Tribunalia, præter juris Canonici dispositionem; quia Jure annuente id non prohibetur v.g. cum Clericus fuerit degradatus, seu depositus realiter, tunc enim traditur brachio seculari judicandus, & puniendus. In secunda interdiciuntur actiones, quibus eadem libertas violatur per statuta, vel ipsorum usum; Quare Materia primæ partis hujus canonis est sacrilegium, quo auctoritas Sedis Apostolicæ offenditur exercendo aliam quam actionem in eadem parte canonis expressam contra libertatem fori, qua personæ Ecclesiasticæ gaudent. Materia verò secundæ partis est sacrilegium, quo Sedes Apostolica, circa libertatem Ecclesiasticam offenditur per actiones in secunda parte canonis expressas. Quo ad primum in hoc canone vetitum, videantur suprâ dicta tract. 15. cap. 1. §. 2. num. 11. pag. 206. ubi referuntur aliqui casus, in quibus personæ Ecclesiasticæ possunt trahi ad tribunalia secularia, & quo ad secundam partem canonis prohibentem statuta fieri idem cap. cit. num. 12. & sequent. pag. 207. & cap. 4. §. 3. n. 56. pag. 238.

Dubium esse potest an ad hanc censuram incurrendam opus sit, ut quis hujusmodi statutis auctoritative utatur, id est, ut sit persona publica auctoritate publica gaudens, vel sufficiat, si privata auctoritate id faciat;

ad quod responderetur non improbabile esse primum, ita docet citando Bonacinam Castropalaus tom. 6. tract. 29. disp. 3. punct. 16. n. 8. ex quo sequitur, subjectum hujus censuræ esse omnes, & singulos, qui statuta, vel Decreta quælibet in genere, vel in specie ex quavis causâ faciunt, ordinant, vel publicant, vel factis, aut ordinatis auctoritative utuntur, quibus Ecclesiastica libertas læditur, vel juribus Sedis Apostolicæ, aut aliarum quarumlibet Ecclesiarum quovis quæsito colore, directe, vel indirecte, tacite, vel expresse præjudicium infertur: Unde quilibet Superior, laica potestate fulgens afficitur excommunicatione hujus canonis, faciendo Statutum, vel Decretum, vel eo utendo, siue is sit Prætor, Princeps, vel Judex, siue sit Episcopus Cardinalis, vel alius: nam Summus Pontifex absolute, & indistincte loquitur, & hi omnes censuræ capaces sunt.

§. XVII.

De Decima Sexta Excommunicatione
Bulla Cœna.

Textus Bullæ: Necnon qui Archiepiscopos, Episcopos, aliosque superiores, & inferiores Prælatos, & omnes alios quoscunque Judices Ecclesiasticos ordinarios quomodolibet hac de causâ directe, vel indirecte, carcerando, vel molestando eorum Agentes, Procuratores, Familiæ, necnon Consanguineos,

&

& Affines, aut aliàs impediunt, quo minus sua jurisdictione Ecclesiastica contra quoscumque utantur, secundum quod Canones, & Sacræ Constitutiones Ecclesiasticæ, & Decreta Conciliorum Generalium, & præsertim Tridentini, statuunt, ac etiam eos, qui post ipsorum Ordinariorum, vel etiam ab eis delegatorum quorumcumque Sententias, & decreta, aut aliàs Fori Ecclesiastici iudicium eludentes, ad Cancellarias, & alias Curias sæculares recurrunt, & ab illis prohibitiones, & mandata, etiam poenalia, Ordinariis, & Delegatis prædictis decerni, & contra illos exequi procurant, eos quoque, qui hæc decernunt, & exequuntur, seu dant auxilium, consilium, patrocini-um, & favorem in eisdem.

Notandum 16. Materiam præcipuam hujus censuræ esse Sacrilegium, quod committitur contra Ecclesiam, faciendo aliquam actionem principalem in hoc canone interdictam, qua Ecclesiastici impediuntur, ne sua jurisdictione utantur. Prima actio principalis est quomodolibet impedire Judices Ecclesiasticos Ordinarios hoc animo, ne sua jurisdictione Ecclesiastica contra quoscumque utantur. Secunda actio est recurrere ad curias sæculares, seu potius iudicium Fori Ecclesiastici eludere, recurrendo ad Cancellarias, & alias Curias sæculares animo impediendi sententias iudicum Ecclesiasticorum Ordina-

riorum, vel Delegatorum. Circa primam actionem notandum est, illum dici impedire, qui vi, vel metu Ecclesiasticum Judicem prohibet, ne Judex faciat ea, quæ ad ipsius jurisdictionem spectant, vel ne facta executioni mittantur, vel ut executioni mandata revocentur; idcirco qui sine vi, & metu, sed precibus, litteris hortatoriis, præmio, amore, aliave simili ratione, in causa est, ne Judex jurisdictione sua utatur, non afficitur excommunicatione; quia non dicitur propriè impedire, sed Judex volens delistit, & subornatus, vel non invitatus ad aliquid injuste agendum movetur: Ita cum Alterio, Ugolino, Coriolano, & aliis docet Leander à Sacramento tom. 4. tract. 3. disp. 16. quæst. 2. Insuper ad hanc censuram incurrendam non sufficit privata auctoritate impedire, sed opus est publica, quia canon iste continuare videtur cum antecedenti: in antecedente autem est sermo de personis publicam auctoritatem laicam exercentibus: ita cum Navarro, Suarez, & aliis, Castropalaus ubi supra punct. 16. num. 4.

Excommunicatio hujus canonis non incurritur impediendo usum jurisdictionis propriè delegatæ, sed ordinariæ, ut colligitur ex verbis textus: *impedientes Ordinarios, ne sua jurisdictione utantur*, neque impediendo Ordinarios Ecclesiasticos, ne jurisdictione profana, & laica, seu tem-

porali utantur ; quia canon loquitur de impediēte usum jurisdictionis Ecclesiasticæ , seu spiritualis.

Circa secundam actionem in hoc canone interdictam , aliqui Doctores existimant , hanc censuram incurri , sive quis ad tribunalia Judicium sæcularium recurrat post Sententias , & Decreta ordinariarum , vel quorumcumque Delegatorum , sive quis recurrat ante hujusmodi Sententias , decreta , seu ordinationes. Ita Leander à Sacramento *super quæst. 10.* cum Reginaldo , Filliucio , Bonacina & aliis. Oppositum sequitur Ugolinus , Duardus , Alterius , & Caltropalaus *ibid.* num. 8. quod videtur probabilius , & colligitur ex illis verbis textus : *post ipsorum Ordinariarum , vel etiam ab eis Delegatorum quorumcumque Sententias &c.* & quia hæc interpretatio , absque vi convenire potest iis verbis , non est cur non valeat , cum hæc materia sit odiosa. Materia minùs præcipua , seu accessoria istius censuræ est , sacrilegium , quod committitur contra Ecclesiam faciendò aliquam actionem accessoriè hìc prohibitam , nempe dando auxilium , consilium , patrociniū , & favorem ad supradictas actiones principales , secuto tamen effectu , & hæ actiones accessoriè auxilium ; consilium &c. non copulativè , sed disjunctivè accipiendæ sunt. Ex quo patet subiectum hujus censuræ , non solum esse impediētes judices ordinarios , ne

sua jurisdictione utantur ; verum etiam dantes consilium , auxilium , patrociniū & favorem.

§. XVIII.

De Decima septima Excommunicatione Bullæ Cænæ.

Tèxtus Bullæ : *Quive jurisdictiones , seu fructus , redditus , & proventus ad nos , & Sedem Apostolicam , & quascumq; Ecclesiasticas personas , ratione Ecclesiarum , Monasteriorum , & aliorum beneficiorum Ecclesiasticorum pertinentes usurpant , vel etiam quavis occasione , vel causa , sine Romani Pontificis , vel aliorum ad id legitimum facultatem habentium expressâ licentia sequestrant.*

Notandum 17. Materiam hujus censuræ esse sacrilegium , quo Ecclesiasticæ personæ in suis bonis Ecclesiasticis , vel Ecclesiastica libertas , & auctoritas in præfatis bonis offenditur , & violatur. Quare materia hujus censuræ specialiter consistit. Primò in usurpatione jurisdictionis , aut fructuum , reddituum , & proventuum pertinentium ad Sedem Apostolicam , vel ad alias quaslibet personas Ecclesiasticas , ratione Ecclesiarum , Monasteriorum , vel beneficiorum Ecclesiasticorum. Secundò in præfatorum sequestratione , quavis occasione fiat sine legitima facultate. Quo ad primum notandum est , bona debere esse Ecclesiastica ; quia usurpans bona patrimonialia Ecclesiastici , vel fructus , qui non competunt illi ratio-

ne Ecclesiæ, vel beneficii Ecclesiastici, sed Patrimonii, vel hereditatis &c. non incurrit hanc censuram. Ita docet cum Cajetano Toletus in Sum. lib. 1. cap. 28. num. 3. & ego in simili casu dixi 1. part. hujus prax. tract. 11. §. 2. n. 31. pag. 434.

Dubium est, quid significet *usurpare*? an scilicet significet simpliciter furari, seu rapere rem tanquam alienam, vel tanquam propriam? *Leander* à Sacramento cum Cajetano, Navarro, & aliis à se citatis tom. 4. tract. 3. d. sp. 17. quaest. 4. putat probabiliorem esse opinionem asserentem, hoc verbum *usurpare* accipi pro actione qua quis rem alienam sibi adscribit tanquam propriam, seu tanquam sibi debitam, licet sciat ad alium pertinere, vel ut alii loquuntur pro actione, qua quis rem alienam, rapit, non tanquam alienam sed tanquam propriam, seu ac si ad se pertineret. Quamobrem juxta hos Auctores, is dicitur *usurpare* bona in hoc canone expressa, qui ea tanquam sibi propria vendicat; quasi potestatem in his habens, seu quasi jure proprio utens. Contrariam sententiam tenet Sayrus lib. 3. cap. 21. n. 4. quam probabilem censet Filliucius tom. 1. tract. 16. cap. 8. quaest. 11. num. 223. eamque relicta cum sua probabilitate opinione *Leandri*, ego amplector; tum quia raro continget, quod quis accipiat bona aliena tanquam propria, ac proinde videtur hujus censu-

ræ finem fore frustratorium; tum quia, vel is, qui accipit ejusmodi bona, judicat esse propria vel aliena? Si propria, & bona fide tanquam propria accipit, non committit formaliter furtum: si judicat esse aliena quomodo poterit ea accipere tanquam propria? ergo per verbum *usurpare* in hoc canone expressum, non intelligitur actio, qua quis rapit bona aliena, tanquam propria, aut tanquam sibi debita: tum denique, quia nostra doctrina deducitur ex textu canonico cap. penale 14. quaest. 5. ubi dicitur: *furti nomine bene intelligitur omnis illicita usurpatio rei alienæ*: ergo &c. hoc idem docui 1. part. hujus prax. tract. 11. §. 2. num. 31. pag. 434.

Quo ad secundam partem hujus Canonis, dubium est, quid significet verbum *sequestrare*? ad quod respondeo, in hoc loco idem esse, ac bona jurisdictionaliter deponere, seu impedire, ne ab Ecclesiasticis personis, ad quas ratione Ecclesiarum, Monasteriorum, Beneficiorum pertinent, percipiantur. Sic enim colligitur; tum ex subjecta materia, de qua in hoc Canone tractatur contra violatores Ecclesiasticæ immunitatis, & libertatis; tum ex ratione, & definitione sequestri in genere: *sequestrare* enim in genere loquendo, nihil aliud est, quam rem aliquam, de qua inter duos controvertitur, tradere alicui certæ personæ custodiendam, vel etiam possidendam, donec lis dirimatur,

matur, & constet, cui de jure debeat. Observatamen, duplicem esse sequestrationem, alteram voluntariam, quæ fit de consensu utriusque partis, alteram necessariam, quæ fit de mandato judicis ad instantiam unius tantum partis: vel *ex officio* Judicis: hoc in loco non erit sermo de sequestratione primo modo, sed secundo; nam Summus Pontifex cavere intendit damna, & injurias Ecclesiasticorum; nullus autem sciens, & volens damnum, & injuriam patiensetur: cum scienti, & volenti non fiat injuria. Ex dictis patet, omnes usurpantes jurisdictiones, fructus, redditus, ad Ecclesiasticas personas pertinentes, vel prædicta sequestrantes, excommunicatione hujus canonis innodari.

§. XIX.

De Decima Octava Excommunicatione
Bullæ Cænæ.

Textus Bullæ: 'Quive collectas decimas, taleas, præstantias, & alia onera Clericis, Prælati, & aliis personis Ecclesiasticis, ac eorum, & Ecclesiarum, Monasteriorum, & aliorum Beneficiorum Ecclesiasticorum bonis, illorumque fructibus, redditibus, & proventibus hujusmodi absque simili Romani Pontificis speciali & expressa licentia imponunt, & diversis etiam exquisitis modis exigunt, aut sic imposita, etiam à sponte dantibus, & concedentibus, recipiunt,

'Nec non qui per se, vel alios, directè, vel indirectè prædicta facere, exequi, vel procurare, aut in eisdem auxiliium, consilium, vel favorem præstare non verentur, cujuscunque sint præminentia, dignitatis, ordinis, conditionis, aut status; etiam si Imperiali, aut Regali præfulgeant dignitate, seu Principes, Duces, Comites, Barones, & alii Potentatus quicunque etiam Regnis, Provinciis, Civitatibus, & Terris, quoquomodo Præsidentes, Consilarii, & Senatores, aut quavis etiam Pontificali dignitae insigniti. Innovantes Decreta super his per sacros Canones, tam in Lateranensi novissimè celebrato, quàm aliis Conciliis generalibus edita, etiam cum censuris, & poenis in eis contentis.

Notandum 18. Actiones, quæ in hoc canone interduntur, alias esse principales, & alias accessorias. Principales sunt tres videlicet tributa, seu onera imponere, & exigere, & imposita recipere, etiam à sponte dantibus. Accessoria sunt, videlicet præfata per se, vel per alios, directè, vel indirectè facere, exequi, vel procurare, aut in eisdem consulere, auxiliari, vel favere quæ singillatim explicabuntur.

Materia hujus censuræ est sacrilegium, quo immunitas Ecclesiastica offenditur aliqua actione in hoc canone expressa. Prima autem actio in hoc canone expressa, & interdicta, est

est impon
leas, pr
nis Eccle
rum, Mo
necioru
fructibus
Summi
tributa,
tem non
ralibus
cos, de
tributa;
poni poss
canonis:
17. diffi
quando
tationib
tunc eni
las, sicut
negotiati
letus in
alias non
nis patri
acquisit
exigi: it
ander à
disp. 18.
men one
dum id
Summi
tur ex ip
simili Ro
pressa li
Secu
pressa,
fiasticis
exigere
P47

est imponere collectas, decimas, taleas, præstantias, & alia onera personis Ecclesiasticis, & eorum Ecclesiarum, Monasteriorum, & aliorum Beneficiorum Ecclesiasticorum bonis, fructibus, & proventibus, absque Summi Pontificis licentia, & eadem tributa, seu onera exigere. Hoc autem non intelligitur de bonis temporalibus pertinentibus ad Ecclesiasticos, de quibus tenentur absolvere tributa; iis enim prædicta onera imponi possunt absque violatione hujus canonis: ita Villalobos tom. 1. tract. 17. diff. 21. n. 10. quod intellige, quando personæ Ecclesiasticæ negotiationibus sæcularibus se immiscerent; tunc enim licet imponere illis gabelas, sicut etiam sæcularibus super tali negotiatione: ita cum Sylvestro Toletus in sum. lib. 1. cap. 29. num. 2. alias non possent imponi tributa bonis patrimonialibus, aut alio modo acquisitis Ecclesiasticorum, vel ex illis exigi: ita tanquam certum docet Lander à Sacramento tom. 4. tract. 3. disp. 18. quæst. 12. Licitum est tamen onera Ecclesiasticis imponere, dum id fit de consensu, & expressa Summi Pontificis licentia; ut colligitur ex ipsomet textu canonis; *Absque simili Romani Pontificis speciali, & expressa licentia.*

Secunda actio in hoc canone expressa, est tributa, seu onera Ecclesiasticis, vel eorum bonis imposita exigere; hæc tamen actio conjungi-

Pars II.

tur cum antecedente, & cum ea connecti debet, ut imponens tributa, seu onera excommunicationi hujus canonis subjiciatur; utraque enim actio per copulam & exprimitur.

Tertia actio est, tributa, seu onera Ecclesiasticis, vel eorum bonis imposita recipere, etiamsi tradens sponte tractat, & concedat. Circa hanc actionem dubium esse potest, utrum extorquens aliquam pecuniam ab Ecclesiasticis, in istam excommunicationem incurrat, quoties hoc onus non fuit Ecclesiasticis impositum, respondeo negativè, quia Summus Pontifex excommunicat recipientes tributa imposita Ecclesiasticis, & eorum bonis, & proventibus: ergo à contrario sensu extorquens aliquod tributum, non sic impositum, non afficitur excommunicatione hujus Canonis, argumentum enim à contrario sensu valet, præsertim in materia poenali, in qua standum est propriæ, & strictæ verborum expositioni. Ex quo sequitur custodes portæ, Civitatis, aut fluminis, pontis, vel portus extorquentes pedagium, gabellum, seu tributum ab Ecclesiasticis, de quibus Princeps in impositione pedagii seu tributum nullam mentionem fecit, non affici excommunicatione hujus canonis, quia ad incurrandam, opus est recipere onera imposita Ecclesiasticis, Ecclesiis, Monasteriis, vel ipsorum bonis. Verum est tamen præfatos custodes peccare,

M m m

&

& afficij excommunicatione non reservata, *cap. quamquam de Censibus*: ita Filiucius tom. 1. quæst. 10. sub num. 42. §. *quartum notandum* cum Sylvestro, & Suarez, idem docet Palaus tom. 6. tract. 19. disp. 3. de cens. punct. 19. num. 12. & cum Sayro, Quaranta, Ugolino, Duardo, Vivaldo, Suarez, & communi, idem affirmat Bonacina tom. 3. disp. 1. quæst. 19. punct. 1. num. 6.

Quarta actio in hoc canone prohibita, est per se, vel per alios, directè, vel indirectè prædicta facere, id est, imponere, & exigere, vel sic imposita recipere, etiam à sponte dantibus, vel auxilium, consilium in supra dictis præstare. Dubium est, utrùm exigens minimum ab Ecclesiastico, contrahat excommunicationem, præsertim si accipiat cum intentione exigendi ab aliis Clericis, usque ad notabilem quantitatem? Bonacina ubi supra num. 12. sentit non incidere, nisi postquam ad notabilem quantitatem pervenerit. Ratio est, quia parvitas materiæ, sicut excusat à peccato mortali, ita etiam excusat ab excommunicatione, quæ ob peccatum mortale incurritur; & quamvis recipiens cum præfata intentione mortaliter peccet, ratione pravæ intentionis recipiendi ab aliis usque ad notabilem quantitatem: nihilominus non afficitur excommunicatione; quia ista non incurritur ob peccatum internum, seu ob intentionem exigen-

di gabellas; sed ob ipsammet exactiorem externam: illa autem externa exactio ob parvitatem materiæ, non sufficit ad excommunicationem contrahendam. Oppositum cum Alterio sentit Castropalaus loco citato num. 13. ubi affirmat, non dari in hoc casu parvitatem materiæ, & quòd gravitas hujus casus non sit desumenda ex quantitate exigita, sed ex injuria illata libertati Ecclesiasticæ, quæ gravis est, licet levis sit quantitas, quæ exigitur: utramque opinionem censeo probabilem.

In hoc canone adduntur poenæ à sacris Conciliis latæ contra imponentes gabellas, tributa, vel alia onera Ecclesiis, vel Ecclesiasticis personis; pro quarum poenarum intelligentia, consule Palaum ibid. punct. 19. num. 2. & 16. & sequent. Bonacina super punct. 4. per tot. Filiucium ubi supra tr. 16. cap. 11. quæst. 5. num. 303. cap. 11. quæst. 5. num. 303.

Ex dictis sequitur, omnes cujuscunque gradus, & conditionis in hujus canonis excommunicationem incidere, dum per se, vel per alios, directè, vel indirectè imponunt, & exigunt præfata tributa, vel onera, aut imposita recipiunt, aut ad illorum exactiorem concurrunt suo consilio, auxilio, vel favore.

§. XX.

De Decima Nona Excommunicatione Bulle Cane.

Textus Bullæ. Item excommuni-

camus, & anathematizamus omnes, & quoscunque Magiltratus, & Judices, Notarios, Scribas, Executores, Subexecutores quomodolibet se interponentes in causis capitalibus, seu criminalibus contra personas Ecclesiasticas, illas processando, banniendo, capiendo, seu sententias contra illas proferendo, vel exequendo, sine speciali, specifica, & expressa hujus sanctæ Sedis Apostolicæ licentia, quique ejusmodi licentiam ad personas, & casus non expressos extendunt, vel alias illâ perperam abutuntur, etiamsi talia commitentes fuerint Consilarii, Senatores, Præsidentes, Cancellarii, Vicecancellarii, aut quovis alio nomine nuncupati,

Notandum 19. Excommunicationem hujus canonis suffragari immunitati personarum Ecclesiasticarum, à judicio tribunalium sæculariū in earum causis capitalibus, & criminalibus.

Porrò causa capitalis illa dicitur, in qua de crimine capitali, seu de capitis diminutione agitur; diminutio autem capitis dupliciter contingere potest: primò naturaliter, ut si pœna mortis naturalis, vel mutilationis membri imponenda sit: secundò civiliter, per omissionem civitatis, ut si agatur de crimine, cui pœna exilii, vel trirremium adjuncta est; Reus enim per hujusmodi pœnam subtrahitur à civitate, & capitis diminutionem pati dicitur juxta jurisconsultos, de quo tractat Instit. tit. 16. de c. dimi-

nut. & hæc pœna alia est maxima, alia media, alia minima, cujus explicatio ad hunc locum non pertinet. Causa criminalis illa est, in qua agitur de pœna inferenda ut justitiæ vindicativæ satisfiat; cùm enim justitia vindicativa postulet delicta à Magistratu puniri, causa censetur criminalis, quoties in ea de hujusmodi pœna in satisfactionem Fisci, seu justitiæ vindicativæ tractatur; quando verò agitur de pœna applicanda parti, ut videlicet satisfactio parti præstetur, juxta regulas justitiæ commutativæ præscribentes jus suum cuique tribui, causa civilis nuncupatur. In canone 15. hujus Bullæ Cœnæ prohibetur violatio libertatis Ecclesiasticæ, per tractionem personarum Ecclesiasticarum ad laicale tribunal, & in hoc canone 19. per delationem causarum capitalium, aut criminalium, earumque personarum, ad præfatum Tribunal.

Materia istius excommunicationis est sacrilegium, quo Judices, & alii in hoc canone expressi libertatem Ecclesiasticam offendunt, interponendo se contra Ecclesiasticas personas in causis capitalibus, seu criminalibus contra præfatas personas, illas processando. Secunda, bannire personam Ecclesiasticam, seu quomodolibet interponere se banniendo. Tertia, eas capere, seu quomodolibet interponere se capiendo. Quarta, proferre sententiam contra Personas Ec-

clesiasticas in causa criminali. Quinta, præfatam sententiam exequi, id est, executioni mandare id, quod Judex Laicus contra Personam Ecclesiasticam decrevit. Sexta actio est licentiam, quam quis habet à Sede Apostolica ad faciendas prædictas actiones, contra Ecclesiasticos, extendere ad personas, & causas in licentia non expressas, vel illà licentià abuti. Plures per censentur casus, in quibus absque speciali, & specifica licentia Sedis Apostolicæ, seu sine excommunicatione possunt laici jure communialiquas actiones in hoc canone expressas exercere: ut notavit Palaus ubi suprà punct. 10. num. 7. inter hos duo præcipuè enumerantur; primus est, dum Clericus in flagranti crimine reperitur, nec aliter à crimine removeri, aut impediri potest, quàm illū capiēdo, tunc enim *servato moderamine* capi potest hoc animo, ut Superiori Ecclesiastico consignetur: ita cum Alterio, Molina & aliis, Bonacina tom. 3. disp. 1. quæst. 20 punct. 3. num. 7. secundus est, cum Judex Clericum, cum Matre, filia, sorore, vel uxore propria incontinenti capit; quia id facit ad sui defensionem: Clericus autem turpiter inventus dicitur, non solum si inveniatur in actu carnalis copulæ, verum etiam si inveniatur in alio quolibet turpi actu: ut in osculis, amplexibus, vel tactibus impudicis, vel signis actui propinquis in loco suspecto: ita cum

Vivaldo, Sufa, & aliis Bonacina ibid. n. 9. alios casus refert idem Bonacina ibi num. 1. & sequent. Filiucius tom. 1. tract. 16. cap. 11. quæst. 9. num. 314. Leander à Sacramento tom. 4. tract. 3. disp. 19. quæst. 7.

Subjectum hujus censuræ sunt omnes, & quicumque Magistratus, & Judices, Notarii, Scribæ, Executores, Subexecutores, Consiliarii, Senatores, Præsides, Cancellarii, Vicecancellarii, & alii hujusmodi, quomodolibet interponentes se, in quibuscunque causis criminalibus contra personas Ecclesiasticas, illas processando, banniendo, capiēdo, seu sententias contra illas proferendo, vel exequendo, sine speciali, & expressa Sedis Apostolicæ licentia, aut præfatam licentiam ad personas, & casus non expressos extendendo, vel aliàs perperam abutendo. Utrum Imperatores, Reges, aliive Principes in hujus canonis censuram incidant, processando, vel faciendo aliquam actionem in hoc canone expressam. Respondeo non incidere; quia in Bulla nulla de his mentio fit. Præterea dum Summus Pontifex censuram ad hos extendere intendit, solet speciali, vel saltem generali nomine exprimere: ergo cum eos non expresserit, non intelliguntur comprehensi. Bonacina supr. punct. 2. num. 7. Palaus punct. 20. num. 3. Leander loc. cit. quæst. 2.

§ XXI.

De Vigesima & Ultima Excommunicatione Bullæ Cænæ.

Textus Bullæ : Item excommunicamus , & anathematizamus omnes illos , qui per se , seu alios , directè , vel indirectè sub quocunque titulo , vel colore invadere , destruere , occupare , & detinere præsumperint in totum , vel in partem , Almam Urbem , Regnum Sicilia , Insulas Sardinia , & Corsicæ , Terras citra Phæarum , Patrimonium Beati Petri in Thufcia , Ducatum Spoletanum , Comitatum Venaysinum , Sabinensem , Marchiæ Anconitanæ , Massæ Trebariæ , Romandiolæ , Campaniæ , & maritimas Provincias , illarumque Terras , & loca , ac Terras specialis Commissionis Arnulphorum , Civitatesque nostras , Bononiam , Casenam , Ariminum , Beneventum , Perusium , Avenionem , Civitatem Castellum , Tudertum , Ferrariam , Comacum , & alias Civitates , Terras & Loca , vel jura ad ipsam Romanam Ecclesiam pertinentia , directæque Romanæ Ecclesiæ mediatè , vel immediatè subjecta , nec non supremam jurisdictionem in illis Nobis , & eidem Romanæ Ecclesiæ competentem , de facto usurpare , perturbare , retinere , & vexare variis modis præsumunt , necnon ad hærentes , fautores , & defensores eorum , seu

illis auxilium , consilium , vel favorem quomodolibet præstantes .

Notandum 20. Materiam istius excommunicationis esse sacrilegium quo Ecclesia Romana offenditur invasione , & occupatione terrarum vel jurium temporalium ad ipsam pertinentium , aut usurpatione , vel perturbatione supremæ jurisdictionis , quam Romana Ecclesia in illis terris habet . Hæc propositio ex proximè dicendis perspicuè constabit . Actiones , in quibus præfatum sacrilegium consistit , & quibus Ecclesia Romana in præfatis bonis temporalibus offenditur , sunt octo principales , & quinque accessoriæ .

Prima actio principalis est per se , vel per alium , directè vel indirectè sub quocunque titulo , & colore invadere cum præsumptione terras & loca in totum , vel in partem , aut jura ad Romanam Ecclesiam pertinentia , ipsique mediatè , vel immediatè subjecta . Invadere idem est , ac hostiliter aggredi , & ad intentum præsentis casus , idem est , ac injustè aggredi , etiamsi hostiliter id non fiat . Bonacina ubi supr. qu. 21. punct. 1. num. 3. Secunda actio principaliter prohibita , est destruere , quod idem est , ac corrumpere , seu extructum diruere , seu demoliri , & devastare , etiamsi hostilis actio non adsit ; sufficit enim injusta demolitio , aut paulò antè dictum est . Tertia actio est occupare ,

M m m 3

aut

aut usurpare, vel ut alii loquuntur, captum vi tenere. Quarta actio est *detinere*: hoc autem significat rem injustè occupatam non restituere, vel ut alii DD. communiter loquuntur, nihil aliud est, quàm rem acquisitam sponte tenere; etiamsi ipse detinens non invaserit. Quinta actio est de facto *usurpare*: supremam jurisdictionem Romanæ Ecclesiæ. Quid significet usurpare, constat ex canone 19. Sexta est præfatam jurisdictionem de facto *perturbare*. Septima est eandem *retinere*. Octava est eandem *vexare*: quid autem sit perturbare, retinere, aut vexare, ex ipsa verborum significatione clarè constat. Sed modò dubium est primò, utrùm nomine jurisdictionis in hoc loco intelligatur spiritualis, an temporalis. Respondeo intelligi temporalem, tum quia Summus Pontifex de spirituali sufficienter egerat in præcedentibus, præsertim in excommunicatione secunda. Dubium est secundò, quid nomine *supremæ jurisdictionis* intelligatur. Respondeo, non intelligi dominium directum, & utile, quod Ecclesia in locis & urbibus in hoc canone expressis, habet; quia hoc satis, in præcedentibus verbis exprimitur saltem ibi *loca vel jura*, intelligitur ergo nomine *supremæ jurisdictionis* merum, & mixtum Imperium, quod est potestas gladii, quam Ecclesia habet ad puniendos in suo territorio facinorosos, & generaliter

suprema jurisdictio nuncupatur ea, quæ competit Summo Pontifici, ut Princeps independens est, circa res magni præjudicii, ut sunt causæ status, causæ sanguinis, confiscationis bonorum, & similia: hæc enim in statu Ecclesiastico ad supremam Romanæ Ecclesiæ auctoritatem pertinent, & in his de re magni momenti agitur. Sic Palaeus supr. punct. 21. num. 7. Dubium est tertio, utrùm usurpans supremam Romanæ Ecclesiæ jurisdictionem, Sede vacante in hujus canonis censuram incidat, ad quod Respondeo affirmativè: nam verbum illud Nobis intelligitur de Summo Pontifice, à quo Bulla edita est, vel de futuro; & ponitur loco dignitatis Pontificiæ, quæ nunquam perit, licet persona pereat: ita Palaeus ibid. num. 9. Bonacina loc. cit. num. 21. Leander à Sacramento tom. 4. tract. 3. disp. 20. quæst. 7.

Post actiones principales sequuntur accessoriæ, quarum prima est, adhærere delinquentibus prædicta facientibus. Is autem adhærere dicitur, qui alicujus factionem liberè sequitur absque prævio pacto, ad distinctionem confederationis, quæ factionem requirit. Secunda actio accessoria est favere. Tertia auxiliari. Quarta consulere. Quinta defendere. Ad incurrendam autem excommunicationem, quælibet actio accessoria per se non sufficit, nisi aliqua actio principalis sequatur; quia

cum

cum actiones accessoriæ intuitu principalium prohibeantur, excommunicatio non incurritur non secuta aliqua principali actione, ut in præcedentibus dictum est.

Aliud dubium superest super verbum *presumpserint*: utrum qui usurpant, invadunt, detinent, aut vexant prædicta loca vel jurisdictionem ignorantes constitutionem istius Bullæ, aut prædicta bona ad Romanam Ecclesiam pertinere in excommunicationem istius canonis incidant: ad quod respondeo negativè, quia Summus Pontifex excommunicat præsumptives; præsumptio autem scientiam, aut ingentem temeritatem requirit. Idem à fortiori judicandum est, si prædicta fiant bona fide, & cum probabili titulo juxta prudentium hominum judicium; tunc enim cum deficiat culpa, certum est non incurri poenam, quæ gravem culpam supponit; ita Bonacina ubi supra quæst. 21. num. 25. Palaeus loc. cit. num. 11. & patet ex supradictis in hoc tract. num. 4. pag. 451. omnes ergo & singuli, qui aliquas ex actionibus hic explicatis injustè faciunt, excommunicationem istius canonis incurrunt; quia Summus Pontifex generaliter, & indistinctè loquitur, nec quempiam excipit, ergo generaliter intelligendus est. Postremò Summus Pontifex concludit promulgationem hujus Bullæ Cœnæ, abrogando omnia privilegia, ne quis

à casibus in ea contentis absolutionis beneficium impendere præsumat: quæ, & alia adnotata habentur in principio hujus tractatus §. 1. per totum.

Pro Coronide hujus operis: & quamvis ab initio primæ partis hujus praxis commendaverim PP. Confessariis zelum, diligentiam, & sollicitudinem impendendam pro salute animarum; & ab initio secundæ partis ad eorum obligationis adimpletionem adhortatus fuerim, necnon in decursu operis particulares advertentias juxta materias occurrentes suggerere non prætermiserim: hic tamen alias duas advertentias, alteram pro Confessariis, pro poenitentibus alteram adjicere rectè judicavi.

Advertentia prima pro PP. Confessariis.

Postquam Patris spiritualis Zelus, tribus in Confessionali satisfecit muneribus, nimirum Judicis, Magistri, & Medici, satagere debet, ut anima quæ agra ad suos pedes procubuit, remedio aliquo præservante ab antiquo relapsu munita, & provisæ recedat: ad hunc finem aliquas rationes proposui in tract. 9. cap. 3. n. 26. pag. 326. & nunc per Jesu Christi Domini nostri amorem rogo, & obsecro, ut poenitentibus suadere studeant, quatenus quotidie aliquo tempore: v. g. per mediam horam, vel quadrantem, vel saltem tempore

auditionis Missæ, orationi mentali incumbant: Siquidem hoc Sanctum exercitium est ros, seu fons bonorum propositorum, plantæ ue exsiccantur, foecundans est aqua, refrigerium salutare siti interiori præbens: est prosperus ventus, vi cuius animæ navis vitæ mortalis æquor periculosum transmeare valet: est fenestra, per quam lux ad animam ingredi debet, ne in horriditate culpæ sepulta vivat: est aura rorifica matutina, passionum ardorem attemperans: est ignis Divinus, cordis glaciati tepiditatem inflammans: est frænum, appetitus indomitos coërcens: est stimulus, animam à somno excitans: est officina, in qua pro singulis malis omnia remedia inveniuntur: ac denique est compendium, in quo omnia bona breviter adunantur. Huius utilissimi exercitii materia, dolorosissima Redemptoris Passio crebrò esse debet, in cuius quovis puncto, hæc quinque attentè ponderanda sunt. *Quisnam patiatur?* Deus immensus, infinitus &c. *pro quo patiatur?* pro vili verme, pro me ingrata creatura &c. *quid patiatur?* tot, & talia tormenta, iniurias &c. *quomodo patiatur?* maxima patientia, & præcipuè summo amore &c. *cur patiatur?* ad salvandam meam animam ab inferno eam liberandam, ad Cælum deferendam &c. ad exemplum mihi dandum: eja ergo anima mea hoc exemplum apprehende, te amantem ama, pro te pa-

tiente patere, pro tui amore languentem nullatenus offende &c. hi, & huiusmodi affectus, ab hac ter devota exercitatione capienda sunt. Quandoque pariter pro materia meditationis accipienda sunt novissima, nimirum tremendus mortis articulus, severum Tribunalis Divini examen, gloriæ æternæ sublimitas, pœnarum infernalium acerbitas, peccati horror, cum motivis adductus in fine tract. 16. cap. ult. pag. 305. & sequent. 1°. Confessarii fidem præstent Sanctis, qui tam impensè hoc utilissimum Orationis exercitium commendant, tanquam efficacissimum medium ad evitanda peccata, in gratia Dei perseverandum, ac æternam salutem consequendam, finem, & terminum, ad quem unice tendere debemus: quòd si fidem non præstant, negotium hoc paulisper experientiae concredant, quæ propositæ veritatis infallibilis magistra erit.

Secunda Advertentia pro Pœnitentibus.

Duo pœnitentibus proponenda sunt: primum ut semper Confessarium magis idoneum sibi eligant: etenim, si pro salute corporis, peritior Medicus quæritur, non rationi consentaneum est, quòd oppositum pro animæ salute fiat: quinimò non tantum reprehensibile est, Medicum spiritualem minus idoneum quærere, verum etiam confessio nulla, & irrita erit, si datâ operâ similis Confessarius quærat, qui aut ex inscitia peccatorum

torum gravitatem, aut eorum circumstantias, vel onus restitutionis rei, famæ, honoris non penetret, aut passione ductus absolutionem ob pœnitentis incapacitatem non imperiendam elargiatur. Secundum necessariò proponendum pœnitentibus est, ut seriò ad suorum peccatorum dolorem se excitare enitentur; ad quod obtinendum, antequam ad pedes Confessarii accedant, perpendenda est maturè immensa Dei magnitudo per peccatum offensa, juxta suprà adducta tract. 16. cap. ult. §. 2. n. 3. & sequent. pag. 305. perniciosi effectus peccati eodè loc. cit. §. 3. 5. & 6. num. 9. & sequent. pag. 308. quandoquidem si ad ipsum instans Confessionis actus contritionis differatur, faciliè contingere potest, quò intellectu, & memoria in recordatione, & manifestatione peccatorum occupatis, ac etiam potentiis ab erubescencia regulariter Confessionem comitante præpeditis, ad odium peccati, ac supernaturalem Dei offensæ dolorem Sancta libertate non attendant. Quapropter se periculo nullitatis Confessionis, defectu doloris, exponere consultum non est, cùm non facile is eliciatur, nisi anima per aliquam ex prædictis considerationibus se disponat, & præparet: Quamplures sunt confessiones nullæ ex defectu veri doloris, irritæ, invalidæ, & sacrilegæ; quod ne accidat, hanc advertentiam pro pœnitentibus primariò hic inse-

Pars II.

rere volui, & secundariò, seu incidenter pro PP. Confessariis, ad hoc, ut ipsimet Zelo Christiano pœnitentes adhortentur, ac eo desiderio, ut à plagis curentur, remissionem peccatorum consequantur, Divinam gratiam adipiscantur, ac demum gloriæ æternæ Coronam, ad quam Deus nos creavit, promerantur. Amen.

DIVISIO CATEGORICA, ET PRÆDICAMENTALIS

Omnium Materialium Moralium,

In qua ponuntur Definitiones, & Divisiones totius Theologiae Moralis.

AD rerum quidditatem, & essentiam magis individualiter explicandam, & facilem methodum pro ejus captu, studio, & reminiscencia subministrandam, medium magis idoneum, divisione, ordine, & distinctione non datur; & cùm ad singularitatem omnium individuorum casuum, qui possunt, & solent contingere, descendere fermè impossibile est: propterea hoc prædicamentum morale apposui, in quo universalia totius scientiæ moralis principia, tanquam in compendio restringuntur; ordinatim disponuntur, ut facilius capiuntur, & distinctè explicantur, ut eorum notitia clarior appareat.

N n n

S. I.

§. I.

Quid sit Prædicamentum seu Categoria.

Prædicamentum juxta logicos : est recta dispositio, seu coordinatio prædicamentorum ab uno supremo genere, quo nihil est superius, usque ad individuum, quo nihil est inferius: v. g. Prædicamentum substantiæ, dispositio, & coordinatio quam dicunt inter se prædicata viventis, animalis, hominis, individui, usque ad prædicatum Supremum Substantiæ: & hæc, ordinatio, & subordinatio vocatur, & est Prædicamentum. Idem contingit in materia morali, in qua aliqua principia sunt subordinata superioribus, alia sunt intermedia, alia infima; adeoque ordo, quem inter se dicunt, vocatur Prædicamentum morale, quod modo sequenti disponitur.

Omnia prædicata, & rationes intrinsecæ, quæ inveniuntur in quovis individuo peccati, sunt; ratio voluntarii, ratio liberi, ratio oppositi alicui legi: adeo ut sicut de quolibet individuo hominis v. g. de Petro, prædicatur, & affirmatur, quod sit rationalis, animal, vivens, corporeus, substantia; quia prædicata substantiæ, corporis, viventis, animalis, & rationalis, sunt de essentia Petri, ita de quolibet individuo peccati, v. g. De furto, prædicatur, & affirmatur, quod sit oppositum alicui legi, liberum, voluntarium, quia voluntarium, liberum, & esse contra legem, sunt de essentia peccati.

§. II.

Divisio generica Prædicamenti Moralis.

Voluntarium, quod est ratio superior ad peccatum, dividitur in necessarium, & liberum: Voluntarium necessarium est, v. g. Processio Divina Spiritus Sancti: motus primò primi in homine, & actus, appetitus, in brutis. Voluntarium liberum dividitur in liberum bonum, ut est actus virtutis: in indifferens, quod nec bonum, nec malum est: & in liberum, aut prohibitum, ut homicidium, aut præceptum, ut amare Deum. Liberum prohibitum, aut præceptum dividitur in prohibitum, aut præceptum ex lege existimata, quæ nihil est aliud, quàm conscientia erronea; & in prohibitum, aut præceptum ex vera lege. Vera lex dividitur in Divinam, & humanam. Divina est, quæ præcipit actus Theologicos, receptionem Sacramentorum, Votorum adimpletionem. Lex humana dividitur in civilem, & Ecclesiasticam. Lex Civilis ortum habet à Principibus sæcularibus, ut pragmaticæ Regnorum; & Ecclesiastica ab Ecclesia, ut sunt quinque præcepta ejusdem Sanctæ Ecclesiæ. Lex Civilis, necnon Ecclesiastica, subdividitur in pœnalem, præceptivam & mixtam, pœnalis est illa, quæ imponit aliquam pœnam: præceptiva est, quæ aliquid præcipit, aut prohibet nulla imposita pœna; mixta est, quæ non tantum præcipit, aut prohibet, verum etiam adjungit transgressio-

foribus poenā. Ex his poenis, aliæ sunt civiles, ut exilium, poena capitalis, triremes, &c. aliæ Ecclesiasticæ, ut censuræ, excommunicationes, suspensio, interdictum.

§. III.

De Voluntario, & Libero.

Postquam Logici definitionem, & divisionem prædicamenti in genere tradiderunt, ad cujuslibet Prædicamenti in particulari explicationem procedunt; ita nos pariter post definitionem, & divisionem Prædicamenti Moralis in genere, quamlibet materiam in particulari definiemus, & deidemus.

1. Voluntarium: 'est quod procedit à voluntate prævia cognitione: hoc Dividitur in voluntarium in se, & voluntarium in causa; in directum, & indirectum, expressum, & interpretativum, in virtuale, & formale. De hoc plura 1. part. Confer. moral tract. 2. sect. 1. confer. 1.

2. Liberum est: 'quod positis omnibus requisitis ad agendum potest adhuc non agere. Libertas dividitur in libertatem contrarietatis, & contradictionis; illa est indifferentia ad duos actus contrarios, v. g. ad amorem, & odium; hæc est indifferentia ad actum, vel ejus omissionem: v. g. ad amorem, vel omissionem amoris, ad odium, vel omissionem odii. Liberum potest esse, vel circa rem bonam v. g. orationem, Eleemolynam &c. vel circa rem in-

diffenentem, ex objecto, ut sunt conciviles, ut exilium, poena capitalis, triremes, &c. aliæ Ecclesiasticæ, ut censuræ, excommunicationes, suspensio, interdictum. medere, bibere, dormire, deambulare &c. vel circum malam, ut sunt furari, murmurare, maledicere, &c. ad hoc ut actio sit peccaminosa, seu peccatum, necessariò debet esse de re mala opposita alicui legi etiam existimata per dictamen conscientiæ, quæ erroneè putet esse peccatum, quod revera non est; de qua in §. sequenti loquar.

§. IV.

De Lege existimata, aut conscientia, ejusque speciebus.

3. Conscientia: 'est judicium rationis practicum, dictans, quid faciendum sit, tanquam bonum, vel honestum; vel quid omittendum tanquam malum vel inhonestum. Dividitur in practicam, & speculativam, rectam, & erroneam, probabilem, dubiam, & scrupulosam; erronea subdividitur in vincibilem, & invincibilem.

4. Conscientia speculativa: 'Est judicium, quod universaliter docet quid faciendum, vel omittendum sit.

5. Conscientia practica: 'Est judicium, quod singulariter docet, quod hic, & nunc faciendum, vel omittendum est.

6. Conscientia recta: 'Est judicium dictans rem veram.

7. Conscientia erronea: 'Est judicium dictans rem falsam.

8. Conscientia probabilis: 'Est judicium, quod innititur ratio-

nabili fundamento cum formidine,

9. Conscientia dubia : 'Est suspensio iudicii circa bonitatem, vel malitiam actus.

10. Conscientia scrupulosa : 'Est levis suspicio ex inanibus fundamentis putans peccatum esse, quod tale non est.

11. Conscientia invincibilis : 'Est illa, quæ vinci non potest.

12. Conscientia vincibilis : 'Est illa, quæ vinci potest.

§. V.

De vera Lege, ejusque speciebus.

13. Lex : 'Est ordinatio rationis ad bonum commune ab eo, qui curam habet communitatis, promulgata.

14. Dividitur in affirmativam, & negativam.

Affirmativa : 'Est illa, quæ bonum præcipit.

Negativa : 'Est illa, quæ malum prohibet.

15. Tam affirmativa, quàm negativa subdividitur in naturalem, & positivam.

Lex naturalis : 'Est iudicium nostræ rationis, quod per lumen nobis ab Auctore naturæ impressum statuiamus, quid agere, vel evitare debeamus.

Lex positiva : 'Est, quæ à libera Legislatoris voluntate imposita est.

16. Lex positiva subdividitur in Divinam, & humanam.

Lex positiva Divina : 'Est, quæ à

libera Dei voluntate imposita est.

Humana : 'quæ imposita est ab hominum voluntate.

17. Lex positiva humana subdividitur in Ecclesiasticam, & Civilem.

Ecclesiastica : 'Est, quæ à voluntate Ecclesiastici Superioris imposita est.

Civilis : 'quæ imposita est à voluntate sæcularis Superioris.

18. Lex Civilis, & Ecclesiastica dividitur in poenalem, præceptivam, & mixtam.

Lex poenalis : 'Est, quæ imponit aliquam poenam.

Lex præceptiva : 'quæ aliquid præcipit, aut prohibet nulla imposita poena.

Lex mixta : 'quæ non tantum præcipit, aut prohibet, verum etiam adiungit transgressoribus poenam.

19. Poena est duplex, Civilis una, Ecclesiastica altera.

Pœna Civilis : 'Est, quæ homines punit in temporalibus.

Pœna Ecclesiastica : 'quæ homines punit in spiritualibus.

§. VI.

De Lege naturali contenta in Decalogo.

Omnia præcepta Decalogi sunt de jure, seu lege naturæ, & Divina : De lege quidem naturæ, quoniam omnia, quæ in ipso prohibentur, contraria sunt ipsimet lumini rationis naturalis, & omne quod in ipso præcipi-

capitur, est conforme dictamini rationis naturalis. Præterea sunt de jure, seu Lege Divina positiva, quoniam omne id, quod opponitur, aut conformatur legi naturali, prohibitum fuit aut præceptum à Deo, quando ministerio Angelorum in duabus tabulis lapideis descripta fuerunt hæc decem præcepta, & Moyfi tradita. Quare ad majorem claritatem, definitiones Decalogi secundum ordinem suorum præceptorum dividemus.

§. VII.

Definitiones primi Præcepti.

In hoc primo Decalogi præcepto verus erga Deum honor, & amor præscribitur, quod adimpletur per actus virtutum Theologicalium, nempe Fidem, Spem, & Charitatem, & per virtutem Religionis.

20. Fides: est virtus supernaturalis, qua credimus veritates à Deo revelatas.

21. Hæresis (vitium contrarium): est error pertinax hominis baptizati rebus fidei ex parte contrarius.

22. Apostasia: est error hominis baptizati rebus fidei ad totum contrarius.

23. Spes: est virtus supernaturalis, qua à Deo gratiam, & æternam gloriam habere præsumimus.

24. Spes habet duo vitia extreme opposita, nempe desperationem, & præsumptionem.

Desperatio: est actus voluntatis,

qua homo de promissa Beatitudine diffidit.

Præsumptio: est, qua homo nimis de Divina misericordia confusus opera poenitentiae non curat.

25. Charitas: est actus voluntatis, quo diligitur Deus propter se, & proximus propter Deum.

26. Eleemolyna: est actus Charitatis, quo miseria proximi sublevatur.

27. Charitati opponitur scandalum. Scandalum: est peccatum occasionatum.

28. Scandalum est duplex, activum & passivum; activum: est dictum vel factum minus rectum, præbens proximo occasionem ruinæ.

29. Scandalum passivum: est ipsa ruina proximi ex scandalo activo causata.

30. Scandalum activum dividitur in directum, & indirectum: Directum: est quando primò, & per se intenditur ruina proximi, quod solet appellari peccatum demoniorum.

Scandalum indirectum: est quando primò, & per se intenditur aliud quod bonum utile, & delectabile, & secundariò sequitur ruina proximi.

31. Subdividitur etiam scandalum passivum: in datum, seu pusillorum, & in acceptum, seu Pharisaicum.

Scandalum Pusillorum: est, quod proximi ignorantia, seu infirmitas patitur ex dicto, vel facto minus recto.

Scandalum acceptum, seu Pharisæicum: est, quando proximus ob sui malitiam scandalizatur ex dicto, vel facto, non malo, nec mali speciem habente.

32. Religio: est virtus debitum cultum Deo exhibens.

33. Virtuti Religionis opponitur peccatum Sacrilegii, quod sic definitur.

Sacrilegium est violatio alicujus Sacri.

34. Sacrilegium dividitur in reale, personale & locale; Sacrilegium reale: est violatio rei Sacrae.

Sacrilegium personale: est violatio personae sacrae.

Sacrilegium locale: est violatio loci sacri.

Superstitio ejusque species.

35. Opponitur insuper virtuti Religionis superstitio.

Superstitio: est falsa Religio indubitum cultum exhibens.

36. Superstitio dividitur in Divinationem, vanam Observantiam, Magiam, Idololatriam, tentationem Dei, & Maleficium.

37. Divinatio: est praedictio ope daemonis facta circa res humano modo non cognoscibiles.

38. Vana Observatio: est tacita daemonis invocatio, dum aliqua media assumuntur ad intentum finem inefficacia.

39. Magia: est potestas inordinata faciendi id, quod vires naturae superat.

40. Idololatria: est quando cultus soli Deo debitus exhibetur creaturae. Et duplex est, materialis una, formalis altera.

Idololatria materialis: est, quando honor soli Deo debitus, tribuitur creaturae, credens in ea nihil Divinum esse.

Idololatria formalis: est, quando cultus soli Deo debitus, tribuitur creaturae, credens in ea quid Divinum esse.

41. Tentatio Dei: est dictum, vel factum, quo quis explorat, num Deus sit potens, sapiens, misericors, vel habeat talem perfectionem.

42. Maleficium: est ars nocendi aliis ope daemonis.

43. Opponitur etiam virtuti Religionis simonia, quae sic definitur:

Simonia est studiosa voluntas emendi, vel vendendi pretio temporali rem spiritualem, vel spirituali annexam.

44. Simonia dividitur in mentalem, conventionalem, & realem.

Mentalis: est, quando intenditur pretio temporali aliquid spirituale: id tamen nondum in pactum est adductum.

Conventionalis: est contractus, quo paciscitur de re spirituali pro temporali, sine reali traditione alterutrius.

Realis: est traditio rei temporalis pro spirituali, vi anterioris pacti facta.

45. Simonia mentalis dividitur in

purè

purè mentalem, & in mixtam ex mentali, & conventionali. Purè mentalis: est, quando interiùs pro pretio temporali intenditur aliquid spirituale, quin pro aliqua parte aliquid conventionis expressum sit.

Mixta ex mentali, & conventionali: est quando ex una parte expressum est pactum dandi spirituale pro temporali, & ex altera parte nihil est dictum, nec factum.

46. Simonia conventionalis est etiam duplex: purè conventionalis, & mixta ex conventionali, & reali: purè conventionalis: est quando solum præcessit pactum reddendi spirituale pro temporali, quin ex aliqua parte aliquid sit datum.

Mixta: est, quando ex una parte est acceptum spirituale, & ex alia non est datum temporale, vel econtra.

§. VIII.

Definitiones Secundi Præcepti.

In hoc Præcepto prohibentur blasphemia, juramenta, & maledictiones, & votorum adimpletio præcipitur.

47. Blasphemia: Est verbum conviti in Deum, vel Sanctos.

48. Blasphemia alia est hæreticalis, alia non hæreticalis: hæreticalis est verbum conviti in Deum, vel Sanctos, continens aliquem errorem in fide.

Non hæreticalis: Est verbum conviti in Deum, vel Sanctos, nullum

in fide errorem continens.

49. Juramentum: Est invocatio divini testimonii in confirmationem alicujus rei.

Dividitur in Juramentum assertorium, promissorium, execratorium, & comminatorium.

50. Juramentum assertorium, seu contestatorium: Est invocatio Divini Testimonii in confirmationem alicujus rei præteritæ, vel præsentis v. g. juro per Deum.

51. Juramentum promissorium: Est invocatio Divini Testimonii in confirmationem alicujus rei futuræ, v. g. juro per Deum me Eleemosynam elargiturum.

52. Juramentum execratorium: Est quando Deus invocatur, ut Judex, in confirmationem alicujus rei, v. g. diabolus me rapiat, si hoc verum non est: non movear hinc: non revertar domum vivus; nunquam mihi aliquid boni eveniat, si non faciam hanc rem, per animam meam, per vitam meam.

53. Juramentum comminatorium: Est invocatio Divini Testimonii, qua promittitur aliquod malum, v. g. juro per Deum me contra Petrum vindicaturum.

Juramentum execratorium potest esse mixtum ex assertorio, aut promissorio, aut comminatorio.

54. Juramentum execratorium mixtum ex assertorio: Est quando Deus invocatur ut Judex, in confir-

ma-

'mationem rei præteritæ vel præsentis : v. g. diabolus me rapiat , si heri non audiui Sacrum , nunquam Cœlum ingrediar , si habeo illud , quod à me petit.

55. Juramentum mixtum ex execratorio & promissorio : 'est quando Deus invocatur ut Judex , in confirmationem alicujus rei futuræ , , v. g. propitia nō sit mihi fortūa in meis negotiis , si non faciam tale eleemosynā.

56. Juramentum mixtum ex execratorio , & comminatorio : 'Est quando Deus invocatur , ut Judex , ad promittendum aliquod malum , , v. g. diabolus me rapiat , si Petrum non interficiam.

57. Maledictio : 'Est verbum execrativum , quo proximo imprecatur aliquod malum , v. g. diabolus te rapiat , moriaris.

58. Maledictio dividitur in materiale , & formalem : maledictio materialis : 'est verbum execrativum , quo proximo imprecatur aliquod malū , non desiderando ejus effectum.

59. Maledictio formalis : 'est verbum execrativum , quo intentione vera nocendi , imprecatur proximo aliquod malum.

60. Votum : 'Est promissio deliberata Deo facta de meliori bono.

61. Votum dividitur in absolutum , & conditionatum ; Votum absolutum : 'est quod fit sine ulla conditione , Votum conditionatum : 'Quod fit dependenter ab aliqua conditione ;

v. g. voveo me Eleemosynam facturum , si Pater meus ab ista infirmitate evadet.

62. Dividitur etiam in solemne & simplex ; solemne : 'est promissio Deo facta & ab Ecclesia acceptata , & in persona Prælati alicujus recepta.

63. Votum simplex : 'est promissio Deo facta de meliori bono sine externa Ecclesiæ acceptance.

64. Iterum dividitur in reale , personale & mixtum ; votum reale : 'est promissio deliberata Deo facta de aliqua re pretio æstimabili , , v. g. de eleemosyna facienda.

65. Votum personale ; 'est promissio deliberata Deo facta de aliqua hominis actione . v. g. de peregrinatione instituenda : vel de cessatione ab aliquo commodo naturæ , v. g. votum jejunii , abstinentiæ , castitatis , &c.

66. Votum mixtum : 'est promissio deliberata Deo facta de re , & actione hominis . v. g. votum visitandi aliquod Sanctuarium , ibique eleemosynam erogandi.

67. Vota alia sunt temporalia , alia perpetua : votum perpetuum : 'est promissio Deo facta de meliori bono pro toto vitæ spatio. Votū temporale : 'est promissio deliberata Deo facta de meliori bono ad tempus determinatū implenda , v. g. voveo me jejunare omnibus diebus veneris totius anni.

68. Postremò dividitur in totale , & in partiale : Totale : 'est promissio de-

libe-

'liberata
'bono
v. g. voti
prohibet
citus , co
pletus ,
aut licit
here.

69. V
'deliber
'materi
non con
tum non

Quo
ti. Quo
voti , no
commu
per cess
teria.

70. D
ligation
'Dei fac

71. C
'alicuj
'quod
'dem o

72. I
'relaxat
& indin
'nis vot
'virtute
'diti ,
ante p
vota u
emissa
Domin
tutor in
Pa

liberata Deo facta de omni meliori bono contento in aliqua materia: , v. g. votum totale castitatis per quod prohibetur omnis actus venereus illicitus, cogitatio, verbo & opere completus, ut fornicatio, pollutio &c. aut licitus, ut matrimonium contrahere.

69. Votum partiale: est promissio deliberata Deo facta de aliqua parte materiae melioris boni, v. g. votum non contrahendi matrimonium, votum non polluendi.

Quot modis tollatur obligatio voti. Quatuor modis tollitur obligatio voti, nempe per dispensationem, per commutationem, per irritationem, per cessationem aut mutationem materiae.

70. Dispensatio: est absoluta obligationis voti condonatio, nomine Dei facta à legitimo Superiore,.

71. Commutatio: est substitutio alicujus operis honesti, loco illius, quod voto promissum erat, sub eadem obligatione,.

72. Irritatio: est obligationis voti relaxatio. Et hæc duplex est, directa, & indirecta: Directa: est obligationis voti relaxatio facta à Superiore virtute Domini in voluntatem subditi, v. g. Pater vota filiorum emissa ante pubertatem irritat, & maritus vota uxoris constante matrimonio emissa, & implenda irritat, ratione Domini quod habet super ipsam, tutor in pupillos, Prælati in subditos.

Par. II.

Irritatio indirecta: est obligationis voti relaxatio, quia ejus materia est in præjudicium partis: , v. g. Dominus irritat votum, quod servus emisit de peregrinatione facienda, quia per hanc ab obsequio Domini subtrahitur. Mulier, quæ irritat votum mariti longæ peregrinationis, quia juri suo præjudicat.

73. Cessatio materiae: est, quando voti materia, vel finita, vel consumpta est: quemadmodum si quis vovit dare calicem pro elemosyna, & hic furto aufertur; cessat obligatio voti, quia cessat voti materia. Ita ille, qui emisit votum jejunandi omnibus festis feriis unius anni: transacto anno cessat obligatio voti, quia cessat materia ejusdem.

74. Mutatio materiae: est quando materia voti facta est impossibilis, mala, vel minus bona, v. g. si quis emisit votum pedester peregrinandi Romam, superveniente paralyfi cessat obligatio, quia voti materia facta est impossibilis. Item si quis emisit votum visitandi aliquod Sanctuariū, penes quod habitant mulieres, & quandocumque illuc pergit, labitur in aliquod peccatum, in hoc casu cessat obligatio voti, quia votum materia effecta est mala.

75. Ad hoc præceptū spectat etiam perjurium, quod sic definitur: est invocatio rei Sacrae, cujus interven- tu, & reverentia intendimus cogere aliquem ad aliquid faciendum

O o o

vel

‘vel dicendum, : Sicut quando Cai-
phas dixit Christo Domino : ‘Adjuro
‘te per Deum vivum, ut dicas nobis
‘si tu es Christus., Matth. c. 2. 16. sic
etiam quando dicitur : ‘Adjuro te per
Deum vivum, ut dicas mihi hanc, vel
aliam rem.

§. IX.

Definitiones Tertiæ Præcepti.

76. In hoc præcepto præcipitur
observantia Festorum, quæ definitur
hoc modo. Observantia Festorum :
‘est cultus Deo exhibitus per auditio-
nem Missæ, & abstinentioniam ab om-
ni opere servili.

77. Missa: ‘est sacrificium solemne,
‘quo sub speciebus panis, & vini
‘offertur Deo Corpus, & Sanguis
‘Domini nostri Jesu Christi.

78. Opus servile (quod prohibetur
diebus Festivis) ‘est ille labor, qui à
‘servis communiter fieri solet, v.g.
‘construere, arare, ferrare, &c.

79. Opus liberale (quod non est
vetitum diebus Festivis) ‘est ille labor,
‘qui à liberis, non à servis fieri solet,
‘vel aliter : est ille labor, qui potius
‘mentis fatigatione quàm corporis
‘exercetur, v.g. studere &c.

80. Audire Missam : ‘est assistere
‘præsentialiter ad Missæ celebratio-
nem interna animæ intentione, &
‘corporis externa circumspectione.

§. X.

Definitiones Quartæ Præcepti.

In hoc præcepto præcipitur obe-

dientia, reverentia, & amor erga Pa-
rentes, & Superiores.

81. Obedientia : ‘est virtus, quæ
‘promptum facit hominem ad im-
‘plendum mandatum Superioris ut
‘tale est.

82. Reverentia, seu respectus : ‘est
‘cultus externus, quo profiteamur Su-
‘perioris excellentiam, seu dignita-
‘tem.

83. Amor : ‘est actus pietatis, quo
‘Genitores, aliosque Superiores spe-
‘ciali affectu prosequimur.

§. XI.

Definitiones Quintæ Præcepti.

In hoc præcepto prohibetur o-
dium, homicidium, duellum, &
bellum injustum.

84. Odium : ‘est velle alicui ma-
‘lum, quia malum illi est.

85. Homicidium : ‘est injusta ho-
‘minis occisio.

86. Duellum : ‘est duorum, vel
‘plurium certamen ex condicto, seu
‘ex conventionem susceptum.

87. Bellum : ‘est publica pugna
‘Principis imperio ad offensionem,
‘vel defensionem suscepta.

§. XII.

Definitiones Sextæ Præcepti.

In hoc præcepto inhibetur omnis
actus luxuriæ.

88. Luxuria : ‘est inordinatus appe-
‘titus venereorum.

89. Simplex Fornicatio : ‘est acces-
‘sus soluti ad solutam.

90. Stuprum: 'est violatio Virginis ipsa renuente.

91. Raptus: 'est abductio foeminae (virginis, vel corruptae) per vim de uno loco in alium, causa libidinis captandae.

92. Incestus: 'est accessus inter consanguineos, vel affines intra quartum gradum.

93. Adulterium: 'est alieni Thori violatio, vel est accessus ad alienam.

94. Sacrilegium: 'est quilibet actus luxuriae, quo violatur votum castitatis.

95. Peccatum contra naturam: 'est innaturalis usus concupiscentiae.

96. Pollutio: 'est humani seminis effusio extra vas aptum generationi.

97. Sodomia: 'est coitus inter personas ejusdem sexus.

98. Bestialitas: 'est coitus cum individuo alterius speciei.

99. Occasio proxima: 'est illa, in qua homo est in morali periculo peccandi.

§. XIII.

Definitiones Septimi Præcepti.

In hoc præcepto prohibetur quodlibet furtum, injusta damnificatio, & contractus iniquus, & præcipitur restitutio, hocque totum à justitia.

100. Justitia: 'est virtus moralis jus suum unicuique tribuens. Dividitur in commutativam, legalem, & distributivam.

101. Justitia commutativa: 'est, qua pars parti tribuit, quod suum est,

'secundum æqualitatem rei ad rem.

102. Justitia legalis: 'est, qua partes reddunt Communitati, quod ei debetur.

103. Justitia distributiva: 'est, qua Superior dat inferioribus, quæ ipsis juxta merita sua debentur.

104. Furtum: 'est occulta rei alienae ablatio invito rationabiliter Domino.

105. Rapina: 'est injusta rei alienae ablatio vidente, & renitente Domino.

106. Injusta damnificatio: 'est in proximi bonis Lessio, ex nostra actione, vel omissione secuta.

107. Contractus: 'est pactum, ex quo ultrò, citròque oritur obligatio: id est, 'est pactum, ex quo duæ partes obligatae manent ad implendam rem promissam. Contractus alii sunt innominati, alii nominati.

108. Contractus innominatus: 'est, qui non habet proprium nomen, quo ab aliis distinguatur. Et quatuor nominantur: 'do, ut des; facio, ut facias; do, ut facias; facio, ut des.

109. Contractus nominatus: 'est, qui habet speciale nomen quo ab aliis distinguitur; Ut venditio, emptio &c. Contractus nominatus dividitur in lucrativum, & onerosum.

110. Contractus lucrativus: 'est, in quo ex una parte aliquid fit, altera nihil præstante. Ut donatio, promissio, commodatum, & precarium.

111. Contractus onerosus: 'est, in quo

'quo ex ambabus partibus aliquid
'præstatur; ut emptio, venditio,
mutuum. Locatio, Depositum, So-
cietas, Census, Emphyteusis, & Lu-
dus.

112. Donatio: 'est datio liberalis,

113. Promissio: 'est gratuita rei
'oblatio in futurum.

114. Commodatum: 'est liberalis
'concessio usus rei ad tempus deter-
'minatum, sine translatione Domini.

115. Precarium: 'est liberalis con-
'cessio usus rei, quo ad usque Domi-
'no placuerit, sine translatione Do-
'mini.

116. Emptio: 'est traditio pretii
'pro merce.

117. Venditio: 'est traditio mer-
'cis pro pretio.

118. Mutuum: 'est, quod ex meo
'sit tuum, vel est traditio rei cum
'translatione domini, cum onere re-
'stituendi ad tempus in æquivalenti-
'bus.

119. Locatio: 'est contractus, quo
'res, vel persona conceditur ad usum,
'vel fructum pro pretio, v. g. Loca-
'tio personarum, domuum, agrorum,
& animalium.

120. Depositum: 'est traditio rei
'ad custodiam absque usu, vel pro
'pretio, vel sine illo.

121. Societas: 'est duorum, vel
'plurium conventio honestè contra-
'cta ob uberiores quæstum, & com-
'modiorem usum.

122. Census: 'est jus percipiendi

'annuam pensionem ex re, vel per-
'sona alterius.

123. Emphyteusis: 'est contractus,
'quo res immobilis traditur alteri, quo
'ad dominium tantum utile, cum o-
'nere solvendi annuam, & determi-
'natam pensionem.

124. Cambium: 'est traditio pecu-
'niæ pro pecunia, cum certo lucro
'ultra sortem.

125. Assuratio: 'est contractus
'quo quis alienæ rei periculum in se
'suscipit, cum onere eam compen-
'sandi, si pereat.

126. Ludus: 'est contractus, quo
'ludentes pasciscuntur, ut victori ce-
'dat, quod uterque deposuit.

127. Pignus: 'est contractus, quo
'debitor dat creditori rem mobilem,
'vel immobilem, ut sit pro debito ob-
'ligata.

128. Fidejussio: 'est contractus,
'quo quis alienam obligationem sus-
'cipit implendam, si debitor princi-
'palis non solverit.

129. Monopolium: 'est conventio
'Mercatorum emendi, vel abscon-
'dendi merces, ut augeatur pretium.

130. Usura: 'est lucrum ex mutuo;
& est duplex, palliata, & manifesta.

131. Usura palliata: 'est lucrum
'proveniens ex formali, sed ex alio
'contractu, in quo virtualiter includi-
'tur mutuum.

132. Usura manifesta: 'est lucrum
'proveniens ex formali, & expresso

con-

'contra-

'menta-

133.

'datur n-

'lucris, se-

'animo.

134. U-

'venit in

'vel taci-

'festum.

De

In ho-

etiones

etiones

contum

riofitate

135.

'tus cum

136.

'firmus

'levibus

137.

'est in ju

138.

'noris

139.

'exilium

140.

'tio alter

'gnis ho

141.

'cutio

'dicta,

'cos.

142.

contractu mutui ! Subdividitur in mentalem, & realem.

133. Usura mentalis: est quando datur mutuum sine pacto exteriori lucri, sed retenta spe ipsius lucri in animo.

134. Usura realis: est quando intervenit in mutuo pactum expressum, vel tacitum, signis, vel verbis manifestum.

§. XIV.

Definitiones Octavi Præcepti.

In hoc præcepto inhibentur suspiciones, judicia temeraria, detractiones, susurrations, irrisiones, & contumeliæ, mendacia, & variæ curiositates.

135. Suspicio: est assensus inchoatus cum formidine contrariæ partis.

136. Judicium temerarium: est firmus assensus de aliqua re mala ex levibus fundamentis assumptus.

137. Detractio, vel murmuratio: est injusta famæ denigratio.

138. Contumelia: est injusta honoris diminutio.

139. Fama: est opinio, seu bona existimatio de proximi excellentia.

140. Honor: est exterior testificatio alterius excellentiæ verbis, vel signis honorificis facta.

141. Susurratio: est occulta oblocutio contra proximum, eo animo dicta, ut oriatur discordia inter amicos.

142. Subsannatio: est irrisio de

proximo motibus, alterove signo facta.

143. Decisus, est, quando proximus rubore, & verecundia suffunditur, paceque & serenitate conscientiae privatur.

144. Mendacium: est verbum falsum seu locutio contra mentem.

145. Curiositas: est superflua diligentia circa res inutiles, vel illius circumstantias.

Definitiones spectantes ad nonum, & decimum præceptum inveniuntur in sexto, & septimo.

§. XV.

De Lege positiva Divina.

Explicata jam parte Categorica, quæ ad legem Divinam naturalem pertinet, explicandum remanet illud, quod ad legem Divinam positivam spectat; de qua in §. sequenti.

Lex Divina positiva tria præcipit; Primò, actus virtutum Theologicarum, de quibus actum est in primo præcepto. Secundò, executionem votorum, quod pariter tractatum est in secundo præcepto. Tertiò administrationem, & perceptionem Sacramentorum, & celebrationem Sacrificii Missæ, de quibus in præsentibus.

§. XVI.

Definitio Sacramentorum.

146. Sacramentum in communi: est signum sensibile, & practicum rei sacræ sanctificantis. Dantur res, quæ sunt Sacramentum tantum, aliæ, quæ sunt res, & Sacramentum simul.

147. Sacramentum tantum : 'est ,
'quod significat, & non significatur ,
ut sunt verba, & formæ Sacramen-
torum , quæ significant gratiam, ipse
verò ab alia re non significantur.

148. Res tantum : 'est quod signi-
'ficatur, & non significat, : ut gratia
Sacramentorum , quæ per eorum
formas significatur , & illa nullam
rem significat.

149. Res, & Sacramentum simul :
'est, quod significat & significatur; ut
character, qui per Sacramentum signi-
ficatur, tanquam per suam causam, &
ille significat irreiterationē ipsiusmet
Sacramenti, tanquam suum effectum.

Sacramentum in communi dividi-
tur in Sacramentum vivorum , &
mortuorum.

150. Sacramentum mortuorum :
'est quod per se causat primam gra-
'tiam, & per accidens potest causare
'secundam, ut Baptismus & Poeniten-
'tia.

151. Sacramentum vivorum : est,
'quod causat per se secundam gra-
'tiam, & per accidens potest causare
'primam; ut Eucharistia, Ordo, Ex-
trema Unctio, Confirmatio, & Ma-
trimonium.

Quodlibet Sacramentum habet
duas definitiones, Physicam unam ,
Metaphysicam alteram.

152. Definitio Physica : 'est oratio
'explicans essentiam rei per partes
'Physicas.

153. Definitio Metaphysica : 'est

'oratio explicans essentialia, seu meta-
'physica.

Aliqua Sacramenta imprimunt cha-
racterem, aliqua verò non.

Quæ imprimunt characterem, ite-
rari non possunt v. g. Baptismus, Con-
firmatio, & Ordo, secus verò de non
imprimentibus characterem; ut sunt
Poenitentia, Eucharistia, Extrema
Unctio, Matrimonium.

154. Character : 'est signum inde-
lebile in anima impressum in recep-
'tione Baptismi, Confirmationis, &
'Ordinis.

155. Baptismi definitio Physica :
'est ablutio corporis exterior facta
'sub forma præscripta verborum. De-
finitio metaphysica : 'est Sacramen-
'tum novæ legis institutum à Christo
'Domino, causativum gratiæ regene-
'rativæ. Ejus materia est aqua natu-
ralis; forma : Ego te baptizo in nomi-
ne Patris, & Filii, & Spiritus sancti.
Amen.

156. Confirmatio (Physicè) 'est si-
'gnatio hominis baptizati facta in
'fronte ab Episcopo sub forma præ-
'scripta verborum; (metaphysicè)
'est Sacramentum novæ legis institu-
'tum à Christo Domino causativum
'gratiæ corroborativæ. Ejus materia,
est Chrisma confectum ex oleo, &
balsamo, & ab Episcopo consecra-
tum; ejus forma : Signo te signo Cru-
cis, & confirmo te Chrismate salutis;
in nomine Patris, & Filii, & Spiritus
sancti.

sancti. Amen. Ejus Minister est Episcopus.

157. Pœnitentia (quatenus virtus) est virtus, qua præterita mala plangimus, ut plangendo iterum non committamus. , Quatenus Sacramentum (Physicè,) sunt actus pœnitentis sub præscripta forma verborum à Sacerdote jurisdictionem habente prolata, (metaphysicè) est Sacramentum novæ legis institutum à Christo Domino, causativum gratiæ remissivæ peccatorum post Baptismum commissorum (& secundum aliquos) vel in ipsius receptione.

Ejus materia remota necessaria sunt peccata mortalia, nondum legitime confessa; voluntaria, aut sufficiens sunt peccata venialia, confessa, aut non confessa & mortalia jam legitime confessa. Ejus materia proxima sunt actus pœnitentis; Oris confessio, cordis contritio, & operis satisfactio.

158. Confessio: est exterior peccati manifestatio verbis, vel signis facta, coram legitimo Ministro. ,

Dolor est duplex, contritio perfecta & Attritio, quæ est contritio quædam imperfecta.

159. Contritio perfecta: est dolor de peccatis propter Deum summè dilectum cum proposito non peccandi de cætero. ,

160. Attritio: est dolor de peccatis propter timorem inferni, vel horrorem peccati, cum proposito non

peccandi de cætero.

161. Satisfactio: est operis à Confessario injuncti in pœnam peccatorum iusta impletio.

162. Jurisdictio; est potestas, quam habent Sacerdotes ligandi, atque solvendi, & duplex est, ordinaria, & delegata.

163. Jurisdictio ordinaria: est illa, quæ est annexa officio curam animarum habenti.

164. Jurisdictio delegata: est quæ committitur ab eo, qui jurisdictionem ordinariam habet. Forma: Ego te absolvo à peccatis tuis.

165. Reservatio casuum: est substractio jurisdictionis circa absolutionem alicujus casus.

166. Indulgentia: est gratia quæ certo aliquo opere injuncto pœna temporalis, pro peccato debita, remittitur.

167. Jubilæum: est remissio pœnæ temporalis pro peccato debita, & privilegium dispensandi, commutandi, vel absolvendi à Censuris, juxta ipsius rescripti tenorem.

168. Sigillum; est indispensabilis, & strictissima obligatio tacendi, quæ in confessione audiuntur circa absolutionem Sacramentalem.

169. Eucharistia (Physicè) sunt species panis & vini consecrati, sub præscripta forma verborum, (Metaphysicè) est Sacramentum novæ Legis, institutum à Christo Domino, causativum gratiæ cibativæ. , Mate-
ria

ria remota, seu ex qua, est panis frumenti, & vinum vitis. Proxima, seu quæ, sunt species seu accidentia panis, & vini. Forma: 'Hoc est corpus meum. 'Hic est calix sanguinis mei., Minister quo ad consecrationem est solus Sacerdos; quo ad dispensationem verò Diaconus esse potest, in casu tamen necessitatis, & cum licentia Parochi. Eucharistia considerari etiam potest ut Sacrificium.

170. Sacrificium: 'est mutatio aliqujus rei facta in honorem supremæ excellentiæ cū debita solemnitate.,

171. Missa: 'est Sacrificium consistens in consecratione panis, & vini.,

172. Stipendium: 'est onerosa elemosyna erogata Ministro, propter officium ad ejus congruam sustentationem.,

173. Extrema Unctio (Physicè) 'est unctio hominis infirmi, facta à Sacerdote sub præscripta forma verborum. (Metaphysicè) 'est Sacramentum novæ legis institutum à Christo Domino, causativum gratiæ remissivæ reliquorum peccatorum., Materia remota est oleum benedictum ab Episcopo; proxima est ipsa unctio: forma sunt verba: 'Per istam sanctam unctionem, &c. Minister est solus Sacerdos.

174. Ordo (physicè) 'est signaculum quoddam, quo spiritualis potestas traditur circa Eucharistiam ritè administrandam., (Metaphysicè) 'est Sacramentum novæ legis institutum

à Christo Domino causativum gratiæ potestativæ.,

Materia remota Sacramenti Ordinis, est instrumentum aliquod, quod Ordinibus initiandis traditur in signum potestatis spiritualis, quam recipiunt, ut instrumēto suo Ordinem exequantur: proxima, est ejusmodi instrumenti traditio ab ordinante, & ejusmodi acceptatio ab ordinando. Forma sunt verba, quæ ab Episcopo proferuntur imperativo modo, cum expressione potestatis, quæ confertur, adhibetur autem forma hujus Sacramenti modo imperativo, ut ostendatur ordinatum debere fungi munere suscepto: ne videatur illud inutiliter suscepisse. Minister est solus Episcopus.

Ordinis sunt septem, quatuor non Sacri, & tres Sacri. Non Sacri sunt: Ostiariatus, Lectoratus, Exorcistatus, & Acolythatus. Sacri verò sunt Subdiaconatus, Diaconatus, & Presbyteratus.

175. Prima Tonsura non est Ordo, sed dispositio ad Ordines, & sic definitur: 'est dispositio ad Ordines, quæ tonsuratus sit Clericus, capax beneficii Ecclesiastici, & gaudet privilegio fori, & Canonis.,

176. Ostiariatus: 'est Ordo, in quo ordinato traduntur claves ad excludendum indignos, & admittendum dignos in Ecclesiam ad audiendum Missæ Sacrificium., Ejus materia remota sunt claves: proxima est traditio

tio earum: Forma, sunt verba Episcopi ad traditionem materiae prolata.

177. Lectoratus: est potestas, qua ordinatus in Lectorem potest legere Prophetias, & Lectiones in Choro. Ejus materia remota est liber Prophetiae. Proxima est traditio ejusdem. Forma sunt verba Episcopi ad traditionem materiae prolata.

178. Exorcistatus: est potestas, qua ordinatus in Exorcistam potest expellere daemones à corporibus hominum., Ejus materia remota est liber exorcismorum, proxima est ejusdem libri traditio. Forma sunt verba Episcopi ad traditionem materiae prolata.

179. Acolythatus: est potestas, qua ordinatus in Acolythum potest portare candelabrum cum cereo, & urceolos vacuos., Ejus materia remota est candelabrum, cum cereo extincto, & urceoli vacui. Proxima est eorundem traditio. Forma sunt verba Episcopi ad traditionem materialium prolata.

180. Subdiaconatus: est potestas, per quam ordinatus in Subdiaconum potest publice cantare Epistolas, & ministrare in Altari calicem vacuum, cum patena etiam vacua., Ejus materia remota, est liber Epistolarum, calix vacuus cum patena superposita. Proxima eorundem traditio. Forma sunt verba Episcopi ad traditionem materiae prolata.

Pars II.

181. Diaconatus: est potestas, qua ordinatus in Diaconum potest publice cantare Evangelium, ministrare in Altari calicem cum vino, & patenam cum pane., Ejus materia remota est liber Evangeliorum, calix cum vino, & patena cum pane. Proxima est traditio eorundem. Forma sunt verba Episcopi ad traditionem materiae prolata.

182. Presbyteratus: est potestas, per quam ordinatus in Sacerdotem potest consecrare Corpus, & sanguinem Christi Domini, & absolvere à peccatis., Ejus materia remota est calix praeparatus cum vino, & aqua, & patena cum hostia. Proxima est eorundem traditio. Forma sunt verba Episcopi ad traditionem materiae prolata. Minister omnium Ordinum est Episcopus.

183. Matrimonium (quatenus contractus) est conjunctio viri, & feminae inter legitimas personas individuum vitae ordinem retinens. Quatenus Sacramentum (Metaphysice) est Sacramentum novae legis institutum à Christo Domino causativum gratiae unitivae., (Physice) est mutuus consensus contrahentium sub praescripta forma verborum talem consensum exprimentium., Minister sunt ipsimet contrahentes; materia remota sunt corpora contrahentium, proxima est consensus mutuus, forma verò est acceptatio eorundem expressa per verba, vel signa.

P p p

184.

184. Sponsalia : 'sunt mutua promissio de futuro matrimonio inter personas jure habiles.

185. Impedimentum impediens : 'est illud, cum quo, si matrimonium contrahatur, est validum, sed illicitum.

186. Impedimentum dirimens : 'est illud, quo matrimonium, si contrahitur, nec validum, nec licitum est.

187. Divortium, 'est legitima conjugum separatio quo ad thorum, & habitationem auctoritate Judicis facta.

Tria requiruntur ad valorem Sacramentorum, nempe materia, forma, & intentio.

188. Materia, 'est illa, supra quam cadit forma. Et triplex est, nulla, certa, & dubia.

189. Materia nulla, 'est illa, quæ posita, non fit validum Sacramentum. Ut si quis v. g. baptizaret cum vino, vel consecraret cum aqua.

190. Materia certa : 'est illa, quæ posita fit validum Sacramentum. v. g. Baptismus, administratus cum aqua, & Eucharistia cum pane frumenti.

191. Materia dubia : 'est illa, quæ posita fit dubium Sacramentum. Ut Baptismus administratus cum lixivio, aut cum aqua artificiali, & Confessio cum peccato dubio.

Forma, & Materia mutari potest, vel substantialiter, vel accidentaliter, si substantialiter, non fit validum Sa-

cramentum, secus si mutatio est solum accidentalis.

192. Mutatio substantialis : 'est, quando evertitur sensus verborum omnino. Ut si quis v. g. in Baptismo diceret : Ego te absolvo in nomine Patris, aut in Confessione, ego te baptizo, aut in Eucharistia, hoc est corpus tuum.

193. Mutatio accidentalis : 'est, quando retento eodem substantiali sensu, variatur in aliquo accidenti : Ut formam proferre idiomate Latino, Græco, aut Italico ; ut in Baptismo aqua frigida, aut calida &c.

194. Intentio : 'est animus efficiendi Sacramentum, juxta ritum Sanctæ Romanæ Ecclesiæ. Et hæc triplex est, actualis, virtualis, & habitualis.

195. Intentio actualis : 'est illa, quæ habetur, dum efficitur ipsum Sacramentum.

196. Virtualis : 'est, quæ præcessit effectum Sacramenti, continuaturque in mediis ad illud efficiendum ordinatis.

197. Habitualis : 'quæ præcessit effectum Sacramenti, interruptaque est alio medio ad Sacramentum non ordinato.

§. XVII.

De Lege humana Ecclesiastica.

Lex humana dividitur in Ecclesiasticam, & Civilem, & quia ad Juristas,

stas, n
tracta
ca cant
dicibus
cta Ma
præcep
tinenti
fession
quando
egimus
168. D
tum
jam dic
to Eu
169. &
præcep
ximus
cepto
num. 8
Defini
junio
tur. Je
Ecclesi
198.
'dissim
'ni cib
199
'abstin
'melti
videtur
200
'est ab
'niis,
201
'quo
'quæ
'tion

stas, non ad Theologos de Civili tractare spectat, ideò de Ecclesiastica tantummodo loquemur quæ à iudicibus Ecclesiasticis, & à nostra Sancta Matre Ecclesia, in suis quinque præceptis imponitur. De pertinentibus ad præceptum Confessionis jam superius explicuimus, quando de Sacramento Pœnitentiæ egimus à n. 157. usque ad num. 168. De Spectantibus ad præceptum de Communione annua, jam dictum fuit, cum de Sacramento Eucharistiæ disseruimus num. 169. & demum de concernentibus præceptum audiendi Missam, diximus pariter in §. 9. in tertio præcepto Decalogi, à num. 76. usque ad num. 80. Nunc explicandæ remanent Definitiones præceptorum, quæ de jejuniis, decimis & Primitiis loquuntur. Jejunium est duplex naturale, & Ecclesiasticum.

198. Jejunium naturale: est perfectissima, & totalis abstinencia ab omni cibo, & potu, & medicina.

199. Jejunium Ecclesiasticum: est abstinencia à carnibus, & unica comestio; Jejunium Ecclesiasticum dividitur in quadragesimale, & commune

200. Jejunium Quadragesimale, est abstinencia à carnibus, & lacticiis, & unica comestio.

201. Jejunium commune: est in quo licet vesci lacticiis, & aliis, quæ non sunt carnes, in unica comestione.

202. Collatiuncula: est serotina & levis refectiuncula, ne potus noceat, permessa. Per privilegium Bullæ Cruciatæ vesci possunt lacticia in Quadragesima, & Bulla sic definitur:

203. Bulla: est diploma Pontificium, quo multæ gratiæ conceduntur sub onere certæ elemosynæ in subsidium belli, contra infideles erogata.

204. Decima: est pars decima fructuum Ministris Ecclesiæ ob spirituale Ministerium oblata.

205. Decima prædialis: est decima pars fructuum, quos terra producit, Ministris Ecclesiæ oblata.

206. Decima personalis: est decima pars fructuum, qui ex hominis industria aquiruntur, Ministris Ecclesiæ oblata.

207. Decima mixta: est decima pars fructuum, partim ex industria humana, partim à natura provenientium, Ministris Ecclesiæ oblata.

208. Primitia: est certa pars fructuum Ecclesiæ oblata pro suis sumptibus, juxta locorum consuetudinem, & Canonum dispositionem.

209. Oblatio: est quoddam stipendium Ministris ad Altare oblatum ad suam congruam sustentationem.

§. XVIII.

Definitiones Censurarum.

Lex humana duplex est, pœnalis, & præceptiva, de præceptiva jam locuti fuimus §. antecedenti. Pœnalis dividitur in Civilem, & Ecclesiasticam. Civilis spectat ad Juristas. Nunc tan-

tum de Ecclesiastica agemus, quæ consistit in Censuris.

210. Censura: 'est poena spiritualis, & medicinalis, qua Judex Ecclesiasticus punit Baptizatos, privando eos bonis spiritualibus, Censuræ aliæ sunt à jure, aliæ ab homine.

211. Censura à jure: 'quæ lata est per legem, seu statutum generale.

212. Censura ab homine: 'quæ lata est per sententiam, seu statutum generale, Censuræ aliæ sunt latæ, aliæ ferendæ.

213. Censura lata: 'est illa, quæ ipso facto per commissionem criminis incurritur, nulla spectata posteriori sententia.

214. Censura ferenda: 'est, quæ non incurritur ipso facto per criminis commissionem, sed spectari debet sententia Judicis.

Censura dividitur in excommunicationem, suspensionem, interdictum, & etiam secundum opinionem probabilem in irregularitatem. Cessatio à divinis, & degradatio non sunt censuræ. Excommunicatio dividitur in majorem, & minorem.

215. Excommunicatio major: 'est censura Ecclesiastica, privans communionem fidelium & participatione activa & passiva Sacramentorum.

216. Excommunicatio minor: 'est censura Ecclesiastica, privans participatione passiva Sacramentorum.

217. Suspendio: 'est censura Ecclesiastica, privans receptione Ordinis,

vel Beneficii, vel Officii Ecclesiastici, vel eorum usu, Aliquæ suspensiones sunt ab ordine, aliæ ab Officio Ecclesiastico, aliæ à Beneficio, & aliæ universaliter ab omnibus.

218. Suspendio ab Ordine: 'est, quæ privat receptione, vel usu illius.

219. Suspendio ab Officio: 'est quæ privat receptione, vel usu Officii Ecclesiastici.

220. Suspendio à Beneficio: 'quæ privat susceptione, vel usu, vel fructibus Beneficii.

221. Suspendio totalis: 'quæ privat ab Ordine, Officio & Beneficio.

222. Interdictum: 'est censura Ecclesiastica, privans Divinis Officiis, aliquibus Sacramentis, & Ecclesiasticis sepultura, quatenus talis est. Dividitur in locale, personale, & mixtum.

223. Interdictum locale: 'est illud, quod immediate afficit locum.

Interdictum personale: 'quod immediate afficit personas.

Interdictum mixtum: 'quod & personas, & locum afficit.

224. Interdictum locale, aut personale potest esse generale, vel particulare.

Interdictum generale: 'quod omnes Ecclesias, seu personas comprehendit.

Interdictum particulare: 'quod aliquas tantum personas, sive loca afficit, alio etiam modo Interdictum potest esse generale, aut particulare, ratio-

ratione sui effectus, & in hac sententia: Interdictum generale: est, quod imponitur quo ad omnes suos effectus; & Interdictum particulare: quod imponitur quo ad aliquem, vel aliquos determinatos effectus.

225. Irregularitas: est impedimentum Canonicum, susceptionem Ordinum Sacrorum, & susceptorum usum impediens.

Irregularitas una est ex delicto, altera ex defectu.

226. Irregularitas ex delicto: est, quæ in peccati alicujus poenam imponitur.

227. Irregularitas ex defectu: est, quæ provenit ab aliqua deformitate naturæ, vel operationis minus honestæ. Irregularitas dividitur in totalem, & partialem.

228. Totalis: est impedimentum Canonicum, privans susceptione omnium Ordinum, & omnium susceptorum usu. Partialis: est impedimentum Canonicum alicujus Ordinis susceptionem prohibens, vel alicujus suscepti usum.

229. Defectus, ex quibus irregularitas procedit sunt septem: Defectus natalium, originis, ætatis, honestæ famæ, Animæ, Corporis, & Sacramenti.

230. Delicta, ex quibus irregularitas procedit, sunt sex: Iteratio Baptismi; si quis censuratus actum Ordinis solemniter exercet; ministrare solemniter in Ordine non suscepto;

mala Ordinum susceptio; injusta mutilatio, vel homicidium; quodlibet enorme crimen publicum.

231. Cessatio à Divinis: est pœna imposita in Ecclesiæ mœrorem ob enorme crimen, qua Divina Officia, & Missæ celebratio prohibetur.

232. Degradatio, seu Depositio: est privatio executionis Officiorum, & Beneficiorum totaliter, & sine spe restitutionis. Degradatio potest esse verbalis, vel realis. Verbalis: est privatio executionis Officiorum, & Beneficiorum sine solemnitate, & retento privilegio Fori, & Canonis. Realis: est privatio executionis Officiorum, & Beneficiorum, & Fori, & Canonis solemniter facta.

§. XIX.

Definitiones peccatorum.

Peccatum est illud individuum, quod in Categoria morali includit formalitatem generum, & specierum intermediarum voluntarii, liberi, & contra legem Divinam, vel humanam. Et cum jam explicatæ sint rationes superiores, nunc de individuo tractandum superest.

233. Peccatum: est transgressio legis, vel recessus à Regula Divina: vel secundum Augustinum: est dictum, factum, vel concupitum contra legem Dei æternam. Peccatum dividitur in Originale, & Actuale.

234. Peccatum Originale: est privatio justitiæ, ac sanctitatis, ex pacto

'cum Adamo factio, omnibus ejus posteris in sua conceptione transmissa.

235. Peccatum actuale, 'est voluntarius recessus à regula Divina, ab individuo homine personaliter admissus, Peccatū actuale subdividitur in peccatum omissionis, & commissionis.

236. Peccatum omissionis: 'est transgressio legis affirmativæ.

237. Peccatum Commissionis: 'est transgressio legis negativæ.

Peccatum omissionis, & commissionis subdividitur in veniale, & mortale.

238. Peccatum mortale: 'est, quod occidit animam, privans vita supernaturali, quæ est gratia.

239. Peccatum veniale: 'est dispositio ad mortale; non tamen occidit animam. Insuper tam veniale, quam mortale subdividitur in habituale, & actuale.

240. Peccatum habituale: 'est macula in anima relicta ex præterita commissione peccati.

241. Peccatum actuale: 'est ipsa formalis commissio peccati. Esto omnia peccata sint contra Deum, nihilominus aliqua specialiter contra Deum, alia specialiter contra proximum, alia specialiter contra ipsum peccatorum nuncupantur.

242. Peccata specialiter contra Deum: 'sunt illa, quæ immediate Divinam Charitatem lædunt: omnia nempe, quæ opponuntur virtutibus

Theologicis, vel Religioni. Ut sunt hæresis, desperatio, odium Dei, Sacrilegium &c.

243. Peccata specialiter contra proximum: 'sunt illa, quæ immediate proximi charitatem lædunt. Ut illa quæ sunt contra charitatem v.g. odium, vindicta, furtum, homicidium, detractio &c.

244. Peccata specialiter contra ipsum peccante: 'sunt illa, quæ immediate propriam charitatem lædunt, v.g. Gula, luxuria &c.

Peccatum, & vitium distinguuntur, sicut actus, & habitus; & sic vitium est quasi quidam habitus, seu consuetudo peccandi, & sic definitur.

245. Vitium: 'est promptitudo, seu facilitas ad peccandum ex consuetudine repetitionis peccatorum procedens.

Ex quolibet peccato veniali, & mortali Reatus poenæ procedit: à peccato mortali reatus poenæ æternæ, à veniali verò reatus poenæ temporalis: & Reatus sic definitur.

246. Reatus: 'est effectus ex peccato relictus, quo peccator manet ligatus apud Deum solvendi delicti sui poenam.

247. Peccata capitalia: 'sunt illa, ex quibus tanquam ex radice procedunt alia peccata actualia. Peccata capitalia dividuntur in spiritualia, & carnalia.

248. Peccata spiritualia : 'sunt illa',
'quæ mentis potius delectatione
'complentur, quàm corporis; ut Su-
perbia, Avaritia, Ira, Invidia, &
Accedia.

249. Peccata carnalia : 'sunt illa',
'quæ corporis potius, quàm mentis
'delectatione complentur; ut Luxuria,
& Gula.

250. Superbia : 'est appetitus inor-
'dinatus propriæ excellentiæ., Su-
perbia habet tres filias, nempe præ-
sumptionem, ambitionem, & vanam
gloriam.

251. Præsumptio : 'est appetitus
'aggrediendi aliquid supra proprias
'vires.

252. Ambitio : 'est inordinatus ap-
'petitus honoris & dignitatis.

253. Vana gloria : 'est cupiditas
'inanis existimationis., Quæ excitari
potest per opera indifferentia ex se v.
g. Fortitudinis, habilitatis &c. vel per
opera bona, & tunc hypocrisis voca-
tur, quæ sic definitur :

254. Hypocrisis : 'est simulatio vir-
'tutis ad inanem gloriam captandam.

255. Præsumptioni opponitur Pu-
sillanimitas, quæ : 'est imbecillitas ani-
'mi ad aggrediendum opus debitum.

256. Avaritia : 'est inordinatus ap-
'petitus divitiarum, vel bonorum
'temporalium.

257. Avaritiæ opponitur Prodigali-
tas, quæ : 'est immoderatus, seu ex-
'cessivus usus bonorum temporalium.

258. Luxuria : 'est inordinatus ap-
'petitus venereorum., Ejus species
explicatæ fuerunt in sexto præcepto
Decalogi §. 12. Luxuriæ opponitur
continentia, quæ : 'est moderatio ap-
'petitus venerei., Continentia divi-
ditur in Virginalem, Conjugalem, &
Viduaalem.

259. Continentia Virginalis : 'est
'abstinentia ab omni venereo appeti-
'tu licito, & illicito, præterito, &
'præsenti.

260. Continentia Conjugalis : 'est
'abstinentia ab actu venereo illicito,
'sed non a licito.

261. Continentia viduaalis : 'est ab-
'stinentia ab omni actu venereo lici-
'to, & illicito de præsentis, sed non de
'præterito.

262. Invidia : 'est tristitia de alterius
'bono., Ex invidia procedunt odium,
detractio, & susurratio. De odio ac-
tum jam fuit in 5. præcepto Deca-
logi §. 11. & de detractioe, & su-
surratioe in 8. §. 14.

263. Gula : 'est inordinatus appeti-
'tus cibi, & potus., Ex gula proce-
dunt multiloquium, & scurrilitas in
anima, & in corpore vomitus, polluti-
o & ebrietas.

264. Multiloquium : 'est excessivus
'usus verborum.

265. Scurrilitas : 'est verborum, seu
'gestorum minùs honestus usus ad ri-
'sum excitandum., De pollutione jam
diximus in 6. Decalogi præcepto.

266. Vomitus: 'est ejectio cibi, aut
'potus ex stomacho.

267. Ebrietas: 'est mentis hebetudo ex potu excessivo causata, qua
'homo ratione ad tempus privatur: ex
natura sua peccatum mortale est.

268. Ira: 'est inordinatus appetitus
'vindictæ., Ex ira procedunt in anima
indignatio, & alteratio cordis. In
ore maledictio, contumelia, blasphem-
ia, & in opere rixæ, duella, seditio-
nes & mortes.

269. Accedia: 'est animi tædium
'in exercitio virtutum., Ex accedia
procedunt desperatio, & pusillanimitas,
ignavia, vel gravamen in operando,
fastidium, & mentis evagatio.

§. XX.

Definitiones Virtutum.

Pro Complemento totali definitionum
adjungere, in hoc loco non præmittam,
illas virtutum; quoniam si opposita
juxta se posita magis elucescunt,
positis in hoc loco virtutibus, juxta
peccata absque dubio egregie elucescent.

270. Virtus (secundum Aristotelem 4. Ethic.) 'est habitus electivus
'in mediocritate consistens., Et secundum
S. Augustinum lib. 2. de lib. arb. 'Est
qualitas mentis, qua rectè vivitur.,
Virtutes aliæ sunt naturales, aliæ
supernaturales.

271. Virtus naturalis: 'est quæ per-
'ficit hominem in suo esse naturali; ut
scientia, fortitudo, ingenium.

272. Virtus supernaturalis: 'est quæ
'perficit hominem in ordine ad gratiam
acquirendam., Virtutes supernaturales
dividuntur in infusas & acquisitas.

273. Virtus infusa: 'est, quæ à Deo
'animæ hominis communicatur.

274. Virtus acquisita: 'est quæ ex
'repetitione actuum bonorum in anima
generatur., Dividitur insuper in
'Theologicam & Moralem.

275. Virtus Theologica: 'est
'quæ tendit in Deum, & eum habet
pro immediato objecto; ut sunt Fides,
Spes, Charitas, de quibus tractavimus
in definitionibus primi præcepti §. 7. num. 20. & seq.

276. Virtus moralis: 'est, quæ ordinatur
ad mores hominis rectè componendos.

277. Fundamentum, & basis omnium
virtutum moralium sunt Cardinales,
quæ in communi sic definiuntur:
Virtutes Cardinales: 'sunt illæ, in
quibus, quasi in cardine, & fundamento
stabiliuntur morales.

278. Virtutes Cardinales sunt 4.
Prudentia, Justitia, Fortitudo & Temperantia.

279. Prudentia definitur à Philosopho
6. Ethic. cap. 5. 'Recta ratio agibile,
& dividitur in Monarchicam, & Poliarchicam.

280. Prudentia Monarchica: 'est
illa, qua homo regit se ipsum.

281. Prudentia Poliarchica: 'est
illa, qua multitudo gubernatur., Hæc
di-

dividitur in negativam, politicam, oeconomicam, & militarem. Videatur S. Thom. 2. 2. quæst. 50.

282. *Justitia*: est perpetua, & constans voluntas jus suum unicuique tribuendi. Dividitur justitia quasi in partes subjectivas, in commutativam, distributivam, & legalem, de quibus supra dictum fuit in 7. Decalogi præcepto §. 13. n. 100. & seq. & quasi in partes potentiales (nimirum in virtutes minus principales, quæ justitiæ innituntur tanquam magis principali virtuti) præterea subdividitur in novæ virtutes, quæ sunt Religio, Pœnitentia, Pietas, Observantia, Gratitude, Vindicta judicialis, Veritas, Amicitia, & Liberalitas.

283. *Religio*: est virtus moralis debitum cultum Deo exhibens. De hac virtute, & de vitiis ipsi oppositis jam supra diximus in primo Decalogi Præcepto §. 7. num. 32. Religio duos habet actus internos, & sex externos. Interni sunt devotio, & oratio.

284. *Devotio*: est voluntaria animi promptitudo ad Dei cultum, & famulatum.

285. *Oratio*: est petitio decentium à Deo. Externi sunt, Adoratio, Votum, Juramentum, Perjurium, Sacrificium, & Oblatio. Videatur S. Thomas 2. 2. qu. 84. Adoratio: est actus latræ, qua Deo exhibetur cultus ei soli debitus. De juramento, voto, &

Pars II.

perjurio, dictum fuit in secundo præcepto §. 8. num. 49.

286. *Sacrificium*: est oblatio rei sensibilis à legitimo Ministro Deo facta per realem mutationem ad testandum supremum illius Dominium, & nostram subjectionem.

287. *Oblatio*: est actus, quo res externas Deo offerimus, sine earum mutatione. De Pœnitentia, quæ est secunda pars potentialis justitiæ jam supra diximus.

288. *Pietas*: est virtus moralis, qua parentibus cultus, & officium exhibetur.

289. *Observantia*: est virtus, qua homines, aliqua ratione antecedentes, honore quodam prosequimur.

290. *Obedientia* (comes observantiæ) est virtus moralis, qua præcepta Superiorum adimplentur.

291. *Gratitude*: est virtus moralis, qua beneficia accepta recolimus, & pro eis aliquid Benefactori rependimus.

292. *Vindicta judicialis*: est virtus moralis, qua Judex servato Justitiæ ordine, mala culpæ punit malis pœnæ.

293. *Veritas, seu veracitas*: est virtus moralis, qua verbis exprimimus id ipsum, quod mente conceptum habemus.

294. *Amicitia*: est virtus moralis, qua convenientes nos habemus ad alios homines in dictis, & factis.

Q q q

295.

295. Liberalitas: 'est virtus moralis, qua divitiæ expenduntur, non transgrediendo regulas rationis. Liberalitas distinguitur à beneficentia, & eleemosyna per hoc, quòd beneficentia elargiatur bona proximo ob amorem erga ipsum: Eleemosyna eadem tradat animo sublevandi ejus miseriam; sed liberalitas id facit ad impediendum affectum pecuniæ, & cupidinem comprimendam. Videatur definitio eleemosynæ in §. 7. num. 26.
296. Fortitudo: 'est animi audacia ad aggredienda difficilia, & pericula superanda. Quatuor sunt virtutes annexæ fortitudini, ut partes potentiales ipsius, id est; Magnanimitas, Magnificencia, Patientia, & Perseverantia. Videatur S. Thom. 2. 2. quæst. 128. artic. unic.
297. Magnanimitas: 'est animi generositas ad fortiter aggredienda difficilia.
298. Magnificencia: 'est virtus magnorum operum factiva. Magnificencia, & Magnanimitas distinguuntur per hoc, quòd magnanimitas assumat, & magnificencia prosequatur difficile jam assumptum.
299. Patientia: 'est animi tolerantia, qua in sustinendis malis non triestamur.
300. Perseverantia: 'est operis incepti felix usque in finem consummatio.
301. Temperantia: 'est virtus, quæ moderat appetitum circa delectabilia secundum tactum, & gustum, prout recta ratio dictat. S. Thom. 2. 2. quæst. 145. assignat quatuor species temperantiæ, nempe Abstinentiam, Sobrietatem, Castitatem, & Pudicitiam.
302. Abstinencia: 'est virtus, cupiditates, & delectationes inordinatas ciborum refrænans.
303. Sobrietas: 'est virtus excessum vini corrigens, ne præ ejus nimietate rationis usus turbetur. Abstinencia corrigit omnem excessum in cibo, & potu, in quantum est species gulæ: Sobrietas verò corrigit solum excessum inducens ad ebrietatem.
304. Castitas: 'est virtus, quæ affectum, & inordinatum usum moderatur circa delectationes venereas. Castitas dividitur in vidualem, conjugalem, juvenilem, virginalem, videatur suprâ num. 259. 260. & 261.
305. Pudicitia: 'est virtus, venereas delectationes refrænans in osculis, tactibus, & amplexibus. Partes potentiales temperantiæ sunt quatuor: Continentia, Mansuetudo, Clementia, & Modestia.
306. Continentia (in gradu communiori Castitatis) 'est habitus virtutis, quo voluntas resistit passionibus concupiscibilibus.
307. Mansuetudo: 'est virtus, quæ passiones iræ ita moderatur, ut inordinatè non insurgant.
308. Clementia: 'est virtus, qua

Judex

'Judex
'remittit
309.
'sum in
'cultum
'destinæ
quæst.
Studiol
quam r

310.
licum
'quis co

311.
312.

I

Omn

A
A
Acedia
Adora
Ambit
Amor.
Affectu
Attriti

Baptis
Bestia
Blasph
Blasph

Judex ex ratione aliquid de poena remittit, & infra meritum punit.

309. Modestia: est virtus excessum in vestitu, gressu, gestibus, & cultu moderans. Tres species modestiæ assignantur à S. Thom. 2. 2. quæst. 160. art. 2. nempe Humilitas, Studiositas, Modestia morum, ad quam reducitur Eutrapelia.

310. Humilitas, secundum Angelicum Doctorem: est virtus, qua quis considerat suum defectum, &

tenet se in infimis secundum modum suum.

311. Studiositas: est virtus, qua aufugata pigritia res necessariae adiscuntur, & nimia, seu inordinata sciendi cupiditas reprimitur.

312. Modestia morum: est virtus, qua exteriores corporis actiones juxta rationis præscriptum temperantur.

313. Eutrapelia: est virtus, qua jocis & ludis modum rationis imponit.

INDEX ALPHABETICUS

Omnium Definitionum, quæ in Categoria præcedenti continentur.

Ut Lectores facilius invenire queant,

Numerus, qui citatur in margine assignatur.

A.		Bulla.		C.		203.
A	Abstinentia.	302.				
	Acolythus.	179.	Cambium.	124.	Character.	154.
	Acedia.	169.	Castitas.	304.	Census.	122.
	Adoratio. 285.	Adulterium. 93.	Censura. 210.	Censura à jure.	211.	
	Ambitio. 252.	Amicitia. 294.	Censura ab homine.		212.	
B.	Amor. 83.	Apostasia. 22.	Censura lata.		213.	
	Asscuratio. 125.	Auditio Missæ. 80.	Censura ferenda.		214.	
	Attritio. 160.	Avaritia. 256.	Cessatio à Divinis.		231.	
	Baptismus. 155.	Bellum. 87.	Charitas. 85.	Clementia.	308.	
	Bestialitas. 98.	Blasphemia. 47.	Collatiuncula. 202.	Commodatū.	114.	
Blasphemia hæreticalis.		48.	Commutatio. 71.	Confirmatio.	156.	
Blasphemia non hæreticalis.		ibid.	Confessio. 158.	Conscientia.	3.	
			Conscientia dubia.		9.	

Q q q 2

Con-

- Interdictum generale. 224.
 Interdictum particulare. ibid.
 Invidia. 262. Ira. 268.
 Irregularitas. 225.
 Irregularitas ex delicto. 226.
 Irregularitas ex defectu. 227.
 Irregularitas partialis. 228.
 Irregularitas totalis. ibid.
 Defectus ex quibus procedit Irregularitas. 229.
 Delicta ex quibus procedit Irregularitas. 230.
 Irrisio vide Derisio. 143.
 Jubilæum. 167.
 Judicium temerarium. 136.
 Juramentum. 49.
 Juramentum Assertorium. 50.
 Juramentum Comminatorium. 53.
 Juramentum Execratorium. 52.
 Juramentum Mixtum. 54 55 56.
 Juramentum Promissorium. 51.
 Jurisdictio. 162. Jurisdictio delegata. 164.
 Jurisdictio Ordinaria. 163.
 Justitia. 282. 100. Justitia Commutativa. 101.
 Justitia Distributiva. 103.
 Justitia Legalis. 102.
- L.
- Lector. 177. Lex. 13. Lex affirmativa. 14.
 Lex Civilis. 17. Lex Divina. 16.
 Lex Ecclesiastica. 17. Lex mixta. 18.
 Lex naturalis. 15. Lex negativa. 14.
 Lex poenalis. 18. Lex positiva. 15.
 Lex præceptiva. 18. Lex humana. 16.
 Liberalitas. 295. Liberum. 2. Locatio. 119.
 Ludus. 126. Luxuria. 158. 88.
- M.
- Magia. 39. Magnanimitas. 297.
 Magnificencia. 298. Maledictio. 57.
 Maledictio formalis. 59. Maledictio materialis. 58.
 Maleficium. 42.
 Mansuetudo. 307. Materia. 188.
 Materia certa. 190. materia dubia. 191.
 Materia nulla. 189. Matrimonium. 183.
 Mendacium. 144. Missa. 77. 171.
 Modestia. 309. Modestia morum. 312.
 Monopolium. 129.
 Multiloquium. 264.
 Mutatio accidentalis. 193.
 Mutatio materiæ. 74.
 Mutatio substantialis. 192.
 Mutuum. 118.
- O.
- Obedientia. 290. 81. Oblatio. 287.
 Observantia. 289. Observantia Fe-
 storum. 76. Occasio proxima. 99.
 Odium. 84. Opus liberale. 79. Opus
 servile. 78. Oratio. 285. Ordo. 174.
 Ostiaritatus. 176.
- P.
- Patientia. 299. Peccata capitalia. 247.
 Peccata carnalia. 249.
 Peccata spiritualia. 248.
 Peccatum. 233.
 Peccatum actuale. 235. 241.
 Peccatum habituale. 240.
 Peccatum contra naturam. 95.
 Peccatum contra Deum. 242.
 Peccatum contra proximum. 243.
 Peccatum contra ipsummet peccato-
 rum. 244. Peccatum Commissionis. 237.
 Peccatum Omissionis. 236.

- Peccatum mortale. 238. Peccatum Originale. 234. Peccatum veniale. 239. Perjuriū. 75. Perseverantia 300. Pietas. 288. Pigritia vide acedia. 269. Pignus. 127. Pollutio. 96. Poena. Civilis. 19. Poena Ecclesiastica. ibid. Poenitentia. 157. Precarium 115. Præsumptio. 251. 24. Primitia. 208. Prodigalitas. 257. Promissio. 113. Prudentia Monarchica. 280. Prudentia Poliarchica. 281. Pudicitia 305. Pusillanimitas. 255.
 R.
 Rapina. 105. Raptus. 91. Reatus. 246. Religio 283. 32. Reservatio. 165. Reverentia. 82. S.
 Sacerdotium. 182. Sacramentū. 146. Sacramentum tantum. 147. Res tantum 148. Sacramentum & Res simul. 149. Sacramentum vivorum. 151. Sacramentum mortuorum. 150. Sacrificium. 286. 170. Sacrilegium. 94. 33. Sacrilegium Locale. 34. Sacrilegium personale. ibid. Sacrilegium Reale. ibid. Satisfactio. 161. Scandalum. 27. Scandalum activum. 28. Scandalum directum. 30. Scandalum indirectum. ibid. Scandalum Pharisaicum. 31. Scandalum passivum. 29. Scandalum Pusillorum. 31. Scurrilitas. 256. Securitas. 125. Sigillum. 168. Simonia 43. Simonia Conventionalis. 44. Simonia purè conventionalis. 46. Simonia mentalis. 44. Simonia purè mentalis. 45. Simonia mixta ex mentali & conventionali. 45. Simonia mixta ex reali & conventionali. 46. Simonia realis. 44. Sobrietas. 303. Societas. 121. Sodomia. 97. Spes. 23. Sponsalia. 184. Subfannatio. 142. Superbia. 250. Superstitio. 35. Suspendio. 217. Suspendio à beneficio. 220. Suspendio ab Officio. 219. Suspendio ab Ordine. 218. Suspendio totalis. 221. Suspicio. 135. Susurratio. 141. Stipendium. 172. Studiositas 311. Stuprum. 90.
 T.
 Temperantia. 301. Tentatio Dei. 41. Tonfura. 175.
 V.
 Vana gloria. 253. Vana observantia. 38. Venditio. 117. Veritas. 293. Vindicta judicialis. 292. Virtus. 270. Virtus acquisita. 274. Virtutes Cardinales. 277. Virtus infusa. 273. Virtus moralis. 276. Virtus naturalis. 271. Virtus supernaturalis. 272. Virtus Theologica. 275. Vitium. 245. Voluntarium. 1. Voluntus. 266. Votum. 60. Votum absolutum. 61. Votum conditionatum. ibid. Votum mixtum. 66. Votum parziale. 69. Votum perpetuum. 67. Votum personale. 65. Votū reale. 64. Votum simplex. 63. Votum solemne. 62. Votum temporale. 67. Votum totale. 68. Dispensatio voti. 70. Commutatio voti. 71. Irritatio Voti. 72. Irritatio directa, & indirecta Voti. ib.
 Usura,

Usura.
Usura n.
131.

CATI

Omn

omne c
usque
eo

CH

Coro

tholica

mentu

tum sup

est Rex

plebei

sunt Ju

inferio

tum su

corona

Individ

puli, g

sunt Pa

pi, & C

premu

S. Char

dicame

ne cap

Princip

plant a

la: & i

moere

storum

2. A

quia ca

Usura. 130. Usura manifesta. 132.
Usura mentalis. 133. Usura palliata.
131. Usura realis. 134.

CATEGORIA SPIRITUALIS.

Omne caput languidum, & omne cor mœrens. A planta pedis usque ad verticem non est in eo sanitas. Isaias c. 1. v. 5. & 6.

Christiana Respublica est bene ordinata Categoria, Ecclesia Catholica est rectè dispositum prædicamentum. In temporalibus prædicatum supremum hujus morales unitatis est Rex : Subjectum infimum sunt plebei : genera & species intermediæ sunt Judices Superiores, & Ministri inferiores. In spiritualibus prædicatum supremum hanc Categoriā coronans, est Summus Pontifex. Individua infima sunt Christiani populi, genera & species intermediæ sunt Parochi, Episcopi, Archiepiscopi, & Cardinales. Prædicatum supremum (inquit Hugo Cardinalis de S. Charo in cap. Isai. super) huic prædicamento pro capite inservit : omne caput id est omnes Reges, & Principes : Individua sunt pedes : *A planta pedis.* Hugo pedes ejus plebecula : & intermedia sunt cor : omne cor mœrens. Hugo cor ejus coetus Doctorum.

2. **Ægrotant pedes:** A planta pedis, quia caput languet : omne caput lan-

guidum ; & quando caput dolet omnia membra languent. Isaias Prophetæ cap. 19. *Ægypti pœnas declarat dicens, Deum vertiginis accidentia illuc introduxisse : Dominus miscuit in medio ejus spiritum vertiginis,* quia quando caput vertiginibus est obnoxium, pedes prolabuntur, corpus incurvatur, & membra ad extremum reducuntur. Si caput Prælatorum circuit, quomodo pedes subditorum sistent ; Si inconstans est caput, nullatenus tuti sunt pedes ; & si Prælatus, Superior, Judex, Minister, & Sacerdos, capite laborant, quid de membris inferioribus erit : *Secundum judicem populi, sic & ministri ejus : & qualis rector est civitatis, tales & inhabitantes in ea,* Ecclesiæ cap. 10. *Piscis corruptio à capite incipit : Piscis à capite putrescit.*

3. Grande, & execrabile fuit scelus populi, quando in deserto aureum vitulum adoravit ; & tamen Moyse soli Aaroni id imputavit : *Quid tibi fecit hic populus, ut induceres super eum peccatum maximum ?* Exodi cap. 32. Nonne populus peccaverat, & turba idolatriam commiserant ? Quomodo ergo culpa Aaroni tribuitur ? Notandum, ait magnus Pater Augustinus, quæst. 146. in Exod. *quemadmodum id totum, quod facit Populus, Aaroni tribuatur.* Culpa populi imputatur Aaroni, quia cum esset Minister, & ejusdem Sacerdos, adeo grave delictum

Etum impedire tenebatur, idcirco ab Aarone tanquam à supremo capite damna tam ingentia in Populum redundarunt. Si Saul cor suum gladio transfigit, *Arripuit gladium, & irruiit super eum. 1. Reg. cap. 31.* mirum non est, quòd famulus idem perpetraverit. Quod cum vidisset armiger ejus, irruiit etiam ipse super gladium suum. Si Prælati sunt dissoluti, quomodo compositi erunt subditi? si Judex non nisi injustitiis est addictus, quomodo subditi æquitatem custodient? Quomodo mundæ erunt vasallorum manus, si Minister aliena furripit? Quæ devotio erit in populo, si Sacerdos Ecclesiæ, ac Divinis officiis modicum affectus cernitur? si Parochus incontinens est, quomodo ejus subditi casti erunt? & si pastor est vorax, qualis temperantia erit in oviculis? hoc Propheta Oseas cap. 5. effatus est. *Audite hoc sacerdotes, & attendite domus Israel, & domus regis auscultate: quia vobis judicium est: quoniam laqueus facti estis speculationi, & rete expansum super Thabor. Et victimas declinastis in profundum.*

Claudianus ad Theodosium.

Tunc omnia jure tenebis

Cum poteris rex esse tui; proclivior usus

*In peiora datur, suadetque licentia
luxum.*

4. Magnum sanè discrimen est inter Individua plebis, & superiora, ac intermedia prædicata: Illis personaliū suarum operationum in Dei Tri-

bunali rationem reddere sat erit: *Referat unusquisque propria corporis, prout gessit, sive bonum, sive malum. 2. ad Cor. cap. 5.* At hoc nequaquam Ministro sufficiet, cum Deus interrogabit: *Ubi est Abel frater tuus? Gen. 4.* Quidnam factum fuit de subdito? Quæ ratio redditur de ovicula? *Ubi est Abel?* Fortè responderi poterit: *Num custos fratris mei sum ego?* Ubi adinvenitur subditus? in domo conversationis, in ludis prohibitis, in profanis recreationibus, in illicitis mercaturis, in rixis, & contentionibus, *Ubi est Abel?* Ubi moratur ovicula? in culpæ præcipitiis, in occasionis proximæ periculis, in lasciviæ nemoribus, inter lupi infernalis fauces. *Quid ego infelix* (exclamabat S. Bernardus *serm. de tripl. Adven.*) quò me vertam, si tantum depositum contrigerit negligentius custodire: non est mihi dicere cum Cain: *Num custos fratris mei ego sum?* Si zelans Bernardus tali timore oviculas sibi concreditas considerabat, qualis esse debet eorum tremor, qui adedò eximii Prælati virtute, & vigilantia carentes, notabilibus omissionibus in eorū officio, & Ministerio obnoxii sunt, animas perire ex incuria, & tepiditate sinentes.

5. Illud idem munus, quod in hac vita ambitionis esca fuit, rationem in altera magis formidabilem reddet. *Ad penam nostram Episcopi vocamur* (ajebat magnus Gregorius

rius hom
ris non
mus ant
tionis d
tionem c
tradidit
quid sit
tur. Ibi
quam po
lus corv
ducens.
Ibi Joan
conspetu
Cunigite
ante ate
miseri,
num no
mus? Q
et oves
mus oft
Gregori
premiu
vis ex
set, loq
& trem
quòd n
mili ob
6. U
ca Cat
est, u
At
ter! I
cuncta
mei per
ce, qu
Ecclesi
submitt
P

rius homil. 17. in Evangel.) Qui honoris nomen, non virtutis tenemus. Ponamus ante oculos nostros illum tantæ strictionis diem, quo Iudex veniet, & rationem cum servis suis, quibus talenta tradidit, ponet. In illo tanto examine, quid sit unusquisque operatus, ostendetur. Ibi Petrus, cum Judæa conversa, quam post se traxit, apparebit. Ibi Paulus conversum, ut ita dixerim, mundum ducens. Ibi Andreas post se Achajam, Ibi Joannes Asiam, Thomas Indiam in conspectu sui Iudicis conversam ducet. Cum igitur tot Pastores cum gregibus suis ante æterni Pastoris oculos venerint, nos miseri, quid dicturi sumus, quid ad Dominum nostrum post negotium vacui redimus? Quid Pastorum nomen habuimus, & oves, quas nutrimento nostro debeamus ostendere, non habemus. Divus Gregorius Summus Pontifex, & Supremus Episcopus erat, & adeo quavis eximia Sanctitate præditus esset, loquebatur, & vitam cum timore, & tremore gerebat: indubiū ergo est, quod majori affici deberet, qui consimili obligatione, & onere inodati sunt.

6. Ut igitur Christianæ Reipublicæ Categoria recte ordinetur, necesse est, ut prædicata superiora magno

zelo, & bonis moribus polleant. Logici in suo prædicamento docent, quod: quidquid negatur de superiori, prædicato negetur de inferiori, seu ut docent: Dici de nullo. v. g. quia accidens negatur de substantia, negatur etiam de corpore, de vivente, de animali, de homine, de Petro, & ex hoc antecedenti, substantia non est accidens: infertur necessario hoc consequens, ergo nec corpus erit accidens, nec viveus erit accidens &c. eadem consequentia est moralibus; Prælatus non est virtute præditus, ergo neque erit subditus; Minister non est bonus, ergo neque erit Vassallus; Parochus non est sanctus, ergo nec Parochianus: Item subditus est bonus, ergo etiam erit Prælatus; inferior virtutibus est addictus, ergo pariter superior: Parochianus est sanctus, ergo sic Curatus: sicut valet dicere, homo est sensitivus, ergo animal &c. In omnibus te ipsum præbe exemplum bonorum operum, in doctrina, in integritate &c. ad Titum cap. 2. ut virtus superior dirametur in subditos; categoria militans inter æquitatis limites se contineat, ut Hierarchiæ triumphantis gaudia consequatur, Amen.

FINIS SECUNDÆ PARTIS.

At modò sileat calamus; Et secundæ Praxis parti terminum ponat: Utinam feliciter! Ita sanè credam, si (ut opto) in unius, Trinique Dei Maximi honorem scripta cuncta cedant; sintque (ut precor) in Christiferæ MARIE, & signiferi FRANCISCI mei per dilecti Parentis, Sanctorumque omnium laudem. Omnia nullo excepto apice, quæ mea permulta incuria commiserit, seu reprehensibiliter omiserit, Catholicæ Ecclesiæ firmissimo iudicio, meque ipsum subterno, Doctorumque piorum censuræ submitto.

INDEX RERUM NOTABILIUM , Quæ in Prima , & Secunda Parte hujus libri continentur.

*Littera N. designat numerum marginalem , P. verò Partem hujus
libri , & F. folium.*

A.

Abortus.

Non est licitum procurare abortum , ut foemina non infamet , aut moriatur. n. 32. p. 1. f. 98. & n. 129. p. 1. f. 366.

Qui abortum consulit , incidit in Excommunicationem , quam etiam incurrit cooperans. n. 34. part. 1. fol. 98.

Procuratio abortus , est casus Episcopis reservatus. Videatur ejus explicatio n. 21. part. 1. fol. 427.

Etiā in Religionibus reservari solent n. 28. p. 2. fol. 165.

Absolutio.

Quisnam ab Hæresi absolvere possit. n. 8. part. 1. fol. 20.

Episcopi absolvere nequeunt , quamvis sit occulta. n. 8. ibidem.

Neque Prælati Regulares possunt absolvere sæculares ab Hæresi occulta per accidens. n. 28. part. 2. fol. 323. videatur verbum *Hæresis*.

Quinam casus absolvi possint virtute Bullæ Cruciatæ. n. 9. p. 1. f. 20. videatur verbum *Bulla Cruciatæ*.

Qualiter Confessarius se gerere debeat , quando per modum medicinae vult Pœnitenti indicare , eum esse absolutionis incapacem. n. 17. & seq. p. 1. fol. 320.

An absolutio sit deneganda Pœnitenti , qui vivit in consuetudine peccandi , si non est spes emendationis. n. 230. & seq. p. 1. f. 395.

In quibus casibus possit dari absolutio , interveniente dicta consuetudine. n. 235. & seq. p. 1. f. 396. videatur verbum *Consuetudo*.

Debet etiam negari illis , qui permanent in occasione proxima ; & in quibus casibus his dari possit. n. 286. & seq. p. 1. f. 413. & n. 14. p. 2. f. 7. & n. 272. p. 2. f. 416. videatur verbum *Occasio proxima*.

An absolutio dari debet absolute infirmo , eam expresse petenti in periculo mortis. n. 51. p. 2. fol. 115.

Quando signa sunt dubia , danda est ei sub conditione. n. 51. ibidem.

Quamvis nullum manifestum doloris signum ostendat , danda est ei sub conditione , si Catholicè vixit. in.

56. p. 2. f. 117. videatur verbum : *riculus mortis.*

Quomodo Religiosa in proxima occasione constituta, negari debeat absolutio. n. 67. p. 2. f. 192.

Quomodo Mendicantes à casibus Episcopis reservatis absolvere possint. n. 79. & seq. p. 2. f. 340. videatur verbum *Mendicantes.*

Quisnam Religiosos ab eorū peccatis gravibus non reservatis absolvere possit. n. 1. p. 2. f. 152.

Quisnam absolvere possit eos, à reservatis eorum Prælati. n. 14. p. 2. f. 158. videatur verbum *Bulla Cruciatæ.* & verbum *Casus Reservati.* & verbum *Religiosi.*

Quisnam possit absolvere à Censuris Bullæ Cœnæ. n. 4. & seq. p. 2. f. 431. videatur verbum *Bulla Cœnæ.*

Actor.

Actoris officium est simile officio Accusatoris. n. 99. p. 2. f. 267.

Accusator.

Accusatio est delatio Rei de crimine ad vindictam publicam libello facta cum obligatione probandi delictum; per quod distinguitur à denunciatione, in qua denunciatus non obligatur probare delictum. n. 96. p. 2. f. 264.

Si Accusatio fiat, prout fieri debet, est bona, & honesta; si verò ex odio, est peccaminosa. n. 97. p. 2. f. 265.

Nemo tenetur accusare in causa propria, nisi in delictis, quæ contra bonum commune sunt. Neque ac-

cusare tenetur, quando delictum probari non potest præter peccatum hæresis, & sollicitationis. n. 98. p. 2. f. 265.

Qui habet accusatoris officium tenetur ad id ex iustitia, similiter omnes accusare tenentur in delictis publicis, quando Superior, Decreto, aut excommunicatione majori id imperat. n. 98. *ibid.*

Ille, per cuius accusationem mors, aut mutilatio secuta est, irregularitatem incurrit. n. 108. p. 2. f. 270.

Adulterium.

Probabile est, quod conjugatus peccans cum conjugata unum numero adulterium committat. n. 111. p. 1. f. 119.

Simplex delectatio de conjugata non est adulterium in opinione aliquorum, bene verò desiderium illius. n. 13. & 15. p. 1. f. 119. & 120.

An habeat malitiam adulterii simplex complacentia, quam conjugatus habet de scemina aliena. n. 16. p. 1. f. 120.

Quomodo damna ab Adulterio causata sint resarcienda. n. 20. & seq. p. 1. f. 122.

Copula cum conjugata est adulterium, quamvis maritus in illam consentiat, & contrarium est damnatum ab Innocentio XI. n. 195. p. 1. f. 385. & 386.

Advocatus.

Opinio, quam sequi debet in dando

do suum consilium. n. 21. p. 2. f. 215.

Potest sequi minùs probabilem ,
Reo tamen favorabilem. n. 23. p. 2.
f. 216.

An possit Accusatorem defendere
cum opinione minùs probabili. n. 23.
ibidem.

Quamnam industria adhiberi debeat
ad convincendum suum Adversarium.
n. 24. p. 2. f. 217.

Quandonam possit defendere duas
partes contrarias. n. 25. p. 2. f. 218.

An possit esse Judex in illa causa, in
qua est Advocatus. n. 26. p. 2. f. 218.

An teneatur ad restitutionem ex
culpa lata, aut levi sub n. 27. p. 2. f. 218.

Qualenam stipendium dicatur ju-
stum, quod recipere possit pro suo
labore. n. 28. p. 2. f. 219.

Quando teneatur defendere gratis
pauperes. n. 30. p. 2. f. 222.

Quandonam actus, quos in excom-
municatione facit sint validi. n. 31.
p. 2. f. 223.

In quibus casibus Ecclesiastici ad-
vocare possint in Tribunalibus. n. 33.
p. 2. f. 224.

Quandonam ob laborem sui officii
sint à jejunio exempti. n. 34. p. 2.
f. 225.

Quomodo incurrant irregularita-
tem exercendo suum officium in cau-
sis sanguinis. n. 106. p. 2. f. 269.

An, dum sunt modicæ causæ, pos-
sint recipere integrum stipendium ,
quo fuerunt conducti. n. 18. p. 2. f.
219.

Ætas.

Qui ante legitimam ætatem susci-
pit Ordines Sacros, suspensionem in-
currit, nisi excuset ignorantia crassa.
n. 20. p. 2. f. 11.

Qui exercet Ordines ante legiti-
mam ætatem graviter peccat. n. 21.
ibidem.

Affinitas.

Quandonam contrahatur. n. 95.
p. 1. f. 160.

Quandonam impediatur petitionem
debiti. n. 96. & 97. p. 1. f. 160.

Quando sit impedimentum diri-
mens illa, quæ procedit copulâ illicitâ.
n. 99. p. 1. f. 161.

Quomodo ignorantia excuset à
contrahendo hoc impedimento. n.
98. p. 1. f. 160.

An gradus affinitatis, & consanguini-
tatis distinguantur specie morali. n.
10. p. 1. f. 118.

Una affinitas non causat aliam affi-
nitatem, & sic copula cum fratria
propriæ uxoris non est impedimen-
tum. n. 99. p. 1. f. 161.

Amentes.

Amentibus danda est communio
in periculo mortis, nisi adsit pericu-
lum irreverentiæ, & non constet
eos esse in peccato mortali. n. 76. p.
2. f. 127.

Administranda est illis extrema un-
ctio, si ante amentiam Christianè vi-
xerint. n. 98. p. 2. f. 139.

Amor Dei.

Quando, & qualiter obliget præ-
cep-

ceptum amoris Dei, & qualis sit intensivus, & qualis appretiativus. n. 17. p. 1. f. 23. & n. 30. p. 1. f. 342.

Quando obliget per se, & quando per accidens. n. 30. & 33. p. 1. f. 342. & 343.

Amphibologia.

Quandonam Testis ea uti possit ad occultandam Judici veritatem. n. 20. p. 1. f. 40. & n. 68. prope finem. p. 2. f. 245.

Quandonam Reus possit amphibologicè occultare veritatem. n. 78. p. 2. f. 253.

Quanam amphibologiae sint damnatae ab Innocentio XI. & in quo sensu uti possit. n. 79. & seq. p. 1. f. 355. ubi hæc materia fusè tractatur.

Appellatio.

Permittitur ex lege naturali. n. 90. p. 2. f. 261.

Peccat graviter ille, qui appellat mala fide, solum ex hoc, ut executio sententiae differatur. n. 90. ibid.

Quandonam liceat Reo, dum cum opinione probabili fuit condemnatus, appellare. n. 90. ibid. f. 262.

Appellatio à Decretis Pontificiis ad futurum Concilium generale, est casus reservatus in Bulla Coenae not. 2. p. 2. f. 434.

Pariter est casus reservatus appellatio à litteris Apostolicis ad Tribunalia secularia not. 13. p. 2. f. 448.

Apostasia.

Est peccatum oppositum virtuti Fidei. n. 2. p. 1. f. 18.

Apostasia Religiosorum, quando nam sit casus reservatus. n. 24. p. 2. f. 163.

Est casus reservatus in Bulla Coenae. not. 1. p. 2. f. 433.

Approbatio.

Non est necessaria approbatio ordinarii ad audiendas Confessiones Religiosorum. n. 2. p. 2. f. 152.

Qualis sit necessaria. n. 1. & seq. ibidem.

Aqua.

Quanam quantitas ad calicem pro consecratione immisceri debeat. n. 120. p. 2. f. 53.

Erit peccatum mortale, si non miscetur cum vino, sed non scrupulosè procedatur, an duæ, vel tres guttae esse debeant. n. 120. ibid.

Articulus Mortis.

An in articulo mortis teneatur quis elicere actum contritionis. n. 63. p. 2. f. 119.

Qualisnam dicatur Articulus mortis. n. 66. p. 2. f. 121.

Tunc potest Sacerdos simplex absolvere ab omnibus casibus, & censuris reservatis, quamvis sit facilis recursus ad Superiorem. n. 67. ib. f. 122.

Præmonendus est infirmus, ut recuperata sanitate se Superiori præsentet pro absolutione casus reservati. n. 69. p. 2. f. 123.

In hoc casu potest absolvere Sacerdos simplex, etiam præsentante approbato. n. 70. ibid.

Non omnes foeminae in partu sunt

in articulo mortis. n. 72. p. 2. f. 125.

Videatur verbum *Absolutio*, & verbum *Communiq.*

Asscuratio.

Quid sit contractus Asscurationis. n. 133. p. 1. f. 257.

Asscurator non obligatur ultra obligationem Principalis, tam quo ad substantiam, quàm quo ad accidentia, & hoc tantum deficiente, tenetur ipsemet ad solutionem. ibidem.

An asscurator teneatur ad solutionem ante Judicis sententiam. ibid.

Attritio.

An attritio sufficiat ad recipiendum Sacramentum Pœnitentiæ. n. 63. p. 2. f. 119.

An sufficiat naturalis pro fructu Sacramenti. n. 220. p. 1. f. 393.

An sufficiat pro ejus valore. n. 221. ibid.

B.

Baptismus.

Administrandus est Baptismus sub conditione infantibus expositis, qui inveniuntur sine schedula confirman- te eos esse baptizatos. n. 42. p. 2. f. 108.

Non autem quando habent dictam schedulam, licet non sit authentica. n. 43. ibid.

Non est necessarium rebaptizare sub conditione infantes ab Obstetricibus bene instructis, in domo baptizatos. n. 46. p. 2. f. 111.

Qualiter prohibitum sit Religiosis agere Patrimonios. n. 59. p. 2. f. 186.

Barbitonfores.

Possunt exercere suum officium diebus Festis, ubi est consuetudo legitime introducta. sub n. 12. p. 1. f. 66. & n. 27. p. 2. f. 294.

Obligantur ad jejunium. n. 23. p. 1. f. 70. & n. 28. p. 2. f. 294.

Bellum.

Miles dubitans, an bellum sit justum, vel injustum, an possit bellare: & quæ differentia sit inter milites subditos, & non subditos, & inter salario conductos, & non conductos. n. 1. p. 2. f. 276. videatur verb. *Milites.*

Beneficiatus.

An habeat dominium super fructus sui beneficii. n. 44. p. 2. f. 20.

Peccat, si eos consumit in usus profanos. n. 45. f. 21.

Quandonam teneatur dare pauperibus id, quod de sua congrua sustentatione superest. n. 45. ibid.

Potest cum fructibus beneficii compensare id, quod in suum alimentum de suo patrimonio, aut distributionibus consumpsit. n. 46. p. 2. ibid.

Potest etiam sibi retinere id, quod remanet ex vita frugili, & valde parca. n. 47. f. 22. Potest de fructibus beneficii subministrare consanguineis pauperibus necessaria ad propriam sustentationem. n. 48. ibid.

Non autem pro manutentione eorum fastus, aut ad fundandos majoratus. n. 48. ibid. Potest reservare aliquam quantitatem pro necessitate

pro-

probabiliter ipsi obventura. n. 49. p. 2. f. 22.

An graviter peccet, si non recitat Officium Divinum in primis sex mensibus, quibus beneficium possidet, & an ad restitutionem teneatur. n. 53. p. 2. f. 25. videatur verbum *Officium Divinum*. Et verbum *Restitutio*. Beneficiatus non recitans Officium ad restitutionem tenetur ante Judicis sententiam. n. 132. p. 2. f. 361.

Quamvis studiis incumbat, non satisfacit suæ obligationi, si per alium recitet. n. 136. p. 2. f. 363.

Beneficium.

Pactum cum Domino initum non recipiendi fructus beneficii non obligat. n. 32. p. 2. f. 16.

An beneficium non perpetuum sit titulus sufficiens pro ordinibus. n. 36. p. 2. f. 17. Quænam beneficia possint accipi & quæ non, sine animo recipiendi Ordines majores. n. 40. p. 2. f. 18.

Quid sit beneficium. n. 139. p. 2. f. 364. Quale sit beneficium curatum, & quale simplex. n. 140. ibid.

Quot modis acquiri possit. n. 141. p. 2. f. 364. Est contra justitiam non dare gratis. n. 143. p. 2. f. 365.

Est Simonia dare pro pretio temporali. n. 143. ibidem.

Bestialitas.

Non est reservata Papæ, nec inquisitioni pro foro conscientie. n. 15. p. 1. f. 319. Est peccatum specie distinctum à Sodomia, & Pollutione.

n. 153. p. 2. f. 368. Non est necessarium explicare in confessione bestiam, cum quasit commissum peccatum. n. 156. p. 2. f. 370.

Blasphemia.

Qualenam peccatum sit. n. 26. p. 1. f. 42. Non distinguuntur specie prolata contra Deum, à prolati contra Sanctos. n. 26. p. 1. f. 43. Quænam sint hæreticales, & quæ non. n. 30. p. 1. f. 43.

Quænam verba sint blasphemie. n. 28. ibidem. Quisnam à blasphemia hæreticali absolvere possit. n. 30. ibidem.

Bona.

Qualia sint Castrensia, & quasi Castrensia, in quæ filius familias habet Dominium. n. 178. p. 1. f. 276.

Restitutio incertorum fieri debet pauperibus, aut fieri compositio cum Bulla. n. 20. p. 1. f. 208.

Bona Ecclesiastica. Videatur verbum *Beneficiatus*. Surripere bona naufragantium Christianorum est casus Bullæ Cœnæ. notandum 4. p. 2. f. 435.

Usurpare bona Ecclesiasticorum, quomodo sit casus Bullæ Cœnæ. not. 17. p. 2. f. 455.

Bulla Cœnæ.

Quare sic vocetur. n. 2. p. 2. f. 429. Omnes Confessarii debent habere notitiam casuum in ea contentorum. n. 1. ibid. Quasnam personas comprehendat. n. 2. ibid. 430. An excommunicationem incurrat, qui sibi præsumeret

meret absque speciali privilegio absolvere ab ejus censuris. n. 4. p. 2. f. 431. Quando absolvi possint & à quo. n. 5. p. 2. f. 432.

Explicantur viginti Excommunicationes in hac Bulla contentæ ibidem & sequent.

Bulla Compositionis.

Cujusnam qualitatē futura sint bona, super quæ fieri possit compositio. n. 20. p. 1. f. 208. & cuiusnam quantitatis n. 21. p. 1. ibidem. Non valet illis, qui in fiducia Bullæ aliena bona usurpant, sed potest valere iis, qui cum fiducia Bullæ usurpant. n. 23. p. 1. f. 209.

Potest, qui omisit Officium Divinum, satisfacere restitutioni cum Bullis. n. 60. p. 2. f. 27. Pro qualibet dare tenetur quatuor Regales, duos Cruciatæ, & duos Fabricæ. n. 60. ib.

Parochus non potest cum Bullis fructus componere, quos debet ob defectum suæ residentia. n. 8. p. 2. f. 91.

Bulla Cruciatæ.

An possit quis absolvi vi illius à casibus Bullæ Coenæ semel in vita, & semel in morte. n. 9. p. 1. f. 20. & n. 5. p. 2. f. 432. Quando hi casus Bullæ Coenæ sunt occulti, possunt absolvi toties quoties per Bullam Cruciatæ. n. 12. p. 1. f. 21. & n. 23. p. 2. f. 321.

Casus Episcopis reservati possunt virtute hujus Bullæ absolvi. n. 18. p. 2. f. 319. Virtute hujus privilegii potest absolvi Excommunicatio canonis. n.

48. p. 1. f. 104. Qualiter intelligatur, ut pars sit prius satisfacta. n. 48. & 49. p. 1. f. 105.

Virtute Bullæ potest quis absolvi à suspensione occulta. n. 25. p. 2. f. 13.

An virtute hujus Bullæ possit celebrari in Oratorio, pro quo licentia expiravit. n. 113. p. 2. f. 49. An faveat Religiosis pro eligendo Confessario extra eorum ordinem. n. 4. p. 2. f. 153.

Et an illis faveat pro absolutione peccatorum reservatorum in eorum Religione. n. 14. p. 2. f. 158.

Per Bullam potest quis absolvi ab excommunicatione, quæ ob duellum incurritur. n. 31. p. 1. f. 97.

An qui est approbatus in uno Episcopatu possit eligi in Confessarium in alio per privilegium Bullæ. n. 89. p. 2. f. 345. Quanam vota commutari possint per Bullam. n. 67. p. 1. f. 56. videatur verbum *Votum*.

C.

Cambium.

Quid sit. n. 138. p. 1. f. 260.

Quid sit cambium minutum, manuale, & quale sit locale, aut per litteras. n. 138. ibid.

Quomodo in Cambio fieri possit lucrum licitū ibi. & n. 140. p. 1. f. 262.

Canon Missæ.

Quot verborum in Canone omisio constituat culpam gravem. n. 130. & 131. p. 2. f. 58. & seq.

Quandonam incipiat, aut finiat

Ca.

Canon Missæ. n. 131. p. 2. f. 58.

Esse voluntariè distractum per notabilem Canonis partem, an sit peccatum mortale. n. 132. p. 2. f. 59.

Capellania.

Qualis sit collativa, & qualis legata: hæc non obligat ad recitandum Officium Divinum, bene verò illa. n. 51. p. 2. f. 23.

Quantus debeat esse ejus proventus, ut obliget ad Officium Divinū. n. 52. ibid. Obligat ad recitationem Officii Divini primis sex mensibus, quibus obtinetur; quamvis si hoc tempore non dicatur, non obliget ad restitutionem. n. 53. p. 2. f. 25.

Quomodo possit Capellanus aliis Missas tradere, collato minori stipendio. n. 155. p. 2. f. 70. & n. 61. & seq. p. 2. f. 334. An teneatur dicere easdem Missas à Fundatore præscriptas. n. 160. p. 2. f. 72.

Non peccat mortaliter, qui semel, aut bis non celebrat Missas in loco à Fundatore præscripto: & ex justa causa potest Episcopus dispensare, ut celebrentur in alio loco. n. 161. ibid.

Si absque dispensatione hoc sæpius contingeret, esset culpa gravis, sed nulla oriretur obligatio restitutionis, præterquam si Missæ celebrandæ in Altari privilegiato ex institutione Fundatoris celebrarentur in alio. n. 161. ibid. Quid in hoc casu restituidebeat. n. 162. p. 2. f. 73.

An Capellanus, obligatus ad celebrationem pro Fundatore, possit se-

Paras II.

mel in hebdomada eamdem omittere. n. 165. p. 2. f. 74.

Ter, aut quater in Anno poterit celebrare pro aliis, sed sine stipendio. n. 167. p. 2. f. 75.

An Sacerdos detentus infirmitate per aliquos dies, teneatur per alium supplere. *Missas.* n. 168. p. 1. f. 75.

An possit præponere, vel postponere celebrationem Missarum. n. 170. p. 2. f. 76.

An diminuto proventu Capellaniæ, possit diminui numerus Missarum. n. 172. p. 2. f. 77.

Capitaneus.

An peccent, & restituere teneantur stipendium pro illis militibus non habentibus illud. n. 7. p. 2. f. 280.

Peccant graviter, si suo tempore necessaria ad Bellum non disponant, & militibus alimenta corrupta tradunt aut ex ipsorum negligentia in locis palustribus retinent. n. 8. p. 2. f. 281.

Peccant similiter extorquendo pecuniam, ut exercitum aliò transferant, cum gravamine aliorum populorum. n. 9. p. 2. f. 282.

Cum æquitate officia distribuere tenentur, & graviter peccant, militibus tetinendo stipendium. n. 10. ibidem.

An peccent, propriis servis distribuendo officia, ut medietatem salarii retinere sibi possint. n. 10. ibid.

Castitas.

Quando reservatum sit Summo

S f f

Pon-

Pontifici votum simplex castitatis. n. 60. p. 1. f. 54. & seq.

An transgrediens votum solemne, & simplex Castitatis committat duo sacrilegia. n. 36. p. 1. f. 129. & n. 47. p. 2. f. 176.

Qui habet votum castitatis, & desiderat, aut delectatur de re impura, an committat Sacrilegium. n. 49. p. 2. f. 177.

An committat Sacrilegium, qui voto castitatis adstrictus, consilium præbet aliis, peccandi contra hanc virtutem. n. 50. p. 2. f. 178.

Qui inducit ad peccatum voto castitatis obstrictum, committit Sacrilegium. n. 51. p. 2. f. 179.

An committat sacrilegium, qui suo malo exemplo est causa, quod alius voto castitatis adstrictus, peccet contra castitatem. n. 52. ibid.

Committit Sacrilegium, qui voto castitatis obstrictus, tactibus suis impudicis, est causa pollutionis in eo, qui non habet. n. 53. p. 2. f. 181.

Qui habuit copulam cum soluta, non satisfacit dicendo in confessione se commisisse peccatum grave contra castitatem, non explicando copulam. n. 159. p. 2. f. 371.

Si quis peccat cum muliere infideli aut gentili an teneatur hanc circumstantiam in confessione aperire. n. 161. p. 2. f. 371.

Qui dormivit per noctem cum muliere, quomodo teneatur hoc explicare in Confessione. n. 162. p. 2. f. 372.

Qui voluntariè Virginitatem suam amittit, non tenetur dicere illud fuisse primum peccatum contra Castitatem. n. 162. ibid.

Casus Reservari.

Quid sit reservatio casuum. n. 1. p. 1. f. 420.

Qualesnam sint reservati jure communi, & quales jure Ordinario Episcopis. n. 2. ibid.

Quanam differentia sit inter casus reservatos per modum statuti, & per modum præcepti. n. 3. ibid.

Quilibet simplex Sacerdos potest in articulo mortis absolvere ab omnibus casibus reservatis; & si non est annexa censura, non debet obligare infirmum, si convalescat, ut coram Superiore compareat. n. 4. p. 1. f. 421.

Quidnam agendum ei, qui nequit se præsentare suo Prælato ob casum reservatum, & instat præceptum communionis. n. 5. p. 1. ibid.

Quanam differentia sit inter casus reservatos per modum pœnæ, & inter reservatos per modum medicinæ. n. 7. ibid.

In dubio non est judicandus casus reservatus, quia reservatio est odiosa. n. 8. p. 1. f. 422.

Peccata venialia, & merè interna nunquam reservantur. n. 9. p. 1. ibid.

Confessarii tenentur habere notitiam casuum reservatorum. n. 10. ib.

An qui ignorat reservationem, incadat in ipsam. n. 7. p. 1. f. 421.

Mendicantes nequeunt absolvere

à ca-

à casibus jure ordinario Episcopis reservatis. n. 79. p. 2. f. 340.

Bene tamen à reservatis jure communi. n. 80. p. 2. f. 341.

Virtute Bullæ Cruciatæ possunt absolvi reservati jure particulari Episcopis. n. 81. ibid.

An Peregrini possint absolvi à casibus reservatis. n. 54. p. 1. f. 442.

Qualesnam sint casus in Religionibus reservati. p. 2. f. 162. n. 21. ibique explicantur.

Corollarium casuum ordinariè ab Episcopis reservatorum: & Explicantur. p. 1. f. 420. & seq.

Casus Reservati Explicati.

1. Hæreticus habens aliquam opinionem hæreticalem, aut sentiens malè de fide, solummodo quo ad peccatum. n. 1. §. 2. p. 1. f. 422.

2. Sortilegus, aut Incantator, aut Necromanets, qui facit circulos, aut invocat dæmones, ut compareant animalia, aut propter alia. n. 2. p. 1. 433.

3. Abutens Chrismate, aut Sacramento Eucharistiæ, aut alia re sacra ad faciendum aliquod malum. n. 3. ibid.

4. Sepeliens in Ecclesia, aut Cœmeterio aliquem, quem scit esse excommunicatum, aut interdictum, aut publicum usurarium. n. 4. ibid.

5. Missam celebrans in excommunicatione, quantum ad absolutionem à peccato. n. 5. ibid.

6. Missam celebrans, aut persol-

vens aliud officium divinū in præsentia alicujus qui est pro excommunicatione declaratus, quantum ad peccatum. n. 6. p. 1. f. 424.

7. Excommunicatus à Judice nolens egredi de Ecclesia, ubi Divina officia celebrantur. n. 7. ibi.

8. Qui sciens celebrat in Ecclesia interdicta; quantum ad peccatum solum. n. 8. ibid.

9. Celebrans non jejunus. n. 9. ibid.

10. Qui celebrat in Altari non consecrato, aut sine vestibus benedictis. n. 10. ibid.

11. Qui Baptizat proprium Filium sine necessitate, aut ei assistit in Baptismo, vel Confirmatione tanquam Patrinus. n. 11. ibid.

12. Qui recipit ordines ab Episcopo extraneo absque licentia proprii; quantum ad peccatum. n. 12. p. 1. f. 425.

13. Qui ordinatur per saltum, omitendo aliquem ordinem intermediū. n. 13. ibid.

14. Qui violat libertatem, aut immunitatem Ecclesiasticam. n. 14. ibi.

15. Qui committit Simoniam quocumque modo; quantum ad absolutionem à peccato; quia dispensatio, aut habilitas ad Papam pertinet. n. 15. ibid.

16. Qui est excommunicatus ab Episcopo, aut suis Ministris. n. 16. ibid.

17. Qui falsificat aliquod instrumentum, vel testimonia. 17. p. 1. f. 426

18. Qui vulnerat Patrem, matrem,

- 'aut Avum, vel posuit manus violentas in eos. n. 18. *ibid.*
19. 'Qui committit homicidium voluntarium, qui consulit, aut adiuvat ad illud; quantum ad peccatum. n. 19. p. 1. f. 427.
20. 'Qui occidit aliquem Infantem, aut suffocavit eum comprimendo aut alio modo ex negligentia eum non custodiendo, aut non quærendo. n. 20. *ibid.*
21. 'Qui procurat, aut cooperatur ad abortum, vel ad sterilitatem in se, aut in alia persona. n. 21. *ibid.*
22. 'Qui quærit occidere suam uxorem animo ducendi aliam, aut suum maritum animo nubendi alteri. n. 22. *ibid.*
23. 'Qui committit incestum cum consanguinea, aut affine intra quartum gradum. n. 23. p. 1. f. 428.
24. 'Qui habet copulam cum Moniali, aut Religiosa, & cum Religioso, aut Monacho. n. 24. *ibid.*
25. 'Qui committit peccatum contra naturam maximè cum bestiis. n. 25. *ibid.*
26. 'Qui vi violat aliquam Virginem. n. 26. p. 1. f. 432.
27. 'Qui habet copulam cum Æthiopissa, aut Hebræa. n. 27. *ibid.*
28. 'Qui habet copulam cum ea, quam baptizavit aut cuius confessionem exaudivit. n. 28. p. 1. f. 433.
29. 'Incendiarius, antequam denunciatur, & publicetur pro tali; quia post publicationem Papæ reservatur. n. 29. *ibid.*
30. Qui furatur aliquam rem sacram vel ex Ecclesia. n. 30. *ibid.*
31. Qui usurpant bona, & decimas Ecclesiæ, & personarum Ecclesiasticarum. n. 31. p. f. 434.
32. Publicus usurarius. n. 1. §. 3. *ibid.*
33. Qui committit peccatum, pro quo poenitentia publica imponi solet, quale est peccatum scandalii. n. 2. §. 5. p. 1. f. 435.
34. Blasphemia publica. n. 3. *ibid.* f. 436.
35. Homicidium voluntarium, & mutilatio realis alicujus membri. n. 4. p. 1. f. 436.
36. Qui falsificat scripturas, aut testificat falsum, vel qui veritatem occultat in præsentia proprii Judicis. *ibid.* n. 5.
37. Raptus Virginis. n. 6. p. 1. f. 437.
38. Qui procurat abortum effectu secuto. n. 7. *ibid.*
39. Qui vulnerant notabiliter eorum Genitores. n. 9. *ibid.*
40. Incestus in primo, & secundo gradu. n. 8. *ibid.*
41. Adulterantes pondera, & monetas. n. 10. *ibid.*
42. Qui exponunt Proles ad loca pia, cum soli possint eas educare. n. 11. *ibid.*
43. Parochi, aut Beneficiati, obligantes, aut inducentes Parochianos alterius Parochiæ, ut ex ea ad propriam transeant. n. 1. §. 6. p. 1. f. 438.

44. Qui non satisfaciunt Præceptis Ecclesiæ tempore ab eadem determinato, & in Constitutionibus Synodali-
bus assignato. *ibid.* n. 3.
45. Qui habent copulam cum Religiosa Professa. *ibid.* n. 4.
46. Homicidium voluntarium, aut mutilatio membrorum. n. 3. §. 17. p. 1. f. 439.
47. Falsificantes pondera, mensuras, & monetas. *ibi* n. 8.
48. Sacrilegium ex effusione seminis, vel sanguinis in loco sacro. n. 2. §. 8. p. 1. f. 440.
49. Incestus, ubi est necessaria dispensatio n. 4. p. 1. *ibid.*
50. Contractus Matrimonii, Claudestini. n. 7. p. 1. *ibid.*
51. Violatio Religiosæ. n. 3. §. 9. p. 1. *ibid.*
52. Sacrilegium ex furto, & percussione sacrilega. n. 13. p. 1. f. 441.
53. Excommunicatio major à jure, vel ab homine. *ibi* n. 1. §. 10.
54. Incendarius, qui voluntariè, & scienter incendit domus, aut possessiones alienas. n. 1. §. 11. p. 1. f. 442.
55. Impositio poenitentiae solennis. n. 2. p. 1. f. 443.
56. Peccatum Blasphemiae, etiam non haereticalis. n. 3. *ibid.*
57. Irregularitas contracta ex delicto occulto, aut homicidio casuali. *ibi* n. 4.
58. Quodvis Sacrilegium. n. 7. *ibid.*
59. Qui violat libertatem Ecclesiæ, aut vi extrahendo ex ea aliquem, qui illuc refugit, aut Ecclesiæ, vel Clericis aggravia, aut vexationes indebitas imponendo. n. 8. p. 1. f. 444.
60. Peccatum concubitus nefandi, & contra naturam. n. 13. *ibid.*
61. Quando quis obligatur ad restitutionem quantitatis, excedentis centum regales, si nesciat personam, cui sit facienda restitutio, in tali casu Episcopus ordinare debet, cui sit danda, & quomodo expendenda talis quantitas. n. 14. *ibid.*
62. Peccatum haereseis occultæ. n. 1. §. 12. p. 1. f. 445.
63. Usura publica. n. 13. *ibid.*
64. Copula carnalis cum filia spiritali. n. 17. p. 1. f. 446.
65. Peccatum contra naturam. n. 20. *ibid.*
66. Reservatur de jure Episcopo dispensatio votorum, juramentorum, & absolutio ab excommunicatione majori, non reservata specialiter Papæ, aut alteri Judici Superiori. n. 26. *ibid.*
67. Usura quamvis non sit manifesta. n. 1. §. 13. p. 1. f. 447.
68. Debito tempore non confiteri, nec communicare. n. 2. *ibid.*
69. Abortus consummatus culpabilis. *ibid.* n. 4.
70. Sacrilegiū. *ibid.* n. 6.
71. Excommunicatio lata à jure, aut à Constitutione Suae Sanctitati, aut nobis reservata. n. 1. §. 14. p. 1. f. 148.
72. Commutatio votorum. n. 3. *ibid.*

73. Sacrilegium violando Ecclesias, aut ponendo manus in aliquem Sacerdotem. *ibid.* n. 5. 74. Stuprum cum Religiosa. n. 9. p. 1. f. 449.
75. Occultatio scripturarum in præjudicium, & damnum operum piorum, per spatium octo annorum *ibidem.* n. 13.
76. Peccatum, in cujus executione est complex Confessarius in materia luxuriæ, aut gravis furti, aut incantationum solummodo. n. 1. §. 15. *ibid.*
77. Contractus illicitus, & usurarius. *ibid.* n. 3.
78. Sacrilegium, quo violatur locus sacer per homicidium, aut effusionem sanguinis, aut seminis, aut copula illicitum, aut furtum sacrilegam. n. 7. p. 1. f. 450.
79. Peccatum eorum, qui componunt libellos famosos, & qui illis utuntur, publicant, aut dant aliis, ut publicentur. n. 8. *ibid.*
80. Falsarii, per quos intelliguntur non solum qui adulterant qualescunque litteras, sed etiam testes, qui in iudicio jurant falsum, & hoc intelligitur, non solum quando mentiuntur, verum etiam quando veritatem occultant interrogati à Judice, cum debeant secundum legem eam manifestare. *ibid.* n. 9.
81. Defloratio Virginum, raptus cujuscunque foeminae. n. 14. p. 1. f. 451.
82. Adulterium. n. 18. *ibid.*
83. Peccatum Clerici, per quod irregularitatem incurrit. n. 1. *ibid.*
- §. 16. p. 1. f. 452.
84. Excommunicatio publica, aut occulta parte non satisfacta. n. 2. §. 17. p. 1. f. 453.
85. Abortus voluntarius. n. 9. §. 18. *ibid.*
86. Testis falsus, qui jurat in iudicio. n. 13. p. 1. f. 454.
87. Concubinarius, qui in Confessione promissit expulsionem concubinae, & tamen non fecit. *ibidem.* n. 14.
88. Maritus, & Uxor, qui sine Ecclesiae auctoritate vivunt separati. n. 15. *ibid.*
89. Homicidium proditorium. n. 3. §. 19. p. 1. f. 455.
90. Defraudatio causarum piarum, n. 7. §. 21. p. 1. f. 456.
91. Incestus in primo, aut secundo gradu consanguinitatis, aut affinitatis. n. 3. §. 22. p. 1. f. 457.
92. Non solvere decimas seclusa restitutione. *ibidem.* n. 7.
- Censura.*
- Quid, & quotuplex sit. n. 291. p. 2. f. 424. Differentia inter censuram latam & ferendam. n. 292. p. 2. *ibid.*
- Potest unus esse affectus censuræ in foro externo, & non interno, & e contra. n. 293. p. 2. f. 425.
- Potest remitti culpa absque absolutione censuræ ob ipsam incursum. n. 294. *ibidem.* Qui est affectus aliqua censura, non est censendus liber ex eo præcisè, quòd sit emendatus, & cessaverit contumacia. n. 295. *ibid.*
- Censura inflicta sub conditione, quomodo cesset cessante conditione. n. 296.

n. 296. ibidem. An censura inflicta ad instantiam partis possit ab eadem prorogari. n. 297. p. 2. f. 426.

Census.

Quid sit, & quomodo dividatur. n. 134. & 135. p. 1. f. 257.

An Census personalis sit licitus. n. 136. p. 1. f. 259. Qualisnam redditus aut pensio ex eodem recipi possit. ib.

In censu merè reali, pereunte Hypoteca perit etiam census. ibid.

An fundari possint census ex debitis antecedentibus, aut fructibus transactis. n. 137. p. 1. f. 260.

Cessario.

Quot modis cessare possit obligatio voti. n. 46. p. 1. f. 49.

Quomodo mutata materia cesset votum, vel quia cessat eadem materia, vel quia redditur impossibilis. n. 48. 49. & 50. p. 1. f. 50.

Charitas.

Quid sit Charitas. n. 16. p. 1. f. 22.

Quandonam obliget Præceptum Charitatis. n. 17. p. 1. f. 23.

Est præceptum positivum, & negativum, negativum obligat semper, & pro semper. n. 16. p. 1. f. 22.

Obligat etiam per accidens. ibid.

Quidnam condemnaverit Innocentius XI. circa præceptum Charitatis. n. 30. 31. & 32. p. 1. f. 342. & seq.

Qualiter, & quando obliget Charitas erga proximum. n. 38. & seq. p. 1. f. 344.

Chirurgi.

Quales qualitates habere debeant,

& quomodo distinguantur à Barbitonforibus. n. 24. p. 2. f. 292.

An possint extrahere sanguinem mulieribus foetum in utero habentibus cum periculo abortus. n. 25. ibid.

An teneantur deferere officium, quando nempe medendo mulieres, est ipsis occasio peccandi. n. 26. p. 2. f. 293. videatur verbum *Barbitonfores*.

Chocolata.

Est cibus frangens jejunium. n. 30. p. 1. f. 72.

Cicatrix.

An qui inflixit aliquod vulnus, ex quo in recipiente remansit aliqua cicatrix, teneatur ad restitutionem. n. 27. circa finem. p. 1. f. 195.

Cingulum.

Qualenam peccatum sit celebrare cum cingulo non benedicto, & quando amittat benedictionem. n. 119. p. 2. f. 52.

In hoc casu necessitatis, loco cinguli potest uti stola aut manipulo, & etiam celebrari cum cingulo non benedicto. ibi.

Clausura.

Non est peccatum introducere in clausuras monialium pueros, nondum habentes usum rationis. n. 61. p. 2. f. 188.

Nec famulas pro famulatu, & puellas pro educatione, secus est prohibitum ingredi dictas clausuras absque licentia, & necessitate ibi.

An excommunicationem incurrant, admittentes intra septa Monasterii

sterii prae-textu licentiarum n. 62. p. 2. f. 189.

Quidnam requiratur, ut quis incidat in hanc censuram. *ibid.*

An graviter peccet Religiosa introducens aliquem in clausuram sine legitima causa, & qui intrat hoc modo, an Excommunicationem incurrat. n. 63. p. 2. f. 190.

Clerici.

Videatur verbum *Beneficiatus.*

Cogitationes.

Quid requiratur, ut cogitatio sit peccatum mortale. n. 151. p. 1. f. 187.

Quanam sint signa, ex quibus in dubio cognosci possit, an consensus sit cogitationi plenè exhibitus, vel non. n. 152. *ibid.*

Cogitatio cum plena deliberatione admissa, & desiderio ad praxim deducendi, habet malitiam sui objecti. n. 153. p. 1. fol. 188.

An sit peccatum mortale cogitatio de re mala cum consensu sub conditione. *ibid.*

Compensatio.

Quando, ex quibus bonis, & quomodo sit licita. n. 67. p. 1. f. 229.

Ut sit licita, necessarium est, ut debitum sit certum, ut tempus solutionis expiraverit, & ne ultra sibi debitum accipiatur. *ibi.* An sit etiam necessarium, ut alio modo, quod suum est, recuperare non possit. n. 68. *ibi.*

An possit fieri compensatio de bonis, quæ in deposito habentur. n. 69. *ibid.*

An admonendus sit debitor, quod debitum sit satisfactum. n. 70. p. 1. f. 230.

An is, qui sibi compensat, teneatur restituere Domino rei lucrum cessans. n. 71. & seq. *ibi.*

Licetum est facere compensationem rebus specie differentibus à re debita. n. 77. p. 1. f. 233. videatur verbum *Famuli.*

Complex.

An possit in Confessione reticere peccatum, vel circumstantia, ob quam manifestandus esset complex. n. 3. p. 1. f. 2.

Communio.

Quando obliget. n. 2. p. 1. f. 2.

Quale peccatum committat non suscipiens Communionem, quando instat præceptum, & quale, qui indignè sumit. n. 3. *ibid.* & n. 4. p. 1. f. 3.

An qui non præmittit confessionem, & indignè Eucharistiam sumit, duo peccata committat. n. 5. *ibid.*

Qui sacrilegè Eucharistiam sumit, an satisfaciat præcepto Communionis. n. 217. p. 1. f. 391.

Decretum Innocentii XI. circa Communionem. n. 219. p. 1. f. 392.

An Sacerdoti administrandi Eucharistiam liceat fragmentum hostiæ frangere. n. 124. p. 2. f. 54.

Danda est peccatori occulto publice petenti, non verò publico. n. 74. p. 2. f. 126.

Quisnam censendus sit in hoc casu peccator publicus. n. 75. p. 2. f. 127.

Danda

Danda est amenti, vel Phrenetico in articulo mortis, dummodo non adsit periculum irreverentiæ, & amentia non sit valde gravis. n. 76. ibid.

Quando administranda sit infirmis vomitui subjectis. n. 77. p. 2. f. 128.

Pueris habentibus usum rationis, administranda est in periculo mortis, licet antecedenter nunquam communicaverint, & etiam quando dubitatur, an expleto septennio usu rationis polleant. n. 78. & 79. p. 2. f. 128. & 129.

An administranda sit per modum Viatici ei, qui eodem die ex devotione eam suscepit. n. 80. ibid.

Occultè deferri non potest ad infirmum. n. 82. p. 2. f. 131.

An teneatur confiteri ante Communionem, qui habet probabilem, vel certam conscientiam peccati mortalis. n. 245. p. 2. f. 407.

Non habens copiam Confessarii, si instat obligatio communicandi, potest se justificare actum contritionis præmittendo. ibid.

Qui celebrat hoc modo, quamprimum confiteri tenetur, non ex consilio, sed ex præcepto. n. 246. ibid.

Hoc tamen non est intelligendum, quando Sacerdos communicat, sicut communicat Laicus. n. 247. ibidem.

An hoc intelligendum sit, quando communicat exercendo functiones Veneris Sancti. 248. p. 2. f. 408.

Non comprehenditur in hoc casu is,

Par. II.

qui bonâ conscientia ad altare accedens ibi postmodum graviter peccat. n. 249. ibid.

An comprehendatur is, qui in altari recordatur alicujus peccati obliti. n. 249. ibid.

Qualiter intelligenda sit illa particula quamprimum. n. 252. p. 2. f. 409.

In quibus casibus possit contingere penuria Confessarii, ut licitè celebrare possit præmissa actu contritionis. 254. & seq. p. 2. f. 410.

Commutatio.

Quid sit Commutatio voti, & quis possit commutare sub n. 47. p. 1. f. 49.

Probabile est habentem potestatem dispensandi delegatam, habere etiam potestatem commutandi, sed non econtra. sub n. 47. p. 1. f. 50.

Potest quis propria auctoritate commutare votum in id, quod est evidenter melius. n. 72. p. 1. f. 58.

Et etiam secundum opinionem probabilem in æquale, secus si sit minus bonum. ibi.

Quomodo commensuranda sit bonitas materiæ pro commutatione facienda ibid.

Potest Confessarius virtute Bullæ, aut Jubilæi commutare votum in minus bonum si adsit causa. n. 73. p. 1. f. 59.

Causa justa dicitur quando intercedit notabilis difficultas adimplendi votum. ibid.

Qualiter se gerere debeat Confessarius, ut tura conscientia possit

T t t

vota

vota commutare. *ibid.* videatur Verbum *Votum*.

Concionari.

Parochi tenentur Populo concionari jure naturali, Divino, & Ecclesiastico. n. 9. p. 2. f. 92.

Jure Divino, & naturali, non sunt determinatæ dies, in quibus Parochus tenetur prædicare, sed Concilium Tridentinum determinavit teneri omnibus diebus Festivis, & solemnibus. n. 10. p. 2. f. 93.

Datur in hoc parvitas materiæ, & quæ. n. 11. & seq. p. 2. f. 94.

Contra hanc legem nulla consuetudo legitima prævaluit. n. 14. p. 2. f. 95.

Excusari possunt Parochi, quando in suis Parochiis adest, qui concionetur, & concionatur id, quod ipsimet concionari deberent. n. 15. 16. & 17. & seq. p. 2. f. 96.

Nec valet dicere, se esse incapaces hujus muneris. n. 18. 19. p. 2. f. 97.

Minus dicendo non esse concursum Populi. n. 20. p. 2. f. 98.

An quando Parochiani nequeunt interesse eximantur ab obligatione concionandi. n. 21. *ibid.* videatur verbum *Parochus*.

Conditio.

Est impedimentum matrimonium dirimens, qualiter. n. 69. p. 1. f. 145.

Conductio.

Videatur verbum *Contractus*.

Confessarius.

Quando nullum speratur remedium,

relinquere debet pœnitentem in sua bona fide. n. 111. p. 1. f. 168.

Non nimium se extendere debet in interrogationibus veneris. n. 132. p. 1. f. 180.

Non potest denunciare pœnitentem inquisitioni. n. 158. & seq. p. 1. f. 190.

Quando, & qualiter denunciandus sit S. Inquisitioni, qui in Confessione sollicitat. n. 159. & seq. *ibid.* videatur verbum *Denunciatio*.

Confessarius, qui absolvit ab excommunicatione reservata, stante impedimento ex parte pœnitentis, peccat, si juramentum non exigat, aut (in opinione tuta) promissionem se præsentandi coram Superiore. n. 48. & 49. p. 1. f. 104. & 105.

Videatur verbum *Excommunicatio*.

Quando absolutionis beneficium impenditur virtute Bullæ ac Jubilæi aliove simili indulto absolute imperianda est absque tali onere. n. 50. p. 1. *ibid.*

Qualiter se gerere debeat Confessarius in examine sexti præcepti. n. 4. p. 1. f. 116.

Confessarius, qui ex malitia, aut ignorantia culpabili dixit, aut confultuit pœnitentem non teneri ad restitutionem, vel restituere cum non teneatur, admonere debet Pœnitentem de restitutione facienda, aliàs tenetur ipse restituere. n. 60. p. 1. f. 125.

Idem

Idem dicendum si ex culpabili negligentia id omisit. *ibid.*

Qualiter se gerere debeat in aliis quibus casibus. n. 77. p. 1. f. 233.

In materia jurisdictionis non tenetur sequi opinionem Pœnitentis. n. 19. p. 2. f. 161.

Nequit Parochus eligere sibi Confessarium, simplicem Sacerdotem. n. 106. p. 2. f. 351. videatur verbum *Parochus*.

Quando neganda sit absolutio habenti consuetudinem peccandi, & in occasione proxima constituto, videatur verbum *Consuetudo* & verbum *Occasio proxima*.

Confessio.

Quando, & quomodo obliget. n. 1. & 2. p. 1. f. 1. & seq.

Quando reiteranda sit. n. 10. & seq. p. 1. f. 6.

An teneatur quis explicare, num peccatum sit noviter commissum, vel jam præteritum. n. 14. p. 1. f. 8.

An per Confessionem malam satisfiat præcepto. n. 16. p. 1. f. 9.

Qualenam peccatum committat, qui non satisfacit præcepto Confessionis. *ibid.*

Qualiter obligent in Confessione actus virtutum Theologicarum. n. 309. p. 1. f. 419. & n. 61. p. 1. f. 344.

Quomodo iis in Confessione satisfiat. n. 19. p. 1. f. 23.

Quando dimidiari possit Confessio. n. 229. p. 1. f. 395.

An sit valida Confessio facta com-

plici. n. 19. p. 2. f. 10.

Quam obligationem habeat Parochus exaudiendi suos Parochianos videatur verbum *Parochus*.

Cuinam possint Religiosi confiteri videatur verbum *Religiosi*.

Qui violavit votum Castitatis, quomodo in Confessione explicare teneatur, videatur verbum *Castitas*.

Quenam peccata in Confessione remittantur directè, & quæ indirectè. n. 71. p. 2. f. 338.

An peccata oblita aut ex justa causa omissa sint postea confitenda. n. 72. & seq. *ibid.*

An qui confessus est decem peccata, addendo plus minusve, & deinde recordatur duorum, vel trium, teneatur iteratò confiteri. n. 75. p. 2. f. 339.

Qui non potest manifestare numerum suorum peccatorum, sufficit, si se accuset de consuetudine peccandi. n. 76. *ibid.*

An satisfaciat præcepto Confessionis qui confitetur Regulari præsentato Ordinario, & ab hoc injustè reprobato. n. 87. p. 2. f. 344.

An satisfaciat præcepto, qui confitetur approbato pro tempore, & determinatis personis, & pro Episcopatu determinato. n. 89. p. 2. f. 345.

An satisfaciat, qui facit Confessionem nullam ob defectum Confessarii. n. 93. p. 2. f. 347.

Satisfacitis, qui facit Confessionem validam, & informem. n. 94. *ibid.*

An Excommunicationem incurrat, qui non satisfacit præcepto ob Confessionem voluntariè nullam. n. 95. p. 2. f. 348.

An, qui cum errore vincibili omisit in Confessione aliquod peccatum, satisfaciatur Præcepto. n. 96. p. 2. f. 348. videatur verbum *Pœnitentia*.

Confirmatio.

Non est necessariò recipienda pro validè Sacris Ordinibus suscipiendis, nec erit grave peccatum (imò secundum aliquos nec veniale) suscipere Ordines absque Confirmatione. n. 1. p. 2. f. 1.

Conscientia.

Qualiter examinanda ante Confessionem. n. 7. p. 1. f. 4.

Quomodo sint examinandi illi, qui longo tempore ob defectum integritatis fecerunt Confessionem nullam. n. 15. & seq. p. 1. f. 8.

Quandonam fiat irrita Confessio ex defectu examinis. n. 8. p. 1. f. 5.

Interrogatorium pro conscientia examinanda per omnia Decalogi præcepta. n. 19. p. 1. f. 12.

Consecrare.

An post offertorium accipi possint particulae consecrandæ. n. 123. p. 2. f. 54.

Non sunt consecratae particulae, etsi materialiter præsentibus, si Sacerdos nullam habet notitiam sub. n. 125. p. 2. f. 55.

Quamvis in Sacristia intentionem habuerit Sacerdos consecrandi particulas, si tamen ex oblivione eas su-

per corporale non posuit, remanent non consecratae. n. 126. ibid.

An ad consecrandum requiratur, ut intentio tendat in materiam determinatam. n. 127. p. 2. f. 56.

An materia debeat esse moraliter præsens. n. 128. ibid.

An guttae vini in circumferentia Calicis annexæ consecratae fuerint sub. n. 28. p. 2. f. 57.

Consilium.

Qui consilium dat, ad restitutionem tenetur. n. 51. & seq. p. 1. f. 220. & n. 150. & seq. p. 1. f. 374.

Consilium dare.

Qui consulit malum, si non est contra iustitiam, etsi peccet, ad restitutionem non tenetur. n. 53. p. 1. f. 220.

Neque qui consulit rem contra iustitiam, quando non est in damnum tertii. ibid.

Minus malefactori, jam determinato ad malum. sub. n. 53. p. 1. f. 221.

An qui consulit damnum, sed tempore opportuno efficaciter dissuadet, ad restitutionem teneatur. n. 54. & 55. p. 1. f. 221. & 222.

Consulere Testatori, ut non relinquat suam hæreditatem cui ex iustitia tenetur, graviter peccat. n. 56. ibid.

Quando sine vi, dolo, aut fraude consilium datur, ut non relinquatur Hæres, aut Legatarius, quem ipse liber intendebat, non tenetur ad restitutionem, secus si vi, aut dolo. ibid.

In quonam casu consulens, excommunicationem Bullæ Cornæ incurat.

not.

not. 7. p. 2. f. 439. & not. 10. p. 2. f. 443. Item not. 11. p. 2. f. 445. not. 12. p. 2. f. 446. & not. 14. p. 2. f. 449.

Consuetudo.

Qualenam peccatum sit peccandi consuetudo. n. 9. p. 1. f. 35.

Confessarius in sexto præcepto interrogare tenetur, an peccatum sit habituale. n. 34. p. 1. f. 128.

In quam peccatorum specie frequentius occurrat peccandi consuetudo. n. 27. p. 1. f. 326.

Pœnitens non semper tenetur suum peccatum consuetudinis manifestare, nisi à Confessario interrogetur. n. 227. p. 1. f. 394.

Quid sit peccandi consuetudo. n. 232. p. 1. f. 396. & seq.

Quenam sit consuetudo positiva, & quæ privativa. n. 233. ibid.

An, quando nulla sit spes emendationis in Consuetudinario sit absolvendus, licet ore dicat, quod se emendabit. n. 234. ibid.

An saltem possit absolvi, antequam binis, vel ternis vicibus fuerit correctus. n. 235. p. 1. f. 397.

An etiam quando cum extraordinario dolore accedit, qualem ordinario habent illi, qui tempore Missionis confitentur. n. 237. & 238. ibid.

An etiam absolvi possit quando in aliqua parte est emendatus, aut diligentiam adhibuit vincendi suam pessimam consuetudinem. n. 239. & seq. ibid.

An absolvi possit, quando accedit

ductus ab aliquo casu funesto. n. 242. p. 1. f. 398.

An etiam quando accedit liberè & spontè. n. 243. ibid.

An quando confitetur in articulo mortis. n. 244. p. 1. f. 399.

Quandonam per dolorem extraordinarium destruat, & interrumpatur pessima consuetudo. n. 245. ibid.

In quo impugnatur fusè P. Emanuel à Conceptione. n. 247. & seq. ibid.

Quamvis in supradictis casibus dari possit absolutio, quandoque tamen necessarium est eam per modum medicinæ negare. n. 272. p. 1. f. 409.

Non obstat timor de pœnitentis perseverantia in peccato, quin possit dari absolutio concurrente aliqua ex dictis circumstantiis. n. 274. & seq. p. 1. f. 410.

An hoc totum intelligendum sit etiam de peccatis venialibus, & quomodo. n. 277. & seq. p. 1. f. 411.

Contractus.

Quid sit, & quomodo dividatur. n. 91. & 92. p. 1. f. 239.

In quos transferatur dominium, & in quos solus usus, & quinam obligent ex culpa lata, levi, & levissima. n. 93. p. 1. f. 240.

Quid sit contractus cōductionis. ibid.

An si res conducta pereat sine culpa lata, aut levi illius, qui eam conduxit ad restitutionem teneatur. n. 94. p. 1. f. 241.

An requiratur culpa Theologica, ut

dicatur quis obligatus ad restitutionem. n. 98. p. 1. f. 244.

Qualis sit essentia & natura contractus mutui. 99. ibid. videatur verbum *mutuum*, & verbum *usura*.

Quid sit contractus venditionis. n. 108. p. 1. f. 246. videatur verbum *Venditio*.

Qualis dicatur contractus commodati, & quomodo distinguatur à mutuo. n. 122. p. 1. f. 251.

Qualis sit contractus precarii, & qualiter differat à Commodato. n. 123. ibi.

An precarium inducat obligationem restituendi rem, quando perit per dolum, aut culpam latam. ibid.

Quando mutuatur aliquid absque determinatione temporis, dicitur rigorosum precarium. n. 124. ibid.

An si res mutuata habeat aliquod vitium occultum, & non fuit manifestatum ab illo, qui dedit, teneatur recipienti reparare, damna ob hanc causam secuta. n. 124. ibid.

An qui recipit usum alicujus rei, possit ad aliorum usum eam tradere. ibid.

An qui contra voluntatem Domini utitur aliqua re mutuata longiori tempore, quam aliàs fuit concessa, committat furtum, & ad restitutionem teneatur. ibid.

Et quid dicendum de illis, qui utuntur aliqua re aliter, quam fuit concessa. n. 125. p. 1. f. 252.

An qui recipit rem commodatam, obligetur ad ejus expensas ordinarias, vel extraordinarias. ibi.

An Commodatarius restituere teneatur rem, quæ periit ob aliquem casum fortuitum. n. 126. p. 1. f. 253.

Quid sit contractus depositi, & quomodo distinguatur ab aliis. n. 127. ibid. videatur verbum *Depositum*.

Quid sit contractus pignoris, & quomodo distinguatur ab Hypotheca. n. 131. p. 1. f. 255. videatur verbum *Pignus*.

Quid sit Hypotheca. n. 132. p. 1. f. 256. videatur verbum *Hypotheca*.

Quid sit Contractus census. n. 134. p. 1. f. 257. videatur verbum *Census*.

Quid sit Contractus Cambii. n. 138. p. 1. f. 260. videatur verbum *Cambium*.

Quid sit contractus Societatis, quando, & quomodo sit licitus. n. 141. & 142. p. 1. f. 262.

Quid sit contractus promissionis. n. 243. p. 1. f. 263.

Quid sit contractus donationis, & qualis dicatur donatio inter vivos, & qualis donatio causa mortis, & qualis sit donatio simplex, qualis reciproca, & qualis antidotalis. n. 144. p. 1. f. 264.

Quid sit Contractus Emphyteusis. n. 145. ibid.

Quid sit Contractus Feudi. n. 146. p. 1. f. 265.

Quid sit Contractus ludi. n. 161. p. 1. f. 270. videatur verbum *Ludus*.

Quid sit Contractus affecurationis. n. 171. p. 1. f. 273.

Quid sit Contractus sponsionis. n. 172. p. 1. f. 274.

Quid

Quid sit Contractus Sortis. n. 137. ibid.

Contritio.

Quid sit contritio perfecta, & quid imperfecta. n. 2. p. 2. f. 305.

An obliget in articulo mortis. n. 63. p. 2. f. 119.

Contumelia.

Est peccatum mortale ex genere suo, opponitur virtuti iustitiæ, & specie distinguitur à detractio. n. 36. p. 1. f. 309.

Non distinguuntur specie morali verba contumeliosa. n. 37. ibid.

Nec sunt peccata numero distincta, quando in aliquo motu iræ multa verba contumeliosa alicui dicuntur. n. 39. ibid.

Nec per hoc quòd sit publicus defectus, qui obijcitur, excusat à culpa gravi contumelia. n. 41. p. 1. f. 310.

Qualiter restituendus sit honor per contumeliam ablatum. n. 42. & seq. ibid. videatur verbum *Honor*.

Conventus.

Qualis dicatur egressio nocturna, & furtiva è Conventu, & quando sit casus reservatus in Religionibus. n. 25. p. 2. f. 164.

Correptio.

Quando sit facienda correptio fraternalis ante denunciationem, n. 176. & 177. p. 1. f. 196. & seq.

Quomodo sit facienda, n. 179. ibid.

Quando obliget. n. 19. in fine. p. 1. f. 303.

Quando delictum est publicum,

nulla oritur obligatio corrigendi ante denunciationem. n. 98. p. 2. f. 265.

Cruce.

An sit peccatum mortale celebrare sine Cruce, & an sufficiat depicta. n. 117. p. 2. f. 51.

Culpa.

Quæ sit Theologica, & quæ juridica. n. 80. p. 1. f. 234.

An oriatur obligatio restituendi ob damnum illatum, si non intercedit culpa Theologica sub n. 81. ibid.

Quænam dicatur culpa lata, levis, & levissima. n. 95. p. 1. f. 241.

In quibus contractibus restituendum sit, ob culpam latam, levem, & levissimam. n. 97. ibid.

Quænam ex his culpis obliget Advocatum ad restitutionem. n. 27. p. 2. f. 218.

Cultus.

Disparitas Cultus est impedimentum Matrimonium dirimens. n. 78. p. 1. f. 153.

Curatus, aut Parochus.

Non potest eligere sibi Confessarium Sacerdotem simplicem. n. 106. p. 2. f. 351.

An hoc intelligatur de Episcopis. n. 107. p. 2. f. 352.

An intelligatur de Religioso, Parochi officio fungente. n. 108. p. 2. f. 353.

An etiam de Prælati Regularibus. n. 109. ibid.

An possit Parochus absque privilegio Bullæ eligere sibi Confessarium

approbatum in alio Episcopatu. n. 110. ibid.

An possit Sacerdotem simplicem exponere pro exaudiendis suis Parochianis. n. 112. p. 2. f. 354.

Custodes Portuum aut Portarum.

Vide *Gabella*, seu *Vestigal*.

D.

Dammum.

An qui furatur rem parvi valoris, ex quo sequitur grave damnum, graviter peccet cum onere restitutionis. n. 86. p. 1. f. 236.

An in tali casu contraheretur excommunicatio imposita contra furantes. n. 87. ibidem.

Debitum.

Qui cum voto simplici Castitatis matrimonium contraxit, an possit petere, vel reddere debitum. n. 58. p. 1. f. 140.

In primis duobus mensibus post contractum matrimonium, an possit petere, vel reddere debitum, antequam consummaverit, & an sit grave peccatum illud consummare. n. 59. ibid. & n. 62. p. 1. f. 141.

An possit petere, vel reddere debitum, si alter conjugum adulterium committat, vel faciat divortium legitimum. n. 59. p. 1. f. 140.

Quis in hoc dispensare possit. n. 60. p. 1. f. 141.

An si quis nupsit cum impedimento dirimenti possit petere, vel reddere debitum, & an possit reddere, si post contractum matrimonium su-

perveniat impedimentum affinitatis, ob copulam illicitam habitam cum consanguinea Confortis in primo, aut secundo gradu Consanguinitatis. n. 100. p. 1. f. 162.

Quandonam quis peccet abutendo debito conjugali. n. 122. p. 1. f. 177.

Absolutè loquendo nullus conjugum tenetur petere debitum, quamvis ob aliam causam per accidens teneatur. n. 126. p. 1. f. 178.

Actus conjugalís ex pluribus titulis vitari potest. n. 127. & seq. ibid.

An possit, vel teneatur quis reddere debitum quando indebitè petitur. n. 131. & seq. p. 1. f. 180.

Negare debitum sine causa, quando petitur ex justitia peccatum mortale est secus si ex amicitia. n. 134. p. 1. f. 181. in numeris sequentibus videri possunt doctrinæ ad hanc materiam spectantes.

Debita.

Qualenam peccatum sit differre solutiones. n. 214. & seq. p. 1. f. 291.

An in aliquibus casibus possit debitor anticipare, vel differre solutionem suorum debitorum. n. 74. & 75. p. 1. f. 231. & 232.

Decima.

Quid sint, & quo jure obligent. n. 205. p. 1. f. 287.

Decimæ, aliæ sunt personales, prædiales, & mixtæ. n. 106. ibid.

Qualenam peccatum sit non solve-
re decimas. n. 206. ibid.

De-

Decimæ deduci debent ex fructibus integris, priusquam ex illis deducantur expensæ, tributa, sumptus, aut alia debita. n. 209. & 210. p. 1. f. 289.

Non sunt solvendæ ex deterioribus. n. 211. ibid.

An teneantur de fructibus collectis, & quando teneantur de non collectis. n. 212. p. 1. f. 290.

Delictum.

Qualenam delictum matrimonium dirimat. n. 78. p. 1. f. 153.

Adulterium cum mutua promissione de futuro matrimonio illud dirimit. n. 86. & 87. p. 1. f. 154.

Dirimit etiam occisio proprii mariti, aut uxoris, hoc animo, & intentione. n. 88. p. 1. f. 155.

Secundum aliquos non contrahitur hoc impedimentum ab eo, qui illud ignorat. n. 88. in fine. ibid.

Denunciatio.

Quomodo, & quando denunciandus sit Inquisitioni Sacerdos, in Confessionario sollicitans ad turpia. n. 157. & seq. p. 1. f. 190. & seq.

Denunciandus est sub poena Excommunicationis majoris latæ sententiæ, in quam incurrit Confessarius absolvendo sollicitatum absque impositione hujus oneris. ibid. Non solum sollicitantes mulieres denunciandi sunt, sed etiam sollicitantes viros. n. 159. ibid.

Et etiam sollicitantes poenitentem ad peccandum cum aliis. n. 160. ibid.

Par. II.

An denunciandus sit, qui sub prætextu Confessionis habet tactus impudicos. n. 162. & seq. p. 1. f. 191. an etiam ille, qui ante Confessionem, vel immediatè post sollicitat, aut similes tactus habet. n. 164. ibid.

Si hoc non sequatur immediatè ante vel post Confessionem, nulla oritur obligatio denunciandi. n. 164. p. 1. f. 192.

An possit denunciari, qui non est infamatus de simili delicto. n. 165. ibidem.

An denunciandus sit, quando constat esse verum Catholicum. n. 166. ibid.

An poenitens, qui consensum præbuit sollicitationi, teneatur denunciare Confessarium. 168. p. 1. f. 193.

Quid dicendum, si Confessarius sit correctus, & quando hoc verificetur. n. 169. & seq. ibid.

Correctio fraterna an præcedere debeat denunciationem. n. 174. & seq. p. 1. f. 195.

Quando absolvi possit poenitens sollicitatus ante denunciationem. n. 178. p. 1. f. 197.

Qualiter sit facienda denunciatio. n. 180. & seq. ibid.

Quid sit denunciatio Evangelica, & quid judicialis. n. 32. p. 2. f. 324.

In delictis hæresis facienda est denunciatio, quamvis probari non possit, quod intelligi debet, quando certò constat delictum. n. 33. & 34. ibid.

An etiam intelligendum sit de delictis, qui sapiunt hæresim. n. 35. p. 2. f. 325.

An denunciandus sit Sacerdos præbens poenitenti in Confessionario Schedulam sollicitationis, & an etiam hoc intelligi debeat, si hoc fiat immediate ante vel post Confessionem. n. 40. & 41. p. 2. f. 326. & seq.

Non est denunciandus ille, qui sollicitat ad alia peccata, quæ non sunt contra castitatem, nec ille, qui in aliis Sacramentis sollicitat ad turpia, neque Laicus, qui Sacerdotis munus fingens sollicitat exaudiendo: bene verò Sacerdos simplex, si fictè exaudiendo sollicitat. n. 42. p. 2. f. 327.

An teneatur Confessarius sollicitans positivè injungere poenitenti sollicitato, ut ipsum denunciaret. n. 47. & seq. p. 2. f. 329.

Quando poenitens ex justa causa eximitur ab obligatione denunciandi, poterit non imponi à sollicitante. n. 50. p. 2. f. 330.

Depositum.

Quid sit, & quomodo differat ab aliis Contractibus. n. 127. p. 1. f. 254.

Dividitur in Judiciale, & particulare. Judiciale vocatur sequestrum. n. 128. ibid.

Particulare subdividitur in necessarium, & voluntarium. ibid.

Si Depositum perit ex culpa Depositarii, quando teneatur ad restitutionem. ibid.

An possit Depositarius aliquando

uti Deposito. n. 129. & 130. p. 1. f. 254. & 255.

Desperatio.

Est peccatum oppositum virtuti spei. n. 14. p. 1. f. 22.

Detractio

Videatur verbum *Murmuratio.*

Dimissoria.

Graviter peccat, qui suscipit Ordines eum Dimissoriis fictis, & suspensionem incurrit, nisi ignorantia, quæ non est crassa, & supina excuset. n. 23. p. 2. f. 12.

Dispensatio.

Quid sit. n. 47. p. 1. f. 49.

Quisnam dispensare possit in votis. n. 47. ibid. & n. 63. p. 1. f. 55.

Votum emissum in favorem tertii, quando dispensari possit. n. 65. p. 1. f. 56.

Quisnam dispensare possit in impedimentis impediens matrimonium. n. 55. & seq. p. 1. f. 139.

Et quis dispensare possit in impedimentis dirimentibus. n. 112. & seq. p. 1. f. 168. & n. 94. p. 1. f. 159. & n. 100. p. 1. f. 162.

Quando in dispensatione fit aliquis error, quando sit valida, quando non. n. 116. & seq. p. 1. f. 170.

Quanam causæ sufficiant pro dispensatione in impedimentis matrimonii. n. 116. ibid.

Si causa finalis allegata in relatione est falsa, invalida erit Dispensatio, secus quando est vera, etsi non sit impulsiva. ibid. & n. 117. ibid.

An

An sit valida dispensatio, non explicato gradu proximiori. n. 118. p. 1. f. 171.

An necessarium sit obtinere litteras declaratorias supra gradum proximiorum, & quando omitti possint. n. 120. ibid.

An concurrente duplici affinitate explicanda sit in ratione. n. 119. ibid.

Quando gradus proximior est primus, necessario explicandus est, ut valeat dispensatio. n. 120. ibid.

Quando in dispensatione exprimitur clausula: *dummodo copula non inter- venerit*. Quomodo sit intelligendum. n. 121. ibid.

Modus recurrendi ad Sacram Pœnitentiarum. n. 121. f. 172.

Distractio.

Distractè persolvendo Divinum officium quando satisfiat, & quando non. n. 80. & seq. p. 2. f. 35.

Quale peccatum sit cum distractione celebrare. n. 132. & 133. p. 2. f. 59. & 60. videatur verbum *Divinum Officium*.

Divinatio.

Quid sit. n. 23. p. 1. f. 25.

Divinatio fieri potest cum tacita, vel expressa Dæmonis invocatione, & quomodo differat una ab altera, & quando poterit esse peccatum veniale, & quando distinguantur specie in ordine ad Confessionem. ibid.

Divortium.

Quid sit, & quot modis fieri possit. n. 141. p. 1. f. 183.

Inter Catholicos solummodo per

mortem alterius conjugis solvitur matrimonium consummatum quo ad vinculum. ibid.

Ratum solvitur per ingressum Religionis, & alter conjugum poterit denuò matrimonium inire. ibid.

Quomodo dissolvi possit matrimonium consummatum quo ad thorum. n. 142. & seq. p. 1. f. 184.

Et quomodo quo ad thorum, & quo ad cohabitationem. ibid.

Desiderium adulterandi, aut tactus impudici, non sunt causæ faciendi divortium. n. 146. ibid.

Neque pollutio, aut copula naturalis inchoata, nisi consummetur. ibid.

Copula sodomitica, aut bestialis est causa sufficiens. ibid.

Copula per vim non sufficit. n. 147. p. 1. f. 185.

Neque copula, quam inculpabiliter habuit uxor cum persona, quæ suum simulavit esse maritum. ibid.

Quando unus conjugum credit alterum esse mortuum, nubit, aut habet copulam, non est causa sufficiens pro divortio. ibid.

Si maritus consentit in adulterium, non potest facere divortium, nec minus si tacite, vel expresse injuriam condonavit. ibid.

An sit compensatio in ordine ad divortium, quando conjuges adulterant. n. 148. & 149. p. 1. f. 186.

Quomodo fieri possit divortium propter sævitiam pro semper, vel ad tempus. n. 147. & seq. p. 1. f. 184.

Qui propria auctoritate fecit divor-
tium, si & ille adulteravit, non potest
mutare statum. n. 150. p. 1. f. 186.

Et etiam quando divortium fuisset
per sententiam Judicis ibid.

Si tamen esset innocens, posset fa-
cere. ibid.

Adulter non potest statum mutare
sine consensu innocentis. ibid.

Doctrina Christiana.

Quenam personæ sint interrogan-
dæ in Confessione. n. 1. p. 1. f. 17.

Quanam ex Doctrina Christiana
scire teneatur Catholicus, & qualiter
se gerere debeat Confessarius cum
ignorantibus. n. 24. p. 1. f. 324.

Qualem obligationem habeant Pa-
rochi eam edocendi suos Parochia-
nos. n. 22. & seq. p. 2. f. 98.

Dolor.

Qualis nam dolor sit necessarius ad
obtinendam remissionem peccato-
rum. n. 1. & seq. p. 2. f. 305.

Quibus rationibus Confessarius in-
citare teneatur poenitentem ad dolo-
rem suorum peccatorum. n. 3. & seq.
ibid. & n. 2. & seq. p. 1. f. 314.

Videatur verbum *Contritio*, & ver-
bum *Attritio*.

Donatio.

Quid, & quotuplex sit. n. 144. p.
1. f. 264.

An donatio facta à Patre adhuc vi-
vente proprio Filio irritari possit à
Lege. n. 183. p. 1. f. 278.

Donatio facta ob metum quando
valida sit. n. 155. p. 1. f. 268.

Dos.

An Pater possit negare dotem filiaë,
quæ contra ejus voluntatem matri-
monium inivit. n. 19. p. 1. f. 81.

An dos computetur inter alimenta.
n. 20. ibid.

Et an Pater teneatur eam dare filiaë
illegitimæ. ibid.

Dominium dotis spectat ad uxo-
rem, & administratio ad maritum. n.
188. p. 1. f. 280.

Solutio matrimonio, an maritus te-
neatur integram restituere. ibid.

An uxor consumens dotem contra
voluntatem mariti peccet. n. 190. p.
1. f. 281.

Duellum.

Quid sit. n. 12. p. 2. f. 316.

Quando non sit peccatum accep-
tare duellum. n. 28. p. 1. f. 96.

An licitum sit acceptare duellum
ad evitandas molestias, licet quis
moraliter sit securus, quod nullum
infortunium ipsi eveniet. n. 29. ibid.

Quot peccata committantur prop-
ter duellum, & quam obligationem
habeant restituendi, si quis occidat
decertantem. n. 30. p. 1. f. 97.

Quis incurrat Excommunicatio-
nem propter duellum, & quis absol-
vere possit ab hac censura. n. 31. ibid.
& n. 16. in fine. p. 2. f. 318.

An liceat acceptare duellum, ne
timiditatis notam incurrat. n. 13. p. 2.
f. 317.

Acceptans duellum, in Excommu-
nicationem incidit, & si moriatur Ec-
clesia

Ecclesia
ibid.

Silicet
hoc quis
16. p. 2.

Est p
f. 90.

Quat
Quo

is, qui
briandi.

Quat
briare.

Quat
debeat

In qu
bus bon

45. & f

Eccl
nam fa

quæ si
rationi

Cum

ciarius
hoc fin

di fece

Cum

emofy
Divini

modo
& seq.

An
emofy

Ecclesiastica sepultura privatur. n. 14. & an fieri debeant pauperibus illius
ibid. loci. n. 62. & seq. p. 2. f. 28.

Silicetum esset duellum fictum; per
hoc quis non incidit in Censuram. n.
16. p. 2. f. 318.

E.

Ebrietas.

Est peccatum mortale. n. 15. p. 1.
f. 90.

Quando non erit. n. 16. p. 1. f. 91.

Quomodo neganda sit absolutio
iis, qui consuetudinem habent se ine-
briandi. n. 17. ibid.

Quam reprehensibile sit alios ine-
briare. ibid.

Electio.

Quando super digniorem cadere
debeat. n. 190. & seq. p. 1. f. 384.

Eleemosyna.

In quibus necessitatibus, & ex qui-
bus bonis facienda sit eleemosyna. n.
45. & seq. p. 1. f. 346.

Ecclesiasticus tenetur eleemosy-
nam facere ex fructibus beneficii,
quæ supersunt suæ congruæ susten-
tationi. n. 45. & seq. p. 2. f. 21. & seq.

Cum eleemosynis satisfacit benefi-
ciarius obligationi restituendi, etiamsi
hoc sine expressa intentione restituen-
di fecerit. n. 61. p. 2. f. 27.

Cum hoc tamen, quod dictæ ele-
emosynæ sint factæ post omissionem
Divini Officii, & non ante, quia hoc
modo non satisfaceret. ibid. & n. 209.
& seq. p. 2. f. 390.

An necessarium sit, quod dictæ ele-
emosynæ sint de fructibus beneficii,

& an fieri debeant pauperibus illius
loci. n. 62. & seq. p. 2. f. 28.

Emphyteusis.

Quid, & quomodo differat ab aliis
contractibus. n. 145. p. 1. f. 264.

Emprio.

Videatur verbum *Venditio.*

Episcopus.

An possit absolvere à casibus oc-
cultis Bullæ Coenæ. n. 6. p. 1. f. 19. &
n. 21. & seq. p. 2. f. 320.

Non tamen ab hæresi occulta. n. 8.
p. 1. f. 20. & n. 31. p. 2. f. 324.

In quibus votis dispensare possit. n.
47. p. 1. f. 49.

An possit dispensare in impedimen-
tis impediens matrimonium. n.
55. & seq. p. 1. f. 139.

Quando dispensare possit in diri-
mentibus. n. 94. p. 1. f. 159. & n. 100.
p. 1. f. 162. & n. 113. p. 1. f. 168.

An dispensare possit in impedimen-
to petendi debitum, contracto ratio-
ne voti castitatis, aut consanguinita-
tis. n. 60. p. 1. f. 141.

An possit relaxare iuramentum sol-
vendi id, quod fuit perditum ludo
prohibito. n. 168. p. 1. f. 272.

An interveniente justa causa, pos-
sit dispensare, ut Capellanus celebret
Missas in alio loco à Fundatore non
assignato. n. 161. p. 2. f. 72.

An possit diminuerè numerum
Missarum, quando Capella perdidit
partem proventus n. 172. p. 2. f. 77.

Concilium concedit Episcopis fa-
cultatem

cultatem examinandi Notarios. n. 43. in fine. p. 2. f. 231.

An possit eligere Confessarium Sacerdotem simplicem non sibi subditum. n. 107. p. 2. f. 352.

Concilium concedit Episcopis facultatem absolvendi à casibus Pontificii à occultis. n. 17. p. 2. f. 319.

Qualesnam sint casus Episcopis reservati. Videatur verbum *Casus reservati*.

Error.

Error substantialis matrimonium dirimit, non accidentalis, nisi sub conditione hujus accidentis contrahatur. n. 68. p. 1. f. 145.

Quomodo dirimat error conditionis. videatur verbum *Matrimonium*.

Eucharistia.

Videatur verbum *Communio*.

Excommunicatio.

Quid sit Excommunicatio major. n. 36. p. 1. f. 99.

Explicatur ejus natura, & essentia. ibidem.

Excommunicationes aliæ sunt à jure, aliæ ab homine, & quomodo differant inter se: aliæ sunt latæ, aliæ ferendæ. n. 37. ibid.

Explicantur effectus Excommunicationis minoris. n. 38. p. 1. f. 100.

In hanc incidi potest ob peccatum veniale, & solum propter communicationem cum Excommunicato excommunicatione majori. ibi.

An quilibet Confessarius absolvere

possit ab Excommunicatione minori. ibid.

Excommunicationem non incurrit, si quis ignorat ipsam, dummodo ignorantia non sit crassa, vel supina. n. 40. p. 1. f. 101.

Nemo in Excommunicationem majorem incidit, nisi peccatum sit mortale. n. 41. ibid.

Quisnam dicatur Excommunicatus toleratus, & quis vitandus. n. 42. & seq. ibid.

Videatur verbum *Excommunicatus*.

Quando quis incidere dicatur in Excommunicationem Canonis: Si quis suadente diabolo. n. 39. & seq. p. 1. f. 100.

Excommunicatio lata contra fures, non obligat damnificantes. n. 87. p. 1. f. 236.

An Excommunicatio lata contra destruentes vineas, liget illos, qui quantitates leves accipiunt. n. 48. p. 1. f. 218.

In Excommunicationem majorem latæ sententiæ incidit, quicumque, aut conjunctim, aut divisim docuerit, ediderit, aut etiam disputativè, publice, aut privatè tractaverit (nisi forsan impugnando) quamlibet ex propositionibus ab Innocentio XI. condemnatis. n. 1. p. 1. f. 332.

Excommunicatio lata ab Episcopo, aut Ministris ejus per sententiam generalem, non est reservata, nisi exprimat. n. 16. p. 1. f. 425.

Potest quis esse in gratia, & excom-

mu-

municatione majori ligatus : quæ si nulla est, & instat gravis necessitas, & inevitabilis celebrandi, poterit celebrari. n. 146. & 147. p. 2. f. 66.

An incidat in Excommunicationem Religiosus temerè exuens habitum, & quando hoc faciat. n. 56. & 57. p. 2. f. 183. & seq.

An hæc censura sit reservata. ibid.

Quando in Excommunicationem incidat introducens, aut admittens sæculares intra clausuram Monialium. n. 61. & seq. p. 2. f. 188. & seq.

Quandonam Judex excommunicatus exercere possit suum officium. n. 10. p. 2. f. 205.

Qui facit statuta contra immunitatem Ecclesiasticam, incidit in Excommunicationem Bullæ Cœnæ, & in aliam à text. Canonic. editam. n. 56. p. 2. f. 338.

An Advocatus Excommunicatione majori ligatus exercere possit suum officium. n. 31. p. 2. f. 223.

An incidat in Excommunicationem Notarius conficiens instrumenta usuraria. n. 46. p. 2. f. 232.

An etiam scriba conficiens scripturas contra immunitatem Ecclesiasticam. n. 56. p. 2. f. 238.

An Scriba Excommunicatus possit conficere scripturas publicas. n. 57. p. 2. f. 239.

Excommunicatus excommunicatione majori quando fieri possit testis. n. 77. p. 2. f. 252.

Et quando Reus eadem censurâ

affectedus comparere possit in judicio. n. 92. p. 2. f. 262.

An etiam qui est innodatus excommunicatione majori in judicio comparere possit. n. 99. p. 2. f. 267.

An virtute Bullæ Cruciatæ absolvi possit ab Excommunicatione Canonis, si quis suadente diabolo. n. 48. p. 1. f. 104.

Et an absolvi possit per privilegia regularium. n. 39. p. 1. f. 100.

Quomodo intelligi debeat, quòd prius satisfiat parti, aut posita cautione satisfactionis. n. 48. p. 1. f. 104.

An simplex promissio sit sufficiens cautio. ibid.

Irrita non erit absolutio, quamvis non petatur cautio. n. 49. p. 1. f. 105.

Qui non potest ad Superiorem recurrere, & est absolutus ab inferiori ab excommunicatione reservata debet præstare juramentum comparendi quamprimo poterit ante Superiorem. n. 50. ibid.

Probabile est in foro conscientie non requiri hoc juramentum. n. 51. p. 1. f. 106.

An si impedimentum esset perpetuum imponendum esset hoc onus. n. 52. p. 1. f. 107.

Si Confessarius ex inadvertentia hoc onus non imponit, non per hoc irrita erit absolutio, & si cessante impedimento, non se præsentat pœnitens per se, vel per Procuratorem in eandem excommunicationem incidet. n. 53. ibid.

Non

Non imponendum est pœnitenti n. 47. p. 1. f. 104.

hoc onus comparendi, quando est Uxor potest communicare cum absolutus ab excommunicatione re- marito etiam excommunicato vitan- servata ob aliquod privilegium fa- do. Filius cum Patre, famulus cum cultatem concedens absolvendi. n. Hero, subditus cum Prælato, omnes- 54. ibidem. que ex familia inter se, ibid.

An Excommunicatio contracta Et etiam quando est ignorantia juris, propter duellum absolvi possit à Re- aut facti. ibid.

regularibus per privilegium Bullæ Cru- *Extrema Unctio.*
ciata. n. 31. p. 1. f. 97.

An etiam illa absolvi possit, quæ Administranda est solum infirmis in periculo mortis existentibus, non verò condemnatis, nec navigantibus & bellantibus in tali periculo consti- n. 35. p. 1. f. 98.

Et an illæ, quæ jure communi sunt utis. n. 84. p. 2. f. 132.

reservatæ Episcopis. n. 80. p. 2. f. 341.

Quis possit absolvere ab Excom- municationibus Bullæ Cœnæ, & quænam sint hæ excommunicationes. n. 1. & seq. p. 2. f. 429. & seq. videatur verbum *Bullæ Cœnæ.*

Excommunicatus.

An publicus percussor Clerici vi- tandus sit, quando actio illius excusa- ri nequit, & an ordinariò requiratur sententia Judicis. n. 42. p. 1. f. 101.

In aliis Excommunicationibus so- lum vitandus est ille, qui nominatim est denunciatus. n. 43. p. 1. f. 102.

Quænam differentia sit inter ex- communicatum vitandum, & tole- ratum. n. 43. & 44. ibid.

In quibus rebus tam spiritualibus, quàm publicis communicari possit cum excommunicato vitando. n. 45. p. 1. f. 103.

Quando intervenit utilitas, vel ne- cessitas communicari potest cum illo.

n. 47. p. 1. f. 104.

Uxor potest communicare cum marito etiam excommunicato vitan- do. Filius cum Patre, famulus cum Hero, subditus cum Prælato, omnes- que ex familia inter se, ibid.

Et etiam quando est ignorantia juris, aut facti. ibid.

Extrema Unctio.

Administranda est solum infirmis in periculo mortis existentibus, non verò condemnatis, nec navigantibus & bellantibus in tali periculo consti- utis. n. 84. p. 2. f. 132.

Infirmus suscipiens viaticum est in sufficiente periculo pro recipienda sacra unctione, nec refert, quod in- firmus sit viribus destitutus. ibid.

Qualenam peccatum sit non dice- re psalmos pœnitentiales, n. 85. p. 2. f. 133.

Administrari non potest hoc Sacra- mentum sine stola, etiamsi infirmus sine ipso mori deberet, præterquam, quando nullum aliud Sacramentum suscepisset. n. 86. ibid.

In opinione probabili administrari potest Extrema unctio cum oleo An- ni præcedentis. n. 87. p. 2. f. 134.

An possit administrari hoc Sacra- mentum cum Chrismate, & quid a- gere debeat Sacerdos, quando inad- vertenter unxit infirmum cum dicto Chrismate. n. 89. & 90. p. 2. f. 135.

An infirmo, qui ex nativitate fuit mancus, cæcus, aut surdus, ungi pos- sint

sint hi sensus, etiamsi nunquam peccaverit. n. 91. p. 2. f. 136.

Et an in hoc casu proferenda sit forma absolute, vel sub conditione. n. 92. ibid.

Infirmo convalescenti, & libero à primo periculo, si in aliud periculum reincidat, noviter administrari potest extrema unctio. n. 93. ibid.

Idem dicendum, si infirmitas duret diuturno tempore. n. 94. p. 2. f. 137.

An pueris nondum usu rationis praeditis administrari possit hoc Sacramentum, etsi nunquam communicaverint, vel peccatum actuale commiserint. n. 97. p. 2. f. 138.

An etiam amentibus, qui proprio Christianè vixerunt. n. 98. p. 2. f. 139.

Non erit peccatum mortale, non suscipere Sacram Unctionem secluso contemptu. n. 90. p. 2. f. 135.

F.

Falsificatio.

Falsificatio litterarum solet esse casus reservatus in Religionibus. n. 29. p. 2. f. 165.

Falsificatio litterarum Apostolicarum est casus reservatus in Bulla Cœnæ notandum. 6. p. 2. f. 437.

Fama.

Quid sit. n. 35. p. 1. f. 309.

Offenditur cum murmuratione. n. 6. & seq. p. 1. f. 297.

Quando infamia est publica, cessat obligatio restitutionis. n. 20. & 21. p. 1. f. 303.

Pars II.

An fama restituenda sit solùm ante illas personas, coram quibus fuit ablata, vel etiam coram audientibus, immediatis, vel etiam mediatis. n. 22. & seq. ibid.

Quando infamia est jam oblivioni tradita, non expedit restitutionem imponere. 25. p. 1. f. 305.

An, qui offendendo alterius famam est occasio damni temporalis, teneatur ad restitutionem. n. 26. & 27. ibi.

An qui abstulit famam, omittere possit restitutionem, in compensationem infamiae ab eadem persona sibi illatae. n. 28. & 29. p. 1. f. 306.

Famuli.

An peccent laborando diebus Festis, eorum Dominis id præcipientibus. n. 10. p. 1. f. 66.

Qualenam peccatum committant, amittendo respectum suis Dominis, n. 28. p. 1. f. 84.

Quandonam compensationem sibi facere possint de bonis suorum Dominorum. n. 136. & seq. p. 1. f. 368.

An peccent, & ad restitutionem teneantur, quando ante completum tempus, & pactum discedunt. n. 198. p. 1. f. 284.

Quando ad restitutionem teneantur ipsimet furantes, aut permittentes alios bona suorum Dominorum furari. n. 195. & seq. p. 1. f. 283.

Quando peccent Domini, & ad restitutionem teneantur, dimittendo

X x x

fa-

famulos ante tempus præfixum. n. 200. & seq. p. 1. f. 285.

Quando peccent famuli famulando in rebus peccaminosis. n. 197. & seq. p. 1. f. 386.

Fascinatio.

Quanam peccata frequentius committantur à Fascinatoribus, & qualiter Confessarius se gerere debeat cum ipsis. n. 32. & seq. p. 1. f. 28. & seq.

Festum.

Quidnam præcipiatur, & prohibeatur in diebus Festis. p. 1. f. 62.

An sit obligatio audiendi Missam. n. 1. & seq. ibid. videatur verbum *Missæ*.

Quanam opera prohibeantur in diebus Festis. n. 10. & seq. p. 1. f. 66. videatur verb. *Laborare*.

Est peccatum mortale ea non observare, etiam secluso scandalo, & contemptu. n. 204. p. 1. f. 388.

Prohibentur in ipso litigia, aut actus judiciales; poterit tamen Procurator judicem informare in scriptis, aut voce, licet hoc sequatur cum stipendio. n. 39. p. 2. f. 227.

Non licet Sartoribus laborare in diebus Festis, seclusa urgenti necessitate. n. 47. p. 2. f. 302.

Quid Pictores in his diebus facere possint. n. 48. ibid.

Et quid Piscatores, & Venatores. n. 49. p. 2. f. 303.

Sutores possunt in diebus Festis vendere calceos, non tamen eos conficere. n. 50. ibid.

Fides.

Quid sit. n. 2. p. 1. f. 18.

Fidei opponitur hæresis, & Apostasia. n. 2. ibid.

Cogitationes contra Fidem in personis timoratis non solent esse peccata. n. 3. ibid.

Quid sit actus Fidei, & quomodo ipsi satisfiat in Confessione. n. 18. p. 1. f. 23.

Quandonam obliget actus Fidei per se, & quando per accidens. n. 60. p. 1. f. 350. & n. 17. p. 1. f. 23.

An publica auctoritate interrogatus de Fide teneatur ipsam confiteri. n. 62. p. 1. f. 351.

Voluntas potest facere quod assensus Fidei firmiter adhæreat, quam pondus rationis requirat, & nemo potest prudenter repudiare assensum supernaturalem Fidei, quam habuit. n. 64. & 65. ibid.

Assensus supernaturalis Fidei est incompatibilis cum notitia solum probabili revelationis. n. 66. p. 1. f. 352.

Necessitate medii tenetur quis non tantum credere Deum esse, sed etiam Remuneratorem esse. n. 67. ibid.

An ad justificationem sufficiat assensus Fidei fundatus in solo motivo creaturarum. n. 69. ibid.

Condemnatur propositio: toto tempore vitæ non obligare actum Fidei. n. 6. p. 2. f. 314.

Probabile est actum Fidei non obligare, quamprimum quis ad usum rationis

tionis pervenerit, nec diebus Festivis. n. 7. ibid.

Obligat *per se* semel in Anno. n. 8. p. 2. f. 315.

Obligat etiam *per accidens*, quando nempe est unicum medium ad vincendam aliquam tentationem. n. 9. ibid.

Quomodo obliget in articulo mortis. n. 11. p. 2. f. 316.

Filii.

Tenentur amare, honorare, & obedire Parentibus. n. 1. p. 1. f. 74.

Quando peccet contra obedientiam filius, qui contra voluntatem Patris matrimonium contrahit. n. 2. & 3. p. 1. f. 75.

Qualiter Parentes exponere possint Filios, ut in hospitalibus recipiantur, & nutriantur. n. 21. p. 1. f. 81.

Graviter peccat Filius manum elevando pro feriendo Parente. n. 4. p. 1. f. 75.

Odio habendo Parentes peccat filius peccato duplicis malitiæ, nempe contra charitatem, & pietatem. n. 6. p. 1. f. 76.

Quandonam peccet Filius occasionem præbens Parenti juramentorum, & perturbationum. n. 5. ibid.

In dubio judicandus est pro Filio legitimo, & quando credere teneatur matri dicenti sibi esse illegitimum. n. 18. & n. 20. p. 1. f. 121.

Quandonam peccent, & ad restitutionem teneantur Filii furantes parentibus. n. 174. & seq. p. 1. f. 275.

An habeant Dominium, & liberam dispositionem de bonis Castrensibus, vel quasi Castrensibus. n. 178. p. 1. f. 276.

In profectitiis non habet Filius dominium, nec usumfructum, in adventitiis solum dominium. n. 179. & 80. p. 1. f. 277.

An Filii famulantes Parentibus possint ipsis aliquid subripere pro compensatione laborum. n. 185. p. 1. f. 279.

Qualesnam dicantur filii spurii, & quales naturales. Spurii nequeunt Parentibus succedere, per testamentum, nec ab intestato. Tenentur parentes alimenta ipsis præstare, & quomodo possit ipsis aliquid in testamento relinqui. n. 102. p. 2. f. 141.

Fornicatio.

Quid sit simplex fornicatio. n. 1. p. 1. f. 114. & n. 32. p. 1. f. 127.

Fratres.

Odium, quo sese prosequuntur Fratres, quandonam specialem malitiam contra pietatem contineat. n. 9. p. 1. f. 77.

Quando omnes occultè furantur Parentibus, quomodo se gerere debeant in divisione hæreditatis. n. 184. p. 1. f. 278.

Fructus.

Qui destruit unum seminatum, non tenetur restituere totam messem probabiliter obventuram, sed quod de præsentis speratur. n. 85. p. 1. f. 236.

Fructus minùs valent in spe, quàm in possessione. ibid.

X x x 2

Fru-

Fructus quidam sunt naturales, quidam industriales, & quidam mixti. n. 186. p. 1. f. 279.

Quales sint fructus personales, quales prædiales, & quales mixti. n. 206. p. 1. f. 287.

Tres fructus continet sacrificium Missæ. n. 148. p. 2. f. 67.

Qualisnam amittatur à Sacerdote in peccato mortali, aut excommunicatione celebrante. n. 148. p. 2. f. 67.

Funeralia.

An fieri possint, & quomodo, quando defunctus plurima justitiæ debita post se reliquit. n. 99. p. 2. f. 139.

Furta parva.

Quomodo, & qualiter uniantur, & continentur, ad constituendam materiam gravem. n. 12. & seq. p. 1. f. 205.

An sit peccatum mortale quodlibet parvum furtū subsequens, postquam antecedentia ad quantitatem notabilem pervenerint. n. 16. p. 1. f. 206.

Furta parva facta à vendentibus cum mensuris, aut ponderibus diminutis, quando nam fiant peccata mortalia, & quomodo restituenda. n. 17. & seq. p. 1. f. 207.

Res à filiis per furta parva acceptæ parentibus in magna quantitate, constituunt materiam gravem. n. 177. p. 1. f. 276.

Comestibilia, successivè à Famulis accepta suis Heris, non pro dispensando, sed comedendo, non conti-

nuantur ad constituendam materiam gravem. n. 195. p. 1. f. 283.

Condemnatur opinio astruens, non teneri sub mortali restituere quantitatem notabilem per furta minuta sublata, & quomodo intelligatur. n. 145. & seq. p. 1. f. 372.

Explicatur Definitio furti. n. 1. p. 1. f. 200.

In furto fit injuria Deo, proximo, & ambobus satisfieri debet, & quomodo. n. 2. p. 1. f. 201.

Est peccatum mortale ex natura sua, & ex illis quæ contra proximum perpetrantur est minus grave, & potest esse veniale, ob parvitatem materiæ. n. 3. ibid.

Quænam quantitas peccatum mortale constituat. n. 4. & seq. p. 1. f. 202.

Furari rem sacram est sacrilegium, & etiam non sacram, si sit sub custodia Ecclesiæ: In opinione tamen probabiliori non erit sacrilegium, rem non sacram in Ecclesia furari, si non sit sub dominio, aut custodia Ecclesiæ. n. 9. p. 1. f. 204.

An quando à multis damnum infertur in quantitate notabili, & quis accipit rem levem, teneantur ad restitutionem in *solidum*, & an omnes graviter peccent. n. 45. & seq. p. 1. f. 217.

An sit peccatum aliena surripere animo restituendi statim Domino sine ullo detrimento. n. 86. p. 1. f. 236.

Qualiter peccent, & ad restitutionem teneantur milites, qui in transitu furan-

furantur
verbum

Quæ
mitti sol
p. 2. f. 2

An c
tionem
que me
vestium
deatur

Quo
ad resti
publici
& men

Qual
per fur
Restitu

Pote
excom
146. &
f. 425.

Qua
do mor
Com
noceat
n. 34. p
Jejuniu

Habi
virtutu

furantur. n. 6. p. f. 12. 279. videatur
verbum *Milites*.

Quanam furta, & iniustitiæ com-
mitti solent à Capitaneis. n. 7. & seq.
p. 2. f. 280. videatur verb. *Capitaneus*.

An committant furta, & ad restitu-
tionem teneantur Sartores, eorum-
que mercenarii, retinentes sibi frustra
vestium. n. 45. & seq. p. 2. f. 301. vi-
deatur verbum *Sartores*.

Quomodo committant furtum, &
ad restitutionem teneantur officiales
publici, decipientes in ponderibus,
& mensuris. n. 51. p. 2. f. 304.

Qualiter restituendum damnum
per furtum illatum, videatur verb.
Restitutio.

G.

Gratia.

Potest anima esse in gratia etiam si
excommunicatione majori ligata. n.
146. & 147. p. 2. f. 66. & n. 294. p. 2.
f. 425.

Gula.

Quandonam sit venialis, & quan-
do mortalis. n. 13. 14. p. 1. f. 90.

Comedere ad satietatem licet non
noceat sanitati, peccatum veniale erit.
n. 34. p. 1. f. 343. videatur verbum.
Jejunium & verbum *Ebrietas*.

H.

Habitus, seu Consuetudo.

Habitus vitiosus destruitur per actus
virtutum contrariarum, supra quod

impugnatur evidentissimis rationibus
opinio P. Emanuelis à Conceptione.
n. 247. & seq. p. 1. f. 399.

Habitus Fidei potest esse infusus,
& acquisitus. n. 259. p. 1. f. 404. &
seq.

Habitus poenitentiae est infusus. n.
258. p. 1. f. 403.

Potest unus habitus generari, &
destrui per unum actum intensum. n.
262. p. 1. f. 405.

Ut actus interrumpat, & destruat
habitum, debet esse tam intensus,
quantum est habitus. n. 271. p. 1. f. 409.

Habitus Religiosus.

An Religiosus temere exuens habi-
tum in excommunicationem incidat.
n. 56. p. 2. f. 183.

Haeredes.

Quando teneantur solvere debita
relicta à Testatore. n. 26. p. 1. f. 94.
videatur verbum *Homicidium* &
verbum *Testamentum*.

Hæresis.

Quid sit. n. 2. p. 1. f. 18.

Quomodo distinguatur ab Aposta-
sia, Paganismo, & Judaismo. n. 2. ibid.

Potest esse occulta per se, & per ac-
cidens, & externa, aut interna. n. 24.
p. 2. f. 321.

Interna non est reservata. n. 5. p. 1.
f. 19.

Quilibet Confessarius potest ab ea
absolvere. n. 26. p. 2. f. 322.

Nequeunt Episcopi absolvere ab
hæresi externa occulta. n. 6. & seq. p.
1. f. 19.

X x x 3

Nec

Nec ab ista possunt absolvere Prælati Regulares personas sæculares. n. 28. p. 2. f. 323.

An Prælati possint ab ipsa absolvere suos subditos. n. 29. ibid.

Hæreticus.

Fautores aut Receptores Hæreticorum, quando in excommunicationem Bullæ Coenæ incidant. n. 4. p. 1. f. 18. & notandum. 1. p. 2. f. 433.

Homicidium.

An liceat occidi furē ob quantitatem unius aurei. n. 18. p. 1. f. 92.

Et an liceat in aliquo casu. n. 123. & seq. p. 1. f. 365.

Homicidium est grave peccatum, secluso moderamine inculpatae tutelæ. n. 19. p. 1. f. 92.

Quando, qualiter, & in quali quantitate restituenda sint damna ob homicidium illata. n. 20. & seq. ibid.

An obligatio Restitutionis transeat ad hæredes occisoris. n. 26. p. 1. f. 94.

An occidens in duello teneatur ad restitutionem. n. 30. p. 1. f. 97. videatur verbum *Duellum*.

An liceat occidere ob defensionem earum rerum, ad quas habetur jus in re, vel jus ad rem. n. 127. p. 1. f. 366.

An fas sit viro honorato occidere illum, qui calumnias falsas inferre prætendit, & an etiam illum, qui aliam infligit, & statim fugit. n. 121. p. 1. f. 364.

An liceat hæredi occidere injustè prætendentem impedire hæreditatem, aut Legatum, quod sperabat. n. 128. ibid.

Quandonam liceat homicidium. n. 113. p. 2. f. 354.

Non licet Religioso, aut Clerico occidere calumniatorem, gravia crimina, de se, vel de sua Religione spargere minantem, idem dicendum, quamvis defacto ejusmodi crimina spargat. n. 116. p. 2. f. 355.

Non licet interficere falsum Accusatorem, falsos testes, ac etiam Judicem, à quo iniqua certò imminet Sententia, etiam si alia via non possit innocens damnum evitare. n. 119. p. 2. f. 357.

Peccat maritus occidens propria auctoritate uxorem in adulterio deprehensam. n. 123. p. 2. f. 359.

Idem dicendum de Patre respectu Filii, de Filio respectu matris, & de Fratre respectu sororis. n. 124. & 125. ibid.

Ex motu primo iræ absque ulla advertentia nullum esset peccatum. n. 126. ibid.

Neque si maritus tanquam Judex ad mortem eam damnaret, aut alio modo auctoritate publica privaret eam vita sine odio, aut pessima voluntate. n. 127. p. 2. f. 360.

Honestas.

Publica honestas est impedimentum matrimonium dirimens. n. 93. & seq. p. 1. f. 158.

Unde procedat hoc impedimentum, ad quem gradum se extendat, & quomodo cesset. ibid.

Hæ-

Honor.

Quid sit. n. 35. p. 1. f. 308.

Quid includatur in præcepto honorandi parentes. n. 1. p. 1. f. 74.

Quidnam minuat honorem. n. 35. p. 1. f. 308.

Quomodo restituendus. ibi. & n. 42. p. 1. f. 310.

Superior satisfacit familiariter loquendo inferiori offenso. ibid.

Inferior restituere tenetur honorem superiori offenso veniam petendo. n. 43. p. 1. f. 311.

An hoc idem requiratur inter personas æquales. n. 44. ibid.

An restituendus sit honos coram personis immediatè, vel mediatè audientibus. n. 45. ibid.

Quid agendum, quando ab aliquibus infimæ conditionis prolata fuere aliqua verba injuriosa. n. 46. ibid.

Horæ Canonicae.

Videatur verbum *Officium Divinum.*

Hypotheca.

Quid sit, & quomodo distinguatur à pignore, una est expressa, alia tacita, una generalis, specialis altera. n. 132. p. 1. f. 256.

I.*Jactantia.*

Quid sit jactantia peccati, & quali virtuti opponatur, & quot peccata secum ferat. n. 57. p. 1. f. 109.

Idololatria.

Quid sit, qualis dicatur materialis, & qualis formalis. n. 23. p. 1. f. 25. & n. 35. p. 1. f. 30.

Jejunium Ecclesiasticum.

In quibus diebus, & in quali ætate obliget. n. 15. p. 1. f. 67.

Qualis Labor excuset ab obligatione jejunii. n. 16. & seq. ibid.

Quisnam excusetur à jejunio. n. 22. p. 1. f. 69.

An excusentur Sartores. n. 21. ibid. Fodentes terram, Sutores, aliive habentes artes gravosas excusantur. n. 22. ibid.

Etiā Concionatores, Confessarii multum in eorum officiis se defatigantes, mulieres lactantes, senes sexagenarii. ibi. & n. 23. ibid.

Quando excusentur Advocati, Judices, & Procuratores. n. 34. p. 2. f. 225.

Quando Scribae, Notarii, & Secretarii. n. 62. p. 2. f. 242.

An teneantur ad illud Medici. n. 23. p. 1. f. 70.

An Piscatores, Venatores. n. 49. p. 2. f. 303. Barbitonfores præcisè ratione sui Ministerii non excusantur. n. 28. p. 2. f. 294.

Neque Pictores. n. 48. p. 2. f. 302.

An possit dari collatiuncula determinato non jejunare. n. 21. p. 1. f. 69.

An duo numero peccata mortalia committat, qui comedendo carnes frangit jejunium, & an ad multiplicationem comestionum multiplicentur peccata. n. 25. p. 1. f. 70.

Quanam quantitas cibi assignari possit pro collatiuncula. n. 29. p. 1. f. 71. Chocolata est cibus frangens jejunium. n. 30. p. 1. f. 72.

Requiritur essentialiter unica comestio.

mestio, & abstinentia à carnibus. n. 183. p. 2. f. 381.

Qui in die jejunii comedit multas parvitates, frangit jejunium. n. 184. ib.

Ex iusta tamen causa accipi poterunt. n. 187. p. 2. f. 382.

Non omnes Officiales, qui in Republica corporaliter laborant, sunt excusati ab obligatione jejunii, nec omnes iter agentes equitando. Et contrarium est damnatum ab Alexandro VII. n. 190. & seq. p. 2. f. 383. & n. 194. & seq. p. 2. f. 385. ubi multa ad hanc materiam spectantia videri possunt.

Jejunium Naturale.

Requiritur ante Communionem, & in ipso non datur parvitas materiae, suntque duo necessaria ad ejus fractionem. n. 115. p. 2. f. 50.

Tabacca nec in pulveribus, nec in fumo frangit, neque in foliis, nisi in stomachum trajiciatur. ibid.

Nec frangitur, quando in lotionem oris, aut narium aliqua gutta aquae deglutitur. n. 116. ibid.

Nec comedendo aliquid modicum de cera, aut reliquiis, quae infra dentes remanserunt. n. 116. ibid.

Quidnam agere debeat Sacerdos, quando celebrando advertit se non esse jejunum. n. 134. p. 2. f. 61.

Ignorantia.

Invincibilis à peccato excusat, & dari potest de rebus jure naturali vetitis. n. 4. p. 1. f. 116.

Ignorans poenam Ecclesiasticam ob

aliquod peccatum inflictam, non incidit in dictam poenam & quanam ignorantia hæc esse debeat. n. 40. p. 1. f. 101. & n. 96. & seq. p. 1. f. 160.

An committens aliquid peccatum reservatum, ignorans esse reservatum incidat in reservationem. n. 7. p. 1. f. 421.

Potest ignorantia esse vincibilis, & tamen non esse peccatum mortale id, quod cum dicta ignorantia committitur. n. 14. p. 1. f. 336.

An qui ex ignorantia culpabili prætermisit aliquid peccatum mortale faciat Confessionem nullam, & eam reiterare tepeatur. n. 14. ibi. super quod impugnatur P. Emanuel à Conceptione.

Impedimentum.

Qualiter differant impedimenta impediencia à dirimentibus, quanam sint impediencia, & quis in ipsis dispensare possit. n. 53. & seq. p. 1. f. 139.

Quæ sint impedimenta dirimentia. n. 67. p. 1. f. 145.

Qualis error dirimat matrimonium. n. 68. ibid.

Quomodo dirimat conditio, & votum. n. 69. & 70. ibid.

Usque ad qualem gradum dirimat affinitas legalis, spiritualis & naturalis. n. 71. & seq. ibid.

Quomodo impediatur affinitas, & dirimat, quando procedit ex copula licita, & quando ex illicita. n. 77. p. 1. f. 153. & n. 95. & seq. p. 1. f. 159.

Quale delictum sit impedimentum dirimens.

dirimen
p. 1. f.

Dispa
tm dir

Quo
n. 79. ib

Qua
mentur
& n. 10

Quo
mens a
& Rapt

Quo
tionem
furtum

Qui
nium d
n. 103.

Quo
la inter
In q
periri li

n. 104.
Potel
à lege

An o
uxoris
an rem
tengat

Qua
potent
bona f
nientia
debea

167.

dirimens. n. 78. p. 1. f. 153. & n. 86. p. 1. f. 154.

Disparitas cultus est impedimentum dirimens. n. 78. p. 1. f. 153.

Quomodo sit vis, aut violentia. n. 79. ibi. & n. 89. p. 1. f. 156.

Quænam impotentia sit impedimentum dirimens. n. 83. p. 1. f. 154. & n. 101. & seq. p. 1. f. 163.

Quomodo sit impedimentum dirimens absentia Parochi, & Testium, & Raptus. n. 84. & 85. p. 1. f. 154.

Impedire.

Quomodo, & quando ad restitutionem teneantur non impediens furtum. n. 57. & seq. p. 1. f. 223.

Impotentia.

Quid sit, & quænam matrimonium dirimat. n. 101. p. 1. f. 163. & n. 103. p. 1. f. 164.

Quomodo liceant tactus, & oscula inter impotentes. ibi.

In quonam casu, & quamdiu experiri liceat num impotentia sit vera. n. 104. ibi.

Potest Iudex prorogare triennium à lege concessum. n. 105. p. 1. f. 165.

An quando impotentia est ex parte uxoris sit irritum matrimonium, & an remediis violentis eam remove teneatur. n. 106. ibi.

Quando interveniente aliqua impotentia perpetua conjuges sunt in bona fide, & exinde gravia inconvenientia timeantur, qualiter se gerere debeat Confessarius. n. 109. p. 1. f. 167.

Pars II.

Quid agendum quando occurrentibus ipsismet inconvenientibus maritus est in bona fide & uxor in mala. n. 110. ibi.

Immunitas Ecclesiastica.

Est grave Sacrilegium eam violare, extrahendo ex ipsa Reum, præterquam in casibus à lege præscriptis. n. 12. p. 2. f. 207.

In quibus casibus concedatur extrahere Reos. n. 13. p. 2. f. 208. Videatur verbum *Bulla Cænæ*, & verbum *Excommunicatio*.

Incestus.

Quid sit. n. 1. p. 1. f. 114.

An sint incestus tactus impudici cum persona Affine, vel Consanguinea, quando non sequitur, neque desideratur copula. n. 9. p. 1. f. 117.

An incestuosi teneantur explicare in Confessione gradum consanguinitatis, vel affinitatis. n. 10. p. 1. f. 118.

Indulgentia.

Quomodo concedantur Indulgentiæ. n. 232. p. 2. f. 398.

Non remittit culpam, nec poenam æternam, sed temporalem. n. 233. ibi.

Est totalis, aut partialis, realis, personalis, aut localis. n. 234. ibi.

Quid requiratur, ut per se lucrifiat. n. 235. p. 2. f. 399.

Quomodo applicari possit pro Defunctis. n. 236. ibi.

An ad lucrandas Indulgentias sit necessaria prævia Confessio. n. 237. ibi.

Y y y

Quis-

Quisnam possit Indulgentias concedere, & quomodo cessent. n. 238. p. 2. f. 400.

Quæ à Paulo V. revocatæ fuere Regularibus, non sunt revalidatæ; & quænam sint noviter concessæ à dicto Pontifice. n. 239. ibid.

An revocaverit concessas Confraternitatibus Regularium. n. 240. ibid.

Ponitur Decretum Sacræ Congregationis, in quo declarantur Apocryphæ, & falsæ variæ Indulgentiæ. n. 241. p. 2. f. 401.

Quomodo declaretur dictum Decretum: una eadémque die non posse lucrificari duas Indulgentias plenarias. n. 244. p. 2. f. 406.

Non prohibentur in dicto Decreto devotæ orationes, quibus annexæ erant dictæ Indulgentiæ. n. 242. p. 2. f. 404.

Quando occurrit aliqua Indulgentia plenaria, modica poenitentia à Confessario imponi potest. n. 35. & seq. p. 1. f. 329.

Indulgentia Cruciatæ quomodo applicanda moribundis. n. 114. p. 2. f. 147.

Infirmi.

Parochi tenentur assistere infirmis, & adhortari ad bonam mortem, & quomodo hoc munus obire debeant. n. 108. & seq. p. 2. f. 145. videatur verbum *Absolutio*, & verbum *Arrius mortis*.

Inimici.

Quandonam sit peccatum non sa-

lutare, aut ipsos alloqui. n. 7. p. 1. f. 76. videatur verbum *Odium*.

Inquirere sive Inquisitio.

Qualis dicatur Inquisitio generalis, qualis mixta, & qualis specialis. n. 1. p. 2. f. 199.

In generali, & mixta, in qua interrogatur de delicto determinato, & de persona in Communi, an sit necessarium, ut præcedat infamia. n. 2. p. 2. f. 200.

Quandonam dicatur adesse infamiam, & an sufficiant indicia, & quæ, ad inquisitionem specialem. ibid.

Inquisitio specialis fieri potest cum semiplena probatione, & quando specialiter inquiri possit, antequam præcedat dicta probatio. n. 3. p. 2. f. 201.

An sit reprehensibilis & culpabilis praxis aliquorum Tribunalium, in quibus præmissa sola denunciatione fit inquisitio. n. 5. p. 2. f. 202.

Quomodo teneatur Iudex reparare damnum secutum ex Inquisitione, quæ fieri non debeat. n. 6. p. 2. f. 204.

Reo convicto de delicto, quando fieri possit Inquisitio de alio, & quando interrogari possit de complicibus sui delicti. n. 7. & 8. ibid. videatur verbum *Judices*.

Intentio.

An sufficiat intentio conditionata, & quænam sit sufficiens ad suscipiendos Ordines. n. 2. & seq. p. 2. f. 2. videatur verbum *Consecrare*.

Invenire.

Quando, & cui restituenda sint res

res inventæ. n. 61. & seq. p. 1. f. 225. videatur verbum *Restitutio*.

Irregularitas.

Irregularitatem incurrit, qui ligatus aliqua censura solemniter actum Ordinis exercet, præterquam si ex causa urgente excusaretur. n. 24. p. 2. f. 12.

An possit Episcopus in irregularitate occulta dispensare ibid.

Et an etiam per Bullam Cruciatæ, & alia privilegia. n. 25. p. 2. f. 13.

An quilibet Judex ferens sententiam mortis, vel mutilationis, ejusque assessores secuta morte, vel mutilatione fiant irregulares, & an etiam quando ad trirèmes, vel ad aliud tormentum condemnant. n. 105. p. 2. f. 269.

Advocatus notam irregularitatis incurrit, qui advocat contra Reum, quando sequitur mors, non tamen quando ipsum defendit, cum hoc tamen, ut tantam sollicitudinem non impendat in defensione, ut sequatur, quod Accusator morte plectatur. n. 106. ib.

Procurator in iisdem casibus in irregularitatem incidit, in quibus Advocatus. n. 107. p. 2. f. 270.

Fit irregularis Accusator, quando ex sua causa Reus morte mulctatur. n. 108. ibid.

Quomodo excusetur præmissa protestatione, & qualiter facienda. 108. ibid.

Testis in causa sanguinis deponens sit irregularis, non tamen si deponat

in favorem rei, etiam si per accidens sequatur mors Accusatoris, neque quando deponit contra reum aliquod delictum non dignum poena sanguinis, quamvis Judex ex malitia, ignorantia, aut alia causa plecteret reum poena mortis. n. 109. p. 2. f. 271.

Protestatio non excusat testem sicut Accusatorem. n. 109. ibid.

Quomodo in irregularitatem incidunt Notarii, Scribæ, & Secretarii sententiam scribentes, & satellites, aliæve personæ sententiam exequentes. n. 110. & 111. p. 2. f. 272.

Irreligiositas.

Quid sit. n. 25. p. 1. f. 26.

Hoc peccatum continet tres species, tentationem nempe Dei, sacrilegium, & perjurium. ibid. & n. 30. p. 1. f. 28.

Irritatio.

Irritatio voti quid sit. n. 46. p. 1. f. 49.

Quænam dicatur directa, & quæ indirecta. ibid.

Quænam vota à marito emissa possint irritari ab uxore, & e contra. n. 54. & seq. p. 1. f. 52.

Et quænam vota filii, vel pupilli possint irritare Parens, vel Tutor. n. 51. & 52. p. 1. f. 51.

Maritus qualenam votum emissum ab uxore possit irritare. n. 57. p. 1. f. 53. videatur verbum *Votum*.

Jubileum.

An tempore Jubilæi possint Regulares eligere Confessarium, & an talis Confessarius debeat esse approba-

eus ab Ordinario. n. 6. & 7. p. 2. f. 155.

Judices.

Quando habeant jus interrogandi Reum. n. 21. p. 1. f. 40.

Et quando habeant, ad hoc ut testis veridicè respondeat. ibid.

Quando possint judicare secundum opinionem minùs probabilem. n. 22. & seq. p. 1. f. 341.

Quomodo teneantur inquirere delicta. n. 1. p. 2. f. 199. videatur verbum *Inquirere*.

Qualiter excommunicatione ligati exercere possint suum officium. n. 10. p. 2. f. 205.

Graviter peccant judicando illas causas, in quibus nullum habent jus. n. 11. p. 2. f. 206.

Quando Judex possit de Ecclesia delinquentem capere. n. 12. & seq. p. 2. f. 207.

Quam sententiam, & ætatem habeat debeat Judex. n. 14. p. 2. f. 210.

Qualiter se gerere debeat in ferendis sententiis. n. 15. ibid. videatur verbum *Sententia*.

Et qualiter, quando innocens est accusatus, & convictus de delicto. n. 16. p. 2. f. 211.

An informationem unius partis possit alteri parti ostendere. n. 25. p. 2. f. 218.

An sibi met ipsi pœnam pecuniariam per sententiam impositam applicare possit. n. 18. p. 2. f. 213.

Tenetur ferre judicium secundum

probabiliorem opinionem. n. 19. ib. & n. 163. p. 2. f. 373.

An graviter peccet, quando ob omissionem & negligentiam diu differt expeditionem causarum. n. 20. p. 2. f. 214.

Quando possit tormentis exponere Reum. n. 82. p. 2. f. 256.

Quomodo in Irregularitatem incidat ferendo sententiam in causa Criminali sanguinis. n. 105. p. 2. f. 269. videatur verbum *Irregularitas*.

Non potest pecuniam acceptare ob latam sententiã in favorem unius partis habentem æqualem, aut majorem probabilitatem præ alio, imò ad restitutionem tenetur. n. 164. & seq. p. 2. f. 373.

Nec potest acceptare promissionē hujus remunerationis. n. 169. p. 2. f. 375.

An litiganti liceat Judici aliquid offerre ad redimendam vexam. n. 170. ibid.

An Judex recipere possit aliquid pro concludenda causa unius litigantis præ alio. n. 171. ibid.

Judicium Temerarium.

Quid requiratur ut judicium temerarium sit peccatum mortale. n. 1. & seq. p. 1. f. 294.

Temerè judicans proximum non tenetur petere veniã. n. 5. p. 1. f. 296.

Juramentum.

Quid sit juramentum in communi, & quid Assertorium, Promissorium, Exe-

Execrat
Mixtum
In Pro
debet a
futuro
præsent
tale, d
quando
Qui
le & m
Jura
justitia
Religio
Ad ju
formal
Qua
ra, &
Qua
jurand
Invo
firmati
priè ju
Min
mento
tur. n.
An
mentu
ibid.
Qua
venian
n. 13.
Jura
rum ne
ex ali
ibid.
Qua
pecca

Execratorium, Comminatorium, & Mixtum. n. 1. & 2. p. 1. f. 32.

In Promissoriis, & Comminatoriis debet adesse veritas de præsenti, & de futuro, & quando deest veritas de præsenti semper est peccatum mortale, de futuro verò potest esse aliquando veniale. n. 3. p. 1. f. 33.

Quid sit juramentum verbale, reale & mixtum. n. 4. p. 1. f. 34.

Juramentum editum in veritate, iustitia, & iudicio est actus virtutis Religionis. n. 5. ibid.

Ad juramentum requiritur intentio formalis, aut virtualis jurandi. n. 6. ibid.

Quænam verba dicantur juramenta, & quæ non. n. 7. p. 1. f. 35.

Quale peccatum sit consuetudo jurandi. n. 8. & 9. ibid.

Invocatio Nominis Dei absque affirmatione vel negatione non est propriè juramentum. n. 11. p. 1. f. 36.

Minari proximo malum cum juramento quale specie peccatum dicatur. n. 11. & 12. ibid.

An sit obligatio adimplendi juramentum de re mala, aut indifferenti. ibid.

Quænam peccatorum species inveniantur in juramento execratorio. n. 13. p. 1. f. 37.

Juramenta in ratione juramentorum non distinguuntur specie, etiam si ex aliis causis distingui possint. n. 14. ibid.

Quandonam excusentur Parentes à peccato non adimplentes juramen-

tum puniendi filios. n. 15. p. 1. f. 38.

An liceat exigere juramentum ante iudicem ab illo, qui creditur pejeraturus. n. 17. ibid.

An liceat inducere alium ad jurandum rem falsam, quam tamen jurans putat esse veram. n. 18. p. 1. f. 39.

An liceat aliis persuadere, ut jurent veritatem quam ignorant, certificando eos prius de eadem veritate. n. 19. ibid.

Quando non obligent juramenta non ludendi. n. 22. & 23. p. 1. f. 40.

An juramentum Castitatis, & Religionis &c. sit reservatum Summo Pontifici. n. 61. p. 1. f. 55.

Quandonam sit peccatum jurare sine animo jurandi, & quando non. n. 72. p. 1. f. 353.

Qualiter & in quo sensu damnetur juramenta amphibologica: fuse explicatur. n. 79. 80. & seq. p. 1. f. 355.

Invocare Deum testem mendacii levis, est culpa sufficiens ad condemnandum in aeternum hominem. n. 71. p. 1. f. 353.

Quando Testis, & Reus occultare possit iudici veritatem requisitam cū juramento. n. 70. p. 2. f. 246. & n. 68. p. 2. f. 244.

Falsò jurans in iudicio duo peccata specie distincta committit. ibid.

Iussio.

Qui furtum præcipit, qualiter peccet, & an ad restitutionem teneatur. n. 34. p. 1. f. 212.

Y y y 3

An

An qui præcepit, vel aliquod damnum fieri mandavit, si tempore opportuno mandatum revocavit, ac ordinavit, ut non exequatur, ad restitutionem teneatur, etiamsi qui ordinem percepit, à furto non desistat. n. 54. p. 1. f. 221.

Iustitia.

Quid sit, & quænam sint species iustitiæ distributiæ, commutativæ, & legalis. 91. p. 1. f. 239.

L.

Laborare.

Qualesnam labores. inhi-beantur diebus festis. n. 10. & seq. p. 1. f. 66.

Quando diebus festis licitum est laborare, an accipi possit lucrum laboris. n. 13. p. 1. f. 67.

An in labore diebus festis peracto detur parvitas materiæ, & quænam sit. n. 14. ibid. videatur verbū *Festum*.

Lacticinia.

In Hispania inhi-bentur solum in Quadragesima, & non in aliis Anni jejuniis. n. 27. p. 1. f. 71. & n. 203. p. 2. f. 388. videatur verbum *Quadragesima*.

Laudare.

Laudans furem quomodo ad restitutionem teneatur. n. 32. p. 1. f. 212.

Legatum.

An ad restitutionem teneatur impediens testatorem, ne Legatum relinquat hæredi ab ipso electo. n. 56. p. 1. f. 222.

Legatarius nequit interficere impediens consecutionem Legati. n.

127. p. 1. f. 366. & n. 128. p. 1. f. 366.

Notarii fideliter manifestare tenentur legata à testatore relicta. n. 50. p. 2. f. 235.

Quid, & quotuplex sit Legatum. n. 286. p. 2. f. 422.

Condemnatur assertum, quod annuum legatum pro anima sua relicto, non duret plus quam per decennium. n. 286. p. 2. f. 422.

In quibus casibus tale legatum cesset. n. 290. p. 2. f. 424.

Leges.

Purè pœnales, & mixtas probabile est non obligare in conscientia. n. 79. p. 1. f. 234.

Probabile est legem prohibentem piscationem, & venationem in fluminibus, & montibus communibus non esse pœnalem. ibid. & n. 49. p. 2. f. 303.

Unico actu accidentaliter peccaminoso an satisfieri possit Legi Ecclesiasticæ in aliquibus casibus. n. 89. p. 2. f. 39.

De Fide est dari in Ecclesia potestatem conficiendi leges obligatorias. n. 146. p. 2. f. 366.

Sine causa transgrediens leges obligatorias secluso etiam contemptu peccat. n. 147. ibid.

Peccat populus, qui absque ulla causa non recipit legem à Principe promulgatam. n. 180. p. 2. f. 379.

Secus si justa ex causa eam non recipiat. n. 181. p. 2. f. 380.

In quibus casibus cesset obligatio legis

legis non receptæ, aut non promulgatæ. n. 182. *ibid.*

Consuetudo legitimè introducta an habeat vim legis. n. 200. p. 2. f. 387.

An unico actu satisfieri possit pluribus legibus, & præceptis, & quomodo hoc intelligatur. n. 220. p. 2. f. 394.

Libri.

Quales dicantur prohibiti, & quorum lectio sit vetita. n. 298. & seq. p. 2. f. 426.

Hæreticorum libros legere; est casus prohibitus in primo Canone Bullæ Cœnæ notandum. 1. p. 2. f. 433.

Ligamen.

Est impedimentum matrimonium dirimens. n. 80. p. 1. f. 153.

Locatio.

Quid sit contractus locationis. n. 94. p. 1. f. 241. videatur verbum *Contractus*.

Lucrum Cessans.

Quando, & in quali quantitate teneatur ad restitutionem ille, qui furatur, aut rem alienam retinet. n. 73. p. 1. f. 231. & seq. videatur verbum *Mutuum*, & verbum *Mercatores*, & verbum *Usura*.

Ludus.

Quid sit contractus ludi. n. 161. p. 1. f. 270.

Non est intrinsecè malus *ibid.*

Quando sit peccatum ludere. n. 162. *ibid.*

Quanam deceptiones, seu fraudes liceant. n. 163. *ibid.*

An sit peccatum mortale ludere,

ludo vetito. n. 167. p. 1. f. 272.

Quandonam sit restituendum. illud, quod in ludo lucretur. n. 165. & 166. & 170. p. 1. f. 271. & seq.

An sit peccatum mortale vi obligare aliquem ad lusum. 164. *ibid.*

An teneatur restituere illud lucrum. n. 166. *ibid.*

An restitutio sit facienda lucrifacti ex provocatione. *ibid.*

An mortaliter peccent lusorium conventum tenentes. n. 169. p. 1. f. 273.

Qui multum perdidit, & juramento spondit, quòd amplius non ludet, an possit ulterius pro recreatione honesta ludere. n. 22. p. 1. f. 40.

Diffipare in ludo quantitatem notabilem bonorum, omitta solutione debitum, peccatum mortale est. n. 169. p. 1. f. 273. & n. 43. p. 2. f. 19.

Quanam bona possint ludo exponere beneficiati. n. 43. & seq. p. 2. f. 19. videatur verbum *Beneficati*, & *Clerici*.

Nequeunt Religiosi ludere ludo vetito, ludo tamen concessio ludere possunt aliquid pro recreatione honesta. n. 11. p. 2. f. 156.

Habentes licentiam generalem à suis Prælati exponendi pecuniam, licitè ludere possunt, quamvis non liceat in magna quantitate. n. 12. p. 2. f. 157.

Si hoc faciunt sine licentia sui Prælati, validè hoc non faciunt, & qui

lucratur ad restitutionem tenetur. r.
13. *ibid.*

Luxuria.

Est unum ex septem peccatis capitalibus, plurimas animas aeternae damnationi subjiciens. n. 1. p. 1. f. 113.

Quænam sint *Luxuriæ* species. *ib.*

Aspectus, & tactus impudici, quando nam sint peccata mortalia. n. 258. p. 2. f. 411. & n. 266. & seq. p. 2. f. 414.

Et quando nam sint verba inhonestæ. n. 154. p. 1. f. 189. & n. 268. p. 2. f. 415. Videatur verbum *Tactus, Oscula, Mollities.*

Quando nam denunciandus sit sollicitans in confessione. n. 156. & seq. p. 1. f. 190. videatur verbum *Denunciatio.*

M.

Magia.

Hoc nomine veniunt fascinationes. n. 24. p. 1. f. 25. videatur verbum *Fascinatio.*

Maledictio.

Quænam sit maledictio materialis, & quæ formalis. n. 32. p. 1. f. 44.

Quando sit peccatum mortale, & quando veniale. *ibid.*

Non est necesse in confessione explicare speciem mali in maledictione imprecati. 34. *ibid.*

Quando nam cognosci possit, num maledictio procedat ex animo serio, & resolutio, ut malum eveniat. n. 33. & seq. *ibid.*

Maledictiones Parentum qualem peccatum sit. *ibid.*

Maleficium.

Quid sit. n. 24. p. 1. f. 25.

Quando liceat petere medicamina pro recuperanda sanitate ab eo, qui per maleficium id præstare intendit. n. 28. & seq. p. 1. f. 27. & seq. videatur verbum *Fascinatio.*

Manifestare.

Quando, & qualiter restituere teneantur, qui non manifestando sunt causa alicujus damni. n. 59. p. 1. f. 224. videatur verbum *Custodes.*

Maritus.

Quænam vota uxoris irritare possit. n. 57. p. 1. f. 53. videatur verbum *Irritatio.*

Ex justa causa potest plectere cum moderamine uxorem, secus peccat. n. 22. p. 1. f. 82.

Quam reprehensibiles sint zelotypi. n. 26. p. 1. f. 83.

Non licet marito dissipare bona uxoris, nec ex acquisitis durante matrimonio. n. 188. p. 1. f. 280.

Si habet Parentes, aut Filios alterius matrimonii, aut Fratres pauperes poterit eis succurrere cum supradictis bonis. n. 189. p. 1. f. 281.

Materia.

Quomodo cessante materia cesset obligatio voti, aut superveniente mutatione notabili aut impossibili. n. 48. & seq. p. 3. f. 50.

Datur regulariter parvitas materiæ in transgressione præceptorum, aliquibus exceptis. n. 70. p. 1. f. 353.

Ma-

Matrimonium.

Sponsalia præcedere debent matrimonium, quando adimplenda, & quando dissolvenda. n. 41. & seq. p. 1. f. 131. videatur verbum *Sponsalia*.

Quænam sint impedimenta matrimonium impediunt, quæ dirimentia, & quomodo differant. n. 53. & seq. p. 1. f. 139. & n. 67. & seq. p. 1. f. 145. vid. verb. *Impedimentum*.

Antequam contrahatur matrimonium, præcedere debent tres denunciations, & an sit peccatum mortale unicam omittere. n. 64. p. 1. f. 143.

An quilibet Episcopus ex iusta causa possit dispensare, & quænam dicatur causa iusta. ibid.

An Parochus in aliquo casu urgenti dispensare possit. n. 65. ibid.

Non est necessarium, ut denunciations fiant in Ecclesia, nec tempore Missæ, sed fieri possunt in aliquo magno concursu. n. 66. p. 1. f. 144.

Nec in opinione multorum necesse est, ut fiant diebus festis. ibid.

An faciendæ sint tribus diebus continuatis, aut continuis. ibid.

An in locis amborum contrahentium publicandæ sint. ibid.

Quisnam dispensare possit in impedimentis dirimentibus. n. 112. p. 1. f. 168. videat. verb. *Dispensatio*.

Quænam sit obligatio solvendi, & petendi debitum, & de ejus abusu. n. 122. & seq. p. 1. f. 177. videatur verbum *Debitum*.

Quomodo dissolvi possit matrimonio-

nium ratum, & consummatum, tam quo ad vinculum quàm quo ad cohabitationem. n. 142. & seq. p. 1. f. 184. & seq. videatur verbum *Divortium*.

Medicus.

An Medicus ignorans teneatur desistere à sua arte, & ad restitutionem teneatur damni secuti. n. 11. p. 2. f. 283.

In locis exiguis ubi doctior Medicus non adest, tolerari potest minùs doctus. n. 12. ibid.

Etiamsi sit doctus, non debet negligere studium, nec onus multorum infirmorum assumere, quibus non possit assistere. n. 13. p. 2. f. 284.

An pauperes gratis curare teneatur. n. 14. ibid.

An teneatur applicare medicamentum certum relicto probabili, & an possit applicare dubium pro experientia faciendâ. n. 15. ibid.

Certò sciens medicamentum non nociturum, quamvis dubitet profuturum an possit applicare ibi.

An infirmo jam desperato applicari possit medicamen cum dubio an sit profuturum vel nociturum. ibi.

Qualiter se gerere debeat in diversis opinionibus alicujus medicaminis. n. 16. p. 2. f. 286.

An ex iusta causa licentiam comedendi carnes concedere possit. n. 18. p. 2. f. 287.

Quidnam agere debeat, quando dubitat an causa sit sufficiens, vel non. ibid.

An liceat mittere schedulas cuilibet Pharmacopolæ. n. 17. p. 2. f. 283.

An possit ordinare medicamina, ex quibus sequi potest abortus. n. 20. p. 2. f. 288.

An applicari possint medicamina, ex quibus oriri possit aliqua effusio seminis. n. 21. p. 2. f. 289.

Quandonam teneatur infirmum admonere ut SS. Sacramenta suscipiat. n. 22. p. 2. f. 290.

Et quandonam teneatur periculum mortis manifestare. n. 23. p. 2. f. 291.

Determinationes Legum Navarræ circa Medicos. n. 33. p. 2. f. 296.

Mendacium.

Videatur verbum *Amphibologia*, & verbum *Juramentum*.

Mendicantes.

Mendicantes virtute suorum privilegiorum nequeunt absolvere à casibus Episcopis reservatis. n. 78. p. 2. f. 340.

Possunt tamen absolvere ab aliquibus casibus ipsis reservatis jure communi. n. 80. p. 2. f. 341.

An possint absolvere à Censuris Episcopis reservatis. n. 83. p. 2. f. 342.

An Mendicantes possint absolvere à casibus Episcopis reservatis, & an possint non Mendicantes participantes eorum privilegia. n. 84. ibid. videatur verbum *Religiosi*.

Mercatores.

Qualiter se gerere debeant in venditionibus, emptionibus, aliisque contractibus. n. 35. p. 2. f. 297.

Quando creditò pluri vendere possint. n. 37. p. 2. f. 298.

Quando jurare possint sibi constitisse octo, illud quod quinque tantum constituit. n. 41. p. 2. f. 299.

An minoris emere possint anticipata solutione quam alioquin valeret. n. 42. 43. ibid.

An teneantur deferere officium quando ipsis est occasio peccandi. n. 44. p. 2. f. 300.

Merces.

Quanam dicantur ultionæ, & quando minoris æstimentur. ibid.

An sit peccatum cum onere restitutionis quando furtivè transvehuntur merces absque solutione vectigalium. n. 153. p. 1. f. 268.

Metus Gravis.

Metus gravis est impedimentum matrimonium dirimens, non verò levis. n. 79. p. 1. f. 153. & n. 89. p. 1. f. 156.

Ministri.

An licitum sit petere administrationem SS. Sacramentorū à Ministro in malo statu existente, quando ipse est dispositus, & præparatus ad ministrandum. n. 148. p. 1. f. 266.

Milites

Milites subditi possunt bellare pro ipsorum Rege, modò non constet bellum esse injustum, etiamsi speculative dubitent an sit justum, vel non, idem dicendum de militibus extraneis salaritatis. n. 1. p. 2. f. 276.

Miles voluntarius potest bellare quan-

quando probabiliter iudicat bellum esse iustum, & quandonam possit hoc iudicium formare. *ibid.*

An mortaliter peccet, qui est paratus bellare licet ignoret an bellum sit iustum, vel non. *ibid.*

An miles extraneus voluntariè bellans graviter peccet, ignorando an bellum sit iustum, vel non. *ibid.*

Non peccat miles desertando, quando non recipit stipendium, si pro certo scit se habere causam iustam, nec damnum inde Principi proveniat: secus, non concurrentibus aliquibus ex dictis causis. n. 2. p. 2. f. 277.

Tenetur miles servare stationem à Duce sibi concreditam, etiamsi adsit evidens mortis periculum, aliàs obligatur omnia damna inde provenientia reparare, præterquam si nulla esset spes resistendi. n. 3. p. 2. f. 278.

Graviter peccat cum onere restitutionis miles accipiens in Castris diversa Chirographa pro hospitando in duobus Diversoriis, quando unicum sufficit. n. 4. p. 2. f. 279.

Idem est si extorqueant ultra sibi necessarium ab iis, apud quos hospitantur. n. 5. *ibid.*

Peccant etiam graviter cum onere restitutionis, quando in transitu furantur seclusa necessitate extrema, & quomodo restitutio facienda. n. 6. *ib.*

Quænam sint peccata frequentiora militum. n. 6. in fine. *ibid.*

Missæ. Auditio Missæ.

An peccet exponens se periculo

non audiendi Missam, quamvis accidentaliter deinde ipsam audiat. n. 3. p. 1. f. 63.

An peccet, qui credit pervenire tempore debito, accidentaliter tamen postmodum non pervenit. n. 2. *ibid.*

Quænam distractio sit incompatibilis cum præcepto audiendi Missam. n. 8. p. 1. f. 65.

Qualenam iter excuset ab auditio-
ne Missæ. n. 6. p. 1. f. 64.

Quando ob metum latronum possit quis domi manere, & non audire Sacrum. n. 7. p. 1. f. 65.

An peccet, qui Missam non audiens, credit esse peccatum non audire, & putat esse peccatum non assistere eodem tempore infirmo. n. 4. & 5. p. 1. f. 63.

An peccet, qui credit posse omittere Missam potius quàm secum ferre puerum perturbantem alios in Ecclesia. n. 9. p. 1. f. 65.

Non satisfacit Præcepto, qui eodem tempore duas Missæ medietates audit, benè tamen qui successivè. n. 205. p. 1. f. 388.

Missæ. Celebratio Missæ.

Quotuplex sit fructus Missæ, & quem percipiat Excommunicatus, aut in peccato mortali celebrans. n. 146. p. 2. f. 66. & n. 148. & 149. p. 2. f. 67. & seq.

An graviter peccet Sacerdos qui sine causa toto anno non celebrat cum scandalo aliorum. n. 107. p. 2. f. 46.]

Z z z z

Qui-

- Quibus diebus celebrare teneatur. n. 108. p. 2. f. 47.
- An Missa privata dici possit die Jo-
vis Sancto. n. 109. ibid.
- An in Sabbato Sancto, & cum qua-
li introitu. n. 110. ibid.
- Quanam hora incipi possit Sacrum.
n. 111. p. 2. f. 48.
- An post meridiem. n. 112. ibid.
- An sit peccatum celebrare sine
Cruce, & qualis esse debeat. n. 117.
p. 2. f. 51.
- Quantum de aqua misceri debeat
pro consecratione. n. 120. p. 2. f. 53.
- Miscere aquam non est de necessi-
tate Sacramenti sed Præcepti. n. 121.
ibid.
- Quando, & quomodo accipi pos-
sint post Offertorium particula con-
secrandæ. n. 123. p. 2. f. 54.
- Quid agendum, quando tempore
Consumptionis inveniuntur in cor-
porali fragmenta. n. 125. ibid.
- An sit peccatum mortale in Pascha-
te omittere quod est additum ad
Communicantes. n. 130. p. 2. f. 58.
- Quot verba omissa in Canone con-
stituant peccatum mortale. ibi.
- An in Canone voluntariè distractus
graviter peccet. n. 132. p. 2. f. 59.
- An etiam extra Canonem. n. 133.
p. 2. f. 60.
- An quis in Altari memor alicujus
culpæ gravis in Confessione oblitæ te-
neatur quamprimum confiteri. n. 136.
& seq. p. 2. f. 61.
- Quid agere debeat, quando quis
post consummationem invenit in Al-
tari, aut Sacristia aliqua fragmenta in
Corporali. n. 143. p. 2. f. 64.
- Quale stipendium percipi possit pro
Missa. n. 145. & seq. p. 2. f. 65. videat-
ur verb. *Stipendium*.
- An sit necessaria Missa Requiem ad
lucrandas Indulgentias in Altari Privi-
legiato. n. 164. p. 2. f. 74.
- Ut Missa habeat suum effectum ap-
plicanda est ab ipso Celebrante, &
sufficiet, si die antecedenti applicetur.
n. 177. & seq. p. 2. f. 80.
- Applicanda est in primo memento.
n. 180. p. 2. f. 81.
- Tenetur Parochus ad populum
celebrare per se vel per alios, quoties
populus eam audire tenetur, & etiam
quando occurrit Missa nuptialis, aut
funeralis. n. 26. p. 2. f. 100.
- Quibus diebus etiam ferialibus ce-
lebrare teneatur. n. 27. p. 2. f. 101.
- Quo jure, quibusque diebus tenea-
tur celebrare pro populo, fusè tracta-
tur. n. 29. seq. ibid.
- Applicare tenetur pro Populo die-
bus solemnibus & quinam ii dicantur.
n. 39. p. 2. f. 107.
- An Missa pro libito à Religioso ap-
plicata contra voluntatem Prælati,
valeant pro se, vel pro Prælato. n.
38. p. 2. f. 170. videatur verbum *Con-
secrare* & verbum *Cingulum*.
- Moniales*
- Cuinam confiteri possint. n. 20. p.
2. f. 161.
- Tenentur Officium Divinum priva-
tim

tim persolvere non persolventes in Choro. n. 60. p. 2. f. 187.

Quomodo peccent admittentes aliquam personam saecularem intra septa Monasterii. n. 61. & seq. p. 2. f. 188. videatur verb. *Clausura*.

Qualiter in morte disponere possint de rebus ad proprium usum spectantibus. n. 64. p. 2. f. 191.

An ipsarum Prælatissæ possint ipsis imponere præceptum Sanctæ obedientiæ. n. 65. ibid.

Quandonam in malo statu ob amicitias versetur, & an iis in istis familiaritatibus neganda sit absolutio. n. 66. & 67. p. 2. f. 192. & seq.

An sit peccatum mortale adornare se cum curiositate & vanitate. n. 70. p. 2. f. 194. videantur verba *Religiosi*, *Obedientia*, *Paupertas*, *Castitas*.

Monopolium.

Quid sit, & an liceat. n. 38. & 40. p. 2. f. 298. & seq.

Mercator non concurrens ad monopolium, potest vendere pretio currenti inter auctores monopolii, modò non sit injustum tale pretium. n. 39. ibid.

Montes.

Quando sit peccatum pascere gregem, & ligna abscindere in montibus alienis. n. 78. p. 1. f. 233.

Mors.

Quando sit peccatum mortem sibi metipso desiderare. n. 12. p. 1. f. 89.

Proximo mortem desiderare ob

interesse temporale an sit peccatum mortale. n. 52. p. 1. f. 347.

Quandonam liceat desiderium inefficax mortis. n. 53. ibid.

Peccatum mortale est mortem desiderare Parenti propter hæreditatem, aut complacere sibi de ipsius morte in ebrietate. n. 57. & seq. p. 1. f. 349.

Murmuratio.

Quid sit, ex natura sua peccatum mortale est, licet per accidens possit esse veniale. n. 6. p. 1. f. 297.

Quando sit peccatum mortale, quando non. n. 7. & seq. ibid.

An sit peccatum mortale, & contra iustitiam publicum delictum manifestare in loco ubi non innotescit. n. 10. p. 1. f. 298.

An sit peccatum mortale referre, ut suspectum alterius delictum. n. 12. p. 1. f. 300.

Murmurare de rebus levibus non est peccatum mortale. n. 16. p. 1. f. 302.

Quandonam sit peccatum mortale audire murmurationes. n. 18. & seq. ibid.

Qualiter sit restituenda fama ablata per murmurationes. n. 20. & seq. p. 1. f. 303. videatur verb. *Fama*.

Mutuum.

Quid sit. n. 99. p. 1. f. 242.

Quando sit usura aliquid ultra sortem ex mutuo accipere. n. 100. p. 1. f. 243.

Quidnam condemnetur ab Inno-

centio XI. circa mutuum. n. 163. & seq. p. 1. f. 377. videatur verb. *Usura*.

Et quid ab Alexandro VII. n. 283. & seq. p. 2. f. 420. & seq.

Quanam conditiones requirantur in mutuo. ibid.

An possit aliquid accipi ultra sortem hac obligatione, ut mutuator rem non repetat usque ad certum tempus. n. 284. p. 2. f. 421.

Ratione lucri cessantis aliisque titulis, aliquid accipi potest. n. 285. p. 2. f. 422. videatur verb. *Contractus*.

N.

Neccitas.

An in urgenti neccitate praticari possit opinio minus probabilis circa Sacrament. n. 9. p. 1. f. 335.

Non est licitum in gravi neccitate furari. n. 133. & seq. p. 1. f. 367.

Notarius.

Quid ipsi competat vi sui officii. n. 43. p. 2. f. 230.

Scire tenetur clausulas generales instrumentorum. ibid.

An Fidem prestare possit de aliqua solutione facta, cum tamen ille non viderit. n. 44. p. 2. f. 231.

Conficiens instrumentum falsum in damnum tertii, duo peccata specie distincta committit, & ad restitutionem tenetur. n. 45. ibid.

An conficiens scripturas ad solvendas usuras graviter peccet, & in excommunicationem incidat. n. 46. p. 2. f. 232.

Quandonam in hoc casu ad resti-

tutionem teneatur. ibid.

An ad restitutionem teneatur, quando est causa, quod lis ad aliud Tribunal deferatur contra voluntatem partis. n. 47. ibid.

Recipiens testamentum alicujus amentis peccat, & ad restitutionem tenetur, & testamentum est invalidum. n. 49. p. 2. f. 234.

Quandonam graviter peccet, conficiendo scripturas venditionis, in quibus res venditur, aut emitur pluris, aut minoris, quam valeat. n. 48. p. 2. f. 233.

Tenetur manifestare legata à Testatore relicta. n. 50. p. 2. f. 235.

Quandonam peccet servando Protocollo absque eorum formali extensione. n. 51. ibid.

Graviter peccat, & restituere tenetur omnia damna, quæ sequuntur ex negatione transumpti Originalium existentium in sua potestate partibus ea petentibus. n. 52. p. 2. f. 236.

Numerus.

Quando poenitens non potest manifestare numerum determinatum suorum peccatorum sat est, ut se accuset de consuetudine peccandi. n. 10. p. 1. f. 36. & n. 6. p. 1. f. 116.

O.

Obedientia.

Non tenetur Religiosus obedire suo Prælato, quando imponitur ipsi aliquid contra Regulam, aut in ea contentum, præterquam si Superior posset in iis dispensare. Nec tenetur obedire

obedire
lam; b
cundum
recte. n.

Quæ
Prælati
tis ad c
dunt. n.

An si
edire et
ob quer
p. 2. f. 1

An si
bens in
babilen
agere d
præcep

Non
bitat, a
latus, a
sione su

Qui
Pote

dæmon
le erit,
tunc ob
niale. il

Quo
tione &

An F
cro. n.
Qui
p. 2. f.
Inqu

obedire in iis, quæ sunt supra Regulam; benè verò in illis, quæ sunt secundum Regulam directè, vel indirectè. n. 36. p. 2. f. 168.

Quænam verba adhibere soleant Prælati, quando cum eorum præceptis ad culpam gravem obligare intendunt. n. 37. p. 2. f. 169.

An sit peccatum mortale non obedire etiam in re levi, quando finis ob quem præcipitur est gravis. n. 39. p. 2. f. 170.

An subditus teneatur obedire habens in sui favorem opinionem probabilem excusantem ipsum, & quid agere debeat, quando dubitat, an præceptum sit justum, vel non. ibid.

Non tenetur obedire, quando dubitat, an Superior sit legitimus Prælati, antequam sit in pacifica possessione sui officii. n. 40. p. 2. f. 171.

Observantia vana.

Quid sit, n. 24. p. 1. f. 25.

Potest fieri cum pacto expresso dæmonis, & tunc peccatum mortale erit, & cum pacto implicito, & tunc ob ignorantiam poterit esse veniale. ibid.

Quomodo distinguatur à divinatione & maleficio. ibid.

Oblatio.

An Fideles teneantur offerre in Sacramento. n. 213. p. 1. f. 290.

Occasio.

Quid sit occasio proxima. n. 269. p. 2. f. 416.

Inquirendum est in sexto præcep-

to num in peccato interveniat occasio proxima, & qualiter aperienda. n. 35. p. 1. f. 128.

Quando dicatur proxima, & quando remota. n. 281. p. 1. f. 412.

An occasio proxima inveniri possit in omni genere peccatorum. n. 283. p. 1. f. 413.

Quomodo distinguatur occasio à consuetudine. n. 284. ibid.

Quænam dicatur voluntaria, & quæ involuntaria. n. 285. ibid.

An sit absolvendus, qui non vult deferere occasionem proximam voluntariam. n. 286. ibid.

Rarò absolvendus est ille, qui occasionem non deferit, etiam si promittat deferere. n. 288. p. 1. f. 414.

In occasione involuntaria absolvi quis potest, dummodo occasione non uniatur habitus. n. 291. & 292. p. 1. f. 414. & n. 276. p. 2. f. 418.

Ut dicatur occasio involuntaria, non sufficit causa utilis, & honesta pro ea non evitanda, sed urgens esse debet, & quænam dicantur hæ causæ. n. 293. & seq. p. 1. f. 415. & seq.

An Pœnitens existens in occasione proxima sit absolvendus, quando cum dolore extraordinario accedit. n. 297. p. 1. f. 416. & n. 279. p. 2. f. 419.

An etiam quando objectum taliter mutatur, ut desinat esse occasio illa quæ antea erat. n. 298. p. 1. f. 416.

Quid sit directè inquirere occasionem proximam, & quid indirectè. n. 300. p. 1. f. 417.

Non

Non licet inquirere directè. n. 301. ibid.

Quando liceat inquirere indirectè. n. 303. & seq. p. 1. f. 418.

Qualiter se gerere debeat Confessarius, quando Sacerdos proximè celebraturus accedit ad Confessionem existens in occasione proxima. n. 15. & seq. p. 2. f. 8.

Quandonam dicetur occasio proxima familiaritas cum Monialibus, & an per hoc neganda sit absolutio. n. 67. p. 2. f. 192.

Occasio proxima potest esse, & non esse conjuncta cum consuetudine peccandi. n. 270. p. 2. f. 416.

Potest aliquid esse occasio proxima alicui, & non alteri. n. 271. ibid.

Nequit Concubiniarius retinere occasionem proximam sub prætextu utilitatis concubinæ. n. 272. ibid.

Minus concubina potest detinere se in occasione proxima, sub prætextu percipiendi salarium à Domino. n. 274. p. 2. f. 417.

Nec sufficit prætextus notæ incurrendæ deferendo occasionem. ibi.

Non sunt absolvendi, qui non habent propositum abstinendi se à Choreis, & ludis, qui sunt ipsis occasio peccandi. ibid.

Nec est absolvendus, qui non vult remove occasionem dubiam peccandi. n. 275. p. 2. f. 418.

Quomodo occasio proxima per dolorem extraordinarium interrumpatur. n. 280. p. 2. f. 419.

Qua prudentia & cautella se gerere debeat Confessarius cum iis, qui sunt in occasione proxima peccandi. n. 282. p. 2. f. 420.

Odium.

Non distinguuntur specie morali odia, quamvis sint materialiter diversa mala, quæ proximo desiderantur, quando, qui desiderat, non desiderat ea ipsemet exequi. n. 2. 3. & 4. p. 1. f. 86.

Quot peccata numero distincta committat, qui per longum tempus odio habuit proximum. n. 5. & 6. p. 1. f. 87.

Odium contra proprios Genitores habet duas malitias specie distinctas, nempe contra virtutem pietatis, & contra Charitatem. n. 6. p. 1. f. 76.

Qui odio habuit proximum, nec eum alloquitur, quomodo peccet ratione scandali. n. 7. p. 1. f. 87.

An peccet, qui ob injuriam sibi illatam ab aliqua persona, non frequenter sicut prius domum ipsius. n. 8. p. 1. f. 88.

Quomodo sit peccatum gaudere de malo proximi aut de ejus bono tristari. n. 9. & 10. ibid.

Contentiones absque interno odio non sunt peccata mortalia, dummodo dicta verba non sint graviter injuriosa. n. 11. p. 1. f. 89.

Quomodo, & quando peccet homo contra propriam Charitatem per sui ipsius odium, desiderando sibi mortem, aut propter aliquem excessum

sum priv
ibid.

Quot
desidera
ipsa. vi

Quon
per solv
51. & se

An pra
Horas C
mero p
p. 2. f. 2

Quot
natus r
num O

Quid
dicit O
f. 16. vi

An on
gravis. i

Quon
vis. n. 7
An la
ciando

77. p. 2
Qui e
recitat

malè al
f. 35.

An q
in offic

An qu
net dif

Si dif
patibil
fit, &
p

sum privando se sanitate. n. 12. & seq. ibid.

Quomodo sit peccatum mortem desiderare proximo, aut gaudere de ipsa. videatur verbum *Mors*.

Officium Divinum.

Quandonam Capellania obliget ad persolvendum Divinum Officium. n. 51. & seq. p. 2. f. 23.

An prætermittens aliquo die omnes Horas Canonicas, unum tantum numero peccatum committat. n. 54. p. 2. f. 25.

Quot peccata committat determinatus non recitare toto anno Divinum Officium. n. 55. ibid.

Quid restituere teneatur, qui non dicit Officium Divinum. n. 56. p. 2. f. 26. videatur verb. *Restitutio*.

An omissio unius horæ sit materia gravis. n. 73. p. 2. f. 32.

Quænam omissio dicatur materiale. n. 74. p. 2. f. 33.

An satisfaciatur, qui verba pronunciando se ipsum tamen non audit. n. 77. p. 2. f. 34.

Qui est aliquo qualiter balbutiens, aut recitat cum socio satisfacit, quamvis male aliquid pronunciet. n. 79. p. 2. f. 35.

An qui est inculpabiliter distractus in officio peccet. n. 80. ibid.

An qui cum advertentia interna manet distractus peccet. n. 81. ibid.

Si distractio est exterior, & incompatibilis cum attentione, non satisficit, & quænam actio dicatur in-

Part II.

compatibilis. n. 82. p. 2. f. 36.

Quando satisfaciatur quis, recitando, ubi est magnus rumor. n. 83. ibid.

Qui bene recitavit Divinum Officium videtur tamen ipsi male recitasse, & proponit iterum ipsum recitare, non tenetur de novo repetere, sed sufficit, si deponat scrupulum. n. 84. p. 2. f. 37.

Non requiritur intentio expressa satisfaciendi præcepto recitando, sed sufficit, quod non sit intentio contraria. n. 85. ibid.

Recitans Divinum Officium, & eodem tempore gravi alicui peccato consentiens, an duo specie distincta peccata committat. n. 86. ibid.

An talis satisfaciatur præcepto Ecclesiæ. n. 88. & seq. p. 2. f. 38. & seq.

Quando sit peccatum recitare Officium alicujus Sancti loco Feriæ, & quando non. n. 91. p. 2. f. 40.

An qui per errorem non recitavit Officium Sancti currentis possit alia die recitare. n. 92. ibid.

Quando sine peccato binis vicibus recitari possit de uno Sancto. n. 93. ibid.

An sit peccatum dicere Officium alicujus Sancti semiduplicis, sub ritu duplici. n. 94. p. 2. f. 41.

An qui per errorem dixit matutinum Feriæ, teneatur post advertentiam erroris proseguere totum Officium ejusdem Feriæ. n. 95. ibid.

An qui per errorem persolvit Officium alicujus Sancti, teneatur de

A a a a

noyo

novo repetere post advertentiam erroris. n. 96. p. 2. f. 42.

An ex causa justa liceat pridie ad Vesperam recitare solum matutinum, laudes ad sequentem diem differendo. n. 99. p. 2. f. 43.

Quonam tempore Horæ Canonicae sint recitandæ. n. 100. & seq. p. 2. f. 43.

An sit peccatum interrompere Divinum Officium. n. 102. p. 2. f. 44.

Mutare sine causa ordinem horarum est peccatum veniale, secus cum causa. n. 104. p. 2. f. 45.

Qui habet aliquod beneficium, & studiis vacat, non satisfacit per alios recitando. n. 136. p. 2. f. 363.

Qui in Dominica Palmarum dicit Officium Paschatis Resurrectionis, an satisfaciatur. n. 213. p. 2. f. 391.

An recitando Officium Paschatis, in quolibet alio die, satisfaciatur suæ obligationi. n. 214. & seq. p. 2. f. 392.

Præceptum recitandi Divinum Officium, est onus annexum diei. n. 218. p. 2. f. 393.

Qui non potest recitare Matutinum, & Laudes, ad alias Horas tenetur, & contrarium est condemnatum ab Innocentio XI. n. 206. p. 1. f. 389.

Qui non potest Matutinum, & Laudes, & anceps est an possit, vel ne alias Horas, non tenetur recitare. n. 210. p. 1. f. 390.

Qui non potest dicere Antiphonas, Capitula, Orationes, & Responsoria brevia Horarum, & potest Psalmos recitare, ad eosdem tenetur. n. 212. ibid.

Opinio.

Non licet docere, defendere, nec ad praxim deducere, ullam ex opinionibus condemnatis ab Innocentio XI. n. 1. & 2. p. 1. f. 332.

In materia, forma Sacramentorum, & intentione Ministri, non licet sequi opinionem probabilem relicta probabiliori, seclusa extrema necessitate. n. 9. p. 1. f. 335.

Potest bene eligi opinio probabilis relicta probabiliori circa integritatem materialem Confessionis. n. 10. ibid.

Non condemnatur assertum astruens fore validum Sacramentum factum cum opinione probabili, sed solum, quod hoc sit licitum. n. 12. p. 1. f. 336.

Pœnitens sequi potest opinionem probabilem sibi favorabilem relicta tutiori. n. 15. p. 1. f. 338.

In materia jurisdictionis non tenetur Confessarius tutius sequi. n. 19. & 20. p. 1. f. 339.

Nec est obligatio eligendi tutius relicto tuto etiam in materia Sacramentorum. n. 21. ibid.

Nequit Iudex superior, nec inferior sequi opinionem minus probabilem, nisi hæc esset in favorem Rei. n. 22. & seq. ibid.

Quanam opiniones sequi teneantur Iudices. n. 22. ibid. & n. 19. p. 2. f. 214. vid. verb. *Judices*.

Quanam dicantur tenuis probabilis. n. 26. & seq. p. 1. f. 340.

An possint eligi tales opiniones, & quo-

quomodo cognoscantur. n. 27. p. 1. f. 341.

An hæc possint eligi in urgente necessitate. n. 28. ibid.

In materia jurisdictionis an teneatur Confessarius se conformare opinioni poenitentis. n. 19. p. 2. f. 161.

An opinio, quod Bulla Cruciatæ suffragetur Religiosis, sit probabilis. n. 15. p. 2. f. 158.

Quasnam opiniones sequi teneatur Advocatus. n. 21. & seq. p. 2. f. 215. & seq. videat. verb. *Advocatus*.

Et quas Medicus in applicatione medicamentorum. n. 16. p. 2. f. 286.

Quanam ex condemnatis ab Alexan. VII. censeantur scandalosæ, & practicè falsæ. n. 1. p. 2. f. 313.

Si quis ad praxim deduceret, aut defenderet aliquam ex ipsis, notam excommunicationis incurreret, nec non violaret obedientiam debitam Pontifici. n. 2. ibid.

An sit aliqua differentia inter Decretum opinionum condemnatarum ab Innocentio XI. & Alexandro VII. n. 4. p. 2. f. 314.

Nemini licet ad praxim deducere ullam ex opinionibus condemnatis, hoc prætextu, quod cessat in ea finis Legis, aut præsumptionis. n. 5. ibid.

Quid requiratur, ut opinio dicatur probabilis. n. 174. p. 2. f. 377.

Non ex eo, quod opinio sit alicujus junioris & moderni, censenda est probabilis. n. 175. ibid.

Quandonam possit Author singu-

laris facere opinionem. n. 176. & 177. p. 2. f. 378.

Eligi potest opinio minus probabilis & tuta, præterquam in casibus condemnatis. n. 179. p. 2. f. 379.

Oratorium.

An terminata licentia à Summo Pontifice concessa celebrandi in Oratorio, possit ulterius vi solius Bullæ celebrari absque nova licentia. n. 113. p. 2. f. 49.

An possint Religiosi celebrare in similibus oratoriis, etiam expirata concessione Pontificis. n. 114. p. 2. f. 50.

Ordo.

An possit licitè suscipere Ordines, qui promisit contrahere sponsalia cum puella. n. 45. & 46. p. 1. f. 134. n. 6. & 8. p. 2. f. 4. & seq.

Ordo sacer est impedimentum matrimonium dirimens. Ordines minores nec impediunt, nec dirimunt. n. 80. p. 1. f. 153.

Ordo est Sacramentum vivorum. n. 8. p. 1. f. 334.

An requiratur Confirmatio in suscipiente Ordines sacros. n. 1. p. 2. f. 1.

Suscipiens Sacramentum Ordinis cum dubio legitimæ ætatis, & cum intentione conditionata, an validè suscipiat. n. 2. & seq. p. 2. f. 2. & seq.

Non requiritur contactus Physicus materiæ, pro validè suscipiendo Ordine, etiamsi culpa gravis esset culpabiliter non tangere. n. 5. p. 2. f. 4.

Qui ex metu gravi suscipit Ordines, an sit validè ordinatus. n. 9. p. 2. f. 5.

A a a a 2

An

An talis teneatur ad continentiam sacro Ordini annexam, & recitationem Divini Officii. n. 10. p. 2. f. 5. & seq.

An Castitas sit annexa Ordini Sacro, vi voti, vel præcepti Ecclesiastici. n. 13. p. 2. f. 6.

Committit Sacrilegium, qui sacris Ordinibus ordinatus, peccat contra castitatem. ibid.

Qui mala fide ante legitimam aetatem Ordinem sacrum suscipit, in suspensionem incidit, secus si bona fide & ignoranter. n. 20. p. 2. f. 11.

Peccat etiam graviter, qui ante ætatem competentem, Ordinem suscepiendo defectu ætatis exercet. n. 21. ibid.

An committat sacrilegium, & suspensionem incurrat suscipiens Ordines cum dimissoriis fictis. n. 23. p. 2. f. 12.

An incidat in irregularitatem, qui aliqua censura irretitus, solemniter actus Ordinis exercet. n. 24. p. 2. f. 12.

Probabile est graviter non peccare, qui suscipit minores Ordines, cum animo non suscipiendi majores. n. 26. p. 2. f. 13.

An sit necessarium Patrimonium pro suscipiendis Ordinibus. n. 27. p. 2. f. 14. videatur verbum *Patrimonium*.

Qualenam esse debeat beneficium pro suscipiendis Ordinibus. n. 27. ibid. & n. 32. & seq. p. 2. f. 16. & seq. videatur verbum *Beneficium*, & verbum *Beneficiatus*.

Oscula.

An oscula habita ex sola delectatione carnali, etiamsi sint cum animo ea ad opus non redigendi sint peccata mortalia. n. 261. p. 2. f. 412.

An idem intelligatur de amplexibus & tactibus. n. 262. p. 2. f. 413.

Quandonam desinant esse peccata mortalia. n. 264. ibid.

An permittantur sponsis de futuro. n. 266. p. 2. f. 414.

P.

Parentes.

Quanam vota Filiorum irritare possint. n. 51. & seq. p. 1. f. 51.

In Regno Navarra, non possunt ob Patriam potestatem irritare vota Filiorum. n. 53. p. 1. f. 52. videatur verbum *irritatio*.

An graviter peccent negligentes in educatione filiorum. n. 13. & 14. p. 1. f. 78.

An peccent contra iustitiam malum exemplum præbendo eorum familiarum. n. 15. p. 1. f. 79.

Quando ad usum rationis pervenerunt Filii, in eorum cubiculis eos dormire non sinant. n. 16. ibid.

An peccent vim iis inferendo in electione status. n. 17. ibid.

An possint exhæredare Filios, matrimonium contrahentes contra voluntatem ipsorum. n. 18. & 19. p. 1. f. 80. videatur verbum *Filii*.

Parochus.

An in aliquo casu urgenti possit dispensare in denunciationibus matrimonii.

monii. n. 65. p. 1. f. 143 videatur verbum *Matrimonium*.

Non potest abesse à sua Parochia cum sola licentia præsumpta Episcopi. n. 1. p. 2. f. 88.

An talis licentia requiratur in scriptis. *ibid.*

Ut possit abesse duobus mensibus, an sufficiat motivum recreationis. n. 2. *ibid.*

Tenetur relinquere idoneum Substitutum, licentiam habentem exaudiendi Confessiones Subditorum utriusque sexus. n. 3. *ibid.*

An tali Substituto sit necessaria nova Commissio Episcopi. *ibid.*

An possit Parochus abesse sine licentia Episcopi per duos, aut tres dies FERIALES, quando non habet aliquem graviter infirmum in loco. n. 5. p. 2. f. 90.

Ultra duos menses non potest abesse quamvis habeat licentiam, seclusa causa gravi, & quamnam censeatur. n. 6. Et an hoc faciat sine causa gravi ad restitutionem fructuum teneatur, & qualiter, & cui. n. 7 & 8. p. 2. f. 91. & seq.

Tenetur Parochus Sanctum Evangelium explicare. n. 9. & seq. p. 2. f. 92. & seq.

Quanam sit hæc obligatio videatur verb. *Concionari*.

Explicare tenetur doctrinam Christianam diebus Dominicis, & Festis. n. 22. p. 2. f. 98.

Non excusatur, ex eo quod Ma-

gistri scholæ eandem doceant. n. 23. p. 2. f. 99.

Quibus mediis uti debeat pro obligandis Parochianis ad eam apprehendendam. n. 24. p. 2. f. 100.

Quam obligationem habeat celebrandi, ad Populum, & pro Populo. n. 26. & seq. *ibid.* videatur verb. *Missa*.

Quandonam sub conditione infantes rebaptizare debeat. n. 42. & seq. p. 2. f. 108. & seq. videatur verb. *Baptismus*.

An Parochus habens Substitutum idoneum teneatur de nocte exaudire Confessiones, si non est personaliter vocatus. n. 48. p. 2. f. 112.

Quamvis habeat substitutum, an teneatur exaudire, quando Parochiani satisfacere tenentur præcepto, & in pluribus aliis occasionibus. n. 49. & 50. p. 2. f. 113.

Qualiter se gerere debeat auditor Confessiones Infirmorum. n. 51. & seq. p. 2. f. 115. videatur verb. *Absolutio*.

An possit dimidiare Confessionem, quando instat urgens necessitas curandi infirmum, & etiam periculum vitæ ejusdem infirmi. n. 62. p. 2. f. 119.

An etiam quando in delatione viatici, deprehendit infirmum fuisse male confessum, & detinendo se in exaudienda tota Confessione sequatur nota. n. 73. p. 2. f. 125.

Qualiter se gerere debeat administrando viaticum infirmis. n. 74. & seq.

seq. p. 2. f. 126. videatur verbum
Communio.

Qualiter administrare debeat Extre-
mam Undionem. n. 84. & seq. p. 2. f.
132. videatur verbum *Extrema Undio.*

Qualiter se gerere debeat, quando
infirmus consiliū petit pro conficien-
do suo testamento. n. 99. & seq. p. 2.
f. 139. videatur verb. *Testamentum.*

Quam obligationem habeat adju-
vandi, & adhortandi infirmos ad bo-
nam mortem. n. 108. 109. p. 2. f. 145.
& seq.

Quomodo eos adjuvare teneatur in
tentationibus illo puncto superve-
nientibus. n. 110. & seq. ibid.

Omnes Indulgentias possibiles ap-
plicare ipsi intendat. n. 114. p. 2. f. 147.

Participans.

Qui participat in furto cooperando
in damnum, ad restitutionem tenetur in
solidum, si fuit causa moralis furti, aut
partis accepæ, si furtū sit divisibile, &
non fuerit causa damni. n. 45. & 46.
p. 1. f. 217. & seq.

Participans in re ab aliis furto ablata,
si mala fide consumpsit, restituere de-
bet totum id, quod participavit. Si
verò bona fide consumpsit, tenetur
restituere id, in quo factus est ditior.
n. 50. p. 1. f. 219.

Patrimonium.

Qui Ordines suscepit cum Patrimo-
nio ficto, id est cum pacto restituendi
Domino à quo habuit, graviter pec-
cat, sed in suspensionem non incidit,
nec Domino Patrimonium restituere

tenetur, præterquam quando hoc ac-
cepisset cū pacto restitutionis, cū
adeptus fuerit beneficium, aut aliun-
de habuerit, quo se valeat sustentare.
n. 28. & 29. p. 2. f. 14.

Patrimonium alteri creditori cum
Hypotheca obligatum, non est titu-
lus sufficiens pro Ordinibus. n. 30. p.
2. f. 15.

Census perpetuus potest inservire
pro Patrimonio. n. 31. p. 2. f. 16.

An sit sufficiens Census redimibilis.
ibid.

Paupertas.

Peccat contra paupertatem Reli-
giosus, exponens sine licentia sui Præ-
lati pecuniam ludo, & quamnam sit
lmateria gravis in hoc. n. 11. & seq. p.
2. f. 156. & seq. videatur verbum
Ludus.

Qualiter peccet contra Paupertatem
Religiosus dissipans res Monaste-
rii in usus profanos, & an persona eas
recipiens ad restitutionem teneatur.
n. 41 & 42. p. 2. f. 172. & seq.

Paupertas Religiosa excludit do-
minium, aut proprietatem in rem
aliquam temporalem, vi ejusdem pa-
riter vetitum est recipere, dare,
permutare, aut deponere aliquid
absque tacita aut expressa sui Prælati
licentia. n. 43. p. 2. f. 173.

Conceditur ipsi usus rerum neces-
sarium plus minusve strictus juxta
consuetudinem aut rigorem suæ Re-
ligionis. ibid.

Ne peccatum committatur in usu
rerum, non requiritur licentia certò
præ-

præsum-
babilis
Religio
quod n
cū po
dissimu

Lice
sumen
Prælati
dentum

Non
pertate
cipiens,
latus ef
dum, n
& si eti
fentien
teret. il

Relig
recipien
nem ha
Prælati

Qua
à Con
ti, inc
comm

n. 3. 8
Und
catum

86. p.
Illud
tale, at

le. n. 7
Aliq
dè, al
quom
f. 338.

præsumpta Prælati, sed sufficit probabilis, vel consuetudo legitima in Religione, vel Prælatus videndo, quod res recipiatur, aut utatur, & cum posset faciliter prohibere, totum dissimulat. n. 44. ibid.

Licentia præsumpta, non est desumenda ex genio naturali aspero Prælati sed à iudicio hominum prudentum. ibid.

Non peccat mortaliter contra paupertatem, sed venialiter Religiosus accipiens, aut aliqua re utens in qua Prælatus est invitus solum quo ad modum, non verò quo ad substantiam, & si etiam quo ad modum esset contentiendi, nullum peccatum committeret. ibid.

Religiosus in absentia sui Prælati recipiens aliquid, quam obligationem habeat id manifestando dicto Prælato. n. 45. p. 2. f. 175.

Peccatum.

Quænam sint motiva, & rationes à Confessario proponendæ poenitenti, incitando ad dolorem peccati commissi. n. 2. & seq. p. 1. f. 334. & n. 3. & seq. p. 2. f. 305. & seq.

Unde dignosci possit, quando peccatum sit ex genere suo mortale. n. 86. p. 2. f. 37.

Illud quod ex genere suo est mortale, an possit per accidens esse veniale. n. 70. p. 1. f. 353.

Aliqua peccata remittuntur directè, alia indirectè in confessione, & quomodo hoc fieri possit. n. 71. p. 2. f. 338.

An peccata oblita, aut ex iusta causa omissa in confessione, sint postea confitenda. n. 73. ibid.

Nulla est obligatio confitendi immediate, sed differri potest, quousque instet præceptum confessionis. n. 74. ibid.

Qui confessus fuit decem peccata, adjunctis illis verbis plus minusve, & deinceps recordatur duorum, vel trium, an teneatur iterum confiteri. n. 75. p. 2. f. 339.

Qui bona fide se accusavit de decem peccatis, & postea advertit numerum minorem, an teneatur in alia confessione repetere. ibid.

Qui in confessione non potest explicare numerum præfixum suorum peccatorum, sufficit, ut manifestet consuetudinem peccandi. n. 76. ibid.

Peccatum contra naturam quid sit & quomodo dividatur. n. 3. p. 1. f. 115. videatur verb. *Pollutio.*

Pensio.

Gaudens aliqua pensione, tenetur recitare Officium parvum Domine nostræ, secus ad restitutionem tenetur. n. 70. p. 2. f. 31.

Percussio.

Percussio Clerici alia dicitur levis, alia mediocris, alia gravis, & enormis, & quomodo differant inter se. n. 39. p. 1. f. 100.

Pro qualibet ex his tribus incidit quis in excommunicationem Canonis. Enormis, & mediocris sunt Papæ reservata, levis Episcopo: & à qua absolvi

absolvi possit virtute privilegiorum Regularium. *ibid.* videatur verb. *Excommunicatio.*

Perfectio.

Religiosi tendere tenentur ad perfectionem, non per omnia supererogationis opera, sed per exercitium earum, quæ in Regulis præcipiuntur. n. 54. p. 2. f. 182.

Nec tenentur ad perfectionem aspirare per observantiam consiliorum, quamvis transgressio eorum ex contemptu peccatum mortale esset, non tamen si transgressio esset ex negligentia, mala consuetudine aut malitia. *ibid.*

An mortaliter peccet Religiosus, qui observando suam Regulam, initionem habet non proficiendi in Religione. n. 55. *ibid.*

Pictores.

Peccant pingentes precibus Adolescentis imaginem puellæ, si credant Adolescentem eam adhibiturum ad libidinem: peccant pariter indifferenter pingendo, & vendendo profanas imagines ad luxuriam provocantes. n. 48. p. 2. f. 302.

Picturæ quarum pretium à lege, vel communi æstimatione non est taxatum si sint singulares, possunt ab iis tanti vendi, quanti vendi possunt absque dolo, & fraude. *ibid.*

Non excusantur à jejuniis propter eorum laborem præcisè. *ibid.*

Qualisnam labor ipsis concedatur diebus festis. *ibid.*

Pignus.

Quid sit contractus pignoris, & quomodo ab Hypotheca distingatur. n. 131. p. 1. f. 255. & seq.

An qui habet aliquod pignus, possit eodem uti. *ibid.*

Quando res, quæ percipitur ex pignore ob assecurationem debiti esset fructifera, fructus debent computari in diminutionem debiti, excepto pignore tradito pro assecuratione dotis. *ibid.*

An qui percepit aliquod pignus possit alteri oppignorare, & an possit mutuari aliquid supra illud pignus cum hac conditione, ut censeatur venditum, nisi pro tali die, aut tempore redimatur. *ibid.*

Piscatores.

Piscare cum hamo non inhibetur diebus festis, bene verò cum retibus. n. 112. p. 1. f. 66.

Cum retibus potest fieri piscatio quorundam piscium, qui determinatis temporibus solent apparere. n. 49. p. 2. f. 303.

An sit peccatum piscare in fluminibus communibus per legem poenalem prohibitis. n. 79. p. 1. f. 234.

An Piscatores teneantur ad jejuniis. n. 49. p. 2. f. 303.

Pharmacopola. Apothecarii.

Quid scire teneantur, ut suæ obligationi satisfaciant. n. 29. p. 2. f. 294.

Quando vendere possint pulveres venenosos. n. 30. p. 2. f. 295.

Quamnam pocula possint præbere abs-

absque
Ten
schedula
32. *ibid.*
Quar
gratis tr

Est p
3. p. 1. f.
Plurin
esse pec
Quar
n. 7. & 8
Speci
litate, &
debet i
f. 368.

Idem
hujusm
2. f. 369
p

Poen
adimpl
dem pr
prescri
possit,

Ad t
nitenti
Ord
ponere
tionata

Qua
quam
test Q
tiam i
Pot
applic
F

absque præscitu medici. n. 31. ibid.

Tenantur fideliter juxta præscripta
schedularum medicamina tradere. n.
32. ibid.

Quando teneantur medicamina
gratis tribuere pauperibus. n. 32. ibi.

Pollutio.

Est peccatum contra naturam. n.
3. p. 1. f. 115.

Plurimi rusticorum opinantur non
esse peccatum. n. 3. ibid.

Quando habeat malitiam objecti.
n. 7. & 8. p. 1. f. 117.

Specie differt à sodomia & bestia-
litate, & ut taliter distincta explicari
debet in confessione. n. 153. p. 2.
f. 368.

Idem dicendum de desideriis, aut
hujusmodi complacitiis. n. 155. p.
2. f. 369.

Pœnitentia Sacramentalis.

Pœnitentia à Confessario imposita
adimplenda est intra tempus ab eo
dem præscriptum, & quando non
præscribit tempus, citius quo fieri
possit, adimpleri debet. n. 6. p. 1. f. 4.

Ad tria reducitur id, quod pro pœ-
nitentia imponitur. n. 34. p. 1. f. 329.

Ordinarie tenetur Confessarius im-
ponere pœnitentiam culpis propor-
tionatam ibid.

Quando Pœnitens est lucratus ali-
quam Indulgentiam plenariam, po-
test Confessarius tenuem pœniten-
tiam imponere. n. 35. ibid.

Potest etiam collevari pœnitentia,
applicando bona opera à pœnitente

Pars II.

facienda illis verbis: quidquid boni
feceris &c. n. 38. p. 1. f. 330.

Idem faciendum cum Pœnitenti-
bus, qui solent eam omittere, si in-
terdum immodica imponatur. n. 39.
p. 1. f. 331.

Quanam opera censeantur salu-
briora pro pœnitentia imponenda. n.
40. ibid.

Quomodo differat pœnitentia me-
dicinalis à satisfactoria. n. 97. p. 2.
f. 349.

Satisfactoria in voto: est pars es-
sentialis Sacramenti, in re: est integra-
lis. ibid.

Pœnitens tenetur subire pœniten-
tiam rationabilem sibi impositam,
quam non adimplendo mortaliter
peccat, si gravis sit, venialiter, si le-
vis. n. 99. p. 2. f. 350.

An liceat pœnitenti substituere a-
lium ut pœnitentiam persolvat. n.
100. ibid.

An poterit autoritate Confessarii.
n. 101. ibid.

An pœnitens propria autoritate
commutare possit pœnitentiam in
rem æqualem, aut meliorem. n. 102.
ibid.

Qui per se non potest pœniten-
tiam exequi, non tenetur, per alium.
n. 103. p. 2. f. 351.

Quando imponitur ipsi eleemosy-
na, satisfaciet per alium tribuendo,
dummodo expresse non imponatur,
ut propria manu tribuat. n. 104. ibid.

Quanam censeantur pœnitentia

B b b b

me-

medicinales à Confessario applicandæ, ut pœnitentem curare valeat à plagis pravorum habituum. n. 26. & seq. p. 1. f. 326.

Prælati.

Prælati Regulares quid præcipere possint suis subditis, & quibus verbis uti debeant, quando per suum præceptum ad culpam obligare intendunt. n. 36. & seq. p. 2. f. 168. videatur verb. *Obedientia*.

An Prælati Regulares absolvere possint sæculares ab hæresi occulta per accidens. n. 30. p. 2. f. 323. videatur verb. *Hæresis*.

Ferire, expoliare, aut aliis huiusmodi contumeliis afficere Prælatos Ecclesiasticos, qualiter sit casus reservatus in Bulla Cœnæ. videatur *Bulla Cœnæ*.

Præscriptio.

Excusat à restitutione si adsit primò, bona Fides, secundò, titulus probabiliter præsumptus, tertio, Anni requisiti ad præscriptionem. n. 62. p. 1. f. 226.

Ad præscriptionem rerum mobilium requiritur spatium trium annorum inter præsentis, & quatuor inter absentes. Rerum immobilium, requiritur spatium decem annorum inter præsentis, & viginti inter absentes. Rerum demum Ecclesiasticarum, requiritur spatium viginti annorum inter præsentis, & quadraginta inter absentes. ibid.

Præsentis dicuntur hi, qui sunt in eadem Civitate, vel Territorio, vel

parte Regni, sive res præscribenda ibi sit, sive alibi, absentes verò, qui in diversis Civitatibus, vel Regni partibus, seu Territoriis commorantur. ibid.

Precarium.

Explicatur natura, & essentia Precarii, & quomodo differat à commodato. n. 123. p. 1. f. 251.

Nulla est obligatio restituendi rem datam in precario, quando amittitur ex culpa levissima, aut levi; sed solum ex culpa lata. ibid.

Quando usus unius rei conceditur pro tempore indeterminato dicitur contractus precarii. n. 124. ibid.

Pretium.

Pretium rerum, unum est intrinsicum, extrinsecum alterum. Intrinsicum consistit in ipsiusmet rei bonitate. Extrinsecum in taxa à lege præscripta. In intrinseco, est latitudo infimi, medii, & supremi. n. 117. p. 1. f. 249.

An vendens, aut emens rem pluris, aut minoris, quàm valeat, non excedendo dimidium iusti pretii, seclusa omni fraude ad restitutionem teneatur. n. 115. p. 1. f. 248. & n. 48. p. 2. f. 233.

Quonam pretio mercatores vendere possint suas merces. n. 36. & seq. p. 2. f. 297. vid. verb. *Mercatores*.

Primitia.

Solvendæ sunt Ecclesiæ, eo modo, quo decimæ. n. 213. p. 1. f. 290. videatur verb. *Decimæ*.

Pri-

Privilegia.

Privilegia alia sunt scripta, alia vivæ vocis oracula. n. 223. p. 2. f. 395.

Nequeunt Regulares in foro conscientie uti illis privilegiis, quæ expressè à Concilio Tridentino sunt revocata. n. 224. ibid.

Poterunt tamen uti iis, circa quæ Concilium decrevit oppositum, sed absque clausula eorundem revocatoria. n. 225. ibid.

Non est revocatum privilegium celebrandi, & admittendi sæculares ad Divina Officia tempore interdicti. n. 226. ibid.

Nec Privilegium suscipiendi Ordines extra tempora in qualibet die Dominica, aut alia festiva. n. 227. p. 2. f. 396.

Nec Privilegium, quo dispensari possint in interstitiis ab eorum Prælati. n. 228. p. 2. f. 396.

Nec Privilegium dispensandi in impedimento petitionis debiti cum incestuosus. n. 230. p. 2. f. 397.

Proclamationes.

Quanam esse debeant, matrimonium præcedentes. n. 64. & seq. p. 1. f. 143. vid. verb. *Matrimonium*.

Procuratores.

Procuratoris Officium non multum differt ab Advocatorum officio. n. 35. p. 2. f. 225. videatur verbum. *Advocatus*.

Non possunt Procuratores stipendium excedens meritum sui laboris recipere. n. 36. p. 2. f. 226.

An possint retinere sibi pecuniam à parte perceptam pro solvendis Advocatis, & Notariis voluntarie eam cedentibus. n. 37. ibid.

An alteri huiusmodi munus committere possint, retinendo sibi partem pecunie. n. 38. p. 2. f. 227.

An possit die festivo iudicem informare voce vel in scriptis, etiam si stipendio sit conductus. n. 39. ibid.

An possit percipere stipendium à litigante absque præcedenti de eo conventionem. n. 40. p. 2. f. 228.

An possit proprio Marte consilium conficere cum mutua divisione salarii. n. 41. p. 2. f. 229.

Quandonam in irregularitatem incidat Procurator exercendo suum officium in causa criminali sanguinis. n. 107. p. 2. f. 270.

Promissio.

Quid sit contractus promissionis, ex qua materia esse debeat, & qualiter obliget. n. 143. p. 1. f. 263.

Quomodo, & qualiter obliget promissio matrimonii. n. 41. & seq. p. 1. f. 131. videatur verb. *Sponsalia*.

Propositio.

Nulla ex propositionibus cõdemnatis ab Innocentio XI. & ab Alexandro VII. doceri, & nulla earum ad praxim deduci licite potest. n. 1. & seq. p. 1. f. 332. & n. 1. & seq. p. 2. f. 313. videatur verbum *Opinio*.

Proprietas.

Peccatum proprietatis committit Religiosus exponens pecuniam ludo

contra voluntatem sui Prælati. n. 10. & seq. p. 2. f. 156.

Peccatum proprietatis communiter in Religionibus reservatur. n. 26. p. 2. f. 164.

Potest accidere quod Religiosus peccet contra votum paupertatis, & tamen quod non sit proprietarius. ib.

An Religiosus consumens in usus profanos aliquid cum licentia sui Prælati sit proprietarius, & quænam censeatur hæc licentia. n. 41. & seq. p. 2. f. 172. vid. verb. *Religiosi*.

Proximus.

An teneamur amare proximum actu interno, & an huic præcepto satisfieri possit cum solis actibus externis. n. 39. & 40. p. 1. f. 344. & seq.

Quandonam obliget *per se* præceptum amandi proximum, & quando *per accidens*. n. 41. & seq. p. 1. f. 345.

An nomine proximi intelligatur quilibet homo, tam amicus, quàm inimicus, tam fidelis, quàm infidelis. n. 43. ibid. videatur verbum *Odium*. & verb. *Inimicus*.

Pueri.

Communiter ad huc in tenera ætate, cognoscunt malum esse exercere aliquas actiones indecentes. n. 10. p. 1. f. 6.

Quando sub conditione sint rebaptizandi expositi, & quando non. n. 42. 43. p. 2. f. 108. & seq.

Habentibus usum rationis administrari debet Viaticum, etiam pro-

priori nunquam communicaverint. n. 78. p. 2. f. 128. & seq.

Etiam quando dubitatur de usu rationis, dummodo septennium attigerint. n. 79. p. 2. f. 129.

Potest administrari Extrema Unctio, quamvis non communicent, nec graviter peccaverint. n. 97. p. 2. f. 138.

Q. *Quadragesima.*

Est obligatio jejunandi in Quadragesima. n. 15. p. 1. f. 67.

In Quadragesima tantummodo inhibentur lacticia. n. 27. p. 1. f. 75. & n. 201. p. 2. f. 387.

Frangens jejunium in Quadragesima cum esu lacticiniorum, duo peccata mortalia committit, unum contra præceptum jejunii, alterum contra præceptum particulare prohibens lacticina. n. 28. p. 1. f. 71. & seq.

Pauperes non habentes media emendi sibi pisces aut alia, possunt sine scrupulo comedere lacticina. n. 28. ibid.

Evidens est, quod consuetudo non comedendi ova, & lacticina in Quadragesima obliget, & contrarium est condemnatum ab Alexandro VII. n. 201. p. 2. f. 387.

Et quamvis non condemnetur assertum: non esse præceptum Ecclesiasticum prohibens lacticina in Quadragesima, affirmandum tamen est existare tale præceptum. 202. p. 2. f. 388.

Musici possunt comedere lactinia in Quadragesima, quando indigent pro conservanda voce. n. 206. p. 2. f. 389.

Non per hoc, quod aliquis excusetur ab obligatione jejunii in Quadragesima, poterit comedere lactinia. n. 207. ibid videatur verb. *Jejunium*.

R.

Rapina.

Qualenam peccatum sit rapina, & qualiter distinguatur à furto. n. 24. p. 1. f. 209.

Quamvis furto auferatur, quod alienum est, vidente Domino, si tamen non resistit, non vocabitur rapina. ibid.

Rapina habet duas malitias specie distinctas, ex illa insurgunt duæ injuriæ proximo, una accipiendo quod suum est, altera vim inferendo personæ, & utrique satisfaciendum est. n. 25. p. 1. f. 210.

Raptus.

Habet duas malitias specie distinctas, contra castitatem, & contra justitiam; sed si mulier voluntariè præbet assensum, non habebit malitiam raptus. n. 23. p. 1. f. 123.

Erit tamen injustitia, si mulier educetur cum actuali renitentia Parentum vel Tutorum, sub quorum Custodia existeret. n. 24. ibid.

Etiamsi mulier non sit virgo, sed libera, conjugata, aut vidua, erit tamen raptus si vi ab uno loco ad a-

lium, ea abutendi causa abducatur. n. 25. p. 1. f. 124.

Raptus est impedimentum matrimonium dirimens, quando mulier vi abducitur de uno loco ad alium, ad finem contrahendi matrimonium. n. 85. p. 1. f. 154.

Reatus.

Quomodo differat Reatus à macula peccati. n. 231. p. 2. f. 397.

Reatus poenæ remittitur median-
tibus bonis operibus & Indulgentiis. ibid.

Datur reatus poenæ aternæ, & poenæ temporalis: hæc remittitur per Indulgentias, & illa verò non. n. 233. p. 2. f. 398.

Relapsus.

Pœnitens accusans se in sexto præcepto, interrogandus est de peccato relapsus. n. 34. p. 1. f. 128.

Quandonam neganda sit absolutio pœnitenti, facile reincidenti in eadem peccata. n. 230. & seq. p. 1. f. 395. videatur verb. *Consuetudo*.

Relatores.

Officium Referentium, est referre controversias, & causas in Cancellariis, & Magistratibus, ideòque antecederet iis vacare, & incumbere tenentur, quia si ex sua omissione sequitur Clientibus aliquod damnum, peccant cum onere restitutionis. n. 63. p. 2. f. 243.

Nequeunt permittere, ut partes statum causæ adnotare possint, nec

B b b b 3

ma-

manifestare possunt sententiam ante publicationem. *ibid.*

Nequeunt esse partiales, explicando unius partis iustitiam magis, quàm alterius ob humanam dependentiam, sed fideliter rationes processûs juxta statum facti referre tenentur, & jus, quod unicuique juxta allegata, & probata convenit. n. 64. *ibid.*

Contenti esse debent stipendio taxato. n. 65. *ibid.*

Non possunt munera à litigantibus percipere. n. 66. p. 2. f. 244.

Religio.

Quid sit virtus Religionis, & quanam actus ad eam pertineant. n. 21. p. 1. f. 24.

Opponuntur huic virtuti duo vitia, unum per excessum, alterum per defectum. Per excessum opponitur superstitio cum suis speciebus, quæ sunt Divinatio, Idololatria, Observantia vana, & Maleficium. Per defectum opponitur Irreligiositas cum suis speciebus, v. g. Tentatio Dei, Perjurium, Sacrilegium, & Simonia. *ibid.* videatur verb. *Superstitio.*

Religiosi.

An possint commutare, dispensare in votis jure ordinario Episcopis reservatis. n. 63. p. 1. f. 55. & n. 71. p. 1. f. 58.

An possint absolvere Clerici percussores ab excommunicatione Canonis ob levem percussorem incursum. n. 39. p. 1. f. 100. & seq.

Possunt cum licentia speciali suorum Prælatorum dispensare cum conjugatis votum simplex Castitatis habentibus, ac etiam cum incestuosus in petitione debiti. n. 60. p. 1. f. 141.

An possint absolvere à casibus Episcopis reservatis. n. 6. p. 1. f. 421. & n. 79. p. 2. f. 340.

An possint absolvere à casibus Episcopis jure communi reservatis. n. 80. p. 2. f. 341. videatur verbum *Mendicantes.*

Possunt Religiosi absolvere à suspensione, quæ incurritur ob suspensionem Ordinum cum dimissoriis fictis, & ab irregularitate contracta, quando quis ligatus aliqua censura, solemniter actus Ordinis exercet. n. 25. p. 2. f. 13.

Et etiam à suspensione contracta à suscipiente Ordinem Sacrum absque sufficienti Patrimonio. n. 39. p. 2. f. 18.

An ex privilegio post Matutinum celebrare possint. n. 111. p. 2. f. 48.

Quanam hora pomeridiana celebrare possint. n. 112. *ibid.*

Possunt celebrare in Oratorio, ubi jam expirata est licentia à Pontifice concessa, & etiam in quolibet alio loco decenti, non contradicente Episcopo. n. 114. p. 2. f. 50.

Nequeunt Religiosi confiteri, nisi Sacerdotibus ab eorundem Præla-

tis

tis assignatis. n. 1. p. 2. f. 152. & seq.

An requiratur, quod Sacerdos in Confessarium à Religiosis electus cū licentia sui Prælati sit approbatus ab Episcopo. n. 2. ibid.

In aliquibus Religionibus exstat consuetudo, quod peregrinantes possint confiteri Sacerdotibus sæcularibus, aut alterius Ordinis. n. 3. ibid.

Qualiter hoc, tempore Jubilæi facere possint. n. 5. & 6. p. 2. f. 154.

In nostra Religione Capucinorum possunt in aliquibus diebus particularibus absolvi ab omnibus casibus, & censuris Papæ reservatis. n. 10. p. 2. f. 156.

Quinam sint casus communiter in Religionibus reservati. n. 21. & seq. p. 2. f. 162.

Quidnam determinaverit Clemens Octavus circa casus à Regularibus reservandos. n. 22. p. 2. f. 163.

Qualiter peccet contra Obedientiam Religiosus contradicens ordinationibus sui Superioris, & quando teneatur obedire, & quando non. n. 35. & seq. p. 2. f. 167. videatur verb. *Obedientia*.

Quandonam Regularis censeatur Proprietarius, exponens pecuniam ludo contra voluntatem sui Prælati. n. 11. & seq. p. 2. f. 156. videatur verbum *Ludus*.

Quandonam peccet contra paupertatem, dando, recipiendo, aut utendo re aliqua absque licentia sui Prælati. n. 41. & seq. p. 2. f. 172. vi-

deatur verbum *Paupertas*.

Quam obligationem habeat Religiosus tendendi ad perfectionem. n. 54. & 55. p. 2. f. 182. videatur verb. *Perfectio*.

Qualenam peccatum committat, offendendo votum Castitatis. n. 46. & seq. p. 2. f. 175. videatur verb. *Castitas*.

Graviter peccat, & excommunicationem incurrit, temerè se habitu exspolians, non tamen si hoc ex necessitate fiat. n. 56. p. 2. f. 183.

Quatuor conditiones requiruntur, ut quis in hanc excommunicationem incidat. ibid.

An incidat vestiendo se supra proprium habitum veste aliqua sæculari, aut exuendo habitu non extra, sed in Conventu, & an in hoc detur parvitas materiæ, & quæ. n. 57. p. 2. f. 184.

Vetitum est Religiosis agere Patrimonios, & hoc præcepto particulari inhibetur Fratribus minoribus in 11. cap. Regul. Seraph. n. 59. p. 2. f. 186.

In Bulla Clementis Octavi vetitum non est Religiosis dispensare rem parvi alicujus momenti, nec dona remuneratoria, nec quod Religiosi dispensare possint propria scripta, sermones, & lectiones. n. 71. & 72. p. 2. f. 195. & seq.

Nequeunt Episcopi limitare Religiosis licentiam non exaudiendi mulieres, ob solum defectum ætatis. n. 20. p. 1. f. 339.

An qui est approbatus cum ista limitatione, aut cum limitatione temporis, possit exaudire etiam cum transgressione talis limitationis, & an si semel approbatus posita injusta revocatione licentiæ possit virtute Bullæ exaudire. n. 89. p. 2. f. 345.

Regulares non accipiunt immediate ab Episcopis jurisdictionem exaudiendi Confessiones, sed à Summo Pontifice. n. 86. p. 2. f. 344.

Non satisfacit præcepto Confessionis qui Religioso præsentato à suo Prælato, sed injustè ab Episcopo reprobatò confitetur. n. 87. ibid.

Sed satisfaciet, quando talis Religiosus sine licentia sui Prælati se præsentavit Episcopo, & ab eodem fuit approbatus, etiamsi hoc modo exaudiendo peccet. n. 90. p. 2. f. 345.

Illicitum est Religioso calumniatorem gravia crimina de se, vel de sua Religione spargere minantem, occidere; etiamsi alius modus defendendi non suppetat. n. 114. & seq. p. 2. f. 354. videatur verbum *Homicidium*.

Nequeunt Religiosi uti Privilegiis, expresse à Concilio Trident. revocatis. n. 222. & seq. p. 2. f. 394. videatur verb. *Privilegium*.

Indulgentiæ concessæ Regularibus, & à Paulo V. revocatæ, hodie non sunt revalidatæ, & quænam de novo sint concessæ à dicto Pontifice. n. 239. p. 2. f. 400. videatur verb. *Indulgentia*.

Residentia.

Videatur verbum *Parochus*.

Restitutio.

Si quis culpabiliter diu restitutionem differat, quot numero peccata committat. n. 7. p. 1. f. 203. & seq.

Quomodo in tali casu neganda sit ipsi absolutio. n. 8. ibid.

Gravis obligatio oritur restituendi quantitatem notabilem, per furta parva sublatam. n. 19. p. 1. f. 207. & n. 146. p. 1. f. 373.

Cui restituenda sint bona incerta. n. 20. & seq. p. 1. f. 208.

Quid sit restitutio. n. 26. p. 1. f. 210.

Qualiter differat à solutione, & satisfactione. n. 27. ibid.

Jure naturali, & Divino, obligat semper & pro semper, sicut præcepta negativa. n. 28. p. 1. f. 211.

Est ad salutem necessaria necessitate præcepti, non medii. n. 29. ibid.

Unde oriatur obligatio restituendi. n. 30. ibid.

Qui præcipit furtum ad restitutionem tenetur, præterquam quando fur jam prius fuit determinatus ad furandum. n. 34. & 35. p. 1. f. 212.

Inter cooperantes ad damnum, quis primò, secundò, tertio &c. teneatur ad restitutionem. n. 36. p. 1. f. 213.

An causa principali restituente, cæteræ sint liberæ ab onere restitutionis. Idem quærendum, quando Dominus condonavit causæ principali obligationem. n. 37. ibid.

Dantur duæ species causarum secundariarum, & quænam dicatur excusata

cusata
ria resti
ibid.

An
neatur
sit cau

Qu
nem t
sentem

n. 42.
An
tionem
deatur

Cor
to fur

tantur
restitu
suader

p. 1. f.
Pro
tionem
ni poss

conat
deatur

No
furtu
nisi q

57. p.
Qu
confu

quan
sua p
aut
dam

Id
festat
An

cusata à restitutione, quando prima-
ria restituere non potest. n. 38. & seq.
ibid.

An receptans, seu Receptor teneatur ad restitutionem, si hoc modo sit causa furti. n. 41. p. 1. f. 214.

Qualiter peccet, & ad restitutionem teneatur qui in electionibus, aut sententia, injustè dat suum votum. n. 42. & seq. p. 1. f. 215.

An participans teneatur ad restitutionem. n. 45. & seq. p. 1. f. 217. videatur verb. *Participare*.

Consulens cuidam jam determinato furari Petro centum, ut furetur tantum quinquaginta an teneatur ad restitutionem. Idem quærendum de suadente furari 50. alteri. n. 51. & 52. p. 1. f. 220.

Probabile est non teneri ad restitutionem, qui consulens furtum, omni possibili efficacia deinde dissuadere conatur. n. 53. & seq. ibid. & seq. videatur verb. *Consilium dare*.

Non obstands, & non impediens furtum, non tenetur ad restitutionem, nisi quando ex officio obligatur. n. 57. p. 1. f. 223.

Quamvis teneatur ex officio, non confurgit obligatio restitutionis, quando absque notabili detrimento suæ personæ impedire non potest, aut si revera nullum secutum fuit damnum. n. 58. p. 1. f. 224.

Idem dicendum est de non manifestante furtum, aut furem. n. 59. ibid.

An, & qualiter Confessarii tenean-

Part II.

tur ad restitutionem, quando non admonent, vel non obligant pœnitentem ad restituendum. n. 60. p. 1. f. 225.

Qui invenit aliquid, & adhibitis debitis diligentibus, nequit habere notitiam Domini, potest id sibi retinere. Et si bona fide consumpsit, comparente Domino, restituere tenetur id, in quo factus est ditior. Si verò mala fide consumpsit, restituere tenetur totum valorem rei. n. 61. ibid.

Defuncto Domino rei, restituendum est hæredibus, his deficientibus pauperibus. n. 63. p. 1. f. 226.

An ad restitutionem teneatur, qui in laqueo ab alio parato, invenit aliquam bestiam, vel etiam quando eandem ab alio vulneratam, vel à canibus infecutam cepit. n. 64. & seq. p. 1. f. 227. & seq.

An compensatio sufficienter excuset debitorem à restitutione. n. 67. & seq. p. 1. f. 229. videatur verbum *Compensatio*.

Non confurgit obligatio restituendi ob injustam damnificationem, nisi hæc ex culpa Theologica sequatur. n. 80. p. 1. f. 234.

An Parens, vel Dominus teneatur ad restitutionem damni illati sine ipsorum culpa, à Filiis, Famulis, vel armentis. n. 81. & 82. ibid. videatur verb. *Damnum*.

Qui præter intentionem est causa alicujus damni, an teneatur ad restitutionem. n. 84. p. 1. f. 235.

C c c c

An

An cesset obligatio restituendi , quando Creditor liberè condonat debitum. n. 88. p. 1. f. 237.

Nulla confurgit obligatio restituendi bona ordinis inferioris , cum amissione bonorum ordinis superioris , nec quando restitutio confurgit in damnum Creditoris , nec quando restitutio est facta creditori personæ , cui debebatur. *ibid.* & seq.

An qui non invento Domino rei , dum restitutio fuit facta pauperibus , comparente deinde Domino iteratò restituere teneatur. n. 89. *ibid.*

An existens in extrema , vel etiam in gravi necessitate excusetur à restitutione. n. 90. p. 1. f. 238.

An differri possit restitutio , quando exinde sequeretur notabilis amissio facultatis , maximè quando creditor non est in gravi necessitate , nec ipsi sequatur grave damnum. *ibid.*

Quanam obligatio restitutionis infurgat ex contractibus. Videatur verbum *Contractus*.

Quam obligationem habeant restituendi Filii familias , Mariti , Uxores , Famuli , & Domini. Videantur verba *Filii* , *Maritus* , *Uxor* , *Famuli* , *Domini*.

Qualiter restituenda sit fama. n. 20. & seq. p. 1. f. 303. & seq. videatur verb. *Fama* , & verb. *Murmuratio*.

Qualiter restituendus sit honor. n. 42. & seq. p. 1. f. 310. & seq. videatur verb. *Honor*.

Damnatur assertum , quòd indu-

cens ad damnificandum tertium in re gravi ad restitutionem non teneatur , & quomodo intelligatur. n. 150. & seq. p. 1. f. 374.

Quos fructus restituere teneatur Beneficiatus , non recitans Divinum Officium. n. 56. & seq. p. 2. f. 26

Satisfacit huic restitutioni recitando binis vicibus tot diebus , quot prætermisit. n. 59. p. 2. f. 27.

Etiam cum eleemosynis cum voluntate interpretativa cum ipsis satisfaciendi exhibitis , postquam prætermisit officium , non verò antè. n. 61. *ibid.* & n. 210. & seq. p. 2. f. 390.

Non requiritur ut dictæ eleemosynæ sint ex fructibus beneficii. n. 62. & 63. p. 2. f. 28.

Nec ut distribuantur pauperibus ejusdem loci. n. 65. p. 2. f. 29.

Satisfieri etiam potest cum Sacrificiis æquivalentibus. n. 66. *ibid.*

Aut applicando id , quod restituere tenebatur , Parentibus , aut Fratribus pauperculis , aut etiam sibi met ipsi , si talis esset. n. 67. *ibid.*

Etiam applicando fructus pro restauranda domo , beneficio annexa , aut Capellania. n. 69. p. 2. f. 30.

Qui bona fide non recitavit Divinum Officium , & cum eadem consumpsit fructus , id restituere tenetur , quòd propriis superfuit. n. 71. p. 2. f. 31.

Non tenetur ad restitutionem , qui inculpabiliter intermisit recitare Divinum Officium. n. 72. *ibid.*

Quan-

Quantum restituendum sit pro qualibet omissione. n. 73. p. 2. f. 32.

An ad restitutionem teneatur, qui in Divino Officio quid modicum omisit. n. 75. & 76. p. 2. f. 33. & seq.

Quando & qualiter restituere teneatur stipendium æquò majus acceptum. n. 153. 154. p. 2. f. 69. & seq.

Et quando restituere teneatur Cappellanus non celebrans in Altari à Fundatore assignato. n. 162. p. 2. f. 73.

Qui in Testamento relinquere teneatur aliquam restitutionem, quomodo hoc facere debeat. n. 106. p. 2. f. 143.

An meretrix restituere teneatur id, quod à Religioso ob peccatum percepit. n. 42. p. 2. f. 172.

Quandonam ad restitutionem teneatur Notarius inducens partem ad deferendam causam ad Tribunal, ad quod non intendebat. n. 47. p. 2. f. 232.

Qui in contractibus minus dimidii justipretii solvit, an teneatur ad restitutionem. n. 48. p. 2. f. 233.

An ad restitutionem teneantur Sartores eorumque mercenarii, retinentes sibi frustra vestium. n. 45. p. 2. f. 301.

An ad restitutionem teneatur, qui pro pluribus stipendiis unicam Missam celebravit. n. 67. p. 2. f. 336.

Beneficiatus, non recitans Divinum Officium ad restitutionem teneatur ante sententiam Judicis. n. 132. p. 2. f. 361.

An insurgat hæc obligatio ex virtute justitiæ. n. 133. p. 2. f. 362.

An restitutioni fiat obnoxius, qui non gratis, sed pecunia interveniente contulit beneficium. n. 144. p. 2. f. 365.

An ad restitutionem teneatur Beneficiatus, qui in Dominica Palmarum Officium Resurrectionis recitat. n. 216. p. 2. f. 392.

Reus.

An teneatur fateri veritatem Judici, juridicè interroganti, & quando censetur interrogare hoc modo. n. 78. p. 2. f. 253. videatur verb. *Judex*.

An Reus possit aliquando occultare veritatem Judici debito modo interroganti. n. 79. p. 2. f. 254.

An injustè negata veritate Judici, teneatur deinde eandem manifestare. n. 80. p. 2. f. 255.

Non tenetur Reus solvere pœnam pecuniariam, ad quam à Judice fuisset condemnatus, si veritatem fuisset falsus. n. 81. p. 2. f. 256.

An ex metu tormentorum possit sibi immet ipsi falsum crimen imponere. n. 82. & seq. ibid.

Quale delictum in sui defensionem possit objicere testi, eum infamare parato. n. 86. p. 2. f. 259.

Quandonam possit appellare à sententia. n. 90. p. 2. f. 261. videatur verbum *Appellatio*.

Reus excommunicatus, qualiter comparere possit in judicio. n. 92. 93. p. 2. f. 262.

C c c c 2

Quan-

Quando poena, ad quam condemnatur, est privativa, ipsemet tenetur esse executor, secus quando est positiva gravis. n. 94. p. 2. f. 264.

An ante sententiam Judicis incidat in poenas à lege taxatas, & an possit licite fugere, vincula rumpere & carcerem pertundere. n. 95. ibid.

S.

Sacerdos.

Quibus diebus celebrare teneatur. n. 107. p. 2. f. 46. videatur verbum *Missæ* & verb. *Ordo*.

Sacramentum.

Quænam opiniones sequendæ sint in materia Sacramentorum. n. 8. & seq. p. 1. f. 334. & seq. videatur verb. *Opinio*.

Est propositio condemnata, gravem metum asserens esse causam justam ad fingendam administrationem Sacramentorum, & quomodo intelligatur. n. 117. p. 1. f. 363.

Quænam Sacramenta sint necessaria necessitate medii, & quæ præcepti. n. 8. p. 1. f. 334.

Fas est petere administrationem Sacramentorum à Ministro in malo statu existente alias administrare parato. n. 148. p. 1. f. 266.

Quænam sit obligatio Parochi ad ministrandi Sacramenta suis Parochianis, tam in vita quàm in mortis periculo. n. 48. & seq. p. 2. f. 112. & n. 51. & seq. p. 2. f. 115. videatur. verb. *Parochus*.

Sacrificium Missæ.

Videatur verbum *Missæ*.

Sacrilegium.

Qui desiderat peccare cum persona votum Castitatis habente an committat Sacrilegium. n. 36. p. 1. f. 179. & n. 40. p. 1. f. 131.

Fas non est explicare, an votum castitatis personæ sit solemne, vel simplex, in opinione astruente, hæc vota non distingui specie. n. 36. p. 1. f. 129. & n. 47. p. 2. f. 176.

An tactus turpes in loco sacro sint Sacrilegia. n. 37. p. 1. f. 130.

An sint Sacrilegia copula, & pollutio habita in eodem loco. n. 38. 39. p. 1. f. 130.

An sit Sacrilegium indignè suscipere Sacramenta. n. 15. & 17. p. 1. f. 8. & seq.

An etiam sit Sacrilegium matrimonium contrahere cum impedimento dirimente. n. 29. p. 1. f. 161. prope finem.

Quando sit Sacrilegium in Ecclesia furari. n. 9. p. 1. f. 204. videatur verb. *Furtum*.

An Sacrilegium committat, qui Sacris Ordinibus initiatus peccat contra castitatem. n. 13. p. 2. f. 6. videatur verb. *Ordo*.

Quomodo committat Sacrilegium Religiosus, qui cogitationibus, verbis & operibus castitatem offendit. n. 49. & seq. p. 2. f. 177. videatur verb. *Castitas*.

Saga.

Quænam peccata censeantur frequentiora in hoc genere personarum, &

& qualiter se gerere debeat Confessarius cum ipsis. n. 32. & seq. p. 1. f. 28. & seq.

Saltus.

Quandonam censeantur esse peccata mortalia, in personis utriusque sexus semper sunt periculosi. n. 263. p. 2. f. 413.

Sanctificatio Festorum.

Sanctificantur cum auditione Missæ, abstinencia à laboribus, & actibus judicialibus. p. 1. f. 62. vid. verb. *Festum.* & verb. *Missæ.* & verb. *Laborare.*

Sartores.

An peccent, & ad restitutionem teneantur retinentes sibi frustra vestimentorum. n. 45. p. 2. f. 301.

Recipientes pecuniam pro emendo panno, & eo empto minori pretio, an residuam partem pretii retinere sibi possint. n. 46. ibid.

Inhibetur ipsis labor diebus Festis seclusa causa urgente, & labor ipso- rum à jejuniis non excusat. n. 47. p. 2. f. 302.

Scandalum.

Quid sit. n. 55. p. 1. f. 108. & seq.

Scandalum oritur ex operibus, verbis malis, speciem mali habentibus. ibid.

Qualenam censeatur scandalum datum, & quale acceptum. n. 56. ibid.

Quando audiens est jam determinatus ad peccandum aut ad peccatum non inducitur per illud quod audit, nec ullum periculum oritur,

actio hæc non habet malitiam scandalii. n. 58. p. 1. f. 109.

Scandalum in genere ad illam speciem peccati reducitur, ad quam proximus est inductus. n. 59. ibid.

An requiratur in Confessione exprimere statum personarum scandalizatarum. ibi. Et an etiam exprimendus sit numerus earum. n. 60. p. 1. f. 110.

Qualenam peccatum committat, si quis alteri manifestet in tali loco adesse mulierem malæ famæ. n. 33. p. 1. f. 128.

An peccet peccato scandalii, qui facit, aut petit aliquod ab eo, qui paratus erat ad illud faciendum, seu ad peccandum. n. 30. p. 1. f. 28.

Scriba.

Qualenam censeatur eorum Officium, & qualiter à Notariis, & Secretariis differant. n. 55. p. 2. 238.

An notam Excommunicationis incurrant conficientes aliquam scripturam contra immunitatem Ecclesiasticam. n. 56. ibid.

Quando exercere possit suum Officium excommunicatus toleratus, aut vitandus. n. 57. p. 2. f. 289.

Quandonam peccet recipiendo stipendium taxam excedens. n. 58. & 59. ibid.

An duobus collitigantibus inservire possit, & ab ambobus salariū percipere. n. 60. p. 2. f. 241.

Quas scripturas diebus Festis conficere possit. n. 61. ibid.

An labor ipsorum excuset aliquando à jejuniis. n. 62. p. 2. f. 242. videatur ve. *Notarius* & verb. *Secretarius*.
Secretarius.

Ad id fermè tenetur, ad quod *Notarius*. p. 2. f. 236.

An graviter peccet, & restitutioni fiat obnoxius parti manifestando causæ adversæ statum. n. 53. ibid.

An *Secretarii* possint recipere munera à litigantibus, & an recipientes ad restitutionem teneantur. n. 54. p. 2. f. 237.

Quomodo differant *Secretarii* à scribis. n. 55. p. 2. f. 238. videatur verb. *Notarius*.

Sententia.

An *Judex* in danda sententia procedere debeat secundum allegata, & probata, vel secundum alleganda, & probanda. n. 15. p. 2. f. 210.

Qualiter se gerere debeat *Judex* in ferenda sententia contra sibi notum innocentem, & convictum ut *Reum*. n. 16. p. 2. f. 211. videat. verb. *Judex*.

Quando licitum sit à *Sententia* appellari. n. 90. p. 2. f. 261. verb. *Appellatio*.

Simonia.

Quid condemnatum fuerit ab Innocentio XI. circa materiam *Simoniae*. n. 170. p. 1. f. 379.

Tradere spirituale pro temporali ut motivum intrinsecum, non verò extrinsecum est *Simonia*. n. 173. p. 1. f. 380.

Non committit *Simoniam* *Canonicus* aut *Beneficiatus* non frequen-

tans *Chorum* sine præviis distributionibus. Nec *Parens* tribuens filio pecuniam ad excitandum ipsum, ut *Sacramenta* frequentet. n. 174. ibid.

Nec *Collator Beneficii* exoratus ab aliquo suo amico. n. 175. p. 1. f. 381.

Est *Simonia* dare spirituale pro solutione obsequiorum temporalium, non verò quando beneficium est collatum propter merita subjecti aliquod obsequium præstantis. n. 176. & 177. ibid.

An sit *Simonia* dare aliquid modicum in signum gratitudinis collatori beneficii. ibid.

Quando desinat esse *Simonia* redimere vexationem injustam. n. 178. & seq. ibid.

Non est *Simonia* commutare temporale pro temporali, ut est pensio, merè temporalis, & pensio, quæ in commutatione alicujus beneficii pinguis pro tenui reservatur. n. 181. & 182. p. 1. f. 382.

Nec erit *Simonia* tradere pecuniam pro *Capellaniis* non collativis. n. 183. p. 1. f. 383.

Nec recipere pretium pro rebus extrinsecè annexis spirituali. n. 184. p. 1. f. 383.

Pro labore intrinseco rerum spiritualium, recipi potest stipendium temporale. n. 185. ibid.

Commutare rem spiritualement pro spirituali non est *Simonia* præterquàm in beneficiis Ecclesiasticis. n. 186. ib.

An possint commutarii *Agnus*, *Cruces*,

ees, Medalia pro aliis huiusmodi rebus sine labe Simonia. n. 187. ibi.

An sit Simonia commutare beneficium cum pensione laicali, aut cum Commendis militaribus, aut Capellaniâ collativâ cum non collativa. n. 188. p. 1. f. 384.

An liceat partibus de permutatione unius beneficii cum alio inter se modum permutationis tractare cum conditione dispensationis Superioris. n. 189. ibid.

An sit Simonia tradere beneficium pro pretio temporali. n. 143. p. 2. f. 365.

Societas.

Videatur verbum *Contractus.*

Sodomia.

Est peccatum specie distinctum à molitie & bestialitate, & ut tale exprimi debet in Confessione. n. 153. p. 2. f. 368. vid. verb. *Pollutio.*

Non est necesse exprimere in Confessione num Sodomita fuerit agens vel patiens, vel an eam commiserit cum viro, vel foemina, neque an ista fuerit Virgo, vel corrupta. n. 156. p. 2. f. 370.

Solicitare.

Quando, & qualiter denunciandus Sacerdos sollicitans ad turpia in Confessionali. n. 157. & seq. p. 1. f. 190. & n. 39. & seq. p. 2. f. 326. & n. 45. & seq. p. 2. f. 328. videatur verb. *Denunciatio.*

Spes.

Quid sit. n. 13. p. 1. f. 21.

Exstat præceptum positivum & negativum huius virtutis. Negativum obligat semper, affirmativum aliquando obligat per se, aliquando per accidens. ibid.

Opponitur vitio præsumptionis, & desperationis. n. 15. p. 1. f. 22.

Qualiter huic virtuti satisfieri dicatur in Confessione, & quomodo sit faciendus actus spei, n. 19. & seq. p. 1. f. 23.

Sponsalia.

Quid sint. n. 41. p. 1. f. 131.

Quinam & in qua ætate contrahere possint Sponsalia. n. 42. p. 1. f. 132.

Fictè contracta non obligant per se, etsi per accidens obligare possint. n. 43. ibid.

Quando adimplenda sint Sponsalia. ibid.

Contrahens Sponsalia cum aliqua quæ supponitur Virgo, dives, aut pulchra, quæ re ipsa talis non est, non tenetur ea adimplere, idem dicendum si postquam contraxit, amitteret aliquam ex his conditionibus. n. 44. p. 1. f. 133. & seq.

Dissolvuntur etiam communi consensu contrahentium. ibid.

Quando dissolvantur Sponsalia per diuturnam absentiam, vel per affinitatem, aut cognationem legalem supervenientem. ibid.

An dissolvantur per copulam habitam cum alio à Sponsa, & per tactus impudicos. ibid.

An qui emisit votum Religionis aut

Ca.

Castitatis, & contraxit sponsalia teneatur adimplere votum, aut sponsalia copula habita, vel non n. 45. p. 1. f. 134.

An Sponsalia dissolvantur per votum continentiae, & quomodo intelligatur inclusa illa Clausula: *nisi meliorem vitam elegero*. ibid. & n. 46. p. 1. f. 135.

Qui ficto animo, & simulato matrimonio violavit aliquam Virginem, an teneatur sibi desponsare. n. 48. & 49. p. 1. f. 136. & seq.

An qui promisit foeminam sibi desponsare & postmodum aliam cognovit qualemnam ducere teneatur. n. 50. p. 1. f. 137.

Foemina laborans accidentibus perniciosi matrimonio, hac manifestare tenetur, non verò quando ejusmodi accidentia reddunt matrimonium aliquantulum arduum. n. 51. p. 1. f. 138.

An laborando similibus defectibus occultis possit cogere sponsum ad implendam sponsalium fidem. n. 52. ibid.

Quomodo Sponsalia sint impedimenta matrimonium impediunt. n. 56. p. 1. f. 139.

Qui contraxit sponsalia quandam possit ordinari. n. 7. & p. 2. f. 4. & seq.

An Sponsi de futuro peccantes contra castitatem teneantur in Confessione exprimere circumstantiam Sponsalium. n. 162. p. 2. f. 372.

Stipendium.

Prounica Missa duo stipendia recipere nequeunt, quamvis celebrari

possit secundum intentionem duorum. n. 145. p. 2. f. 65.

Celebrans cum excommunicatione, an possit recipere stipendium pro Missa. n. 146. p. 2. f. 66.

Stipendium justum est illud, quod est à Synodo, aut à consuetudine taxatum. n. 151. p. 2. f. 67.

Duplicatum stipendium etiam exiguum nequit Sacerdos pro eadem Missa licite accipere præterquam si in extrema, aut quasi in extrema necessitate constitutus esset. n. 151. ibi. & n. 152. p. 2. f. 68.

Sacerdos obligatus emere ornamenta, ceram, vinum pro celebratione an possit sibi retinere partem stipendii ibid.

Qui mala fide plura stipendia accepit ad restitutionem tenetur, qui vetò bona fide accepit, & cum eadem consumpsit, ad id tantum tenetur, in quo factus est ditior. n. 153. p. 2. f. 69.

Sacerdos non tenetur pro singulis unam Missam separatim celebrare, sed potest quatuor Missas copulativè pro quatuor personis legere. n. 154. ibid.

Capellanus tradere potest aliis Missas legendas collato ipsis minori stipendio à Fundatore assignato, dummodo sit justum. n. 155. p. 2. f. 70.

Quandam recipiens liberum stipendium, possit alteri Missas celebrandas tradere, collato illi minori stipendio. n. 156. ibid.

An

An quando stipendium traditur pro Missa votiva possit alia celebrari. n. 157. p. 2. f. 71.

Celebrari nequit pro stipendiis futuris contingentibus, nisi stipendium esset fixum & certum. n. 171. p. 2. f. 77.

An sit peccatum mortale diu differre celebrationes Missarum, & qualem censeatur tempus notabile. n. 174. & 175. p. 2. f. 78.

Omissio celebrationis unius Missæ non est peccatum mortale, nisi fors stipendium esset quid grave. n. 176. p. 2. f. 79.

An sit Simonia accipere stipendium pro Missa. n. 52. p. 2. f. 331.

An majus stipendium possit Sacerdos accipere pro obligatione dicendi Missam summo mane vel nimis tardè. n. 59. p. 2. f. 333.

Quidnam sit determinatum ab Alexandro VII. & Urbano VIII. circa Missarum stipendia. n. 54. & seq. p. 2. f. 331.

Est contra fidelitatem, & justitiam cum onere restitutionis accipere plura stipendia, cum promissione celebrandi Missas competentes, & tamen tot non celebrare, & si addatur iuramentum erit contra Religionem. n. 66. & seq. p. 2. f. 336. videatur verb. *Capellanus.* & verb. *Missæ.*

Stuprum.

Quid sit. p. 1. f. 114.

An sit stuprum cum onere restitutionis, quando foemina voluntariè

Pars II.

consentit. n. 23. & 25. seq. p. 1. f. 123. & seq. & n. 162. p. 2. f. 372.

Si vi hoc contingat, exstat obligatio restituendi damna inde secuta, nisi foemina matrimonium iniret eodem modo, quo si virgo fuisset. n. 26. p. 1. f. 124.

An desiderium cognoscendi aliquam virginem habeat malitiam stupri, quando nihil cogitat de violentia. n. 29. p. 1. f. 126.

Superiores.

Contumeliâ afficere Superiorem peccatum mortale est, cum duabus malitiis distinctis, non verò ipso absente murmurare. n. 111. p. 1. f. 77. videatur verb. *Praelati.*

Supersticio.

Quid sit. n. 22. p. 1. f. 24.

Cultus indebitus superstitionis superfluous esse potest, aut falsus, & quisnam dicatur talis. ibid.

Explicantur ejus species, ut sunt Divinatio, Idololatria, Vana Observantia, & Maleficium n. 27. & seq. p. 1. f. 26. videatur verb. *Maleficium.*

Suspensio.

Quomodo in suspensionem incidat suscipiens Ordines ante legitimam ætatem. n. 20. p. 2. f. 11.

Et quomodo qui sine titulo, aut patrimonio vero. n. 36. p. 2. f. 17.

An cum dimissoriis fictis. n. 23. p. 2. f. 12.

Si suspensio est occulta absolvi potest ab Episcopo, & à mendicantibus, & per privilegium Bullæ Cruciatæ.

D d d d

tæ.

ta. n. 24. & 25. p. 2. f. 12. & n. 39. p. 2. f. 18. videatur verb. *Ordo*.

Suspicio.

An sit peccatum mortale suspicio temeraria. n. 2. p. 1. f. 295.

An eandem manifestare suo proximo sit mortale. n. 12. p. 1. f. 300.

An qui malè de proximo suspicatur teneatur ab ipso veniam petere. n. 35. p. 1. f. 308.

Sutores.

An possint vendere, & conficere calceos diebus Festis. n. 50. p. 2. f. 303.

An teneantur ad jejunium. *ibid.*

An peccent vendendo malum pro bono. n. 51. p. 2. f. 304.

T.

Tabacca.

An Tabacca in pulveribus, & in fumo frangat jejunium naturale, & an etiam accepta in foliis, quando nihil deglutitur. n. 115. p. 2. f. 50.

Taberna, Tabernarii.

Qualiter peccent, & ad restitutionem teneantur utendo mensuris diminutis. n. 17. & seq. p. 1. f. 207. & seq.

An quando vinum est generosum, excedens in bonitate id, quod taxato pretio à lege venditur, possit aqua misceri. n. 120. p. 1. f. 250.

Tactus.

Antecedentes, & subsequentes copulam, non sunt peccata numero distincta ab eadem copula. n. 13. p. 1. f. 119. & seq. nisi fiant animo novæ copulæ. n. 160. p. 2. f. 371.

An tactus indecentes contrahant malitiam objecti, ejusque circumstantiarum. n. 9. p. 1. f. 117.

An liceant tactus inter conjugatos impotentes, quando non exstat periculum semen dispergendi. n. 103. p. 1. f. 164.

An etiam quando non exstat talis impotentia seculo eodem periculo. n. 124. p. 1. f. 177.

An habentes tactus sine intentione copulæ, si sequatur, teneantur ipsos in Confessione exprimere. n. 160. p. 2. f. 371.

Tactus alii sunt venerei, alii sensuales, alii sensitivi, & qualiter inter se differant. n. 258. p. 2. f. 411.

Possunt esse libidinosi ex fine operis, & ex fine operantis. n. 259. p. 2. f. 412.

An liceant tactus ob solam delectationem carnalem & sensibilem. n. 262. p. 2. f. 413. videatur verb. *Oscula*.

Tentatio Dei.

Quid sit. n. 25. p. 1. f. 26.

Potest quis expressè, vel interpretativè tentare Deum. Expressè erit peccatum mortale, & nunquam veniale ob parvitatem materiæ. Interpretativè ex natura sua est mortale, potest tamen esse aliquando veniale. *ibid.*

Testamentum.

Qualiter disponenda sint funeralia à moriente, multis debitis aggravato. n. 99. p. 2. f. 139.

Mu-

Mutari potest ex natura sua. n. 100.
p. 2. f. 140.

An filia possit exheredari, eò quòd
matrimonium iniverit invito Patre,
vel cum indigno, ibid.

An Testamentum juramento fir-
matum mutari possit. n. 101. ibid.

An Parens possit conficere testa-
mentum in favorem filii spurii, aut
naturalis. n. 102. p. 2. f. 141.

Quandonam possit in Testamento
instituere majoratum in utilitatem ali-
cujus filii. n. 103. p. 2. f. 142.

Nulla est obligatio instituendi hæ-
redes fratres, nisi essent in extrema,
aut gravi necessitate. n. 104. ibid.

Quando exstant obligationes justiti-
æ, non sunt fundanda opera pia, se-
cùs laudabile erit. n. 105. p. 2. f. 143.

Quomodo disponenda sit in Te-
stamento restitutio, quæ necessario
occulte fieri debet. n. 106. ibid.

Consultum non est, ut Confessarius
confectioni Testamentorum intersit,
quamvis teneatur infirmum admone-
re, ut tempestivè de suis rebus dispo-
nat. n. 107. p. 2. f. 144.

Testes.

An teneantur se offerre ad testifi-
candum, quando eorum depositio
conducit ad defensionem Innocen-
tis. n. 67. p. 2. f. 244.

Quando teneantur ad restitutio-
nem recusantes testificare. ibid.

Falsò jurans in judicio, duo pec-
cata specie distincta committit. n. 68.
ibid.

Tenetur restituere parti de damno
secuto ob occultationem veritatis
in sua depositione, sed non de pœna,
quæ Filco fuisset applicata ante sen-
tentiam Judicis. ibid. f. 245.

Qualiter peccet, & restitutioni fiat
obnoxius, recipiens pro depositione
pecuniam. n. 69. p. 2. f. 245.

In quibus casibus testis non tenea-
tur veritatem fateri. n. 70. p. 2. f. 246.
& seq.

An peccet contra justitiam, aut con-
tra Charitatem, occultans veritatem,
quam manifestare tenebatur secuto
damno tertii. n. 72. p. 2. f. 249.

An peccet, & ad restitutionem te-
neatur Testis, qui cum ignorantia in-
vincibili falsum testimonium dixit. n.
73. p. 2. f. 250.

An etiam ille, qui falsò jurat contra
proximum, si non est causa efficax ip-
sius damni. ibid.

An qui falsum testimonium dicen-
do est causa mortis, teneatur repara-
re damnum. n. 74. p. 2. f. 251.

Consulens vel inducēs Testes ad fal-
sū testificandum, ipsis dissuadere te-
netur, & quando hoc obtineri non
possit, manifestare tenetur Judici
suam malitiam, & dolum. n. 75. ibid.

Quot peccata committat, falsò te-
stificans in aliqua depositione multos
articulos continente. n. 76. ib. d.

Excommunicatus quando fieri pos-
sit Testis. n. 77. p. 2. f. 252.

Deponentes in causis criminalibus
D d d d 2

san-

sanguinis, quando fiant irregulares. n. 109. p. 2. f. 271.

Titulus.

Quinam censeatur titulus sufficiens pro suscipiendis Ordinibus. n. 27. & seq. p. 2. f. 14.

Redditus, quibus Clericus gaudere non potest ante Ordinationem Sacerdotii, an sit titulus sufficiens pro suscipiendis Ordinibus. n. 35. p. 2. f. 17. videatur verb. *Beneficium.* & verb. *Patrimonium.*

Tutor.

Quænam vota Pupilli irritare possit Tutor. n. 51. p. 1. f. 51.

Duo peccata mortalia specie distincta committit Pupillis, inhonorans Tutorem. n. 28, p. 1. f. 84.

V.

Vestigal. Gabella.

Inter Rempubicam, & Custodes Gabellarum solet esse contractus conductionis, si dicti Custodes juramentum fidelitatis præstiterunt. n. 147. p. 1. f. 266.

Est peccatum mortale eos inducere ad dissimulandum cum furtivè merces advehentibus. *ibid.*

Non erit si spontaneè si offerant. n. 148. & seq. *ibid.*

An aliquando dissimulantes à peccato excusentur. n. 152. p. 1. f. 267.

An Custos accipiens aliquid à viatore, ut ipsum non manifestet, ad restitutionem teneatur. n. 155. p. 1. f. 268.

Quid restituere teneatur Custos,

non fungens suo officio. n. 159. p. 1. f. 269.

Venatio.

An sit licita diebus Festis. n. 12. p. 1. f. 66.

An liceat venari in montibus communibus inhibitis. n. 79. p. 1. f. 234.

Quando Venatores excusentur à jejuniò. n. 49. p. 2. f. 303.

Venditio.

Quid sit contractus venditionis. n. 108. p. 1. f. 246.

In quibus casibus licitum sit minoris rem emere, quàm per se ipsa alioquin valeat, aut venderetur, ac etiam rem furto sublatam quæ venditur. n. 109. & seq. *ibid.*

An sit licitus contractus venditionis in illis rebus, quæ pluris venduntur, quàm alioquin valent, quando nempe non sit excessus supra dimidium justipretii. n. 115. p. 1. f. 248. & seq. & n. 157. p. 1. f. 376.

Quando liceat res vendere majori pretio à lege taxato. n. 117. & seq. p. 1. f. 249.

An Venditor tenatur manifestare vitia occulta rei. n. 121. p. 1. f. 250. videatur verb. *Mercatores* & verbum.

Usura.

Verba.

Verba lasciva, quando sint peccata mortalia, & quando non. 154. p. 1. f. 189.

Verba indecentia, æquivoca, aut malè sonantia prolata animo provocandi ad malum, aut ex natura sua ad

id incitantia, an sint peccata mortalia. n. 155. ibid. & n. 268. p. 2. f. 415.

Vestimenta Vana.

Quàm severè Confessarii ea detestari teneantur, & deferentes reprehendere. n. 62. p. 1. f. 110.

Viaticum.

Qualiter se gerere debeat Parochus administrando Viaticum infirmis. n. 73. & seq. p. 2. f. 125. vid. verbum. *Communio.*

Vindicta.

Videatur verb. *Odium.*

Vis. Violentia.

Qui vi abutitur muliere, quamvis non sit Virgo, exprimere tenetur in Confessione hanc circumstantiam. n. 25. p. 1. 124.

Si sine violentia hoc fiat, an sit stuprum, quando mulier est virgo, aut raptus abducendo de uno loco ad alium. n. 23. p. 1. f. 123.

Quid restituere teneatur, qui per vim cognovit Virginem. n. 26. p. 1. f. 124.

An ad violentiam referantur preces importunæ. 27. p. 1. f. 125. & n. 89. p. 1. f. 156.

Violentia est impedimentum matrimonium dirimens, & qualiter. n. 79. p. 1. f. 153. & n. 89. p. 1. f. 156.

Vomitus.

Quando administrari possit Communio infirmis vomitui subjectis. n. 77. p. 2. f. 128.

Votum.

Quid sit. n. 37. p. 1. f. 45.

Quotuplex sit votum. n. 38. p. 1. f. 46.

An oriatur obligatio ex voto, & an sit reservatum! emissum cum plena deliberatione, sed non matura. n. 40. p. 1. f. 47.

Emissum cum semiplena deliberatione non obligat. n. 39. p. 1. f. 46.

An votum virginittatis referatur ad votum absolutum Castitatis. n. 41. p. 1. f. 47.

An oriatur obligatio ex voto emissio cum ignorantia aliquarum circumstantiarum notabilium concomitantium. n. 42. p. 1. f. 48.

Quando sit formandum iudicium de intentione voventis, quando de illa dubitatur. n. 44. & seq. p. 1. f. 48.

An cessante causa finali voti, cesset etiam ipsius obligatio. n. 46. & seq. p. 1. f. 49.

Qualiter cesset votum per irritationem. n. 51. & seq. p. 1. f. 51. & seq. videatur verb. *Irritatio.*

Qualiter per dispensationem. n. 59. & seq. p. 1. f. 54. vid. verb. *Dispensatio*, & verb. *Religiosi.*

Quænam sint vota Papæ reservata. n. 60. & 61. ibid.

An cesset reservatio voti Castitatis, quando emittens vehementibus deinde concupiscentiæ stimulis agitur, & est in periculo proximo incontinentiæ. n. 62. p. 1. f. 55.

Quomodo sint commutanda vota. n. 66. & seq. p. f. 56. & seq. videatur verb. *Commutatio.*

Votum simplex Castitatis specie non

non distinguitur à solempni, secundum opinionem aliquorum. 36. p. 1. f. 129. & n. 47. p. 2. f. 176. videatur verb. *Sacrilegium*.

Votum simplex Castitatis, & Religionis est impedimentum matrimonium impediens. n. 54. & 55. p. 1. f. 139.

Qualiter privetur jure petendi debitum maritus, qui matrimonium iniit cum voto simplici Castitatis, aut Religionis, & quis in hoc dispensare possit. n. 58. p. 1. 140. & n. 62. & 63. p. 1. f. 141. & seq. vid. verb. *Debitum*.

Votum solempne in Religione approbata est impedimentum matrimonium dirimens. n. 70. p. 1. f. 145.

An votum Castitatis sit Ordini sacro annexum. n. 13. p. 2. f. 6.

Quomodo libera esse debeat materia voti. n. 46. p. 2. f. 175.

Vota Religiosorum vid. verbum *Obedientia*, & verb. *Paupertas*, & verbum *Castitas*.

Usura.

Quid sit Usura in Communi, quid palliata, & manifesta, mentalis & realis. n. 161. p. 1. f. 377.

Absolute loquendo est usura mutare frumentum in Augusto, ut restituatur in Majo, & quomodo excusari possit. n. 100. & 101. p. 1. f. 243.

Quomodo palliari soleat Usura in aliquibus Contractibus. n. 104. 105. p. 1. f. 244.

An sit Usura, mutuare rem aliquam cum onere, ut recipiens accedat semper ad suam officinam. n. 106. p. 1. f. 245.

An licitum sit exigere aliquid plus ex mutuo, ob privationem pecuniæ, n. 159. p. 1. f. 376.

Qualiter excuset ab usura lucrum cessans & damnum emergens. n. 101. & 102. p. 1. f. 243. & n. 106. p. 1. f. 245. & n. 285. p. 2. f. 422.

An sit Usura exigere aliquid ultra Sortem, quamvis non exigatur per modum iustitiæ, sed gratitudinis. n. 162. p. 1. f. 377.

An sit Usura sperare aliquam remunerationem à mutuuario, secluso quolibet pacto. n. 163. ibid.

An sit, mutuando cum pacto remutuandi de præsentis, vel de futuro. n. 164. p. 1. f. 378.

An licitum sit mutuanti exigere aliquid supra sortem, si se obliget ad non reperendam sortem usque ad certum tempus. n. 284. p. 2. f. 421.

Uxor.

An peccet, non præstando obedientiam marito. n. 24. & 25. p. 1. f. 83. & seq.

Quando expendere possit bona Communia, in honestas recreationes, & ad succurrendam necessitatem

Filio-

Filiorum. Parentum ; aut Fratrum. n. 190. & seq. p. 1. f. 281. habet de Uxore , quam ipsi manifestando , peccat contra pietatem , &

Videantur Verba : *Bona, Dos , & Charitatem.* n. 26. p. 1. f. 83.

Irritatio.

Zelotypia.

Tenetur Confessarius efficaciter has Zelotypias indiscretas , & malè

Peccat maritus , qui Zelotypiam fundatas resecreare. n. 27. p. 1. f. 84.

FINIS.

O. A. M. D. G.

100 & 100
V. 100
100 & 100
100 & 100

Biblioteka Jagiellońska

std:0031249

###

pro probatio Admodum
probatio atramenti
probatio atramenti
Domine Deus

lebrny Cyze Dyrektorze

lebrny Cyze

u Dobrodzieju

prob. probatio
atram
probati calami
probatio calami
et atramenti

probatio
calam
probatio
atramenti
probatio